

Nu Q Jña Mizhocjimi nu mama ja ga cja e Jesucristo

**El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el mazahua**

La Liga Bíblica

Las Sagradas Escrituras para Todos

El Nuevo Testamento
en el mazahua central

La Liga Bíblica 3M primera edición 1970 [maz]
La Liga Bíblica 5M segunda edición 2007
La Liga Bíblica versión electrónica 2009

Publicado por

© La Liga Bíblica 1970, 2007

Se permite copiar, distribuir y comunicar públicamente esta obra bajo las siguientes condiciones:

- ▶ Reconocimiento. Reconozca a la Liga Bíblica los derechos que tiene en la impresión o distribución de esta obra, deslindándola de responsabilidad alguna por cualquier uso que se le de a la presente publicación.
- ▶ No comercial. No puede utilizar esta obra para fines lucrativos.
- ▶ Sin obras modificadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra a partir de ésta.

PRÓLOGO

Este libro es el Nuevo Testamento de las Sagradas Escrituras en el idioma mazahua. Cerca de trescientas mil personas hablan este idioma; habitan en el estado de México y en el estado de Michoacán.

Originalmente el Nuevo Testamento fue escrito en el idioma griego, pero como las personas de otros países donde no se hablaba el griego querían leerlo en su lengua nativa, pronto se empezó a traducir a otros idiomas. Hasta la fecha, el Nuevo Testamento ha sido traducido a más de mil quinientos idiomas.

Esta traducción al mazahua está basada en el manuscrito griego llamado *Textus Receptus*, que fue el que utilizó Casiodoro de Reina en el año 1569. Cipriano de Valera también lo utilizó en su revisión de 1602.

Los traductores del Nuevo Testamento al idioma mazahua hicieron lo posible por comprender a fondo el significado expresado en el original, y para ello se refirieron al manuscrito griego y a varios comentarios. Una vez determinado dicho significado, se esforzaron en comunicarlo con claridad en mazahua.

Algunas palabras griegas no se pueden traducir al mazahua como una sola palabra. Por lo tanto, ha sido necesario expresarlas a veces con una frase descriptiva, a veces combinando alguna palabra tomada del español con un término genérico del mazahua y otras veces efectuando una sustitución de tipo cultural (es decir, usando una palabra mazahua con función semántica semejante a la de la palabra griega). Ciertas palabras griegas tienen un significado tan complejo que ha sido necesario usar palabras distintas para traducirlas de acuerdo con el significado que la palabra griega tiene en cada pasaje donde aparece.

La gramática varía mucho entre los dos idiomas. Si se traducen en forma literal, las figuras de construcción o de retórica del griego a veces no se entienden en mazahua, y a veces se entienden mal. Por lo tanto, los traductores han procurado expresar con naturalidad en el mazahua el significado del original. Para lograrlo, han escogido las construcciones gramaticales, el orden de las oraciones, las figuras de construcción y el estilo, no del griego ni del español, sino del mazahua. En algunos casos ha sido necesario hacer explícita cierta información que en el manuscrito griego se encuentra implícita, la cual los lectores antiguos comprendían

sin dificultad, para que el lector mazahua la pueda comprender en la actualidad.

La forma lingüística de la traducción se ha determinado con la ayuda de colaboradores hablantes nativos del mazahua. El significado de la traducción se ha comprobado mediante la revisión por parte de varios hablantes nativos.

El Nuevo Testamento es uno de los libros más leídos de todos los tiempos. Despierta el interés de personas de todas las edades, razas y nacionalidades. La vida de los personajes narrada en sus páginas y las enseñanzas que contiene, han inspirado la vida de millones de personas. Se espera que la lectura de este libro sea benéfica para los mazahuas y les ayude a ser mejores vecinos, mejores mexicanos y mejores ciudadanos del mundo.

Aclaraciones

1. Aclaraciones sobre el alfabeto mazahua:

En la lista que sigue, se encuentran las letras del alfabeto mazahua, y las combinaciones de letras. Primero se han escrito las letras y sus combinaciones. En seguida se encuentra una frase en mazahua en la que se emplea dicha letra o combinación. Finalmente se ha escrito en español el significado del mazahua.

z	o zi'i	comió
x	o xipji	le dijo
ä	o dyärä	oyó
ë	ín dyë'e	mi mano
ü	ín mü'bü	mi corazón
ö	pjöcüji	nos cuida
zh	na zëzhi	fuerte
nzh	nzhünü	buey
jm	ín jmigö	mi cara
jñ	jña	palabra
jy	o jyodü	buscó
dy	o dyönü	preguntó
pj	pjöxcö	ayúdame
tj	ra tjanda	se verá
sj	o sjögü	llaves
tsj	tsjijñiji	piensen ustedes
chj	chjünrügüe	responda usted
cj	dya cjot'ü	no está cerrado
t'	dya t'opjü	no está escrito
s'	a jen'se	en el cielo
ts'	rí xi'ts'i	te digo
ch'	ín ch'igö	mi hijo
c'	nuc'o	esos
ã	rí pãrãgö	yo sé
ë	o ëjë	él vino
ũ	dya ndũ	no se murió
õ	o xögü	se apartó

2. Aclaraciones sobre algunos prefijos y partículas:

El prefijo que indica segunda persona en tiempo presente no es el mismo que se usa en todos los pueblos donde se habla mazahua. En unos pueblos se usa “ĩ”, en otros se usa “ē”, y en otros se usa “gui”; por ejemplo: “ĩ mangue”, “ē mangue” y “gui mangue”. Cada una de estas formas se usan en distintas partes de la región mazahua, pero todas significan ‘tú dices’. En este libro la segunda persona en tiempo presente se representa en forma escrita con “in”, pero cada lector puede pronunciarla tal como lo hagan en su propio pueblo.

Para indicar segunda persona en tiempo pasado, se usa “ĩ” en algunos pueblos. En otros se usa “vi”, y en otros se usa “gui”. Por ejemplo: “ĩ mangue”, “vi mangue” y “gui mangue” significan ‘tú dijiste’. En este libro se escribe “i”.

El prefijo que indica posesión por la tercera persona también es distinto en varios pueblos. En unos pueblos usan “o”. En otros usan “ĩ”, y en otros usan “nu”. Por ejemplo: “o jña”, “ĩ jña” y “nu jña” significan ‘su palabra’. El prefijo usado en este libro es “o”.

La partícula que indica negación también varía en algunos pueblos. En unos se usa “dya”. En otros se usa “ya”, y en otros se usa “a”. Por ejemplo: “dya ma”, “ya ma” y “a ma” significan ‘no se fue’. En este libro siempre se ha escrito “dya” para indicar una idea negativa. Por ejemplo: “dya ma” significa ‘no se fue’.

Hay varios pueblos donde se usa la partícula “ya”, no para indicar negación, sino para transmitir el mismo significado de la palabra “ya” del español, lo cual se hace también en este libro. Por ejemplo: “ya ma” quiere decir ‘ahora se fue’. Hay que fijarse en la diferencia entre “dya ma” que quiere decir ‘no se fue’, y “ya ma” que quiere decir ‘ahora se fue’.

3. Aclaraciones sobre algunas palabras:

A continuación se presenta una lista de palabras empleadas en esta traducción que se entienden de distintas maneras en varios pueblos. Se incluye el significado en español que se le da a dicha palabra en este libro.

rí ejmegö	yo creo
o jmus'ü	él nació
o mus'ü	ella dio a luz
o dyonpü	él engañó a alguien
o juentse	él tuvo lástima de una persona
o juentsque	él tuvo lástima de mí
o juen'tsc'e	él tuvo lástima de ti
o ji'i	él se bautizó

o jichi	él bautizó a una persona
o jitsi	él me bautizó a mí
o jí'ts'i	él te bautizó a ti

Nótese el contraste con:

o jíchi	él enseñó a una persona
o jítsi	él me enseñó a mí
o jí'ts'i	él te enseñó a ti
o ndäjä	él envió a una persona
ró täjä	yo envié a una persona
o te'e	él resucitó
o sěchi	él aguantó
o üdü	él se enojó
ni jyongü	yo necesito
ni jyonc'ü	tú necesitas
ni jyodü	él necesita
o chězhi	él se acercó, se arrimó
o intsjimi, o 'nintsjimi	él bendijo a una persona
in pjeñegö	mi mente, mi sabiduría
nzhübü	pecado, cualquier cosa mala que se hace
ts'ita	imágenes y otras cosas que se adoran
o tata	su padre, su papá
o nana	su madre, su mamá
o cjuarma	su hermano
chjěntjovi	es igual, es parecido
na ngueje	porque
ngue c'ua	para que
nguec'ua	por eso

Índice

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	72
SAN LUCAS.....	113
SAN JUAN	187
HECHOS	238
ROMANOS.....	309
1 CORINTIOS.....	337
2 CORINTIOS.....	368
GÁLATAS.....	388
EFESIOS.....	401
FILIPENSES.....	413
COLOSENES.....	420
1 TESALONICENSES	427
2 TESALONICENSES	433
1 TIMOTEO.....	437
2 TIMOTEO.....	446
TITO	452
FILEMÓN	456
HEBREOS.....	458
SANTIAGO.....	484
1 PEDRO.....	492
2 PEDRO.....	500
1 JUAN	506
2 JUAN	514
3 JUAN	516
JUDAS	518
APOCALIPSIS.....	521

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

1 E Jesucristo mi mboxbëche cja e Abraham, 'ñe cja e David. Juns'uü va o tñü'ü c'o o mboxpale e Jesús ndeze e Abraham.

²E Abraham o jmusp'ü 'na t'i c'ü mi chjü e Isaac. Nuc'ua e Isaac o jmusp'ü e Jacob. Nuc'ua e Jacob o jmusp'ü e Judá, 'ñe c'o nu cjuarma.

³Nuc'ua e Judá o jmusp'ü e Fares 'ñe e Zara. C'ü nu nanavi mi chjü e Tamar. Nuc'ua e Fares o jmusp'ü e Esrom. Nuc'ua e Esrom o jmusp'ü e Aram. ⁴Nuc'ua e Aram o jmusp'ü e Aminadab. Nuc'ua e Aminadab o jmusp'ü e Naasón. Nuc'ua e Naasón o jmusp'ü e Salmón. ⁵Nuc'ua e Salmón o jmusp'ü e Booz. C'ü nu nana e Booz mi chjü e Rahab. Nuc'ua e Booz o jmusp'ü e Obed. C'ü nu nana e Obed mi chjü e Rut. Nuc'ua e Obed o jmusp'ü e Isaí.

⁶Nuc'ua e Isaí o jmusp'ü e David c'ü o nocü o mbëzhi jmu'u. E David o chjüntüvi c'e ndixü c'ü mi ngue nu su e Urías c'ü vi bö't'ü. Nuc'ua c'e ndixü o musp'ü 'na ts'it'i e David c'ü mi chjü e Salomón.

⁷Nuc'ua e Salomón o jmusp'ü e Roboam. Nuc'ua e Roboam o

jmusp'ü e Abías. Nuc'ua e Abías o jmusp'ü e Asa. ⁸Nuc'ua e Asa o jmusp'ü e Josafat. Nuc'ua e Josafat o jmusp'ü e Joram. Nuc'ua e Joram o jmusp'ü e Uzías. ⁹Nuc'ua e Uzías o jmusp'ü e Jotam. Nuc'ua e Jotam o jmusp'ü e Acaz. Nuc'ua e Acaz o jmusp'ü e Ezequías. ¹⁰Nuc'ua e Ezequías o jmusp'ü e Manasés. Nuc'ua e Manasés o jmusp'ü e Amón. Nuc'ua e Amón o jmusp'ü e Josías. ¹¹Nuc'ua e Josías o jmusp'ü e Jeconías 'ñe c'o o cjuarma. Mi ngue c'o pa 'ma o ndöpüji c'o menzumü a Israel o dyëdyiji a ma a Babilonia c'o.

¹²'Ma ya ma cãji a ma a Babilonia, nuc'ua e Jeconías o jmusp'ü e Salatiel. Nuc'ua e Salatiel o jmusp'ü e Zorobabel. ¹³Nuc'ua e Zorobabel o jmusp'ü e Abiud. Nuc'ua e Abiud o jmusp'ü e Eliaquim. Nuc'ua e Eliaquim o jmusp'ü e Azor. ¹⁴Nuc'ua e Azor o jmusp'ü e Sadoc. Nuc'ua e Sadoc o jmusp'ü e Aquim. Nuc'ua e Aquim o jmusp'ü e Eliud. ¹⁵Nuc'ua e Eliud o jmusp'ü e Eleazar. Nuc'ua e Eleazar o jmusp'ü e Matán. Nuc'ua e Matán o jmusp'ü e Jacob. ¹⁶Nuc'ua e Jacob o jmusp'ü e José, c'ü o chjüntüvi e María. E

María ngue c'ü o mus'ü e Jesús. E Jesús ngue Cristo c'ü ne ra mama: Nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.

¹⁷C'ö nu mboxpale e Jesucristo ndeze e Abraham hasta e David, o zö'ö catorce c'ö. Nuc'ua, ndeze e David hasta 'ma o dyëdyiji c'ö menzumü a Israel a ma a Babilonia, o zö'ö ndo 'na catorce c'ö nu mboxpale. Nuc'ua, ndeze 'ma o dyëdyiji a ma a Babilonia hasta 'ma o jmus'ü e Cristo, o zö'ö ndo catorce.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸C'ü nu nana e Jesucristo mi ngue e María. 'Ma o jmus'ü e Jesucristo, je va cjava. E José ya vi ñavi e María c'ü ro chjüntüvi. 'Ma dya be mi chjüntüvi, e María ya mi tütü 'na ts'it'i. Pero dya cjó mi dyojui; mi ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü vi tsjapü o ndunte. ¹⁹E José mi cja c'ö mi mama c'ö ley. Nguec'ua 'ma o dyärä ya mi ndunte e María, o nguiñi c'ü ro unü 'na xiscömü e María c'ü dya ro chjüntui. Pero dya ro ma ngös'ü c'ö pje mi pjëzhi, na ngue dya mi ne e José ro bëzhi o tseje e María. ²⁰Nuc'ua 'ma mi cjiñi a cjanu e José, o nguinch'i 'na t'ijí o jñanda 'naja c'ö o anxe Mizhocjimi c'ö ixi cãrã a jens'le. O ña c'ua c'e anxe o xipji e José:

—Nu'tsc'e José, o mboxbëchets'ü e David, dya rí yembeñe. Ni jyodü rí tsjapü nin su e María. Na ngueje c'ü ya tütü c'ü, ixi nguetsjé o Espíritu Mizhocjimi c'ü o tsjapü o nduns'ü. ²¹Ra mus'ü 'na ts'it'i c'ü rí jñusp'ü o tjü e Jesús. Na ngueje angueze ra salva c'ö nte c'ö ya juajnü, ra

jopcüji o mü'büji c'ö o nzhubüji, eñe c'e anxe va xipji e José.

²²⁻²³Mi jinguã Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü 'na profeta o xipji c'ö nte:

Dyär'maji. Ra nduntetsjé 'na xunt'i c'ü dya dyojui 'na bëzo; ra mus'ü 'naja ts'it'i c'ü rguí chjü e Emanuel, eñe c'e profeta va pätpä Mizhocjimi.

E Emanuel ne ra mama: Bübü dya Mizhocjimi a ndezgöji. Nguec'ua 'ma o ndunte e María o mus'ü e Jesús, o zädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta.

²⁴Nuc'ua 'ma o zö e José a t'ijí, o tsja c'ua ja nzi va xipji c'ü o anxe Mizhocjimi, o chjüntui e María. ²⁵Pero dya juntavi hasta 'ma o mus'ü c'e ts'it'i c'ü primero o t'i e María. Nuc'ua e José o jñusp'ü c'e ts'it'i e Jesús.

La visita de los magos

2 O jmus'ü e Jesús 'ma mi manda c'e rey Herodes a Judea. Je jmus'ü cja c'e jñiñi a Belén c'ü tsja a Judea, cja c'e xoñijömü a Israel. O mezhtjo c'ua o ëjë ja nzi nte c'ö me mi pãrã, c'ö mi xiji mago, vi 'ñeji nu ja ni mbes'e e jyarü. O säji a Jerusalén. ²Nuc'ua c'ö mago o mbürü o zopjüji c'ö mi cãrã a Jerusalén, o xipjiji:

—Ya jítisjime 'na señal; ró jandajme o mbes'e 'na seje. Ngue c'ü rvã pãrãgöjme c'ü ya jmus'ü 'na ts'it'i c'ü ra manda cja yo menzumü a Israel. Nutsçöjme rí ne rí xitsçöjme ja bübü c'e ts'it'i. Na ngue rvã ëcjöjme rá ë ndüñijömüjme a jmi angueze, rá ma't'üjme, eñe c'ö nte c'ö mi xiji mago.

³Nuc'ua c'e rey Herodes o mbārā c'ü mi mama c'o mago c'ü ya vi jmus'ü 'na ts'it'i c'ü ro manda. Nguec'ua va pizhi na puncjü angueze, dya mi pārā pje ro nguijñi. Me xo go pizhi c'ua texe c'o mi cārā a Jerusalén. ⁴Nuc'ua e Herodes o zojnü c'o ndamböcjimi cja c'o menzumü a Israel. Xo zojnü c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Cjanu o dyönüji ja je ngue c'ua ro jmus'ü e Cristo c'ü ro ē manda. ⁵Cjanu o ndünrüji:

—Nuc'ü, je ra jmus'ü cja c'e jñiñi a Belén c'ü tsja a Judea. Na ngue je ga cjava va dyopjü c'e profeta va pätpä Mizhocjimi:

⁶Nu'tsc'eji in menzumüji a Belén, ni muvi in jñiñigueji cja c'o 'ñaja jñiñi a Judá.

Na ngue ra tetsc'eji 'naja c'ü ra manda, 'ñe ra mbörü yo menzumü a Israel yo ró juajnügö, eñe c'e profeta.

⁷Nuc'ua e Herodes o zojnü c'o mago c'ü dya cjó ro mbārā cjo mi ñaji c'o. Cjanu o tsjapüji na jo t'önü jinguā vi mbes'e c'e seje. Cjanu o ndünrü c'ua c'o mago o xiji jinguā vi mbes'e c'ü. ⁸Cjanu o ndäji c'ua a ma a Belén o xipjiji:

—Möji, ma tsjaji na jo o t'önü rgui jyodüji c'e ts'it'i. Nuc'ua 'ma rí chöt'üji, rí nzhogüji rí 'ñe xitscöji. Nguec'ua xo rá magö, rá ma ndüñijömü a jmi rá ma'tc'ö c'ü.

⁹⁻¹⁰Nuc'ua 'ma ya vi nguarü vi ñaji c'e rey, cjanu o ma c'ua c'o mago. Nuc'ua c'e seje c'ü ya vi jñandaji ndeze 'ma o mbes'e, o 'ñetsetjo na yeje. Nu c'o mago 'ma o jñandaji c'e seje, go mäji na puncjü. Nuc'ua c'e seje mi ot'ü o xo'ñiji c'ü,

hasta 'ma cja zät'ä a xes'e nu cja c'e ngumü nu ja ma bübü c'e ts'it'i. Cja chi o böbütjo nu. ¹¹Cjanu o zät'äji c'ua cja c'e ngumü, cjanu o cjogüji a mbo. O jñandaji c'e ts'it'i ma bübü cja c'e ngumü co e María c'ü nu nana. Cjanu o ndüñijömüji a jmi c'e ts'it'i, o ma't'üji. Cjanu o xo's'üji c'ua o cajaji c'o mi quiji o oro, 'ñe o nguichjünü, 'ñe o mirra c'o ma jo ma jyärä y me mi muvi. Cjanu o nguibiji, cjanu o unüji c'e ts'it'i.

¹²Nuc'ua Mizhocjimi o zopjü a t'ijí c'o mago, o xipjiji:

—Dya cja rí nzhogüji cja e Herodes, empji.

Nguec'ua 'ma mü o nzhogüji cja c'e país nu ja mi menzumüji, o möji c'ü 'na 'ñiji.

La huída a Egipto

¹³Nuc'ua 'ma ya vi mbedye c'o mago, cjanu o nguinch'i c'ua 'na t'ijí e José o jñanda 'na c'o o anxe Mizhocjimi. Cjanu o ña c'ua c'e anxe o zopjü e José, o xipji:

— Nu'tsc'e, ñanga rí sidyi ne ts'it'i 'ñejnu nu nana; rí c'ueñe rí möji a ma cja c'e xoñijömü a Egipto. Na ngueje e Herodes ra jyodü ne ts'it'i ra mböt'ü. Y rí mimitjoji nu hasta 'ma cja rá xi'ts'i, eñe c'e anxe.

¹⁴Nuc'ua cjanu o zö c'ua a t'ijí e José. Go zidy c'ua c'e ts'it'i 'ñe c'ü nu nana, go mbedyeji c'ua c'e xömü, o möji a ma a Egipto. ¹⁵Nuc'ua o mimiji nu hasta 'ma cja o ndü e Herodes. Mi jinguā mi bübü 'na profeta c'ü mi pätpä Mizhocjimi. C'e profeta o mama: “Rá penpe 'na jña c'ín Ch'igö c'ü ra mbedye a Egipto”, eñe Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma o ma ga ma a Egipto e José co

e María 'ñe e Jesús, o zädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶Ma o unü ngüenda e Herodes c'ü dya nzhogü c'o mago ro ë xipjiji ja mi bübü c'e ts'it'i, me co üdü c'ua na puncjü angueze. Cjanu o manda o mbö't'üjji texe c'o ts'it'i c'o mi cārā a Belén, y hasta ja c'o mi tjorü c'e jñiñi c'ü. O mbö't'üjji c'o cja vi mus'üjji, cja na 'ñe c'o ya mi ëdyi ye cjë. Na ngue e Herodes ya vi dyönü na jo c'o mago, nguec'ua va mbārā ja ya nzi zana vi mezhe ndeze 'ma ya vi mbes'e c'e seje. ¹⁷⁻¹⁸Mi jinguā vi dyopjü a cjava c'e profeta Jeremías:

Cja c'e jñiñi a Ramá mi t'ärā 'na c'ü me ma huë na jens'e.

Mi ngue c'e ndixü c'ü mi chjü e Raquel mi huëpi c'o o mboxbëche.

Dya go ne cjó ro chëzhi o jmi pa ro mājā, na ngueje ya vi mbö'tp'üjji c'o o mboxbëche, eñe c'e profeta va pätpä Mizhocjimi.

Nguec'ua 'ma o manda e Herodes o mbö't'üjji c'o ts'it'i, o zädä c'ü vi mama c'e profeta.

¹⁹O ë c'ua 'na nu pa, o ndü e Herodes. 'Ma xe ma bübüjtjo e José a Egipto, o nguinch'i 'na t'ijji o jñanda 'na c'o o anxe Mizhocjimi. Nuc'ua c'e anxe o zopjü o xipji:

²⁰—Nu'tsc'e, ñanga rí sidyi ne ts'it'i 'ñejnu nu nana, rí möji a ma cja c'e xoñijömü a Israel nu ja vi 'ñecjeji. Na ngueje ya ndü'ü c'o mi jodü ro mbö't'ü ne ts'it'i.

²¹O nanga c'ua e José. Cjanu o zidiy c'e ts'it'i 'ñe c'ü nu nana, o

möji c'ua a ma cja c'e xoñijömü a Israel. ²²Nuc'ua cjanu o mbārā e José c'ü ya mi manda e Arquelao a Judea c'ü tsja a Israel, chjëntjui c'ü ri bübüjtjo e Herodes c'ü ndunu tata. Nguec'ua mi sü'ü e José xe ro ma ga manu. Nuc'ua Mizhocjimi o yepe o zopjü a t'ijji e José. Nguec'ua va cjogütjjoji a Judea o möji c'ua a ma cja c'e xoñijömü a Galilea. ²³O zät'äji cja 'na jñiñi c'ü ni chjü a Nazaret; o mimiji nu. Mi jinguā vi mama a cjava c'o profeta: “Ra xiji menzumü a Nazaret nu c'ü ra ëjë”, eñe c'o profeta. Nguec'ua 'ma o ma mimi a Nazaret e José 'ñe e María 'ñe c'e ts'it'i, o zädä c'e jña c'ü ya vi mama c'o profeta.

Juan el Bautista predica en el desierto

3 O mezhe c'ua ja nzi cjë, o mbürü o pëpji cja Mizhocjimi 'na bëzo c'ü mi chjü e Juan. Mi bübü cja c'e majyadü a ma a Judea. Mi zopjü c'o nte y mi jichiji co ndeje. ²Mi xipjiji a cjava:

—Jyëziji c'o na s'o, ra nzhogü in mün'c'ejji cja Mizhocjimi. Na ngueje nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji, ya ngue ra manda, eñe e Juan.

³Mi jinguā c'e profeta Isaías vi pätpä Mizhocjimi, vi mama ja rva cja e Juan. O mama c'e profeta c'ü ro bübü 'na nte cja 'na majyadü c'ü ro mapjü, ro zopjü c'o nte ro xipjiji:

“Rí jyëzgueji c'e 'ñiji c'ü na s'o, rí jyëzgueji c'e 'ñiji c'ü mogü.

Na ngue ya ngue ra ë 'fín Jmugöji c'ü bübü a jens'e”, ro 'ñeñe c'e nte.

Je ga cjanu va mama c'e profeta c'ü ro mama c'e nte'e.

⁴E Juan mi je'e 'na bitu c'ü vi t'ät'ä o xi o camello, y mi nzünt'ü 'na xipjadü. Mi sa c'o mi nza cja o t'läxä, y xo mi si o miel o ngüjñü.

⁵Nuc'ua ma ē c'ua c'o menzumü a Jerusalén, 'ñe c'o menzumü cja c'o 'ñaja jñiñi a Judea, cja na 'ñe c'o mi cārā texe ja c'o c'ogü c'e ndare a Jordán, ma säjäji cja e Juan. ⁶Mi xipjiji Mizhocjimi c'o ma s'o c'o mi cjaji, y mi jichi e Juan anguezeji cja c'e ndare a Jordán.

⁷Cja c'o menzumü a Israel mi cārā c'o mi xiji fariseo, 'ñe c'o mi xiji saduceo. E Juan o jñanda ma ējē na puncjü anguezeji ro 'ñe jil'iji. Nguec'ua va mama e Juan va xipjiji:

—Nza cjatsc'ejí o c'ijmi c'o sū ga c'ueñe 'ma tjē o batjü. Na ngue *in* sūji ra jñün'c'ejí ngüenda Mizhocjimi rí sufrefeji, nguec'ua va ēgueji va 'ñe jil'iji. ⁸Pero 'ma na cjuana nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi, rí tsjaji na jo, ngue c'ua ra 'ñetse o nzhogü in mü'büji. ⁹*In* pēzhgueji ra recibidots'üji Mizhocjimi, na ngueje o mboxbēchets'üji e Abraham. Pero rí xit'sc'öji, dya cja rí tsjijñiji c'ü ni jyodü ra recibidots'üji. Na ngueje me na zēzhi Mizhocjimi, sō ra tsjapü yo ndojo ra mbēzhi nte c'o ra jñu's'ü e Abraham, xo ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi.

¹⁰Xe sido o ña e Juan o zopjü c'o fariseo 'ñe c'o saduceo, o xipjiji:

—Nza cjatsc'ejí za'a c'o dya jo c'o quis'i, c'o ya juns'ütjo jacha cja o dyü'ü. Texe za'a c'ü dya jo c'o quis'i, ya ngue ra dyēziji cja rrü mboch'üji cja sivi. Je xo rga cjanu rgá tsja'c'ejí, nu 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. ¹¹Bübü

mbēpji c'o o cjaja c'ü nu lamu, xāpcāji o mbācua c'ü nu lamu ga mbös'ü. Pero nutscö dya pje pjētscö rá pjösc'ö a cjanu nu c'ü cja va ējē. Na ngueje me na nojo na puncjü angueze, nutscö rí menutjogö que na ngue 'na mbēpji. Nutscö rí jichi co ndeje c'o ra nzhogü o mü'bü cja Mizhocjimi. Pero nu c'ü cja va ējē, 'ma rí 'ñench'e in mün'c'ejí angueze, ra dya'c'ejí o Espiritu Mizhocjimi c'ü. 'Ma dya rí 'ñench'e in mü'büji, ra dya'c'ejí rí ma sufrefeji cja sivi, eñe e Juan.

¹²Xe sido o ña e Juan o xipjiji 'na ejemplo o mama:

—'Na campesino ra jñüs'ü o yelgo, cja rrü mbitsi na jo o ndēxü. C'o ndēxü ra dyüt'ü cja c'ü o t'ujmü c'o, pero c'o paxa ra ndüt'ü co sivi c'o. Je xo ga cjanu rgá tsja nu c'ü cja va ējē. Ya bübü angueze ra recibido c'o ra nzhogü o mü'bü, pero c'o dya ra nzhogü o mü'bü, ya bübü ra mboch'üji a sivi c'ü dya ra juench'e, eñe e Juan.

El bautismo de Jesús

¹³E Jesús ma bübü a ma a Galilea. O ē 'na nu pa, o mbedye c'ua o ma a ma cja c'e ndare a Jordán nu ja ma bübü e Juan. Je o ma nu, ngue c'ua ro tsja e Juan ro jichi angueze. ¹⁴Pero e Juan dya mi ne ro jichi, mi xipji:

—Nu'tsc'e va ēcje *in* negue rá jil'tsc'ö, maco nguetscö ni jyongö rí jitscö, eñe e Juan.

¹⁵Cjanu o ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Iyö, rí jitscö, na ngue ni jyodü rá cjaji texe c'ua ja ga manda Mizhocjimi.

Cjanu ne'e c'ua e Juan o jichi e Jesús. ¹⁶Nuc'ua 'ma nzi va nguarü va ji'i e Jesús, cjanu o mbes'e cja c'e ndare. O xogü c'ua a jens'e, y o jñanda e Jesús ma sjöbü o Espíritu Mizhocjimi nza cja 'na mbaro, ma ējē ro 'ne ndägä a xes'e angueze.

¹⁷Cjanu o dyäräji c'ua 'naja c'ü mi ña a jens'e, o mama:

— Nujnu nguejnu ín Ch'igö nu rí s'iyä, nguejnu rgá mäcjö nu, eñe.

Tentación de Jesús

4 Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Jesús. Nguec'ua va ma a ma cja majyadü ro ndörüji angueze, ro tsja e Satanás c'ü dya jo.

²O mezhe cuarenta pa, xö mü ndempa c'ü dya pje zi'i e Jesús cja c'e majyadü. Nuc'ua cjanu o zant'a c'ü. ³Cjanu o ē c'ua c'ü dya jo o 'ñe ndörü e Jesús, o xipji:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, nguec'ua rí xipjigue yo ndojo ra mbëzhi o xëdyi rí sigue, eñe c'ü dya jo.

⁴Cjanu ndünrü c'ua e Jesús o xipji: —Dya rá ä'tc'ägö c'ü in xitsi, na ngue je t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü dya nguextjo xëdyi c'ü rga minc'öjme, sino que ngue texe o jña angueze c'ü pedye o ne'e c'ü, enzgöjme Mizhocjimi. Nguec'ua, dya rá cjäpü yo ndojo ra mbëzhi o xëdyi rá sigö, eñe e Jesús.

⁵Nuc'ua c'ü dya jo, o zidy e Jesús a ma a Jerusalén c'ü ngue o ndajñiñi Mizhocjimi. Cjanu o 'ñe's'e c'ua a xes'e cja 'naja c'o torre c'o mi bübü cja c'e templo. ⁶Cjanu o xipji:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi; nguec'ua rí dacü dya a ma a jö mü.

Ni jyodü rí tsjague a cjanu, na ngueje ya xo t'opjü o jña Mizhocjimi:

Mizhocjimi ra ndjä c'o o anxe rguí 'ñeji a jens'e ra 'ñe pënche'lji, ngue c'ua dya rí sos'ü cja ndojo ra s'onnc'ü in cua, ni pje rí tsja, eñe.

Nguec'ua rí dacü ndeze va hasta a jö mü, eñe e Satanás c'ü dya jo.

⁷Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji: —Dya rá dacü c'ua ja gui xitscö.

Na ngue ya xo t'opjü c'ü dya rá söjme o jña Mizhocjimi c'ín Jmugöji, enzgöjme. Nguec'ua dya rá dacü a ma a jö mü para rá nugö cjo ra mböxcö Mizhocjimi, eñe e Jesús.

⁸Nuc'ua c'ü dya jo, o zidy e Jesús a ma cja 'na t'eje c'ü me na ndä'ä. Cjanu o jíchi c'ua texe yo jñiñi cja ne xoñjömü, cja na 'ñe texe c'o me na zö 'ñe me na jo c'o mi pë's'i yo jñiñi. ⁹Cjanu o xipji c'ua va ndörü e Jesús:

—Nu 'ma rí ndüñjömügue cja ín jmigö rí matcügö, rá da'c'ügö c'ü rí mandague texe cja yo jñiñi yo rrä jí'ts'igö dya, eñe c'ü dya jo.

¹⁰Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'ü dya jo:

—Nu'tsc'e Satanás, c'ueñe cja ín jmigö. Dya rá ma'tc'ö, na ngueje ya t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü rá ndüñjömüjme rá ma't'üjme Mizhocjimi c'ü ngue ín Jmuji. Y nguextjo angueze rá pëpijme, enzgöjme c'ü. Nguec'ua, dya rá ma'tc'ö, eñe e Jesús.

¹¹Nuc'ua c'ü dya jo o c'ueñe cja e Jesús. Cjanu o ē c'ua c'o anxe o 'ñe mbös'üji e Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹²E Herodes ya vi manda o ngot'üji a pjörü e Juan. Nuc'ua

'ma o mbārã e Jesús c'ü ya ma o'o a pjörü e Juan, cjanu o nzhogü o matjo c'ua a ma cja c'e xoñijömü a Galilea. ¹³O zät'ã cja c'e jñiñi a Nazaret. Cjanu o mbedye c'ua nu, o ma a ma cja c'e jñiñi a Capernaum, o ma mimi nu. Nu c'e jñiñi bëxtjo mi järã cja c'e zapjü nu ja mi tjorü c'o xoñijömü a Zabulón, 'ñe a Neftalí. ¹⁴'Ma o ma mimi e Jesús a Capernaum, o zädã o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta Isaías:

¹⁵Ra бүбү jya's'tü cja c'o xoñijömü a Zabulón 'ñe a Neftalí.

Xo ra бүбү jya's'tü texe nu ja cjogü c'e 'ñiji c'ü ni ma cja c'e tazapjü, 'ñe texe cja c'e xoñijömü c'ü tizhi lado a manu cja c'e ndare a Jordán.

Texe a ma a Galilea nu ja dya pãrãji Mizhocjimi, ra бүбү jya's'tü nu.

¹⁶C'o nte c'o mi nzhodü cja bëxömü, o jñandaji jya's'tü c'ü me na nojo.

Nu c'o mi cãrã c'ua ja na bëxömü c'ua ja tñji, o zät'ã o jya's'tü o jmiji, eñe c'e profeta.

¹⁷Nuc'ua ndeze 'ma o mbürü o mimi e Jesús a Capernaum, o mbürü o zopjü c'o nte, o xipjiji:

—Jyëziji c'o na s'o, ra nzhogü in mün'c'eji cja Mizhocjimi, na ngue ya ngue ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi a jens'e.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁸'Na nu pa'a, mi nzhodü e Jesús a jmi c'e zapjü a Galilea. O jñanda c'ua yeje bëzo c'o ma pät'ã o rrevi cja c'e zapjü. C'o bëzo mi cjuarma c'o. C'ü 'naja mi chjü e Simón Pedro.

C'ü nu cjuarma mi chjü Andrés. Anguezevi mi mbëjmövi. ¹⁹Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjivi:

—Nu'tsc'evi in mbëjmöguevi dya. Pero chjünt'üvi in xütçjõ rá mö dya, rá jít's'ivi rí zopjüvi yo nte ngue c'ua anguezeji xo ra ndünt'üji in xütjügõ, embevi.

²⁰Jo ni zogüvi c'ua c'o o rrevi, cjanu o ndünt'üvi c'ua o xütjü e Jesús, o möji.

²¹Xe go mötji mas a xo'ñi. E Jesus o jñanda c'ua xe ndo yeje bëzo c'o xo mi cjuarmavi. Mi chjü Jacobo 'ñe e Juan, c'o mi ngue o t'i e Zebedeo. Ma бүбүvi cja 'na бү'ü co e Zebedeo c'ü nu tatavi, ma jocüji c'o o rreji. Nuc'ua e Jesús o ma't'üvi. ²²Anguezevi ixco zogüvi c'ua c'e бү'ü 'ñe c'ü nu tatavi, ixco ndünt'üvi c'ua o xütjü e Jesús o möji.

Jesús enseña a mucha gente

²³Mi nzhodü e Jesús texe a ma a Galilea, mi xöpü c'o nte cja c'o o nintsjimi anguezeji. Y mi xipjiji o jña Mizhocjimi; mi xipjiji ja rvã manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. Y mi jocü c'o pje nde ma ngueme c'o mi sufre c'o nte. ²⁴Me mi nãntji e Jesús c'ü mi jocü c'o mi sö'dyë. Nguец'ua xo zät'ã c'e jña texe a ma cja c'e xoñijömü a Siria, o dyãrãji c'o mi cja e Jesús. Nguец'ua ma sinpiji texe c'o mi sö c'o pje nde ma ngueme. Xo ma sinpiji c'o me mi sufre; ngue c'o vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo, 'ñe c'o mi sürü o taque, xo 'ñe c'o dya mi sö ro 'ñömü. E Jesús mi jocü texe c'o. ²⁵O mbedye na puncjü nte a Galilea, 'ñe a Decápolis, 'ñe a Jerusalén, 'ñe

cja c'o ñaja jñiñi c'o tsja a Judea, ñe texe a ma 'nanguarü cja c'e ndare a Jordán, mi pöji e Jesús.

El Sermón del monte

5 Nuc'ua 'ma o jñanda e Jesús c'o nte c'o ma puncjü, cjanu o ma c'ua cja 'na t'eje o mimi c'ua nu. Cjanu o ë c'ua c'o ya mi ätpä o jña e Jesús c'o mi xiji discípulo, o säji cja jmi angueze. ²Nuc'ua e Jesús o mbürü o xöpü c'o o discípulo, o xipjiji:

Quiénes son los felices

³—Cārā o nte c'o pārā c'ü dya ni moviji, y ni jyodüji Mizhocjimi c'ü ra mbös'üji. Zö a cjanu c'o, pero ngue nu rguí mäji na ngueje ya ngue o Jmuji dya Mizhocjimi.

⁴Cārā o nte c'o me ndümü. Pero zö ga cjanu ga sufreji, ngue nu rguí mäji nu, na ngueje ra unü Mizhocjimi c'ü rguí mäji.

⁵Cārā o nte c'o dya cjäpü na nojo, unü o mü'büji ra dyätäji Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o ra nguijñi a cjanu 'na pjeñe, ngue nu rguí mājā, na ngueje Mizhocjimi ra unü ne xoñijömü.

⁶Cārā o nte c'o me ne o mü'bü ra tsja c'o na jo. 'Ma ga cjanu, ngue nu rguí mäji nu, na ngueje ra unü Mizhocjimi c'ü rguí tsjaji c'o na jo.

⁷Cārā o nte c'o juentse nu minteji ga mbös'üji. Nu c'o juentse a cjanu nu minteji, xo sö ra mäji na ngueje Mizhocjimi ra juentse anguezeji.

⁸'Ma cjó c'o ra 'ñejme Mizhocjimi co texe o mü'bü, ngue nu rguí mājā c'o, na ngueje ra mbārāji na jo ja ga cja Mizhocjimi.

⁹'Ma cjó c'o ra zopjü na jo yo nu minteji ngue c'ua ra pötca nuji,

ngue nu rguí mājā c'o, na ngueje ra 'mārāji ngue o t'i Mizhocjimi.

¹⁰'Ma cjó c'o ra tsja na jo, bübü c'o ra nu'u na ü, ra tsjapüji ra sufre. Pero ngue c'ü rguí mājā c'ü, na ngueje Mizhocjimi ya ngue o Jmu c'ü.

¹¹Nu'tsc'eji in ejmezügöji dya. Nguec'ua bübü 'ma ra zanc'eji, ra ndäc'eji, ra xo'sc'eji o bëchjine rga zanc'eji texe c'o me rrā s'o. Pero rí xi'tsc'öji, zö ra tsja'c'eji a cjanu, nguejyo rguí mäjceji yo. ¹²Nguec'ua 'ma ra tsja'c'eji a cjanu, rí mäjceji na puncjü. Na ngueje Mizhocjimi ra dya'c'eji c'ü me na jo a jens'e. C'o profeta c'o mi cārā mi jinguā xo o tsjapüji o sufreji, pero ya ch'unüji dya c'o me na jo, eñe e Jesús.

Sal y luz para el mundo

¹³O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—O ð'ö, üt'üji cja o jmö, ngue c'ua dya ra s'odü. Je xo rga cjatsc'eji nu, rí tsjaji na jo ngue c'ua dya nda rrā s'o cja ne xoñijömü. Nu 'ma dya cja rga öxü o ð'ö, ¿ja rgá sö xe ra öxcü 'ma? Dya cja rguí muvi 'ma c'o, ra mbozüji a tji, ra yödü yo nte.

¹⁴Nu'tsc'eji nza cjatsc'eji o jya's'ü cja yo nte. 'Naja jñiñi c'ü je jäs'a cja 'naja t'eje, dya sö ja ra tsjö c'ü. ¹⁵Je xo ga cjatjonu, 'ma tjütüji 'naja sivi, dya co'büji cja 'naja caja. Je ë's'ëji nu ja na ts'ijens'e, ngue c'ua ra sö ra jñanda texe c'o ri cārā cja c'e ngümü c'ü. ¹⁶Je xo rga cjatsc'eji nu, rí tsjagueji na jo cja yo nte, ngue c'ua ra unüji ngüenda c'ü na jo c'o in cjagueji. Nguec'ua xo ra mamaji c'ü me na jonte c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—In pārāgueji c'e ley c'ü o dyopjü e Moisés, 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta. Pe in cjinnceji c'ü rvá 'ñe xi'tsc'öji c'ü dya cja ni jyodü rí dyätäji c'o. Pero dya rí tsjijñiji a cjanu. C'ü rvá ěcjö, ngue c'ü rá cjangö texe c'ua ja nzi ga mama c'o. ¹⁸Na cjuana rí xi'tsc'öji, ni muvi texe yo letra yo bübü cja o ley Mizhocjimi, 'ñe texe yo jña. Zö ra nguins'i ne jens'e 'ñe ne xoñijömü, pero ot'ü ra zädä texe c'ü mama cja o ley Mizhocjimi. ¹⁹Ni jyodü rí tsjapüji ngüenda rí tsjaji texe yo o ley Mizhocjimi, zö ri ts'iquë c'e jña. Xo ni jyodü rí xöpüji yo nte, rí xipjiji ra tsjaji texe o jña Mizhocjimi. 'Ma jiyö, ra tsja'c'ejí c'ü dya rguí muvitsc'ejí 'ma ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. Pero 'ma rí tsjagueji c'ü mama yo o jña Mizhocjimi, 'ñe 'ma je rga cjanu rguí xöpüji yo nte, nu'ma, ra tsja'c'ejí ra mbë'tsc'ejí na nojo 'ma ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi. ²⁰In pārāgueji ja ga cja yo fariseo 'ñe yo xöpü o jña Mizhocjimi yo xiji xöpüte. Rí xi'tsc'öji ni jyodü c'ü xenda rí tsjagueji na jo, que na ngue anguezeji. 'Ma jiyö, dya ra tsja'c'ejí Mizhocjimi a jens'e o ntetsc'ejí c'ü ra mandats'üji.

Jesús enseña sobre el enojo

²¹'Ya i dyäräji o xi'tsc'ejí c'o xöpüte c'ua ja va sjipji c'o mi cārā mi jinguā. O xipjiji a cjava: “Dya rí pö't'ünteji. Nu 'ma cjó c'o ra

pö't'ünte, ra mbë's'itsjē o s'ocü 'ma, c'ü rguí tjünpü ngüenda ra sufre.”

²²Pero nutscö rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o ra ünbü nu minteji, zö dya ra mbö't'ü, ra mbë's'itsjē o s'ocü 'ma, c'ü rguí tjünpü ngüenda ra sufre. Xo rí xi'tsc'öji, nu 'ma cjó c'o ra zo'bü nu minteji ra xipji: “Dya in pārā pje in cja'a”, ra 'ñembe c'ü, xo ra mbë's'itsjē o s'ocü 'ma c'ü, c'ü rguí tjünpü ngüenda ra sufre. Y 'ma cjó c'o xo ra xipji nu minteji: “Me na s'otsc'e”, ra 'ñembe, ra mbë's'itsjē o s'ocü 'ma c'ü rguí ma sufre cja sivi a linfiernu.

²³Bübü 'ma in pöji cja templo in sidyiji 'na animale ra mbö't'üji cja rrü ndü'tp'üji Mizhocjimi cja c'e arta. Pero 'ma in sätc'ejí, nu 'ma in mbeñeji c'ü pje vi tsjapqueji 'naja yo nin minteji, dya xtí unüji c'e animale ra mbö't'üji. ²⁴C'ü rí tsjagueji, rí sogueji nu c'ü ni mbeñc'ejí Mizhocjimi. Ot'ü rí möji, rí ma dyötqueji c'ü nin minteji ra perdonaotsc'ejí. Nuc'ua cja rrí 'ñeji c'ua, rí 'ñe unüji c'ü ni mbeñc'ejí Mizhocjimi.

²⁵'Ma pje c'o rí tsjapüji na s'o 'naja yo nin minteji, 'ma ra zints'iji cja juesi, rí jo'tp'üji 'ma cja ri pöteceji cja 'ñiji. 'Ma jiyö ra ma nzhöc'ejí nu cja c'e juesi. Nuc'ua c'e juesi ra nzhöc'ejí cja c'e mböpjörü. Nuc'ua ra ngo'c'ügueji a pjörü.

²⁶Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya ra sö rí pedyegueji nu, hasta 'ma cja rí tsjöt'üji texe c'o ri tügueji.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷'Ya i dyäräji o xi'tsc'ejí c'o xöpüte c'ua ja va sjipji c'o mi cārā mi jinguā: “Dya rí tsägueji o ndixü.”

²⁸ Pero nutscö rí xi'tsc'öji dya, 'ma cjó c'o ra jñanda 'naja ndixü y ra nguijñi cja o mü'l'bü ra tsjavi c'ü na s'o, zö dya ra juntavi, chjëntcjuí c'ü ya ri tsājā o ndixü, ya tsja na s'o co angueze cja o mü'l'bü 'ma c'ü.

²⁹ Maco in mamaji ngue in chöji c'ü cja'c'üji rí tsjaji c'o na s'o, jñü'müji 'ma, panaji. Xenda na jo rí sätc'ejí cja jmi Mizhocjimi zö ri 'natjo in chöji, que na ngue ra pantc'aji texe in cuerpoji a ma a linfiernu. ³⁰ Maco in mamaji ngue in jodyéji c'ü cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma, panaji. Xenda na jo rí sätc'ejí cja Mizhocjimi zö ri 'natjo in dyéji, que na ngueje ra pantc'aji texe in cuerpoji a ma a linfiernu.

Jesús enseña sobre el divorcio

³¹ O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—In pārāgueji c'ü xo mamaji mi jinguā: “'Ma cjó c'o ne ra mbëzi nu su, ra unü o xiscömü c'ü rguí jyanbüvi.” ³² Pero nutscö rí xi'tsc'öji, dya cjó ra mbëzi nu su, nguextjo 'ma ri ñe 'naja bëzo. Zö dya ri cja na s'o 'na ndixü pero 'ma ra tsja nu xīra ra mbëzi, pe ra tsja c'e ndixü ra chjüntui c'ü 'naja bëzo. Nguец'ua chjëntjui c'ü ri tsājā bëzo c'e ndixü. Nguец'ua c'e bëzo c'ü o mbëzi c'ü nu su, ri pë's'i nu s'ocü 'ma c'ü, chjëntjui c'ü ro tsjapü o su ro tsājā bëzo. Y c'e bëzo c'ü na yeje o xīra c'e ndixü, xo ri pë's'i nu s'ocü chjëntjui c'ü ro tsājā ndixü. Na ngueje ya rguí chjüntui c'e ndixü c'ü ya vi bëzi.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³ Ya i dyäräji c'ü o xi'tsc'ejí c'o xöpüte c'ua ja va sjipji c'o mi

cārā mi jinguā: “Dya rí nādäji Mizhocjimi rí mamaji na cjuana, cja rrí mamaji o bëchjine. 'Ma in nādäji Mizhocjimi c'ü rí tsjagueji, tsjagueji 'ma”, eñe c'o xöpüte. ³⁴ Pero nutscö rí xi'tsc'öji, dya pje rí nādäji. Dya rí manji nza mbārā a jens'e. Na ngueje nguejnu manda Mizhocjimi. ³⁵ Ni xo rí mamaji nza mbārā ne xoñijömü. Na ngueje ngue Mizhocjimi c'ü manda yo cārā va. Ni xo rí mamaji nza mbārā a Jerusalén. Na ngueje ngue c'ü o ndajñiñi c'ín Jmugöji c'ü pjëzhi me na nojo. ³⁶ Ni xo rí mamaji nza mbārā in ñigueji, na ngueje nu'tsc'ejí, dya sö rí tsjapqueji c'ü rrā t'öxü ne rí 'na in ñixtegueji, ni xo ri tsjapqueji c'ü rrā potjü. ³⁷ C'ü rí tsjagueji, rí mantji “jā” o “jyö.” 'Ma xe rí mangueji cjó nza ärā, nu'ma, ngueje c'ü dya jo c'ü 'ñünnc'ü in mün'c'ejí 'ma.

Jesús enseña sobre la venganza

³⁸ Ya i dyäräji c'ua ja va sjipji c'o mi cārā mi jinguā: “Nu 'ma cjó c'o ra jñü'pc'üji in chöji, rí nzhopcüji rí jñü'pc'üji a nzhö 'ma c'ü. Y nu 'ma cjó c'o ra jñü'pc'üji in s'ibiji, xo rí jñü'p'üji o s'ibi 'ma c'ü”, mi eñeji. ³⁹ Pero nutscö rí xi'tsc'öji, dya cjó rí nzhopcüji c'o ra tsja'c'üji c'o na s'o. Nu 'ma cjó c'o ra mbë'chc'ijí in jojmiji, xo rí pjünbütjoji 'ma c'ü 'nanguarü ra mbë'chc'ijí. ⁴⁰ Nu 'ma cjó c'o ne ra jyonn'ejí o chü, y ra zints'ijí cja juesi ngue c'ua ra ngann'ejí c'o ri jegueji, xo rí jyëtspiji c'o ri tégueji. ⁴¹ Nu 'ma cjó c'o ra xi'tsc'ejí: “Chuns'ü yo rvá tuns'ügö, ma sogüzügö 'na kilometro nde”, ra 'ñents'ejí, nu'tsc'ejí xe rí ma sogüji 'ma c'ü xe

'na kilometro nde. ⁴²Cjó c'o pje ra dyö'tc'ügueji, rí unüji. Y c'o pje c'o ra pe'sc'ejji, dya xo rí tsänbäji c'o.

El amor para los enemigos

⁴³'Ya i dyäräji c'ua ja va sjipji c'o mi cārā mi jinguā: “Rí s'iyagueji yo in dyocjeji, pero c'o nuc'üji na ü, xo rí nüji na ü”, eñeji. ⁴⁴Pero nutscö rí xi'tsc'öji, rí s'iyagueji c'o ra nuc'üji na ü, rí ma'tp'üji Mizhocjimi c'o ra zanc'ejji. Tsjapqueji na jo c'o ra nuc'üji na ü, dyötpüji Mizhocjimi c'o ra jyonnc'ejji o chū, ñe c'o ra jñü'c'ügueji na ü. ⁴⁵Ma rí tsjapüji na jo a cjanu yo nin minteji, zö rrā s'oji, ra jñu'sc'ejji 'ma c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e. Na ngueje angueze c'japü ra mbes'e e jyarü c'ü rguí jñanda texe yo nte, zö ri cja na jo, o zö ri cja na s'o. Xo va penpe o dyebe texe yo nte, zö ri cja na jo, o zö ri cja na s'o. ⁴⁶Nu 'ma nguextjo c'o s'iyats'ügueji c'o rí s'iyagueji, ¿cjo ra dya'c'ejji Mizhocjimi c'o na jo 'ma? Iyö. ¿Cjo dya je xo ga cjanu ga tsja c'o publicano, s'iya o dyoji c'o; maco in mangueji me na s'o c'o? Jā, je ga cjanu ga tsjaji. ⁴⁷Nu 'ma nguextjo yo in dyocjeji yo in ne rí zenguaji, ¿ja bübü c'ü na jo c'ü in c'jagueji 'ma? Maco yo dya pārā Mizhocjimi, je xo ga cjatjonu, nguextjo c'o o dyoji zenguaji. ⁴⁸Nguec'ua rí xi'tsc'öji, rí s'iyagueji texe yo nte c'ua ja nzi ga tsja c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e.

Jesús enseña sobre las buenas obras

6 'C'ü rguí tsjagueji c'o na jo, dya ngue c'ü ra jñantc'aji yo nte ra mamaji in c'jaji na jo; ngue c'ü ra jñantc'aji c'ü in Tatagueji c'ü

bübü a jens'e. Na ngue 'ma rí tsjaji na jo nguextjo c'ü rguí jñantc'aji yo nte, nu'ma, dya ra mama c'ü in Tatagueji c'ü na jo vi tsjagueji. ²Bübü nte c'o c'japü cja na jo; c'jaji c'ü rguí mápäji yo nte'e. Nguec'ua 'ma pöji nu ja c'jogü na puncjü o nte, nza cja cja nintsjimi o cja 'ñiji, unüji o merio c'o dya pje pè's'i. Pero rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, zö ra mama yo nte na jonteji, pero Mizhocjimi dya ra mama na jonteji. Nu'tsc'ejji, dya rí tsjaji nza cja anguezeji. ³Pero 'ma rí unüji merio c'o dya pje pè's'i, rí unüji c'ü dya cjó ra mbārā. ⁴Nguec'ua dya cjó ra mbārā c'ü i unügueji. Pero Mizhocjimi ra dya'c'ejji c'o na jo, na ngueje angueze pā'tc'äji in mün'c'ejji.

Jesús enseña cómo orar

⁵'C'o c'japü cja na jo, me ne o mü'büji c'ü ra jñanda yo nte. Nguec'ua pöji cja nintsjimi, ñe c'ua ja pomü o 'ñiji, ni ma dyötüji Mizhocjimi. Pero rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, zö mama yo nte me na jonteji, Mizhocjimi dya ra mama na jonteji. Nu'tsc'ejji, dya rí tsjaji nza cja anguezeji. ⁶C'ü rí tsjaji, 'ma rí dyötqueji Mizhocjimi, rí tsjogüji a mbo cja in nzungueji, cja rrí tsotc'ejji in nzotxjiji. Cja rrí dyötqueji c'ua c'ü nin Tataji c'ü bübü nu ja dya cjó sö ra jñanda. Y angueze ra dya'c'ejji c'o na jo'o, na ngueje pā'tc'äji in mün'c'ejji.

⁷'Ma rí dyötqueji Mizhocjimi, dya rí tsjagueji c'ua ja nzi ga tsja yo nte yo dya pārā Mizhocjimi. Anguezeji me yepeji c'o jña c'o ni dyötüji Mizhocjimi, pëzhiji ra dyärā Mizhocjimi na ngueje c'ü me

yepeji. ⁸Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya me rí yepegueji jña c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. Na ngueje c'ü nin Tataji pãrã c'o ni jyonc'ejí ante c'ü rí dyötqueji c'ü. ⁹Nguec'ua nu'tsc'ejí 'ma rí dyötqueji Mizhocjimi, rí xipjiji a cjava:

Mi Tatats'ügöjme, je in bübü a jens'e, rí pjöxcüjme nutscöjme rí cãrãjme cja ne xoñijömü, ngue c'ua rá süc'üjme ja c'o nzi ga züc'ü c'o cãrã a jens'e.

¹⁰Xo rí pjöxcüjme ngue c'ua dya ra mezhe ra zãdã c'ü rá ä'tc'öjme ja c'o nzi ga dyã'tc'ä c'o cãrã a jens'e, na ngue ngue'tsc'e in mandague. Xo rí ö'tc'öjme rá cjaime c'ua ja nzi gui ñegue.

¹¹Dyacöjme dya o xëdyi c'o rá sigöjme ne pa dya.

¹²Perdonaözügöjme ín nzhubüjme c'ua ja nzi rgã perdonaojme 'ma cjó c'o pje cjacüjme.

¹³Dya rí jyëzgue ra ndöcöjme c'ü dya jo. Pjöxcüjme ngue c'ua dya rá cjaime c'o na s'o.

Na ngueje ngue'tsc'e in mandague, ngue'tsc'e me na zë'tsc'e, ngue'tsc'e me na notsc'e. Je ga cjatjotsc'e nu textjo c'o cjë c'o ra ëjë. Amén.

¹⁴'Nu 'ma rí perdonaogueji c'ü cjó pje ra tsja'c'ejí, xo ra perdonaots'üji 'ma c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e.

¹⁵Pero 'ma dya rí perdonaogueji c'ü cjó pje ra tsja'c'ejí, dya xo ra perdonaots'üji 'ma c'ü nin Tatagueji, nu c'o pje nde in cjaueji.

Jesús enseña sobre el ayuno

¹⁶Bübü c'o cjaü cja me na jo. Nguec'ua 'ma go mbempjeji, cjaü

ndumüji, dya xo dyebeji. Je ga tsjaji a cjanu, ngue c'ua ra mbãrã yo nte c'ü mbempjeji, ra mamaji na jo c'ü cjaji. Na cjuana rí xi'tsc'öji, zö ra mama yo nte c'ü na jo cjaji, pero Mizhocjimi dya je ra mama a cjanu. Nu'tsc'ejí, dya rí tsjagueji ga cjanu. ¹⁷Nu 'ma rí mbempjeji, rí xinzhöji c'ua ja nzi gui tsjaji texe yo pa. Xo rí tsã't'ãji o aceite in ñil'iji, y rí dyebeji. ¹⁸Nguec'ua dya ra mbã'c'ãji yo nte cjo in mbempjeji. C'ü ra mbãrã c'ü in mbempjeji, nguextjo c'ü nin Tataji c'ü dya cjó sö cjó ra jñanda. Y angueze ra xi'tsc'ejí c'ü na jo vi tsjagueji, na ngueje pã'tc'ãji in mün'c'ejí.

Riquezas en el cielo

¹⁹Dya rí pë'sc'ejí na puncjü c'o ni muvi cja ne xoñijömü. Na ngueje ne xoñijömü cãrã o dyoxü, ra dyo'tc'ügueji c'o in ch'opjüji 'ñe in bitugueji. Y xo ra zijömü c'o in merioji de plata. Xo cãrã va o mbuë, ra xo'tc'ügueji in nzungueji, cja rrü pönn'üji c'o in pë's'iji.

²⁰Jyodügueji ja rgã mbë'sc'iji a jens'e c'o ya ri bübü 'ma rí sätc'ejí nu. Na ngueje a jens'e, dya cãrã o dyoxü nu, nu c'ü ra dyo'tc'ejí c'o ri pë's'iji, ni pje xo ra zijömü nu. Dya xo cãrã o mbuë nu, c'ü ra pönn'ügueji c'o ri pë's'igüejí. ²¹Nu 'ma rí pë's'igüejí na puncjü cja ne xoñijömü, je ri mãjä in mü'büji cja ne xoñijömü. Pero 'ma ra bë'sc'ejí na puncjü a jens'e, je ngue a jens'e nda ra mãjä in mü'büji.

La lámpara del cuerpo

²²⁻²³C'ü unü jya's'ü cja in cuerpogueji ngue in chöji. 'Ma

janda na jo 'na nte, bübü jya's'ü 'ma texe o cuerpo. Pero 'ma dya sö ra jñanda, chjëntjui c'ü ri bübü cja bëxömü 'ma c'e nte. Je xo ga cjatse'ejí nu. Nu 'ma nguextjo Mizhocjimi rí jyodüji, ra bübü 'ma jya's'ü texe cja in mü'bügueji. Pero 'ma rí jyodüji Mizhocjimi, 'ñe rí jyodüji rí pë's'iji na puncjü cja ne xoñijömü, 'ma rí jyodüji nza yeje, nu'ma, dya nda ra bübü jya's'ü in mü'büji. Y 'ma in pëzhgueji bübü jya's'ü in mün'c'ejí, nu 'ma dya cjuana jya's'ü, nu'ma, ojtjo jya's'üts'üji 'ma.

Dios y el dinero

²⁴'Ma cjó c'o ra mbëpi yeje lamu, dya ra sö ra dyätävi nza yejui. Na ngueje c'ü 'naja ri ünbüji, ra tsja c'e mbëpji; c'ü 'naja ri ne'e. O 'ma jiyö, 'naja c'ü ri cjapü dya rguí muvi. Je xo ga cjatse'ejí nu, 'ma in jodüji ja rgui pë's'iji na puncjü cja ne xoñijömü, nu'ma, dya in pëpqueji 'ma Mizhocjimi c'ua ja nzi ga ne angueze.

Dios cuida a sus hijos

²⁵'Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsjijñiji ja rgui chöt'üji c'ü rí siji. Dya xo rí tsjijñiji c'ü pje rí jyeji. Mizhocjimi me na nojo, ya ngambgaji va. Nadya, ¿cjo dya xo ra dya'c'ejí c'ü rí siji, 'ñe c'ü rí jyegueji? ²⁶Jñant'maji yo s'ü. Dya podüji o ndëxü, dya xo tagüji, dya pje xo üt'üji cja t'ujmü; maco c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e nde 'huiñi yo. Nu'tsc'ejí, xenda ni muvits'ügueji na puncjü que na ngue yo s'ü. Nguec'ua, ¿cjo dya xo ra 'huiñtsc'ejí Mizhocjimi? ²⁷¿Cjó

bübütsce'ejí c'ü sö ra chäcä nde metro c'ü xe rrä ndä'ä? Zö me ra nguijní, dya cjó ra sö.

²⁸'Nguec'ua, ¿jenga in cjinncjeji ja rí chöt'üji c'ü rí jye'ejí? Unüji ngüenda yo pje c'o ma ndäjnä yo cja'a cja juajma, ja ga te'ejí. Dya pëpjiji, dya xo jench'ejí o tjüjmü pa ra dyät'äji o bituji. Pero me na zö yo. ²⁹E Salomón mi pjëzhi na nojo, mi je o bitu c'o me ma zö. Pero xenda na zö yo ndäjnä. ³⁰Yo pjín'ño cja'a cja juajma dya, pero ra xörü ra münü ra c'ant'a cja hornu ra ndüt'üji yo; maco Mizhocjimi unü c'ü na zö o ndäjnä yo. Natsce'ejí, ¿cjo dya xo ra dya'c'ejí Mizhocjimi c'ü rí jyegueji? Nguec'ua, ¿jenga dya in ench'ejí na jo in mü'büji Mizhocjimi ra dya'c'ejí c'o ni jyonc'ejí?

³¹'Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya me rí tsjijñiji rí mamaji: "Pärä, ¿pje rá sigöji, o pje xo rá jegöji?", rí 'ñeñeji.

³²'Nguec'ua yo dya pärä Mizhocjimi yo me jodü ga cjanu. Pero nu'tsc'ejí in 'ñejeji c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e; angueze pärä c'ü nde ni jyonc'ejí texe yo. ³³Nu'tsc'ejí ot'ü rí jyodüji Mizhocjimi, ngue c'ua ra mandats'üji. Y rí jyodüji rí tsjaji c'o na jo c'ua ja ga manda c'ü. Nuc'ua texe yo, nde ra dya'c'ejí yo. ³⁴'Nguec'ua, dya rí tsjinncjeji ja rgui chöt'üji c'ü rí siji 'ñe c'ü rí jyeji c'o pa c'o va ëjë. 'Ma ra zädä c'o pa'a, cja rí ñuji ja rgui tsjapqueji. Na ngueje pama va ëjë texe o ndumü c'ü ni jyodü rá sufregöji.

No juzguen a otros

7 'Dya cjó rí so'bügueji. 'Ma jiyö ra jñün'c'ügueji ngüenda Mizhocjimi. ²C'ua ja nzi gui

so'bütegueji, je xo rga cjanu rgá jñün'c'ügueji ngüenda Mizhocjimi. Mizhocjimi ra nzhocüts'üji c'ua ja nzi gui tsjagueji. ³O dyaxü, xenda na nojo que na ngue o ngümpaxa. Je xo ga cjatjonu in nzhunc'ejí. Pe na nojo in nzhunc'ejí nza cja 'na dyaxü, y pe ts'iquë nza cja 'naja ngümpaxa c'o o nzhübü yo nin minteji. Nguec'ua, ¿jenga in so'büji c'e ngümpaxa c'ü o'o a nzhö yo nin minteji? Maco dya in cö'tp'üji 'ñi c'e dyaxü c'ü o'o in chöji. ⁴¿Ja rgá sö rí xiqueji yo nin minteji: “Jyëzguime rá cjü'pc'öjme ne ngümpaxa nu o'o nin chögue”, rí 'ñembeji? Maco dya ixi cjübügueji c'e dyaxü c'ü o'o in chögueji. ⁵Nu'tsc'ejí in cjaqueji c'ü na jotsc'ejí, pero dya cjuana. C'ü rí tsjagueji, ot'ü rí tsjunc'ejí c'e dyaxü c'ü o'o in chögueji, ngue c'ua ra sö rí jñandaji na jo rí tsjü'p'üji c'e ngümpaxa c'ü o'o a nzhö'ö c'ü nin minteji, eñe e Jesús.

⁶Bübü nte c'o chjëntji nza cja o cuchi c'o ra yödü c'o pje ri unügueji c'o dya ri ne anguezeji. Xo chjëntji nza cja o dyo c'o ra ã ra 'ñe zac'ejí 'ma pje c'o ri unügueji c'o dya ri neji. C'o nte c'o ga cjanu, dya cja xe rí zopjüji o jña Mizhocjimi nu me na sjü.

Pedir, buscar y tocar la puerta

⁷Sido rí dyötqueji Mizhocjimi, ra dya'c'ejí. Sido rí jyodüji Mizhocjimi, rí chötc'ejí c'ü ni jyonc'ejí. Sido rí ma't'üji Mizhocjimi, ra dyä'tc'ejí. ⁸Na ngue texe c'o ra dyörü, ra ch'unü c'o. Y texe c'o ra jyodü, ra chöt'ü c'o. Y texe c'o ra mapjü, ra dyätäji c'o.

⁹Nu'tsc'ejí in 'ñecjeji in ch'igueji, 'ma ra chëzhi in jmiji in ch'igueji

ra dyö'tc'ejí 'na tjömëch'i, ¿cjo rí unügueji 'na ndojo? Iyö, dya sö. ¹⁰Y 'ma ra dyö'tc'ejí 'na jmö'ö, ¿cjo rí unügueji 'na c'ijmi? Iyö, dya xo sö'ö. ¹¹Maco in nteji in cjaí c'o na s'o, pero in pjëchiji rí unüji c'o na jo yo in ch'igueji. Na c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e, ¿cjo dya xo ra dya'c'ejí c'o na jo c'o rí dyötüji angueze?

¹²C'ua ja nzi gui ñegueji c'ü ra s'iyats'üji yo nte, je xo ga cjanu rguí s'iyagueji yo. Na ngueje je ga cjanu ga mama o jña Mizhocjimi c'ü xiji ley 'ñe profeta.

La puerta angosta

¹³Nu 'ma in ne rí nzhodüji cja o 'ñiji Mizhocjimi, tsjogüji cja c'e ts'ingoxtji. Na ngueje bübü 'na ngoxtji, 'ñe 'na 'ñiji c'o me na mbät'ä, pero ni zidyji nu ja ra sufreji cja sivi. Me na puncjü c'o cjogü cja c'e ngoxtji c'ü na mbät'ä. ¹⁴Pero c'e 'ñiji c'ü ni zidyji nu ja ra bübütojoi co Mizhocjimi, na s'ich'i c'ü. Xo 'ñe c'e ngoxtji, xo s'ich'i c'ü. Y dya puncjü c'o tö't'ü c'e ngoxtji c'ü rguí möji c'e 'ñiji.

El árbol se conoce por su fruto

¹⁵Cärã nte c'o ra ëtsc'ejí ra 'ñe tsjapü ri ñaji o jña Mizhocjimi. Cjapüji na jo'oji nza cja ndënc'hjürü yo dya pje cja, pero a mbo o mü'büji me na s'oji nza cja o min'ño yo me na sate. Nguec'ua rí pjötpüji ngüenda c'o. ¹⁶C'ü rguí pärägueji c'o xöpüte, rí unnc'ejí ngüenda ja ga mimi c'o. In pärägueji o visachi, dya quitsiji o uva c'o. Ni xo rí quitsiji o higo cja o bimpëdyi. Je xo ga cjatjonu c'o xöpüte c'o cjaí

ri ña o jña Mizhocjimi, dya sò ra mimi na jo c'o. ¹⁷Je xo ga cjatjonu texe o za'a c'o na jo, quis'i c'o na jo c'o. Pero c'o dya ga jo, quis'i c'o dya ga jo. ¹⁸Na za'a c'ü na jo, dya sò ra nguis'i c'o dya ga jo. Ni xo ri ngue 'na za'a c'ü dya jo, dya sò ra nguis'i c'o na jo. ¹⁹Texe za'a c'o dya quis'i c'o na jo, ra dyèziji cja rrü pant'aji a sivi. ²⁰Nguec'ua c'ü rgui pārāgueji c'o xöpüte, rí unnc'eji ngüenda ja ga mimi c'o.

No todos entrarán en el reino de los cielos

²¹Na puncjü c'o ra xitscö: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö”, ra ñenzgöji. Pero dya texeji ra cjogüji c'ua ja manda Mizhocjimi. C'o ra cjogü nu, nguextjo c'o ra tsja c'ua ja nzi ga ne c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e. ²²Ma ra zädä c'e pa 'ma ra tjün ngüenda, me na puncjü c'o ra xitscö: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿cjo dya mi nännc'äjme in chjügue, 'ma mi zopcjöjme yo nte? ¿Cjo dya xo mi nännc'öjme in chjügue 'ma mi pjongüjme o s'ondajma? ¿Cjo dya xo ngue co in chjügue c'ü mi jocüjme c'o mi sò'dyè, 'ñe c'o na puncjü c'o na nojo c'o mi cjaime?”, ra ñenzgöji. ²³Nuc'ua rá tjüntcöji c'ua, rá xipjiji: “Dya ngue o t'itsc'eji mi Tatagö. C'ueñeji cja ín jmigö dya, nu'tsc'eji i tsjagueji c'o na s'o”, rá embeji.

Las dos bases

²⁴Nguec'ua, nu c'ü ra dyärä yo jña yo ró xi'tsc'öji dya, y ra tsja'a yo, rá jyètspigö nza cja 'na bëzo c'ü na jo va mbeñe. O jyäbä 'naja ngumü a xes'e cja 'na peña. ²⁵Go ñeje c'ua 'na tadyebe. Xo èjè 'na

tareje c'ü je 'ne pjat'ü cja c'e ngumü. Xo è 'na tandajma c'ü me mi vü'tü cja c'e ngumü. Pero dya go tunü c'e ngumü, na ngueje vi tjäbä a xes'e cja c'e peña. ²⁶Ma cjó c'o ra dyärä yo jña yo ró xi'tsc'öji dya, 'ma dya ra tsja c'ua ja nzi va dyärä, rá jyètspigö nza cja 'na bëzo c'ü dya nguiñi na jo c'ua ja ro jyäbä o ngumü, je go jyántjo cja 'ñöxömü. ²⁷Go ñeje c'ua 'na tadyebe. Xo èjè c'e ndare. Xo vü e ndajma c'ü o juant'a c'e ngumü. Jo nu tunü c'ua o ngumü c'e bëzo, ixco chjorü, eñe e Jesús va nguarü va zopjüji.

²⁸Ma o nguarü e Jesús o mama yo jña yo, me mi sñji, dya mi pārā pje ro nguiñiji. ²⁹Na ngueje o unüji ngüenda je vi 'ñe cja Mizhocjimi c'o vi mama e Jesús va xöpü anguezeji. Y dya je ma cjanu c'o xöpüte.

Jesús sana a un leproso

8 Nuc'ua o zöbü e Jesús cja c'e t'eje. Xo zöbü na puncjü o nte, mi pöji angueze. ²O èjè c'ua 'naja bëzo c'ü mi sò 'naja ngueme c'ü xiji lepra, o 'ñe chèzhi cja e Jesús. Cjanu o ndüñijömü c'ua a jmi, cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, 'ma rí ñegue, ra sò rí joczüü.

³Cjanu o c'uana c'ua a dyè e Jesús o ndörü c'e nte, o xipji:

—Rí negö. Ra jots'ü.

Nzi va ndörü, nzi va ojtjo c'ua c'e ngueme. ⁴Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Pjögüenda c'ü dya cjó rí ma xipjigue dya, nguextjo c'ü rí ma, rí ma jichitsjè c'e mböcjimi c'ü ya jogüts'ü. Xo rí jñünü c'o rí unü Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama e Moisés. Ixtí mague a cjanu ngue

c'ua ra nu'tc'ügue c'e mböcjimi c'ü na cjuana ya jots'ü. Nguец'ua yo nte ra mbārāji c'ü ya 'nin'tsc'i c'e ngueme.

Jesús sana al muchacho de un capitán romano

⁵Nuc'ua o zāt'ä e Jesús cja c'e jñiñi c'ü mi chjü Capernaum. Cja c'e jñiñi mi bübü 'naja bëzo c'ü mi manda 'naja ciento o tropa. 'Ma cja ma sāt'ä e Jesús, o ë c'ua c'e bëzo o 'ñe ndünrü e Jesús. Cjanu o dyötü 'na favor. ⁶O xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dya cja sö ra 'ñömmü ín ch'i'i, ya zürü o ngueme. Ya dyöbütjo ín nzungö, y me sufre na puncjü c'o na ü.

⁷Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Jo rá magö, rá ma jocü.

⁸O ndünrü c'ua c'e bëzo o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dya ga jogzö c'ü rí tsjogue a mbo cja ín nzungö. Zö nguextjo 'na jña c'ü rí mangue, ra jogü c'ín ch'i'i. ⁹Na ngue xo 'ñetscö xo ch'acö poder, ngue c'ua rí mandagö o tropa. 'Ma rí xipjigö c'ü 'naja: “Ma'a”, rá embe, ra ma. 'Ma rí xipjigö c'ü 'naja: “Chjä'dä”, rá embe, ra ëjë. Xo 'ñe 'ma rí xipjigö c'ín mbëpji: “Tsja'a yo”, rá embe, ra tsja'a.

¹⁰Nuc'ua 'ma o dyärä e Jesús c'o vi mama c'e bëzo, me co nguextjo c'ua. Na ngue o unü ngüenda c'ü mi junt'ü o mü'bü c'e bëzo c'ü pje ro mama e Jesús, ro zädä. Nguец'ua va xipji c'ua c'o mi pöji:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, ni ri 'na yo ín menzumüji a Israel ró tötc'ö c'ü ri ejme na jo nza cja ne bëzo nu. ¹¹Nutscö rí xi'tsc'öji, na puncjü

o nte c'o rguí 'ñeje nu ja ni mbes'e e jyarü, 'ñe nu ja ni nguibi, xo 'ñe textjo cja ne xoñijömmü; ra 'ñe mimiji nu ja manda Mizhocjimi a jens'e, ra zi'iji o xëdyi co e Abraham, 'ñe e Isaac, 'ñe e Jacob. ¹²Pero c'o ot'ü vi zojnüji ro cjugü nu ja manda Mizhocjimi, ts'ëtjo c'o go ne. Nguец'ua c'o dya go ne'e, ra mboch'üji nu ja na bëxömmü, nu ja me ra huëji, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufreji na puncjü.

¹³Nuc'ua e Jesús o xipji c'e bëzo c'ü mi manda 'naja ciento tropa: —Ma dya in nzungue. C'ua ja nzi vi 'ñejmegue, je rga cjanu rgá jogü c'ín ch'i'i.

Ixco jogü c'ua c'e t'i c'e ndajme c'ü.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴O ma c'ua e Jesús cja o ngumü e Pedro. O chöt'ü c'ua c'ü mi sö'dyë c'ü nu to'o e Pedro, mi sö pa'a c'ü.

¹⁵Nuc'ua e Jesús cjanu o ndötpü c'ua a dyë. Jo ni c'ueñe c'ua c'e pa'a. Cjanu o nanga c'ua c'e ndixü o dyät'ä o jñönü ro ziji.

Jesús sana a muchos enfermos

¹⁶Nuc'ua 'ma ya vi nguibi e jyarü, o sinpiji e Jesús na puncjü nte c'o vi zürü o ndajma c'ü dya jo. E Jesús, nguextjo c'ü o mama ro mbedye c'o ndajma, y go mbedye c'ua c'o. Y texe c'o mi sö'dyë, o jocü c'o. ¹⁷Nguец'ua ma zädä c'o vi mama c'e profeta Isaías: “Angueze me go juentsqueji o 'ñe jocüzüji c'o ngueme c'o mi sufregöji”, eñe c'e profeta.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸Ya vi mundo na puncjü nte cja e Jesús. Nguец'ua va ña e Jesús

va xipji c'ò o discípulo ro dat'ùji cja 'na bü, ngue c'ua ro mbes'èji a 'nanguarü cja c'e trazapjü. ¹⁹Cjanu o sä c'ua 'naja bëzo c'ü mi xöpü c'ü o ley Mizhocjimi c'ü o ë xipji e Jesús:

—Xöpüte, rá tjünt'ü in xütce rá më nu ja c'ò rí sätc'e.

²⁰Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Ante c'ü rá më, ixtí tsjijní c'ü rá xi'tsc'ö. Yo min'ño bübü o tjocüji, y yo s'ü pè's'i o t'oxüji. Nutscö, zö rvá ëcjö cja Mizhocjimi pero dya rí pè's'ö ja rá oxü, eñe e Jesús.

²¹Nuc'ua cjanu o mama c'ua 'naja c'ü mi tjünt'ü a xütjü e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dyacö sjëtsi ot'ü rá ma'a, rá ma ögü mi tatagö, cja rrü mëgövi.

²²O xipji c'ua e Jesús:

—Yo nte, chjëntjui c'ü ya ndüji na ngue dya creozüji. Jyëzgue anguezeji ra dyögüji c'ò nín mi añimaji. Nu'tsc'e chjünt'ü ín xütcejö rá mëgövi.

Jesús calma el viento y las olas

²³Cjanu o dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü. Cjanu o möji c'ua c'ò o discípulo. ²⁴Jo ni vü'ü c'ua 'naja tandajma. Me mi pjö's'ü c'e ndeje ma mbo'ò c'e bü'ü. Pero e Jesús ma ijítjo c'ü. ²⁵Nuc'ua c'ò discípulo o chëzhiji a jmi e Jesús, o xipjiji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, pjöcöjme para dya rá quibigöjme.

²⁶O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'eji, çjenga ín sũ'üji? çCjo dya ín ejmezügöji c'ü sò rá pjö'c'eji?

Cjanu o nanga c'ua e Jesús, cjanu o huënh'i c'e ndajma, 'ñe c'e ndeje.

Ixco böbü c'ua c'e ndajma 'ñe c'e ndeje. ²⁷Me co nguijní c'ua c'ò discípulo, mi mamaji:

—çPje ma poder c'ü pè's'i ne bëzo nu, nguec'ua ätä e ndajma 'ñe ne ndeje?

Los hombres endemoniados de Gadara

²⁸Nuc'ua o zät'äji a 'nanguarü cja c'e trazapjü cja c'e lugar c'ü mi chjü a Gadara. O ë c'ua yeje bëzo c'ò mi o'ò o mü'bü o demonio c'ò ngue o dyoji e Satanás c'ü dya jo; o 'ñe chjëji e Jesús. Je vi 'ñejui a nde cja c'ò panteón cja campo santo. Me ma s'ovi 'ñe me ma cuëvi, nguec'ua dya cjó mi sò cjó xi ro cjogü cja c'e 'ñiji c'ü. ²⁹Nuc'ua c'ò demonio o tsjapüji o mapjü na jens'e c'ò bëzo va xipjivi e Jesús:

—Jesús, o T'itsc'e Mizhocjimi, çpje ín pè'sc'ü rí ñugöjme? çCjo vi 'ñecje a 'ñecjua rí ë tsjacüjme rá sufrejme dya? Maco dya be sädä c'e pa 'ma ra tjün ngüenda, eñe c'ò bëzo va 'ñö'p'üji o mü'bü c'ü dya jo ro ñavi.

³⁰Na jë nu ja ma ñönü na puncjü o cuchi. ³¹Nguec'ua va tsja c'ò demonio o dyötüji e Jesús, o xipjiji:

—'Ma rí pjongüzüjme cja o mü'bü yo bëzo, jyëzgujme rá ma quichc'öjme cja yo cuchi.

³²Cjanu o mama c'ua e Jesús:

—Pedyjeji ma tsich'iji, embeji.

Nuc'ua c'ò demonio go mbedyeji, go ma nguich'iji cja c'ò cuchi.

Nuc'ua texe c'ò cuchi nde va dacütjoji va zöbüji cja c'e dyä'ä. Go ma jyäji c'ua cja c'e trazapjü. Nzhangua ndüji.

³³Nuc'ua c'ò mi pjörü c'ò cuchi go cjuan'diji c'ua, go möji na niji

cja c'e jñiñi; o ma cösteji texe c'o vi jñandaji, o xipjiji ja va jogü c'o bëzo c'o vi dyo'o o mü'bü c'o demonio.

³⁴Nuc'ua cjanu o mbedye texe c'o mi cārã cja c'e jñiñi, o ma nuji e Jesús. 'Ma o zät'äji, o xipjiji c'ua e Jesús c'ü pje cjint'o tsja, ro mbedye cja c'ü o jñiñiji.

Jesús sana a un paralítico

9 Nuc'ua cjanu o dat'ü e Jesús cja c'e bü, xo 'ñe c'o o discípulo. Cjanu o mbes'ejí a 'nanguarü cja c'e trazapjü, o zät'äji nu cja c'e jñiñi nu ja mi oxü e Jesús. ²O ëjê c'ua ja nzi nte ma siji 'na bëzo c'ü dya mi sô ro 'ñômü; ma tÿji cja 'naja pjinguã. Mi junt'ü o mü'l'büji c'ü mi sô e Jesús ro jocü c'e bëzo. Nuc'ua 'ma o mbārã e Jesús c'ü mi ejmeji, o zopjü c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sô ro 'ñômü, o xipji:

—Dya rí sÿgue, sê'ë; ya ró perdonats'ü dya in nzhunc'e, eñe e Jesús va xipji c'e bëzo.

³Xo mi cārã nu, ja nzi xöpüte; o dyäräji e Jesús o perdonao c'e bëzo. Nguec'ua ma nguïjñiji o mü'bütsjéji: “Nujne Jesús chjëntjui c'ü o zadü Mizhocjimi nu”, ma nguïjñiji. ⁴Ixmi pãrã e Jesús c'o mi cjijñi anguezeji, nguec'ua va xipjiji c'ua:

—¿Jenga in cjijñiji c'o na s'o a mbo cja in mü'bügueji? ⁵Ró xipji ne bëzo: “Rí perdonats'ü in nzhunc'e”, ró embe, pero dya cjó sô ra mbārã cjo ya ma o nzhübü. Pero 'ma rá xipji ne bëzo: “Nu'tsc'e, ñanga rí nzhodü”, rá embe; 'ñe 'ma ra nanga c'ua ne bëzo ra nzhodü, ixtí pãrãgueji 'ma c'ü dya rí xi'ts'iji o bëchjine. ⁶Nutscö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, ya ch'acó poder cja

ne xoñijömü rá perdonats'üji in nzhübüji. Unnc'ejí dya nguenda ngue c'ua rí pãrãji c'ü rí pë'sc'ö c'e poder, embeji.

Cjanu o zopjü c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sô ro 'ñômü, o xipji:

—Nu'tsc'e, ñanga, chuns'ü nu in os'ü, ma'a in nzumü, embeji c'e bëzo.

⁷O nanga c'ua c'e bëzo, cjanu o ma c'ua o ngumü. ⁸Nuc'ua c'o nte 'ma mü o jñandaji ja va jogü c'e bëzo, me go nguïjñiji c'ua, na ngue nunca mi jandaji a cjanu. Me xo go mamaji me na jo Mizhocjimi, na ngue vi tsja a cjanu vi unü poder cja yo nte.

Jesús llama a Mateo

⁹Nuc'ua o mbedye nu e Jesús, o cjogü nu ja ma jÿ'ü 'naja bëzo c'ü mi chjÿ'ü e Mateo, c'ü mi cobra o contribución. E Jesús o jñanda c'e bëzo, o xipji:

—Chjünt'ü in xütcjö rá mëgövi, embe.

Ixco böbü c'ua e Mateo o mëvi e Jesús.

¹⁰'Na nu pa, ya vi mimi e Jesús a mbo 'na ngumü, ma siji o xëdyi. Go ëjê c'ua na puncjü c'o mi cobra o contribución, c'o mi xiji ma s'onte, xo 'ñe c'o dya mi sÿpü o ley c'o menzumü a Israel, nguec'ua xo ma sjiji ma s'oji. O 'ñe ziji o xëdyi co e Jesús, 'ñe c'o o discípulo. ¹¹C'o fariseo o jñandaji c'ü ma jÿji e Jesús c'o bëzo, nguec'ua va xipjiji c'ua c'o o discípulo e Jesús:

—¿Jenga nin xöpütegueji nde si'iji o xëdyi co nujyo cobra o contribución 'ñejyo 'ñaja yo na s'o?, eñe c'o fariseo.

¹²E Jesús o dyärä c'o vi mama c'o fariseo, cjanu o xipjiji c'ua 'na ejemplo:

—Nu c'o dya sö'dyë, dya ni jyodü cjó ra dyät'ä c'o; nguextjo c'o sö'dyë. Je xo ga cjatjonu yo tü o nzhubü, ngue c'o ni jyodü ra jocüji yo. ¹³In pārāji o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “C'ü ni pötcöji o animal, cja rrī päscöji c'o, na jo c'ü. Pero c'ü xenda rí negö, ngue c'ü rí juentsqueji yo nin minteji”, eñe Mizhocjimi. Nujnu, ngue 'naja jña c'ü ni jyodü rí ma xörüji, xa'ma ra zi'ch'i in mün'c'eji nu. C'ua ja nzi ga mama ne jña nu, rí juentsetegö. Nguéc'ua, dya ngue c'o cjavü cja na jo c'ü rvá 'ñe xipji ra nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Ngue c'o pārā tü o nzhubü.

Le preguntan a Jesús sobre el ayuno

¹⁴Nuc'ua c'o o discípulo e Juan o säji nu ja mi bübü e Jesús, o xipjiji:

—Nutscöjme rí mbempcöjme na puncjü, xo 'ñe yo fariseo. ¿Jenga dya mbempje yo in discípuogue?

¹⁵O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji 'naja jña ngue c'ua ro mbārāji jenga dya mi mbempje c'o o discípulo. O xipjiji:

—'Ma ra chjüntü 'naja sē, 'ma dya be cjuarü c'e chjüntü, dya sö ra ndümü c'o o dyoji, na ngueje xe bübütjo c'e sē a nde anguezeji. Pero ra zädä c'o pa 'ma ra s'inbiji c'e sē. Nuc'ua cja ra mbempjeji rgá ndümüji 'ma.

¹⁶Sido o ña e Jesús o xipjiji 'na ejemplo, o mama a cjava:

—'Na zëbitu, dya cjó sö ra mbä't'ä 'na bitu c'ü nuevo. Na ngue ro ñungü c'e nuevo bitu. Nuc'ua nu ja

ya mi xüt'ü, xenda ro xüt'ü. ¹⁷Dya xich'iji o ö't'apjü cja zëmbota, na ngueje ro xüt'ü c'e zëmbota, ro pjödü c'e t'apjü. Dya cja ro jogü c'ua c'e zëmbota. Je xich'iji o ö't'apjü cja mbota c'o cja nuevo, ngue c'ua dya ra xüt'ü c'e mbota ra pjödü c'e t'apjü, eñe e Jesús va xipjiji 'na ejemplo.

La hija de Jairo, y la mujer que tocó la ropa de Jesús

¹⁸'Ma ndänt'ä ma mama e Jesús c'o jña c'o, o ã c'ua 'naja bëzo c'ü pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel; o 'ñe ndüñijömmü a jmi e Jesús, o xipji:

—C'ín xunt'igö cja ndü mi ndajme. Pero rí ma'a, rí ma 'ñe's'e in dyëgue, ra tetjo.

¹⁹Cjanu o böbü c'ua e Jesús o mëvi c'e bëzo, xo 'ñe c'o o discípulo.

²⁰Nuc'ua cjanu o ëjë c'ua 'naja ndixü c'ü mi sö'dyë, c'ü ya mi pa 'na doce cjë c'ü mi dagü o cji. O ã chëzhi a xütjü e Jesús, o 'ne ndötpü o fleco c'ü o bitu c'ü mi je'e e Jesús.

²¹Na ngueje mi cjiñi c'e ndixü: “Nguextjo c'ü rá tjötpü o bitu nu, ixta ndixqui”, eñe. ²²Nuc'ua e Jesús o jñanda c'e ndixü, o xipji:

—Dya rí sügue, süngü; ya jots'ügue dya, na ngueje in ejmezügö c'ü sö rá jocüts'ü in nzeme.

Nuc'ua ndeze c'e ndajme c'ü, o jogü na jo c'e ndixü.

²³Nuc'ua o zät'ä e Jesús cja o ngümü c'e bëzo c'ü pje mi pjëzhi, cjanu o cjogü a mbo'o. O jñanda c'ua c'o mi jüxü o pito, 'ñe c'o nte c'o me mi huëñi. ²⁴O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ueñeji va. Na ngueje ne xunt'i nu, dya tũ'ũ nu, itjo nu.

Nuc'ua c'o nte me go tsjapütjoi burla e Jesús. ²⁵Nuc'ua e Jesús o pjongü a tji c'o nte, cjanu o cjogü a mbo nu ja ma o'o c'e añima, cjanu o pënchp'i a dyë. Jo ni nanga c'ua c'e xunt'i. ²⁶Nuc'ua texe cja c'e xoñijömü, me mi nädätjoi c'ü vi tsja e Jesús vi tsjapü o te c'e xunt'i.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷O mbedye c'ua e Jesús cja o ngumü c'e bëzo. 'Ma ya mi ma'a, ma ã c'ua a xütjü yeje bëzo c'o mi ndëzhö, mi mapjüvi mi mamavi:

—Nu'tsc'e o mboxbëchets'ü e David, juentscöbe.

²⁸Nuc'ua 'ma mü o zät'ä e Jesús nu cja c'e ngumü nu ja mi oxü, o ã c'ua c'o mi ndëzhö, o chëzhivi a jmi. Nuc'ua e Jesús o xipjivi:

—¿Cjo in ejmevi c'ü sö rá jocüts'üvi in chövi?

Cjanu o ndünrüvi c'ua:

—Jã, sö rí jocüzübe, ín Jmutsc'öbe, eñevi.

²⁹Nuc'ua e Jesús o ndötpü a nzhö'o c'o mi ndëzhö, o xipjivi:

—Rá jocüts'üvi c'ua ja nzi gui 'ñejmevi, eñe e Jesús.

³⁰Jo ni jogü c'ua a nzhövi. Cjanu o xipjivi c'ua e Jesús c'ü dya cjó ro ma ngös'üvi. ³¹Pero 'ma ya vi mbedyevi, mi mamavi texe cja c'e xoñijömü, mi xipjiji c'o nte c'ü vi tsja e Jesús.

Jesús sana a un mudo

³²Nzi va mbedye c'o mi ndëzhö, o ã c'ua c'o ma siji 'naja bëzo c'ü mi ngone, ma sinpiji e Jesús. Nu c'e bëzo vi zürü 'naja ndajma c'ü dya

jo. ³³Nuc'ua e Jesús o pjongü c'e ndajma. Cjanu o ña c'ua na jo c'ü mi ngone. C'o nte, me co nguiññiji c'ua cjanu o mamaji:

—Nunca rí jandagöji va a Israel c'ü ri jogü yo ngone.

³⁴Pero c'o fariseo mi mamaji:

—Ngue e Satanás c'ü dya jo c'ü unü poder ne bëzo nu, nguec'ua ga pjongü yo ndajma yo dya jo.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵Mi nzhodü e Jesús texe cja c'o jñiñi, 'ñe cja c'o ndajñiñi, mi xöpüji cja c'o o nintsjimi anguezeji, y mi xipjiji o jña Mizhocjimi. Mi xipjiji ja rvá manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. Mi jocü texe c'o mi sö o ngueme, 'ñe texe c'o mi sö'o na ü. ³⁶E Jesús 'ma mü o jñanda c'o nte, me go juentseji c'ua anguezeji, na ngueje mi chjëntji nza cja ndëchjürü c'ü dya bübü o mbörü, ya me ni pizhiji, ya me xo ni ponch'ü o mü'büji. ³⁷E Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo va jyëtspiji ndëxü c'o nte'e:

—Na puncjü yo ndëxü yo ya jogü, pero ts'ëtjo yo ndagrëxü.

³⁸Mizhocjimi ngue o cjaja yo ndëxü. Nguec'ua rí dyötqueji angueze ra ndjä c'o xe 'ñaja mbëpji ra ëji, ra 'ñe pëpjiji cja ne dagrëxü.

Jesús escoge a los doce apóstoles

10 Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o doce o discípulo ro chëzhiji a jmi. Cjanu o unüji poder ngue c'ua ro sö ro pjongüji o ndajma c'o dya jo, y ro jocüji texe c'o ndötc'ijeme, 'ñe texe c'o mi sö na ü.

²Nujoyo, ngue o tjü'ü c'o doce discípulo c'o o xipjiji c'ua apóstole:

E Simón c'ü xo mi xiji Pedro, 'ñeje e Andrés c'ü nu cjuarma, 'ñe e Jacobo c'ü nu t'i e Zebedeo, 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma e Jacobo. ³Xo 'ñe e Felipe, 'ñe e Bartolomé, 'ñe e Tomás. Xo 'ñe e Mateo c'ü mi cobra o contribución, 'ñe e Jacobo c'ü nu t'i e Alfeo, 'ñe e Lebeo c'ü xo mi xiji Tadeo. ⁴Xo 'ñe e Simón c'ü mi revolucionario, 'ñe e Judas Iscariote c'ü ro dyëdyi c'o nte ro ma zürüji e Jesús.

Jesús manda a los discípulos a predicar

⁵E Jesús ya mi ngue ro ndäjä c'o doce apóstole, nguec'ua va xipjiji c'ü ro tsjaji. O xipjiji a cjava:

—Dya rí möji cja o 'ñiji yo dya menzumü a Israel, dya xo rí sät'äji cja o jñiñi yo menzumü a Samaria. ⁶C'ü rí tsjagueji, rí möji cja yo ín menzumüji a Israel, na ngue anguezeji chjënji nza cja ndënychjürü c'o ya bëzhi. ⁷Ma rí möji, rí zopjüji c'o nte rí xiji c'ü ya ngue ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. ⁸Rí jocüji c'o ri sö'dyë. Y rí tsjapüji ra te'le c'o ya rguí ndü'ü. Y rí dyät'äji c'o ri sö o lepra. Y rí pjongüji o ndajma c'o dya jo cja o mü'bü yo nte. 'Ma rí pjösc'ejji a cjanu yo nte, dya rí cobraji. Na ngueje o dya'c'üttoji Mizhocjimi ne poder.

⁹Y 'ma rí möji, dya rí jñünn'ejji oro, ni plata, ni pje ma t'opjü.

¹⁰Dya xo rí tsanaji mape c'ü pje rguí tsant'aji o pje rguí jñunt'üji para cja 'ñiji. Dya xo rí tsanaji o bitu, ni xo rí tsidyiji mbäcua c'ü rguí pötüji. Dya xo rí jñünüji 'na chäjä rguí dänäji. Rí xi'tsc'öji a

cjanu, na ngue 'na mbëpji ni jyodü ra ch'unü c'ü ra zi'i c'ü, 'ñe c'ü ra jye'e.

¹¹Nu 'ma ja c'o rí sätc'ejji, zö pje nde ma jñiñi o ndajñiñi, rí tsjaji t'önü nu, cjó ngue c'ü na jonte nu cja c'e jñiñi. Nguec'ua je rí oxüji cja o ngumü c'ü, hasta 'ma cja rí ñe rí pedyeji; dya rí pötqueji ngumü rguí oxqueji. ¹²Ma rí tsjogüji cja c'e ngumü, rí ma'tp'üji Cjimi c'o ri cārā nu. ¹³Nu 'ma ra dyä'tc'ejji in jñagueji c'o ri cārā nu, ix na cjuana ra mbös'ü Mizhocjimi anguezeji c'ua ja nzi vi zenguaji. Pero 'ma dya ra dyä'tc'ejji, iyö 'ma. ¹⁴Ma dya ra säc'ejji, 'ma dya ra dyä'tc'äji c'o rí xipjiji, rí pedyeji 'ma cja c'e ngumü, 'ñe cja c'e jñiñi; rí pjë'biji o jömü c'o ya rguí jyäs'ä in mbäcuaji, ngue c'ua ra unü ngüenda c'o menzumü nu, que vi tsjaji c'o na s'o, dya säc'ejji. ¹⁵Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu pa c'ü ra tjün ngüenda, xenda ra sufre c'o ri cārā c'e jñiñi, que na ngueje ra sufre c'o ma cā a Sodoma, 'ñe a Gomorra c'o o chjotü Mizhocjimi mi jinguā na ngueje c'ü me ma s'oji.

Persecuciones

¹⁶Dyäräji c'ü rí xi'tsc'öji. Rí täc'öji nza cja o ndënychjürü a nde cja o min'ño. Rí pjöngüendaji na jo cja yo nte, pero dya cjó pje rí tsjapüji. Rga cjatsc'ejji o mbaro yo dya pje cja c'o na s'o. ¹⁷Rí pjötpüji ngüenda yo nte, na ngueje ra zints'iji nu ja ra jñün'c'üji ngüenda c'o pje pjëzhi. Y ra ndaxc'üji cja c'o o nintsjimiji anguezeji. ¹⁸Ra zints'iji cja c'o gobernador 'ñe cja c'o rey, na ngueje in ejmezgöji. Nguec'ua rí

xiqueji anguezeji 'ñe c'o 'ñaja nte, ja ga cjazgö. ¹⁹Ma ra zints'iji, dya rí tsjiññiji c'ü ja rgui chjünrüji, o c'ü pje rí manji. Na ngueje c'e ndajme c'ü, ra ch'a'c'üji c'o rí mamaji.

²⁰Na ngue c'ü rí ñagueji, dya ngue c'ü rí tsjiññitsjéji; ngue o Espiritu Mizhocjimi c'ü nin Tatagueji ra dya'c'eji c'e jña'a.

²¹Cārā c'o ra nzhö'ö nu cjuarma ra mbö't'üji. Cārā o tata c'o ra nzhö'ö nu t'i. Cārā t'i c'o ra chütsjéji nu tataji 'ñe o nanaji, y ra mbö't'üji.

²²Ra nuc'üji na ü texe yo nte, na ngue c'ü ni 'ñejmezügöji. C'o ra sido ra 'ñejmezü, zö ra mbö't'üji, ra salva c'o. ²³Ma ra ndäc'äji cja 'na jñiñi, rí c'ueñeji c'ua rí möji c'ü 'naja jñiñi. Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya be xi ri nzhonnc'eji texe cja yo jñiñi a Israel 'ma rá ěgö na yeje cja Mizhocjimi.

²⁴Xe sido o ña e Jesús o xipji 'na ejemplo c'o o apóstole, o mama:

—Xenda respetaoji 'na xöpüte que na ngue c'o o discípulo. Y xenda respetaoji 'naja lamu que na ngue c'o o mbëpji. ²⁵Nguec'ua 'ma ra sufre 'na xöpüte, xo ni jyodü ra sufre c'o o discípulo. Y 'ma ra sufre 'na lamu, xo ni jyodü ra sufre c'o o mbëpji. Y 'ma ra mama yo nte ra xiji dya jo 'naja bëzo, xenda ra xiji dya jo c'o ri cārā o ngumü.

A quién se debe tener miedo

²⁶Nguec'ua, dya rí sügueji c'ü ra tsja'c'eji yo nte. Pero rí tsjacjuanaji rí zopjüji, na ngueje ni jyodü ra jñandaji c'ü dya be jandaji dya, y ni jyodü ra mbārāji c'ü dya be pārāji dya. ²⁷Na puncjü c'o ín jñagö, nguextjots'c'eji i dyārāji 'ma mi

cārātsjögöji. Nguec'ua ni jyodü rí xipjiji yo nin minteji texe c'ua ja rí chjéji. C'o jña c'o rí xi'tsc'ötsjéji, rí xipjiji ngue c'ua ra dyārāji texeji. ²⁸Dya rí sügueji c'o ra mbö'tc'üji in cuerpoji, pero in aljmaji, dya ra sö ra mbö'tc'üji c'o. Nu c'ü rí sügueji ngue Mizhocjimi c'ü sö'ö ra mboch'üji a ma a linfiernu, nu ja me ra sufre in cuerpoji, xo 'ñe in aljmaji.

²⁹Mizhocjimi c'ín Tatagöji pjörü yo ts'ins'ü. Nguec'ua 'ma dya ra ne angueze, dya ra sö ra ndü ne rí 'na ts'ins'ü; maco dya ni muvi yo, pöji yeje por 'na cinco. ³⁰Xo 'ñe in ñixtegueji, zö dya ni muvi yo, pero Mizhocjimi pārā ja nzi sö'ö yo. ³¹Nu'tsc'eji xenda ni muvits'ügueji que na ngueje na puncjü o ts'ins'ü. Nguec'ua dya rí sügueji, xo ra mbö'c'eji Mizhocjimi.

Los que reconocen a Jesucristo delante de la gente

³²Texe c'o ra xipji yo nte c'ü pācöji, xo rá xipjigö c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e c'ü rí pārägö c'o.

³³Pero texe c'o ra xipji yo nte c'ü dya pācöji, xo rá cānbägöji a jmi c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, rá xipji c'ü dya rí pārgö c'o.

Jesús es causa de división

³⁴¶ In pëzhgueji rvá ěcjö cja ne xoñijömü ngue c'ua dya cja ra chü yo nte. Pero dya rí tsjiññiji a cjanu. Dya ngue c'ü rvá ěcjö c'ü. Na ngueje c'ü rvá ěcjö, ra bübü o chü cja yo nte. ³⁵Na ngue c'ü rvá ěcjö, cārā bëzo c'o ra jyonbüji o chü, ra tsja c'o o t'iji. Cārā ndixü c'o ra jyonbüji o chü, ra tsja c'o o xunt'iji.

Cārã ndixü c'o ra jyonbüji o chü, ra tsja c'o o cjöji. ³⁶C'o ra nu'u na ü c'o ri ejmezü, ngue c'o ri cārã nu ngumütsjëji.

³⁷'Ma c'jõ c'o ne ra ndennguegõ, ni jyodü xenda ra nezegõ que na ngue c'ü nu tata 'ñe nu nana. Y ni jyodü xenda ra neze que na ngue c'ü nu t'i 'ñe nu xunt'i. 'Ma jiyõ, dya ra sõ rá c'japcõ ín ntegõ c'ü. ³⁸'Ma c'jõ c'o ne ra ndennguegõ, ni jyodü ra bübü dispuesto ra sufreji o ra ndüji. 'Ma jiyõ, dya ra sõ rá c'japcõ ín ntegõ c'o. ³⁹C'o dya bübü dispuesto ra sufre na ngueje dya ne ra ndüji, dya ra chõt'üji c'ü rguí bübüji. Pero c'o bübü dispuesto ra bõt't'ü na ngueje c'ü ni 'ñejmezügõji, ra chõt'üji c'ü rguí bünji.

Premios

⁴⁰'C'o ra recibidots'üji, chjëntjui c'ü ri nguetscõ ra recibidozögõ c'o. Y c'o ra recibidozögõ, chjëntjui c'ü ri recibidoji c'ü o ndäc'jägõ. ⁴¹C'o ra säjä 'naja profeta na ngue c'ü ni ña o jña Mizhocjimi, Mizhocjimi ra unüji c'o na jo, c'ua ja nzi rgá unü c'o profeta. C'o ra säjä 'na nte c'ü cja na jo na ngue c'ü ni tsja na jo, xo ra unüji c'o na jo c'ua ja nzi rgá unü c'o cja na jo. ⁴²Rí xi'tsc'õji, 'ma c'jõ c'o ra unütjo 'naja ts'ixalo jörteje 'naja yo ín mbëpji yo dya nda pjëzhi, na ngue ín discípuogõ, nuc'o, na cjuana ra unü Mizhocjimi c'o na jo c'o, eñe e Jesús.

Los enviados de Juan el Bautista

11 Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o xipji c'o doce o discípuo c'ü ro tsjaji, cjanu ndäji o möji. Cjanu o mbedye c'ua e Jesús,

cjanu o ma cja c'o o jñiñi anguezeji, ngue c'ua ro xöpü c'o nte y ro zopjüji.

²E Juan xe ma o'otjo a pjörü.

Nuc'ua 'ma o mbārã angueze c'o mi cja e Jesucristo, o ndäjä c'ua yeje c'o o discípuo o säjui cja e Jesús.

³O xipjivi: —¿Cjo ngue'tsc'e Cristo c'ü ro ëjë, o xe rá te'bejme c'ü xe 'naja?

⁴Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi:

—Mëvi ma xipjivi e Juan yo ín ärävi, 'ñejyo ín jandavi. ⁵Rí ma xipjivi e Juan c'ü ya janda yo mi ndëzhõ; xipjivi c'ü ya nzhodü yo mi me'dye; xipjivi c'ü ya jogü yo mi söt'õ o lepra, 'ñe yo mi ngogõ, ya ärã yo. Xo rí xipjivi c'ü ya tetjo yo ya vi ndü, 'ñe c'ü rí zopcjõ yo dya pje pës'i, rí xipjiji nu o jña Mizhocjimi nu me na jo. ⁶Xo rí xipjivi, 'ma c'jõ c'o ra sido ra 'ñejmezü y dya ra yembeñe c'ü rguí xögü co nutscõ, ngue nu rguí mäjã 'ma c'ü, eñe e Jesús va xipji c'o o discípuo e Juan.

⁷O ma c'ua c'o yeje o discípuo e Juan. Nuc'ua e Jesús o mbürü o xipji c'o nte c'ua ja ma cja e Juan, o mama:

—'Ma i ma ñuji e Juan cja c'e majyadü, ¿pje mi cjiññiji rvi ma chõt'üji? ¿Cjo mi cjiññiji c'ü rvi chõt'üji 'naja bëzo c'ü ri pötpü o jña, nza cja ga pötü o lugar 'naja xitji 'ma juant'a e ndajma? ⁸¿Pje mi cjinncjeji c'ü rvi ma chõt'üji? ¿Cjo mi cjinncjeji c'ü rvi chõt'üji 'naja bëzo c'ü ri je bitu c'o me ni muvi? Tsjiññiji. C'o je'le bitu c'o me ni muvi, ngue c'o rey 'ñe c'o cārã cja o palacio. ⁹Nama, ¿pje mi cjiññiji c'ü rvi ma chõt'üji 'ma? ¿Cjo mi cjiññiji

c'ü rvi chöt'üji 'naja profeta? Jā, rí mangö ngue 'naja profeta. Pero xenda ni muvi o bëpji angueze que na ngueje c'o 'ñaja profeta. ¹⁰Je t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü mama ja ga cja e Juan:

Dyärä, ró juajnügö 'na bëzo ra zopjü yo nte ra xipjiji ín jñagö. Ra ot'ü in xo'ñigue, ngue c'ua 'ma rí mague, ya rguí bübü dispuesto yo nte ra dyä'tc'äji, eñe.

¹¹Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya ch'unü 'naja bëpji yo nte c'ü ni muvi nza cja c'ü o unü Mizhocjimi e Juan. Zö me ma nojo c'e bëpji c'ü mi pè's'i e Juan, 'ñe me ma zö, pero xenda na zö 'ma cjó c'o ra tsjapü Mizhocjimi o nte, eñe e Jesús.

¹²Xe sido o ña e Jesús o xipjiji:

— Bübü c'o zopjü yo nu minteji, xipjiji c'ü ni jyodü ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra tsjapüji o Jmuji. Pero ndeze c'o pa 'ma o mbürü e Juan Bautista o zopjü yo nte, hasta yo pa dya, nu c'o ga cjanu ga zopjü yo nu minteji, sufreji cja dyë yo nte. Y c'o nte c'o jodü Mizhocjimi co texe o mü'bü, ngue c'o cjapü Mizhocjimi o nte. ¹³Texe c'o o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü c'o profeta, 'ñe c'o xiji ley, mi mamaji c'ü ro ëjē c'e pa 'ma ro manda Mizhocjimi. Pero 'ma o mbürü e Juan o zopjü yo nte, ya ma sädä c'e pa. ¹⁴Nu 'ma in ne rí creoji c'ü rí xi'tsc'öji, rí xi'tsc'öji e Juan o pätpä e Elías c'ü mi te'begueji ro ëjē na yeje. ¹⁵Nu'tsc'ëji bübü in tsöji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

¹⁶⁻¹⁷Rá xi'tsc'öji ja ga cja yo nte yo cjë yo rí cäräji dya. Anguezeji chjëntjui nza cja yo ts'it'i yo junrü cja chöjmü yo eñe cjaji o mbaxua,

ma't'üji o dyoji mamaji: “Ró pjë'pc'ijme o flauta, pero nu'tsc'ëji dya i nemeji”, embeji yo nu dyoji. O 'ma jiyö, eñeji cjaji como que ya vi ndü 'na nte, eñe pa ögüji c'e añima, xipjiji nu mit'iji: “Me ró nzhumüjme rvá xörüjme, pero nu'tsc'ëji dya i huëgueji”, eñeji. ¹⁸Je xo ga cjatjonu yo nte yo cärä yo cjë dya. 'Ma o mbürü e Juan o pëpji, o xögü, dya cjó go zivi o xëdyi c'ü rví mäjä. Nguec'ua yo nte mamaji: “E Juan bübü o mü' bü c'ü dya jo”, eñeji. ¹⁹Nuc'ua nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rí mäjä rgá sigöji o xëdyi. Nguec'ua ga mama yo nte: “Chjä, 'na bëzo nu me ñönü, y me si o vinu. Me xo joji yo cobra o contribución, 'ñe yo 'ñaja yo xiji na s'o”, eñeji. Pero rí xi'tsc'öji, c'o ätä Mizhocjimi unüji ngüenda Mizhocjimi me pärä na jo c'ü cja'a; nguec'ua nde nan'ño bëpji va dyacöbe e Juan.

Los pueblos desobedientes

²⁰Nuc'ua e Jesús o mbürü o huëch'i c'o mi menzumü cja ja nzi c'o ndajñiñi. Na ngueje angueze vi jocü na puncjü c'o mi sö'dyë, 'ñe vi tsjapü o te ja nzi c'o ya vi ndü'ü, y na puncjü c'o pje nde vi tsja'a. Pero dya go nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. O mama a cjava e Jesús va huëch'iji:

²¹—Nu'tsc'ëji in menzumüji a Corazín, 'ñetsc'ëji in menzumüji a Betsaida, juentsc'ëji ra tsja'c'ü Mizhocjimi rí sufreji. Na ngueje cja in jñiñiji ró cjangö na puncjü c'o na nojo c'o nunca mi jandagueji, pero dya go nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. Nu 'ma je ri

ngueje a ma a Tiro 'ñeje a ma a Sidón c'ü ro jizhi a cjanu, ya rví mezhe c'ü ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi c'o mi menzumü nu, zö ma s'oji. Ya rví jye'ejí c'o na ārā, y ya rví minji cja bozivi c'ü ro jizhiji c'ü ya vi nzhogü o mü'büji. ²²Nguec'ua rí xi'tsc'öji 'ma ra tjün ngüenda, xenda ra jñus'ü c'ü rgui sufregueji que na ngue c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Tiro, 'ñe c'o mi menzumü a Sidón. ²³Nu'tsc'ejí in menzumüji a Capernaum, in pëzhgueji c'ü me na jots'ejí rí sätc'ejí a jens'e; pero rí xi'tsc'öji ra tsja'c'üji rí ma sufregueji a linfiernu. Na ngueje cja in jñiñiji ró cjağö na puncjü c'o me na nojo, pero dya nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. Nu 'ma je ri ngueje a ma a Sodoma c'ü ro cjağö a cjanu, xe ri büntjo dya c'e jñiñi. ²⁴Nguec'ua rí xi'tsc'öji, nu pa c'ü ra tjün ngüenda, xenda ra jñus'ü c'ü rgui sufregueji que na ngueje c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Sodoma, embeji.

Vengan a mí y descansen

²⁵C'e ndajme, o dyötü Mizhocjimi e Jesús o mama:

—Mi Tatats'ügö, in mandague a jens'e 'ñe textjo cja ne xoñijömü. Rí da'c'ü 'na pöjö na ngueje yo jña yo, dya i unügue c'ü rví mbārā c'o cjañü me pārā. C'ü i tsjague, i unngue c'ü ro mbārā c'o dya mi pārā. ²⁶Jā, mi Tatats'ügö; je ga cjanu vi ñegue.

²⁷Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Texe o poder, ya nde dyacö mi Tatagö. Dya cjó pácö c'ua ja ga cjağö; nguextjo mi Tatagö c'ü

pácö. Dya cjó xo pārā mi Tatagö; nguextjoğö o T'izgö rí pārāğö. Y nutscö rí jíchi c'o rí ne rá jíchi c'ua ja ga cja c'ü mi Tatagö; ngue c'ua xo ra mbārā c'o. ²⁸Cārātsc'ejí in jonnc'ejí rí tsjaji c'o ne Mizhocjimi, pero ya tögü in mün'c'ejí. Chjā'dāji co nutscö, rá da'c'öji ra söya in mün'c'ejí, dya cja pje rí mbeñeji. ²⁹O nzhünü ārāji 'ma 'huëch'iji. Je xo rga cjats'ejí nu, rí dyätcöji in jñagö. Dya rá huënch'ejí rga jí'tsc'öji. Dya xo rí cjañütsjé na nozö c'ü rgui bëzhgueji in tseji. Nguec'ua ra söya in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñeji. ³⁰Na ngueje in jñagö chjëntjui nza cja 'na yugo c'ü dya ga ü'ü nu; dya xo rí sögueji na jyü yo rí xi'ts'iji rí tsjagueji.

Los discípulos recogen trigo en el día de descanso

12 'Na nu pa, o cjogü e Jesús c'ua ja mi cja o ndëxü; mi ngue c'e pa 'ma mi söya c'o menzumü a Israel. Mi sant'a c'o o discípulo e Jesús, nguec'ua ma tücüji o ñirëxü c'o mi tjö't'üji; cja rrü zaji. ²Nuc'ua 'ma mü o jñanda c'o fariseo c'o mi cja c'o discípulo, cjanu o xiji c'ua e Jesús:

—Jñant'ma yo in xöpque, na cjaji c'o mama o ley Mizhocjimi c'ü dya rá cjaji yo pa yo rí söyaji.

³O ndünrü c'ua e Jesús o xipji: —Nu'tsc'ejí ya i xörügueji nu c'ü o tsja e David 'ñe c'o mi dyoji, 'ma ya mi sant'aji; maco dya in so'büji anguezeji. ⁴O cjogü e David cja o ngümü Mizhocjimi nu ja ma sjü. Cjanu o jñü c'ua c'o tjömëch'i c'o mi jüsp'üji Mizhocjimi nu. Nuc'ua e David 'ñe c'o mi dyoji o ziji c'o

tjömëch'i. Maco mama c'o ley c'ü dya mi sö e David ro zi c'o, ni ri ngue c'o mi dyoji; mi nguextjo mböcjimi c'o mi sö'ö ro zi c'o.

⁵Nu'tsc'eji ya xo i xörügueji c'ü mama c'e ley ja ga tsja o mböcjimi. Mama c'e ley c'ü pëpji yo mböcjimi a mbo cja c'e templo yo pa yo rí söyaji, pero dya pë's'iji nu s'ocüji; maco sjüpa yo. ⁶Rí xi'tsc'öji zo'c'üji dya nu 'naja nu xenda na sjü que na ngueje c'e templo. ⁷Ya t'opjü a cjava: “C'ü ni pötcöji o animale cja rri päscöji c'o, na jo c'ü. Pero c'ü xenda rí negö, ngue c'ü rí juentsqueji yo nin minteji”, eñe Mizhocjimi. Nu'tsc'eji in fariseoji , nu 'ma rvi unnc'eji ngüenda c'ü pje ne ra mama ne jña nu, dya rvi so'bügueji 'ma nujyo ín discipulogö yo dya pë's'i nu s'ocü ga ndücüji yo ñirëxü ra zaji ne sjüpa. ⁸Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, nguextjozgö sö rá mangö ja rgui süpüji yo pa yo rí söyaji, embeji c'o fariseo.

El hombre de la mano seca

⁹Cjanu o mbedye c'ua e Jesús nu, o ma cja c'ü o nintsjimi anguezeji. ¹⁰Ma bübü nu 'naja bëzo c'ü mi dyot'ü 'naja o dyë. C'o fariseo c'o mi cãrã nu, mi jodü ja rvá ngöt'üji e Jesús cja c'o pje mi pjëzhi; nguec'ua va dyönüji e Jesús, o xiji:
—¿Cjo mama ne ley c'ü sö rá ät'äji yo sö'dyë ne pa nu rí söyaji?, eñeji.
¹¹O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:
—'Ma ri ñegueji 'naja ndënhjürü, nu 'ma ra zo'o cja 'na pozo c'ü dya be cjuarü, ra zo'o nu pa c'ü rí söyaji, ¿cjo dya ri ma tsjunc'eji c'ü? ¹²Rí xi'tsc'öji c'ü xenda ni muvi 'naja nte que na ngueje 'naja ndënhjürü.

Nguec'ua na jo rá pjös'üji nu pa c'ü rí söyaji c'o pje ni jyodü yo nín minteji.

¹³Nuc'ua e Jesús o zopjü c'e bëzo c'ü mi dyot'ü a dyë, o xipji:

— C'uana dya in dyë.

Cjanu o c'uana c'ua o dyë. Ixco jogü c'ua, c'ua ja nzi ma cja c'ü 'naja o dyë. ¹⁴Cjanu o mbedye c'ua c'o fariseo. Mi pötma mamaji ja rvá mböt'üji e Jesús.

Una profecía acerca de Jesús

¹⁵Ya xmi pãrã e Jesús c'o mi ne ro tsja c'o fariseo ro mböt'üji angueze; nguec'ua va mbedye nu. Na puncjü o nte c'o o möji angueze. Y angueze o jocü c'ua texe c'o mi sö'dyë.

¹⁶Pero o mama e Jesús o xipji c'o nte c'ü dya cjó ro ma ngös'üji c'ü pje mi pjëzhi angueze. ¹⁷Nguec'ua ya ma sädã o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta Isaías:

¹⁸Bünc'ua nín mbëpcjö nu ró juajnügö, nu me rí s'iya, nu me rí mäpägö.

Angueze rá unngö ín Espíritu, ngue c'ua ra xipji yo dya menzumü a Israel ja rgá jogüji a jmi Mizhocjimi.

¹⁹Nujnu, dya cjó ra zövi o jña nu. Dya xo ra ña rrã jens'e nu, ni xo ra ña cja nda'ñi c'ü rguí dyärã na puncjü o nte.

²⁰Cãrã nte c'o nza cja 'naja dye'e c'ü ya cho't'ü, na ngue dya ga zëzhi ga 'ñejmeji.

Xo cãrã c'o nza cja 'naja sivi c'ü me pjüt'ü, na ngue dya nda bübü jya 's'ü o mü'büji.

Pero nín mbëpcjö, dya ra chjotü c'o; ra mbös'ü c'o. Nguec'ua ra zädã c'ü ra tsjaji c'o na jo.

²¹ Yo dya menzumü a Israel
nguejyo ra 'ñench'e o mü'büji
rgá nde'beji angueze, eñe c'e
profeta va pätpä Mizhocjimi.
Nguec'ua 'ma o ë e Jesús o 'ñe
zopjü c'o nte, ma sädä c'ü vi mama
c'e profeta.

**Acusan a Jesús de tener el
poder del demonio**

²² C'ü 'na nu pa, o ë c'o ma siji
'naja bëzo c'ü vi zürü 'naja o ndajma
c'ü dya jo; o sinpiji a jmi e Jesús .
Nu c'e bëzo mi ndëzhö, y mi ngone.
Nuc'ua e Jesús o jocü c'ua c'e bëzo.
Nuc'ua c'e bëzo, cjanu o ña c'ua y
o jñanda c'ua. ²³ Nguec'ua me mi
cijiñi texe c'o nte mi mamaji:
—Pärã, ¿cjo ri ngue o mboxbëche
e David nu rí te'beji ra manda?, mi
eñeji.

²⁴ Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'o
fariseo c'o mi mama c'o nte, cjanu
o manji c'ua:

—Je ngue e Satanás c'ü dya jo c'ü
manda cja yo demonio c'ü o unü
ne poder ne bëzo nu; guec'ua ga
pjongü yo demonio, eñeji.

²⁵ Ixmi pärã e Jesús c'o mi cijiñi
c'o fariseo, guec'ua va xipji:

—Cja 'na ndajñiñi c'ü ra chütsjëji,
ra chjorü 'ma c'o ri cãrã nu. Texe
o ndajñiñi 'ñeje texe o ngümü, 'ma
ra pötca chütsjë c'o ri cãrã nu, ra
chjorüji 'ma . ²⁶ Xo 'ñetjo e Satanás
'ma ro pjongü c'o demonio c'o ngue
o dyoji, ro chütsjë 'ma c'o . Y 'ma
rva cjanu, ¿ja rvã sö xe ro manda
'ma c'ü? ²⁷ ¿Jenga in xitscöji ngue
e Satanás c'ü o dyacö ne poder
nu rgá pjongü yo demonio? Maco
c'o in dyocjeji xo pjongüji yo. Ixi
'ñetsetjo c'ü na s'o gui tsjiñiñi.

²⁸ Rí xi'tsc'öji ngueje o Espíritu
Mizhocjimi c'ü o dyacö ne poder nu
rí pjongü yo demonio. Nguec'ua rí
jñunt'ü in mün'c'eji c'ü na cjuana
ya säjä a ndetsc'eji nu c'ü o 'ñeme
Mizhocjimi ra manda.

²⁹ Rí önnc'üji, ¿ja rgá sö'ö cjó ra
cjogü cja nu ngümü 'naja bëzo c'ü
me na zëzhi, cja rrü jñünbü c'o ri
pë's'i, 'ma dya ot'ü ra jyü'tp'ü a
dyë c'ü na zëzhi? Nuc'ua ya ra sö
ra pönbü 'ma texe c'o ri pë's'i cja
o ngümü. Je xo ga cjazgö nu, ya ró
töpü c'ü dya jo ngue c'ua sözgö rá
pjongü dya yo demonio.

³⁰ C'o dya tenngue co nuzgö,
chjëntjui c'ü ri nugü na ü c'o. C'o
dya ra xipji yo nte ra creozüji,
chjëntjui c'ü ri c'a's'üji yo nte ngue
c'ua dya xo ra creozüji.

³¹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, texe c'o
o nzhubüji ra sö ra perdonaoji yo
nte. Xo 'ñe texe c'o s'lo va jña c'o
ra xiji Mizhocjimi. Pero c'o ra zadü
o Espíritu Mizhocjimi ra mamaji o
bëpji o Espíritu ngueje o bëpji c'ü
dya jo, nuc'lo, nunca ra perdonaoji
c'o. ³² C'o pje nde ra xitscöji nutscö
rvã ëcjö cja Mizhocjimi, ra sö ra
perdonaoji c'o. Pero c'o ra zadü
o Espíritu Mizhocjimi, nunca ra
perdonaoji c'o, ni ri ngue yo cjë dya,
ni xo ri ngueje c'o cjë c'o va ëjë 'ma
ya rguí nguins'i ne xoñijömü.

El árbol se conoce por su fruto

³³ 'Na za'a c'ü na jo'o, quis'i c'o
na jo. 'Na za'a c'ü dya ga jo'o, quis'i
c'o dya ga jo. Je xo ga cjatjonu 'na
nte. C'ü ni tsja 'na nte, je ngue c'ü
ni 'mãtpätjo c'e nte cjo na jo cjo
jyö. Nguec'ua 'ma na jo c'ü cja'a
'na nte, dya rí mangujeji c'ü dya jo

c'e nte. ³⁴Tsijññiji o pozü, na s'oji na ngueje po'lo o posuña a ne. Je xo ga cjatsc'ejji nu; na s'otsc'ejji, nguec'ua ga mbedye in teji c'o na s'o. Na ngue c'o rí pè'sc'öjji cja ín mü'büjji, ngue c'o pedye cja ín tegöjji. ³⁵C'o nte c'o cja na jo, mama c'ü na jo c'o, na ngueje pè's'ijji na jo cja o mü'büjji. Pero c'o nte c'o cja na s'o, mama c'o na s'o jña c'o, na ngueje pè's'ijji na s'o cja o mü'büjji. ³⁶Nutscö rí xi'tsc'öjji, texe jña c'o ra mbedye o ne yo nte, zö dya ra nguiññi o ñi'ijji, ra jñünpüjji ngüenda c'o, nu pa c'ü ra tjün ngüenda. ³⁷C'o jña c'o na jo c'o in mangueji dya, ngue c'o rgui pedyeji na jo c'o. Pero c'o jña c'o na s'o c'o in mangueji dya, ngue c'o rguí tsja'cüjji rí sufregueji c'o, eñe e Jesús.

**La gente mala pide una
señal milagrosa**

³⁸Cjanu o mama c'ua ja nzi c'o xöpüte ñe c'o fariseo, o xiji e Jesús:
—Xöpüte, rí negöjme c'ü pje rí tsjague c'ü rá jandgöjme, ngue c'ua rá pä'c'öjme pje pjè'tsc'e.

³⁹Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:
—Me na s'o yo nte yo cārā yo cjè dya, na ngueje ya jyèziji Mizhocjimi cja rrü ndeñeji c'o dya cjuana. Nguec'ua ga dyörüjji c'ü pje ra jñandaji, ngue c'ua ra mbārājji pje pjè'tscö. Pero dya ra ch'unüjji c'ü ra jñandaji; nguestjo c'ua ja va tsja e Jonás c'ü mi profeta. ⁴⁰O mezhe jñipa cja 'na jñixömü o dyo'o e Jonás a mbeme c'e trajmö. Je xo rga czazgö nu nutscö rvá ècjö cja Mizhocjimi, ra mezhe jñipa cja 'na jñixömü rá o'o a jömü. ⁴¹C'e pa

'ma ra tjün ngüenda, ra bübü nu c'o mi cārā a Nínive, xo 'ñejoy nte yo cārā yo cjè dya. E Jonás o ma zopjü c'o mi menzumü a Nínive; nguec'ua va nzhogü o mü'büjji cja Mizhocjimi. Pero nu'tsc'ejji in cārājji yo cjè dya, dya nzhogü in mü'büjji, maco zo'c'ejji dya nu pjèzhi xenda na nojo que na ngue e Jonás. Nguec'ua ra jñün'c'ejji ngüenda rí sufregueji. ⁴²C'e pa 'ma ra tjün ngüenda, ra bübü nu c'e ndixü c'ü mi manda a ma Sur, xo 'ñejoy nte yo cārā yo cjè dya. Nu c'e ndixü o èjè ndeze nu ja tjorü ne xoñijömü, o è dyärä c'o mi mama e Salomón c'ü mi pè's'i na puncjü o pjeñe. Pero nu'tsc'ejji in cārājji yo cjè dya, dya in ne rí dyärājji; maco bünc'ua dya nu 'naja nu xenda pè's'i o pjeñe que na ngueje e Salomón. Nguec'ua ra jñün'c'ejji ngüenda rí sufregueji.

El espíritu malo que regresa

⁴³'Naja demonio c'ü dya jo 'ma ra mbedye cja o mü'bü 'naja nte, ra nzhodü c'ua ja na dyodü; jodü c'ua ja ra söya, pero dya ra chöt'ü. ⁴⁴Nguec'ua ra mama c'e demonio c'ü dya jo: “Rá nzhogü rá magö nu ja mi bünc'ö, nu ja ró pedyegö”, ra 'ñeñe. Nuc'ua 'ma ra zät'à nu, ra chöt'ü c'ü ya rguí baxü, y ya xo rguí jocüjji na jo, pero dya cjó ri bübü. ⁴⁵Nuc'ua ra ma c'ua c'e demonio xe ra ma siji c'o xe siete c'o nu midemonioji c'o xenda na s'o que na ngueje angueze; ra è cjogüjji cja o mü'bü c'e bëzo, ra mimiji nu. Nuc'ua xenda ra sofre c'e nte c'ü, que na ngueje 'ma ot'ü. Na ngue xenda ra manda c'ü dya jo. Je xo rga cjanu rgá zädä yo nte yo cārā

yo cjë dya yo me na s'lo ga tsja, eñe e Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶Ma ndänt'ä ma ña e Jesús ma zopjü c'lo nte, ya mi böbü a tji c'ü nu nana, 'ñe c'lo nu cjuarma e Jesús; na ngue mi ne ro ñaji. ⁴⁷O mama c'ua 'naja c'lo nte o xipji e Jesús:

—Bübü a tji c'ü nin nana, 'ñe c'lo nin cjuarma; ne rí ñagueji c'lo.

⁴⁸O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'e nte:

—Rá xi'tsc'öji cjó rí cjacpö mi nanagö 'ñe c'lo mi cjuarmagö, embe c'e nte.

⁴⁹Nuc'ua e Jesús jo ni c'uana c'ua a dyë nu ja mi cärä c'lo o discipulo, cjanu o mama:

—Je bünc'ua yo rí cjacpö mi mi nanagö 'ñejyo rí cjacpö mi cjuarmagö. ⁵⁰Na ngueje texe c'lo ra tsja c'ua ja ga ne'le c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, nuc'lo, rí cjacpö mi cjuarmagö c'lo, 'ñe mi cjügö c'lo, 'ñe mi nanagö c'lo.

El ejemplo del sembrador

13 C'e pa c'ü, o mbedye e Jesús cja c'e ngümü nu ja mi oxü, o ma mimi c'ua a ñünü cja c'e tazapjü. ²Nuc'ua cjanu o jmurü na puncjü o nte nu ja mi bübü angueze. Nuc'ua e Jesús o dat'ü cja 'naja bü'ü, cjanu o mimi. Texe c'lo nte mi böbütojji a ñünü cja c'e ndeje.

³Nuc'ua e Jesús o xipji na puncjü o ejemplo c'lo nte, o mama:

—Dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. 'Na mbondëxü o mbedye, o ma mbodü o ndëxü. ⁴Nuc'ua 'ma ya ma podü, bübü o ts'indëxü c'lo o zobütjo

cja 'ñiji. Cjanu o ë c'ua o s'ü, o 'ñe mbëchiji c'lo. ⁵Bübü o ts'indëxü c'lo je zobütjo cja o mbondojo nu ja dya ma pizhi o jömü. Dya mezhe o mbes'e, na ngueje dya ma pizhi o jömü. ⁶Nuc'ua 'ma o mbes'e e jyarü, o zant'a c'lo ndëxü ixco dyot'üji, na ngueje dya ma pizhi e jömü c'ü rví tsizi o dyü'ü. ⁷Bübü o ts'indëxü c'lo o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi. 'Natjo c'ua va mbes'eji. Ts'i vi nocü c'lo bidyi, nguec'ua va mbö't'ütjo c'lo ts'indëxü. ⁸Bübü o ts'indëxü c'lo je zobü c'ua ja ma jo jömü. Nuc'lo, o jogü na jo c'lo. Bübü c'lo o unü 'na ciento ts'indëxü nzi 'na mata; 'ñaja c'lo o unü sesenta; 'ñaja c'lo o unü treinta. ⁹Nu'tsc'leji bübü in tsögueji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji, eñe e Jesús va xipji ejemplo c'lo nte.

El propósito de los ejemplos

¹⁰Nuc'ua cjanu o chëzhi c'lo o discipulo a jmi, o xipjiji:
—¿Pje ni mangue yo ejemplo gui zopjü yo nte?

¹¹O ndünrü c'ua e Jesús:
—Nu'tsc'leji ya ch'a'c'leji rí pãrãgueji c'ua ja ga manda Mizhocjimi a jens'e, c'ü dya mi 'mãrã 'ma ot'ü. Pero yo 'ñaja nte, dya ch'unü ra mbãrãji. ¹²C'lo pãrã ja ga manda Mizhocjimi, Mizhocjimi ra unü c'ü xenda ra mbãrã c'lo. Pero c'lo dya unü ngüenda, ra jñünbüji c'ü ts'iquë c'ü pãrãji. ¹³Yo nte, ya jñandaji c'lo na jo c'lo rí cjacgö pero dya mbãrãji. O dyäräji c'lo rí xipjiji pero dya ngötcöji 'ñi. Dya xo zo'lo o mü'büji c'lo rí xipjiji. Nguec'ua rgá xicöji o ejemplo rgá zopjüji dya, nguec'ua dya unüji ngüenda. ¹⁴Ya

va sädä anguezeji c'ü o mama e Isafas. O mama a cjava:

Rí dyäräji pero dya ra zo in mü'büji.

Rí jñandaji pero dya rí päräji.

¹⁵Yo nte, ya tsot'ü o mü'büji. 'Ma ro xogü o mü'büji, xa'ma ro zo in jñagö.

Y 'ma cjó c'o zopjüji, dya cja cjavüji ngüenda. 'Ma ro tsjavüji ngüenda, xa'ma ro dyäräji, y ro mbäräji pje ri pjézhi.

Ya c'uinch'itjo a nzhöji. 'Ma ro jñandaji, xa'ma ro mbäräji, ro nzhogü o mü'büji.

Nuc'ua ro salvagö yo, ro jopcüji o mü'büji c'o na s'o, eñe c'e profeta va pätpä Mizhocjimi.

¹⁶Xe sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Nu'tsc'eji 'ma in jandaji yo rí cjavö, in päräji. Y 'ma in äräji yo rí mangö, in päräji pje pjézhi. Nuc'ü, ngue c'ü rguí mäcjeji c'ü.

¹⁷Na cjuana rí xi'tsc'öji, na puncjü profeta c'o mi cärä mi jinguä, 'ñe na puncjü nte c'o mi cja na jo, c'o me mi ne ro jñanda yo in jandgueji, pero dya go jñantji. Xo mi ne ro dyäräji yo in ärägueji, pero dya go dyäräji.

Jesús explica el ejemplo del sembrador

¹⁸Nu'tsc'eji rá xi'ts'iji pje ne ra mama c'e mbondëxü c'ü ró xi'ts'iji mi ndajme. ¹⁹'Ma cjó c'o ra dyärä ja ga cja ga manda Mizhocjimi, nu 'ma dya ra zo'o na jo o mü'bü, ra ë c'ua c'ü dya jo, ra 'ñe jñünbü c'o jña. Nuc'o, ngue c'o ts'indëxü c'o o zontjo cja 'ñiji c'o. ²⁰Nu c'o o

zontjo cja mbondojo, ngueje c'o ärä o jña Mizhocjimi c'o. Nuc'ua me mäjä ga 'ñejme c'o. ²¹Pero dya xo so'o na jo o mü'bü c'o y dya sido ejmeji. Na ngue c'ü ni 'ñejmeji o jña Mizhocjimi, ra nu'uji na ü, ra tsja yo nte. O ra chötüji o ndümü. Nguec'ua ra nguijñiji: “¿Pje ra dyeje c'ü rá sidogö?”, ra 'ñeñeji. Ixta jyëztjoji c'ua. ²²Nu c'o ts'indëxü c'o o zontjo cja bidyi, ngueje c'o ärä o jña Mizhocjimi. Nuc'ua me cjiññiji pje nde ra mbë's'iji cja ne xoñjömü; y nu c'o pë's'iji ngue c'o ni dyonpüji c'o. Nguec'ua ga jyombeñeji c'o jña c'o vi dyäräji, y dya cjaji c'ua ja va dyäräji. ²³Nu c'o ts'indëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jömü, ngueje c'o so'o na jo o mü'büji 'ma äräji o jña Mizhocjimi. Nguec'ua ga tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nguec'ua chjëntcui c'o ndëxü c'o o unü ciento nzi 'naja, o nza cja c'o o unü sesenta, o nza cja c'o o unü treinta.

El ejemplo de la mala hierba entre el trigo

²⁴Nuc'ua e Jesús o mama c'ü 'na ejemplo, o xipjiji:

—Mizhocjimi a jens'e o 'ñeme 'naja c'ü ra manda. Nuc'ü, chjëntjui nza cja 'naja bëzo c'ü o juajnü ndëxü c'o na jo, cjanu o mbodü cja o juajma. ²⁵Mi bübü 'na bëzo c'ü mi nu'u na ü c'ü vi mbodü o ndëxü. Nuc'ua 'ma ya ma ijí c'o nte, cjanu o ma c'ua c'e bëzo c'ü xömü, o ma mbonbü o ndömpjin'ño nu ja ya vi mbodüji c'o ndëxü, cjanu o mbedye cja c'e juajma o ma c'ua. ²⁶Nuc'ua 'ma ya ma nguiji c'o ndëxü, ya xo nde ma nzhäjñä c'ua c'o pjñ'ño. Nguec'ua va 'ñetse c'ü dya nde mi

ndëxü c'o. ²⁷Nuc'ua c'o mbëpji o ē o 'ñe xiji c'ü nu lamu: “Nu'tsc'e ín lamutsc'øjme, ¿cjo dya i juajnü o ndëxü c'o na jo, i podü cja in juancje? Maco nde cja'a o pjin'ño.” ²⁸O ndünrü c'ua angueze o xipjiji: “Pe ngue 'naja c'ü nugü na ü c'ü o ma mbodü c'o”, embeji c'o mbëpji. O mama c'ua c'o mbëpji: “¿Cjo in negue rá ma ta't'üjme?” ²⁹O mama c'ua c'e lamu: “Iyö. Na ngueje 'ma rí cha't'üji c'o, 'na rí ts'ü's'ütjoji 'ma c'o ndëxü. ³⁰Jyëziji 'natjo c'ua ra nocüji hasta 'ma ra zädä dagrëxü. Nuc'ua rá zopjü c'o ndagrëxü rá xipjiji c'ü ot'ü ra ngä'maji c'o pjin'ño ra ndüt'üji o manaxo, cja rrü ndüt'üji cja sivi. Nuc'ua ra mbäräji c'o ndëxü, cja rrü ndeñeji c'ua ra 'ñe dyütcüji cja ín ch'ujmü, rá embeji c'o ndagrëxü.”

El ejemplo de la semilla de mostaza

³¹Xe go ña e Jesús, o xipji c'ü 'na ejemplo c'o o discípulo, o mama: —C'ü ni manda Mizhocjimi chjëntjui nza cja 'na ndömortasa c'ü o jñü 'naja bëzo, cjanu o ma ndujmü cja o juajma. ³²O ndömortasa xenda ts'iquë cja yo 'ña ndömpjin'ño, pero 'ma go nocü, xenda na nojo yo que na ngueje yo pje nde ma c'ajna, na ndã'a yo. Nguec'ua va chëzhi yo s'ü va 'ñe jä's'äji o t'oxüji nu.

El ejemplo de la levadura

³³O mama c'ua c'ü 'na ejemplo, o xipjiji: —C'ü ni manda Mizhocjimi chjëntjui nza cja ixcüjnü c'ü o jñü 'naja ndixü o huanba jñi vola o jocjüjnü, hasta 'ma o ixqui texe c'e cjüjnü, embeji.

El uso que Jesús hacía de los ejemplos

³⁴Texe c'o jña c'o o mama e Jesús va xipji c'o nte, nde go mama o ejemplo. Dya zopjüji ne rí 'naja jña c'ü dya ro mama o ejemplo.

³⁵Nguec'ua ya ma sädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta:

Texe c'o rá xipjiji, rá mama o ejemplo.

Rá mangö c'o dya 'mārā ndeze 'ma o dyät'ä Mizhocjimi ne xoñijömü.

Jesús explica el ejemplo de la mala hierba entre el trigo

³⁶Nuc'ua e Jesús o 'ñezhe c'o nte. Cjanu o cjogü c'ua a mbo cja c'e ngumü nu ja mi oxü. Xo sä c'ua c'o o discípulo o 'ñe xipjiji:

—Xitscöjme ja ga cja c'o ndömpjin'ño c'o o ma mbodüji cja juajma, c'ü i xipji c'o nte.

³⁷O ndünrü c'ua angueze: —Nu c'ü o mbodü na jo ndëxü nguezgö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. ³⁸C'e juajma, ngue ne xoñijömü c'ü. C'o na jo ndëxü, ngue c'o o t'i Mizhocjimi c'ü manda. Nu c'o pjin'ño, ngue c'o nte c'o o t'i c'ü dya jo. ³⁹Nu c'ü mi üvi c'e lamu, ngue c'ü dya jo c'ü. C'e dagrëxü, ngue 'ma ra nguins'i nu xoñijömü. Nu c'o ndagrëxü, ngue c'o o anxe Mizhocjimi. ⁴⁰C'ua ja nzi va jmutüji c'o pjin'ño cjanu ndüt'üji cja trasivi, je xo rga cjanu 'ma ra nguins'i nu xoñijömü. ⁴¹C'o ra tsjapüji a cjanu ra sofre, ngue c'o cja na s'o, 'ñe c'apü nu minteji xo ga tsjaji c'o na s'o. Na ngueje nutsö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rá täcjö c'o ín anxe ra

ē ra 'ñe jmutüji anguezeji, cja rrü pjongüji nu ja ri mandagö. ⁴²Cja rrü mboch'üji a ma a linfiernu nu ja me rva yorü 'naja trasivi. Je ra huēji nu, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufreji na puncjü. ⁴³Nuc'ua c'o vi tsja na jo ra bübüji nu ja ra manda c'ü nu Tataji c'ü bübü a jens'e, me ri juēs'i c'o nza cja e jyarü. Nu'tsc'eji bübü in tsöji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

El ejemplo del tesoro escondido

⁴⁴C'ü ni manda Mizhocjimi, xo chjëntjui nza cja 'naja caja c'ü mi quiji na puncjü c'o me ni muvi, c'ü vi dyögüji cja 'naja juajma. O chöt'ü 'naja bëzo, cjanu o dyögütjo na yeje. Me go mäjä c'e bëzo na ngue vi chöt'ü c'e caja, nguec'ua va ma mböl'ö texe c'o mi pēs's'i, cjanu o ma ndömü c'e juajma ngue c'ua ro tsjapü o cjaja c'e caja.

El ejemplo de la perla de mucho valor

⁴⁵Ma cjó c'o jodü ja rgá tsjapü o t'i Mizhocjimi c'ü manda, nuc'ü, chjëntjui nza cja 'na comerciante c'ü mi jodü perla c'o me ni muvi. ⁴⁶Nuc'ua o mbärä c'e bëzo ja mi pēs's'iji 'naja perla c'ü me mi muvi na puncjü. Nguec'ua va ma mbö c'ua texe c'o mi pēs's'i, cjanu o ndömü c'ua c'e perla.

El ejemplo de la red

⁴⁷C'ü ni manda Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, chjëntjui 'naja rre c'ü ra mbät'äji cja tazapjü, ra zo'o texe c'o pje nde ma jmö. ⁴⁸Nuc'ua 'ma ya ra nizhi c'e rre, c'o mbëjmö ra pjons'üji a ma a ñünü. Cja rrü

mimiji c'ua, ra juajnüji c'o na jo jmö, ra dyüt'üji cja c'o o bos'iji c'o. Pero c'o jmö c'o dya s'a'a, ra mboztjoji nu c'o. ⁴⁹Je xo rga cjatjonu, 'ma ra nguins'i nu xoñijömü. Ra ē c'o o anxe Mizhocjimi ra 'ñe pjongüji c'o nte c'o na s'o a nde cja c'o na jo. ⁵⁰Nuc'ua ra mboch'üji c'ua ja rva yorü 'naja trasivi nu ja ra huēji, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufreji na puncjü.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹Xe go xipjiji c'ua:
—¿Cjo i pārägueji dya texe yo ya ró xi'tsc'öji?

O ndünrü c'ua anguezeji:
—Jä, ín Jmuts'ügöjme, ya ró pāräjme.

⁵²Nuc'ua angueze o xipjiji c'ua:
—I pāräji c'o ejemplo c'o ró xi'tsc'öji. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, texe c'o ya mbärä na jo ja ga manda Mizhocjimi a jens'e, chjëntjui 'naja bëzo c'ü ri pēs's'i 'naja caja c'ü ri quiji c'o cja nuevo, 'ñe c'o ya mezhe. 'Ma pje c'o rguí jyodü c'o ri cārā o ngumü c'e bëzo, ra ma c'e bëzo ra ma ngama, o ra ma jñümü nu ja ri pēs's'i c'o.

Jesús en Nazaret

⁵³Nuc'ua 'ma mü o nguarü e Jesús o mama c'o ejemplo, cjanu o mbedye c'ua nu. ⁵⁴Cjanu o ma nu ja mi menzumü. Cjanu o cjogü a mbo cja nintsjimi o xöpü c'o nu menzumüji. Nguec'ua anguezeji me co nguiññiji, o mamaji:

—¿Ja va mbärä nu, 'ñe ja ga tsja'a yo me na nojo yo nunca rí nugöji?

⁵⁵¿Cjo dya nguejnu o t'i c'ü mi yaxü nu? ¿Cjo dya ngue nu nana c'ü ni

chjü e María ? ¿Cjo dya ngue nu cjuarma e Jacobo, 'ñe e José, 'ñe e Simón, 'ñe e Judas? ⁵⁶¿Cjo dya xo bübü c'o nu cjü cja ne jñiñi va? Nama, ¿ja va mbärã 'ma ne bëzo c'ü ni tsja yo? Maco xo menzumü va nu, eñeji.

⁵⁷Nguec'ua ma ünbüji e Jesús. E Jesús o xipji c'ua anguezeji:

—'Na profeta nde respetaoji nu ja dya ri menzumü y ätäji. Pero nu ja ri menzumü, dya respetaoji c'ü. Ni xo ri ngue c'o ri cãrã cja ngümü, dya xo respetaoji c'ü.

⁵⁸Nuc'ua e Jesús dya jocü nu na puncjü c'o mi sò'dyë, ni pje xe ro tsja, na ngueje dya mi ejmeji angueze.

La muerte de Juan el Bautista

14 E Herodes mi manda cja c'e xoñijömü a Galilea. Nuc'ua c'o pa c'o, o dyärã e Herodes me mi mama c'o nte c'o mi cja e Jesús. ²O mama c'ua e Herodes o xipji c'o o mbëpji:

—Nu c'ü me nädäji, ngue e Juan c'ü mi jichi yo nte. O ndü, pero pe ya tetjo, nguec'ua na zëzhi angueze ga jocü c'o sò'dyë. Y xo cja'a a cjanu na puncjü c'o na nojo, embeji.

³⁻⁴Ma xe mi bübüjtjo e Juan, e Herodes mi bün'hui c'ü nu bëpe c'ü mi chjü Herodías. Nu c'e ndixü mi ngue o su e Felipe c'ü nu cjuarma e Herodes. Nguec'ua ma mama e Juan ma xipji e Herodes:

—Dya pje ga jo rí 'ñenpe nu su nin cjuarma, embe.

O ë c'ua 'na nu pa, o manda e Herodes o zürüji e Juan, o jyüt'üji co cadena, cjanu o ngot'üji a pjörü.

⁵Y nuc'ua e Herodes mi ne ro

mbö't'ü e Juan. Pero mi sù'ü 'na pje ro tsjapü c'o nte, na ngueje mi junt'ü o mü'büji c'ü mi profeta e Juan mi pätpã Mizhocjimi ma zopjü c'o nte. ⁶Nuc'ua 'ma o cumple o cjë e Herodes, o mbita o tsjaji o mbaxua. Nuc'ua c'ü o xunt'i e Herodías o neme a jmi nu ja ma cãji. Me go mäjã c'ua e Herodes. ⁷O xipji c'ua c'e xunt'i:

—C'ua ga mbärã Cjimi 'ma pje rí dyötcü, nutscö rá da'c'ü, eñe e Herodes.

⁸Nuc'ua c'ü nu nana c'e xunt'i o dyüt't'ü o xipji c'ü pje ro dyötü e Herodes. O ma c'ua c'e xunt'i o ma xipji:

—Ixtí dyacö dya a ñi e Juan c'ü jichi yo nte, dyacö co 'naja mblato, eñe c'e xunt'i.

⁹Me co ndümü c'ua c'e rey Herodes. Pero jo ni mbeñe c'ü vi nädã Cjimi, 'ñe c'ü ya vi dyärã c'o nte c'o ma cã'ã nu. Nguec'ua va manda ro unüji c'e xunt'i c'ü vi dyörü. ¹⁰O manda ro ma jñüpcüji a ñi e Juan nu cja c'e pjörü. ¹¹Nuc'ua 'ma ya vi jñüpcüji o ñi, cjanu o jünji c'ua cja 'naja mblato, cjanu o unüji c'e xunt'i. Cjanu o ma c'ua c'e xunt'i o ma unü c'ü nu nana.

¹²Jo ni säjä c'ua c'o o discípulo e Juan, o 'ñe ndunüji c'ü o cuerpo e Juan. Cjanu o ma dyögüji c'ua c'ü. Cjanu o möji c'ua, o ma xiji e Jesús c'ü ya vi bö't'ü e Juan.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹³Nuc'ua 'ma o mbärã e Jesús c'ü vi mbö't'üji e Juan, o mbedye c'ua ja mi bübü. O ma c'ua cja 'naja bü'ti; je ro zät'ã nu ja dya cjó mi

ndeñe, nu ja ro büntsje. O mbārā c'ua c'o nte c'ü vi dat'ü e Jesús cja c'e bü, ro mbes'e a 'nanguarü cja c'e tazapjü. Nguec'ua va mbedyeji cja c'o o jñiñiji, o ngös'üji a ñünü ngue c'ua ro zät'äji nu ja ro zät'ä e Jesús. ¹⁴Nuc'ua 'ma mü o mbes'e cja c'e bü, e Jesús o jñanda c'ü ya ma cā'ā na puncjü o nte. Y e Jesús o juentseji anguezeji, o jocü c'o mi sö'dyē. ¹⁵Nuc'ua 'ma ya vi nzhā, o chēzhi c'o o discípulo a jmi, o xiji:

—Nu va ja rí cārāji, majyadü va. Ya xo nzhā'ā. Nguec'ua rí xipji yo nte ra möji cja c'o jñiñi, ra ma ndömüji c'ü ra ziji.

¹⁶Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Dya ni jyodü ra ma yo. Nu'tsc'ejji rí unngueji c'ü ra ziji.

¹⁷O ndünrü c'ua c'o discípulo o mamaji:

—Tsi'ch'atjo tjömēch'i c'o jünji a ñecjua, cja na yeje jmō'ō. Nguec'ua, çja rgā sö rá 'huiñigōjme yo nte yo me na puncjü?

¹⁸O mama c'ua e Jesús:

—Ma tsincōji a ñecjua c'o tjömēch'i ñe c'o jmō.

¹⁹Nuc'ua e Jesús o xipji c'o nte ro mimiji cja t'ēbi. Cjanu o jñü c'ua c'o tsi'ch'a tjömēch'i, ñe c'o yeje jmō. Jo ni nā's'ā c'ua a jens'e va unü 'na pōjō Mizhocjimi. Cjanu o xēdyi c'ua c'o tjömēch'i, o unü c'o o discípulo. Nuc'ua c'o discípulo o unüji c'o nte.

²⁰Go ñönüji texeji go nijmiji na jo. Xe go nguistjoji c'ua c'o ya nde mi ts'ipēraso, xe go nizhtjo doce bos'i.

²¹Tsi'ch'a mil c'o bëzo c'o vi ñönü; dya bezhe c'o ndixü, ni ri ngue c'o ts'it'i, ni xo ri ngue c'o ts'ixut'i.

Jesús camina sobre el agua

²²Nuc'ua e Jesús o xānbā c'o o discípulo ro dat'üji cja c'e bü'ü, ro möji a 'nanguarü cja tazapjü. Nuc'ua 'ma ya mi ma c'o discípulo, e Jesús o xipji c'o nte ro möji o ngumüji. ²³Nuc'ua 'ma ya vi ma c'o nte, o ma e Jesús cja 'naja t'eje, o ma dyötü Mizhocjimi. Nuc'ua 'ma ya vi xömü, ya mi 'natsjē nu e Jesús. ²⁴Nu c'e bü'ü ya mi pa a nde cja c'e tazapjü. Pero me mi pjat'ü na zēzhi c'e ndeje cja c'e bü'ü, na ngueje c'e ndajma je mi ñeje nu ja mi ma c'e bü. ²⁵Nuc'ua 'ma ya ma ñetsajömü, o ma e Jesús mi nzhodü a xes'e cja c'e ndeje; mi ma'a nu ja ma cā c'o o discípulo cja c'e bü. ²⁶Nuc'ua c'o discípulo, 'ma mü o jñandaji ma nzhodü e Jesús a xes'e cja c'e ndeje, me co züji c'ua go mapjüji na jens'e go manji:

—Chjā 'na piche nu va ē nu, eñeji va mapjüji.

²⁷Nuc'ua e Jesús o zopjüji o xipji:

—Nguezgö. Dya ra pi'tsc'ejji, dya rí sügueji.

²⁸Jo ni ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, nu 'ma ngue'tsc'e, xitscö xo rá nzhodü a xes'e cja c'e ndeje rá ma tjün'c'ü.

²⁹O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Chjädä, Pedro.

O dagü c'ua e Pedro cja c'e bü, o nzhodü a xes'e cja c'e ndeje; mi ma'a nu ja ma ējē e Jesús. ³⁰Nuc'ua 'ma o zö'ö e Pedro que ma zēzhi c'e ndajma, me go zü c'ua go mbürü go nguibi c'ua. Jo ni mapjü c'ua na jens'e, o mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, tsjüxcö; 'ma jiyö rá quibigö cja ne ndeje.

³¹Jo ni c'uana c'ua a dyë e Jesús go pënch'i e Pedro, o xipji:

—Nu'tsc'e dya in ejmezügö na jo. ¿Jenga i yembeñe?

³²Nuc'ua 'ma ya vi ndes'evi cja c'e bü'ü, o böbü c'ua c'e ndajma.

³³Nuc'ua c'o discípulo c'o mi cālā cja c'e bü'ü, o ndüñijömüji a jmi e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana o T'itsc'e Mizhocjimi, embeji.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴'Ma ya vi zät'äji a 'nanguarü cja c'e tazapjü, o mbes'ejí c'ua. Mi xiji a Genesaret c'e xoñijömü. ³⁵Nuc'ua c'o bëzo c'o mi menzumü nu, o mbārāji c'ü mi ngue e Jesús c'ü vi zät'ä nu. Nguec'ua o ndājāji c'o ro ma cöste nu cja c'e jñiñi. Cjanu o sinpiji e Jesús texe c'o mi söl'dyë.

³⁶O tsja c'o nte o dyötüji sjëtsi e Jesús c'ü ro ndötpüji zö ri nguextjo o fleco c'ü o bitu angueze. Nuc'ua texe c'o o ndötpü, nde go ndis'i c'o.

Lo que hace impuro al hombre

15 Nuc'ua c'o fariseo ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o mbedyeji a Jerusalén o sāji cja e Jesús, o xipjiji:

²—¿Jenga yo in discípuologue, dya sūpüji yo tjürü yo o zocüzüji c'o ín mboxatitaji? Maco dya xindyëji 'ma go ziji o xëdyi.

³O ndünrü c'ua e Jesús o xiji:

—Nu'tsc'ejí, ¿jenga in sūpqueji yo o tjürü c'o ín mboxatitaji? Maco dya in cjaji c'ü manda Mizhocjimi.

⁴Mizhocjimi mama a cjava:

“Respetaoji nin tataji, ñe nin nanaji, y rí pjös'üji c'o rguí jyodüji. C'ü ra zadü nu tata o nu nana, ra mbö't'üji c'ü”, eñe Mizhocjimi. ⁵⁻⁶Pero nu'tsc'ejí nan'ño gui mangueji. In mangueji 'ma pje ni jyodü c'o nu tata 'naja nte, ra sö ra mama c'e nte ra xipji c'o nu tata: “Perdonaozüvi pero c'ü ro pjöxc'övi, ya ró mama rá mbeñe Mizhocjimi. Nguec'ua dya sö rá pjöxc'övi”, ra ñembevi. Nguec'ua nu'tsc'ejí in fariseoji ñetsc'ejí in xöpüteji in cjaüji c'ü dya ni muvi c'ü manda Mizhocjimi, na ngueje in jizhiji yo o tjürü c'o ín mboxatitaji. ⁷Nu'tsc'ejí in cjaqueji c'ü me na jotsc'ejí, pero dya cjuana. Na cjuana c'ü o mama e Isaías c'ü ja ga cjatsc'ejí. O mama a cjava:

⁸Nujyo nte yo, sücö yo, pero nguextjo co o neji.

C'o o mü'büji, na jë bübü co nutschö.

⁹Bë ga zücö yo. Jizhiji yo o tjürü yo nte; cjaüji c'ü ri ngueje o jña Mizhocjimi yo, eñe e Isaías va pätpä Mizhocjimi.

¹⁰Nuc'ua e Jesús o xipji c'o nte:

—Chëzhiji ga ñeva. Dyärāji na jo, ngue c'ua rí pärāji ja ga cja. ¹¹Zö dya ra xindyë 'na nte ante c'ü ra zi o xëdyi, pero dya ngue c'o jñönü c'o ra s'onbü o mü'bü c'ü rrā s'o c'e nte, iyö. C'ü ra s'onbü o mü'bü c'e nte, ngue c'o na s'o c'o ra nguiñi a mbo o mü'bü, cja rrü ña c'o na s'o, embeji.

¹²Nuc'ua c'o discípulo o chëzhiji a jmi, o xiji:

—¿Cjo i unnc'e ngüenda o üdü c'o fariseo 'ma o dyärāji c'o jña c'o i mangue?

¹³O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—Texe c'o za'a c'o dya ngant'a mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, ra c'üs'ü c'o. ¹⁴Jyëziji yo fariseo. Na ngueje c'apü jizhiji c'ü na jo 'ñiji c'o nte c'o dya pje pārā, pero anguezeji chjëntji c'ü ri ndëzhöji. In pārāgueji 'ma ra tsja 'naja ndëzhö ra ngüjñü nu mindëzhövi, ra zo'ovi nza yejui cja cöt'ü 'ma.

¹⁵O ndünrü c'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Xitscöjme ja ga cja c'e ejemplo c'ü i xitsijme mi ndajme.

¹⁶O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—¿Cjo xo 'ñetsc'eji xo bë'tsc'eji c'ü rí pārāgueji ja ga cja o jñönü? ¹⁷Texe jñönü c'o c'üt'ü 'naja nte'e, je nde sät'ä a mbeme c'o, y je nde ni mbedye a ndü'bü c'o. ¹⁸Pero c'o jña c'o pedye a ne 'naja nte, je ni 'ñeje cja o mü'bü c'o. Nuc'lo, ngue c'o ni s'onbü o mü'bü c'e nte c'ü, ngue c'ua na s'o. ¹⁹Je ngueje cja o mü'bü yo nte, nu ja ni 'ñeje c'ü ni nguijñiji s'opjeñe, 'ñe c'ü ni pö't'üntejji, 'ñe c'ü ni tsäji o ndixü, 'ñe yo ndixü c'ü ni tsäji o bëzo. Je xo ni 'ñeje nu c'ü pje ni pönüjji, 'ñe c'ü ni xosp'üjji o bëchjine nu mintejji, 'ñe c'ü ni santeji. ²⁰Nujyo, nguejyo ni s'odü o mü'bü 'naja nte yo, dya ngue c'ü dya ni xindyë 'ma go zi o xëdyi.

Una mujer extranjera que creyó en Jesús

²¹Nuc'ua o mbedye nu e Jesús, o ma a ma cja c'o jñiñi a Tiro 'ñe a Sidón. ²²Nuc'ua 'ma ya mi pa e Jesús cja 'ñiji, o ã c'ua 'naja ndixü c'ü mi menzumü a Canaán, c'ü vi mbedye cja c'ü o jñiñi. Mi mapjü mi mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö o mboxbëchets'ü e David,

juentsquegö. Na ngueje ín xunt'i me 'nanga mbö't'ü; ya zürü 'naja s'ondajma.

²³Pero e Jesús dya go ndüntü c'ü. Nuc'ua c'o o discípulo e Jesús o chëzhiji a jmi e Jesús, o dyötüji na puncjü o xipjiji:

—Xöpüte, pjös'ü ne ndixü, cja rrī xipji ra ma. Na ngue mapjü na jens'e ga ndünt'ü ín xütjüji.

²⁴O mama c'ua e Jesús:

—C'ü vi ndäcjö Mizhocjimi, ngue c'ü rá pjös'ü yo ín menzumügöji a Israel yo chjëntji nza cja ndëchjürü c'o ya bëzhi. Nguextjo yo vi ndäcjä rá pjös'ü.

²⁵Nuc'ua c'e ndixü o ëjë, o 'ñe ndünijömmü a jmi e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, pjöxcügö.

²⁶O ndünrü c'ua e Jesús:

—Dya jo ra jñünbüji o xëdyi yo t'i, c'ü ra panbaji o dyo'o.

²⁷O mama c'ua c'e ndixü:

—Jä, na cjuana c'ü in mangue, ín Jmuts'ügö. Pero zö jyëtsquijme dyo'o c'o in menzumügueji a Israel, in pārāgue ja ga cja yo dyo'o, siji c'o ngünxëdyi c'o jäbä cja o mexa nu jmuji, c'o jä'bä c'o ts'it'i.

²⁸O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e ndixü, na jo c'ua ja gui 'ñejme c'ü rá pjöxc'ü. Rá pjöxc'ü c'ua ja gui ñe, embe.

Ixcjo jogü c'ua c'e ndajme c'ü o xünt'i c'e ndixü.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹Nuc'ua xe go matjo e Jesús, o cjogü a ñünü cja c'e tazapjü c'ü ni chjü a Galilea. O ma cja 'na t'eje, o mimi c'ua nu. ³⁰O sä c'ua na puncjü o nte nu ja mi bübü e Jesús, ma sinpiji c'o mi sö'dyë. Ma sinpiji c'o

mi me'dye, 'ñe c'o mi ndëzhö, 'ñe c'o mi ngone, 'ñe c'o mi dodyë, 'ñe c'o xe 'ñaja ndötc'ijeme. Ma ëp'ëji a jmi e Jesús. Nde go jocüji c'ua anguezeji. ³¹C'o nte o jñandaji c'o mi ngone o mbürü o ña'a c'o, 'ñe c'o mi dodyë me go jogü c'o, 'ñe c'o mi me'dye me go nzhodü na jo c'o, 'ñe c'o mi ndëzhö me co jñanda c'ua c'o. Nguec'ua c'o nte me go nguijñiji na ngue nunca mi jandaji a cjanu. Y me co ma't'üji c'ua c'ü o Mizhocjimi c'o menzumü a Israel, mi mamaji c'ü me na nojo angueze.

**Jesús da de comer a
cuatro mil hombres**

³²Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o o discípulo ro chëzhiji a jmi, cjanu o xipjiji:

—Rí juentscö yo nte, na ngueje ya ëdyi jñipa c'ü ya rí cãrgöji va yo, y dya cja jünji pje ra ziji. Dya rí ne rá tãjä ra ma o ngumüji c'ü dya ra ziji o xëdyi; ra tögüji cja 'ñiji.

³³O ndünrü c'ua c'o o discípulo o xipjiji e Jesús:

—¿Ja rá tötc'öjme tjömëch'i c'ü rgüi nijmi yo nte yo na puncjü? Na ngueje rí cãrgöji va cja ne majyadü.

³⁴O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Ja nzi tjömëch'i va jüngueji?

O manji anguezeji:

—Yencho tjömëch'i, cja na ja nzitjo jmö'ö.

³⁵Nuc'ua e Jesús o manda c'o nte ro minji a jömü. ³⁶Cjanu o jñü c'ua c'o yencho tjömëch'i, cja na 'ñe c'o jmö'ö, cjanu o unü 'na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua, cjanu o unü c'o o discípulo. Nuc'ua c'o o discípulo o unüji c'ua c'o nte. ³⁷Nuc'ua go ñönüji texeji

go nijmiji na jo. Y xe go nguistjoi c'o ts'ipëraso c'ü vi mboncjütjo, c'o xe yencho bos'i c'o go nizhtjo. ³⁸Mi nziyo mil c'o bëzo c'o vi ñönü; dya mbezheji c'o ndixü, ni ri ngueje c'o ts'it'i, ni xo ri ngueje c'o ts'ixut'i.

³⁹Nuc'ua e Jesús o xipji c'o nte ro möji o ngumüji. Cjanu o dat'ü c'ua cja c'e bü'ü, o ma cja c'o jñiñi a ma a Magdalá.

**Los fariseos y los saduceos
piden una señal milagrosa**

16 'Ma ya vi zät'ä nu e Jesús, o sãjä c'ua c'o fariseo 'ñe c'o saduceo. Chaque o ë dyönüji e Jesús o xipjiji:

—Jítscöjme 'na señal a jens'e c'ü me na nojo, ngue c'ua rá pãrãjme pje pjë'tsc'e.

²O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—'Ma ya mbat'ütjo a jens'e 'ma nzhä'ä, in mangueji ya ra jopa c'ü na ye nu pa. ³'Ma xörü 'ma va cjins'i tangömü, in mangueji ra 'ñe dyebe 'ma. Nu'tsc'ëji in cjaþüji na jots'üji, in unüji ngüenda ja ga 'ñetse a jens'e, nguec'ua in pãrãji ja ga cja yo jopa, 'ñe yo ra 'ñeje dyebe. Pero dya in unnc'ëji ngüenda ja ga pëpji Mizhocjimi yo cjë yo rí cãrãji dya. ⁴Nu'tsc'ëji in cãrãji yo cjë dya, na s'otsc'ëji i jyëzgueji Mizhocjimi. Nguec'ua in ötcügöji pje rí jñandgueji ngue c'ua rí pãrãgueji pje pjë'tscö. Pero dya ra ch'a'c'ëji pje rí jñandgueji; nguextjo c'ü o tsja e Jonás c'ü mi profeta, embeji.

Ixco ma c'ua e Jesús o zogütjo c'o fariseo 'ñe c'o saduceo.

La levadura de los fariseos

⁵Nuc'ua c'o discípulo o möji a 'nanguarü cja c'e tazapjü. O

iyombeñeji, dya jñünüji o tjömëch'i.

⁶Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Pjötüpüji ngüenda c'o o levadura c'o fariseo 'ñe c'o saduceo.

⁷C'o discípulo mi pötma mamaji:

—Xitscöji a cjanu e Jesús, na ngueje c'ü dya ró jüngöji o tjömëch'i.

⁸Mi pârã e Jesús c'ü mi cjiññiji, nguec'ua va xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'eji, dya in ejmezügöji na jo. ¿Jenga in pötqui dyönütsjéji na ngue c'ü dya i jñüji o tjömëch'i?

⁹¿Cjo dya be in pârãgueji c'ü sö rá da'c'eji c'ü rí si'iji? ¿Cjo dya in mbenn'eji c'o ts'i'ch'a tjömëch'i? Maco o nijmi c'o ts'i'ch'a mil o bëzo. ¿Cjo dya i tsis'itjoji ja nzi bos'i c'o o mboncjütjo? ¹⁰¿Cjo dya xo in mbeñeji c'o yencho tjömëch'i? Maco xo nijmi c'o nziyo mil o bëzo. Maco xo i tsis'itjoji ja nzi bos'i c'o ts'ipëraso c'o o mboncjütjo. ¹¹Ró xi'tsc'öji rí pjötüpüji ngüenda c'o o levadura c'o fariseo 'ñe c'o saduceo, pero dya ngue c'o tjömëch'i c'o ró mangö. ¿Jenga dya in unnc'eji ngüenda?

¹²Nuc'ua, cja mbârã c'ua c'o discípulo pje mi ne ro mama e Jesús va xipjiji ro mbötüpüji ngüenda c'o o levadura c'o fariseo, 'ñe c'o saduceo. O mbârãji e Jesús vi jyëtsi o levadura c'o o tjürü c'o fariseo 'ñe c'o saduceo. O unüji ngüenda c'ü ro mbötüpüji ngüenda c'o o tjürüji, dya ro tsjaji.

Pedro declara que Jesús es el Cristo

¹³Nuc'ua e Jesús o ma a ma cja c'e jñiñi a Cesarea de Filipo. 'Ma o zät'a nu, o tsja t'önü e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—¿Pje mama yo nte'e pje pjëtscö nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi?

¹⁴Anguezeji o manji:

—Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Juan c'ü mi jichi yo nte; 'ñaja c'o mama ngue'tsc'e c'e profeta Elías; 'ñaja c'o mama ngue'tsc'e c'e profeta Jeremías, o 'ma jiyö, c'ü 'naja profeta c'o ya ndü.

¹⁵O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Natsc'eji, ¿pje xo in mangueji, pje pjëtscö?

¹⁶O ndünrü c'ua e Simón Pedro o xipji:

—Nutsö rí mangö ngue'tsc'e Cristo. Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi c'ü xixi bübü.

¹⁷O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Simón, o t'itsc'e e Jonás, dya cjó xi'tsc'e 'na nte c'ü o T'izgö Mizhocjimi. Nu c'ü o tsja'c'e i pârãgue, ngueje mi Tatagö c'ü bübü a jens'e. Nguec'ua ngue nu rgui mäcje. ¹⁸Nutsö xo rí xi'tsc'ö ngue'tsc'e e Pedro. Nza cjatsc'e 'na ndojo c'ü ni jyäbäji ngümü. Na ngue c'e jna c'ü rí xipjigue yo nte, na puncjü c'o rá cjapcö ín ntegö. Zö ra ndüji, pero ra büntjo na ye co nuzgö c'o. ¹⁹Rá da'c'ü poder cja c'o nte c'o unü o mü'büji Mizhocjimi c'ü manda. Rá da'c'ü poder cja ne xoñijömü rí xipjiji pje ni mbë c'o na s'o c'o dya ra tsjaji, y xo rí xipjiji pje ni mbë c'o na jo c'o ra tsjaji. Nu c'ü rí xipjiji, ngue c'ü mama Mizhocjimi pje ni mbë c'o na jo ra tsjaji, 'ñe pje ni mbë c'o dya jo c'o dya ra tsjaji.

²⁰Cjanu o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Dya cjó rí xiqueji cjo nguetscö Cristo, embeji c'o.

Jesús anuncia su muerte

²¹Ndeze c'o pa c'o, o mbürü e Jesús o xipji c'o o discípulo c'ü mi jyodü ro zädä. O xipjiji:

—Ni jyodü rá magö a ma a Jerusalén, ra jñüncöji ngüenda rá sufregö na puncjü; ra tsja c'o tita c'o manda, 'ñe c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o xöpüte. Xo ni jyodü ra mbötcöji, pero rá tetcjö c'ü na jñi nu pa, embeji c'o discípulo.

²²Nuc'ua e Pedro o ndans'avi e Jesús ro ñatsjévi. Cjanu o mama c'ua e Pedro o huench'i e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ra juen'tsc'e Mizhocjimi, dya ra jyézi c'ü ra tsja'c'üji yo in mangue.

²³Nuc'ua e Jesús o jñanda e Pedro, o xipji:

—C'ueñe ín jmigö, na ngueje i dyätque c'ü dya jo i xitscö yo jña yo. Na ngueje c'e pjeñe c'ü in cjiñigüe dya, dya ngue c'ü cjiñi Mizhocjimi; ngueje c'ü cjiñi yo nte.

²⁴Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—'Ma cjó c'o ne ra ndennguegö ra tsja c'ua ja nzi rgá cjagö, ni jyodü dya cja ra tsja c'o netsjé angueze. Y ra bübü dispuesto ra sufre o ra ndü'ü. Y ra tsjacjuana ra ndennguegö. ²⁵'Ma cjó c'o dya bübü dispuesto ra sufre o ra ndü nguec'ua dya ra ne ra ndenngue co nutscö, dya ra chöt'üji c'ü rguí bübütjoji. C'o tenngue co nutscö, zö ra mbö't'üji, pero ra chöt'üji c'ü rguí bübütjoji. ²⁶Nu 'ma ro tsja 'naja nte ro tsjapü o cjaja texe yo bübü va cja ne xoñijömü, pero 'ma dya ro 'ñejmezü, ¿pje ro dyeje 'ma? Na ngueje ro jyézi Mizhocjimi c'e

nte. Y 'ma ya jyézi Mizhocjimi c'e nte, zö ro tsja c'e nte ro unü c'ua Mizhocjimi texe c'o ri pë's'i, pero dya ro é bübü 'ma Mizhocjimi co c'e nte. ²⁷Nutscö rvá écjö cja Mizhocjimi, rá écjö na yeje co c'o ín anxe. Me rrä zö c'ua ja rva écjö, c'ua ja ga cja me na zö c'ü mi Tatagö. Nuc'ua c'o o tsja na jo, rá unüji c'o na jo. Pero c'o o tsja na s'o, rá cjapüji ra sufreji. ²⁸Na cjuana rí xi'tsc'öji, bünc'ua ja nzi yo dya ra ndü hasta 'ma cja ra jñandgöji c'ua ja rga cjazgö, 'ma rá écjö rá é manda. Nutscö rvá écjö cja Mizhocjimi, ra jñandgöji c'ua ja ga cjazgö me rrä zëzhizgö, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

La transfiguración de Jesús

17 Xe go mezhthjo c'ua 'nanzo, e Jesús o zidi e Pedro, 'ñe e Jacobo, 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma e Jacobo. O mötsjéji c'ua cja 'na t'eje c'ü me ma jens'e. ²¹'Ma mi cārāji nu, 'nangua juēns'i c'ua o jmi e Jesús nza cja e jyarü. Y c'o o bitu, me ma t'öxü me mi juēns'i. ³Cjanu o 'ñetse c'ua e Moisés, 'ñe e Elías, ya mi ñaji e Jesús. ⁴Jo nu ña c'ua e Pedro o xipji e Jesús: —Nu'tsc'e ín Jmuts'öjme, me na jo rí cārājme va co nu'tsc'e 'ñe e Moisés 'ñe e Elías. 'Ma in negue, rá ät'ājme va jñi ngümü. 'Naja c'ü rá ä'tc'öjme, 'naja c'ü rá ä'tp'ājme e Moisés, 'naja e Elías. ⁵'Ma ndānt'ä ma ña e Pedro, o sä c'ua 'naja ngömü c'ü me mi juēns'i, o 'ñe ngobü anguezeji. Xo t'ärä c'ua 'naja jña cja c'e ngömü c'ü mi mama a cjava:

—Nujnu ngue ín Ch'igö, nu me rí ne'e y me rí mápägö. Ni jyodü rí dyätqueji nu.

⁶Nuc'ua 'ma mü o dyärä a cjanu c'o discípuło, 'nangua nügüji na ngueje me co pizhiji va züji.

⁷Nuc'ua o chëzhi e Jesús o 'ñe's'e o dyë c'o discípuło, o xipjiji:

—Nu'tsc'eji ñangueji, dya rí süji.

⁸Nuc'ua 'ma o jñüs'ü o ñi c'o discípuło, dya cja jñandaji e Moisés 'ñe e Elías; ya mi nguextjo e Jesús.

⁹Nuc'ua 'ma ya ma sjöbüji cja c'e t'eje, cjanu o mama e Jesús o xipjiji:

—Dya cjó rí xipjiji yo cja i jñandaji. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, 'ma rá tügö cja rrü tegö, cja rí xipjiji 'ma yo nte.

¹⁰Nuc'ua c'o discípuło o dyönüji e Jesús:

—¿Jenga mama c'o xöpü o ley Mizhocjimi c'ü ni jyödü ot'ü ra ëjë na yeje e Elías, cja rrü ëjë Cristo?

¹¹O ndünrú c'ua e Jesús o mama:

—Na cjuana c'e jña c'ü mamaji, c'ü ot'ü ra ë na yeje e Elías ra 'ñe jocü texe. ¹²Pero nuzgö rí xi'tsc'öji, e Elías ya ë na yeje c'ü. Pero dya go mbärä yo nte pje mi pjëzhi c'ü; go tsjapüji c'ü go ne anguezeji. Je xo rga czazgö nu. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rá sufregö c'ua ja rgá ne yo nte.

¹³O mbärä c'ua c'o discípuło c'ü vi mama e Jesús. O unüji ngüenda cjó mi ngue c'ü vi jyëtsivi e Elías; o mbäräji c'ü vi jyëtsivi e Juan c'ü mi jichi yo nte cja ndare.

Jesús sana a un muchacho epiléptico

¹⁴Nuc'ua 'ma o zät'äji cja c'o nte, o peje c'ua 'naja bëzo cja c'o nte, o 'ñe ndünjömü a jmi e Jesús, o xipji:

¹⁵—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, juentsquegö c'ín ch'i, na ngueje me pö't'ü o taque, ndajmetjo ga ndü. Ya

na puncjü ga zo a sivi, y na puncjü ga c'ot'ü cja ndeje. ¹⁶Ró sinpigö yo in discípuło; anguezeji dya go sö go jocüji.

¹⁷Cjanu o ndünrú c'ua e Jesús o xipji c'o discípuło:

—Nu'tsc'eji in cäräji dya yo cjë dya, dya jo ga pjeñe c'o in cjiññiji. ¿Jenga dya in creozüji rá pjöxc'üji rí tsjaji c'o na nojo? Maco ya mezhe rí cärägöji, ya mezhe rí pë'sc'ö paciencia co nu'tsc'eji. Ma sinquiji a 'ñecjua c'e t'i.

¹⁸Nuc'ua o tsja e Jesús o huënc'h'i c'e ndajma c'ü dya jo c'ü vi zürü c'e t'i, o xipji ro mbedye. Jo ni mbedye c'ua c'e ndajma. Ixco jogü c'ua c'e t'i c'e ndajme c'ü.

¹⁹Nuc'ua o chëzhi c'o discípuło a jmi e Jesús, o xipjitsjëji:

—¿Jenga dya sö ro pjombgüjme c'e ndajma?

²⁰O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na ngueje dya in ejmeji na jo. Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu 'ma rí jñunt'ü in mün'c'eji c'ü ra dya'c'eji Mizhocjimi c'ua ja nzi gui dyötqueji, ra sö rí xipjiji ne t'eje: “Chjans'a ga manu”, rí 'ñembeji, ra ma c'ua. Nu 'ma rí 'ñejmeji a cjanu Mizhocjimi, texe nde ra sö rí tsjaji, zö dya nda in ejmeji. ²¹Na puncjü o ndajma nza cja c'e ndajma c'ü vi zürü c'e t'i, pero dya ra mbedye ne ri 'naja c'o . Nguextjo 'ma rí dyötüji Mizhocjimi y rí mbempjeji, ra mbedye c'ua c'o.

Jesús anuncia otra vez su muerte

²²Nuc'ua 'ma mi nzhodüji a ma a Galilea, o mama e Jesús o xipji c'o o discípuło:

—Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra nzhögügöji cja yo nte. ²³Y ra

mbötcüji. Pero c'ü na jñi nu pa'a rá tetcjö, embeji.

Me co nzhumüji c'ua na puncjü anguezeji.

El pago del impuesto para el templo

²⁴Nuc'ua 'ma o zät'äji a Capernaum, o sä c'ua c'o mi jmutü o merio c'o mi örüji para cja c'e templo. O chëzhiji c'ua a jmi e Simón Pedro, o xipjiji:

—Na nin xöpütegueji, ¿cjo xo cjöt'ü c'o örüji?

²⁵O ndünrü c'ua e Pedro o xipjiji:

—Jä, xo cjöt'ü c'ü, embe c'o.

Nuc'ua 'ma o cjoü e Pedro a mbo cja c'e ngumü, ya xmi pätpä e Jesús c'ü pje ro mama e Pedro. Nguec'ua ot'ü o ña c'ua e Jesús o xipji:

—Yo rey yo manda cja ne xoñijömü, 'ma jñ'p'üji o t'opjü, ¿cjo ngue c'o nu menzumüji c'o ötüji, o ngue c'o dya menzumüji? ¿Pje in mangue, Simón?

²⁶O ndünrü c'ua e Pedro o mama:

—Ngue c'o dya o menzumüji c'o ötüji.

O xipji c'ua e Jesús:

—Jä, ngue c'o dya o menzumüji. Nguec'ua nujyo nu menzumüji, dya ni jyodü ra ngöt'ü 'ma yo. ²⁷Pero pa dya ra üdü c'o örü ra nguiñiji na s'o rí cjaji, na jo rá cjöt'üji c'ü örüji. Nguec'ua rí mague cja c'e tazapjü, ma pä't'ä 'naja gancho. Nuc'ua c'e jmö c'ü ot'ü rí sürü, rí pënc'h'i rí xejpje a ne'e. Rí chö'tp'ü c'ua 'naja t'opjü rí jñü'p'ü, ya xtí ma tsjöt'ü c'ü t'ötücüvi.

¿Quién es el más importante?

18 Nuc'ua c'e ndajme c'ü, o jmurü c'o discípulo cja e Jesús, o mamaji:

—¿Cjó ngue c'ü nda na nozgöjme, nutscöjme ró unü in mü'büjme Mizhocjimi c'ü manda?, eñeji.

²Nuc'ua e Jesús o ma't'ü 'naja ts'it'i. O 'ñe'p'e c'ua a nde anguezeji.

³Cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'eji in cjaüji na nots'üji. Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, ni jyodü rí jyëziji c'e pjeñe c'ü in cjiñiji a cjanu, rí tsjaji nza cja 'na ts'it'i c'ü dya cjaü na nojo. 'Ma jiyö, dya ra sö Mizhocjimi a jens'e ra tsja'c'eji o ntetsc'eji ra mandats'üji. ⁴Ne ts'it'i, dya cjaü na nojo nu. Nu c'o ga cjanu rgá tsja, ngue c'o nda rrä nojo cja c'o cjaü Mizhocjimi o nte. ⁵C'o ra recibido 'naja ts'it'i nza cja ne ts'it'i, na ngueje c'ü ni 'ñejmezgö c'e ts'it'i, chjëntjui c'ü ri nguezgö recibidözügö c'o.

El peligro de caer en pecado

⁶Cärä c'o chjëntcui nza cja ts'it'i na ngueje dya cjaüji na nojo pero ejmezgö c'o. 'Ma cjö c'o ra tsjapü ra tsja na s'o 'na c'o ejmezgö, ra nduns'ü 'ma na puncjü o nzhubü. Xenda rvá jo ro 'nutpü 'na travacjüjnü o dyizi c'e nte c'ü, cja rrü ma pant'aji cja trazapjü nu ja na jê'ë, que na ngueje c'ü ro tsjapü ro tsja na s'o a cjanu 'na c'ü ejmezgö.

⁷Siempre bübü o nte c'o cjaü ra tsja c'o na s'o yo nu minteji. Juejme c'o cjaü a cjanu yo nu minteji; Mizhocjimi ra tsjapü me ra sufreji.

⁸Maco in mamaji ngue in dyëgueji o in cuagueji c'ü cja'cüji rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma, panaji. Na ngueje zö ri 'natjo in dyëji zö ri 'natjo in cuaji, pero xenda na jo rí ma bübü'tjoji co Mizhocjimi, que na ngueje 'ma ri tü nza ye in dyëji 'ñe

in cuaji ra pantc'aji cja c'e tasivi c'ü nunca ra juench'e. ⁹Maco in mamaji ngue in chögueji c'ü cja'c'eji rí tsjaji c'o na s'o, jñü'müji 'ma, panaji. Na ngueje zö ri 'natjo in chöji pero xenda na jo rí ma bübütjoji co Mizhocjimi, que na ngueje ri yeje in chöji ra pantc'aji cja c'e sivi a linfiernu.

El ejemplo de la oveja perdida

¹⁰Pjötüpüji ngüenda, dya rí tsjapüji menu ne ri 'naja yo chjëntjui ts'it'i na ngueje ejmezüji. Na ngue rí xi'tsc'öji cārā c'o o anxe Mizhocjimi c'o pjörü na jo yo. Y c'o anxe cārāji a jmi c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e. ¹¹C'ü rvā ēgö cja Mizhocjimi, ngueje c'ü rvā ē jodü c'o ya bēzhi, rá salvaji.

¹²¿Pje in mangueji? 'Ma ri tsājā 'naja ciento ndēnchjürü 'naja bēzo, 'ma ra xögü 'naja, ¿cjo dya ra zogü c'o noventa y nueve, ra ma jyodü c'ua c'ü ya rguí bēzhi? Jā, ra ma jyodü. ¹³Na cjuana rí xi'tsc'öji 'ma ra chöt'ü c'ü vi xögü, xenda ra mǎpā c'ü, que na ngueje c'o noventa y nueve c'o dya bēzhi. ¹⁴Je xo ga cjatjonu c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e; dya ne'e c'ü ra bēzhi o aljma ne ri 'naja yo ejmezgö, zö chjëntji ts'it'i c'ü dya cjaüpüji na nojo.

Cómo se debe perdonar al hermano

¹⁵'Ma ra tsja'c'eji na s'o nin cjuarmaji, möji rí ma zopjütsjēji. 'Ma ra dyä'tc'āji c'o rí xipcjeji, ya i jo'tp'ügueji 'ma c'e cjuarma c'ü. ¹⁶Pero 'ma dya ra dyä'tc'ā c'o rí xipjiji, sidijji xe 'naja o yeje cjuarma, ngue c'ua ra bübü c'o ra mbārā c'ua ja rguí ñaguevi c'e

cjuarma c'ü pje tsja'c'eji. ¹⁷Nu'ma dya xo ra tsjapü ngüenda c'e cjuarma c'o yeje o jñi c'o rí möji, nu'ma, rí möji rí ma cösteji 'ma jmurü c'o cjuarma. 'Ma ra tsja c'e cjuarma, dya ra dyätā texe c'o cjuarma, dya cja rí tsjapüji nin cjuarmaji 'ma. Na ngueje chjëntjui c'o dya rí menzumögöji c'o dya ma't'ü Mizhocjimi. Y chjëntjui yo publicano yo xiji na s'o.

¹⁸Nu'tsc'eji rí xipcjeji yo nin cjuarmaji pje ni mbē c'o na s'o c'o dya ra tsjaji. Xo rí xipcjeji pje ni mbē c'o na jo c'o ra tsjaji. Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu c'ü rí xipcjeji ngueje c'ü mama Mizhocjimi.

¹⁹'Na cjuana rí xi'tsc'öji na yeje, 'ma in yejui, 'ñe 'ma 'natjo jña c'ü in mamavi gui dyötüvi Mizhocjimi nucjuā cja ne xoñijömmü, nuc'ua c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e ra tsja c'ua ja gui dyötquevi c'ü. ²⁰Na ngueje nu c'ua ja ri bübü c'o ra matcügö, zö ri yetjo o jñitjo, nujnu je rá bünc'ö a nde.

²¹Nuc'ua o chēzhi e Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿ja nzi ra zās'ā rga perdonaogö yo mi cjuarma 'ma ra tsjacö c'o na s'o? ¿Cjo sietetjo vez rga perdonao?

²²Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rí xi'tsc'ö sietetjo. Rí xi'tsc'ö rí perdonaogue hasta setenta c'o nde ga siete; siempre rí perdonaogue.

El ejemplo del siervo que no quiso perdonar

²³'Nu c'ü manda a jens'e chjënjui nza cja 'naja c'ü manda c'ü o

mbeñe o tsjaji ngüenda c'o nu mbëpji. ²⁴Nuc'ua 'ma o mbürü o tsja ngüenda, o sinpiji 'naja bëzo c'ü mi tunpü na puncjü millón o mbëxo. ²⁵Pero c'e bëzo, dya mi jün pje rví ngõ't'ü c'o mi tütü. O manda c'ua c'ü nu lamu ro mböji c'e bëzo, ñe c'ü nu su, ñe c'o o t'i, ñe c'o pje xe mi pë's'i, ngue c'ua ro ngõ't'ü c'o mi tütü c'ü. ²⁶Jo ni ndüñijömü c'ua c'e mbëpji a jmi c'ü nu lamu, o xipji: "Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, mbäxtjo nin chjü, chepquegö ngue c'ua rá cjö'tc'ü texe c'o rí tun'c'ü", eñe c'e mbëpji c'ü mi tütü na puncjü o merio. ²⁷Nuc'ua c'e lamu o juentse c'e mbëpji. Cjanu o ñeme c'ua libre, o perdonao texe c'o mi tunpü. ²⁸Nuc'ua 'ma o mbedye c'e mbëpji, cjanu o chjëvi c'ua c'ü 'naja nu mimbëpjivi c'ü mi tunpü angueze como yetjo ciento mbëxo. Jo ni pëñch'i c'ua go nde'chp'e o dyizi, o xipji: "Tsjõtücü c'o ín tuncü", embe c'ü nu mimbëpjivi. ²⁹Nuc'ua c'ü nu mimbëpjivi jo ni ndüñijömü a jmi, o xipji: "Mbäxtjo nin chjü, xe rí chepque; jo rá ñe cjö'tc'ü texe c'o rí tun'c'ü." ³⁰Pero c'e mbëpji, dya go ne go nde'be c'ü nu mimbëpjivi. Go zidyí c'ua ro ma ngot'üji a pjörü hasta 'ma cja ro ngõ't'ü texe c'o mi tunpü. Cja rrü ñemeji c'ua libre c'ü. ³¹Nuc'ua 'ma o unü ngüenda c'o nu mimbëpjivi c'ü vi ngot'üji a pjörü c'e mbëpji, me co nguñijü c'ua; go möji go ma ngösp'üji c'ua c'ü nu lamuji. ³²Nuc'ua c'e lamu o zojnü c'ua c'ü o mbëpji c'ü vi tsjapü na s'lo c'ü nu mimbëpjivi, o xipji: "Nu'tsc'e ín mbëpjits'ügö, me na s'otsc'e. Nu'tsc'e me mi tuncügö na puncjü; pero ró perdonao's'ü texe c'o, na

ngueje me vi dyötcö favor. ³³Na c'ü nin mimbëpjigüevi, ¿cjo dya xo mi jyodü rvi juentsque c'ü, nzi rvá juen'tsc'egö?" embe. ³⁴Nuc'ua me co üdü c'e lamu. Cjanu o nzhö c'ua c'ü o mbëpji nu ja me ro tsjapüji me ro sufre c'ü, hasta 'ma cja ro ngõ't'ü texe c'o mi tunpü. Cja rrü ñemeji 'ma libre c'ü. ³⁵Je xo rga cjatsc'eji nu; 'ma pje ra tsja'c'eji 'naja yo nin cjuarmaji, nu 'ma dya rí perdonaoji co texe in mü'büji, dya xo ra perdonao's'üji in nzhubüji c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, eñe e Jesús.

Jesús enseña sobre el divorcio

19 Nuc'ua 'ma ya vi nguarü e Jesús vi xipji c'o jña c'o o discípulo, cjanu o mbedye c'ua a Galilea; o ma cja 'na xoñijömü c'ü je tsja a Judea, c'ü je bübü a 'nanguarü cja c'e ndare a Jordán. ²Mi pöji na puncjü nte e Jesús. C'o mi sö'dyë, mi jocü e Jesús nu cja c'e xoñijömü c'ü.

³O säjä c'ua ja nzi c'o fariseo a jmi e Jesús. Chaque o tsjapüji t'önü e Jesús, mi cjiñijü 'na xo ro jyopü c'ü ro mama. O dyönüji:

—¿Ja ga mama cja o ley Mizhocjimi? ¿Cjo na jo 'na bëzo ra mbëzi nu su 'ma dya cjacjuana, 'ma pje c'o cja'a?

⁴O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—¿Cjo dya i xörtügueji ja va tsja Mizhocjimi? Ndeze 'ma ot'ü o ñeme e bëzo ñe e ndixü. ⁵Nguec'ua yo bëzo ra zogü nu tata ñe nu nana, ra min'hui c'ü nu su. Ya ri 'natjo o ts'ingüevi c'ua nza yejui. Je ga cjanu ga mama Mizhocjimi.

⁶Nguec'ua dya cja ri yeje, ya ri

'natjo o ts'inguevi c'ua. Mizhocjimi ya 'ñe'chp'e e bëzo e ndixū, ngue c'ua dya ra xōcū e bëzo.

⁷Nuc'ua c'o fariseo o xipjiji:

—Maco o manda e Moisés e bëzo ro unū xiscōmū c'ū rví mbëzi nu su.

⁸O ndünrū c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji, na me in mü'bügueji, dya in ne rí s'iyagueji c'o nin suji. Nguec'ua va dya'c'ëji sjëtsi e Moisés rí pëziji c'o. Pero 'ma o mbürü o ngārā yo nte, dya ma cjanu ma tsja c'o.

⁹Dyārāji c'ū rá xi'tsc'ōji. Dya ra jogū ra tsja 'na bëzo ra mbëzi nu su, 'ma dya 'ñeje nan'ño bëzo c'e ndixū c'ū. Na ngueje 'ma ra mbëzi ga cjanu c'ū nu su'u cja rrū chjüntüvi c'ū xe 'na ndixū, tsājā ndixū 'ma c'e bëzo c'ū. Xo 'ñe 'na bëzo, 'ma ra mbārā c'ū vi bëzi c'e ndixū c'ū, y ra chjüntui, xo ra mbë's'i nu s'ocū 'ma c'e bëzo c'ū, chjëntjui c'ū xo ri tsājā ndixū c'ū, embeji.

¹⁰O mama c'ua c'o discípulo:

—In mangue c'ū dya sō 'na bëzo ra mbëzi o su, zō dya gusta o jmandago c'ū cja. Nguec'ua xenda na jo, dya ra chjüntüji.

¹¹O ndünrū c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya texeji sō ra tsjaji c'ua ja vi mangueji c'ū dya ra chjüntüji. Nguextjo c'o ya unū Mizhocjimi a cjanu c'o dya ra chjüntü. ¹²Bübü c'o dya chjüntü na ngueje ya c'l'p'iji. Bübü c'o dya chjüntü na ngue ndeze 'ma mü o mus'ü nu nana ixca cjatjonu c'o, dya chjüntü. Bübü c'o dya chjüntü na ngueje ne ra mbëpiji Mizhocjimi c'ū manda a jens'e. Nu c'o unū ngüenda c'ū vi ch'unü dya ra chjüntü, dya ra chjüntü c'o.

Jesús bendice a los niños

¹³Nuc'ua c'o nte o siji ja nzi o ts'it'i, o sinpiji e Jesús ngue c'ua

ro 'ñe's'e o dyë cja c'o ts'it'i, ro dyötpü Mizhocjimi c'o. Nuc'ua c'o o discípulo o huënc'h'i c'o nte c'o vi siji c'o ts'it'i. ¹⁴Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Jyëziji yo ts'it'i ra ëji cja ín jmigō; dya rí ts'a's'üji yo. Na ngue nu c'o ra ëjë co nuzgō nza cja yo ts'it'i, ngueje c'o cjapü Mizhocjimi o nte c'o.

¹⁵Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o 'ñe's'e o dyë cja c'o ts'it'i, o mbedye c'ua nu.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁶O ëjë c'ua 'naja bëzo o 'ñe xipji e Jesús:

—Na jots'ügue, xöpüte. ¿Pje ni mbë c'ū na jo rá cjägō, ngue c'ua rá bübütjo?

¹⁷O ndünrū c'ua e Jesús o xipji:

—¿Jenga in xitsi na jozü? Dya cjó bübü c'ū na jo'lo; nguextjo Mizhocjimi. Pero rá xi'tsc'ō c'ū i dyönngü. Nu 'ma in ne rí bübütjo, rí tsja c'o mandazüji Mizhocjimi.

¹⁸O ndünrū c'ua c'e bëzo o mama:

—¿Pje ma mandamiento c'o ni jyodü rá ätcö?

O ndünrū c'ua e Jesús o xipji:

—Nujyo nguejyo rí tsjague. Dya rí pō't'ünte. Dya rí tsājā o ndixū. Dya pje rí pōnü. Dya rí xos'ü o bëchjine.

¹⁹Respetao nin tata 'ñe nin nana. S'iya yo nin minteji c'ua ja nzi gui s'iyatsjëgue.

²⁰O mama c'ua c'e bëzo:

—Texe yo, ya nde ró cjägō yo ndeze cja mi ts'iquëgō. ¿Pje xe bëtsi dya 'ma?

²¹O mama c'ua e Jesús o xipji:

—Nu 'ma in ne rí bübütjo, ma'a ma pō'ö texe c'o in pë's'i, cja rrí

unü c'o merio c'o dya pje pë's'i. Dya ra me'ts'e c'ua ixtí chennguegö rá më. 'Ma rí tsjague a cjanu, rí pë's'igue 'ma a jens'e c'o me ni muvi.

²²Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'e bëzo c'o vi mama e Jesús, me co ndumü va ma'a, na ngueje mi pë's'i na puncjü.

²³Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu c'o pë's'i na puncjü, na s'ëzhi para ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra tsjapüji o Jmuji. ²⁴'Naja camello, dya sö ra cjogü cja c'ü o xägö 'naja dyepjadü. Je xo ga cjatjonu 'na nte c'ü pë's'i na puncjü, dya sö ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra tsjapü o nte.

²⁵'Ma mü o dyärä c'o discípulo c'o vi mama e Jesús, me co pizhi na puncjü c'o, o mamaji:

—¿Ja rgá sö cjó ra jogü o mü'bü c'ü ra salva 'ma?, eñeji.

²⁶Nuc'ua e Jesús cjanu o jñandbaji a jmi c'o o discípulo, o xipjiji:

—Dya cjó sö yo nte ra jocütsjë o mü'bü c'o na s'o, pero Mizhocjimi nde sö ra tsja texe.

²⁷O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Nutsçöjme ró sogüjme texe c'o mi pë's'ijme, ró tennce'jme co nu'tsc'e. Nazgöjme, çpje xo ra ch'acöjme?

²⁸O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma ya ndo ri nuevo ne xoñijömü 'ñe a jens'e, nutsçö rvá ëgö cja Mizhocjimi rá mimigö nu ja rá mandagö. Xo 'ñetsce'jeji i chennguegöji, na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, xo rí mimigueji nu ja rá mandagö. Nguec'ua rí jñünpüji

ngüenda c'o o mboxbëche c'o doce o t'i e Israel. ²⁹Cärä c'o ejmezügö. Nguec'ua ra zogü nu ngumüji, o nu cjuarmaji, o nu cjüji, o nu tataji, o nu nanaji, o nu suji, o nu t'iji, o o juajmaji. Pero rí xi'tsc'öji c'o ra tsja a cjanu, ra ch'unüji c'ü rrä puncjü que na ngueje 'naja ciento c'ü ra yepe c'ü mi pë's'iji ot'ü. Xo ra ch'unüji c'ü rguí bübütjoji. ³⁰C'o cjavü vi tsjaji c'o me ni muvi, dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'o. C'o unü ngüenda c'ü dya ni muvi c'ü cjaji, rguí muvi na puncjü a jmi Mizhocjimi c'o.

El ejemplo de los trabajadores

20 'C'ü manda a jens'e chjënjuí nza cja 'naja bëzo c'ü tjëë o juajma. Xörtjo o mbedye, o ma jyodü mbëpji c'o ro mbëpi c'ü o juajma. ²Nuc'ua c'e bëzo o ñaji c'o ro pëpji, o xipjiji c'ü ro ngö't'üji 'naja merio denario nu pa nzi 'najaji. Cjanu o xipjiji c'ua ro möji cja c'ü o juajma ro ma pëpji. ³O mbedyetjo c'ua na yeje c'e lamu 'ma ya mi ngue ro zünü nueve c'ü xörü, o jñanda c'o 'ñaja bëzo c'o ma cã cja chöjmü c'o dya mi pë's'i bëpji. ⁴Cjanu o xipji c'ua c'o: “Nu'tsc'eji xo rí möcjeji cja c'ín juancjö, rá cjö'tc'üji na jo.” Anguezeji go möji c'ua cja c'e bëpji. ⁵Nuc'ua c'e lamu o matjo c'ua na jñi 'ma ya mi ngue ro zünü jñisiarü, o ma jyodü c'o 'ñaja mbëpji. Ndo nzhogü o mbedyetjo c'ua 'ma ya mi ngue ro zünü jñi c'ü nzhä, c'ü xe ro ma jyontjo o mbëpji. ⁶Xo mbedye 'ma ya mi ngue ro zünü tsi'ch'a c'ü nzhä, o jñanda c'o 'ñaja c'o dya xo mi pë's'i o bëpji, o xipjiji: “¿Jenga

in cārātjoji va texe ne pa dya?
Maco dya in pēcjejei.”⁷ O ndünrū
c'ua anguezeji o mamaji: “Dya rí
pēpcjōjme dya, na ngueje dya cjó
xitscōjme o bēpji.” O ndünrū c'ua
c'e bēzo o xipjiji: “Nu'tsc'eji xo
rí mōcjeji rí ma pēpcjeji cja c'ín
juancjō, rá cjō'tc'ūji na jo.”⁸ Nuc'ua
c'ü nzhä'a c'e pa c'ü, o ma c'e lamu
c'ü mi ngue o cjaja c'e juajma, o
ma xipji c'ü o mbēpji c'ü mi manda
c'o mbēpji: “Ma't'ü c'o mbēpji rí
tsjō't'ūji. Ot'ü rí tsjō't'ü c'o cja ró
ma jodü, cja rguí nguarü c'o ts'í vi
pēpji.”⁹ O ējē c'ua c'o cja vi nguich'i
c'e bēpji 'ma mü o zünü tsi'ch'a
c'e nzhä, o ts'ō't'ūji 'naja denario
nzi 'najaji. ¹⁰Nuc'ua c'o ot'ü o
pēpji, mi pēzhiji xe ro jñus'ü c'ü ro
ts'ō't'ü anguezeji, pero xo ts'ō't'xjoji
'na denario nzi 'naja anguezeji.
¹¹Nuc'ua 'ma ya vi jñüji c'ü vi
ts'ō't'ūji, o mbürü o reclamaoji, o
zopjūji c'e lamu. ¹²O xipjiji: “Nujyo
bēpja, cja pēpji 'natjo hora, pero
nde 'na vi tsjōtcütjōjme. Maco
nuzgōjme 'napa rvá pēpji; ró
sufregōjme jyarü.”¹³ O ndünrū c'ua
c'e lamu o xipji 'naja c'o mbēpji c'o
mi reclamao: “Nu'tsc'e bēzo, dya
pje rí jün'c'üts'ügö, maco i xitscö
na jo ro cjō'tc'ü 'naja denario.
¹⁴Nguec'ua rí mague, jñünü c'ü
in rayague. Ró ne ró cjō't'ügö yo
cja bēpja ró ma siji, c'ua ja xo nzi
rgá cjō'tc'ügö. ¹⁵Na, ¿cjo dya sö rá
cjapcö c'ü rí negö ín meriogö? ¿Cjo
in nepque c'ü ró cjō't'ügö yo 'ñaja
mbēpji na ngueje na jontezügö?”,
embe. ¹⁶Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'o
cjapü vi tsjaji c'o me ni muvi, dya
rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'o. C'o
unü ngüenda c'ü dya ni muvi c'ü

cjaji, rguí muvi na puncjü a jmi
Mizhocjimi c'o.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

¹⁷O ē 'na nu pa, ya mi nguins'i
e Jesús ga ma a Jerusalén. O xöcü
c'ua c'o doce o discípulo cja 'ñiji, o
ñatsjēji o xipjiji:

¹⁸—Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji.
Ya rrä möjö a ma a Jerusalén nu
ja ra nzhögügöji nutscö rvá egö
cja Mizhocjimi. Ra nzhögügöji cja
o dyē c'o ndamböcjimi 'ñe c'o xöpü
o ley Mizhocjimi, ngue c'ua ra
jñüncöji ngüenda c'ü rguí mbötcöji.
¹⁹Ra nzhögügöji c'ua cja o dyē c'o
dya menzumü a Israel c'ü me rguí
tsjacöji burla, ra mbärüzüji, cja rrü
ndät'ázüji cja ngronsi. Nuc'ua c'ü na
jñi nu pa, rá tetcjö.

Lo que pidió la madre de Jacobo y Juan

²⁰Nuc'ua o ējē c'ua c'ü nu su e
Zebedeo c'ü ya vi ndü, ma siji c'o
o t'i. O 'ñe ndünñijömü a jmi e Jesús,
o xipji:

—Rvá ē rvá 'ñe ö'tc'ü 'na favor.

²¹O ndünrū c'ua e Jesús o xipji:

—Dya ndümü, xitsi pje ni 'ñeje.

O ndünrū c'ua c'e ndixü o xipji:

—Mamague yo yeje ín ch'igö
ra mimivi co nu'tsc'e nu ja rí
mandague; 'naja ra mimi cja in
jodyēgue, nu 'naja ra mimi c'ü
'nanguarü.

²²O ndünrū c'ua e Jesús o xipji
c'o ye o discípulo c'o mi ngue o t'i
c'e ndixü:

—Dya in unnc'evi na jo ngüenda
c'ü na ötcügö nu nin nanavi. ¿Cjo ra
sö rí sufreguevi c'o rá sufregö?

O ndünrüvi c'ua:

—Jā, ra sözübe, eñevi.

²³Nuc'ua e Jesús o xijui:

—C'o rá sufregö, jā na cjuana xo rí sufreguevi c'o. Pero dya nguezgö tocazü rá unü cjó ra mimi cja ín jodyë, ne ri ngue c'ü 'nanguarü. Nguextjo c'ü mi Tatagö c'ü ya juajnü cjó ra mimi nu.

²⁴Nuc'ua 'ma o dyärä c'o diez discípulo c'ü vi mama c'e ndixü, go ünbüji c'ua c'o ye discípulo. ²⁵Pero e Jesús o xipjiji ro chëzhiji cja o jmi, cjanu o xipjiji c'ua:

—In pārāgueji ja ga cja c'o pje nde pjëzhi cja yo nte yo dya pārā Mizhocjimi, cjäpüji yo nte ra tsjaji c'ü mandaji. Y xipjiji ra tsjaji c'o söji na jyü. ²⁶Nu'tsc'eji, dya rga cjatsc'eji c'o pje pjëzhi. 'Ma bübütsc'eji 'naja c'ü ne ra mbëzhi na nojo cja Mizhocjimi, ni jyodü ra mböxc'üji 'ma c'ü, dya ra mandatsc'eji. ²⁷Y c'o ra ne ra tsja in xo'ñigueji, ni jyodü ra mbë'pc'liji c'o, dya me ra mandatsc'eji. ²⁸Nutscö c'ü rvá ěcjö cja Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra mböxcö yo nte; ngue c'ü rá pjösc'ö yo. Xo rvá ěcjö rá tügö, ngue c'ua rá cjö'tp'ü o nzhübü na puncjü o nte, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Jesús sana a dos ciegos

²⁹Nuc'ua 'ma ya ma pedyeji a Jericó, mi pöji na puncjü nte e Jesús. ³⁰Cja c'e 'ñiji c'ü mi pöji, ma jü'tü yeje c'o mi ndëzhö. Nuc'ua c'o mi ndëzhö 'ma o mbärävi ya ma cjogü e Jesús cja c'e 'ñiji, o mapjüvi c'ua na jens'e mi mamavi:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöbe o mboxbëchets'ü e David, juentsquegöbe.

³¹Nuc'ua c'o nte o huënc'hiji c'ua c'o mi ndëzhö, o xipjiji c'ü ro ngo't'ü a nevi. Pero anguezevi, xenda go mapjüvi c'ua na jens'e mi mamavi:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöbe o mboxbëchets'ü e David, juentsquegöbe.

³²O böbü c'ua e Jesús o ma't'üvi o xipjivi:

—¿Pje ín neguevi c'ü rá pjöxc'üvi?

³³O ndünrüvi c'ua:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'öbe, jocüzügöbe ín chöbe ngue c'ua rá jandgöbe, eñevi.

³⁴E Jesús o juentsevi o ndötpüvi c'ua a nzhövi. Jo ni jñandavi c'ua, cjaxnu ndeñevi co e Jesús o möji c'ua.

Jesús entra en Jerusalén

21 Ya vi zät'äji a Betfagé cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, ya xo mi bëxtjo ro zät'äji a Jerusalén. Nuc'ua e Jesús o ndäjä yeje c'o o discípulo c'o ro ot'ü a xo'ñi. ²O xipjivi:

—Mëvi cja ne jñiñi nu bübü a xo'ñi. Rí chöt'üvi nu 'na burru c'ü ri 'nünt'ü, c'ü ri siji o t'i. Rí xäpcävi c'e suburru rí dyënquivi ga 'ñecjua nza yejui. ³Ma cjó c'o pje ra xi'ts'ivi, rí xipjivi a cjava: “Ngue c'ín Jmugöji ni jyodü yo”, rí 'ñembevi. Nuc'ua ixta jyë'tsc'itjo rí dyëvi, eñe e Jesús.

⁴⁻⁵Mi jinguã vi mama a cjava 'na c'o o profeta Mizhocjimi:

Xipjiji c'o menzumü a ma a Sion c'ü ya va ëjë anguezeji nu nu ra tsjäpüji o Jmuji.

Xipjiji c'ü dya pje cjäpü na nojo nu, na ngue va chägätjo 'na burru nu, eñe c'e profeta.

Nguec'ua 'ma o tsja e Jesús o xipji c'o ye o discípulo ro ma ë'ëvi c'e burru, o mbürü o zädä c'ua c'e jña c'ü vi mama c'e profeta.

⁶Cjanu o ma c'ua c'o yeje discípulo o tsjavi c'ua ja nzi va xipjivi e Jesús. ⁷O ë'ëvi c'e burru 'ñe c'ü o t'i. O ngäsp'ävi c'ua c'o o bituvi c'o mi tējēvi. Cjanu o chägä c'ua e Jesús. ⁸Ma puncjü nte c'o mi pöji. Bübü c'o mi xī'mi o bituji cja c'e 'ñiji; 'ñaja c'o mi ocü o dyë c'o za'a mi xī'p'iji. ⁹C'o nte c'o mi ot'ü a xo'ñi, 'ñe c'o ma bēpja, mi mapjüji mi mamaji:

—Me na nojo nu o mboxbēche e David. Me na jo nu o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji. Xo 'ñeje c'o cārā a jens'e ra mamaji: “Me na nojo nu”, eñeji va mamaji.

¹⁰Nuc'ua 'ma mü o zät'ä e Jesús a Jerusalén, dya mi pārā pje ro nguijñi c'o mi menzumü nu. Mi mamaji:

—¿Cjó ri nguexā nu?

¹¹Nuc'ua c'o nte c'o mi pöji e Jesús, mi mama c'o:

—Nujnu ngue e Jesús nu profeta, nu je menzumü a Nazaret c'ü tsjaja a Galilea, eñeji.

Jesús purifica el templo

¹²Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo c'ü o templo Mizhocjimi, cjanu o pjongü a tji texe c'o nte c'o pje nde ma pö, 'ñe c'o pje nde ma tōmü nu. Xo tunbü c'o o mexa c'o mi pötü o merio, 'ñe c'o o silla c'o mi pö o mbaro. ¹³Cjanu o xipjiji:

—Je t'opjü a cjava: “Nu ín nzungö rguí xiji ngumü c'ua ja ra dyötüji Mizhocjimi”, eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'eji na cjacütjoi nín nzungö

nza cja 'ma ri ngue o ngumü o mbē'ë c'ua ja tsjōjōji, embeji c'o pje ma pö, 'ñe c'o pje ma tōmü, 'ñe c'o ma pötü o merio.

¹⁴O ëjē c'ua ja nzi c'o mi ndēzhö 'ñe c'o mi me'dye, o chēzhiji a jmi e Jesús a mbo cja c'e templo. E Jesús o jocü c'ua c'o. ¹⁵C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o jñandaji c'o o tsja e Jesús o jocü c'o mi sö'dyë. Xo jñandaji c'o t'i'i c'o ma mapjü a mbo cja c'e templo. O dyäräji mi mamaji: “Me na nojo nu o mboxbēche e David”, mi eñe c'o t'i. Me co üdü c'ua c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi.

¹⁶Nguec'ua va mamaji o xipjiji e Jesús:

—¿Cjo in ärägue nu na s'o nu mama yo t'i?

O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Jā, rí ärägö yo. ¿Cjo dya i xörtügueji c'ü mama a cjava:

Ngue yo ts'it'i 'ñe yo sibatjo yo i xöcü ra tōjōji c'o me na zö o alabanza rgá ma'tc'üji, eñe o jña Mizhocjimi?

¹⁷Nuc'ua e Jesús o zogü c'o nte cja c'e templo, cjanu o mbedye c'ua nu a Jerusalén, o ma a ma a Betania o ma oxtjo nu.

Jesús maldice a la higuera sin fruto

¹⁸Nuc'ua c'ü xörü, xörtütjo o mbedye nu, o nzhogütjo ga 'ñe a Jerusalén. O zant'a c'ua. ¹⁹O jñanda c'ua 'naja za'a c'ü mi ngue higo, c'ü bēxtjo mi 'netjo cja c'e 'ñiji. O ma nu'u, pero ojtjo dya pje chöt'ü c'ü ri quis'i. Mi nguextjo o xi c'o mi cans'a. O mama c'ua e Jesús o xipji c'e higo:

—Dya cja xe ra nguís'its'ü, embe.

'Nangua dyoxotjo c'ua c'e za'a.
 20 Nuc'ua 'ma o jñanda c'o discípulo
 c'ü vi dyot'ü c'e za'a, me co
 nguijñiji c'ua, mi mamaji:

—¿Jenga ixco dyot'ü dya ne higo?

21 O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, 'ma rí
 jñunt'ü in mün'c'ejí c'ü ra dyä'tc'ejí
 Mizhocjimi 'ma rí dyötqueji, y 'ma
 dya rí yembeñeji, dya nguextjo nu
 ró c'apü ne higo nu ra sö rí tsjagueji.
 Xo ra sö rí xipjigueji ne t'eje nu
 bübü nu: “C'ueñe c'ua, ma so'o cja
 ne ndeje”, rí 'ñembeji. Ra ma c'ua,
 ra ma zo'o nu. 22 Texe c'o pje nde rí
 dyötüji Mizhocjimi, 'ma rí jñunt'ü
 in mün'c'ejí c'ü ra dyä'tc'ejí c'ü, nde
 ra ch'a'c'ejí c'ua ja nzi gui dyötüji,
 embeji c'o discípulo.

La autoridad de Jesús

23 Nuc'ua e Jesús o c'ogü a mbo
 nu cja c'e templo, o mbürü o
 xöpü c'o nte. Nuc'ua 'ma ya ma
 xöpü e Jesús, cjanu o säjä c'ua c'o
 ndamböcjimi, 'ñe c'o tita c'o pje
 nde mi pjëzhi cja c'o nte, o 'ñe
 dyönüji e Jesús, o xipjiji:

—¿Pje pjë'tsc'e c'ü in c'ague yo?
 ¿Cjó ngue c'ü o 'ñempc'e rí tsjague
 yo?

24 O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Xo rá önn'ügöji 'naja t'önü.
 'Ma xo rí xitscöji c'e t'önü c'ü rá
 önn'üji, xo rá xi'tsc'öji 'ma c'ü pje
 pjë'tscö nguec'ua rí c'agö yo. 25 ¿Cjó
 'ñeme e Juan c'ü mi jichi yo nte co
 ndeje? ¿Cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o
 'ñeme, o ngueje yo nte?, embeji.

Anguezeji me mi pötma ñatsjëji
 c'ua, mi mamaji:

—'Ma rá xipjiji ngueje Mizhocjimi
 c'ü o 'ñeme, ra xitscöji 'ma: “¿Jenga

dya i 'ñejmegueji 'ma c'ü mi xi'ts'iji
 e Juan?”, ra 'ñenzgöji nu. 26 Dya xo
 ra sö rá xipjiji ngueje yo nte yo o
 'ñeme, na ngue rí sügöji yo nte 'na
 pje c'o ra tsjacöji. Na ngue yo nte
 mamaji c'ü mi profeta e Juan, mi
 pätpä Mizhocjimi ma zopjüji, eñeji
 ma mantsjëji.

27 O ndünrú c'ua anguezeji o
 xipjiji e Jesús:

—Dya rí pärägöjme c'ó 'ñeme e
 Juan, eñeji.

Xo va ndünrütjo c'ua e Jesús o
 xipjiji:

—Dya xo rá xi'tsc'öji pje pjë'tscö
 nguec'ua rí c'agö yo.

El ejemplo de los dos hijos

28 O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Tsjijñiji c'e jña c'ü rá xi'tsc'öji
 dya. Mi bübü 'naja bëzo c'ü mi
 'ñeje yeje o t'i. 'Na nu pa o ma c'ua
 c'e bëzo, o ma xipji c'ü 'naja o t'i:
 “Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, mague ma
 pëpji nu pa dya, cja ín juancjö.” 29 O
 ndünrú c'ua c'e t'i o xipji: “Iyö. Dya
 rá magö”, eñe. Nuc'ua o nzhogü o
 mü'bü, o ma c'ua a bëpji. 30 Xo ma
 c'e bëzo cja c'ü 'naja o t'i, o xitjo
 c'ua ja nzi va xipji c'ü 'naja o t'i.
 O ndünrú c'ua c'e t'i o mama: “Jä
 papá, jo rá magö”, eñe. Pero dya go
 ma. 31 ¿Pje in mangueji c'o yeje t'i?
 ¿Ja ngue c'ü o tsja c'ü mi ne'e c'ü
 nu tatavi?

O mama c'ua anguezeji:

—Nu c'ü ot'ü o xipji, eñeji.

Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Je xo ga c'atjonu yo publicano,
 'ñe c'o ndixü c'o tsjä o bëzo,
 nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi
 'ma rí zopcjöji. Nguec'ua rí xi'tsc'öji
 c'ü na cjuana, yo publicano 'ñe

c'o ndixū c'o tsājā o bēzo, sō Mizhocjimi a jens'e ra tsjapūji o nte ra mandaji anguezeji. Pero nu'tsc'eji, dya sō. ³²O ētsc'eji e Juan, o 'ñe xi'ts'liji ja rvi mimiji na jo. Pero dya i 'ñejmegueji c'ü o xi'tsc'eji c'ü. Yo publicano 'ñe c'o ndixū c'o tsājā o bēzo o 'ñejmeji c'ü. Nu'tsc'eji zō xo i jñandgueji ja ma creo c'o, pero nu'tsc'eji dya go nzhogü in mü'bügueji c'ü rvi creoji c'ü mi xi'tsc'eji e Juan.

El ejemplo de los trabajadores malvados

³³Dyäräji nu xe 'naja jña nu rá xi'tsc'öji. Mi bübü 'na bēzo c'ü mi tjē o juajma. Nuc'ü, o ngant'a o uva cja c'ü o juajma, cjanu o ngot'ü o za'a a squina c'e juajma. Cjanu o dyö'büji nu ja ro jyät'äji o uva cja rrü yödüji, ngue c'ua ro mbedye o ndeje o uva. Cjanu ndä's'ä c'ua 'naja ts'ingumü nu ja ro mimi c'ü ro mbörü cja c'e juajma.

'Cjanu o unü c'ua media c'o ro mbēpi c'o uva. Cjanu o ma c'ua na jē. ³⁴Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro jogü c'o uva, c'e lamu o ndājā c'o o mbēpji ro möji ja c'o mi pēpji c'o uva, ngue c'ua ro unüji c'o uva c'o mi toca c'ü nu lamuji. ³⁵Nuc'ua c'o mi pēpi c'o uva, o zürüji c'ua c'o mbēpji c'o vi ndājā c'e lamu. 'Naja c'ü o s'odüji, 'naja c'ü o mböt't'üji, 'naja c'ü o pjat't'üji o ndojo. ³⁶Nuc'ua c'e lamu o yepe o ndājā c'o 'ñaja o mbēpji c'o xe ma puncjü. Nuc'ua c'o mi pēpi c'o uva, o yepe o tsjapüt'joji c'o mbēpji c'ua ja nzi va tsjapüji c'o ot'ü.

³⁷Nuc'ua c'ü na jñi, o ndäjätsjē c'ua c'ü o t'i, o mama: "Nu nín

ch'igö xenda ra dyätäji nu", eñe c'e lamu. ³⁸Nuc'ua c'o mi pēpi c'o uva, 'ma mü o jñandaji ma ējē c'ü o t'i c'e lamu, me co pötcua mamaji: "Nujnu nguejnu ra zopcüji texe yo pēs'i c'ü nu tata nu. Mö rá pöt't'üji ngue c'ua rá cjacpöji ín tsjaji yo ra zopcüji nu." ³⁹Nuc'ua 'ma o säjä c'ü o t'i c'e lamu, jo ni zürüji c'ua c'ü, go pjongüji cja c'e juajma, o mböt't'üji.

⁴⁰Xe sido o ña e Jesús o dyönüji: —'Ma ra ējē c'e lamu c'ü ngue o cja c'e juajma, ¿pārā ja gui tsjijñiji? ¿Pje me ra tsjapüji c'o pēpi c'o uva?

⁴¹O ndünrū c'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita, o xiji e Jesús:

—Nu c'e lamu, dya ra juentse c'o ya tsja na s'o, ra mböt't'üji c'o. Ra unü c'ua media c'o 'ñaja nte c'o ra unü c'ü ra toca angueze 'ma ra jogü c'o uva, eñe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita.

⁴²O ndünrū c'ua e Jesús o xipjiji va jyëtsitsjē 'na ndojo: —¿Cjo dya i xörügueji c'o ya t'opjü c'ü mama a cjava:

Nu c'e ndojo c'ü dya ne c'o mi jäbā o ngumü, ngue c'ü ot'ü ya jñumüji cja squina c'ü.

Ngueje Mizhocjimi c'ü o tsja a cjanu.

Nguec'ua me rí məcjöji rgá jandgöji. ¿Cjó ro nguiñi c'ü ro zädā a cjanu?, eñe.

⁴³Nguec'ua rí xi'tsc'öji, ra zädā 'ma dya cja ra tsja c'üji o ntets'üji ra mandats'üji Mizhocjimi. Ra tsjapü o nte c'o 'ñaja nte c'o ra tsja c'ua ja nzi ga ne angueze. ⁴⁴C'o ra pjeñe cja c'e ndojo c'ü rí xi'tsc'öji, ixta 'huagü na jo c'o. Y 'ma ra ē zē'bi c'e ndojo cja 'na nte, ixta nzhench'e 'ma c'e nte, embeji c'o.

⁴⁵Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo c'o jña c'o mi mama e Jesús, o unüji c'ua ngüenda c'ü mi ngueje anguezeji mi jyetsiji. ⁴⁶Nguec'ua mi jodü ja rvá zürüji e Jesús. Pero mi süji c'o nte, na ngueje c'o nte mi junt'ü o mü'büji que mi profeta e Jesús mi pätpä Mizhocjimi ma ña'a.

El ejemplo del casamiento

22 Nuc'ua e Jesús xe go mama c'ua ja xe nzi ejemplo, o xipjiji:

²—Nu c'ü manda a jens'e chjënjuj nza cja 'na c'ü manda c'ü xiji rey; ro dyät'ä 'na jñönü 'ma ya ro chjüntü c'ü o t'i. ³O ndjäjä c'o o mbëpji o ma zojnüji c'o ya vi xipji ro ëjë cja c'e chjüntü. Pero dya go ne go ëji. ⁴Nuc'ua c'e rey o xipji c'o 'ñaja mbëpji: “Möji cja c'o ya ró xipjigö ra ëjë, ma xipjiji c'ü ya jogü c'o jñönü, ya mböt'tüji c'o ín ts'inzhünü 'ñe c'o pje nda ma animale c'o ma pi. Xipjiji c'ü ya nde jogü texe cja ne chjüntü, guec'ua ra ëji”, eñe c'e rey va xipji c'o o mbëpji. Cjanu o ma c'ua c'o mbëpji o ma xipjiji. ⁵Pero c'o ya vi s'ojnü, dya go tsjapüji ngüenda ro möji. C'ü o tsjaji, 'naja c'ü o ma cja o juajma, 'naja c'ü o ma ma mbö'ö. ⁶C'o 'ñaja o zürüji c'o mbëpji c'o vi ndjäjä c'e rey, o mbäräji, cjanu o mböt'tüji. ⁷Ma mü o mbärä c'e rey c'ü vi tsjapüji c'o o mbëpji, me co üdü c'ua c'ü. O ndjäjä c'ua c'o o tropa o ma mböt'tüji c'ua c'o bëzo c'o vi mböt'tü c'o o mbëpji. Cjanu o ndüt'tüji c'ü o jñiñiji. ⁸Nuc'ua c'e rey o xipji c'ua c'o 'ñaja o mbëpji: “Yo jñönü ya jogü yo. Pero c'o ró

zojnü, dya go ne go ëji. Guec'ua na jo, dya ra ngäräji dya cja ne chjüntü. ⁹Nguec'ua möji dya ga ma a ñünü, c'ua ja ni mbedye c'o 'ñiji, rí ma xipjiji texe c'o rí chjëji, c'ü ra ëji cja ne chjüntü”, eñe c'e rey. ¹⁰O mbedye c'ua c'o mbëpji o möji cja 'ñiji, o ma siji texe c'o mi chjëji c'o ma s'o 'ñe c'o ma jo. Nuc'ua me go ndüji cja c'e chjüntü.

¹¹'Nuc'ua 'ma o cjogü c'e rey a mbo ngue c'ua ro jñanda c'o vi siji c'o mbëpji, o jñanda c'ua 'na bëzo c'ü dya mi je o bitu c'ua ja nzi ma jyeji 'ma mi cjaji chjüntü. ¹²O xipji c'ua: “Nu'tsc'e bëzo, ¿ja vi tsjogue va? Maco dya in jegue c'o bitu c'o jeji 'ma chjüntüji.” C'e bëzo dya go ndünrü. ¹³Nuc'ua c'e rey o xipji c'o mi pjöste cja c'e chjüntü: “Jyü'tp'üji a ngua 'ñe a dyë ne bëzo nu. Ma pant'aji nu ja na bëxömü nu ja me ra huë, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufre na puncjü”, embeji c'o pjöste. ¹⁴Nguec'ua rí xi'tsc'öji, na puncjü c'o s'ojnü pero ja nzitjo c'o juajnüji, eñe e Jesús va nguarü va zopjüji.

El asunto de los impuestos

¹⁵Nuc'ua o mbedye c'o fariseo, mi pötma mamaji ja rvá dyönüji e Jesús c'ü rví jyopü angueze, ngue c'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'o pje mi pjëzhi. ¹⁶Nuc'ua c'o fariseo o ndäji c'o o discípulo anguezeji, o möji co c'o nu dyoji e Herodes, o ma xipjiji e Jesús:

—Xöpüte, rí pärägöjme c'ü na cjuana c'ü in mangue, 'ñe c'ü in jizhigue c'ü na cjuana ja ga cja o 'ñiji Mizhocjimi. Xo rí pärägöjme, dya cjó in sügue rí zopjü, na ngueje

dya in cjarque ngüenda zö pje ri pjëzhi 'na nte. ¹⁷Nguec'ua rí xitsijme pje xo in cijjñigue, ¿cjo na jo rá cjöt'üji o contribución c'ü örü e César c'ü mero manda, o jiyö?, eñeji.

¹⁸Pero e Jesús ya xmi pätpä c'ü ma s'o ma mbeñe anguezeji. Nguec'ua ixco xipjiji:

—Nu'tsc'eji in cjarüji na jots'üji, chaque in öngöji. ¿Jenga na sögöji? ¹⁹Jítsöji c'e merio ja ga cja c'ü örü e César.

Anguezeji o ma jünpüji c'ua 'naja merio c'ü mi xiji denario. ²⁰Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Cjó o ñi nu cuat'ü ne merio, 'ñe cjó o tjü nu juns'ü?

²¹O ndünrü c'ua anguezeji o xiji:

—Ngue e César.

O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü toca e César, rí unüji e César. C'ü toca Mizhocjimi, rí unüji Mizhocjimi.

²²Ma o dyäräji c'o jña c'o, me co nguijñiji c'ua, cjanu o jyanbüji c'ua e Jesús, o möji.

La pregunta sobre la resurrección

²³C'o saduceo mamaji c'ü dya ra sö ra te c'o ánima. Nuc'ua c'e pa c'ü, o ëjë ja nzi anguezeji cja e Jesús, cjanu o dyönüji o xipjiji:

²⁴—Nu'tsc'e xöpüte, o mama e Moisés 'ma cjó c'o ra ndü, 'ma dya be 'ñejui t'i c'ü nu su, nuc'ua c'ü nu su ra chjüntüvi 'ma c'ü 'naja o cjuarma c'e bëzo c'ü ya ndü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi ndü, je ngue o tjü angueze c'ü ra jñusp'üji c'e t'i c'ü ot'ü ra jmus'ü. ²⁵Nuzgöjme, mi bübüzgöjme yencho bëzo c'o mi cjuarma.'Naja anguezeji o chjüntü,

pero o ndü, dya jmusp'ü t'i c'ü. Nuc'ua c'ü na ye nu cjuarma o chjüntüvi c'e ndixü. ²⁶C'ua ja nzi va ndü c'ü ot'ü, je xo va cjatjonu c'ü na yeje, 'ñe c'ü na jñi. Nde va cjatjoji c'ua nza yenchoji, dya jmusp'üji o t'i. ²⁷Nuc'ua 'ma ya vi ndü nza yencho c'o bëzo, xo ndü c'ua c'e ndixü. ²⁸Nguec'ua rí önnc'üjme, 'ma ra te c'o ánima ja c'o nzi gui mangue, ¿cjó ngue c'ü ra tsjapü nu su c'e ndixü? Na ngueje nza yenchoji nde go tsjapü o suji.

²⁹O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya jo c'ua ja gui mbeñegueji.

Na ngueje 'ma in xörügueji o jña Mizhocjimi, dya in unnc'eji ngüenda pje ne ra mama yo; dya xo in pärägueji ja ga cja c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. ³⁰Yo nte chjüntüji. Xo 'ñe c'o o t'iji, chjüntpüji. Pero 'ma ra te c'o ánima, dya cja ra chjüntüji. Na ngue ra chjëntji nza cja c'o o anxe Mizhocjimi c'o dya chjüntü. ³¹¿Cjo dya i xörügueji yo o jña Mizhocjimi c'ü mama ra tetjo c'o ánima?

³²Mama a cjava o jña: “Nguezgö o Mizhocjimizü e Abraham, 'ñe e Isaac, 'ñe e Jacob”, eñe Mizhocjimi. Nguec'ua ixi 'ñetsetjo zö ya ndü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, pero bübütojji y ra tetjoji, eñe e Jesús.

³³Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'o nte c'o jña c'o mi xöpü e Jesús, me mi süji, dya mi pärä pje ro nguijñiji.

El mandamiento más importante

³⁴Xo 'ñe c'o saduceo dya cja mi päräji pje ro manji. Nuc'ua 'ma mü o mbärä a cjanu c'o fariseo, cjanu o chëzhiji c'ua a jmi e Jesús. ³⁵'Naja

anguezeji c'ü me mi pãrã o ley Mizhocjimi, chaque o tsjapü t'önü e Jesús ngue c'ua ro zö'ö, o xipji:

³⁶—Xöpüte, ¿ja ngue c'ü xenda ni muvi mandamiento cja o ley Mizhocjimi?

³⁷O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—C'ü rí tsjaji, rí ñeji Mizhocjimi c'in Jmugueji. Rí ñegueji co texe in mü'büji, ñe co texe in aljmaji, ñe co texe in pjeñeji. ³⁸Nujnu nguejnu ot'ü yo o mandamiento Mizhocjimi, ngue nu nda ni muvi. ³⁹Bübü c'ü 'naja o mandamiento angueze c'ü xo chjñjui nu cja ró xi'ts'iji c'ü mama a cjava: “Rí s'iyaji yo nin minteji, c'ua ja nzi gui s'iyatsjégueji”, eñe Mizhocjimi.

⁴⁰Nu 'ma rí tsjague c'ü mama nujyo yeje o mandamiento Mizhocjimi, ya xo i tsjague 'ma c'ü mama texe o jña Mizhocjimi yo xiji ley, ñe yo o dyopjü c'o profeta, eñe e Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

⁴¹Nuc'ua 'ma xe ma cãjã c'o fariseo, o ña e Jesús. ⁴²O xipjiji:

—¿Pje xo in mangueji ja rga cja c'ü ri ngue Cristo? ¿Cjõ ri ngue o mboxbëche?

O ndünrüji c'ua:

—Ri mboxbëche cja e David.

⁴³⁻⁴⁴O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na jo c'ü. Pero 'ma o mama e David c'ü ja ga cja e Cristo, ¿jenga o mama: “Nuc'ü, ín Jmugö c'ü”, eñe? In pãrãgueji o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e David o dyopjü a cjava:

Mizhocjimi o zopjü ín Jmugö o xipji:

“Mimi cja ín jodyëgö.

Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpü yo nuc'ü na ü”,

eñe Mizhocjimi va dyopjü e David.

⁴⁵E David o nädä e Cristo o mama: “Ngue ín Jmugö”, eñe. ¿Pje ne ra mama c'ü ri mboxbëche e Cristo cja e David ñe c'ü xo ri ngue o Jmu?, eñe e Jesús va tsjapü t'önü c'o fariseo.

⁴⁶Nguec'ua anguezeji dya sö ro ndünrüji. Ndeze c'e pa c'ü, dya cja cjõ xe rezga xe ro dyönüji e Jesús.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

23 Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o nte ñe c'o o discípulo, o xipjiji:

²—Nujyo xöpü o ley Mizhocjimi ñe yo fariseo, ya ngamaji ra xöpüji yo nte, ra xipjiji ja ga cja c'ü o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. ³Nguec'ua texe c'o ra xi'tsc'leji yo, nde rí tsjagueji, dya rí jyëzgueji. Pero dya rí tsjagueji c'ua ja ga tsja anguezeji. Na ngueje mamaji c'ü na jo, pero dya cjaji. ⁴Anguezeji xipjiji yo nte c'o ley c'o na s'ëzhi, dya sö ra cumpleji. Nguec'ua chjñtjui c'ü ri ät'äji o trapöjõ c'o ri tütüji, c'o me na jyü rgá nduns'üji. Pero anguezeji dya ne ra mbasp'üji ne rí 'naja o ñidyëji. ⁵Texe c'o cja yo fariseo ñe yo xöpü o ley Mizhocjimi, cjaji c'ü rguí jñanda yo nte. C'ü cjaji, ät'äji xenda na nojo yo ts'icüero yo tjün't'üji cja o yüdüji ñe a nzhë'ëji, nu ja pät'äji o jña Mizhocjimi. Xo ät'äji xenda na maja yo fleco yo 'nüns'ü a squina o bituji. ⁶Ma cjaji mbaxua, me juajnüji o lugar c'o xe na jo'o ja ra mimiji ra ziji o xëdyi, ngue c'ua yo nte ra jñandaji anguezeji ra mamaji me

na joji. Xo ñe 'ma pöji cja nintsjimi, me xo juajnüji o lugar c'o na jo nu ja ra mimiji. ⁷Me neji ra tsja yo nte ra mbësp'iji t'ëcjañömü rgá zenguaji cja chöjmü. Me xo ne o mü'büji ra mama yo nte ra xiji xöpüte.

⁸Pero nu'tsc'eji ín discí pulotsc'öji, dya rí ñe'ejí c'ü cjó ra xi'tsc'eji xöpüte. Na ngueje 'natjo c'ü in xöpütegueji c'ü nguezgö e Cristo o ñempque Mizhocjimi, y textsc'eji ín cjuarmaji. ⁹Dya cjó rí xipjiji tata cja ne xoñijömü c'ü rí sūji nza cja Mizhocjimi. Na ngueje 'natjo c'ü nin Tatagueji; ngueje c'ü bübü a jens'e. ¹⁰Dya xo rí ñe'ejí ra xi'ts'iji jmu, na ngueje 'natjo c'in Jmugueji, c'ü nguezgö e Cristo.

¹¹Nu 'ma ín negueji ra mbë'tsc'eji na nojo, ni jyodü rí pjöstegueji cja yo in cjuarmaji. ¹²Na ngueje c'o ra tsjapütsjé rrã nojo, ra tsjapüji dya pje rguí muvi c'o. Y c'o dya ra tsjapü na nojo, ra tsjapüji na nojo c'o.

¹³Nu'tsc'eji ín xöpüji o ley Mizhocjimi, ñetsc'eji ín fariseoji, ín cjaqueji na jots'üji pero dya cjuana. Juentsc'eji ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje ín c'asp'üji yo nte, ngue c'ua dya unü o mü'büji Mizhocjimi c'ü manda. Nu'tsc'eji dya ín jéziji ra mandats'üji c'ü, y c'o ne'e c'ü ra manda Mizhocjimi cja anguezeji, ín c'asp'üji.

¹⁴Nu'tsc'eji ín xöpüji o ley Mizhocjimi, ñetsc'eji ín fariseoji, ín cjaqueji na jots'üji, juentsc'eji ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje ín jünbügueji c'o pë's'i c'o ndixü c'o ya ndü nu xíra. Y para dya ra mama yo nte na s'otsc'eji, chaque me mezhe gui dyötqueji Mizhocjimi.

Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi, xenda ra jñu's'üts'üji c'ü rguí sufregueji.

¹⁵Nu'tsc'eji ín xöpüteji ñetsc'eji ín fariseoji, ín cjaüji c'ü na jots'üji, juentsc'eji ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue ín pes'eji cja mar ín sätc'eji texe cja ne xoñijömü. In xöpüji yo nte, xa'ma cjó ra ñejme c'ua ja nzi gui ñejmegueji. Nuc'ua c'o nte c'o ejme c'ua ja gui xiqueji, xenda cja na s'o c'o, que na ngue'tsc'eji. Nguec'ua xenda pë's'i o s'ocüji c'ü rguí möji a ma a linfiernu.

¹⁶Nu'tsc'eji ín xöpüteji ñetsc'eji ín fariseoji, ín cjaü ín jizhigueji nu o ñiji Mizhocjimi, pero ya tsot'ü in chögueji ín chjëntcjeji nza cja 'na ndëzhö. Juentsc'eji, ra castigaots'üji Mizhocjimi, na ngueje ín mamaji: “Ma cjó c'o ra nädä nzi ga mbärã ne templo, dya xo rguí muvi 'ma. Nguec'ua dya ni jyodü ra mama c'o na cjuana. Pero 'ma cjó c'o ra nädä c'o traste de oro c'o bübü a mbo cja ne templo, ni muvi 'ma c'ü ra nädä. Nguec'ua ni jyodü ra mama c'o na cjuana”, ín eñeji. ¹⁷Nu'tsc'eji ya tsot'ü in chöji, dya ín pärãji ja ga cja. Rí xi'tsc'öji c'ü xenda ni muvi ne templo, que na ngueje c'o traste de oro c'o bübü a mbo. C'ü na sjü c'o traste de oro, je ni ñeje cja ne templo. ¹⁸Dya xo ín cjaüji me ni muvi c'e arta nu ja pö'tp'üji animale Mizhocjimi, cja rrü ndü'tp'üji nu. Na ngueje ín mangueji: “Ma cjó c'o ra nädä nzi ga mbärã c'e arta, dya ni muvi 'ma c'ü ra nädä. Pero 'ma cjó c'o ra nädä c'o animale c'o tjü'tp'üji nu, ni

muvi 'ma", in eñeji. ¹⁹Nu'tsc'eji ya tsot'ü in chöji, dya in pārāji ja ga cja. Rí xi'tsc'öji c'ü xenda ni muvi c'e arta, que na ngue c'o animale c'o tjüt'p'üji Mizhocjimi nu. Na ngue c'ü na sjü c'o animale, je ni 'ñeje cja c'e arta. ²⁰C'ü ra nädä nzi ga mbārā c'e arta, nädä 'ma c'e arta 'ñe texe c'o animale c'o tjüt'p'üji Mizhocjimi nu. ²¹C'ü ra nädä ne templo, xo nädä 'ma Mizhocjimi c'ü bübü cja ne templo. ²²C'ü ra nädä nzi ga mbārā a jens'e, nädä 'ma c'ua ja manda Mizhocjimi, xo nädä 'ma Mizhocjimi c'ü manda nu.

²³Nu'tsc'eji in xöpüteji 'ñetsc'eji in fariseoji, in cjaüji c'ü na jots'üji, in mbeñeji Mizhocjimi in unüji c'o in xits'ajnañi, 'ñe c'o 'ñaja in pjin'ñoji. Na jo rí tsjaji a cjanu, dya rí jyëzigueji. Pero juentsc'eji, ra castigaots'üji Mizhocjimi, na ngue dya in cöt'p'üji 'ñi c'o jña c'o xenda ni muvi cja o ley Mizhocjimi. Mama c'e ley rá cjaji c'o na jo, 'ñe rá juentseteji, 'ñe rá cumpleji c'ua ja nzi rgá mamaji. Nujoyo, nguejyo xenda mi jyodü rvi tsjagueji yo. ²⁴¿Ja rgá sö rí jíchiji yo dya pārā ngue c'ua ra mbārāji o 'ñiji Mizhocjimi? Maco ya tsot'ü in chöji, dya xo in pārāgueji. C'ü ni jyodü rí tsjaji, dya in cjaji. Y c'ü dya nda ni muvi, ngue c'ü in jodü rí tsjaji c'ü. Nguec'ua in chjëntcjeji nza cja 'na bëzo c'ü ro ma cja mëjë ro paxü c'e ndeje ngue c'ua dya ro ts'üt'ü o ts'imörö. Cja rrü zitjo c'e ndeje, maco ri o'lo nu 'na camello.

²⁵Bübü o nte c'o pe'ch'e a xes'e o mojmü 'ñe o xalo, pero dya xibi na jo a mbo. Nguec'ua na s'lo a mbo c'o mojmü 'ñe c'o xalo. Je

xo ga cjatsc'eji nu, nu'tsc'eji in fariseoji. In xindyëji in tjintsiji c'ü ni xes'ets'üji pero bübü a mbo in mü'büji c'o na s'lo; me in jodü ja rgui tsjapü in tsjacjeji c'o pè's'i yo nin minteji. Juentsc'eji ra castigaots'üji Mizhocjimi.

²⁶Nu'tsc'eji in fariseoji, ya tsot'ü in chögueji, dyārāji c'ü rá xi'tsc'öji. Ot'ü rí jyodüji ja rgá ndin'tsc'i in mü'büji. Nuc'ua, rrā jo c'ü ni xes'ets'üji 'ñe a mbo in mü'büji.

²⁷Nu'tsc'eji in xöpüteji 'ñetsc'eji in fariseoji in cjaüji na jots'üji, juentsc'eji ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje in chjëntcjeji nza cja o panteón cja campo santo. Ch'öxcüji a xes'e c'ü ni 'ñetse na zö, pero a jömü me jlä'a c'o o ndo'dye c'o añima, 'ñe cjo ts'è me na x'í.

²⁸Je xo ga cjatsc'eji nu, a xes'ets'üji in jizhiji c'ü ni mama yo nte na jotsc'eji. Me in cjaqueji c'ü na jots'üji, pero a mbo in mü'büji me bübü na puncjü c'o na s'lo.

²⁹Nu'tsc'eji in xöpüteji 'ñetsc'eji in fariseoji, juentsc'eji ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje in cjaüji c'ü na jots'üji, pero dya cjuana. In jä'p'äji panteón c'ua ja dyögüji c'o profeta mi jinguã, 'ñe in ä'tp'äji me na zö'ö c'ua ja dyögüji c'o 'ñaja c'lo o tsja na jo. ³⁰In mamaji 'ma ya ri bunc'eji c'lo cjë 'ma mi cārā c'lo in mboxpalegöji, dya rvi pjösp'ügueji 'ma mi pöt't'üji c'lo profeta. ³¹Nguec'ua in mantsjégueji ngue o mboxbëchets'üji c'lo o mböt't'ü c'lo profeta. ³²Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí cjuatügueji c'lo na s'lo c'lo xe bëzhtjo ro tsja c'lo in mboxpaleji.

³³C'lo in mboxpalegueji, ma s'oji nza cja o c'ijmi. Nu'tsc'eji je xo

ga cjatsc'ejí nu. Nguec'ua, ¿ja rgá sô rí c'ueñeji c'ü dya ra jñün'c'üji ngüenda rgui möji a ma a linfiernu?

³⁴Nutscö rá täjä o profeta 'ñe c'o pãrä o 'ñiji Mizhocjimi, 'ñe c'o ra xöpü o jña angueze. Anguezeji, bübü c'o rí chät'äji cja ngronsi rgui pöt't'ügueji; 'ñaja c'o rí cha's'üji cja nintsjimi. Y nzi 'na jñiñi rí chäji c'o.

³⁵Cja ne xoñijömü ya mbö't'üji na puncjü o nte c'o mi cja na jo. C'ü ot'ü o mbö't'üji mi ngue e Abel c'ü mi cja na jo. C'ü bËpja o mbö't'üji mi ngue e Zacarías c'ü mi mböc'jimi c'ü mi ngue o t'i e Berequías. I tsjogüji a nde nu ja na sjü 'ñe cja c'e arta nu ja tjü'tp'üji animale Mizhocjimi, i pöt't'üji e Zacarías. Na ngue c'ü rí tsjapüji ra sufre c'o rá täjä ra ã zo'c'üji, ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi c'ü nde ngue in s'ocügueji c'ü vi mbö't'üji texe c'o mi cja na jo ndeze e Abel hasta e Zacarías. Nguec'ua me ra tsja'c'üji rí sufreji na puncjü. ³⁶Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu'tsc'ejí in cãrãji yo cjë dya, ngue'tsc'ejí rí sufregueji yo.

Jesús llora sobre Jerusalén

³⁷Nu'tsc'ejí in menzumüji a Jerusalén, in pöt't'üji c'o profeta, 'ñe in pjat'üji o ndojo c'o va täjä Mizhocjimi va ã zo'c'üji. Na puncjü rvá juen'tsc'öji. Mi negö ro jmu'tc'ejí c'ua ja nzi ga tsja 'na ngöñi, juis'i c'o o ts'ingöñi a mbo cja o juaja, pero dya xo i ñe rí chëzhgueji. ³⁸Tsjijñiji. Xe jãrãtjo a Jerusalén nu nin ndajñiñigueji, pero ya jyëts'c'iji dya Mizhocjimi. ³⁹Rí xi'tsc'öji ndeze ne ndajme dya, dya cja xe rí jñandgöji va hasta 'ma cja rí mamaji: “Me na jo nu va ëjë

nu o 'ñeme Mizhocjimi ra manda”, rí 'ñeñeji.

Jesús dice que el templo será destruido

24 Nuc'ua 'ma ma pedye e Jesús cja c'e templo, o ëjë c'ua c'o o discípulo o chëzhiji a jmi, ngue c'ua ro jíchiji e Jesús c'ü me ma zö c'e templo. ²Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Me in jandgueji ne templo. Pero na cjuana rí xi'tsc'öji, ra zädä c'o pa 'ma dya cja ra jyãns'ä yeje ndojo c'o dya ra yät'ä.

Señales antes del fin

³Nuc'ua e Jesús o ma cja c'e t'ejë c'ü ni chjü Olivos, o mimi c'ua nu. Nuc'ua c'o o discípulo o ëji a jmi, o 'ñe xipjiji:

—Xitscöjme jinguã ra yät'ä ne templo. Xo rí xitscöjme pje ma señal c'ü rga pãrgöjme 'ma rí 'ñecje na yeje, y 'ma ra nguins'i ne xoñijömü.

⁴Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Pjötüpüji ngüenda c'ü dya cjó ra dyon'c'ejí. ⁵Na ngueje ra ëjë na puncjü c'o ra jñüncügö ín chjü, ra mamaji ngueje Cristo anguezeji, ngue c'ua ra dyonpüji na puncjü yo nte. ⁶Y rí dyãräji ri cjaji o chü. Xo ra mbezheji ya ri cjaji o chü. Pjötüpüji ngüenda c'ü dya rí sügueji, na ngueje ni jyödü ra zädä yo. Pero dya be ri sädä 'ma ra nguins'i nu xoñijömü. ⁷Yo país ra chüji co yo 'ñaja país. C'o rey ra chüji co c'o 'ñaja rey. Na puncjü c'ua ja ra sufreji o tjimi, 'ñe c'ua ja ra mbi'i na zëzhi ne xoñijömü. ⁸Nujyo, nguejyo rguí mbürü ra sufreji yo.

⁹Nuc'ua texe cja yo país ra nuc'ejí na ü, na ngueje c'ü ni 'ñejmezügöji. Ra nzhöc'ügueji nu ja rí sufreji, y ra mbö'tc'ejí. ¹⁰Nuc'ua na puncjü c'o ra xögü cja Mizhocjimi, y ra pötca nzhötsjéji o dyoji, y ra pötca nuji na ü. ¹¹Na puncjü c'o ra 'ñe tsjapü ri ña o jña Mizhocjimi, ra 'ñe dyonpü na puncjü o nte. ¹²Na puncjü c'o dya cja ra s'iya o dyoji, na ngue dya cja ri ätäji Mizhocjimi. ¹³C'o sido ra 'ñejmezüji, ra ma bübütojoi co Mizhocjimi. ¹⁴Nuc'ua textjo cja ne xoñijöümü ri cārā c'o ra zopjü yo nte ra xipjiji ra dyätäji Mizhocjimi na ngue ngueje c'ü manda. Nu'ma, ngue 'ma ya ra nguins'i nu xoñijöümü.

¹⁵⁻¹⁶Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'e profeta Daniel o mama c'ü ra ě 'naja nte c'ü me rrā s'o a jmi Mizhocjimi, ra 'ñe chjotü texe, y ra 'ñe mimi c'ua ja me na sjü. Nu'tsc'ejí ri xörüji yo jña yo, rí unüji na jo ngüenda c'ü rguí pārají. Nguec'ua 'ma rí jñandají c'ü ya ri bübü nu c'e nte, rí c'ueñejí rí möji a ma cja t'ejé, nu'tsc'ejí ri cārāji a Judea. ¹⁷Nu'tsc'ejí ri tágají a xes'e cja in nzungueji, ixtí c'ueñejí, dya pje rí chunüji c'o ri pēs'íji a mbo cja in nzungueji. ¹⁸Nu'tsc'ejí ri bünc'ejí cja juajma, dya rí nzhogueji cja in nzungueji c'ü rí 'ñe tsanagueji in bituji. ¹⁹Juejme c'o ri ndunte 'ñe c'o ri jötü o lälē c'o pa c'o. ²⁰Dyötüji Mizhocjimi ngue c'ua 'ma rí c'ueñejí, dya ri ngue c'o pa c'o ri jārā o sē, ni xo ri ngue nu pa c'ü rí sōyaji. ²¹Na ngueje me ra sufreji na puncjü c'o pa c'o, c'ü nunca go sufreji a cjanu ndeze 'ma o jyans'ü ne xoñijöümü. Y dya cja xe ra sufreji

c'ua. ²²Pero Mizhocjimi ra tsjapü c'ü dya nda ra mezhe c'o pa c'o ra sufreji, ngue c'ua dya ra chjoriü texe c'o nte. Ra tsjapü c'ü dya ra mezhe c'o pa c'o, na ngue ri cārā c'o ya juajnü Mizhocjimi.

²³Nuc'ua 'ma cjó c'o ra xi'ts'íji: “Je bünc'ua e Cristo” o ra xi'ts'íji: “Je bübü nu e Cristo”, ra 'ñents'ejí, dya rí creoji c'o xi'tsc'ejí a cjanu. ²⁴Na ngueje ra ějē c'o ra tsjapü ri ngueje e Cristo. Xo ra ě c'o ri c'apü profeta ri c'apü ri ñaji o jña Mizhocjimi. Ra tsjaji c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte, nguec'ua me ra nguijníji. C'o ri c'apü a cjanu profeta, ra tsjaji a cjanu, ngue c'ua xa'ma ra sō ra dyonpüji c'o ya juajnü Mizhocjimi ra tsjapü o nte. ²⁵Nguec'ua rí xi'ts'íji dya, ante c'ü ra zādā c'o pa c'o. ²⁶Nguec'ua 'ma ra xi'ts'íji: “Je va bübü e Cristo cja majyadü”, dya rí pedyeji rí ma ñu'ují. O 'ma ra xi'ts'íji: “Je na bübü a mbo cja 'na ngümü c'ü”, dya xo rí creoji c'o xi'ts'íji. ²⁷Ma go juēs's'i dyebe nu ja ni mbes'e e jyarü, ixi 'ñetse textjo a lado hasta nu ja ni nguibi e jyarü. Je xo rga cjatjonu 'ma rá ěcjö na yeje cja Mizhocjimi, ra jñandgöji texe cja ne xoñijöümü. ²⁸Dyārāji ne jña nu rá xi'tsc'öji dya: “C'ua ja ri 'mana c'e animale c'ü ya rguí ndü, je nguejnu ra jmurü c'o ndopare.”

Cómo vendrá el Hijo del Hombre

²⁹Nuc'ua 'ma ra nguarü ra sufreji c'o pa c'o, ra bēxöümü e jyarü. Y dya ra 'ñetse e zana. Ra jyābā yo seje. Y ra 'ñünü nujyo na zēzhi a jens'e. ³⁰Nuc'ua ra jñandají 'na señaal a jens'e c'ü rguí mbārā yo nte c'ü ya

rva ěcjö na yeje cja Mizhocjimi. Y texe c'o ri cārā cja ne xoñijöümü, me ra nzhümü rgá huēji na ngueje ra jñandgöji rva ěcjö na yeje cja Mizhocjimi. Ra jñandgöji rva ěcjö cja ngömü, ra jñandgöji c'ü me rrā zētsi 'ñe me rrā zözü. ³¹Nuc'ua, ra mbē'biji na jens'e 'na corneta, y nutscö rá tājā c'o ín anxe ra 'ñe jmutüji c'o ya ró juajnügö c'o ri cārā texe cja ne xoñijöümü.

³²Nu'tsc'ejji rí unüji ngüenda yo za yo xiji higo. 'Ma ya ra dogü, 'ma ya pjürü peje o xi, ín pāragueji ngue 'ma ya ra paja ne xoñijöümü.

³³Je xo rga cjatjonu, 'ma rí jñandaji ya ra zādā texe yo rí xi'tsc'öji, rí pārāji 'ma c'ü ya ngue ra nguinsi ne xoñijöümü. ³⁴Na cjuana rí xi'tsc'öji, c'o ri cārā c'o pa c'o, dya ra ndü texe c'o, hasta 'ma cja ra zādā texe yo rí xi'tsc'öji. ³⁵Ra nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, pero nín jñagö nunca ra nguarü nu.

³⁶Dya cjó pārā pje ma pa, ni pje ma ndajme 'ma ra zādā c'o, ni xo ri pārā c'o o anxe Mizhocjimi, ni xo ri pārāgö nutscö o T'izgö Mizhocjimi. Nguextjo mi Tatagö c'ü pārā.

³⁷C'ua ja nzi ma cja c'o cjē 'ma mi bübü e Noé, je xo rga cjatjonu, 'ma rá ěcjö na yeje cja Mizhocjimi.

³⁸C'o cjē 'ma mi bübü e Noé, 'ma dya be mi ějē c'e tradyebe, mi ñönüji 'ñe pje nde mi si'iji. Mi chjüntüji, xo mi chjüntpüji o t'iji hasta 'ma cja zādā c'e pa 'ma mü o cjogü e Noé a mbo cja c'e barco. ³⁹Dya mbārāji cjo ro 'ñeje c'e tradyebe hasta 'ma cja 'ñeje, go chjorüji c'ua texeji. Je xo rga cjatjonu, 'ma rá ěcjö na yeje cja Mizhocjimi. ⁴⁰Na ngueje ye bëzo

c'o rva bübü cja juajma. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü. ⁴¹Ye ndixü c'o 'natjo c'ua rva cüjñü. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü.

⁴²Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí pjötpüji ngüenda, na ngueje dya ín pārāji c'e ndajme 'ma rá ěcjö nutscö in Jmuzgöji. ⁴³'Na bëzo c'ü ri xo'tp'üji o ngümü, nu 'ma ro mbārā pje ma ndajme c'ü xömü c'ü ro ějē c'e mbē'ē, dya ro ĩji; ro nde'betjo, dya ro jyēzi ro xo'tp'ü c'ü nu ngümü.

⁴⁴Je xo rga cjatsc'ejji nu, rí pjötpüji ngüenda, na ngueje nutscö rá ěcjö na yeje cja Mizhocjimi c'e ndajme c'ü dya ri tepcöji.

El siervo fiel y el siervo infiel

⁴⁵'Nza cja 'na lamu c'ü 'ñeje 'na mbēpji c'ü cjacjuana, 'ñe c'ü pārā ra pēpji na jo. Ra tsja c'e lamu ra xipji c'e mbēpji c'ü ra 'huinbi c'o ri cārā cja ngümü, ra unüji o xēdyi 'ma nzi ga zant'aji. Ra ma c'ua c'e lamu. ⁴⁶Nuc'ua, 'ma ra nzhogü c'e lamu, 'ma ra ě chöt'ü c'e mbēpji rrā cja'a c'o vi xipji, me ra mājā 'ma c'e mbēpji c'ü. ⁴⁷Na cjuana rí xi'tsc'öji, c'e lamu ra unü c'e mbēpji c'ü ra mbötpü texe c'o ri pēs'si c'e lamu. ⁴⁸⁻⁵⁰Pero 'ma ri s'ombēpji c'e mbēpji, 'ñe ra mamatsjē: "C'ín lamugö ra mezhtjo c'ü", ra 'ñeñe, 'ñe 'ma ra yabü c'o nu mimbēpji, 'ñe me ra ziji o xēdyi 'ñe ra tiji co c'o me t'i'i, nuc'ua ra ějē c'ü o lamu nu c'e pa c'ü dya ri te'be, 'ñe c'e ndajme c'ü dya ri pārā. ⁵¹Nuc'ua c'e lamu ra manda ra ndas'üji na puncjü co chirrio c'e mbēpji, cja rrü pant'aji c'ua ja rva cā c'o mi cjavü mi cja na jo. Je ra huē nu c'ü, 'ñe ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufre na puncjü.

El ejemplo de las muchachas

25 'Rá xi'tsc'öji dya 'na ejemplo c'ü ja rgá manda Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Mi bübü dyëch'a xunt'i c'o mi tunü o sivi. O mbedye o möji, ro ma ndünrüji 'na t'i c'ü ya ro chjüntü. ²Tsi'ch'a anguezeji c'o dya mbeñe na jo, pero c'o tsich'a o mbene na jo c'o. ³Nu c'o dya mi jün o pjeñe, o ndunü o siviji, pero dya xe go ndunüji petroleo c'ü ro xich'iji 'ma ro tjeze c'ü mi tjë. ⁴Nu c'o o mbeñe na jo, o ndunüji petroleo co o botiaji, ñe c'o xe mi po'o c'o o siviji. ⁵Nuc'ua xe mezhtjo ro säjä c'e t'i c'ü ro chjüntü. Nguec'ua c'o xunt'i o ndägäji o t'iji, o iji. ⁶Nuc'ua c'ü ndexömü, o dyäräji 'na jña c'ü mi mapji mi mama: "Ya va ëjë nu ra chjüntü; pedyejí ma chjünrüji" ⁷O böbü c'ua texe c'o xunt'i, cjanu o jocü c'o o siviji. ⁸Nu c'o dya mi pë's'i o pjeñe, o xipjiji c'o vi mbeñe na jo: "Dyacöjme ts'ë in petroleooji, na ngueje ya ne ra juench'etjo yo ín sivigöjme" ⁹O ndünrü c'ua c'o vi mbeñe na jo, o xipjiji: "Iyö, dya ra sö rá da'c'üjme. Na ngueje 'ma rá da'c'üjme, dya ra zögöjme, ni xo ri ngue'tsc'ejí. Moji ma chömüji nu ja pöji", eñe c'o xunt'i c'o vi mbeñe na jo va xampja. ¹⁰Nuc'ua 'ma cja vi mötji, o säjä c'ua c'e t'i c'ü ro chjüntü. Nu c'o ya vi xampja na jo, o cjogüji c'ua co angueze cja c'e ngumü nu ja ro tsjaji c'e chjüntü. Jo nu ngot'üji c'ua c'e ngoxtji. ¹¹Dya mezhe c'ua o säjä c'o xunt'i c'o vi ma ndömü o petroleo, o mamaji: "Xocüzüjme, nu'tsc'e nin t'ecjañömü." ¹²O ndünrü c'ua c'e t'i o xipjiji:

"Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya rí pã'c'öji", embeji.

¹³Nguec'ua rí xi'tsc'öji, rí pjötpüji ngüenda, na ngueje dya in pãrãgueji ja ma pa, ni pje ma ndajme 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi.

El ejemplo de los talentos

¹⁴Xe rá xi'tsc'öji c'ü 'na ejemplo c'ü ja ga manda c'ü o ñeme Mizhocjimi. Mi bübü 'na bëzo c'ü ro ma ne jë'ë. O ma't'ü c'o o mbëpji, o zopcüji c'o mi pë's'i ngue c'ua ro mbötpüji.

¹⁵C'ü 'na mbëpji o zopcüji tsi'ch'a ts'icaja o merio; c'ü 'na o zopcüji ye ts'icja; c'ü 'na ozopcüji 'naja ts'icaja. O zopcüji c'ua ja nzi rvã sö ro pëpjiji nzi 'naji. O ma c'ua na jë c'e lamu. ¹⁶Nuc'ua c'ü vi s'opcü tsi'ch'a ts'icja, o ma ndömü c'o ro mbö'ö c'ü. Y o ndöjö c'o xe 'na tsi'ch'a ts'icaja o merio. ¹⁷Je xo va cjatjonu c'ü vi s'opcü ye ts'icaja, o ndöjö c'o xe 'na yeje ts'icaja. ¹⁸Pero nu c'ü vi s'opcü 'na ts'icaja, o ma dyö'bü a jömü, cjanu dyöpçütjo nu c'o o merio c'ü nu lamu.

¹⁹O mezhe c'ua na puncjü pa, cja nzhogü c'ü nu lamu c'o mbëpji, o zojnüji ngue c'ua ro tsjaji ngüenda. ²⁰O sä c'ua c'ü vi s'opcü tsi'ch'a ts'icaja o merio, xe ndo ma jüntjo c'o xe tsi'ch'a ts'icaja. Cjanu o xipji c'ua c'ü nu lamu: "Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, i socüzü tsi'ch'a ts'icaja. Xe va ëcjuã yo xe 'na tsi'ch'a yo ró töcjö", ëne. ²¹O mama c'ua c'e lamu o xipji: "Me na jo ga mbëpjits'ügue. I tsjacjuana i tsjague na jo'o co c'o ts'ëtjo c'o ró socüts'ügö. Nudya rá da'c'ü o bëpji c'o xenda ni

muvi. Tsjogü me rá májui na ngue i pépquigö na jo. ”²²Xo sájä c'ua c'ü vi s'opcü yeje ts'icaja, o xipji c'ü nu lamu: “Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, i socüzügö ye ts'icaja. Nudya bünc'ua yo xe 'na yeje ts'icaja yo ró tōcjö”, eñe c'e mbëpji. ²³Nuc'ua c'ü nu lamu o xipji angueze: “Me na jo ga mbëpjits'ügue, i tsjacjuanague i tsjague na joco c'o ts'ëtjo c'o ró socüts'ügö. Nudya rá da'cü o bëpji c'o xenda nu muvi. Tsjogü me rá májui na ngue i pépcö na jo”, embe. ²⁴Xo sä c'ua vi s'opcü 'naja ts'icaja, o xipji c'ü nu lamu: “Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, rí pã'c'ägö nu'tsc'e in dacüjme o bëpji c'o na jyü; maco ngue'tsc'e in cjavü in tsjacje yo rí tōgøjme. Zö nguetscöjme rí podüjme c'o in nzhëxügue ñe rí cjavme texe, pero ngue in ch'ujmügue nu ja rí üt'c'öjme c'o ndëxü. ²⁵Nguec'ua ró sügö, ró ma ö'ts'üts'ü nin ts'icaja nu i socüzügö. Bünc'ua dya nin ts'icajague. ” ²⁶O mama c'ua c'ü nu lamu o xipji: “Na s'o ga mbëpjitsc'e, me na mañats'ü. Nu'tsc'e in pãrãgue rí cjavü in tsjacjö c'o ndëxü, zö dya rí podügö ni xo rí pitsigö; ngue'tsc'eji in cjavj texe c'e bëpji. ²⁷Nguec'ua ma jo rvi ma socüzü cja banco yo ín meriogö. Nguec'ua 'ma ro ëcjö, ro dyacöji yo ín tsjacjö, ñe c'o ya rvi ndöjö yo”, embe. ²⁸Cjanu o xipji c'ua c'o o mbepji: “Jñünbüji ne ts'icaja nu jün nu, unnüji nujjnu quiji dyëch'a ts'icaja. ²⁹C'o ch'unü pje rguí pëpjiji, 'ma ra ndöji, xe ra ch'unü 'ma c'o. Pero 'ma dya ra pëpjiji c'o vi ch'unü ra jñünbüji 'ma c'o vi ch'unüji. ³⁰Rí pant'aji ne s'ombëpji a ma a linfiernu nu ja na bëxömü. Nujnu,

nguejnu je ra huë nu ne mbëpji, ñe me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufrenu”, eñe c'e lamu va xipji c'o o mbëpji.

El juicio de las naciones

³¹ Nu 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi, me rrã zëzhizügö. Rá dyocjøjme texe c'o o anxe Mizhocjimi. Nuc'ua rá mimi nu ja me na zö'ö, ngue c'ua rá jünpü ngüenda yo nte. ³²Nuc'ua texe yo cãrã cja ne xoñijömü, ra ngãrãji cja ín jmigö. Nuc'ua rá xöcüji nza cja 'na mbörü xöcü c'o o ndënc'hjürü cja c'o chiva. ³³C'o rí jyëtscö ndënc'hjürü rá cama cja ín jodyë c'o, y nu c'o chiva rá cama c'ü 'nanguarü. ³⁴Nuc'ua nutscö rí mandagö rá xicö c'o ri cãrã ín jodyë: “Nu'tsc'eji na jots'üji cja jmi Mizhocjimi nu mi Tatagö, chjã'dãgueji. Rá da'c'üji dya, c'ü xo rí mandagueji. Ndeze 'ma dya be mi t'ät'ã nu xoñijömü, o xöcüts'üji a cjanu xo rí mandagueji. ³⁵Rã ca'c'üji a cjanu, na ngueje 'ma mi santc'ö, nu'tsc'eji mi dacöji c'ü ro sigö. Y 'ma mi türegö, nu'tsc'eji mi dacöji ndeje. Y 'ma ró sät'ägö cja in jñiñigueji i säcjöji zö dya mi ngue in menzumüzgöji. ³⁶Y 'ma dya mi cãjãgö pje ro jegö, nu'tsc'eji mi dacöji c'ü ro jegö. Y 'ma mi sö'dyëgö, nu'tsc'eji mi pa cjinngöji. Y 'ma mi cjocö a pjörü, nu'tsc'eji mi pa nugöji nu”, rá embe c'o ri cãrã cja ín jodyë. ³⁷Rã ndünrü c'ua c'o vi tsja na jo, ra xitscöji: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügøjme, çjinguã ró jantc'ajme mi santc'e c'ü ró da'c'öjme 'na xëdyi? ¿Jinguã mi turegue c'ü ró da'c'üjme ndeje? ³⁸¿Jinguã

¿sät'ägue cja ín jñiñgöjme c'ü ró säc'öjme? ¿Jinguã dya mi cägue bitu c'ü ró da'cüjme c'ü ri jyegue? ³⁹¿jinguã ró jantc'ajme mi södyëgue, o c'ü mi cjo'cügue a pjörü c'ü ró ma cjinnc'ijme?”, ra 'ñenzgö c'o vi tsja na jo. ⁴⁰Nutscö rí mandagö rá tjünrü c'ua rá xipjiji: “Nu cjuana rí xi'tsc'öji, c'ü vi pjösc'ügueji yo mi ts'icjuarmagö nujyo dya pje mi pjëzhi, xo 'ñetscö xo i pjöxc'öji”, rá embe c'o.

⁴¹Nuc'ua rá xipji c'o ri cārã ín scerda: “Nu'tsc'eji, me na s'otsc'eji, c'ueñeji cja ín jmgö, möji cja sivi c'ü nunca ra juench'e, c'ü o dyät'ã Mizhocjimi c'ua ja ra sufre c'ü dya jo, 'ñe c'o demonio c'o ngue o dyoji. ⁴²Na ngueje 'ma sante'ö dya i dyacöji c'ü ro si. Y 'ma mi sufregö 'nure, dya i dyacöji ts'ë ndeje. ⁴³Y 'ma ró sät'ägö cja ín jñiñgueji, cya i recibidozüji. Y 'ma dya mi cägö bitu c'ü ro je'e, dya i dyacöji c'ü ro jegö. Y 'ma mi sö'dyëgö 'ñe 'ma mi cjo'cü a pjörü, dya mi pa cjinnguigöji” ⁴⁴Nuc'ua anguezeji xo ra ndünrüji ra xitscöji: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, ¿jinguã ró jantc'ajme mi sant'ague o mi sufregue 'nure, o i sät'ägue cja ín jñiñgöjme c'ü dya ró pjöxc'ume? ¿Jinguã dya mi cägue bitu c'ü rvi jye, o mi sö'dyegue, o mi cjo'c'e apjörü, c'ü dya ró cö'tc'üjme 'ñi?” ⁴⁵Nuc'ua rá tjünrü rá xicöji: “Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya i pjösc'eji a cjanu ne rí 'na yo mi cjuarmagö yo dya pje mi pzëshi. C'ü dya vi pjösc'eji yo, xo ñezgö, dya xo i pjöxc'öji”, rá embeji. ⁴⁶Nuc'ua rá tägöji ra möji nu ja nunca ra nguarü rgá sufreji. Pero c'o vi tsja na jo, ra möji ra

ma ngäräji a jmi Mizhocjimi para siempre.

Planes para prender a Jesús

26 Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o mama c'o jña c'o, xe go xipji c'ua c'o o discípulo:

²—In pārãji ya bëzhtjo yepa ra zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra nzhögügöji ngue c'ua ra ndät'äzüji cja ngronsi, embeji.

³Nuc'ua c'e xömü c'ü, o ma c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita c'o pje nde mi pjëzhi, o ma jmurüji cja c'e palacio nu ja mi bübü c'ü mi mero ndamböcjimi c'ü mi chjü Caifás. ⁴⁰O ñaji ja rva cja rvá zürüji e Jesús c'ü dya ro mbärã c'o nte. Ro zürüji ngue c'ua ro mbö't'üji. ⁵Mi mamaji: —Dya ra jogü rá sürtüji cja ne mbaxua; 'na ra huëñi yo nte ra tsja o dyëji, eñeji.

Una mujer unge a Jesús

⁶Na nu pa, mi bübü e Jesús a Betania nu cja nu ngumü e Simón c'ü mi sö 'na ngueme c'ü ni chjü lepra. ⁷O säjä c'ua 'na ndixü nu ja mi bübü e Jesús, ma tñ 'na botia ndojo c'ü mi po'o c'o me ma jo ma jyärä. Me mi muvi na puncjü o merio c'ü. Cjanu xisp'l'i o ñi e Jesús 'ma ya ma jñ'ü cja mexa. ⁸C'o o discípulo e Jesús o jñandaji c'ü vi tsja c'e ndixü. Me co üdüji c'ua go mamaji:

—Chjä, jyäctjo. ¿Jenga ya bëzhi yo me ni muvi? ⁹Mi sö ro bö'ö na mizhi nu, ngue c'ua c'o merio c'o, ro ch'unü yo dya pje pë's'i, eñe c'o.

¹⁰O unü ngüenda e Jesús c'o vi mama c'o discípulo, o xipjiji c'ua:

—¿Jenga na molestaoji ne ndixū? Maco na jo c'ü o tsjacö nu. ¹¹Nu'tsc'eji xe rí mintejeji nujoy dya pje pë's'i, pero nutscö ra zädä 'ma dya cja rá bünc'ö a ndetsc'eji. ¹²Ne ndixū nu, ya xisquigö ín cuerpo nujoy na jo ga jyärä, ngue c'ua ya na seguroa c'ü rgá dyögüzgöji. ¹³Na cjuana rí xi'tsc'öji, texe cja ne xoñijömu c'ua ja ra zopjüji yo nte ra xipjiji ja ga cjazgö, nde ra nädäji nu o tsja ne ndixū nu, ngue c'ua ra mbeñeji nu na jo nu o tsjacö, eñe e Jesús.

Judas traiciona a Jesús

¹⁴⁻¹⁵C'uo doce discípulo, mi bübü 'naja c'ü mi chjü Judas Iscariote. Nuc'ü, o ma c'ua cja c'uo ndamböcjimi, o ma xipjiji: —¿Ja nzi rí tsjötücügöji ngue c'ua rá nzhö'c'üji e Jesús?

Nuc'ua c'uo ndamböcjimi o ngö't'üji treinta merio o plata e Judas. ¹⁶Ndeze c'ua, o mbürü e Judas o jyodü c'ü ja rvá tsjapü, ngue c'ua ro nzhö e Jesús.

La Cena del Señor

¹⁷Ya vi zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, 'ma mi siji o tjömëch'i c'uo dya mi bäns'ä. C'ü ot'ü pa c'ü mi pjongüji c'e mbaxua, o ëjê c'ua c'uo discípulo cja e Jesús, o xipjiji: —¿Ja ngue c'ua in ne rá ma ät'äjme o jñönü c'ü rí sigue rgui süpque ne mbaxua?

¹⁸O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'ua yeje c'uo o discípulo: —Mëvi a ma a Jerusalén rí ma zopjüvi c'e bëzo c'ü ya in päräguevi, rí xipjivi: “Va täcjöbe c'e xöpüte rá xi'ts'ibe c'ü ya va sädä c'ü ra sufre.

Nguec'ua c'e mbaxua je ra züpü cja in nzungue co c'uo o discípulo, va 'ñenzgöbe c'e xöpüte.” Je rí xipjivi a cjanu.

¹⁹Nuc'ua c'uo discípulo o mëvi c'ua ja va xipjivi e Jesús, o ma dyät'ävi c'e jñönü c'ü rví züpüji c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua.

²⁰Nuc'ua 'ma ya vi nzhä, o mimi c'ua e Jesús cja c'e mexa ro ziji o xëdyi c'uo doce o discípulo. ²¹'Ma ndänt'ä ma siji o xëdyi, e Jesús o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, bübüts'eji 'na c'ü ra nzhögügö cja o dyë c'uo ra mbötcö, embeji.

²²Anguezeji 'ma o dyäräji a cjanu, me go ndümüji c'ua. O mbürü o mama nzi 'naja anguezeji mi xipjiji e Jesús: —¿Cjo nguetscö, ín Jmuts'ügö?

²³O ndünrü c'ua e Jesús o mama: —'Naja c'ü ya ndü'bü o xëdyi co nuzgö cja ne mojmü nu rrä sigöji, ngue c'ü ra nzhögügö c'ü. ²⁴Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra mbötcöji c'ua ja nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Pero juejme c'e bëzo c'ü ra nzhögügö. Xenda rvá jo c'ü dya ro jmus'ü c'e bëzo c'ü, na ngueje ra ma sufre na puncjü.

²⁵O ndünrü c'ua e Judas nu c'ü ro nzhö'ö, o mama:

—¿Cjo nguetscö, xöpüte?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Ya i mantsjëgue, ngue'tsc'e.

²⁶'Ma ndänt'ä ma siji o xëdyi, o jñü c'ua e Jesús 'na tjömëch'i, o unü 'na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xënmbi c'uo o discípulo, o xipjiji:

—Jñüji ne tjömëch'i nu rrä xëñc'iji, rí siji. Nujnu ngue ín cuerpogö nu.

²⁷Cjanu o ndës'i c'ua c'e vaso. O unü 'na pöjö Mizhocjimi, cjanu unü c'uo o discípulo, o xipjiji:

—Sigueji c'ü po'o nu in texeji.

²⁸Na ngueje nujnu, ngue in tsjigö nu. Na ngue c'ü rga pjödügö in tsji rá tügö, Mizhocjimi ra tsja dya c'ua ja nzi va mama; ra perdonao dya o nzhubü na puncjü o nte. ²⁹Rí xi'tsc'öji, ndeze dya, dya cja xe rá sigö o ndeje o uva hasta 'ma cja ra zädä c'e pa 'ma 'natjo c'ua rá cārāji nu ja rá mandagö, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi c'ü mi Tatagö. Cja rá sigöji 'ma c'o cja nuevo c'o me xe rrā jo, eñe e Jesús.

Jesús anuncia que Pedro le negará

³⁰Nuc'ua o töji 'na himno va ma't'üji Mizhocjimi. Cjanu o mbedyeji c'ua a tji, o möji cja c'e t'ejje c'ü ni chjü Olivos. ³¹Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Texets'ügueji nde rí jyëzguigöji ne xömü dya , na ngue c'ü ra tsjacügöji. Na ngueje ya t'opjü a cjava: “Rá nzhö'ö c'e mbörü ra mböt't'üji. Nguec'ua c'o o ndenchjürü ra mböt'ü c'o”, eñe.

³²Pero 'ma rá tegö a nde cja c'o añima, ot'ü rá magö a ma a Galilea, ngue c'ua 'ma rí sätc'ejji nu, ya rva bünc'ö nu.

³³O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Zö texe ra jyëts'ligueji, pero nuzgö nunca rá jëts'ligö, eñe.

³⁴E Jesús o xipji c'ua:

—Na cjuana rí xi'tsc'ö, dya be ri huë'ë o tare ne xömü dya, 'ma ya na jñi rgui tsädä c'ü dya in pācägö.

³⁵O mama c'ua e Pedro:

—Zö rá tügö co nu'tsc'e, pero nunca rá cädägö c'ü rgá pāc'ägö, eñe c'ü.

Xo nde va mantjo c'ua texe c'o discípulo.

Jesús ora en Getsemaní

³⁶Nuc'ua o möji nu ja mi chjü Getsemaní. Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Mimiji va, ndeze c'ü rá magö a manu, rá ma ötü Mizhocjimi c'ü mi Tatagö, eñe.

³⁷Nuc'ua e Jesús o zidy e Pedro 'ñe nza yeje c'o o t'i e Zebedeo. O mbürü o ndümü c'ua e Jesús, y me mi cijñi na puncjü. ³⁸Nuc'ua o xipjiji:

—Me rí ndümügö, rí sö ra mbötcügö c'ü rgá sentiogö. Chepquetjoji va, dya rí ñji, eñe e Jesús.

³⁹Xe go ma c'ua xe ts'iquë a ma a xo'ñi, o ndüne a jömü, o dyötü Mizhocjimi o mama:

—Mi Tatats'ügö, 'ma ra sö, rí ts'a's'ü c'ü dya ra zädä c'ü rá sufregö. Pero dya rí tsjague c'ua ja rgá negö, tsjague c'ua ja nzi gui ñegue, eñe e Jesús va dyötü Mizhocjimi.

⁴⁰O nzhögü c'ua e Jesús nu ja mi cārā c'o jñi o discípulo, o 'ñe chöt'ü ya nde vi itjo c'o. E Jesús o xipji c'ua e Pedro:

—¿Cjo dya mi sö rvi chepquegöji 'na ts'indajme c'ü dya rvi ñceji?

⁴¹Dya rí ñji. Dyötqueji Mizhocjimi ngue c'ua dya ra ndö'c'ejji c'ü dya jo. Jā, a mbo in mün'c'ejji in neji c'ü dya rí ñji ngue c'ua rí dyötqueji Mizhocjimi. Pero yo in cuerpoji, ya mbo o cuë yo, embeji c'o.

⁴²Nuc'ua o ma na yeje, o ma dyötü Mizhocjimi o mama:

—Mi Tatats'ügö, 'ma dya sö ra cjögü c'ü rá sufre, rí ne rá sufregö 'ma. Na ngue je rí negö rí tsjacö c'ua

ja nzi gui ñegue, eñe e Jesús va dyötü Mizhocjimi.

⁴³O nzhogü c'ua na yeje, o ë chöt'ütjo ya ma itjoji na yeje, na ngueje me mi tågäji na puncjü o t'ijj. ⁴⁴Ndo zogütjoji c'ua, o ma dyötü Mizhocjimi c'ü na jñi, o mantjo c'ua ja nzi va mama 'ma ot'ü. ⁴⁵Nuc'ua ndo go nzhogü go étjo c'ua cja c'o o discípulo, o xipjiji:

—¿Cjo xe in icjeji 'ñe in söyaji? Maco ya zädä ne ndajme nu ra nzhögügöji nutsö rvä ëcjö cja Mizhocjimi. Ra nzhögügöji cja dyë c'o nte c'o me cja na s'o. ⁴⁶Ya va säjä nu ra nzhögügö. Nguec'ua rí ñangaji; rá chjëji.

Llevan preso a Jesús

⁴⁷'Ma ndänt'ä ma ña e Jesús, o säjä e Judas c'ü mi ngue 'naja c'o doce discípulo. Ma dyoji na puncjü nte c'o vi ndäjä c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o tita c'o pje nde mi pjëzhi cja c'e jñiñi, ma jünji tratjëdyi 'ñe ngarrote. ⁴⁸E Judas c'ü ro nzhö e Jesús, ya vi xipji a cjava c'o nte c'o mi pöji:

—Nu c'ü rá tjünegö, ngue c'ü in jonnc'leji c'ü. Nguec'ua rí pënc'h'iji c'ü, embeji.

Nguec'ua ya mi päxtjo c'ua c'o nte.

⁴⁹Nuc'ua e Judas ixco sätjo cja e Jesús, o zengua. Jo ni zü'tp'ü c'ua o jmi. ⁵⁰Nuc'ua e Jesús o xipji:

—¿Pje vi 'ñecje, bëzo?

Nuc'ua o säjä c'o nte, ixco pënc'h'iji c'ua e Jesús ngue c'ua ro zidyiji.

⁵¹Nuc'ua 'naja c'o mi dyoji e Jesús o ngübü c'ü o tratjëdyi, o mbetspi 'naja o ngö 'naja c'o o mbëpji c'ü

mi mero ndamböcjimi. ⁵²Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Tsöt'ü nin chjëdyi c'ua ja mi o'o. Na ngueje texe c'o ra pö't'ünte co tjëdyi, tjëdyi rguí nzhü c'o. ⁵³¿Pje in mangue? ¿Cjo dya sö rá ötcö c'ü mi Tatagö, angueze ixta ndäjä c'ü ra cjoü doce mil o anxe ra ë mböxcüji? Jä, sö. ⁵⁴Pero 'ma ra ë c'o anxe, ja rgá zädä 'ma yo ya t'opjü yo ni jyodü rá sufregö.

⁵⁵Nuc'ua c'e ndajme c'ü, o mama e Jesús o xipji c'o nte:

—¿Ja cja c'ü in cjagueji? Maco i pedyeji cja c'in jñiñi va ë sücöji nza cja 'ma ri nguezgö 'na mbë'ë, va jünji in chjëdyiji 'ñe in ngarroteji. Pama mi cärägöji cja c'e templo mi jí'tsc'öji, maco dya mi pënc'hguigöji 'ma. ⁵⁶Pero texe yo, ya va sädä yo, ngue c'ua ra zädä c'ü o dyopjü c'o profeta, embeji.

Nuc'ua texe c'o discípulo o c'ueñeji o zogüji e Jesús.

Jesús delante de la Junta Suprema

⁵⁷'Ma ya vi pënc'h'iji e Jesús, o zidyiji cja e Caifás c'ü mi mero ndamböcjimi, nu ja ya vi jmurü c'o tita 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. ⁵⁸'Ma ya mi pöji, e Pedro mi bëpjatjo na jë, hasta 'ma o zät'ä nu cja c'ü o tji c'ü mi mero ndamböcjimi. O cjoü c'ua e Pedro a mbo, o ma mimi nu ja ma cä c'o mbëpji, ngue c'ua ro nu'u pje ro tsjapüji e Jesús.

⁵⁹Ma cä nu, c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o ya vi jmurü ro jñünpüji ngüenda e Jesús. Nuc'ua mi jodüji testigo c'o ro xosp'ü o buëchjine e Jesús, ngue c'ua ro bö't'ü. ⁶⁰⁻⁶¹Pero dya mimi yeje testigo c'o ro mama

'natjo o jñavi. Nuc'ua 'ma ya vi mezhe ts'ë, o ëjê c'ua yeje testigo o 'ñe ngöt'üvi o mamavi:

—Nujne Jesús o mama a cjava:

“Sö rá yä'tp'ägö nu o templo Mizhocjimi. Nuc'ua jñipatjo rá jábä ngue c'ua ra jyärätjo na yeje”, eñe. Nuc'ü, ngue c'ü o mama c'o testigo.

⁶²O böbü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o xipji e Jesús:

—¿Cjo dya sö rí chjünrügüe?

¿Pje in mangue co nujoy jña yo na xi'tsc'eji?

⁶³Pero e Jesús dya go ndünrü c'ü. Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o dyönü o xipji:

—Xitsijme nza mbärã Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, ¿cjo ngue'tsc'e Cristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi, o jiyö?

⁶⁴O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—C'ua ja gui mangue, nguezgö. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rí jñandgöji rva ëcjö cja ngömü a jens'e. Rí jñandgöji ri pë'sc'ö texe poder cja o jodyë Mizhocjimi c'ü me na zëzhi.

⁶⁵Go üdü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi, go ts'üdü c'o o bitu c'o mi je'e c'ü, o mama:

—I dyäräji o zadü Mizhocjimi nu. ¿Pje xe ni jyongöji o testigo? Cja i dyäräji ya zadü Mizhocjimi nu.

⁶⁶¿Pje xo in mangueji?

O ndünrü c'ua anguezeji o mamaji:

—Pë's'i nu s'ocü c'ü rguí bö't'ü nu, eñe c'o ma jünpü nguenda e Jesús.

⁶⁷Jo nu zosp'üji c'ua a jmi e Jesús. Bübü c'o mi ya'bü co punte, 'ñaja c'o mi pjë'chp'i a jmi c'ü dya mi janda e Jesús cjó mi ngue.

⁶⁸Nguec'ua mi xipjiji e Jesús:

—Maco in mangue ngue'tsc'e e Cristo, rí xitscöjme cjó ngue c'ü na pjë'chc'i in jmi dya.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁹E Pedro ya vi mintjo nu cja c'e tji. Mi bübü nu 'na ndixü c'ü mi pëpji nu. Nu c'e ndixü o chëzhi a jmi e Pedro, o xipji:

—Nu'tsc'e, xo mi dyocjevi e Jesús nu menzumü a Galilea.

⁷⁰O ngädätjo c'ua e Pedro o mama:

—Dya rí pärägö pje pjëzhi c'ü in mangue.

Nde go dyärätjo c'ua texe c'o mi cärã nu.

⁷¹Nuc'ua e Pedro o mbedye c'ua cja c'e ngoxtji. Mi bübü nu c'ü 'na ndixü c'ü xo mi pëpji nu. Angueze o jñanda e Pedro mi böbü nu, nguec'ua va xipji c'o mi cärã nu:

—Xo 'ñe ne bëzo nu, nde mi bübüvi e Jesús nu menzumü a Nazaret, eñe.

⁷²E Pedro o yepe o ngädätjo c'ua, o mama:

—C'ua ga mbärã Mizhocjimi, dya rí pärägö ne bëzo nu.

⁷³Dya mezhe c'ua o chëzhi a jmi e Pedro nu c'o mi böntjo nu, o xipjiji:

—Na cjuana xo ngue'tsc'e 'naja yo o dyoji nu, na ngueje c'ua ja gui ña, ixi 'mä'tc'ätjo.

⁷⁴Nuc'ua e Pedro o mama:

—C'ua ga mbärã Mizhocjimi, dya rí pärögö ne bëzo nu. 'Ma dya cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, ra zücö 'ma c'ü.

Jo ni huë c'ua 'na tare. ⁷⁵O mbeñe c'ua e Pedro c'o jña c'o vi xipji e Jesús c'ü dya be ri huë tare 'ma ya na jñi rví ngädä c'ü mi pärã. Cjanu o mbedye c'ua e Pedro a tji, me go huë c'ua co texe o mü'bü.

Jesús es entregado a Pilato

27 Nuc'ua c'ü xörü, texe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita cja c'e jñiñi mi pötma dyü't'üji ja rvá tsjapüji e Jesús ngue c'ua ro mbö't'üji. ²O jyü'tp'üji c'ua o dyë e Jesús, cjanu zidyiji a ma cja e Pilato c'ü mi gobernador.

La muerte de Judas

³⁻⁴Nuc'ua 'ma o mbārā e Judas c'ü vi jñünpüji ngüenda e Jesús ro bö't'ü, me co nguijñi c'ua c'ü, na ngue vi nzhö'ö. Nuc'ua cjanu o jñünü c'ua c'o treinta merio o plata o ma zogütjo cja c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o tita, cjanu o mama:

—Ró cjağö c'o na s'o. Na ngue ró nzhö'ö c'ü ra bö't'ü 'na bëzo c'ü dya pje tsja, eñe c'ü.

Anguezeji cjanu o mamaji c'ua:

—¿Pje pè'sc'ü rá nugöjme?

Nu't'sc'e rí ñu'u ja rgui tsjapü.

⁵Nuc'ua e Judas o mbozü c'o merio a mbo cja c'e templo. Cjanu o ma c'ua, o ma ngant'atsjé tñüjmü o dyizi, cjanu o chjüns'ütsjé cja 'na za'a.

⁶Nuc'ua c'o ndamböcjimi o mbëchiji c'o merio, cjanu o mamaji:

—Nguejyo o 'nömü 'na nte c'ü rguí bö't'ü. Nguec'ua dya ra sö rá üt'üji nu ja quiji c'o ni mbeñeji Mizhocjimi. Na ngue je ga mama a cjanu ín leyji, eñeji.

⁷Nuc'ua 'ma ya vi ñaji, cjanu o jñüji c'o merio, o ma ndömüji c'ü o juajma 'na bëzo c'ü mi ät'ä o traste. O ndömüji ngue c'ua je ro dyögüji nu, c'o dya ri menzumü cja c'e ndajñiñi c'ü. ⁸Nguec'ua c'e juajma c'ü, xe ni chjütjo dya: “Juajma c'ü

o 'nömü co c'ü vi nzhü 'na nte.” ⁹Je va cjanu va zädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta Jeremías: “C'o o mboxbëche e Israel o mamaji c'ü mi muvitjo treinta merio o plata c'e nte c'ü. Nguec'ua o ngö't'üji, cjanu o nguis'iji c'o merio. ¹⁰Nuc'ua co c'o merio, o ma ndömüji c'ü o juajma c'e bëzo c'ü mi ät'ä o traste, o ndömüji c'ua ja nzi va xitsi Mizhocjimi ro tsjapüji c'o merio”, eñe e Jeremías. Nguec'ua 'ma o ndömüji c'e juajma, o zädä c'e jña c'ü vi mama e Jeremías.

Jesús ante Pilato

¹¹E Jesús ma böntjo a jmi c'e gobernador c'ü mi chjü Pilato. Nuc'ua c'e gobernador o dyönü o xipji:

—¿Cjo ngue'tsc'e o rey yo menzumü a Israel?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Jā, c'ua ja gui mangue, nguetscö.

¹²Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita o ngöt'üji e Jesús cja c'e gobernador, pero e Jesús dya mi tñünrü c'ü. ¹³Nuc'ua e Pilato c'ü mi gobernador o xipji:

—¿Cjo dya ín ärague texe yo pje nde xi'ts'iji?

¹⁴Pero dya go ndünrü e Jesús ne ri 'naja jña c'o pje nde ma xipji. Nguec'ua c'e gobernador, dya mi pärā pje ro nguijñi.

Jesús es sentenciado a muerte

¹⁵Tsjë'ma mi cjaji c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, y xo mi cja c'o nte mi ötüji 'na favor c'e gobernador. Mi ötüji ro 'ñeme libre 'naja bëzo c'ü ma o'o a pjörtü. Y c'e gobernador cja rrü 'ñeme

c'ua libre c'e nte. ¹⁶C'lo pa c'lo, ma o'lo a pjörü 'na bëzo c'ü mi chjü Barrabás c'ü me mi nántji ma s'lo. ¹⁷⁻¹⁸C'lo ndamböcjimi 'ñe c'lo tita, mi mbidiaji e Jesús, nguec'ua va nzhöji cja e Pilato. E Pilato o unü ngüenda pje vi nzhöji, nguec'ua va dyönüji:

—¿Ja ngue c'ü in negueji rá pjongü cja ne pjörü ra ma libre? ¿Cjo ngue e Barrabás o ngue e Jesús nu xiji Cristo?

¹⁹Ma jü'ü e Pilato nu ja mi jün ngüenda. Nuc'ua c'ü nu su e Pilato o mbenpe 'na jña, o xipji: “Dya pje rí tsjapü c'e bëzo c'ü dya pje tsja c'lo na s'lo. Na ngueje mi xömü ró cjinch'i angueze, me ró sufre rvá cjinch'i”, eñe c'e ndixü. Nguec'ua e Pilato xenda mi ne ro 'ñeme libre e Jesús.

²⁰Pero c'lo ndamböcjimi 'ñe c'lo tita mi ü't'üji c'lo nte ro dyötüji e Pilato ro 'ñeme libre e Barrabás, y xo ro dyörüji c'ü ro mbö't'üji e Jesús. ²¹Cjanu o mama c'ua e Pilato o xipjiji:

—¿Ja ngue c'ü in negueji rá eme libre?

Anguezeji nzhangua ndünrüji c'ua:

—Rí 'ñeme libre e Barrabás, eñeji.

²²Nuc'ua e Pilato o mama:

—¿Pje rá cjapcö 'ma ne Jesús nu xiji e Cristo?

Cjanu o mama c'ua texe c'lo nte:

—Chät'á cja ngronsi nu.

²³Nuc'ua e Pilato o mama:

—¿Pje ni mbë c'ü na s'lo c'ü o tsja nu?

Anguezeji xenda go mapjüji na jens'e o mamaji:

—Mangue ra dät'á cja ngronsi nu, eñeji.

²⁴Nuc'ua o nu'u e Pilato c'ü dya mi sö ja rvá tsjapü, ro 'ñeme e Jesús. Na ngue xenda mi huëni c'lo nte, 'na ro tsjaji o dyëji. Nguec'ua e Pilato o ma tjë 'na mojmü o ndeje, cjanu o xindyë a jmi cja c'lo nte, o mama:

—Ra bö't'ü ne bëzo c'ua ja nzi gui mangueji, pero dya pje rí tö'tp'ügö nada nu. Nguec'ua rí xindyëgö c'ü rgui pärägueji c'ü dya rí pë'sc'ö ín s'ocü; ngue'tsc'ëji in pë's'i nin s'oqueji c'ü ra bö't'ü nu, eñe e Pilato va xipji c'lo nte.

²⁵Cjanu o ndünrü c'ua texe c'lo menzumü a Israel o mamaji:

—Dya ra tsja, nguegzöjme rá tuns'ü ín nzhubüjme c'ü rguí bö't'ü nu. Xo 'ñe c'lo ín ch'igöjme xo ra nguejmeji responsable. Xo 'ñe c'lo ín bëchejme.

²⁶Nuc'ua e Pilato o 'ñeme c'ua libre e Barrabás c'ua ja va dyörü c'lo nte. Cjanu o manda c'ua e Pilato o ndas'üji e Jesús co chirrio. Nuc'ua 'ma o nguarü o ndas'üji, cjanu o nzhöji e Jesús ngue c'ua ro ma ndät'áji cja ngronsi.

²⁷Nuc'ua c'lo o tropa c'e gobernador o zidyji e Jesús o möji cja c'ü o palacio. Nzhangua jmurü c'ua texe c'lo tropa c'lo mi cãrã nu.

²⁸Cjanu o ts'osp'üji c'ua c'lo o bitu e Jesús. Cjanu o jyecheji c'ua 'naja bitu c'ü ma mbaja. ²⁹Nuc'ua o dyät'áji 'na corona c'ü mi dyavo bidyi, cjanu jñu'tp'üji a ñi e Jesús. Cjanu o ngö'tp'üji 'na xitji cja o jodyë e Jesús. Nuc'ua cjanu o ndünijömüji a jmi, me mi pätáji mi xipjiji:

—Nu'tsc'e o reyts'ügue yo menzumü a Israel, sido rí

mandague, mi embeji ma tsjapüji burla.

³⁰Me mi sos'üji, y o jñünbüji c'ua c'e xitji c'ü vi ngö'tp'üji a dyë. Co nuc'ü, mi ya'p'üji a ñi. ³¹Nuc'ua 'ma o nguarü o eñbeji, o ts'osp'üji c'ua c'e mbanitu c'ü vi jyecheji. Cja ndo nu jyecheji c'ua c'o o bitutsjë. O zidyiji c'ua nu ja ro ma ndät'äji cja ngronsi.

La crucifixión

³²Nuc'ua 'ma ya ma pedyeji cja c'e ndajñiñi, o chjëji 'na bëzo c'ü mi chjü Simón, c'ü mi menzumü a Cirene. Nuc'ü, o tsjapüji o nduns'ü c'e ngronsi c'ü mi tuns'ü e Jesús c'ü rví ndät'äji.

³³O zät'äji c'ua, nu ja ni chjü'ü Gólgota c'ü ne ra mama: T'jeñinte.

³⁴Nuc'ua mi unüji e Jesús ro zi o vino c'ü vi chjanbaji c'ü ma cjõ'õ. 'Ma mü o zõ, dya go ne go zi c'ü.

³⁵Nuc'ua c'o tropa 'ma o nguarü o ndät'äji e Jesús cja c'e ngronsi, o eñeji c'ua, cjó ngue c'ü ro tsjapü o cjaja c'o o bitu e Jesús. Nguec'ua va zädä c'o vi mama 'na profeta: “O eñeji cjó ngue c'o ro ngana c'o ín bitugõ”, eñe cja o jña Mizhocjimi c'ü o dyopjü c'e profeta. ³⁶Cjanu o mintji nu, mi pjörütjoji e Jesús. ³⁷Cjanu o cuatüji a ñi c'e ngronsi c'ü mi t'opjü, ngue c'ua ro 'mārā pje vi tjünpü ngüenda angueze. Mi t'opjü a cjava: “Nujnu, ngueje e Jesús nu o rey yo menzumü a Israel.”

³⁸Nuc'ua xo ndät'äji nu, yeje mbë. 'Naja c'ü o ndät'äji bëxtjo cja o jodyë e Jesús, 'naja c'ü o ndät'äji c'ü 'nanguarü. ³⁹⁻⁴⁰Nu c'o mi cjogü nu, me mi juant'ü a ñi ma zadüji e Jesús, mi xipjiji:

—Nu'tsc'e mi mangue rvi yä't'ä c'e templo, y c'ü na jñi nu pa rvi cjuatü rvi jyäbätjo na yeje. 'Ma ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, 'ñemetsjë dya, dyagü cja ne ngronsi, mi embeji e Jesús.

⁴¹Xo ma mantjo c'ua c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o xöpüte, 'ñe c'o fariseo, 'ñe c'o tita. Me mi cjanüji burla e Jesús, mi mamaji:

⁴²—Maco o mbös'ü na puncjü o nte nu, maco dya sò ra 'ñemetsjë ra dagü cja ne ngronsi. 'Ma ngueje nu ra manda a Israel nu, ra dagü dya 'ma cja ne ngronsi, ngue c'ua rá ejmegöji 'ma nu. ⁴³Maco mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi nu, na ngueje mi mama nu: “Nguegzö o T'izügö Mizhocjimi”, mi eñe nu. Nguec'ua 'ma s'iya Mizhocjimi nu, sò ra ë dya Mizhocjimi ra 'ñe 'ñeme cja ne ngronsi, mi eñeji ma tsjapüji burla.

⁴⁴Nuc'ua c'o ye mbë c'o 'natjo c'ua vi ndät'äji e Jesús, xo nde ma xitjo c'ua c'o na s'o jña c'o.

Muerte de Jesús

⁴⁵Nuc'ua 'ma cja vi zünütjo jñisiarü, o bëxömü c'ua textjo cja ne xoñijömü, hasta 'ma cja zünü jñi c'ü nzhä. ⁴⁶Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro zünü jñi c'ü nzhä, o mapjü c'ua na jens'e e Jesús o mama:

—Elí, Elí, lama sabactani, mi eñe. C'e jña ne ra mama: “Nu'tsc'e ín Mizhocjimits'ügö, ín Mizhocjimits'ügö, ¿jenga i jyëzguigö?”

⁴⁷C'o mi cārā nu, o dyäräji c'o vi mama e Jesús. Bübü anguezeji c'o o mama c'ua:

—Nujnu, ma't'ü e Elías rguí 'ñeje a jens'e.

⁴⁸Cjanu o cjanu'di c'ua 'naja anguezeji, o ma cājā c'ua 'naja esponja. Cjanu o ngant'a cja vinagre, cjanu o ngāsp'ā cja 'na xitji, mi unūji e Jesús ro züt'ü. ⁴⁹Pero c'o 'ñaja mi mamaji:

—Jyēzi, rá nuxāji cjo ra ējē e Elías ra 'ñe 'ñeme nu.

⁵⁰Nuc'ua e Jesús ndo go yepco mapjütjo na jens'e, ixco ndütjo c'ua.

⁵¹Nzi va ndū e Jesús, o chödū a nde c'e manta c'ü mi 'nüns'ü a mbo cja c'e templo, c'ü mi cjot'ü nu ja me ma sjū. O xüt'ü ndeze nu ja mi 'nüns'ü hasta a jömü. Go mbi c'ua na zēzhi ne xoñijōmü, go chādätsjē c'o ndojo.

⁵²C'o panteón nu ja mi cöt'üji o añima, go xogü c'o. Go yepe go mintjo na puncjü c'o nte c'o mi ejme Mizhocjimi c'o ya vi ndū. ⁵³Ma mü o te e Jesús, cja xo mbedyeji c'ua anguezeji nu ja vi ngöt'üji, cjanu o möji c'ua a Jerusalén c'ü ngue o ndajñiñi Mizhocjimi. Na puncjü nte c'o mi cārā nu, c'o o ndäcā anguezeji c'ü ya vi tetjoji.

⁵⁴C'ü o xo'ñi c'o tropa, 'ñe c'o o tropa c'o mi pjörü e Jesús, o unūji ngüenda c'ü mi mbi ne xoñijōmü, 'ñe c'o pje nde mi cja. Me go zū c'ua c'o, go mamaji:

—Na cjuana mi ngue o T'i Mizhocjimi nu, eñeji.

⁵⁵Ma jē ts'ē cja c'e ngronsi, mi cārā na puncjü o ndixū, mi jandaji e Jesús. Anguezeji mi pöji e Jesús ndeze a Galilea, mi pjös'üji c'ü.

⁵⁶Cja c'o ndixū c'o, mi bübü nu e María Magdalena, 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo 'ñe e José. Xo mi bübü nu, c'ü nu su e Zebedeo.

Jesús es sepultado

⁵⁷⁻⁵⁸Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü José c'ü mi menzumü a Arimatea.

Mi pēs'si na puncjü o merio. Nu c'e bëzo mi ätpä o jña e Jesús. 'Ma ya vi nzhā, o ma c'ua e José cja e Pilato, o ma dyötü c'ü o cuerpo e Jesús. Nuc'ua e Pilato o manda ro unūji c'e cuerpo. ⁵⁹Nuc'ua e José o ndunü c'ü o cuerpo e Jesús, cjanu o mböch'ü 'na t'öxbitu. ⁶⁰E José mi pēs'si 'na cueva c'ü dya cjó be mi cöt'üji nu, vi manda ro dyöt'üji cja peña. Je o ma ngöt'ü c'ua nu, c'ü o cuerpo e Jesús. Cjanu o ngot'ü c'ua co 'na tralaja. Cjanu o ma c'ua c'ü. ⁶¹Nuc'ua e María Magdalena, 'ñe c'ü 'na María, o mintjovi a jmi cja c'e cueva.

La guardia delante del sepulcro de Jesús

⁶²⁻⁶³Nu c'e pa c'ü, ngue 'ma mi preparao c'o menzumü a Israel, na ngue c'ü na jyas'ü mi ngue c'e pa 'ma söyaji. Nuc'ua c'ü na jyas'ü, c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o möji cja e Pilato, o xipjiji:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañömü, cja ró mbennc'öjme ja va mama c'e dyonpüte Jesús 'ma xe mi büntjo. O mama: “'Ma ya rguü zö'ö jñipa 'ma rá tügö, rá tetcjö”, eñe c'ü.

⁶⁴Nguec'ua rí mandague ra ma mbörüji cja c'e cueva hasta 'ma cja ra zö c'o jñipa. Na ngue 'ma jiyö, 'na ra ējē c'o o discípulo ra 'ñe ngüs'üji c'e añima. Nuc'ua c'o discípulo ra xiji yo nte: “Ya tetjo e Jesús a nde cja c'o añima”, ra 'ñeñeji. Nu 'ma rga cjanu, xenda ra dyonpüji 'ma yo nte, que na ngue 'ma mi büntjo c'ü, eñe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo va xipjiji e Pilato.

⁶⁵Cjanu o mama c'ua e Pilato:

—Rá da'c'eji tropa ra ma mbörüji. Möji co anguezeji, tsjaji c'ua ja gui mbeñegueji, ngue c'ua dya cjó ra sô ra ñe ngüs'ü c'e añima.

⁶⁶Nuc'ua o möji anguezeji. Y pa dya cjó ro ñe ndörü c'e cueva, o meyaji c'ua c'e tralaja, cjanu o ngamaji c'o tropa o mbörüji nu.

La resurrección de Jesús

28 Nuc'ua 'ma ya vi cjugü c'e pa 'ma mi söyaji, 'ma ya ma jya's'tü c'ü ot'ü pa'a nu ngo'o, o ëjê c'ua e María Magdalena, ñe c'ü 'naja María ro ñe nu'uvi c'e cueva. ²Nuc'ua o ëjê c'ua 'naja c'o o anxe Mizhocjimi, vi ñeje a jens'e o ñe chjen'chp'e c'e tralaja c'ü mi cjot'ü c'e cueva. Co nu c'ü vi ñe chjen'chp'e c'e tralaja, o mbi'i ne xoñijömü. Nuc'ua c'e anxe cjanu mimi c'ua a xes'e cja c'e tralaja. ³C'e anxe me mi juëns'i nza cja 'ma go juë's'i e dyebe. C'o o bitu me mi jyaxtjo nza cja xitsji. ⁴Nu c'o tropa 'ma o jñandaji c'e anxe c'ü vi ñe a jens'e, me co mbi'ch'i a pizhiji c'ua, y me co privaji. ⁵⁻⁶Nuc'ua c'e anxe o xipji c'o ndixü:

—Rí pārägö in jodüguevi e Jesús c'ü o ndät'aji cja ngronsi. Pero dya rí süguevi, na ngueje dya cja bünc'ua c'ü; ya tetjo c'ua ja nzi va mama. Chjä'dä rí ñu'uvi nu ja ngöt'üji. ⁷Nuc'ua 'ma rí cjuarü rí ñuvi, rí mëvi na niji rí ma xipjivi c'o o discípulo e Jesús c'ü ya tetjo. Xipjiji c'ü ra ot'ü angueze ra ma a Galilea, je ra chjëji nu. Ya ró xi'ts'ivi, eñe c'e anxe.

⁸Nuc'ua c'o ndixü ixco mbedyevi c'ua cja c'e cueva. Me mi süvi, me xo mi mäjävi. O mëvi c'ua na niji

ro ma xipjivi c'o discípulo c'o jña c'o vi dyärävi. ⁹'Ma ndänt'ä ma mëvi, cjanu o ë c'ua e Jesús o ñe chjëji o zenguavi. Nuc'ua anguezevi o chëzhivi a jmi, o ndüñijömüvi o nda'p'üvi a ngua, o ma't'üvi c'ua.

¹⁰E Jesús o xipji c'ua c'o ndixü:

—Dya rí süguevi. Mëvi rí ma xipjivi c'o mi cjuarmaji ra möji a Galilea, je rá chjëjme nu.

Lo que contaron los soldados

¹¹Nuc'ua 'ma ya vi ma c'o ye ndixü, ja nzi c'o tropa c'o mi pjörü c'e cueva o möji a ma a Jerusalén, o ma ngös'üji c'o ndamböcjimi texe c'o vi ts'a. ¹²⁻¹³Nuc'ua c'o ndamböcjimi o jmurüji c'ua co c'o tita. Nuc'ua 'ma o nguarü o ñatsjëji, cjanu o unüji na puncjü o merio c'o tropa, cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'eji rí xipjiji yo nte c'ü o ëjê c'o o discípulo e Jesús mi xömü, o ñe ndunüji c'ü o cuerpo 'ma ya vi zü'c'eji t'ijí. ¹⁴Nu 'ma ra mbārā c'e gobernador c'ü vi icjeji, jo rá ma jo'tp'ügöjme c'ü. Nguec'ua dya rí sügueji, embeji c'o tropa.

¹⁵Nuc'ua c'o tropa o nguüji c'ua c'o merio. Cjanu o ma tsjaji c'ua ja nzi va manda c'o ndamböcjimi. O xipjiji c'o nte c'ü vi ñeje c'o o discípulo e Jesús, vi ñe ndunüji c'ü o cuerpo. Nguec'ua hasta yo pa dya, xe mantji cja yo menzumü a Israel c'ü o ma ngüs'üji c'ü xömü c'ü o cuerpo e Jesús.

Jesús comisiona a los apóstoles

¹⁶Nuc'ua c'o once discípulo cjanu o möji a ma a Galilea cja c'e t'eje nu ja ya vi xipjiji e Jesús ro möji.

¹⁷Nuc'ua 'ma o jñandaji e Jesús,

cjanu o ndüñijōmüji o ma't'üji. Pero bübü c'o discípulo c'o mi yembeñe mi mamaji:

—Pārā, ¿cjo ri ngue e Jesús nu?, mi eñe c'o.

¹⁸Nuc'ua e Jesús o chēzhi a jmi anguezeji, o zopjüji o xipjiji:

—Nutscö ya nde ch'acügö texe poder c'ü na zēzhi a jens'e, 'ñe cja ne xoñijōmü. ¹⁹Nguec'ua nu'tsc'ejí rí möcjeji cja yo nte

yo cārā texe cja ne xoñijōmü, rí xöpüji o jña Mizhocjimi ngue c'ua ra 'ñejmezüji. Y 'ma rí jichiji cja ndeje, rí ñānbāji o tjū Mizhocjimi c'ü mi Tata, 'ñezgö nu T'izü, 'ñe o Espíritu. ²⁰Rí xöpüji yo nte ra tsjaji texe c'o ya ró xi'ts'ijí. Jñunt'ü in mün'c'ejí nutscö rí bübü co nu'tsc'ejí textjo yo cjë, hasta 'ma ra nguarü ne xoñijōmü, dya rá jëtsc'ijí. Je rga cjanu, amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MARCOS

Juan el Bautista predica en el desierto

1 ¹⁻²Rá xi'tsc'öji ja ga cja e Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi. Ne historia o mbürü 'ma mi zopjü e Juan c'o nte, c'ua ja nzi va dyopjü mi jinguã e Isaías c'ü mi profeta. O dyopjü a cjava:

Dyärä, ró juajnügö 'na bëzo ra zopjü yo nte ra xipjiji ín jñagö. Ra ot'ü in xo'ñigue ngue c'ua 'ma rí mague, ya rguí бүбү dispuesto yo nte ra dyä'tc'äji.

³Ri бүбү 'na nte c'ü je ra mapjü cja ndajyadü, ra mama a cjava:

“Rí jyëzigueji c'e 'ñiji c'ü na s'o, na ngueje ya ngue ra ëjë c'ü ín Jmugöji c'ü бүбү a jens'e”, ra 'ñeñe c'e nte.

⁴Mi ngueje e Juan c'ü o mapjü a cjanu. O ma cja ndajyadü o ma jichi c'o nte cja ndeje. O zopjüji o xipjiji:

—Ra nzhogü in mü'büji, rí jiji, ngue c'ua Mizhocjimi ra perdonao in nzhubügeje, eñe.

⁵Texe c'o mi cãrã a Judea 'ñe cja c'e jñiña a Jerusalén o möji cja c'e ndajyadü o ma dyäräji c'o mi mama e Juan. O mamaji c'o na s'o c'o mi

cjaji. Nuc'ua e Juan o jichiji cja c'e ndare c'ü ni chjü a Jordán.

⁶E Juan mi je'e 'na bitu c'ü vi t'ät'ä o xi o camello, y mi nzünt'ü 'naja xipjadü. Mi sa'a c'o mi nza cja o t'ünxü 'ñe mi si o öt'apjü ngüjñü. ⁷O mama a cjava e Juan o xipji c'o nte:

—Ra ëjë 'naja bëzo c'ü me pjëzhi na nojo; nutsco rí menutjogö que na ngueje 'na mbëpji. Бүбү o mbëpji c'o o cjaja c'ü nu lamu, xäpcäji o correa cja o tjiza c'ü nu lamu ga mbös'ü. Nutsco, dya pje pjëtsco rá pjösc'ö a cjanu nu c'ü va ëjë. ⁸Nutsco rí jichi co ndeje yo nte. Pero nu c'ü cja va ëjë, 'ma rí 'ñench'e in mü'büji angueze, nuc'ü, ra dya'c'üji o Espiritu Mizhocjimi c'ü.

El bautismo de Jesús

⁹E Jesús ma бүбү a Nazaret c'ü tsja a Galilea. O ë 'na nu pa, o mbedye o ma nu ja ma бүбү e Juan. E Juan o jichi cja c'e ndare a Jordán. ¹⁰Nuc'ua e Jesús, 'ma o mbes'e cja c'e ndeje o jñanda c'ua o xogü a jens'e. Xo o jñanda ma sjöbü o Espiritu Mizhocjimi nza cja 'na mbaro, ma ë ndägä a xes'e angueze.

¹¹O dyäräji c'ua 'naja c'ü o ña a jens'e o mama:

—Ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö, me rí si'yats'ü, me rí mä'c'ägö.

Tentación de Jesús

¹²Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o ndjä e Jesús, o ma cja 'na ndajyadü. ¹³O mezhe nu cuarenta pa'a. Mi cārā nu, c'o animal c'o na sate. Xo mi bübü nu, e Satanás nu c'ü dya jo; mi xipji e Jesús c'ü ro tsja c'o na s'o. Nuc'ua o ē c'ua c'o o anxe Mizhocjimi, o ē mbös'üji e Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴Ma o ngot'üji e Juan a pjörü, nuc'ua e Jesús o nzhogü o ma cja c'e xoñijöümü a Galilea. Mi zopjü o jña Mizhocjimi c'o nte, mi xipjiji ja rvá sō ro 'ñemeji libre cja c'o na s'o. ¹⁵Mi xipjiji:

—Ya zädä yo pa, ya ngue ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi. Tsjapüji ra nzhogü in mü'bügueji, 'ñejmeji o jña Mizhocjimi.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁶Na nu pa, mi nzhodü e Jesús a jmi c'e zapjü a Galilea. O jñanda c'ua yeje bëzo c'o ma pä't'ä o t'ös'üvi cja c'e zapjü. C'o bëzo mi cjuarma c'o. 'Naja c'ü mi chjü Simón. C'ü 'naja mi chjü Andrés. Anguezevi mi mbajmövi. ¹⁷Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjivi:

—Nu'tsc'evi in mbajmövi dya. Pero chjünt'üvi ín xütcjō, rá jít's'ivi rí zopjüvi yo nte ngue c'ua anguezeji xo ra ndünt'üji ín xütjügō, embevi.

¹⁸Jo ni zogüvi c'ua c'o o t'ös'üvi, cjanu o ndünt'üvi c'ua o xütjü e Jesús.

¹⁹Xe möji a ma xo'ñi. E Jesús o jñanda c'ua xe yeje bëzo c'o xo mi cjuarmavi. 'Naja c'ü mi chjü Jacobo. Nu c'ü nu cjuarma mi chjü Juan. Mi ngue o t'ivi e Zebedeo. Ma cāji cja 'na bü; ma jocüji c'o o t'ös'üji.

²⁰E Jesús o ma't'ü c'ua c'o yeje cjuarma. O jyézivi c'ua c'ü nu tatavi cja c'e bü co c'o mbëpji. Nuc'ua o ndünt'üvi a xütjü e Jesús.

Un hombre que tenía un espíritu malo

²¹O möji c'ua a Capernaum. Nuc'ua nu pa c'ü söyaji, e Jesús o cjogü a mbo cja o nitsjimi anguezeji. Je mi xöpü c'o nte nu. ²²C'o nte me mi dyönütsjēji na ngueje mi ña e Jesús c'o jña c'o vi unü Mizhocjimi. Mi mamaji: “Nu ne bëzo nu, nandyo ga xöcüji. Maco, dya xöcüji c'ua ja nzi ga cja c'o xöpü o ley Mizhocjimi”, mi eñeji. ²³O cjogü c'ua a mbo cja c'e nitsjimi 'naja bëzo c'ü mi o'o o mü'bü 'naja demonio. O mapjü c'e bëzo o mama:

²⁴—Nu'tsc'e Jesús in menzumü a Nazaret, ¿pje in pè's'i c'ü rí ñu co nutscöjme? ¿Cjo vi 'ñecje rí tsjacü rá ma sufridogöjme? Nutscö rí pä'c'ä. Ngue'tsc'e o T'it'sc'e Mizhocjimi, dya bübüts'ü c'o na s'o.

²⁵E Jesús o huënc'h'i c'ua c'e demonio o xipji:

—Tso't'ü in te. Pedye cja ne bëzo.

²⁶Nuc'ua c'e demonio o mapjü na jens'e, o tsjapü o nügü c'e bëzo. O mbedye c'ua cja c'e bëzo. ²⁷Me

co nguiñi c'ua c'o nte, mi pötma dyönüji o mamaji:

—¿Pärä, pje ne ra mama nu cja'a ne bëzo? Xipji yo demonio ra mbedye, y pedye yo, o 'ñeñeji.

²⁸Nguec'ua dya mezhe c'ua, me mi nántji e Jesús texe cja c'o jñiñi c'o tsja a Galilea.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

²⁹Nuc'ua e Jesús o mbedye cja c'e nitsjimi co e Simón 'ñe e Andrés 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan. Cjanu o möji cja o ngümü e Simón 'ñe e Andrés. ³⁰C'ü nu to'lo e Simón mi orü cja ngama; nuc'ü, mi sò o pa'a c'ü. O xipjiji c'ua e Jesús mi sò'dyë c'e ndixü. ³¹Cjanu o ma c'ua nu ja mi orü c'e ndixü. O pënchp'i o dyë'ë, o xos'ü nu ja mi orü. O c'ueñe c'ua c'e pa'a. Nuc'ua c'e ndixü o dyät'ä c'ua jñönü, cjanu o 'huiñiji.

Jesús sana a muchos enfermos

³²Nuc'ua 'ma ya vi nguibi e jyarü, o sinpiji e Jesús texe c'o mi sò'dyë 'ñe c'o mi bübü demonio cja o mü'bü. ³³Texe c'o mejñiñi o jmurüji a jmi cja c'e ngümü. ³⁴E Jesús o jocü na puncjü c'o mi sò'dyë. Xo o pjongü na puncjü o demonio cja o mü'bü yo nte. Dya mi jëzi ra ñaji, na ngueje mi päräji pje mi pjëzhi e Jesús.

Jesús predica en Galilea

³⁵Nuc'ua c'ü xörtü ts'i vi nanga e Jesús. Xe mi xömütjo. O mbedye cja c'e ngümü. O ma cja 'na ndajyadü, mi ötü Mizhocjimi nu. ³⁶E Simón 'ñe c'o mi joji angueze o ma jyodüji e Jesús. ³⁷'Ma o chöt'üji o xipjiji:

—Texe yo nte me jonc'üji, o 'ñeñeji.

³⁸O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Möjö cja yo jñiñi yo bëxtjo, ngue c'ua xo rá zopjü yo nte yo cärä, rá xipjiji o jña Mizhocjimi. Na ngueje ngueje yo rvá ëcjö yo.

³⁹O ma c'ua cja c'o dyaja jñiñi c'o tsja a Galilea, mi zopjüji cja c'o o nitsjimiji 'ñe mi pjongü o demonio.

Jesús sana a un leproso

⁴⁰O ëjë c'ua 'naja bëzo c'ü mi sò o lepra. O ndüñijöümü a jmi e Jesús, o dyötü ro jopcü. O xipji:

—Nu 'ma in ne'e, ra sò rí jocüzü ne lepra.

⁴¹E Jesús o juentse c'ua c'e bëzo. Cjanu o c'uana c'ua o dyë o ndörü c'e bëzo, o xipji:

—Rí negö ra jogüts'ü, eñe.

⁴²Jo ni c'ueñe c'ua c'e lepra c'ü mi sò c'e bëzo. O jogü c'ua. ⁴³E Jesús o 'ñezhe c'ua, o xipji:

⁴⁴—Pjötügüe ngüenda c'ü dya cjó rí ma xipjigüe ja va jogüts'ü. C'ü rí tsja, rí ma cja c'e mböcjimi rí ma jizhtsjë c'ü ya jogüts'ü. Cja rrí unügüe c'ua, c'ua ja nzi va manda e Moisés. Nuc'ua ra mbärä yo nte c'ü ya jogüts'ü, eñe.

⁴⁵O mbedye c'ua c'e bëzo. Zö vi xipji e Jesús c'ü dya cjó ro xipji, pero xenda o mama c'ü mi cja e Jesús. Nguec'ua e Jesús dya cja mi sò ro zät'ä cja 'na jñiñi na ngueje texe c'o nte ya mi päräji angueze. Nguec'ua je mi bübü nu ja dya cjó mi ndeñe. C'o nte c'o ja nde mi 'ñeje mi sät'äji nu ja mi bübü e Jesús.

Jesús sana a un paralítico

2 'Ma ya vi cjogü ja nzi pa, e Jesús o nzhogü a Capernaum.

O dyäräji c'ua mi mama c'o nte, ya vi zät'ä e Jesús nu cja c'e ngumü nu ja mi oxü. ²O jmurü c'ua na puncjü nte nu ja mi bübü angueze. Me mi nzhüji, dya cja mi sö ro cjogüji cja ngoxtji. E Jesús ma zopjü c'o nte o jña Mizhocjimi. ³Nuc'ua o ëjë nziyo bëzo c'o ma tuns'ü 'naja bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñömü. Ma sinpiji e Jesús. ⁴Pero dya sö ja rvá tsjocüji cja o jmi e Jesús, na ngueje me mi nzhüji nu cja c'e ngumü. O ndes'leji c'ua a xes'e cja c'e ngumü. O xä's'äji c'ua c'e techo, cjanu o sjö'büji c'e bëzo co texe c'ü mi os'ü. ⁵E Jesús o unü ngüenda, c'o bëzo ya vi 'ñejmeji c'ü ro tsja angueze, ro jocü c'e bëzo. O mama c'ua e Jesús o xipji c'e bëzo:

—Nu'tsc'e sē, ró perdonaots'ü in nzhubügue, eñe.

⁶Xo mi junrü nu, ja nzi c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. O nguijñiji o dyönütsjëji a cjava: ⁷“¿Jenga ña a cjanu ne bëzo nu ngueje Jesús? Chjëntjovi c'ü o zadü Mizhocjimi nu. Maco dya cjó sö cjó ra perdonao nzhubü; nguextjo Mizhocjimi c'ü sö.” ⁸Exmi pãrãtjo e Jesús c'o mi cijjñi anguezeji, nguec'ua o xipjiji c'ua:

—¿Jenga in cijjñiji a cjanu cja in mü'büji? ⁹Ró xipji ne bëzo nu dya sö ra 'ñömü: “Ró perdonaots'ü in nzhubügue.” Xo sö rá xipjigö ne bëzo: “Rí ñanga, rí chuns'ü yo in pjizhī, ma in nzungue.” ¿Ja ngue c'ü xenda na s'ëzhi c'ü ra zädä? ¹⁰Rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rí negö rí pãrãgueji sö rá perdonaogö yo nzhubü, nguec'ua dyäräji dya c'ü rá xipji ne bëzo.

O xipji c'ua:

¹¹—Rí ñanga, chuns'ü nu in pjingua nu in pjizhī, ma'a in nzumü, embe.

¹²O nanga c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñömü; o nduns'ü o pjingua c'ü mi pjizhī, cjanu o ma o ngumü. Texeji o jñandaji 'ma o nanga c'e bëzo. Me go pizhiji go mamaji:

—Me na nojo Mizhocjimi. Nudya ró jandaji yo nunca rmí jandaji.

Jesús llama a Leví

¹³E Jesús o ma na yeje a ñünü c'e zapjü a Galilea. Me mi jmurü c'o nte nu ja mi bübü. E Jesús o xöpüji c'ua. ¹⁴O mbedye c'ua nu, e Jesús; o jñanda e Leví c'ü nu t'i e Alfeo. Je mi junrü nu ja mi cobra o contribución. E Jesús o xipji c'ua:

—Chjënt'ü in xütjügö.

Cjanu o böbü c'ua e Leví, o ndünt'ü a xütjü e Jesús.

¹⁵'Na nu pa 'ma mi si xëdyi e Jesús cja o ngumü e Leví, mi cãrã na puncjü c'o mi cobra o contribución 'ñe c'o nte c'o mi xiji na s'o na ngueje dya mi süpüji o ley c'o menzumü a Israel. 'Natjo c'ua mi siji xëdyi co e Jesús 'ñe c'o o discípulo. Na ngueje na puncjü c'o mi tjünt'ü a xütjü e Jesús. ¹⁶Mi cãrã o fariseo c'o mi xöpü o ley c'o menzumü a Israel. O jñandaji 'natjo c'ua ma siji xëdyi e Jesús 'ñe c'o mi cobra contribución 'ñe c'o dya mi süpü o leyji. Nguec'ua o xipjiji c'ua c'o o discípulo e Jesús:

—¿Jenga nin xöpütegueji 'natjo c'ua siji o xëdyi yo cobra o contribución 'ñejoyo dyaja yo na s'o'o?, eñe c'o fariseo.

¹⁷E Jesús o dyärä c'o vi mama c'o fariseo, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu c'o dya sò'dyë, dya ni jyodü o médico c'o. C'o ni jyodü o médico ngueje c'o sò'dyë. Je xo ga cjatjonu, dya ngue c'o mama cja na jo, c'ü rvá ã rá xipji ra nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi; ngue c'o pãrã tû o nzhübü c'ü rvá ã rá xipji ra nzhogü o mü'büji.

Le preguntan a Jesús sobre el ayuno

¹⁸Mi mbempje c'o o discípulo e Juan 'ñe c'o fariseo. Nuc'ua o ëjë ja nzi nte nu ja mi bübü e Jesús, o xipjiji:

—C'o o discípulo e Juan me mbempje c'o; me ötüji Mizhocjimi. Je xo ga cjatjonu c'o o discípulo c'o fariseo. Maco yo in discíplologue siji o xëdyi 'ma mbempje c'o dyaja.

¹⁹O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma ra chjüntü 'naja së, 'ma dya be cjuarü c'e chjüntü, ¿cjo ra ne ra mbempje c'o o dyoji? 'Ma ndânt'ã xe bübütjo c'e së a nde anguezeji, dya ra mbempjeji. ²⁰Pero ra zädã c'o pa 'ma ra zimbiji c'e së. Nuc'ua cja ra mbempjeji 'ma.

²¹O sido o ña e Jesús o xipjiji c'ü 'na jã:

—'Ma cjó c'o cãjã 'naja zëbitu c'ü ya xüt'ü, dya ra mbã't'ã c'ua co 'naja bitu c'ü cja dadyo. 'Ma rga cjanu, ra ñungü c'e bitu c'ü cja dadyo; xenda ra xüt'ü c'ua c'e zëbitu. ²²Dya cjó xo xich'i o ôt'apjü cja zëvota, na ngueje ro xüt'ü c'o zëvota, ro pjödü c'e t'apjü. O ôt'apjü je xich'iji cja vota c'o cja dadyo, eñe.

Los discípulos recogen trigo en el día de descanso

²³'Na nu pa 'ma mi söya c'o menzumü a Israel, e Jesús 'ñe c'o

o discípulo o cjogüji c'ua ja mi cja o ndëxü. C'o discípulo mi tücüji o ñirëxü, mi tjö't'ü co o dyëji, jo rron zaji. ²⁴Nuc'ua c'o fariseo o xipjiji e Jesús, o mamaji:

—Jãnda yo in discíplologue, na tücüji yo ñirëxü, maco mama c'ü o ley Mizhocjimi c'ü dya sò rá cjaji a cjanu yo pa yo rí söyaji.

²⁵O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji ya i xörügëjeji nu c'ü o tsja e David 'ñe c'o mi dyoji, 'ma ya mi sant'aji. ²⁶O cjogü e David cja o ngümü Mizhocjimi nu ja ma sjü. Nuc'ua e David 'ñe c'o mi dyoji o ziji c'o tjömëch'i c'o mi jüsp'üji Mizhocjimi nu. O tsjaji 'ma mi mero ndamböcjimi e Abiatar. Maco mama c'e ley c'ü dya cjó sö cjó ro zi c'o; nguextjo mböcjimi c'o sö ro zi c'o. Pero e David o zi; xo o unü o zi c'o mi dyoji angueze.

²⁷O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Mizhocjimi ot'ü o dyät'ã yo nte; cjanu o dyät'ã c'e pa c'ü ra söya yo nte. O tsja a cjanu ngue c'ua ra mbös'ü yo nte. Dya ot'ü o dyät'ã nu pa c'ü rí söyaji cja o dyät'ã c'ua yo nte ngue c'ua rvá züpüji c'e pa. ²⁸Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Nguextjozgo sö rá mangö ja rgui süpüji yo pa yo rí söyaji, embeji c'o fariseo.

El hombre de la mano seca

3 Nuc'ua e Jesús o ma na yeje cja c'ü o nitsjimi anguezeji. Mi bübü nu 'naja bëzo c'ü mi dyot'ü o dyë. ²Xo mi cãrã nu, c'o nte c'o mi jodü ja rvá ngöt'üji e Jesús cja c'o pje mi pjëzhi. Nguec'ua me mi jandaji e Jesús, mi nuji cjo ro jocü o nte c'e pa c'ü mi söyaji. ³Nuc'ua e

Jesús o xipji c'e bëzo c'ü mi dyot'ü o dyë:

—Xä'dägue a 'ñecjua.

⁴Nuc'ua e Jesús o tsja t'önü o xipji c'o nte:

—¿Ja ngue c'ü mama c'ü ín leygöji rá cjaji yo pa yo rí söyaji? ¿Cjo je mama a cjanu c'e ley rá cjaji c'o na jo o rá cjaji c'o na s'o? ¿Cjo je mama a cjanu c'e ley rá pjös'üji yo ín minteji ngue c'ua dya ra ndüji, o rá pö't'üji?, eñe.

C'o nte dya pje o ndünrü c'o. O ngo't'ü o neji. ⁵E Jesús o nguinch'i na jo c'o nte. Mi üdü c'ü, pero mi juentseji. Me mi cijjñi e Jesús na ngueje me ma me o mü'büji. Cjanu o xipji c'e bëzo:

—C'uana in dyë.

Cjanu o c'uana c'ua o dyë; o jogü c'ua. ⁶Pero c'o fariseo o mbedyeji cja c'e nitsjimi. O ma ñaji c'ua co nu c'o mi tjünt'ü a xütjü e Herodes. Mi jodüji ja rvá mbö't'üji e Jesús.

Mucha gente a la orilla del lago

⁷E Jesús 'ñe c'o o discípulo o möji c'ua cja c'e zapjü a Galilea. Na puncjü nte c'o o ndünt'ü c'ua a xütjü. Mi menzumüji a Galilea. ⁸Ma o dyäräji c'o mi cja e Jesús, xo o ëjë na puncjü nte c'o mi menzumü a Judea, 'ñe a Jerusalén, 'ñe a Idumea, 'ñe c'o mi menzumü a 'nanguarü a Jordán. Xo o ëjë c'o mi menzumü texe a ma a Tiro 'ñe a Sidón. O ë nuji e Jesús. ⁹Me ma pizhi c'o nte c'o ma ëjë. E Jesús o xipji c'o o discípulo ro xöpcüji 'naja bü ngue c'ua dya ro s'is'iji. ¹⁰Na ngueje na puncjü c'o ya vi jocü. Nguec'ua texe c'o mi sö'dyë me mi chütüji, mi ne ro zät'äji cja

o jmi e Jesús, ro ndörüji. ¹¹Nu c'o demonio 'ma o jñandaji e Jesús, o ndüñijömüji a jmi angueze. Mi mapjüji mi mamaji:

—Ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi.

¹²E Jesús o huënc'h'iji o xipjiji c'ua c'ü dya cjó ro ma ngös'üji c'ü pje mi pjëzhi angueze.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹³Nuc'ua, o ma e Jesús cja 'na t'eje. O zojnü c'ua c'o bëzo c'o mi ne angueze. O möji nu ja mi bübü angueze. ¹⁴Cjanu o 'ñeme c'ua doce c'o ro dyoji angueze. O xipjiji:

—Ró empc'egöji rí ma zopjügüejji yo nte ín jñagö. ¹⁵Xo rí da'c'üji rí mandaji ngue c'ua rí jocüji c'o sö'dyë, y rí pjongüji o demonio, embeji c'o.

¹⁶Nuyo, ngue o tjü'ü c'o doce discípulo c'o o 'ñeme e Jesús: e Simón c'ü xo o jñusp'ü Pedro; ¹⁷'ñe e Jacobo 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma; o t'ivi e Zebedeo. E Jesús o jñusp'üvi c'ü 'naja o tjüvi Boanerges. C'e tjü'ü ne ra mama ngue bëzo c'ü na zëzhi nza cja 'ma yürü e dyebe. ¹⁸Xo o 'ñeme e Andrés 'ñe e Felipe 'ñe e Bartolomé 'ñe e Mateo 'ñe e Tomás 'ñe e Jacobo c'ü nu t'i e Alfeo. Xo o 'ñeme e Tadeo 'ñe e Simón c'ü mi revolucionario. ¹⁹Xo o 'ñeme e Judas Iscariote, nu c'ü ro nzhö e Jesús.

Acusan a Jesús de tener el poder del demonio

Nuc'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo o cjogüji a mbo cja 'naja ngümü. ²⁰O ëjë c'ua na yeje me na puncjü nte. Nguec'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo dya mi sö ro ziji xëdyi.

²¹Mi cārā c'o nte c'o mi mama c'ü ya mi loco e Jesús. Nu c'ü nu mamá e Jesús 'ñe c'o o cjuarma, 'ma o dyäräji c'ü mi mama c'o nte, o möji c'ua, ngue c'ua ro ma sijiji e Jesús.

²²Vi 'ñeje a Jerusalén c'o mi xöpü o ley yo menzumü a Israel. Mi mamaji:

—Bübü demonio cja o mü'bü ne Jesús. Nguetsjé e Satanás c'ü dya jo c'ü pjös'ü ne bëzo, nguec'ua pjongü o demonio.

²³E Jesús o ma't'ü c'ua c'o nte o xipjiji jña c'ü ro mbäräji pje mi mama angueze. O mama e Jesús:

—¿Ja rgá sò e Satanás ra pjongü o demonio? Maco nguetsjé o mbëpji.

²⁴Cja 'na ndajñiñi c'ü ra chütsjéji, ra chjorü 'ma c'o ri cārā nu. ²⁵Cja 'na ngumü, 'ma ra pötca chütsjé c'o ri cārā nu, ra chjorüji 'ma. ²⁶Xo nzitjo e Satanás 'ma ro pjongü c'o demonio, xo ro chütsjéji. 'Ma rva cjanu, ¿ja xe rvá sò ro manda 'ma c'ü?

²⁷Dya cjó sò ra cjogü cja o ngumü 'naja bëzo c'ü me na zèzhi, cja rron jñünbü c'o ri pè's'i, 'ma dya ot'ü ra jyü'tp'ü o dyé c'e bëzo c'ü na zèzhi. Nguec'ua ra sò ra pönbü 'ma texe c'o ri pè's'i cja o ngumü.

²⁸O sido o ña e Jesús o xipjiji: —Rí xi'ts'iji, texe c'o na s'o c'o cja'a yo nte ra sò ra perdonaoji. Xo texe c'o me xipji na s'o jña, Mizhocjimi xo ra sò ra perdonaoji. ²⁹Pero c'o ra zadü o Espíritu Mizhocjimi ra mamaji o bëpji o Espíritu Mizhocjimi ngueje o bëpji c'ü dya jo, nuc'o, dya ra perdonaoji. Nuc'o, tû o nzhubü c'ü dya ra perdonao Mizhocjimi.

³⁰O mama a cjanu e Jesús na ngueje mi cārā c'o o mama: “Bübü demonio cja o mü'bü e Jesús.”

La madre y los hermanos de Jesús

³¹O säjä c'ua c'ü nu mamá e Jesús, cja na 'ñeje c'o o cjuarma e Jesús. Mi böbütjoji a tji. O ndäjäji c'ua c'ü ro ma xipji e Jesús ro mbedye ro ë ñaji. ³²Nu ja mi bübü e Jesús mi junrü na puncjü o nte. O mama c'ua c'o nte o xipjiji e Jesús:

—Nin mamá 'ñe c'o nin cjuarma cārāji a tji, neji c'ü rí ñaji.

³³O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'o nte:

—¿Cjó ngueje mi mamágó 'ñe mi cjuarmagó?

³⁴O jñanda c'ua c'o 'natjo c'ua mi junrüji. O mama:

—Je bübü va yo ngueje mi mamágó 'ñe mi cjuarmagó. ³⁵Na ngueje texe c'o ra tsja c'ua ja ga ne'e Mizhocjimi, nuc'o, ngueje mi cjuarmagó c'o, 'ñe mi cjügó c'o, 'ñe mi mamágó.

El ejemplo del sembrador

4 E Jesús o ma na yeje cja c'e zapjü a Galilea. Mi xöpü c'o nte nu. Cjanu o jmurü na puncjü nte nu ja mi bübü angueze. Nuc'ua e Jesús o dat'ü cja 'na bü'ü; je o mimi nu. C'e bü mi bübü cja ndeje. Texe c'o nte mi böbütjoji a ñünü cja c'e ndeje. ²Nuc'ua e Jesús o xipjiji na puncjü jña c'o mi ngue ejemplo. O xipjiji a cjava:

³—Dyäräji c'ü rá xi'ts'iji: 'Na mbonzhëxü o mbedye o ma mbodü o ndëxü. ⁴Nuc'ua 'ma ya ma podü, bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji nu ja mi cjogü o nte. O ëjë c'ua c'o s'ü o mbëchiji c'o ts'indëxü.

⁵Bübü o ts'indëxü c'o je zobütjo cja o mborjo nu ja dya ma pizhi o jömü.

Dya mezhe va mbes'e, na ngueje dya mi jäs'ä na puncjü jöümü. ⁶Nuc'ua 'ma o mbes'e e jyarü, o banü c'o ndëxü o dyot'üji. Na ngueje dya vi mbeje o dyüji. ⁷Bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndöbidi. 'Natjo c'ua va mbes'eji. Ndajme o nocü c'o bidyi, nguec'ua dya jyëzi ro nocü c'o ndëxü. Nguec'ua dya nguiji. ⁸Bübü o ts'indëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jöümü. Nuc'o, o nocü, o jogü na jo. Nzi 'na c'o ndëxü c'o o mbes'e, бүбү c'o o unü treinta ts'indëxü. Dyaja c'o o unü sesenta; dyaja c'o o unü 'na ciento.

⁹'Ma o nguarü o xipjiji a cjanu o mama c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'eji бүбү in tsögueji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

El propósito de los ejemplos

¹⁰Nuc'ua 'ma ya mi бүбүtsjé e Jesús, o ëjë c'o doce discípulo, cja na 'ñeje ja nzi c'o dyaja nte c'o vi dyärä c'o o mama e Jesús. O ë dyönüji e Jesús o mamaji:

—¿Pje ne ra mama yo jña yo i xitsijme?

¹¹O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'eji o dya'c'üji Mizhocjimi rí päräji c'ü dya mi pärä c'o nte 'ma ot'ü; o dya'c'üji rí päräji c'ua ja ga manda Mizhocjimi. Yo dyaja nte, rí xipjigö o ejemplo yo. ¹²Ngue c'ua zö ra jñandaji y ra dyäräji, pero dya ra mbäräji pje ne ra mama yo jña. Na ngueje 'ma ro zo o mü'büji, ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi ro perdonao o nzhubüji.

Jesús explica el ejemplo del sembrador

¹³Nuc'ua e Jesús xe o xipjiji:

—¿Cjo dya in pärägueji pje ne ra mama yo jña yo cja ró xi'ts'ijji? ¿Ja rgá sö rí pärägueji pje ne ra mama yo dyaja ejemplo yo rá xi'ts'ijji? ¹⁴Nu c'o jña c'o ró xi'ts'ijji je a cjava c'o: Nu c'ü podü o ts'indëxü chjëntjovi nu c'ü zopjü o jña Mizhocjimi yo nte. Nu c'o ts'indëxü ngueje o jña Mizhocjimi c'o. ¹⁵O ndëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji, chjëntjoji c'o nte c'o ärä o jña Mizhocjimi, nuc'ua va ëjë e Satanás c'ü dya jo, va ë jünbü c'o jña c'o бүбү cja o mü'büji. ¹⁶C'o ndëxü c'o o zobütjo cja mborojo, ngueje c'o ärä o jña Mizhocjimi, nuc'ua me mäjä ga 'ñejme c'o.

¹⁷Pero dya si'ch'i cja o mü'büji c'o jña. Nuc'ua 'ma ra ëjë c'ü ra sufridoji 'ñe ra nuji na ü na ngue c'ü ni 'ñejmeji c'o jña, nuc'ua exta tögüji, dya cja ra sidoji. ¹⁸Nu c'o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi, ngue c'o ärä o jña Mizhocjimi. ¹⁹Pero me mbeñeji c'o o bëpjiji, 'ñe me jodüji ja rgá ndöjöji na puncjü o ch'opjü, 'ñe me mápäji yo бүбү cja ne xoñijöümü; cjaji c'o netsjëji. Nguec'ua dya cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi.

²⁰C'o ndëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jöümü ngue c'o nte c'o ärä o jña Mizhocjimi. Nuc'o, ejme co texe o mü'bü c'o. Nguec'ua cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Chjëntjoji c'o ndëxü c'o me xo jogü na jo. Бүбү c'o o unü treinta ts'indëxü; dyaja c'o o unü sesenta; dyaja c'o o unü 'na ciento.

El ejemplo de la lámpara

²¹Sido o ña e Jesús o xipjiji:

—'Ma tjütüji 'na sivi, dya co'büji co 'naja cja. Dya xo emeji a mbo

cja 'na ngama. Je ē's'ēji nu ja na ts'ljens'e, ngue c'ua ra jñandaji. ²²C'ua ja ga cja c'o, je xo ga cjatjonu ín jñagö. Zö dya pärā dya yo nte, pje ne ra mama ín jñagö, pero ra zādä 'ma ra mbārāji. Zö bübü o jña c'o dya mi pärāji 'ma ot'ü, pero ra xogü o ndö yo nte, ra unüji ngüenda ja ga cja. ²³Nu'tsc'ejji bübü in tsögueji, rí dyārāji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

²⁴Xo o mama e Jesús o xipjiji:

—Rí dyätāji na jo yo o jña Mizhocjimi yo in ärāji; ra dya'c'üji mas rí pärāji. ²⁵Ma rí unnc'ejji na jo ngüenda yo jña, Mizhocjimi ra dya'c'üji xenda rí tendiogueji yo. Zö in cjiññiji c'ü ya i pärāji 'na jña, pero 'ma dya rí unüji ngüenda, ra jñünnc'üji 'ma c'ü ts'iquē c'ü ya in pärāji.

El ejemplo de la semilla que crece

²⁶Xe o ña e Jesús o mama:

—C'ü ni manda Mizhocjimi chjëntjovi nza cja 'na bëzo c'ü podü o ndëxü cja o juajma. ²⁷Ma xömü ijī c'e bëzo. 'Ma ya ra jyas'ü, ra nanga ra ma pëpji. Nu c'o ndëxü c'o o mbodü nocü c'o. Pero dya pärā c'e bëzo ja ga mbes'e c'o, ni rí ngueje ja ga te'e c'o. ²⁸Ngue e jömü c'ü je cjavü ra te'e c'o ndëxü, ñe ra ngui'iji. Ot'ü ra mbes'e, nuc'ua ra nocü, cja rron c'os'ü o ngui'iji. Nuc'ua ya ra ngui'i o ndëxü. ²⁹Nuc'ua 'ma ya ra jogüji ya ra ndagüji c'ua, na ngueje ya ni dyot'üji.

El ejemplo de la semilla de mostaza

³⁰Xe o ña e Jesús o xipjiji:

—Rá xi'ts'iji pje nza cja c'ü ni manda Mizhocjimi. ³¹C'ü ni manda

Mizhocjimi, chjëntjovi nza cja 'na ndömortasa c'ü o jñü 'na bëzo, cjanu o ma ndujmü. O ndömortasa xenda ts'iquē cja yo dyaja ndöpjindyö. ³²Pero 'ma ra nocü, xenda na nojo yo, que na ngueje yo pje nde ma c'ajna, na ndā'ā yo. Nguec'ua ga ējē yo s'ü ga dyät'āji o t'oxüji nu.

El uso que Jesús hacía de los ejemplos

³³Na puncjü ejemplo c'o mi mama e Jesús ma xipji c'o nte o jña angueze. O xipjiji texe yo jña yo mi sö ro tendioji. ³⁴Dya zopjüji ne ri 'naja jña c'ü dya ro jyëntspiji 'na ejemplo. Pero o xipji na jo c'o o discípulo ja cja. O xipjiji 'ma mi cārātsjēji.

Jesús calma el viento y las olas

³⁵Nuc'ua c'ü nzhä'ä c'e pa'a c'ü, o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo: —Möjō je rá pes'ejji 'nanguarü a manu cja ne zapjü, eñe.

³⁶O ñezheji c'ua c'o nte. O dat'ü e Jesús cja 'na bü. C'o o discípulo xo o dat'üji nu, o möji e Jesús. Mi jārā nu, ja xe nzi o ts'ibü'ü c'o xo dat'ü c'o nte, xo möji e Jesús. ³⁷Jo ni vü'tü c'ua 'na ndajma c'ü me ma zëzhi. Me mi pjō's'ü c'e ndeje ma mbo'o c'e bü'ü. Mi cjiññiji ro nizhi ndeje c'e bü'ü. ³⁸E Jesús je mi orü cja o squina c'e bü'ü. Ma ijī. Mi jü's'ü o ñi cja 'na almada. C'o o discípulo o zopjüji c'ua e Jesús. O xipjiji:

—Nu'tsc'e xöpüte, ñanga. ¿Cjo dya in juentsquegöjme? 'Na rá tügöjme.

³⁹O nanga c'ua e Jesús. O huënc'h'i c'e ndajma. O xipji c'e ndeje:

—Söya, juemegue.

Cjanu o böbü c'ua c'e ndajma; c'o ndeje, dya cja mi pjö's'ü. ⁴⁰Nuc'ua o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Nu'tsc'eji, ¿jenga in sūji? ¿Cjo dya in ejmezügöji rí pjö'c'ügöji?

⁴¹C'o discípulo me mi sūji, mi pötma mamaji:

—¿Pärã, pje pjézhi ne Jesús? Maco manda ra böbü e ndajma 'ñe yo ndeje, y nujyo, ätäji nu.

El hombre endemoniado de Gadara

5 O zät'äji c'ua a Gadara c'ü bübü a 'nanguarü c'e zapjü a Galilea. ²Ma ya vi mbes'e e Jesús cja c'e bü, o ëjë c'ua 'na bëzo c'ü je vi 'ñeje cja panteón cja campo santo. O ë chjëvi e Jesús. ³Nu c'e bëzo, mi bübü demonio cja o mü'bü. Dya cja mi bübü cja ngumü c'e bëzo; ya je mi bübü cja panteón cja campo santo. Dya cja mi sö ro ndün't'üji co cadena. ⁴Na ngueje ya ma puncjü vi ndün'tp'üji o dyë 'ñe o ngua co cadena. Nu c'e bëzo mi c'üdüjtjo c'o cadena. Dya mi sö ro zürüji. ⁵Xömü ndempa mi nzhodü c'e bëzo cja t'eje 'ñe cja campo santo. Mi mapjü. Xo mi jüntsjë o ndojo cja rron dyodütsjë o ts'ingue. ⁶Nuc'ua c'e bëzo o jñanda e Jesús 'ma ma ëjë na jë. O cjuañi c'ua c'e bëzo. 'Ma o zät'ä a jmi e Jesús, cjanu o ndüñijöümü nu. ⁷O mapjü na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e Jesús, o T'its'ü Mizhocjimi a jens'e, ¿pje in pë'sc'ü rí ñugue co nutscö? Rí ö'te'ügö, dya rí tsjacügö rá ma sufrido.

⁸O mama a cjanu na ngueje e Jesús o mama:

—Nu'tsc'e demonio, pedyegue cja ne bëzo.

⁹E Jesús o dyönü c'ua c'e demonio:

—¿Pje ni chjüts'c'e?

Cjanu o ndünrü c'ua:

—Ni chjüzü Legión na ngueje na puncjüzüjme, eñe.

¹⁰C'e demonio c'ü mi chjü Legión mi ötü na puncjü e Jesús c'ü dya ro manda c'o demonio ro mbedyeji cja c'e xoñijöümü. ¹¹Mi cärã na puncjü o cuchi cja c'e t'eje ma ñönüji.

¹²Nuc'ua c'o demonio o dyötüji e Jesús o xipjiji:

—Chäcöjme nu cja yo cuchi ngue c'ua je rá quich'igöjme nu.

¹³Nuc'ua e Jesús o jyëzi c'ua c'o demonio ro möji nu cja c'o cuchi. O mbedye c'ua c'o demonio cja o mü'bü c'e bëzo. Je ma nguich'iji c'ua cja c'o cuchi. Nuc'ua texe c'o cuchi cjanu o zöbuji cja c'e dy'älä, o ma jyäji nu cja c'e ndeje. O tsjünt'üji nu. C'o cuchi mi sö yeje mil c'o.

¹⁴O cjuañi c'ua nu c'o mi c'as'tü c'o cuchi. O ma cöxteji cja c'e jñiñi 'ñe texetjo c'ua ja mi cjogüji. O mbedye c'ua c'o nte cja c'e jñiñi, o ma nuji pje na mbëjë c'o vi ts'a. ¹⁵O zät'äji c'ua ja mi bübü e Jesús, o chöt'üji nu c'e bëzo c'ü vi mbedye c'o demonio. Mi junrü c'e bëzo, ya mi je'e o bitu, ya vi ndümbeñe. O züji c'ua. ¹⁶O ña c'ua c'o nte c'o vi jñanda, o xipjiji c'o ma säjä ja va tsja e Jesús va pjongü c'o demonio c'o mi bübü o mü'bü c'e bëzo. Nde xipjiji ja va ma nguich'i c'o demonio cja c'o cuchi. ¹⁷Nuc'ua c'o nte ya mbürü o dyötüji e Jesús ro mbedye nu ja je mi jnorü o xoñijöümü anguezeji.

¹⁸O dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi pjombgü demonio cja o mü'bü mi ötü e Jesús c'ü ro mëvi. ¹⁹Pero e Jesús dya jÿezi ro mëvi, o xipji:

—Nzhogü, ma in nzungue. Rí xipji c'o in dyocjeji texe c'ua ja va juen'tsc'e Mizhocjimi 'ñe c'ua ja va mböxc'ü, embe.

²⁰O ma c'ua c'e bëzo cja c'o dyëch'a jñiñi c'o xiji Decápolis, o ma mama texe c'o vi tsja e Jesús 'ma o juentse. Texe c'o nte me mi dyönütsjëji ja va jocü e Jesús c'e bëzo.

La hija de Jairo, y la mujer que tocó la ropa de Jesús

²¹Ma ya mi bübü e Jesús cja c'e bü, cjanu o möji c'ua c'ü 'na lado c'e zapjü. 'Ma o zät'äji nu, o jmurü c'ua na puncjü o nte a ñünü c'e ndeje nu ja mi bübü e Jesús. ²²O ëjê c'ua 'naja bëzo c'ü mi chjü Jairo. Nuc'ü, mi xo'ñi nu cja 'na nitsjimi a Israel. O jñanda mi bübü e Jesús, o ndüñijöümü c'ua cja o jmi. ²³Mi mama c'e bëzo mi ötü e Jesús:

—Nu c'ü in xunt'igö ya ngue ra ndü. Xä'dä rí ma 'ñe's'e in dyë, ngue c'ua ra jogü y ra bübüjtjo.

²⁴O ma c'ua e Jesús, o mëvi c'e bëzo. Me ma puncjü nte mi pöji e Jesús, me mi chütüji ma möji. ²⁵Xo mi pa 'na ndixü c'ü ya vi mezhe doce cjê c'ü mi dagü o cji. ²⁶Ya vi dyät'ä cja na puncjü o médico, hasta ya vi ndeze texe o merio. Pero dya cjó sö ro jocü; xenda mi cjatjo, sido mi sufrido. ²⁷C'e ndixü o dyärä c'o mi mamaji c'o mi cja e Jesús. Nuc'ua c'e ndixü je mi pa a xütjü e Jesús; o ndönbü c'ua o bitu.

²⁸Na ngueje mi cjiñi c'e ndixü: “Nguextjo c'ü rá tjönbü o bitu nu, exta ndixqui”, eñe. ²⁹Exo böbü c'ua c'o cji c'o mi dagü. Exo zö c'ua c'ü ya vi jogü c'o me mi sufrido. ³⁰O mbärä e Jesús c'ü cjó c'o vi jocü. O ñezhe a nde c'o nte, o mama:

—¿Cjó ngue c'ü o ndönnü ín bitu?

³¹O ndünrü c'ua c'o o discípulo o xipjiji:

—Nu'tsc'e in cjague t'önü cjó ngue c'ü o ndö'tc'ü in bitu. Maco me nzhü'ü yo nte, me s'ixc'igueji, embeji.

³²Pero e Jesús mi janda texe cja c'o nte ngue c'ua ro jñanda cjó mi ngue c'ü vi ndötpü o bitu. ³³C'e ndixü mi pärä c'ü ngue e Jesús vi jocü. Nguец'ua o ndüñijöümü cja o jmi, cjanu o xipji c'ua c'ü mi ngue angueze vi ndönbü o bitu ngue c'ua ro ndis'i. Nu c'e ndixü me mi sü, me mi mbí. ³⁴O mama c'ua e Jesús o xipji c'e ndixü:

—Nu'tsc'e süngü, ya jotsc'e dya, na ngueje i 'ñejmezügö c'ü ro sö ro jo'c'üts'ü. Me rí mäjä rgui ma dya; dya cja rí sögue dya, c'ü me mi sufridogue.

³⁵Ma xe ma ña e Jesús, o säjä c'ua 'naja c'ü je vi 'ñeje cja o ngümü e Jairo, o ë xipji e Jairo:

—Nu c'ü rvä ëcjö, nu c'ü in xunt'i ya ndü c'ü. Dya cja ni jyodü rí xipji ne xöpüte ra ëjê nu.

³⁶E Jesús dya tsjapü ngüenda c'o mi mamaji. C'ü o tsja, o xipji c'e bëzo c'ü mi xo'ñi:

—Dya rí sü'ü. Extí jñunt'ü in mü'bü c'ü ra bübüjtjo c'ü in xunt'igüe.

³⁷Nuc'ua e Jesús o zidyí e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan c'ü nu

cjuarma e Jacobo ro möji angueze. Nguextjo c'o o möji cja o ngumü c'e bëzo c'ü mi xo'ñi cja c'e nitsjimi. Dya jyëzi c'o dyaja ro möji. ³⁸O zät'äji c'ua cja c'e ngumü. O jñanda e Jesús c'o nte c'o mi cārā nu, me mi mapjü ma huëpiji c'e añima. ³⁹Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo. O mama c'ua o xipjiji:

—¿Jenga me in mapjü gui huëpiji ne xunt'i? Dya tū nu, ijitjo.

⁴⁰Nuc'ua c'o nte o ndenbetjoji e Jesús va tsjapüji burla. Nuc'ua e Jesús, c'ü o tsja, o pjongü a tji c'o nte. Cjanu o tsjocü c'ü nu papá 'ñe c'ü nu mamá c'e xunt'i, cja na 'ñe c'o jñi discípulo c'o mi dyoji e Jesús. Nuc'o, 'ñe e Jesús o cjogüji a mbo nu ja ma o'lo c'e xunt'i. ⁴¹Nuc'ua e Jesús o pënchp'i o dyë c'e xunt'i, o xipji:

—Talita, cumi, o 'ñembe.

C'o jña c'lo, ne ra mama: Nu'tsc'e xunt'i, rí xi'ts'i, ñanga.

⁴²O nanga c'ua c'e xunt'i, o nzhodü c'ua. Ya mi pë's'i doce cjë'ë c'e xunt'i. Me co zü c'ua c'lo mi cārā nu. Dya mi pārāji pje ro nguijñiji.

⁴³Nuc'ua o xipji e Jesús anguezeji c'ü dya cjó ro xipjiji c'ü vi jñandaji. Cjanu o mama ro unüji pje ro zi c'e xunt'i.

Jesús en Nazaret

6 Cjanu o mbedye c'ua nu e Jesús, o ma nu ja mi menzumü. O möji c'lo o discípulo.

²Nuc'ua c'e pa c'ü mi söyaji, o mbürü o xöpü yo nte a mbo cja c'e nitsjimi. Na puncjü nte c'lo mi ärä, me mi önütsjëji mi mamaji:

—¿Cjó jíchi ne bëzo? ¿Ja va mbārā nu, 'ñe ja ga tsja c'lo me na nojo c'lo

nunca rí ärägöji? ³¿Cjo dya nguejnu e yaxü nu, o t'i e María? ¿Cjo dya ngue nu cjuarma e Jacobo 'ñe e José 'ñe e Judas 'ñe e Simón? ¿Cjo dya xo bübü c'lo o cjü cja ne jñiñi va?, eñeji.

Nguec'ua ma ünbüji e Jesús. ⁴E Jesús o xipji c'ua anguezeji:

—'Na profeta nde respetaoji nu ja dya ri menzumü y ätäji. Pero nu ja ri menzumü, dya respetaoji c'ü. Ni xo ri ngue c'lo o dyoji, ni ri ngue c'lo ri cārā o ngumü, dya xo respetaoji c'ü, embeji.

⁵E Jesús dya sö ro tsja c'lo na nojo cja c'e jñiñi. Nguextjo o 'ñe's'e o dyë ja nzi c'lo mi sö'dyë. O jocüji c'ua. ⁶Me mi cijñi e Jesús na ngueje dya mi ejmeji angueze. Nuc'ua e Jesús o ma cja c'lo ts'ijñiñi c'lo bëxtjo mi jārā, o ma xöpü c'lo nte.

Jesús manda a los discípulos a predicar

⁷Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'lo doce o discípulo ro ëjëji cja o jmi. Cjanu o ndäjäji c'ua nde yeje nde yeje ro ma zopjüji c'lo nte. Xo o unüji c'ü ja rvá sö ro pjongüji o demonio cja o mü'bü yo nte. ⁸O xipjiji, dya pje ro ndunüji c'lo rví jyodüji cja 'ñiji. Nguextjo 'na ch'äjä c'ü ro jñünü nzi 'najaji. Dya ro ndunüji xëdyi ne ri ngueje merio. Dya xo ro nganaji mape. ⁹Nguextjo o t'jiza ro ndin'ch'iji. Dya xo ro jyānsp'ä o bituji. ¹⁰Xo o mama e Jesús o xipjiji:

—Cja ngumü c'ua ja rí sät'äji, je rí oxüji nu hasta 'ma cja rí ñe rí pedyeji, dya rí pötqueji ngumü rgui oxqueji. ¹¹'Ma rí sät'ceji cja 'na jñiñi, 'ma dya ra säc'ejí, 'ma dya ra

dyä'tc'äji c'o rí xipjiji, rí pedyeji 'ma nu. Rí jyä'bäji o jömü c'o ya rguí jyäs'ä in cuaji, ngue c'ua ra unü ngüenda c'o menzumü nu, que vi tsjaji na s'o, dya sä'ceji. Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu pa c'ü ra tjün ngüenda, xenda ra sufrido c'o cārã c'e jñiñi c'ü, que na ngueje ra sufrido c'o mi cārã a Sodoma, 'ñe a Gomorra c'o o chjotü Mizhocjimi mi jinguã na ngueje c'ü me ma s'oji.

¹²Nuc'ua c'o discípulo o möji c'ua. O ma zopjüji c'o nte. Mi xipjiji c'ü mi jyodü ro nzhogü o mü'büji. ¹³Mi pjongüji na puncjü o demonio cja o mü'l'bü c'o nte. Xo mi cosp'üji aceite na puncjü c'o mi sö'dyë, y o jocüji.

La muerte de Juan el Bautista

¹⁴E Herodes c'ü mi manda a Galilea, o dyärã texe c'o na nojo c'o mi cja e Jesús, na ngueje textetjo me mi mama c'o nte c'o. O mama c'ua e Herodes:

—E Juan c'ü mi jichi yo nte cja ndeje, ya tetjo, ya bübütjo na yeje. Nguec'ua na zëzhi angueze ga tsja'a na puncjü c'o na nojo, embeji.

¹⁵Bübü c'o mi mama:

—C'ü cja yo me na nojo, ngueje c'e profeta Elías c'ü ya ëjë na yeje.

Dyaja c'o mi mama:

—Ngueje 'naja profeta c'ü chjëntjovi nza cja c'o profeta c'o mi cārã mi jinguã.

¹⁶Pero e Herodes 'ma o dyärã o mama:

—C'ü cja'a yo, ngueje e Juan c'ü ró mandagö o jñüpcüji o ñi. Ya te'etjo c'ü, embeji.

¹⁷Ngue e Herodes c'ü vi manda o ma zürüji e Juan; cjanu o ngot'üji c'ua a pjörü. O tsja a

cjanu e Herodes na ngueje, 'ma xe mi bübütjo e Juan, e Herodes vi chjüntüvi c'ü nu bëpe c'ü mi chjü Herodías. Nu c'e ndixü mi ngue o su e Felipe c'ü nu cjuarma e Herodes. ¹⁸Nguec'ua o mama e Juan o xipji e Herodes:

—Dya sö rí 'ñejeje nu su nin cjuarma, embe.

¹⁹Nuc'ua e Herodías me mi ünmbü e Juan. Me mi ne ro mbö't'ü, pero dya mi sö. ²⁰Na ngueje e Herodes mi sū e Juan, na ngueje mi pārã mi ngueje 'naja bëzo c'ü mi cja c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nguec'ua e Herodes dya mi jëzi cjó pje ro tsjapü e Juan. Me mi mājã e Herodes ma dyärã c'o mi mama e Juan, pero dya go creo na ngueje mi yembeñe. ²¹O ñ c'ua 'na nu pa'a, o chöt'ü e Herodías ja rvã mbö't'ü e Juan. C'e pa c'ü, vi säs'ä o cjë e Herodes. O tsja mbaxua e Herodes. O zojñü c'o mi menzumü a Galilea c'o pje mi pjëzhi 'ñe c'o jmu 'ñe c'o comandante. ²²Nuc'ua c'ü o xunt'i e Herodías o ñ neme a jmi nu c'o mi cārã cja c'e mbaxua. Me go mājã c'ua e Herodes 'ñe c'o mi cārã nu. Nuc'ua e Herodes c'ü mi rey o xipji c'e xunt'i:

—Dyötcü texe c'ü rí ñe, nde rá da'c'ü.

²³Xo o mama:

—C'ua ga mbärã Cjimi 'ma pje rí dyötcü, zö ri ngue nde'e c'o rí mandagö, nutscö rá da'c'ü, eñe e Herodes.

²⁴O mbedye c'ua c'e xunt'i, o ma xipji c'ü nu mamã:

—Xitsi, çpje rá ötü e Herodes?

O ndünrü c'ua c'ü nu mamã o xipji:

—Dyötpü o ñi e Juan c'ü mi jichi cja ndeje yo nte.

²⁵Nuc'ua nzi va cjogü c'e xunt'i nu ja mi bübü c'e rey Herodes, o xipji:

—Rí negö extí dyacü o ñi e Juan c'ü mi jichi yo nte, jñüncü cja 'na tramojmü, eñe c'e xunt'i.

²⁶Me co nguijñi c'ua c'e rey Herodes. Pero jo ni mbeñe c'ü vi nädä Cjimi, 'ñe c'ü ya vi dyärä c'o nte c'o ma cälä nu; nguec'ua dya o ne ro xipji c'e xunt'i c'ü dya ro unü.

²⁷C'e rey jo ndäjä c'ua 'na xondaro c'ü ro ma jñüpcü o ñi e Juan. O ma c'ua c'e xondaro, o ma jñüpcü o ñi e Juan nu cja c'e pjörü. ²⁸Cjanu o jün c'ua cja 'na tramojmü, cjanu o unü c'e xunt'i. Cjanu o ma c'ua c'e xunt'i o ma unü c'ü nu nana.

²⁹Nuc'ua c'o o discípulo e Juan, 'ma o dyärä mi mamaji c'ü vi bölt'ü e Juan, o möji o ma nduns'tüji o cuerpo. Cjanu o ma dyögüji c'ua.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

³⁰Nuc'ua c'o discípulo c'o vi ndäjä e Jesús o nzhogüji nu ja mi bübü angueze, o xipjiji e Jesús texe c'o vi tsjaji 'ñe c'o vi xöpüji c'o nte. ³¹Ma puncjü nte c'o mi ma mi 'ñeje, nguec'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo dya mi sö ro ziji xëdyi. Nguec'ua o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Möjö nu ja dya cjó ndeñe. Rá cärätsjéji nu ngue c'ua rá söyaji 'na ndajme, eñe.

³²O mötsjéji c'ua cja 'naja bü o zät'äji nu ja dya mi cärä o nte. ³³Na puncjü nte c'o o jñanda 'ma o möji. O mbäräji mi ngueje e Jesús 'ñe

c'o o discípulo. Nguec'ua c'o nte o mbedyeji cja c'o jñiñi o nzhodütjoji va möji. Ot'ü o zät'ä c'o nte nu ja ro zät'ä e Jesús 'ñe c'o o discípulo. ³⁴Ma o mbes'e e Jesús cja c'e bü, o jñanda ya mi cärä na puncjü nte. Mi chjëntjoji nza cja o ndëncjürü 'ma dya cjó pjörü. E Jesús me mi juentse c'o nte. O mbürü o xöpüji c'ua, o xipjiji na puncjü jña. ³⁵Nuc'ua 'ma ya o nzhälä, o ëjé c'o o discípulo e Jesús cja o jmi angueze, o xipjiji:

—Ya nzhälä. Nu va rí cäräji, ndajyadü va. ³⁶Xipji yo nte ra möji cja yo jñiñi yo bëxtjo, 'ñe a ma a ñünü c'ua ja cärä o nte, ngue c'ua ra ndömüji pje ra ziji.

³⁷O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji: —Nu'tsc'eji rí unügueji pje ra ziji. Anguezeji o ndünrüji o mamaji: —¿Cjo in ne rá ma tömüjme ye mil mbëxo o tjömëch'i c'ü rá unüjme c'ü ra ziji?

³⁸O ndünrü c'ua e Jesús, o dyönüji:

—¿Ja nzi tjömëch'i in jünji? Ma ñüji.

O ma nuji c'ua. Cjanu o ëji c'ua, o mamaji:

—Rí jünjme tsi'ch'a tjömëch'i cja na yeje jmö'd.

³⁹O mama c'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Xipjiji yo nte ra mimiji cja o t'ëbi. Nde ra jyadüji rgá mimiji, embeji.

⁴⁰Nuc'ua c'o nte o mimiji. O xögüji, bübü c'o nde mi ciento va mimiji. Bübü c'o nde mi cincuenta va mimiji. ⁴¹Nuc'ua e Jesús o jñü c'o tsi'ch'a tjömëch'i 'ñe c'o yeje jmö. Cjanu o nä's'ä c'ua a jens'e va

unü na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua c'o tjömëch'i. Cjanu o unü c'o o discípulo ngue c'ua ro unüji c'o nte. Xo o xëmbiji texeji c'o yeje jmô'ö. ⁴²O ziji texeji o nijmiji. ⁴³Nuc'ua c'o discípulo o nguis'iji c'ua c'o tjömëch'i 'ñe c'o jmô c'o o mboncjütjo. O nizhitjo doce bos'i. ⁴⁴Nu c'o bëzo c'o o zi c'o tjömëch'i 'ñe c'o jmô mi sô tsi'ch'a mil.

Jesús camina sobre el agua

⁴⁵Nuc'ua e Jesús o xänbä c'o o discípulo ro dat'üji cja c'e bü'ü, ro möji a Betsaida cja c'ü 'nanguarü c'e tazapjü. Nuc'ua 'ma ya mi ma c'o discípulo, e Jesús o xipji c'o nte ro möji o ngumüji. ⁴⁶Nuc'ua 'ma ya vi ma c'o nte, o ma e Jesús cja 'na t'eje, o ma dyötü Mizhocjimi. ⁴⁷Nuc'ua 'ma ya vi xömü, nu c'e bü'ü ya mi pa a nde cja c'e tazapjü. Pero e Jesús mi 'natsjë a ñünü cja c'e ndeje. ⁴⁸O jñanda e Jesús dya mi sô c'o o discípulo ro ndütüji c'e bü na ngueje c'e ndajma mi 'ñeje nu ja mi möji. Nuc'ua 'ma ya ma 'ñetsajömmü, o ma e Jesús mi nzhodü a xes'e cja c'e ndeje; mi ma nu ja ma cã'ä c'o o discípulo cja c'e bü'ü. Mi ne ro cjojütjo e Jesús. ⁴⁹⁻⁵⁰Nuc'ua c'o o discípulo, 'ma o jñandaji ma nzhodü e Jesús a xes'e cja c'e ndeje, mi cijñiji mi ngueje 'na piche. Me co züji texeji. O mapjüji o mamaji:
—Chjä, 'na piche nu va ë nu, eñeji. Nuc'ua e Jesús o zopjüji o xipjiji:
—Nguezgö. Zëchi in mü'büji, dya rí sügueji.
⁵¹O dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü nu ja ma cã'ä c'o o discípulo. O söya

c'ua c'e ndajma. C'o discípulo me mi süji me mi dyönütsjëji ja va zädä c'ü o söya c'e ndajma. ⁵²Na ngueje dya mi päräji pje mi ne ro mama 'ma o tsjapü e Jesús o puncjü c'o tjömëch'i. Ma me o mü'büji, dya mi sô ro nguijñiji pje mi ne ro mama c'o na nojo c'o mi cja e Jesús.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

⁵³O zät'äji c'ua cja 'nanguarü c'e zapjü cja c'e xoñijömmü c'ü xiji Genesaret. O ndün't'üji na jo c'e bü'ü. ⁵⁴'Ma o mbes'eji cja c'e bü'ü, c'o nte c'o mi cãrã nu, exo mbäräji mi ngue e Jesús c'ü vi säjä. ⁵⁵O ma cöxteji texe cja c'e jñiñi. Cjanu o mbürü o sinpiji e Jesús c'o mi sô'dyë co texe c'o ma os'üji. O sinpiji nu c'ua ja mi äräji mi bübü e Jesús. ⁵⁶Texe c'ua ja mi sät'ä e Jesús, cja o ts'ljñiñi 'ñe cja o ndajñiñi 'ñe cja o ngumü c'o mi järätsjë cja batjü, mi emeji nu c'o mi sô'dyë cja o 'ñiji. C'o nte o dyötüji e Jesús c'ü ro ndötpüji zö ri nguextjo o fleco c'ü o bitu angueze. Texe c'o o ndötpü, o ndis'i c'o.

Lo que hace impuro al hombre

7 Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o mbedyeji a Jerusalén o säjäji cja e Jesús. ²O jñandaji c'ü dya o xindyë c'o o discípulo e Jesús ante c'ü ro ziji o xëdyi. ³Nu c'o fariseo 'ñe c'o dyaja menzumü a Israel mi cjaji c'ua ja nzi ma tsja o tjürü c'o o mboxtitaji. Nguec'ua dya ra ziji xëdyi 'ma dya ot'ü ra xindyëji. ⁴'Ma ra nzhogüji cja chöjmü, cja ra ziji xëdyi 'ma ya ra nguarü ra xindyëji

na jo. Na puncjü tjürü c'o mi süpüji. Mi xibiji o xalo 'ñe o s'abä 'ñe o mojmü c'o mi dyavo metal.

⁵Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi o xipjiji e Jesús o mamaji:

—¿Jenga yo in discípuogue, dya süpüji yo tjürü yo o zocüzüji c'o mi tataji? Maco dya xindyëji 'ma siji o xëdyi.

⁶O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejji in cjaqueji c'ü me na jotsc'ejji, pero dya cjuana. Na cjuana c'ü o mama e Isaías c'ü ja ga cjatsc'ejji. O mama a cjava va pätpä Mizhocjimi:

Nujyo nte yo, sücö yo, pero nguextjo co o neji.

O mü'büji, na jë jyadü co nuzgö.

⁷Bë ga zücö yo. Jizhiji yo o tjürü o nte, cjaüpüji c'ü ri ngueje o jña Mizhocjimi yo jizhiji, eñe e Isaías.

⁸Dya in cjaji c'ü manda Mizhocjimi. Ngueje c'o o tjürü yo nte c'o in cjaji.

⁹Xo o xipjiji:

—In cjiññiji na jo c'ü in cjaji. Dya in cjaüpüji ngüenda c'ü manda Mizhocjimi, ngue c'ua gui tsjatsjëji in chjürüji. ¹⁰O mama a cjava e Moisés: “S'iyaji nin tataji, 'ñe nin nanaji. C'ü ra zadü nu tata o nu nana, ra mbö't'üji c'ü”, eñe e Moisés. ¹¹Pero nu'tsc'ejji in mangueji 'ma pje ni jyodü c'o nu tata 'naja nte, sö ra mama c'e nte ra xipji c'o nu tata: “Dya sö rá pjöxc'üvi. Ya ró mama rá unügö Mizhocjimi texe c'o ro sö ro da'c'üvi”, ra 'ñembevi. ¹²Nguec'ua dya cja in jëziji pje xe ra unü c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana. ¹³A cjanu in cjaüpüji c'ü dya ni muvi c'ü mama Mizhocjimi, na ngueje in jizhiji yo o

tjürü c'o nin mboxtitaji. Na puncjü c'o in cjaji a cjanu.

¹⁴Nuc'ua e Jesús o xipji na yeje c'o nte:

—Chëzhiji a 'ñecjua. Dyätcäji in texeji, ngue c'ua rí päräji ja ga cja'a.

¹⁵Dya ngueje o jñönü c'o ra zi 'na nte c'ü ra tsjapü ra tsja c'o na s'o. C'ü ra tsjapü ra tsja na s'o, ngue c'o na s'o c'o ra nguññi a mbo o mü'bü.

¹⁶Nu'tsc'ejji bübü in tsöji, rí dyäräji yo jña yo.

¹⁷Nuc'ua e Jesús o xögü cja c'o nte, o cjögü a mbo c'e ngümü.

Nuc'ua c'o o discípulo e Jesús o dyönüji pje mi ne ro mama c'o jña c'o cja vi mama angueze. ¹⁸⁻¹⁹O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—¿Cjo xo 'ñetsc'ejji xo bë'tsc'ejji rí pärägueji ja cja c'o jña c'o cja ró mangö? O jñönü c'o si 'naja nte, dya s'onbü o mü'bü, na ngueje je sät'ä cja o pjeme, y je nde ni mbedye a ndü'bü c'o.

A cjanu o mama e Jesús c'ü nde na jo texe o jñönü c'o pje nde si yo nte. ²⁰Xe o ña e Jesús o mama:

—Nu c'o bübü cja o mü'bü 'na nte ngue c'o ni s'onbü c'e nte c'ü. ²¹⁻²²Na ngueje je ngueje cja o mü'bü yo nte, nu ja ni 'ñeje c'o pjeñe c'o na s'o, nguec'ua ga tsäji o ndixü, 'ñe yo ndixü tsäji o bëzo, 'ñe cjaji a cjanu c'o pje nde na s'o, 'ñe pje c'o pönüji, 'ñe pö't'üteji, 'ñe nepeji c'o pë's'li yo nu minteji, 'ñe nuji na ü, 'ñe ojñüteji, 'ñe cjaji texe c'o va ëjë o pjeñeji, dya c'a's'üji, 'ñe envidiaji, 'ñe santeji, 'ñe cjaüpütsjëji na nojo, 'ñe dya päräji pje na mbëjë c'o na jo. ²³Texe yo na s'o nguejyo ni s'odü o mü'bü 'naja nte, na ngueje je ni 'ñeje cja o mü'bü.

Una mujer extranjera que creyó en Jesús

²⁴Nuc'ua o mbedye nu e Jesús, o ma cja c'o jñiñi a Tiro 'ñe a Sidón. O cjogü a mbo cja 'na ngumü. Mi ne c'ü dya cjó ro mbārā cjo mi bübü nu; pero o mbārāji. ²⁵Naja ndixü o dyärā mi mamaji mi bübü e Jesús. C'ü o ts'ixunt'i c'e ndixü mi bübü demonio cja o mü'bü. Nuc'ua c'e ndixü o ma nu ja mi bübü e Jesús; o ndünjömü cja o jmi. ²⁶C'e ndixü je mi menzumü a Fenicia c'ü tsja a Siria. Dya mi menzumü cja c'o mi Israel. C'e ndixü o dyötü e Jesús ro pjongü c'e demonio cja c'ü nu ts'ixunt'i. ²⁷O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Ot'u' ra zi'i yo t'i; na ngueje dya jo ra jñünbüji o xëdyi yo t'i, c'ü ra panbaji o dyo'o.

²⁸O ndünrü c'ua c'e ndixü o xipji:
—Jägā, na cjuana c'ü in mangue, in Jmuts'ügö. Pero zö jyentsquijme dyo'o c'o in menzumügueji a Israel, in pārāgue ja ga cja yo dyo'o, si'iji c'o ngünxëdyi c'o jübā cja mexa, c'o jübā c'o ts'it'i.

²⁹O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:
—Na jo c'ua ja gui mangue. Nguec'ua sö rí nzhogü cja in nzungue. C'e demonio ya mbedye cja in xunt'i.

³⁰O ma c'ua c'e ndixü, o zät'ä o ngumü. O nu'u ya vi mbedye c'e demonio cja c'e xunt'i, ya mi söya c'e xunt'i.

Jesús sana a un sordomudo

³¹Nuc'ua e Jesús o mbedye na yeje cja c'o jñiñi c'o mi jārā a Tiro, o cjogü cja c'o jñiñi c'o mi jārā

a Sidón 'ñe a Decápolis. O zät'ä cja c'e zapjü a Galilea. ³²O sinpiji c'ua 'naja bëzo c'ü mi ngogö, xo mi c'üjne c'e bëzo. O dyötüji e Jesús ro 'ñe's'e o dyë cja c'e bëzo. ³³E Jesús o xöcü c'ua c'e bëzo c'ü mi ngogö. O c'ua't'ä c'ua o ñidyë cja o ngö'ö. Cjanu o zos'ü o ñidyë, o ndötpü c'ua o c'ijñi c'e bëzo. ³⁴O nä's'ä c'ua a jens'e e Jesús. O yeya, o mama c'ua:
—Efata, eñe.

C'e jña ne ra mama: “Xogü.”

³⁵Ya o dyärā c'ua c'e bëzo. Xo o jogü c'ua o c'ijñi, o ña c'ua na jo. ³⁶E Jesús o manda c'ua c'ü dya cjó ro ma xipjiji c'ü vi tsja angueze. Pero 'ma o xipjiji dya ro mamaji, xenda mi mamaji c'ua. ³⁷Me mi sü c'ua c'o nte, mi mamaji:

—Me na jo texe yo cja'a ne bëzo nu. Cjapü ra dyärā yo ngogö, 'ñejoyo ngone cjapü ra ña'a.

Jesús da de comer a cuatro mil personas

8 Dya mezhe c'ua, o jmurü na yeje na puncjü o nte. Mi ojtjo pje ro ziji. Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o o discípulo c'ü je ro chëzhiji cja o jmi, cjanu o xipjiji:

²—Rí juentscö yo nte, na ngueje ya pa jñipa c'ü ya ró cārāgöji va, y dya cja jünji pje ra ziji. ³Ma rá tājāji ra möji o ngumüji c'ü dya ra ziji o xëdyi, ra tögüji cja 'ñiji. Cārā yo vi 'ñeje na jë.

⁴O ndünrü c'ua c'o o discípulo o xipjiji e Jesús:

—¿Ja ri bübü va o tjömëch'i c'ü rguí nijmi yo nte yo na puncjü? Na ngueje rí cārāgöji va cja ne ndajyadü.

⁵O ndünrü c'ua e Jesús o dyönüji:

—¿Ja nzi tjömëch'i in jüngueji?

Anguezeji o mamaji:

—Yenchtjo yo rí jünjme.

⁶Nuc'ua e Jesús o manda c'ua c'o nte ro mimiji a jömü. Cjanu o jñü c'ua c'o yencho tjömëch'i. Cjanu o unü na pøjö Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua c'o tjömëch'i, cjanu o unü c'o o discípulo. Nuc'ua c'o o discípulo o unüji c'ua c'o nte'e.

⁷Xo mi jünji ja nzi ts'ijmō. E Jesús xo o unü na pøjö Mizhocjimi c'o jmō, cjanu o xipji c'o o discípulo xo ro unüji c'ua c'o nte. ⁸O ziji c'ua; o nijmiji na jo. Nuc'ua o nguis'titjoi c'ua c'o ts'ipëraso c'o vi mboncjütjo. O nizhi yencho bos'i c'o. ⁹Nu c'o nte c'o o zi, mi nziyo mil c'o. Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua c'o nte ro möji o ngumüji. ¹⁰Cjanu o dat'ü c'ua cja c'e bül'ü co c'o o discípulo. O möji c'ua cja c'o jñiñi a ma a Dalmanuta.

Los fariseos piden una señal milagrosa

¹¹Ma ya vi zät'äji nu, o säjä c'ua c'o fariseo. O ã zöji o jña e Jesús. O dyötüji c'ü pje ro jñandaji c'ü rví 'ñeje a jens'e, ngue c'ua ro mbäräji pje mi pjëzhi e Jesús. ¹²O yeya e Jesús o xipjiji:

—Yo nte yo cãrã yo cjë dya, ¿jenga örüji pje ra jñandaji ngue c'ua ra mbäräji pje pjëtscö? Na cjuana c'ü rí mangö, dya ra ch'unüji c'ü ra jñandaji.

¹³O ma c'ua e Jesús o zogütjo c'o fariseo. O dat'ü cja c'e bü, o möji c'o o discípulo c'ü 'na lado cja c'e zapjü.

La levadura de los fariseos

¹⁴C'o o discípulo e Jesús, 'natjo tjömëch'i c'ü vi jñünüji 'ma o dat'üji

cja c'e bü, na ngueje vi jyombeñeji.

¹⁵Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Pjötüpüji ngüenda c'o o levadura c'o fariseo 'ñe c'o o levadura e Herodes.

¹⁶C'o discípulo mi pötma mamaji:

—Xitscöji a cjanu ne Jesús, na ngueje c'ü dya ró jüngöji o tjömëch'i.

¹⁷Mi pãrã e Jesús c'ü mi cjiññiji, nguec'ua o xipjiji c'ua:

—¿Jenga in pötqui mamaji na ngue c'ü dya i jñüji o tjömëch'i? ¿Cjo dya be in pãrãgueji c'ü sō rá da'c'eji c'ü rí si'ijji? ¿Cjo ya me na me in mü'bügueji? ¹⁸¿Cjo dya in jandagueji co in chöji? Bübü in tsöji. ¿Cjo dya pje in äräji? ¿Cjo dya in mbeñeji? ¹⁹Nu 'ma ró xënmbi c'o tsi'ch'a tjömëch'i, o nijmi c'o tsi'ch'a mil o bëzo. ¿Ja nzi bos'i o ts'ipëraso c'o i tsi's'ijji?

Anguezeji o ndünrüji o xipjiji:

—O nizhi doce c'o bos'i c'o o mboncjü.

²⁰Xe o ña e Jesús o xipjiji:

—Nu 'ma ró xënmbi c'o yencho tjömëch'i, o nijmi c'o nziyo mil o bëzo. ¿Ja nzi o bos'i o ts'ipëraso c'o i tsi's'ijji?

Anguezeji o ndünrüji o xipjiji:

—O nizhi yencho c'o bos'i c'o o mboncjü.

²¹Nuc'ua o mama e Jesús o xipjiji:

—¿Cjo dya be in tendioji ja cja c'ü rí xi'ts'igöji?

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²²Nuc'ua o zät'ä e Jesús 'ñe c'o o discípulo a Betsaida. C'o nte o sinpiji 'naja bëzo c'ü mi ndëzhö. Mi ötüji e Jesús ro 'ñe's'e o dyë cja c'e bëzo c'ü mi ndëzhö. ²³Nuc'ua

e Jesús o pënchp'i o dyë, o zidy a ñünü cja c'e jñiñi. Cjanu o ngosp'ü c'ijñi o ndö'ö. Cjanu o 'ñe's'e c'ua o dyë'ë. O mama c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e, ¿cjo ya in janda?

²⁴O ndünrü c'ua c'e bëzo o mama:

—Rí jandagö yo bëzo; 'ñetse nza cja za'a. Pero nzhodüji.

²⁵Nuc'ua e Jesús o 'ñe's'e na yeje o dyë cja o ndö c'e ndëzhö. O nguinch'i c'ua na jë c'e bëzo. O jogü o ndö'ö. Ya ndäcä c'ua na jo texe.

²⁶E Jesús o ndjä c'ua cja o ngümü.

O mama e Jesús o xipji c'e bëzo:

—Dya rí sät'a cja c'e jñiñi. Dya cjó rí ma xipji nu, c'o ró c'agö.

Pedro declara que Jesús es el Cristo

²⁷Nuc'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo o möji cja c'o jñiñi c'o tsja a Cesarea de Filipo. 'Ma mi pöji cja 'ñiji o tsja t'önü e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—¿Pje mama yo nte pjëtsigö?

²⁸O ndünrü c'ua anguezeji:

—Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Juan c'ü mi jichi cja ndeje yo nte. Dyaja c'o mama ngue'tsc'e e Elías. Dyaja c'o mama ngue'tsc'e 'naja c'o profeta c'o mi cãrã mi jinguã.

²⁹O mama c'ua e Jesús o dyönüji:

—Natsc'ëji, ¿pje in mangueji? ¿Pje pjëtsigö?

O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Ngue'tsc'e e Cristo o 'ñemp'ëgue Mizhocjimi rí mandague.

³⁰Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo c'ü dya cjó ro xipjiji c'ü mi ngue Cristo c'ü.

Jesús anuncia su muerte

³¹Nuc'ua o mbürü e Jesús o xipji c'o o discípulo c'ü mi jyodü ro zädä. O xipjiji:

—Nutsco rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ni jyodü me rá sufridogö na puncjü. Ra jñüncü nguenda c'o tita c'o pje pjëzhi, 'ñe c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o xöpü o ley Mizhocjimi, ra mamaji c'ü na s'o c'ü rí c'agö. Nuzgö ra mbötcügöji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tegö rá bübüjtjo na yeje.

³²O xipjiji na jo'o yo jña'a yo. Nuc'ua e Pedro o xöcü 'na lado e Jesús, y o mbürü o hüench'i. ³³O ñezhe c'ua e Jesús, o jñanda c'o dyaja o discípulo. O mama c'ua e Jesús o huench'i e Pedro:

—C'ueñe cja ín jmigö, Satanás. Nu c'ü in c'ijñigue, dya pje ngue c'ü c'ijñi Mizhocjimi; ngueje c'ü je c'ijñi yo nte.

³⁴Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'ua c'o nte 'ñe c'o o discípulo; o xipjiji:

—'Ma cjó c'o ne ra ndünt'ü ín xütjügö, dya ra tsja c'ua ja nzi ga netsjë. Ra bübü dispuesto ra sufrido o ra ndü. Y ra ndenngue co nutsco.

³⁵Na ngueje nu c'o dya bübü dispuesto ra sufrido o ra ndüji, dya ra chöt'üji c'ü rguí bübüjtjoji. Pero nu c'o bübü dispuesto ra bö't'ü na ngue c'ü ni 'ñejmezügöji 'ñe c'ü ni xipjiji yo nte xo ra 'ñejmezüji, ra chöt'üji c'ü rguí bübüjtjoji. ³⁶Nu 'ma ro tsja 'na nte ro tsjapü o c'aja texe yo bübü va cja ne xoñijömü, pero 'ma ro jyëzi Mizhocjimi c'e nte, ¿pje rví muvi? ³⁷Na ngueje, 'ma ya jyëzi Mizhocjimi 'na nte, dya ra sö c'e nte pje ra unü Mizhocjimi ngue c'ua ra ë bübü Mizhocjimi co angueze.

³⁸Yo pa dya yo, ya mbëtspiji o jña Mizhocjimi; me cjaji na s'o. Nu c'ü ra tseje rgá 'ñejmezü 'ñe ín jñagö, nuzgö dya rá recibido angueze 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi. Rá

ēcjö na yeje; c'ua ja ga cja me na zö c'ü mi Tatagö, je rga cjazgö nu 'ma rá ěcjö. Rá ěcjö co o anxé Mizhocjimi; me rrā zözgöjme.

9 Xo o mama e Jesús: —Na cjuana rí xi'tsc'öji, bübü nu yo cārā va, yo dya ra ndū'ü hasta 'ma cja ra nu'uji ja ga cja 'ma ra manda Mizhocjimi co texe o poder.

La transfiguración de Jesús

²Ma ya vi cjogü 'ñanto pa, e Jesús o zidy e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan. O mötsjëji cja 'na t'eje c'ü me ma ndā'ā. 'Ma mi jandaji, 'nangua o pötü c'ua o jmi e Jesús.

³Xo pötü c'ua ja ma 'ñetse o bitu, me mi juēs'i, me ma t'öxü nza cja xitsji. Ni ri 'naja mbedye cja ne xoñijömü c'ü ra tsjapü me rrā t'öxü a cjanu. ⁴Jo ni 'ñetse c'ua e Elías 'ñe e Moisés, mi ñaji e Jesús. ⁵Nuc'ua o ña c'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Xöpüte, me na jo rí cārāgöji va. Rá ät'ājme jñi ts'ingumü co dyēza. 'Naja c'ü rá ä'tc'öjme, 'naja c'ü rá ä'tp'ājme e Moisés, 'naja c'ü rá ä'tp'ājme e Elías, eñe.

⁶O mama a cjanu e Pedro na ngueje me mi sū angueze 'ñe c'o yeje c'o mi dyoji. Nguec'ua dya mi parā pje ro mama. ⁷O säjä c'ua 'na ngömü c'ü o ě ngobü anguezeji. O dyäräji c'ua 'na jña cja c'e ngömü c'ü mi mama a cjava:

—Nujnu ngue ín Ch'igö nu me rí s'iya. Dyätäji angueze.

⁸Nuc'ua 'ma o ndäcä c'o discípulo, dya cja jñandaji e Moisés 'ñe e Elías; ya mi nguextjo e Jesús c'ü mi bübü.

⁹Nuc'ua 'ma ya ma sjöbüji cja c'e t'eje, cjanu o mama c'ua e Jesús o xipji:

—Dya cjó rí xipji yo cja i jñandaji. Nutscö rvā ěcjö cja Mizhocjimi. 'Ma rá tügö, rá tegö na yeje. Cja rí xipji 'ma yo nte.

¹⁰Nguec'ua mi cjiñitsjëji c'o vi jñandaji. Dya cjó mi xipji. Pero mi pötma mamaji pje mi ne ro mama c'ü ro te'e cja c'o añima. ¹¹Nuc'ua c'o discípulo o dyönüji e Jesús:

—¿Jenga mama c'o xöpü o ley Mizhocjimi c'ü ni jyodü ot'ü ra ějē na yeje e Elías, cja rron ějē e Cristo?

¹²O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—Na cjuana c'e jña c'ü mamaji, c'ü ot'ü ra ějē na yeje e Elías ra ě jocü texe. ¿Pje mama cja o jña Mizhocjimi? Mama a cjava c'ü me rá sufridogö, nutscö rvā ěcjö cja Mizhocjimi. Xo ra tsjacüji c'ü dya pje ni muvizügö. ¹³Nuzgö rí xi'tsc'öji, e Elías ya ějē na yeje c'ü. O tsjapüji c'ü me mi ne anguezeji, c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü ro tsjapüji.

Jesús sana a un muchacho que tiene un espíritu malo

¹⁴Nuc'ua 'ma o zät'äji nu ja mi cārā c'o dyaja discípulo, o jñandaji na puncjü nte c'o ya vi jmurü nu. Mi cārā nu c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Mi söji jña co c'o discípulo. ¹⁵Nuc'ua c'o nte 'ma o jñandaji e Jesús, me co mājäji. O cjavañji o ma zenguaji angueze.

¹⁶Nuc'ua e Jesús o dyönüji:

—¿Ja cja c'e jña c'ü in mangueji?

¹⁷O ndünrü c'ua 'naja bëzo c'ü ma dyoji c'o nte, o mama:

—Xöpüte, ró sin'c'igö ín ch'igö na ngueje bübü demonio cja o mü'bü

c'ü cchapü ra ngone. ¹⁸C'e demonio texe c'ua ja pënch'i me cchapü ra ñus'ü. Me pjont'ü pjügü a ne'e. Me s'ich'i o s'ibi; me zëchi o cuerpo. Ró xipji yo in discípuogue ro pjombgüji c'e demonio; dya sô ra pjongüji, eñe.

¹⁹O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'eji in cārāji yo cjë dya, dya in ejmeji. ¿Jenga dya in creozüji rá pjöxc'üji rí tsjaji c'o na nojo? Maco ya mezhe rí cārāgöji, ya mezhe rí pë'sc'ö paciencia co nu'tsc'eji. Sinqüji ne t'i'i.

²⁰O sinpiji c'ua. C'e demonio 'ma o jñanda e Jesús, exo tsjapü o mbi'ch'i c'e t'i. O nügü c'e t'i; mi ñus'ü. Me mi pjont'ü pjügü a ne'e.

²¹Nuc'ua e Jesús o tsja t'önü, o xipji c'ü nu tata c'e t'i'i:

—¿Jinguã ndeze o mbürü c'ü sufrido a cjanu ne t'i?

O ndünrú c'ua c'ü nu tata c'e t'i o mama:

—Ndeze 'ma cja mi ts'it'i me sufrido a cjanu. ²²C'e demonio ya na puncjü ga tsjapü ga zo'o cja sivi 'ñe cja ndeje, ngue c'ua ra mbö't'ü. Nu 'ma sô pje rí tsjague, juentsquegöbe, pjöxcügöbe.

²³O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—In önnü, ¿cjo sô pje rá cjangö? Rí önnü'ügö, nu'tsc'e, ¿cjo ra sô rí 'ñejmegue Mizhocjimi? Nu c'ü ejme Mizhocjimi, Mizhocjimi ra tsja texe c'o ra dyötü.

²⁴Exo mapjü c'ua na jens'e c'ü nu tata c'e t'i, o mama:

—Rí ejmegö Mizhocjimi. Pero bëtsi, nguec'ua rí ö't'ügö rí pjöxcü rá ejmegö Mizhocjimi texe c'ua ja nzi ga ne angueze.

²⁵Nuc'ua 'ma o jñanda e Jesús ma jmurü na puncjü nte, o huënch'i c'ua c'e demonio, o xipji:

—Nu'tsc'e demonio in cchapü ra ngone 'ñe ra ngogö ne t'i, rí mandats'ü rí pedye cja ne t'i. Y dya cja nzho xe rí tsich'i cja o mü'bü.

²⁶Nuc'ua c'e demonio o mapjü; o tsjapü me mi mbi'ch'i c'e t'i. Cjanu o mbedye c'ua c'e demonio. Nuc'ua o jändü c'e t'i. Mi nza cja c'ü ya vi ndü. Nguec'ua na puncjü nte c'o mi mama: “Ya ndü'ü.” ²⁷Nuc'ua e Jesús o pënch'p'i a dyë'ë, o xos'ü. O böbü c'ua c'e t'i'i.

²⁸Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo cja c'e ngümü nu ja mi oxü. C'o o discípulo o xipjitsjëji c'ua:

—¿Jenga dya sô ro pjombgüjme c'e demonio?

²⁹O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Na demonio nza cja nu c'ü cja ró pjongü, dya cjó ra sô ra pjongü 'ma dya ra dyötü Mizhocjimi 'ñe ra mbempje.

Jesús anuncia otra vez su muerte

³⁰Nuc'ua o möji a ma a Galilea. E Jesús dya mi ne cjó ro mbārā ja mi bübü angueze. ³¹Na ngueje mi xöpü c'o o discípulo. O xipjiji:

—Nutsco rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra nzhögügöji cja yo nte ra mbötcüji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetjogö, embeji.

³²Anguezeji, dya mi pārají pje mi ne ro mama c'o jña c'o. Mi süji ro dyönüji ja ma cja c'o jña.

¿Quién es el más importante?

³³E Jesús 'ñe c'o o discípulo o zät'äjí a Capernaum. 'Ma ya mi

cārāji cja ngumü, o mama c'ua e Jesús o dyönüji:

—¿Ja cja c'o mi mamagueji 'ma ma ēji cja 'ñiji?

³⁴C'o discípulo dya ndünrüji na ngueje vi pötva dyönüji cja 'ñiji cjó ngue nza texeji ro nguejme na nojo.

³⁵Nuc'ua o mimi e Jesús, cjanu o ma't'ü c'ua c'o doce discípulo o xipjiji:

—'Ma cjó c'o ne ra nguejme na nojo, ni jyodü dya ra tsjapü na nojo; ra pjöxte, ra mbös'ü texe yo nu minteji.

³⁶Nuc'ua e Jesús o ziji c'ua 'na ts'it'i. O 'ñeme c'ua a nde nu ja mi cārāji. O ndēs'i c'ua. Cjanu o xipjiji:

³⁷—'Naja nte c'ü s'iya 'naja yo ts'it'i na ngueje c'ü ejmezügö c'e nte, nguetscö s'iyazü. 'Ma cjó c'o s'iyazü, dya nguextjözügö c'ü s'iya, xo s'iya Mizhocjimi c'ü o ndäcjä va cja ne xoñijömü.

**El que no está contra nosotros,
está a nuestro favor**

³⁸O mama c'ua e Juan o xipji e Jesús:

—Xöpüte, ró jandajme 'na bëzo c'ü mi nännc'ägue in chjü ma pjongü yo demonio. Ró xipjijme c'ü dya ro tsja a cjanu na ngueje, dya rí dyocjöji c'ü.

³⁹O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya rí ts'a's'üji c'e nte. Na ngueje dya cjó nännnä ín chjügö ga tsja c'o na nojo, nuc'ua cja rron mama na s'ozügö. ⁴⁰Na ngueje nu c'ü dya nugüji na ü, ngue ín dyocjöji c'ü. ⁴¹Na cjuana rí xi'ts'iji, nu c'ü ra dya'c'üji ndeje rí siji na ngueje ín ntets'üji nutschö e Cristo, nuc'ü, Mizhocjimi ra ngö't'ü c'ü.

El peligro de caer en pecado

⁴²'Ma cjó c'o ra tsjapü ra tsja na s'o 'naja yo ts'iquë yo ejmezügö, xenda rvá jo ro jyü'tp'üji 'na travacjüjnü o dyizi c'e nte c'ü, cja rron pant'aji c'ua cja trazapjü, que na ngueje c'ü ro tsjapü ro tsja na s'o 'naja c'ü ejmezügö. ⁴³Maco in mamaji ngue in dyëji c'ü cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma. Xenda na jo rí ma bübütjoji co Mizhocjimi c'ü ri 'natjo in dyëji que na ngueje ri bübü nza yeje in dyëji ri möji a linfiernu cja c'e sivi c'ü dya ra juench'e. ⁴⁴Cja c'e lugar, dya tû c'o dyoxü c'o jäl'ä cja c'o ya ndü; 'ñe c'e sivi dya juench'e. ⁴⁵Maco in mamaji ngue in cuaji c'ü cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma. Xenda na jo rí ma bübütjoji co Mizhocjimi c'ü ri docuaji que na ngueje ri bübü nza yeje in cuaji, ra pantc'aji cja c'e sivi c'ü dya ra juench'e. ⁴⁶Cja c'e lugar, dya tû c'o dyoxü c'o jäl'ä cja c'o ya ndü; 'ñe c'e sivi dya juench'e. ⁴⁷Maco in mamaji ngue in chöji cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, jñü'müji 'ma. Xenda na jo rí tsjogüji nu ja manda Mizhocjimi c'ü ri 'natjo in chöji que na ngueje ri bübü nza yeje in chöji, ra pantc'aji cja c'e sivi a linfiernu. ⁴⁸Cja c'e lugar, dya tû c'o dyoxü c'o jäl'ä cja c'o ya ndü; 'ñe c'e sivi dya juench'e.

⁴⁹'Mi jinguã mi jtüt'üji o animal c'o mi unüji Mizhocjimi; xo mi ü's'üji ö c'o. Texets'üji in chjentjoji c'o animal c'o mi jtüt'üji na ngueje rí tsjogüji na puncjü c'o na s'ëzhi.

⁵⁰Na jo o ö'ö. Pero 'ma rrä 'huë'ë c'o ö'ö, ¿ja xe rgá öxcü 'ma? Nu'tsc'eji ni jyodü rí chjëntjoji c'e

ō'ō c'ü na quiymi. Ni jyodü rí pötqui ñe'ejí.

Jesús enseña sobre el divorcio

10 Nuc'ua o mbedye c'ua nu, e Jesús. O ma cja c'o jñiñi c'o tsja a Judea. O mbes'e c'ü 'nanguarü c'e ndare a Jordán. Nuc'ua na yeje o jmurü na puncjü nte nu ja mi bübü e Jesús, c'ua ja nzi va jmurüji nu ja ot'ü mi bübü. O xöpüji c'ua ja nzi va xöpü c'o dyaja nte. ²O säjä c'ua c'o fariseo. Chaque o tsjapüji t'önü e Jesús. C'ü mi ñejeji, ngue c'ü ro zöji e Jesús. Mi cjijñiji 'na ro jyopü c'ü ro mama. O dyönüji:

—¿Ja ga mama cja o ley Mizhocjimi, cjo na jo 'na bëzo ra mbëzi nu su'u?

³O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Pje mama cja yo mandamiento yo o dyopjü e Moisés?

⁴O mama c'ua c'o fariseo:

—E Moisés o unü sjëtsi e bëzo ro unü xiscōma c'ü rví mbëzi nu su.

⁵O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'eji me na me in mü'büji, dya in s'iyaji c'o nin suji, nguec'ua o dya'c'eji sjëtsi e Moisés rí pëziji c'o. ⁶Pero 'ma o mbürü o ngärã yo nte, dya ma cjanu. Na ngueje ndeze 'ma ot'ü, Mizhocjimi o 'ñeme e bëzo ñe e ndixü. ⁷Nguec'ua nu yo bëzo ga zogüji nu tata 'ñe nu nana, ga mimivi c'ü nu su. ⁸C'o mi yeje ya rí 'natjo o ts'inguevi. Dya cja ri yeje, ya ri 'natjo o ts'inguevi c'ua. ⁹Nu c'o o tsjapü Mizhocjimi ra 'natjovi, dya ra xöcü e bëzo.

¹⁰Nuc'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo o cjogüji a mbo cja 'na ngümü. Nuc'ua c'o discípulo o

dyönüji ja ma cja c'o cja vi mama.

¹¹O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu c'ü ra mbëzi nu su, cja rron chjüntüvi c'ü 'naja ndixü, tsājã ndixü 'ma c'ü. ¹²Nu 'ma ngueje e ndixü ra mbëzi nu xira cja rron chjüntüvi c'ü 'naja bëzo, tsājã bëzo 'ma c'e ndixü c'ü.

Jesús bendice a los niños

¹³Ma ëjë c'o nte ma siji c'o o ts'it'iji cja o jmi e Jesús, ngue c'ua e Jesús ro 'ñe's'e o dyë anguezeji ro dyötpüji Mizhocjimi. Nuc'ua c'o discípulo 'ma o jñandaji c'o, o huënc'h'iji c'ua c'o ma siji c'o ts'it'i. ¹⁴Pero e Jesús 'ma o jñanda c'ü mi cja c'o o discípulo, o üdü c'ua. O xipjiji:

—Jyëziji yo ts'it'i ra ëji cja ín jmigö; dya rí ts'a's'üji yo, na ngueje nu c'o va ëjë co nuzgö nza cja yo ts'it'i, ngueje c'o cjapü Mizhocjimi o nte c'o. ¹⁵Na cjuana rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o dya ra ëjë co nuzgö c'ua ja nzi ga 'ñeje yo ts'it'i, 'ma dya ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra dyätä, dya ra sö Mizhocjimi ra tsjapü o nte, eñe e Jesús.

¹⁶Nuc'ua o ndë's'i c'ua nzi 'naja c'o ts'it'i. O 'ñe's'e o dyë anguezeji o dyötpüji Mizhocjimi nzi 'naja.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁷Ma ya mi pedye e Jesús ro ma cja 'ñiji, o cjuañi 'na bëzo o säjä nu ja mi bübü e Jesús. O ndüñijömü cja o jmi, cjanu o mama c'ua:

—Na jots'ügue, xöpüte. ¿Pje na mbë c'ü rá cjagö ngue c'ua ra ch'acü rá bübüjtjo co Mizhocjimi para siempre?

¹⁸E Jesús o xipji:

—¿Jenga in xitsi na jozü? Dya cjó búbü c'ü na jo'o; nguextjo Mizhocjimi. ¹⁹In pãrãgue c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o o dya'c'üji. Mama a cjava c'o: “Dya rí tsãji ndixü; yo ndixü dya ra tsãjãji bëzo. Dya rí pö't'üteji. Dya pje rí pönüji. Dya rí xos'üji bëchjine. Dya cjó rí dyonpüji. Rí respetaoji nin tataji 'ñe nin nanaji.”

²⁰O ndünrú c'ua c'e bëzo:

—Xöpüte, texe yo, ya nde ró cjağö yo ndeze 'ma cja rmí ts'iquëgö.

²¹E Jesús 'ma o jñanda c'e bëzo, o ne'e, cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e, xe bëzhi 'naja c'ü rí tsjague. Ma pögue texe c'o in pë's'i, unügue c'o dya pje pë's'i. A cjanu rí pë's'igüe a jens'e c'o me ni muvi. Cja rrí 'ñecje rí chjünt'ü ín xütjügö.

²²Nuc'ua 'ma o dyärã c'e bëzo c'o vi mama e Jesús, me co ndümü va ma'a, na ngueje mi pë's'i na puncjü.

²³Nuc'ua e Jesús o jñanda texe c'o mi cãrã nu, o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Nu c'o me pë's'i na puncjü, me na s'ëzhi c'ü ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra dyätãji angueze.

²⁴Ma o dyärã c'o discípulo c'o vi mama e Jesús, o züji. Pero e Jesús o xipji na yeje:

—Nu'tsc'eji ín ch'its'üji, me na s'ëzhi c'ü ra tsjapü o nte Mizhocjimi nu c'o cjiñi me ra mbös'üji c'o pë's'iji. ²⁵Naja camello, dya sö ra cjogü cja o xägö 'na dyepjadü. Je xo ga cjatjonu 'na nte c'ü pë's'i na puncjü, dya sö ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra tsjapü o nte.

²⁶Nuc'ua anguezeji xenda mi süji c'ua. O mamaji:

—'Ma a cjanu, ¿cjó ngue c'ü ra sö ra jogü o mü'bü?

²⁷E Jesús cjanu o jñandaji c'ua, o xipji:

—Dya cjó sö yo nte ra jocütsjé o mü'bü; pero Mizhocjimi sö ra jopcü o mü'büji. Na ngueje Mizhocjimi sö ra tsja texe.

²⁸O mama c'ua e Pedro:

—Nutsçöjme ró sogüjme texe c'o mi pë's'ijme ngue c'ua rí tjünt'ügöjme in xütjügüe.

²⁹O ndünrú c'ua e Jesús o mama:

—Cãrã c'o ejmezügö c'o ra zopjü ín jñagö yo nte. Nguéc'ua ra zogü o ngümüji, o nu cjuarmaji, o nu cjúji, o nu 'ninzhömüji, o nu cjújuëji, o nu tataji 'ñe nu nanaji, o nu t'iji, o o juajmaji. ³⁰C'o ra tsja a cjanu, ra ch'unüji c'ü rrã puncjü que na ngueje 'naja ciento c'ü mi pë's'iji 'ma ot'ü. Ra ch'unüji o ngümüji, 'ñe nu cjuarmaji, 'ñe nu cjúji, 'ñe nu 'ninzhömüji, 'ñe nu cjújuëji, 'ñe nu nanaji, 'ñe nu t'iji, 'ñe o juajmaji. Xo ra nuji na ü; ra tsja yo nte. Xo ra ch'unüji c'ü rguí búbütojji co Mizhocjimi. ³¹Je a cjanu, c'o cjavü vi tsjaji c'o me ni muvi, dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'o. C'o unü ngüenda c'ü dya ni muvi c'ü cjaji, rguí muvi na puncjü a jmi Mizhocjimi c'o.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

³²E Jesús 'ñe c'o o discípulo mi pöji cja 'ñiji, mi cjins'iji a ma a Jerusalén. Mi ot'ü a xojñi e Jesús. Me mi sü c'o discípulo 'ñe c'o nte c'o mi tjünt'ü a xütjü. Nuc'ua e Jesús o xöcü c'o doce o discípulo, o

ñatsjëji o xipjiji c'ü ro tsjapü c'o nte ro sufre angueze. ³³O xipjiji a cjava:

—Ya rrã möjö a ma a Jerusalén nu ja ra nzhögügöji nutscö rvã ëcjö cja Mizhocjimi. Ra nzhögügöji cja o dyë c'o ndamböcjimi 'ñe c'o xöpü o ley Mizhocjimi, ngue c'ua ra jñüncöji ngüenda c'ü rguí mbötcöji. Ra nzhögügöji c'ua cja o dyë c'o dya menzumü a Israel. ³⁴Me ra tsjacüji burla ra zoxcüji, ra ndaxcöji o chirrio, ra mbötcüji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetcjö rá bübütjo na yeje.

Jacobo y Juan piden un favor

³⁵Nuc'ua e Jacobo co e Juan, c'o o t'i e Zebedeo, o chëzhivi a jmi e Jesús. O xipjivi:

—Nu'tsc'e, xöpüte, rí negöbe rí tsjacübe 'na favor nu rá ö'tc'übe.

³⁶O ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi: —¿Pje na mbëjë c'ü in nevi rá cja'c'üvi?

³⁷O ndünrüvi o xipjivi: —Dyacübe sjëtsi rá mimigöbe nu ja rí mandague; 'naja cja in jodyë, 'naja cja c'ü 'naja in dyë.

³⁸O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'o yeje o discípulo: —Dya in unnc'evi ngüenda c'ü in ötcügövi. Nuzgö rá sufridogö c'o ra tsjacü yo nte; y rá tügö. Nu'tsc'evi dya, ¿cjo ra sö rí sufridovi c'o?

³⁹O ndünrüvi c'ua: —Jägã, ra sözübe, eñevi. Nuc'ua e Jesús o xipjivi: —Nuzgö rá sufridogö y rá tügö. Jã, na cjuana xo rí sufridoguevi y rí chüguevi. ⁴⁰Pero dya nquezgö tocazü rá unü cjö ra mimi cja in jodyë, ne ri ngue c'ü 'nanguarü.

Nguextjo c'ü mi Tatagö c'ü ya juajnü cjö ra mimi nu.

⁴¹Nuc'ua c'o dyëch'a discípulo 'ma o dyärãji, o mbürü o ünbüji c'ua e Jacobo 'ñe e Juan. ⁴²Pero e Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo ro chëzhiji, cjanu o xipjiji c'ua:

—In pärãgueji ja cja c'o pje nde pjëzhi cja yo nte yo dya pärã Mizhocjimi, cjaüji yo nte ra tsjaji c'ü mandaji. Y xipjiji ra tsjaji c'o söji me na jyü. ⁴³Nu'tsc'ëji, dya rga cjatsc'ëji c'ua nzi ga cja c'o pje pjëzhi. 'Ma bübütsc'ëji 'naja c'ü ne ra tsjapü na nojo a jmi Mizhocjimi, ni jyodü ra mböxc'üji 'ma c'ü, dya ra mandats'üji. ⁴⁴Y c'o ra ne ra tsja in xojñigueji, ni jyodü ra mbë'pc'üji c'o, dya me ra mandats'üji. ⁴⁵Nutscö c'ü rvã ëcjö cja Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra mbëpqui yo nte'e; ngue c'ü rá pëpcö yo. Xo rvã ëcjö rá tügö, ngue c'ua rá cjö'tp'ü o nzhübü na puncjü o nte'e, c'ü rga emeji libre, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

⁴⁶O zät'ãji c'ua a Jericó. Nuc'ua o mbedyeji nu, e Jesús 'ñe c'o o discípulo 'ñe na puncjü nte. Cja c'e 'ñiji c'ü mi pöji, mi junrü 'naja bëzo c'ü mi ndëzhö c'ü mi chjü Bartimeo. Mí ngueje nu t'i e Timeo. Mí örü o merio. ⁴⁷C'e bëzo 'ma o dyärã mi ngueje e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret c'ü ma cjogü, o ña c'ua na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e Jesús o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

⁴⁸Na puncjü c'o nte o huënc'h'iji c'ua c'e bëzo o xipjiji ro ngo't'ü o

ne. Pero nuc'ü, xenda o mapjü na jens'e:

—Nu'tsc'e o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

⁴⁹Nuc'ua e Jesús o böbü c'ua o mama:

—Ma't'üji ne bëzo ra chëzhi cja ín jmigö.

O ma't'üji c'ua c'e bëzo c'ü mi ndëzhö o xipjiji:

—Böbü dya, mama e Jesús rí chëzhigüe cja o jmi. Jñunt'ü in mü'bügüe ra joguts'ü.

⁵⁰Nuc'ua c'e bëzo o ngama c'ü mi tëjë. Exco böbü c'ua o chëzhi cja e Jesús. ⁵¹Nuc'ua o dyönü e Jesús o xipji c'e bëzo:

—¿Pje ín ne c'ü rá cja'c'ü?

O ndünrü c'e bëzo c'ü mi ndëzhö o mama:

—Xöpüte, rí negö rí xocüzü ín chö rá janda.

⁵²E Jesús o xipji c'ua:

—Sö rí magüe dya. Ya na jots'ü na ngueje í 'ñejme c'ü ro jo'c'üts'ü.

Jo ni zätä c'ua o ndö c'e bëzo, ya jñanda c'ua. Cjanu o ndünt'ü a xütjü e Jesús nu ja mi ma'a.

Jesús entra en Jerusalén

11 Nuc'ua o zät'äji a Betfagé 'ñeje a Betania a jmi c'e t'ejje c'ü ni chjü Olivos; ya mi ngue ro zät'äji a Jerusalén. Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'ua yeje c'o o discípulo.

²Cjanu o xipjivi:

—Mëvi cja ne jñiñi nu järä a xojñi. 'Ma rí sät'ävi nu, rí chöt'üvi 'na burru c'ü 'nünt'ü, nu c'ü dya cjó be chägä. Rí xäpcävi, jo rrí sijivi. ³Nu 'ma cjó c'o ra dyönnc'üvi: “¿Jenga ín xäpcävi ne burru?”, ra 'ñents'evi, nu'ma, rí xipjivi a cjava: “Ngue c'ü

ín Jmugöji c'ü ni jyodü; pero jo rá ë sociüts'üttojme”, rí 'ñembevi c'o.

⁴O mëvi c'ua, o chöt'üvi c'e burru. Mi 'nünt'ü a jmi 'na ngoxtji nu ja mi cjogü 'na 'ñiji. O xäpcävi c'ua. ⁵Nu c'o mi cärä nu, bübü c'o o xipjivi:

—¿Pje na cjaguevi? ¿Jenga na xäpcävi ne burru?

⁶Anguezevi o ndünrüvi c'ua ja nzi va xipjivi e Jesús. Nguec'ua va jyëziji o mëvi c'ua. ⁷O sijivi c'ua c'e burru cja e Jesús. Cjanu o ngäsp'ävi c'o mi tëjëvi cja xütjü c'e burru. Nuc'ua o chägä c'ua e Jesús. ⁸Ma puncjü nte c'o mi pöji. Dyaja c'o mi xí'mi o bituji cja c'e 'ñiji; dyaja c'o mi ocü o dyëza mi xí'p'iji.

⁹C'o nte c'o mi ot'ü a xojñi, 'ñe c'o ma bëpja, mi mapjüji mi mamaji:

—Me na jo nu va ëjë nu o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji. ¹⁰Me na jo c'ua ja rgá manda nu; ra manda c'ua ja nzi va manda ín mboxtitaji e David. Me na nojo Mizhocjimi.

¹¹Nuc'ua o zät'ä e Jesús a Jerusalén. O cjogü c'ua a mbo cja c'e templo. O nu'u texe c'o mi cjaji nu. Ya mi nzhä'ä, ngue c'ua o mbedye nu o ma a Betania. O möji c'o doce o discípulo.

Jesús maldice a la higuera sin fruto

¹²Nuc'ua c'ü na jyas'ü, o mbedyeji a Betania o möji a Jerusalén, ya mi sant'a e Jesús. ¹³O jñanda c'ua na jë mi 'ne'e 'na za'a c'ü mi ngue higo c'ü mi cans'a o xi. O ma nu'u cjo ri quis'i c'e higo. 'Ma o zät'ä cja c'e higo, o chöt'ü mi nguxtjo o xi c'o mi cans'a; na ngueje dya mi ngueje o pa'a c'o quis'i o higo. ¹⁴O mama c'ua e Jesús o xipji c'e higo:

—Dya cja ra nguis'its'ü c'ü cjó ra zì'lì, embe.

O dyärä c'o o discípulo.

Jesús purifica el templo

¹⁵O zät'äji c'ua a Jerusalén.

Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo cja c'e templo, cjanu o pjongü a tji texe c'o nte c'o pje nde ma pö, 'ñe c'o pje nde ma tömü nu. Xo o tunbü c'o o mexa c'o mi pötü o merio, 'ñe c'o o silla c'o mi pö o mbaro. ¹⁶Y dya mi jëzi cjó pje ro ndunü a mbo cja c'e templo. ¹⁷O xöpü c'ua c'o nte, o xipjiji:

—Ya t'opjü a cjava: “Nu ín nzungö ngue ngümü c'ua ja ra dyötü Mizhocjimi yo nte yo cärä texe cja ne xoñjömü”, eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'ejì na cjacütjoji nu ín nzungö nza cja 'ma ri ngue o ngümü o mbë'ë c'ua ja tsjôjôji, embeji c'o.

¹⁸C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi o dyäräji c'o mi mama e Jesús; nguec'ua mi jodüji ja rvá mbö't'üji angueze. Anguezeji me mi sÿji na ngueje texe c'o nte me mi mäjä ma dyäräji c'o jña c'o mi mama e Jesús. ¹⁹Nuc'ua c'ü nzhälä o mbedye e Jesús 'ñe c'o o discípulo cja c'e jñiñi.

La higuera se seca

²⁰Nuc'ua 'ma o cjogüji c'ü na jyas'ü o jñandaji c'e higo; ya vi dyot'ü na jo texe. ²¹O mbeñe c'ua e Pedro 'ma ot'ü o nuji c'e higo; o mama c'ua o xipji e Jesús:

—Xöpüte, jñanda ne higo nu i xipji c'ü dya cja ro nguis'lì, ya o dyot'ü.

²²O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Ni jyodü rí jñunt'ü in mü'büji ra dya c'üji Mizhocjimi c'ua ja nzi gui

dyötüji. ²³Na cjuana rí xi'ts'igöji, 'ma rí jñunt'ü in mü'bügeji c'ü ra zädä c'ü in mangueji, y 'ma dya rí yembeñeji, ra sö rí xipjiji ne t'je nu: “C'ueñe c'ua, ma so'o cja ne ndeje”, rí 'ñembeji. Ra tsja c'ua, c'ua ja gui mangueji. ²⁴Nguec'ua rí xi'ts'igöji, texe c'o pje nde rí dyötüji Mizhocjimi, rí jñunt'ü in mü'bügeji c'ü ya o dya c'üji Mizhocjimi c'ü i dyötüji. Nuc'ua ra zädä a cjanu. ²⁵Ma in ötüji Mizhocjimi, ni jyodü rí perdonaaji 'ma cjó pje o tsja c'ejì. Ngue c'ua c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e xo ra perdonaots'üji in nzhubügeji. ²⁶Pero 'ma dya rí perdonaogueji c'ü cjó pje cja c'üji, dya xo ra perdonaots'üji in nzhubüji 'ma, c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e.

La autoridad de Jesús

²⁷O zät'äji c'ua a Jerusalén. 'Ma mi nzhodü e Jesús a mbo c'e templo, o ëjē c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o tita, o säjäji cja o jmi e Jesús. ²⁸O dyönüji: —Nu'tsc'e rí xitscöjme pje pjëtsc'e nguec'ua in cjague yo. ¿Cjó ngue c'ü o 'ñempc'e rí tsjague yo?

²⁹O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji: —Xo rá önnc'ügöji 'naja t'önü. 'Ma rí xitscöji c'ü rá önnc'üji, xo rá xi'tsc'öji 'ma c'ü pje pjëtscö nguec'ua rí cjagö yo. ³⁰¿Cjó o 'ñeme e Juan mi jichi yo nte cja ndeje? ¿Cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, o ngueje yo nte? Xitscöji xä, embeji.

³¹Anguezeji mi pötü ma mamaji c'ua:

—'Ma rá mamaji ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, ra xitscöji: “¿Jenga dya i 'ñejmegueji 'ma c'ü mi xi'ts'ijji e Juan?”, ra 'ñenzgöji. ³²Y

'ma rá mamaji ngueje yo nte c'o o 'ñeme e Juan, dya xo ra sô, eñeji ma mantsjëji.

Na ngueje mi süji yo nte pje c'o ro tsjapüji. Na ngueje yo nte mi ejmeji na cjuana mi profeta e Juan. ³³O ndünrü c'ua anguezeji o xipjiji e Jesús:

—Dya rí pārägöjme cjó 'ñeme e Juan, eñeji.

Xo o ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya xo rá xi'tsc'öji pje pjëtscö nguec'ua rí cjangö yo.

El ejemplo de los trabajadores malvados

12 Nuc'ua e Jesús cjanu o zopjü c'o nte, o xipjiji 'na ejemplo:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi tjë 'na juajma. O ngant'a o uva cja c'ü o juajma, cjanu o ngot'u c'ua. Cjanu o dyö'bü nu ja ro yödüji c'o uva. Cjanu o ndä's'ä c'ua 'naja ts'ingumü nu ja ro mimi c'ü ro mbörü cja c'e juajma. Cjanu o unü c'ua media c'o ro mbëpi c'o uva. Cjanu o ma c'ua na jë. ²Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro jogü c'o uva, cjanu o tsja c'e lamu o ndjäjä 'naja o mbëpji o ma'a nu ja mi pëpiji c'o uva, ngue c'ua ro unüji c'o uva c'o mi toca. ³Nuc'ua c'o mi pëpi c'o uva o zürüji c'e mbëpji c'ü cja vi säjä. O mbäräji c'e mbëpji; cjanu o pjongüji. Dya pje unüji. ⁴Nuc'ua c'e lamu o ndjäjä c'ua c'ü 'naja o mbëpji. 'Ma o zät'ä nu ja mi pëpiji c'o uva, o s'onbüji o ñ'i'; me co tsjapüji na s'o. ⁵Nuc'ua c'e lamu cjanu o ndjäjä c'ua c'ü 'naja o mbëpji. Nuc'ü, o mbö't'üji c'ü. C'e lamu xe o ndjäjä na puncjü c'o dyaja o mbëpji. Pero c'o mi pëpi c'o uva,

nde o tsjapüji na s'o. Dyaja c'o o mbäräji; dyaja c'o o mbö't'üji.

⁶Nu c'e lamu, xe mi büntjo 'naja c'ü xe ro ndjäjä. Mi ngueje nu t'i'i c'ü me mi s'iya. O ndjäjä c'ua c'e t'i'i. O mama c'e lamu: “Nu nu ín ch'igö, ra dyätäji nu.” ⁷Pero 'ma o zät'ä c'e t'i, c'o mi pëpi c'o uva o pötva mamaji: “Nujnu, ngueje nu ra zopcüji ne juajma ra tsjapü o tsjaja. Mö rá pö't'üji ngue c'ua rá cjacpöji ín tsjacjöji ne juajma”, eñeji. ⁸Nuc'ua o zürüji c'e t'i. O mbö't'üji. Cjanu o pjongüji o cuerpo cja c'e juajma.

⁹Xe sido o ña e Jesús o xipjiji: —¿Cjo ín pārägueji pje ra tsja dya c'e lamu? ¿Pje ra tsjapü c'o pëpi c'o uva? C'ü ra tsja, ra ã mbö't'üji. Nuc'ua cja rron unü o media c'o 'ñaja nte ra mbëpi c'o uva.

¹⁰¿Cjo dya i xörügueji c'o ya t'opjü? Je mama a cjava c'o:

Nu c'e ndojo c'ü dya ne c'o mi jäbä c'e ngumü, ngue c'ü ot'ü ya jñumüji cja squina c'ü.

¹¹Ngueje Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü o tsja a cjanu. Nguec'ua me rí cjiñjiji jenga va tsja a cjanu, eñe o jña Mizhocjimi.

¹²Nuc'ua mi jodüji ja rvä zürüji e Jesús. Na ngueje 'ma o mama e Jesús c'e ejemplo, o mbäräji c'ü mi nguetsjë anguezeji vi jyëtsiji c'o mi pëpi c'o uva. Pero dya zürüji na ngueje me mi süji c'o nte. O jyëziji c'ua, o möji.

El asunto de los impuestos

¹³Nuc'ua o ndjäjäji c'ua cja e Jesús, ja nzi o fariseo 'ñe c'o político

c'o mi tjünt'ü a xütjü e Herodes. Ro ma tsjapüji t'önü e Jesús. Ro dyäräji c'ua, xama pje c'o ro mama angueze, ngue c'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'o pje mi pjëzhi. ¹⁴O zät'äji cja e Jesús o xipjiji:

—Xöpüte, rí pārägöjme c'ü na cjuana c'ü in mangue. In xöpügue c'ü na cjuana ja ga cja o 'ñiji Mizhocjimi. Dya cjó in sügue rí zopjü, na ngueje dya in cjaque ngüenda zö pje ri pjëzhi 'na nte. Nguec'ua rí xitsijme pje in cjiñigüe, ¿cjo na jo rá cjöt'üji o contribución c'ü örü e rey César o maxque jiyö?, eñeji.

¹⁵Pero e Jesús ya xmi pätpä c'ü ma s'o c'o mi mbeñeji. Nguec'ua o xipjiji:

—¿Jenga chaque in önnüji? Jñüncüji 'na merio ngue c'ua rá nu'u.

¹⁶O ma jünpüji c'ua 'naja merio. Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Cjó o ñi nu cuat'ü ne merio 'ñe cjó o tjü nu juns'ü?

O ndünrüji c'ua o mamaji:

—Ngueje e César.

¹⁷O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü toca e César, rí unüji e César. C'ü toca Mizhocjimi, rí unüji Mizhocjimi, eñe e Jesús.

Me co nguiñiji c'ua c'ü vi ndünrü e Jesús.

La pregunta sobre la resurrección

¹⁸C'o saduceo mi mamaji c'ü dya ra sö ra te yo añima. O säjä c'ua ja nzi anguezeji cja e Jesús o dyönüji:

¹⁹—Xöpüte, e Moisés o dyopjü cja ín leygöji, 'ma cjó c'o ra ndü, 'ma dya be 'ñeji t'i c'ü nu su, nu'ma, c'ü nu su ra chjüntüvi 'ma c'ü 'naja o

cjuarma c'e bëzo c'ü ya ndü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi ndü, je ngue o tjü c'ü ra jñusp'üji c'e t'i c'ü ot'ü ra jmus'ü.

²⁰Mi bübü yencho bëzo c'o mi cjuarma. 'Naja anguezeji o chjüntü pero o ndü, dya 'ñeji t'i c'ü nu su. ²¹Nuc'ua c'ü na yeje o cjuarma xo chjüntüvi c'e ndixü. Xo ndütjo, dya 'ñeji t'i. Je xo va cjatjonu c'ü na jñi. ²²Nde va cjatjoji c'ua nza yenchoji. O chjüntüji c'e ndixü nza texeji. Y o ndüji, dya 'ñeji t'i. Cjanu o ndü c'ua c'e ndixü. ²³Nguec'ua rí önn'üjme, 'ma ra te c'o añima, ¿cjó ngue c'ü ra tsjapü nu su nza yenchoji? Na ngueje nza yenchoji nde o tsjapüji o suji, eñe c'o saduceo.

²⁴O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—In jyopüji na ngueje, dya in unnc'eji ngüenda pje ne ra mama o jña Mizhocjimi; dya xo in pārägüeji ja ga cja c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. ²⁵Yo nte chjüntüji. Xo 'ñe c'o o t'iji, chjüntpüji. Pero 'ma ra te'e c'o añima, dya cja ra chjüntüji a cjanu. Na ngueje ri chjëntjoji nza cja c'o o anxe Mizhocjimi c'o cārā a jens'e. ²⁶Exi 'mārätjo cja o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, c'ü ra te c'o añima. ¿Cjo dya i xörügueji c'e pasaje nu ja mama c'ü mi tjë c'e bidyi? O dyopjü e Moisés ja va zopjü Mizhocjimi. O mama a cjava Mizhocjimi: “Nguezgö o Mizhocjimi e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob.” ²⁷Mizhocjimi dya ngue o Mizhocjimi c'o añima, ngue o Mizhocjimi c'o bübütjo. Nguec'ua exi 'ñetsetjo, zö ya ndü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, pero bübütjoji y ra tetjoji. Nu'tsc'eji me in jyopüji, dya in cjiñiji na jo, eñe e Jesús.

El mandamiento más importante

²⁸O säjä c'ua 'naja c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi o dyärä 'ma mi söji o jña'a, y o mbärä vi ndünrú na jo e Jesús. O chëzhi c'ua cja o jmi e Jesús, o dyönü:

—¿Ja ngue c'ü xenda ni muvi c'o o ley Mizhocjimi?

²⁹O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—C'ü xenda ni muvi c'o o ley Mizhocjimi je mama a cjava:

“Dyäräji, nu'tsc'eji in menzumüji a Israel. Mizhocjimi c'ü ngueje in Jmugöji, 'natjo c'ü. ³⁰Nguec'ua rí ñegueji Mizhocjimi co texe in mü'büji, 'ñe co texe in aljmaji, 'ñe co texe in pjeñeji, 'ñe co texe c'ü na zëts'iji.” Nujnu nguejnu xenda ni muvi yo o ley Mizhocjimi. ³¹C'ü na yeje o ley Mizhocjimi, chjëntjovi nu cja ró xi'ts'iji. Je mama a cjava: “Rí s'iyaji yo nin minteji, c'ua ja nzi gui s'iyatsjëgueji”, eñe Mizhocjimi. Ojtjo xe 'naja o ley Mizhocjimi c'ü xenda ni muvi nza cja yo.

³²Nuc'ua o mama c'e bëzo c'ü mi xöpü o ley Mizhocjimi:

—Xöpüte, na cjuana c'ü in mangue. 'Natjo Mizhocjimi. Dya bübü xe 'naja c'ü ri Mizhocjimi.

³³C'ü rá neji Mizhocjimi co texe in mü'büji, 'ñe co texe in pjeñeji, 'ñe co texe in aljmaji, 'ñe co texe c'ü na zëtsiji, y rá s'iyaji in minteji c'ua ja nzi rgá s'iyatsjëji, ngue c'o xenda ni muvi. Xenda ni muvi que na ngueje texe c'o animal c'o rá pöt'tüji cja rron tjüt'p'üji Mizhocjimi, 'ñe c'o pje nde rá unüji.

³⁴Nuc'ua 'ma o dyärä e Jesús vi ndünrú na jo c'e bëzo, o xipji c'ua:

—Dya nda bë'ts'i c'ü ra tsja'c'ü o t'its'ü Mizhocjimi c'ü manda texe.

Nuc'ua dya cjó cja rezga pje xe ro dyönü e Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

³⁵E Jesús ma xöpü c'o nte cja c'e templo o xipjiji:

—C'o xöpü o ley Mizhocjimi mamaji e Cristo ri mboxbëche cja e David. ³⁶Maco nguetsjë e David o mama a cjava 'ma o 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi:

Mizhocjimi o zopjü c'ü in Jmugö o xipji:

“Mimi cja in jodyëgö. Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpü yo nuc'ü na ü”, eñe Mizhocjimi.

³⁷E David o nädä e Cristo o mama: “Ngue in Jmugö”, eñe. ¿Pje ne ra mama c'ü ri mboxbëche e Cristo cja e David 'ñe c'ü xo ri ngue o Jmu?

C'o nte c'o mi ärä, ma puncjüji. Me mi mäjä ma dyäräji c'o mi mama e Jesús.

Jesús acusa a los maestros de la ley

³⁸E Jesús 'ma ma xöpüji o xipjiji:

—Rí pjötpüji ngüenda cja yo xöpü o ley Mizhocjimi. Anguezeji cja püji na nojoji ga nzhodüji na maja o bituji. Me xo neji cjó ra mbësp'iji t'ecjañümü rgá zenguaji cja o chöjmü. ³⁹Ma pöji cja nitsjimi, me juajnuji o lugar c'o na jo ja ra mimiji. Y 'ma cjaji mbaxua, me xo juajnüji o lugar c'o me na jo. ⁴⁰Anguezeji jünbüji c'o pë's'i c'o ndixü c'o ya 'nanxü. Pero me cja püji na joji; me mezhe ga dyötüji Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi

ra tsjapü xenda ra sufridoji que na ngueje 'ma dya ri xöpüteji.

La ofrenda de la viuda pobre

⁴¹'Na nu pa e Jesús o mimi a mbo c'e templo a jmi cja c'e ts'icaja nu ja mi mbeñeji Mizhocjimi. O jñanda c'o nte mi junt'üji o merio cja c'e caja. Na puncjü c'o rico mi junt'üji na puncjü merio. ⁴²Xo o ëjê 'na 'nanxü c'ü dya pje mi pë's'i, o ë jñunt'ü yeje ts'imerio; mi ts'iquëtjo mi muvi c'o. ⁴³Nuc'ua e Jesús o ma't'ü o discípulo ro chëzhiji cja o jmi, o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'ts'iji, nu e 'nanxü, nu dya pje pë's'i, nu c'ü o jñunt'ü nu, xenda ni muvi a jmi Mizhocjimi, que na ngue c'o o dyüt'ü yo dyaja.

⁴⁴Na ngueje anguezeji o mbeñeji Mizhocjimi o unüji c'o vi mboncëji. Nu ne ndixü nu dya pje pë's'i, o unü texe c'o rví ma ndömü pje ro zi, eñe.

Jesús dice que el templo será destruido

13 Nuc'ua 'ma ya mi mbedye e Jesús cja c'e templo, o mama c'ua 'naja c'o o discípulo:

—Xöpüte, jñanda yo ndojo, me na zö yo. Me na jo va dyät'äji ne templo.

²O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nujyo in jandaji va cja ne templo, ra zädä c'o pa 'ma dya cja ra jyäns'ä yeje ndojo c'o dya ra yät'ä.

Señales antes del fin

³Nuc'ua e Jesús o ma cja c'e t'eye c'ü ni chjü Olivos c'ü tsjinch'ivi a jmi c'e templo; o mimi c'ua nu.

Nuc'ua e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan 'ñe e Andrés o dyönütsjëji e Jesús c'ü dya cjó ro dyärä, o mamaji:

⁴—Xitscöjme jinguä ra zädä yo. ¿Pje ma señal c'ü rá jandajme ngue c'ua rá päräjme 'ma ya ri ngue ra zädä yo?

⁵Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Pjötöpüji ngüenda c'ü dya cjó ra dyon'c'üji. ⁶Na ngueje ra ëjê na puncjü c'o ra jñüncügö ín chjü, ra mamaji ngueje Cristo anguezeji, ngue c'ua ra dyonpüji na puncjü yo nte.

⁷Rí dyäräji ri cjaji o chü. Xo ra mbezheji ya ri cjaji o chü. Dya rí sügueji, na ngueje ni jyodü ra zädä a cjanu. Pero dya be ra nguins'i ne xoñijömü. ⁸Na ngueje yo ndajñiñi ra pötü rgá chüji yo nu mindajñiñi; xo nzitjo c'o jmu ra pötü rgá chüji c'o nu mijmuji. Na puncjü c'ua ja ra mbí'i na zëzhi ne xoñijömü, 'ñe c'ua ja ra zöji o tjijmi. Nujyo nguejyo rguí mbürü ra sufridoji yo.

⁹Nu'tsc'ëji, rí pjötöpüji na puncjü ngüenda, na ngueje ra nzhöc'ügueji nu ja ra jñün'c'üji ngüenda. Ra dyëts'iji nu cja c'o nitsjimi. Ra zints'iji cja yo rey 'ñe yo gobernador na ngue c'ü ri ejmezüji y ri nänngäji ín chjügö. 'Ma ra zints'iji a cjanu cja c'o pje pjëzhi, ra sö rí xipjiji ja cjazgö. ¹⁰Texetjo cja ne xoñijömü ri cärä c'o ra zopjü yo nte ra xipjiji o jña Mizhocjimi, ra xipjiji ja ga manda. Nu'ma, ngue 'ma ya ra nguins'i ne xoñijömü.

¹¹'Ma ra zints'iji cja c'o pje pjëzhi, extí jñunt'ü ín mü'büji c'ü dya ni jyodü rí tsjijñiji ja rguí chjünrüji,

ante c'ü ra jñün'c'üji ngüenda. Na ngueje c'e ndajme c'ü, Mizhocjimi ra dya'c'üji o jña c'ü rí mangueji. Na ngueje dya ngue'tsc'ejí rí ñaji; nu c'ü ra ña ngueje o Espíritu Mizhocjimi. ¹²Ra zädä 'ma ri ngue nu c'o ri cjuarma ra nzhöji nu cjuarmaji c'ü ra mbö't'üji; o ri ngue nu tataji 'ñe nu nanaji ra nzhöji nu t'iji c'ü ra mbö't'üji; xo nzitjo c'o t'i ra nzhöji nu tataji 'ñe nu nanaji c'ü ra mbö't'üji. ¹³Texe yo nte ra nuc'üji na ü, na ngueje c'ü ri ejmezügöji. Pero 'ma sido rí 'ñejmezüji texe yo pa yo ri bübüji cja ne xoñijömü, nuc'ua rí bübütoji co Mizhocjimi a jens'e.

¹⁴Rí xörügueji, rí tsjapüji ngüenda yo jña yo rá xi'ts'iji. Nu c'ü me na s'o c'ü c'apü ra s'odü texe, 'ma ya rí jñandaji c'ü je ri bübü cja c'e templo, nuc'ua nu'tsc'ejí ri cārāji a Judea, rí c'ueñe rí möji cja t'eje. ¹⁵Nu'tsc'ejí ri tågāji a xes'e cja in nzungueji, extí c'ueñeji, dya pje rí chunüji c'o ri pë's'iji a mbo cja in nzungueji. ¹⁶Nu'tsc'ejí ri bünc'ejí cja juajma, dya rí nzhogueji cja in nzungueji c'ü rí tsanngueji c'ü rí chēji. ¹⁷Juejme c'o ri ndunte 'ñe c'o ri jötü o lēlē c'o pa c'o. ¹⁸Dyötüji Mizhocjimi ngue c'ua 'ma rí c'ueñeji, dya ri ngue c'o pa c'o ri jārā o sē. ¹⁹Na ngueje me ra sufridoji na puncjü c'o pa c'o, c'ü nunca sufridoji a cjanu ndeze 'ma o dyät'ā Mizhocjimi ne xoñijömü. Y dya cja xe ra sufridoji c'ua. ²⁰Pero Mizhocjimi ra tsjapü c'ü dya nda ra mezhe c'o pa c'o ra sufridoji, ngue c'ua dya ra chjorü texe c'o nte. Ra tsjapü c'ü dya ra mezhe c'o pa c'o,

na ngue ri cārā o nte Mizhocjimi c'o ya juajnü.

²¹'Nuc'ua 'ma c'jō c'o ra xi'ts'iji: “Je bünc'ua e Cristo” o “Je bübü nu e Cristo”, ra 'ñents'ejí, dya rí creogueji c'ü xi'tsc'ejí a cjanu. ²²Na ngueje ra ējē c'o ra tsjapü ri nguejeji e Cristo. Xo ra ējē c'o ri c'apü profeta, ri c'apü ri ñaji o jña Mizhocjimi, ra 'ñe jíchiji señal yo nte. Y ra tsjaji c'o me na nojo c'o ra jñanda c'o nte. Ra tsjaji a cjanu, ngue c'ua 'na xo ra sō ra dyonpüji c'o ya juajnü Mizhocjimi. ²³Nguec'ua extí xi'ts'iji dya, ante c'ü ra zädä c'o pa c'o; ngue c'ua rí pjötpüji ngüenda.

Comó vendrá el Hijo del Hombre

²⁴'Nuc'ua 'ma ra nguarü ra sufridoji c'o pa c'o, ra bēxömü e jyarü. Y dya ra 'ñetse e zana. ²⁵Ra jyäbā yo seje. Y ra 'ñünü nujoy na zēzhi a jens'e. ²⁶Nuc'ua ra jñandgāgōji nutscō rvā ēcjō cja Mizhocjimi. Ra jñandgōji rva ēcjō cja ngōmü, ra jñandgōji c'ü me rrā zētsi 'ñe me rrā zözü. ²⁷Nuc'ua rá tājägō c'o ín anxe c'o cārā a jens'e ra ē jmutüji c'o ró juajnü c'o ri cārā texe cja ne xoñijömü.

²⁸'Nu'tsc'ejí rí unüji ngüenda yo za yo xiji higo. 'Ma ya ra dogü, 'ma ya pjürü peje o xi, in pārāgueji ngue 'ma ya ra paja ne xoñijömü. ²⁹Je xo rga cjatjonu, 'ma rí jñandaji c'ü ya ra zädä yo rí xi'tsc'ōji, rí pārāgueji 'ma c'ü ya ra nguins'i ne xoñijömü. ³⁰Na cjuana rí xi'tsc'ōji, c'o ri cārā c'o pa c'o, dya ra ndü texe c'o, hasta 'ma cja ra zädä texe yo rí xi'tsc'ōji. ³¹Ra nguarü e jens'e

'ñe ne xoñijömü, pero nín jñagö nunca ra nguarü nu.

³²Dya cjo pãrã pje ma pa, ni pje ma ndajme 'ma ra zädã c'o, ni xo ri pãrã c'o o anxe Mizhocjimi, ni xo ri pãrãgö nutscö o T'izgö Mizhocjimi. Nguextjo mi Tatagö c'ü pãrã.

³³Pjötþüji nguenda; chepquegöji; sido rí dyötüji Mizhocjimi, na ngueje dya in pãrãgueji jinguã ra zädã c'e pa'a c'ü. ³⁴Rí chjëntcjöbe nza cja 'na bëzo c'ü ri ngue o cjaja 'na ngumü c'ü ro ma na jë. O zojnü c'o o mbëpji, o xipjiji c'o bëpji c'o ro tsjaji nzi 'najaji. C'e mböngoxtji o xipji c'ü ro mbörü, dya ro ijí.

³⁵Nguec'ua rí xi'ts'iji rí chepquegöji na ngueje, dya in pãrãji ja hora rá ëcjö na yeje. Dya in pãrãji cjo ya ri nzhã, o cjo ya ri ndexömü, o cjo ri ngue 'ma huë o chare, o cjo ya rguí jyas'ü. ³⁶Rí chepquegöji na ngueje 'nandga ëcjö, 'na rá ë tö'c'üji rrü ijítjoi. ³⁷Nujyo rí xi'ts'iji, rí xipjigö texe, sido rí chepquegöji.

Conspiración para prender a Jesús

14 Ya mi bëzhtjo yepa ro zädã c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, 'ma mi siji o tjömëch'i c'o dya mi bãns'ã. C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi mi jodüji ja rvã zürüji e Jesús c'ü dya cjo ro mbãrã, ngue c'ua ro mböt'üji. ²Mi mamaji:

—Dya ra jogü rá sürüji cja ne mbaxua; 'na ra huëñi yo nte ra tsja o dyëji, eñeji.

Una mujer unge a Jesús

³Ma mi bübü e Jesús a Betania nu cja o ngumü e Simón c'ü mi sö lepra, o sãjã c'ua 'na ndixü nu ja mi

bübü e Jesús, ma tũ 'na botia ndojo c'ü mi po'o c'o me ma jo ma jyärã. Me mi muvi na puncjü merio c'ü. O mbãrã c'e botia, cjanu o xisp'i o ñi e Jesús 'ma ya ma jü cja mexa. ⁴C'o mi cãrã nu, bübü c'o o üdü. O pötva mamaji:

—¿Jenga o tsja a cjanu? O nda pjödü ne perfume nu me na jo ga jyärã. ⁵Mi sö ro bö'ö nu, ro cjogü jñi mil mbëxo nu. C'o merio c'o, ro sö ro ch'unü yo dya pje pë's'i, eñe c'o.

Mi ünmbüji c'e ndixü, mi huënh'iji.

⁶O mama c'ua e Jesús o xipjiji: —Jyëziji. ¿Jenga na huënh'iji ne ndixü nu? Me na zö nu o tsjacü nu. ⁷Nu'tsc'ëji, xe rí mintcëji nujyo dya pje pë's'i, nguec'ua 'ma rí ñegueji, ra sö rí pjös'üji. Pero nutscö ra zädã 'ma dya cja rá bünc'ö a ndetsc'ëji. ⁸Ne ndixü nu, o tsja nu c'ü o sö o tsja. Ya xisquigö ín cuerpo nujyo na jo ga jyärã, ngue nu ya na seguroa c'ü rguí dyögüzügöji. ⁹Na cjuana rí xi'tsc'öji, texe cja ne xoñijömü c'ua ja ra zopjüji yo nte ra xipjiji ja ga cjazgö, nde ra nãdãji nu o tsja ne ndixü nu, ngue c'ua ra mbeñeji nu o tsjacü, eñe e Jesús.

Judas traiciona a Jesús

¹⁰E Judas Iscariote c'ü mi ngueje 'naja c'o doce o discípulo e Jesús, o ma cja c'o ndamböcjimi o ma xipjiji c'ü ro nzhö e Jesús. ¹¹Nuc'ua c'o ndamböcjimi me co mäjãji 'ma o dyärãji c'ü ro tsja e Judas. Anguezeji o mamaji c'ua c'ü ro ngöt'üji e Judas. Angueze o jyodü c'ü ja rvã tsjapü ngue c'ua ro nzhö'ö e Jesús.

La Cena del Señor

¹²Ya vi zädä c'ü ot'ü pa c'e mbaxua 'ma mi siji o tjömëch'i c'o dya mi bän'sä. Ngueje c'e pa 'ma mi jyodü ro mböt't'üji 'na ts'imë c'ü rví pjongüji c'e mbaxua. C'o o discípuo e Jesús o xipjiji:

—¿Ja ngue c'ua in ne rá ma ät'äjme o jñönü c'ü rí sigue rgui súpü ne mbaxua?

¹³Nuc'ua e Jesús o ndäjä yeje c'o o discípuo, o xipjivi:

—Mëvi cja c'e jñiñi. 'Ma rí sät'ävi nu, rí chjëji 'na bëzo c'ü ri tunü 'na xäjnä ndeje. Rí chjünt'üvi a xütjü c'e bëzo. ¹⁴Nu ja ra cjogü angueze rí xipjivi c'e bëzo c'ü menzumü nu: “C'ü rvá ëcjöbe, mama c'e köpüte, çja bübü c'e cuarto nu ja ra mimi co c'o o discípuo ra ziji c'ü rguí züpüji ne mbaxua?” Je rga cjanu rgui xipjivi c'e menzumü. ¹⁵Nuc'ua angueze ra jí'ts'ivi 'na jyäxcumü c'ü na nojo c'ü ya bübü texe c'o ni jyodü. Ngueje nu rí dyät'ävi o jñönü c'ü rá siji, eñe e Jesús.

¹⁶Anguezevi o mëvi c'ua cja c'e jñiñi, o chöt'üvi c'ua ja nzi va xipjivi. O dyät'ävi c'ua o jñönü c'o ro ziji rvá züpüji c'e mbaxua.

¹⁷Nuc'ua c'ü nzhä o möji e Jesús co c'o doce o discípuo. ¹⁸O mimiji cja mexa. 'Ma ndänt'ä ma siji o xëdyi, e Jesús o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'ts'igöji, bübü 'najats'ügueji nu va rrä siji o xëdyi c'ü ra nzhögügö cja o dyë c'o ra mbötcü, embeji.

¹⁹Anguezeji 'ma o dyäräji a cjanu, me go ndumüji c'ua. O mbürü o dyönüji e Jesús nzi 'naja anguezeji:

—¿Cjó je ngueje c'ü, cjo nguetscö?

²⁰O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji: —Ngueje 'najats'ügueji in doceji c'ü je tü'bü o xëdyi co nuzgö cja ne mojmü nu rrä sigöji, ngue c'ü ra nzhögügö c'ü. ²¹Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra mbötcüji c'ua ja nzi ga t'opjü. Pero juejme ne bëzo nu ra nzhögügö. Xenda rvá jo c'ü dya ro jmus'ü ne bëzo nu; me ra sufrido na puncjü nu.

²²'Ma ndänt'ä ma siji o xëdyi, o jñü 'naja tjömëch'i e Jesús, o unü na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xënmbi c'ua c'o o discípuo, o xipjiji:

—Jñü'üji ne tjömëch'i nu rrä xëñc'iji, rí si'iji. Nujnu ngue in cuerpogö nu.

²³Cjanu o ndësi c'ua c'e vaso. O unü na pöjö Mizhocjimi, cjanu o unü c'o o discípuo. O ziji c'ua texeji. ²⁴O mama e Jesús o xipjiji: —Nujnu ngue in tsjigö nu. Na ngue c'ü rga pjödügö in tsji rá tügö, Mizhocjimi ra tsja dya, c'ua ja nzi va mama ra tsja; ra perdonao dya o nzhübü na puncjü o nte'e. ²⁵Rí xi'tsc'öji, ndeze dya, dya cja xe rá sigö o ndeje o uva hasta 'ma cja ra zädä c'ü rá mandagö, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Cja rá sigö 'ma c'o cja dadyo, eñe e Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

²⁶'Ma o nguarü o tójöji 'na himno, o mbedyeji o möji cja c'e t'ëje c'ü ni chjü Olivos. ²⁷E Jesús o xipjiji c'ua: —Texets'ügueji nde rí xögüji ne xömü dya, na ngue c'ü ra tsjacügöji dya. Na ngueje ya t'opjü a cjava: “Nuzgö rá pöt'ügö c'e mbörü. Nuc'ua c'o o ndëchjürü ra mböt'ü c'o”, eñe c'ü t'opjü. ²⁸Pero 'ma ya rá tegö a nde cja c'o анима, ot'ü rá

magö a ma a Galilea, ngue c'ua 'ma rí sätc'eji nu, ya rva bünc'ö nu.

²⁹O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Zö texe ra jyëtsc'igüeji, pero nuzgö dya rá jëtsc'igö, eñe.

³⁰E Jesús o ndünrü c'ua o xipji:

—Na cjuana rí xi'tsc'ö, dya be ri hué'ë na yeje o chare ne xömü dya, 'ma ya na jñi rgui tsädä c'ü dya in päcägö.

³¹Xenda o mama na zëzhi c'ua e Pedro:

—Jiyö. Zö rá tügö co nu'tsc'e, pero dya pje rá cädägö c'ü rgá pä'l'ö, eñe c'ü.

Xo nde va mantjo c'ua texe c'o discípulo.

Jesús ora en Getsemaní

³²O möji c'ua nu ja ni chjü

Getsemaní. Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Mimiji va; rá ma ötügö Mizhocjimi, eñe.

³³Nuc'ua e Jesús o zidy e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan. O mbürü o ndümü c'ua e Jesús, y me mi cjiñi na puncjü. ³⁴Nuc'ua o xipjiji:

—Me ndümü ín mü'bügö, rí sö ra mbötcügö c'ü rgá sentiogö. Chepqueji va, dya rí iji, eñe e Jesús.

³⁵Xe ma c'ua xe ts'iquë a ma xojñi, o ndüne a jömü, o dyötü Mizhocjimi, 'ma ro sö, ro cjogütjo c'ü dya ro zädä c'ü ro tsjapüji c'e hora. ³⁶O mama:

—Mí Tatats'ügö. Sö rí tsjague texe. Tsjapü ra cjogü c'ü dya ra zädä c'ü rá sufridogö. Pero dya rí tsjague c'ua ja nzi rgá negö; tsjague c'ua ja nzi gui ñegue, eñe.

³⁷O nzhögü c'ua e Jesús nu ja mi cärä c'o jñi o discípulo; o chöt'ü ya

nde vi ijitjo c'o. E Jesús o xipji c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e Simón, ¿cjo in ñcje? ¿Cjo dya mi sö ri chepque 'na hora c'ü dya rvi ñcje?

³⁸Cjanu o xipjiji texeji:

—Dya rí ijiji. Dyötqueji Mizhocjimi ngue c'ua dya rí dyätäji c'ü dya jo. Cja in mü'büji, na cjuana in ne rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi; pero in cuerpoji ya mbo o cuë yo.

³⁹Nuc'ua o ma na yeje e Jesús; o ma dyötü Mizhocjimi. O mama c'o jña c'o vi mama 'ma ot'ü. ⁴⁰O nzhögütjo na yeje; o chöt'ü ya nzhö ma ijitjoji na ngueje me mi tägä o t'ijj anguezeji. Dya mi päräji ja rvä ndünrüji. ⁴¹O nzhögü c'ua c'ü na jñi, o xipjiji:

—¿Cjo ya in ñcjeji 'ñe ya in söyaji? Ya na jo dya. Ya zädä ne ndajme. Nutscö rvä ëcjö cja Mizhocjimi, ya ra nzhögüji cja dyë c'o nte c'o cja c'o na s'o. ⁴²Ya rí ñangaji dya. Ya va säjä nu ra nzhögügö. Mö rá chjëji.

Llevar preso a Jesús

⁴³Ma xe ma ña e Jesús, o säjä e Judas c'ü mi ngue 'naja c'o doce discípulo. Ma dyoji na puncjü nte c'o vi ndäjä c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, 'ñe c'o tita, ma jünji tratjëdyi 'ñe ngarrote. ⁴⁴E Judas c'ü ro nzhö e Jesús, ya vi xipji a cjava c'o nte c'o mi pöji:

—Nu c'ü rá tjünegö, ngue c'ü in jodügüeji c'ü. Nguec'ua rí pënc'h'iji na jo c'ü, c'ü dya ra c'ueñe, empji.

⁴⁵Nuc'ua e Judas 'ma o säjä, exco chëzhi a jmi e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e ín xöpütets'ügö.

Jo ni ndüne c'ua a jmi. ⁴⁶Nuc'ua c'o nte exco pënc'h'iji c'ua e Jesús ngue c'ua ro zidyiji.

⁴⁷Nuc'ua 'naja c'o mi dyoji e Jesús o ngübü c'ü o tratjëdyi, o jñüpcü o ngö 'naja c'o o mbëpji c'ü mi mero ndamböcjimi. ⁴⁸E Jesús o xipjiji c'ua:

—I pedyeji cja c'in jñiñiji va ē sücöji nza cja 'ma ri nguegzö 'na mbē, va jünji in chjëdyiji 'ñe in ngarroteji. ⁴⁹Pamü mi cārāgöji cja c'e templo mi xö'c'üji, maco dya mi pënzhuigöji 'ma. Pero ya va sädä yo, ngue c'ua ra zädä c'ü o dyopjü c'o profeta cja o jña Mizhocjimi, embeji.

⁵⁰Nuc'ua texe c'o discipulo o c'ueñeji o zogüji e Jesús.

El joven que huyó

⁵¹Pero mi bübü 'naja t'i c'ü mi tjünt'ü a xütjü e Jesús. Nguetjo 'na manta mi tëjë c'e t'i. C'o nte o pënc'h'iji. ⁵²Pero c'e t'i o mbägä c'ü o manta. O cjuañi, o matjo manguerga.

Jesús delante de la Junta Suprema

⁵³C'o nte o zidyiji e Jesús nu ja mi bübü c'ü mi mero ndamböcjimi. Ya vi jmurü texe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. ⁵⁴Ma ya mi pöji, e Pedro mi bëpjatjo na jē, hasta 'ma o zät'ä nu cja c'ü o tji c'ü mi mero ndamböcjimi. O cjogü c'ua e Pedro a mbo, o ma mimi nu ja mi cārā c'o mbëpji. Ma pa't'ü cja sivi e Pedro.

⁵⁵C'o ndamböcjimi 'ñe c'o dyaja c'o ya vi jmurü ro jñünpüji ngüenda e Jesús, mi jodüji o testigo c'o ro mama vi tsja na s'o e Jesús, ngue

c'ua ro sö ro mbö't'üji. Pero dya mi tö'tp'üji. ⁵⁶Ma puncjü c'o mi mama vi tsja na s'o e Jesús, pero dya ma cjuana. Dya mimi yeje testigo c'o ro mama 'natjo o jñavi. ⁵⁷O böbü c'ua o testigo c'o dya ma cjuana c'o o mama a cjava:

⁵⁸—Nutscöjme ró äräjme ne Jesús o mama: “Rá tunbügö nu ne templo nu o dyät'ä yo nte. Nuc'ua jñipatjo rá jäbä c'ü 'naja c'ü dya ra jyäbä yo nte”, o 'ñeñe.

⁵⁹Zo mi mamaji a cjanu, pero dya mi 'natjo o jñavi.

⁶⁰O böbü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi a nde nu ja mi cārā c'o nte, o dyönü e Jesús:

—¿Cjo dya pje rí chjünrügue? ¿Pje in mangue co nujyo jña yo na xi'tsc'leji?

⁶¹Pero e Jesús, dya pje ndünrü. Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o dyönü na yeje o xipji:

—¿Cjo ngue'tsc'le e Cristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi c'ü me na jo?

⁶²O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Jägä, nguegzö. Nutscö rvä ēcjö cja Mizhocjimi, ra zädä 'ma rí jñandgöji 'ma rá mimigö cja o jodyë Mizhocjimi c'ü me na zëzhi. Rí jñandgöji rva ēcjö cja ngömü a jens'e.

⁶³O üdü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi, o ts'üdü c'o o bitu c'o mi je'e c'ü, o mama:

—¿Pje xe ni jyongöji o testigo?

⁶⁴Cja i dyäräji o zadü Mizhocjimi nu. ¿Pje in mangueji?

Texeji mi mamaji mi jyodü ro bö't'ü e Jesús.

⁶⁵Nuc'ua mi bübü c'o o zosp'ü a jmi e Jesús. O ngo'tp'üji o ndö. Cjanu o ya'büji. Cjanu o xipjiji:

—Rí xitscöjme cjó ngue c'ü na yapc'ü dya.

Nu c'o policía xo o mbè'chp'lji a jmi.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁶E Pedro mi büntjo nu cja c'e tji. O ëjë c'ua 'naja ndixü c'ü mi pëpi c'ü mi mero ndamböcjimi. ⁶⁷Nu c'e ndixü 'ma o jñanda e Pedro c'ü ma pa't'ü cja sivi, o nguinch'i. Cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e, xo mi dyocjevi e Jesús nu menzumü a Nazaret.

⁶⁸O ngädätjo c'ua e Pedro o mama:

—Dya rí pãrãgö c'ü. Dya xo rí pãrãgö pje pjëzhi c'ü in mangue.

O mbedye c'ua a ma tji cja c'e ngoxtji. Jo ni huë c'ua 'na chare.

⁶⁹Nuc'ua c'e ndixü c'ü mi mbëpите o jñanda na yeje e Pedro, o xipji c'ua c'ü na yeje c'o mi cãrã nu:

—Ne bëzo nu, ngue 'naja o dyoji e Jesús, eñe.

⁷⁰E Pedro o ngädätjo na yeje. Dya mezhe c'ua, c'o mi cãrã nu, o xipjiji na yeje e Pedro:

—Na cjuana xo ngue'tsc'e 'naja o dyoji nu, na ngueje in menzumü a Galilea; c'ua ja gui ña, exi 'mã'tc'ätjo.

⁷¹Nuc'ua e Pedro o mbürü o ña, o mama c'ü ro zübü Mizhocjimi 'ma dya ma cjuana c'ü mi mama. O mama:

—C'ua ga mbãrã Mizhocjimi, dya rí pãrãgö ne bëzo nu in mangueji.

⁷²Jo ni huë c'ua na yeje 'na chare. O mbeñe c'ua e Pedro c'o jña c'o vi mama e Jesús vi xipji: “'Ma dya be ri huë na yeje 'na chare, ya na jñi rguí mamague c'ü dya in pãcãgö”, vi 'ñeñe. Me go huë c'ua e Pedro.

Jesús ante Pilato

15 Nuc'ua c'ü xörü, c'o ndamböcjimi o jmurüji co c'o tita 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o dyaja c'o ro jñü ngüenda. Mi pötma dyü't'üji. O jyü'tp'üji o dyë e Jesús, cjanu o zidyiji o ma nzhötüji e Pilato. ²O mama c'ua e Pilato o dyönü e Jesús: —¿Cjo in reygue cja yo menzumü a Israel?

O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Jãgã, nguetscö c'ua ja vi mangue.

³C'o ndamböcjimi me mi ñaji ma xiji e Pilato c'ü vi tsja e Jesús na puncjü c'o ma s'o. ⁴Nuc'ua e Pilato o dyönü na yeje o xipji e Jesús:

—¿Cjo dya in tjünrú? Maco na puncjü yo pje nde xi'ts'lji.

⁵Pero dya ndünrú e Jesús. Nguец'ua dya mi pãrã pje ro nguijñi e Pilato.

Jesús es sentenciado a muerte

⁶Tsjë'ma 'ma mi cjaji c'e mbaxua, c'o nte mi ötüji c'e gobernador ro pjongü libre 'naja bëzo c'ü ma o'o a pjörü. ⁷C'o pa c'o, ma o'o a pjörü 'na bëzo c'ü mi chjü Barrabás, 'ñe c'o o dyoji. Na ngueje vi chüji c'e gobierno, y mi pöt't'üji o nte. ⁸Nuc'ua c'o nte o chëzhiji a jmi e Pilato, o dyötüji c'ü ro pjongü libre 'naja bëzo c'ü ma o'o a pjörü c'ua ja nzi ma cja tsjë'ma. ⁹O ndünrú c'ua e Pilato o xipjiji:

—¿Cjo in neji rá pjongü libre nu c'ü ngue in reygueji nu'tsc'ejji in menzumüji a Israel?

¹⁰O mama a cjanu e Pilato na ngueje o unü ngüenda, c'o

ndamböcjimi mi envidiaji e Jesús nguec'ua je va nzhöji c'ua angueze. ¹¹C'o ndamböcjimi o dyüt't'üji c'ua c'o nte ro dyörüji e Barrabás c'ü ro pjongüji libre cja pjörü. ¹²O dyönü c'ua na yeje e Pilato:

—¿Pje rá cjacö 'ma ne bëzo nu in mangueji ngue in reygueji?

¹³Anguezeji o mapjüji na yeje o mamaji:

—Chät'ä cja ngronsi.

¹⁴Nuc'ua e Pilato o mama:

—¿Pje na mbë c'o na s'o c'ü o tsja nu?

Pero anguezeji xenda mi mapjüji mi mamaji:

—Chät'ä cja ngronsi.

¹⁵E Pilato mi ne ro tsjapü ro mäjä c'o nte; nguec'ua va pjongü c'ua e Barrabás. Cjanu o manda c'ua o ndas'üji e Jesús co chirrio. Nuc'ua 'ma ya o nguarü o ndas'üji, cjanu nzhöji ngue c'ua ro ma ndät'äji cja ngronsi.

¹⁶Nuc'ua c'o xondaro o zidyiji e Jesús o cjogüji a mbo cja o palacio c'e gobernador. O jmutüji c'ua texe c'o tropa. ¹⁷Cjanu o jyecheji c'ua e Jesús 'na bitu c'ü ma cjipobü. O dyät'äji 'na corona c'ü mi dyavo bidyi, cjanu o jñu'tp'üji a ñi e Jesús. ¹⁸Nuc'ua o mbürü o mapjüji o mamaji:

—Nu'tsc'e o Jmuts'ügue yo menzumü a Israel, sido rí tsjague Rey, mi empji.

¹⁹Mi ya'p'üji o ñi co 'naja xitji, cja ma zos'üji. O ndüñjömüji a jmi, mi cjapü mi t'ecjañumü ma zopjüji, me mi mbätäji. ²⁰Ma o nguarü o tsjapüji burla, o ndonsp'üji c'ua c'e bitu c'ü ma cjipobü c'ü vi jyecheji. Cja ndo nu jyecheji c'ua c'o o

bitutsjë. O zidyiji c'ua nu ja ro ma ndät'äji cja ngronsi.

La crucifixión

²¹Ma ya mi sidyiji e Jesús, o chjëji 'na bëzo c'ü mi menzumü a Cirene c'ü vi 'ñeje cja juajma. Nuc'ü, mi chjü Simón c'ü; mi ngueje nu tata e Alejandro 'ñe e Rufo. O tsjapüji e Simón o nduns'ü c'e ngronsi c'ü mi tuns'ü e Jesús.

²²O zät'äji c'ua, nu ja ni chjü'ü Gólgota c'ü ne ra mama: nu t'eye nu ni chjü T'eyeñinte. ²³Nuc'ua mi unüji e Jesús ro zi o vino c'ü vi chjanbaji o mirra. Pero e Jesús dya o zi'i. ²⁴O ndät'äji c'ua cja ngronsi. Cjanu o eñeji cjó ngue c'ü ro ngana nzi 'naja o bitu, cjanu o jyadüji c'o o bitu.

²⁵Ya vi zünü nueve c'ü xörü 'ma o ndät'äji e Jesús. ²⁶O cuatüji a ñi c'e ngronsi c'ü mi t'opjü, ngue c'ua ro 'mārā pje vi tjünpü ngüenda angueze. Mi t'opjü a cjava: “Nujnu, o Rey yo menzumü a Israel nu.” ²⁷Nuc'ua xo ndät'äji nu, yeje mbë.

'Naja c'ü o ndät'äji cja o jodyë e Jesús, 'naja c'ü o ndät'äji c'ü 'nanguarü. ²⁸A cjanu o zädä c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “Mi pëzhiji mi ngue 'naja yo cja na s'o.”

²⁹Nu c'o mi cjogü nu, me mi juant'a a ñi ma zadüji e Jesús, mi xipjiji:

—Nu'tsc'e mi mangue rvi yät't'ä ne templo, y c'ü na jñi nu pa ri cjuatü ri jyäbätjo na yeje. ³⁰Rí 'ñemetsjë dya, dyagü cja ne ngronsi, mi empji e Jesús.

³¹Xo ma cjanu ma mama c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley

Mizhocjimi. Me mi cjaþüji burla e Jesús, mi pötma mamaji:

—Maco mamaji me o mbös'ü na puncjü o nte nu, maco dya sö ra 'ñemetsjë ra dagü cja ne ngronsi. ³²Ma nguejnu e Cristo nu ra manda a Israel, ra dagü dya cja ne ngronsi, ngue c'ua rá jandaji 'ñe rá ejmegöji 'ma nu.

Nuc'ua c'o yeje c'o 'natjo c'ua vi ndät'äji e Jesús, xo mi xipjivi c'o na s'o jña c'o.

Muerte de Jesús

³³Nuc'ua 'ma ya vi zünü nisiarü, o bëxömü c'ua texetjo cja ne xoñijömü, hasta 'ma cja zünü jñi c'ü nzhä. ³⁴Nuc'ua 'ma o zünü jñi c'ü nzhä, o mapjü c'ua na jens'e e Jesús o mama:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?, mi eñe.

C'e jña ne ra mama: Nu'tsc'e ín Mizhocjimits'ügö, ¿jenga i jyëzguigö?

³⁵C'o mi cãrã nu, o dyärãji c'o vi mama e Jesús. Bübü anguezeji c'o o mama c'ua:

—Dyärãji, nujnu, ma't'ü e Elías rgú 'ñeje a jens'e.

³⁶Cjanu o cjuañi c'ua 'naja anguezeji, o ma cãjã 'naja esponja. Cjanu ngant'a cja vinagre, cjanu ngãsp'ã cja 'na xitji, mi unüji e Jesús ro züt'ü. O mama c'ua:

—Rá nuxãji cjo ra ëjë e Elías ra ë 'ñeme nu.

³⁷Nuc'ua e Jesús o mapjü na jens'e, cjanu o ndü c'ua. ³⁸Y o chödü a nde c'e manta c'ü mi cjot'ü a mbo cja c'e templo nu ja me ma sjü; exo ndöt'ü c'ü 'na lado a ndü'bü.

³⁹C'e capitán c'ü mi xojñi cja c'o

xondaro, mi böbü a jmi e Jesús. 'Ma o unü ngüenda ja va mapjü e Jesús cjanu o ndü, o mama c'ua:

—Na cjuana mi ngue o T'i Mizhocjimi nu, eñe.

⁴⁰Xo mi bübü ja nzi ndixü c'o mi janda ndeze na j'é. Mi bübü e María Magdalena 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo c'ü mi menor. Nuc'ü, xo mi ngue nu nana e José. Xo mi bübü e Salomé. ⁴¹Ma mi bübü a Galilea e Jesús, xo mi tjünt'üji o xütjü angueze; mi pëpiji angueze. Xo mi cãrã c'o dyaja ndixü c'o ma puncjü c'o vi möji e Jesús a Jerusalén.

Jesús es sepultado

⁴²C'e pa'a c'ü, ngue 'ma mi preparao nu c'o menzumü a Israel, na ngueje c'ü na jyas'ü ri ngue nu pa 'ma söyaji. ⁴³Nuc'ua c'ü nzhäl'ã o säjä 'na bëzo c'ü mi chjü José c'ü mi menzumü a Arimatea. Mi ngue 'naja c'o mi pjëzhi na nojo c'o mi jün ngüenda. Nuc'ü, xo mi tel'be c'ü ro ë manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. E José dya zü, o ma cja e Pilato, o ma dyötü c'ü o cuerpo e Jesús. ⁴⁴E Pilato dya mi sö ro 'ñejme c'ü ya vi ndü e Jesús. O zojnü c'ua c'e capitán; o dyönü cjo ma cjuana ya vi ndü. ⁴⁵O ndünrü c'ua c'e capitán o xipji que jägã ya vi ndü. Nuc'ua e Pilato o manda ro unüji c'e cuerpo e José. ⁴⁶Nuc'ua e José o ma ndömü 'na t'öxbitu. Cjanu o ts'üpcü c'ua o cuerpo e Jesús cja c'e ngronsi. Cjanu o mböch'ü c'e bitu. Cjanu o ma ngöt'ü cja 'na cueva c'ü vi dyöt't'üji cja 'na dyä c'ü peña. Cjanu o chjen'chp'e c'ua 'na tralaja va ngot'ü. ⁴⁷E María

Magdalena co e María c'ü nu mamá e José o jñandavi nu ja je ngue c'ua vi ngöt'üji e Jesús.

La resurrección de Jesús

16 Nuc'ua 'ma ya vi cjogü c'e pa 'ma mi söyaji, o ma c'ua e María Magdalena, 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo, 'ñe e Salomé. O ma ndömüji o pjindyo c'o ma jo ma yüdü ngue c'ua ro ma ngä's'äji a xes'e c'e añima. ²Nuc'ua c'ü ot'ü pa nu ngo 'ma ya ma jya's'ü, o ma c'o ndixü cja c'e cueva. O zät'äji 'ma ya vi mbes'e e jyarü. ³Mi pötma mamaji:

—¿Cjó ra chjen'chp'e c'e tralaja cja c'e cueva? Dya ra sözgoji.

⁴Pero 'ma o jñandaji, o nuji na jo ya vi chjen'chp'ejji c'e tralaja c'ü mi c'ot'ü c'e cueva. ⁵O nguich'lji c'ua cja c'e cueva; o jñandaji 'naja t'i c'ü mi junrü cja o jodyë. Mi je'e 'naja t'öxbitu c'ü ma maja. Me co züji c'ua. ⁶O mama c'ua c'e t'i, o xipjiji:

—Dya rí sū'üji. In jodüji e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret nu c'ü o ndät'äji cja ngronsi. Ya te'etjo c'ü; dya cja bünc'ua c'ü. Rí ñu'üji va ja ngöt'üji. ⁷Möji, ma xipjiji c'o o discípulo c'ü ra ot'ü angueze ra ma a Galilea, je rí chjëji nu, c'ua ja nzi va mama. Xo rí xipjiji a cjanu e Pedro c'ü o discípulo, eñe c'e t'i.

⁸Nuc'ua c'o ndixü o c'ueñeji cja c'e cueva na ngueje me mi mb'i'iji 'ñe me mi sūji. Dya cjó xo mi xipjiji na ngueje mi sūji.

Jesús aparece a María Magdalena

⁹E Jesús o te'e xörtjo c'ü ot'ü pa nu ngo. Nu 'ma ot'ü o jizhitsjë e Jesús, ngue e María Magdalena

c'ü o jñanda. E Jesús vi pjombgü yencho demonio cja o mü'bü c'e ndixü. ¹⁰O ma c'ua e María Magdalena, o ma ngös'ü c'o mi dyoji e Jesús. Me mi cjiññiji; me mi huëji. ¹¹'Ma o dyäräji mi mama e María Magdalena c'ü mi bübü e Jesús y vi jñanda angueze, dya mi ejmeji.

Jesús aparece a dos de sus discípulos

¹²Nuc'ua e Jesús o jizhitsjë na yeje. Ngueje yeje o dyoji c'o o jñanda 'ma mi pëvi cja batjü. Nandyo va jñandavi e Jesús. ¹³C'o yeje o nzhogüvi o ma ngös'üji c'o dyaja o dyoji. Pero dya o ñejmeji.

Jesús comisiona a los apóstoles

¹⁴Nuc'ua e Jesús o jizhitsjë a nde cja c'o once o discípulo; o jñandaji. Ma siji xëdyi 'ma o jñandaji e Jesús. E Jesús o huënc'h'iji na ngueje dya mi ejmeji, ma me o mü'büji. Dya mi ejmeji nu c'o ya vi jñanda vi te'e e Jesús. ¹⁵O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Möji texe cja ne xoñijömü; rí ma zopjüji texe yo nte, rí xipjiji ín jñagö. ¹⁶Nu c'o ra 'ñejmezügö 'ñe ra ji'iji, ra jogü o mü'bü c'o. Nu c'o dya ra 'ñejmezügö, Mizhocjimi ra tsjapü ra sufridoji. ¹⁷Nu c'o ra 'ñejmezügö, Mizhocjimi ra unüji c'ü ra tsjaji señal c'ü ra 'ñetse na zëzhiji. Nguec'ua ra nänngäji ín chjügö rgá pjongüji o demonio. Ra ñaji nandyo jña. ¹⁸'Ma ra ngü's'üji o c'ijmi, dya pje ra s'odüji. Dya xo ra s'odüji 'ma ra ziji o veneno. Ra 'ñe's'e o dyëji cja c'o sö'dyë, ra jogü c'ua c'o.

Jesús sube a los cielos

¹⁹Nuc'ua e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, 'ma o nguarü o ña, Mizhocjimi o zidyí a jens'e. Je ma mimi nu cja o jodyë Mizhocjimi.

²⁰C'o discípulo o möji, o ma zopjüji texe yo nte. E Jesucristo c'ü ín Jmugöji o mbös'üji o tsjaji o señal c'o me ma nojo; nguec'ua o 'ñetse c'ü na cjuana c'o mi mamaji. Je va cjanu, amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN LUCAS

Prólogo

1 ¹⁻²Nu'tsc'e Teófilo nin t'ecjañömü, ya in pãrãgue nu c'o o zädã a ndezgøjme. Bübü c'o mi pöji e Jesucristo ndeze 'ma o mbürü o zopjü c'o nte. O jñandaji c'o mi cja angueze. Anguezeji xo mamaji o jña e Jesucristo ma zocüjme. Nguec'ua бүбү c'o ya dyopjü c'ua ja ma cja 'ma mi nzhodü e Jesucristo cja ne xoñijömü. ³Nguec'ua xo ró cjiñigö xo na jo rá opjügö c'ua ja va cja. Na ngue ya ró c jagö na jo t'önü ró pãrãgö na jo ja ma cja ndeze 'ma o mbürü. Ngue c'o rí xi'tsc'ö dya cja ne carta, nu'tsc'e Teófilo nin t'ecjañömü. ⁴Rí xi'tsc'ö yo, ngue c'ua rí pãrãgue c'ü na cjuana c'o o xi'tsc'eji.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

⁵O mbürü ne historia 'ma mi rey e Herodes a Judea. Mi бүбү 'naja mböcjimi c'ü mi chjü e Zacarías. 'Ma mi pëpji c'o mböcjimi cja c'e grupo c'ü mi xiji Abías, xo mi pëpji e Zacarías. C'ü nu su, mi mboxbëche cja e Aarón, mi chjü e Elisabet c'ü. ⁶E Zacarías ñe e

Elisabet, ma jo a jmi Mizhocjimi nza yejui. Mi nzhodüvi na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi, mi ätävi c'o o ley. Dya cjó sö pje ro xipjivi. ⁷Pero dya mi 'ñejevi t'i. Na ngue dya mi muxt'i e Elisabet. Ya mi pale e Zacarías, ya xo mi male e Elisabet.

⁸O zädã c'e zana c'ü ro mbëpi Mizhocjimi c'o mböcjimi c'o mi xiji Abías. ⁹'Na nu pa, o echaji suerte, o toca e Zacarías o cjogü a mbo cja c'ü o templo Mizhocjimi o jyät'ä c'o ma jo ma jyärã nza cja o nguichjünü. ¹⁰'Ma ma jät'ä e Zacarías c'o ma jo ma jyärã, mi cãrã a tji na puncjü o nte, mi ötüji Mizhocjimi. ¹¹'Nango jñetse c'ua 'naja c'o o anxe Mizhocjimi, o jñanda e Zacarías mi böbü c'e anxe cja o jodyë cja c'e mexa nu ja mi jät'ä c'o me ma jo ma jyärã. ¹²E Zacarías 'ma mü o jñanda c'e anxe, me go pizhi me go zü. ¹³O mama c'ua c'e anxe o xipji:

—Nu'tsc'e Zacarías, dya rí sũ. Rvã 'ne xi'tsc'ö o dyä'tc'ä Mizhocjimi c'ü i dyötü. E Elisabet c'ü nin sugue ra nduns'ü 'na ts'it'i; rí 'ñecjevi 'na ts'it'i c'ü rí jñusp'üvi o tjü e Juan. ¹⁴Me ra mäjã na puncjü in mü'bügue. Xo ñe na puncjü o nte

ra māji 'ma rí 'ñecjevi in ch'igüe.

¹⁵Na ngue 'ma ra nocü, me rguí muvi a jmi Mizhocjimi. Dya ra zi o vino ne ri 'naja c'o ni tiji. O Espíritu Mizhocjimi ra 'ñünbü o mü'bü e Juan ndeze 'ma ra nduns'ü nu nana, nguec'ua ra dyätä na jo Mizhocjimi.

¹⁶Ra zopjü yo nte, ngue c'ua na puncjü yo in menzumügueji a Israel ra jyéziji c'o na s'o, ra nzhogüji a jmi Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji. ¹⁷E Juan, ot'ü ra zopjü yo nte; cja ra ëjê c'ua c'ü ín Jmugöji. C'ua ja nzi ma cja c'e profeta Elías, je xo rga cjatjonu e Juan. Ra mbë's'i o poder Mizhocjimi c'ua ja nzi va mbë's'i e Elías. Nguec'ua 'ma ra zopjü yo nte, ra jyéziji c'o na s'o. C'o dya ne ra dyärä, ra nzhogü o mü'büji ra dyäräji. Nguec'ua yo tata 'ñe yo t'i ra ngäräji na jo. C'e t'i ra zopjü yo nte, ngue c'ua 'ma ra ëjê c'ü ín Jmugöji, ra dyätäji c'ü, eñe c'e anxe.

¹⁸Nuc'ua e Zacarías o xipji c'e anxe:

—¿Ja rga pãrãgö cjo na cjuana ra zädä yo? Na ngue ya rí palegö. Ya xo male c'ü mi sugö, eñe.

¹⁹O ndünrü c'ua c'e anxe o xipji: —Nguetscö e Gabriel rí zo'c'ö. Rí bübügö a jmi Mizhocjimi. O xitscö Mizhocjimi ró ëjê ró ë zo'c'ü, ró xi'tsc'ö yo me na jo. ²⁰Rá da'c'ü 'na señal c'ü rguí pãrãgue na cjuana c'ü ra zädä yo ró xi'ts'i. Ngue c'ü rí ngonegue dya. Dya ra sö rí ña'la hasta 'ma cja rí 'ñecjevi in ch'i. Rí ngone na ngue dya i creo yo ró xi'ts'i. Texe yo ró xi'ts'i, ra zädä yo, 'ma ra zädä c'o pa, eñe c'e anxe.

²¹C'o nte mi te'beji ro mbedye e Zacarías. Mi süji 'na pje c'o vi tsja e Zacarías, na ngue vi mezhe a mbo

cja c'e templo. ²²Nuc'ua e Zacarías 'ma mü o mbedye, dya cja mi sö ro zopjüji. Mi jizhitjo co o dyë, na ngue ya mi ngone. O mbärã c'ua c'o nte, pje c'o vi jñanda e Zacarías a mbo cja c'e templo.

²³O cjogü c'ua c'o pa c'o mi toca e Zacarías o tsja o bëpji de mböcjimi. Cjanu o ma c'ua o ngümü. ²⁴Nuc'ua 'ma mü o cjogü c'o pa, o ndunte c'ua e Elisabet c'ü nu su. O tsot'ü c'ua ts'ch'a zana cja nu ngümü, o mama:

²⁵—Mi bëzhgö ín tse cja yo nte, na ngue dya mi muxt'igö. Pero me na jo va s'iyaziügö dya Mizhocjimi c'ín Jmugöji, ngue c'ua dya cja rá bëzhgö ín tse.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

²⁶O mezhe c'ua 'ñanto zana, Mizhocjimi o xipji c'e anxe Gabriel o ma cja 'na jñiñi c'ü ni chjü a Nazaret c'ü tsja a Galilea. ²⁷O ma zopjü 'naja xunt'i c'ü cja mi xunt'itjo. C'e xunt'i ya mi ñavi 'na bëzo ro chjüntüvi. C'e bëzo, mi chjü e José c'ü. Mi mboxbëche cja e David. C'e xunt'i, mi chjü e María. ²⁸O cjogü c'ua c'e anxe nu ja mi bübü c'e xunt'i, o xipji:

—Cjimi, süngü. Me s'iyats'ü Mizhocjimi, y bübü co nu'tsc'e. Xenda ra intsjimits'ü que na ngue texe yo 'ñaja ndixü, eñe c'e anxe.

²⁹Nuc'ua e María 'ma mü o jñanda c'e anxe 'ñe 'ma mü o dyärä c'o jña c'o o mama, go zü c'ua o mü'bü, dya mi pãrã pje mi ne ro mama c'o jña.

³⁰O mama c'ua c'e anxe o xipji:

—Nu'tsc'e María, dya rí sü. Mizhocjimi me s'iyats'ü. ³¹Nudya

rí ndunte rí mus'ü 'na ts'it'i c'ü rí jñusp'ü o tñü e Jesús. ³²Nuc'ü, ra mbëzhi na nojo c'ü, na ngueje ngue o T'i Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji ra ñeme c'ü nu T'i ra manda c'ua ja mi manda e David c'ü nu mboxpale. ³³Ra tsja jmu cja yo o mboxbëche e Jacob, ra manda para siempre.

³⁴O ndünrú c'ua e María o xipji c'e anxe:

—¿Ja rgá sò ra zädä yo? Dya be rí juntabe o bëzo.

³⁵O ndünrú c'ua c'e anxe o xipji:

—Ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, ra ëjë co texe o poder, ra ñe dya'c'ü rí chuns'ü 'na ts'it'i. Nguec'ua c'e ts'it'i c'ü rí ñeje, ngueje o T'i Mizhocjimi. Nuc'ü, dya ra tsja na s'ò, eñe c'e anxe.

³⁶O sido o ña c'e anxe o xipji e María:

—Tsjiñi c'ü o tsjapü Mizhocjimi e Elisabet c'ü in prima. Zö ya male, pero ya xo ndunte dya c'ü. Mi xiji c'ü dya mi muxt'i, pero ya zö ñanto zana ndeze 'ma mü o ndunte. ³⁷Na ngueje Mizhocjimi sò ra tsja texe, eñe c'e anxe.

³⁸O mama c'ua e María:

—Rí bünc'ö dispuesto ra tsjacö Mizhocjimi c'ua ja nzi gui mangue. Na ngue ín Jmugö c'ü; nutscö ngue o mbëpjizü.

Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'e anxe.

María visita a Elisabet

³⁹Nuc'ua cjanu o ma c'ua e María o zät'ä cja 'na jñiñi c'ü tsja a Judea, c'ü ma jä'ä cja t'eje. ⁴⁰Nuc'ua 'ma o zät'ä cja o ngümü e Zacarías, o zenguete e María, cjanu o cjugü a mbo. ⁴¹Ma mü o dyärä e Elisabet

mi zenguete e María, c'e ts'it'i c'ü mi tñü e Elisabet o 'ñömü a mbeme. Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi me co 'ñünbü o mü'bü e Elisabet. ⁴²Nguec'ua va mapjü na jens'e, o mama:

—Xenda go intsjimits'ü Mizhocjimi que na ngue texe yo 'ñaja ndixü. Me xo ra intsjimi c'e ts'it'i c'ü ín tügüe. ⁴³Va ëcje va ñe zenguazü, maco ngue o nanats'ügüe c'ü ín Jmugö. ¿Ja va zocü Mizhocjimi i ñe zenguazügö? ⁴⁴Ma nzi rvá ärägö 'ma mi zenguete, ixco 'ñömü ín pjeme c'e ts'it'i, na ngue me co mäjä. ⁴⁵Nu'tsc'e i creo c'ò o xi'ts'i Mizhocjimi. Ngue c'ü rgui mäjägue. Na ngue ra zädä c'ua ja nzi va mama, eñe e Elisabet.

⁴⁶O mama c'ua e María:

Me na nojo Mizhocjimi, rí unügö 'na pöjö co texe ín mü'bü.

⁴⁷Me rí mápägö Mizhocjimi c'ü ra ñevgüegö libre cja c'ò na s'ò.

⁴⁸Zö me ni muvi c'ü ín Jmugö, zö dya pje ni muvizügö, pero me go s'iyazgö. Ndeze nudya, texe c'ò ra ngärä c'ò cjë c'ò va ëjë, ra mamaji o tsjacü Mizhocjimi rá mäjjö.

⁴⁹Na ngue o tsjacü c'ò me na nojo. Angueze sò ra tsja texe; ojtjo xe 'naja c'ü ri chjëntjui c'ü. Me na sjü, ñe me na jo c'ü.

⁵⁰Ndeze 'ma o mbürü o ngärä yo nte, Mizhocjimi juentse c'ò sñ angueze.

⁵¹Mizhocjimi cja'a yo me na nojo, na ngue me na zëzhi.

C'ò me cjanü na nojo ga nguiñi o mü'bü, Mizhocjimi cjanü dya ni muvi c'ò.

⁵² Yo manda c'o me c'apü na nojo,
Mizhocjimi p'jongü c'o, ngue
c'ua dya cja pje ra mbëzhiji.
C'o dya c'apü na nojo, c'apüji
c'ü rguí muvi c'o.

⁵³ C'o unü ngüenda bëzhiji na
puncjü, ch'unüji c'o na jo, dya
cja pje ra bëzhiji.
C'o c'ijñi dya pje bëzhiji,
Mizhocjimi c'apüji ra bëzhiji
texe.

⁵⁴⁻⁵⁵ Yo nte a Israel yo ma't'ü
Mizhocjimi, me p'jös'üji yo.
Mizhocjimi me juentse yo, na
ngue sido mbeñe c'ua ja va
mama va xipji e Abraham c'ü
ín mboxpalegöji, 'ñe c'o o t'i,
'ñe c'o o bëche ro juentseji,
dya ro jyëziji, eñe e María va
xipji e Elisabet.

⁵⁶ O mezhe jñi zana e María mi
bübüvi e Elisabet. Nuc'ua cjanu o
ma c'ua o ngümü.

Nacimiento de Juan el Bautista

⁵⁷ Nuc'ua o zädä c'e pa c'ü ro
zö'dyë e Elisabet. O 'ñeje 'na ts'it'i.

⁵⁸ C'o mi chängümüji e Elisabet
'ñe c'o o dyoji 'ma mü o dyäräji
Mizhocjimi vi juentse na puncjü
e Elisabet vi unü 'na ts'it'i, o
mäji c'ua na puncjü co angueze.

⁵⁹ 'Ma o zö chjün, o ëjë c'ua c'o ro
circuncidao c'e ts'it'i. Xo ëjë c'o o
dyoji e Elisabet. Mi ne ro jñusp'üji
e Zacarías c'e ts'it'i, na ngue mi
ngueje o tjü c'ü nu tata. ⁶⁰ O ndünrü
c'ua e Elisabet c'ü nu nana c'e ts'it'i
o mama:

— Iyö. Rguí chjü e Juan.

⁶¹ O mama c'ua c'o o dyoji e
Elisabet:

— ¿Jenga rí jñusp'ü a cjanu? Maco
dya cjó bübü c'ü ni chjü Juan yo ín
dyoji, eñe c'o o dyoji e Elisabet.

⁶² Cjanu o tsjaji seña co o dyëji
va dyönüji e Zacarías pje ma tjü mi
ne ro jñusp'ü c'ü o ts'it'i. ⁶³ Nuc'ua
e Zacarías xo o tsja c'ua seña va
dyörü pje rví dyopjü. Cjanu o
dyopjü c'ua: “Rguí chjü e Juan”,
eñe va dyopjü. Me co nguijñiji c'ua
texeji cjanu o mamaji:

— Pärä, ¿jenga o jñusp'üvi a cjanu?,
mi eñeji.

⁶⁴ 'Nango ña c'ua e Zacarías o unü
'na pöjö Mizhocjimi. ⁶⁵ Nuc'ua texe
cja c'o jñiñi c'o tsja a Judea c'o järä
cja t'eje, me mi süji me mi mamaji
c'o me ma nojo c'o vi zädä. ⁶⁶ C'o
nte c'o mi ärä, mi c'ijñiji o mü'büji
mi mamaji:

— Pärä, ¿pje ra mbëzhi c'e ts'it'i?,
eñeji.

Na ngue mi unüji ngüenda mi
bübüvi Mizhocjimi c'e ts'it'i.

El canto de Zacarías

⁶⁷ O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü
o mü'bü e Zacarías o ña c'o o unü
Mizhocjimi ro mama:

⁶⁸ Rí unügö 'na pöjö Mizhocjimi
c'ü ín Jmugöji nutscöji rí
menzumüji a Israel. Na ngue
o ëjë ra 'ñe mböxcöji nutscöji o
ntezgöji, ra 'ñevguegöji libre.

⁶⁹ Mizhocjimi o xipji o ëjë 'na c'ü
me na zëzhi ra 'ñevguegöji
libre.

Nuc'ü, je ri mboxbëche cja e
David c'ü mi pëpi Mizhocjimi.

⁷⁰ Ngue c'ü o mama c'o o profeta
Mizhocjimi c'o mi cärä mi
jinguä. Na ngue Mizhocjimi o

'ñünbū o mü'būji o zopjūji c'o nte.

- ⁷¹ O mamaji c'ü ra salvazūji Mizhocjimi cja o dyë c'o rí ũji c'o nugūji na ü.
- ⁷² O mamaji c'ü ra mbeñe Mizhocjimi ra tsja c'ua ja nzi va mama; ra s'iyazūji c'ua ja nzi va s'iya c'o ín mboxpaleji.
- ⁷³ Ngue c'e jña c'ü o mamatsjë na cjuana Mizhocjimi va xipji e Abraham c'ü ín mboxpaleji.
- ⁷⁴ O mama Mizhocjimi c'ü ra salvazūji cja o dyë c'o nugūji na ü, ngue c'ua dya rá sūji rga ma't'ūji c'ü.
- ⁷⁵ Y ngue c'ua rá cjaji c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo, texe yo pa yo rí cārāji cja ne xoñjōmü.
- ⁷⁶ Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, ngue o profetats'ü Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e.
Rí ot'ügue a xoñi cja c'ü ín Jmugöji, ngue c'ua 'ma ra ëjë angueze, ya rguí bübü dispuesto yo nte ra dyätāji c'ü.
- ⁷⁷ Nu'tsc'e rí zopjūgue yo nte, ngue c'ua ra mbārāji ja rgá sö ra salvaji ra perdonaoji c'o na s'o, ngue c'ua ra tsjapūji o nte Mizhocjimi.
- ⁷⁸ Na ngueje me s'iyazūji Mizhocjimi me juentsqueji. O xipji o ëjë c'ü ixmi bübüvi a jens'e, ra 'ñe dyacūji jya's'ü cja ín mün'c'öji.
- ⁷⁹ Nutscöji rí nteji rí nzhodūji cja bëxōmü. C'o dya ra nzhogü o mü'bü, ra ma sufreji 'ma ra ndūji. Pero nu c'ü ra ëjë, ra dyacūji jya's'ü cja ín mü'būji. Y ra jítscöji c'e 'ñiji ja rgá sö ra majä ín mün'c'öji, dya cja pje rá mbeñeji, eñe e Zacarías.

⁸⁰ C'e ts'it'i c'ü mi chjü Juan, go nocü c'ua. Xo go nzhodü na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi. Mi bübü cja majjadü hasta 'ma cja mü o zädä c'e pa 'ma o mbürü o zopjü c'o nu menzumūji a Israel.

Nacimiento de Jesús

2 C'o pa c'o, e César Augusto mi manda cja c'o país. O manda o tsjaji 'na censo ngue c'ua ro mbārā ja nzi o nte c'o mi cārā texe c'o país nu ja mi manda. ²C'e censo c'ü ot'ü o dyät'āji, o tsjaji 'ma mi gobernador e Cirenio a Siria. ³Nguec'ua texe c'o nte mi jyodü ro möji nu ja mi menzumūji, je ro ma jñu's'ūji o tjūji. ^{4,5}Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e José. Mi bübü a Nazaret c'ü tsja a Galilea. Ya mi ñavi ro chjüntüvi e María. Nuc'ua e José o mëvi e María a ma a Belén c'ü tsja a Judea nu ja mi menzumü e David mi jinguā. Je mëvi nu, na ngue e José mi mboxbëche cja e David. O mëvi ro ma jñu's'üvi o tjüvi. 'Ma mü o mëvi, ya mi ndunte e María. ⁶Nuc'ua 'ma mi bübüvi a Belén, o zädä c'e pa 'ma ro zö'dyë. ⁷O mus'ü c'ua c'ü nu ts'it'i c'ü ot'ü. Cjanu o mbös'ü o bitu, cjanu o ngöbü c'ua nu ja mi ñönü o burru 'ñe o nzhünü. Na ngue dya cja mi jyadü cja c'e mesón nu ja mi oxü c'o nte.

Los ángeles y los pastores

⁸Mi bëxtjo cja c'e jñiñi a Belén, mi cārā o mbörü cja batjü, mi pjörüji c'o o ndëncjürüji 'ma xōmü. ⁹'Nango zät'ä c'ua 'na o anxe Mizhocjimi nu ja mi cārā c'o mbörü. Y nu c'ü o jya's'ü Mizhocjimi me go

juëns'i nu ja mi cārāji. Me co pizhiji c'ua. ¹⁰Nuc'ua c'e anxe o xipji c'o mbörü:

— Dya rí sūji. Dyārāji, rá xi'tsc'öji yo me na jo yo me rgui mäcjeji. Me xo ra mājā yo nte texe cja ne xoñijöümü. ¹¹Na ngue nudya o jmus'ü 'na ts'it'i cja c'e jñiñi nu ja mi menzumü e David. Ngueje e Cristo c'ü ín Jmuji. Nuc'ü, ra 'ñempc'ejji libre c'ü. ¹²Nujnu ngue nu rgui pārāgueji nu. Rí chöt'üji c'e ts'it'i c'ü ri bös'ü o bitu. Rí chöt'üji ri orü nu ja ñönü o burru, eñe c'e anxe.

¹³Nango 'ñetse c'ua cja c'e anxe na puncjü c'o o anxe Mizhocjimi, mi unüji 'na pöjö Mizhocjimi mi mamaji:

¹⁴Rí unüji na puncjü 'na pöjö Mizhocjimi a jens'e c'ü me na nojo. Na ngue me go ne go mbös'ü yo nte, ngue c'ua ra mājā o mü'büji, dya cja ra mbeñeji c'o na s'o, eñe c'o anxe.

¹⁵Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'o anxe o möji a jens'e nu ja vi 'ñeji. Nuc'ua cjanu o pötü va mama c'ua c'o mbörü:

— Möjö a Belén, rá ma nuji nujyo ya zädä yo o xitsiji c'o o anxe Mizhocjimi, eñeji.

¹⁶Nuc'ua ixco möji dya c'ua na niji, o ma chöt'üji e María 'ñe e José 'ñe c'e ts'it'i. C'e ts'it'i je mi orü nu ja mi ñönü o burru 'ñe o nzhünü. ¹⁷Nuc'ua c'o mbörü, 'ma o jñandaji c'e ts'it'i, o zopjüji texe c'o mi cārā nu, o xipjiji c'o vi dyārāji pje ro mbézhi c'e ts'it'i. ¹⁸C'o o dyärä, o nguiññiji: “Pärä, cja rga cja yo?”, eñeji. ¹⁹Pero e María o mbë's'i

texe c'o jña. Mi sido mi cjiñi o mü'bü pje mi ne ro mama c'o, dya go jyombeñe. ²⁰O nzhogü c'ua c'o mbörü, mi mamaji me na nojo Mizhocjimi. Y mi unüji 'na pöjö na ngue texe c'o vi dyārāji 'ñe c'o vi jñandaji. Na ngue ya vi zädä c'ua ja nzi va xipji c'e anxe anguezeji.

El niño Jesús es presentado en el templo

²¹Ma o zö chjün ngue c'ua ro circuncidaoji c'e ts'it'i, o jñusp'üji o tjü e Jesús, c'ua ja nzi va mama c'e anxe ante c'ü ro ndunte e María.

²²Nuc'ua o zäs'ä c'o pa c'o o jogü e María c'ua ja ga mama c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. E José e María o mëvi a Jerusalén o zidyivi c'e ts'it'i c'ü mi ngue e Jesús, ngue c'ua ro presentaovi a jmi Mizhocjimi. ²³O tsjavi a cjanu, na ngue c'ü o ley Mizhocjimi mama a cjava: “Texe c'o ts'it'i c'o ot'ü rí 'ñecjeji, rí xöcügueji ra mbëpiji Mizhocjimi”, eñe. ²⁴Xo o ma unüvi c'o ro mbäsp'äji Mizhocjimi c'ua ja nzi ga mama cja c'ü o ley Mizhocjimi: “Rí unüji yeje vilo Mizhocjimi. O 'ma jiyö, yeje mbaro”, eñe.

²⁵Mi bübü 'na bëzo a Jerusalén c'ü mi chjü e Simeón. Mi cja na jo, y mi sū Mizhocjimi. Mi te'be c'e pa 'ma ro 'ñeme libre Mizhocjimi c'o nu menzumüji a Israel, ro unüji c'ü rví mäji. Mi ätä o Espiritu Mizhocjimi c'ü me mi 'ñünbü o mü'bü. ²⁶O Espiritu Mizhocjimi ya vi tsjapü ro mbärä e Simeón c'ü dya ro ndü hasta 'ma cja ro jñanda nu c'ü vi juajnü Mizhocjimi ro 'ñe salva c'o nte. ²⁷'Na nu pa,

o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Simeón o ma cja c'e templo. Ngue c'e pa 'ma xo ma'la nu e José 'ñe e María o zidyivi c'e ts'it'i o ma presentaovi c'ua ja nzi ma mama c'e ley. ²⁸Nguec'ua 'ma o cjogü e José 'ñe e María, o tsja c'ua e Simeón o ndès'i e Jesús, o unü 'na pöjô Mizhocjimi o mama:

²⁹Nu'tsc'e mi Jmuts'ügö; nutscö in mbëpjizü. Jyëzgue rá tügö, rá ma söyagö cja in jmigue. Na ngue ya zädä c'ua ja nzi vi xitsi.

³⁰Ya ró jandagö dya, nu i xipji o ëjë ra 'ñe 'ñevgüegöjme libre.

³¹Nujnu, ya i mbeñe i juajnú ra salva yo nte texe cja ne xoñijöümü.

³²Nujnu, ra unü jya's'ü cja o mü'bü yo dya menzumü a Israel ngue c'ua ra mbä'c'äji. Xo 'ñe yo menzumü a Israel yo vi juajnügüe, ra mbäräji c'ü me na nots'ügüe, eñe e Simeón va unü 'na pöjô Mizhocjimi.

³³E José 'ñe e María me go nguiñivi c'o vi mama e Simeón ja rvá cja c'e ts'it'i. ^{34,35}Nuc'ua e Simeón cjanu o dyötpüvi Mizhocjimi. Cjanu o xipji e María c'ü nu nana e Jesús:

—Dyärä c'ü rá xi'ts'i. Mizhocjimi o xipji o ëjë ne ts'it'i ngue c'ua 'ma ya ra nocü, ra 'ñetse yo nte ja ga nguiñi o mü'büji. Yo ín menzumügöji a Israel, na puncjü c'o dya ra dyätpä o jña nu, nguec'ua dya ra salvaji. Y xo na puncjü c'o ra dyätpä o jña, nguec'ua ra salvaji. Me ra nu'uji na ü nu. Nguec'ua xo 'ñetsc'e me ra sufre in mü'bügüe nza

cja 'ma cjö c'o ri tjocüts'ü 'na tjëdyi, eñe e Simeón.

³⁶Mi bübü 'na ndixü c'ü mi 'ñünbü o mü'bü Mizhocjimi ma zopjü c'o nte. Nuc'ü, mi chjü e Ana. Mi ngue o xunt'i e Fanuel, mi mboxbëche cja e Aser. Angueze ya mi male. Ts'i vi ndü c'ü nu xïra, vi mimivi sietetjo cjë. ³⁷Y ndeze 'ma o ndü c'ü nu xïra, ya vi mezhe ochenta y cuatro cjë. Mi bübü cja c'e templo, dya mi c'ueñe nu. Mi ötü Mizhocjimi zö xöümü zö ndempa. Y mi mbempje. ³⁸Ma xe mi bübü nu e José 'ñe e María 'ñe e Jesús, o ëjë c'ua e Ana o unü 'na pöjô Mizhocjimi. Nuc'ua o mbürü e Ana o xipji c'o nte pje ro mbëzhi c'e ts'it'i. Na ngue mi cärä a Jerusalén c'o mi tel'be ro ëjë 'naja c'ü ro 'ñeme libre anguezeji.

El regreso a Nazaret

³⁹Nuc'ua e José 'ñe e María, 'ma ya vi tsjavi texe c'ua ja nzi ga mama c'ü o ley Mizhocjimi, cjanu o nzhogü o mëvi a Nazaret c'ü mi ngue o jñiñivi c'ü tsja a Galilea.

⁴⁰C'e ts'it'i o nocü mi te na zëzhi. Y mi cjiñi na jo o ñi, y mi pärä na jo Mizhocjimi. Mizhocjimi mi bübü co angueze.

El niño Jesús en el templo

⁴¹Tsjë'ma tsjë'ma mi pjongüji a Jerusalén c'e mbaxcua c'ü mi chjü Pascua. Nguec'ua 'ma mi sädä c'e mbaxcua, e José 'ñe e María mi pëvi nu. ⁴²Ma ya mi pë's'i e Jesús doce cjë, e José 'ñe e María o zidyivi e Jesús o möji a Jerusalén cja c'e mbaxcua. Na ngue tsjë'ma mi pëvi nu. ⁴³Ma mü o cjogü c'e

mbaxcua, e José 'ñe e María o mbedyevi a Jerusalén ro möji c'o 'ñaja nte c'o vi 'ñeje a Galilea. Dya mbārāvi cjo vi nguejme e Jesús a Jerusalén. ⁴⁴Mi pēzhivi e Jesús ma dyoji c'o nte. Nguec'ua o nzhodüji 'napa cja 'ñiji. Nuc'ua cjanu o jyodüvi e Jesús cja c'o o dyoji, 'ñe cja c'o nu menzumüji c'o mi pārāji. ⁴⁵Pero dya go chōt'üvi. Nguec'ua o nzhogüvi c'ua o mēvi na yeje a Jerusalén o ma jyodüvi.

⁴⁶Nuc'ua 'ma o zō jñipa ndeze 'ma o mbedyevi a Jerusalén, o chōt'üvi e Jesús a mbo cja c'e templo. Ma jū a nde cja c'o xöpüte c'o mi jizhi o ley Mizhocjimi. E Jesús mi ärä c'o mi mamaji, y mi cjapüji o t'önü c'o. ⁴⁷C'o xöpüte xo mi cjapüji t'önü e Jesús. O unüji ngüenda e Jesús me mi pēs'i na puncjü o pjeñe, me ma jo va ndünrū. Nguec'ua va nguijñiji c'ua:

—¿Ja ni 'ñeje c'ü pārā nu? Maco cja ts'it'i nu, eñeji.

⁴⁸Nuc'ua e José 'ñe e María 'ma mü o jñandavi e Jesús ma jū a nde cja c'o xöpüte, me go nguijñivi. Cjanu o mama c'ua e María:

—Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, ¿jenga i tsjacübe a cjanu? Nin tatague 'ñetscö me rí sufregöbe rgá jonc'ügöbe.

⁴⁹O ndünrū c'ua e Jesús o xipjivi: —Dya ni jyodü rí jyongüvi. ¿Cjo dya in pārāvi ni jyodü rá bübü cja o ngümü c'ü mi Tata, rá cjagö c'o o bēpji?, eñe.

⁵⁰Anguezevi dya mi pārāvi pje mi ne ro mama c'o jña c'o vi xipjivi.

⁵¹Nuc'ua e Jesús o mbedye a Jerusalén co e José 'ñe e María, o möji a Nazaret. Na ngue e Jesús

mi ätä c'ü o tata 'ñe c'ü o nana. C'o jña c'o vi mama e Jesús, o mbeñe e María cja o mü'bü pje mi ne ro mama. ⁵²E Jesús o nocü na jo, y mi cijñi na jo o ñi. Nguec'ua Mizhocjimi mi bübü co angueze, y me mi mápä c'ü. Xo 'ñe yo nte, me xo mi mápäji c'ü.

Juan el Bautista predica en el desierto

3 O mezhe c'ua ja nzi cjē, mi emperador e Tiberio César. Ya mi quince cjē c'ü mi emperador. Mi gobernador e Poncio Pilato a Judea. E Herodes mi gobernador a Galilea. E Felipe mi gobernador a Iturea 'ñe a Traconite. E Lisantias mi gobernador a Abilinia. ²E Anás 'ñe e Caifás mi mero ndamböcjimi c'o. C'o pa c'o, e Juan c'ü nu t'i e Zacarías mi bübü cja majjadü. 'Na nu pa, Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Juan o mbürü o zopjü c'o nte. ³Nguec'ua mi nzhodü bēxtjo cja c'e ndare a Jordán, mi xipji c'o nte ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi ro jyēziji c'o na s'o, 'ñe ro ji'i. Nu'ma, ro perdonao 'ma Mizhocjimi c'o na s'o c'o mi cjaji. ⁴Mi jinguā c'e profeta Isaías o dyopjü 'na libro. O dyopjü c'ü ro bübü 'na nte cja 'na majjadü c'ü ro mapjü, ro zopjü c'o nte ro xipjiji: “Rí jyēzgueji c'e 'ñiji c'ü na s'o, rí jyēzgueji c'e 'ñiji c'ü mogü. Na ngue ya ngue ra ē c'ü ín Jmugöji c'ü bübü a jens'e. ⁵'Ma ra ējē 'na c'ü manda, rí parejaogöji o 'ñiji, y rí nderesaaji c'o 'ñiji c'o mogü. Je xo rga cjatsc'eji nu, rí jyēziji c'e 'ñiji c'ü na s'o c'o in tēpji.

⁶Na ngue ra ëjẽ nu c'ü o juajnü Mizhocjimi ra salva yo nte texe cja ne xoñijõmü”, ro ñeñe c'e nte.

Je ga cjanu va mama e Isaías c'ü ro mama c'e nte. Nguec'ua 'ma o mbürü e Juan o zopjü c'o nte, o zädä c'e ñña c'ü vi mama e Isaías.

⁷Na puncjü o nte c'o mi pedye cja c'o o ñññiji mi pöji cja e Juan ngue c'ua ro jiji cja c'e ndare. Nguec'ua o mama e Juan va xipjiji:

—Nza cjatse'ejí o c'ijmi yo sũ ga c'ueñe 'ma tjẽ o batjü. In sũji ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi rí sufregueji, nguec'ua va ëgueji va ñe jigueji. ⁸Pero 'ma na cjuana o nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi, rí tsjaji na jo, ngue c'ua ra jñetse ya nzhogü in mü'büji. In pëzhgueji ra recibidots'üji Mizhocjimi, na ngue o mboxbëchets'üji e Abraham. Pero rí xi'tsc'öji, dya cja rí tsjijñiji c'ü ni jyodü ra recibidots'üji. Na ngue me na zëzhi Mizhocjimi, sò ra tsjapü yo ndojo ra mbëzhi nte c'o ra jñu's'ü e Abraham, xo ra ñenche o mü'büji Mizhocjimi. ⁹Nza cjatse'ejí za'a c'o dya jo c'o quis'i, c'o ya juns'ütjo jacha cja o dyüt'ü, na ngue ya ra dyocüji. Texe za'a c'ü dya jo c'o quis'i, ya bübü ra dyëziji cja rrü mboch'üji cja sivi. Je xo rga cjanu rgá tsja'c'üji, nu 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi.

¹⁰C'o nte mi önüji mi mamaji:

—¿Pje ni mbë c'ü ni jyodü rá cjaime 'ma, ngue c'ua dya ra tsjacüjme Mizhocjimi rá ma sufrejme?

¹¹O ndünrü c'ua e Juan o xipjiji:

—Nu c'ü cãjã yeje pajna, ra unü 'na pajna c'ü dya cãjã. Nu c'ü pë's'i

pje ra zi, ra unü c'ü dya pë's'i, eñe e Juan.

¹²Xo ëjẽ ja nzi c'o mi cobra o ndüvajma, o ëji ro ñe j'i'iji. O xipjiji e Juan:

—Xöpüte, ¿pje ni mbë c'ü ni jyodü rá cjaögjme?

¹³O ndünrü c'ua e Juan o xipjiji:

—Rí cobraji ja c'o nzi ga mama c'o ley; dya rí jñu's'üji rguí cobraji.

¹⁴Xo o tsja t'önü c'o tropa o mamaji:

—Nuzgögjme, ¿pje xo ni jyodü rá cjaögjme?

O ndünrü c'ua e Juan o xipjiji:

—Bübü 'ma in pizhiji yo nte, o in pezheji o bëchjine ngue c'ua ra ch'a'c'üji o merio. Pero dya cja rí tsjaji a cjanu. Rí mäji co c'o in rayaji c'o cjö'tc'üji.

¹⁵C'o nte me mi cijññiji e Juan, cjo mi ngue Cristo c'ü mi te'beji ro ëjẽ.

¹⁶O mama c'ua e Juan o xipjiji:

—Bübü o mbëpji c'o o cjaja c'ü nu lamu, xäpcãji o correa cja o mbäcua c'ü nu lamu ga mbös'ü. Nutscö ni pje pjëtscö rá pjösc'ö a cjanu nu c'ü va ëtjo. Na ngue me na nojo na puncjü angueze; nutscö rí menutjogö que na ngue 'na mbëpji. Nutscö rí jichi co ndeje yo nte. Pero nu c'ü cja va ëtjo, 'ma rí ñenche in mü'büji angueze, ra dya'c'üji o Espiritu Mizhocjimi c'ü. 'Ma jiyö, ra dya'c'üji rí ma sufrejji cja sivi.

¹⁷Xe go sido go ña e Juan o xipjiji:

—'Na campesino ra jñüs'ü o yelgo, cja rrü mbitsi na jo o ndëxü. C'o ndëxü ra dyüt'ü cja c'ü o t'ujmü c'o, pero c'o paxa ra ndüt'ü co sivi c'o. Je xo ga cjanu rgá tsja nu c'ü cja va ëtjo. Ya bübü angueze ra recibido c'o ra nzhogü o mü'bü, pero c'o

dya ra nzhogü o mü'bü, ya bübü ra mboch'üji a sivi c'ü dya ra juench'e, eñe e Juan.

¹⁸Nujyo, ngue yo o mama e Juan va xipji c'o nte ja rva cja e Cristo. Y na puncjü o jña c'o xe go xipjiji. ¹⁹C'e gobernador Herodes vi mimivi e Herodías c'ü nu su e Felipe. E Felipe mi ngue c'ü nu cjuarma e Herodes. Y mi cja c'o na s'o e Herodes. Nguec'ua e Juan va huëch'i e Herodes mi xipji c'ü dya jo c'o mi cja. ²⁰Nuc'ua e Herodes go tsja c'ua mas c'o na s'o, go manda o ma pant'aji a pjörü e Juan.

El bautismo de Jesús

²¹Ma mi jichi e Juan c'o nte cja c'e ndare a Jordán, xo ji'i e Jesús. E Jesús 'ma o nguarü o ji'i, cjanu o dyötü c'ua Mizhocjimi. 'Ma ma ötü Mizhocjimi, go xogü a jens'e c'ua. ²²Y o zöbü o Espíritu Mizhocjimi c'ü mi nza cja 'na mbaro, o ëjë o ñe ndägä a xes'e e Jesús. O dyäräji c'ua 'naja c'ü o ña a jens'e o mama: —Ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö, me rí s'iyats'ü, me rí mä'c'ägö.

Los antepasados de Jesucristo

²³E Jesús ya mi pè's'i treinta cjë 'ma mü o mbürü o zopjü c'o nte. C'o nte mi mamaji e Jesús mi ngueje nu t'i e José. E José mi t'i cja e Elí. ²⁴E Elí mi t'i cja e Matat. E Matat mi t'i cja e Leví. E Leví mi t'i cja e Melqui. E Melqui mi t'i cja e Jana. E Jana mi t'i cja e José. ²⁵E José mi t'i cja e Matatías. E Matatías mi t'i cja e Amós. E Amós mi t'i cja e Nahum. E Nahum mi t'i cja e Esli. E Esli mi t'i cja e Nagai. ²⁶E Nagai mi t'i cja e Maat. E Maat mi

t'i cja e Matatías. E Matatías mi t'i cja e Semei. E Semei mi t'i cja e José. E José mi t'i cja e Judá. ²⁷E Judá mi t'i cja e Joana. E Joana mi t'i cja e Resa. E Resa mi t'i cja e Zorobabel. E Zorobabel mi t'i cja e Salatiel. E Salatiel mi t'i cja e Neri. ²⁸E Neri mi t'i cja e Melqui. E Melqui mi t'i cja e Adi. E Adi mi t'i cja e Cosam. E Cosam mi t'i cja e Elmodam. E Elmodam mi t'i cja e Er. ²⁹E Er mi t'i cja e José. E José mi t'i cja e Eliezer. E Eliezer mi t'i cja e Jorim. E Jorim mi t'i cja e Matat. ³⁰E Matat mi t'i cja e Leví. E Leví mi t'i cja e Simeón. E Simeón mi t'i cja e Judá. E Judá mi t'i cja e José. E José mi t'i cja e Jonán. E Jonán mi t'i cja e Eliaquim. ³¹E Eliaquim mi t'i cja e Melea. E Melea mi t'i cja e Mainán. E Mainán mi t'i cja e Matata. E Matata mi t'i cja e Natán. ³²E Natán mi t'i cja e David. E David mi t'i cja e Isaí. E Isaí mi t'i cja e Obed. E Obed mi t'i cja e Booz. E Booz mi t'i cja e Salmón. E Salmón mi t'i cja e Naasón. ³³E Naasón mi t'i cja e Aminadab. E Aminadab mi t'i cja e Aram. E Aram mi t'i cja e Esrom. E Esrom mi t'i cja e Fares. E Fares mi t'i cja e Judá. ³⁴E Judá mi t'i cja e Jacob. E Jacob mi t'i cja e Isaac. E Isaac mi t'i cja e Abraham. E Abraham mi t'i cja e Taré. E Taré mi t'i cja e Nacor. ³⁵E Nacor mi t'i cja e Serug. E Serug mi t'i cja e Ragau. E Ragau mi t'i cja e Peleg. E Peleg mi t'i cja e Heber. E Heber mi t'i cja e Sala. ³⁶E Sala mi t'i cja e Cainán. E Cainán mi t'i cja e Arfaxad. E Arfaxad mi t'i cja e Sem. E Sem mi t'i cja e Noé. E Noé mi t'i cja

e Lamec. ³⁷E Lamec mi t'i cja e Matusalén. E Matusalén mi t'i cja e Enoc. E Enoc mi t'i cja e Jared. E Jared mi t'i cja e Mahalaleel. E Mahalaleel mi t'i cja e Cainán. ³⁸E Cainán mi t'i cja e Enós. E Enós mi t'i cja e Set. E Set mi t'i cja e Adán. E Adán mi t'i cja Mizhocjimi na ngue o dyät'ä Mizhocjimi c'ü.

Tentación de Jesús

4 O Espiritu Mizhocjimi me go ñünbü o mü'bü e Jesús o mbedye cja c'e ndare a Jordán, o ma cja 'na majyadü nu ja dya cjó mi ndeñe. Na ngue mi ätä o Espiritu Mizhocjimi. ²O mezhe nu cuarenta pa. Xo mi bübü nu, e Satanás nu c'ü dya jo, mi xipji e Jesús c'ü ro tsja c'o na s'lo. C'o cuarenta pa, dya pje zi e Jesús. 'Ma ya vi cjogü c'o pa c'o, o zant'a c'ua e Jesús. ³Nuc'ua e Satanás nu c'ü dya jo, o xipji e Jesús:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, nguec'ua rí xipjigue yo ndojo ra mbëzhi o xëdyi rí sigue, eñe c'ü dya jo.

⁴O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rá ä'tc'ägö c'ü in xitsi. Na ngue je t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü dya nguextjo xëdyi rga minc'öjme. C'ü xenda ni jyodü, ngue c'ü rá cjaime texe ja c'o nzi ga mama Mizhocjimi.

⁵Nuc'ua c'ü dya jo o zidy e Jesús cja 'na t'eje c'ü ma ndä'ä. O mezhe 'na ndajme o jíchi texe yo jñiñi cja ne xoñijömü. ⁶Nuc'ua c'ü dya jo o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e rá da'c'ü rí mandague texe cja yo jñiñi yo in jandague. Xo rá da'c'ü texe yo me ni muvi

yo bübü cja yo jñiñi. Texe yo, ya ch'acügö yo. Ra sö rá unü c'ü rí ne rá unü. ⁷Nu 'ma rí ndüñijömü rí matcügö, rí tsjapü in tsjacje texe yo.

⁸O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Satanás, dya rá ma'tc'ö. Na ngue ya t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü rá ndüñijömüjme rá ma't'üjme Mizhocjimi c'ü ngue ín Jmuji. Y nguextjo angueze rá pëpijme, enzgöjme c'ü.

⁹Xo tsja c'ü dya jo o zidy e Jesús a ma a Jerusalén, o 'ñe's'e c'ua a xes'e cja 'naja c'o torre c'o mi bübü cja c'e templo. O xipji c'ua:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, nguec'ua rí dacügue dya a ma a jömü. ¹⁰Ni jyodü rí tsjague a cjanu, na ngue ya xo t'opjü o jña Mizhocjimi:

Mizhocjimi ra xipji c'o o anxe rgüñi 'ñeji a jens'e ra 'ñe mböxc'üji.

¹¹Ra 'ñe penche'üji ngue c'ua dya ra s'onnc'ü in cua 'ma rí sos'ü cja ndojo, eñe c'ü ya t'opjü. Ngue c'ua rí dacügue ndezgua hasta jömü, eñe c'ü dya jo.

¹²Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rá dacü c'ua ja gui xitscö. Na ngue ya xo t'opjü c'ü dya rá söjme o jña Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji, enzgöjme. Nguec'ua dya rá dacü a ma a jömü para rá nugö cjo ra mböxcö Mizhocjimi, eñe e Jesús.

¹³Nuc'ua c'ü dya jo, dya mi pãr pje xe ro xipji e Jesús para ro tsja c'o na s'lo, nguec'ua va c'ueñe ja nzi pa, cja ro nzhogü na yeje pje xe ro 'ñe xipji.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴Nuc'ua e Jesús o nzhogü o ma a Galilea. Mi bübüvi texe c'ü o poder

o Espiritu Mizhocjimi. Nguec'ua texe cja c'o jñiñi c'o mi tsja a Galilea, o mbürü o mamaji c'o ma nojo c'o mi cja e Jesús. ¹⁵Mi cja e Jesús mi jíchiji cja c'o o nintsjimiji. Texeji mi mamaji:

—Ne bëzo bübüvi Mizhocjimi.

Jesús en Nazaret

¹⁶O ma c'ua e Jesús a Nazaret nu ja mi menzumü. Nuc'ua c'e pa c'ü mi söyaji, o cjogü a mbo cja c'e nintsjimiji ja c'o nzi ma cja c'ü o tjürü. Cjanu o mimi nu. Cjanu o böbü c'ua ro xörü. ¹⁷Cjanu o ch'unü c'ua c'e libro c'ü vi dyopjü e Isaías c'ü mi profeta. Cjanu o xücü c'e libro c'ü mi 'mans'a, o chöt'ü nu ja mi t'opjü a cjava:

¹⁸O Espiritu Mizhocjimi bübü co nutscö, na ngue o juancügö.

O juancügö rá zopjü c'o unü ngüenda bëzhiji na puncjü, rá xipjiji jña c'o rguí mäjji.

O juancügö rá cjavü ra mäjä c'o me nzhümü o mü'bü.

O juancügö rá zopjü yo nte yo dya libre, rá xipjiji ja rgá sô ra 'ñemeji libre.

C'o ndëzhö, rá cjavü ra jñandaji.

C'o me sufre, rá emeji libre.

¹⁹O juancügö rá xipji yo nte c'ü ya zädä c'o pa c'o o juajnü Mizhocjimi ra salvaji.

²⁰Cjanu o mbans'a c'ua c'e libro, cjanu o unü c'ü mi pëpji cja nintsjimiji. Cjanu o mimi c'ua ro jíchi c'o nte. Texe c'o mi cãrä cja c'e nintsjimiji me mi cjinch'iji angueze, mi te'beji pje pjëzhi c'o ro mama.

²¹Nuc'ua cjanu o ña e Jesús o xipjiji: —Nu o jña Mizhocjimi nu cja ró xörügö, ya zädä dya a ndetsc'ejji nu, eñe.

²²C'o nte, me co nguijnñiji y me go mamaji:

—Me na jo yo jña yo mama nu, pero ¿ja ga mbãrä nu? Maco ngue nu t'i e José c'ü mi ngue ín menzumügöji.

²³O mama e Jesús o xipjiji:

—In pãräji c'e jña c'ü rí mangöji: “Nu'tsc'e médico, rí dyät'ätsjë ante c'ü rí dyät'ä c'o 'ñaja.” Pe ngue c'ü in cjiññiji dya, cja in mü'büji. Pe xo in ne rí xitscöji a cjava: “Ró äräjme i tsjague c'o me na nojo a Capernaum, maco dya in cjague yo cja ín jñiñgöji”, rí 'ñenzgöji.

²⁴O sido o ña e Jesús o mama:

—Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji, c'o na cjuana. Yo nte, dya respetaoji 'na profeta 'ma ngue nu menzumütsjëji.

²⁵Dyäräji na jo c'ü xo rá xi'tsc'öji.

Ya in pãräji ja ma cja mi jinguã 'ma mi bübü e Elías. O mezhe jñi cjë nde c'ü dya go 'ñeje o dyebe, nguec'ua mi bübü 'na tjijmi texe cja c'o jñiñi. C'o pa c'o, mi cãrä va a Israel na puncjü o ndixü c'o ya vi ndü nu xïra. ²⁶Pero dya ngue anguezeji c'o o xipji Mizhocjimi e Elías ro 'ñe mbös'tü. O xipji o ma a Sarepta c'ü bëxtjo jãrä a Sidón, o ma mbös'tü 'na ndixü nu c'ü vi ndü nu xïra, maco dya mi menzumü a Israel. ²⁷C'o cjë c'o mi bübü e Elías, mi cãrä va a Israel na puncjü c'o mi sô c'e ngueme c'ü xiji o lepra. Pero dya cjó jogü ne ri 'naja anguezeji. Nguextjo e Naamán c'ü mi menzumü a Siria c'ü o jogü.

²⁸Nuc'ua c'o mi cãrä cja c'e nintsjimiji, 'ma mü o dyäräji c'o jña c'o, me co sjëyaji c'ua na puncjü.

²⁹Go böbüji c'ua, cjanu o pjongüji e Jesús cja c'ü o jñiñiji, o zidyiji cja

c'e dyä'ä nu ja mi jäs'ä c'e jñiñi. O zidyiji ro ma pa'maji a jömü. ³⁰Pero e Jesús o cjogütjo a nde anguezeji, o ma c'ua.

Un hombre que tenía un espíritu malo

³¹Nuc'ua e Jesús o zöbü o ma c'ua a Capernaum c'ü mi ngue 'na jñiñi a Galilea. Chjüma chjüma c'o pa c'o mi söyaji, mi jíchi c'o nte cja c'e nintsjimi. ³²C'o nte me mi süji mi cijñiñiji:

—Nunca rí äräji a cjanu. Je ni 'ñeje cja Mizhocjimi c'o jña c'o xitsiji nu, eñeji.

³³Cja c'e nintsjimi, mi bübü 'na bëzo c'ü vi zürü 'naja o s'ondajma e Satanás nu c'ü dya jo, c'ü o tsjapü o mapjü c'ua na jens'e c'e bëzo. ³⁴O mama:

—Nu'tsc'e Jesús in menzumü a Nazaret, ¿pje in pë'sc'ü rí ñu co nuzgøjme? ¿Cjo vi 'ñeje rí tsjacü rá ma sufregøjme? Nutscö rí pã'c'ã. Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, dya bübüts'ü c'o na s'o.

³⁵E Jesús o huënc'h'i c'ua c'ü o s'ondajma c'ü dya jo o xipji:

—Tso't'ü in te. Pedye cja ne bëzo.

Nuc'ua c'ü o s'ondajma c'ü dya jo o tsjapü o nügü c'e bëzo a nde c'o nte c'o mi cãrã. O mbedye c'ua c'e s'ondajma cja c'e bëzo y dya pje tsjapü. ³⁶Me co nguiñi c'ua c'o nte, o mamaji:

—¿Pje pjëzhi c'ü pë's'i ne bëzo c'ü me na nojo? Manda yo o s'ondajma c'ü dya jo nza cja c'ü ri pë's'i o poder. Xipjiji ra mbedyeji, cja na mbedyeji c'ua.

³⁷Nguec'ua texe cja c'o jñiñi c'o tsja a Galilea, me mi mamaji c'o ma nojo c'o mi cja e Jesús.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

³⁸Nuc'ua e Jesús o böbü o mbedye cja c'e nintsjimi. Cjanu o ma c'ua o zät'ä cja nu ngümü e Simón. C'ü nu to'o e Simón, mi sö pa'a. O xipjiji c'ua e Jesús ro jocü. ³⁹Nuc'ua e Jesús o ëjë nu ja mi orü c'e ndixü. Cjanu o huënc'h'i c'ua c'e pa'a. O c'ueñe c'ua c'e pa'a. O nanga c'ua na zëzhi c'e ndixü, cjanu o dyät'ä o jñönü cjanu o ziji.

Jesús sana a muchos enfermos

⁴⁰'Ma ya ma quibi e jyarü, ma ëjë c'o nte ma siji c'o o dyoji c'o mi sö pje nde ma ngueme, ma sinpiji e Jesús. Nuc'ua e Jesús mi ë's'ë o dyë nzi 'naja c'o mi sö'dyë, y mi jogüji.

⁴¹Na puncjü c'o mi sö'dyë c'o o mbedye o s'ondajma c'ü dya jo. Nzi ma mbedye, nzi ma mamaji:

—Ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi, eñe c'o s'ondajma.

E Jesús mi huënc'h'iji, dya mi jëzi ra ñaji, na ngue mi pãrãji e Jesús mi ngue e Cristo.

Jesús predica en Galilea

⁴²Nuc'ua 'ma mü o jyas'ü, o mbedye e Jesús o ma cja 'na majjadü nu ja dya cjö mi ndeñe. Nuc'ua c'o nte mi jodüji e Jesús. 'Ma mü o chöt'üji, mi stüjmüji ngue c'ua dya ro xögü co anguezeji.

⁴³O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Xo ni jyodü rá ma zopjü c'o nte c'o cãrã c'o nan'ño jñiñi, rá xipjiji ni jyodü ra dyätãji Mizhocjimi, na ngueje ngue c'ü manda. Ngue c'ü vi juancügö Mizhocjimi rá cja gë, eñe.

⁴⁴O ma c'ua cja c'o 'ñaja jñiñi c'o mi tsja a Galilea, mi zopjüji cja c'o o nintsjimiji.

La pesca milagrosa

5 'Na nu pa, e Jesús mi бүбү cja squina c'e zapjü c'ü ni chjü Genesaret. O ëjë c'ua na puncjü o nte, me mi chütüji ngue c'ua ro dyäräji o jña Mizhocjimi. ²E Jesús o jñanda c'ua yeje бү'ü c'o ma já'ä cja squina c'e zapjü. C'o mbëjmö ya vi mbes'ëji cja c'o bü, mi pe'ch'ëji c'o o rreji. ³E Jesús o dat'ü c'ua cja 'naja c'o bü c'ü mi ngue o cja e Simón. Cjanu o xipji c'ua e Simón xe ro ndütü c'e bü a ma cja c'e ndeje. O mimi c'ua cja c'e bü, o j'chi c'o nte. ⁴Nuc'ua 'ma mü o nguarü o ña, o xipji e Simón: —Mague cja c'e ndeje nu ja xenda na jé'ë. Rí pät'äji c'o in rreji ngue c'ua rí sürüji o jmö.

⁵O ndünrü c'ua e Simón o xipji: —Xöpüte, 'naxö mü ró pëpjijme, dya ró sürüjme. Pero rá pät'ägö ne rre ja c'o nzi gui xitsi, eñe.

⁶O tsjaji c'ua ja va xiji. O zürüji c'ua na puncjü o jmö, nguec'ua ya ma xüt'ü c'e rre. ⁷Nuc'ua o juäjpjã o dyëji c'o o dyoji c'o ma cãjä cja c'ü 'naja bü, ngue c'ua ro ëji ro ñe mbös'üji. O ëjëji c'ua, o nichiji nza yeje c'o bü, ya mi ne ro nguibi c'o. ⁸E Simón Pedro 'ma mü o jñanda c'o jmö, o ndüñijömü a jmi e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rí sũ rgá бүбү in jmigue. Na ngue me na s'ozgö, rí tũ ín nzhubü, eñe.

⁹Me mi sũ e Simón Pedro na ngue ma puncjü c'o jmö c'o vi zürüji. Xo mi sũ c'o mi dyoji e Pedro cja c'e bü. ¹⁰Xo mi sũ e Jacobo 'ñeje e Juan c'o mi ngue o t'i e Zebedeo. Mi ngue o dyoji e Simón Pedro. E Jesús o xipji c'ua e Simón:

—Dya rí sũ; chenngue dya co nutscö. Nu'tsc'e mi mbëjmögue, mi tenn'e o jmö. Pero nudya rá jí'ts'i rí zopjü yo nte, ngue c'ua ra dyä'tc'äji ra ndenn'e'ëji, xo ra creozüji.

¹¹Nuc'ua e Simón Pedro 'ñe c'o o dyoji cjanu o pjons'üji a squina c'e bü. O zogüji texe nu, o möji e Jesús, ngue c'ua ro dyätpäji o jña.

Jesús sana a un leproso

¹²'Na nu pa, e Jesús mi бүбү cja 'na jñiñi nu ja xo mi бүбү 'na bëzo c'ü me mi sö o lepra. C'e bëzo 'ma o jñanda e Jesús, o ëjë o 'ñe ndüñijömü a jmi, o dyötü ro jocü, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, nu 'ma in ne'e, sö rí jocüzü ne lepra, eñe c'e bëzo.

¹³E Jesús o c'uana c'ua o dyë o ndörü, o xipji:

—Rí negö ra jogüts'ügue, eñe.

Jo ni c'ueñe c'ua c'e lepra. ¹⁴E Jesús o xipji c'ua c'e bëzo:

—Dya cjó rí ma xipjigue ja va jogüts'ü. Nguextjo c'e mböcjimi rí ma j'chitsjé c'ü ya jogüts'ü. Cja rrí unügue c'ua, ja c'o nzi va manda e Moisés. Nuc'ua ra mbärã yo nte c'ü ya jogüts'ü, eñe.

¹⁵Zö vi xipji e Jesús c'e bëzo c'ü dya cjó ro xipji, pero xenda go mamaji c'o mi cja e Jesús. Nguец'ua o ëjë na puncjü o nte ro dyäräji e Jesús, y ngue c'ua e Jesús ro jocü c'o mi sö'dyë. ¹⁶Nguец'ua e Jesús mi xögü mi pa cja c'e majyadü nu ja dya cjó mi ndeñe, mi ötü Mizhocjimi.

Jesús sana a un paralítico

¹⁷'Na nu pa e Jesús mi xöpü c'o nte. Xo mi cãrä nu, ja nzi c'o

fariseo 'ñe ja nzi c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Vi 'ñeji texe cja c'o jñiñi c'o mi tsja a Galilea 'ñe c'o mi tsja a Judea. Xo mi cārā c'o vi 'ñeje a Jerusalén. C'ü o poder Mizhocjimi mi bübüvi co e Jesús ro jocü c'o mi sò'dyē. ¹⁸O ējē c'ua ja nzi bëzo c'o ma tuns'ü 'na bëzo cja 'na pjingua. C'e bëzo, dya mi sò ro 'ñömü. Mi ne ro tsjocüji nu ja ma bübü e Jesús, ngue c'ua ro ngöbüji a jmi ro jocü. ¹⁹Pero dya sò ja rvá tsjocüji, na ngue me mi ndüji nu cja c'e ngumü. O ndes'ejj c'ua a xes'e cja c'e ngumü. O xo's'üji c'ua c'o mi t'üs'ü, cjanu o sjö'büji c'e bëzo a jmi e Jesús a nde cja c'o nte. ²⁰Nguec'ua o unü ngüenda e Jesús c'ü mi junt'ü o mü'büji c'ü ro tsja angueze ro jocü c'e bëzo. Nguec'ua o mama c'ua e Jesús o xipji c'e bëzo:

—Nu'tsc'e sē, rá perdonao's'ü dya in nzhübü, eñe.

²¹Nuc'ua c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo o nguijñiji: “¿Pje pjēzhi ne bëzo nu mama perdonao o nzhübü? Chjēntjovi c'ü ro zadü Mizhocjimi nu. Maco dya cjó sò ra perdonao o nzhübü; nguextjo Mizhocjimi.”

²²Mi päxtjo e Jesús c'o mi cjijñi anguezeji, nguec'ua o xipjiji c'ua:

—¿Jenga in cjijñiji a cjanu in mü'büji? ²³Ró xipji ne bëzo: “Rá perdonao's'ü dya in nzhübü”, ró embe, pero dya cjó sò ra mbārā cjo ya ma o nzhübü. Pero 'ma rá xipji ne bëzo: “Rí ñanga rí nzhodü”, rá embe; nu 'ma ra nanga c'ua ne bëzo ra nzhodü, nu'ma, ixtí pāragueji 'ma c'ü dya rí on'c'üji. ²⁴Nutscö rvá ējē cja Mizhocjimi, ya ch'acó poder cja ne xoñijömü rá perdonao's'üji c'o na s'o c'o in cjaji. Unne'ejj dya

ngüenda ngue c'ua rí pārají c'ü rí pē'sc'ö c'e poder, embeji.

Cjanu o zopjü c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sò ro 'ñömü, o xipji:

—Rí ñanga, chunsc'e nu in pjingua nu in os'ü, ma'a in nzümü, embeji c'e bëzo.

²⁵O nanga c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sò ro 'ñömü. Texeji o jñandaji 'ma mü o nanga c'e bëzo. Nuc'ua c'e bëzo o nduns'ü c'ü o pjingua c'ü mi os'ü, cjanu o ma o ngumü, me mi unü 'na pöjō Mizhocjimi. ²⁶C'o nte, me go pizhiji go mamaji:

—Me na nojo Mizhocjimi. Nudya ró jandaji yo me na nojo. ¿Cjó ro nguijñi c'ü ri pē's'i poder a cjanu 'na nte?

Jesús llama a Leví

²⁷O mbedye c'ua nu e Jesús, o jñanda 'naja bëzo c'ü mi chjü e Leví c'ü mi cobra o contribución. Mi junrü nu ja mi cobraji o contribución. E Jesús o xipji c'ua: —Chenngue co nutscö rí dyätcä in jña.

²⁸Nuc'ua e Leví o zogü texe c'e bēpji c'ü mi cja, o böbü o mēvi e Jesús.

²⁹E Leví o manda o dyät'äji o jñönü cja nu ngumü, o mbita e Jesús. Xo ma'a nu, na puncjü c'o mi cobra o contribución, o ma ziji o xēdyi e Jesús 'ñe e Leví. ³⁰C'o xöpüte 'ñe c'o fariseo mi so'büji ma xipjiji c'o o discípulo e Jesús:

—¿Jenga 'natjo c'ua in sigueji o xēdyi yo cobra o contribución yo me cja c'o na s'o?

³¹O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji: —Nu c'ü dya sò'dyē, dya ni jyodü o médico. C'o ni jyodü o

médico, ngueje c'o sò'dyè. ³²Je xo ga cjatjonu, dya ngue c'o cjavü cja na jo c'ü rvá 'ñe xipji ra nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi; ngue c'o pãrã tû o nzhubü.

Le preguntan a Jesús sobre el ayuno

³³O xipjiji c'ua e Jesús:

—C'o o discípulo e Juan me mbempjeji y me ötüji Mizhocjimi. Je xo ga cjatjonu c'o o discípulo c'o fariseo. Maco yo in discíplogue siji o xëdyi 'ma mbempje c'o 'ñaja.

³⁴O ndünrû c'ua e Jesús o xipjiji 'na jña, ngue c'ua ro mbãrãji jenga dya mi mbempje c'o o discípulo. O xipjiji:

—'Ma ra chjüntü 'na sêlê, 'ma dya be cjuarü c'e chjüntü, dya sô ri tsjavüji c'o o dyoji ra nzhumüji. Na ngueje xe ri bübüttö c'e sê a nde anguezeji. ³⁵Pero ra zädã c'o pa 'ma ra zinbiji c'e sê. Nuc'ua cja ra mbempjeji rgã nzhumüji 'ma.

³⁶O sido o ña e Jesús o xipjiji c'ü 'na ejemplo:

—'Ma cjó c'o cãjã 'na zëbitu c'ü ya xüt'ü, dya ra xüt't'ü 'na bitu c'ü nuevo cja rrü mbãt'lã cja c'e zëbitu. Na ngue 'ma rga cjanu, ra s'odü 'ma c'ü cja dadyo. Y c'e ts'ipëraso c'ü vi xüt't'ü cja c'ü cja dadyo, dya xo ra chjënjui c'e zëbitu. ³⁷Yo nte, dya xich'iji o ôt'apjü cja zëcuëro. Na ngue ro xüt'ü c'o zëcuëro, ro pjödü c'e t'apjü. Y dya cja ro jogü c'ua c'o zëcuëro. ³⁸Ni jyodü ra xich'iji o ôt'apjü cja cuëro c'o cja nuevo, ngue c'ua dya ra s'odü o cuëro ra pjödü c'e t'apjü.

O mama a cjanu e Jesús ngue c'ua ro unü ngüenda c'o nte 'ma ro dyãtpãji o jña, pero 'ma ro sido ro

tsjaji c'o tjürü c'o mi cjaji, ro s'odü o mü'büji. ³⁹Xo mama e Jesús, 'ma cjó c'o me süpü c'o o tjürü c'o in mboxatitaji, nu 'ma ra dyãrã ja ga cja o 'ñiji angueze, nu'ma, 'na ra mama c'e nte: “Dya rí negö, na ngue xenda na jo ne 'ñiji nu ya rí pagö.”

Los discípulos recogen trigo en el día de descanso

6 'Na c'o pa c'o mi söya c'o mi menzumü a Israel, e Jesús 'ñe c'o o discípulo mi cjogüji nu ja mi cja o ndëxü. C'o discípulo mi tücüji o ñirëxü, mi tjõt't'ü co o dyëji, cja ma zaji. ²Mi cãrã ja nzi c'o fariseo c'o o xipji c'o discípulo:

—¿Jenga in tücüji o ñirëxü? Maco mama c'ü o ley Mizhocjimi c'ü dya sô rá cjaji a cjanu yo pa yo rí söyaji.

³O ndünrû c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji ya i xörtigueji nu c'ü o tsja e David 'ñe c'o mi dyoji, 'ma ya mi sant'aji; maco dya in so'büji angueze. ⁴O cjogü e David cja o ngumü Mizhocjimi nu ja ma sjü. Cjanu o jñü c'ua c'o tjömëch'i c'o mi jüsp'üji Mizhocjimi nu. Nuc'ua e David 'ñe c'o mi dyoji o ziji c'o tjömëch'i. Maco mama c'e ley c'ü dya cjó mi sö ro zi c'o; mi ngüextjo mböcjimi c'o mi sö ro zi c'o.

⁵O sido o ña e Jesús o xipjiji:

— Nutscö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, sô rá mangö ja rgui süpüji yo pa yo rí söyaji, embeji c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo.

El hombre de la mano seca

⁶Nuc'ua c'ü xe 'na nu pa c'ü mi söyaji, o cjogü e Jesús a mbo cja c'e nintsjimi. Cjanu o jichi c'o nte.

Mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi dyot'ü o jodyë. ⁷C'o xöpüte 'ñe c'o fariseo me mi jandaji e Jesús, mi nuji cjo ro jocü o nte c'e pa c'ü mi söyaji. Mi jodüji ja rvá ngöt'üji e Jesús cja c'o pje mi pjëzhi. ⁸E Jesús ixmi pãrä c'o na s'o c'o mi mbeñe anguezeji. O xipji c'ua c'e bëzo c'ü mi dyot'ü o dyë:

—Böbügue, rguí 'ñeje a nde, eñe.

Cjanu o böbü c'ua c'e bëzo o ma a nde. ⁹Nuc'ua e Jesús o xipji c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo:

—Rá cja'c'üji 'na t'önü. ¿Ja ngue c'ü mama c'ü ín leygöji rá cjaji yo pa yo rí söyaji? ¿Cjo mama rá cjaji c'o na jo o rá cjaji c'o na s'o? ¿Cjo mama rá pjös'üji yo nín minteji o rá pöt't'üji?, eñe.

¹⁰Nuc'ua e Jesús o nguinch'i na jo texe c'o nte c'o mi cãrä a jmi. Cjanu o xipji c'e bëzo:

—C'uana in dyë, eñe.

Cjanu o c'uana c'ua o dyë, y ixco jogü c'ua. ¹¹Pero c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo me go sjëyaji, mi pötma mamaji ja rvá sö pje ro tsjapüji e Jesús.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹²C'o pa c'o, o ma e Jesús cja t'eje. 'Naxömü va dyötü Mizhocjimi nu. ¹³Nuc'ua 'ma mü o jyas'ü, o ma't'ü c'o o discípulo. Cjanu o xöcü doce anguezeji c'o xo jñusp'ü o tjü apóstole. ¹⁴O juajnú e Simón c'ü xo jñusp'ü e Pedro. Xo juajnú e Andrés c'ü nu cjuarma e Simón. Xo juajnú e Jacobo 'ñe e Juan 'ñe e Felipe 'ñe e Bartolomé. ¹⁵Xo juajnú e Mateo 'ñe e Tomás 'ñe e Jacobo c'ü mi t'i cja e Alfeo. Xo juajnú e Simón c'ü mi revolucionario. ¹⁶Xo juajnú e Judas

c'ü nu cjuarma e Jacobo. Xo juajnú e Judas Iscariote, nu c'ü ro mbö e Jesús.

Jesús enseña a mucha gente

¹⁷E Jesús 'ñe c'o o discípulo o zöbüji c'ua cja c'e t'eje, o zät'äji cja 'na batjü o böbüji nu. Mi cãrä nu na puncjü o nte c'o mi dyoji e Jesús c'o mi ätpä o jña. Xo mi cãrä na puncjü c'o 'ñaja nte. Vi 'ñeji a Judea 'ñe a Jerusalén. Je xo vi 'ñeji texe a squina c'e mar a ma a Tiro 'ñe a Sidón. Vi 'ñeji ro 'ñe dyäräji e Jesús. Xo vi 'ñeji ngue c'ua e Jesús ro jocü c'o mi sö'dyë. ¹⁸Nuc'ua e Jesús o jocüji hasta c'o vi zürü c'o o s'ondajma e Satanás nu c'ü dya jo, xo jocü c'o. ¹⁹Texe c'o nte mi jodü ja rvá ndörüji e Jesús, na ngue mi pë's'i o poder mi jocü c'o mi sö'dyë.

La felicidad y la infelicidad

²⁰Nuc'ua e Jesús o jñanda c'o nte c'o mi dyoji c'o mi ätpä o jña, o xipjiji:

—Nu'tsc'eji zö in pöbreji, pero 'ma in jodügueji Mizhocjimi, ngue c'ü rguí mäcjeji. Na ngue ya ngue in Jmugueji dya Mizhocjimi.

²¹'Zö in sant'aji dya, pero ngue c'ü rguí mäcjeji. Na ngue Mizhocjimi ra dya'c'üji c'o me nda na jo, dya pje ra bë'ts'iji.

'Zö me in nzhumüji dya, pero ngue c'ü rguí mäcjeji. Na ngue Mizhocjimi ra tsja'c'ü me rí mäcjeji.

²²'In ätcäji ín jñagö nutscö rvá ëjë cja Mizhocjimi. Nguéc'ua bübü 'ma ra nuc'üji na ü yo in menzumügueji, ra pjongüts'üji a nde anguezeji ra xi'ts'iji c'o me na s'o rgá zanc'eji. Zö ra tsja'c'üji a cjanu, pero ngue

yo rgui mäjceji yo. ²³C'o pa 'ma ra tsja'c'ejji ga cjanu, me rí mäjceji na puncjü. Na ngue Mizhocjimi a jens'e ra ngö'tc'üjji na jo. C'o in mboxpalegueji xo tsjaji a cjanu o tsjapüjji o sufre c'o profeta c'o mi cārā mi jinguā.

²⁴'Ma in ricoji, nu 'ma in mǎpǎji c'o in pē's'ijji, nu'ma, juentsc'ejji 'ma, na ngue ra tsja'c'üjji Mizhocjimi rí sufreji.

²⁵'Ma in pēzhgueji c'ü dya pje bē'ts'ijji, juentsc'ejji. Na ngue ra tsja'c'üjji rí sant'aji.

'Ma me in mǎjä gui minc'ejji dya, 'ma dya in mǎpqueji Mizhocjimi, juentsc'ejji. Na ngue ra tsja'c'üjji me rí nzhumüjji me rí huēgueji.

²⁶Juentsc'ejji na ngue c'ü ra tsja'c'üjji Mizhocjimi, nu 'ma ra mama texe yo nte c'ü na jots'üjji. Je xo va cjanu va tsja c'o in mboxpalegueji, o mamaji c'ü me ma jo c'o profeta c'o dya ma cjuana.

El amor a los enemigos

²⁷'Nu'tsc'ejji in ārǎjji, rí xi'ts'ijji rí s'iyagueji c'o in üjji, rí tsjaji na jontets'üjji cja c'o nuc'üjji na ü. ²⁸Rí ma'tp'üjji Mizhocjimi c'o sanc'üjji. Xo rí dyötpüjji Mizhocjimi c'o jün'sc'üjji o bēchjine. ²⁹'Ma cjó c'o ra yapc'ü in jmiji cja in jodyēji, xo rí jyēziji ra yapc'üjji c'ü 'na lado. 'Ma cjó c'o ra ngannc'aji c'ü in tējēji, xo rí jyēziji ra ngannc'aji c'ü in jeji. ³⁰'Ma cjó c'o pje ra dyö'tc'üjji, unüjji c'ü ni jyodü c'o. 'Ma cjó c'o pje ra jñünnc'üjji 'ma ngue in tsjacjeji, dya cja rí dyötüjji. ³¹C'ua ja nzi gui ñegueji c'ü ra s'iyats'üjji yo nte, je xo rgui s'iyagueji a cjanu anguezeji.

³²'Ma nguextjo c'o s'iyats'üjji c'o in s'iyaji, ĩja bübü c'o na jo c'o

in cjagueji 'ma? Maco c'o cja na s'o, xo s'iyaji c'o s'iya anguezeji.

³³'Nu'tsc'ejji, 'ma nguextjo c'o pjöxc'üjji c'o in pjös'üjji, ĩja bübü c'o na jo c'o in cjagueji 'ma? Maco c'o cja na s'o, xo pjös'üjji c'o pjös'ü anguezeji. ³⁴Nu 'ma nguextjo c'o pe'sc'ejji c'o in pesp'ejji, ĩja bübü c'o na jo c'o in cjagueji 'ma? Maco c'o cja na s'o, pötca pesp'ejji 'ma pje c'o ni jyodü c'o o dyoji. ³⁵Rí s'iyagueji c'o in üjji, rí tsjaji na jontets'üjji y rí pesp'ejji. Dya rí pētsaji c'ü pje ra nzhocüts'üjji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra ngö'tc'üjji na jo 'ma Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Y ra jñetse ngue o t'its'üjji 'ma angueze. Na ngue me na jo angueze, me pjös'ü texe yo nte, zö cārā c'o na s'o c'o dya unü 'na pöjö. ³⁶Rí juentsqueji yo nte c'ua ja nzi ga juen'tsc'ejji Mizhocjimi c'ü in Tataji.

No juzguen a otros

³⁷'Dya cjó rí so'büjji. 'Ma jiyö, ra jñün'c'ejji ngüenda Mizhocjimi. Dya cjó rí xipjiji: "Na s'ots'ügue", rí 'ñembeji. 'Ma jiyö, xo ra mama Mizhocjimi: "Na s'ots'ügueji", ra 'ñents'ejji. Nguextjo Mizhocjimi ra mama ja ngue c'ü na jo y ja ngue c'ü na s'o. Rí perdonagueji yo nin minteji; Mizhocjimi ra perdonao'ts'üjji. ³⁸'Ma cjó c'o pje ni jyodü, rí unügueji. Mizhocjimi ra dya'c'ejji c'ua texe c'o ni jyodüts'üjji, hasta ra mboncjütjo. Ra dya'c'üjji c'ua ja nzi gui unnc'ejji.

³⁹O sido o ña e Jesús o xipjiji: —ĩJa gui tsjijñiji? ĩCjo sö 'naja ngorö ra jíchi o 'ñiji c'ü 'na ngorö? Dya sö. Na ngue ra zo'ovi cja t'ore nza yejui. ⁴⁰'Na c'ü cja xötpü, dya

xo'ñi cja c'ü nu xöpüte. Cja ra xötpü na jo. Nu'ma, ya ri nza cja c'ü nu xöpüte 'ma.

⁴¹⁻⁴²¿Jenga in so'büji yo nin minteji? Maco c'o na s'o c'o cja'a yo nin minteji, pe ts'iqué nza cja 'na ngümpaxa c'ü ri o'o o ndö 'na nte, pero c'o na s'o c'o in cjagueji, na nojo nza cja 'na dyaxü. ¿Jenga dya in unnc'ejí ngüenda c'o na s'o c'o in cjagueji? ¿Pje ma jmi in p'esc'ejí c'ü in xiqueji yo nin minteji: “Jyëzguijme rá cjü'pc'öjme ne ngümpaxa nu o'o nin chögüe”, in embeji? Maco dya ixi cjübügueji c'o dyaxü c'o o'o in chögüeji. Nu'tsc'ejí in cjaqueji na jots'üji, pero dya cjuana. C'ü rí tsjagueji, ot'ü rí tsjünc'ejí c'o dyaxü c'o o'o in chögüeji, ngue c'ua ra sö rí jñandaji na jo rí tsjü'p'üji c'e ngümpaxa c'ü o'o a nzhö c'ü nin minteji, eñe e Jesús.

El árbol se conoce por su fruto

⁴³O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—'Na za'a, 'ma dya quis'i o fruta, dya sö ra mamaji na jo c'ü. Pero 'ma quis'i o fruta, dya sö ra mamaji na s'o c'ü. ⁴⁴Nzi 'naja za'a 'mārā co c'o quis'i. Dya quitsiji o higo cja o bidyi; dya xo quitsiji o uva cja o pedyi. ⁴⁵Je xo ga cjatjonu, 'na nte c'ü na jo, mama o jña c'o na jo, na ngue bübü o mü'l'bü c'o na jo. 'Na nte c'ü na s'o, mama c'o na s'o, na ngue bübü o mü'l'bü c'o na s'o. C'o bübü o mü'l'bü 'na nte, ngue c'o ra mbedye o ne.

Las dos bases

⁴⁶¿Jenga in xitsiji: “Nu'tsc'e Señor, ín Jmuts'ügöjme”, in enzgöji?

Maco dya in cjaji c'ua ja nzi rgá xi'ts'iji. ⁴⁷C'o ra ëjözügö, 'ma ra dyätcäji ín jña 'ñe 'ma ra tsjaji c'o rí mangö, rá xi'ts'iji cjó chjëntjui c'o. ⁴⁸Chjëntjui nza cja 'na bëzo c'ü ro jyäbä na jo 'na ngümü. Ro dyö'bü na jë, cja rrü ngü'p'ü c'ua c'e cimientó co peña. Nuc'ua 'ma ro c'os'ü c'e ndare, ro pjat'ü na zëzhi cja c'e ngümü. Pero dya ro tunbü, na ngue vi tjäbä co peña. ⁴⁹Pero yo o dyärä yo ró xi'ts'iji, 'ma dya ra tsjaji yo, chjëntjui 'na bëzo c'ü ro jyäbä 'na ngümü c'ü dya ro ngü'p'ü o cimientó, ro 'ñe's'etjo a xes'e cja e jömü. Nuc'ua c'e ndare ro pjat'ü na zëzhi cja c'e ngümü, cja rrü tunbü c'ua.

Jesús sana al siervo de un oficial romano

7 E Jesús 'ma mü o nguarü o zopjü c'o nte, cjanu o ma c'ua cja 'naja jñiñi c'ü mi chjü a Capernaum. ²Cja c'e jñiñi mi bübü nu 'naja bëzo c'ü mi manda c'o tropa romano. Mi 'ñeje 'na mbëpji c'ü mi s'iya, c'ü mi sö'dyë, ya mi ngue ro ndü. ³Nuc'ua c'ü mi manda c'o tropa, o dyärä c'o mi cja e Jesús mi jocü c'o mi sö'dyë. O tsja c'ua c'e bëzo o zopjü ja nzi c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel, o xipjiji:

—Möji, ma dyötüji favor e Jesús rí xipjiji ra ëjë ra 'ñe jocü nu ín mbëpji.

⁴C'o pje mi pjëzhi o möji c'ua cja e Jesús, o ma xipjiji:

—Rvá 'ne ö'tc'üjme favor. Sö'dyë c'ü o mbëpji c'e bëzo c'ü manda cja c'o tropa; va pen'c'e 'na jña c'e bëzo rí mague, rí ma tsjapü ra

ndis'i c'ü o mbëpji. Na jo rí mague.
⁵Na ngue zö dya ín menzumügöji
 c'e bëzo, pero s'iyazügöji nutscöji
 rí menzumüji a Israel. Nutscöjme o
 jyäpcájme ín nintsjimijme, embeji
 e Jesús.

⁶O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:
 —Mö.

Cjanu o möji c'ua. 'Ma ya mi ngue
 ro zät'äji cja c'ü o ngumü c'e bëzo
 c'ü mi manda c'o tropa, cjanu o tsja
 c'e bëzo o xipji ja nzi c'o o dyoji:

—Möji ma chjünrüji e Jesús.

Cjanu o möji c'ua. 'Ma mü o
 chjëji e Jesús 'ñe c'o pje mi pjëzhi,
 o xipjiji c'ua e Jesús c'ua ja nzi va
 mama c'e bëzo:

—Rvá 'ñe tjün'c'üjme rá xi'ts'ijme
 c'ü mama c'e bëzo c'ü manda
 c'o tropa. Nuc'ü, mama a cjava:
 “Perdonaozü ró ö'tc'ü favor ri
 mague ín nzumügö, pero dya ni
 jyodü. Nu'tsc'e me na jots'e, nuzgö
 rí tügö ín nzhubü. Nguec'ua dya rí
 tsjogü cja ín nzumü. ⁷Nguec'ua dya
 rvá ma nu ja mi bünc'e ro ö'tc'ü ri
 ma tsjapü ra ndis'i c'ü ín mbëpjigö.
 Pero 'ma rí mamague c'ü ra jogü
 c'ü ín mbëpji, rí pãrãgö ra jogü 'ma.
⁸Nza cjazgö, o ch'acügö rí manda
 cja c'o tropa. 'Ma rí xipjigö 'na
 tropa ra ma'a ra ma tsja 'na bëpji,
 jo rrü ma c'ua. 'Ma rí xipji c'ü 'na
 tropa ra ëjë, ra ëjë c'ua. Y 'ma rí
 xipji c'ü ín mbëpji ra tsja 'na bëpji,
 ra tsja c'ua. Nguec'ua rí pãrãgö
 'ma rí mamague c'ü ra jogü c'ü ín
 mbëpji, ra jogü 'ma”, eñe c'e bëzo
 va penpe 'na jña e Jesús.

⁹E Jesús 'ma mü o dyärã c'e jña
 c'ü vi pejë c'e bëzo, me co mājã
 na ngue c'e bëzo mi junt'ü o mü'bü
 c'ü ro tsja e Jesús ro jocü c'e mbëpji.

Cjanu o ñezhe c'ua e Jesús o xipji
 c'o nte c'o mi pöji:

—Dyärãji na jo c'ü rá xi'ts'ijji.

Nutscöji rí menzumüji a Israel rí
 ma't'üji Mizhocjimi, pero dya cjó
 rí töt'ügö yo ín menzumüji c'ü ri
 ench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ua
 ja nzi ga tsja c'e bëzo c'ü junt'ü
 o mü'bü c'ü rá cjavü ra ndis'i c'ü o
 mbëpji, eñe e Jesús.

¹⁰C'o vi ma ndünrú e Jesús, cjanu
 o nzhogüji c'ua cja o ngumü c'e
 bëzo, o 'ñe chöt'üji c'ü ya vi ndis'i
 c'e mbëpji c'ü mi sò'dyë.

Jesús resucita al hijo de una viuda

¹¹'Na nu pa, o mbedye e Jesús nu
 ja mi bübü, ro ma cja 'naja jñiñi c'ü
 mi chjü'ü a Naín. Mi pöji angueze
 na puncjü c'o o discípulo 'ñe na
 puncjü c'o nte. ¹²'Ma ya mi ngue ro
 zät'äji cja o ngoxtji c'e jñiñi a Naín,
 o jñandaji c'ua ma pedye o nte ma
 tuns'üji 'na añima ro ma dyögüji.
 Mi nguextjo c'e t'i c'ü mi 'ñeje c'ü
 nu nana. Ya vi ndü c'ü nu xïra c'e
 ndixü. Mi pöji c'e ndixü na puncjü
 c'o o menzumüji. ¹³Nuc'ua e Jesús
 c'ü ín Jmugöji, 'ma mü o jñanda me
 mi huë c'e ndixü, me go sentio o
 xipji c'ua:

—Dya rí huë, eñe.

¹⁴Cjanu o ëjë c'ua e Jesús a jmi
 cja c'e cja, cjanu o 'ñe's'e o dyë.
 C'e cja, dya mi cjo'bü. C'o mi
 tuns'ü c'e cja o böbüji. Cjanu
 o mama c'ua e Jesús o xipji c'e
 añima:

—Nu'tsc'e së, rí xi'tsc'ö rí ñanga.

¹⁵Go nanga go mimi c'ua c'e t'i
 c'ü mi añima, y cjanu o ña c'ua. O
 mama c'ua e Jesús o xipji c'e ndixü:
 —Bübü dya va nin ch'igüe, eñe.

¹⁶C'o nte, me go pizhiji c'ua texeji o mamaji:

—Me na nojo Mizhocjimi. Ya ndo bübüzgöji 'na profeta nu me na nojo. Nujnu, o 'ñeme Mizhocjimi ra mböxcüji nutscöji o ntezgöji, eñe c'o nte.

¹⁷Me mi nántji c'ua e Jesús texe a Judea, na ngue vi tsjapü o te c'e t'i c'ü vi ndü, o bübütjo na yeje. Xo mi nántji e Jesús texe cja c'o jñiñi c'o mi chäjtjoji.

Los enviados de Juan el Bautista

¹⁸Nuc'ua c'o o discípulo e Juan o möji, o ma xipjiji e Juan c'o mi cja e Jesús. Nuc'ua e Juan o juajnü yeje c'o discípulo c'o vi säjä. ¹⁹Cjanu o xipjivi:

—Mëvi cja e Jesús, rí ma dyönüvi a cjava: “¿Cjo ngue'ts'c'e c'ü rí te'bejme ra ëjë, o rá te'bejme c'ü 'naja”, rí 'ñembevi c'ü.

²⁰Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'o bëzo o zät'ävi cja e Jesús, cjanu o xipjivi:

—C'ü rvá ëgöbe; e Juan c'ü mi jichi yo nte cja c'e ndare a Jordán o xitsibe ro 'ñe önn'übe, ¿cjo ngue'ts'c'e c'ü rí te'bejme, o rá te'bejme c'ü 'naja?

²¹C'e ndajme 'ma mi bübü nu c'o o discípulo e Juan, e Jesús mi jocü na puncjü o nte c'o me mi sufre o ngueme. Xo mi cãrã nu na puncjü o nte c'o vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. E Jesús o tsjapü o mbedye c'o s'ondajma c'o. Y na puncjü c'o mi ndëzhö, o jocü e Jesús ngue c'ua va jñanda c'o mi ndëzhö. ²²Nuc'ua e Jesús cjanu o xipji c'o yeje o discípulo e Juan:

—Nzhogü rí mëvi cja e Juan, rí ma xipjivi nu yo i jñandavi ró c'agö. Xo

rí xipjivi yo i dyärävi ró xipjigö yo nte. Xipjivi ya janda yo mi ndëzhö, 'ñe yo mi me'dye ya nzhodüji na jo. Xipjivi e Juan, yo mi sö o lepra c'ü vi pëgaji, ya jogü yo. Xipjivi, yo mi ngogö, ya äräji dya. Y bübü c'o ya vi ndü y go tetjoji, ya bübütjoji dya. Xipjivi e Juan c'ü rí zopjügö yo pöbre rí xipjiji ja rgá jogü o mü'büji cja Mizhocjimi. ²³Xipjivi, 'ma cjó c'o ra sido ra 'ñejmezü y dya ra yembeñe c'ü rguí xögü co nutscö, ngue c'ü rguí mäjã c'o, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo e Juan.

²⁴O ma c'ua c'o o discípulo e Juan. Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o nte o xipjiji ja ma cja e Juan, o dyönüji:

—'Ma i möcjeji a ma cja c'e majyadü i ma ñuji e Juan, pe mi cjiñijji rvi chöt'üji 'na bëzo c'ü ri pötpü o jña, nza cja ga pötü o lugar 'na xitji 'ma juant'ü e ndajma. ²⁵Pe mi cjiñigueji rvi chöt'üji 'na bëzo c'ü ri je'le bitu c'o me ni muvi. Tsjijñijji; c'o je'e bitu c'o me ni muvi, ngue c'o rey 'ñe c'o cãrã cja o palacio. ²⁶'Ma i ma ñuji e Juan, pe mi cjiñijji rvi chöt'üji 'naja profeta. Jã, rí mangö ngue 'na profeta e Juan. Pero xenda ni muvi o bëpji angueze que na ngue c'o 'ñaja profeta. ²⁷Je t'opjü o jña Mizhocjimi ja ga cja e Juan c'ü mama a cjava:

Dyärã, ró juajnügö 'na bëzo ra zopjü yo nte ra xipjiji ín jñagö. Ra ot'ü in xo'ñigue ngue c'ua 'ma rí mague, ya rguí bübü dispuesto yo nte ra recibidots'üji, eñe.

²⁸Rí xi'tsc'öji, cja yo nte, dya cjó ch'unü 'na bëpji c'ü rrí muvi nza cja c'ü o unü Mizhocjimi e Juan. Zö

me ma nojo c'e bēppi c'ü mi pēs'i e Juan, 'ñe me ma zö, pero xenda na zö 'ma cjó c'o ra tsjapü Mizhocjimi o nte, eñe e Jesús.

²⁹C'o nte 'ma mü o dyäräji c'e jña c'ü vi mama e Jesús, o unüji ' na pöjō Mizhocjimi. Xo 'ñe c'o mi cobra o contribución. Na ngue vi möji cja e Juan, vi ma jil'iji y vi nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. ³⁰Pero c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpu c'o ley, iyö c'o. Vi tsjapüji c'ü dya mi muvi c'e bēppi c'ü vi ch'unü e Juan, dya go ma jiji. Maco Mizhocjimi vi mbeñe ro perdonao texe c'o nte. ³¹O mama c'ua e Jesús:

—Rá xi'tsc'öji ja ga cja yo nte yo cjë yo rí cārāji dya, c'o dya dyätä e Juan ni ri nguetscö. ³²Anguezeji chjëntjui nza cja yo ts'it'i yo junrü cja chōjmü yo eñe cjaji o mbaxua, ma't'üji o dyoji mamaji: “Ró pjë'pc'ijme o flauta, pero nu'tsc'eji dya i nemeji”, embeji yo nu dyoji. O 'ma jiyö, eñeji cjaji como que ya vi ndü 'na nte, eñe pa ögüji c'e añima, xipjiji nu mit'iji: “Me ró nzhumüjme rvá xörüjme, pero nu'tsc'eji, dya i huégueji”, eñeji. ³³C'ua ja nzi ga cja yo ts'it'i, je xo ga cjatjonu yo nte yo cārā yo cjë dya. 'Ma o mbürü e Juan o mbēpi Mizhocjimi, o xögü, dya cjó go zivi o xëdyi c'ü rví mājā. Nguec'ua yo nte mamaji: “E Juan pēs'i 'naja o s'ondajma c'ü dya jo”, eñeji. ³⁴Nuc'ua nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi, rí mājā rgá sigöji o xëdyi. Nguec'ua ga mama c'o nte c'o dya ne ra dyärä o jña Mizhocjimi: “Chjä, 'naja bëzo nu me ñönü, y me si o vinu. Me xo joji yo cobra o contribución, 'ñe yo 'ñaja yo xiji na s'o”, eñeji. ³⁵Pero rí

xi'tsc'öji, c'o ätä Mizhocjimi unüji na jo ngüenda Mizhocjimi me cjiñi na jo o ñi, me pārā na jo c'ü cja'a; nguec'ua nde nan'ño bēppi va dyacöbe e Juan.

Jesús en la casa de Simón el fariseo

³⁶'Na nu pa, 'naja c'o fariseo o mbita e Jesús ro ma o ngumü ro ziji o xëdyi. O ma c'ua e Jesús o zät'a cja o ngumü c'e bëzo, o cjogü a mbo cjanu o ziji o xëdyi c'e bëzo c'ü vi mbita. ³⁷Cja c'e jñiñi mi bübü ' na ndixü c'ü mi cja na puncjü c'o na s'o. O mbārā c'ua c'e ndixü c'ü mi bübü e Jesús cja o ngumü c'e bëzo mi siji o xëdyi. Cjanu o ějē c'ua c'e ndixü cja o ngumü c'e bëzo, ma tū'ü 'na ts'ibotia de ndojo c'ü mi po'o o aceite c'o ma jo ma jyärä. ³⁸Cjanu o ě ndüñijömmü cja o ngua e Jesús. Me mi huē c'e ndixü, me co mbögü o nguizhö va mbe'chp'e o ngua e Jesús. Nuc'ua co c'o o ñixte, cjanu o ndintspi o ngua, y me co zü'tp'ü o ngua. Cjanu o ndü c'ua c'e aceite c'ü vi tū, o ngosp'ü o ngua. ³⁹C'e fariseo c'ü vi mbita e Jesús, 'ma mü o jñanda c'o mi cja c'e ndixü, cjanu o nguiñäitsjē c'ua: “Ne bëzo, 'ma na cjuana ri profeta nu, ro mbārā 'ma cjó ngue ne ndixü nu na tjörü. Ro mbārā pje ma ndixü nu, ro mbārā c'ü me cja na s'o nu.” ⁴⁰O mama c'ua e Jesús o xipji c'e fariseo:

—Simón, bübü 'na jña c'ü rí ne rá xi'ts'i.

O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Xitsigö, xöpüte.

⁴¹O mama c'ua e Jesús:

—Mi bübü yeje bëzo c'o mi tū ngüenda mi tunpüji 'na bëzo. C'ü

'naja mi tū cuatro mil o mbëxo; c'ü 'naja mi tū cuatro ciento. ⁴²Dya mi jünvi pje rví ngöt'üvi. Nguec'ua c'e bëzo o perdonaovi nza yejui. ¿Ja gui tsjijñi yo yeje bëzo yo o perdonaoji? ¿Ja va ngue c'ü xenda ra gradecido ra ne'e c'e bëzo c'ü ya perdonaovi?

⁴³O ndünrū c'ua e Simón o xipji:

—Pe ngue c'e bëzo c'ü xenda mi tū na puncjü o merio, xenda ra gradecido c'e bëzo c'ü vi perdonao texe c'o mi tunpü.

E Jesús o xipji c'ua:

—Na cjuana c'ua ja vi tsjijñi.

⁴⁴Nuc'ua e Jesús o jñanda c'e ndixü, cjanu o xipji c'ua e Simón:

—¿Cjo i unü na jo ngüenda c'ü o tsja ne ndixü? Ró säcjö cja in nzumügue, nu'tsc'e, dya i dyacö ndeje c'ü ro pe'ch'e ín cua, c'ua ja nzi ga cja ín chjürügöji. Pero ne ndixü o mbechque ín cua co o nguizhö, cjanu o ndintsqui ín cua co o ñixte. ⁴⁵Nu'tsc'e, dya i sütcü ín jmi; pero ne ndixü, me sütcü ín cua. ⁴⁶Nu'tsc'e, dya pje i xisqui ín ñi; pero ne ndixü o ngoscü ín cua o aceite yo na jo ga jyärä. ⁴⁷C'ü vi tsja a cjanu ne ndixü, ixí ñetse c'ü o unü ngüenda c'ü tū na puncjü o nzhübü y ya nzhögü o mü'bü. Nguec'ua Mizhocjimi ra perdonao c'o na puncjü o tsja c'o na s'o. Pero 'ma cjó c'o dya ra unü ngüenda cjo ri tū o nzhübü, 'ma dya ra unü ngüenda c'ü ni jyodü ra perdonao Mizhocjimi c'ü, nu'ma, dya xo ra neze 'ma c'ü.

⁴⁸Nuc'ua e Jesús o xipji c'e ndixü:

—Rí perdonaots'ü c'o na s'o c'o i tsja, eñe.

⁴⁹C'o nte c'o ma siji o xëdyi e Jesús 'ñe e Simón, mi pötma mamaji:

—¿Cjó ngue ne bëzo nu? A poco sô ra perdonaozögöji c'o na s'o.

⁵⁰Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua c'e ndixü:

—Ya jogü in mü'bügue, na ngue i 'ñench'ezü in mü'bü, i creo c'ü ro perdonaots'ü Mizhocjimi. Ma dya, dya cja rí mbeñe c'o na s'o.

Mujeres que ayudaban a Jesús

8 C'o pa c'o, e Jesús mi sät'ä cja texe c'o jñiñi 'ñe c'o ts'ljñiñi. Mi zopjü c'o nte mi xipjiji ja rvá jogü o mü'büji, ngue c'ua Mizhocjimi ro tsjapüji o nte anguezeji. Mi pöji e Jesús c'o doce o discípulo. ²Xo mi pöji e Jesús ja nzi ndixü c'o vi zürü c'o o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, 'ñe c'o mi söt'dyë. Mi pöji e Jesús na ngue angueze vi pjongü c'o s'ondajma, y vi jocü c'o mi söt'dyë. C'ü 'na ndixü mi chjü e María c'ü mi menzumü a Magdala. Nu c'e ndixü, vi zürü siete c'o o s'ondajma c'ü dya jo, pero vi pjongü e Jesús c'o. ³C'ü 'na ndixü mi chjü e Juana. C'e ndixü, mi ngue o su e Chuza c'ü mi ngue o ngapta e Herodes, mi manda cja c'o o mbëpji. C'ü 'naja ndixü, mi chjü e Susana. Xo mi pöji e Jesús c'o 'ñaja ndixü c'o ma puncjü. Mi pjös'üji e Jesús co c'o o merioji.

El ejemplo del sembrador

⁴Mi pedye na puncjü o nte cja o jñiñiji, mi pöji e Jesús. 'Na nu pa 'ma ya ma caji na puncjüji, e Jesús o zopjü c'o nte o xipjiji 'na ejemplo, o mama a cjava:

⁵—'Na mbonzhëxü o mbedye o ma mbodü o ndëxü. Nuc'ua 'ma ya ma podü, bübü o ts'indëxü c'o

o zobütjo cja 'ñiji nu ja mi cjogü o nte. O ëjê c'ua c'o s'ü o 'ñe jñüs'üji c'o ts'indëxü. ⁶Bübü o ts'indëxü c'o je xo zobütjo nu ja c'o dya ma pizhi e jömü. Nuc'ua 'ma mü o mbes'e, o dyot'ü c'o ndëxü na ngue mi ojtjo o c'ajömü. ⁷Bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi. 'Natjo c'ua va mbes'eji. Ts'i vi nocü c'o bidyi, nguec'ua va mbö't'ütjo c'o ts'indëxü, dya jyëzi ro nocü na nojo. ⁸Bübü o ts'indëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo o jömü. 'Ma ya mü o nocüji, o jogüji na jo o unüji 'naja ciento ts'indëxü nzi 'na mata.

'Ma mü o nguarü o xipjiji a cjanu yo, go ña c'ua na jens'e e Jesús o mama:

—Nu'tsc'eji бүбү in tsögueji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

El propósito de los ejemplos

⁹Nuc'ua c'o o discípulo e Jesús cjanu o dyönüji e Jesús o mamaji:

—¿Pje ne ra mama yo jña yo i xitsijme?

¹⁰O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'eji o dya'c'üji Mizhocjimi rí päräji c'ü dya mi pärã c'o nte 'ma ot'ü; o dya'c'üji rí päräji ja ga manda Mizhocjimi. Yo 'ñaja nte, rí xipjigö o ejemplo yo, ngue c'ua zö ra jñandaji y ra dyäräji, pero dya ra mbäräji pje pjëzhi c'ü ne ra mama c'o jña.

Jesús explica el ejemplo del sembrador

¹¹'C'e ejemplo c'ü ró xi'ts'ijji, je a cjava. C'o ndëxü c'o ró xi'tsc'öji, ngue c'o ró jyë'tsc'öji o jña Mizhocjimi. ¹²C'o ndëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji, ró jyë'tsc'öji c'o

ärã o jña Mizhocjimi. Nuc'ua va ëjê e Satanas c'ü dya jo, va 'ñe jünbü c'o jña cja o mü'büji. Nguec'ua, dya ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nguec'ua, dya ra ndintspiji o mü'büji c'o na s'o. ¹³C'o ndëxü c'o o zobütjo nu ja c'o dya ma pizhi o jömü, ró jyë'tsc'öji c'o me mäjã ga dyärã o jña Mizhocjimi, y me mäjã ga creoji. Pero nujo, dya jëzitsjê ra zi'ch'i na jo o mü'büji c'o jña. Nguec'ua 'ma va ëjê c'o ra sufreji, dya sido creoji Mizhocjimi, xögüji. ¹⁴Nu c'o ndëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi, rá jyë'tsc'öji c'o ärã o jña Mizhocjimi, nuc'ua me mbeñeji c'o o bëpjiji, 'ñe me jodüji ja rgã ndöji na puncjü o t'opjü, 'ñe me mápäji yo бүбү cja ne xoñijömü ga tsjaji c'o netsjêji. Nguec'ua, dya cjaji ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹⁵C'o ndëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jömü, ró jyë'tsc'öji c'o ärã o jña Mizhocjimi c'o creo co texe o mü'bü. Zö pje c'o ra sufreji pero sido nzhodüji cja o 'ñiji Mizhocjimi. Nguec'ua chjëntjui nza cja c'o ndëxü c'o ra jogü na jo.

El ejemplo de la lámpara

¹⁶'Ma tjtütüji 'naja sivi, dya co'büji co 'naja s'äbã. Dya xo emeji a mbo cja ngama. Je ë's'ëji nu ja na ts'ijens'e, ngue c'ua ra sö ra jñanda c'o ri cjogü a mbo cja ngümü. ¹⁷Je xo ga cjatjonu ín jñagö. Zö rí xi'tsc'ötsjêji dya yo ín jñagö, pero ni jyodü rí xipcjeji yo nte. Zö dya päräji, pero ni jyodü ra mbäräji ngue c'ua ra бүбү o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'büji.

¹⁸'Pjötüpüji na puncjü ngüenda rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

'Ma rí unnc'eji ngüenda yo jña, 'ñe 'ma rí 'ñench'e in mü'bügueji yo, nu'ma, mas rí tendiogueji 'ma yo. Zö in cjijñiji c'ü ya i jñüs'üji 'na jña, pero 'ma dya rí unüji ngüenda, ra jñünnc'üji 'ma c'ü ts'inguilëjë c'ü ya in pārāji.

La madre y los hermanos de Jesús

¹⁹'Na nu pa, o ëjë c'ü nu nana e Jesús, 'ñe c'o nu cjuarma, ro säji nu ja mi bübü e Jesús. Pero dya mi sö ro cjogüji nu ja ma bübü, na ngue me ma puncjü o nte c'o ma cã nu. ²⁰O mama c'ua c'o nte o xipjiji e Jesús:

—Nin nana 'ñe c'o nin cjuarma cārāji a tji; ne anguezeji rí ñaji.

²¹O ndünrü e Jesús o xipji c'ua c'o nte:

—C'o rí cjapcö mi nanagö 'ñe mi cjuarma, ngueje c'o ärä o jña Mizhocjimi c'o cja ja c'o nzi ga mama.

Jesús calma el viento y las olas

²²'Na nu pa, o dat'ü e Jesús cja 'naja bü co c'o o discípulo. O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Mö rá pes'eji nu 'nanguarü a manu cja ne trazapjü, eñe.

Cjanu o möji c'ua. ²³'Ma ya mi möji, o zürü c'ua t'jij e Jesús. Jo ni ëjë c'ua 'na trandajma c'ü me mi vü cja c'e zapjü. Ya ma pjürü ma po'o o ndeje cja c'e bü c'ü mi pjö's'ü o ndajma; mi bübü peligro c'ü ro nguibiji. ²⁴O ëjë c'ua c'o discípulo a jmi e Jesús, o zopjüji o xipjiji:

—Rí ñanga, xöpüte, ya rá quibiji.

O zö c'ua e Jesús o nanga c'ua. Cjanu o huënc'h'i c'ua c'e ndajma, 'ñe c'o ndeje c'o me mi pjö's'ü. Ixco

söya c'ua c'e ndajma, 'ñe c'o ndeje, dya cja mi pjö's'ü. ²⁵O mama c'ua e Jesús o xipji c'o discípulo:

—¿Jenga dya mi creozüji c'ü ro pjö'c'öji?, eñe.

C'o discípulo me mi süji mi pötma mamaji:

—¿Mbārā, pje pjézhi e Jesús?

Maco manda ra böbü e ndajma 'ñe yo ndeje, y nujoyo, ätäji nu. Nunca rí jandaji a cjanu.

El hombre endemoniado de Gadara

²⁶O zät'äji c'ua cja c'e país c'ü ni chjü a Gadara c'ü bübü a 'nanguarü a Galilea cja c'e trazapjü. ²⁷'Ma ya vi mbes'e e Jesús cja c'e bü, o ëjë c'ua 'naja bëzo c'ü je vi peje cja c'e jñiñi a Gadara, o 'ñe chjëvi e Jesús. Nu c'e bëzo, ya vi mezhe vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Dya cja mi je'e o bitu. Dya cja xo mi bübü cja ngümü; je mi bübü cja panteón cja campo santo. ²⁸'Ma mü o jñanda c'e bëzo e Jesús, o mapjü c'ua na jens'e, cjanu o ndüñijömü cja jmi e Jesús, cjanu o mama na jens'e:

—Nu'tsc'e Jesús, o T'its'ü Mizhocjimi, ¿pje pë'sc'ü rí ñugue co nutscö? Rí ö'tc'ügö, dya rí tsjacü rá ma sufregö.

²⁹O mama a cjanu na ngue e Jesús mi manda c'ü o s'ondajma c'ü dya jo ro mbedye cja c'e bëzo. C'ü o s'ondajma c'ü dya jo, ya vi mezhe vi zürü c'e bëzo. C'o nte mi tjün't'üji co cadena c'e bëzo, mi tjün'tp'üji o dyë 'ñe o ngua, ngue c'ua dya ro nzhodü libre. Pero mi c'üdütjo c'o mi ndün't'üji. Y c'ü o s'ondajma c'ü dya jo mi cjapü c'e bëzo ra nzhodü cja majyadü. ³⁰E Jesús o dyönü c'e bëzo:

—¿Pje ni chjütsc'e?

Cjanu o ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Ni chjüzü Legión, eñe.

C'e jña legión ne ra mama: “Na puncjü.” Mi chjü a cjanu c'e bëzo, na ngue na puncjü o s'ondajma c'o vi cjogü a mbo cja o mü'bü.

³¹C'o s'ondajma mi ötüji na puncjü e Jesús c'ü dya ro manda ro möji nu ja c'o va 'nün't'ü c'o nu mis'ondajmaji. ³²Ma cã na puncjü o cuchi cja c'e t'eje ma ñönüji. Nuc'ua c'o o s'ondajma c'ü dya jo, o dyötüji e Jesús ro unü sjëtsi anguezeji ro ma nguich'iji cja o mü'bü c'o cuchi. O unüji c'ua sjëtsi. ³³Nuc'ua c'o s'ondajma o mbedyeji cja o mü'bü c'e bëzo, cjanu o ma nguich'iji cja o mü'bü c'o cuchi. Nuc'ua c'o cuchi cjanu o zöbüji texeji cja c'e dyä'ä, o ma zo'oji cja c'e trazapjü o nguibiji.

³⁴Nuc'ua c'o mi pjörü o cuchi, 'ma mü o jñandaji, o c'ueñeji c'ua na zëzhi o ma mamaji cja c'e jñiñi, 'ñe texe cja c'o lugar nu ja c'o mi cãrã o nte. ³⁵Nuc'ua c'o nte o mbedyeji c'ua, o ma nuji c'o vi tsja e Jesús. O zät'äji c'ua ja mi bübü e Jesús, o chöt'üji nu c'e bëzo c'ü vi mbedye c'o o s'ondajma c'ü dya jo, mi junrü cja o ngua e Jesús, ya mi je'e o bitu, ya mi tjümbeñe. O züji c'ua. ³⁶O ña c'ua c'o nte c'o vi jñanda, o xipjiji c'o ma säjä ja va tsja e Jesús va pjongü c'o s'ondajma c'o mi bübü o mü'bü c'e bëzo. ³⁷Nuc'ua c'o mi menzumü cja c'e país a Gadara, me mi sÿji mi xipjiji e Jesús:

—Rí ö'tc'üjme favor rí pedye cja nín jñiñigöjme.

O dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü, ngue c'ua ro nzhogü nu ja vi 'ñeje.

³⁸Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi mbedye

c'o s'ondajma, mi ötü c'ü ro möji e Jesús 'ñe c'o o discípulo. Pero e Jesús o xipji:

³⁹—Nzhogü, ma in nzumü. Rí mama c'ü ja va mböxc'ü Mizhocjimi, embeji c'e bëzo.

Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'e bëzo, o ma mama texe cja c'e jñiñi ja va cja va pjongü e Jesús c'o s'ondajma c'o vi zürü c'e bëzo.

La hija de Jairo, y la mujer que tocó la ropa de Jesús

⁴⁰Nuc'ua 'ma mü o nzhogü na yeje e Jesús nu ja vi 'ñeje, texe c'o nte o recibidoji na ngue mi te'beji angueze. ⁴¹O ëjë c'ua 'naja bëzo c'ü mi chjü e Jairo. Nuc'ü, mi xo'ñi cja 'na nintsjimi nu ja mi pa c'o mi menzumü a Israel mi pa ma't'üji Mizhocjimi. O ndüñijöümü a jmi e Jesús mi xipji ro mëvi cja o ngumü. ⁴²Na ngue mi 'ñeje 'natjo o xunt'i c'ü mi ëdyi doce cjëlë. Nuc'ü, ya ma tüt'ü. 'Ma ya mi ma e Jesús, me ma puncjü o nte c'o mi pöji, dya mi sö ro ma na niji.

⁴³Cja c'o nte c'o mi pöji e Jesús, xo mi pa 'na ndixü c'ü ya vi mezhe doce cjë c'ü mi dagü o cji. Ya vi ndeze texe o merio c'o mi jün, 'ma mi pa cja o médico. Pero dya cjó mi sö ro jocü. ⁴⁴Nuc'ua c'e ndixü cjanu o ëjë a xütjü e Jesús, cjanu o ndönbü cja squina c'ü o bitu c'ü mi tējë. Ixco böbü c'ua c'o mi xot'ü.

⁴⁵Nuc'ua e Jesús cjanu o mama: —¿Cjó ngue c'ü o ndöcügö?

Cjanu o ngädätjoji texeji. Nuc'ua e Pedro 'ñe c'o 'ñaja discípulo cjanu o xipjiji e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, in önügüe cjó ngue c'ü o ndö'c'ügüe. Ngue yo nte yo me s'ixc'ügüe.

⁴⁶O ndünrū c'ua e Jesús o mama:
—Rí pārāgō būbū c'ü o ndöcügō.
Na ngue nutscō ró pārā o mbedyezū
c'ü na zēzhi, eñe.

⁴⁷O unū c'ua ngüenda c'e ndixū
c'ü mi pārā e Jesús c'ü vi ndönbū
o bitu. Nguец'ua o ējē cja e Jesús,
me mi mbi'i. Cjanu o ndüñjōmū a
jmi, cjanu o xipji c'ua c'ü mi ngue
angueze vi ndönbū o bitu ngue c'ua
ro ndis'i c'e ngueme c'ü mi sō. Y o
xipji nzi va ndönbū nzi va ndis'i. O
dyärā texe c'o nte. ⁴⁸O ndünrū c'ua
e Jesús o xipji c'e ndixū:

—Nu'tsc'e süngü, o ndixc'i na
ngue i creozū c'ü ro jocüts'ü.
Mizhocjimi rí mēvi; dya cja ra
mbeñe in mü'bū.

⁴⁹Ma xe ma ña e Jesús, o sājā
c'ua 'naja c'ü vi ñeje cja o ngumū
c'e bëzo c'ü mi xo'ñi cja c'e
nintsjimi, o 'ñe xipji c'e bëzo:

—C'ü rvā ēcjō, c'ü in xunt'i ya ndū
c'ü. Dya cja pje ni jyodū rí xipji ne
xöpüte xe ra ējē nu.

⁵⁰Ma mü o dyärā e Jesús, cjanu o
xipji c'e bëzo c'ü mi xo'ñi:

—Dya rí sū'ü. Ixtí jñunt'ü in mü'bū
c'ü rá cjacō ra tetjo in xunt'i ra
bübütjo na yeje.

⁵¹Ma mü o zāt'āji cja o ngumū c'e
bëzo, dya jyēzi e Jesús cjō ro cjogū;
nguxetjo e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e
Juan, 'ñe c'ü nu tata c'e xunt'i, 'ñe
c'ü nu nana. ⁵²C'o nte c'o ma cā nu,
mi huēji texeji y me mi mapjū ma
huēpiji c'e añima. O mama c'ua e
Jesús o xipji:

—Dya rí huēji. Dya tū'ü ne xunt'i,
ītjo dya nu.

⁵³Nuc'ua c'o nte o tjezhetjoji va
tsjapūji burla e Jesús. Na ngue
mi pārāji c'ü ya vi ndū c'e xunt'i.

⁵⁴Nuc'ua e Jesús o pēnc'hp'i o dyē
c'e xunt'i, o ma't'ü na jens'e o xipji:
—Rí ñanga, xunt'i.

⁵⁵Cjanu o te c'ua c'e xunt'i o
bübütjo na yeje; ixco nanga c'ua
c'ü. Nuc'ua e Jesús o xipji ro unūji
pje ro zi c'e xunt'i. ⁵⁶C'ü nu tata c'e
xunt'i 'ñe c'ü nu nana me go pizhivi,
dya mi pārā pje ro nguiñivi. Nuc'ua
e Jesús o xipji c'ua c'ü dya cjō ro
xipji c'ü vi tsjapū o te c'e xunt'i.

Jesús envía a los doce discípulos

9 E Jesús o ma't'ü c'o doce
o discípulo ro ēji cja o jmi.
Cjanu o unūji poder ngue c'ua ro sō
ro pjongūji texe yo o s'ondajma e
Satanás c'ü dya jo, 'ñe ro jocūji c'o
mi sō c'o pje nde ma ngueme. ²O
xipji ro ma zopjūji c'o nte ro xipji
c'ü ngue Mizhocjimi c'ü manda,
nguec'ua mi jyodū anguezeji ro
dyätāji c'ü. Xo xipji ro ma jocūji
c'o mi sō'dyē. ³O xipji:

—Dya pje rí jñünūji c'o pje rguí
jyodüts'ūji cja 'ñiji. Dya pje rí jñünūji
c'ü rguí chāji. Dya xo rí tsanaji
mape c'ü pje rguí tsant'aji o pje rguí
jñunt'ūji. Dya xo rí jñünūji pje rí siji
ni ri ngue o merio. Dya xo rí tsanaji o
bitu c'ü rguí pötūji. ⁴Cja ngumū c'ua
ja rí sāt'āji, je rí oxūji nu hasta 'ma cja
rí ñe rí pedyeji; dya rí pötqueji ngumū
rguí oxqueji. ⁵Ma rí sāt'c'ejji cja 'na
jñiñi, 'ma dya cjō ra recibidots'ūji, rí
pedyegueji 'ma nu. 'Ma rí pedyegueji,
rí jyā'bāji o jōmū c'o ya rguí jyās'ā in
mbācuaji, ngue c'ua ra unū ngüenda
c'o menzumū nu, c'ü vi tsjaji na s'o,
dya recibidots'ūji, eñe e Jesús va xipji
c'o o discípulo.

⁶Go mbedye go ma c'ua c'o
apóstole, mi nzhodūji texe cja c'o

jñiñi mi zopjüji c'o nte mi xipjiji ja rvá jogü o mü'büji cja o jmi Mizhocjimi. Texe c'ua ja mi sät'äji, mi jocüji c'o mi sò'dyè.

La muerte de Juan el Bautista

⁷E Herodes c'ü mi manda cja c'e país a Galilea, o dyärä texe c'o na nojo c'o mi cja e Jesús. Dya mi pãrä pje ro nguiñi, na ngue bübü c'o mi mama: “E Juan ya tetjo, ya bübütjo na yeje. Ngue c'ü cja yo me na nojo”, eñe c'o. ⁸Bübü c'o mi mama: “C'ü cja yo me na nojo, ngueje c'e profeta Elías c'ü ya ëjë.” Bübü c'o mi mama: “Ya tele c'ü 'naja c'o profeta c'o mi cãrä mi jinguã, ya bübütjo na yeje.” ⁹O mama e Herodes:

—E Juan, maco ró mandagö o jñüpcüji o ñi. Pero, ¿cjo ri ngue c'ü cja c'o me na nojo c'o rí äragö?

Nuc'ua e Herodes me mi jodü ja rvá jñanda e Jesús.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹⁰O nzhögü c'ua c'o discípulo c'o xo mi xiji apóstole, o xipjiji e Jesús c'o bëpji c'o vi tsjaji. Nuc'ua e Jesús o zidyí c'o apóstole o möji nu ja dya mi cãrä o nte, bëxtjo cja c'e jñiñi c'ü mi chjü a Betsaida. ¹¹Pero c'o nte go mbãräji nu ja ro zät'ä e Jesús ñe c'o o discípulo, nguec'ua xo möji nu. E Jesús o recibido c'o nte, o xipjiji c'ü ngue Mizhocjimi c'ü manda, nguec'ua mi jyodü anguezeji ro dyätäji c'ü. Y o jocü c'o mi sò'dyè.

¹²Nuc'ua 'ma ya o nzhã'ä, o ëjë c'o doce discípulo cja jmi e Jesús, o xipjiji:

—Xipji yo nte ra möji cja yo jñiñi yo bëxtjo, ñe texe cja c'o lugar nu ja cãrä o nte, ngue c'ua ra chöt'üji pje ra ziji, y ra oxüji. Na ngue rí cãräji va cja 'naja majyadü.

¹³O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji: —Nu'tsc'eji rí unügejeji c'ü pje ra ziji.

Anguezeji o ndünrüji o mamaji: —Dya rí jünjme c'ü ra zi yo; nguextjo tsi'ch'a tjömëch'i cja na yeje jmö. ¿Cjo in ne rá ma tömüjme c'ü ra zi yo nte yo me na puncjü?, embeji e Jesús.

¹⁴Mi tsi'ch'a mil c'o bëzo. O mama c'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Xipjiji ra xögüji nde ri cincuenta rga mimiji.

¹⁵Cjanu o tsja c'ua c'o discípulo ja c'o nzi va manda e Jesús, o xipjiji ro mimi texe c'o nte. ¹⁶Nuc'ua e Jesús o jñü c'o tsi'ch'a tjömëch'i ñe c'o yeje jmö. Cjanu o nã's'ä c'ua a jens'e va unü 'na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o më'ch'i c'ua c'o tjömëch'i ñe c'o jmö. Cjanu o unü c'o o discípulo ngue c'ua ro unüji c'o nte. ¹⁷O ziji texeji o nijmiji na jo. Nuc'ua cjanu o nguis'itjoji c'ua c'o ya nde mi ts'ipëraso c'o o mboncjütjo, y go nizhitjo doce bos'i.

Pedro declara que Jesús es el Cristo

¹⁸Na nu pa, e Jesús mi cãrätsjëji co c'o o discípulo, mi ötü Mizhocjimi. 'Ma mü o nguarü o dyötü Mizhocjimi, cjanu o dyönü c'o discípulo:

—¿Pje mama yo nte cjö nguetscö?

¹⁹O ndünrü c'ua anguezeji: —Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Juan c'ü mi jichi yo nte co ndeje.

Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Elías.
Bübü c'o mama o te 'naja c'o 'ñaja
profeta c'o mi cārā mi jinguā;
mamaji ngue'tsc'e c'e profeta.

²⁰O mama c'ua e Jesús o dyönüji:
—Nu'tsc'eji, ¿pje xo in mangueji?
¿Cjó nguetscö?

O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Ngue'tsc'e e Cristo o 'ñempc'e
Mizhocjimi rí mandague.

Jesús anuncia su muerte

²¹O mama c'ua e Jesús o xipji c'o
discípulo:

—Pjötüpüji na puncjü ngüenda c'ü
dya cjó be rí xipcjeji c'ü nguetscö e
Cristo. ²²Zö rvá ěcjö cja Mizhocjimi,
pero ni jyodü me rá sufregö na
puncjü. Ra jñüncü ngüenda yo tita
c'o pje pjëzhi, 'ñe yo ndamböcjimi,
'ñe yo xöpü o ley Mizhocjimi, ra
mamaji c'ü na s'lo c'ü rí c jagö. Y ra
mbötücügöji. Nuc'ua 'ma ra cjogü
jñipa, rá tetcjö rá bübütjo na yeje,
eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

²³O mama e Jesús o xipji texe c'o
nte:

—'Ma cjó c'o ne ra ndenngue co
nuzgö, ni jyodü c'ü dya cja ra tsja
c'o netsjë angueze. Y pama ra bübü
dispuesto ra sufre o ra ndü. Y ra
sido ra dyätcä ín jña. ²⁴C'o dya
bübü dispuesto ra sufre na ngue c'ü
dya ne ra ndüji, dya ra chöt'üji c'ü
rguí bübüji. Pero c'o bübü dispuesto
ra bö't'ü na ngue c'ü ni dyätcäji ín
jña, ra chöt'üji c'ü rguí bünji. ²⁵Nu
'ma ro tsja 'na nte ro tsjapü o cjaja
texe yo bübü va cja ne xoñijömü,
pero 'ma dya ro dyätcä ín jña, ¿pje
ro dyeje 'ma? Na ngue ro jyëzi
Mizhocjimi c'e nte. ²⁶Nutscö rvá
ěcjö cja Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji rá

ěcjö na yeje; me rrā zö c'ua ja rva
ěcjö, c'ua ja ga cja me na zö c'ü mi
Tatagö, 'ñe c'o o anxe. 'Ma cjó c'o
ra zü, y ra mama: “Dya rí pāragö
e Jesús, dya xo rí ätpägö o jña”, ra
'ñeñe; nu'ma, xo rá mangö c'ü dya rí
pāragö c'o, 'ma rá ěcjö na yeje. ²⁷Rí
dyäräji na jo yo rá xi'tsc'öji. Bübü
va ja nzi yo dya ra ndü'ü hasta 'ma
ra nuji ja ga cja 'ma rá mandagö,
nutscö o 'ñempquegö Mizhocjimi.

La transfiguración de Jesús

²⁸'Ma ya vi cjogü 'nanzo c'ü vi
mama e Jesús c'o jña c'o, o zidyí
e Pedro 'ñe e Juan 'ñe e Jacobo, o
nguins'iji cja 'na t'eje, ngue c'ua
e Jesús ro ma dyötü Mizhocjimi.
²⁹'Ma ma ötü Mizhocjimi, o pötü
c'ua ja ma jñetse o jmi. Xo pötü c'ua
ja ma jñetse o bitu; me ma t'öxü me
mi juëns'i. ³⁰Jo ni jñetse c'ua yeje
bëzo c'o mi ngue e Moisés 'ñe e Elías,
vi 'ñejui a jens'e mi ñaji e Jesús.

³¹Anguezevi me mi juëns'ivi. Mi
mamavi ja rvá cja c'ü ya mi ngue ro
zädä; mi mamavi c'ü ja rvá mböt'üji
e Jesús a Jerusalén. ³²E Pedro 'ñe e
Juan 'ñe e Jacobo me ma ějë o t'ijji,
pero dya go iji. Nguec'ua o jñandaji
me mi juëns'i e Jesús ma zö. Xo
jñandaji nza yeje bëzo c'o mi böbüji
co e Jesús. ³³Nuc'ua 'ma ya mi ma
e Moisés 'ñe e Elías, jo ni ña c'ua e
Pedro o xipji e Jesús:

—Xöpüte, na jo rí cārāgöjme va
co nu'tsc'e 'ñe e Moisés 'ñe e Elías.
Rá ät'äjme jñi ts'ingumü de dyëza.
'Naja c'ü rá ä'tc'öjme, 'naja c'ü rá
ä'tp'ägöjme e Moisés, 'naja c'ü rá
ä'tp'ägöjme e Elías, eñe.

Dya mi pārä pje ro mama e Pedro.

³⁴'Ma ndänt'ä ma ña e Pedro, o

sjä́ c'ua 'na ngömü o 'ñe ngobü anguezeji. 'Ma mü o ngobüji c'e ngömü, o züji c'ua. ³⁵O dyäräji c'ua 'na jña cja c'e ngömü c'ü mi mama a cjava:

—Nujnu ngue ín Ch'igö nu me rí ne'e. Dyätäji angueze, eñe.

³⁶'Ma ya vi nguarü c'e jña, c'o discípulo o jñandaji c'ü nguextjo e Jesús c'ü mi bübü. C'o pa c'o, dya cjó xipjiji c'o vi jñandaji.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu malo

³⁷Nuc'ua c'ü na ye nu pa, cjanu o zöbüji c'ua cja c'e t'eje. O ëjë c'ua na puncjü o nte o 'ñe ndünrüji e Jesús. ³⁸Nuc'ua 'naja bëzo c'ü ma dyoji c'o nte, o mapjü o xipji e Jesús:

—Xöpüte, rí ö'tc'ö rí 'ñe ñutcü nu ín ch'i. Na ngueje nguextjo nu rí 'ñeje nu. ³⁹'Naja yo o s'ondajma c'ü dya jo, nu ndajmetjo ga zürü nín ch'igö, cjapü ra mapjü. Me xo cjapü ra mb'ch'i hasta 'ma ra pjont'ü o pjügü. Xo cjapü ra nügü hasta ya me ni c'anga. Mezhe ga mböt't'ü, dya ne ra jyëzi. ⁴⁰Ró xipji c'o in discípulogue ro pjongüji c'e s'ondajma; dya sö ro pjongüji, eñe.

⁴¹O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji texeji:

—Nu'tsc'ëji in cārāji yo cjë dya, ya s'odü in mü'büji. ¿Jenga dya in creozüji rá pjöxc'üji rí tsjaji c'o na nojo? Maco ya mezhe rí cārāgöji, ya mezhe rí pë'sc'ö paciencia co nu'tsc'ëji.

Cjanu o xipji c'e bëzo:

—Siji ga 'ñecjua nin ch'igue.

⁴²'Ma ya ma siji c'e t'i, nuc'ua c'ü o s'ondajma c'ü dya jo o tsjapü o

nügü c'e t'i, ixco mböt't'ü. Nuc'ua e Jesús cjanu o huënc'h'i c'ua c'e s'ondajma, o xipji ro mbedye cja c'e t'i; ixco ndis'i c'ua c'e t'i. Nuc'ua e Jesús cjanu o xipji c'e bëzo:

—Bübü dya c'ua nin ch'igue; ya jogü nu.

⁴³Texe c'o o jñanda, o unüji ngüenda c'ü me na zëzhi Mizhocjimi, ngue c'ua va jocü e Jesús c'e t'i. Y mi cjijñiji mi mamaji: —Nunca rí jandaji a cjanu, eñeji.

Jesús anuncia otra vez su muerte

'Ma mi cjijñi c'o nte c'ü vi tsja e Jesús, o ña c'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

⁴⁴—Nu'tsc'ëji, dyäräji na jo yo rá xi'tsc'öji. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, pero ra nzhögügöji cja yo nte ra mbötcüji, eñe e Jesús.

⁴⁵Anguezeji, dya mi pāräji pje mi ne ro mama c'o jña c'o; dya jyëziji ro mbārāji c'o. Mi süji ro dyönüji ja ma cja c'o jña.

¿Quién es el más importante?

⁴⁶Nuc'ua c'o discípulo o mbürü o ñatsjëji, cjó mi ngue anguezeji c'ü xenda ro mbëzhi na nojo. ⁴⁷E Jesús mi pārä c'o mi cjijñiji cja o mü'büji. O ma't'ü c'ua 'naja ts't'i ro ëjë a jmi. ⁴⁸Cjanu o xipjiji c'ua:

—'Ma cjó c'o ra recibido ne ts't'i y ra mbös'üji nu, nguetscö recibidozö c'o. Na ngue je ga cjanu rgá negö. 'Ma cjó c'o ra recibidozögö, xo recibido Mizhocjimi c'ü o xitsigö ró ëgö cja ne xoñijömmü. Zö ra mbë'ts'iji na nojo, zö dya pje ra mbë'ts'iji, pero 'ma rí pjös'üji c'o pje ni jyodü, rrä nots'üji cja ín jmigö 'ma.

**El que no está contra nosotros,
está a nuestro favor**

⁴⁹O ndünrũ c'ua e Juan o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpũte, ró jandajme 'na bëzo c'ũ mi nãnnc'ãgue in chjũ ma pjongũ yo o s'ondajma c'ũ dya jo. Ró xipjijme c'ũ dya cja ro tsja a cjanu, na ngue dya rí dyocjõji c'ũ.

⁵⁰O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rí ts'a's'ũji c'ũ. 'Na nte zõ dya rí dyocjõji c'ũ, pero 'ma dya nugũji na ù, nu'ma, bũbũ co nutscõji ' ma c'ũ.

Jesús reprende a Jacobo y a Juan

⁵¹Nuc'ua c'o pa, ya mi ngue ro zädä 'ma ro zidyiji e Jesús a jens'e. Zõ mi pãrã e Jesús c'ũ me ro sufre a Jerusalén, pero sido mi nzhodũ para ro zät'ã nu. ⁵²Nuc'ua cjanu o xipji c'o ro ot'ũ ro ma. Anguezevi o mëvi c'ua o zät'ãvi cja 'na jñĩni c'ũ tsja a Samaria, o jyodũvi nu ja ro oxũji e Jesús. ⁵³Pero c'o mi menzumũ nu, dya ne ro recibidoji e Jesús. Na ngue o unũji ngũenda c'ũ je mi ma e Jesús a Jerusalén.

⁵⁴Nuc'ua e Jacobo ñe e Juan c'o mi discípulo, 'ma mü o dyãrãvi c'ũ dya ro recibidoji e Jesús, cjanu o ma xipjivi e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ũgõjme, mi jinguã o mama e Elías c'ũ ro jyãbã o sivi a jens'e ro castigao c'o mi cja na s'o. ¿Cjo ìn ne rá cjabe a cjanu rá mamabe ra jyãbã o sivi, ra chjorũ c'o nte na ngue dya recibidots'ũji?, eñevi.

⁵⁵Nuc'ua e Jesús o jñanda na jo anguezevi, cjanu o huẽnch'ivi o mama:

—Ìn pẽzhguevi c'ũ na jo c'ũ cja ì manguevi. Pero ixtí xi'tsc'õvi, dya ngue Mizhocjimi c'ũ o 'ñũnc'ũ in mü'bũvi ì manguevi a cjanu. ⁵⁶C'ũ rvã êcjõ cja Mizhocjimi, ró êcjõ cja ne xoñjõmũ, dya ngue c'ũ rá chjotũ yo nte; ngueje c'ũ rá salva yo, eñe.

Nuc'ua, dya oxũji cja c'e jñĩni, o mõji c'ua c'ũ 'na jñĩni.

Los que querían seguir a Jesús

⁵⁷'Ma ya mi põji cja 'ñiji, o êjẽ c'ua 'na nte cja o jmi e Jesús o xipji: —Nu'tsc'e ín Jmuts'ũgõ, rá tenn'c'e co nu'tsc'e rá më c'ua ja rí mague.

⁵⁸Cjanu o ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Ante c'ũ rá më, ixtí tsjijñi c'ũ rá xi'tsc'õ. Yo min'ño pẽ's'i o tjocũ ja obũji, y yo s'ũ pẽ's'iji o t'oxũji. Pero nutscõ, zõ rvã êcjõ cja Mizhocjimi, pero dya rí pẽ's'õ ja rá oxũ, eñe e Jesús.

⁵⁹Xe go ña c'ua e Jesús o xipji c'ũ 'na nte:

—Chjã'dã rá mö.

O ndünrũ c'ua o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ũgõ, dyacũ sjẽtsi ot'ũ rá ma'a, rá ma õgũ mi tatagõ, cja rrũ mëgõvi.

⁶⁰E Jesús o xipji c'ua:

—Yo nte, chjẽntjui c'ũ ya ndũji, na ngue dya creozũji. Jyẽzgue anguezeji ra dyõgũji c'o nín mi añimaji. Nu'tsc'e rí chenn'gue co nutscõ rá jí'ts'i rí zopjũgue yo nte, rí xipjiji ni jyodũ ra dyãtãji Mizhocjimi, na ngue angueze ngue c'ũ manda, eñe.

⁶¹Cjanu o ña c'ua c'ũ 'naja o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ũgõ, rá mëgõvi; nguextjo c'ũ rí jyẽzgui ot'ũ rá ma êzhẽ c'o cãrã ín nzungõ.

⁶²O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—'Ma cjó c'o übü o tjäjä, dya ñezhe ra jñanda a xütjü. 'Ma jiyö, ra s'odü 'ma c'e tjäjä. Je xo ga cjatjonu, 'ma cjó c'o ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü ra sido ín 'ñijigö co texe o mü'bü; dya me ra mbeñe c'o böpji c'o vi zogü, ne ri ngue c'o o dyoji. 'Ma jiyö, dya ra sö Mizhocjimi ra tsjapü o nte 'ma c'ü.

Jesús envía a los setenta

10 'Na nu pa, e Jesús c'ín Jmugöji o juajnü c'o xe 'ñaja nte c'o ro mbepi angueze; o zäs'äji setenta. Cjanu o xipji c'ua nde yeje rvá möji; ro möji c'o jñiñi nu ja ro ma angueze, ro ma zopjüji c'o nte. ²Ante c'ü ro möji, e Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo va jyëtspi o ndëxü c'o nte:

—C'o ndëxü me na puncjü c'o, pero c'o ndagrëxü, ts'ëtjo c'o. Nguec'ua rí dyötüji Mizhocjimi c'ü o cjaja c'o ndëxü, ra juajnü c'o xe 'ñaja mböpji ra ëji ra 'ñe pëpjiji cja ne ndagrëxü. ³Möji, ma zopjüji yo nte. Pero pjötpüji ngüenda, na ngue in chjëntcejeji nza cja o ndëchjürü a nde cja o min'ño. ⁴Dya rí tsanaji o mape c'ü pje rí jñunt'üji o c'ü pje rí tsant'aji. Dya xo rí tsidyiji c'o rí chin'ch'iji. Dya ra mezhe rgui zenguategueji cja 'ñiji. ⁵Cja c'e ngümü c'ua ja rí sät'äji nzi 'naja jñiñi, xipjiji c'o ri cārā c'e ngümü: “Mizhocjimi ne ra mböxc'üji”, rí 'ñembeji c'o. ⁶Nu 'ma cjó c'o ri bübü nu c'ü ri te'be nu c'ü ra 'ñe 'ñeme libre c'o nte, ix na cjuana ra tsja Mizhocjimi ra salvaji c'ua ja nzi vi zenguagueji. 'Ma dya ra dyä'tc'äji, iyö 'ma. ⁷C'ü ot'ü

ngümü nu ja ra recibidots'üji, je rí oxügueji nu hasta 'ma cja rí ñe rí pedyeji; dya rí pötüji o ngümü. C'o ra dya'c'üji rí sigueji, rí siji c'o; dya rí tsegueji. Na ngue c'o o mböpji Mizhocjimi ni jyodü ra ch'unü c'ü ra zi'iji. ⁸Texe jñiñi c'ua ja rí sät'äji, rí siji c'o ra ch'a'c'üji. ⁹Rí jocüji c'o ri sö'dyë nu. Y rí xipjiji: “Ya ngue ra mandats'üji c'ü o 'ñeme Mizhocjimi”, rí 'ñembeji. ¹⁰'Ma ja c'o rí sät'äji cja 'naja jñiñi, 'ma dya ra recibidots'üji, rí böbüji cja 'ñiji cja rrí xipjiji c'o nte: ¹¹“Ne xijömü cja in jñiñigueji nu o jyäs'ä ín cuabe, rá tjintsibe dya, ngue c'ua rí pāräji c'ü i tsjaji na s'o, dya i recibidozübe. Dyäräji na jo c'ü rí xi'ts'ibe. Zö dya i recibidozübe, pero ya ngue ra manda c'ü o 'ñeme Mizhocjimi”, rí 'ñembeji.

¹²O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Rí xi'tsc 'öji, c'o jñiñi c'o dya ra recibidots'üji, me ra sufreji c'e pa 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi. Xenda ra sufreji que na ngue c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Sodoma, zö me ma s'o c'o o tsjaji.

Los pueblos desobedientes

¹³Juejme yo menzumü a Corazín 'ñe yo menzumü a Betsaida, na ngue Mizhocjimi ra tsjapü me ra sufre yo. Nu cja yo yeje jñiñi, ró c jagö na puncjü c'o me na nojo, pero dya go jyëziji c'o na s'o c'ü ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Nu 'ma ri ngue a ma a Tiro 'ñeje a ma a Sidón c'ü ro c jagö a cjanu, ya rví mezhe c'ü ro nzhogü o mü'bü cja Mizhocjimi c'o mi menzumü nu, zö ma s'oji. Ya rví yjeji c'o na ärä, y ya

rví minji cja bozivi c'ü ro jizhiji c'ü ya nzhogü o mü'büji. ¹⁴Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma ra jñü nguenda Mizhocjimi, xenda ra jñus'u c'ü ra sufre yo menzumü a Corazín 'ñe yo menzumü a Betsaida, que na ngue c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Tiro 'ñe a Sidón. ¹⁵Yo menzumü a Capernaum, cjäpüji c'ü me na joji, cjiññiji c'ü ra zät'äji a jens'e. Pero Mizhocjimi ra tsjapü ra ma sufreji a linfiernu.

¹⁶'Ma cjó c'o ra dyä'tc'ägueji, nguetscö ra dyätcägö c'o. 'Ma cjó c'o dya ra dyä'tc'ägueji, nguetscö, dya ne ra dyätcägö c'o. 'Ma cjó c'o dya ra dyätcägö, dya xo ra dyätä Mizhocjimi c'ü o 'ñembgue, eñe e Jesús va xipji c'o setenta c'o vi juajñü.

Cjanu o mbedye c'ua c'o setenta o möji o ma zopjüji c'o nte.

Regreso de los setenta

¹⁷'Ma mü o nzhogü c'o setenta, me mi mäji. O xipjiji e Jesús:

—Dya nguextjo yo nte yo o dyätcäjme, xo 'ñe o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Ró nännc'äjme in chjügue rvá xipijime ro mbedyeji cja o mü'bü c'o nte; go mbedyeji c'ua.

¹⁸O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji: —Ró jandagö e Satanás c'ü dya jo, ixco ndögü a jens'e go säjä a jömü, chjëntjui nza cja 'ma go pjäjnä o rayo va tögü 'na sivi. ¹⁹Ró da'c'üji poder rí yödüji o c'ijmi 'ñeje o alacrán. Ró da'c'üji poder rí chöpüji e Satanás c'ü rí üji. Nguet'ua, dya ra sö pje ra tsja'c'üji. ²⁰In mäcjeji na ngue o dyä'tc'äji c'o o s'ondajma c'ü dya jo. Pero nujyo, dya ngue yo rgui

mäcjeji yo. C'ü rgui mäcjeji, ngue c'ü ya juns'u in chjügueji a jens'e na ngue ya ngue o ntetsc'ejji dya Mizhocjimi, eñe e Jesús va xipji c'o setenta.

Jesús se alegra

²¹Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Jesús, o tsjapü me go mäjä na puncjü, o dyötü 'na pöjö Mizhocjimi o xipji:

—Mi Tatats'ügö in mandague a jens'e 'ñe cja ne xoñijömü. Yo jña yo, dya i unü ro mbärä c'o cjäpü me pärä. I unügue o mbärä yo nza cja o ts'it'i yo unü nguenda c'ü dya päräji. Nguet'ua rí da'c'ü 'na pöjö. Na jo, na ngue je ga cjanu vi ñegue, mi Tatats'ügö.

²²Cjanu o mama c'ua e Jesús:

—Dya cjó pärä cjó nguetscö; nguextjo mi Tatagö päcägö. Dya cjó xo pärä mi Tatagö; nguextjozögö o T'izü, rí pärägö c'ü. Y nutscö rí jíchi c'o rí ne rá jíchi c'ua ja ga cja mi Tata, ngue c'ua xo ra mbärä c'o. Je ga cjanu va dyacö mi Tata rí cjägö; o dyacö texe o poder.

²³Nuc'ua e Jesús cjanu o xipjitsjé c'o discípulo:

—Mizhocjimi o dya'c'üji in jandaji yo rí cjägö. Nguet'ua nu rgui mäcjeji nu. ²⁴Rí xi'tsc'öji, na puncjü c'o profeta c'o mi cärä mi jinguä 'ñe c'o mi manda a Israel, c'o mi ne ro jñanda yo in jandaji y ro dyäräji yo in äräji. Pero dya jñandaji yo, dya xo dyäräji, eñe e Jesús.

Ejemplo del buen samaritano

²⁵O böbü c'ua 'na c'ü me mi pärä o ley Mizhocjimi, o dyönü e Jesús ngue c'ua ro mbärä pje pjézhji c'ü ro mama. O xipji:

—Nu'tsc'e xöpüte, ¿pje ni mbë c'ü rá c jagö ngue c'ua ra dyacü Mizhocjimi c'ü rá bübütjo co angueze para siempre?, eñe.

²⁶O ndünrú c'ua e Jesús o xipji c'ua:

—¿Pje ni mbë c'ü t'opjü cja o ley Mizhocjimi c'ü in xörü?

²⁷O ndünrú c'ua c'e bëzo o xipji:

—Je mama a cjava o ley Mizhocjimi: “Rí ñeji Mizhocjimi co texe in mü'büji, 'ñe co texe in aljmaji, 'ñe co texe in fuerzaji, 'ñe co texe in pjeñeji. Y rí s'iyaji yo nin minteji ja c'o nzi gui s'iyatsjégueji.”

²⁸O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Na jo c'ua ja vi chjünrú. Tsjague yo, ngue c'ua rí bübütjogüe.

²⁹C'e bëzo, dya mi ne ro bëzhi o tse. Nguec'ua va dyönü:

—¿Cjó ngue c'ü ni jyödü rá s'iyagö?

³⁰O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi menzumü a Jerusalén; o mbedye nu o zöbü a Jericó. Nuc'ua cjanu o ëjë c'ua o mbë'e o pënc'h'iji c'e bëzo, o ts'osp'üji c'ua c'o o bitu o mbäräji. Cjanu o möji c'ua, o mbëztjoji nu c'e bëzo; ya mi ngue ro ndü. ³¹Xo ma sjöbü 'na mböcjimi cja c'e 'ñiji. 'Ma mü o zät'ä nu ja mi 'mana c'e bëzo c'ü vi pënc'h'i o mbë, o jñanda pero o ngös'ütjo cja c'e 'ñiji. ³²Xo ma sjöbü 'na levita. 'Ma ya mi ngue ro zät'ä nu ja mi 'mana c'e bëzo, jo nu jñanda, xo go ngös'ütjo c'ua c'ü. ³³Xo ma sjöbü 'naja c'ü mi menzumü a Samaria c'ü mi chägä 'na burru. Zö mi nan'ño menzumü pero 'ma mü o zät'ä, o ndäcä o juentse c'ua c'ü. ³⁴Nuc'ua cjanu o ndü c'ua o aceite 'ñe o vinu, cjanu o

xisp'i c'e bëzo nu ja vi s'odü. Cjanu o jyü'tp'ü c'ua o manta. Nuc'ua cjanu o 'ñe's'e c'ua cja o burru, cjanu o zidyí cja 'naja mesón c'ua ja mi oxü c'o nte. O mbörütjo c'ua nu.

³⁵Nuc'ua c'ü jyas'ü, o jñümü c'ua yeje merio, cjanu o unü c'ua c'ü mi ngue o cjaja c'e mesón, o xipji: “Pjörü ne bëzo nu. Nu c'o xe rí gasto, 'ma rá nzhogü, rá cjö'tc'ü”, eñe c'e bëzo.

³⁶O sido o ña e Jesús o xipji c'e bëzo c'ü mi pãrä o ley Mizhocjimi:

—¿Pje in cjiñigue? ¿Cjó ngue nza jñi, c'ü o s'iya c'e bëzo c'ü vi pënc'h'i o mbë?

³⁷O ndünrú c'ua c'ü mi pãrä o ley Mizhocjimi, o xipji e Jesús:

—Nu c'ü o s'iya, ngue c'ü o juentse o mbös'ü.

Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Mague, y xo rí tsjague a cjanu.

Jesús en la casa de Marta y María

³⁸E Jesús mi pöji c'o o discípulo. O zät'äji c'ua cja 'na jñiñi. Mi bübü nu 'naja ndixü c'ü o mbitaji e Jesús ro ma cja o ngümü. C'e ndixü mi chjü e Marta. ³⁹E Marta mi 'ñeje 'naja o cjüjuë c'ü mi chjü e María. E María mi junrú cja o ngua e Jesús, mi ätpä o jña. ⁴⁰Pero e Marta me ma jñünt'ü c'o ma cja'a, ma ät'ä o jñönü. Nuc'ua o ma xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿cjo dya in cjapü nguënda nu mi tsjijuë? O jyëzguitsjë rá ät'ätsjégö texe o jñönü. Xipjigue ra mböxcü.

⁴¹O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Marta, ¿jenga in mangue a cjanu? Me in jñünt'ügüe c'o na cjague. ⁴²C'ü xenda ni muví rí tsjague, ngue c'ü na cja dya e María

ätcä ín jñagö. Nguéc'ua na jo ra sïdo ra mimi ra dyätcägö ín jña.

Jesús y la oración

11 'Na nu pa, e Jesús mi ötü Mizhocjimi. Nu 'ma o nguarü, o mama c'ua 'naja c'o o discípulo o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, e Juan mi jíchi c'o o discípulo ja rvá dyötüji Mizhocjimi. Nu'tsc'e, xo rí jítscöjme ja rga ötcöjme Mizhocjimi.

²O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma rí dyötqueji Mizhocjimi, rí xipjiji a cjava:

Mi Tatats'ügöjme, je ín bübü a jens'e, rí pjöxcüjme nutscöjme rí cārājme cja ne xoñijömü, ngue c'ua rá süc'üjme ja c'o nzi ga züc'ü c'o cārā a jens'e.

Xo rí pjöxcüjme ngue c'ua dya ra mezhe ra zädä c'ü rá ä'tc'öjme ja c'o nzi ga dyä'tc'ä c'o cārā a jens'e. Na ngue ngue'tsc'e ín mandague.

Xo rí ö'tc'öjme rá cjaime c'ua ja nzi gui ñegue.

³Dyacöjme dya o xedyi c'o rá sigöjme ne pa dya.

⁴Perdonaözügöjme c'o na s'o c'o rí cjaime.

Na ngue rí perdonaogöjme 'ma cjó c'o pje cjacüjme. Dya rí jyëzgue ra ndöcöjme c'ü dya jo. Pjöxcüjme ngue c'ua dya rá cjaime c'o na s'o.

Je rga cjanu rguí dyötüji Mizhocjimi.

⁵⁻⁶O sïdo o ña c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma va säjä 'naja c'ü ín jogueji c'ü ndexömü va 'ñe zenguats'üji, 'ma ojtjo pje rí unngueji c'ü ra

zi c'ü, nuc'ua ín pöcjeji cja 'naja in dyocjeji ín pa xipjiji: “Nu'tsc'e rí jogövi, rvá ne ö'tc'ü 'na favor rí pesque jñi tjömëch'i, na ngue cja säjä cja ín nzungö 'naja c'ü rí jogöbe, c'ü vi 'ñeje na jë. Ojtjo pje rá unügö c'ü ra zi”, ín embeji. ⁷Ra ndünrü c'ü bübü a mbo: “¿Jenga va 'ñe molestaozü? Ya ró tranca na jo ne ngoxtji. Ya rrü ïgöjme yo ín ch'igö cja pjinguä. Dya sö rá nanga rá da'c'ü c'ü ín pesque”, ra 'ñents'ejji c'ü. ⁸Zö ra xi'ts'ljji a cjanu, pero sïdo ín ötüji. Zö ngue in dyocjeji c'ü, pero dya ra dya'c'üji. Pero rí mangö ra dya' c'üji 'ma rí sïdo rí dyötüji favor. Na ngue ra xicha ra pe'sc'ejji c'ü. ⁹Nguéc'ua rí xi'tsc'öjji, sïdo rí dyötqueji Mizhocjimi ra dya'c'üji. Sïdo rí ma't'üji Mizhocjimi ra dyä'tc'ejji c'ü ín ötüji. ¹⁰Na ngue texe c'o ra dyörü, ra ch'unü c'o. Y texe c'o ra jyodü, ra chöt'ü c'o. Y texe c'o ra mapjü, ra dyätäji c'o.

¹¹Nu'tsc'ejji ín 'ñecjeji in ch'igueji, 'ma ra ëjë cja in jmiji in ch'igueji ra dyö'tc'üji 'na tjömëch'i, ¿cjo rí unügueji 'na ndojo? Iyö, dya sö. O 'ma ra dyö'tc'üji 'na jmö, ¿cjo rí unügueji 'na c'ijmi? Iyö, dya xo sö. ¹²O 'ma ra dyö'tc'üji 'na blanquillo, ¿cjo rí unügueji 'na alacrán? Iyö. ¹³Maco ín nteji ín cjai c'o na s'o, pero ín pjëchi rí unüji c'o na jo yo in ch'igueji. Nguéc'ua ixtí jñunt'ü in mü'büji, mi Tataji c'ü bübü a jens'e ra dya'c'üji o Espiritu c'ü ra ë bübü a mbo in mü'büji 'ma rí dyötqueji; 'ñe texe c'o ni jyodüts'üji, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Acusan a Jesús de tener el poder del demonio

¹⁴E Jesús o chjëji 'na bëzo c'ü vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo. C'e

s'ondajma mi c'apü ra ngone c'e bëzo. Nuc'ua e Jesús cjanu o pjongü c'ua c'e s'ondajma cja c'e bëzo. 'Ma mü o mbedye c'e s'ondajma, ixco ña c'ua c'e bëzo. Nguec'ua c'o nte me co nguijñiji cjanu o mamaji:

—Nunca rí jandaji a cjanu.

¹⁵ Anguezeji бүбү c'o mi mama:

—C'ü unü o poder ne bëzo ra pjongü o s'ondajma c'ü dya jo, nguetsjë e Beelzebú c'ü dya jo, c'ü manda cja c'o s'ondajma, eñeji.

¹⁶ Бүбү c'o o mama:

—'Ma vi ñeje cja Mizhocjimi, rí tsjague 'na señal c'ü me na nojo c'ü rá jandagöjme.

¹⁷ E Jesús mi pärã c'o mi cjiññiji; nguec'ua va xipjiji c'ua:

—Cja 'na ndajñiñi c'ü ra chütsjëji, ra chjorü 'ma c'o ri cãrã nu. Texe o ndajñiñi ñe texe o ngümü, 'ma ra pötca chütsjë c'o ri cãrã nu, ra chjorüji 'ma. ¹⁸ Xo ñetjo e Satanás 'ma ro pjongü c'o o s'ondajmatsjë, ¿ja rvã sö xe ro manda 'ma c'ü?

¹⁹ ¿Jenga in xitscöji ngue e Beelzebú c'ü dya jo c'ü o dyacö ne poder nu rgã pjongü yo o s'ondajma? Maco c'o in dyocjeji xo pjongüji yo. Ixi ñetsetjo c'ü in cjiññiji na s'o.

²⁰ Rí xi'tsc'öji o dyacü Mizhocjimi o poder, nguec'ua rgã pjongö yo. Nguec'ua rí jñunt'ü in mü'büji c'ü na cjuana ya säjä a ndetsc'ejji nu c'ü o ñeme Mizhocjimi ra manda.

²¹ 'Naja bëzo c'ü na zëzhi, 'ma jün o arjma c'o na jo, nu'ma, pjörü na jo o ngümü. A cjanu, dya cjó sö cjó ra ñe pönbü c'o pë's'i. ²² Pero 'ma ra ëjë 'naja c'ü xenda na zëzhi, ra ndöpü c'ü ngue o cjaja c'e ngümü, ra jñünbü c'o o arjma c'o mi confiao ro mbös'ü. Y ra ndunbü

c'o ri pë's'i cja c'e ngümü ra jyanbü c'ua c'o o dyoji. Je xo ga cjanu, nutscö xenda na zëtscö que na ngue e Satanás c'ü dya jo; nguec'ua sözgo rá pjongü dya c'o o s'ondajma.

²³ C'o dya tengue co nuzgö, chjëntjui c'ü ri nugü na ü c'o. C'o dya ra xipji yo nte ra creozüji, chjëntjui c'ü ri c'a's'üji yo nte ngue c'ua dya xo ra creozüji.

El espíritu malo que vuelve

²⁴ 'Na s'ondajma 'ma ra mbedye cja 'na nte, ra nzhodü c'ua ja na dyodü, ra jyodü c'ua ja ra söya pero dya ra chöt'ü. Nguec'ua ra mama c'e s'ondajma: “Rá nzhogü rá magö nu ja mi bünc'ö, nu ja ró pedyegö”, ra ñeñe. ²⁵ Nuc'ua 'ma ra zät'ã nu, ra chöt'ü c'ü rguí baxü y ya xo rguí jocüji na jo, pero dya cjó ri бүбү. ²⁶ Nuc'ua ra ma c'ua c'e s'ondajma xe ra ma siji xe siete c'o nu mis'ondajmaji c'o xenda na s'o que na ngue angueze; ra ñe cjogüji cja o mü'bü c'e bëzo, ra mimiji nu. Nuc'ua xenda ra sufre c'e nte c'ü, que na ngue 'ma ot'ü. Na ngue xenda ra manda c'ü dya jo.

La felicidad verdadera

²⁷ 'Ma mi mama e Jesús c'o jña, o mapjü c'ua 'na ndixü c'ü mi бүбү a nde c'o nte, o xipji e Jesús:

—Me na jo va unü Mizhocjimi c'ü in nanague; o unü o muxc'ügue ñe o jö'tc'ü. Mizhocjimi ra intsjimi na puncjü c'ü.

²⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'ua:

—C'o ra intsjimi Mizhocjimi, ngueje c'o ra dyärã o jña Mizhocjimi ñe ra tsjaji ja c'o nzi ga mama.

**La gente mala pide una
señal milagrosa**

²⁹Nuc'ua 'ma xe ma jmurü c'o nte nu ja mi bübü e Jesús, o xipijji c'ua: —Yo nte yo cārā yo cjë dya, na s'oji. Nguec'ua ga dyörüji c'ü pje ra jñandaji, ngue c'ua ra mbārāji pje pjëtscö. Pero dya ra ch'unüji c'ü ra jñandaji. ³⁰'Ma mü o ma e Jonás a Nínive o ma zopjü c'o nte, o creo c'o nte na ngue e Jonás vi mbedye cja o ne c'e trajmō nu ja ya vi dyo'o jñipa. Je xo rga cjazgō nu. Na ngue c'o ra tsjacüji ñe c'o rá cjangō, na puncjü yo nte yo cārā yo cjë dya, ra ñejmezüji ra unüji ngüenda c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Pero dya rá cjangō señal c'ü ra jñanda yo nte ja c'o nzi ga dyörüji. ³¹C'e pa 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, ra bübü nu c'e ndixü c'ü mi manda a ma a Sur, xo ñejyo nte yo cārā yo cjë dya. Nu c'e ndixü vi ëjë ndeze nu ja tjorü ne xoñijōmü, o'ñe dyärä c'o mi mama e Salomón na ngue mi pë's'i na puncjü o pjeñe. Pero nu'tsc'ejji in cārāji yo cjë dya, dya in ne rí dyärāji; maco zo'c'üji dya nu 'naja nu xenda pë's'i o pjeñe que na ngue e Salomón. Nguec'ua ra jñün'c'üji ngüenda rí sufreji. ³²C'e pa 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, ra bübü nu c'o mi cārā a Nínive, xo ñejyo nte yo cārā yo cjë dya. E Jonás o ma a Nínive o ma zopjü c'o mi menzumü nu; nguec'ua va jyëziji c'o na s'o o nzhogüji cja Mizhocjimi. Pero nu'tsc'ejji in cārāji yo cjë dya, dya nzhogü in mü'büji, maco zo'c'üji dya nu 'naja nu xenda pjëzhi na nojo que na ngue e Jonás. Nguec'ua ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi rí sufreji.

La lámpara del cuerpo

³³'Ma tjütüji 'na sivi, dya emeji nu ja tsjötü. Dya xo co'büji co 'na caja. Je ë's'ëji nu ja na ts'ljens'e, ngue c'ua ra sō ra jñanda c'o ri cjogü a mbo cja ngümü. ³⁴C'ü rgá jandagöji, ngue ín chöji. 'Ma na jo ín chöji, rí jandaji na jo e jya's'ü. Pero 'ma s'odü ín chöji, chjëntjui c'ü ri bübüji cja bëxömü 'ma. Je xo ga cjatse'ejji nu. 'Ma na jo in mü'büji, dya tsot'ü in chöji. Nguec'ua in unüji na jo ngüenda c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Pero 'ma na s'o in mü'büji, iyö 'ma. ³⁵Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí pjötpügueji ngüenda rí jyëziji c'ü ra zi'ch'i in mü'bügueji o jya's'ü Mizhocjimi. 'Ma jiyö, ra bübüts'üji o bëxömü. ³⁶Pero 'ma rí unnc'ejji ngüenda c'o jña c'o rí xi'tsc'öji, 'ma rí jyëziji c'ü ra zi'ch'i in mün'c'ejji o jya's'ü Mizhocjimi, ra bübüts'üji na puncjü o jya's'ü 'ma. A cjanu rí pärägueji na jo 'ma, cjö nguetscö, ñe rí pärägueji ja rgui minc'ejji, eñe e Jesús.

**Jesús acusa a los fariseos y
a los maestros de la ley**

³⁷Nuc'ua 'ma mü o nguarü e Jesús o ña c'o jña, o ëjë c'ua 'naja c'o fariseo o ñe xipji e Jesús ro mëvi nu ngümü ro ma ziji o xëdyi. O mëvi c'ua. 'Ma o zät'ävi cja c'e ngümü o cjogüvi a mbo, o mimi e Jesús cja mexa. ³⁸Nuc'ua c'e fariseo o jñanda c'ü dya go xindyë e Jesús ante c'ü ro zi o xëdyi. Nguec'ua va nguijñitsjé c'ua: “¿Jenga dya go xindyë nu, maco je ga cjanu ín chjürügöjme?” ³⁹O mama c'ua e Jesús c'ín Jmugöji:

—Bübü o nte c'lo pe'ch'e a xes'e o mojmü 'ñe o xalo, pero dya xibi na jo a mbo. Nguец'ua na s'lo a mbo c'lo mojmü 'ñe c'lo xalo. Je xo ga cjatsc'ejí nu nu'tsc'ejí in fariseoji. In xindyéji in tjintsiji c'ü ni xes'ets'üji pero бүбү a mbo in mü'büji c'lo na s'lo; me in jodü ja rgui tsjapü in tsjacjeji c'lo pë's'i yo nin minteji.

⁴⁰Nu'tsc'ejí, dya in unnc'ejí ngüenda ja ga cja. O ngambgagöji Mizhocjimi. Ne angueze c'ü dya nguextjo c'ü ni xes'ets'üji c'ü ra 'nin'tsc'ljí; ne c'ü xo ra 'nin'tsc'ljí in mü'büji. ⁴¹Rí dyötüji Mizhocjimi ra ndin'tsc'ljí in mü'büji. Nu'ma, dya cja cjó pje rí jñünbüji. Y rí unüji co texe in mü'büji c'lo pje ni jyodü. Nuc'ua rrã jo c'ü ni xes'ets'üji, xo 'ñe a mbo in mü'bügueji.

⁴²Nu'tsc'ejí in fariseoji, in mbeñeji Mizhocjimi in unüji o xits'ajna 'ñe o lota 'ñe c'lo 'ñaja pjín'ño c'lo cja'a cja in juajmaji. Na jo rí tsjaji a cjanu, dya rí jyëziji. Pero juentsc'ejí, ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue dya in cjaji ja c'lo nzi ga ne Mizhocjimi, y dya in neji angueze co texe in mü'büji. Nujoyo, ngueje yo xenda mi jyodü rvi tsjagueji yo.

⁴³Nu'tsc'ejí in fariseoji, juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue 'ma in pöcjeji cja nintsjimi, me in juajnüji o lugar c'lo xenda na jo nu ja rí mimiji. Me xo in neji c'ü ra mbë'sc'ljí t'ecjañömü rgá zenguats'üji cja chöjmü.

⁴⁴Ma dya já'p'äji o panteón a xes'e nu ja t'ögü o añima, yo nte nzhodüji a xes'e na ngue dya päräji cjo je t'ögü nu 'na añima. Nguец'ua mamaji contaminaoji.

Je xo ga cjatsc'ejí nu, nu'tsc'ejí in xöpüteji 'ñetsc'ejí in fariseoji. In c'japüji na jots'üji; nguец'ua yo nte nzhodüji co nu'tsc'ejí. Pero dya päräji c'ü бүбү in mün'c'ejí c'lo na s'lo. Nguец'ua xo ra s'odü o mü'büji. Nguец'ua juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi, eñe e Jesús.

⁴⁵O ndünrü c'ua 'naja c'lo me mi pärã o ley Mizhocjimi, o xipji e Jesús:

—Xöpüte, c'ü vi xipjigüe yo fariseo, xo 'ñezgøjme xo i huënzhuigøjme.

⁴⁶E Jesús o mama c'ua o xipji c'le bëzo:

—Nu'tsc'ejí in päräji o ley Mizhocjimi, juentsc'ejí xo ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue in xipjiji yo nte c'lo ley c'lo na s'ëzhi c'lo dya sö ra cumpleji. Chjëntjui c'ü ri ätc'ejí o trapjö c'lo ri tütüji, c'lo me na jyü rgá nduns'üji. Pero dya in ne rí pasp'üji ne ri 'naja in ñidyëgueji.

⁴⁷Juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. In já'p'äji o panteón c'ua ja t'ögü c'lo profeta. Nguеje c'lo in mboxpalegueji c'lo o mböt't'ü c'lo. ⁴⁸C'lo in mboxpalegueji o mböt't'üji c'lo profeta; nu'tsc'ejí in já'p'äji o panteón c'ua ja t'ögü c'lo profeta. A cjanu, ixí 'ñetse c'ü in mäji c'lo vi tsja c'lo in mboxpaleji.

⁴⁹Mizhocjimi ix mi pärã c'ü ro zädä a cjanu; nguец'ua va mama: “Rá juajnügö o profeta 'ñe o apóstole ra zopjüji c'lo nte. Бүбү c'lo ra mböt't'üji; бүбү c'lo ra nu'ují na ü, ra tsjapüji ra sufреji.” ⁵⁰⁻⁵¹Ndeze 'ma o jyas'ü ne xoñijömmü, ya mböt't'üji na puncjü o profeta. C'ü ot'ü o mböt't'üji, mi ngue e Abel. C'ü bëpja o mböt't'üji, ngue e Zacarías c'ü o

mbö't'üji a tji cja c'e lugar c'ü na sjü, nu ja chäjui c'e arta nu ja päsp'läji o animale Mizhocjimi. Nu'tsc'eji in cārāji yo cjē dya, in cjiññiji ja c'o nzi ma nguiññi c'o in mboxpalegueji. Nguec'ua ra jñün'c'eji ngüenda Mizhocjimi c'ü xo ngue in s'ocügueji c'ü vi mbö't'üji ndeze e Abel hasta e Zacarías. Nu'tsc'eji in cārāji yo cjē dya, ngue'tsc'eji rí tsjöt'üji.

⁵² 'Mama o ley Mizhocjimi ra ějē 'naja c'ü ra 'ñe salvats'üji. Zö in pārāgueji na jo o ley, pero dya in unüji ngüenda c'ü nguetscö ró ějē. C'o cja ni unütjo ts'è ngüenda cjó nguetscö, nan'ño gui xipjiji c'o. Nguec'ua, dya xo pārāji ja rgá sō ra salvaji. Juentsc'eji, ra castigaots'üji Mizhocjimi.

⁵³ 'Ma o nguarü e Jesús o mama c'o jña, nuc'ua c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo me go sjëyaji o dyönüji na puncjü o t'önü e Jesús. ⁵⁴ Me mi te'beji pje ro mama e Jesús, nza cja yo nte 'ma te'beji 'na animale ra zürüji. Mi te'beji, xa'ma pje c'o ro mama e Jesús nguec'ua ro sō ro ngöt'üji cja c'o mero mi pjëzhi na nojo.

Jesús enseña contra la hipocresía

12 Ma jmurü na puncjü o nte cja jmi e Jesús; dya 'mārā ja nzi mil mi cārā. Mi pötma chütüji. Nuc'ua o mbürü e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Pjötüpügueji na puncjü ngüenda c'ü dya rí tsjaji nza cja yo fariseo. Anguezeji cja püji na joji, pero bübü o mü'büji c'o na s'o, chjëntjui nza cja o cjiññü 'ma ya ixqui 'ma chjanbaji o cjiññü c'o dya ixqui.

² Yo fariseo, zö cādäji c'o na s'o c'o cjaji 'ñe c'o cjiññiji, pero ra zädä 'ma ra jñetse c'o. Y zö cjaji para dya cjó ra mbārā, pero ra zädä 'ma ra mbārāji. ³ C'o jña c'o in ñatsjēji cja in nzumüji, ra zädä c'ü ra mbārā texe yo cārā cja in jñiñiji.

A quién se debe tener miedo

⁴ Nu'tsc'eji rí dyocjōji, dyärāji c'ü rá xi'tsc'ōji. Dya rí sūgueji yo nte. Zö ra mbö'tc'üji in cuerpoji, pero dya xe sō pje xe ra tsja'c'üji.

⁵ Rá xi'tsc'ōji dya, cjó ngue c'ü rí sūgueji. Sūgueji Mizhocjimi c'ü sō ra mbö'tc'üji c'ü xo sō ra pantc'aji a linfiernu. Jā, ngue c'ü rí xi'tsc'ōji rí sūgueji c'ü.

⁶ Yo ts'ins'ü, maco ni muvitjo yeje centavo por tsi'ch'a, pero Mizhocjimi pjörtü yo. ⁷ Xo 'ñe in ñixtegueji, zö dya ni muvi yo, pero Mizhocjimi pārā ja nzi sō'ö yo. Mizhocjimi pjörtü yo ts'ins'ü; xo ra mbö'c'ügueji. Na ngue xenda ni muvits'ügueji a jmi que na puncjü o ts'ins'ü. Nguec'ua dya rí sūgueji pje ra tsja'c'üji yo nte.

Los que reconocen a Jesucristo delante de la gente

⁸ Rí xi'tsc'ōji, nu c'ü ejmezü c'ü ra xipji yo nte c'ü rvá ěcjö cja Mizhocjimi, nutscö rá xipji c'o o anxe Mizhocjimi c'ü ngue ín ntegö c'ü. ⁹ Pero 'ma cjó c'o ra xipji yo nte c'ü dya ejmezü 'ñe dya pácāgö, nu'ma, rá xipjigö c'o o anxe Mizhocjimi c'ü dya xo rí pārāgö c'e nte c'ü.

¹⁰ 'Ma cjó c'o dya ra unü ngüenda c'ü rvá ěcjö cja Mizhocjimi; zö ra zangüji, pero ra sō ra perdonaoji

c'o. 'Ma c'ó c'o ra 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi nguec'ua ra mbārā c'e nte pje pjētscō, pero 'ma dya ra 'ñejmezü, chjēntjui c'ü ro zadü o Espíritu Mizhocjimi. Nu'ma, dya ra perdonaoji 'ma c'ü.

¹¹'Nu'tsc'eji in tenngueji co nutscō, ra zints'iji cja nintsjimi ra jñün'c'üji ngüenda c'o pje pjēzhi nu. O ra zints'iji cja o juesi, o c'o xenda pjēzhi na nojo. Pero dya rí tsjijñiji ja rguí chjünrúji, 'ñe pje rí mangueji. ¹²Na ngue o Espíritu Mizhocjimi ra mböxc'üji c'e ndajme c'ü, ra jí'ts'iji c'ü rguí jyodü rí mamaji.

El peligro de las riquezas

¹³O ña c'ua 'naja c'o nte o xipji e Jesús:

—Xipjigue nín cjuarma rá jyadübe c'o o zogü c'ü mi tatagöbe.

¹⁴O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e in cjiñi c'o na s'o. Dya 'ñembguegö Mizhocjimi rá c'agö juesi rá jyan'c'üvi c'o o zogü nin tatavi.

¹⁵O sido o ña e Jesús o xipji texe c'o nte:

—Pjötüpueji na puncjü ngüenda c'ü dya rí jyodüji ja rguí pēs'iji na puncjü o merio. Dya xo rí jyodüji ja rguí chjēji na puncjü o juajma, ni xo rí ngue o animale rí tsāji na puncjü. Zö rí pēs's'i 'na nte na puncjü, pero dya ngue c'ü na cjuana rguí mājā o mü'bü c'e nte.

¹⁶Cjanu o xipjiji 'na ejemplo c'o nte, o mama:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi pēs's'i na puncjü. C'o o juajma o unü na puncjü o ndēxü. ¹⁷Nguec'ua va mamatsjē c'ua: “¿Pje xe rá c'agö?

Na ngue ojtjo ja xe rá üt'ü yo ndēxü, na ngue ya nizhi cja yo ín ch'ujmü.”

¹⁸O mama c'ua: “C'ü rá cja'a, rá mandagö ra yātcāji yo ín ch'ujmü, cja rrü jyāpcāji c'o xenda rrā nojo. Nguec'ua je rá üt'ügö texe nu c'o ín nzhēxü 'ñe texe c'o rí pēs'c'ö. ¹⁹Rí pēs'c'ö na puncjü dya; ra mezhe na puncjü o cjē. Rá sōyagö dya. Rá mägö dya, rga sigö o xēdyi, y pje c'o nde rá sigö”, eñe. ²⁰O mama c'ua Mizhocjimi o xipji c'e bëzo: “Nu'tsc'e in cjiñigüe na s'o. Ixtí chügüe dya ne xömü. Me i jyodü ja vi pēs'c'e na puncjü, pero dya ra sō rí chunügüe yo”, eñe Mizhocjimi va xipji c'e bëzo.

²¹O sido o ña e Jesús o xipji c'o nte:

—C'ua ja va tsjapü Mizhocjimi c'e bëzo, je xo rga cjanu rgá tsjapü texe c'o ra jyodü ja rgá mbēs's'i na puncjü, y dya ra jyodüji Mizhocjimi para ra ch'unüji c'ü na cjuana ni muvi.

Dios cuida a sus hijos

²²E Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsjijñiji ja rguí chöt'üji c'ü rí siji. Dya xo rí tsjijñigüeji c'ü pje rí jyeji.

²³Mizhocjimi o ngampc'aji va. Nadya, ¿cjo dya xo ra dya'c'üji c'ü rí siji, 'ñe c'ü rí jyegueji? ²⁴Tsjijñiji yo s'ü. Dya podüji o ndēxü, dya xo tagüji, dya pje xo üt'üji cja t'ujmü. Maco Mizhocjimi 'huiñi yo. Nu'tsc'eji, xenda ni muvits'ügüeji que na ngue yo s'ü. Nguec'ua, ¿cjo dya xo ra 'huintsc'eji Mizhocjimi? ²⁵Dya c'ó bübüts'c'eji c'ü sō ra chäcä 'naja nde metro c'ü xe rrā

ndā. ²⁶Maco dya sō rí chācāji 'na nde metro c'ü xe rrā ndāts'üji, ¿jenga in cjiññiji ja rgui chōt'üji c'ü pje rí sigueji 'ñe c'ü pje rí jyeji?

²⁷Unüji ngüenda ja ga te yo lirio. Dya pēpjiji, dya xo jench'ejí o tñüjmü para ra dyāt'āji o bituji. Pero me na zō yo. E Salomón mi pjēzhi na nojo, mi je o bitu c'o me ma zō. Pero xenda na zō yo lirio. ²⁸Yo pjin'ño cja'a cja juajma, pero ra xōrū münü ra ngant'aji cja hornu ra ndüt'üji yo; maco Mizhocjimi unü c'ü na zō o ndājnā yo. Natse'ejí, ¿cjo dya xo ra dya'c'üji Mizhocjimi c'ü rí jyegueji? Nguec'ua, ¿jenga dya in junt'ü in mü'büji c'ü ra dya'c'üji Mizhocjimi c'o ni jyodüts'üji?

²⁹Nguec'ua, dya me rí tsjiññiji ja rgui chōt'üji c'ü pje rí siji. ³⁰Na ngue yo dya pārā Mizhocjimi ngueje yo me jodü ga cjanu yo. Pero nu'tse'ejí in 'ñec'ejí c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e c'ü pārā c'ü nde ni jyodüts'üji texe yo. ³¹Nu'tse'ejí ot'ü rí jyodüji ja rgui tsjaji ja c'o nzi ga mandats'üji Mizhocjimi, na ngue in Jmugueji c'ü. Nu 'ma rí tsjaji a cjanu, texe yo, nde ra dya'c'üji yo.

Riqueza en el cielo

³²In chjēntc'ejí nza cja o ndēnchjürü. Y ja nztjots'üji. Pero dya rí sūgueji. Na ngue c'ü in Tatagōji ne ra dya'c'üji c'ü rgui bübütjoji co angueze nu ja manda, na ngue o ntets'üji dya. ³³Pōji c'o in pēs'ijí 'ñe rí unüji c'o pje ni jyodü. 'Ma rí pēs'itjogueji in merioji, 'na ra ē o mbē ra 'ñe pōnnc'üji. O 'ma jiyō, ra s'odü c'o. Pero 'ma rí unügueji c'o pje ni jyodü, rí pēs'ejí 'ma a jens'e c'o na cjuana ni muvi c'o

dya ra s'odü. Nujnu, dya sāt'a o mbē ra pōnnc'üji c'o. Dya xo bübü o dyoxü ra tsjapü ra dya c'o. ³⁴Nu 'ma rí pēs'igueji na puncjü cja ne xoñijōmü, je rgui mājceji 'ma c'o ri pēs'ijí cja ne xoñijōmü. Pero 'ma ra bēs'cl'ijí na puncjü a jens'e, je rgui mājceji 'ma c'o ri pēs'ijí a jens'e.

Hay que estar preparados

³⁵⁻³⁶'Ma ra ma 'na bëzo cja chjüntü, c'o o mbēpji ra nde'beji hasta 'ma cja ra nzhogü. Ra xa'maji na jo, y ra ndütüji o sivi. Ra nde'beji ngue c'ua 'ma ra nzhogü c'ü nu lamuji ra ma't'ü cja ngoxtji, jo rrü xopcüji ra cjogü c'ua a mbo. Je xo rgui tsjagueji a cjanu rí chepqueji, na ngue rá ēcjō na yeje. ³⁷'Ma ra nzhogü c'e lamu, 'ma ra chōt'ü rrā te'betjo c'o mbēpji, ra tsja c'e lamu ra mǎpǎ c'o mbēpji. Na cjuana c'ü rí xi'tse'ōji, c'e lamu ra xipji c'o mbēpji ra mimiji cja mexa. Nuc'ua ra ts'o's'ü c'ü mi tējē ra 'huñi c'o mbēpji. ³⁸Zō ya rguí ndexōmü 'ma ra sǎjǎ c'e lamu, o zō ya rguí 'ñetsajōmü, pero ni jyodü c'o mbēpji ra nde'beji, dya ra ijí. 'Ma ra 'ñe chōt'ü c'e lamu c'ü rrā te'betjo c'o mbēpji, ra tsja c'e lamu me ra mǎpǎ c'o. ³⁹'Na bëzo c'ü ri xo'tp'üji o ngumü, nu 'ma ro mbārǎ pje ma ndajme c'ü ro ējē c'e mbē, dya ro ijí, ro nde'betjo, dya ro jyēzi ro xo'tp'ü c'ü nu ngumü. ⁴⁰Je xo rga cjatse'ejí nu rí pjōtpüji ngüenda, na ngue nutscō rá ēcjō na yeje cja Mizhocjimi c'e ndajme c'ü dya ri tepcōji.

El siervo fiel y el siervo infiel

⁴¹Nuc'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme. C'o jña c'o cja i mangue, ¿cjo nguetscöjme i xitscöjme c'o, o ngue texe yo nte?

⁴²O ndünrú c'ua e Jesús c'ín Jmugöji:

—Para rí pārāgueji, rá xi'tsc'öji 'na ejemplo. 'Na lamu 'ñeje 'na mbëpji c'ü manda cja c'o nu mimbëpjjji. 'Ma cjacjuana c'e mbëpji, 'ñe 'ma pārā ra pëpji na jo, ra tsja c'e lamu ra xipji c'e mbëpji ra 'huinbi c'o nu mimbëpjjji 'ma nzi ga zant'aji. Ra ma c'ua c'e lamu. ⁴³Nuc'ua 'ma ra nzhogü c'e lamu, 'ma ra 'ñe chöt'ü c'e mbëpji rrā cja'a c'o vi xipji, me ra mǎpǎ 'ma c'e mbëpji. ⁴⁴Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, c'e lamu ra unü c'e mbëpji c'ü ra mbötpü texe c'o ri pëls'i c'e lamu. ⁴⁵⁻⁴⁶Pero 'ma ri s'ombëpji c'e mbëpji, 'ñe ra mamatsjē: “C'ín lamugö ra mezhtjo c'ü”, ra 'ñeñe, 'ñe 'ma ra yabü c'o nu mimbëpjjji zö bëzo zö ndixü, 'ñe me ra zi o xëdyi 'ñe ra zi c'o rguí tī, nuc'ua, ra ëjē c'ü o lamu c'e pa c'ü dya ri te'be, 'ñe c'e ndajme c'ü dya ri pārā. Nuc'ua c'e lamu ra manda ra jyüt'üji na puncjü co chirrio c'e mbëpji, cja rrü pant'aji c'ua ja rva cǎ c'o vi tsja na s'o.

⁴⁷C'o mbëpji c'o pārā c'o ne c'o nu lamu, pero 'ma dya cjaji c'o, ni xo ri te'beji ra nzhogü c'o nu lamu, ra jyüt'üji na puncjü 'ma c'o. ⁴⁸Bübü o mbëpji c'o dya nda pëpji na jo, na ngue dya nda pārāji pje pjëzhi c'ü ne c'o nu lamu. Anguezejei merecido xo ra jyüt'üji co chirrio. Pero dya nda ra jyüt'üji, na ngue dya nda pārāji c'o ne c'o nu lamu. Nu c'o ch'unü ra mbārā c'o ne Mizhocjimi ra tsjaji, ni jyodü ra

tsjaji c'o. Nu c'o xenda ch'unü ra mbārā, ngue c'o ni jyodü xenda ra tsjaji. 'Ma jiyö, xenda ra castigaoji 'ma c'o.

Jesús es causa de división

⁴⁹'Na ngue c'ü rvá ëcjö cja ne xoñijömü, ra zädä 'ma ra bübü o chü cja ne xoñijömü. Rí negö c'ü ya ri sädä. ⁵⁰Pero ni jyodü ot'ü rá sufregö na puncjü. Me rí cjiñigö; me rí negö c'ü ya rva sufregö. ⁵¹In pëzhgueji rvá ëcjö cja ne xoñijömü ngue c'ua dya cja ra chü yo nte. Pero dya ngue c'ü rvá ëcjö c'ü. Na ngue c'ü rvá ëcjö, ra bübü o chü cja yo nte. ⁵²Ndeze nudya, ra bübü o chü. Cja 'na ngumü c'ü ri cǎrǎ tsi'ch'a o nte, jñi c'o ra nu'u na ü c'o yeje, na ngue c'ü ri ätcävi ín jña. O 'ma jiyö, yeje c'o ra nu'u na ü c'o jñi. ⁵³'Na bëzo ra nu'u na ü c'ü nu t'i; o c'e t'i ra nu'u na ü c'ü nu tata. 'Na ndixü ra nu'u na ü c'ü o xunt'i; o c'e xunt'i ra nu'u na ü c'ü nu nana. 'Na ndixü ra nu'u na ü c'ü nu cjö'ö; o c'e cjö'ö ra nu'u na ü c'ü nu cö'ö.

Las señales de los tiempos

⁵⁴E Jesús o sido o ña, o xipji c'ua c'o discípulo 'ñe c'o 'ñaja nte:

—'Ma in jandaji 'na trangömü va cjis'i, ix in mangueji c'ua: “Ra 'ñeje o dyebe”, in eñeji. Y ra 'ñeje. ⁵⁵'Ma in unüji ngüenda vü'ü c'e ndajma c'ü je ni 'ñeje a ma a Sur, in mamaji c'ü me rrā pa. Y me rrā pa. ⁵⁶In unüji ngüenda ja ga 'ñetse a jens'e ngue c'ua in pārāji ja ga cja yo jopa 'ñe yo ra 'ñeje o dyebe. Maco ya i dyārāji na puncjü c'o rvi pārāgueji c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ¿jenga dya in ejmezüji?

**Procura ponerte en paz
con tu enemigo**

⁵⁷'Nguec'ua rí önnc'üji, çjenga dya in çjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi? ⁵⁸'Na nte c'ü pje vi tsjapü c'ü 'na nte, 'ma ra zidyiji cja juei, 'ma cja ri pëtjovi cja 'ñiji, na jo ra zopjü c'e nte c'ü pje vi tsjapü, ra ñavi ja rgá reglavi. 'Ma jiyö, ra zidyiji cja c'e juei. Nuc'ua c'e juei ra nzhö'ö cja c'e mböpjörü. Y c'e mböpjörü ra pant'a a pjörü c'ü. ⁵⁹Dya ra mbedye nu, hasta 'ma cja ra ngöt'ü texe c'o tû. Je xo rga çjatsc'ejí nu, 'ma dya rí dyöt'üji Mizhocjimi ra perdonaots'üji c'o na s'o c'o in tunpüji, nu'ma, ra castigaots'üji 'ma c'ü.

Importancia de un cambio de actitud

13 Mi cãrã nu c'o cja vi säjä. Nuc'ua cjanu o ñaji c'ua o xipjiji e Jesús ja va bö't'ü ja nzi nte c'o mi menzumü a Galilea. Nuc'o, vi möji cja c'e templo o ma unüji c'o o animaleji ro mbäsp'äji Mizhocjimi. Nuc'ua e Pilato o manda c'o o tropa o ma mbö't'üji c'o nte. ²O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'o nte c'o o mbö't'üji, in pëzhgueji c'ü xenda mi cja c'o na s'o c'o, que na ngue c'o 'ñaja o menzumüji, nguec'ua va mbö't'üji c'o. ³Pero rí xi'tsc'öji, dya je ga cjanu. Xo 'ñetsc'ejí xo rí chügueji, 'ma dya rí jyëziji c'o na s'o, 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. ⁴In mbeñeji ja va tunü c'e torre c'ü xiji Siloé. O ndibi c'o nte, o ndüji dieciochoji. In pëzhgueji c'ü xenda mi cja c'o na s'o c'o, que na ngue c'o 'ñaja c'o

cãrã a Jerusalén. ⁵Pero rí xi'tsc'öji, dya je ga cjanu. Xo 'ñetsc'ejí xo rí chügueji 'ma dya rí jyëziji c'o na s'o, 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi.

El ejemplo de la higuera sin fruto

⁶O sido o ña e Jesús o xipjiji 'na ejemplo, o mama:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi pë's'i 'na huerta c'ü mi cja o uva. Nujnu, xo vi 'ñench'e nu 'na fruta c'ü ni çhjü higo. 'Na nu pa, o ëjë c'e bëzo cja c'e huerta ro ë nu'u cjo mi quis'i o higo. Pero dya pje çhöt'ü. ⁷Nuc'ua cjanu o xipji c'ü o mbëpji c'ü mi pjörü c'o uva: “Ya sô jñi çjë c'ü rvã ë nu'u ne higo cjo quis'i, pero dya pje rí töt'ü. Ixtí dyëch'i. 'Ma jiyö, bëzhitjo tiempo ja 'ne'e.” ⁸Nuc'ua o ndünrü c'e mbëpji o mama: “Nu'tsc'e in lamuts'ügö, rí ö'tc'ügö xe rí jyëzi ne çjë dya nu, ndezc'e rá tsötpügö e jömü y xo rá jä'tp'ä o lama. ⁹Nu 'ma ra nguis'i, dya rá ëch'iji 'ma. Nu 'ma jiyö, rá ëch'igö ja nzi gui xitsi.”

**Jesús sana en día de descanso
a una mujer jorobada**

¹⁰'Na nu pa c'ü mi söyaji, o ma e Jesús cja 'na nintsjimi. O ma xöpü c'o nte. ¹¹Mi bübü nu 'na ndixü c'ü mi sö'dyë. Ya vi mezhe dieciocho çjë vi zürü 'naja o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, mi çjapü ra zö'dyë mi mocü ma nzhodü. Dya mi sö ro xos'ü o xütjü ro böbü derecho. ¹²E Jesús 'ma mü o jñanda c'e ndixü o ma't'ü o xipji:

—Chjä'dä a 'ñecjua.

Cjanu o xipji:

—Süngü, ra c'ueñe dya c'ü in sögue na ü, embe.

¹³Cjanu o 'ñe's'e o dyë cja c'e ndixū. Nuc'ua c'e ndixū cjanu o xos'ü o xütjü o böbü derecho. Cjanu o unü 'na pöjō Mizhocjimi o mama: —Me na jo Mizhocjimi o tsjacü o ndixqui.

¹⁴C'ü mi xo'ñi cja c'e nintsjimi, dya go ne a cjanu. Na ngue mi xabaro 'ma mü o jocü e Jesús c'e ndixū; mi ngue c'e pa 'ma mi söyaji. Go üdü c'e bëzo o xipji c'o nte:

—In pârâji 'ñanto pa nu ngo c'ü ni jyodü rá pëpjiji. Ngue c'o pa c'o na jo rí 'ñeji ngue c'ua ra ndixc'i in nzemeji. Dya rí 'ñecjeji dya, na ngue ngueje ne pa nu rí söyaji, embeji c'o nte.

¹⁵O ndünrü c'ua e Jesús c'ín Jmugöji o xipji c'e bëzo, 'ñe c'o mi dyoji:

—¿Jenga in mangueji na s'o c'o rí cjağö rí jocü c'o sö'dyë ne pa 'ma rí söyagöji? Maco nu'tsc'ejji in xäpcägueji c'o in nzhünüji 'ma xabaro, 'ñe c'o in burruji, cja rrí ma unüji o ndeje. ¹⁶Nujne ndixū nu, je mboxbëche cja e Abraham. Ya vi zürü c'ü dya jo, chjëntjui c'ü ro ndün't'ü o tjujmü para dya ro nzhodü libre. Ya vi mezhe dieciocho cjë. Maco in xäpcägueji in animaleji, na ne ndixū, ¿cjo dya xo mi jyodü ro emegö libre nu?

¹⁷C'o mi nu'u na ü e Jesús, 'ma mü o dyärâji c'o jña, o bëzhi o tseji c'ua, dya sö pje xe ro mamaji. Pero c'o 'ñaja nte, me go mäji na ngue c'o me ma nojo c'o mi cja e Jesús, 'ñe c'o me ma zö.

El ejemplo de la semilla de mostaza

¹⁸Xe go ña e Jesús o xipjiji:

—Rá xi'tsc'öji 'na jña ngue c'ua rí pârâji ja ga manda Mizhocjimi.

¹⁹C'ü ni manda Mizhocjimi, chjëntjui nza cja 'naja ndömortasa c'ü o jñü 'na bëzo, cjanu o ma ndujmü cja o juajma. Nuc'ü, o mbes'e o nocü, o chjënjui 'naja za'a c'ü na ndä. O ëjë c'ua o s'ü o 'ñe dyät'ä o t'oxüji nu.

El ejemplo de la levadura

²⁰Xo mama c'ua na yeje e Jesús:

—Rá xi'tsc'öji c'ü 'na jña ngue c'ua rí pârâji ja ga manda Mizhocjimi.

²¹C'ü ni manda Mizhocjimi, chjëntjui nza cja o ixcjüjnü c'ü o jñü 'naja ndixū o huanba jñi vola o jocjüjnü, hasta 'ma o ixqui texe c'e cjüjnü.

La puerta angosta

²²E Jesús sido mi mbeñe c'ü mi jyodü ro ma a Jerusalén. Pero mi sät'ä nzi 'na jñiñi, mi xöpü c'o nte.

²³Na nte o dyönü e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, ¿cjo ja nzitjo c'o ra zät'ä nu ja bübü Mizhocjimi?

Nuc'ua e Jesús o ndünrü o xipji c'o nte:

²⁴—Me rí jyodüji rí sät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Na ngue c'ü rgui sätc'ejji nu, na s'ëzhi, chjëntjui c'ü ri cjogü 'na nte cja 'na ngoxtji c'ü me s'is'i. Rí xi'tsc'öji, na puncjü c'o ra jyodü ja rgá cjogüji, pero dya ra sö ra cjogüji. ²⁵Nu c'ü o cja c'e ngumü, ra zädä 'ma ra ngot'ü c'e ngoxtji. 'Ma cja rí sät'äji 'ma ya rguí cjot'ü c'e ngoxtji, dya cja ra xocüts'üji. Zö rí bönc'ejji nu cja c'e ngoxtji rí püt'üji rí mamaji: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, xocüzüme”, rí 'ñembeji, pero dya ra xocüts'üji. C'ü ra tsja ra xi'ts'ijji: “Dya rí pä'c'öji, dya ngue ín ntetse'öji”, ra 'ñents'ejji

c'ü. ²⁶Nuc'ua rí xipcjeji: “Maco nutscöjme ró sigöji o xëdyi, 'ñe 'ma mi jizhigue cja c'o 'ñiji cja c'o ín jñiñigöjme, xo ma bünc'öjme nu, mi äräjme.” ²⁷Ra ndünrú c'ua angueze ra xi'tsc'öji: “Ya ró xi'tsc'öji c'ü dya rí pã'c'öji. Nu'tsc'ejí í tsjaji c'o na s'o. C'ueñeji cja ín jmigö ín texeji.” ²⁸Nuc'ua me rí huëgueji y me ra nguünxt'ü in s'ibi rgui sufreji. Na ngue ri jandagueji e Abraham, 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob 'ñe texe c'o profeta ri cãrãji co Mizhocjimi nu ja ri manda, pero nu'tsc'ejí dya ra xocüts'üji. ²⁹Ra ëjê na puncjü o nte, ra 'ñe ngãrãji nu ja ri manda Mizhocjimi, me ra mãji cja o jmi. Rguí 'ñeji nu ja ni mbes'e e jyarü 'ñe nu ja ni nguibi. Xo rguí 'ñeji a ma a norte 'ñe a ma a sur. ³⁰C'o c'apü cja na jo nguec'ua pëzhiji ra zãt'ãji nu ja manda Mizhocjimi, dya ra zãt'ã c'o. C'o unü nguenda c'ü dya ni moviji a jmi Mizhocjimi, ra zãt'ã c'o.

Jesús llora sobre Jerusalén

³¹C'e pa c'ü, o ëjê ja nzi o fariseo o 'ñe xipjiji e Jesús:

—Pedye va rí mague. Na ngue ne ra mbö'tc'ü e Herodes c'ü manda va.

³²O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Zö pë's'i na puncjü o pjeñe e Herodes c'ü ne ra mbötcügö c'ü, pero möji ma xipjiji c'ü ni jyodü rá pjongü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, Rá jocü c'o sò'dyë. Xipjigueji c'ü rá c'jagö yo, hasta 'ma cja rá c'juatügö ne bëpji. ³³Zö ne ra mbötcügö c'ü, pero rá sido rá c'jagö ne bëpji hasta 'ma rá c'juatügö. Na ngue je ngueje a Jerusalén nu ja pö't'üji texe c'o ña o jña

Mizhocjimi; dya ngue va. Nu'tsc'ejí rí xiqueji a cjanu e Herodes.

³⁴O sido o ña e Jesús o mama:

—Nu'tsc'ejí ín menzumüji a Jerusalén, ín pö't'üji c'o profeta 'ñe ín pjat'üji o ndojo c'o juajnú Mizhocjimi ra zo'c'üji. Ró juen'tsc'öji na puncjü. Mi negö ro jmu'tc'üji c'ua ja nzi ga tsja'na ngöñi juis'i c'o o ts'ingöñi a mbo cja o juaja, pero dya xo í ñeji ri dyätcãji ín jña. ³⁵Dyãrãji c'ü rá xi'tsc'öji. Xe jãrãtjo a Jerusalén nu nin jñiñigueji, pero ya jyëts'ejí dya Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji, ndeze ne ndajme dya, dya cja xe rí jñandgöji va hasta 'ma cja rí mamaji: “Me na jo nu va ëjê nu o 'ñeme Mizhocjimi ra manda”, rí 'ñeñeji.

Jesús sana a un hombre con enfermedad de hinchazón

14 O ëjê 'na nu xabaro, e Jesús o ma cja o ngumü 'naja c'o fariseo c'ü mi xo'ñi cja 'naja nintsjimi, o ma ziji o xëdyi. C'o ma cã'ã nu, me mi jandaji e Jesús me mi ärãji xa'ma ro mama o jña c'o dya mi jyodü. ²Nu a jmi e Jesús, mi bübü 'na bëzo c'ü mi sò'dyë, mi pjãnt'ã texe o cuerpo. ³Nuc'ua e Jesús o xipji c'o fariseo 'ñe c'o mi pãrã o ley Mizhocjimi:

—¿Pje mama o ley Mizhocjimi?

¿Cjo na jo rá jocüji yo sò'dyë 'ma xabaro? Maco ngue nu pa nu rí soyaji.

⁴Anguezeji dya ndünrúji. Nuc'ua e Jesús o 'ñe's'e c'ua o dyë c'e bëzo c'ü mi pjãnt'ã, o jocü cjanu o xipji: —Ma dya in nzumü, embe.

⁵Cjanu o xipji c'o fariseo:

—'Ma ri 'ñegueji 'na burru o 'na ts'inzhünü, nu 'ma ro zo'o cja

'na pozo, ro zo'o c'ü xabaro c'ü ngue 'ma rí söyaji, ¿cjo dya ri ma tsjünc'ejí c'ü?

⁶Anguezeji dya mi pârâji ja rvá ndünrûji.

Los invitados al casamiento

⁷E Jesús o jñanda c'o nte c'o vi mbitaji ro ziji o xëdyi, me mi juajnûji c'o xenda na jo nu ja ro mimiji. Nguéc'ua va mama e Jesús o xipjiji:

⁸—'Ma cjó c'o ra mbitats'üji rí möji cja chjüntü, dya rí ma mimiji nu ja xenda na jo. 'Na ra ëjê 'naja c'ü vi mbitaji c'ü xenda ri pjëzhi na nojo que rá ngue'tsc'ejí. ⁹Nuc'ua ra ëjê nu c'ü o mbitats'üji ra 'ñe xi'ts'lji: “Chjench'e xe rí mimi a ma c'ua. Na ngue nu ja in junrügüe, ra mimi ne bëzo”, ra 'ñents'ejí. Nuc'ua ix 'na tsetjo rguí ma minc'ejí cja squina. ¹⁰C'ü rí tsjagueji 'ma ra mbitats'üji, rí minc'ejí a squina, ngue c'ua 'ma ra säjä in jmigueji nu c'ü o mbitats'üji, xa'ma ra xi'ts'lji: “Nu'tsc'e rí jogövi na jo, je rguí 'ñe cjuã rí mimi nu ja xe na jo”, ra 'ñents'ejí. Nuc'ua c'o rrü jü'ü cja mexa, ra unüji ngüenda c'ü me nets'ejí c'ü o mbitats'üji. ¹¹C'ü ra tsjapütsjë na nojo, ra tsjapüji c'ü dya pje rguí muvi. C'ü ra unü ngüenda c'ü dya ni muvi, ra tsjapüji c'ü rguí muvi a jmi Mizhocjimi.

¹²O sido o ña e Jesús o xipji c'e bëzo c'ü vi mbita:

—'Ma in ät'ägue 'na jñönü, in mbita c'o in negue, 'ñe c'o in cjuarma, 'ñe c'o 'ñaja in dyocjeji, 'ñe c'o bëxtjo in cãrãgueji c'o jün o t'opjü. Nuc'o, nguextjo c'o in mbitague c'o. Rí xi'tsc'ö c'ü

dya cja rí tsjague a cjanu. Na ngue anguezeji xo ra mbitats'üji rí mague rí ma siji o xëdyi cja o ngumüji. A cjanu, ra ngö'tc'ütjoji c'ü vi mbitague anguezeji, pero dya ra ngö'tc'ü Mizhocjimi. ¹³C'ü rí tsjague 'ma rí dyät'ä 'na jñönü, xo rí mbitague c'o pöbre c'o dya pje pë's'i, c'o ch'odyë 'ñe c'o me'dye 'ñe c'o ngorö. ¹⁴'Ma rí tsjague a cjanu, me rí mäjãgue 'ma. Na ngue dya ra sö ra ngö'tc'üji ra mbitats'üji c'ua ja nzi vi mbitague anguezeji. Nguéc'ua 'ma ra bübü'tjo na yeje c'o vi tsja na jo, xo rí tegue ra ngö'tc'ü Mizhocjimi.

El ejemplo de la gran cena

¹⁵'Naja c'o mi junrü cja mexa, 'ma mü o dyärä c'o vi mama e Jesús, o xipji:

—Me ra mäjã c'o ra mbita Mizhocjimi ra ma ziji o xëdyi nu ja manda angueze.

¹⁶O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü ro tsja 'na mbaxua ro dyät'ä o jñönü. Na puncjü o nte c'o o mbita. ¹⁷Nuc'ua 'ma o zädä c'e hora 'ma ro ziji o xëdyi, c'e bëzo o xipji c'ü o mbëpji: “Mague cja c'o ró mbita, ma xipjiji ra ëji dya, na ngue ya jogü texe”, eñe c'e bëzo. ¹⁸Nuc'ua texeji o mbürü o mamaji ro perdonaoji na ngue dya mi sö ro möji. Nu ja ot'ü o zät'ä c'e mbëpji, o xipjiji a cjava: “Perdonaozü, dya sö rá ma sigö o xëdyi. Cja ró tömügö 'na juajma; ni jyodü rá ma nu'u.” ¹⁹C'ü 'naja o mama: “Perdonaozü, dya sö rá ma sigö o xëdyi. Cja ró tömügö tsi'ch'a yonda o nzhünü; ni jyodü rá ma nugö cjo na jo ga pëpji c'o.”

20 C'ü 'naja o mama: “Cja ró chjüntü, nguec'ua dya ra sö rá ma sigö o xëdyi.” 21 Cjanu o nzhogütjo c'ua c'e mbëpji o ma xipji c'ü nu lamu c'o vi mama c'o vi mbita. Nuc'ua c'e lamu go sjëya c'ua o xipji c'ua c'ü o mbëpji: “Mague dya cja yo 'ñiji. Ja c'o rí chjëji c'o pöbre, rí sigue c'o. Rí sigue c'o ch'odyë 'ñe c'o me'dye 'ñe c'o ngorö”, eñe. O ma c'ua c'e mbëpji. 22 Nuc'ua 'ma mü o nzhogü, o mama: “Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, ró c jagö ja c'o nzi vi xitsi ró ma sigö o nte. Pero xe jyadütjo cja nin nzungue.” 23 O ndünrü c'ua c'e lamu o xipji c'ü o mbëpji: “Pedyegue cja ne jñiñi, rí mague texe c'ua ja bübü o 'ñiji ja c'o cjugü o nte, rí sido rí xiqueji ra ëji, ngue c'ua ra ndüji cja ín nzungö. 24 Rí xi'tsc'ö, nu c'o ot'ü ró mbitagö ro ëjë, nuc'ö, dya ra zi yo jñönü yo ró át'ägö ne ri 'naja c'o”, eñe.

Lo que cuesta seguir a Cristo

25 Na puncjü o nte c'o mi pöji e Jesús. 'Na nu pa 'ma mi pöji cja 'ñiji, e Jesús o ñezhe c'ua o xipji c'o nte:

26 —'Ma cjó c'o ne ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü xenda ra nezegö que na ngue c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana. Ni jyodu xenda ra nezegö que na ngue c'ü nu su 'ñe c'o o t'i. Ni jyodü xenda ra nezegö que na ngue c'o nu cjuarma 'ñe c'o nu cjü. 'Ma jiyö, dya ra sö ra ndenngue co nuzgö. Ra tsja ja c'o nzi rgá negö; dya cja ra tsja ja c'o nzi ga netsjë. 27 'Ma cjó c'o ne ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü ra bübü dispuesto ra sufreji o ra ndüji. 'Ma jiyö, dya ra sö ra ndenngue co nuzgö. 28 'Ma cjó c'o ne ra jyäbä 'na ngumü, ni jyodü

ot'ü ra tsja ngüenda, cjo ra zäs'ä c'ü rguí cjuatü c'e ngumü. 29 'Ma jiyö, 'ma ya rguí ngü'p'ü c'e cimientö, pero 'ma dya ri säs'ä c'ü rguí cjuatü c'e ngumü, texe c'o vi jñanda c'e bëzo mi jäbä o ngumü, ra ndenbeji rgá tsjapüji burla. 30 Ra mamaji: “Ne bëzo o mbürü o jyäbä 'na ngumü, pero dya zäs'ä c'ü rví cjuatü”, ra 'ñeñeji. 31 Xo rí tsjijñigueji ja ga cja ga tsja yo rey. 'Na rey c'ü ë'ë diez mil c'o o tropa, dya ixta ma chüvi c'ü 'na rey c'ü va ëjë va ë'ë veinte mil c'o o tropa. Ot'ü ra nguijñi cjo ra sö ra ndöpü c'o va ëjë. 32 'Ma ra unü ngüenda c'ü dya ra sö, ra ndäjä c'ua c'o ra ma ndünrü c'e rey 'ñe c'o o tropa 'ma xe na jë va ëtjoji, ra ma reglaji para dya ra chüji. 33 Je xo ga cjatsc'ëji nu. Ante c'ü rí chenngueji co nuzgö, ni jyodü rí tsjijñiji na jo cjo sö rí sidoji. 'Ma dya in bübüji dispuesto rí sogüji texe c'o in pë's'iji, dya ra sö rí chenngueji co nuzgö 'ma.

Cuando la sal deja de estar salada

34 O sido o ña e Jesús o mama: —Na jo o ò'ö. Pero 'ma ra bëzhi c'ü na öxü, çja xe rgá sö xe ra öxcü? 35 Zö ra huanbaji o lama cja rrü jyä'tp'äji cja jömü, pero dya cja rguí muvi. Nguec'ua ra mbozüji. Nu'tsc'ëji in äräji yo jña, rí tsjapüji na puncjü ngüenda yo.

El ejemplo de la oveja perdida

15 Ma ëjë cja e Jesús c'o mi cobra o contribución 'ñe c'o 'ñaja c'o mi nântji mi cja c'o na s'o. Ma ëji ro ë dyäräji c'o mi mama e Jesús. 2 Nguec'ua c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o fariseo,

mi tsjojneji ma zo'büji e Jesús mi mamaji:

—Ne bëzo nu, me ne yo cja na s'lo ra dyoji co angueze. Y me siji o xëdyi yo.

³O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

⁴—'Ma ri tsägueji 'na cien o ndënhjürü, 'ma ri bëzhi 'naja, ri sogueji cja batjü c'o noventa y nueve, cja rri möji c'ua ri ma jyodüji c'e ndënhjürü c'ü ri bëzhi. Ri jyodüji hasta 'ma cja ri chöt'üji, zö ri 'natjo ndënhjürü. ⁵Nuc'ua 'ma ri chöt'üji, me ri mäjceji c'ua na puncjü, ri tsö's'üji in jyögueji. ⁶Nuc'ua 'ma ri säcjeji in nzümüji, ri ma xipjiji c'o in dyocjeji 'ñe c'o bëxtjo in cārāji: “Rí mbitats'ü rí ma cja ín nzümü rá mäji. Na ngue ya ró töt'ü c'ü ín nzhënhjürü c'ü rvá bëzhi”, ri 'ñeñeji. ⁷Rí xi'tsc'öji, je xo ga cjatjonu 'ma ra nzhogü o mü'bü 'na nte c'ü vi tsja c'o na s'lo, me ra mäji a jens'e. Xenda ra mápäji c'e nte que rá ngue c'o noventa y nueve nte c'o cjäpü cja na jo y dya unüji ngüenda c'ü ni jyodü ra nzhogü o mü'büji.

El ejemplo de la moneda perdida

⁸'Na ndixü c'ü ri jün diez merio de plata, 'ma ro bëzhi 'naja, ro ndütü 'na sivi ro jyodü c'e merio. Ro paxü na jo cja c'e ngümü ro jyodü hasta 'ma cja ro chöt'ü.

⁹Nuc'ua 'ma ro chöt'ü, ro xipji c'o o dyoji 'ñe c'o bëxtjo ri cārāji: “Rí mbitats'ü rí mague cja ín nzümü rá mäji. Na ngue ya ró töt'ü c'e merio c'ü rvá bëzhigö”, ro 'ñeñe. ¹⁰Rí xi'tsc'öji, je xo ga cjatjonu 'ma ra nzhogü o mü'bü 'na nte c'ü vi tsja c'o na s'lo, me ra mājä Mizhocjimi 'ñe c'o o anxe c'o cārā a jmi.

El ejemplo del hijo pródigo

¹¹Xo mama c'ua:

—'Naja bëzo mi 'ñeje yeje t'i. ¹²Nu c'e t'i c'ü mi sëbi o ma cja c'ü nu tata, o ma xipji: “Mi tatats'ügö, dyacö c'ü tocazü yo in pë'sc'e”, embe. Nuc'ua c'e bëzo o jyadü c'ua c'o mi pë's'i o unü nza yeje c'o o t'i. ¹³Dya mezhe c'ua pa, c'e t'i c'ü mi sëbi o jmutü texe c'o mi pë's'i, cjanu o ma c'ua o zät'ä cja 'na país c'ü ma jë. Nuc'ua o ndeze nu texe o merio va tsja c'o na s'lo; dya mbörütsjé ja rvá mimi. ¹⁴Nuc'ua 'ma mü o ndeze texe o merio, o ëjë c'ua 'naja tjiimi cja c'e país. Nuc'ua c'e t'i mi ojtjo pje ro zi. ¹⁵Cjanu o ma c'ua cja 'naja bëzo cja c'e país, o ma xipji: “¿Cjo dya in pë's'i o bëpji rí dyacö?”, eñe. C'e bëzo, dya mi ne ro unü o bëpji, pero c'e t'i sido mi örü. Nguec'ua c'e bëzo, zö dya mi ne, pero o unü o bëpji, o ndäjä cja c'ü o hacienda ro ma ts'as'ü o cuchi. ¹⁶C'e t'i, dya mi nijmi c'ü mi ch'unü ro zi. Nguec'ua me mi ne c'ü xo ro ch'unü c'o mi si c'o cuchi, ngue c'ua ro nijmi. Pero dya cjó mi unü. ¹⁷O nzhogü o mü'bü c'ua c'o na s'lo c'o vi tsja, o mama: “Mi tatagö tsājä na puncjü o mbëpji. Anguezeji poncjütjo c'ü siji; nutsö rí sufregö va o tjiimi. ¹⁸Ixtá magö dya cja mi tata, rá ma xipji: Mi tatats'ügö, 'ma ró xögö co nu'tsc'e, ró cja'c'ö c'o na s'lo, 'ñe cja o jmi Mizhocjimi. ¹⁹Dya ga jozgö c'ü xe rí xitsi in ch'izügö. Tsjacü rá cjägö 'naja in mbëpjizügö, rá embe.” ²⁰Ixco ma c'ua cja c'ü nu tata.

'Ma xe ma jëtjo ma ëjë c'e t'i, c'e bëzo o jñanda c'ü o t'i. O juentse

c'ua, o cjuan'ndi o ma ndünrú. Cjanu o ndaja, me go zü'tp'ü o jmi. ²¹Nuc'ua c'e t'i o xipji: “Mi tatats'ügö, 'ma ró xögö co nu'tsc'e, ró cja'c'ö c'o na s'o, 'ñe cja o jmi Mizhocjimi. Dya ga jozgö c'ü xe rí xitsi in ch'izügö.” ²²Nuc'ua c'e bëzo o xipji c'o o mbëpji: “Ma tsâji c'e bitu c'e xenda na jo, rí jyecheji nu ín ch'igö. Rí jñu'tp'üji 'na anilio cja o dyë. Rí chin'chp'üji o dyatsi a ngua. ²³Ma siji c'e ts'inzhünü c'ü na pi, pöt'üji rá saji rá cjaji 'na mbaxua. ²⁴Dya mi pârägö ja vi ma'a nu ín ch'igö. Mi pëzhgö 'na ya vi ndü. Pero ya nzhogütjo, bübü dya”, eñe c'e bëzo va xipji c'o o mbëpji. O mbürü o tsjaji c'ua c'e mbaxua.

²⁵C'e t'i c'ü mi nzhasë ma bübütjo cja juajma. Nuc'ua 'ma mü o nzhogü, 'ma ya mi ngue ro säjä cja c'e ngümü, o dyärä mi pjë'l'bijji o bizhi 'ñe mi nemeji. ²⁶O ma't'ü c'ua 'naja c'o mbëpji, cjanu o dyönü pje pjëzhi c'o mi cjaji. ²⁷O ndünrú c'ua c'e mbëpji o xipji: “Ngue nin cjuarma c'ü ya nzhogü. O säjä na jo, dya pje tsja. Nguec'ua o manda nin tatague o mböt'üji c'e ts'inzhünü c'ü ma pi.” ²⁸Cjanu o üdü c'ua c'ü mi nzhasë, dya mi ne ro cjogü a mbo. O mbedye c'ua c'ü nu tata o xipji ro cjogü. ²⁹O ndünrú c'ua c'e t'i o xipji c'ü nu tata: “Dyärä rá xi'ts'i. Nutscö na puncjü o cjë'ë c'o ya ró pë'pc'i na zëzhi nza cja 'ma ri nguetscö in mbëpji. Nu c'ü in mandazü, nde rí cjagö texe. Pero dya nunca in dacügö 'na animale c'ü rga mägöjme c'o rí pãcöjme. Ni ri 'naja ts'ichivo ri dacügö. ³⁰Pero 'ma o säjä dya nu in ch'igü nu na s'o, i manda o

mböt'p'üji c'e ts'inzhünü c'ü ma pi; maco o nde'tsc'e in meriogüe ma dyoji c'o ndixü c'o na s'o, c'o nde ga dyonpütjo o bëzo.” ³¹O ndünrú c'ua c'e bëzo o xipji c'ü nu t'i: “Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, rí bübütjogövi. Texe c'o ín tsjagö, ngue in tsjague. ³²Dya mi pârägö ja vi ma'a nu nin cjuarma; mi pëzhgö 'na ya vi ndü. Pero ya nzhogütjo, bübü dya. Nguec'ua rá cjaji na jo mbaxua rá mäji.”

El ejemplo del mayordomo que abusó de confianza

16 E Jesús xo xipji c'o o discípulo:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi rico c'ü mi 'ñeje 'na mbëpji c'ü mi pjötpü texe c'o mi pë's'i c'ü nu lamu. C'e mbëpji mi s'onbü c'o mi pë's'i c'ü o lamu. Nguec'ua mi bübü c'o o ma cja c'e lamu o ma cösteji. ²Nuc'ua c'e lamu o zojnü c'ü o mbëpji. 'Ma mü o ëjë c'e mbëpji, o mama c'ua c'e lamu o xipji: “¿Jenga vi tsjacügö a cjanu yo rí ärägö? Mague ma chjënquigö c'o xiscömü c'o juns'tü ja nzi o merio c'ü tuncügö yo nte. Nuc'ua, dya cja xe rí pëpquigö”, eñe c'e lamu va xipji c'e bëzo. ³Nuc'ua c'e mbëpji cjanu o ma c'ua o mamatsjë c'ua: “Nu c'ü ín lamugö ya ra pjongüzü c'ü dya cja rá pëpigö c'ü. ¿Ja rga cjazgö dya? Dya zëtsi rá cjaögö bëpji c'o na jyü, y dya sö rá örü pje rá sigö, na ngue rí tsegö. ⁴Ya ró mbeñegö dya c'ü rá cjaögö, ngue c'ua 'ma ra zädä c'ü dya cja rá pëpigö c'ín lamugö, ra recibidozü yo nte cja o ngümüji”, eñe. ⁵Cjanu o zojnü c'ua texe c'o mi tünpü o merio c'ü nu lamu, cjanu o ñatsjëvi c'ua nzi 'naji. O mama c'e

bëzo va dyönü c'ü ot'ü o säjä: “¿Ja nzi in tunpügue c'ü in lamugö?”
⁶O mama c'ua c'e nte: “Rí tunpü 'na ciento barri o aceite.” O mama c'ua c'e mbëpji: “Bübü dya c'ua nin vale rí xüt't'ü. Ixtí dyät'ä c'ü 'na vale rí jñu's'ütjo cincuenta, cja rrí jñu's'ü in chjügue.”⁷Nuc'ua cja ndo nu ëjë c'ua c'ü ndo 'naja. Cjanu o mama c'e mbëpji o xipji: “¿Ja nzi in tügüe?” Angueze o mama: “Rí tunpü 'na ciento mape o ndëxü.” O mama c'ua c'e mbëpji: “Bübü dya c'ua nin vale rí xüt't'ü. Ixtí dyät'ä c'ü 'na vale rí jñu's'ütjo ochenta”, eñe. Je ga cjanu va tsja c'e mbëpji o jñu's'ütjo menu c'o mi tū c'o nte. Cjanu o ma c'ua cja c'ü nu lamu o ndënbi c'o xiscömü c'o mi ngue c'o vale c'o cja vi dyät'ä.⁸O mezhe ts'ë, nuc'ua c'e lamu cja mbärä c'o na s'o c'o vi tsja c'e mbëpji, cjanu o mama: “¿Ja va ndöcügö c'e s'ombëpji? Me pë's'i na puncjü o pjeñe”, eñe. C'ua ja nzi va tsja c'e mbëpji, je xo ga cjatjonu c'o nte c'o dya pãrã Mizhocjimi, me pë's'iji na puncjü o pjeñe ja ga tsjaji na jontejí cja yo nu mintejí, que na ngue yo nte c'o bübü o mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi.
⁹O sido o ña e Jesús o xipjiji:
 —Yo nte cjaji na s'o co o merioji; nu'tsc'ëji rí tsjaji na jontets'üji co in merioji. Rí unüji yo nte c'o pje ni jyodü; rí gastoji in merioji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma rí chüji, 'ma rí sät'äji a jens'e, Mizhocjimi me ra mä'c'äji ra xi'ts'iji na jo vi tsjagueji.
¹⁰C'o ra tsja c'o na jo co o merioji, xo ra tsjaji na jo c'o o bëpji Mizhocjimi c'o nda ni muvi que na ngue o merio. Pero c'o dya ra tsja

c'o na jo co o merioji, dya xo ra tsjaji na jo c'o o bëpji Mizhocjimi.
¹¹Zö cja c'o na s'o yo nte co o merioji, pero nu'tsc'ëji ni jyodü rí tsjaji rrä jontets'üji. 'Ma dya rí tsjaji na jo co in merioji, dya xo ra dya'c'üji o bëpji Mizhocjimi c'ü nda ni muvi.¹²'Ma dya rí tsjaji na jo co o merio c'ü tjeze, ¿ja rgá sô ra dya'c'üji Mizhocjimi c'o dya ra tjeze rí tsjapüji in tsjacjeji?
¹³'Ma cjó c'o ra mbëpi yeje lamu, dya ra sô ra dyätävi nza yejui. Na ngueje c'ü 'naja ri nu'üji na ü, ra tsja c'e mbëpji; c'ü 'naja ri ne. O 'ma jiyö, 'naja c'ü ri ätä; 'naja c'ü ri cjavü dya rguí muvi. Je xo ga cjatse'ëji nu, 'ma rí jyodüji ja rguí pë's'iji na puncjü cja ne xoñijömü, nu'ma, dya rí pëpqueji 'ma Mizhocjimi co texe in mü'büji.
¹⁴C'o fariseo c'o mi cãrã nu, 'ma mü o dyärã c'o jña c'o mi mama e Jesús, o tsjaji c'ua burla. Na ngue anguezeji me mi neji o merio.¹⁵O mama c'ua e Jesús o xipjiji:
 —Nu'tsc'ëji in cjavüji me na jots'üji cja yo nte, pero Mizhocjimi pã'tc'ã in mü'büji. C'o in cjaji c'o mama yo nte na jo, Mizhocjimi mama na s'o c'o.

La ley y el reino de Dios

¹⁶”Texe c'o o jña Mizhocjimi c'o xiji ley 'ñe profeta, mamaji c'ü ro ëjë c'e pa 'ma ro manda Mizhocjimi. Pero 'ma o mbürü e Juan o zopjü yo nte, ya ma sädã c'e pa. Ndeze c'o pa c'o, hasta nudya, bübü c'o zopjü yo nte, xipjiji c'ü ya ëjë c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Nguec'ua bübü o nte c'o me jodü ja rgã ndeñeji angueze.

¹⁷Zö ra manda dya, nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi, pero xo na cjuana texe c'o mama o ley Mizhocjimi. Zö ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, pero dya ra cjoü o ley Mizhocjimi. C'o mama o ley Mizhocjimi na s'o c'o in cjaji, ix na cjuana na s'o c'o.

Jesús enseña sobre el divorcio

¹⁸'Ma cjó c'o ra mbëzi nu su, cja rrü chjüntüvi c'ü xe 'na ndixü, nu'ma, cja c'o na s'o chjëntjui 'ma ri tsājā o ndixü. Y c'e bëzo c'ü ra chjüntüvi c'e ndixü c'ü vi bëzi, xo cja na s'o c'ü chjëntjui c'ü ri tsājā o ndixü.

El hombre rico y Lázaro

¹⁹O sido o ña e Jesús o xipjiji:
—Mi bübü 'naja bëzo c'ü mi rico. Mi je'e o bitu c'o me ma jo, nza cja o bitu c'o je'e o rey. Pama me mi mäjü c'o o dyoji mi cjaji o mbaxua. ²⁰Cja ngoxtji c'ü o ngümü c'e bëzo, vi 'ñemeji 'na bëzo c'ü mi pöbre c'ü mi dya o ts'ingue texe cja o cuerpo. Nuc'ü, mi chjü e Lázaro. ²¹Mi sant'a na puncjü. Nguec'ua me mi ne xa'ma ro ch'unü pje ro zi'i, zö ri nguextjo c'o mëxëdyi 'ñe c'o jñönü c'o mi jäbā a jöümü cja c'ü o mexa c'e bëzo c'ü mi rico. C'o dyo, mi jösp'üji cja o cuerpo c'ü mi s'odü. ²²O ã 'na nu pa, o ndü c'e bëzo c'ü mi pöbre. Nuc'ua c'o o anxë Mizhocjimi o zidyiji a jens'e nu ja bübü e Abraham. 'Ma mü o ndü c'e bëzo c'ü mi rico, o dyögüji na jo. ²³Nuc'ua 'ma me mi sufre a linfiernu c'e bëzo, o nä's'ä o jñanda e Abraham mi bübü a jens'e. Xo jñanda mi bübü nu e Lázaro a jmi e

Abraham. ²⁴O mapjü c'ua na jens'e o mama: “Nu'tsc'e Abraham, mi mboxpalets'ügö, juentsquegö. Xipji e Lázaro ra ëjë ra 'ñe popjü o ñidyë cja ndeje ra jötcü in ts'ljñi. Na ngueje rrā sufregö na puncjü cja ne sivi.” ²⁵O ndünrü c'ua e Abraham o xipji: “Nu'tsc'e in mboxbëchets'ügö, mbeñegue. 'Ma mi bübügue a xoñijöümü, mi pë's'igue texe c'o mi negue y me mi mápague c'o; maco e Lázaro mi bëzhi pje ro zi 'ñe pje ro jye. Pero nudya, mäjā, dya cja sufre dya. Nu'tsc'e in sufregue c'ua. ²⁶Dya nguextjo nu; xo bübü 'na cöt'ü c'ü na jē a ndets'e 'ñezgöbe. Nguec'ua yo cārā a 'ñecjua, dya sō ra mbes'e a ma c'ua ja in bünc'ëji. Ni xo ri ngueje c'o cārā a ma c'ua, dya sō ra mbes'ëji a 'ñecjua.” ²⁷Cjanu o mama c'ua c'ü mi rico: “Mi mboxpalets'ügö, rí ö'tc'ü na puncjü rí xipji e Lázaro ra ma cja o ngümü mi tata. ²⁸Na ngueje rí 'ñeje ts'ch'a in cjuarma. Rí chājā e Lázaro ra ma zopjü c'o mi cjuarma, ra xipjiji ra nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Xa'ma dya ra ëjë anguezeji va ja rí sufregö.” ²⁹O ndünrü c'ua e Abraham o xipji: “Anguezeji tjëji c'ü o dyopjü e Moisés 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta. 'Ma ra dyätäji c'o, dya ra zät'äji nu ja na bünc'e.” ³⁰O ndünrü c'ua c'ü mi rico o mama: “Iyö, dya ra tsjapüji ngüenda c'o. Pero 'ma cjó c'o ra te'e yo ya ndü ra ma'a nu ja cārā c'o in cjuarma, ra nzhogü o mü'büji 'ma.” ³¹O ndünrü c'ua e Abraham o xipji: “Nu 'ma dya c'apüji ngüenda c'o o dyopjü e Moisés 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta, dya xo ra creoji zö ra tetjo 'naja yo ya ndü.”

El peligro de caer en pecado

17 O sido o ña e Jesús o xipji c'o discípulo:

—Siempre bübü o nte c'o c'apü ra tsja c'o na s'o yo nu minteji. Juejme c'o c'apü a cjanu yo nu minteji; Mizhocjimi ra tsjapü me ra sufreji. ²Xenda rvá jo 'ma ro 'nutpü 'na travacjijñü o dyizi c'e nte c'ü, cja rrü pant'aji cja trazapjü nu ja na jê'ê, que na ngueje c'ü ro tsjapü ro tsja na s'o a cjanu 'naja c'o dya pje pjëzhi c'o ejmezü. ³Nguec'ua rí pjötpüji ngüenda.

'Ma pje ra tsja'c'üji yo nin cjuarmaji, rí zopjüji. Y 'ma ra nzhogü o mü'büji, rí perdonaoqueji 'ma. ⁴Zö siete vez nu pa c'ü pje ra tsja'c'üji ñe siete vez ra 'ñe xi'ts'iji: “Perdonaozügö, ró cja'c'ügö c'o na s'o”, ra 'ñents'leji, pero ni jyodü rí perdonaoqueji c'ü.

El poder de la fe

⁵Nuc'ua c'o apóstole o xipjiji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, pjöxcüjme xenda rá creojme Mizhocjimi ngue c'ua rá perdonaojme c'ua ja nzi gui xitsijme.

⁶E Jesús c'ín Jmugöji o xipjiji c'ua:

—Zö ts'ëtjo gui 'ñejmeji Mizhocjimi, pero 'ma rí jñunt'ü in mü'büji c'ü ra dyä'tc'äji Mizhocjimi c'ü rí dyötqueji, ra sö rí xipjiji ne za'a nu 'ne nu: “Ts'üs'ü va, ma 'ne'e cja ne trazapjü”, rí 'ñembeji. Ra tsja c'ua.

El deber del que sirve

⁷O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Tsjijñiji ja ga tsja 'na bëzo c'ü 'ñeje o mbëpji. Ra ma c'e mbëpji ra ma huajma, o ra ma ts'as'ü o nzhünü. 'Ma ra nzhogü c'e mbëpji, dya ra mama c'e lamu: “Ixtí tsjogü rí sigue o xëdyi”, ra 'ñeñe, iyö. ⁸C'ü ra mama: “Ma dyät'ä c'ü rá sigö ne nzhä. Nuc'ua rí xa'ma rí sirvezü c'ü rá sigö hasta 'ma cja rá cjuarü rá si. Cja rí sigue o xëdyi”, ra 'ñeñe. ⁹Zö ra tsja c'e mbëpji ja c'o nzi va xipji, pero c'e lamu, dya ra unü 'na pöjö c'e mbëpji. ¹⁰Je xo rga cjatsc'ejji nu. Zö rí tsjaji texe c'o ra xi'ts'iji Mizhocjimi, pero dya rí mangueji c'ü ni jyodü ra ngö'tc'üji c'ü. Na ngue c'o rí tsjaji ngue c'o ni jyodü rí tsjaji, eñe e Jesús.

Jesús sana a diez leprosos

¹¹E Jesús 'ma mi ma a Jerusalén, mi nzhodü cja c'e 'ñiji nu ja mi chäjui a Samaria 'ñe a Galilea.

¹²'Ma ya ma sät'ä cja 'naja ts'ijñiñi, o chjëji dyëch'a bëzo c'o mi sö 'na ngueme c'ü ni chjü lepra. Pero dya chëzhiji cja o jmi, o böbütjoji na jê.

¹³Cjanu o mapjüji c'ua o mamaji:

—Jesús in xöpütegue, juentsquegöjme.

¹⁴Nuc'ua e Jesús 'ma mü o jñanda c'o bëzo, o xipjiji c'o:

—Möji cja c'o mböcjimi ra nu'c'üji c'ü ya jogüts'üji dya, embeji c'o.

O möji c'ua. 'Ma ya mi möji, ixco ndis'iji na jo c'e ngueme. ¹⁵Nuc'ua 'naja anguezeji, 'ma mü o nu'u c'ü ya vi jogü, o nzhogü o mapjü c'ua na jens'e va unü 'na pöjö Mizhocjimi.

¹⁶Cjanu o ndüne a jömü cja o ngua e Jesús, o unü 'na pöjö. C'e bëzo mi menzumü a Samaria c'ü. ¹⁷O mama c'ua e Jesús:

—Maco nza dyèch'a c'o mi sò c'e ngueme ró jocü, ¿jenga dya nzhogü c'o nueve ro è unüji 'na pöjò Mizhocjimi? ¹⁸Nguextjo ne bëzo nu dya ín menzumügöji nu o nzhogü o è unü 'na pöjò Mizhocjimi.

¹⁹Cjanu o xipji c'ua c'e bëzo:

—Böbü rí mague. Ya jogüts'u na ngue i creozügö.

Cómo llegará el reino de Dios

²⁰Nuc'ua c'o fariseo o dyönüji e Jesús:

—¿Jinguã ra mbürü ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Zö cjó c'o me ra jñanda c'o señal, pero dya ra sò ra mbārāji jinguã ra mbürü Mizhocjimi ra manda. ²¹Zö ra mamaji: “Je bübü a 'ñecjua nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda”, ra 'ñeñeji, zö ra mamaji: “Je bübü a manu nu”, pero dya rrü cjuana. Na ngue ya manda Mizhocjimi a ndetsc'ejí.

²²O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Nutschö rvá ècjö cja Mizhocjimi y rá ècjö na yeje. Pero ante que rá ècjö, ra zädä o pa 'ma me rí sufregueji. Nguец'ua me rí ñeji rá ècjö rá cārāgöji va, zö ri 'natjo pa c'ü ri neji rí söyagueji c'ü dya rí sufregueji. Pero dya be ri sädä. ²³Ri bübü o xöpüte c'o dya cjuana ra xi'ts'iji: “Chjä'dä co nuzgöjme, na ngue bübü a 'ñecjua c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.” O ra xi'ts'iji: “Je bübü a manu c'ü”, ra 'ñents'ejí. Dya rí cheñeji anguezeji, dya rí creoji c'o. ²⁴Ma go juè's'i e dyebe, ixi 'ñetse textetjo. Je xo rga cjatjonu 'ma rá ècjö na yeje, ra jñandgagöji

teixe cja ne xoñijömi. ²⁵Pero ot'ü ni jyodü rá sufregö na puncjü. Na ngue yo nte yo ín menzumügöji, dya ra 'ñejmezüji. ²⁶C'ua ja nzi ma cja c'o cjé 'ma mi bübü e Noé, je xo rga cjatjonu 'ma rá ècjö na yeje cja Mizhocjimi. ²⁷C'o cjé 'ma mi bübü e Noé, 'ma dya be mi èjë c'e tradyebe, mi ñönüji 'ñe pje nde mi si'l'iji. Mi chjüntüji, xo mi chjüntpüji hasta 'ma cja zädä c'e pa 'ma mü o cjogü e Noé a mbo cja c'e bü. Dya creoji cjo ro 'ñeje c'e tradyebe hasta 'ma cja 'ñeje, go chjorüji c'ua texeji. ²⁸C'ua ja xo nzi ma cja c'o cjé 'ma mi bübü e Lot, je xo rga cjatjonu 'ma rá ècjö na yeje. Mi siji o xedyi. Y pje c'o nde mi pa tömüji y pje c'o nde mi pöji. Mi podüji o ndëxü. Mi jäbäji o ngümüji. ²⁹Pero c'e pa 'ma mü o mbedye e Lot a Sodoma, o jyäbä o sivi a jens'e, 'ñe o asufre; o chjotüji texeji. ³⁰Je xo rga cjanu c'e pa 'ma rá ècjö na yeje, 'ma ra jñandgöji texeji cjo nguetscö.

³¹C'e pa c'ü, c'o ri bübü cja azotea a xes'e cja c'o o ngümüji, dya ra dagüji pje c'o ra ma pjongüji a mbo. C'o ri bübü cja juajma, dya ra nzhogüji cja o ngümüji. ³²Rí mbeñegueji ja va tsjapüji c'ü o su e Lot. ³³Nu c'o dya ra ndenngue co nuzgö, c'o ra tsjatsjë c'o netsjëji rgá mápäji yo bübü cja ne xoñijömi, dya ra bübü co Mizhocjimi c'o. Nu c'o ra ndenngue co nuzgö, zö ra mböt'üji c'o, pero ra ma ngārāji co Mizhocjimi c'o.

³⁴'Ma ri xömü 'ma rá ècjö, ri bübü yeje c'o 'natjo c'ua ri orüvi. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü. ³⁵O 'ma ri ndempa 'ma rá ècjö, yeje ndixü c'o rrä cüjnüvi. 'Naja c'ü rá

sidyi, 'naja c'ü rá sogü. ³⁶Yeje c'o ri bübü cja juajma. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü.

³⁷O ndünrü c'ua c'o apóstole o mamaji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, ¿ja ngue c'ua rí tsjague a cjanu?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu ja 'mana 'na animale c'ü ya ni ndü c'ü ya na xī, je nguejnu jmurü o ndopare nu. Je xo ga cjatjonu, nu ja cja'a yo nte c'o me na s'o c'o rá cjäpü ra sufre, je ngue nu rá xöcügö a cjanu yo.

El ejemplo de la viuda y el juez

18 Nuc'ua e Jesús o mama 'na jña, ngue c'ua ro unüji ngüenda mi jyodü ro sido ro dyötüji Mizhocjimi, dya ro tögü o mü'büji. ²O xipjiji:

—Cja 'naja jñiñi mi bübü 'na juesi c'ü dya mi sū Mizhocjimi, dya xo mi respetao yo nte. ³Nu cja c'e jñiñi xo mi bübü 'na ndixü c'ü vi ndü nu xīra. Mi pa cja c'e juesi mi pa xipji: “Rvá ējē rvá 'ne xi'ts'i 'na nte c'ü o ndēngui ín juajma. Rí zojnügue rí castigao”, eñe. ⁴⁻⁵O mezhe ja nzi pa, c'e juesi dya mi cjäpü ngüenda c'e ndixü c'ü mi ötü. Xe go mezhtjo, cjanu o mamatsjē: “Dya rí sūgö Mizhocjimi, ne xo ri ngue yo nte. Pero ne ndixü, me xichazü na ngue sido va ējē. Rá cjägö ja c'o nzi ga dyötcü, ngue c'ua dya cja ra ējē ra ē molestaozi”, eñe.

⁶O mama e Jesús c'ü ín Jmugöji:

—Tsjijñiji na jo c'ü o mama c'e juesi. ⁷Zö ma s'o c'e juesi, pero o mbös'ü c'e ndixü. Nguец'ua rí xi'tsc'öji, c'o o nte Mizhocjimi, 'ma ra dyötüji Mizhocjimi xömü

ndempa, Mizhocjimi ra mbös'ü c'o. Zö bübü 'ma ra mezhe, pero ra zädä 'ma ra dyätä c'o o nte ja c'o nzi ga dyötüji. ⁸Rí xi'tsc'öji, 'ma ra zädä c'e pa, ixta mbös'ü c'o o nte. Nutscö 'ma rá ēcjö na yeje cja Mizhocjimi rá 'ñe manda, ja nzitjo nte c'o ri bübü c'o ri tepquegö 'ñe ri ejmezü, eñe e Jesús.

El ejemplo del fariseo y el cobrador de impuestos

⁹⁻¹⁰Ma cā'ā nu ja nzi c'o mi cjäpü me na joji, 'ñe mi cjäpüji menu c'o 'ñaja nte. Nguец'ua e Jesús o mama 'na ejemplo o xipjiji:

—O nguins'i yeje bëzo a ma cja c'e templo, ro ma dyötüvi Mizhocjimi. C'ü 'naja mi fariseo. C'ü 'naja mi cobra o contribución. ¹¹C'e fariseo o böbütjo mi cjäpü na nojo cja jmi Mizhocjimi o mama: “Mizhocjimi, rí da'c'ü 'na pöjö na ngueje dya nza cjäzgö c'o 'ñaja nte. Na mbēji, na s'o cjaji, tsāji o ndixü. Dya xo nza cjäzgö ne bëzo nu cobra o contribución. ¹²Yendgá mbempje nu ngo. Y rí da'c'ü ín diezmo texe c'o rí tögö”, eñe. ¹³Nu c'ü mi cobra o contribución mi jyadüvi na jē; dya mi ne ro nä's'ä a jens'le. Mi ya'bü o tijmi mi mama: “Mizhocjimi, me na s'o c'o rí cjägö; rí tügö na puncjü ín nzhubü. Rí ö'tc'ü rí juentsque rí perdonaozi”, eñe. ¹⁴Nuc'ua o nzhogüvi o mëvi o ngümüvi. Rí xi'tsc'öji, Mizhocjimi o perdonao c'e nte c'ü mi cobra o contribución. Pero c'e fariseo, dya perdonaoji c'ü. C'ü ra tsjäpütsjē na nojo, ra tsjäpüji c'ü dya pje rguí muvi. C'ü ra unü ngüenda c'ü dya ni muvi, ra tsjäpüji c'ü rguí muvi a jmi Mizhocjimi.

Jesús bendice a los niños

¹⁵Ma ējē c'o nte ma siji c'o o ts'it'iji cja o jmi e Jesús, ngue c'ua e Jesús ro 'ñe's'e o dyē anguezeji ro dyötpüji Mizhocjimi. Nuc'ua c'o discípulo 'ma mü o jñandaji c'o, o huēnch'iji c'ua c'o ma siji c'o ts'it'i. ¹⁶Pero e Jesús o xipji c'o nte, na jo ro siji c'o ts'it'i. Cjanu o xipji c'o o discípulo:

—Jyēziji yo ts'it'i ra ēji cja ín jmigö; dya rí ts'asp'üji. Na ngue c'o va ējē co nuzgö nza cja yo ts'it'i, ngueje c'o cjavü Mizhocjimi o Jmu. ¹⁷Dyäräji na jo c'ü na cjuana c'ü rá xi'tsc'öji. 'Ma cjó c'o dya ra ējē co nuzgö c'ua ja nzi ga 'ñeje yo ts'it'i, dya ra sö ra tsjavüji Mizhocjimi o Jmuji, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁸O mama c'ua 'naja c'ü mi xo'ñi cja 'na nintsjimi o xipji:

—Nu'tsc'e xöpüte, me na jots'ügue. ¿Pje ni mbē c'ü rá cjavö ngue c'ua ra ch'acü c'ü rga bübütjo co Mizhocjimi para siempre?

¹⁹E Jesús o xipji:

—¿Pje ni xitsi na jozü? Dya cjó bübü c'ü na jo; nguextjo Mizhocjimi.

²⁰In pārāgue c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o o dya'c'üji: “Dya rí pö't'üteji. Dya rí tsāji o ndixü. Dya pje rí pönüji. Dya rí pezheji o bëchjine. Rí respetaoji nin tataji 'ñe nin nanaji.” Xo 'ñe c'o 'ñaja mandamiento, xo in pārāgue c'o, eñe e Jesús.

²¹O ndünrö c'ua c'e bëzo:

—Texe yo, ya nde ró cjavö yo ndeze 'ma mi ts'iquëgö.

²²Nuc'ua e Jesús 'ma mü o dyärä c'o, o xipji:

—Xe bëzhtjo 'naja c'ü rí tsjague. Ma pögue texe c'o in pēs's'i, rí unü c'o dya pje pēs's'i. A cjanu rí pēs's'igüe a jens'e c'o me ni muvi. Cja rrí chenngue co nuzgö rá më.

²³Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'e bëzo c'o o mama e Jesús, me co ndümü c'ua, na ngue mi pēs's'i na puncjü.

²⁴E Jesús 'ma mü o jñanda me go ndümü c'e bëzo cjanu o mama c'ua:

—Nu c'o pēs's'i na puncjü, me na s'ēzhi para ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra tsjavüji o Jmuji.

²⁵'Naja camello, dya sö ra cjavö cja o xāgö 'na dyepjadü. Pero rí xi'tsc'öji, xenda sö ra cjavö a cjanu 'na camello, que na ngue 'na nte c'ü pēs's'i na puncjü ra unü o mü'bü Mizhocjimi ngue c'ua Mizhocjimi ra tsjavü o nte.

²⁶C'o mi ärä, o mamaji:

—'Ma ga cjanu, ¿ja rgá sö cjó ra salva 'ma?

²⁷O ndünrö c'ua e Jesús o mama: —C'ü dya sö yo nte ra tsja, Mizhocjimi sö ra tsja.

²⁸Nuc'ua e Pedro o mama:

—Nutsöjme ró sogüjme texe c'o mi pēs's'ijme ró tennc'öjme co nu'tsc'e.

²⁹O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Dyäräji na jo c'ü na cjuana c'ü rá xi'tsc'öji. Cärä c'o ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra tsjavüji o Jmuji. Nguec'ua ra zogü o ngumüji, o nu tataji 'ñe nu nanaji, o nu cjuarmaji, o nu cjüji, o nu suji, o nu t'iji, ngue c'ua ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ³⁰C'o ra tsja a cjanu, ra ch'unüji c'ü rrä puncjü que na ngue c'ü mi pēs's'iji 'ma ot'ü.

Y 'ma ya rguí nguins'i ne jens'e 'ñe ne xoñijömü, ra bübütjoji co Mizhocjimi.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

³¹Na nu pa e Jesús o xöcü c'o doce o discípulo, o ñatsjëji o xipjiji: —Ya rrä mö a ma a Jerusalén. Ra zädä texe c'o o dyopjü c'o profeta c'ü rá sufregö nutscö rvá ëjë cja Mizhocjimi. ³²Ra nzhögügöji cja o dyë c'o dya menzumü a Israel, me ra tsjacüji burla ra zoxcüji. Y pje c'o me nde ra tsjacüji. ³³Ra mbärüzüji ra mbötcüji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetcjö rá bübütjo na yeje, eñe e Jesús.

³⁴C'o doce discípulo, dya mbäräjji c'o jña. Dya mi unüji nguenda c'ü ja rvá zädä c'ü ro sufre e Jesús. Dya be mi ch'unü ro mbäräjji.

Jesús sana a un ciego de Jericó

³⁵E Jesús 'ma ya mi ngue ro zät'äji a Jericó c'o o discípulo, nu cja c'e 'ñiji mi junrü 'na bëzo c'ü mi ngorö. Mi örü o merio. ³⁶Ma mü o dyärä mi cjugü na puncjü o nte, o tsja t'önü pje mi cja c'o nte c'o mi cjugü. ³⁷O xipjiji:

—Cjugü e Jesús nu menzumü a Nazaret, embeji c'ü.

³⁸Nuc'ua c'e bëzo o ña c'ua na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e Jesús o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

³⁹C'o nte c'o mi ot'ü a xo'ñi o huënc'h'iji c'ua c'e bëzo o xipjiji c'ü ro ngo't'ü o ne. Pero nuc'ü, xenda go mapjü na jens'e:

—Nu'tsc'e o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

⁴⁰Nuc'ua e Jesús o böbü c'ua o mama:

—Siji ga 'ñecjua ne bëzo.

Nuc'ua 'ma mü o zät'ä, o dyönü e Jesús o xipji c'e bëzo:

⁴¹—¿Pje in ne rá cja'c'ü?

O ndünrü c'e bëzo o mama:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, rí ne c'ü rí xocüzü in chö rá janda.

⁴²E Jesús o xipji c'ua:

—Jñandague. Ró jocüts'ü na ngue i creozü.

⁴³Jo ni zätä c'ua o ndö o jñanda. Cjanu o möji c'ua e Jesús. Y o unü 'na pöjö Mizhocjimi. C'o nte 'ma mü o jñandaji o jogü c'e bëzo, o mamaji:

—Me na jo Mizhocjimi, eñeji.

Jesús y Zaqueo

19 E Jesús 'ñe c'o mi pöji, o zät'äji a Jericó o cjugüji cja c'e jñiñi. ²Mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi chjü Zaqueo c'ü mi jefe cja c'o mi cobra o contribución. Nuc'ü, mi rico c'ü. ³E Zaqueo, 'ma mü o dyärä o cjugü e Jesús cja c'e jñiñi, mi jodü ja rvá jñanda. Pero dya mi sö, na ngue mi pöji e Jesús na puncjü o nte, 'ñe dya ma ndä e Zaqueo. ⁴Nuc'ua o ot'ü a xo'ñi o ma ndes'e cja 'na za'a c'ü mi chjü sicómoro. O ndes'e nu, ngue c'ua ro jñanda e Jesús. Na ngue je ro cjugü nu e Jesús 'ñe c'o mi pöji. ⁵Nuc'ua 'ma mü o cjugü e Jesús a ngua c'e za'a, o nä's'ä c'ua o xipji:

—Zaqueo, dyagü na zëzhi. Na ngue rá oxü cja in nzungue dya, eñe.

⁶Nuc'ua e Zaqueo ixco dagü c'ua. Me co mäjä va mëvi e Jesús cja ngümü. ⁷C'o nte 'ma mü o jñandaji

c'o, me mi tsjojne ma zo'büji e Jesús mi mamaji c'ü vi ma oxü e Jesús cja ngumü 'na bëzo c'ü ma s'o. ⁸Ma mi cãrãji cja c'e ngumü, o böbü e Zaqueo o xipji e Jesús c'ü ín Jmugöji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, bübü c'ü ni jyodü rá xi'tsc'ö. C'o rí pë's'i, rá unügö nde, yo dya pje pë's'i. 'Ma ró cjopcö rvá cobra, rá nzhopcö xe 'na nziyo c'ü ró cjopcö.

⁹O mama c'ua e Jesús:

—Nudya o jogü o mü'l'bü ne bëzo 'ñe yo cãrã o ngumü. Ixna cjuana mboxbëche dya nu, cja e Abraham. ¹⁰C'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ngue c'ü rá jodü c'o cja na s'o, ngue c'ua rá emeji libre cja c'o na s'o. 'Ma jiyö, ra bëzhiji.

El ejemplo de las diez monedas

¹¹C'o nte xe mi cjiññiji c'o jña c'o vi xipjiji e Zaqueo. Mi unüji ts'ë ngüenda e Jesús mi ngueje c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro 'ñe manda. Na ngue c'ü ya mi ngue ro zãt'ãji a Jerusalén, mi pëzhiji c'ü ya mi ngue ro manda e Jesús. Nguec'ua e Jesús xe go ña o xipjiji 'na jña c'ü rví unüji o ngüenda c'ü dya be ro manda. ¹²O mama:

—'Naja rey mi 'ñeje 'na t'i. C'e t'i ya mi ngue ro ma cja 'na país c'ü ma jë, je ro ch'unü nu c'e poder c'ü ro manda. Jo rrü nzhogü ro ë manda. ¹³Ante c'ü ro ma, o ma't'ü diez c'o o mbëpji, cjanu o unüji 'na merio c'ü me ni muvi nzi 'naji. Cjanu o xipjiji: “Rí pëpjiji co yo merio, ngue c'ua 'ma rá nzhogö, ya rguí ndöjö”, embeji c'o mbëpji. Cjanu o ma c'ua. ¹⁴C'o o menzumü c'e t'i, mi nuji na ü c'ü. Nguec'ua

va ndãji c'o xo ro ma'a nu ja ro ma c'e t'i, ro mamaji: “Dya rí negöjme ra mandazüjme nu”, ro 'ñeñe c'o ro ma zogü 'na jña. ¹⁵Pero o ch'unü poder c'e t'i ro manda. Nuc'ua 'ma mü o nzhogü, o manda o zojnüji c'ua c'o mbëpji c'o vi unü o merio, ngue c'ua ro mbãrã ja nzi vi ndö nzi 'na c'o. ¹⁶O ëjë c'ua 'naja mbëpji o mama: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, i socüzü 'na merio c'ü me mi muvi. Xo va ëcjuã yo xe 'na dyëch'a merio yo ró töcjö”, eñe. ¹⁷Angueze o xipji: “Me na jo ga mbëpjits'ü. I tsjacjuana i tsjague na jo c'o ts'ëtjo c'o ró socüts'ügö. Nudya rá da'c'ü rí mandague cja dyëch'a jñiñi”, eñe c'e t'i c'ü ya mi rey. ¹⁸O ëjë c'ü 'naja mbëpji o mama: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, i socüzü 'na merio c'ü me mi muvi. Nudya xo va ëcjuã yo xe 'na tsi'ch'a merio yo ró tögö”, eñe. ¹⁹O ndünrü c'ua c'e rey o xipji: “Nu'tsc'e rá da'c'ü rí mandague tsi'ch'a jñiñi.” ²⁰O ëjë c'ua c'ü 'naja mbëpji o mama: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, bübü c'ua nu in merio. Ró pös'ü cja 'na ts'imbayo ró pë's'i na jo. ²¹Ró sügö ró mama, zö rá pëpcjö na zëzhi, pero pje ra dyeje c'o, ró eñegö. Na ngue nu'tsc'e in dacüjme o bëpji c'o na jyü. Zö rí pë'pc'ijme, ngue'tsc'e in cjavü in tsjacje yo rí tögöjme. Zö nguetscöjme rí podüjme c'o in nzhëxügue 'ñe rí cjavme texe, ngue in ch'ujmügue nu ja üt'üji c'o ndëxü”, eñe c'e mbëpji. ²²O ndünrü c'ua c'e rey o xipji: “Na s'o ga mbëpjits'ügue. Na ngue c'o in mangue, ixi 'ñetsetjo c'ü na s'o ga mbëpjits'ügue. Nu'tsc'e in pãrãgue c'ü rí da'c'öji o bëpji c'o na jyü, 'ñe

rí c'japü ín tsjacjõ c'o in pëpjigueji, 'ñe je ngue ín ch'ujmügõ nu ja üt'üji c'o ndëxü c'o in podügueji cja ín juancjõ. ²³Macõ in pärägue yo, çjenga dya i mague cja banco ri ma sogü nu, nu ín meriogõ? 'Ma rva cjanu, 'ma ro ëcjõ, ro dyacõji ne merio, 'ñe c'o ya rví ndõjõ nu", embe. ²⁴O sido o ña c'e rey o xipji c'o mi cãrã nu: "Jñünbüji ne merio ne bëzo, unüji nu o ndõjõ 'na dyëch'a merio." ²⁵Anguezeji o xipjiji: "Nu'tsc'e ín Jmuts'ügõjme, macõ ya jün dyëch'a merio." ²⁶O mama c'ua c'e rey: "Rí xi'tsc'õji, c'o ch'unü pje rguí pëpjiji, 'ma ra ndõji, xe ra ch'unü 'ma c'o. Pero 'ma dya ra pëpjiji c'o vi ch'unüji ra ndõji, nu'ma, ra jñünbüji 'ma c'o vi ch'unüji. ²⁷C'o nte c'o nugü na ü, c'o dya go ne c'ü ro mandagõ anguezeji, ma siji a 'ñecjua c'o, rí põt'tüji cja ín jmigõ c'o", eñe c'e rey.

Jesús entra en Jerusalén

²⁸Nuc'ua e Jesús 'ma mü o nguarü o mama c'o jña, go sido go ndëpi c'e 'ñiji c'ü mi ma a Jerusalén, mi põi co c'o o discipulo. ²⁹'Ma ya mi ngue ro zät'äji a Betfagë 'ñeje a Betania cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, o ma't'ü c'ua yeje c'o o discipulo. ³⁰Cjanu o xipjivi:

—Mëvi cja ne jñiñi nu bübü a ma a xo'ñi. 'Ma rí sät'ävi nu, rí chõt'üvi 'na ts'iburru c'ü 'nünt'ü, nu c'ü dya cjó be chägã. Rí xäpcävi, cja rrí sijivi. ³¹'Ma cjó c'o ra dyönn'üvi: "¿Jenga in xäpcävi ne burru?", ra 'ñents'evi, nu'ma, rí xipjivi a cjava: "Ngue c'ü ín Jmugõji c'ü ni jyodü", rí 'ñembevi c'o.

³²O ma c'ua c'o yeje o ma chõt'üvi ja c'o nzi va mama e Jesús.

³³'Ma ma xäpcävi c'e ts'iburru, cjanu o mama c'ua c'o mi ngue o cjaja c'e ts'iburru o xipjivi:

—¿Jenga in xäpcävi ne ts'iburru?

³⁴Anguezevi o mamavi:

—Ngueje c'ü ín Jmugõji c'ü ni jyodü.

³⁵Nuc'ua 'ma mü o nguarü o xäpcävi, cjanu o sinpivi c'ua e Jesús. Cjanu o ts'o's'üvi c'o mi tējēvi, cjanu o ngäsp'ävi c'e ts'iburru. Cjanu o 'ñes'evi c'ua e Jesús. ³⁶Nu ja mi pa e Jesús, c'o nte xo mi c'o's'üji c'o mi tēji, cja ma xī'p'īji cja c'e 'ñiji. ³⁷'Ma ya mi ngue ro zät'äji cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, nza texe c'o nte c'o mi põi e Jesús o mäji o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Me na jo Mizhocjimi, me na nojo yo o dyacõji ró jandaji.

³⁸Me na jo nu va ëjē nu o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Ya dyacõji Mizhocjimi c'ü rá põtca mápäji angueze, dya pje rá mbeñeji; me na nojo Mizhocjimi, eñe c'o nte.

³⁹Nuc'ua c'o ja nzi fariseo c'o mi dyoji c'o nte, o mamaji o xipjiji e Jesús:

—Xöpüte, huënc'h'i yo nte yo in pöcjeji, xipji ra ngo't'ü o neji.

⁴⁰O ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi:

—Rí xi'tsc'õji, 'ma dya ra mapjü yo, ra mapjü yo ndojo.

⁴¹Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro zät'äji, 'ma mü o jñanda e Jesús c'e jñiñi a Jerusalén, o huë'ë na ngue ja ma cja c'o mi menzumü nu. ⁴²O mama:

—Quera ri unnc'ëji ngüenda c'o mi xi'tsc'õji. Nu'ma, ri salvagueji 'ma. Pero ya tsot'ü in chögueji. ⁴³Ngue c'ua ra zädä c'o pa 'ma ra ëjē c'o nuc'üji na ü ra 'ñe dyö'büji o sanja

ra mundoji c'e jömü, ra ngārāji texe lado cja in jñiñigueji. Nguec'ua dya ra sō rí pedyeji, dya xo ra sō cjó ra cjogü ra 'ñe mböxc'üji. ⁴⁴Ra yá'tc'āji nin jñiñigueji; dya ra nguejme ne ri 'na ndojo a xes'e cja c'ü nín mindojovi. Y ra mbö'tc'üji. Na ngue dya i tsjapüji ngüenda nu nu o 'ñeme Mizhocjimi ro ē 'ñempc'eji libre.

Jesús purifica el templo

⁴⁵Nuc'ua cjanu o cjogü a mbo cja c'e templo. Cjanu o pjongü c'o pje mi pö'ö cja c'e templo, 'ñe c'o pje mi tömü. ⁴⁶O xipjiji:

—Ya t'opjü a cjava: “Nín nzungö ngue 'na ngümü c'ua ja ra dyötüji Mizhocjimi”, eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'eji na cjapcütjoji nín nzungö nza cja 'ma ri ngue o ngümü o mbē'ē c'ua ja tsjōji, embeji c'o.

⁴⁷Nuc'ua pama mi pa cja c'e templo mi xöpü c'o nte. C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjězhi na nojo, mi jodü ja rvá mbö't'üji e Jesús. ⁴⁸Dya mi tö't'üji ja rvá tsjapüji, na ngue texe c'o nte me mi mä ma dyārāji c'o jña c'o mi mama e Jesús.

La autoridad de Jesús

20 'Na nu pa, e Jesús mi xöpü c'o nte nu cja c'e templo mi xipjiji c'ü mi jyodü ro unü o mü'büji Mizhocjimi na ngue ngueje c'ü manda. O säjä c'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjězhi na nojo. ²O dyönüji e Jesús:

—Nu'tsc'e rí xitscöjme pje pjē'tsc'e c'ü in cjague yo. ¿Cjó ngue c'ü o 'ñempc'e rí tsjague yo?

³O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji: —Xo rá önnc'ügöji 'na t'önü c'ü rí xitscöji dya. ⁴¿Cjó 'ñeme e Juan ro jichi yo nte? ¿Cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, o ngueje yo nte?, embeji.

⁵Anguezeji pötü va mamatsjēji c'ua:

—'Ma rá mamaji ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, ra xitscöji: “¿Jenga dya i creoji 'ma c'ü mi xi'ts'iji e Juan?”, ra 'ñenzgöji. ⁶'Ma rá mamaji c'ü ngueje yo nte c'o o 'ñeme, ra pjacüji o ndojo yo nte. Na ngue cjapüji c'ü mi profeta e Juan, eñeji.

⁷Cjanu o ndünrüji c'ua o mamaji c'ü dya mi pārāji cjó ngue c'ü vi 'ñeme e Juan. ⁸Nuc'ua e Jesús o mama o xipjiji:

—Dya xo rá xi'tsc'öji pje pjē'tscö nguec'ua rí cjagö yo.

El ejemplo de los trabajadores malvados

⁹Nuc'ua e Jesús cjanu o zopjü c'o nte, o xipjiji 'na ejemplo:

—Bübü 'na bëzo c'ü tjē 'na juajma. O ngant'a o uva cja c'ü o juajma. Cjanu o unü c'ua media c'o ro mbēpi c'o uva. Cjanu o ma c'ua na jē; o mezhe c'ua. ¹⁰Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro jogü c'o uva, cjanu o tsja c'e lamu o ndājā 'naja o mbēppi o ma'a ja c'o ma cja'a c'o uva, ngue c'ua ro unüji c'o uva c'o mi toca. Nu c'o pēpi c'o uva, o mbārāji na puncjü c'e mbēppi c'ü cja vi säjä, cjanu o pjongüji, dya pje unüji. ¹¹Nuc'ua c'e lamu o ndājā c'ua c'ü 'naja o mbēppi. 'Ma o zāt'ā nu ja pēpji c'o uva, xo mbārāji c'ü, me go mbātāji. Cjanu o pjongüji, dya pje unüji. ¹²Nuc'ua c'e lamu cjanu o

ndajā c'ua c'ü 'naja o mbëpji. Nuc'ü, o xo'tp'üji o cji, cjanu o pjongüji.

¹³Nuc'ua c'ü o cjava c'o uva o mama: “¿Ja rga cjavügö dya? C'ü rá cjavö, rá täjä nu ín ch'igö nu me rí negö. Xa'ma ra respetaoji nu”, eñe. ¹⁴C'o pëpi c'o uva, 'ma mü o jñandaji ma ëjë c'e t'i, o pötü va mamaji c'ua: “Nujnu, ngueje nu ra zopcüji ne huerta ra tsjapü o cjava. Mö rá pö't'üji ngue c'ua rá cjavcöji ín tsjacjöji ne huerta”, eñeji.

¹⁵Nuc'ua cjanu o ma pjongüji c'e t'i cja c'e huerta, cjanu o mbö't'üji. Ya nguarü ne ejemplo. ¿Cjo in pãrãgueji pje ra tsja dya c'e lamu? ¿Pje ra tsjapü c'o pëpi c'o uva?

¹⁶C'ü ra tsja, ra ëjë ra ë mbö't'ü c'o pëpi c'o uva. Nuc'ua cja rrü unü o media c'o 'ñaja nte ra mbëpi c'o uva.

C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xopü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjëzhi na nojo, 'ma mü o dyärãji, o mamaji:

—Dya ra jyëzi Mizhocjimi ra zädä c'ua ja nzi vi mangue.

¹⁷Nuc'ua e Jesús o jñandbaji na jo o jmiji, o xipjiji:

—¿Jenga in mangueji c'ü dya ra zädä? Maco xo t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava:

Nu c'e ndojo c'ü dya go ne c'o mi jäbä c'e ngümü, ngue c'ü ot'ü ya jñumüji dya a squina c'ü, eñe.

¹⁸C'o ra pjeñe cja c'e ndojo, ixta 'huagü na jo c'o. Y 'ma ra ëjë c'e ndojo ra 'ñe zë'bi 'na nte, ixta nzhench'e 'ma c'e nte, embeji c'o.

El asunto de los impuestos

¹⁹C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xopü o ley Mizhocjimi, mi jodüji ja

rvá sö ro zürüji e Jesús. Na ngue 'ma mü o mama e Jesús c'e jña, o mbärãji c'ü mi nguetsjë anguezeji vi jyëtsiji c'o mi pëpi c'o uva. Pero dya zürüji na ngue mi süji c'o nte. ²⁰C'ü o tsjaji, o xipjiji ja nzi c'o o dyoji ro ma chëzhiji cja c'o nte c'o mi xöpü e Jesús, ro ma tsjapüji t'önü e Jesús. Xa'ma pje c'o ro mama angueze, ngue c'ua ro sö ro ngö't'üji cja c'e gobernador. Pero ro tsjapüji c'ü mi ne ro mbärãji. ²¹O mama c'ua anguezeji o xipjiji e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, rí pãrãgöjme c'ü in mamague c'o na jo, 'ñe in xöpügue na jo yo nte. In xipji c'ü na cjuana yo nte, zö pjëzhiji zö dya pje pjëzhiji. Xo rí pãrãgöjme c'ü in xöpügue c'ü na cjuana ja ga cja o 'ñiji Mizhocjimi. ²²Xitscöjme pje mama o ley Mizhocjimi. ¿Cjo na jo rá cjöt'üji o contribución c'ü örü e rey César o jiyö?, eñeji.

²³E Jesús mi pãrã c'o na s'o c'o mi cijjñiji; nguec'ua va xipjiji:

—¿Jenga chaque va 'ñe önnüji?

²⁴Jítsiji 'na merio.

O jíchiji c'ua 'na merio. O mama c'ua e Jesús:

—¿Cjó o ñi nu cuat'ü ne merio 'ñe cjó o tjü nu juns'ü?

O ndünrüji c'ua o mamaji:

—Ngueje e César.

²⁵O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü toca e César, rí unüji e César. C'ü toca Mizhocjimi, rí unüji Mizhocjimi, eñe e Jesús.

²⁶Na jo va ndünrü e Jesús, y vi dyärã c'o nte c'o ma puncjü. Nguec'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o xöpüte, dya sö pje ro chö'tp'üji angueze. O unüji ngüenda c'ü me na jo va ndünrü. O nguijñiji c'ua:

—Nunca rí ärägöji c'ü ri ña a cjanu 'na nte, eñeji.

Y dya cja pje dyönüji.

La pregunta sobre la resurrección

²⁷C'e partido c'ü mi xiji saduceo mi mamaji c'ü dya ra sö ra te yo aña. O säjä c'ua ja nzi anguezeji cja e Jesús o xipjiji:

²⁸—Xöpüte, e Moisés o dyopjü cja ín leygöji, 'ma cjó c'o ra ndü, 'ma dya be 'ñejui t'i c'ü nu su, nu'ma, c'ü nu su ra chjüntüvi 'ma c'ü 'naja o cjuarma c'e bëzo c'ü ya ndü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi ndü, je ngue o tjü c'ü ra jñusp'üvi c'e t'i c'ü ot'ü ra jmus'ü.

²⁹Nuzgøjme, mi bübüzgøjme siete bëzo c'o mi cjuarmaji. 'Naja anguezeji o chjüntü pero o ndü, dya 'ñejui t'i c'ü nu su. ³⁰Nuc'ua c'ü na yeje o cjuarma xo chjüntüvi c'e ndixü. Xo ndütjo, dya 'ñejui t'i.

³¹Je xo va cjatjonu c'ü na jñi, hasta o llega nza sieteji. O chjüntüvi c'e ndixü nza texeji. Y o ndüji, dya 'ñeji t'i. ³²Cjanu o ndü c'ua c'e ndixü.

³³'Ma ra te c'o aña ja c'o nzi gui mangue, ¿cjó ngue c'ü ra tsjapü nu su c'e ndixü? Na ngue nza sieteji nde go tsjapü o suji, eñe c'o saduceo.

³⁴O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Yo nte cja ne xoñijömi chjüntüji. Xo 'ñe c'o o t'iji chjüntpüji. ³⁵Yo nte, dya texeji ra teji ra ma ngärãji a jens'e; nguextjo c'o ya rguí jogü cja jmi Mizhocjimi. 'Ma ra te c'o, dya ra chjüntüji, dya cjó xo ra chjüntpüji. ³⁶Na ngue dya cja ra ndüji. Nguec'ua ri chjëntjui c'o o anxe Mizhocjimi c'o dya chjüntü ni ri tñ. Y ri chjëntjui nza cja Mizhocjimi, na ngue

ya rguí tetjoji ya rguí bübütjoji na yeje. ³⁷Ixi 'ñetsetjo cja o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, c'ü ra te c'o aña. Ngue cja c'e pasaje nu ja mama c'ü mi tjë c'e bidyi. O dyopjü ja va mama Mizhocjimi. O mama a cjava: “Ngue o Mizhocjimizü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob”, eñe Mizhocjimi cja c'o o dyopjü e Moisés. ³⁸Mizhocjimi dya ngue o Mizhocjimi c'o aña, ngue o Mizhocjimi c'o bübütjo. Ngue c'ua ixi 'ñetsetjo, zö ya ndü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, pero bübütjoji y ra tetjoji, eñe e Jesús.

³⁹Nuc'ua ja nzi c'o fariseo o xipjiji c'ua e Jesús:

—Xöpüte, me na jo gui mangue, embeji.

⁴⁰Dya cjó cja rezga pje xe ro dyönü e Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

⁴¹O mama c'ua e Jesús o xipjiji: —C'o xöpü o ley Mizhocjimi mamaji e Cristo ri mboxbëche cja e David. ⁴²Maco nguetsjë e David o dyopjü a cjava cja Salmo:

Mizhocjimi o zopjü c'ü ín

Jmugö o xipji:

“Mimi cja ín jodyëgö.

⁴³Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpü yo nuc'ü na ü”, eñe Mizhocjimi cja c'o o dyopjü e David.

⁴⁴E David o nädä e Cristo o mama: “Ngue ín Jmugö”, eñe. ¿Pje ne ra mama c'ü ri mboxbëche e Cristo cja e David 'ñe c'ü xo ri ngue o Jmu?, eñe e Jesús va xipji c'o nte.

Jesús acusa a los maestros de la ley

⁴⁵Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o o discípulo; ma dyärä c'o nte. ⁴⁶O xipjiji:

—Rí pjötpüji nguenda cja yo xöpü o ley Mizhocjimi. Anguezeji cjaüpüji na noji ga nzhodüji na maja o bituji. Me xo neji cjö ra mbësp'iji t'ecjañöümü rgá zenguaji cja o chöjmü. 'Ma pöji cja nintsjimi, me juajnüji o lugar c'o na jo ja ra mimiji, ngue c'ua yo nte ra jñandaji anguezeji ra mamaji me na joji. Y 'ma go tsjaji o mbaxua, me xo juajnüji o lugar c'o me na jo. ⁴⁷Anguezeji jünbüji c'o pë's'i yo ndixü yo ya ndü nu xîra. Pero me cjaüpüji na joji; me mezhe ga dyötüji Mizhocjimi. Na ngue c'ü ni tsjaji c'o na s'o, Mizhocjimi ra tsjapü xenda ra sufreji que na ngue 'ma dya ri xöpüteji.

La ofrenda de la viuda pobre

21 Nuc'ua e Jesús o jñanda c'o rico mi junt'uü o merioji cja c'e caja nu ja mi mbeñeji Mizhocjimi. ²Xo jñanda o ëjë 'na ndixü c'ü mi pöbre c'ü ya vi ndü nu xîra, o 'ñe jñunt'uü yeje merio c'o dya nda mi muvi. ³O mama c'ua e Jesús: —Dyäräji na jo c'ü rá xi'tse'öji. C'o yeje merio c'o o jñunt'uü ne ndixü nu pöbre, xenda ni muvi a jmi Mizhocjimi que na ngue c'o o jñunt'uü yo 'ñaja. ⁴Yo rico o mbeñeji Mizhocjimi o unüji c'o vi mboncjü. Nu ne ndixü o unü texe c'o mi jün c'o rví ma ndöümü c'ü ro zi, eñe.

Jesús dice que el templo será destruido

⁵Mi bübü ja nzi c'o o mama ja ma cja c'e templo. O mamaji c'ü me ma

zö c'o ndojo c'o vi dyät'äji c'ü; me xo ma zö c'o mi dornao c'e templo c'o vi unü c'o nte. O mama c'ua e Jesús:

⁶—Nujyo in jandaji, ra zädä c'o pa 'ma dya cja ra jyäns'ä yeje ndojo c'o dya ra yät'ä.

Señales antes del fin

⁷O mamaji c'ua:

—Xöpüte, ¿jinguä ra zädä yo? ¿Pje ma señal c'ü rá jandajme ngue c'ua rá päräjme 'ma ya ri ngue ra zädä yo?

⁸O ndünrü c'ua e Jesús:

—Pjötüpüji nguenda c'ü dya rí creogueji c'o ra 'ñe dyon'c'üji. Ra ëjë na puncjü c'o ra jñüncügö ín chjü, ra mamaji ngueje Cristo anguezeji. Y bübü c'o ra mama c'ü ya ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijöümü. Dya rí cheñeji anguezeji. ⁹Y rí dyäräji ri cjaji o chü. Xo ra mbezheji ya ri cjaji o chü. Dya rí sügueji, na ngue ni jyodü ra zädä a cjanu. Pero dya be ra nguins'i ne xoñijöümü.

¹⁰O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Yo país ra chüji co yo 'ñaja país. C'o rey ra chüji co c'o 'ñaja rey. ¹¹Ra mbi na zëzhi ne xoñijöümü. Y na puncjü o jñiñi ja c'o ra sufreji o tjijmi 'ñe na puncjü o jñiñi c'o ra nzhodü o ngueme c'o me na s'ëzhi. Ra jñandaji a jens'e c'o nunca jandaji nguec'ua me ra züji.

¹²'Ante c'ü ra zädä yo, ra zü'c'üji yo nte ra tsja'c'üji c'ü rí sufregueji. Ra zints'iji cja yo nintsjimi ra jñün'c'üji nguenda ra pantc'aji a pjörü. Y ra zints'iji cja yo rey 'ñe yo gobernador. Nujyo, ra tsja'c'üji yo, na ngue c'ü ri ejmezüji y ri nänngäji

ín chjügö. ¹³Ma ra zints'iji a cjanu cja c'o pje pjëzhi, ra sô rí xipjiji ja ga cjazgö. ¹⁴Ixtí jñunt'ü in mü'büji c'ü dya ni jyodü rí tsjijñiji ja rgui chjünrüji, ante c'ü ra jñün'cüji ngüenda. ¹⁵Na ngue nutscö rá da'cüji o jña c'ü rí mangueji, 'ñe o pjeñe. Nguec'ua c'o nucl'üji na ü, dya ra sô pje ra xi'ts'iji. Dya xo ra sô ra xi'ts'iji: “Dya cjuana c'ü in mangueji”, ra 'ñents'ejji. ¹⁶Bübü 'ma ri ngue nin tataji 'ñe nin nanaji ra zints'iji cja c'o pje pjëzhi. Bübü 'ma ri ngue nin cjuarmaji o ngue 'na in dyocjeji, o ngue 'na c'ü in jogueji. Bübüts'üji c'o ra mbö't'üji. ¹⁷Texeji ra nucl'üji na ü, na ngue nu'tsc'ejji ri ejmezüji y ri nänngäji. ¹⁸Pero dya ra sô pje ra tsja'cüji, 'ma dya ra ne Mizhocjimi, ni ri ngue 'naja in ñixteji ra ndö't'üji. ¹⁹Zö ra tsja'cüji yo, pero 'ma rí sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi, rí bübütjogueji 'ma.

²⁰'Ma rí jñandaji c'ü ya ri cārā o tropa texe lado a Jerusalén, ngue 'ma rí pārāgueji 'ma c'ü ya ra zādā ra yä't'äji. ²¹'Ma rí jñandaji a cjanu, nu'tsc'ejji ri cārāji a Judea rí c'ueñe rí möji cja t'jeje. Nu'tsc'ejji ri cārāji mero a Jerusalén, rí pedye rí möji. Nu'tsc'ejji ri cārāji cja in juancjeji ri pëpjiji, dya cja rí nzhogüji a Jerusalén; ixtí möji. ²²C'o pa c'o, yo nte ra sufreji na ngue c'o na s'o c'o vi tsjaji. Ra zādā c'o t'opjü o jña Mizhocjimi. ²³Juejme c'o ri ndunte 'ñe c'o ri jötü o lëlä c'o pa c'o. Me ra sufreji va a Judea texeji; Mizhocjimi ra castigao yo nte. ²⁴Cārā c'o ra mbö't'üji co tjëdyi. Cārā c'o ra dyëdyji cja c'o nan'ño país. C'o dya menzumü a Jerusalén, ngueje c'o ra manda nu, hasta 'ma ra zādā c'ü

ya mama Mizhocjimi c'ü dya cja ra mandaji.

Cómo vendrá el Hijo del Hombre

²⁵'Ra jñandaji c'o nunca jandaji, na ngue nan'ño rgá jñetse e jyarü 'ñe e zana 'ñe yo seje. Y cja ne xoñijömü me ra yu'u na jens'e yo mar rgá pjö's'ü e ndeje. Nguec'ua yo nte, me ra züji, dya ra mbārāji pje ra tsjaji. ²⁶Me ra jyoji na ngue c'ü me ri süji c'o xe ra zādā. Na ngue yo bübü a jens'e ra pötü c'ü dya ri nza cja 'ma ot'ü. ²⁷Nuc'ua ra jñandgöji rva ëcjö cja ngömü, ra jñandgöji c'ü me rrā zëtsi 'ñe rrā zözü. ²⁸'Ma ra mbürü ra zādā yo, me rí mäji rgui chepquegöji. Na ngue dya cja ra mezhe rá 'ñe empce'öji libre c'o ri sufregueji.

²⁹O sido o ña e Jesús o xipjiji: —Tsijñiji ja ga cja c'e za'a c'ü ni chjü higo, 'ñe yo pje nde ma za'a. ³⁰'Ma in jandaji ya peje o xi, in pārāji ya ra ëjë c'o pa 'ma ra paja ne xoñijömü. ³¹Je xo rga cjatjonu, 'ma rí jñandaji c'ü ya ra zādā yo rí xi'tsc'öji, rí pārāgueji 'ma c'ü ya rá mandagö nutscö o 'ñevgüegö Mizhocjimi.

³²Dyārāji na jo c'ü rá xi'tsc'öji dya. C'o ri cārā c'o pa c'o, dya ra ndü texe c'o, hasta 'ma cja ra zādā texe yo rí xi'tsc'öji. ³³Ra nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijömü, pero nín jñagö nunca ra nguarü nu.

³⁴Pjötüpüji na puncjü ngüenda c'ü dya rí mápäji yo bübü cja ne xoñijömü, nza cja c'o si o t'apjü cja na tiji. Dya xo rí mamaji ja rgui chöt'üji pje rí siji 'ñe pje rí jyeji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra meze in mü'büji. Nguec'ua 'ma ra zādā c'e pa 'ma rá

əcjō na yeje, dya ri tepqueji. ³⁵Ma ra əcjē c'e pa, ra sufre texe yo cārā cja ne xoñijōmū c'o dya ri tepque. ³⁶Nu'tsc'eji rí chepqueji. Rí sído rí dyōt'ūji Mizhocjimi ra dya'c'ūji rí zēzhgueji, ngue c'ua dya rí sufreji c'o ra zādā. Y ngue c'ua 'ma rá əcjō na yeje cja Mizhocjimi, 'ma rá jūn'c'ūji ngüenda, dya pje rá tō'tc'ūji.

³⁷Ma ndempa e Jesús mi xōpū cja c'e templo. 'Ma xōmū mi pedye mi pa oxū cja c'e t'eje c'ū ni chjū Olivos. ³⁸Ma xōrū, ts'li mi 'ñeje c'o nte cja c'e templo, ma ē ätpäji o jña.

Conspiración para prender a Jesús

22 Ya mi ngue ro zādā c'e mbaxua c'ū mi chjū Pascua, 'ma mi siji o tjōmēch'i i c'o dya mi bāns'ä. ²C'o ndambōcjimi 'ñe c'o mi xōpū o ley Mizhocjimi mi ne ixto mbō't'ūji e Jesús. Pero mi sūji c'o nte. Nguец'ua me mi jodū ja rvá sō ro mbō't'ūji.

³C'ū dya jo mi dyojui e Judas Iscariote c'ū mi ngue 'naja c'o doce o discípulo e Jesús. O 'ñünbū o mü'bū e Judas. ⁴Nuc'ua e Judas o dyätā c'ū dya jo, o ma cja c'o ndambōcjimi 'ñe c'o comandante cja c'e templo, o ma ñaji ja rvá tsja e Judas ngue c'ua anguezeji ro sō ro zürūji e Jesús. ⁵Anguezeji me co mäjji c'ua, o mamaji c'ū ro ngō't'ūji e Judas. ⁶Nuc'ua e Judas o mama c'ū ro tsja ja c'o nzi va xipjiji. Nuc'ua mi jodū ja rvá zidy anguezeji nu ja c'o ma bübü e Jesús, ngue c'ua ro sō ro zürūji e Jesús 'ma dya ri cārā c'o nte.

La Cena del Señor

⁷O zādā c'ua c'e pa 'ma mi jyodū ro mbō't'ūji 'na ts'imē c'ū ro zaji c'ū

rví pjongüji c'e mbaxua. Xo ro ziji o tjōmēch'i c'o dya mi bāns'ä. Tsjē'ma mi cjaji a cjanu. ⁸Nuc'ua e Jesús o ma't'ū e Pedro 'ñe e Juan o xipjivi: —Mēvi ma dyät'ävi o jñōnū ngue c'ua rá süpcōji ne mbaxua.

⁹O ndünrū c'ua anguezevi o dyönüvi:

—¿Ja ngue c'ua in ne rá sigōji, ngue c'ua rá ma ät'äbe?

¹⁰O ndünrū c'ua e Jesús o xipjivi:

—Dyärävi c'ū rí xi'ts'ivi. 'Ma rí sät'ävi cja c'e jñiñi, rí chjēji 'na bēzo c'ū ri tunū 'na xājñā o ndeje. Rí möji angueze, xo rí tsjogüvi cja c'e ngumū nu ja ra cjogü angueze. ¹¹Rí xipjivi c'ua c'e bēzo c'ū menzumū nu: “C'ū rvá əcjōbe, mama c'e xōpüte rá ē xi'ts'ibe, ¿ja bübü c'e cuarto nu ja ra mimi co c'o o discípulo ra ziji c'ū rguí züpüji ne mbaxua?” Je rga cjanu rguí xipjivi c'e menzumū. ¹²Nuc'ua angueze ra jí'ts'ivi 'na jyāxcumū c'ū na nojo c'ū ya bübü texe c'o ni jyodū. Nguеje nu rí dyät'ävi o jñōnū nu, eñe e Jesús.

¹³Anguezevi o mēvi c'ua, o ma chōt'üvi c'ua ja nzi va xipjivi. O dyät'ävi c'ua o jñōnū c'o ro ziji rvá züpüji c'e mbaxua.

¹⁴Nuc'ua 'ma mü o zādā c'e hora c'ū ro ziji c'e jñōnū, o mimi c'ua e Jesús cja c'e mexa. Xo 'ñe c'o o discípulo. ¹⁵O mama c'ua e Jesús: —Me rí negō c'ū 'natjo c'ua rá siji c'ū rga süpcōji ne mbaxua ante c'ū rá sufregō. ¹⁶Rí xi'tsc'ōji, dya cja rá sigō c'ū rga süpcō ne mbaxua; ya ra mbōtcüji ja c'o nzi ga mbō't'ūji o ts'imē c'o ni züpüji ne mbaxua. Nuc'ua, ngueje nu ja manda Mizhocjimi cja rá sigōji na yeje 'ma.

¹⁷O ndū c'ua 'na vaso, cjanu o unū 'na pōjō Mizhocjimi. O mama c'ua:

—Chūji nu, rí siji in texeji. ¹⁸Rí xi'tsc'ōji, dya cja rá sigō o ndeje o uva hasta 'ma ra zādä c'ü rá mandagō nutscō o 'ñevguegō Mizhocjimi, embeji c'o discípulo.

¹⁹Cjanu o jñū c'ua 'na tjōmēch'i o unū 'na pōjō Mizhocjimi. Cjanu o xēnbi c'ua c'o o discípulo, o xipjiji:

—Nujnu ngue ín cuerpogō nu. Co nín cuerpogō, rá päjt'ägōji c'ü rvi chūji. Nu na cjagueji dya, dya rí jyombeñe rí tsjagueji nu, ngue c'ua rí mbenzgōji, eñe.

²⁰Nuc'ua 'ma ya vi nguarü vi ziji c'e tjōmēch'i, e Jesús xo ndū c'e vaso. O yepe o unū 'na pōjō ja c'o nzi va jñū c'e tjōmēch'i. Cjanu o xipji c'o o discípulo:

—Nujnu ngue ín tsjigō nu. C'ü rga pjödü ín tsji rá tūgō, ngue c'ü rgui pārāgueji c'ü ra perdonaots'üji Mizhocjimi ja c'o nzi va mama.

²¹Tsjijnñiji c'ü rá xi'tsc'ōji. Nu c'ü ra nzhögügō cja o dyē yo nte ngue c'ua ra mbötçüji, ngueje 'naja yo rrā sigōji o xēdyi. ²²C'ü rvā ēcjö cja Mizhocjimi, ngue c'ü ra mbötçüji ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Pero juejme ne bëzo nu ra nzhögügō. Ra tsjapü Mizhocjimi me ra sufre nu.

²³Nuc'ua anguezeji pötü va dyönüji cjó mi ngue anguezeji c'ü ro tsja a cjanu ro nzhö e Jesús.

Se discute quién sería el más importante

²⁴C'e xōmü, c'o discípulo o zōji o jña cjó mi ngue anguezeji c'ü ro tsja xo'ñi. ²⁵Nuc'ua o mama e Jesús o xipjiji:

—C'o o rey c'o nte c'o dya ma't'ü Mizhocjimi, me mandaji yo nte. Me xipjiji c'ü pje ra tsja yo nte, maco ne c'o rey c'ü ra xiji me na jonteji.

²⁶Nu'tsc'eji, dya je rga cjatsc'eji nu. Bübüts'üji c'o ra ch'unü ra mbēzhiji na nojo, pero ni jyodü ra pjōsteji nza cja 'na t'i c'ü xe sëbi. Zö bübütsc'eji c'o ra mandatsc'eji, pero ni jyodü ra mböxc'üji nza cja 'ma ri ngue 'na mbēpji. ²⁷¿Ja ngue c'ü mamaji c'ü xenda na nojo? ¿Cjo ngue c'ü mimi cja mexa ga zi o xēdyi, o ngue c'ü sirve o jñōñü? Ngueje c'ü mimi cja mexa. Maco rí pjōstegō a ndetsc'eji.

²⁸Zö dya ätcägō yo nte, zö me nugüji na ü, pero nu'tsc'eji sido in nzhodüji co nuzgō. ²⁹Nguec'ua rí da'c'ü rí mandaji, ja c'o nzi va dyacügō mi Tatagō. ³⁰'Ma rá mandagō, nu'tsc'eji rí mimiji co nuzgō rá siji o xēdyi. Y rí tsjaji juesi rí jñūnpüji ngüenda c'o ín menzumüji a Israel c'o tsja cja c'o doce estado.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³¹Xo mama c'ua e Jesús c'ín Jmugōji:

—Nu'tsc'e Simón, dyärä na jo c'ü rí xi'tsc'ö. E Satanás c'ü dya jo, o ch'unü sjētsi ra zöc'üji in texeji. Ne angueze rí xōgueji co nuzgō rí pjöt'üji, nza cja ga mböt'ü o paxa 'ma pitsiji o ndēxü. ³²Nu'tsc'e Simón, rí pārāgō ra mezhe 'na ndajme ra ndö'c'ü c'ü dya jo. Pero ró ö'tc'ü Mizhocjimi c'ü rí sido rí creozügō. 'Ma ra nzhögü in mü'bügue, rí pjös'ü yo nin cjuarma xo ra zēzhiji.

³³O ndünrū c'ua e Simón Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rí búbü dispuesto rá mēgövi, zö ra pantcavi a pjörü. Xo rí búbü dispuesto rá tügö co nu'tsc'e.

³⁴E Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Pedro, rí xi'ts'i, ante c'ü ra hué o tare, ya na jñi rgui mamague c'ü dya in pácägö.

Se acerca la hora de prueba

³⁵O sido o ña e Jesús o xipji c'o discípulo:

—'Ma i möcjeji i ma zopjüji yo nte, ró xi'tsc'öji c'ü dya i tsanaji o mape, ni xo i jñünüji o merio. Xo ró xi'tsc'öji c'ü dya i tsidyji c'o ri chin'ch'iji. ¿Cjo pje c'o o bē'ts'iji ma?

O ndünrú c'ua anguezeji o mamaji:

—Iyö, dya pje bētsijme.

³⁶O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Nudya, c'o cājāts'üji mape ra ngana c'o. Xo rí jñünüji o merio. Na ngue dya cja ra recibidots'üji nza cja 'ma ot'ü. C'o dya jün o tjēdyi, ra mböji c'ü tēji ra ndömüji. ³⁷Na ngue rí xi'ts'iji c'ü ni jyodü ra zādä o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava rá sufregö: “Yo nte ra mamaji c'ü me na s'o c'ü”, eñe. Jā, ni jyodü ra zādä texe c'ü ya t'opjü ja rga sufregö.

³⁸O mama c'ua c'o discípulo:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, búbü va yeje tjēdyi.

O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Na jotjo co nujyo.

Jesús ora en Getsemaní

³⁹Cjanu o mbedye c'ua e Jesús o ma cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, o ma'a ja c'o nzi ma cja o tjürü. Xo möji co c'o o discípulo. ⁴⁰'Ma mü o

zāt'äji cja c'e t'eje, o mama c'ua e Jesús o xipji:

—Dyötüji Mizhocjimi c'ü dya rí dyätäji c'ü dya jo 'ma ra zöc'üji, embeji c'o.

⁴¹Nuc'ua cjanu o xögü co anguezeji, o ma c'ua na ts'ijē, nza cja 'ma ja c'o sobü 'na ndojo 'ma cjó c'o pana. O ndünijöümü c'ua va dyötü Mizhocjimi. ⁴²O mama:

—Mi Tatats'ügö. 'Ma rí ñegue, rí ts'a's'ü c'ü dya ra zādä c'ü rá sufregö. Pero dya rí tsjague c'ua ja rgá negö; tsjague c'ua ja nzi gui ñegue, eñe.

⁴³O 'ñetse c'ua 'na anxe c'ü vi 'ñeje a jens'e cja Mizhocjimi, o 'ñe tsjapü o zēzhi e Jesús. ⁴⁴Me ma sufre e Jesús. Xe ma ötü Mizhocjimi co texe o mü'bü. Q jenzhe, me ma puncjü ma mbibi a jömü nza cja o cji.

⁴⁵Nuc'ua 'ma mü o nguarü o dyötü Mizhocjimi, o böbü. Cjanu o ma c'ua nu ja mi búbü c'o o discípulo. O chöt'üji ma iji, na ngue c'o mi cjiññiji ro sufre e Jesús. ⁴⁶O mama c'ua e Jesús o xipji:

—¿Jenga in ñejeji? Rí ñangaji rí dyötüji Mizhocjimi, ngue c'ua dya rí dyätäji c'ü dya jo, 'ma ra zöc'üji.

Llevan preso a Jesús

⁴⁷'Ma xe ma ña e Jesús, o sājā c'ua na puncjü o nte. Mi ot'ü a xo'ñi c'ü mi chjü e Judas c'ü mi ngejeje 'naja c'o doce discípulo. Cjanu o chēzhi c'ua cja e Jesús cjanu o zü'tp'ü o jmi. ⁴⁸Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Judas. Rvā ēcjö cja Mizhocjimi. Maco va ē sütcü ín jmi ngue c'ua yo va dyocjeji ra mbäcöji

nguetscö e Jesús, ngue c'ua ra zinzgöji.

⁴⁹C'lo mi dyoji e Jesús, 'ma mü o jñandaji c'ü ya ro zidyiji e Jesús, o xipjiji c'ua:

—¿Cjo na jo rá ya'büjme co tjëdyi yo?

⁵⁰Cjanu o tsja c'ua 'na c'lo discípulo o ya'bü 'na tjëdyi 'naja c'lo o mbëpji c'ü mi mero ndamböcjimi, o jñüpcü o ngö cja o jodyë. ⁵¹O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—Iyö. Jyëziji ra tsjacüji c'ua ja c'lo nzi ga neji, embeji c'lo discípulo.

Nuc'ua e Jesús o jopcü c'ua c'ü o ngö c'e mbëpji. ⁵²Nuc'ua e Jesús cjanu o zopjü c'lo ndamböcjimi, 'ñe c'lo comandante cja c'e templo, 'ñe c'lo 'ñaja c'lo pje mi pjëzhi c'lo vi 'ñe zidyi e Jesús, o xipjiji:

—¿Jenga in cjagueji a cjanu? I pedyeji cja c'in jñiñaji va ë sücöji nza cja 'ma ri nguezgö 'na mbë, va jünji in chjëdyiji 'ñe in ngarroteji.

⁵³Pama mi bünc'öji co nu'tsc'eji cja c'e templo, maco dya mi sücügöji 'ma. Pero nudya, ngue ne hora nu ya ch'a'c'üji rí tsjacöji yo. Ngue ne hora nu ya ch'unü e Satanás c'ü dya jo, ra tsja ja c'lo nzi ga ne.

Pedro niega conocer a Jesús

⁵⁴Nuc'ua anguezeji o pënc'hiji e Jesús, cjanu o zidyiji cja o ngümü c'ü mi mero ndamböcjimi. 'Ma ya mi möji, e Pedro mi bëp jatjo na jë cja e Jesús. ⁵⁵'Ma mü o zät'äji, o 'ñörüji c'ua 'na sivi a nde cja c'e tji, o mimiji c'ua o pa't'üji. E Pedro xo mimi co anguezeji. ⁵⁶'Na ndixü c'ü mi mbëpите nu, o jñandaji e Pedro mi junrü cja o jya'stü c'e sivi. O nguin'chp'i c'ua o jmi, cjanu o mama:

—Nujnu, nde mi dyoji e Jesús.

⁵⁷O ngädä c'ua e Pedro o mama: —Dya rí pärägö nu.

⁵⁸Dya mezhe c'ua, c'ü 'naja nte o jñanda mi junrü nu e Pedro, cjanu o xipji:

—Xo ngue'tsc'e 'naja c'lo nde mi dyoji e Jesús.

O mama c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e bëzo, dya nguetscö.

⁵⁹O mezhe c'ua 'na hora, cjanu o mama c'ua c'ü 'naja:

—Na cjuana rí pärägö, ne bëzo nu, nde mi dyoji e Jesús. Xo menzumü a Galilea nu.

⁶⁰O mama c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e bëzo, dya rí pärägö c'ü in mangue.

Nuc'ua 'ma mi ña e Pedro, cjanu o huë c'ua 'na tare. ⁶¹Nuc'ua e Jesús c'ü ín Jmugöji o jñandaji e Pedro. Nuc'ua e Pedro o mbeñe c'lo jña c'lo vi xipji c'in Jmugöji: “Ante c'ü ra huë o tare, ya na jñi rgui mamague c'ü dya in päcägö”, vi 'ñeñe. ⁶²Nuc'ua e Pedro o mbedye a tji, me go huë co texe o mü'bü.

Se burlan de Jesús

⁶³C'lo bëzo c'lo mi pjörü e Jesús, me mi cja püji burla e Jesús, y mi päräji. ⁶⁴Cjanu o ngo'tp'üji o ndö co 'na ts'imbayo. Cjanu o ya'büji o jmi, o xipjiji:

—'Ma o 'ñempc'e Mizhocjimi, mamague cjó ngue c'ü o mbäräts'ü, embeji.

⁶⁵Y pje c'lo nde mi xipjiji ma zadüji.

Jesús delante de la Junta Suprema

⁶⁶Nuc'ua 'ma ya mü o jyans'ü, o jmurü c'ua c'lo tita c'lo pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi, 'ñe c'lo ndamböcjimi, 'ñe c'lo mi xöpü o ley Mizhocjimi. O

zidyiji c'ua e Jesús nu ja ro jñünpüji nguenda. O jñünpüji c'ua nguenda o xipjiji:

⁶⁷—¿Cjo ngue'tsc'e e Cristo?

Xitsijme.

O ndünrú c'ua angueze o xipjiji:

—Zö ro xi'ts'liji, pero dya in creozüji. ⁶⁸Nu 'ma xo ro önnc'ügöji, dya xo ri chjünrügueji. Dya xo ri xäcäzüji. ⁶⁹Nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi, dya ra mezhe rá ma mimi cja o jodyë Mizhocjimi c'ü me na zëzhi.

⁷⁰Texeji o mamaji c'ua:

—¿Cjo ngue'tsc'e o T'its'üi

Mizhocjimi 'ma?

O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Jã, nguezgö c'ua ja vi mangueji.

⁷¹Anguezeji o mamaji c'ua:

—¿Pje xe ni jyodü o testigo?

Nuzgötsjëji ró äräji c'o o mama.

Jesús ante Pilato

23 Cjanu o böbüji c'ua texeji, cjanu o zidyiji c'ua e Jesús cja e Pilato. ²O mbürü o xipjiji e Pilato c'ü vi tsja na s'o e Jesús, o mamaji:

—Nu ne bëzo nu, ró tö'tp'üjme mi onpü yo ín menzumügöjme, mi xipjiji c'ü dya cja ra dyätäji c'ü in gobiernogue. Mama c'ü dya rá cjö't'üjme o contribución e César. Xo mama c'ü nguetsjë angueze e Cristo c'ü te'be yo nte ra manda.

³O mama c'ua e Pilato o xipji e Jesús:

—¿Cjo in reygue cja yo menzumü a Israel?

O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Jã, nguetscö c'ua ja vi mangue.

⁴Nuc'ua e Pilato, o xipji c'o ndamböcjimi 'ñe c'o nte:

—Dya pje rí tö'tp'ügö c'o na s'o ne bëzo nu.

⁵C'o ndamböcjimi 'ñe c'o nte, sido mi xipjiji e Pilato c'ü vi tsja na s'o e Jesús, o mamaji:

—Nujne bëzo nu, xöpü yo nte texe cja yo ín jñiñgöjme. O mbürü a ma a Galilea. Nuc'ua ma ějë ma xöpü texe cja yo jñiñi hasta 'ma cja mü o säjä a 'ñeva a Jerusalén, xo xöpü va. Nguец'ua yo nte ne ra tsjaji o chü, dya cja ra dyätäji in gobiernogue, mi eñeji ma ngöt'üji e Jesús.

Jesús ante Herodes

⁶Nuc'ua e Pilato 'ma mü o dyärä c'o vi mamaji, cjanu o tsja c'ua t'önü:

—¿Cjo menzumü a Galilea ne bëzo?

⁷Nuc'ua e Pilato, 'ma mü o mbärã c'ü je mi menzumü e Jesús a Galilea, o manda c'ua ro zidyiji e Jesús cja e rey Herodes c'ü mi bübü a Jerusalén c'o pa c'o. Na ngue ngueje e Herodes c'ü mi manda a Galilea. ⁸Nuc'ua e Herodes, 'ma mü o jñanda e Jesús, me co mäjä na puncjü. Na ngue ya vi mezhe mi ne ro jñanda, na ngue mi ärä c'ü me mi näntji e Jesús. Mi te'be c'ü ro tsja e Jesús o señal c'o me na nojo, ngue c'ua ro jñanda. ⁹Nguец'ua va tsjapü na puncjü t'önü e Jesús. Pero dya go ndünrú. ¹⁰Xo mi cãrä nu c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Me mi ñaji ma ngöt'üji e Jesús. ¹¹E Herodes 'ñe c'o o tropa, me mi mbäxtjoji e Jesús mi cjapüji menu. Cjanu o jyecheji c'ua 'na bitu c'ü me mi muvi, c'ü mi nza cja c'o je'e o rey. Nuc'ua cjanu o manda o zidyiji na yeje cja e Pilato. ¹²E

Pilato ñe e Herodes ot'ü mi üvi.
Pero c'e pa c'ü, o jovi.

Jesús es sentenciado a muerte

¹³Nuc'ua e Pilato o zojnü texe c'o ndamböcjimi ñe c'o 'ñaja c'o mi pjëzhi na nojo ñe c'o nte. ¹⁴O xipjiji:

—Nu'tsc'eji i sinquigöji ne bëzo nu, i xitsiji c'ü onpü yo nte ngue c'ua ga ne ra tsjaji revolución. Pero dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Ró önügö na jo ne bëzo; i dyäräji in texeji. Dya pje ró tö'tp'ügö c'o in mangueji.

¹⁵Ni xo ri ngue e Herodes, dya pje xo chö'tp'ü nu. Nguéc'ua va manda i sigueji na yeje a ñeva. Dyäräji na jo. Dya pje tsja c'o na s'o ne bëzo, c'o rga pö't'üji. ¹⁶Pero ante c'ü rá eme libre, rá manda ra jyüt'üji o chirrio, eñe e Pilato.

¹⁷Tsjë'ma mi cjaji c'e mbaxua c'ü mi chjü Pascua, y tsjë'ma mi cja c'o nte mi ötüji e Pilato ro ñeme libre 'na bëzo c'ü ma o'o a pjörü. Nuc'ua e Pilato mi eme c'ua libre c'e nte. ¹⁸C'o ndamböcjimi ñe c'o nte, dya neji c'ü ro ñemeji libre e Jesús. Nguéc'ua va mapjüji texeji o mamaji:

—Pö't'ü ne bëzo. Rí negöjme rí ñeme libre e Barrabás, eñe c'o.

¹⁹E Barrabás vi pant'aji a pjörü na ngue vi pjütü 'na chü a Jerusalén, vi chüji c'e gobierno, y mi pö't'ü o nte. ²⁰E Pilato ndo zopjütjo na yeje c'o nte, na ngue mi ne ro ñeme libre e Jesús. ²¹Pero anguezeji o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Chät'äji cja ngronsi, chät'äji cja ngronsi.

²²Nuc'ua c'ü na jñi, o mama c'ua e Pilato o xipjiji:

—¿Pje ni mbë c'ü o tsja c'ü na s'o? Dya pje rí tö'tp'ügö c'o na s'o c'ü rga pö't'üji. Pero ante c'ü rá eme libre, rá manda ra jyüt'üji o chirrio, eñe.

²³Pero c'o ndamböcjimi ñe c'o nte sido mi mapjüji na jens'e, sido mi mamaji c'ü mi jyödü ro ndät'äji e Jesús cja ngronsi. O ndöji na ngue sido mi mapjüji. ²⁴Nguéc'ua e Pilato o mama c'ü ro tsja ja c'o nzi ma dyörü anguezeji. ²⁵O ñeme c'ua libre c'e bëzo ja c'o nzi ma dyörüji; maco vi tsja c'o na s'o. C'ü vi pant'aji a pjörü, ngue c'ü vi pjütü 'na chü ñe mi pö't'ü o nte. E Pilato xo manda c'ü ro ndät'äji e Jesús ja c'o nzi ma neji.

La crucifixión

²⁶Ma ya mi sidyiji e Jesús ro ma ndät'äji cja ngronsi, o pëñch'iji 'na bëzo c'ü mi menzumü a Cirene c'ü vi ñeje cja juajma. Nuc'ü, mi chjü Simón c'ü. O tsjapüji e Simón ro nduns'ü c'e ngronsi ro bëpja cja e Jesús.

²⁷Mi bëpja ma möji na puncjü o nte. Na puncjü c'o ndixü me mi ndumüji ma huëpji e Jesús. ²⁸E Jesús o jñanda c'o ndixü o xipjiji: —Nu'tsc'eji ndixü in menzumüji a Jerusalén, dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Dya rí huëji por nutscö; huëtsjëgueji ñe rí huëpji in ch'igüjeji. ²⁹Na ngue ra zädä c'o pa 'ma me rí sufregueji. Nguéc'ua ra mamaji: “Xenda rvá jo 'ma dya ro muxt'i yo ndixü ñe 'ma dya ro ndunteji ñe 'ma dya ro jötüji o lëlé”, ra ñeñeji. Na ngue ra sufreji na puncjü. ³⁰Nuc'ua ra mama c'o nte: “Quera ro yëbi yo t'eje ñe yo ts'it'eje ro ndivguiji. Xe na jo que na

ngue c'ü rá sufregöji yo na s'ëzhi", ra 'ñeñeji. ³¹Nutscö, zö dya pje ró cjagö, pero rá sufregö na puncjü. Nadya yo menzumü va yo tuns'ü na puncjü o nzhubü, ¿pje ra tsjapüji yo?, eñe e Jesús.

³²Ma mü o zidyiji e Jesús, xo mi sidyiji yeje bëzo c'o xo ro ndät'äji cja ngronsi. Nuc'o, vi tsja na s'o c'o. ³³Nuc'ua 'ma mü o zät'äji nu ja mi chjü T'ejeneñinte, o ndät'äji cja ngronsi nu, e Jesús 'ñe c'o vi tsja na s'o. 'Naja c'ü o ndät'äji cja ngronsi cja a lado o jodyë e Jesús; 'naja c'ü o ndät'äji c'ü 'nanguarü. ³⁴O mama c'ua e Jesús:

—Mi Tatats'ü in bübü a jens'e, rí ö'tc'ü rí perdonaogue yo. Na ngue dya päräji c'ü cjacü yo, eñe.

Nuc'ua c'o tropa o eñeji cjó ngue c'ü ro tsjapü o cjava c'o o bitu e Jesús. ³⁵C'o nte mi böbü mi jandaji e Jesús. Anguezeji 'ñe c'o pje mi pjëzhi, me mi cjapüji burla e Jesús mi mamaji:

—Maco mamaji o mbös'ü na puncjü o nte nu, maco dya sö ra 'ñemetsjë ra dagü cja ne ngronsi. Maco mi mama ngueje nu o juajnü Mizhocjimi ra manda, maco dya dagü dya cja ne ngronsi, eñeji.

³⁶C'o tropa xo mi cjapüji burla e Jesús. Mi chëzhiji cja o jmi e Jesús, mi unüji ro zi o vino c'o dya nda ma jo. ³⁷Mi xipjiji:

—Nu 'ma ngue'tsc'e o rey yo menzumü a Israel, ts'ügütsjë dya, dyagü cja ne ngronsi.

³⁸A xes'e cja o ñi c'e ngronsi, mi cuat'ü 'na xiscömü c'ü mi t'opjü o letra c'e jña griego, 'ñe o latín 'ñe hebreo. Mi t'opjü a cjava: “Nujnu, o Rey yo menzumü a Israel nu.”

³⁹Nuc'ua 'naja c'o vi tsja na s'o c'ü xo mi dät'ä nu, o zadü e Jesús o xipji:

—Nu 'ma ngue'tsc'e e Cristo, 'ñemetsjë dya, dyagü cja ne ngronsi. Xo rí 'ñevguegöbe libre.

⁴⁰O ndünrü c'ua c'ü 'naja c'ü mi dät'ä nu, o huënc'h'i o xipji:

—Nu'tsc'e, dya in sügue Mizhocjimi. ¿Jenga in sadügue ne bëzo? Nujnu, xo na sufre yo rrä sufregövi. ⁴¹Nutscövi, rí mercedovi rá sufregövi yo, na ngue ró cjava c'o me na s'o. Pero ne bëzo, dya pje tsja nu.

⁴²O sido o ña c'ua c'e bëzo o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, rí ö'tc'ü c'ü rí mbenzegö 'ma rí nzhogue na ye rí ë mandague, eñe.

⁴³O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dyärä na jo c'ü rá xi'tsc'ö. Ne pa dya, rí bübügue co nutscö a jens'e nu ja me na zö.

Muerte de Jesús

⁴⁴Nuc'ua 'ma mü o zünü jñisiarü, o bëxömü c'ua texe cja ne xoñijömü hasta 'ma mü o zünü jñi c'ü nzhä.

⁴⁵O bëxömü e jyarü. Y o chödü a nde c'e manta c'ü mi cjot'ü a mbo cja c'e templo nu ja me ma sjü.

⁴⁶Nuc'ua e Jesús o mapjü na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e mi Tatats'ügö, sinngui dya in aljma.

Nuc'ua 'ma mü o nguarü o mama c'o, cjanu o ndü c'ua.

⁴⁷Nuc'ua c'ü mi manda c'o tropa, 'ma mü o jñanda c'o me na nojo, o ma't'ü Mizhocjimi o mama:

—Ne bëzo, na cjuana c'ü dya tsja c'o na s'o.

⁴⁸Na puncjü o nte c'o vi ma jñanda pje ro tsjapüji e Jesús. 'Ma mü o jñandaji ja va ndü, o nzhogüji mi ya'büji o tijmiji. Na ngue me mi süji 'na pje ro zädä. ⁴⁹C'o mi dyoji e Jesús, ma böbütjoji na jë, xo jñandaji. Xo 'ñe c'o ndixü c'o mi pöji e Jesús ndeze 'ma mü o mbürü o xöpü c'o nte a Galilea.

Jesús es sepultado

⁵⁰Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü José. Mi menzumü a Arimatea c'ü mi tsja cja c'e estado de Israel. Ma jonte c'e bëzo, y mi cja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Mi ngue 'na c'o mi pjëzhi na nojo c'o mi jün ngüenda. ⁵¹Pero dya go ne c'o vi tsja c'o 'ñaja, 'ma mü o mamaji mi jyodü ro mbö't'üji e Jesús. Mi te'be c'ü ro ë manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. ⁵²Nuc'ü, o ma c'ua cja e Pilato o ma dyötü c'ü o cuerpo e Jesús. ⁵³Cjanu o ma ts'üpcü c'ü o cuerpo cja c'e ngronsi. Cjanu o mböch'ü 'na bitu. Cjanu o ma ngöt'üji cja 'na cueva c'ü vi dyöt'üji cja peña, c'ü dya cjó be mi cöt'üji. ⁵⁴Nu c'e pa c'ü, ngue 'ma mi preparao c'o menzumü a Israel, na ngue c'ü na jyas'ü mi ngue c'e pa 'ma söyaji. Ya mi ngue ro nguibi e jyarü, ya mi ngue ro mbürü c'e xabaro.

⁵⁵C'o ndixü c'o mi pöji e Jesús ndeze 'ma mü o mbürü o xöpü c'o nte a Galilea, xo möji e José. O ma nuji c'e cueva ja ngöt'üji o cuerpo e Jesús. ⁵⁶Cjanu o nzhogüji a Jerusalén, o dyät'äji o perfume 'ñe o unguento, ngue c'ua ro ma ngosp'üji o cuerpo e Jesús. Nuc'ua c'ü na ye nu pa, 'ma mi söya yo menzumü a Israel, o söya c'ua c'o

ndixü ja c'o nzi ma mama cja c'o o mandamiento Mizhocjimi.

La resurrección de Jesús

24 Nuc'ua c'ü ot'ü pa nu ngo'lo 'ma ya ma jya's'ü, o ma c'o ndixü cja c'e cueva, o ndunüji c'o perfume c'o vi dyät'äji. Xo möji c'o 'ñaja ndixü. ²'Ma mü o zät'äji cja c'e cueva, o chöt'üji ya vi chjen'chp'ejji c'e tralaja c'ü mi c'ot'ü c'e cueva. ³Pero 'ma mü o cjogüji a mbo, dya chöt'üji c'ü o cuerpo e Jesús c'ín Jmugöji. ⁴Go züji c'ua, dya mi pãrä pje ro tsjaji. 'Nango jñetse c'ua yeje anxe c'o mi 'ñetse nza cja o bëzo, mi böbüvi o jmiji, me mi juëns'i o bituvi. ⁵Me go pizhi c'ua c'o ndixü o ñücüji a jömü. O mama c'ua c'o anxe o xipjiji:

—¿Jenga in jodüji a nde cja yo añima nu c'ü bübüjtjo? ⁶Dya bübü va c'ü; ya tetjo. Mbeñeji na jo c'o o xi'tsc'ejji e Jesús 'ma mi bübü a Galilea. ⁷O xi'tsc'ejji c'ü vi 'ñeje cja Mizhocjimi pero mi jyodü ro nzhöji angueze cja c'o nte c'o cja na s'o, ro ndät'äji cja ngronsi. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, ro tetjo ro bübüjtjo na yeje, eñe c'o anxe va xipjivi c'o ndixü.

⁸O mbeñe c'ua c'o ndixü c'o vi mama e Jesús. ⁹Cjanu o mbedejeji nu, o möji c'ua nu ja mi cãrä c'o once apóstole 'ñe c'o 'ñaja, o ma xipjiji c'o vi mama c'o anxe. ¹⁰C'o o ma xipji c'o apóstole, mi ngueje e María Magdalena 'ñeje e Juana 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo. Xo mi ngue c'o 'ñaja ndixü c'o mi dyoji. ¹¹C'o apóstole o nguijñiji c'ü mi jyo c'o ndixü. Nguec'ua dya go creoji c'o o xipjiji.

¹²Pero e Pedro ixco cjuan'di go ma cja c'e cueva. 'Ma mü o zät'ä nu, o dänä o jñanda a mbo. C'ü o jñanda, nguextjo c'e manta c'ü vi mböch'üji o cuerpo e Jesús. Cjanu o ma c'ua, me mi cjiñi pje mi ne ro mama c'o vi jñanda.

En el camino a Emaús

¹³C'e pa c'ü, yeje anguezeji mi mëvi cja 'na ts'ijñiñi c'ü ni chjü Emaús. C'e jñiñi mi jyadüvi once kilómetro a Jerusalén. ¹⁴Ma mi pëvi, mi pötma mamavi ja va ndät'äji e Jesús cja ngronsi 'ñe ja va ngöt'üji cja cueva. Xo mi mamavi ja ga cja c'o vi mama c'o ndixü c'ü vi te e Jesús. ¹⁵Ma mi ñavi 'ñe mi pötma dyönüvi, nu c'ua e Jesús o chëzhi ts'ë c'ua, cjanu o möji c'ua. ¹⁶Anguezevi o jñandavi e Jesús, pero dya mbärävi c'ü mi ngue e Jesús. ¹⁷O mama c'ua e Jesús o xipjivi:

—¿Pje ni mbë c'o pötqui mamavi gui mëvi, nguec'ua me in ndumüvi?, eñe e Jesús.

¹⁸Naja c'o bëzo mi chjü e Cleofas. O ndünrü c'ua o xipji e Jesús:

—¿Cjo dya in bübügue va a Jerusalén? Maco texe yo nte päräji c'o o zädä va yo pa yo.

¹⁹O ndünrü c'ua e Jesús o dyönüvi:

—¿Pje ni mbë c'o o zädä?

O ndünrüvi c'ua o xipjivi:
—Ngueje c'o o tsjapüji e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret. Mizhocjimi o 'ñeme ro zopjü yo nte. Mi cja ja c'o nzi ma ne Mizhocjimi; mi ña na jo o jña Mizhocjimi y mi cja c'o me na nojo. Nguec'ua yo nte me mi nantji c'ü, me mi mamaji c'ü me

ma jo c'ü. ²⁰C'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja in menzumüji c'o pjëzhi na nojo, o zidyiji e Jesús nu ja jñünpüji ngüenda. Y o mböt'üji cja ngronsi. ²¹Nutscöjme mi dyocjöjme e Jesús, mi pëzhgöjme mi ngue angueze c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro salvazüji nutscöji rí menzumüji a Israel, ro 'ñevgueji libre cja c'o nugüji na ü. Pero ya pa jñi pa ndeze 'ma mü o ndü. ²²⁻²³Mi xörü, ts'i vi mbedye ja nzi ndixü c'o in dyocjöjme o möji cja c'e cueva nu ja ngöt'üji e Jesús. Dya chöt'üji c'ü o cuerpo pero 'ma mü o nzhogüji, o xitsijme c'ü o jñetse yeje anxe c'o o xipjiji c'ü ya te e Jesús ya bübütjo na yeje. Nguec'ua ró sügöjme ró mamajme: “Xa'ma ya te e Jesús. Pero, ¿pära cjo na cjuana?”, ró mamajme a cjanu. ²⁴Nguec'ua bübü ja nzi c'o in dyocjöjme c'o o ma cja c'e cueva o ma nuji. O chöt'üji ja c'o nzi va mama c'o ndixü, dya cja mi o'o e Jesús a mbo cja c'e cueva. Pero dya jñandaji c'ü. Nguec'ua, ¿pära cjo ya tetjo?

²⁵O ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi:

—Nu'tsc'evi, dya in pärävi na jo c'o o dyopjü c'o profeta. Dya i jyëzi ro zi'ch'i in mü'büvi c'o jña. Nguec'ua dya in creovi texe c'o o dyopjüji. ²⁶Mi jyodü e Cristo me ro sufre rvá ndü, cja rrü ma c'ua a jens'e nu ja ra manda, eñe e Jesús.

²⁷Nuc'ua e Jesús o xipjivi pje mi ne ro mama c'o o jña Mizhocjimi c'o vi dyopjü e Moisés 'ñe c'o vi dyopjü texe c'o profeta. Nde vi dyopjüji ja rvá cja e Cristo.

²⁸Ya mi ngue ro zät'äji cja c'e ts'ijñiñi nu ja mi möji. E Jesús mi cja pü c'ü ro cjogütjo xe ro ma c'ü

'na jñiñi. ²⁹Nuc'ua anguezevi o zūjmüvi c'ua o xipjivi:

—Oxque co nutscöbe na ngue ya nzhä, dya ra mezhe ra xömü, eñevi.

Nguec'ua o cjogüji a mbo cja c'e ngümü ro oxüji. ³⁰Nuc'ua 'ma ya ma jüji cja mexa, e Jesús o jñü c'ua 'na tjömëch'i, cjanu o unü 'na pöjô Mizhocjimi, cjanu o xënbivi c'ua. ³¹Nuc'ua ixco xogü o ndövi, cja mbärävi c'ua c'ü mi ngue e Jesús c'ü mi ñaji. Nuc'ua 'nangua ojtjo c'ua e Jesús; dya cja jñandavi.

³²Nuc'ua o pötü va mamavi:

—'Ma ró ñaji e Jesús cja 'ñiji, 'ma o xitsivi pje ne ra mama c'o o jña Mizhocjimi, me go zi'ch'i ín mü'büvi y me ró mäcjövi, eñevi.

³³Ixco nzhogüvi o mëvi c'ua a Jerusalén. 'Ma mü o zät'ävi, o chöt'üvi ya vi jmurü c'o once apóstole 'ñe c'o mi dyoji. ³⁴O mama c'ua anguezeji o xipjiji c'o yeje c'o cja vi säjä:

—Ya tetjo c'ü ín Jmugöji. E Pedro o jñanda c'ü bübüjtjo c'ü, embeji c'o yeje.

³⁵Anguezevi o mamavi c'ua c'ü vi chjëji e Jesús cja 'ñiji pero dya mi pärävi cjo mi ngue c'ü. Cja mbärävi 'ma mü o xënbivi c'e tjömëch'i cjanu o unüvi.

Jesús aparece a los discípulos

³⁶'Ma mi mamaji c'o, jo ni 'ñetse c'ua e Jesús a nde anguezeji o zenguaji.

³⁷Nuc'ua anguezeji me go züji. Mi pëzhiji mi ngue 'na espíritu c'ü mi 'ñetse nza cja 'na nte. ³⁸Nuc'ua e Jesús o mama c'ua:

—Dya rí süji; dya rí tsjijñiji.

³⁹Jñandgaji c'ü nguetscö e Jesús.

Chjönngüji ngue c'ua rí pärägueji c'ü dya nguezgö 'na espíritu. Na ngue bübü ín ts'ingue 'ñe ín nzhö'dyë.

⁴⁰'Ma mü o mama a cjanu, cjanu o jíchiji o dyë 'ñe o ngua.

⁴¹Anguezeji me co mäji c'ua na puncjü. Pero o nguiññiji: “Pärä, ¿cjo na cjuana yo rí jandagöji 'ñe yo rí äräji”, eñeji. Nguec'ua dya nda mi creoji cjo vi te e Jesús. O mama c'ua e Jesús:

—¿Cjo bübü pje rá sigö?

⁴²Nuc'ua o unüji 'na përaso o jmö c'ü vi jñaxaji, cja na 'ñe 'na përaso o panal c'ü mi po'o o miel. ⁴³O jñü c'ua e Jesús c'e jmö 'ñe c'e panal, cjanu o zi c'ua; anguezeji o jñandaji.

⁴⁴O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma ot'ü mi bübügö co nu'tsc'eji, ró xi'tsc'öji c'ü mi jyodü ro zädä c'o t'opjü cja c'o ley c'o o dyopjü e Moisés, 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta, 'ñe c'o t'opjü cja yo salmo. C'o ró xi'tsc'öji, ngueje yo ya zädä.

⁴⁵Nuc'ua e Jesús o zopjüji, nguec'ua va mbäräji pje mi ne ro mama c'o mi t'opjü cja o jña Mizhocjimi. ⁴⁶Cjanu o xipjiji:

—C'ua ja nzi ga t'opjü o jña Mizhocjimi, mi jyodü ro tügö nuzgö e Cristo, cja rrü tetcjô c'ü na jñi nu pa. ⁴⁷Xo ni jyodü ra zopjüji yo nte ra xipjiji ra 'ñench'ezüji o mü'büji ra jyëziji c'o na s'o. A cjanu ra perdonaoji c'o na s'o c'o vi tsjaji. Ot'ü ra zopjüji yo cärä a Jerusalén, cja rrü ma zopjüji yo cärä texe cja ne xoñijömü. ⁴⁸Ngue'tsc'eji j jñandgueji yo o zädä, ngue'tsc'eji rí zopjüji yo nte. ⁴⁹Rá täjä o Espíritu Mizhocjimi ra ëjë ra ë bübü cja in mü'büji ja c'o nzi va

mama Mizhocjimi. Rí che'beji va a Jerusalén hasta 'ma cja ra ējē a jens'e, ra 'ñe dya'c'üji o poder ja rgui zopjüji yo nte.

Jesús sube a los cielos

⁵⁰'Na nu pa, e Jesús o möji c'o apóstole o zät'äji c'ü 'nanguarü a Betania. Nuc'ua e Jesús o c'uaã's'ã c'ua o dyë o dyötpü

Mizhocjimi c'o o apóstole.

⁵¹'Ma mi ötpüji Mizhocjimi, ixco ma c'ua e Jesús go zidyi Mizhocjimi a jens'e. ⁵²Anguezeji o ndüñijömüji o ma't'üji c'ua e Jesús. Cjanu o nzhogüji a Jerusalén, me mi mäji. ⁵³Sido mi pöji cja c'e templo mi unüji 'na pöjö Mizhocjimi. Je va cjanu, amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN JUAN

La Palabra de Dios hecha hombre

1 Mi jinguã 'ma dya be mi ät'ä Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijömü, ya exmi bübü e Jña'a. E Jña'a ngueje o T'i Mizhocjimi. E Jña'a mi bübüvi Mizhocjimi. Ngueje Mizhocjimi nu e Jña'a. ²Nunu, ya exmi bübüvi Mizhocjimi. ³Texe yo bübü ngueje e Jña'a o dyät'ä. ⁴Ngue angueze c'ü dacüji c'ü rí bübüji. Ngueje angueze c'e jya's'ü ngue c'ua ra sö rá pārāji Mizhocjimi. ⁵C'e Jña je jya's'ü cja e bëxömü. E bëxömü, dya sö'ö ra ts'a's'ü e jya's'ü. ⁶Mi bübü 'naja bëzo c'ü mi chjü Juan. Mizhocjimi o juajnü c'e bëzo. ⁷O xipji c'o nte ja ma cja c'e jya's'ü, ngue c'ua ro 'ñench'e o mü'büji c'ü. ⁸E Juan dya mi ngueje c'e jya's'ü. C'ü vi juajnü Mizhocjimi c'ü, ngue c'ü ro xipji c'o nte ja ma cja c'e jya's'ü. ⁹E Jña'a c'ü ngue c'e jya's'ü c'ü na cjuana, ya mi ngue ro mbürü ro pëpji va. Nuc'ü, ngue c'e jya's'ü, ngue c'ua yo nte sö ra mbärä Mizhocjimi. ¹⁰Mi bübü cja ne xoñijömü. Ngueje angueze o dyät'ä ne xoñijömü. Pero c'o mi cärä cja ne xoñijömü, dya o tsjapüji nguenda

que ngueje c'e jya's'ü c'ü na cjuana. ¹¹Nuc'ua o mimi cja ne xoñijömü; o jmus'ü cja c'o menzumü a Israel. Pero anguezeji dya go säjäji, zö mi ngue o menzumüji c'ü. ¹²Pero texe c'o o säjä, 'ñe o 'ñench'e o mü'büji; nuc'lo, o unüji c'ü nguejeji o t'i Mizhocjimi. ¹³C'ü ni tsjacöji o t'izgöji Mizhocjimi, dya ngue c'ü vi muxcüji c'o ín tataji; ngue c'ü je ga ne a cjanu Mizhocjimi.

¹⁴C'e Jña'a c'ü ngue e Jesucristo, o ë jmus'ü cja ne xoñijömü nza cjazgöji rí nteji. O mimi a nde nu ja rí cäräjme. Rö nugöjme c'ü me na zö angueze. Me na zö na ngueje nguetjo c'ü 'natjo o T'i Mizhocjimi. Nuc'ü, ró unnc'öjme nguenda c'ü me s'iyazügöji, y na cjuana c'o o mama. ¹⁵E Juan o mama c'o ma cjuana ja ga cja e Jesucristo. O mama na zëzhi:

—Nunu ngueje nu mi xi'ts'igöji nu 'ma ró xi'ts'iji: “Nu c'ü va bëpjazügö ra ot'ü, na ngueje ya exmi bübü 'ma dya be rmí bübügö.”

¹⁶E Jesucristo me s'iyazüji; dacüji texe c'o ni jyodü ín mü'büji. ¹⁷Mi jinguã e Moisés o unü c'ü o ley Mizhocjimi c'o ín mboxatitagöji. Nudya, ya ëjë e Jesucristo.

Nguec'ua rgá p̄rāgōji me s'iyazūji Mizhocjimi, y na cjuana c'o ya mama. ¹⁸Dya cjó janda Mizhocjimi. Pero c'ü 'natjo o T'i Mizhocjimi o jítscōji ja ga cja Mizhocjimi. Angueze p̄tp̄a o mü'bü Mizhocjimi.

Juan el Bautista habla en favor de Jesucristo

¹⁹Na nu pa'a, c'o mi menzumü a Jerusalén o ndājāji c'o ro ma tsjapü t'önü e Juan. O ndājāji o mböcjimi 'ñe o Levita o zāt'āji cja e Juan, o dyönüji:

—¿Cjó ngue'tsc'e?

²⁰E Juan exo xipjiji c'ü na cjuana. O mama:

—Nuzgö, dya nguetscö e Cristo.

²¹O dyönüji c'ua:

—¿Cjó ngue'tsc'e 'ma? ¿Cjo ngue'tsc'e Elías?

O mama:

—Nuzgö, dya nguetscö.

Xo o dyönüji:

—¿Cjo ngue'tsc'e c'e profeta c'ü rí te'bejme ra ējē?, eñeji.

O ndünrū e Juan, o mama:

—Jiyö. Dya nguetscö.

²²O xipjiji c'ua:

—Xitscōjme cjó ngue'tsc'e, ngue c'ua rá xipijime nu c'o o ndācjājme. ¿Pje in mamague dya, cjó ngue'tsc'e?

²³O mama c'ua e Juan:

—In p̄rāgueji ja va mama c'e profeta Isafas. O mama c'ü ro bübü cja ndajyadü 'na nte c'ü rí mapjü rí xipji yo nte: “Jyēziji c'o 'ñiji c'o na s'o, na ngueje ya ra ējē c'ín Jmugōji”, ro 'ñeñe. Nguetscö c'e nte c'ü o mama c'e profeta, eñe e Juan.

²⁴Ngue c'o fariseo c'o vi ndājā o mböcjimi 'ñe o Levita cja e Juan.

²⁵O dyönüji:

—¿Jenga in jichigue co ndeje yo nte 'ma dya ngue'tsc'e e Cristo, 'ma dya xo ngue'tsc'e e Elías, ne ri ngue'tsc'e c'e profeta?, mi eñeji.

²⁶O ndünrū c'ua e Juan, o mama:

—Nutsco rí jichi yo nte cja ndeje. Bübü a nde nu va in cārāgueji 'naja nu c'ü dya in p̄rāgueji; ²⁷ngueje nu va bēpjazügö. Nutsco dya pje pjētscö. Nuc'ü, me pjēzhi na nojo.

²⁸Nuyo, je o zādā a Betábara, 'naja jñiñi cja c'ü 'nanguarü c'e ndare c'ü ni chjü Jordán, nu ja je mi jichi yo nte, e Juan.

Jesús, el Cordero de Dios

²⁹C'ü na yejnu pa'a o jñanda e Juan, ma ējē e Jesús nu ja mi bübü angueze. O mama c'ua e Juan:

—Jñandaji dya. Va ējē nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra ndunbü o nzhubü yo cārā cja ne xoñijömü. Ngueje o Ts'limē Mizhocjimi.

³⁰Ngueje nu ró xi'ts'liji nu, va bēpjazügö 'naja bëzo c'ü ra zopjü yo nte. Ya exmi bübü, 'ma dya be rmí bübügö. Ngueje nu xenda pjēzhi que na nguetscö. ³¹Nuzgö dya mi p̄rāgö c'ü pje pjēzhi nu. Rvā ējēgö rvā jichite cja ndeje ngue c'ua yo menzumü a Israel ra mbārāji angueze.

³²O sido o ñatjo e Juan, o mama:

—Ró janda o Espiritu Mizhocjimi c'ü ma sjöbü a jens'e nza cja 'na mbaro. Je o ē söya a xes'e angueze.

³³Nuzgö, dya mi p̄rāgö c'ü pje pjēzhi nu. Pero Mizhocjimi, nu c'ü o juancö ró ē jichi cja ndeje yo nte, ya vi xitsi: “Nu c'ü rí jñanda ra zāt'ā ín Espiritugö c'ü ra söya a xes'e angueze ngueje c'ü ra ndājā o Espiritu Mizhocjimi ra bübü cja

o mü'büji.” ³⁴Ró jandagö o ëjë o Espíritu Mizhocjimi co nu e Jesús, nguec'ua rí xi'ts'lji na cjuana, exi ngueje nu o T'i Mizhocjimi nu.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵C'ü na yejnu pa'a mi bübütjo nu, e Juan co yeje c'o o discípulo. ³⁶O jñanda e Juan mi cjogü e Jesús. O mama c'ua:

—Pa nu, o Ts'imë Mizhocjimi.

³⁷O dyärä c'ua yeje c'o o discípulo e Juan. Ya ndünt'üvi c'ua a xütjü e Jesús. ³⁸O ñezhe c'ua e Jesús. O jñanda mi tjünt'üvi a xütjü. O xipjivi:

—¿Pje in jodüvi?

Anguezevi o mamavi:

—Xöpüte, ¿ja je ngue c'ua in bübü?, o ñembevi.

³⁹O mama c'ua e Jesús:

—Xä'dävi ngue c'ua rí jñandavi ja je rí bübü.

Ya o möji c'ua. Ya o jñandavi nu ja je mi bübü. C'e pa'a c'ü, o nguejmetjoji nu e Jesús, na ngueje ya mi zünü dyëch'a c'ü xörü.

⁴⁰E Andrés, c'ü nu cjuarma e Simón Pedro mi ngueje 'naja c'o yeje c'o vi dyärä nu c'o o mama e Juan, cja nu o ndünt'üvi a xütjü e Jesús. ⁴¹E Andrés o chöt'ü e Simón c'ü nu cjuarma. O xipji:

—Ya ró chjögöjme nu c'ü o ndäjä Mizhocjimi, eñe. Nuc'ü, ngue c'ü xiji Mesías.

⁴²Nuc'ua e Andrés o zidi e Simón o mëvi c'ua ja mi bübü e Jesús. E Jesús o jñanda c'ua. O xipji:

—Ngue'tsc'e e Simón, nu t'its'ü e Jonás. Rguí chjütsc'e e Cefas, eñe.

Ne jña Cefas ne ra mama Pedro.

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³C'ü na yejnu pa'a o ne c'ua e Jesús o ma a Galilea. O chjëvi e Felipe. O xipji:

—Chjünt'ü in xütjü.

O mëvi c'ua. ⁴⁴E Felipe mi menzumü a Betsaida, nu ja mi menzumü e Andrés 'ñe e Pedro. ⁴⁵E Felipe o ma xipji e Natanael:

—E Moisés o dyopjü cja o ley Mizhocjimi c'ü ra ëjë Mesías. Je xo va dyopjü c'o profeta. Ya ró chjějme dya c'ü. Ngueje e Jesús c'ü menzumü a Nazaret, c'ü o t'i e José.

⁴⁶E Natanael o xipji e Felipe:

—¿Cjo sö ra bübü a Nazaret c'ü na jo?

O ndünrü c'ua e Felipe:

—Xä'dä rí ñu'u.

⁴⁷E Jesús o jñanda ma ëjë e Natanael. O mama c'ua:

—Va ë c'ua 'naja yo menzumü a Israel nu na cjuana. Nunu, dya onpüte nu.

⁴⁸E Natanael o xipji e Jesús:

—¿Ja cja dya, c'ü ya in pácägö?

O ndünrü c'ua e Jesús. O xipji:

—'Ma dya be mi zon'c'ü e Felipe, nu 'ma mi bübügue cja ngua c'e higo, ró jantc'a 'ma, y rí pã'tc'ã in mü'bü.

⁴⁹O ndünrü e Natanael, o xipji:

—Xöpüte, exi ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi. Nu'tsc'e, ngue'tsc'e i 'ñe ngue c'ua rí mandazüji rí menzumüji a Israel.

⁵⁰O ndünrü e Jesús, o xipji:

—In ejmezü dya, na ngueje mi pã'tc'ã in mü'bü 'ma mi bünc'e cja ngua c'e higo. Pero xenda na nojo c'o rí jñanda.

⁵¹Na cjuana rí xi'ts'iji, rí jñandaji ra xogü a jens'e; ñe rí jñandaji c'o anxe Mizhocjimi ra möji a jens'e, ra nzhogüji nu ja rá bünc'ö, nutscö rvá ecjö cja Mizhocjimi.

Un casamiento en Caná de Galilea

2 C'ü na jñi nu pa'a o tsjaji 'naja chjüntü a Caná c'ü tsja a Galilea. Je o ma nu c'ü nu mamá e Jesús. ²Xo o zojnüji cja c'e chjüntü e Jesús co c'o o discípulo. ³O tjezetjo c'ua c'e vino. C'ü nu mamá e Jesús o xipji:

—Ya ndezeji o vinoji.

⁴E Jesús o xipji c'ua:

—¿Jenga in xitsigö a cjanu? Dya be sädä c'e hora 'ma ra 'mārā cjó nguetscö.

⁵C'ü nu mamá e Jesús o xipji c'o mi pjöxte:

—Rí tsjaji texe c'ü ra xi'ts'iji e Jesús.

⁶Mi jārā nu, ñanto tras'äbä c'o mi ngueje ndojo c'o mi xich'iji ndeje. Nu c'e ndeje c'o mi po'lo nu, mi ngue para ro xindyë c'o mi menzumü a Israel, c'ua nzi va manda o ley anguesji. C'o tras'äbä mi süji ochenta o 'na ciento litro nzi 'naja. ⁷E Jesús o xipji c'o mi pjöxte:

—Nu'ts'c'eji, nichiji ndeje yo tras'äbä.

Cjanu o nichiji c'ua. Nde o jaxcüji na jo c'o tras'äbä. ⁸E Jesús o xipji c'ua:

—Dyö'büji dya, chunbüji c'ü manda cja ne chjüntü.

Cjanu o ndunüji c'ua. ⁹C'ü mi manda, o zö'ö ts'iquë c'ü e ndeje c'ü vi mbëzhi vino. Dya mi pärā ja je vi tüji. Pero c'o mböxte mi pärāji na

ngueje vi dyö'büji c'e ndeje. O tsja c'ua c'ü mi manda, o ma't'ü c'ua c'ü e t'i'i c'ü cja vi chjüntü. ¹⁰Cjanu o xipji c'ua:

—'Ma cjaji chjüntü, ot'ü xisp'iji vino c'ü na jo'lo. Nuc'ua 'ma ya ra nijmiji, cja rrö xisp'iji c'ü dya nda jo. Nu'tsc'e mi pë's'itjo c'ü xenda na jo vino. Cja na unüge dya.

¹¹Nujyo, o tsja'a e Jesús a Caná c'ü tsja a Galilea. Nguejyo o mbürü o jizhi c'ü dya nunca mi janda c'o nte. A cjanu o mbārāji c'ü me na nojo angueze. C'o o discípulo o ñejmeji c'ua angueze.

¹²Nu 'ma o nguarü yo, o zöbüji a ma a Capernaum e Jesús ñe c'ü nu mamá ñe c'o o cjuarma ñe c'o o discípulo. Nunu, o mimiji ja nzitjo pa'a. Dya o mezheji.

Jesús purifica el templo

¹³Ya mi ngue ro zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua c'ü cja yo menzumü a Israel. Nuc'ua o ma a ma a Jerusalén e Jesús. ¹⁴O chöt'ü c'o mi pö o nzhünü ñe o ndëchjürü ñe o mbaro cja c'e templo. C'o mi pötü o merio xonde mi junrü nu c'o. ¹⁵E Jesús o dyät'ä c'ua 'naja o chirrio. Cjanu o ndas'üji va pjongüji cja c'e templo texeji co c'o o nzhünüji ñe c'o o ndëchjürüji. Cjanu o pjö'tp'ü o merio c'o mi pötü o merio. O tunbüji c'o o mexaji. ¹⁶O xipji c'ua c'o mi pö'ö c'o mbaro:

—Nuyo, pjongüji va yo. Nu'ts'c'eji, dya rí tsjapcüji chöjmü nu o ngümü mi Tatagö.

¹⁷Nuc'ua c'o o discípulo o mbeñeji c'ua c'o ya t'opjü, c'ü mama a cjava: “Na ngueje c'ü me rgá pjörügö in

nzungue, me ra nugöji na ü”, eñe va zopjü Mizhocjimi.

¹⁸Nuc'ua c'o menzumü a Israel, o tsjapüji t'önü e Jesús, o xipjiji:

—¿Pje rí jítsijme ngue c'ua rá părăjme pje pjé'ts'igüe nguec'ua in cjague nu yo in cjague?

¹⁹O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Yä't'äji nu e templo nu. Na jñi nu pa'a rá bö'bütjo.

²⁰O mama c'ua c'o menzumü a Israel:

—O mezhe cuarenta y seis cjé'ë va dyät'äji nu. Nu'tsc'e in mama jñipatjo rí bö'bü.

²¹Pero e Jesús je mi mama e templo c'ü je mi nguetsjé angueze.

²²Ma o te'le cja yo añima e Jesús, nuc'ua c'o o discípulo o mbeñeji c'ü vi mama yo. Nuc'ua ya o 'ñejmeji c'ua yo vi t'opjü 'ñe c'e jña'a c'ü vi mama e Jesús.

Jesús conoce a todos

²³Ma mi bübü e Jesús a Jerusalén cja c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, na puncjü nte c'o o 'ñejme c'o mi cja e Jesús. 'Ma o jñandaji c'o mi cja angueze c'o nunca mi jandaji, ya o 'ñejmeji c'ua. ²⁴Pero e Jesús mi pără c'ü dya ro ndünt'üji o xütjü. Mi pără na ngueje mi pätpäji o mü'büji. ²⁵Dya mi jyodü cjó ro xipji ja ma cja c'o nte. Na ngueje angueze nde mi pără nu c'o mi cjiñiji.

Jesús y Nicodemo

3 Mi bübü 'naja c'o fariseo c'ü mi chjü Nicodemo. Mi jmu'u cja c'o menzumü a Israel. ²Nuc'ü, o ëjé 'na nu xö mü cja e Jesús. O xipji:

—Xöpüte, rí părăgöjme o juan'c'ü Mizhocjimi rí xöpügüe yo nte. Na

ngueje 'ma dya ri bübügüe co Mizhocjimi, dya ro sö ri tsjague 'ma, nuyo in jizhigüe yo nunca mi jandajme.

³O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'i. Nu c'ü dya ra jmus'ü na yeje, dya ra sö ra nu'u c'ü ra manda Mizhocjimi a jens'e.

⁴O xipji c'ua e Nicodemo:

—¿Ja rgá sö ra jmus'ü 'naja nte 'ma ya zöya? ¿Cjo ra sö ra cjogü cja o pjeme nu nana ra jmus'ü na yeje?

⁵O ndünrü e Jesús:

—Rí xi'ts'igö c'ü na cjuana. Nu c'ü dya ra jmus'ü cja ndeje 'ñe cja o Espíritu Mizhocjimi, dya ra sö ra nu c'ü ra manda Mizhocjimi a jens'e. ⁶Yo nte'e unüji o ts'ingüe c'o nu t'iji, nguec'ua xo ga nte c'o t'i. Je xo ga cjatjonu 'ma cjó c'o ra 'ñejme, Mizhocjimi unü c'ü o Espíritu ngue c'ua c'e nte ra tsjapü o t'i 'ma Mizhocjimi. ⁷Dya me rí tsjiñi c'ü ró xi'ts'i, ni jyodü ra jmuxc'ü na yeje. ⁸E ndajma ja nde vü'ü. In ärä vü'ü. Pero dya in pără ja je ni 'ñeje, ne ja je ni ma'a, na ngueje dya sö ri jñandgüe. Je xo ga cjatjonu, dya sö rí jñandgüe Mizhocjimi 'ma unü o Espíritu 'na nte ga tsjapü o t'i.

⁹O ndünrü c'ua e Nicodemo, o xipji:

—Nuyo, ¿ja rga sö ra ts'a'a yo?

¹⁰O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Ngue'tsc'e in xöpüte cja yo in menzumüji a Israel. ¿Cjo dya in pără yo rrä xi'ts'i? ¹¹Nuzgö rrä xi'ts'igö c'ü na cjuana. Nu c'o rí părăgöjme rí xi'tsc'öjme. Nu c'o ró nujme rí mamajme na cjuana. Pero dya in ejmeji c'o rí xi'tsc'öjme. ¹²Nu 'ma rí xi'ts'iji c'o tsjaja cja ne

xoñijömü, dya in ejmeji. ¿Ja rgui 'ñejmeji 'ma rá xi'ts'iji c'o tsjaja a jens'e?

¹³Dya cjó nguins'i a jens'e ngue c'ua ra mbārā ja ga cja Mizhocjimi. Pero bübü c'ü pārā. Nutscö rvá ējē a jens'e cja Mizhocjimi nu ja exmi bübügö, nguetscö rí pārägö. ¹⁴Ma ma ējē c'o c'ijmi ma ē saji c'o ín mboxtitagöji cja c'e ndajyadü, e Moisés o dyät'ä 'na c'ijmi de bronce, cjanu o ndün't'ü cja 'na za'a c'ü ma jens'e. Nguец'ua 'ma mi janda c'o nte, dya mi tūji c'o vi za o c'ijmi. Xo rga cjatjonu, xo ni jyodü ra ndüntcüji cja ngronsi, nutscö rvá ēcjö cja Mizhocjimi. ¹⁵Nguец'ua texe c'o ra 'ñench'ezügö cja o mü'bü nde ra bübütjoji, dya ra ndüji, eñe e Jesús.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶Mizhocjimi me s'iya texe yo cārā cja ne xoñijömü. Nguец'ua va nzhö c'ü nu T'i c'ü 'natjo para o ndü va ngötcü ín nzhübüji; nguец'ua texe c'o ra 'ñench'e o mü'bü angueze, dya ra ndüji, ra bübütjoji. ¹⁷C'ü vi ndājā Mizhocjimi c'ü nu T'i'i cja ne xoñijömü, dya ngue c'ü ra tsjapü ra ngöt'ü o nzhübü yo cārā cja ne xoñijömü. O ndājā ngue c'ua o ngö'tp'ü c'o nzhübü c'o tūji. A cjanu, nu c'o ench'e o mü'bü angueze, ra bübütjoji.

¹⁸Nu c'ü ejme c'ü nu T'i Mizhocjimi, dya ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufrido. C'ü dya ejme, o mama Mizhocjimi c'ü ra tsjapü ra ma sufrido. Na ngueje o ndājā c'ü 'natjo o T'i, pero dya ne c'e nte ra 'ñejme. ¹⁹E jya's'ü o ējē cja ne xoñijömü. Pero yo nte mi

neji bēxömü. Dya neji e jya's'ü na ngueje na s'o cjaji. Nguец'ua ra ma ngöt'üji o nzhübüji. ²⁰Texe c'o cja na s'o me ünmbüji e jya's'ü. Dya xo ne ra sājāji cja e jya's'ü na ngueje 'ma ro sājāji cja e jya's'ü ro tjanbaji 'ma c'o na s'o c'o cjaji. ²¹Nu c'o cja na cjuana, va ēji cja e jya's'ü ngue c'ua ra tjanbaji c'ü vi tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²²Ma o nguarü yo, o ma c'ua e Jesús co nu c'o o discípulo a ma Judea. O nguejme nu co anguesji. Mi jichite nu. ²³E Juan xo mi jichite a Enón bēxtjo a Salim. Mi jichite nu, na ngueje mi po na puncjü ndeje nu. O ējē c'o nte'e ma ē jil'iji. ²⁴Dya be mi cjot'ü cja pjörü 'ma, e Juan.

²⁵Nu c'ua c'o o discípulo e Juan o zöji jña 'naja bëzo c'ü mi menzumü a Judea. O zöji jña c'ua ja ga cja c'ü mi jichite e Jesús, 'ñe c'ü mi jichite e Juan. ²⁶O möji cja e Juan. O xipjiji:

—Xöpüte, c'e bëzo, nu c'ü mi bübüguevi mbes'e a manu cja c'e ndare a Jordán, nu c'ü i xitsijme cjö ngueje, ya jichi yo nte. Nudya nde pöji texeji nu ja bübü angueze.

²⁷O ndünrü e Juan, o mama:
—Na jo c'ü. Na ngueje Mizhocjimi o unü c'e bëpji nguец'ua ga tsja c'ua. ²⁸Nu'tsc'leji in pārātsjēji ró mamagö, “Dya nguetscö e Cristo. O dācjätjogö ró ot'ü ró xipji yo nte c'ü va ējē e Cristo. Cja rron 'ñeje angueze.” ²⁹Rá xi'ts'iji 'na jña. 'Ma cjaji chjüntü, ngue c'ü jovi c'e t'i c'ü ra 'ñe'chp'e a dyë c'e xunt'i. Pero c'ü jovi c'e t'i me mājā ga dyärā ña'a c'e t'i ga

zopjü c'e xunt'i. Je xo ga cjazdö nu, me rí mäcjö na ngueje ya ngue e Jesús c'ü ya zopjü dya yo nte. ³⁰Na ngueje xenda ra mbëzhi na nojo angueze. Dya cja pje ra mbëtscö.

El que viene de arriba

³¹Nu c'ü vi ñeje a jens'e ngue c'ü manda texe. Nutscö je ró tegö cja ne xoñijömü rí mama c'o tsjaja cja ne xoñijömü. Nu c'ü exmi bübü a jens'e ngue c'ü manda texe. ³²Nuc'ü, mama c'o o jñanda a jens'e ñe c'o o dyärä. Pero dya cjó ejme c'o mama. ³³Nu c'ü ejme c'o mama, ya o jñunt'ü o mü'bü c'ü na cjuana c'ü mama Mizhocjimi. ³⁴Na ngueje nu c'ü o ndjä Mizhocjimi, mama o jña Mizhocjimi. Mizhocjimi o unü o Espíritu ra ña o jña. Dya ënmbitjo ga unü o Espíritu. ³⁵Mizhocjimi me s'lya c'ü nu T'i'i. O nzhötü texe cja o dyë'e. ³⁶Nu c'ü ench'e o mü'bü e Jesucristo c'ü nu T'i Mizhocjimi, ra bübüjtjo, dya ra ndü. Nu c'ü dya ench'e o mü'bü c'ü nu T'i Mizhocjimi, ra ndü'ü, dya ra bübü. Mizhocjimi ünmbü c'ü.

Jesús y la mujer de Samaria

4 C'o nte ya mi pjürü mi nädäji e Jesús mi mamaji:

—E Jesús xenda na puncjü o nte c'o xöpü que na ngue c'o mi xöpü e Juan. Y xenda na puncjü o nte c'o jichi co ndeje, mi eñeji.

²Bueno, dya mi ngue e Jesús c'ü mi jichi c'o nte, mi ngue c'o o discípulo. O üdü c'ua c'o fariseo va dyäräji c'ü mi mama c'o nte.

³Nguec'ua 'ma o mbärä a cjanu e Jesús, o mbedye c'ua a Judea co c'o o discípulo, o möji na yeje a Galilea.

⁴Mi jyodü ro cjojü a Samaria ngue c'ua ro zät'ä a Galilea. ⁵O zät'äji c'ua cja 'na ndajñiñi c'ü mi tsja a Samaria c'ü mi chjü Sicar. O juajma e Jacob bëxtjo mi tizhi cja c'e jñiñi. Nu c'e juajma vi zopcü c'ü nu t'i c'ü mi chjü José. ⁶Mi bübüjtjo nu o pozo e Jacob. E Jesús ya me vi mbo o cuë ma nzhodü cja 'ñiji. O mimi a jmi cja c'e pozo. Ya mi zünü ñanto c'ü nzhä 'ma o zät'äji. ⁷O ëjë c'ua 'naja ndixü c'ü mi menzumü a Samaria. O ë ngüs'ü ndeje. Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Dyacü ts'iquë ndeje, rá si'i, eñe.

⁸C'o o discípulo e Jesús vi möji cja c'e ndajñiñi. O ma ndömüji c'ü ro ziji e Jesús. ⁹O mama c'ua c'ü e ndixü a Samaria, o xipji e Jesús:

—Maco in menzumü a Israel.

¿Jenga in ötcügö ndeje c'ü rí sigue? Nutscö rí ndixü y rí menzumü a Samaria, eñe.

C'o menzumü a Israel, dya ñuji c'o menzumü a Samaria. ¹⁰O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Nu 'ma ri pärägue c'ü unü Mizhocjimi ñe cjó je nguetscö c'ü xi'ts'i, “Dyacü ts'iquë ndeje rá si”, nu'tsc'e ri dyötcü, nuc'ua ro da'c'ügö ndeje c'ü sido rí bübüjtjo, eñe e Jesús.

¹¹O ndünrü c'ua c'e ndixü:

—Nu'tsc'e sê'ê, ojtjo pje rgui tsjüs'ügue. Me na jê'ê ne pozo. ¿Ja je ngue c'ua peje c'e ndeje c'ü sido rá bübüjtjo? ¹²Ne pozo nu, o dyacöjme e Jacob c'ü mi mboxitagöjme. Nuc'ü, mi si'i ne ndeje. Xo ñe c'o o t'i, ñe c'o o animaleji. Nu'tsc'e, ¿cjo xenda pjê'tsc'e na nojo que na ngueje e Jacob? A poco rí dyacö ndeje c'ü xenda na jo, eñe c'e ndixü.

¹³O ndünrū e Jesús, o xipji:

—C'ü ra zi ne ndeje nu, ra türetjo.

¹⁴Nu c'ü ra zi c'e ndeje c'ü rá unügö, dya cja ra ndüre. C'e ndeje c'ü rá unügö, ra бүбү cja o mü'bü; ra chjëntjovi nza cja ndeje c'ü peje cja mëjë, nguec'ua sido ra бүбүtjo c'e nte, eñe e Jesús.

¹⁵O ndünrū c'ua c'e ndixū:

—Nu'tsc'e, sē, dyacö c'e ndeje c'ü. Ngue c'ua dya cja rá türe. Ngue c'ua dya cja xo rá ē cjüs'u a 'ñecjua.

¹⁶Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Ma zojnü nin xīra. Nuc'ua rí 'ñejevi a 'ñecjua.

¹⁷O ndünrū c'e ndixū:

—Dya rí 'ñecjö ín xīra.

O xipji c'ua e Jesús:

—I mamague c'ü na cjuana, dya in 'ñecje nin xīra. ¹⁸Na ngueje ya mi 'ñeje tsi'ch'a nin xīra. Nu c'ü in 'ñeje dya, dya ngueje nin xīra. I mamague na cjuana yo.

¹⁹O ndünrū c'ua c'e ndixū, o mama:

—Nutsö, sē, rgá cjiñigö ngue'tsc'e 'na profeta. ²⁰Nu c'o ín mboxtitajme o ma't'üji Cjimi cja ne t'eje nu. Nu'tsc'eji in menzumügueji a Israel in mamagueji ngueje a Jerusalén nu ja je rá ma't'üji Cjimi, eñe c'e ndixū.

²¹O ndünrū e Jesús, o xipji:

—Dyätcägö yo rá xi'ts'i. Ra zädä yo pa'a nu 'ma dya cja rguí jyodü rí möji cja ne t'eje; dya cja xo rguí jyodü rí möji a Jerusalén ngue c'ua rí ma't'üji ín Tataji Mizhocjimi.

²²Nu'tsc'eji in ma't'ügueji Cjimi, pero dya in päräji ja ga cja c'ü. Nutscöjme rí ma't'ügöjme Cjimi, pero rí päräjme ja ga cja c'ü. Na ngueje nu c'ü ra jopcü o mü'bü yo

nte, je vi 'ñeje cja yo menzumü a Israel. ²³Ya säjä yo pa, c'ü ni jyodü yo nte ra mbäräji c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi, 'ñe ra ma't'üji co texe o mü'büji. 'Ma ra tsjaji a cjanu, na cjuana rgá ma't'üji 'ma Mizhocjimi. Mizhocjimi ne'e cjö c'o ra ma't'ü a cjanu. ²⁴Mizhocjimi ngueje Espiritu, dya sö rá jandaji. Nguec'ua c'o ra ma't'ü Mizhocjimi ni jyodü ra mbäräji a cjanu, c'ü dya ngue 'na ts'ita c'ü sö ra jñandaji. Pero ra ma't'üji Mizhocjimi co texe o mü'büji, eñe e Jesús.

²⁵O ndünrū c'ua c'e ndixū:

—Rí pärägö ra ëjë e Mesías; 'ma ra ëjë c'ü, ra nda xitsiji texe ja cja, eñe c'e ndixū.

C'e jña Mesías ne ra mama: “Ngue Cristo c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.”

²⁶O ndünrū c'ua e Jesús:

—Nguetscö e Cristo; rí ñagövi.

²⁷Nuc'ua o säjä c'o o discípulo.

Me mi cjiñiji c'ua, jenga mi ñavi 'na ndixū. Pero dya cjö xipji:

—¿Jenga in ñavi ne ndixū? ¿Pje in önü nu?, ro 'ñeñeji.

²⁸Nuc'ua c'e ndixū o zogütjo c'ü nu xäjnä. O ma c'ua cja c'e ndajñiñi. O ma xipji c'o nte:

²⁹—Xä'däji dya. Mö rá ma nuji 'naja bëzo c'ü o xitsi texe c'o ró cjagö. 'Na ri ngueje e Cristo c'ü.

³⁰Nuc'ua o mbedyeji cja c'e ndajñiñi. O möji nu ja je mi бүбү e Jesús. ³¹'Ma ndänt'ä ma ñaji c'e ndixū c'o nte, nuc'ua c'o o discípulo ma xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e, xöpüte; ni jyodü rí sigue xëdyi.

Pero dya o zi'i. ³²E Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Nuzgö rí pë's'igö c'ü rá sí'i;
nu'tsc'eji dya *in* pârâgueji.

³³Nuc'ua c'o discipulo mi pötma
mamaji:

—¿Cjó ngue c'ü ro tunpü c'ü ra z'i'i
nu?

³⁴E Jesús o xipjiji c'ua:

—C'e jñönü c'ü ni zëzhi ín mü'bü,
ngue c'ü rí c'jagö c'ü ne'e nu c'ü
o ndäc'jägö, y rá c'juatpügö texe
c'ü ne angueze. ³⁵¿Cjo dya *in*
mamaqueji xe bëzhi nziyo zana cja
ra zädä dagrëxü? Pero rí xi'tsc'öji,
jñanchjâji dya, yo nte yo va ëjê
ra dyärâji yo ín jñagö, chjëntjoji
nza cja o ndëxü c'o ya na jo ra
dagü. ³⁶Nu c'ü tagü jo mäjâ c'ü; na
ngueje bübü c'o ra ñëjmezü. Sido
ra bübütjoji; dya ra ndüji. Nguec'ua
c'ü tagü ñe c'ü podü 'natjo c'ua ra
mäjâvi. ³⁷Na ngueje na cjuana c'ü
je mama a cjava: “Naja ngue c'ü
podü. C'ü 'naja ngue c'ü tagü.” ³⁸Ró
täc'ägöji rí chagüji nu ja dya i pëpiji.
Nandyo c'o o pëpji. Nu'tsc'eji *in*
tagüji c'o o mbodü anguezeji.

³⁹Na puncjü c'o mi menzumü cja
c'e ndajñiñi c'ü mi tsja a Samaria
o ñëjmeji e Jesús na ngueje c'o
vi mama c'e ndixü. Vi mama c'e
ndixü: “O xitsi texe c'o ró c'jagö”,
eñe. ⁴⁰Ma o säjä c'o mi menzumü
a Samaria nu ja mi bübü e Jesús,
c'o nte mi süjmüji ja nzi pa e Jesús.
Nguec'ua va nguejme c'ua yepa
nu. ⁴¹Xenda na puncjü c'o o ñëjme
c'ua na ngueje c'o mi mama e Jesús.
⁴²O mama c'ua c'o nte, o xipjiji c'e
ndixü:

—Ya rí pârâjme na cjuana ne bëzo
nu, ngueje nu o ëjê ra ñëme libre
yo cärâ cja ne xoñijömü, ngueje e
Cristo. Rí ejmegöjme na ngueje c'o i

xitscöjme; y ya xo ró ärätsjêjme c'o
mama angueze.

Jesús sana al hijo de un empleado del gobierno

⁴³Ma ya vi mezhe yepa nu, cjanu
o mbedye c'ua nu. Cjanu o ma a
Galilea. ⁴⁴Na ngueje ya vi mama e
Jesús: “Dya respetaoji 'na profeta
cja o jñiñitsjêjê.” ⁴⁵Ma o zät'ä a
Galilea e Jesús, c'o mi cärâ nu, me
co mäjâ va jñandaji. Na ngueje xo
vi möji cja c'e mbaxua a Jerusalén
c'ü ni chjü Pascua, vi jñandaji texe
c'o vi tsja nu e Jesús.

⁴⁶O yepe o ma c'ua e Jesús a
Caná c'ü tsja a Galilea. Nujnu,
nguejnu vi tsjapü c'ü e ndeje o
mbëzhi vino. Nujnu, mi bübü nu,
'naja c'ü mi jmu'u. Nu c'ü nu t'i'i mi
sö'dyë. Je mi bübü a Capernaum.
⁴⁷Nu c'e jmu o dyärâ je vi mbedye
a Judea e Jesús; ya vi zät'ä a Caná
c'ü je tsja a Galilea. O ma c'ua nu ja
je mi bübü e Jesús. O ma dyötü na
puncjü ro zöbü a Capernaum, ro ma
jopcü c'ü nu t'i'i na ngueje ya ma
tütü. ⁴⁸Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Maco rí xi'tsc'öji cjó je nguetscö,
pero *in* ne rí jñandgueje c'ü rá c'jagö
c'ü me rrâ nojo c'ü rí mangueji:
“Nunca rí jandgöji a cjanu”, rí
ñëñeji. 'Ma jiyö, dya rí ñëjmezüji.

⁴⁹C'e jmu o xipji:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañumü, na jo ya
rí sjöbü, ngue c'ua xe rí sürü rí jocü
ín ch'i. Ya va tütü.

⁵⁰O mama c'ua e Jesús:

—Mague dya. Nu c'ü in ch'i'i, dya
ra ndütü c'ü. Ra bübütjo.

Nuc'ua c'e bëzo o ñëjme c'o jñâ
c'o o xipji e Jesús. O ma c'ua. ⁵¹Ma
ya ma sjöbü angueze, o mbedye

c'ua c'o o mbëpji. O ma ndünrūji. O xipjiji:

—Nu c'ü in ch'i'i bübütjo c'ü.

⁵²Nuc'ua c'ü nu tata c'e t'i o tsja t'önü ja hora o mbürü o jogü. O xipjiji c'ua:

—A ndä'ä 'ma o zünü siete, o c'ueñe c'e pa'a.

⁵³Nuc'ua c'e tata ya o mbärä mi ngueje c'e hora c'ü vi xipji e Jesús: “In ch'i'i ra bübütjo.” Nuc'ua c'ü o tata c'e t'i o 'ñench'e o mü'l'bü e Jesucristo cja na 'ñe texe c'o mi cārã o ngumü.

⁵⁴Ma o mbedye e Jesús a Judea o ma a Galilea o jocü c'e t'i'i, ngue c'ü na yeje c'ü o jizhi e Jesús c'o nunca mi janda c'o nte.

Jesús sana al paralítico de Betesda

5 Nuc'ua 'na nu pa mi cja o mbaxua c'o menzumü a Israel. O ma c'ua a Jerusalén e Jesús.

²Cja c'e ngoxtji a Jerusalén nu ja mi cjocüji o ndenchjürü, nujnu, bëxtjo mi bübü 'na t'ore. Cja c'e jña hebreo ni chjü Betesda c'ü e t'ore. Mi jārã tsi'ch'a o porta nu. ³Nunu mi orü nu, na puncjü c'o mi sò'dyè. Mi cārã c'o mi ndëzhö, 'ñe c'o mi me'dye, 'ñe c'o dya mi sò ro 'ñömü. Mi te'beji ro pjö's'ü c'e ndeje. ⁴Na ngueje mi bübü 'ma mi dat'ü 'naja o anxe Mizhocjimi nu ja je mi po c'e ndeje. Me mi ñus'ü c'e ndeje. C'ü ot'ü mi dat'ü cja c'e ndeje 'ma ya ra nguarü ra ñus'ü, mi jogü c'o pje nde ma ngueme c'o mi sò'ö. ⁵Mi bübü nu, 'naja bëzo c'ü ya mi pa'a treinta y ocho cjë'ë c'ü mi sò'dyè. ⁶Ma o jñanda e Jesús mi orü c'e bëzo, o mbärä ya vi mezhe mi sò'dyè. Nuc'ua e Jesús o dyönü c'ua:

—¿Cjo in ne ra jots'ü?

⁷O ndünrü c'ü mi sò'dyè:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañumü, nuzgö, ojtjo cjö ra ngöcügö cja ne t'ore 'ma pjö's'ü ne ndeje. 'Ma cja rí negö rá dat'ü, ya ni ot'ü ni dat'ü 'naja.

⁸O ndünrü c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e ñanga dya, xos'ü c'ü in pjžhĩ, nzhodü dya.

⁹Nuc'ua exo jogü c'ua c'e bëzo. Ya o nduns'ü c'ua c'ü mi pjžhĩ. Nuc'ua ya o nzhodü c'ua c'e bëzo. Nu pa c'ü o nzhodü c'e bëzo ngue c'e sjüpa 'ma mi söyaji. ¹⁰Nguec'ua c'o pje mi pjžhi cja c'o nte a Israel o xipjiji c'ü vi jogü:

—Ngue nu pa dya nu rí söyaji. Mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, dya pje ra sö rí chunü nu in pjžhĩ nu pa dya.

¹¹O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Nguejetsjè c'ü o jocüzü c'ü o xitsitsjèjè: “Xos'ü nu in pjžhĩ, rí nzhodü dya.”

¹²O dyönüji c'ua:

—¿Cjó ngue c'e bëzo c'ü o xi'ts'i: “Rí xos'ü nu in pjžhĩ rí nzhodü?”

¹³C'ü ya vi jogü, dya mi pārã cjö ngue c'ü vi jocü. Na ngueje e Jesús vi xögü vi cjogü cja c'o nte c'o ma puncjü. ¹⁴Nu c'e ndajme c'ua, e Jesús o chöt'ü c'e bëzo a mbo cja c'e templo. O xipji:

—Jñanda dya, xã. Ya o jots'ü dya. Dya cja rí tsja dya c'o na s'o. 'Na pje ne ra ts'a'c'ü c'ü xenda rí sufrido.

¹⁵O ma c'ua c'e bëzo. O ma xipji c'o mi pjžhi cja c'o nte a Israel:

—Ngueje e Jesús c'ü o tsjacö o jozü.

¹⁶Nguec'ua c'o nte a Israel me mi nuji na ü e Jesús. Mi jodüji ro mbö't'üji na ngueje mi cja'a yo, c'e

sjüpa 'ma mi söyaji. ¹⁷Pero o mama e Jesús:

—Mi Tatagö c'ü bübü a jens'e pëpjtjo; 'ñetscö xo rí pëpjtjogö, eñe e Jesús.

¹⁸Nuc'ua c'o mi pjëzhi cja c'o nte a Israel xenda mi jodüji c'ua ro mbö't'üji. Na ngueje e Jesús dya mi süpü c'e pa'a c'ü söyaji; xo mi mama: “Mizhocjimi nguejmi Tatagö.” A cjanu mi cjäpü ra mbäräji c'ü Mizhocjimi angueze.

La autoridad del Hijo de Dios

¹⁹Nuc'ua e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. Nuzgö exi ngue o T'izgö Mizhocjimi. Nguec'ua nunca rí cjägö c'ü rí netsjögö. C'ü rí cja'a, nguextjo c'ü rí janda cja'a Mizhocjimi c'ü mi Tata. Na ngueje c'o cja'a mi Tata xo rí cjägö yo, na ngue o T'izü Mizhocjimi. ²⁰Mi Tata me s'iyazü. Nguezgö o T'izü angueze. Mi Tata jítsti texe c'o cja'a angueze. Xe ra jítsti c'o xenda na nojo bëpji que na ngueje yo, c'o rá cjägö. Nguec'ua me rí tsjijñigueji. ²¹Mi Tata xos'ü c'o ya ni ndü'ü. Unüji c'ü ra bübüttöji. Nuzgö o T'izü Mizhocjimi, xo ga cjatjozügö. Rá unütjo ra bübüji, nu c'o rí ne rá unütjo. ²²Mi Tata dya cjó ra jñünpü ngüenda. Ya o dyacügö mi Tata rá jünpü ngüenda texe yo nte. ²³Nguec'ua, ra respetaozgöji c'ua ja nzi ga respetaoji mi Tata. Nu c'ü dya neze, dya xo ne mi Tata c'ü o ndäcjä.

²⁴'Yo nte, chjëntjui c'ü ya ni ndüji, na ngueje tüji o nzhubüji. Pero rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, nu c'ü ra dyätcä ín jñagö, 'ñe ra 'ñejme nu c'ü o ndäcjä, exta bübüttöji. Nguec'ua

dya rá jünpü ngüenda ra ma sufrido.

²⁵Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji, yo nte yo ya ni ndü, ya ngue ra zädä y ya zädä dya, c'ü ra dyäräji ín jñ'a, nutscö o T'izü Mizhocjimi. Nu c'o ra dyätcägö, rá unüji c'ü ra bübüttöji. ²⁶Na ngue c'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi je xo ga cjäzgonu, nutscö o T'izü. Exo rí bübüttögö. ²⁷Mizhocjimi xo o dyacü rá jünpü ngüenda yo nte. Na ngueje rvä ëcjö cja Mizhocjimi. ²⁸Dya cja rí tsjijñiji: “Pero, cja rgá sö ne bëzo ra tsja yo?”, ín mangueji a mbo in mün'c'ej. Na ngueje ra ts'a c'o xe rrä nojo, ra ëjë nu pa'a 'ma ra dyätcä ín jñagö texe c'o ya ndü. ²⁹Texeji ra mbes'leji c'ua ja t'ögüji. Nu c'o o tsja c'ü ne Mizhocjimi, ra ch'unüji c'ü sido ra bübüttöji. Nu c'o dya o tsja c'ü ne Mizhocjimi, ra jñünpüji ngüenda; ra sufridoji, dya ra nguarü.

Pruebas de la autoridad de Jesús

³⁰Xe ma ña'a e Jesús. O mama:

—Nunca rí cjägö c'ü rí netsjögö. Nu c'ü xitsi ín Tatagö a jens'e ngue c'ü rí cjägö c'ü. Rí jünpügö ngüenda texe yo cärä cja ne xoñijömü. Na jo c'ua nzi rga cjägö rá jünpüji ngüenda, na ngueje dya rí jodügö rá cja c'ü rí netsjögö. Nuzgö rí cjägö c'ü ne'le mi Tatagö c'ü o ndäcjä. Nguextjo c'o rí cjägö c'o. ³¹'Ma ri nguextjozgö ri mama c'ü exi ngue o T'izgö Mizhocjimi, ro sö rí mangueji 'ma, c'ü dya cjuana. ³²Pero rí xi'ts'iji, bübü ne 'naja c'ü mama pje pjëtscö. Rí päragö c'ü na cjuana c'ü mama angueze. ³³Nu'tsc'ej i chäjägueji o mböcjimi 'ñe o levita o ma tsjäpüji t'önü e Juan pje pjëtscö. Angueze o xipjiji c'ü na cjuana. ³⁴Zö na cjuana

c'ü o mama e Juan, dya nda ni muvi na ngueje nguetojo bëzo. Pero rí mbeñc'ejí c'o jña c'o o mama e Juan. Ngue c'ua ra sò rí 'ñejmezüji, rá jocuts'ü in mü'büji. ³⁵'Na sivi ü's'üji cja 'ñiji. Je xo ma cjatjonu e Juan, mi jí'tsc'ejí o 'ñiji Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí i mājāji ja nzi pa co c'o vi xi'ts'iji. ³⁶E Juan o mama pje pjëtsigö; pero bübü c'o xenda ni 'ñetse pje pjëtsigö. Ngue c'o rí c jagö c'o o dyacü mi Tatagö a jens'e. Rá cjuatügö texe nu c'o o dyacü rá c jagö. Nuc'o, ngue c'ü ni 'mārā c'o, c'ü na cjuana o ndäcjä mi Tata. ³⁷A cjanu, mi Tata c'ü o ndäcjägö mama na cjuana pje pjëtsigö, zö nunca in ätpäji o jña'a 'ñe dya xo xogü in chöji ngue c'ua rí pārāgueji ja ga cja c'ü. ³⁸Dya xo in ench'e in mü'büji o jña Mizhocjimi, na ngueje dya in ejmezügöji nutscö o ndäcjä mi Tata. ³⁹In xörüji na jo cja o jña Mizhocjimi, na ngueje in cjincejí 'ma rí xörügueji ra ch'a'c'üji c'ü rí bübütojji. Nguetsjë yo jña'a yo je mama pje pjëtsigö. Nguetscö rí unügö c'ü rí bübütojji. ⁴⁰Pero dya pje in neji rí 'ñejmezüji. 'Ma rí 'ñejmezüji ro da'c'ejí 'ma c'ü ri bübütojogejí.

⁴¹'Nuzgö dya pje rí jodütsjögö c'ü ra mama yo nte na nozgö. ⁴²Pero nutscö rí päjt'c'ägöji cja in mü'büji. Rí pārāgö c'ü dya pje in s'iyaji Mizhocjimi. ⁴³Mi Tata a jens'e o ndäcjä ró ëcjö ngue c'ua rá c jagö c'ü ne angueze. Pero nu'tsc'ejí, dya pje in säcjägöji. 'Ma cjó c'o ra ë mama c'ü pjëzhi na nojo, nuc'ü, ngue c'ü rí säjāji c'ü. ⁴⁴¿Ja rgá sò rí 'ñejmezüji? Dya sò. Na ngueje me in unüji nguenda c'ü mama yo

nin minteji na jotsc'ejí. Dya in ne rí unüji nguenda o jña Mizhocjimi c'ü xi'tsc'ejí cjó je ngue c'ü exna cjuana na jo'o. ⁴⁵Dya rí tsjijñigueji c'ü rá cö'c'öji a jmi in Tatagö a jens'e. Bübü c'ü na cö'c'ejí. Ngueje o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. In cjjijñigueji c'ü me na jotsc'ejí na ngueje in tjëji c'e ley, pero je ngue c'ü ni 'ñetse c'ü na s'o in cjañi. ⁴⁶Nu 'ma ri 'ñejmegueji yo o dyopjü e Moisés, xo ri 'ñejmezügöji; na ngueje e Moisés o dyopjü cja o jña Mizhocjimi c'ua ja ga c jagö. ⁴⁷'Ma dya in ejmeji yo o dyopjü e Moisés, cja rguí 'ñejmezügöji c'ü rí mangö?

Jesús da de comer a cinco mil hombres

6 'Ma ya o nguarü yo, o ma e Jesús nu 'nanguarü c'e zapjü a Galilea c'ü xo ni chjü Tiberias. ²Me mi pöji na puncjü o nte'e. Na ngueje mi nuji c'o mi jizhi 'ma mi jocü c'o mi sö'dyë. ³O ma e Jesús cja 'na t'eje. O mimi nu co nu c'o o discípulo. ⁴Ya mi ngue ro zädätjo c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua c'ü cja yo nte a Israel. ⁵O jñe'ch'e c'ua e Jesús, o jñanda me ma puncjü o nte c'o ma ëjë nu ja mi bübü angueze. O dyönü c'ua e Felipe: —¿Ja je rá tömüji c'ü ra zi'i yo? ⁶Mi mama yo, na ngueje ma sò e Felipe, mi cja e Jesús. E Jesús ya mi pārā c'ü ro tsja'a. ⁷Nuc'ua o ndünrü e Felipe: —Yeje ciento mbëxo tjömëch'i, dya ra zöji, zö rá xënji nde ri nde'ejí. ⁸Nuc'ua o ña c'ua 'naja c'o o discípulo c'ü mi ngueje e Andrés c'ü nu cjuarma e Simón Pedro, o xipji e Jesús:

⁹—Bübü va 'naja t'i, nu jün tsi'ch'a tjömëch'i ndëxü, cja na yeje jmō'ō. Pero, ¿ja ra zō texeji? Na puncjüji.

¹⁰Nuc'ua o mama e Jesús, o xipji c'o o discípulo:

—Nudya, xipjiji ra mimi dya, yo nte'e.

Mi cja na puncjü o pjindyo nu ja mi cārāji. O mimiji c'ua. Po mi tsi'ch'a mil o bëzo. ¹¹Nuc'ua o jñü c'o tjömëch'i e Jesús. Cjanu o unü 'na pöjō Mizhocjimi. Nuc'ua, cjanu o unü c'ua c'o o discípulo. Nuc'ua c'o o discípulo o unüji c'o ya vi mimi. Ya nde unüji c'ua c'o jmō'ō. O zii'iji. O ziji texe c'o mi neji. ¹²O nijmiji na jo. O xipji c'ua e Jesús c'o o discípulo:

—Tsis'iji yo ya mboncjü, yo nde ndetjo, ngue c'ua dya pje ra nguejme.

¹³O jmutüji c'ua c'o nde mi ndetjo. O nizhi doce cánista nu c'o tsi'ch'a tjömëch'i ndëxü. Nuc'o, ngue c'o o mboncjü c'o vi ziji. ¹⁴Nuc'ua c'o nte 'ma o jñandaji c'o vi tsja'a e Jesús mi mamaji:

—Na cjuana ngueje ne profeta nu ro ëjë cja ne xoñijōmü.

¹⁵O mbārā e Jesús mi neji ro zidyiji ngue c'ua ro tsjapüji a fuerza ro manda. Nguec'ua va xōgü e Jesús o matsjë na yeje cja 'na t'eje.

Jesús camina sobre el agua

¹⁶Nuc'ua 'ma ya o nzhā'ā, ya o zōbü c'ua c'o o discípulo, o zāt'āji cja c'e zapjü. ¹⁷Cjanu o dat'üji cja 'naja bü'ü. Je mi möji nu 'nanguarü c'e ndeje a ma Capernaum. Ya vi xōmütjo. E Jesús dya be ma sājā nu ja mi bübü anguesji. ¹⁸Me mi pjō's'ü

c'e ndeje na ngueje mi vü na zëzhi e ndajma. ¹⁹'Ma ya vi möji tsi'ch'a o 'ñianto kilometro o jñandaji e Jesús c'ü mi nzhodü xes'e e ndeje. Ya mi ngue ro zāt'ā cja c'e bü'ü. Me co züji c'ua. ²⁰Nuc'ua e Jesús o xipjiji: —Nguetscö e Jesús. Dya rí sügueji.

²¹Nuc'ua anguesji o mājāji. O xipjiji c'ua e Jesús ro dat'ü cja c'e bü'ü. Exo zāt'ā c'ua c'e bü'ü cja c'e jñiñi nu ja je mi möji.

La gente busca a Jesús

²²⁻²⁴Mi cārā c'o nte c'o vi nguejme 'nanguarü c'e trazapjü nu ja vi unü 'na pöjō Mizhocjimi e Jesús cjanu unüji o tjömëch'i c'o o ziji. Anguezeji vi unüji ngüenda c'ü mi 'natjo bü'ü c'ü mi jārā c'e xōmü. Y 'ma vi dat'ü c'o discípulo cja c'e bü'ü, dya dat'ü e Jesús co anguezeji, nguec'ua c'o discípulo vi mötsjëji. Nguec'ua c'ü na yejnu pa c'o nte mi jodüji e Jesús, pero dya o chöt'üji. Dya xo jñandaji c'o o discípulo. Nguec'ua como vi sājā ja nzi bü'ü c'o vi 'ñeje a Tiberias, o tsja c'ua c'o nte o dat'üji cja c'o bü, o möji c'ua a Capernaum o ma jyodüji e Jesús.

Jesús, el pan de la vida

²⁵'Ma o chöt'üji a Capernaum nu 'nanguarü cja e ndeje o xipjiji: —Xöpüte, ¿jinguā i sājague a 'ñecjua?

²⁶O ndünrü c'ua e Jesús:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji. Ró da'c'ejí tjömëch'i ngue c'ua ri unnc'ejí ngüenda c'ü ngue o T'izgö Mizhocjimi, ngue c'ua ri 'ñejmezüji. Pero c'ü va 'ñe jongöji, dya ngue para rí 'ñejmezüji. Ngue c'ü in neji rá da'c'üji na yeje c'o ra nijmi in

pjemeji. ²⁷C'e jñōnū c'ü rí sigōji, tjezetjo c'ü. Nguéc'ua, dya me rí jyonn'c'ejí c'o. Jyodūji c'e jñōnū c'ü dya ra tjeze, c'ü sido rí búbütjoji. Nutscō rvá ěcjo cja Mizhocjimi, nguetscō rá da'c'ūji c'e jñōnū c'ü sido rí búbütjoji. Mizhocjimi c'ü mi Tatagō ya jizhi c'ü o ndācjā rá da'c'ejí a cjanu.

²⁸O ndūnrū c'ua c'o nte o xipjiji e Jesús:

—¿Pje rá cjaime ngue c'ua rá cjaime c'ü ne'e Mizhocjimi?

²⁹O ndūnrū c'ua e Jesús. O xipjiji: —Nunu, ngueje c'ü ne Mizhocjimi: rí 'ñejmezügōji na ngueje o ndācjā angueze.

³⁰O xipjiji c'ua:

—¿Pje na mbē c'o rí jítscōjme ngue c'ua rá jandagōjme; ngue c'ua rá ejmets'ūjme? ¿Pje na mbējē c'o rí tsjague? ³¹C'o ín mboxtitaji o ziji o maná nu cja ndajyadū, 'ma mi cārāji nu, co e Moisés. C'ua ja nzi ga t'opjū: “O unūji ro ziji tjōmēch'i c'o vi 'ñeje a jens'e”, eñe. ¿Cjo xo sō rí tsjague a cjanu?

³²O ndūnrū c'ua e Jesús, o xipjiji: —Na cjuana c'ü rí xi'ts'ijí. E Moisés dya ngue c'ü o dya'c'ūji o tjōmēch'i c'o vi 'ñeje a jens'e; ngue mi Tatagō. C'e tjōmēch'i c'ü o zi c'o ín mboxtitaji, dya ngue c'ü exna cjuana ni muvi. Mi Tatagō je unū c'e tjōmēch'i c'ü exna cjuana ni muvi c'ü vi 'ñeje a jens'e. ³³Na ngueje o tjōmēch'i Mizhocjimi ngueje c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü unū c'ü ra búbütjo yo cārā texe cja ne xoñijōmū, eñe e Jesús.

³⁴O xipjiji c'ua:

—Nu'ts'c'e nin t'ecjañumū, sido rí dyacōjme ne tjōmēch'i nu.

³⁵E Jesús o xipjiji:

—Nuzgō, nguetscō e tjōmēch'i c'ü ra dya'c'ejí c'ü rguí búbütjogueji. Nu c'ü ra ějē co nuzgō, dya ra zant'a. Nu c'ü ra 'ñejmezügō, dya ra ndūre. ³⁶Ya ró xi'ts'ijí, zō xi í jñāndgaji ró c'jagō c'ü na nojo, pero dya pje ín ejmezügōji. ³⁷Texe nu c'o dacügō mi Tata, ra ějēji co nutscō ra 'ñejmezūji. Nuzgō, dya rá tājāgō ra ma c'o. ³⁸Rvá ějēgō a jens'e; dya pje ngue c'ü rá c'jagō c'ü rá ne'e. Rá cja'a c'ua ja ga ne'e mi Tatagō c'ü o ndācjā. ³⁹Nunu, ngueje c'ü ne'e Mizhocjimi, nu c'ü o ndācjā; ne'e c'ü dya rá bēzhi ne ri 'naja c'o o dyacū. 'Ma rá ěcjo na yeje rá xos'ūji. ⁴⁰Nunu, ngueje c'ü ne'e mi Tata c'ü búbū a jens'e: texe c'o unū nguenda nguezgō o T'izū Mizhocjimi, y ejmezügōji, ra ch'unū c'ü rguí búbütjoji co Mizhocjimi. 'Ma rá ěcjo na yeje rá xos'ūji.

⁴¹C'o pje mi pjēzhi cja c'o nte a Israel mi pōtma mamatsjēji na ngueje dya mi ejmeji c'ü vi mama e Jesús: “Nguetscō e tjōmēch'i c'ü vi 'ñeje a jens'e.” ⁴²Mi mamaji c'ua:

—Nunu, ¿cjo dya ngueje e Jesús nu o t'i e José? Nu tata 'ñe nu nana rí pārāgōji. Nunu, ¿jenga mama dya nu: “Rvá ějē a jens'e”?

⁴³E Jesús o xipjiji c'ua:

—Dya rí pōtqui mamatsjēgueji yo. ⁴⁴Dya cjó sō ra ějē co nutscō nu 'ma dya ra 'ñūnbū o mū'bū mi Tata c'ü búbū a jens'e c'ü o ndācjā. Nuzgō, 'ma rá ěcjo na yeje rá xos'ū nu c'o. ⁴⁵Ya t'opjū cja o jña Mizhocjimi c'o o dyopjū c'o profeta: “Mizhocjimi ra nda xōpūji.” A cjanu texe c'o ätä mi Tata, 'ñe pārāji pje pjēzhi c'ü mama, va ěji co nutscō.

⁴⁶Zö ätpäji o jña Mizhocjimi, pero dya jandaji ja ga jmi. C'ü o jñanda nguextjozügö rvá ëjögö cja Mizhocjimi. Nguetzgö ró janda mi Tata. ⁴⁷Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji, nu c'ü ejmezügö ra ch'unü c'ü rguí búbütjo co Mizhocjimi para siempre. ⁴⁸Nguetscö e tjömëch'i ngue c'ua rí búbütjogueji. ⁴⁹Nu c'o nin mboxtitaji o ziji c'e maná nu cja ndajyadü. Pero o ndü'ü c'o. ⁵⁰Nguetscö nu e tjömëch'i nu vi 'ñeje a jens'e. Nguец'ua nu c'ü ra zi'i nu, dya ra ndü'ü, ra búbütjo. ⁵¹Exi rgá büntcjö, nguec'ua sö rá da'c'üji c'ü rí búbütjogueji. Je rvá ëjögö a jens'e. 'Ma cjó c'o ra zi'i nu e tjömëch'i ra ch'unü c'ü rguí búbütjo. Ne tjömëch'i c'ü rá unügö nu, ngueje ín cuerpogö. Nuzgö rá unügö ngue c'ua ra búbütjo yo cãrã texe cja ne xoñijöümü.

⁵²Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel mi ña, mi ñatsjëji. Mi mamaji:

—¿Ja rgá sö ra dyacöji o cuerpo rá siji?

⁵³E Jesús o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. 'Ma dya rí si'iji ne tjömëch'i c'ü ngueje ín cuerpogö, 'ñe 'ma dya rí si'iji ín tsjigö, dya rí búbüji. ⁵⁴Nu c'o ra zi'i e tjömëch'i c'ü ngueje ín cuerpogö 'ñe ra zi ín tsjigö ra ch'unü c'ü rguí búbütjoji. Nutscö 'ma rá ëcjö na yeje rá xos'ü nuc'o. ⁵⁵C'e jñönü c'ü na cjuana c'ü rí siji ngue ín cuerpogö c'ü; 'ñe ín tsji'igö. ⁵⁶Nu c'ü ra zi nu e jñönü c'ü ngueje ín cuerpogö, 'ñe ra zi ín tsjigö ra búbüzügö. Y nutscö je rá bünc'ö cja o mü'bü angueze. ⁵⁷Mi Tata c'ü o

ndäcjä exi búbütjo c'ü. Nguец'ua exo rgá búbütjogö. Nu c'ü ra zi c'e jñönü c'ü ngue ín cuerpogö 'ñe ín tsjigö, xo ra búbütjo, na ngueje exi rgá büntcjö. ⁵⁸Nguetscö e tjömëch'i, rvá ëjögö a jens'e. Dya nza cjazgö c'e maná c'ü o zi ín mboxtitaji. Nuc'o, o ndü c'o. Pero c'ü ra zi'i nu e tjömëch'i c'ü nguetscö, dya ra ndü, ra búbütjo co Mizhocjimi para siempre.

⁵⁹Nu yo jña'a yo, o mama e Jesús 'ma mi búbü a Capernaum 'ma mi xöpü c'o nte cja c'ü o nintsjimiji.

Palabras de vida eterna

⁶⁰Na puncjü c'o mi tjünt'ü a xütjü e Jesús, 'ma o dyäräji, o mamaji: —Me na jyü yo jña'a yo. ¿Cjó ra sö'ö ra dyätä yo?

⁶¹O mbärätsjë e Jesús c'o mi mamatsjëji. O xipjiji c'ua: —¿Cjo ín ne rí chjench'ëji a xütjü na ngueje ró xi'ts'iji yo jña'a yo?

⁶²¿Pje rí tsjagueji 'ma, 'ma rí jñandgaji rá magö a jens'e nu ja ot'ü rmí bünc'ö? Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. ⁶³Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü da'c'üji rí búbüji. Dya pje ni muvi e cuerpo. Yo jña'a yo rí xi'ts'igöji je va ëjë cja o Espíritu Mizhocjimi yo. Ngueje yo da'c'üji rí búbütjoji. ⁶⁴Pero búbüts'ügueji c'o dya pje ejmezügö.

E Jesús ya mi pãrã ndeze 'ma ot'ü cjó ngue c'o dya mi ejme. Ya nde mi pãrätjo cjó ngueje c'ü ro nzhö'ö.

⁶⁵O mama c'ua e Jesús:

— Ya ró xi'ts'iji, dya cjó ra sö ra ëjë co nuzgö, 'ma dya ra 'ñünbü o mü'bü mi Tata c'ü búbü a jens'e.

⁶⁶'Ma o nguarü o mama yo jña'a, na puncjü c'o o chjench'e a xütjü,

dya cja o ndünt'üji o xütjü e Jesús.
 67 O mama c'ua e Jesús o xipji c'o
 doce discípulo:

—¿Cjo xo in ne rí chjench'ejí a
 xütjü, c'ü dya cja rí chjünt'üji ín
 xütjügö?

68 O ndünrü c'ua e Simón Pedro:

—Pero ín Jmuts'üjme, ¿cjo
 rá ma teñegöjme? Na ngueje
 nguextjots'ügüe in xitsijme ja rga
 sö rá bübütojme co Mizhocjimi
 para siempre. 69 Nutscöjme
 rí ejmets'ügöjme. Rí pãrãjme
 ngue'tsc'e e Cristo. Ngue'tsc'e o
 T'its'ü Mizhocjimi c'ü exi bübüto.

70 O ndünrü c'ua e Jesús:

—In doceji. ¿Cjo dya ró
 juan'c'ügöji? 'Najats'ügueji bübü c'ü
 dya jo cja o mü'bü.

71 Nu c'ü mi mama e Jesús, mi
 ngueje e Judas Iscariote, c'ü mi
 ngue o t'i e Simón. Na ngueje
 nguejnu ro nzhö'ö e Jesús. Mi
 ngueje 'naja c'o doce discípulo.

Los hermanos de Jesús no le creían

7 'Ma o nguarü yo, mi nzhodü
 e Jesús a Galilea. Dya mi ne
 ro nzhodü a Judea, na ngueje mi
 cãrã nu, c'o mi ne ro mbö't'üji e
 Jesús. 2 Ya mi ngue ro zädätjo 'na
 mbaxua c'ü mi cja c'o nte. Mi ät'ãji
 ts'ingümü c'o mi ngueje o dyëza.
 Mi mimiji cja c'o ts'ingümü 'ma mi
 cjaji c'e mbaxua. 3 C'o o cjuarma e
 Jesús o xipjiji c'ua:

—Na jo rí pedyegue va. Mague
 a Judea ngue c'ua c'o in discípulo
 c'o cãrã nu, xo ra jñante'aji yo in
 cjague yo me na nojo. 4 Nu c'ü ne'e
 pje ra tsja'a, ra tsja ngue c'ua ra
 jñanda yo nte. Nu 'ma in cja'a yo

me na nojo, jizhitsjëjë ngue c'ua ra
 jñanda texe yo nte.

5 Ne xo ri ngueje c'o o cjuarma,
 dya xo mi ejmeji e Jesús. 6 O mama
 c'ua e Jesús:

—Dya be va sädã nu 'ma ra
 mbãrãji cjo nguetscö. Nuzgö dya
 be sö'ö rá magö. Pero nu'tsc'ejí sö
 rí mötjoji nu hora c'ü in ne rí möji.
 7 Nu'tsc'ejí, dya sö ra nuc'ejí na ü yo
 cãrã cja ne xoñijöümü. Nguetscö je
 nugüji na ü, na ngueje rí xipjigöji
 c'ü na cjuana, rí xipjigöji me na
 s'o cjaji. 8 Nu'tsc'ejí, möji cja c' e
 mbaxua. Nutscö dya be rá magö cja
 c'e mbaxua, na ngueje dya be va
 sädã c'ü ne'e Mizhocjimi c'ü ya rá
 magö.

9 Nu 'ma o mama yo, xe o
 nguejmetjo a Galilea.

Jesús en la fiesta de las chozas

10 Nuc'ua o ma cja c'e mbaxua c'o
 o cjuarma. E Jesús xo ma'a c'ua.
 Pero nuc'ü, dya cjo o xipji ja va ma.
 O matsjëjë. 11 Nu cja c'e mbaxua, c'o
 pje mi pjëzhi cja c'o nte mi jodüji e
 Jesús, mi mamaji:

—¿Ja je ri bübüxã c'e Jesús?, eñeji.

12 Na puncjü nte c'o me mi tsjojne
 mi mamaji ja cja mi cja e Jesús. Mí
 cãrã c'o mi mama: “Na jonte c'e
 bëzo c'ü.” Nu c'o dyaja mi mamaji:
 “Dya jonte c'ü. Onpü yo nte.”

13 C'o nte mi süji c'o pje mi pjëzhi.
 Nguec'ua dya cjo mi mama na jo ja
 ma cja e Jesús.

14 Cja mi patjo nziyo pa'a c'ü mi
 cjaji c'e mbaxua. Xe mi bëzhi nziyo
 pa ro nguarü. O zät'ã c'ua e Jesús
 cja c'e templo. Ya je nguejnu o xöpü
 c'ua c'o nte. 15 C'o pje mi pjëzhi mi

cjiññiji: “Nunca rí ärägöji a cjanu.”
Pero mi mamaji:

—¿Ja ga mbārā yo? Dya o ma ja ro xörü.

¹⁶O ndünrü c'ua e Jesús:

—Nu yo rrā xöpü yo nte, dya rí mamatsjējögö yo. Nu c'ü o ndäcjägö ngue c'ü je o xöcügö c'ü.

¹⁷!Ma cjó c'o ne ra tsja'a c'ü ne'e Mizhocjimi, ra mbārā cjo je va ëjē cja Mizhocjimi yo rí xöpügö yo nte, o maxque rí mamatsjējögö yo. ¹⁸Nu c'ü xöpü c'ü mamatsjējē, jodütsjējē c'ü ra mama yo nte: “Me na jo 'na xöpüte”, ra 'ñeñeji. Nuzgö rí jodügö c'ü ra mamaji me na jo Mizhocjimi c'ü o ndäcjä. Nuzgö rí mamagö c'ü na cjuana, dya bëchjine.

¹⁹!Nu'tsc'ejí, ¿cjo dya o dya't'üji c'e ley e Moisés? Pero ne rí 'najats'ügueji dya in cjaji c'ü mama c'e ley. Maco mama c'e ley c'ü dya rá pö't'üteji, ¿jenga in jongügöji rí pötcüji?

²⁰O ndünrü c'ua c'o nte, o xipjiji:

—Nu'tsc'e, bübü demonio cja in mü'bügue. ¿Cjó ngue c'ü ra jyonc'ü ra mbö'tc'ü?

²¹O ndünrü c'ua e Jesús:

—!Natjo c'ü ró cjägö, pero nuc'ua textets'üji me o sjëyats'üji c'ü ró cjägö. ²²Cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, xil'ts'iji rí meyaji in cuerpoji. C'ü ni tsjaji a cjanu, dya ngue e Moisés c'ü o mbürü; ngueje c'o ín mboxtitaji c'o o mbürü ndeze mi jinguã. Bübü 'ma in meyaji in cuerpoji nu pa c'ü rí söyaji. ²³Nu pa c'ü rí söyaji in meyaji o cuerpo 'na bëzo ngue c'ua rí cumpleji o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. ¿Jenga me in ünngügöji c'ü ró jopcügö texe o cuerpo 'na bëzo nu

pa c'ü rí söyaji? ²⁴Tsjijññiji na jo c'ua ja ga mama o ley e Moisés. Nuzgö, zö ró jocü 'na bëzo c'e pa c'ü rí söyagöji, pero na jo c'ü rvá cjägö.

Jesús habla de su origen

²⁵Ja nzi c'o mi menzumü a Jerusalén o mamaji c'ua:

—Nujnu, ¿cjo dya ngueje nu jodüji ra mbö't'üji? ²⁶Maco, ña'atjo dya nu. Dya pje sũ'ü nu. Dya cjó pje xipji. Mbārā, c'o pje pjëzhi, ¿cjo ri cjiññiji c'ü ngueje e Cristo nu? Po jiyö. ²⁷Na ngueje nutscöji rí pärägöji na jo ja je menzumü nu. !Ma ra ëjē e Cristo, nuc'ü, dya cjó ra mbārā ja rguí 'ñeje.

²⁸E Jesús o ña'a na jens'e nu cja c'e templo nu ja mi xöpü c'o nte, o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí, ¿cjo in pãcãji? ¿Cjo in pärãji na jo ja je rí menzumü? Nuzgö dya ró ëtsjējögö. Na ngueje bübü 'naja c'ü exna cjuana o ndäcjägö, c'ü dya in pärãgueji.

²⁹Pero nuzgö rí pärãgö c'ü, na ngueje je rvá ëcjö cja angueze. Ngueje angueze o ndäcjägö ró ëjē a 'ñecjua.

³⁰Nuc'ua, mi ne ro zürüji c'ua.

Pero dya cjó o pënc'h'i, na ngueje dya be ne Mizhocjimi ro zürüji.

³¹Na puncjü c'o nte c'o mi cãrã nu, o 'ñejmeji e Jesús. Mi mamaji:

—Dya cjó sö ra tsja c'o xe rrã nojo. ¿Cjo ri ngueje e Cristo nu?

Los fariseos mandan policías a llevar preso a Jesús

³²C'o fariseo o dyärãji c'ua c'o mi mama c'o nte. Na ngueje c'o nte mi tsjojne ma ñaji c'o mi cja'a e Jesús. Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o

fariseo o ndäjäji o policía ro ma, ro ma zürüji e Jesús. ³³O mama c'ua e Jesús:

—Xe quejme ja nzi zana c'ü xe rá mimiji. Nuc'ua ra zädä c'e pa 'ma rá ma nu ja bübü c'ü o ndäcjä ró ëjë. ³⁴Nuc'ua rí jyongügöji. Dya cja rí chöcügöji. Nu ja rá bübügö, dya sö rí möcjeji.

³⁵Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o pötva mamaji:

—Mbärä, ¿ja je ra ma'a nu? ¿Jenga xitsiji c'ü dya cja rá tö't'üji? Mbärä, ¿cjo je ra ma cja yo ín menzumügöji a Israel c'o pjöt'ü cja yo dyaja nte? Mbärä, ¿cjo ra ma xöpü c'o dyaja nte'e? ³⁶Mbärä, ¿ja cja'a nu o mama: “Rí jyongüji pero dya rí chöcüji”? Xo o xitsiji: “Nu ja rá bübügö, dya pje ra sö'ö rí sät'äji.”

Ríos de agua viva

³⁷C'e pa c'ü bëpja c'e mbaxua ngue c'ü xenda mi süpüji. Nuc'ua c'e pa'a c'ü, o böbü e Jesús. O zopjü c'ua c'o nte, o xipjiji:

—'Ma cjó c'o türe, xä'däji co nutscö. Si'iji c'e ndeje c'ü rá da'c'üji rí siji.

³⁸Nu c'o ra 'ñejmezügö, ra zädä anguezeji c'ua ja nzi ga mama cja o jña Mizhocjimi: A mbo cja o mü'bü ra chjëntjovi nza cja 'na mbereje c'ü peje na puncjü o ndeje. Nguec'ua xo ra zi'i c'o dyaja, ngue c'ua xo ra bübütojji.

³⁹Nujyo o mama e Jesús, nguejyo ro tsja o Espíritu Mizhocjimi c'ü ro ch'unü nu c'o ro 'ñejme e Jesús. C'e Espíritu dya be ma ëjë c'ü, na ngueje dya be vi ma e Jesús cja nu Tata c'ü bübü a jens'e.

División entre la gente

⁴⁰Nuc'ua 'ma o dyäräji yo jña'a yo, mi cärä c'o o mama:

—Nunu, na cjuana ngueje e profeta nu mi te'beji.

⁴¹Dyaja c' o o mama c'ua:

—Ngueje e Cristo nu o ndäjä Mizhocjimi nu.

Mi cärä c'o dyaja c'o o mama:

—Nujnu je menzumü a Galilea.

Nguec'ua, ¿ja rgä sö ra tsja e Cristo nu? ⁴²Na, ¿cjo dya mama cja yo ya t'opjü: “E Cristo je ri ngueje o mboxbëche e David”? ¿Cjo dya xo mama: “Je ra te'e cja c'e ts'ljñiñi a Belén nu ja mi menzumü e David”?

⁴³Nuc'ua a cjanu, o xögü c'ua c'o nte'e, na ngueje dya mi 'natjo o pjeñeji ma nguiññiji e Jesús. ⁴⁴Mi cärä c'o mi ne ro zürü e Jesús. Pero dya cjó xo o pënc'h'i angueze.

Las autoridades no creen en Jesús

⁴⁵Nuc'ua c'o policía o nzhogü c'ua c'o. O möji cja c'o ndamböcjimi 'ñe cja c'o fariseo. Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o dyönüji c'ua:

—¿Jenga dya i siji e Jesús?

⁴⁶O ndünrü c'ua c'o policía:

—Nunca rí ärxme ra ña 'na bëzo c'ua nzi ga ña'a c'e bëzo c'ü.

⁴⁷O ndünrü c'ua c'o fariseo, o xipjiji c'o policía:

—¿Cjo ya xo o dyon'c'ügueji?

⁴⁸Tsjijññiji dya xä. ¿Cjo ya xo bübü o jmu'u 'ñe o fariseo c'o ya o 'ñejme e Jesús? Iyö. ⁴⁹Nu yo nte'e yo, dya pje päräji o ley Mizhocjimi. Dya pje sö ra zät'äji a jmi Mizhocjimi.

⁵⁰E Nicodemo nu c'ü vi ma'a 'na nu xömü cja e Jesús, mi ngueje 'naja c'o fariseo. O mama angueze:

⁵¹—Cja ín leygöji, dya sö rá mamaji c'o na s'o vi tsja 'na bëzo c'ü dya be ri äräji c'o mama

angueze, y c'ü dya be ri pārāji ja cja c'ü cja'a.

⁵²O ndünrū c'ua c'o fariseo, o xipjiji e Nicodemo:

—Nu'tsc'e, Nicodemo, ¿cjo xo in menzumügue a Galilea? Ni jyodü rí ñu'u yo ya t'opjü, ngue c'ua rí ñuxā c'ü dya cjó ra te'le a Galilea c'ü ri ngueje profeta.

La mujer adúltera

⁵³Nuc'ua, como ya vi nguarü c'e mbaxua, o ma nzi 'najaji o ngumüji.

8 E Jesús o ma c'ua cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos. ²Nuc'ua 'ma mi xörtjo c'ü na yejnu pa, e Jesús o ma na yeje cja c'le templo. Nuc'ua texe c'o nte'le o chēzhiji a jmi e Jesús. O mimi c'ua e Jesús. Cjanu o xöpü c'ua c'o nte. ³Nuc'ua c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi ñe c'o fariseo o sinpiji c'ua 'naja ndixü c'ü vi ch'ö'tp'ü bëzo c'ü dya mi ngueje o xīra. O tsjapüji o mimi a nde'e nu ja mi bübü e Jesús. ⁴O mamaji c'ua:—Xöpüte, nu e ndixü nu, o zürüji. Mi bübüvi 'na bëzo c'ü dya ngueje o xīra. ⁵Cja c'le ley c'ü o dyopjü e Moisés o mandazüji rá pjat'üji ndojo yo cja a cjanu. ¿Nu'tsc'e dya, pje rí xitsijme dya?

⁶Nu yo mi xipjiji nguetjo ma söji, ngue c'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'o pje mi pjēzhi. Nuc'ua e Jesús o ñücü a jömü. O dyopjü c'ua a jömü co o ñidyē. ⁷Nu 'ma sido mi önütjoji, o jñüs'ü o ñi'i. Cjanu o xipjiji c'ua: —'Ma bübüts'c'ejji 'naja c'ü dya tū o nzhübü ngue c'ü ra ot'ü ra pjat'ü ndojo ne ndixü.

⁸Nuc'ua o ñücütjo na yeje a jömü e Jesús. O dyopjü a jömü co o ñidyē.

⁹'Ma o dyärāji, o nguiññiji c'ua cja

o mü'büji c'ü mi tūji o nzhübüji. Nuc'ua nde 'naja va möji c'ua. Nu c'o xenda mi tita ngue c'o ot'ü o ma c'o. Cjanu o mbedye c'ua c'o cja mi t'i'i. Nuc'ua ya o nguejmetsjē c'ua e Jesús 'ñe c'le ndixü c'ü mi junrū a jmi. ¹⁰Nuc'ua cjanu o jñüs'ü c'ua o ñi'i e Jesús. Dya cjó cja o jñanda. Ya mi nguetjo c'le ndixü c'ü xe mi bübü. O xipji c'ua:

—Nu'tsc'e ndixü, ¿ja je cārā dya, nu c'o mi mama in tūgue nzhübü? ¿Cjo dya cjó pja'c'ü ndojo?

¹¹C'le ndixü o ndünrū:

—Nu'tsc'e, in Jmuts'ügö, dya cjó pjacö ndojo.

Nuc'ua o xipji e Jesús:

—Ne xo ri nguetscö, dya xo rí xi'ts'i ni jyodü rí chūgue. Ma'a dya. Pero dya cja rí tsja c'lo na s'o.

Jesús, la luz del mundo

¹²E Jesús o zopjütjo na yeje c'o nte. O xipjiji: —Nguetscö e jya's'ü cja ne xoñijömü. Nu c'ü ra ndünt'ü in xütjügö, dya ra nzhodü cja e bëxömü. Nuc'ü, ra bübü jya's'ü o mü'bü c'ü ra unü c'ü rguí bübütjo.

¹³Nuc'ua c'o fariseo o xipjiji:

—Nu'tsc'e in mamatsjēgue pje pjē'ts'i. Nu c'lo in mamague dya cjuana.

¹⁴O ndünrū c'ua e Jesús, o xipjiji: —Zö rí mamatsjēgö pje pjētsi, pero yo rí xi'ts'igöji na cjuana. Na ngueje rí pārāgö ja je rvā ējē, ñe ja rga ma'a. Nu'tsc'ejji, dya in pārāgueji ja rvā ējēgö. Dya xo in pārāji ja ngue c'ua rá ma'a. ¹⁵Nu'tsc'ejji c'ua ja nzi gui tsjinncejji, in jünji ngüenda in mamaji c'ü na s'ozgö. Pero nutscö, c'ü rvā ēcjö, dya ngue c'ü rá mangö c'ü cja na s'o 'naja, y c'ü cja na jo

c'ü 'naja. ¹⁶Zö dya ngue c'ü rvá êcjö, pero 'ma rí mangö ja ga cja 'na nte ga nguiñi o mü'bü, na cjuana c'ü rí mangö. Na ngueje c'ü rí mangö, dya ngue c'ü rgá cjiññitsjögö, ngue c'ü cjiññi Mizhocjimi c'ü o ndäcjö c'ü rí bübübe. ¹⁷Ya xo t'opju cja in leygueji c'ü je mama a cjava: “Nu c'ü mama yeje nte ngue c'o na cjuana.” ¹⁸Nuzgö rí mama pje pjëtsi. Nu c'ü mi Tatagö c'ü o ndäcjä, ngue c'ü xo mama pje pjëtsigö.

¹⁹Nuc'ua o xipjiji c'ua:

—¿Ja je bübü c'ü nin Tata?

O ndünrö c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Ni xo ri nguetscö in pãcãji, ni ri ngueje mi Tata in pãrãji. Nu 'ma ri pãcãgöji, ngue 'ma xo ri pãcãji mi Tata.

²⁰E Jesús mi xöpü c'o nte cja c'e templo. Je mi mama yo jña'a yo, nu ja mi sogüji o ofrendaji. Dya cjó o zürü e Jesús, na ngueje dya be mi jëzi c'ü nu Tata Mizhocjimi.

**“A donde yo voy, ustedes
no pueden ir”**

²¹Nuc'ua o ndünrö c'ua na yeje e Jesús:

—Nutsco ya rá ma'a. Nu'tsc'eji rí jyongüji. Pero rí chügueji na ngue c'o in nzhunc'eji c'o in tügueji. Nguec'ua nu ja je rá magö, nu'tsc'eji, dya ra sö rí sät'ãji nu.

²²O mama c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel:

—Nu e bëzo nu, ¿cjo ra pöt'tütsjëjë? Nguec'ua mama: “Nu ja je rá magö, nu'tsc'eji dya ra sö rí sät'ãji.”

²³Nuc'ua o ndünrö c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'eji, in menzumüji a jömü. Nutsco, je rí menzumügö a

jens'e. Nu'tsc'eji, in menzumügueji cja ne xoñjömü. Nutsco, dya pje rí menzumügö va cja ne xoñjömü.

²⁴Nguec'ua ró xi'ts'iji: “Rí chügueji na ngue c'o in nzhunc'eji c'o in tügueji.” Na ngueje 'ma dya rí 'ñejmeji nguezgö extí bübü, c'o nzhübü c'o in tüji ngue c'o je rgui chüji c'o.

²⁵O ndünrö c'ua c'o nte:

—Xitsijme cjó ngue'tsc'e.

Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Ya ró xi'ts'igöji cjó nguezgö.

²⁶Na puncjü c'o me rí ne rá zo'c'üji.

Me na puncjü c'o in cjaji c'o sö rá mama in tügueji nzhübü. Pero nu c'ü o ndäcjägö ngue c'ü na cjuana c'ü. C'o ró ätpägö o mama angueze nguejyo je rí zopjü yo cãrã cja ne xoñjömü.

²⁷E Jesús mi xipjiji mi nguejnu Tata c'ü vi ndäjã. Pero dya mi pãrã c'o nte. ²⁸O ndünrö c'ua e Jesús:

—Nutsco rvá êcjö cja Mizhocjimi. Nu'tsc'eji rí chãpcöji cja ngronsi. Nu'ma, cja ra zädã 'ma rí unnc'eji ngüenda c'ü nguezgö extí bübü.

Dya pje rí cjangö c'ü rí cjatsjë. Ngue yo o xöcü mi Tata, yo rí xi'ts'iji.

²⁹Nu c'ü o ndäcjä bübü co nuzgö. Dya pje jyëzguigö c'ü rá bübütsjögö c'ü, na ngueje sido rí cjangö c'o ne angueze.

³⁰Ma o mama yo jña'a yo, na puncjü c'o o creo c'o mi mama e Jesús.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹O xipji c'ua e Jesús c'o nte a Israel c'o ya vi 'ñejme angueze:

—'Ma sido rí 'ñejmeji yo jña yo rí ña'a, nu'ma, na cjuana in ätcöji

'ma. ³²'Ma rí 'ñejmezügöji yo jña yo rí ña'a, rí pãrãji c'ü na cjuana 'ma. 'Ma rí pãrãji c'ü na cjuana, ra t'empc'ejí libre 'ma.

³³O ndüntüji c'ua, o xipjiji:

—Nguetscöjme o mboxbëchejme e Abraham. Dya cjó rí pëpcöjme. ¿Jenga in mamague c'ü ra 'ñempcöjme libre?

³⁴O ndünrú e Jesús, o mama:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'íji. Texe c'o cja'a c'o na s'o, dya libre c'o. Chjëntjovi nza cja 'na mbëpji c'ü tjünt'ü a xütjü, c'ü dya sö ra xögü cja nu lamu. ³⁵C'o tjünt'ü a xütjü o nzhübü, dya ngueje o t'i Mizhocjimi c'o. Angueze ra pjongü nu c'o dya ngueje o t'i. C'o o t'i ra sido ra bübütojji co Mizhocjimi. ³⁶Nu c'ü na cjuana ra 'ñempc'ejí libre cja c'o na s'o, nguetscö o T'izü Mizhocjimi. ³⁷Rí pãrãgö ngue'tsc'ejí o mboxbëchets'üji e Abraham. Pero in ne rí pötcügöji, na ngueje ín jñagö, dya pje in ench'e cja in mü'büji. ³⁸Rí ñagö nu c'o ró nugö cja o jmi mi Tatagö c'ü bübü a jens'e. Nu'tsc'ejí in cjaji nu c'o i dyärãji cja o jmi nin tataji.

³⁹Nuc'ua o ndünrúji, o xipjiji:

—C'ü mi tatagöjme ngueje e Abraham.

O ndünrú c'ua e Jesús, o xipjiji:

—'Ma ri ngue'tsc'ejí o t'its'üji e Abraham, ri tsjaji c'ü o tsja e Abraham. ⁴⁰E Abraham, nuc'ü, o dyätä Mizhocjimi c'ü. Pero nudya in jongüji rí pötcüji. E Abraham dya ro tsja a cjanu. Nutscö rí bëzo ró xi'ts'íji c'o na cjuana nu c'o ró äragö cja Mizhocjimi. Nguec'ua in ne rí pötcüji. ⁴¹Nu'tsc'ejí in cjaji c'ü cja c'ü nin tatagueji.

O xipjiji c'ua:

—Nutscöjme dya o t'izgöjme nandyo bëzo. 'Natjo mi Tata rí sicjöjme. Ngueje Mizhocjimi.

⁴²E Jesús o xipjiji c'ua:

—'Ma ri ngueje Mizhocjimi nin tatagueji, ri s'iyazügöji 'ma. Na ngueje nguezgö 'natjozügö o T'izü Mizhocjimi. Je ró pecjö cja Mizhocjimi. Dya ró ëjëtsjögö. Ngueje Mizhocjimi je ndäcjö ró ëjë. ⁴³¿Jenga dya in pãrãji ja cja c'ü rí mangö? Dya in pãrãji na ngueje, dya in ne rí dyätcãji ín jña'a. ⁴⁴Nu'tsc'ejí, nu c'ü nin tatagueji ngueje c'ü dya jo. In ne rí tsjaji nu c'o ne'le nin tatagueji. Ndeze o mbürü, c'ü dya jo ngue mbö't'üte. Nuc'ü, dya pje mama c'ü na cjuana c'ü. Na ngueje c'ü na cjuana, dya pje bübü o mü'bü. Nu 'ma mama c'o dya cjuana ngueje c'o cjiññitsjé cja o mü'bü c'o mama. Na ngueje c'ü dya jo, na mbëchjine. Nguejnu tata nu c'o xo mama c'ü dya cjuana. ⁴⁵Dya in ejmezüji na ngueje nutscö rí mama c'o na cjuana. ⁴⁶¿Cjo bübüts'ejí 'naja c'ü sö ra mama rí cjagö c'o na s'o? Nu 'ma rí xi'ts'íji c'ü na cjuana, ¿jenga dya pje in ejmezügöji? ⁴⁷Nu c'o ngueje o t'l'i Mizhocjimi ätpãji o jña'a. Pero nu'tsc'ejí, dya ngue'tsc'ejí o t'its'üji Mizhocjimi na ngueje dya in ätpãgueji c'o o jña.

Cristo existió antes que Abraham

⁴⁸O ndünrú c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel. Me co üdüji. O xipjiji:

—Rí pãrãjme na jo, bübü demonio cja in mü'bügüe. Je i tegue a ma a Samaria, dya in pãrãgue ja cja Mizhocjimi.

⁴⁹O ndünrú c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Dya bübü demonio cja ín mü'lbügö. C'ü rí mamagö ngue c'ü ne'e mi Tatagö. Nu'tsc'eji c'ü ín cjaji, dya pje ín ejmezügöji rvá écjö cja mi Tatagö Mizhocjimi.

⁵⁰Dya rí jodügö c'ü rí mangueji na nojozügö; nu c'ü jodü c'ü rí mangueji na nojozügö, ngue mi Tatagö Mizhocjimi. Angueze ra jizhi c'ü na nojozügö. ⁵¹Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji, nu c'ü sido ra dyätcö yo rí mangö, dya ra ndü'ü, ra bübütjo c'ü.

⁵²Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o xipjiji:

—Nudya, rí päräjme na jo dya, bübü demonio in mü'lbügue. Ya o ndü'ü e Abraham. Ya xo o ndü'ü c'o profeta. Maco nu'tsc'e ín mama nu c'ü sido ra dyä'tc'ägue, dya ra ndü'ü, sido ra bübütjo. ⁵³Nu'tsc'e ín cjinnce xenda na nojots'ügue que na ngueje mi tatajme e Abraham. Nuc'ü, o ndü'ü c'ü. Xo o ndü'ü c'o profeta. ¿Cjó ngue c'ü je na cjapütsjëgue?

⁵⁴O ndünrú e Jesús, o xipjiji:

—Nu 'ma ri jodütsjëjögö c'ü ro mama yo nte na nojozügö, dya pje rví muvi 'ma c'o. Mi Tatagö ngue c'ü jodü c'ü ra mamaji a cjanu. Maco ín mamagueji que mi Tatagö ngueje in Mizhocjimigueji.

⁵⁵Nu'tsc'eji, dya ín pärägueji angueze. Pero nutscö rí pärägö c'ü. 'Ma ro mama c'ü dya rí pärägö Mizhocjimi, ri nguezgö 'na mbëchjine nza cjatsc'eji. Jo rí pärägö Mizhocjimi. Rí cjagö c'o mama angueze. ⁵⁶E Abraham c'ü nin mboxtitaji me co mäjä 'ma o 'ñejme ro jñandga ma écjö. A cjanu o jñandga. O mäjä c'ua.

⁵⁷C'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o xipjiji c'ua:

—Dya be xo ín nzhodügue ni cincuenta cjë'ë. ¿Ja rvi jñandague e Abraham?

⁵⁸E Jesús o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji. 'Ma dya be mi bübü e Abraham, ya exmi bübügö.

⁵⁹Nuc'ua o jñüs'üji ndojo c'o ro pjat'üji e Jesús. Pero nuc'ü, o tsjõjõ c'ü. Dya cjó jñanda ja va ma. O mbedye cja c'e templo. O ma'a.

Jesús sana a un hombre que nació ciego

9 'Ma o cjogü e Jesús o jñanda 'naja bëzo c'ü mi ndëzhö. Mi ndëzhö 'ma o jmus'ü c'ü. ²Nuc'ua c'o o discípulo o dyönüji e Jesús, o xipjiji:

—Xöpüte, ¿Cjó ngue c'ü o tsja c'o na s'o, nguec'ua va ndëzhö nu? ¿Cjo ngueje ne bëzo nu ndëzhö maxque ngueje c'o o tata?

³O ndünrú c'ua e Jesús, o xipjiji:

—C'ü vi ndëzhö, dya ngue c'ü vi tsja c'o na s'o nu. Dya xo ngue c'ü vi tsja c'o na s'o c'o o tata. C'ü vi ndëzhö ngue c'ü rguí 'ñetse c'ü me na nojo c'ü cja'a Mizhocjimi. ⁴Ni jyodü rá cjagö c'o ne'e nu c'ü o ndäcjä, ndeze 'ma xe ndempa. Va ëjë xömü, 'ma dya cja sö cjó ra pëpji. ⁵Ndeze c'ü xe rá mimigö cja ne xoñijömü, nguetscö e jya's'ü cja ne xoñijömü.

⁶'Ma o mama a cjanu o zogü a jömü o c'ijñi, o mbopjü c'ua c'e jömü. Cjanu o ngans'a c'o mbëöümü. O ngosp'ü c'ua cja o ndö'ö c'e bëzo c'ü mi ndëzhö. ⁷E Jesús o xipji c'ua:

—Ma xinzhö cja c'e t'ore c'ü ni chjü Siloé, eñe.

C'e tǰũ'ũ ne ra mama 'naja c'ũ dǎjǎ.

Cjanu o ma'a c'ua c'e bëzo c'ũ mi ndëzhö. O ma xinzhö. Nu 'ma o nzhogü c'ua, ya mi janda. ⁸Nuc'ua c'o o mejñiñi 'ñe c'o ya vi jñanda mi ndëzhö mi mamaji:

—¿Cjo dya ngueje nu mi ndëzhö nu ja nde mi junrü nu me mi örü pje ra zi?

⁹Mi cǎrǎ c'o mi mama:

—Ngueje nu.

C'o dyaja mi mamaji:

—Dya ngue nu, pero exi nguetjo nu.

O ndünrü c'ua c'ũ mi ndëzhö, o mama:

—Nguetscö.

¹⁰O xipjiji c'ua:

—¿Ja va xogü dya, c'o in chö'ö?

¹¹O ndünrü c'ua angueze, o mama:

—C'e bëzo c'ũ ni chǰũ'ũ Jesús o ngans'a mbëömü. O ngoscügö in chö'ö. Cjanu o xitsi c'ua: “Ma a Siloé, ma xinzhö.” Ró ma'a c'ua, ró ma xinzhö. Ya o xogü c'ua yo in chögö, ya ró janda.

¹²Nuc'ua o xipjiji:

—¿Ja je bübü dya, c'e bëzo c'ũ?

Angueze o ndünrü:

—Dya rí pǎrǎgö ja je bübü.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

¹³O zidyiji nu c'ũ mi ndëzhö, o möji cja c'o fariseo. ¹⁴C'e pa 'ma söyaji ngue 'ma o ngans'a e Jesús o mbëömü c'ũ vi xopcü o ndö'ö c'e bëzo c'ũ mi ndëzhö. ¹⁵Nuc'ua o yepe o ña c'ua c'o fariseo, o dyonüji c'e bëzo pje vi ts'apü ngue c'ua va xogü o ndö'ö. Angueze o xipjiji:

—O ngoscügö mbëömü in chö'ö.

Cjanu ró xinzhö. Nudya ya rí janda dya.

¹⁶Nuc'ua mi cǎrǎ o fariseo c'o mi mama:

—C'e bëzo c'ũ in mangue o jo'c'üts'ü, dya pje vi 'ñeje cja Mizhocjimi c'ũ; na ngueje dya pje süpü nu pa c'ũ rí söyaji.

Dyaja c'o mi mama:

—C'e bëzo, dya cja'a c'o na s'o.

'Ma ri cja c'o na s'o c'e bëzo, dya ro sö ro tsja'a yo me na nojo yo nunca rí jandaji.

Dya mi 'natjo o pjeñeji.

¹⁷O yepe o dyönütjoji c'ũ mi ndëzhö:

—¿Pje xo in mangue, pje pjëzhi nu c'ũ o xo'c'üts'ü in chö'ö?

Angueze c'ua, 'ma o ndünrü o mama:

—Ngueje 'na profeta.

¹⁸Nu c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel, dya mi ejmeji cjo mi ndëzhö c'e bëzo. Dya mi ejmeji cjo vi xogü c'o o ndö'ö. Cja 'ñejeji 'ma cja o zojnüji nu tata c'e bëzo c'ũ vi xogü o ndö'ö, 'ñe nu nana. ¹⁹O dyönüji, o xipjiji:

—¿Cjo ngueje in ch'iguevi nu, nu nu in manguevi exmi ndëzhö 'ma o jmus'ü? ¿Jenga janda dya 'ma?

²⁰O ndünrü c'ua c'ũ nu tata 'ñe c'ũ nu nana, o mamavi:

—Rí pǎrǎgöbe ngueje in ch'igöbe nu. 'Ma o jmus'ü nu, exmi ndëzhö nu. ²¹Jenga ya janda dya, dya rí pǎrǎbe. Dya xo rí pǎrǎgöbe cjó je o xopcü o ndö'ö nu. Ya jo ndümbeñe angueze. Dyönütsjëji. Ya ra xi'ts'itsjëji.

²²O mama a cjanu c'ũ nu tata 'ñe c'ũ nu nana na ngueje mi süvi c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel. Na ngueje ya vi mamaji 'ma cjó c'o ro mama e Jesús ngueje e Cristo, ro

pjongüji c'e nte'e cja o nitsjimiji.

²³Nguec'ua va mama c'ü nu tata c'e bëzo 'ñe c'ü nu nana: "Ya jo ndümbeñe. Dyönüji angueze. Ya ra xi'ts'itsjéji."

²⁴Nuc'ua o yepe o zojnütjoji c'e bëzo c'ü mi ndëzhö, o xipjiji:

—Unü 'na pöjö Mizhocjimi c'ü o xo'c'üts'ü in chö'ö. Nutscöjme rí pārājme na jo, c'e bëzo cja'a c'o na s'o c'ü.

²⁵O ndünrö c'ua c 'ü mi ndëzhö, o mama:

—Dya rí pārägö c'ü, cjo cja c'o na s'o c'ü. Nguextjo nu rí pārägö, nutscö dya rí jandagö. Nudya rí janda dya.

²⁶Nuc'ua na yeje o xipjitjoji c'ua:

—Pero, ¿pje o tsja'c'ü? ¿Ja va xo'c'üts'ü in chö'ö?

²⁷C'ü mi ndëzhö o ndüntüji:

—Ya ró xi'ts'ijji, pero dya i dyätcöji. ¿Jenga in ne rí yepe rí dyäräji? Maxque, ¿cjo xo in negueji rí chjünt'üji o xütjü?

²⁸Nuc'ua o zadütjoji, o mamaji:

—Nu'tsc'e ngue'tsc'e in tjünt'ü a xütjü e Jesús. Nutscöjme rí tjünt'üjme a xütjü e Moisés.

²⁹Nutscöjme rí pārägöjme, e Moisés o zopjü c'o nte. O mama c'o jña c'o vi mama Mizhocjimi. Pero c'e bëzo c'ü in mangue o jo'c'üts'ü, dya rí pārājme ja je vi 'ñeje c'ü.

³⁰O ndünrö c'ua c'e bëzo c'ü mi ndëzhö, o xipjiji:

—Yo in xitsijji, me in cjacüji rá dyäxä. Maco o xocüzügö ín chö'ö c'e bëzo, ¿jenga dya in pāräji ja je vi 'ñeje c'ü? ³¹Rí pārägöji, zö ra tsja 'na nte ra dyötü Mizhocjimi ra unü poder, pero 'ma cja na s'o c'e nte, Mizhocjimi dya ra dyärä c'ü örü c'e

nte. Pero nu c'o ma't'ü Mizhocjimi 'ñe cja'a c'ua ja ga ne'e angueze, nuc'o, Mizhocjimi ra dyätä c'o.

³²Ndeze 'ma o mbürü ne xoñijömü, cārā c'o o jmus'ü ndëzhö. Pero dya rí ärägöji c'ü ri bübü 'na bëzo c'ü ri jocü c'o. ³³Nu c'e bëzo, 'ma dya rví 'ñeje cja Mizhocjimi c'ü, dya xo ro sö'ö pje ro tsja'a.

³⁴O ndüntüji c'ua, o xipjiji:

—Nu'tsc'e i tsja c'o na s'o; exvi chetjovi in nzhunc'e. ¿Jenga in cjinncje ra sö rí xöcügöjme?

Cjanu o pjongüji c'ua cja c'e nitsjimiji.

Ciegos espirituales

³⁵O dyärä e Jesús ya vi pjongüji c'e bëzo. Nguec'ua va jyodü ja je mi nzhodü c'e bëzo. 'Ma o chöt'ü, o xipji:

—¿Cjo in ejmegue o T'i Mizhocjimi?

³⁶O ndünrö angueze, o mama:

—Nu'tsc'e sē'ē, xitsigö cjó ngueje o T'i Mizhocjimi; ngue c'ua ra sö rá ejmegö angueze.

³⁷O ndünrö c'ua e Jesús:

—Ya i jñandague angueze. Nguetscö rrä ñavi.

³⁸O mama c'ua c'e bëzo:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rí ejmets'ü. Ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi.

Cjanu o ndüñijömü o ma't'ü c'ua.

³⁹O mama c'ua e Jesús:

—Na ngue c'ü rvä ëcjö, exi 'ñetsetjo ja ga nguijñi o mü'bü yo nte. C'o unü ngüenda c'ü ni jyodü ra xogü o ndöji ngue c'ua ra bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'büji, ra xogü o ndöji ra mbäräji Mizhocjimi. Pero c'o cjiñi ya xogü o ndöji,

nuc'o, ra ndëzhöji, dya ra mbārāji c'ü na cjuana.

⁴⁰O dyärä ja nzi c'o fariseo c'o mi cārā bëxtjo nu ja mi bübü e Jesús, o mamaji c'ua:

—A poco in cjiññigue c'ü xo rí ndëzhöjme.

⁴¹O ndünrü c'ua e Jesús:

—Ma ri unnc'ejí ngüenda c'ü ni jyonc'ejí o jya's'ü Mizhocjimi, ro perdonaots'üji 'ma c'o na s 'o. Pero in mangueji: “Ya xogü ín chögöjme, rí pārājme na jo”, in eñeji. Nguец'ua xe in tütjoji in nzhunc'ejí.

El ejemplo del corral

10 'Na cjuana c 'ü rá xi'ts'igöji. Nu c'ü dya ra cjogü cja o ngoxtji nu ja cot'üji o ndëncjürü, nu c'ü je dacütjo cja ndüngumü, nuc'ü ngueje mbë'ë c'ü; y xopcü nu ja cjot'ü o ndëncjürü. ²Nu c'ü je cjogü cja o ngoxtji nu ja cjot'ü o ndëncjürü ngueje e mbörü c'ü. ³E mböngoxtji xopcü ngoxtji e mbörü. C'o ndëncjürü ätpäji o jña'a. Nu c'e mbörü nänbä o tjü'ü yo o ndëncjürü. Nguеje c'ü pjongü c'ua c'o ndëncjürü ra ma ziji o t'ëbi. ⁴Ma ra mbedye c'o o ndëncjürü, ra ot'ü e mbörü. Cja rron ma c'o o ndëncjürü. C'o ndëncjürü tjünt'üji a xütjü c'e mbörü, na ngueje pätpäji o jña'a. ⁵Ma ra ëjë 'naja c'ü dya pārāji, dya ra ndünt'üji a xütjü. Nu c'ü ra tsjaji, ra c'ueñeji; na ngueje dya pätpäji o jña'a c'o nandyo.

⁶Nu yo jña'a yo, je zopjü e Jesús o fariseo. Pero anguesji dya o mbārāji ja cja c'ü mi xipjiji.

Jesús, el buen pastor

⁷O ña c'ua na yeje e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rá xi'ts'igöji. Nutscö nguetscö e ngoxtji nu ja cjogü yo ndëncjürü. ⁸Texe c'o va ëtsceji c'o ne c'ü rí chjünt'üji o xütjü, ne ra dyon'ceji. Ngue o mbë'ë c'o xopcü nu ja cjot'ü o ndëncjürü. Pero c'o ndëncjürü dya pje ätäji. ⁹Nuzgö nguetscö e ngoxtji nu ja cjogü yo ndëncjürü. Nu c'ü ra 'ñench'ezü o mü'bü, ngue c'ü sö ra cjogü. Nuc'ü, ngue c'ü ra jogü o mü'bü c'ü. Nuc'ü, ra chöt'ü texe c'o ni jyodü o mü'bü. Nguец'ua ra chjëntjovi nza cja 'na ndëncjürü c'ü ra cjogü, ra mbedye, ra chöt'ütjo o t'ëbi c'ü ra zi'i.

¹⁰E mbë'ë ni 'ñetjo ra ë pönü c'o ndëncjürü. Ra mböt'ü texe c'o. Nutscö rvá ëjëgö ngue c'ua ra bübütjoji. Me ra mämpä Mizhocjimi rgá bübütjoji.

¹¹Va mama c'ua e Jesús:

—Nuzgö nguetscö 'na mbörü c'ü me na jo; ojtjo c'ü ri nza cjazgö. 'Na mbörü c'ü na jo, bübü dispuesto ra ñana c'o ndëncjürü cja c'o mbë'ë, zö ra mböt'üji c'ü. ¹²Pero 'ma cjó c'o ts'ot'ü ra mbörü c'o ndëncjürü, dya ra mbörü na jo c'o, na ngueje dya exi ngue o cjaja c'o ndëncjürü. Nguец'ua 'ma ra jñanda rva ëjë e mindyo, exta zogü c'ua c'o ndëncjürü, ra c'ueñe ra ma. Nguец'ua c'e mindyo ra pënc'h'i c'o ndëncjürü, nde ra mböt'ü c'ua c'o. ¹³C'ueñe c'ü mi pjörü na ngueje ts'ot'ütjo, dya ngueje o cjaja c'o ndëncjürü. Nguец'ua dya cjäpü ngüenda pje ra ts'apü c'o.

¹⁴Xe ma ña'a e Jesús, o mama:

—Nguetscö c'e mbörü c'ü me na jo. Rí pārägö c'o ngueje ín nzhëncjürügö. Anguezeji xo

pācāgōji. ¹⁵A cjanu, xo pācā mi Tata c'ü bübü a jens'e. Nuzgō xo rí pārāgō mi Tata. Nuzgō rá tūgō ngue c'ua ra bübütjo c'o ín nzhēnchjürügō. ¹⁶Xo rí tsājāgō c'o dyaja ndēnchjürü c'o dya be tjünt'ü ín xütjügō. Nuc'o, xo ni jyodü xo rá pjörü c'o. Ra dyātcāji ín jñagō, ra ndünt'üji ín xütjü. A cjanu ri 'natjo nu ja ri cārāji, 'ñe ri 'natjo mbörü, c'ü nguezgō.

¹⁷Me s'iyazü mi Tata c'ü bübü a jens'e; na ngueje rá tūgō ngue c'ua rá yepe rá bübütjo. ¹⁸Dya cjó ra tsjacü rá tūgō. Nguetscō rrā unütsjējē rá tū'ü. Sö'ö rá unütsjējō rá tū'ü, 'ñe sö'ö rá nanga. Ngueje c'ü vi ndācjā mi Tatagō c'ü bübü a jens'e.

¹⁹Na ngueje vi mama yo jñ'a yo e Jesús, c'o nte o zöji na yeje co jñ'a, dya mi 'natjo pjeñe mi cijñiji. ²⁰Na puncjü anguesji c'o mi mama:

—Bübü demonio cja o mü'bü ne Jesús. Dya pārā pje mama. ¿Jenga in ätäji c'ü xi'ts'iji nu?

²¹Dyaja c'o mi mama:

—Ne bëzo nu, 'ma ri bübü c'ü dya jo cja o mü'bü, dya ro mama yo jñ'a yo me na jo. C'ü dya jo, a poco sö'ö ra xopcü o ndö'ö 'na ndēzhö, c'ua ja nzi va tsja ne bëzo.

Las autoridades de Israel rechazan a Jesús

²²C'o pa'a c'o, c'o nte a Jerusalén o tsjaji 'na mbaxua, mi mbeñeji c'e pa 'ma o dyötüji Mizhocjimi ro nintsjimi na yeje c'e templo. Ma sē c'o pa c'o. ²³E Jesús je mi nzhodü nu cja c'e templo cja o porta e Salomón. ²⁴Nuc'ua c'o pje mi pjēzhi cja c'o nte a Israel, o jmurüji a jmi e Jesús, o xipjiji:

—¿Jenga dya rí xitsijme na jo cjó je ngue'tsc'e? Nu 'ma ngue'tsc'e e Cristo extí xitsijme na jo.

²⁵Nuc'ua o ndünrü e Jesús, o xipjiji:

—Ró xi'ts'iji cjó je nguetscō. Nu'tsc'eji dya in ejmezüji. Nuzgō rrā cjağō c'o ne'e mi Tata a jens'e. A cjanu, 'mārā na jo cjó je nguetscō. ²⁶Nu'tsc'eji, dya in ejmezüji na ngueje dya ngue'tsc'eji ín nzhēnchjürüts'üji. ²⁷C'o ín nzhēnchjürügō ätcāji ín jñagō. Rí pārāgō c'o. Anguesji tjünt'üji ín xütjügō. ²⁸Nu c'o ín nzhēnchjürügō rí unügō c'ü sido ra bübütjoji. Nuc'o, dya ra ndü'ü c'o. Nuc'o, dya cjó sö cjó ra zipqui cja ín dyägō. ²⁹Mi Tatagō c'ü o dyacügō c'o, ngueje c'ü xenda na nojo texe c'ü. Nguec'ua dya cjó sö cjó ra zinbi cja o dyè'è mi Tatagō c'o. ³⁰Nutscō co c'ü mi Tata a jens'e rí 'natjobe, eñe e Jesús.

³¹Nuc'ua o jñü'sü na yeje o ndojo c'o pje mi pjēzhi cja c'o nte a Israel. Ro pjat'üji e Jesús. ³²O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Na puncjü c'o na jo c'o ya ró jí'ts'iji. Mi Tata a jens'e ngue c'ü o jí'tsigō c'o. Texe yo ró cja'a, ¿ja bübü c'ü na s'o c'ü rgui pjacüji?

³³O ndünrü c'ua anguezeji, o mamaji:

—Nu yo na jo in tsjague, dya nguejyo rga pja'c'üjme yo. C'ü rga pja'c'üjme, ngueje c'ü in sadügue Mizhocjimi. Maco xo nguetsjots'ügue 'na bëzo; pero in cja pü que nguets'ü Mizhocjimi.

³⁴⁻³⁶O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Mbeñeji ja ga t 'opjü cja in leyji. Je t'opjü nu, c'ü ja va sjipji

c'o o juajnü Mizhocjimi jinguã ro pãtpãji angueze rvã zopjüji c'o nte. Je t'opjü a cjava: “Ngue'tsc'leji in mizhocjimigueji”, eñe Mizhocjimi. Rí pãrãgöji c'ü je va mama Mizhocjimi, na ngueje na cjuana c'ü t'opjü cja o jña. C'o nte c'o o juajnü Mizhocjimi mi jinguã, o mama Mizhocjimi o xiji mizhocjimi c'o. Nguet'ua, ðjenga in mamaji rí sadügö Mizhocjimi na ngueje ró xi'ts'ijji: “Exi nguejezü o T'izü Mizhocjimi”, maco Mizhocjimi o ndãcjã ró ëjẽ cja ne xoñijöümü? ³⁷Tsjijñijji na jo cjo rí cjagö c'ü ne'e mi Tata; 'ma jiyö, dya rí 'ñejmezüji 'ma. ³⁸Pero 'ma in jandgaji rí cjagö c'ü ne'e angueze, extí unnc'leji ngüenda 'ma c'ü bübüzügö mi Tata, 'ñe nutscö rí bünc'öbe angueze. Extí unnc'leji ngüenda a cjanu zö dya in ejmezüji c'ü ró xi'tsc'öji exi ngue o T'izü Mizhocjimi.

³⁹Nuc'ua mi neji na yeje ro zürütjoji. Nuc'ua o mbedyetjo e Jesús cja o dyëji.

⁴⁰O ma mbes'e na yeje cja c'e ndare a Jordán nu ja ot'ü mi jichite e Juan. O nguejme c'ua nu. ⁴¹Na puncjü c'o o zãt'ã cja o jmi'i e Jesús, mi mamaji:

—E Juan dya pje o tsja'a c'ü me na nojo c'ü nunca rí jandaji. Pero ma cjuana c'o o mama e Juan ja ga cja ne bëzo, ne Jesús.

⁴²A cjanu, na puncjü c'o mi cãrã nu, o 'ñench'e o mü'büji e Jesús.

Muerte de Lázaro

11 Mi bübü c'ua 'naja bëzo c'ü mi sò'dyë c'ü mi chjü'ü e Lázaro. Mi menzumü a Betania, nu ja mi menzumü e María 'ñe e

Marta c'ü nu cjüjuë. ²Mi ngueje c'e María c'ü je o ngosp'tü o ngua e Jesús c'ü ín Jmugöji c'e perfume c'ü ma jo ma yüdü. Cjanu o ndintspi c'ua o ngua'a co o ñixti. Nu c'ü nu 'ninzhöümü c'ü mi chjü e Lázaro, ngue c'ü mi sò'dyë c'ü. ³C'o o cjü e Lázaro o mbenpevi c'ua na jña e Jesús, o xipjivi:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'üjme, nu c'ü me in s'iyague, sò'dyë c'ü.

⁴Ma o dyärã e Jesús o mama:

—Nu c'e ndötc'ijeme c'ü, dya ngue c'ü rguí nzhü'ütjo. Na ngueje rá cjagö c'ü rguí unü ngüenda yo nte c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. A cjanu xo ra unüji ngüenda nguezgö o T'izü Mizhocjimi, me xo na zëtscö.

⁵E Jesús me mi s'iya e Marta co c'ü nu cjüjuë 'ñe e Lázaro. ⁶Nuc'ua 'ma ya vi dyärã mi sò'dyë e Lázaro, xe o nguejmetjo e Jesús yepa nu ja je mi bübü nu 'nanguarü c'e ndare a Jordán. ⁷Ma ya o cjogü c'ua c'o yepa, o xipji c'o o discípulo:

—Möjö a Judea. Rá yepe rá sãt'ätjoji nu.

⁸C'o o discípulo o xipjiji c'ua:

—Xöpüte, dya be mezhe 'ma mi ne ro pja'c'ü ndojo c'o pje pjëzhi cja c'lo nte a Israel. ¿Cjo rí matjo na yeje a manu?

⁹O ndünrü e Jesús, o xipjiji:

—¿Cjo dya cja'a doce hora nu pa'a? Nu c'ü ra nzhodü 'ma ndempa, dya ra pjeñe na ngueje janda e jya's'ü cja ne xoñijöümü. ¹⁰Nu c'ü ra nzhodü 'ma xöümü ngue c'ü ra pjeñe c'ü, na ngueje dya bübü e jya's'ü c'ü ra jñanda ja ngue c'ua nzhodü.

¹¹Ma o nguarü o mama a cjanu, o mama c'ua:

—Nu c'ü e Lázaro c'ü rí joji ijítjo. Rá ma'a, rá ma dyö'ö.

¹²O mama c'ua c'o o discípulo:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'újme, nu 'ma ijítjo, ra jogütjo 'ma.

¹³C'ü mi mama e Jesús ngue c'ü ya vi ndü'ü e Lázaro. Pero c'o o discípulo o nguijñiji mi mama c'ü vi söyatjo vi ijí. ¹⁴Nuc'ua e Jesús ya xo xipjiji na jo:

—E Lázaro ya ndü'ü c'ü. ¹⁵Na jo c'ü dya mi bübügö nu, ante c'ü ro ndü e Lázaro; ngue c'ua rí ñejmezüji dya, 'ma rí jñandaji c'ü rá cjagö. Möjö dya, rá ma nuji.

¹⁶O mama c'ua e Tomás c'ü xo mi chjü'ü Cuate, o xipji c'o o midiscípuloji:

—Xo rá möjö ngue c'ua 'natjo c'ua rá ma tñji co e Jesús.

O möji c'ua.

Jesús es la resurrección y la vida

¹⁷'Ma o zät'áji, ya o mbārā c'ua e Jesús ya mi pa nziyo pa'a c'ü ya vi c'öt'ü e Lázaro cja cueva. ¹⁸C'e jñiñi a Betania mi bëxtjo a Jerusalén.

Mi jyadütjovi yeje kilometro nde. ¹⁹Nguec'ua na puncjü c'o mi menzumü a Jerusalén c'o o ma a Betania, o ma jo'tp'üji e Marta ñe e María, na ngueje ya vi ndü e Lázaro c'ü nu 'ninzhömüvi. ²⁰Nuc'ua o dyärä e Marta ma ëjë e Jesús. Nzi va dyärä, nzi va mbedye; o ma ndünrü. E María o nguentjo nu cja ngümü. ²¹E Marta o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, nu 'ma ri bübügue a ñecjua, dya ro ndü'ü 'ma c'ü ín 'ninzhömü. ²²Nudya, xo rí pārägö, texe c'o rí dyötü Mizhocjimi, nde ra dya c'ü.

²³O ndünrü c'ua e Jesús:

—Ra te'etjo c'ü nin 'ninzhömü.

²⁴O xipji c'ua e Marta:

—Rí pārägö c'e pa'a 'ma ra te'e c'o añima, xo ra te'etjo c'ü mi 'ninzhömü.

²⁵O xipji c'ua e Jesús:

—Nuzgö nguetscö rá xos'ü c'o ya ndü, rá cjapü ra te'ejí. Rá unügö c'ü rguí bübüji. Nu c'ü ra ñejmezügö, zö ra ndü'ü, ra te'etjo, ra bübütjo na yeje. ²⁶Texe c'o bübü c'o ejmezügö, dya ra ndü'üji. ¿Cjo ín ejme yo rrä xi'ts'i?

²⁷Nuc'ua e Marta o xipji c'ua:

—Jägā, ín Jmuts'ügö. Nutscö rí ejmegö ngue'tsc'e e Cristo, o T'its'ü Mizhocjimi. Ngue'tsc'e o mama Mizhocjimi ri ñecje cja ne xoñijömü.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸Nuc'ua 'ma o nguarü o mama a cjanu e Marta, o ma c'ua. O ma zojnü e María c'ü nu cñjué. O tsjontp'ütjo va ña'a, o xipji:

—E xöpüte va säjä. Zon'c'ü rí ma'a nu.

²⁹E María nzi va dyärä, nzi va böbü. Nuc'ua o ma'a nu ja je mi bübü e Jesús. ³⁰E Jesús dya be mi sät'ä cja c'e jñiñi. Xe mi bübütjo nu ja je vi chjëvi e Marta. ³¹Nuc'ua c'o nte a Israel c'o mi jo'tp'ü e María nu cja ngümü, o jñandaji o böbü zacü e María. O mbedye a tji'i. Anguezeji o ndünt'üji a xütjü, o mamaji:

—Ni ma cja c'e cueva. Ra ma huë'ë nu.

³²Nuc'ua o zät'ä e María nu ja je mi bübü e Jesús. 'Ma o jñanda o ndüñijömü a jmi'i e Jesús. O xipji c'ua:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, 'ma ri bübügue a ñecjua, dya ro ndü'ü 'ma c'ü mi 'ninzhömügö.

³³Nuc'ua e Jesús o jñanda c'ua e María mi huë'ë; 'ñe c'o nte a Israel c'o mi dyoji e María xo mi huëji. Nuc'ua me co sentio cja o mü'bü. Me mi chana o mü'bü. ³⁴O dyönü c'ua e Jesús, o mama:

—¿Ja je ngue c'ua i tsöt'üji c'e añima?

O xipjiji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ujme, xä'dä rí ë ñu'u.

³⁵Nuc'ua o huë'ë e Jesús. ³⁶O mama c'ua c'o nte a Israel:

—Jñandaji. Nujnu me mi s'iya e Lázaro.

³⁷Mi cārā anguesji c'o o mama:

—Nu e bëzo nu, maco o xopcü o ndö'ö c'ü mi ndëzhö. ¿Cjo dya ro sö ro jocü e Lázaro ngue c'ua dya ro ndü'ü?

Resurrección de Lázaro

³⁸Nuc'ua e Jesús me co sentio na yeje cja o mü'bü. Cjanu o ma nu ja vi ngöt'üji e Lázaro. Mi c'ot'ü 'na ndojo. ³⁹O mama c'ua e Jesús:

—Tsjüs'üji ne ndojo.

E Marta c'ü nu cjü e Lázaro c'ü ya vi ndü, o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. Maco ya na xī'í c'ü. Ya pa nziyo pa ndeze o ndü.

⁴⁰O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Ya ró xī'ts'i, nu 'ma rí 'ñejme, rí jñanda c'ü na zëzhi c'ü cja Mizhocjimi.

⁴¹Nuc'ua o ngüs'üji c'ua c'e ndojo nu ja je vi ngöt'üji c'e añima. E Jesús o nã's'à c'ua a jens'e, o mama:

—Nu'tsc'e mi Tatats'ü, rí da'c'ü na pöjō na ngueje i dyätcä, y rí tsjague c'ua ja nzi rvá ö'tc'ü. ⁴²Nutscö ya rí pärägö sido in ätcä. C'ü cja rvá

da'c'ü na pöjō, ngue c'ü ra dyärä yo cārā a 'ñecjua, ngue c'ua ra 'ñejmeji ngue'tsc'e i chäcjägö.

⁴³Ma o nguarü o mama yo jña'a yo, o mapjü na jens'e:

—Nu'tsc'e Lázaro, pedyegue a tji.

⁴⁴Nuc'ua e Lázaro c'ü ya vi ndü'ü o mbedye c'ua. Mi 'mans'a o manta. O jmi'i mi bös'ü 'naja bitu. O mama c'ua e Jesús:

—Xäpcäji dya ne manta. Jyëziji ra ma cja o ngumü.

Conspiración para prender a Jesús

⁴⁵Nuc'ua na puncjü c'o mi menzumü a Jerusalén c'o mi dyoji e María, o 'ñench'e o mü'büji e Jesús. Na ngueje vi jñandaji c'ü vi tsja e Jesús. ⁴⁶Nuc'ua mi cārā anguesji c'o o ma c'ua cja o fariseo. O xipjiji c'o vi tsja e Jesús. ⁴⁷Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o jmurüji c'ua. O pötva mamaji:

—¿Pje rá cjägöji? C'e bëzo Jesús, cja'a na puncjü c'o me na nojo.

⁴⁸Ma rá jëzitjoji ra tsja a cjanu, ra nda 'ñejme angueze texe yo ín menzumügöji ra tsjapüji o jmuji. Nguec'ua c'o menzumü a Roma c'o mandazüji dya, ra 'ñe yätcöji ne templo nu ja rí ma't'üji Cjimi. A cja dya nu rá chorügöji.

⁴⁹Naja c'o mi jmurü, mi chjü e Caifás. Nuc'ü, mi mero ndamböcjimi c'e cjë'ë c'ü. O xipjiji:

—Nu'tsc'eji, dya pje in pärägueji. ⁵⁰Dya in päräji c'ü xenda na jo c'ü ri 'natjo bëzo c'ü ra ndü ngue c'ua dya ra ndü texe yo nte.

⁵¹C'e Caifás mi mero ndamböcjimi c'e cjë'ë c'ü, nguec'ua Mizhocjimi o tsjapü o mama c'ü ro zäda zö dya mi pärä e Caifás ja

cja c'ü mi mama. O mama ro ndü'ü e Jesús ngue c'ua dya ro ndü c'o mejñiñi. ⁵²Dya nguextjo anguezeji c'o dya ro ndü. Xo ro ngärätjo na puncjü nte texe cja ne xoñijömü c'o dya ro ndü na ngueje ro 'ñenche o mü'büji e Jesús, ro tsjaji o t'i Mizhocjimi. ⁵³Ndeze c'e pa c'ü, mi pötma dyü't'ütsjéji ja rvá tsjapüji ro mbö't'üji e Jesús.

⁵⁴Nuc'ua e Jesús dya cja nzhodü c'ü ro jñanda c'o pje mi pjézhí a Jerusalén. O mbedye cja c'e xoñijömü a Judea. Je o ma'a cja c'e xoñijömü c'ü bübü a jmi'í cja c'e ndajyadü. O ma cja 'naja jñiñi c'ü ni chjü'ü Efraín. Ya je nguejme nu, co nu c'o o discípulo.

⁵⁵C'e mbaxua c'ü cja yo nte a Israel c'ü ni chjü Pascua ya ma sädätjo. Na puncjü c'o nte o möji a ma Jerusalén 'ma dya be mi sädä c'e mbaxua. Ro 'nintspiji ante c'ü ro mbedye c'e mbaxua. ⁵⁶Nuc'ua mi jodüji c'ua e Jesús. Mi pötma mamaji 'ma mi bübüji cja c'e templo:

—¿Pje in mangueji? ¿Cjo ra rezga ra ëjë e Jesús cja c'e mbaxua?, mi eñeji.

⁵⁷C'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo ya vi mandaji, nu 'ma cjó c'o ro mbärã ja je mi bübü e Jesús ro ngös'üji anguezji ngue c'ua ro ma zürüji.

Una mujer unge a Jesús

12 'Ma xe mi bészto 'ñanto pa'a ro zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, o ma c'ua e Jesús a Betania nu ja je mi bübü e Lázaro c'ü vi ndü'ü. Nuc'ü, vi xos'ü cja c'o añima. ²O dyä'tp'äji nu 'na jñönü e

Jesús. Ngueje e Marta c'ü mi xisp'í. E Lázaro mi ngue 'naja c'o mi junrü co e Jesús cja mexa. ³Nuc'ua e María o tütü nde kilo o unguento c'ü mi dyavo nardo. Me mi muvi na mizhi. O ngosp'ü c'ua o ngua'a e Jesús. Cjanu o ndintspi co o ñixti. Nu cja c'e ngumü me co jyä'ä c'ü mi yüdü c'e unguento. ⁴Xo mi bübü nu, e Judas Iscariote c'ü mi ngue o t'i e Simón. Mi ngue 'naja c'o o discípulo e Jesús. Ngue c'e Judas c'ü ro nzhö'ö e Jesús. O mama e Judas:

⁵—¿Jenga dya vi bö'ö jñi ciento mbëxo ne unguento; ro ch'unü c'o dya pje pës'í?

⁶C'ü vi mama a cjanu e Judas, dya ngue c'ü mi juentse c'o dya pje mi pës'í. Na ngue dya mi juentse c'o. C'ü vi mama yo jña'a yo, ngue c'ü mi mbë'ë. Mi pjörü c'e cñimerio, y mi quibi c'o je mi üt'üji nu.

⁷Nuc'ua e Jesús o mama:

—Jyëzigue. E María o ngoscü ne unguento; ngue c'ü ra tsjacüji 'ma ya rga tütü. Pero angueze na mbenze dya. ⁸Sido in bübügueji yo dya pje pës'í. Pero nutscö, dya sido rá bünc'öji.

Conspiración contra Lázaro

⁹Nuc'ua na puncjü o nte c'o mi cãrã a Israel o mbärãji mi bübü nu e Jesús, nguec'ua va möji nu. Dya mi nguextjo c'ü ro ma nuji e Jesús. Xo mi möji ro ma nuji e Lázaro, c'ü vi xos'ü cja c'o añima. ¹⁰Nguec'ua c'o ndamböcjimi o dyü't'ütsjéji ngue c'ua xo ro mbö't'üji e Lázaro. ¹¹Na ngueje na puncjü o nte a Israel c'o mi xögüji co anguezeji mi möji cja e Jesús. Mi ejmeji angueze, na ngueje vi xos'ü e Lázaro.

Jesús entra en Jerusalén

¹²C'ü na yejnu pa'a na puncjü nte'e c'o vi möji cja c'e mbaxua o dyäräji ro ëjê e Jesús a Jerusalén. ¹³Nuc'ua o ngant'aji o dyê o palma. Cjanu o mbedyeji c'ua, o ma ndünrüji e Jesús. Mi mapjüji, mi mamaji a cjava:

—Aleluya. Me na jo nu va ëjê nu o ñeme Mizhocjimi ra mandazüji nutscöji rí menzumüji a Israel.

¹⁴E Jesús o chöt'ü 'naja burru. O chägä c'ua, c'ua ja nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Mama a cjava c'ü:

¹⁵Nu'tsc'ejji in menzumüji a Sion, dya rí süji.

Jñandaji. Va ëjê cjuã in

Jmugueji.

Nuc'ü, va chägä 'naja burru c'ü, eñe cja o jña Mizhocjimi.

¹⁶C'o o discípulo e Jesús, dya be mi päräji ja ma cja nu yo jña'a yo. Nuc'ua 'ma ya vi ma a jens'e e Jesús, ngue 'ma cja o mbeñeji c'ü ngueje e Jesús c'ü vi t'opjü yo jña yo. Cja nde o mbeñeji c'ua c'ü vi ts'a a cjanu.

^{17,18}C'o nte c'o vi jñanda e Jesús 'ma o tsjapü o te'e e Lázaro 'ma o zopjü ro mbedye cja c'e cueva, nuc'o, o xipjiji c'o dyaja. Nguec'ua va mbärã c'o dyaja, nguec'ua va ma ndünrüji e Jesús ante c'ü ro säjä a Jerusalén.

¹⁹O pötva mama c'ua c'o fariseo:

—Nu'tsc'ejji ya i ñnhsjêji, dya sö pje rí tsjaji c'ü rí ts'a's'üji e Jesús. Texe yo nte ya tjünt'üji a xütjü angueze, ya nde möji c'ü.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰Xo mi cãrã ja nzi nte c'o mi ña griego c'o vi ma ma't'ü Mizhocjimi

cja c'e mbaxua. ²¹Nuc'ua c'o griego o zãt'ãji cja e Felipe c'ü mi menzumü a Betsaida c'ü tsja a Galilea. O dyötüji, o xipjiji:

—Nu'tsc'e sêê, nutscöjme rí negöjme rá chjêjme e Jesús.

²²O ma c'ua e Felipe; o ma xipji e Andrés. O mëvi c'ua; o ma xipjivi e Jesús c'ü ya mi cãrã o griego. ²³O ndünrü c'ua e Jesús, o mama:

—Ya va sädã rá tügö, rá magö a jens'e cja Mizhocjimi nu ja rvã ëcjö.

²⁴Nuzgö, na cjuana c'ü rí xí'ts'ijji.

'Naja ndëxü c'ü ya ra zobü a jömü, 'ma ra nguibi a jömü, ra mbes'e ra unü na puncjü ndëxü. C'e ndëxü 'ma dya ra nguibi a jömü, ra nguejme 'natjo ndëxü. ²⁵Nu c'ü s'iyatsjêjê o vida, nuc'ü, ra ndü't'ü c'ü. Nu c'ü dya s'iyatsjêjê o vida nu va cja ne xoñijömü, nuc'ü, sido ra bübütjo c'ü. Dya ra ndü't'ü. ²⁶Nu c'ü ne ra ndünt'ü ín xütjügö, ni jyodü sido ra ñejme ín jñagö. Nu ja je rá bübügö je xo ra bübü nu. Mi Tatagö a jens'e ra s'iya nu c'ü sido ejme ín jñagö.

Jesús anuncia su muerte

²⁷Nudya me sufrido ín mü'bügö.

¿Pje rá mamagö? ¿Cjo rá xipji mi Tata a cjava: “Mi Tatats'ü rí ts'a's'ü ngue c'ua dya rá tügö”? Jiyö, dya rá xipji a cjanu, na ngueje, ngueje yo rvã ëjê cja ne xoñijömü. Ró ë rá tügö. ²⁸Nguec'ua rí tsjague c'ua ja nzi gui ñegue rá tügö, ngue c'ua ra mbärã yo nte c'ü me na nojots'ügue, nu'tsc'e mi Tatats'ü.

Nuc'ua o dyäräji 'naja jña a jens'e, o mama:

—Ya ró jíchi yo nte c'ü me na nojozügö. Pero xe rá jíchitjoji c'ü me na nozgö.

²⁹C'lo nte c'lo mi cārã nu, o dyärãji c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e. O mamaji c'ua c'ü vi yürü. Pero bübü c'lo mi mama:

—Ngueje 'naja o anxe Mizhocjimi c'ü o zopjü e Jesús.

³⁰O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—I dyärãji c'e jña. Dya pje nguetjözügö o zocü. O zo'c'ü in texeji, ngue c'ua rí unnc'eji na puncjü ngüenda. ³¹Na ngue c'lo ya ngue ra tsjacöji, ra 'ñetse c'ü nugü na ü yo nte yo cārã cja ne xoñijömü. Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra sufridoji. C'ü dya jo c'ü manda cja ne xoñijömü, Mizhocjimi ya ra pjongü a tji dya c'ü. ³²Ma ra ndäpcäji cja ngronsi, nuc'ua yo nte ra nguññiji cja o mü'büji. Ra mbārãji pje pjëtscö.

³³Mi mama a cjanu yo, ngue c'ua ro mbārãji ja rvá ndü'ü. ³⁴O ndüntü c'ua c'lo nte, o mamaji:

—Nutsöjme ya ró äräjme c'ü mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Mama a cjava: “E Cristo, nu c'ü ra ndäjã Mizhocjimi, sido ra bübütjo”, eñe. ¿Jenga in mangue ni jyodü ra däpc'ã cja ngronsi? Maco in mangue vi 'ñegue cja Mizhocjimi. ¿Cjo dya ri ngue'tsc'e 'ma e Cristo? O, ¿ja ga cja c'ü in xitscöjme?

³⁵E Jesús o ndünrü c'ua:

—Xe ja nzi pa xe rá bübütjogö rí jya's'ü c'ua in cārãgueji. Jyëziji ra nguich'i jya's'ü cja in mü'büji 'ma xe rí bübütjogö va, ngue c'ua dya rí nzhodügueji cja bëxömü. Na ngueje 'ma rí nzhodüji cja bëxömü, dya rí pārãji ja rí möji 'ma. ³⁶Nudya, nutsö rí jya's'ü xe rí bübügö a nde c'ua ja in cārãgueji. Rí 'ñejmezüji,

ngue c'ua ra bübü o jya's'ü Mizhocjimi a mbo cja in mü'büji.

Nu yo jña'a yo, o mama e Jesús. Cjanu o ma'a c'ua. Dya cja jñandaji ja vi ma'a.

**Por qué la gente de Israel
no creía en Jesús**

³⁷E Jesús ya vi tsja na puncjü c'lo na nojo cja o jmi anguesji; pero dya mi ejmeji angueze. ³⁸A cjanu o zädä c'lo vi mama e Isaías c'ü mi profeta. O mama:

Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. ¿Cjó ngue c'ü ya o 'ñejme nu c'lo ró mamaji?

¿Cjó ngue c'ü ya o unü na jo ngüenda c'ü me na zëzhi c'ü ín Jmugöji?

Dya cjó 'ñejme. Dya cjó ne ro jñanda, eñe c'e profeta.

³⁹Nguec'ua dya cjó sö cjó ro 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Xo o mama a cjava e Isaías:

⁴⁰Mizhocjimi o tsjapü o ndëzhöji. Xo o tsjapü o meze o mü'büji, nguec'ua dya o 'ñejmeji.

'Ma ro unüji na jo ngüenda, 'ma ro 'ñejmeji cja o mü'büji, nu'ma, ro nzhogü o mü'büji, nuc'ua ro mama 'ma Mizhocjimi:

“Nutsö rá jopcüji o mü'büji.”

⁴¹Nu yo jña'a yo, o mama e Isaías na ngueje o jñanda c'ü me na nojo e Cristo. O mama c'ua ja rva cja e Cristo.

⁴²Na puncjü c'lo pje mi pjëzhi mi ejmeji e Jesús. Pero dya mi ne ro mamaji cjo mi ejmeji. Ngue c'lo fariseo c'lo mi süji. Mi sü anguesji ro pjongüji cja o nintsjimiji. ⁴³Xenda mi süji c'lo mama c'lo bëzo que na ngueje c'lo mama Mizhocjimi.

**Las palabras de Jesús
juzgarán a la gente**

⁴⁴Nuc'ua e Jesús o ña na jens'e, o mama:

—Nu c'ü ench'ezügö cja o mü'bü, xo ench'e cja o mü'bü nu c'ü o ndäcjägö. ⁴⁵Nu c'ü jandgagö, 'ñe unü ngüenda cjó je nguetscö, xo unü ngüenda ja ga cja c 'ü o ndäcjägö. ⁴⁶Ró ëjë cja ne xoñijöümü; nguetscö e jya's'ü. Texe c'o ench'ezügö cja o mü'büji, dya ra nzhodüji cja bëxöümü. ⁴⁷'Ma cjó c'o ra dyärä yo jña yo rí mangö, pero 'ma dya ätcä, dya nguezgö rá mama c'ü ni jyodü ra ma sufrido c'ü. Na ngueje c'ü rvá ëcjö cja ne xoñijöümü, dya ngue c'ü rá cjäpü ra ma sufrido yo cärä; ngue c'ü rá salvaji. ⁴⁸Nu c'o dya ejmezü y dya xo ätcä yo rí mama, bübü c'ü ra jñünpü nguarü c'ü. Na ngueje 'ma rá ëcjö na yeje, yo jña yo ró mangö ngueje c'ü rguí tjünpü nguarü c'o vi tsja na s'o c'o. ⁴⁹Na ngueje nutscö, dya ró mamatsjögö yo jña'a yo. Mi Tata a jens'e c'ü o ndäcjä ngueje c'ü o mandazü ró xi'ts'ijji yo jña'a yo, xo xitsi ja rvá zo'c'üji. ⁵⁰Rí pärägö yo jña'a yo o ndäcjä mi Tata ró ë mama ngueje yo jña yo cjäpü sido ra bübü'tjo yo nte. Rí mangö yo jña yo xitsi mi Tatagö.

Jesús lava los pies de sus discípulos

13 'Ma xe mi bëzhitjo ro zädä c'e mbaxua c'ü xiji Pascua, ya mi pärä e Jesús ya vi zädä c'ü ro ndü; ro mbedye cja ne xoñijöümü. Je ro ma cja nu Tata c'ü bübü a jens'e. Me mi s'iya c'o mi cärä cja ne xoñijöümü c'o mi ench'e o mü'bü

angueze. Y o tsja c'ua c'ü ni 'ñetse me mi s'iyaji na puncjü.

²E Jesús 'ñe c'o o discípulo ma siji xëdyi. E Judas Iscariote c'ü mi nguejnu t'i e Simón, ya vi dyätä c'ü dya jo ro nzhö e Jesús. ³Ya mi pärä e Jesús, c'ü nu Tata a jens'e ya vi unü texe poder ngue c'ua ro manda. E Jesús mi pärä je vi 'ñeje cja Mizhocjimi, y ro nzhogü cja Mizhocjimi. ⁴O böbü c'ua e Jesús nu ja ma siji o xëdyi, o ngäcä o bitu c'ü mi tējē. Cjanu o ngājā c'ua 'naja bitu c'ü o mbä'lä. ⁵Cjanu o xich'i c'ua ndeje 'naja ts'i ndamojmü c'ü mi xindyëji. Cjanu o mbürü o mbe'chp'le o ngua'a c'o o discípulo. Mi tjintspi c'ua co nu c'ü o bitu c'ü mi pä'lä.

⁶Cjanu o böbü a jmi e Simón Pedro. E Pedro o xipji:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. ¿Jenga rí pechquegö ín cua'a?

⁷O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Nu yo rrä cjägö, dya ín pärägue dya. Cja rí pärä después nu yo rrä cjägö.

⁸O ndünrü c'ua e Pedro:

—Dya pje rá jë'tsc'i rí pechquegö ín cua'a.

O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu 'ma dya rí jyëtsqui rá pe'chc'e, dya pje rí jogövi.

⁹O mama c'ua e Simón Pedro:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. Dya nguextjo ín cua c'ü rí pechque. Xo rí pechque ín dy'ë 'ñe ín jmi'i.

¹⁰O mama c'ua e Jesús:

—Nu c'o ya xaja, ya nguetjo o nguaji c'ü xe ra be'chp'leji, ngue c'ua ra nda chjizí texe. Nu'tsc'eji ya chjizits'üji na jo, pero dya chjizits'üji ín texeji.

¹¹E Jesús ya mi p̄rā c̄jō ngue c'ü ro nzhö'ö, nguec'ua o mama a cjanu: “Dya ch̄jiz̄ts'üj̄i in̄ texeji.”

¹²Nuc'ua 'ma o nguarü o mbe'chp'e o nguaji, cjanu o ngans'a c'ua o bitu, o ndējē. O mimitjo c'ua na yeje cja mexa. Cjanu o dyönüji c'ua, o xipjiji: —¿Cjo in̄ p̄rāji yo cja ró cja'c'üj̄i?

¹³Nu'tsc'eji in̄ xitsiji que nguezgö in̄ xöpütezüji, nguezgö in̄ Jmuzüji. Na jo c'ü in̄ mamaji, na ngueje na cjuana. ¹⁴Nuzgö in̄ xöpütezüji, in̄ Jmuzüji, ró pe'chc'egö in̄ cuaji. Nguec'ua, nu'tsc'eji xo ni jyodü rí pötqui pe'ch'e in̄ cuaji. ¹⁵Nuzgö c'ua ja nzi rvá cja'c'üj̄i, nu'tsc'eji, xo ni jyodü rí pötqui tsjagueji a cjanu.

¹⁶Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji, 'naja mbēpji, dya xenda na nojo que na ngueje o lamu. Ne xo ri ngueje c'ü o dājā, dya xenda na nojo que na ngueje nu c'ü o ndājā. ¹⁷Nu 'ma in̄ p̄rāji yo, me rí mājāji 'ma rí tsjaji.

¹⁸Rí p̄rāgö ja ga cjatsc'eji nu'tsc'eji ró juan'c'üj̄i. Rí p̄rāgö b̄übütsc'eji 'naja c'ü ra tsja c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü mama a cjava: “Maco mi dyocjöbe c'e bëzo y ma sigöbe o xēdyi, pero ra nzhögü c'ü.” Dya in̄ texeji rí tsjaji yo. ¹⁹Rí xi'ts'iji yo, 'ma dya be va sädā ngue c'ua 'ma ra zādā yo, rí 'ñejmeji, nu c'ü ya ró xi'ts'iji, rvá ěcjö cja Mizhocjimi. ²⁰Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji, nu 'ma rá täc'öji rí zopjüji yo nte, nu c'ü ra säc'eji nguetscö säcjö 'ma c'ü. Nu 'ma ra säcjö c'ü, xo säjä 'ma c'ü o ndäcjägö.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

²¹'Ma o nguarü o mama a cjanu e Jesús, me go nguijñi go sufrido o mü'bü c'ua. O xipjiji na jo:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji, nu'tsc'eji b̄übütsc'eji 'naja c'ü ra nzhögü.

²²Nuc'ua c'o o discípulo mi pötma jñandaji. Dya mi p̄rāji c̄jō ngue c'ü je vi mama. ²³'Naja c'o o discípulo 'natjo c'ua mi junrüvi e Jesús. E Jesús me mi s'iya c'e discípulo.

²⁴E Simón Pedro o tsjapü seña c'e discípulo ngue c'ua ro tsja t'önü c̄jō je ngue c'ü mi xipji e Jesús.

²⁵Nuc'ua c'e discípulo c'ü 'natjo c'ua mi junrüvi e Jesús o dyönü: —Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, ¿c̄jō ngue c'ü ra nzhöc'ügue?

²⁶O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji: —Nu c'ü rá unü ne xēdyi nu rá tū'bü cja ne jñönü ngue c'ü ra nzhögü c'ü.

Cjanu o ndü'bü c'ua, cjanu o unü e Judas Iscariote c'ü nu t'i e Simón.

²⁷Nuc'ua e Judas, 'ma o jñü'ü c'e xēdyi, o nguich'i c'ua c'ü dya jo cja o mü'bü. E Jesús o xipji c'ua:

—Nu c'o rí tsjague, ya extí ma'a rí ma tsjague c'o.

²⁸Nu c'o dyaja c'o mi junrü cja mexa, dya pje mbārāji jenga mi xipji a cjanu. ²⁹E Judas mi tū'ü c'e c̄jimerio. Mi cārā c'o discípulo c'o mi c̄jijñi e Jesús mi xipji e Judas ro ma ndömü c'o mi jyodü cja c'e mbaxua. Mi cārā c'o mi c̄jijñi mi xipji e Jesús c'ü ro ma unü merio c'o dya pje mi pē'si. ³⁰Nuc'ua e Judas 'ma o jñü'ü c'e xēdyi, exo mbedye c'ua. Ya mi xömü.

El nuevo mandamiento

³¹Nuc'ua 'ma o mbedye e Judas, o mama c'ua e Jesús:

—Nutsco rvá ěcjö cja Mizhocjimi, rá cjägö dya nu c'ü rvá ějē rá cja'a. A

cjanu ra 'ñetse c'ü me na nojozügö. A cjanu xo ra 'ñetse c'ü me na nojo Mizhocjimi c'ü ngueje mi Tatagö. ³²C'ü rá cjägö, ya zädä rá cjägö. Nguec'ua ra 'ñetse c'ü me na nojo Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra 'ñetse c'ü me na nojozü, nutscö rvá êcjö cja Mizhocjimi. ³³Nu'tsc'eji ín ch'itsc'öji, ya 'natjo ndajme xe rá bübü co nu'tsc'eji. Rí jyongügöji. C'ua ja nzi rvá xipji c'o pje pjézhi cja c'o nte a Israel, a cjanu xo rí xi'ts'igöji dya. Nu ja je rá magö, nu'tsc'eji, dya ra sö rá möcjöji dya. ³⁴Rí xi'tsc'öji 'na jña nu cja dadyo. Nguejnu rí tsjaji nu. Rí pötqui s'iyaji. C'ua ja nzi rvá s'iyats'ügöji, je xo rgui s'iyagueji a cjanu. ³⁵'Ma rí pötqui s'iyaji, a cjanu ra mbärã texe yo nte ngue'tsc'eji ín discípulots'üji.

Jesús anuncia que Pedro le negará

³⁶E Simón Pedro o xipji e Jesús:
—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö. ¿Ja je rí mague?

O ndünrú c'ua e Jesús, o xipji:
—Nu ja je rá magö, dya pje ra sö rá möcjöji dya. Cja ne rí sät'ägueji después nu ja je rá sätc'ö.

³⁷O ndünrú c'ua e Pedro:
—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, ¿jenga dya ra sö rá mëgovi dya? Nutscö rá nzhötsjējē ngue c'ua ra mbötcüji c'ü dya ra mbö'tc'ügueji.

³⁸O ndünrú e Jesús, o xipji:
—Nu'tsc'e Pedro, ín mangue rí nzhötsjē ra bö'tc'ü ngue c'ua dya ra bötcügö. Pero na cjuana c'ü rí xi'ts'igö, 'ma rí dyärã ra hu'ë o chare, ya rí pa na jñi rgui tsänngã c'ü ín pãcägö.

Jesús, el camino al Padre

14 Xe ma ña'a e Jesús, o
mama:

—Dya me ra triste in mü'büji. Rí 'ñench'e in mü'büji Mizhocjimi. Xo rí 'ñench'ezügö cja in mü'büji. ²A jens'e nu ja bübü mi Tatagö, nunu, me järã na puncjü ja rá bübügöji. Nuzgö ya rá magö a manu, rá ma xã'mã nu ja rí bübügueji. Nu 'ma dya ri järã na puncjü o ngumü nu ja rí bübügueji, dya ro xi'ts'liji a cjanu. ³Nuzgö na cjuana rá magö, rá ma xã'mägö nu ja je rí bübügueji. Pero rá êcjö na yeje. Rá sints'liji ngue c'ua nu ja je rá magö, nu'tsc'eji xo rí ma bübügueji nu. ⁴Nu'tsc'eji ya ín pãrãji nu ja je rá magö. Xo ín pãrãji c'e 'ñiji c'ü je sät'ã nu.

⁵Nuc'ua e Tomás o xipji:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'üjme, dya rí pãrãgöjme nu ja je rí mague. ¿Ja rgã sö rá pãrãgöjme c'e 'ñiji c'ü je sät'ã nu?

⁶O ndünrú c'ua e Jesús, o mama:
—Nuzgö nguetscö e 'ñiji. Nguetscö rí jí'ts'liji c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi. Nguetscö rí da'c'üji c'ü sido rí bübütojji. 'Ma cjó c'o ra 'ñench'ezü cja o mü'bü, ra zät'ã a jens'e 'ma nu ja bübü mi Tatagö. 'Ma jiyö, dya ra sö ra zät'ã. ⁷Nu 'ma ya ri pãcägöji, ya xo ri pãrãji mi Tata. Nudya, ya í pãrãji mi Tata, ya í jñandaji dya angueze.

⁸E Felipe o xipji c'ua:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'üjme, jí'tsigöjme c'ü nin Tata. Nguextjo c'ü rí negöjme c'ü.

⁹E Jesús o xipji c'ua:

—Nu'tsc'e Felipe, ya mezhe rí bübügöji. ¿Cjo dya be ín pãrã cjó je nguetscö? Nu c'ü ya o jñandga, ya xo jñanda mi Tatagö c'ü ngueje Mizhocjimi. ¿Jenga ín mamague: “Jí'tsijme c'ü nin Tata”? ¹⁰¿Cjo dya

in ejmegue je rí búbügö cja mi Tata, y mi Tata je búbüzügö? Yo jña'a yo rí xi'ts'igöji, dya pje rí mamatsjögö yo. Ngueje mi Tata c'ü je búbüzügö c'ü xitsi rá cja yo rí c jagö. ¹¹Ya ró xi'ts'iji rí búbügöbe mi Tata, je xo búbüzügö mi Tata. 'Ma dya sö rí jñunt'ü in mü'büji c'ü ró xi'ts'itjoji, 'ñejmeji na ngueje yo na nojo yo rí c jagö. ¹²Nuzgö, na cjuana c'ü rí xi'ts'iji, nu c'ü ra 'ñejmezügö, xo ra tsja c'ua ja nzi rgá c jagö. Nuzgö ya ngue rá magö cja mi Tata. Nuc'ua nu c'ü ra 'ñejmezügö rá unü c'ü ra tsja c'ü xenda na nojo que na ngue yo rí c jagö. ¹³'Ma rí jyödü rí tsjaji c'ua ja nzi rgá negö, ra sö rí dyötüji mi Tata a jens'e. Nuc'ua rá da'c'üji c'ua ja nzi gui dyötüji c'ü. A cjanu ra 'ñetse c'ü me na nojo mi Tatagö c'ü ngueje Mizhocjimi. ¹⁴'Ma pje rí dyörüji na ngueje in ejmezü, nutscö rá cja'a.

**Jesús promete enviar
el Espíritu Santo**

¹⁵'Nu 'ma in s'iyazüji, rí tsjaji yo rí mandats'ügöji. ¹⁶Nutscö rá ötügö mi Tata a jens'e. Angueze ra ndäjä ne 'naja ra ã búbü co nu'tsc'eji c'ü ra 'ñe mböxc'üji. Sido ra búbüts'ügueji c'ü. ¹⁷Nu c'ü ra dya'c'üji Mizhocjimi ngueje o Espíritu c'ü ra jí'ts'iji ja ga cja Mizhocjimi. Nu c'o cãrä cja ne xoñijö mü c'o dya ench'ezü cja o mü'büji, o Espíritu Mizhocjimi dya sö ra búbüji, na ngueje dya pãräji angueze, ni xo pãräji ja ga pëpji c'ü. Pero nu'tsc'eji in pãrägueji na ngueje búbü co nu'tsc'eji. Xo ra búbü cja in mü'bügueji. ¹⁸Nuzgö dya rá sogüts'üji nza cja 'na jyoya.

Nuzgö rá yepe rá nzhogütjogö rá ëjë va ja in cãrägueji. ¹⁹Dya cja ra mezhe c'ü xe ra jñandga yo cãrä cja ne xoñijö mü. Pero nu'tsc'eji rí jñandgaji. Sido rá búbütjogö, nguec'ua nu'tsc'eji xo sido rí búbütjogueji. ²⁰Nu'tsc'eji, 'ma ra zädä c'e pa'a c'ü ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi, rí pãräji je rí büncl'öbe mi Tata. Xo rí pãräji in büncl'öbe co nutscö, 'ñe nutscö rí büncl'öbe cja in mü'bügueji. ²¹Nu c'ü pãrä yo rí mandagö, c'ü xo ra tsja'a yo rí mandagö, ngueje c'ü s'iyazü c'ü. Mi Tatagö xo ra s'iyä nu c'ü s'iyazü. Nuc'ü, xo rá s'iyagö c'ü. Nuc'ü, xo rá c japü ra mbãcä na jo'o.

²²O ndünrü c'ua e Judas c'ü dya mi ngueje e Judas Iscariote, o mama:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügöjme. ¿Ja rgá sö'ö rí tsjacüjme rá pã'c'äjme c'ü dya ra mbã'c'ä yo cãrä cja ne xoñijö mü?

²³O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji: —Nu c'o s'iyazügö ra tsja'a yo rí mama. Nuc'ua ra tsja mi Tatagö xo ra s'iyaji anguezeji. Nuc'ua nutscöbe rá ã búbügöbe cja o mü'büji. ²⁴Nu c'o dya s'iyazü, dya xo cja'a yo rí mama. C'o jña'a c'o rí mangö, dya pje rí mamatsjögö yo. Mi Tatagö c'ü o ndäc jagö, xitsi rá mama yo jña'a yo.

²⁵'Nu yo jña'a yo, rí xi'ts'iji dya yo, nudya xe rí búbü cja in jmiji. ²⁶Mizhocjimi c'ü ngueje mi Tatagö ra ndäjä nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji c'ü ngueje o Espíritu angueze. Nuc'ü, ra pãtcägö c'ü. Ra xö'c'üji texe, ra mbeñc'eji texe c'o ró xi'ts'igöji.

²⁷'Yo nte 'ma zenguaji yo nín minteji, xipjiji ra söyaji. Pero

c'o o mü'büji sido sū'ü, dya söya. Nutscö, söya ín mü'bügö, rá cjavü ra söya in mü'bügueji. Nuzgö ya rá magö. Pero dya rí sū'üji, ra söya in mü'büji. ²⁸Ya me sū in mü'bügueji na ngueje ya i dyäräji c'ü ró xi'ts'iji ya rá magö. Rá nzhogü rá êtcjö c'ua ja ri cārāgueji. Nu 'ma xenda ri s'iyazüji, me ri mäjceji 'ma, na ngueje rá ma cja mi Tata a jens'e. Na ngueje mi Tatagö xenda na nojo que na ngezgö. ²⁹Ya ró xi'ts'iji dya, nudya dya be sädä. Ngue c'ua 'ma ra zädä, sido rí 'ñejmezüji.

³⁰Dya cja xe rá ñaji na puncjü, na ngueje va ëjê c'o nte c'o pëpi c'ü dya jo. C'ü dya jo manda cja o mü'bü yo cārā cja ne xoñijömü. Pero dya sö ra manda cja ín mü'bügö. ³¹Pero ni jyodü ra mbārā yo cārā cja ne xoñijömü, nuzgö me rí s'iyagö mi Tata. Nguec'ua rí cjavö c'o mandazü mi Tata. Böbüji. Rá pedeyje va.

La planta de uva y sus ramas

15 O mama e Jesús:
—Na cjuana nguetscö e za'a c'ü me na jo. Mi Tatagö a jens'e ngue c'ü pjörü c'e za'a c'ü. ²Texe o dyëza c'ü bübüzügö c'o dya quis'i, ra dyëch'iji. Texe dyëza c'o quis'i, ra dyodüji ngue c'ua xenda ra nguis'i na puncjü. ³Nu'tsc'eji ya i 'ñejmeji c'o jña'a c'o ya ró xi'ts'iji, nguec'ua ya jogü in mü'büji dya. ⁴Sido rí 'ñejmezügöji, nuc'ua nutscö sido rá bübü cja in mü'büji. Chjëntjovi nza cja 'naja dyëza, 'ma dya ra bübü cja c'e za'a, dya ra nguis'i. Xo rga cjavjots'ügueji nu, nu 'ma dya sido rí 'ñejmezügöji, dya xo sö rí tsjaji nu c'ü rí negö.

⁵Nutscö nguetscö e za'a.

Nu'tsc'eji ngue'tsc'eji o dyë'ë. Nu c'ü sido ra 'ñejmezügö, nutscö sido rá bübügö cja o mü'bü c'ü. Nuc'ü, ra sö ra tsja nu c'ü rí negö. Nu'tsc'eji, dya ra sö pje rí tsjaji c'ü rí negö, 'ma dya rí 'ñejmezügöji. ⁶Nu c'ü dya sido ra 'ñejmezügö chjëntjovi nza cja 'na dyëza c'ü dya jo, c'ü panatjoji, cja na dyot'ü c'ua, cja na jñüs'üji c'ua, cja na ngöt'üji a sivi, ra ndë'ë.

⁷Nu 'ma sido rí 'ñejmezügöji, nu 'ma sido ra bübü in jñagö cja in mü'bügueji, nuc'ua dyörüji c'ü rí ñe'ej. A cjanu ra dya c'üji 'ma.

⁸Nu 'ma rí tsjaji c'ü rí negö, ra 'ñetse 'ma c'ü ri ngue'tsc'eji ín discípulots'ügöji. A cjanu ra 'ñetse 'ma, c'ü me na nojo mi Tatagö.

⁹C'ua ja va s'iyazügö mi Tata a jens'e, je xo rvá s'iyats'ügöji. Sido rí tsjaji c'ü rí negö na ngueje rí s'iyats'üji. ¹⁰Mi Tatagö a jens'e me sido s'iyazügö c'ü, na ngueje rí cjavö c'o mandazü angueze. A cjanu sido rá s'iyats'üji 'ma rí tsjaji c'o rí mandats'üji.

¹¹Ró xi'ts'iji nu yo jña'a yo, ngue c'ua ra mäjä in mü'büji c'ua nzi rgá mäjägö. A cjanu, na cjuana me rí mäjceji 'ma. ¹²Ngueje nu rí mandats'üji nu, rí pötqui s'iyaji c'ua ja nzi rvá s'iyats'ügöji. ¹³Nu c'ü xenda s'iyate ngue c'ü ra unütsjêjê c'ü ra bö't'ü c'ü; ngue c'ua dya ra bö't'ü c'ü jovi. ¹⁴Nu'tsc'eji ngue'tsc'eji rí jogöji, nu 'ma rí tsjaji yo rí mandats'ügöji. ¹⁵Dya cja rá xi'ts'iji c'ü ri ngue'tsc'eji ín mbëpjits'ügöji, na ngueje 'naja mbëpji dya pärä c'o cja'a o lamu. Rí xi'ts'iji dya, c'ü ngue'tsc'eji

rí joji dya, na ngueje texe c'o ró ärägö cja mi Tata a jens'e, ya ró xi'ts'liji. ¹⁶Nu'tsc'leji dya i juancügöji. Nuzgö nguetscö ró juan'c'ügöji. Ró emp'c'egöji ngue c'ua sido rí tsjaji c'ua ja nzi rgá negö, rí ma zopjüji yo nte ngue c'ua sido ra 'ñejmezüji anguezeji. Nu'ua texe c'o rí dyötüji mi Tata a jens'e na ngueje in ejmezüji, angueze ra dya'c'üji. ¹⁷Nutscö rí mandats'üji rí pötqui s'iyagueji.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

¹⁸Ma ra nu'üji na ü yo cārā cja ne xoñijömü c'o dya ejmezü, dya me rí tsjijñiji. Rí mbeñegueji nutscö ot'ü o nugöji na ü 'ma dya be mi nu'leji na ü. ¹⁹Nu 'ma ri tsjaji c'ü cja yo cārā cja ne xoñijömü c'o dya ejmezü, nu'ma, ro s'iyats'ügueji 'ma yo. Pero nu'tsc'leji ya i 'ñejmezügöji na ngueje ró juan'c'ügöji. A cjanu, dya pje in cjaji c'ua ja nzi ga tsja c'o dya ejmezü, nguec'ua nu'ügueji na ü. ²⁰Mbeñeji c'e jña'a c'ü ró xi'ts'liji:

“Naja mböpji dya xenda na nojo que na ngueje o lamu.” Nu 'ma ya nugöji na ü, me trácjaji, xo 'ñetsc'leji xo ra nugöji na ü, ra ndrác'äji. 'Ma o dyätcägöji c'o ró xipjiji, xo ra dyä'tc'ägueji c'o rí xipjiji. ²¹Ra tsja'c'üji a cjanu, na ngueje in ejmezügöji. Dya pārāji nu c'ü o ndäcjä ró ecjö cja ne xoñijömü.

²²Nudya tñji o nzhubüji dya, na ngueje 'ma ró e zopjügöji in jñagö, dya 'ñejmezüji. ²³Nu c'ü nugügö na ü, xo nu'u na ü c'ü mi Tatagö a jens'e. ²⁴Ró cjagö c'o me na nojo a jmi anguezeji c'ü dya sö cjó ro tsja. Nguec'ua va unüji ngüenda c'ü o ndäcjä mi Tatagö.

Pero dya 'ñejmezüji. Nguec'ua, dya nguextjozgö nugöji na ü, xo nuji na ü c'ü mi Tatagö. Nguec'ua me tñji o nzhubüji dya. ²⁵A cjanu, va sädä nu c'ü t'opjü cja o leyji c'ü o unü Mizhocjimi anguezeji. Je mama a cjava: “O nugüji na ü, dya pje rmi cjagö”, eñe cja c'e ley.

²⁶Xe mi ña e Jesús, o mama:

—Nu'ua 'ma ra eñe nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji, ngue c'ü ra mama c'ü ja ga cjazgö c'ü. Nuzgö nguetscö rá täjä ndeze cja mi Tatagö a jens'e nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji. Ngueje o Espiritu Mizhocjimi c'ü ra jít's'liji c'ü na cjuana. ²⁷Nu'tsc'leji xo rí mamaji ja ga cjazgö, na ngueje rí dyocjöji ndeze 'ma ot'ü 'ma ró zopjü yo nte.

16 'Nuzgö rí xi'ts'liji yo jña'a yo, ngue c'ua dya rí chjench'leji a xütjü. ²Yo nte a Israel ra pjongüts'üji cja o nintsjmijji. Ra zädä 'ma ra nguññiji c'ü ri ne Mizhocjimi ra tsja anguezeji ra mbö'tc'üji. ³Ra tsjaji a cjanu na ngueje dya pārāji mi Tata, ne xo ri nguetscö päcāji. ⁴Ya ró xi'ts'liji yo, ngue c'ua 'ma ra zädä c'e pa, rí mbeñeji ya rvä xi'ts'igöji yo.

Lo que hace el Espíritu Santo

'Cja rrä xi'ts'liji dya yo jña, na ngueje cja ni jyone'leji rí pārāgueji dya. ⁵Nudya, rá ma'a nu ja je bübü c'ü o ndäcjä. Pero nu'tsc'leji, ne ri 'najats'ügueji, dya cjó öngü ja je rá ma. ⁶Me in cjijñiji na puncjü cja in mü'büji na ngueje ró xi'ts'liji yo. ⁷Rí xi'ts'igöji c'ü na cjuana. Nuzgö ni jyodü rá magö, na ngueje 'ma dya rá magö, dya ra eñets'ügueji nu c'ü ra'ñe mböxc'üji. Nu 'ma rá magö, rá täjä

c'ü ra 'ñe mböxc'üji. ⁸Nu 'ma ra ëjê c'ü, ra tsjapü yo cãrã cja ne xoñijömü ra mbãrãji c'ü tûji o nzhubüji. Xo ra tsjapü ra mbãrãji nguextjozgö me na jozgö, nguextjozgö sô rá jocüji. Ya xo ra tsjapü ra mbãrãji ngue Mizhocjimi c'ü ra jñünpü nguenda anguezeji ra ma sufridoji. ⁹Nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji, ra tsjapü ra mbãrãji c'ü tûji o nzhubüji na ngueje dya ench'ezügö cja o mü'büji. ¹⁰Ra tsjapü ra mbãrãji me na jozgö, nguextjozgö sô rá jocüji. Na ngueje 'ma ya rga tügö, rá tetjogö. Nuc'ua rá magö cja mi Tata. Dya cja xe rí jñandgaji. ¹¹Nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji, ra tsjapü ra mbãrãji, Mizhocjimi manda y ra tsjapü ra ma sufrido nu c'o dya ätä angueze. Na ngueje Mizhocjimi ya ri jizhi c'ü ra ma sufrido c'ü dya jo c'ü manda cja ne xoñijömü.

¹²Xe rí pë's'itjogö na puncjü c'o rá xi'ts'ijji. Pero dya be sô rí tendioji ja ga cja nu c'o ro xi'ts'ijji. ¹³Nu 'ma ra ëjê o Espiritu Mizhocjimi, nuc'ü, ra jí'ts'ijji texe c'o na cjuana. Nuc'ü, dya pje ra ñatsjêjê. Ra mama texe c'o ra dyärã c'o mama Mizhocjimi. Nuc'ü, ra 'ñe ngöxc'üji c'o cja ra zädã. ¹⁴Angueze ra jí'ts'ijji c'ü me na nozgö, na ngueje ra mböxc'üji rí tendioji na jo ja ga cja c'o ín jñagö c'o ya ró xi'tsc'öji. ¹⁵Texe c'ua ja ga cja mi Tatagö, nuzgö xo ga cjazgö nu. Nguec'ua ró mama: “O Espiritu Mizhocjimi ra mböxc'üji rí tendioji na jo ja ga cja c'o ín jñagö c'o ya ró xi'tsc'öji.”

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁶Dya cja ra mezhe c'ü xe rí jñandgagöji. Nuc'ua, dya ra mezhe rí jñandgatjoji na yeje.

¹⁷Nuc'ua c'o o discípulo bübü c'o o pötva mama:

—¿Ja ga cja yo xitsiji: “Dya cja ra mezhe xe rí jñandgaji, nuc'ua, dya ra mezhe rí jñandgatjoji na yeje”? ¿Jenga nde mama: “Dya rí jñandgaji na ngueje rá magö cja mi Tata”?

¹⁸Mi mamaji c'ua:

—Pãrã, ¿ja ga cja yo mama: “Dya cja ra mezhe”? Nuzgöji, dya rí pãrãgöji ja ga cja c'ü mama.

¹⁹O mbãrã e Jesús, mi ne ro dyönüji, nguec'ua o xipjiji c'ua:

—In pötqui dyönütsjêji pje ne ra mama c'ü ró xi'ts'ijji c'ü dya cja ra mezhe xe rí jñandgaji, nuc'ua, dya ra mezhe rí jñandgatjoji na yeje.

²⁰Nuzgö na cjuana c'ü rí xi'ts'ijji, nu'tsc'eji me rí huë'ëji, me rí tristegueji rí mbenzeji. Pero yo cãrã cja ne xoñijömü c'o dya ejmezügö, nuyo, me ra mäjã yo. Nu'tsc'eji me rí tsjijñiji cja in mü'büji. Pero nu c'ü me rguí tristeji, exi ngue c'ü rguí mäcjeji después. ²¹Naja ndixü, nu 'ma mus'ü o t'i, me sufrido na ü'ü. Nuc'ua 'ma ya mus'ü c'ü nu ts'it'i, dya cja mbeñe c'ü na ü'ü. Ya mäjätjo na ngueje c'ü ya vi mus'ü 'naja ts'it'i cja ne xoñijömü.

²²Nu'tsc'eji, je xo ga cjatsc'eji dya nu. Me in sufridoji c'ü me in cjiñijji cja in mü'büji. Pero rá chjëtjoji na yeje. Nuc'ua me ra mäjätjo na yeje in mü'büji. Dya cjó ra sô ra jñücüts'ügueji c'ü me rí mäjãji.

²³Nu pa'a c'ü rá chjëtjoji na yeje, dya pje rí dyönngüji 'ma. Ya ri pãrãji ja ga cja c'ü rí xi'ts'ijji dya. Na ngueje in ejmezüji, sô rí dyötüji mi Tata a jens'e. Nuc'ua ra dya'c'üji c'ua ja nzi gui dyötüji c'ü. ²⁴Dya be in nãngãji ín chjügö c'ü pje

ni dyötüji mi Tatagö. Dyötüji dya. Texe nde ra dya'c'üji, ngue c'ua me ra mäjä in mü'büji.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵Nu yo ró xi'ts'ljij, dya be sö rí tendioji na jo ja ga cja yo. Ra zädä 'ma ya rá xi'ts'ljij na jo ja ga cja mi Tata. ²⁶Dya rí xi'ts'ljij nguetscö rá ö'tc'üji mi Tata. C'e pa'a c'ü, rí dyötütsjéji mi Tata, rí ñänngäji ín chjügö. ²⁷Na ngueje nguetsjé mi Tata c'ü s'iyats'üji, na ngueje nu'tsc'eji me in s'iyazüji. I ñejmeji c'ü je rvá ëcjö cja mi Tata c'ü Mizhocjimi. ²⁸Je rvá ëcjö cja mi Tata a jens'e. Ró ëcjö cja ne xoñijöümü. Ya ngue rá pedye cja ne xoñijöümü. Rá nzhogü, rá ma cja mi Tata.

²⁹C'lo o discípuo o xipjiji c'ua:

—Nudya, 'ñetse na jo, yo jña yo in mangue. Ya ró tendiojme ja ga cja c'lo in xitsijme. ³⁰Nudya ya rí pãrãgöjme c'ü nde in pãrãgue texe. In pãtcöjme ín mü'büjme, nguec'ua dya ni jyodü rá cja'c'üjme t'önü. Nguec'ua ya rí ejmejme je i pedyegue cja Mizhocjimi.

³¹O ndürü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Nudya, ¿Cjo ya in ejmezüji dya, 'ma? ³²Ya ngue ra zädä c'e hora, na cjuana ya o zädä, c'ü rí pjötc'eji in texeji. Nde 'naja rguí möcjeji cja ín nzungueji. Nuc'ua ya rí sogüzütsjéji. Pero nutscö, dya rí bübütsjögö. Nuzgö rí bünc'öbe mi Tata c'ü bübü a jens'e. ³³Nu yo jña'a yo, rí xi'ts'ljij yo, ngue c'ua mas rí ñejmezüji, a cjanu rá da'c'üji ra söya ín mü'bügueji. Cja ne xoñijöümü me rí sufridogueji. Pero, dya rí süji na ngueje ró töpügö nu c'ü manda yo cãrã cja ne xoñijöümü.

Jesús ora por sus discípulos

17 Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o mama yo jña'a yo, o nã's'ä c'ua a jens'e, o mama:

—Nu'tsc'e mi Tatats'ü, ya zädä c'e hora 'ma rá tügö. Tsjapü ra mbãrã yo nte cjó je nguetscö. Rí tsjapü ra mbãrãji nguetscö in Ch'izgö me na nozgö. A cjanu, ngue c'ua xo ra mbã'c'ãji me na notsc'e, nu'tsc'e mi Tatats'ügö a jens'e. ²Nu'tsc'e mi Tatats'ü, ya i dyacö rá mandagö texe yo nte cja ne xoñijöümü. Nu c'lo ench'ezügö cja o mü'bü, rá unügö c'ü sido ra bübütojji. ³Sido ra bübütojji na ngueje pã'c'ãji, nu'tsc'e nguetsjots'ügue in Mizhocjigüme c'ü na cjuana. Sido ra bübütojji na ngueje xo pãcãji, nutscö e Jesucristo i chãcjägö cja ne xoñijöümü.

⁴Nutscö ró jíchi yo nte yo cãrã cja ne xoñijöümü c'ü me na nots'ügue, na ngueje ró cja texe c'lo i xitsi. ⁵Nudya, mi Tatats'ü, rí tsjague ngue c'ua rá bübügö na yeje co nu'tsc'e nu ja me na nojots'ügue. Rí tsja ngue c'ua rá bübügövi c'ua ja nzi rmá bübügövi 'ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijöümü.

⁶Nu c'lo cãrã cja ne xoñijöümü yo i dyacü, ngue'tsc'e je i ñünbü o mü'büji, ngue c'ua o 'ñench'ezü cja o mü'büji. Nujoyo, ró jíchiji ja ga cjats'ügue, mi Tatats'ü. Anguesji sido cjaji nu c'lo in mangue. ⁷Texe c'lo ró cjägö, 'ñe c'lo ró mangö, ngue'tsc'e i xitscö ró cjägö, ngue'tsc'e i xitscö ró ñagö. ⁸Na ngueje ya ró xipjiji c'lo jña'a c'lo i xitsi ro xipjiji. Anguesji o 'ñejmeji c'lo ró xipjiji. Ya xo pãrãji cja o mü'büji c'ü na cjuana je rvá ëcjö cja

in dyë'ë. Ya xo 'ñejmeji, ngue'tsc'e i chäcjä cja ne xoñijömü.

⁹Nu'tsc'e mi Tatats'ü, nutscö rí ò'tc'ügö yo o 'ñejmets'ü in jñague. Dya rí ò'tc'ügö yo cārā cja ne xoñijömü yo dya ejme. C'o rí ò'tc'ügö ngueje c'o i dyacü na ngueje ngue'tsc'e je in 'ñeje dya yo. ¹⁰Texe yo ín ntegö ngueje in ntegue. Texe yo in ntegue ngueje ín ntegö. Anguezeji pācāji exi ngue in Ch'izügö.

¹¹Nutscö je rá magö nu ja je in bünc'e, nu'tsc'e mi Tatats'ü. Dya cja rá bübügö va cja ne xoñijömü. Pero nu yo i dyacü, nuyo, cārāji cja ne xoñijömü. Mi Tatats'ü, nu'tsc'e me na jots'ü, rí ò'tc'ü rí tsjapü nu yo i dyacü, ra mbā'cāji c'ü xo ngue'tsc'e nu Tatats'üji. A cjanu rí pjörüji. Nguец'ua ra 'natjoji c'ua ja xo nzi ga cjazgövi, rí 'natjogövi, mi Tatats'ü. ¹²Nutscö xe rí bübügö co anguesji, rí pporügöji, na ngueje me na zë'ts'igüe, i dyacügö ja rgá pjörüji. Nguец'ua ne ri 'naja anguesji cjó ró bēzhigö. Nguextjo 'natjo c'ü o dyo'o o mü'bü c'ü dya jo. O bēzhi c'ü, c'ua ja nzi ga mama cja in jñague.

¹³Mi Tatats'ügö, ya rá magö c'ua ja je in bünc'e. Rrā mangö yo jña'a yo, nudya xe rí bünc'ö cja ne xoñijömü, ngue c'ua nu yo i dyacö, na cjuana ra mājāji c'ua ja nzi rgá mājāgö. ¹⁴Nu yo i dyacü, ró xipjigöji ín jñagö. Yo cārā cja ne xoñijömü c'o dya ejme, me nuji na ü nu yo ejme ín jñagö. Na ngueje c'ua ja nzi ga cjazgö c'ü dya rí tsja va cja ne xoñijömü, je xo ga cjatjonu yo ejme ín jñagö. ¹⁵Dya rí ò'tc'ü c'ü rí sidyji c'ü dya cja ra

ngārāji cja ne xoñijömü. Rrā ò'tc'ü rí pjörüji nu va cja ne xoñijömü nu ja manda c'ü dya jo. ¹⁶Na ngueje dya menzumüji va cja ne xoñijömü. C'ua ja nzi ga cjazgö, dya rí menzumü va cja ne xoñijömü, je xo ga cjatjonu anguesji. ¹⁷Anguezeji o 'ñejmeji in jñague, nguec'ua nu'tsc'e rí xöcüji ra tsjaji c'ua ja nzi gui ñegue. Ngue in jñague jíchiji c'ü in negue. ¹⁸I chäcjä, ró ē zopjü yo cārā cja ne xoñijömü ró xipjiji yo in jñague. C'ua ja nzi vi chäcjägö cja ne xoñijömü, ró juajnü anguesji ra zopjüji yo nte yo cārā cja ne xoñijömü. ¹⁹Rá cjangö c'ua ja nzi gui ñegue rá tügö. Ngue c'ua anguezeji xo ra tsjaji c'ua ja nzi gui ñegue.

²⁰Dya nguextjo yo i dyacü rí ò'tc'ü yo. Xo rí ò'tc'ü c'o cja ra 'ñejmezügö na ngueje c'o ín jñagö c'o ra mama yo i dyacü. ²¹Rí ò'tc'ü, texeji nde ra 'natjoji, c'ua ja nzi ga cjatse'c'e mi Tatats'ü, in bübüzügö, nutscö rí bübüts'ügö. Rí ò'tc'ügö, texe yo xo ra 'natjoji co nutscövi. Rí ò'tc'ü a cjanu ngue c'ua yo cārā cja ne xoñijömü ra 'ñejmezüji c'ü ngue'tsc'e i chäcjägö. ²²Nu'tsc'e mi Tatats'ü, c'ua ja nzi rgá 'natjovi, xo ró unü anguezeji c'ü ri 'natjoji anguesji co nutscövi. Nguец'ua ri 'natjoji anguesji c'ua ja nzi rgá 'natjovi. ²³Na ngueje ri bübü cja o mü'bü anguesji. Y nu'tsc'e mi Tatats'ü, ri bübüzügö. Nguец'ua anguesji na cjuana ra 'natjoji. A cjanu yo cārā cja ne xoñijömü ra mbārāji ngue'tsc'e i chäcjägö. Xo ra mbārāji ngue'tsc'e mi Tatats'ü in s'iyague anguesji, c'ua ja xo gui s'iyazügö.

²⁴Nu'tsc'e mi Tatats'ügö, nu yo i dyacü, rí negö c'ü xo ra bübüji nu ja

je rá magö. Nguец'ua ra jñandaji c'ü me ma zö'ö rmá bübügö co nu'tsc'e 'ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijöümü. Ra jñandaji c'ü ja gui s'iyazügö ndeze 'ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijöümü.

²⁵Nu'tsc'e, mi Tatats'ü, me in cjague me na jo. Yo cārā cja ne xoñijöümü, dya pā'c'āji. Pero nutscö rí pā'c'ā. Nu yo i dyacü xo pārāji nguец'ua i chācjā. ²⁶Ya ró unüji o mbā'c'āji, nu'tsc'e mi Tatats'ü. Sido rá unüji yo, ra mbā'c'āji. Nguец'ua, c'ua ja gui s'iyazü, ra mbārāji cja o mü'büji c'ü xo in s'iyague anguesji. Xo rá bübügö cja o mü'bü anguesji.

Llevan preso a Jesús

18 'Ma o nguarü o mama yo jñ'a yo e Jesús, nu'ua o möji c'ua co o discípulo. O mbes'leji cja c'e ñinzhe c'ü ni chjü Cedrón, o zāt'āji nu ja je mi bübü 'naja huerta. Nu'ua e Jesús co c'o o discípulo o cjogüji a mbo cja c'e huerta. ²Nu c'ü e Judas c'ü ro nzhö'ö e Jesús, xo mi pārā nu cja c'e huerta. Na ngueje e Jesús ñe c'o o discípulo sido mi pöji nu. ³E Judas o dyëdyi c'ua c'o xondaro. Xo dyëdyi c'o policia c'o mi pëpi c'o ndamböcjimi ñe c'o fariseo. Nu'ua o möji cja c'e huerta. Ma tūji o lámpara ñe o tizhi c'o mi tjë'ë. Nde ma jünji c'o rví tsjaji o chü. ⁴E Jesús ya mi pārā texe c'o ro tsjapüji c'ü. O ma chjëji c'ua, o dyönüji:

—¿Cjó ngue c'ü in jodügejeji?

⁵O ndünrü c'ua c'o nte c'o ma ë'ë e Judas, o xipjiji:

—Rí jodügöjme e Jesús c'ü menzumü a Nazaret.

E Jesús o xipjiji:

—Nutscö nguец'ua e Jesús.

Xo mi bübü co anguesji e Judas, nu c'ü ro nzhö'ö e Jesús. ⁶Nzi va mama e Jesús: “Nguец'ua”, nu'ua o ndā't'ätsjëji na zëzhi o xütjütsjëji, o nügüji. ⁷E Jesús o yepe o dyönüji c'ua:

—¿Cjó ngue c'ü in jodügejeji?

Anguesji o mamaji:

—Rí jodügöjme e Jesús c'ü menzumü a Nazaret.

⁸Nu'ua o yepe o ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Ya ró xi'ts'liji que nguец'ua. Nu 'ma nguец'ua in jongüji, jyëtsquiji yo in discípulogö ra möji.

⁹A cjanu o zädä c'o jñ'a c'o ya vi mama e Jesús. O mama: “Nu c'o i dyacü, dya pje ró bëzhigö ne ri 'naja c'o.” ¹⁰E Simón Pedro mi jün 'na tjëdyi. O ngübü c'ua c'e tjëdyi cja o xipjadü. Cjanu o ya'bü c'ua c'ü nu mbëpji c'ü mi mero ndamböcjimi. O dyopcü c'ü nu ngö'ö cja o jodyë. Nu c'e mbëpji mi chjü'ü Malco. ¹¹Nu'ua e Jesús o xipji e Pedro:

—Tsöt'ü c'ü in chjëdyi cja o xipjadü. Dya rí ts'axcügö c'ü rá cjagö c'ü ne mi Tatagö c'ü bübü a jens'e.

Jesús ante el jefe de los sacerdotes

¹²Nu'ua c'o xondaro ñe c'ü mi manda cja c'o xondaro ñe c'o policia c'o mi menzumü a Israel, o zürüji e Jesús. Ya nde jyü'tp'üji c'ua o dyë'ë. ¹³Nu'ua ot'ü o zidyiji e Jesús cja nu ndā e Caifás c'ü mi chjü Anás. C'e cjë'ë c'ü, mi mero ndamböcjimi e Caifás. ¹⁴Mi ngueje e Caifás c'ü vi xipji c'o pje mi pjëzhi a Israel c'ü mi jyodü ro ndü'ü 'naja bëzo ngue c'ua dya ro ndü texe c'o mejñiñi.

Pedro niega conocer a Jesús

¹⁵E Simón Pedro mi tjünt'uü a xütjü e Jesús. Xo 'ñe 'naja o discípulo xo mi tjünxtjo a xütjü. Nu c'ü mi mero ndamböcjimi mi pãrã c'e discípulo c'ü. O cjogü c'ua c'e discípulo co e Jesús nu ja ma bübü c'ü mi mero ndamböcjimi.

¹⁶Nu c'e Pedro o nguejmetjo a tji'l'i cja c'e ngoxtji. O mbedye c'ua c'ü 'naja discípulo c'ü mi pãrã c'e ndamböcjimi. O ma zopjü c'e ndixü c'ü mi mböngoxtji. O jyéziji c'ua o cjogü a mbo c'e Pedro. ¹⁷Nuc'ua c'e ndixü c'ü mi mböngoxtji, o xipji e Pedro:

—¿Cjo dya xo ngue'tsc'e 'naja o discípulo ne bëzo nu?

O xipji c'ua angueze:

—Nutscö, dya nguetscö o discí pulozgö nu.

¹⁸Nuc'ua c'o mbëpji 'ñe c'o policia nde mi bübüji nu. Vi 'ñörüji chjeme na ngueje ma së'ë. Ma pa't'üji. Anguesji nde mi dyoji e Pedro ma pa't'üji cja sivi.

El jefe de los sacerdotes interroga a Jesús

¹⁹Nuc'ua c'e ndamböcjimi o dyönü e Jesús, cjó mi ngue c' o mi tjünt'uü a xütjü angueze. Xo o dyönü pje nza cja c'ü mi xöpüji. ²⁰O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Nutscö ró zopjü na puncjü o nte cja ne xoñijömü. Nutscö sido ró xöpüte cja yo nitsjimi va a Israel. Xo nde ró xöpüte cja c'e templo nu ja je jmurü na puncjü ín menzumügöji. Dya pje ró mamagö c'ü dya cjó ro dyärã. ²¹¿Jenga ín önnügö dya yo? Dyönüji c'o ya

o dyärã, pje ni mbë c'ü ró xipjiji. Nuc'o, pãrã na jo c'o ró mangö c'o.

²²Ma o mama a cjanu e Jesús, 'naja c'o policia c'ü mi bübü nu, o chötü 'naja mbädyë e Jesús. O xipji: —¿Cjo je rga cjanu rguí chjüntügue ne ndamböcjimi?

²³O ndüntü c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu 'ma ró tjüntügö na s'o, mamague pje pjëzhi c'ü na s'o c'ü ró xipji. 'Ma ró tjüntügö c'ü na cjuana, ¿jenga i pjëchqui ín jmigö?

²⁴Nuc'ua e Anás cjanu o ndäjä e Jesús nu cja e Caifás c'ü xo mi mero ndamböcjimi. Xe mi tjüt'ütjo o dyë e Jesús.

Pedro niega otra vez a Jesús

²⁵Xe mi böntjo e Simón Pedro, ma pa't'ütjo a sivi. O ña c'ua c'o xo mi cãrã nu, o dyönüji e Pedro:

—¿Cjo dya xo ngue'tsc'e o discí pulots'ü e Jesús?

E Simón Pedro o ngädã, o mama: —Nuzgö, dya pje nguetscö 'naja o discípulo.

²⁶C'ü mi mero ndamböcjimi mi 'ñeje 'na o mbëpji c'ü mi ngue o dyojui c'e bëzo c'ü vi dyogü o ngö'ö c'ü vi dyopcü e Pedro. O ña c'ua c'e mbëpji o xipji e Pedro:

—Xo ró jantc'agö cja c'e huerta, nde mi dyocjevi e Jesús.

²⁷Nuc'ua o ngädätjo na jñi'l'i e Pedro. Nuc'ua jo ni huë'ë c'ua c'o chare.

Jesús delante de Pilato

²⁸Nuc'ua o mbedyeji c'ua cja o ngumü e Caifás, o zidyiji e Jesús cja o palacio c'e gobernador. Xöxtjo o zät'äji. Nu c'o pje mi pjëzhi a Israel dya o cjogüji nu cja c'e palacio. Na

ngueje mi sūji 'na ro contaminaoji. C'ua ja nzi ga mama o ley anguesji, 'na ro contaminaoji, dya ro sō ro zi'iji c'ü ch'unü cja c'e mbaxua c'ü ni chjū Pascua. ²⁹Nuc'ua o mbedye e Pilato nu ja je mi cārā anguesji. O xipjiji:

—¿Pje vi sicjeji va ne bëzo nu?

³⁰O ndünrüji c'ua, o xipjiji:

—Nu 'ma dya ro tsja c'o na s'o nu, dya xo ro ē nzhö'c'üjme.

³¹O ndünrü c'ua e Pilato:

—Sidiyueji ngue c'ua rí jñünpüji ngüenda c'ua ja nzi ga manda in leygueji.

C'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o ndünrüji c'ua:

—Dya in jëzguigöjme cjo rá pö't'ügöjme.

³²A cjanu o zädä c'o vi mama e Jesús ja cja rvá ndü'ü. ³³Nuc'ua e Pilato o cjogü na yeje a ma a mbo'lo nu cja c'e palacio. Nuc'ua o ma't'ü c'ua e Jesús, o xipji:

—¿Cjo ngue'tsc'e o jmut's'ü yo nte a Israel?

³⁴O ndüntü c'ua e Jesús, o xipji:

—¿Cjo in ejmetsjégue yo, maxque bübü c'ü o xi'ts'i cjo je nguetscö?

³⁵O ndünrü c'ua e Pilato:

—A poco in cjinnce xo rí menzumügö a Israel. Nguetsjé c'o ndamböcjimi 'ñe c'o dyaja in menzumütsjégueji c'o o ē nzhöc'üji va ja rí bünc'ö. Nguet'ua rí önn'c'ü pje i tsjague.

³⁶O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Nutsö, dya nza czazgö c'o dyaja jmu'u c'o manda cja ne xoñijö mü. 'Ma rva cjanu, nuc'ua nu c'o tjünt'ü in xütjügö ro ñangagö c'o. Nguet'ua dya ro nzhögüji cja yo in menzumügöjme va a Israel.

Nguet'ua rí xi'ts'i, dya nza czazgö c'o dyaja jmu'u c'o manda cja ne xoñijö mü.

³⁷O ndünrü c'ua e Pilato:

—¿Cjo ngue'tsc'e 'naja c'ü manda 'ma?

O ndünrü c'ua e Jesús:

—In mamague c'ü rí mandagö.

Ngueje c'ü je rvá te'egö c'ü.

Nguet'ua rvá ëjë cja ne xoñijö mü ngue c'ua rá mama c'o na cjuana. Texe yo nte c'o ätä c'ü na cjuana pãräji cjo je nguetscö.

³⁸O dyönü c'ua e Pilato:

—¿Pje ni mbëjë c'ü na cjuana?

Jesús es sentenciado a muerte

'Ma o mama yo, o mbedye na yeje a tji e Pilato nu ja mi cārā c'o nte a Israel. O xipjiji:

—Dya pje rí tö'tp'ü c'ü na s'o c'ü ro tsja c'e bëzo c'ü. ³⁹Nu'tsc'eji in menzumüji a Israel in pë's'iji 'na tjürü c'ü in cjaji 'ma pedye ne mbaxua nu ni chjū Pascua. In ötcöji rá pjongü libre 'naja c'ü na o'lo a pjörü. ¿Cjo in ne rá pjongü libre e Jesús c'ü in jmugueji?

⁴⁰Nuc'ua o mapjüji na yeje texeji, o mamaji:

—Nuc'ü, dya rí pjongü c'ü. Pjongü e Barrabás.

Nu c'ü e Barrabás mi ngueje 'naja mbë'ë mi pö't'üte c'ü.

19 Nuc'ua e Pilato o manda c'o xondaro o ndas'üji e Jesús. ²Nuc'ua c'o xondaro o mbeji 'naja corona c'ü mi dyavo bidyi. Nuc'ua cjanu o jñusp'üji cja o ñi e Jesús. Cjanu o jyechéji c'ua 'naja bitu c'ü ma cjipobü. ³Cjanu o chëzhiji a jmi go mb'è'chp'iji c'ua o jmi, o xipjiji:

—Nu'tsc'e in jmu'u cja yo nte a Israel, sido rí tsjague jmu'u.

Nuc'ua ya o chötüji c'ua c'o mbädyë.

⁴Nuc'ua e Pilato o mbedye na yeje a tji. O xipji c'o nte a Israel c'o mi cārā nu:

—Jñandaji. Rvā siñc'iji a tji e Jesús, ngue c'ua rí pārāji dya pje ró tō'tp'ügö c'ü pje ro tsja'a c'ü.

⁵Nuc'ua o mbedye c'ua a tji e Jesús. Mi juns'ü c'e corona c'ü mi dyavo bidyi. Nde mi je c'e bitu c'ü ma cijobü. E Pilato o xipji c'ua c'o nte a Israel:

—Jñandaji dya. Ya bübü va ne bëzo.

⁶C'o ndamböcjimi 'ñe c'o policia 'ma o jñandaji e Jesús, exo mapjüji c'ua, o mamaji:

—Chät'ä cja ngronsi nu, chät'ä cja ngronsi nu.

O ndünrü c'ua e Pilato:

—Nu'tsc'ejí, sidyigueji, rí ma chät'äji. Nuzgö dya pje rí tō'tp'ügö c'ü na s'lo c'ü ro tsja'a.

⁷O ndünrüji c'ua:

—Nutscöjme rí pē'sc'öjme ín leyjme. C'ua ja nzi ga mandazügöjme c'e ley, ni jyodü ra ndü ne bëzo, na ngueje o tsjapütsjé c'ü ngue o T'i Mizhocjimi.

⁸Nuc'ua 'ma o dyärä yo jña'a yo, xenda o zü'ü c'ua e Pilato. ⁹Nuc'ua o cjogütjo c'ua na yeje a mbo cja c'e palacio. O xipji c'ua e Jesús:

—¿Ja je in menzumügue?

E Jesús, dya pje o ndünrü c'ü.

¹⁰Nuc'ua e Pilato o xipji:

—¿Jenga dya in tjüntcü yo rí zo'c'ü? ¿Cjo dya in pāra pje pjētscö? Sö rá emp'c'e libre. Xo sö rá nzhöc'ü c'ü ra ndät'äts'üji cja ngronsi.

¹¹O ndünrü c'ua e Jesús:

—Dya pje ro sö pje ri tsjacü 'ma dya ro dya'c'ü sjētsi Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Nguec'ua nu c'ü o ē nzhögü cja in dyēgue, ngue c'ü xenda na nojo o nzhübü c'ü.

¹²Ndeze c'e ndajme c'ua, e Pilato mi ne ro 'ñeme libre e Jesús. Pero c'o nte a Israel mi mapjüji, mi mamaji:

—'Ma rí 'ñeme libre c'e bëzo, dya pje in joguevi 'ma e César c'ü mero jmu cja ne xoñijömmü. Na ngueje 'ma cjö c'o xe ra tsjapü jmu nza cja ga tsja c'e bëzo, nu'ma, chüvi e César 'ma.

¹³Nuc'ua e Pilato, 'ma o dyärä yo jña'a yo, o zidyitjo na yeje a ma a tji e Jesús. E Pilato o ma mimi c'ua, nu ja je mi jünpü ngüenda c'o nte. Cja jña hebreo mi chjü Gabata c'e lugar, c'ü ne ra mama nu ja vi mbäbäji cemento. ¹⁴C'e pa'a c'ü, mi ngue 'ma mi preparaöji ngue c'ua c'ü na jyas'ü ro tsjaji c'e ndambaxua c'ü ni chjü Pascua. Ya vi zünü 'ñanto c'ü xörü. Nuc'ua e Pilato o xipji c'o nte a Israel:

—Jñandaji. Bübü va, nu in jmuqueji, nu mandats'üji.

¹⁵Anguesji o mapjüji:

—Sidyi ne bëzo nu, ma chät'ä cja ngronsi.

E Pilato o xipjiji c'ua:

—Nu nin jmuqueji, ¿cjo in neji rá tät'ä cja ngronsi?

O ndünrü c'ua c'o ndamböcjimi, o mamaji:

—Nu c'ü ín jmujme nguetjo e César.

¹⁶Nuc'ua e Pilato o nzhö e Jesús ngue c'ua ro dat'ä cja ngronsi. Cjanu o zidyiji c'ua e Jesús.

La crucifixión

¹⁷Nuc'ua o nduns'ütsjé c'ua c'ü nu ngronsi. O mbedye, o ma nu ja je mi chjü'ü ñinte. Cja jña hebreo mi chjü'ü Gólgota. ¹⁸Nunu ngue nu ja je ndät'äji cja ngronsi nu. O ndät'äji angueze, cja ne yeje bëzo c'o xo ndät'äji, 'naja cja o jodyë, c'ü 'naja cja o squierda. E Jesús, mi bübü a nde'e c'ü. ¹⁹E Pilato o dyopjü c'ua 'naja xiscöma c'ü ro ma cuatüji c'ua cja o ngronsi e Jesús. C'ü mi t'opjü mi mama a cjava: “Nunu ngueje e Jesús, nu je menzumü a Nazaret. Ngueje o Jmu'u yo nte a Israel.” ²⁰Na puncjü c'o nte a Israel c'o o xörü nu mi cuat'ü cja o ngronsi e Jesús, na ngueje nu ja vi dät'ä e Jesús mi bëxtjo cja c'e jñiñi. C'o jña'a c'o, mi t'opjü cja jña hebreo ñe cja griego ñe cja latín. ²¹C'o ndamböcjimi cja c'o nte a Israel o ma xipjiji c'ua e Pilato:

—Dya ri dyopjü a cjava: “Ngueje o Jmu'u yo nte a Israel.” Ri dyopjü a cjava: “Mi cjaüpütsjé ne bëzo mi ngueje o Jmu'u yo nte a Israel.”

²²O ndünrü c'ua e Pilato:

—Nuzgö, nu c'o ya ró opjügö, dya rá pötügö.

²³Nuc'ua c'o xondaro 'ma ya o nguarü o ndät'äji e Jesús, o nganbaji c'ua c'o o bitu. C'o nziyo xondaro nde 'naja o bitu va ngana c'o. Nde o nganbaji c'ü mi tëjë. C'ü mi tëjë mi 'na ma cjatjo va be'e texe, dya mi ch'äcä. ²⁴O pötva mamatsjé anguesji:

—Nu nu mi tëjë, dya rá xüt'üji nu. Nu c'ü rá cjaji, rá eñeji cjó ra ndöjō ra tsjapü o cjava.

A cjanu o zädä c'ü je t'opjü c'ü mama a cjava: “Ra nganngöji ín bitugö, ra jyadüji nde 'naja rgá nganaji. Y nu c'ü rí tëjëgö, ra eñeji cjó ra ndöjō ra ngana c'ü”, eñe. Nuyo, o tsja a cjanu c'o xondaro.

²⁵Mi cārā a jmi cja o ngronsi e Jesús, c'ü nu nana cja na 'ñe c'ü nu cjüjuë c'ü nu nana. Xo mi bübü nu e María c'ü nu su e Cleofas, 'ñe e María Magdalena. ²⁶E Jesús o jñanda c'ua c'ü nu nana c'ü mi bübü nu, 'ñe c'ü nu discípulo c'ü mi s'liya, nde mi böbüvi nu. Nuc'ua o xipji c'ua c'ü nu nana:

—Jñanda dya, mamá, nunu ín discí pulogö, nu nde ín böbüvi, ya ngueje in ch'igüe dya nu.

²⁷Nuc'ua e Jesús o xipji c'ü nu discípulo:

—Jñanda, nu mi mamágö, ya ngueje nin mamá güe dya nu.

Ndeze c'e hora c'ü, c'ü nu nana e Jesús o tsjapü nu nana c'e discípulo. Nuc'ua c'e discípulo, 'ma o ma o ngümü, o zidyi c'e ndixü.

Muerte de Jesús

²⁸Nu 'ma ya o nguarü yo, ya mi pãrā e Jesús ya vi nguarü texe. Nuc'ua o mama c'ua:

—Me rí türe dya.

A cja dya nu o zädä c'ü mi t'opjü.

²⁹Mi jārā nu, 'naja s'äbā c'ü mi nizhi o vinagre. Nuc'ua o popjüji 'naja esponja cja c'e vinagre. Cjanu o mbans'aji cja 'naja maza c'ü ni chjü'ü hisopo. Nuc'ua o c'uäsp'äji c'e maza o zät'ä cja o ne'e e Jesús.

³⁰Nuc'ua e Jesús, 'ma ya o popjüji o ne co c'e vinagre, o mama c'ua:

—Ya o nguarü texe.

Nuc'ua ya ñücü c'ua, ngueje 'ma ya o ndü'ü.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹Nuc'ua c'o nte a Israel ya mi preparaoji, na ngue c'ü na jyas'ü mi ngueje c'e ndambaxua c'ü ni chjü Pascua. Nuc'ua o dyötüji e Pilato ro 'huapcüji o ngua'a c'o añaima c'o vi dät'ä cja ngronsi, ro ts'ücüji ngue c'ua dya ro bübüji nu cja ngronsi nu pa c'ü mi söya c'o nte. Na ngueje me mi süpüji c'e pa. ³²O ma c'ua c'o xondaro, o ma 'huapcüji o ngua c'o yeje c'o nde vi dät'ä 'ma o dät'ä e Jesús. ³³Nuc'ua 'ma o zät'äji cja e Jesús, o nu'uji c'ua, ya vi ndü'ü. Nuc'ua dya cja o 'huapcüji o ngua'a.

³⁴Nuc'ua 'naja c'o xondaro o chjopcü o ximätjä e Jesús co 'naja lanza. Nuc'ua ya o mbedye c'ua o cji'li ñe o ndeje. ³⁵Bübü 'na bëzo c'ü o jñanda texe yo o tsjapüji e Jesús, nguec'ua ga xi'tsc'eji yo. Angueze pärä na cjuana yo mama. C'ü ni xi'tsc'eji yo, ngue c'ü xo rgui 'ñejmegueji e Jesús. ³⁶O ts'a'a yo ngue c'ua ro zädä c'o mi t'opjü c'o mama a cjava: "Angueze, dya pje ra 'huapcüji ne ri 'naja o ndo'dyë." ³⁷Xo t'opjü c'ü mama a cjava: "Nu c'ü o chjocüji lanza, nuc'ü, ra jñandaji c'ü."

Jesús es sepultado

³⁸Mi bübü 'na bëzo c'ü mi menzumü a Arimatea c'ü mi chjü José. Nuc'ü, xo mi ejme e Jesús, pero dya cjó ngös'ü na ngueje mi sü'ü c'o dyaja c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel. C'e bëzo c'ü, o ma dyötü e Pilato ro unü sjëtsi ro ma

ts'ücü c'e añaima c'ü mi ngueje e Jesús. Nuc'ua e Pilato o unü sjëtsi. ³⁹Nuc'ua xo o ëjë c'ua e Nicodemo, nu c'ü vi ma'a c'ü xömü cja e Jesús. Mi t'ü'ü o pjindyö c'o mi chjü mirra ñe c'o mi chjü áloes c'o vi huana. Nu c'o pjindyö c'o, o zö treinta kilo c'ü na jyü'ü. ⁴⁰O ndunüvi c'ua c'e añaima. O ngos'üvi c'o mirra ñe c'o áloes. Cjanu o mbös'üvi manta. Nuc'o, je mi cjavi a cjanu, na ngueje c'o nte a Israel je ga dyögüji a cjanu. ⁴¹Cja c'e lugar c'ü, nu ja je vi dät'ä e Jesús, mi bübü 'naja huerta. Nu cja c'e huerta mi bübü 'naja cueva nu ja ro ngöt'üji o añaima. Dya cjó be mi cöt'üji nu. ⁴²Ya mi ngue ro mbürü c'e pa 'ma söya c'o menzumü a Israel. Nguec'ua je ngöt'üvi e Jesús cja c'e cueva, na ngueje mi bëxtjo nu ja vi ndät'äji c'ü.

La resurrección de Jesús

20 C'ü ot'ü pa nu ngo'o, e María Magdalena o ma cja c'e cueva. Xe mi xömütjo 'ma o ma. O jñanda c'e ndojo c'ü mi c'o't'ü, dya cja mi c'o't'ü cja c'e cueva. ²Nuc'ua cjanu o ma c'ua na niji. O ma nu ja mi bübü e Simón Pedro ñe c'ü 'naja discípulo. Nu c'e discípulo c'ü, me mi s'iyaji c'ü, mi cja e Jesús. E María o xipjivi:

—C'ü ín Jmu'uji, ya o ndunüji c'ü. Dya pje rí pärajme ja je o ngöt'üji.

³O ma c'ua e Pedro co c'ü 'naja discípulo. Je mëvi nu cja c'e cueva nu ja je vi c'öt'ü e Jesús. ⁴O mëvi na niji nza yejevi. Nu c'ü 'naja discípulo ngue c'ü xenda o ma na niji c'ü. Nuc'ü, ot'ü o zät'ä nu cja c'e cueva c'ü. ⁵Nuc'ua o ngu'ch'í c'ua

c'e discípulo cja c'e cueva. O jñanda c'ua c'o bitu c'o ya mi bädätjo. Nu c'e discípulo, dya o nguich'i cja c'e cueva. ⁶O säjä c'ua e Simón Pedro c'ü ma tjünt'ü a xütjü. Ngue c'ü ya je nguich'i cja cueva c'ü. O nu'u c'o bitu c'o vi mbös'üji ya mi bädätjo c'o. ⁷C'e bitu c'ü mi bös'ü o ñi'i e Jesús, dya chjana c'o mi tējē c'ü. Mi bädä aparte c'ü. Mi ch'ot't'ü na jo. ⁸Nuc'ua ya xo o nguich'i c'ua c'ü 'naja discípulo c'ü ot'ü vi zät'ä cja c'e cueva. O ñejme c'ua e Jesús ya vi te'e. ⁹Dya be mi pārävi ja cja c'ü mama yo ya vi t'opjü c'ü mama c'ü mi jyodü ro te'etjo e Jesús nu ja vi c'öt'ü cja c'o añima. ¹⁰Nuc'ua c'o discípulo o nzhogütjovi. O mëvi cja o ngumüvi.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹Nu c'e María mi böbütjo a tji'i. Me mi huè'è c'ü. O nguī'ch'i' c'ua cja c'e cueva. ¹²Nuc'ua o jñanda c'ua yeje o anxe Mizhocjimi c'o mi je na t'öxü. Je mi junrüvi nu ja je vi c'öt'ü e Jesús. 'Naja je mi junrü nu ja vi jñusp'üji o ñi'i. C'ü 'naja je mi junrü cja o ngua'a. ¹³Nuc'ua c'o anxe o dyöntüvi e María:

—¿Jenga in huè'ègue?

O ndünrü c'ua e María:

—Rí huè'ègö na ngueje ya o ndunngügöji c'ü in Jmu'ugö. Dya rí pārä dya, ja je ma ngöt'üji.

¹⁴Ma o nguarü o mama yo jña'a yo, e María o ñezhe a ma a xütjü. Ya o jñanda c'ua 'naja c'ü mi böbü cja o xütjü. E María dya pje mbärä c'ü, cjo mi ngueje e Jesús. ¹⁵Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua:

—¿Jenga in huè'ègue? ¿Cjó ngueje c'ü in jodügue?

E María mi cjiñi mi ngueje c'ü mi pjörü c'e huerta. Nuc'ua e María o xipji:

—Sé'è, nu 'ma i chuniügue in Jmugö, xitsigö ja je i ma sogü, nguec'ua rá magö nu, rá tunü.

¹⁶E Jesús o zopjü c'ua, o mama:

—Nu'tsc'e María.

O ñezhe c'ua e María. O ña cja jña hebreo, o xipji:

—Nu'tsc'e ngue'tsc'e in xöpütets'ügö.

¹⁷E Jesús o xipji:

—Dya rí pënzhguigö, na ngueje dya be rí pagö cja mi Tata c'ü bübü a jens'e. Nu c'ü rí tsja, ma cja yo mi cjuarma. Xipjiji, nuzgö ya rá magö cja mi Tatagö a jens'e. Nuc'ü, xo ngueje nin Tatagueji. Angueze ngueje in Mizhocjimigö. Xo ngueje in Mizhocjimigueji.

¹⁸O ma'a c'ua e María Magdalena, o ma ngös'ü c'ua c'o discípulo, o xipjiji:

—Nuzgö ya ró chjégöbe nu c'ü in Jmugöji.

O xipjiji c'ua c'o jña'a c'o vi mama e Jesús.

Jesús se aparece a los discípulos

¹⁹Ya mi nzhä'ä c'ü ot'ü pa nu ngo'o. Mi cjot'ü c'e ngoxtji nu ja 'natjo c'ua mi cārā c'o o discípulo e Jesús. Vi ngot'üji na jo c'e ngoxtji na ngueje mi süji c'o nu menzumüji a Israel. O ëjē c'ua e Jesús, o ë böbü a nde anguesji. O ë zenguaji, o xipjiji:

—Cjimi in texeji in cjuarmats'üji. Ra söya in mü'büji, dya cja rí sügueji.

²⁰Ma o xipjiji a cjanu, ya o jíchiji o dyè'è ñe c'ü nu ximätjä. Me

co mājā c'ua c'o o discípulo 'ma o jñandaji nu c'ü nu Jmu'ujji. ²¹E Jesús o xipjit'oji c'ua na yeje:

—Ra sōya in mü'büji, dya cja rí sügueji. C'ua ja nzi va ndácjö mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, xo rgá tác'ägöji rí ma zopjüji yo nte.

²²Ma o nguarü o mama yo jña'a yo, o juipji e Jesús. O xipjiji:

—Ra bübü cja in mü'büji o Espiritu Mizhocjimi. ²³Nuc'ua, nu c'o rí perdonaogueji o nzhubüji, ya perdonaoji c'ua c'o. Nu c'o dya rí perdonaogueji o nzhubüji, dya perdonaoji c'o.

Tomás ve al Señor resucitado

²⁴Nu 'ma o ëjē e Jesús, dya mi bübü co anguesji e Tomás c'ü xo mi chjü Gemelo. Nuc'ü, xo mi ngueje 'naja c'o doce discípulo. ²⁵Nguec'ua c'o dyaja discípulo 'ma o chjēji e Tomás, o xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'e, Tomás, nuzgöjme ró jandajme ín Jmugöji.

E Tomás o xipjiji:

—Nuzgö dya pje rí ejmegö. Cja rá ejmegö 'ma rá nu'tp'ü o dyë'ë c'ua ja je o ndá'p'äji 'ñe 'ma rá c'uã't'ã ín nidyë c'ua ja je o chjopcüji o clavo, y 'ma rá c'uã't'ã ín dyë'ë cja o ximätjā nu ja je o chjopcüji. Ngue 'ma cja rá ejme 'ma.

²⁶Nu 'ma o zö chjün'ü, ma cã'ã na yeje a mbo cja c'e ngümü c'o discípulo. E Tomás xo nde mi bübüji. Mi cjot'ütjo na jo c'o ngoxtji. Nuc'ua o ëjē c'ua e Jesús. O ë böbü a nde anguesji. Nuc'ua o yepe o mamatjo c'ua:

—Cjimi ín texeji, ín cjuarmats'üji. Ra sōya in mü'büji, dya cja rí sügueji.

²⁷E Jesús o xipji c'ua e Tomás: —C'uã't'ã in nidyë dya va.

Jñandga ín dyëgö. C'uã'nā in dyë, c'uã't'ã cja ín ximätjāgö. Dya rí tsjijñi cjo dya nguetscö. C'ü rí tsja, 'ñejmegue que nguetscö.

²⁸Nuc'ua o ndünrū c'ua e Tomás, o xipji:

—Jägā. Ngue'tsc'e ín Jmuts'ügö. Ngue'tsc'e ín Mizhocjimits'ügö.

²⁹E Jesús o xipji c'ua:

—Nu'tsc'e Tomás, i 'ñench'ezü cja in mü'bügie na ngueje ya i ñutcü ín dyë'ë. Nu c'o dya nutcügö ín dyë'ë, pero ra 'ñench'ezü cja o mü'büji, me ra mājā c'o, eñe e Jesús.

El propósito de este libro

³⁰Xe ma puncjü c'o ma nojo c'o o tsja'a e Jesús cja o jmi c'o o discípulo. Pero nuc'o, dya pje t'opjü cja nu e libro c'o. ³¹Nu c'o ya t'opjü dya va, t'opjü ngue c'ua rí 'ñejmeji e Jesús ngueje e Cristo c'ü o T'i Mizhocjimi. A cjanu, nu 'ma rí 'ñench'ejji in mü'büji e Cristo, angueze ra dya'c'üji c'ü sido rí bübütjaji co Mizhocjimi.

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

21 Dya cja mezhe c'ua, o matjo na yeje e Jesús nu ja mi cãrā c'o o discípulo cja c'e trazapjü a Tiberias, ngue c'ua xe ro unüji ngüenda c'ü vi te'tetjo. Rá xi'tsc'öji ja va ts'a. ²Natjo c'ua mi cãrāji e Simón Pedro 'ñe e Tomás c'ü xo mi chjü'ü Gemelo 'ñe e Natanael c'ü mi menzumü a Caná c'ü tsja a Galilea, 'ñe c'o yeje o t'i e Zebedeo, cja na xe yeje c'o o discípulo e Jesús. ³E Simón Pedro o xipjiji:

—Nuzgö rá ma pagö o jmö'ö.

O ndünrü c'ua c'o dyaja discípulo:

—Xo 'ñezgöjme, xo rá möjö.

Nuc'ua o möji c'ua. O dat'üji cja 'naja bü'ü. C'e xömü c'ü, dya pje o zürüji. ⁴Nu 'ma ya mi ngue ro jyas'ü, e Jesús ya mi böbü cja ñünü cja c'e ndeje. C'o discípulo dya mi pārāji cjo mi ngueje e Jesús.

⁵Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'eji ín ch'itsc'öji, ¿cjo ya i sürügueji 'na jmö c'ü rí sagueji?

O ndünrüji, o mamaji:

—Jiyö. Ojtjo dya pje rí sürügöjme.

⁶E Jesús o xipjiji c'ua:

—Pät'äji dya c'e red a ma cja ín jodyëji cja e bü'ü, ngue c'ua rí chöt'üji.

Nuc'ua o mbät'äji c'ua. Nuc'ua, dya cja mi sö ro ngüs'üji na ngueje me ma puncjü c'o jmö'ö c'o vi ngäjäji. ⁷Nuc'ua c'ü o discípulo e Jesús c'ü me mi s'iya o xipji e Pedro:

—Nunu ngueje ín Jmuji nu.

'Ma o dyära e Simón Pedro mi ngueje o Jmuji, o jye o bitu c'ü vi ndons'ü. Cjanu o dat'ü c'ua cja ndeje. ⁸Nu c'e bü'ü mi jyadüvi cien metro ro zät'ä a ñünü c'e zapjü. C'o dyaja discípulo ma ëjëji cja c'e bü'ü, ma cjüt'üji c'e red c'ü me mi nizhi o jmö'ö. ⁹'Ma o zät'äji a ñünü cja c'e zapjü o jñandaji o chjeme c'o ya ma tjë'ë. Mi juns'ü c'ua o jmö'ö. Xo ma jä'ä o xëdyi. ¹⁰E Jesús o xipjiji c'ua:

—Ma jnüji dya, ja nzi jmö'ö c'o i sürüji.

¹¹E Simón Pedro o ndes'le c'ua cja c'e bü'ü. O ma tü'ü c'e red. Cjanu o jyät'ä a ndeje, cjanu o ngüt'ü va ma cja ñünü c'e zapjü. C'e red ma nizhi o jmö'ö c'o nde ma nojo. Ma qui'i

'naja ciento cincuenta y tres o jmö'ö.

Zö xi ma puncjüji, dya pje o xüt'ü c'e red. ¹²O mama c'ua e Jesús, o xipji c'o discípulo:

—Xä'däji dya. Rí siji o xëdyi.

C'o discípulo dya mi rezga ro dyönüji cjó mi ngueje. Anguezeji ya mi pārāji mi ngueje o Jmuji. ¹³Nuc'ua e Jesús o jñü'ü c'ua c'o xëdyi. Cjanu o unüji. Ya nde unüji c'ua c'o jmö'ö.

¹⁴Nunu, ya ma jñi'i ma chjëji e Jesús ndeze vi te'le cja c'o añima.

Jesús habla con Simón Pedro

¹⁵Nuc'ua 'ma o nguarü o ziji o xëdyi, e Jesús o xipji e Simón Pedro: —Nu'tsc'e, Simón, o t'its'ü e Jonás, ¿cjo xenda ín s'iyazügö que na ngueje yo?

E Pedro o xipji c'ua:

—Jägã. Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ín pārãgue rí nets'egö.

O ndünrü c'ua e Jesús:

—Huiñi c'o ín ts'imëgö.

¹⁶E Jesús o xipji c'ua na yeje:

—Simón, nu'tsc'e o t'its'ü e Jonás, ¿cjo ín s'iyazü?

O ndünrü c'ua e Pedro:

—Jägã. Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ín pārãgue rí nets'egö.

O xipji c'ua e Jesús:

—Pjörü c'o ín nzhënhjürügö.

¹⁷E Jesús o xipji c'ua na jñi'i:

—Nu'tsc'e Simón, o t'its'ü e Jonás, ¿cjo ín neze?

O nguiñi c'ua e Pedro na ngueje e Jesús vi xipji c'ü na jñi'i: “¿Cjo ín neze?” O ndünrü c'ua, o xipji:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, ín pārãgue texe. In pārãgue rí netsc'ö na puncjü.

O xipji c'ua e Jesús:

—Pjörü c'o ín nzhëhchjürügö.

¹⁸Na cjuana c'ü rí xi'ts'i. Nu'tsc'e, Pedro, ndeze 'ma cja mi t'igüe, mi cjague c'ü mi cji ín ñigüe, y mi pague c'ua ja mi negue. Nu 'ma ya rí titague, rí chjüdügüe ín dyë'ë, y ra zints'iji nu ja dya rí ñegue rí ma'a.

¹⁹E Jesús o xipji e Pedro yo jña'a yo, ngue c'ua ro mbārā ja rvá ndũ'ũ na ngueje sido ro 'ñejme Mizhocjimi. Xo o xipji c'ua:

—Nudya, chjünt'ü ín xütjügö dya.

El discípulo amado

²⁰O ñezhe e Pedro. O jñanda c'e discípulo c'ü mi junrüvi e Jesús 'ma o ziji o xëdyi ante c'ü ro bö't'ü e Jesús. Ngue c'ü vi mama: “Nu'tsc'e, ín Jmuts'ü, ¿cjó je ngue c'ü ra nzhöc'ügüe?” C'e discípulo ma tjünt'ü a xütjü e Pedro 'ñe e Jesús. E Jesús me mi s'iya c'e discípulo. ²¹E Pedro 'ma o jñanda c'e discípulo, o xipji c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, ne bëzo nu, ¿pje ra tsjapüji c'ü ra sufrido nu?

²²O ndünrú c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e, Pedro, 'ma rá negö xe ra bübü nu hasta cja ne rá ëcjö na yeje, ¿pje mportats'ügüe? C'ü ni jyodü rí tsjague, sido rí chjüntc'e ín xütjügö.

²³Nguec'ua c'o cjuarma nde mi mamaji c'ü dya ro ndũ'ũ c'e discípulo. Pero e Jesús dya vi xipji c'ü dya ro ndũ'ũ. C'ü vi xipji je ngueje a cjava: “Ma rá negö xe ra bübü angueze cja rá ëcjö na yeje, nu'tsc'e, ¿pje mportats'ügüe?”

²⁴Nu c'e discípulo nguejnu na xi'tsc'eji nu c'o o ts'a'a. Nguejnu na opjü yo jña'a yo. Rí pãrãgöjme nu c'ü xi'tsc'eji c'e discípulo, na cjuana yo.

²⁵Xe bübütjo c'o dyaja c'o me na puncjü c'o o tsja'a e Jesús. Nu 'ma ro t'opjü texe c'o, rí cjinncjö, dya xo ro chjënfi cja ne xoñijömmü c'o libro c'o ro t'opjü. Na cjuana texe yo rí xi'tsc'öji, amén.

LOS HECHOS DE LOS APOSTOLES

La promesa del Espíritu Santo

1 ^{1,2}Nu'tsc'e Teófilo, ya ró pen'c'e 'na carta. Ró xi'tsc'ö ja ga cja c'o o tsja e Jesús hasta 'ma o ma a jens'e, 'ma o zidyi Mizhocjimi. Ró xi'tsc'ö c'o o tsja, 'ñe c'o jña c'o o jíchi va zopjü c'o nte. Ante c'ü ro zidyiji a jens'e e Jesús, o zopjü c'o bëzo c'o vi juajnü c'o mi apóstole. O xipjiji c'ü ro ëjë o Espíritu Mizhocjimi; nguec'ua mi jyodü ro sidoji c'e bëpji c'ü mi cja e Jesús. ³O ndü e Jesucristo cja ngronsi, cjanu o tetjo c'ua o bübüjtjo na yeje. Nuc'ua, ante c'ü ro zidyiji a jens'e, xe go mezhe cuarenta pa c'ü xe mi bübüjtjo cja ne xoñijöümü. Na puncjü vez va jñetse nu ja mi cãrã c'o apóstole, o jizhi c'ü ya vi te'e. Anguezeji o jñandaji c'ü na cjuana vi te. E Jesús o zopjü c'o apóstole o xipjiji c'ü ja rvã manda angueze. Na ngue ngue c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi.

⁴'Na nu pa mi cãrãji e Jesús c'o o apóstole. Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o apóstole o xipjiji:

—Dyãrãji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Dya rí pedyeji va a Jerusalén. Rí che'beji ra ch'a'c'üji nu c'ü o mama Mizhocjimi c'ü ya ró xi'tsc'öji. ⁵Ró xi'tsc'öji e Juan mi jíchi yo nte co

ndeje. Pero dya cja ra mezhe o pa, ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi ra ë bübü cja in mü'bügueji, embeji c'o apóstole.

Jesús sube al cielo

⁶'Ma mi cãrãji e Jesús c'o o apóstole, o mama c'ua c'o apóstole o dyönüji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, nutscöjme rí menzumüjme a Israel. 'Ma ot'ü, mi 'ñegöjme ín reygöjme c'o ín menzumügöjme. ¿Cjo ya ngue rí mandague rí tsjague ín reygöjme, ngue c'ua dya cja ra mandazüjme c'o 'ñaja nte?

⁷O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji: —C'ü mama Mizhocjimi mi Tata ra zädã, nguextjo angueze ra mama jinguã ra zädã, 'ñe ja rga cja c'o pa c'o. Nu'tsc'eji, dya ngue'tsc'eji tocats'üji rí pãrãji yo. ⁸C'ü tocats'üji rí pãrãji, ngueje c'ü ra ëts'üji o Espíritu Mizhocjimi ra ë bübü cja in mü'büji ra dya'c'üji poder. Nguec'ua rí zopjügueji yo nte yo tsja va a Jerusalén rí xipjiji c'o ya i jñandaji ró c jagö, 'ñe c'o idyãrãji ró xi'tsc'öji. Xo rí möji a Judea rí ma zopjüji c'o nte c'o cãrã nu. Xo 'ñe a ma a Samaria, 'ñe texe cja ne xoñijöümü, eñe e Jesús va xipji c'o o apóstole.

⁹Ma o nguarü e Jesús o mama c'o jña c'o, o jñanda c'o apóstole o nguins'i a jens'e e Jesús; o zidyí Mizhocjimi. O cjogü c'ua cja 'na ngömü; dya cja jñandaji c'ua c'ü. ¹⁰Ma xe mi jandaji a jens'e, 'nango jñetse c'ua yeje anxe c'o mi nza cja o bëzo. Mi je'evi o bitu c'o me ma t'öxü. Mi böbüvi cja o jmi c'o apóstole. ¹¹O xipjiji c'ua c'o apóstole:

—Nu'tsc'ejí in menzumüji a Galilea, çjenga in jandaji a jens'e? Mizhocjimi ya zidyí a jens'e e Jesús. Ja c'o nzi vi jñandagueji va ma a jens'e, je xo rga cjatjonu 'ma ra êjë na yeje, eñe c'o yeje anxe.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹²C'o apóstole mi cārāji cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivo. O mbedyeji nu, o möji a Jerusalén nu ja vi 'ñeji e Jesús. C'e t'eje mi bëxtjo a Jerusalén; mi jyadütjovi 'na kilómetro. Nguextjo c'ü mi mama c'o ley c'ü mi sö ro nzhodüji c'e pa 'ma mi söyaji. ¹³C'o apóstole mi chjü e Pedro, 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan 'ñe e Andrés 'ñe e Felipe 'ñe e Tomás 'ñe e Bartolomé 'ñe e Mateo 'ñe e Jacobo c'ü mi t'i cja e Alfeo. Xo mi chjü e Simón c'ü mi revolucionario, 'ñe e Judas c'ü mi cjuarmavi e Jacobo. 'Ma mü o zät'āji a Jerusalén, o cjogüji cja c'e ngümü nu ja mi oxüji cjanu o ndes'ejí o cjogüji cja c'e cuarto c'ü mi jäs'ā a xes'e. ¹⁴Mi 'natjo o pjeñeji ma dyötüji Mizhocjimi. Xo mi bübü nu c'o o cjuarma e Jesús, 'ñe c'ü nu nana c'ü mi ngue e María, 'ñe c'o 'ñaja ndixü. Xo mi ötüji Mizhocjimi.

¹⁵Nu cja c'e jyāxcümü, mi cārā 'na ciento viene cjuarma. C'o pa 'ma mi cārāji nu, o böbü e Pedro a nde cja c'o cjuarma, cjanu o xipjiji: ¹⁶—Nu'tsc'ejí mi cjuarmats'ügöji.

Mi jinguā o Espiritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e David o dyopjü ja rva cja nu c'ü ro mbös'ü c'o nte ro zürüji e Jesús. E Judas o jizhi ja mi cārāgöji e Jesús, nguec'ua va zidyiji e Jesús cja c'o pje mi pjēzhi. Nguец'ua o zādā c'ü o jña Mizhocjimi ja c'o nzi va mama e David. ¹⁷Mi dyocjöji e Judas. E Jesús xo vi 'ñeme e Judas c'ü ro tsja c'e bëpji c'ü rá cjai, eñe e Pedro.

¹⁸E Judas o ngō't'üji para o tsja na s'o, o zidyí c'o nte c'o o ma zürü e Jesús. Nuc'ua cjanu o ma chjüns'ütsjē; o ndögü a jömü o mböt'ü texe c'o o xēpjo. Co c'e merio c'ü vi ngō't'üji e Judas, o ndömüji 'na juajma. ¹⁹C'o mi menzumü a Jerusalén, 'ma mü o mbārāji c'o vi tsja e Judas, o jñusp'üji c'ua c'e juajma mi chjü Acéldama cja o jña anguezeji. C'e tjü Acéldama ne ra mama Cjjuajma c'ü.

²⁰O sido o ña e Pedro o mama: — Je t'opjü a cjava cja Salmos: Dya cja cjó ri bübü cja o ngümü; dya cja cjó ri nzheñe nu, eñe. Xo mama cja Salmos: C'e bëpji c'ü o ch'unü ra tsja, ra tsja c'ü 'naja, eñe o jña Mizhocjimi.

²¹'Nguец'ua c'ü ro pēpji e Judas, rá juajnüji c'ü ra pēpji. Bübü va o bëzo c'o mi dyocjöji co e Jesús. ²²Mi dyocjöji co e Jesús ndeze c'o pa 'ma mi jichi e Juan c'o nte, hasta 'ma o zidyiji a jens'e e Jesús. 'Naja

yo, xo ni jyodü ra tsja apóstole co nutscöji, rá xipijji yo nte c'ü o te e Jesús, eñe e Pedro.

²³Nguec'ua c'o mi cārā nu, o mamaji c'ü mi bübü yeje c'o dya mi apóstole c'o mi dyoji e Jesús ndeze 'ma mi jichi e Juan c'o nte, hasta 'ma o zidyiji a jens'e e Jesús. Nuc'o, mi chjü e José Barsabás 'ñe e Matías. E José Barsabás xo mi xiji Justo. ²⁴Nuc'ua o dyötüji Mizhocjimi o mamaji:

—Mizhocjimi ín Jmuts'ügöjme, in pātccägöjme ín mü'büjme nutscöjme rí ntegöjme. Rí ö'tc'öjme c'ü rí jítscöjme yo yeje cjuarma, ja ngue c'ü ya i juajnügue. ²⁵Nguec'ua ra tsja apóstole ra tsja c'e bēpji c'ü ro tsja e Judas. Na ngue e Judas o xögü co nuzgöjme, o tsja c'o na s'o. Nguec'ua va ma sufre, eñeji va dyötüji Mizhocjimi.

²⁶Nuc'ua cjanu o echaji suerte; o toca e Matías. Nguec'ua o zötjo c'o doce apóstole.

La venida del Espíritu Santo

2 O zädä c'ua c'o pa 'ma mi pjongüji c'e mbaxua c'ü mi chjü Pentecostés. C'o apóstole 'ñe c'o 'ñaja c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo, 'natjo c'ua mi cārāji. ²'Nango dyärāji c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü me mi yürü nza cja 'ma vü na zēzhi o ndajma. Me go yürü c'ua na jens'e a mbo cja c'e ngumü nu ja ma jüji. ³'Nango jñandaji c'ua o c'ijñi c'o mi 'ñetse nza cja o sivi. Nuc'o, o mböt'ü o 'ñe toca nzi 'naji. ⁴Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi o cjogü a mbo o mü'bü texeji, me go 'ñünbü o mü'büji. Nguec'ua o mbürü o ñaji c'ua nan'ño idioma, ja c'o nzi va unü o Espiritu Mizhocjimi o ñaji.

⁵Mi cārā a Jerusalén c'o mi ätä Mizhocjimi c'o mi ngue o dyoji c'o menzumü cja c'e país a Israel, pero vi jmus'üji cja c'o 'ñaja país. ⁶Anguezeji 'ma mü o dyärāji, o möji c'ua nu ja mi cārā c'o apóstole 'ñe c'o 'ñaja cjuarma. Dya mi pārā pje ro nguijñiji, na ngue mi ärāji mi ñaji o jña c'o mi ña anguezeji. ⁷Me co züji c'ua, me co mamaji: —Nujyo na ña'a, ¿cjo dya menzumüji a Galilea? ⁸Maco ña ín jñagöji yo, eñeji.

⁹Nu c'o vi ē dyärä c'o mi ña c'o cjuarma, mi cārā c'o vi jmus'ü cja c'e país c'ü mi chjü a Partia. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Media 'ñe a Elam. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Mesopotamia. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Judea. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Capadocia 'ñe a Ponto 'ñe a Asia. ¹⁰C'o o ē dyärä c'o mi ña c'o cjuarma, xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Frigia 'ñe a Panfilia. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Egipto 'ñe a Cirene 'ñe cja c'o 'ñaja país a Cirene a manu. Xo mi cārā c'o vi 'ñeje a Roma. C'o vi 'ñeje a Roma, bübü c'o mi ngue o dyoji c'o menzumü cja c'e país a Israel; bübü c'o dya mi ngue o dyoji c'o menzumü a Israel, pero mi ma't'üji Mizhocjimi ja c'o nzi ma ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. ¹¹C'o o ē dyärä c'o mi ña c'o cjuarma, xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Creta 'ñe a Arabia. Texe c'o o ē dyärä, pötü va mamaji:

—Rí ärägöji ña yo bëzo yo ín jñagöji nzi 'nazgöji. Mamaji c'o me na nojo c'o o tsja Mizhocjimi, mi eñeji.

¹²Anguezeji mi süji, dya mi pārā pje ro nguijñiji. Mi pötü ma mamaji:

—¿Pje ne ra mama c'ü ñaji a cjanu yo ín jñagöji?, eñeji.

¹³Bübü c'o me mi tjenbe ma tsjapü burla c'o cjuarma, mi mamaji:

—Nujyo, ya tí yo.

Lo que Pedro dijo a la gente

¹⁴Nuc'ua o böbü c'o doce apóstole. Cjanu o ña c'ua na jens'e e Pedro o zopjü c'o nte c'o vi 'ñe dyärä, o xipjiji:

—Nu'tsc'eji ín cārāji a Jerusalén, dyärāji c'ü rá xi'tsc'öji zö ín menzumüji va a Judea o jiyö. Rí unnc'eji na jo ngüenda. ¹⁵Bübüts'üji c'o pèzhi rí tīgōjme, pero dya ga cjanu. Maco xōxtjo, cja zünü a las nueve. ¹⁶C'ü rgá ñagōjme nan'ño idioma, ya zädä c'ü o mama e Joel c'ü mi profeta. O mama a cjava:

¹⁷O mama Mizhocjimi: C'o cjé c'o ya rguí ma ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijōmü, rá täjä ín Espiritu ra ma bübü cja o mü'bü yo nte yo cārā texe cja ne xoñijōmü. Me ra 'ñünbü o mü'büji.

Nguec'ua c'o sē ra mamaji ín jñagö; 'ñe c'o süngü.

C'o sē 'ñe c'o tata ra nguinch'iji o t'ijī ra mbārāji c'o ra zädä.

¹⁸C'o pa c'o, rá unü ín Espiritu c'o bëzo 'ñe c'o ndixü c'o pèpquigö.

Ra 'ñünbü o mü'büji ra zopjüji yo nte ra xipjiji ín jñagö.

¹⁹Rá jizhigö a jens'e o señal c'o me rrä nojo, c'o me rguí zü yo nte. Xo 'ñe cja ne xoñijōmü.

Ra jñandaji o cji, 'ñe o sivi, 'ñe o bipji c'ü ri nza cja o trangōmü.

²⁰Ra bëxōmü e jyarü. E zana ri jñetse nza cja o cji.

Nujyo, rá jizhgö yo. Nuc'ua ra ëjë c'in Jmugueji ra 'ñe manda.

Me rrä sjü c'e pa c'ü.

²¹Nu c'o ra dyötü Mizhocjimi co texe o mü'bü, ra perdonaoji 'ma c'o na s'o, mama a cjanu o jña Mizhocjimi ja c'o nzi va dyopjü e Joel c'ü mi profeta.

²²O sido o ña e Pedro o mama:

—Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöji a Israel, dyärāji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Rá xi'tsc'öji ja ga cja e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret. Mizhocjimi o unü poder e Jesús; nguec'ua va tsja c'o me na nojo a ndetsc'eji c'o nunca mi jandagueji. Nuc'o, ngue c'o rvi pārāgueji c'ü vi 'ñeje e Jesús cja Mizhocjimi. ²³Pero i dyötüji c'o dya ín menzumügöji o ndät'āji cja ngronsi c'ü, maco dya tjēji o ley Mizhocjimi. Nguec'ua ín pēs's'i in s'ocügueji chjëntjui c'ü ri pöt't'ügueji. Mizhocjimi ya mi pārā c'o ri tsjapüji e Jesús. Na ngue ndeze mi jinguā o mama c'ü ro ëjë e Jesús ro ē ndü. Nguec'ua o jyēzi i tsjaji a cjanu c'o na s'o. ²⁴Zö o mböt't'üji e Jesús, pero Mizhocjimi o tsjapü o te, o bübüjtjo na yeje. Dya sö ro nguejme cja c'e cueva nu ja vi ngöt'üji. Na ngue me na zèzhi e Jesús que na ngue e muerte. ²⁵Mi jinguā o mama e David c'ü ja rvá te e Jesús. O mama:

Rí pārāgö Mizhocjimi bübü co nuzgö, dya jèzguigö.

Nuc'ü, bübü cja ín jodyëgö pjöxcügö; dya ni jyodü pje rá sügö.

²⁶ Nguec'ua me mājā ín mü'l'bü,
y me rí unü 'na pöjö
Mizhocjimi.
Zö rá tügö, pero rí pärägö c'ü rá
tetjo.

²⁷ 'Ma rá tügö, rí pärägö c'ü dya rí
jyëzi ín aljmagö ra ma nu ja
cārā c'o 'ñaja aljma.
Dya xo rí jyëzi ra dya'a ín
cuerpogö. Na ngue in
Ch'izügö.

²⁸ I jítscö ja rgá sö rá бүбүтjо co
nu'tsc'e para siempre.
Me rá mäcjö cja in jmigue, eñe
e David.

²⁹ O sido o ña e Pedro o mama:
—Nu'tsc'ëji ín menzumüts'ügöji,
ixtá xi'tsc'öji ja ga cja, c'ü dya ngue
e David c'ü ro zädä texe yo jña. E
David c'ü ín mboxatitagöji o ndü,
cjanu o dyögüji c'ua c'ü. Zö ya
mezhe, pero rí texeji rí pärägöji ja
dyögüji. ³⁰ E David mi profeta mi
mama c'o jña c'o o xipji Mizhocjimi
ro mama. Mizhocjimi o mamatsjé
na cjuana o xipji e David ja rva cja
e Cristo c'ü o mama Mizhocjimi
ra 'ñevgueji libre. O xipji c'ü ri
mboxbëche e Cristo cja e David;
'ñe c'ü ro manda ja c'o nzi ma
manda e David. ³¹ Ante c'ü ro ëjé
e Cristo, o mama e David c'ü ro
tetjo e Cristo. O mama c'ü dya ro
ma o aljma nu ja cārā c'o 'ñaja
aljma; dya xo ro dya'a o cuerpo.

³² Nutscöjme ró jandajme; nguec'ua
rí xi'tsc'öjme Mizhocjimi o tsjapü o
te e Jesús 'ma ya vi ndü. ³³ Cjanu o
zidy a jens'e o unü c'ü o mimi cja
o jodyë Mizhocjimi nu ja mandavi
dya. Nuc'ua Mizhocjimi o tsja ja
c'o nzi va mama, o unü poder e
Jesús o ndjäj o Espiritu Mizhocjimi

o ëjé cja ne xoñijömi. Ngueje
o Espiritu Mizhocjimi c'ü cja'a yo
in jandagueji 'ñe yo in äräji. ³⁴ O
mama e David:

Mizhocjimi o zopjü c'ín Jmugö
o xipji:

“Mimi cja ín jodyëgö.

³⁵ Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma
cja rí chöpü yo nuc'ü na ü”,
eñe e David.

In pärägueji, dya zidyji e David a
jens'e cja o jodyë Mizhocjimi.

³⁶ Nu'tsc'ëji ín menzumüts'ügöji a
Israel, ixtí jñunt'ü in mün'c'ëji ngueje
e Jesús c'ü o 'ñeme Mizhocjimi.

Ngueje e Jesús c'ü ra 'ñevgueji libre
rá c'japüji ín Jmugöji. Maco i dyörüji
o ndät'äji cja ngronsi, eñe e Pedro.

³⁷ C'o nte c'o mi cārā nu, 'ma mü
o dyäräji c'o jña, o zi'ch'i o mü'büji,
o unüji ngüenda c'ü vi tsjaji c'o na
s'o. Cjanu o xipjiji e Pedro 'ñe c'o
'ñaja apóstole:

—Nu'tsc'ëji ín menzumüts'ügöjme,
ró c'jagöjme c'o na s'o. ¿Pje rá
c'jagöjme dya?

³⁸ O ndünrü c'ua e Pedro o xipjiji:

—C'ü rí tsjaji; jyëziji c'o na s'o, ra
nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi.
Y rí jigueji. A cjanu rí jizhigueji c'ü
rí dyätäji dya e Jesucristo. Nu 'ma
rí tsjaji a cjanu, ra perdonaots'üji
'ma Mizhocjimi. Xo ra dya'c'üji o
Espiritu ra бүбү cja in mü'büji. ³⁹ O
mama Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji, c'ü
ra dya'c'üji o Espiritu 'ma ra nzhogü
in mü'büji. Ra dya'c'üji, 'ñe c'o in
ch'igüejji. Xo ra unü o Espiritu c'o
nte c'o cārā na jé. Ra unü o Espiritu
texe c'o ra tsjapü o nte, eñe e Pedro.

⁴⁰ Xe na puncjü o jña c'o o mama
e Pedro va zopjü c'o nte. Mi zopjüji
co texe o mü'bü mi xipjiji:

—Nu'tsc'ejí in cārāji yo cjé dya, na s'o in cjaji. Jyéziji c'o na s'o, ra nzhogü in mü'büji. Nguec'ua ra jogü in mü'büji.

⁴¹Nu c'o o dyátpä o jña e Pedro, o jiji. O zö como 'na jñi mil o nte c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, o ndeñeji co c'o ya mi creo. ⁴²Sido mi ārāji c'o jña c'o mi mama c'o apóstole. Me mi māji ma ngārāji. 'Natjo c'ua mi siji c'ü mi mbeñeji ja va ndü e Jesús. Sido mi ötüji Mizhocjimi.

La vida de los primeros cristianos

⁴³O Espíritu Mizhocjimi o unü poder c'o apóstole mi cjaji c'o me na nojo. Nguec'ua c'o nte o unüji ngüenda c'ü na cjuana c'o mi mama c'o apóstole. Y me mi sūji. ⁴⁴Nu c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo mi pötü ma s'iyaji. C'o pje mi pè's'i, dya mi ne ro jñütsjéji, mi pjös'üji c'o pje mi jyodü. ⁴⁵'Ma cjó pje mi jyodü, mi pa 'na cjuarma mi pa pö 'na juajma o 'na ngumü, o pje c'o mi pa pö. Cja rrü unü c'ua c'o dya pje mi pè's'i. ⁴⁶Pama mi jmurüji cja c'e templo. Cja o ngumüji mi pötü ma mbitaji mi siji o xedyi ma mbeñeji ja va ndü e Jesucristo. Y me mi māji, dya pje mi mbeñeji. ⁴⁷Mi unüji na puncjü 'na pöjö Mizhocjimi. C'o nte, mi nuji na jo c'o mi creo e Jesucristo. Pama Mizhocjimi o jopcü o mü'bü na puncjü o nte. Nguec'ua pama mi jmurüji mas c'o ya vi creo.

Un cojo es sanado

3 'Na nu pa e Pedro o mëvi e Juan cja c'e templo, o ma dyötüvi Mizhocjimi nu. Ya vi zünü

jñi'c'ü nzhä; mi ngue 'naja hora c'o mi pa ötüji Mizhocjimi. ²'Ma ya mi mëvi, ma tūji 'na bëzo c'ü dya mi sö ro nzhodü. Nuc'ü, je ma cjanu ndeze 'ma o jmus'ü. Nguec'ua pama mi pa emeji c'e bëzo cja 'na o ngoxtji c'e templo, ngue c'ua ro dyötü o merio c'o mi cjogü nu. C'e ngoxtji nu ja mi emeji, ni chjü Na Zö. ³C'e bëzo o jñanda e Pedro 'ñe e Juan c'ü ya mi ngue ro cjogüvi cja c'e templo. Cjanu o dyötü o merio anguezevi. ⁴Nuc'ua e Pedro o jñanda na jo c'e bëzo; xo 'ñe e Juan. O mama c'ua e Pedro o xipji:

—Jñandgagöbe, eñe.

⁵Nuc'ua c'e bëzo o jñanda na jo anguezevi, mi tel'be pje ro ch'unü.

⁶O mama c'ua e Pedro o xipji:

—Dya rí jüngö pje rá da'l'ü; dya rí jüngö plata ni oro. Pero rí xi'tsc'ö ra mböxc'ü e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret. Nuc'ü, ngue c'ü o ndājā Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. Nguec'ua rí böbügue rí nzhodü, embeji c'e bëzo c'ü dya mi sö ro nzhodü.

⁷Nuc'ua e Pedro cjanu o pënchp'i c'ua o jodyë c'e bëzo, cjanu o bö'bü. Ixco jogü c'ua o ngua 'ñe o bola, o zèzhi. ⁸Nuc'ua ixco böbü c'ua o nzhodü. Cjanu o cjogü c'ua cja c'e templo co e Pedro 'ñe e Juan, mi nzhodü y mi dacü. Mi mama c'ü me na jo Mizhocjimi, mi unü 'na pöjö. ⁹C'o nte c'o ma cā'ā cja c'e templo, o jñandaji mi nzhodü c'e bëzo 'ñe mi unü 'na pöjö Mizhocjimi. ¹⁰Mi pārāji ngueje c'e bëzo c'ü mi junrü cja o ngoxtji c'e templo c'ü ni chjü Na Zö, mi örü o merio. Me go züji c'ua, dya mi parā pje ro nguiñiji. Na ngueje ya vi jogü c'e bëzo, ya mi nzhodü.

**Discurso de Pedro en el
Portal de Salomón**

¹¹Cja c'e templo, bübü 'na porta c'ü ni chjü o Portal e Salomón. Je mi bübü nu e Pedro 'ñe e Juan. C'e bëzo c'ü vi jogü o ngua, sido mi dyoji co anguezevi. C'o nte o möji c'ua na niji nu ja mi bübü c'e bëzo 'ñe e Pedro 'ñe e Juan. Me mi süji, na ngue vi jogü c'e bëzo. ¹²E Pedro 'ma mü o jñanda ya vi mundo c'o nte, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'eji ín menzumüts'öjji a Israel, çjenga me ín süji me ín jandgagöbe? In pëzhgueji c'ü me na jozgöbe 'ñe me na zëzhi ín jñagöbe, nguec'ua rvá jocübe ne bëzo. Pero iyö. ¹³C'ü o jocü, ngue o T'i Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob c'o mi ngue ín mboxatitagöji. Nudya Mizhocjimi ya unü poder e Jesús c'ü o T'i ngue c'ua ra manda. Nu'tsc'eji i sidyiji e Jesús cja jmi e Pilato ngue c'ua ro jñünpüji ngüenda. Mi ne e Pilato ro 'ñeme libre e Jesús, pero dya i ñegueji. ¹⁴Maco e Jesús dya tsja c'o na s'o, pero dya i ñeji ro 'ñemeji libre c'ü. Maco ngue c'e bëzo c'ü mi pö't'üte c'ü i dyötüji e Pilato o 'ñeme libre. ¹⁵I dyötüji e Pilato o mbö't'üji e Jesús, maco ngueje c'ü o ngambgagöji va c'ü o dyacüji c'ü rgá bübütjoji. O mbö't'üji e Jesús, pero Mizhocjimi o tsjapü o te'e o bübütjo na yeje. Nutscöjme ró jandajme; nguec'ua rí xi'tsc'öjme o te. ¹⁶Ngue o poder e Jesús c'ü o tsjapü o zëzhi o ngua ne bëzo, na ngue o 'ñench'e o mü'bü e Jesús, o creo c'ü ro jogü. Nujnu, ín pärägueji

c'ü dya mi sö ro nzhodü. Pero ín jandaji ya jogü dya. O 'ñench'e o mü'bü e Jesús; nguec'ua o jogü ja c'o nzi gui jñandaji, eñe e Pedro.

¹⁷O sido o ña e Pedro o mama: —Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöji, rí pärägö c'ü dya mi pärägueji cjo ngueje c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Xo 'ñe c'o mböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje pjëzhi, dya xo mi päräji. ¹⁸O zädä ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Mi jinguä Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü texe c'o o profeta o mamaji c'ü ro sufre nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. ¹⁹Ixtí unnc'eji ngüenda c'ü i tsjaji c'o na s'o. Nzhogüji cja Mizhocjimi rí dyötüji ra perdonaots'üji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra perdonaots'üji 'ma. Nuc'ua Mizhocjimi ra dya c'üji me rí mäcjeji, dya pje rí mbeñeji. ²⁰Xo ra ndäjä e Jesús ra ëjë na yeje. Na ngue ngueje c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. ²¹Pero sido ra bübü e Jesús a jens'e hasta 'ma cja ra zädä c'o o mama Mizhocjimi. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o o profeta o mamaji ra zädä 'ma ra jogü texe, ja c'o nzi ma cja 'ma cja vi dyät'ä Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijömü. ²²O mama e Moisés: “Mizhocjimi c'ín Jmugöji o 'ñempquegö rí mamagö o jña. Je xo rga cjatjonu, ra 'ñeme c'ü 'na c'o ín menzumügöji xo ra mama o jña. Texe c'o ra xi'ts'üji c'ü, rí dyätäji c'ü. ²³'Ma cjo c'o dya ra dyätpä o jña, ra pjongüji cja c'o o nte, ra mbö't'üji.” Nuyo, ngue yo o mama e Moisés, eñe e Pedro va xipji c'o nte.

²⁴O sido o ña e Pedro o mama: —E Samuel mi ngue c'e profeta c'ü ot'ü o mama yo ya zädä yo cjë dya.

Xo mama a cjanu c'o 'ñaja profeta. ²⁵Mizhocjimi o xipji a cjava e Abraham: “Na ngue c'ü ra tsja c'ü in mboxbêchegue, rá intsjimigö yo nte yo cārā texe cja ne xoñijöümü”, eñe Mizhocjimi va xipji e Abraham. C'o ín mboxatitagöji mi te'beji ro zädä c'ü vi mama Mizhocjimi. Nutscöji o mboxbêchezüji anguezeji, nguezgöji ne ra intsjimizüji dya Mizhocjimi ja c'o nzi va xipji e Abraham, 'ñe ja c'o nzi va mama c'o profeta. ²⁶Mizhocjimi o 'ñeme e Jesús. Nutscöji rí menzumüji a Israel, nguetscöji ot'ü o ē zociji, ngue c'ua rá jéziji c'o na s'o, ra nzhogü ín mü'büji cja Mizhocjimi. A cjanu ra intsjimizüji. Nguec'ua rí xi'tsc'öji ni jyodü rí dyätpäji dya o jña e Jesucristo, ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi, eñe e Pedro.

Pedro y Juan delante de las autoridades

4 'Ma mi ña e Pedro 'ñe e Juan ma zopjüvi c'o nte, o ëjë c'ua c'o mböcjimi, 'ñe c'e comandante cja c'e templo, 'ñe c'o saduceo. ²Me mi sjëyaji na ngue e Pedro 'ñe e Juan mi jíchivi c'o nte, mi xipjiji c'ü vi te e Jesús nguec'ua ra zädä 'ma ra te'e texe yo ya ndü. ³Cjanu o zidyiji c'ua e Pedro 'ñe e Juan o ma pant'aji a pjörü. Je ro dyovi nu hasta c'ü na ye nu pa, na ngue ya vi nzhä. ⁴Na puncjü c'o o dyärä 'ma mi ña e Pedro, o 'ñenche o mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua o zö como 'na tsi'ch'a mil o bëzo c'o ya mi creo. ⁵Nuc'ua c'ü na ye nu pa, o zojnüji c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel, 'ñe c'o tita, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi,

o jmurüji a Jerusalén. ⁶Xo mi bübü nu e Anás c'ü mi mero ndamböcjimi, 'ñe e Caifás, 'ñe e Juan 'ñe e Alejandro, 'ñe c'o 'ñaja o dyoji e Anás 'ñe e Caifás. ⁷O mandaji c'ua o ma siji e Pedro 'ñe e Juan. 'Ma mü o säjui, cjanu o xipjiji ro böbüvi a nde. Cjanu o dyönüji c'ua:

—¿Cjó dya c'üvi poder i jocüvi ne bëzo? ¿Cjó o tjü i ñänbäguevi?

⁸Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'bü e Pedro o ndünrü:

—Nu'tsc'eji in mandaji cja yo nte, 'ñetsc'eji in titaji. ⁹Ró cja göbe c'o na jo, ró pjös'übe ne bëzo nu dya mi sö ro nzhodü. Maco nu'tsc'eji in cjacübe t'önü ja rvá jocügöbe nu. ¹⁰Ixtí unnc'eji ngüenda in texeji, 'ñe texe yo ín menzumüji a Israel, ngueje e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret nu c'ü o jocü ne bëzo, nguec'ua böbü dya cja in jmigueji. E Jesús ngue e Cristo c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. Nu'tsc'eji i dyörüji o ndät'äji cja ngronsi. Pero 'ma ya vi ndü, o tsjapü Mizhocjimi o te'e o bübütjo na yeje. ¹¹In pārāji c'ü mama o jña Mizhocjimi: “Nu c'e piedra c'ü dya go ne c'o mi jübä o ngümü, ngue c'ü ot'ü ya jñumüji cja squina dya c'ü”, eñe c'e jña. Ya zädä c'e jña. Nu'tsc'eji, dya i ñeji e Jesucristo. Pero Mizhocjimi ya 'ñeme ra manda. ¹²Ojtjo xe 'naja c'ü ra jocüzü ín mü'büji c'o na s'o; nguextjo e Jesucristo. Dya cjó xe ra ndäjä Mizhocjimi ra ē salvazüji; nguextjo e Jesús, eñe e Pedro. ¹³C'o mi jün ngüenda o nguijñiji c'ua:

—¿Ja ni 'ñeje c'ü ni ñavi a cjanu? Dya süvi, dya xo tsejevi, mi eñeji.

O mamaji a cjanu, na ngue mi päräji c'ü dya xötpüvi cja yo ley, y dya pje xo mi pjëzhivi. Cjanu o mbeñeji c'ua:

—Mi dyoji e Jesús; ngue c'ü o jíchi yo, eñeji.

¹⁴Dya mi sö pje ro xipjiji e Pedro 'ñe e Juan. Na ngue o jñandaji mi böbü nu c'e bëzo c'ü ya vi jogü.

¹⁵Nguec'ua o xipjiji e Pedro 'ñe e Juan ro mbeyevi a tji. 'Ma mü o mbeyevi a tji, nuc'ua cjanu o ñaji ja rvá tsjapüji. ¹⁶O mamaji:

—¿Ja rga cjaþüji? Texe yo cãrã va a Jerusalén ya päräji c'ü o tsjavi c'ü me na nojo, o jocüvi ne bëzo. Dya sö rá cãdãgöji. ¹⁷Para dya cja xe ra mbãrã yo ín menzumügöji a Israel, ni jyodü rá xipjiji yo ye bëzo pje c'o rá cjaþüji 'ma sido ra nãmbãvi o tjü e Jesús rgá zopjüvi yo nte.

¹⁸Nuc'ua cjanu o ma't'üji e Pedro 'ñe e Juan. Anguezevi o cjogüvi c'ua na yeje nu ja mi jünji ngüenda. Nuc'ua c'o mi jün ngüenda, cjanu o xipjiji e Pedro 'ñe e Juan:

—Dya cja rí xipjivi yo nte ja ga cja e Jesús. 'Ma xe rí nãmbãvi o tjü, jo rí ñuvi 'ma, embeji e Pedro 'ñe e Juan.

¹⁹O ndünrü c'ua e Pedro 'ñe e Juan o xipjiji:

—Tsjijñiji. ¿Cjo na jo a jmi Mizhocjimi ot'ü rá ä'tc'ägöbe que na ngue Mizhocjimi? ²⁰C'o ró jandabe 'ñe c'o ró äräbe, ni jyodü rá xipjibe yo nte c'o.

²¹Nuc'ua c'o mi jün ngüenda o menasaoji na yeje e Pedro 'ñe e Juan, cjanu o 'ñemeji libre. Dya mi sö pje ro tsjapüji, na ngue mi

süji c'o nte. Na ngue c'o nte me mi ma't'üji Mizhocjimi mi mamaji c'ü me na nojo, na ngue vi jogü c'e bëzo. ²²C'e bëzo ya mi pë's'i mas de cuarenta cjë.

Los creyentes piden confianza y valor

²³E Pedro 'ñe e Juan, 'ma mü o 'ñemeji libre, cjanu o mëvi c'ua nu ja ma cã c'o o dyoji; o ma xipjiji texe c'o vi mama c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita c'o pje mi pjëzhi. ²⁴'Ma mü o dyäräji, me go ma't'üji c'ua Mizhocjimi texeji o mamaji:

—Mizhocjimi ín Jmuts'ügöjme, me na zë'ts'igüe sö rí tsjague texe. Ngue'ts'e e i dyät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, 'ñe yo mar, 'ñe texe yo bübü 'ñe yo cja'a. ²⁵I chãjä in Espíritu o ë 'ñünbü o mü'bü e David c'ü mi ngue ín mboxatitagöjme c'ü mi pë'pe'igüe. Nguec'ua o mama a cjava:

C'o 'ñaja nte me üdü ga tsjaji o mbecuë.

Yo nte yo ín menzumügöji me cjiññiji c'ü pje ra tsjaji, pero dya sö.

²⁶Yo rey cja ne xoñijöümü 'ñe c'o 'ñaja c'o pje pjëzhi o jmurüji, mi nuji na ü Mizhocjimi 'ñe c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro manda, eñe in jñague c'ü o mama e David.

²⁷O sido o dyötüji Mizhocjimi o mamaji:

—Na cjuana o zädä ne jña nu o mama e David; o zädä cja ne ndajñiñi. Yo ín menzumügöjme va a Israel 'ñe c'o 'ñaja nte mi 'natjo o pjeñeji va mamaji c'ü ro mbö't'üji e Jesús c'ü ngue in Ch'igüe. Maco

dya pje vi tsja. E rey Herodes 'ñe e gobernador Poncio Pilato o jyézivi o mbö't'üji e Jesús. ²⁸Nu c'ü o tsjaji, ngue c'ü ya vi mangue ro zädä. I tsjapü o zädä. ²⁹Mizhocjimi ín Jmuts'ügöjme. C'o o jñünpü ngüenda yo ín cjuarmagöjme, o mamaji c'ü pje ra tsjacüjme 'ma sido rá zopjüjme yo nte. Nguec'ua rí ö'tc'öjme rí dyacöjme c'ü dya rá süjme, sido rá mamajme in jñague. Na ngue in mbëpjizüjme. ³⁰Xo rí ö'tc'öjme rí pjöxcüjme. Nguec'ua 'ma rá nänmbäjme o tju e Jesús c'in Ch'igue c'ü me in mäpägue, nu'tsc'e rí jocü c'o sö'dyë y rí tsja c'o 'ñaja c'o me na nojo. Nguec'ua yo nte ra unüji ngüenda c'ü na cjuana c'ü rí xipjijme, eñeji va dyötüji Mizhocjimi.

³¹'Ma mü o nguarü o dyötüji Mizhocjimi, o mbi c'ua na zëzhi nu ja ma cäji. O Espíritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'büji texeji. Nguec'ua 'ma mü o xipjiji o jña Mizhocjimi c'o nte, sido mi zopjüji, dya mi süji.

Todas las cosas eran de todos

³²C'o mi creo e Jesús, mi 'natjo o mü'büji 'ñe o pjeñeji; mi pötü ma s'iyaji. C'o pje mi pë's'i, dya cjó mama: “Ngue ín tsjacjö nu”, ro 'ñeñeji. Na ngue c'o mi pë's'iji mi cjavüji nde mi ngue o cjaji. ³³C'o apóstole sido mi zopjüji c'o nte mi xipjiji c'ü vi te e Jesús. O ch'unüji ja va zopjüji; nguec'ua c'o jña o zi'ch'i o mü'bü c'o nte. Mizhocjimi o mbös'ü texeji. ³⁴C'o mi creo e Jesús, dya cjó cja mi bëzhi. Na ngue 'ma cjó c'o pje mi jyodü, mi pa 'na cjuarma mi pa pö 'na juajma o 'na

ngümü. ³⁵Cja rrü jün c'o merio ra ë unü c'o apóstole. Nuc'ua c'o apóstole ra unüji c'ua c'o pje mi jyodü. ³⁶Mi bübü 'na cjuarma c'ü mi chjü e José c'ü mi mboxbëche cja e Leví. Nuc'ü, je mi menzumü a Chipre. C'o apóstole xo jñusp'üji Bernabé c'e cjuarma. C'e tju Bernabé ne ra mama: Nu c'ü cjavüji rá mäji. ³⁷C'e cjuarma o mbö 'na juajma, cjanu o jün c'o merio o unü c'o apóstole.

El pecado de Ananías y Safira

5 C'ü 'naja cjuarma mi chjü e Ananías. Mi chjü e Safira c'ü nu su. O mbövi 'na juajma. ²Cjanu o ma c'ua e Ananías o ma unü c'o merio c'o apóstole. Dya unü texe, ndetjo c'o o unü. Pero o tsjapü c'ü vi unü texe. C'ü nu su, mi pãrã c'ü ro tsja a cjanu e Ananías c'ü dya ro unü texe. ³'Ma mü o unüji c'o merio c'o apóstole, o mama e Pedro o xipji e Ananías:

—Nu'tsc'e Ananías, ¿jenga i dyätägue e Satanás c'ü dya jo 'ma o 'ñünnc'ü in mü'bügie? C'o merio c'o o ngö'tc'üji c'e juajma c'ü i pöguevi, i jñügue 'na parte pero i tsjapü i jñügue texe. Chjëntjui c'ü ri xique 'na bëchjine o Espíritu Mizhocjimi. ⁴'Ma dya be mi pöguevi c'e juajma, mi ngue in tsjacjevi; mi sö ri tsjapüvi ja c'o nzi mi ñeguevi. Nuc'ua 'ma vi pöguevi, mi sö ri gastovi c'o merio ja c'o nzi mi ñeguevi. Na ngue mi ngue in tsjacjevi. Nguec'ua, ¿jenga i tsjijñivi in mü'büvi yo na s'lo yo i tsjaguevi? Mi cjavque nguextjözgöjme mi xitscöjme c'o dya cjuana. Pero ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü i xipjigie c'o, eñe e Pedro.

⁵Nuc'ua e Ananías 'ma mü o dyärä yo jña yo, cjanu o nügü o ndü. Texe c'o o dyärä c'o jña c'o vi xipjiji e Ananías, me go züji c'ua.

⁶O ëjë c'ua ja nzi o sê o ë mböch'üji o manta c'e añima. Cjanu o ndunüji c'ua o ma dyögüji.

⁷O mezhe c'ua jñi hora, o cjogü c'ua c'ü o su e Ananías; dya mi pārã cjo vi ndü c'ü nu xïra. ⁸O mama c'ua e Pedro o xipji c'e ndixü:

—Yo merio yo o jün e Ananías, ¿cjo nguextjo yo o ngö'tc'üji c'e juajma c'ü i pöguevi?

O ndünrü c'ua c'e ndixü:

—Jã, nguextjo yo.

⁹O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—¿Jenga i ñaguevi c'ü nin xïra i tsjijñiguevi a cjanu yo na s'o? ¿Cjo i pëzhguevi c'ü dya ro castigaots'üvi o Espiritu Mizhocjimi? Rí ärägö ya va sãjä nu c'o o ndunü c'ü nin xïra o ma dyögüji. Xo ra ndunnc'üji in cuerpogue, embeji c'e ndixü.

¹⁰Ixcu nügü c'ua c'e ndixü cja o ngua e Pedro, o ndü. 'Ma mü o cjogü c'o sê, o jñandaji ya vi ndü. O ndunüji c'ua c'e ndixü o ma dyögüji 'na lado nu ja vi dyögüji c'ü nu xïra.

¹¹Me go zü c'ua texe c'o mi creo e Jesucristo; ñe texe c'o o mbärã ja va ndü e Ananías ñe e Safira.

Muchos milagros y señales

¹²Mizhocjimi o unü o poder c'o apóstole o tsjaji na puncjü c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. C'o cjuarma mi jmurüji cja c'e porta c'ü ni chjü o Portal e Salomón. ¹³C'o dya mi creo, mi süji ro ndeñeji c'o cjuarma. Pero c'o ñajaja me mi mamaji c'ü me ma jonte c'o cjuarma. ¹⁴Na puncjü

o nte c'o xo 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji; o bëzo ñe o ndixü. ¹⁵Nguec'ua mi pjongüji c'o mi sö'dyë, mi cö's'üji o ngama ñe o pjinguã, mi pa cöbüji cja 'ñiji. Nguec'ua 'ma ro cjogü e Pedro, xa'ma ro ndöt'ü c'ü o xörü cja c'o mi sö'dyë ro jogüji. ¹⁶Na puncjü o nte c'o vi ñeje cja c'o jñiñi c'o mi bëxtjo a Jerusalén, o siji c'o mi sö'dyë ñe c'o vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo. Nde go jogüji.

Los apóstoles son perseguidos

¹⁷C'ü mi mero ndamböcjimi ñe c'o saduceo c'o mi dyoji, me mi sjëyaji. Na ngue na puncjü o nte c'o mi teñe c'o apóstole. ¹⁸Nguec'ua o zürüji c'o apóstole, cjanu o pant'aji a pjörü nu ja ma cãjä texe c'o mi cja na s'o. ¹⁹Nuc'ua c'e xömü, o ëjë c'ua 'na o anxe Mizhocjimi o ë xocü c'o ngoxtji cja c'e pjörü, o ñeme libre c'o apóstole. Cjanu o xipjiji:

²⁰—Möji cja ne templo, böbüji nu ja ra jñantc'aji yo nte. Nuc'ua rí xipjiji yo jña yo mama ja rgá sö ra salvaji ra bübüji co Mizhocjimi, embeji c'o.

²¹O tsjaji ja c'o nzi va xipjiji. C'ü na jyas'ü o möji cja c'e templo o ma jíchiji c'o nte.

C'ü mi mero ndamböcjimi ñe c'o mi dyoji o ëji nu ja mi jünji ngüenda. Cjanu o zojnüji c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel o jmurüji ngue c'ua ro jñünpüji ngüenda c'o apóstole. Cjanu o mandaji c'o mbëpji ro möji cja c'e pjörü ro ma siji c'o apóstole. ²²'Ma mü o zät'ä c'o mbëpji cja c'e pjörü, dya cja chöt'üji c'o apóstole. Cjanu o nzhogüji o ë xipjiji:

²³—Ró ma tötc'öjme c'ot'ütjo na jo c'o ngoxtji. Y c'o guardia cja c'e pjörü, böbüji pjörüji. Pero 'ma ró xocijme c'o ngoxtji ró c'ogüjme a mbo, dya cja ró tö't'üjme c'o bëzo c'o ro ma sigöjme, eñeji.

²⁴C'ü mi mero ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja ndamböcjimi 'ñe c'ü mi comandante cja c'e templo, 'ma mü o dyäräji yo jña, dya mi pãrä pje ro nguiñiji. O mamaji:

—Pãrä, ¿pje me ra tsja c'o bëzo c'o ró pant'aji a pjörü?

²⁵Nuc'ua o säjä c'ua 'naja c'ü o ë xipjiji:

—C'o bëzo c'o i pant'aji a pjörü, böbüji cja ne templo jíchiji yo nte, embeji.

²⁶Nuc'ua c'e comandante 'ñe c'o mbëpji o möji cja c'e templo o ma siji c'o apóstole, pero dya pje tsjapüji. Na ngue mi sñji c'o nte, 'na ro pjat'üji o ndojo. ²⁷'Ma mü o siji c'o apóstole, o xipjiji ro böbüji a nde nu ja ro jñünpüji ngüenda. Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi cjanu o tsjapü t'önü c'o apóstole.

²⁸O xipjiji:

—¿Jenga sido in jíchiji yo nte? Maco ró xi'tsc'öjme c'ü dya cja ri ñänbäji o tjü e Jesús. Nudya, texe va a Jerusalén pãräji c'o in mamaji. In neji c'ü ra nguiñi yo nte c'ü ngue in s'ocüjme o mböt't'üji e Jesús.

²⁹O ndünrú c'ua e Pedro 'ñe c'o 'ñaja apóstole o mamaji:

—Xenda ni jyodü rá ätc'öjme Mizhocjimi que na ngue'tsc'ejji rá ä'tc'öjme. Na ngue in ntetjogueji nza czazgöjme. ³⁰I dyörüji c'ü ro ndät'äji e Jesús cja ngronsi, nza cja 'ma ro tsja c'o na s'o. Nguec'ua in pës'si in s'ocüjueji chjëntjui c'ü

ri pöt't'üjueji c'ü. Pero Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü c'o in mboxatitagöji, o tsjapü o te. ³¹O zidyí a jens'e e Jesús nu ja mimi dya cja o jodyë. O unü c'ü ra tsja in Jmugöji 'ñe c'ü ra salvazüji nutscöji rí menzumügöji a Israel. Nguec'ua 'ma c'jó c'o ra nzhogü o mü'bü, ra perdonao 'ma Mizhocjimi. ³²Rí xi'tsc'öjme yo, na ngue ró jandajme y ró äräjme. Xo 'ñe o Espíritu Mizhocjimi jizhi c'ü na cjuana c'ü rí mamajme. Mizhocjimi unü o Espíritu texe c'o ätpä o jña, eñeji.

³³C'o mi jün ngüenda, 'ma mü o dyäräji c'o jña c'o mi mama e Pedro, me co üdüji c'ua na puncjü, mi ne ro mböt't'üji c'o apóstole.

³⁴Cja c'o mi jün ngüenda, mi bübü 'na fariseo c'ü mi chjü e Gamaliel. Mi xöpü o ley Mizhocjimi; me mi nántji cja c'o nte. E Gamaliel o böbü, o manda ro pjongüji a tji c'o apóstole. ³⁵Cjanu o ñatsjèji c'o 'ñaja c'o mi jün ngüenda o xipjiji:

—Nu'tsc'ejji rí menzumügöji a Israel. Tsjijñiji na jo c'ü rí tsjapüji yo bëzo. ³⁶Mbeñegueji c'o pa 'ma mi bübü c'e bëzo c'ü mi chjü e Teudas. Nuc'ü, mi c'japü mi manda. Na puncjü o bëzo c'o mi teñe angueze, mi s'ö 'na nziyo cientoji. Pero o mböt't'üji c'e bëzo, y o mböt'ü texe c'o mi dyoji. O bëzhi c'ü mi ne ro tsja. ³⁷Nuc'ua c'o pa 'ma mü o tsjaji o censo, na puncjü o nte c'o mi teñe e Judas c'ü mi menzumü a Galilea. Pero o ndü, y c'o mi dyoji xo mböt'ü c'o. ³⁸Nguec'ua rí xi'tsc'öji, jyëziji yo bëzo, dya rí pöt't'üji. Na ngue 'ma nguetsjè anguezeji c'ijñiji c'o jña c'o mamaji, 'ñe 'ma ngue o podertsjèji

c'ü ni tsjaji yo me na nojo, dya ra mezhe ra chjorü 'ma. ³⁹ Pero 'ma ngueje Mizhocjimi c'ü unü o poder yo bëzo, dya ra sö rí ts'a's'üji. 'Ma rí ts'a's'üji, chjëntjui c'ü in c'a's'üji Mizhocjimi, eñe e Gamaliel.

⁴⁰ C'o 'ñaja cjanu o mamaji:

—Na jo ja c'o nzi vi mangue. Dya rá pö't'üjme, eñeji.

Cjanu o xipjiji c'o apóstole ro cjogüji na yeje. O mbäräji c'ua, cjanu o xipjiji c'ü dya cja ro xipjiji o jña e Jesús c'o nte. Cjanu o 'ñemeji libre. ⁴¹ C'o apóstole cjanu o mbedyeji, me mi mäji. O mamaji:

—Zö o bëchqui ín tseji va mbärüzüji, pero rí mäcjöji. Na ngue Mizhocjimi o dyacüji rí sufregöji por e Jesús, eñeji. ⁴² Sido mi pöji cja c'e templo mi jíchiji c'o nte, mi mamaji e Jesús ngue c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Xo mi xöpüji cja o ngumü c'o nte.

Se nombran a siete diáconos

6 Pama mi creo na puncjü o nte e Jesucristo. Nuc'ua 'ma ya ma puncjü c'o mi creo, c'o cjuarma c'o mi ña griego o reclamaoji o mamaji:

—Yo ndixü yo ín dyocjójme yo ya ndü o xíra, dya nda ch'unüji pje ra ziji. Xenda ch'unü yo ndixü yo ña hebreo, embeji c'o apóstole.

² Nuc'ua c'o apóstole o ñaji cjanu o zojnüji texe c'o mi ätpä o jña Mizhocjimi. 'Ma mü o jmurüji, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nutschöjme rí xipjijme o jña Mizhocjimi yo nte. Dya ra jogü rá jëzijme ne bëpji para rá nu'ujme cjo pë's'i pje ra zi texe yo cjuarma. ³ Nguec'ua rí xi'tsc'öjme cjuarma,

rí juajnúgueji siete cjuarma, rá unüji c'e bëpji ra unüji c'ü ra zi c'o cjuarma c'o pje ni jyodü. Rí juajnúji c'o me nántji cjaji na jo, 'ñe ätäji o Espíritu Mizhocjimi, 'ñe pë's'iji na jo o pjeñeji. ⁴ Nutschöjme rí apóstolejme sido rá ötcöjme Mizhocjimi, y sido rá xipjijme o jña Mizhocjimi yo nte, eñeji.

⁵ Texe c'o mi cärä nu, o nguejmeji conforme c'o jña c'o vi mama c'o apóstole. Cjanu o juajnúji c'ua e Esteban c'ü mi creo co texe o mü'bü, y mi ätä o Espíritu Mizhocjimi. Xo juajnúji e Felipe 'ñe e Prócoro 'ñe e Nicanor 'ñe e Timón 'ñe e Parmenas 'ñe e Nicolás. E Nicolás mi menzumü a Antioquía, pero ante c'ü ro creo e Jesucristo, mi creo Mizhocjimi ja c'o nzi ga creo yo menzumü a Israel. ⁶ 'Ma mü o nguarü o juajnúji c'o siete cjuarma, o xipjiji ro böbüji cja o jmi c'o apóstole. Nuc'ua c'o apóstole cjanu o 'ñe's'e o dyëji va dyötpüji Mizhocjimi.

⁷ Nuc'ua mas mi mamaji o jña Mizhocjimi. Nguec'ua me na puncjü o nte a Jerusalén c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Na puncjü o mböcjimi c'o xo dyätpä o jña Mizhocjimi xo 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo.

Toman preso a Esteban

⁸ Mizhocjimi o mbös'ü e Esteban 'ñe o unü poder. Nguec'ua o tsja c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. ⁹ Mi bübü 'na nintsjimi c'ü mi chjü o Nintsjimi c'o nte c'o ya 'ñemeji libre. C'o mi pa nu, mi bübü ja nzi anguezeji c'o o zöji o jña e Esteban. Mi menzumüji a ma

a Cirene ñe a ma a Alejandria ñe a ma a Cilicia ñe a ma cja c'e país a Asia. ¹⁰Q Espíritu Mizhocjimi o mbös'ü e Esteban o unü o pjeñe ja rvá ñaji c'o. Nguec'ua anguezeji, dya cja sö pje ro mamaji. ¹¹Nuc'ua cjanu o dyü't'üji c'ua ja nzi o bëzo. Nguec'ua ja c'o nde mi mamaji:

—Ró äräjme e Esteban o zadü e Moisés ñe Mizhocjimi, eñeji.

¹²Nguec'ua c'o tita c'o mi manda, ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, ñe c'o ñaja nte, me co üdüji c'ua na puncjü. Nuc'ua c'o nte c'o vi zöji o jña e Esteban, ixco cjuan'diji go möji nu ja mi bübü e Esteban o ma pëñch'iji. Cjanu o zidyiji nu ja ro jñünpüji ngüenda. ¹³Cjanu o ñemeji c'ua o testigo c'o ro mama o bëchjine. O mamaji a cjava:

—Ne bëzo nu, sido sadü ne templo nu me na sjü. Xo sadü o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés.

¹⁴Ró äräjme o mama c'ü ra ëjē e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret ra ē yä't'ä ne templo. Ra xitsiji nan'ño rga cjaji c'o dya nza cja c'o o mama e Moisés, eñe c'o mi mama o bëchjine.

¹⁵Q jmi e Esteban me mi juëns'i nza cja o jmi 'na o anxé Mizhocjimi. Nguec'ua texe c'o mi jün ngüenda, me go jñandbaji o jmi c'ü mi juëns'i.

Defensa de Esteban

7 Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o dyönü e Esteban o mama:

—¿Cjo na cjuana c'ü mama yo?

²O ndünrü c'ua e Esteban o xipji c'o mi jün ngüenda ñe c'o ñaja nte:

—Nu'tsc'ejí ín menzumüts'öji, dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Mizhocjimi

a jens'e o zopjü e Abraham c'ín mboxatitagöji 'ma mi bübü a Mesopotamia. Dya be mi pa a Harán. ³O xipji: “Pedyegue cja in jñiñi rí sogü yo in dyocjeji, rí mague nu ja rá jí'tsc'ö”, embeji e Abraham. ⁴O mbedye c'ua e Abraham a Caldea c'ü tsja a Mesopotamia, o ma mimi a Harán. 'Ma mü o ndü c'ü nu tata e Abraham, Mizhocjimi o xipji e Abraham o ëjē nu va ja rí cārāji. ⁵Dya ch'unü e Abraham ne ri 'na juajma c'ü ro tsjapü o cjaja. Pero o mama Mizhocjimi c'ü ro zädä 'ma ro unü e Abraham texe ne país ro tsjapü o cjaja. Xo mama c'ü ro tsjapü o cjaja c'o o mboxbëche c'o ro tsājā. Zö dya mi ñeje e Abraham o t'i, pero Mizhocjimi o mama a cjanu. ⁶Xo mama Mizhocjimi: “C'o in mboxbëchegue ra ma mimiji cja c'ü 'na país. Ra mezhe cuatro ciento cjē, nuc'ua c'o menzumü nu, ra tsjapüji me ra sufre c'o in mboxbëche, ra tsjapüji ra mbëpiji anguezeji. ⁷Pero rá castigao c'e nación c'ü ra mbëpiji. Nuc'ua ra mbedye libre c'o in mboxbëchegue, ra ëji a ñeva ra ē matcügöji”, eñe Mizhocjimi va xipji e Abraham.

⁸O sido o ña e Esteban o mama: —Mizhocjimi o xipji e Abraham ro circuncidaoji c'ü o t'i ñe c'o o bëche. Ngue c'ü rví mbeñeji c'ü vi mama Mizhocjimi ro unü anguezeji. 'Ma mü o jmusp'ü 'na t'i e Abraham, o jñusp'ü o tjü e Isaac. Nuc'ua cjanu o circuncidao 'ma o zö chjün. Je xo va cjanu e Isaac o circuncidao c'ü o t'i c'ü mi ngue e Jacob. Y e Jacob o circuncidao c'o doce o t'i c'o mi ngue ín mboxatitagöji.

⁹C'lo once ín mboxatitagöji me mi sjëyaji na ngue c'ü o tataji xenda mi s'lya e José que na ngue anguezeji. Nguec'ua o mböji e José, o mböpüji c'lo mi pa a Egipto o zidyiji nu e José. Pero Mizhocjimi mi bübü co e José, o 'ñeme libre nu ja mi sufre. ¹⁰O unü na puncjü o pjeñe; nguec'ua e Faraón c'ü mi rey a Egipto me go ne'e e José, o 'ñeme o tsja gobernador texe a Egipto. Xo unü o manda texe cja c'lo o mbëpji e Faraón c'lo mi cārã cja o palacio.

¹¹O ëjê c'ua 'na tjiimi texe a Egipto, 'ñe texe a 'ñeva nu ja mi xiji Canaán c'lo pa c'lo. Me mi sufre c'lo nte. C'lo ín mboxatitagöji mi ojtjo pje ro ziji.

¹²Nuc'ua e Jacob o dyärã mi pöji o ndëxü a Egipto. Nguec'ua o ndäjã c'lo o t'i c'lo mi ngue ín mboxatitagöji o möji a Egipto. ¹³Nuc'ua 'ma mü o möji na yeje a Egipto, e José o xipjitsjë anguezeji: “Nutsö nguetscö e José in cjuarmazüji”, eñe. Nuc'ua e José cjanu o jíchi anguezeji a jmi e Faraón. Nguec'ua va mbārã e Faraón anguezeji mi ngue o cjuarma e José.

¹⁴Nuc'ua e José o mbenpe 'na jña e Jacob c'ü mi ngue o tata, o xipji ro möji a Egipto texe c'lo o t'i 'ñe c'lo o bëche. Mí söji como 'na setenta y cincoji. ^{15,16}O möji c'ua. Nujnu, je nguejnu o ma ndü e Jacob. Nuc'ua o tüji o cuerpo a 'ñe a Siquem, o ë ngöt'üji cja c'e cueva c'ü vi ndömü e Abraham. Vi ngöt't'ü ja nzi merio de plata c'lo o t'i e Hamor c'lo mi menzumü a Siquem c'lo mi ngue o cjaja c'e cueva. Je xo ngue a Egipto o ndü c'lo o t'i e Jacob c'lo mi ngue ín mboxatitagöji. Xo tüji c'lo o cuerpoji a 'ñe a Siquem, xo ngöt'üji cja c'e cueva.

¹⁷'Ma ya mi ngue ro zädã c'lo vi xipji Mizhocjimi e Abraham, me co ngārã na puncjü c'lo ín mboxatitagöji c'lo mi cārã a Egipto. Me ma puncjüji. ¹⁸Nuc'ua o mimi c'ua rey 'na bëzo a Egipto c'ü dya mi pārã c'lo vi tsja e José. ¹⁹C'e rey o tsjapüji na s'lo c'lo ín mboxatitagöji, mi xipjiji ra ma mbëziji c'lo o ts'it'ijji 'ma cja mi mus'ütjoji. A cjanu, dya nda rvã puncjüji 'ma. ²⁰C'lo pa c'lo, o jmus'ü e Moisés c'ü me ma zö a jmi Mizhocjimi. O mezhe jñi zana, c'ü o tata 'ñe c'ü o nana o mbörüvi e Moisés. ²¹Nuc'ua cjanu o pjongüvi c'ua cja o ngumüvi. Nuc'ua c'ü o xunt'i c'e rey a Egipto o chöt'ü, o mbörü nza cja 'ma ri ngue o t'i. ²²O jíchiji e Moisés texe c'lo mi pārã c'lo mi menzumü a Egipto. Nguec'ua mi pjëchi ra ña'a na jo, y mi pjëchi ja rvã tsja na jo 'na bëpji.

²³'Ma ya mi ëdyi cuarenta cjë e Moisés, o nguijñi o mü'bü na jo ro ma nu'u pje mi cja c'lo ín menzumüji a Israel c'lo mi esclavo a Egipto. Na ngue mi ngue o dyoji. ²⁴O jñanda c'ua 'na c'lo mi menzumü a Egipto mi pārã 'na c'lo mi menzumü a Israel. Nuc'ua e Moisés cjanu o ma ñana c'ü mi menzumü a Israel, o mböt'ü c'ü mi menzumü a Egipto na ngue mi pārã c'e Israelita. ²⁵O nguijñi e Moisés: “Yo ín menzumügöjme ra unüji ngüenda c'ü o 'ñempquegö Mizhocjimi rá emeji libre”, eñe. Je ga cjanu va nguijñi e Moisés c'ü ro unü ngüenda c'lo ín mboxatitagöji. Pero dya unüji ngüenda. ²⁶C'ü na ye nu pa, e Moisés o jñanda mi chü yeje c'lo ín mboxatitaji. E Moisés mi jo'tp'üvi o xipjivi: “Nu'tsc'evi,

¿jenga in pötqui chüguevi? Maco in dyocjevi”, eñe e Moisés. ²⁷ Nuc'ua c'ü mi jonbü o chü c'ü 'na o dyoji, o ndütüji e Moisés cjanu o xipji c'ua: “Nu'tsc'e, ¿pje pè'sc'ü rí ñu co nuzgöbe? Dya cjó 'ñempc'e rí tsja juesi rí mandazübe. ²⁸ ¿Cjo in ne rí pötcügö ja c'o nzi vi pö't'ügue c'e Egipcio a ndä'ä?”, embeji e Moisés. ²⁹ Nuc'ua e Moisés 'ma mü o dyärä c'o mi mama c'e bëzo, o unü c'ua ngüenda c'ü ya mi pârâji c'ü vi tsja. Nguec'ua o c'ueñe o ma c'ua a ma a Madián nu ja dya cjó mi pârâ. Je chjüntü nu. C'ü nu su o musp'ü yeje o t'i.

³⁰ O mezhe c'ua cuarenta cjë, e Moisés mi bübü cja 'na majyadü; mi bëxtjo cja 'na t'eje c'ü ni chjü a Sinaí. O jñetse c'ua 'na o anxe Mizhocjimi cja 'na zarza c'ü mi tjë. ³¹ E Moisés 'ma o jñanda, me co nguijñi, dya mi pârâ pje mi pjëzhi. 'Ma mü o chëzhi ro nu'u, o dyärä c'ua o ña Mizhocjimi. ³² O xipji e Moisés: “Nutscö o Mizhocjimizügö e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob c'o mi ngue in mboxatitague”, eñe Mizhocjimi. Me go mbi c'ua e Moisés, dya cja rezga xe ro nu'u. ³³ O mama c'ua Mizhocjimi: “Ts'o't'ü c'o in tin'ch'i. Na ngue me na sjü nu ja in böbü. ³⁴ C'o in menzumügue ngue in ntegö c'o. Rí janda me cjanüji ra sufreji a Egipto. Xo rí ärä me quejaji. Nguec'ua rvä ëgö a jens'e rá emeji libre. Nudya rí xit'c'ö rí mague a ma a Egipto. A cjanu rá emeji libre”, embeji e Moisés.

³⁵ O sido o ña e Esteban o mama: —Mizhocjimi o ndjä e Moisés o nzhogü a ma a Egipto. Maco

c'o in mboxatitagöji vi xipji: “Nu'tsc'e, ¿pje pè'sc'ü rí ñu co nuzgöjme? Dya cjó 'ñempc'e rí tsja juesi rí mandazüjme”, embeji c'ü. Mizhocjimi o unü e Moisés mi manda cja c'o in mboxatitagöji o 'ñemeji libre. C'e anxe c'ü vi jñetse cja c'e bidyi o mbös'ü e Moisés. ³⁶ E Moisés o tsja o señal c'o me na nojo a Egipto, 'ñe cja c'e ndeje c'ü ni chjü Mar Rojo. Nguec'ua va pjongü libre a Egipto c'o in mboxatitagöji. C'o cuarenta cjë c'o mi cârâji cja c'e majyadü, e Moisés mi manda anguezeji y mi cja c'o me ma nojo. ³⁷ E Moisés o xipji c'o nu menzumüji a Israel c'o mi ngue in mboxatitaji: “Mizhocjimi ra 'ñeme 'na c'o in menzumügöji ra mama o jña, ja c'o nzi va 'ñempquegö”, eñe. ³⁸ E Moisés mi bübü cja c'e majyadü co c'o in mboxatitaji c'o vi juajñü Mizhocjimi. Mi cârâji cja o ngua c'e t'eje c'ü ni chjü a Sinaí. 'Na o anxe Mizhocjimi o zopjü e Moisés o xipji c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o ro dyätä c'o nte. Nuc'ua e Moisés o xipji c'o in mboxatitagöji. 'Ma ro dyätäji c'o ley, ro bübütjoji co Mizhocjimi para siempre.

³⁹ Pero c'o in mboxatitaji, dya go ne go dyätäji e Moisés. Dya neji ro manda e Moisés anguezeji. Me mi mbeñeji a Egipto nu ja vi mbedyeji. ⁴⁰ Nguec'ua 'ma mü o mezhe e Moisés a xes'e cja c'e t'eje, c'o in mboxatitagöji o xipji e Aarón: “Rí dyätcäjme 'na ts'lita c'ü ri nza cja 'na ts'inzhünü c'ü rá ma'tc'öjme, c'ü ra zinziyme na jo cja 'ñiji. Na ngue e Moisés c'ü o pjongüzüjme a Egipto, dya rí pârägöjme pje tsja”, eñeji. ⁴¹ Nguec'ua cjanu o dyät'äji c'ü mi

nza cja 'na ts'inzhünü. Cjanu o mbö't'üji o animale c'o o mbäsp'äji a jmi. Me go mäpäji c'e ts'inzhünü, maco vi dyät'ätjoji co o dyëtsjëji.

⁴²Nguec'ua Mizhocjimi o jyëzi anguezeji. Nguec'ua anguezeji o mbürü o ma't'üji e jyarü 'ñe e zana 'ñe yo seje. Nguec'ua va dyopjü a cjava c'o profeta:

Nu'tsc'eji in menzumüji a Israel, 'ma mi cārāji c'o cuarenta cjë cja majjadü, 'ma mi pöt'ügueji o animale cja rrī pä's'äji, ¿cjo nguetscö mi matcügöji? Iyö.

⁴³C'ü mi ma't'ügueji, ngue e Moloc 'ñe e Renfán. I dyät'äji c'e ts'ingümü nu ja mi tägä e ts'ita Moloc.

Xo i dyät'äji e ts'ita Renfán c'ü mi nza cja 'na seje.

Nuc'o, mi tunügejei ja c'o mi pöcjeji.

Nguec'ua rá pjongüts'üji rí pjöt'ügueji a Babilonia a manu, eñe c'o profeta.

⁴⁴O sido o ña e Esteban o mama: —Mizhocjimi o xipji e Moisés ro dyät'ä 'na ngümü de xipjadü nu ja ro bübü Mizhocjimi a nde cja c'o ín mboxatitaji cja c'e majjadü. O mama: “Rí dyät'ä c'ü ri nza cja c'ü ya ró jí'ts'i i jñanda”, embe.

⁴⁵Ma mü o ndü e Moisés, e Josué o tsja xo'ñi mi manda cja c'o o t'i c'o ín mboxatitaji c'o vi mbedye a Egipto. 'Ma mü o säji cja ne país, ya mi cārā c'o 'ñaja nte. Pero Mizhocjimi o pjongü c'o. Nguec'ua c'o ín mboxatitagöji o tsjapüji o cjaji ne país. 'Ma mü o säji, ma tüji c'e ngümü de xipjadü. Mi bübü c'e ngümü de xipjadü hasta c'o pa 'ma

mi rey e David. ⁴⁶Mizhocjimi me mi ne e David. Nguec'ua e David o dyötü sjëtsi Mizhocjimi ro dyät'p'ä 'na ngümü. Na ngue e Jacob c'ü nu mboxpale xo mi ma't'ü Mizhocjimi. ⁴⁷Ngue o t'i e David c'ü mi chjü e Salomón c'ü o dyät'p'ä 'na templo Mizhocjimi. ⁴⁸Pero Mizhocjimi dya ni jyodü o templo nu ja ra mimi. Na ngue yo templo rí ä'tc'öji co ín dyëji. Dyäräji c'ü o mama 'na o profeta Mizhocjimi:

⁴⁹E jens'e ngue nu ja rí bübü rí manda.

Ne xoñijömü ngue nu ja rí e'me ín cua.

Nguec'ua dya sö rá mimigö cja 'na templo c'ü rí dyät'äji. ¿Ja rgá sö rá mimigö nu?

⁵⁰Maco ró ät'ägö texe yo bübü 'ñe texe yo cja'a, eñe Mizhocjimi.

⁵¹O sido o ña e Esteban o xipji c'o mi jün ngüenda:

—Nu'tsc'eji, dya in ne rí dyäräji. Ya meze in mü'büji, ya tsot'ü in tsöji. Zö 'ñünnc'ü in mü'büji o Espíritu Mizhocjimi, pero in cjaji ja c'o nzi gui ñetsjëji. In chjëntcejei nza cja c'o ín mboxatitagöji. ⁵²Anguezeji o mbö't'üji texe c'o profeta. Mi mama c'o profeta c'ü ro ëjë 'naja c'ü me na jo a jmi Mizhocjimi. Pero c'o ín mboxatitaji o mbö't'üji c'o. Nu c'ü o ëjë, i sidyiji cja c'o pje pjëzhi o mbö't'üji; chjëntjui c'ü ri pöt'ügueji. ⁵³C'o o anxe Mizhocjimi o ë unüji e Moisés c'ü o ley Mizhocjimi. In tjëgueji c'e ley, pero dya in ätäji, eñe e Esteban.

Muerte de Esteban

⁵⁴C'o mi jün ngüenda, 'ma mü o dyärä yo jña yo vi mama e Esteban,

me go üdüji me mi nguünxt'ü a zibiji. ⁵⁵Pero e Esteban dya go zü; o Espiritu Mizhocjimi sido mi 'ñünbü o mü'bü. O nä's'a a jens'e o jñanda nu ja бүbü Mizhocjimi me mi juëns'i. Xo jñanda e Jesús mi böbü cja o jodyë Mizhocjimi. ⁵⁶Cjanu o mama:

—Dyäräji. Rí jandagö ya xogü a jens'e. Rí janda nu vi 'ñeje cja Mizhocjimi, böbü cja o jodyë Mizhocjimi, eñe.

⁵⁷Anguezeji o ngo't'ü o ngöji co o dyëji, o mapjüji c'ua na jens'e va ma pënc'h'iji e Esteban. ⁵⁸Cjanu o pjongüji cja c'e ndajñiñi, cjanu o pjat'üji c'ua o ndojo. Ngue c'o testigo c'o vi xosp'ü o bëchjine e Esteban c'o ot'ü o pjat'ü o ndojo. Ante c'ü ro pjat'üji c'ü, o ts'o's'üji c'o mabitü c'o mi jeji, cjanu o unüji 'na së c'ü mi chjü e Saulo ro mbörü c'o. ⁵⁹Ma mi pjat'üji o ndojo e Esteban, o dyötü c'ua Mizhocjimi o mama:

—Jesús ín Jmuts'ügö, sinngui dya ín aljma, eñe.

⁶⁰Cjanu o ndüñijömü o mapjü na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, na s'o yo na cjacöji. Pero rí ö'te'ügö rí perdonaogueji yo.

Nuc'ua 'ma mü o nguarü o mama a cjanu, cjanu o ndü c'ua.

Saulo persigue a la iglesia

8 E Saulo me mi mäjä na ngue vi mbö't'üji e Esteban.

C'e pa c'ü, o mbürü o tsjapüji o sufre c'o mi creo e Jesucristo c'o mi cärä a Jerusalén. Nguec'ua o mböt'üji o möji cja na puncjü o jñiñi a Judea 'ñe a Samaria.

Nguextjo c'o apóstole c'o dya c'ueñe; o nguejmetjoji a Jerusalén. ²Ma mü o ndü e Esteban, mi бүbü c'o mi sū Mizhocjimi o ma dyögüji me mi huëpji. ³E Saulo me mi nu'u na ü c'o mi creo e Jesús. O cjogü cja c'o ngumü nu ja mi cärä c'o cjuarma, o pjongüji cjanu o ma pant'aji a pjörü, zö mi bëzo zö mi ndixü.

Predicación del evangelio en Samaria

⁴C'o cjuarma c'o vi mbedye a Jerusalén, mi mamaji o jña e Jesucristo texe nu ja c'o mi sät'äji, mi xipjiji c'o 'ñaja nte. ⁵E Felipe o ma a Samaria o ma xipjiji:

—C'ü o mama Mizhocjimi ra ë 'ñevgüegöji libre, ya ëjë. Ngueje e Jesús, eñe.

⁶Na puncjü o nte c'o o dyärä c'o jña c'o o mama e Felipe. Xo jñandaji c'o me na nojo c'o o tsja. Nguec'ua na puncjü c'o o creo o jña e Jesucristo. ⁷Na puncjü o nte c'o vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. E Felipe mi xipji c'o s'ondajma ro mbedye; mi pedye c'ua c'o s'ondajma mi mapjüji na jens'e. Mi cärä na puncjü a Samaria c'o dya mi sö ro 'ñömü. Xo na puncjü c'o mi me'dye. O jogü c'o. ⁸Nguec'ua me mi mäjji cja c'e jñiñi.

⁹A Samaria mi бүbü 'na bëzo c'ü mi chjü e Simón. Ante c'ü ro ma nu e Felipe, mi sëro e Simón mi cja c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. Mi cjäpü me ma nojo. ¹⁰Texe c'o mi cärä nu, me mi ätpäji o jña, ndeze c'o dya pje mi pjëzhi hasta c'o mi pjëzhi na nojo. Mi mamaji:

—Nujnu ngue nu vi 'ñeje cja Mizhocjimi nu mero na zëzhi, mi eñeji.

¹¹C'lo nte me mi ätpäji o jña e Simón. Na ngue ya vi mezhe mi cja c'lo me na nojo c'lo nunca mi jandaji.

¹²Pero 'ma mü o zät'ä a Samaria e Felipe, o xipjiji c'lo nte:

—Rí xi'tsc'öji 'na jña c'ü rgui mäcjeji. E Jesucristo ngue c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Ngue c'ü rí dyätäji, embeji.

Nguec'ua na puncjü o bëzo 'ñe o ndixü c'lo o dyätpä o jña, cjanu o jiji.

¹³Xo 'ñe e Simón o creo. Nuc'ua 'ma ya vi ji'i, mi teñe e Felipe. O jñanda mi cja e Felipe o señal c'lo me na nojo. Nguec'ua dya mi pãrã e Simón pje ro nguĩñi, na ngue nunca mi janda a cjanu.

¹⁴C'lo apóstole c'lo mi cãrã a Jerusalén, o dyäräji c'ü ya mi ätpäji o jña Mizhocjimi a Samaria. Nguec'ua o ndäji e Pedro 'ñe e Juan o mëvi a Samaria. ¹⁵O mëvi ngue c'ua ro dyötpüvi Mizhocjimi c'lo mi creo, ngue c'ua ro ch'unüji o Espíritu Mizhocjimi. ¹⁶Na ngue dya be mi jizhi o Espíritu Mizhocjimi cjo mi ngue o nte Mizhocjimi c'lo mi menzumü a Samaria. Ya vi jiji, pero nguextjo o tjü e Jesús c'ín Jmugöji c'ü o nãnbäji 'ma o jichiji. ¹⁷Nuc'ua e Pedro 'ñe e Juan o 'ñe's'le o dyëvi c'lo mi creo. O ë c'ua o Espíritu Mizhocjimi o ë bübü cja o mü'büji.

^{18,19}E Simón o jñanda e Pedro 'ñe e Juan o 'ñe's'le o dyëvi c'lo cjuarma. O jñanda ja ma cja 'ma o ëjë o Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ua o xipji e Pedro 'ñe e Juan:

—Dyacövi ne poder rá cjö'tc'üvi o merio. Nguec'ua 'ma cjó c'lo rá ë's'ë ín dyëgö, ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi ra ë bübü o mü'büji, eñe.

²⁰O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Ra ma a linfiernu in meriogue. Xo 'ñetsc'e, 'ma dya ra nzhogü in mü'bü. Na ngue in pëzhgue ri chömü c'ü unü Mizhocjimi.

²¹Dya rí pë's'igüe parte cja o jña e Jesucristo, na ngue dya jo in mü'bü a jmi Mizhocjimi. ²²Jyëzi nu na s'lo nu in cjiñi, rí dyötü Mizhocjimi. Xa'ma ra perdonao'ts'ü. ²³Rí unnc'ö ngüenda c'ü me na s'lo in mü'bügüe. Xe in bübü'tjo cja o dyë e Satanás c'ü dya jo c'ü dya ne ra jyëts'c'i, eñe e Pedro va xipji e Simón.

²⁴O ndünrü c'ua e Simón o mama: —Dyötcügö Mizhocjimi ngue c'ua dya rá sufregö yo i xitsi, embeji e Pedro.

²⁵E Pedro 'ñe e Juan o xipjivi o jña Mizhocjimi c'lo nte, o mamavi c'lo vi jñandavi 'ñe c'lo vi dyärävi. Nuc'ua cjanu o mbedyevi nu, ro mëvi a Jerusalén. 'Ma mü o cjogüvi na puncjü o jñiñi c'lo tsja a Samaria, o xipjivi o jña e Jesucristo c'lo nte.

Felipe y el hombre de Etiopía

²⁶O ëjë 'na o anxe Mizhocjimi nu ja mi bübü e Felipe, o ë xipji:

—Ixtí mague a ma a sur, rí chëpi c'e 'ñiji c'ü pedye a Jerusalén c'ü ni ma a Gaza, embe.

C'e 'ñiji cjogü cja 'na majyadü. ^{27,28}Ixco ma c'ua e Felipe. Cja c'e 'ñiji mi pa 'na bëzo c'ü mi menzumü a Etiopía. Mi tãgã cja 'na carro c'ü mi cjüt'ü o pjadü. Mí pjëzhi na nojo, mi pjötpü texe c'lo mi pë's'i e Candace c'ü mi reina a Etiopía. C'e bëzo ya vi 'ñeje a Jerusalén nu ja vi ma ma't'ü Mizhocjimi. 'Ma mü o jñanda e Felipe c'e bëzo, ya ma nzhogü ro ma cja o país a Etiopía.

Mi xörü o jña Mizhocjimi c'ü vi dyopjü e Isaías c'ü mi profeta.

²⁹Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o xipji e Felipe:

—Chèzhi cja ne carro.

³⁰Ma mü o chèzhi e Felipe, o dyärä mi xörü c'e bëzo c'o vi dyopjü e Isaías. O mama c'ua e Felipe o dyönü:

—¿Cjo in pārägue pje ne ra mama yo in xörügue?

³¹O ndünrü c'ua c'e bëzo o mama:

—¿Ja rgá sò rá pārägö, 'ma dya cjó ra jítzigö? Ches'e rá min'hui, embe.

³²C'ü o jña Mizhocjimi c'ü mi xörü, je mi t'opjü nu c'ü mama a cjava:

Ra zidyiji c'e nte ja c'o nzi ga zidyiji o ndenchjürü, ra mbö't'üji.

Ja c'o nzi ga cja o ndenchjürü 'ma äxâji, dya nzama o neji; je xo rga cjatjonu c'e nte 'ma ra tsjapüji c'o na s'o, dya pje ra mama.

³³Ra tsjapüji burla c'e nte ra jñünpüji ngüenda ra tsjapüji ra sufre, zö dya pje vi tsja.

¿Ja rgá sò ra 'ñeje o t'i cja ne xoñijöümü? Na ngue ra mbö't'üji c'ü, eñe o jña Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Isaías.

³⁴O mama c'ua c'e bëzo o xipji e Felipe:

—Tsjaçü favor rí xitsi cjó ngue c'ü ra sufre a cjanu. ¿Cjo ngueje c'e profeta c'ü o dyopjü ne jña, o ngue c'ü nan'ño?, eñe.

³⁵Nuc'ua e Felipe o xipji c'e bëzo pje mi ne ro mama c'e jña c'ü mi xörü, o xipji ja va mbö't'üji e

Jesús; o xipji ngueje e Jesús c'ü ra salvazüji. ³⁶Ya mi cjogüvi nu ja mi po'o o ndeje. O mama c'ua c'e bëzo: —Po'o va o ndeje. ¿Cjo ra sò rá jigö?

³⁷O ndünrü c'ua e Felipe o xipji: —Jenga jiyö. Sö, 'ma in creo co texe in mü'bü.

O ndünrü c'ua c'e bëzo: —Rí creogö e Jesucristo ngue o T'i Mizhocjimi, eñe c'e bëzo.

³⁸Cjanu o manda o bö'büji c'e carro. Nuc'ua e Felipe 'ñe c'e bëzo o dagüvi cja c'e carro, cjanu o dat'tüvi cja c'e ndeje. O tsja c'ua e Felipe o jichi c'e bëzo. ³⁹Cjanu o mbes'evi cja c'e ndeje. Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi 'nango zidyí e Felipe. Nguec'ua c'e bëzo dya cja jñanda. Pero sido mi pa cja c'e 'ñiji, me mi mäjä. ⁴⁰Nuc'ua e Felipe mi bübü a Azoto. O mbedye a Azoto mi sät'ä nzi 'na jñiñi mi xipji c'o nte ja ga cja e Jesucristo, hasta o zät'ä a Cesarea.

Conversión de Saulo

9 E Saulo me mi nu'ua na ü c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji, sido mi mama:

—Rá pö't'ügö texe c'o, eñe.

Nguec'ua o ma c'ua cja c'ü mi mero ndamböcjimi. ²O ma xipji:

—Rí ö'te'ügö rí dyopjügue o carta c'o rá tjedyí a ma a Damasco, rá jizhi cja c'o nintsjimi. Rí jñu's'ü c'ü ya i dyacügö sjëtsi nguec'ua 'ma cjó c'o rá töt'ügö a Damasco c'o sido o 'ñiji e Jesús, rá tjün't'ü co cadena rá siji a 'ñeva a Jerusalén, zö ri bëzo zö ri ndixü, eñe e Saulo.

O tsja c'ua c'e ndamböcjimi ja c'o nzi va xipji e Saulo. ³O ma c'ua

e Saulo. 'Ma ya mi ngue ro zät'ä a Damasco, nango ëjë c'ua a jens'e 'na jya's'ü c'ü me mi juëns'i c'ü o pjat'ü nu ja ma ëjë e Saulo. ⁴Cjanu o ndögü c'ua e Saulo c'ü mi chägä, cjanu o dyärä c'ü mi mama a cjava: —Nu'tsc'e Saulo, ¿jenga in cjavü ra sufre yo creozgö? Chjëntjui c'ü ri nguetscö c'ü ri cjacö rá sufre.

⁵O ndünrü c'ua e Saulo o mama: —¿Cjö ngue'tsc'e, nu'tsc'e nin t'ecjañömü?

O ndünrü c'ua c'ü in Jmugöji o xipji e Saulo:

—Nguetscö e Jesús. In cjavü ra sufre yo creozgö. In chjëntjui nza cja 'na nzhünü c'ü dya ne ra dyärä, c'ü me pjech'e c'e maza c'ü ni chjocüji, nguec'ua ga s'odü. Je xo ga cjatsc'e nu, 'ma dya rí dyätcägö in jña, mas ra s'odü in mü'bü.

⁶Me go zü c'ua e Saulo me go mbi, cjanu o mama:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, ¿pje in ne rá c jagö?

O ndünrü c'ua e Jesús c'ín Jmugöji:

—Ixtí mague dya, rí sät'ä cja c'e ndajñiña a Damasco; nuju, ra xit's'iji c'ü rí tsja, embeji e Saulo.

⁷C'ö bëzo c'ö mi pöji e Saulo, me go pizhiji, dya mi sö ro ñaji. O dyäräji c'ü mi ña pero dya jñandaji.

⁸Nuc'ua e Saulo o nanga nu ja mi 'mana. Nuc'ua 'ma mü o xocü o ndö, dya cja mi janda. Nguec'ua o pënchp'iji o dyë, cjanu o ngüjnüji o zidyiji a ma a Damasco. ⁹'Ma mi bübü a Damasco, o zö jñi pa c'ü dya mi janda. Dya zi o jñönü, ne ri ndeje.

¹⁰A Damasco mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Ananías, mi ench'e

o mü'bü e Jesucristo. Mizhocjimi o zopjü a t'ijí e Ananías o xipji:

—Nu'tsc'e Ananías.

O ndünrü c'ua e Ananías:

—Mizhocjimi in Jmuts'ügö, xitsigö pje in ne rá c jagö.

¹¹O mama c'ua Mizhocjimi o xipji:

—Ixtí mague cja c'e calle c'ü ni chjü Derecho. 'Ma rí sät'ä cja o ngümü e Judas, rí tsja t'önü cjo bübü nu 'na bëzo c'ü ni chjü e Saulo c'ü o jmus'ü a Tarso. Nudya na ötcügö. ¹²Ró unügö o nguinch'i 'na t'ijí o jñantc'a nu'tsc'e Ananías, i tsjogü cja c'le ngümü nu ja bübü, cja ni 'ñe's'e in dyëgue. Nguec'ua o jogü o ndö, o sö o jñanda na yeje. Je ga cjanu ró unügö o nguinch'i e Saulo.

¹³O ndünrü c'ua e Ananías o mama:

—Mizhocjimi in Jmuts'ügö, na puncjü o cjuarma c'ö o xitsi ja ga cja e Saulo. O tsjavü me go sufre c'ö in ntegue c'ö cārā a Jerusalén.

¹⁴Nudya, cja säjä va, tjë 'na carta c'ü o dyopjü c'ö ndamböcjimi. C'ü mama c'e carta, e Saulo pë's'i sjëtsi ra zücüjme rí texejme nutscöjme rí ma'tc'öjme, ra pantcajme a pjörü.

¹⁵O ndünrü c'ua Mizhocjimi o xipji e Ananías:

—Mague. Ya ró juajnügö e Saulo ra zopjü c'ö in menzumügueji a Israel 'ñe c'ö dya menzumü a Israel, 'ñe c'ö o reyji. Nguec'ua ra mbäcäji ja ga czazgö. ¹⁶Rá xipji e Saulo c'ü ra sufre na puncjü, na ngue ra xipji in jñagö yo nte, eñe Mizhocjimi va xipji e Ananías.

¹⁷O ma c'ua e Ananías o zät'ä cja c'e ngümü nu ja mi bübü e Saulo. O cjogü a mbo, cjanu o 'ñe's'e c'ua o dyë e Saulo, cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e Saulo, mi cjuarmats'ügö. E Jesús c'ín Jmugöji o jñetse, i jñanda 'ma ma êcje cja 'ñiji. O ndäcjö ró êjë, ngue c'ua ra jogü in chö rí jñanda na yeje, 'ñe ngue c'ua ra êjë o Espiritu Mizhocjimi ra ê bübü in mü'bü, eñe e Ananías.

¹⁸Ixco ndögü c'ua cja o ndö e Saulo c'o mi nza cja o ts'ixisquë. Nuc'ua ya jñanda c'ua na jo. Nuc'ua cjanu o j'i'i; ngue e Ananías o jichi.

¹⁹Cjanu o zi o xëdyi; nguec'ua o zëzhi. Nuc'ua e Saulo, o mimiji ja nzi pa a Damasco co c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

Saulo predica en Damasco

²⁰Nuc'ua mi pa cja c'o nintsjimi mi pa zopjü c'o nte, mi xipjiji e Jesús ngue o T'i Mizhocjimi. ²¹C'o o dyärä mi ña e Saulo, me mi cjijñi mi mamaji:

—Nujnu ngue nu mi cjpü me ra sufre c'o creo e Jesús c'o cãrã a Jerusalén. C'ü vi 'ñeje a 'ñeva ngue c'ü ro zürü yo creo, ro ndün't'üji co cadena cja rrü zidyiji cja c' o ndamböcjimi. Maco nudya, ya xipji o jña e Jesús yo nte, eñeji.

²²Pama Mizhocjimi xenda mi pjös'ü e Saulo ja ma zopjü c'o o menzumüji a Israel c'o mi cãrã a Damasco. O mbenbeji c'o vi dyopjü c'o profeta ja rva cja c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro manda. A cjanu o jizhi c'ü ngueje e Jesús c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. Nguec'ua anguezeji, dya sö pje ro mamaji.

Saulo escapa de aquella gente de Israel que no creía en Jesucristo

²³O mezhe c'ua, c'o mi menzumü a Israel c'o mi cãrã a Damasco o

ñatsjëji o mamaji ja rvá mböt'üji e Saulo. ²⁴O mbärã e Saulo c'ü mi ne ro mböt'üji. Xömü ndempa mi pjörüji cja o ngoxtji c'e jñiñi, ngue c'ua 'ma ro mbedye e Saulo, ro mböt'üji. ²⁵'Na nu xömü, c'o mi ejme e Jesucristo, o mbös'üji e Saulo o mbedye libre cja c'e jñiñi. O xipjiji e Saulo o dyo'o cja 'na bos'i. Cjanu o sjö'büji cja c'e varda c'ü mi c'ot'ü cja c'e jñiñi.

Saulo en Jerusalén

²⁶'Ma mü o zät'ä e Saulo a Jerusalén, mi ne ro ndeñe c'o mi cãrã nu c'o mi creo e Jesucristo. Pero texeji mi süji e Saulo, dya mi creoji c'ü ya mi ätpä o jña e Jesucristo. ²⁷'Na cjuarma c'ü mi chjü e Bernabé o recibido e Saulo. Cjanu o zidyi cja c'o apóstole o xipjiji:

—'Ma mi pa cja 'ñiji e Saulo, o jñetse c'ín Jmugöji; e Saulo o jñanda. C'ín Jmugöji o zopjü nu. Y 'ma mi bübü a Damasco, o xipji c'o nte ja ga cja e Jesús, dya zü, eñe e Bernabé.

²⁸Nguec'ua o recibidoji c'ua e Saulo texe ja c'o mi jmurü c'o cjuarma a Jerusalén. ²⁹Mi zopjü c'o nte mi xipjiji ja ga cja e Jesús c'ín Jmugöji, y dya mi sü. 'Ma mi zopjü c'o o menzumüji a Israel c'o mi ña griego, me mi söji o jña. Anguezeji o ñatsjëji o mamaji ja rvá mböt'üji c'ü. ³⁰'Ma mü o mbärã c'o cjuarma, o möji e Saulo a ma a Cesarea. Cjanu o xipjiji:

—Ra sö rí sät'ägue na jo dya a Tarso, embeji e Saulo.

³¹Nuc'ua c'o cjuarma c'o mi cãrã cja c'e estado de Judea, dya cja mi

nuji na ü c'lo, dya cja pje mi cjaþüji. Xo 'ñe c'lo mi cãrã cja c'e estado de Galilea 'ñe cja c'e estado de Samaria. Y xenda mi pãrãji ja ga cja e Jesucristo. Mi sũji Mizhocjimi mi ätãji. O Espõritu Mizhocjimi mi pjõs'tü anguezeji. Nguec'ua xe na puncjü c'lo o creio.

Eneas es sanado

³²E Pedro mi pa texe nu ja mi cãrã o cjuarma. 'Na nu pa, o ma a Lida o ma zengua c'lo mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. ³³Mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi chjü e Eneas. Ya vi mezhe ocho cjë ma o'lo cja ngama, dya mi sõ ro 'ñõmü. E Pedro o jñanda c'e bëzo. ³⁴Cjanu o xipji:

—Eneas, e Jesucristo ra jocüts'ü. Rí ñanga rí xã'ma in nzama, embe.

Nuc'ua cjanu o nanga c'ua. ³⁵C'lo mi cãrã a Lida 'ñe c'lo mi cãrã a Sarón, o jñandaji ya vi jogü c'e bëzo. O jyëziji c'ua c'lo mi creoji, o creoji e Jesucristo.

Resurrección de Dorcas

³⁶Cja c'e jñiñi a Jope, mi bübü 'na ndixü c'ü mi chjü e Tabita c'ü mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. Cja c'e idioma griego mi chjü e Dorcas. C'e ndixü mi unü o merio c'lo dya pje mi pë's'i; me ma jonte mi pjõs'tü texe c'lo nte. ³⁷C'lo pa c'lo, o zürü 'na ngueme o ndü. O xatüji o cuerpo, cjanu o ngõbüji cja 'na jyãxcumü.

³⁸A Jope mi bëxtjo a Lida. C'lo cjuarma a Jope o dyãrãji e Pedro mi bübü a Lida. Nguec'ua o ndãji ye cjuarma c'lo o ma xipji e Pedro:

—Rvã ë õ'tc'õbe favor ixtã mö a Jope, eñevi.

³⁹Nuc'ua e Pedro o möji c'ua anguezevi. 'Ma mü o zãt'ãji, cjanu o

zidyiji e Pedro cja c'e jyãxcumü. Ma cã nu na puncjü o ndixü c'lo ya vi ndü nu xãra. O ma böbüji cja o jmi e Pedro, me mi huëþji e Dorcas. O jíchiji e Pedro c'lo pajna 'ñe c'lo 'ñaja bitu c'lo vi ndã'bã e Dorcas 'ma xe mi bübü. ⁴⁰E Pedro o xipji texe c'lo ndixü ro mbedyeji. Nuc'ua cjanu o ndüñjõmü o dyõtü Mizhocjimi. Cjanu o jñanda c'e ndixü c'ü vi ndü, o xipji:

—Nu'tsc'e Tabita, ñanga.

Nuc'ua c'e ndixü o xocü c'ua o ndõ o jñanda e Pedro. Cjanu o nanga o mimi c'ua. ⁴¹Nuc'ua e Pedro o pënchp'i o dyë c'e ndixü o bö'bü. Cjanu o ma't'ü c'ua c'lo ndixü 'ñe c'lo 'ñaja c'lo o nte Mizhocjimi, o jíchiji c'ü ya vi te e Tabita ya mi bübüþjo na yeje. ⁴²Texe c'lo mi cãrã a Jope o dyãrãji e Pedro vi tsjapü o te c'e ndixü. Nguec'ua na puncjü c'lo o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji. ⁴³Nuc'ua e Pedro o mezhe na puncjü o pa va mimi a Jope. Mi oxü cja o ngumü 'na bëzo c'ü xo mi chjü e Simón c'ü mi corti o xipjadü o animale.

Pedro y Cornelio

10 A Cesarea mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Cornelio. Mi manda cja 'na cien o tropa c'lo mi xiji Tropa Italiana. ²Zõ dya mi menzumü a Israel e Cornelio, pero mi sũ 'ñe mi ma't'ü Mizhocjimi. Xo 'ñe texe c'lo mi cãrã o ngumü. Mi unü o merio c'lo dya pje mi pë's'i. Pama mi ötü Mizhocjimi. ³'Na nu pa 'ma ya vi zünü jñi c'ü nzhã, Mizhocjimi o unü e Cornelio o jñanda 'na anxe, nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'jã. O cjogü nu ja mi bübü o xipji:

—Nu'tsc'e Cornelio, eñe c'e anxe.

⁴Me go zū e Cornelio me go jñanda c'e anxe. Cjanu o xipji:

—¿Pje pjèzhi, nu'tsc'e nin t'ecjañömü?

O ndünrū c'ua c'e anxe o mama:

—Rv́á ē xi'ts'igö Mizhocjimi mä'l'ägue. Na ngue in ötügue c'ü, 'ñe in unü o merio yo dya pje pè's'i.

⁵Nudya rí chäjá o bëzo c'o ra ma a Jope ra ma siji 'na bëzo c'ü ni chjū e Simón Pedro. ⁶Nuc'ü, je oxü cja o ngümü 'na bëzo c'ü xo ni chjū e Simón c'ü corti o xipjadü o animale. C'e ngümü järä a squina cja nezapjü. Ra xi'ts'i e Simón Pedro pje ni jyodü rí tsjague, eñe c'e anxe va xipji e Cornelio.

⁷O ma c'ua c'e anxe c'ü mi ñavi e Cornelio. Nuc'ua e Cornelio o ma't'ü c'ua yeje c'o o mbèpji, ' ñeje 'na c'o tropa c'ü mi teñe angueze, c'ü xo mi sū Mizhocjimi. ⁸O xipjiji texe c'o vi mama c'e anxe, cjanu o ndäji c'ua o möji a Jope.

⁹C'ü na ye nu pa 'ma ya vi zünü jñisiarü, mi pöji cja 'ñiji ya mi ngue ro zät'äji a Jope. E Pedro o ndes'e a xes'e cja sotea cja c'e ngümü nu ja mi oxü, o dyötü Mizhocjimi. ¹⁰Nuc'ua cjanu o zant'a, mi ne o xèdyi. 'Ma ma ät'äji o jñönü, mi sö e Pedro nza cja c'ü dya cja mi bübü cja c'e sotea, mi sö nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'ijí.

¹¹O jñanda ya vi xogü a jens'e. Cjanu o jñanda nza cja 'na manta c'ü me na nojo c'ü vi 'ñeje a jens'e o säjä a jömü. O jñetse nza cja c'ü cjó c'o mi pènc'h'i nza nziyo squina. ¹²Cja c'e manta mi cãã o c'ijmi 'ñe o s'ü, 'ñe c'o pje nde ma animale c'o bübü nziyo o ngua.

¹³Nuc'ua e Pedro o dyärä 'na jña c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü o mama:

—Nu'tsc'e Pedro, böbü rí pö't'ügue 'na yo animale rí sa.

¹⁴O ndünrū c'ua e Pedro o mama:

—Iyö, ín Jmuts'ügö, dya ra sö.

Nunca rí sagö o ts'ingue c'o na s'o c'o mama in leygue c'ü dya rá sagøjme, eñe e Pedro.

¹⁵O ndünrū c'ua c'ü mi zopjü e Pedro, o mama:

—Dya rí mangue na s'o nu c'ü ya ró tjintscö, eñe Mizhocjimi.

¹⁶Jñi vez va xipjiji a cjanu e Pedro.

Y jñi vez va ndünrū a cjanu. Nuc'ua c'e manta cjanu o nguins'i c'ua a jens'e nu ja vi 'ñeje. ¹⁷E Pedro me mi cijjñi o mü'bü pje mi ne ro mama c'o vi jñanda. Jo nu säjä c'ua cja c'e ngoxtji c'o bëzo c'o vi 'ñeje cja e Cornelio. Na ngue ya vi tsjaji t'önü ja mi bübü o ngümü e Simón.

¹⁸O zenguateji c'ua, cjanu o tsjaji t'önü cjo mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi chjū e Simón Pedro. ¹⁹Ma mi cijjñi e Pedro pje mi ne ro mama c'o vi jñanda, o ña c'ua o Espíritu Mizhocjimi o xipji:

—Cja säjä jñi bëzo c'o va ē jonc'ü.

²⁰Dyagü cja ne sotea rí möji co anguezeji. Dya rí yembeñe; nutscö ró täcjö o èjë c'o, embeji e Pedro.

²¹O dagü c'ua e Pedro nu ja c'o ma böbü c'o bëzo c'o vi 'ñeje cja e Cornelio, cjanu o xipjiji:

—Nguetscö in jongüji. ¿Pje vi 'ñecjeji?, embeji.

²²Anguezeji o mamaji:

—O ndäcjojme 'na bëzo c'ü ni chjū e Cornelio c'ü manda o tropa. Nuc'ü, sū Mizhocjimi y cja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo. Texe yo ín menzumügueji a Israel mamaji c'ü cja na jo c'e bëzo. Mizhocjimi o ndjä 'na o anxe o ma zopjü e

Cornelio. O xipji c'ü ro ndäcjöjme rá ē sints'ijme rá mö o ngumü, ngue c'ua rí zopjügue. Angueze ra dyärä c'o rí xipjigüe, eñe c'o bëzo va xipjiji e Pedro.

²³Nuc'ua e Pedro o xipji c'o bëzo o cjogüji cja c'e ngumü o ziji o xedyi. Y o oxüji. Nuc'ua c'ü na jyas'ü, e Pedro o möji c'o bëzo. Xo möji ja nzi c'o cjuarma c'o mi cārā a Jope.

²⁴C'ü na jñi nu pa, o zāt'äji a Cesarea. E Cornelio ya ma te'be anguezeji; ya vi mbita c'o o dyoji 'ñe c'o mi pārāji. Nuc'o, ya ma cāji nu. ²⁵Ma mü o zāt'ä e Pedro 'ñe c'o mi pöji cja o ngumü e Cornelio, o mbedye c'ua e Cornelio o recibido e Pedro. O ndüñjömü cja o jmi, nza cja 'ma ro ma't'ü Mizhocjimi.

²⁶Nuc'ua e Pedro o pënchp'i o dyē o bö'bü. O xipji:

—Böbü. Dya pje pjëtscö, xo rí ntetjogö nza cjatsc'e.

²⁷O cjogüvi c'ua mi ñavi. E Pedro o jñanda ya vi jmurü na puncjü o nte. ²⁸Cjanu o xipjiji:

—In pārāgueji nutscöjme rí menzumüjme a Israel, dya sö rá dyocjöji nu'tsc'eji dya in menzumüji a Israel, ni rá cjogüjme cja in nzungueji rá ñaji. 'Ma jiyö, 'na ra pëgazüjme c'o na s'o. Pero o jítscö Mizhocjimi c'ü dya cja rá mangö cjó na s'o. ²⁹Nguec'ua 'ma mü o ma xitsi yo bëzo ro ëcjöjme yo, dya ró mangö: “Iyö”, ro 'ñeñe. Nu'tsc'e Cornelio, xitscö pje vi chäjä o ma sizgö yo, eñe e Pedro.

³⁰O mama c'ua e Cornelio:

—Ya sö nziyo pa, mi ötügö Mizhocjimi y mi mbempje. Ya vi zünü jñi c'ü nzhä. O ē c'ua 'na bëzo

o ē böbü ín jmigö. Mi je'e o bitu c'o me mi juëns'i. ³¹O xitsi: “Nu'tsc'e Cornelio, Mizhocjimi o dyä'tc'ä c'o in ötü. Angueze pārā c'ü in cja, in unü o merio yo dya pje pè's'i”, enze.

³²Xo xitsi: “Rí chäjä o bëzo c'o ra ma a Jope ra ma siji 'na bëzo c'ü ni chjü e Simón Pedro. Nuc'ü, je oxü cja o ngumü 'na bëzo c'ü xo ni chjü e Simón, c'ü corti o xipjadü o animale. C'e ngumü järä a squina cja nezapjü”, enzgö c'e bëzo c'ü ró janda. ³³Nguec'ua ixtó tājä yo o ma sits'i. Pöcjü i 'ñeje. Rí cārājme a jmi Mizhocjimi rí texejme, rí ne rá ärājme c'o o jí'ts'i rí xitscöjme.

Discurso de Pedro en la casa de Cornelio

³⁴Nuc'ua e Pedro o zopjü c'o nte o xipjiji:

—Dyäräji na jo. Nudya, rí pārägö Mizhocjimi dya juajnü cjó ra s'iya; ix na cjuana s'iya texe yo nte. ³⁵Zö ja menzumü 'na nte, pero 'ma ra zü Mizhocjimi 'ñe ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo, nu'ma, ra mämpä Mizhocjimi 'ma c'o. ³⁶Mizhocjimi o ndjä e Jesucristo o ē zocüjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. O xitscöjme ja rgä sö ra mājä ín mü'büji rí texeji, dya pje rá mbeñeji. Na ngue e Jesucristo ngue ín Jmugöji zö ja nde rí menzumüji. ³⁷In pārāgueji e Juan mi zopjü c'o nte mi jichiji co ndeje. Nuc'ua e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret, mi nzhodü a Galilea mi zopjü c'o nte. Xo 'ñe a Judea. ³⁸Mizhocjimi o 'ñeme e Jesús o zopjü c'o nte. O Espiritu Mizhocjimi c'ü mi bübüvi, o unü o poder. Nguec'ua mi pjös'ü c'o nte,

y mi jocü c'o vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Na ngue Mizhocjimi mi bübü co angueze. ³⁹Nutscöjme rí apóstolejme ró jandajme c'o o tsja e Jesús a Jerusalén, 'ñe texe yo ja cārā c'o ín menzumügöjme a Israel. Nuc'ua o ndät'äji e Jesús cja ngronsi va mbö't'üji. ⁴⁰Pero c'ü na jñi nu pa, Mizhocjimi o tsjapü o te. Cjanu o jizhi c'ü ya vi tetjo. ⁴¹Pero dya texe yo nte o jñanda 'ma mü o te. Nguetscöjme ró jandajme. Na ngue o juancüjme Mizhocjimi rá xipijjme yo nte. 'Ma ya vi te e Jesús, ró sigöjme o xëdyi angueze. ⁴²O xitscöjme e Jesús rá zopjüjme yo nte, rá xipijjme c'ü ngueje angueze c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda c'o ya rguí ndü 'ñe c'o xe ri cārā. ⁴³Texe c'o profeta o mamaji ja ga cja e Jesús. O mamaji 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü c'ü, ra perdonaoji 'ma c'o na s'o c'o vi tsjaji, eñe e Pedro.

Reciben el Espíritu Santo los que no son de Israel

⁴⁴'Ma xe mi ña e Pedro, 'nango ëjë c'ua a jens'e o Espíritu Mizhocjimi o ë bübü cja o mü'bü c'o mi ärä c'o jña. ⁴⁵C'o vi ëji e Pedro cja o ngümü e Cornelio, ya mi creoji e Jesucristo. Anguezeji wo mi menzumüji a Israel. Nguet'ua 'ma o ëjë o Espíritu Mizhocjimi, me go nguijñiji cjanu o mamaji:

—¿Cjó ro mama ro unü o Espíritu Mizhocjimi yo dya menzumü a Israel?, eñeji.

⁴⁶O mbārāji c'ü vi 'ñeje o Espíritu Mizhocjimi, na ngue o dyārāji c'o nte mi ñaji nan'ño idioma; xo mi

mamaji c'ü me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. O mama c'ua e Pedro o xipji c'o o menzumüji:

⁴⁷—Na jo ra ji'i yo; dya sö rá c'a's'üji. Na ngue Mizhocjimi o unü o Espíritu anguezeji, ja c'o nzi va dyacöji, eñe.

⁴⁸Nuc'ua e Pedro o xipji c'o nte c'o dya mi menzumü a Israel ro jiji, na ngue xo 'ñench'e o mü'büji e Jesús c'ü ín Jmugöji. Nuc'ua anguezeji o xipjiji e Pedro c'ü ro mimi ja nzi pa co anguezeji.

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

11 C'o apóstole c'o mi cārā a Judea 'ñe c'o 'ñaja cjuarma, o mbārāji c'ü vi creo o jña Mizhocjimi c'o dya mi menzumü a Israel. ²Cārā a Jerusalén c'o mama ni jyodü rá circuncidaoji. 'Ma mü o nzhogü e Pedro a Jerusalén, anguezeji o huëñch'iji c'ua e Pedro. ³O xipjiji:

—¿Jenga i tsjogü o ngümü c'o dya ín menzumüji i siji o xëdyi? Maco dya circuncidao c'o, embeji e Pedro.

⁴O ndünrü c'ua e Pedro o xipjiji texe ja va cja. O mama:

⁵—Mi bübügö cja c'e jñiñi a Jope. 'Na nu pa mi ötgög Mizhocjimi. Nuc'ua ró sö nza cja c'ü dya cja mi bübü, nza cja 'ma ro cjinch'i 'na t'ijj. Ró janda c'ü mi nza cja 'na manta c'ü ma nojo. O jñetse nza cja c'ü cjó c'o mi pëñch'i nza nziyo squina. Vi 'ñeje a jens'e o säjä a jömü cja ín jmigö. ⁶'Ma ró janda na jo cja c'e manta, ró janda o c'ijmi 'ñe o s'ü 'ñe o animale c'o na sate, 'ñe c'o 'ñaja animale c'o bübü nziyo o ngua. ⁷Nuc'ua ró ärägö 'na jña

c'ü o mama: “Nu'tsc'e Pedro, böbü rí pö't'ügue 'na yo animale rí sa”, enzgö c'e jña. ⁸Nuc'ua ró tjünrügö ró xipji: “Iyö, ín Jmuts'ügö, dya ra sö. Nunca rí sagö o ts'ingue c'o na s'o c'o mama in leygue c'ü dya rá sagöjme”, rí embegö. ⁹Nuc'ua c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e, o xitsi c'ua na yeje: “Dya rí mangue na s'o c'ü ya ró tjintscö”, enzgö Mizhocjimi. ¹⁰Jñi vez va xitscö a cjanu. Y jñi vez rvá tjünrü a cjanu. Nuc'ua c'e manta cjanu o nguins'i c'ua a jens'e nu ja vi 'ñeje. ¹¹Nuc'ua jo nu zät'ä c'ua jñi bëzo cja c'e ngümü nu ja mi bünc'ö. Vi 'ñeje a Cesarea o ã zinzgöji. ¹²O xitsi o Espíritu Mizhocjimi ro möjme c'o bëzo, dya ro yembeñe. Xo 'ñe yo 'ñanto cjuarma, xo ró möcjöjme yo. 'Ma ró sät'äjme, ró cjogüjme cja o ngümü c'e bëzo c'ü vi ndjäjä c'o o ma a Jope o ma sizgö. ¹³Nuc'ua c'e bëzo o xitscöjme c'ü vi jñanda 'na anxe cja o ngümü. C'e anxe o zopjü o xipji: “Rí chäjä c'o ra ma a Jope ra ma siji e Simón Pedro. ¹⁴Ra xi'ts'i ja rguí salvague, 'ñe texe yo cãrã in nzungue”, eñe c'e anxe va xipji c'e bëzo. ¹⁵'Ma ró zopjügö c'o mi cãrã c'e ngümü, 'nango ëjẽ c'ua o Espíritu Mizhocjimi o ã bübü cja o mü'büji, ja c'o nzi va ëjẽ cja ín mü'bügöji 'ma ot'ü 'ma mi cãrãgöji va. ¹⁶Ró mbeñe c'ua c'e jña c'ü vi mama e Jesús c'ín Jmugöji. O mama: “E Juan mi jichi yo nte co ndeje. Pero ra zädä 'ma ra ëjẽ o Espíritu Mizhocjimi ra ã bübü cja in mü'büji”, eñe e Jesucristo.

¹⁷O sido o ña e Pedro o mama: —Mizhocjimi o unüji o Espíritu anguezeji 'ma o 'ñench'e o mü'büji

e Jesucristo c'ín Jmugöji, ja c'o nzi va dyacöji 'ma ró ench'e ín mü'bügöji c'ü. ¿Cjó nguetscö c'ü dya ro ätägö Mizhocjimi c'ü dya ro cjogü cja o ngümü c'e bëzo?, eñe e Pedro.

¹⁸C'o nte c'o vi huënc'h'i e Pedro, 'ma mü o dyärä c'o mi mama, go juemeji. Cjanu o mamaji:

—Me na jo Mizhocjimi. Xo unü c'o dya menzumü a Israel ra dyäräji o jña. Nguec'ua 'ma ra jyëziji c'o na s'o ra nzhogü o mü'büji, ra bübütojji co Mizhocjimi.

La iglesia de Antioquía

¹⁹'Ma mü o pjat'üji o ndojo e Esteban, o mbürü o tsjapüji o sufre c'o mi creo e Jesucristo. Nguec'ua o c'ueñeji o möji cja c'o 'ñaja jñiñi. Bübü c'o o ma hasta cja c'e país a Fenicia, 'ñe c'e país a Chipre, 'ñe c'e jñiñi a Antioquía. Mi xipjiji o jña e Jesucristo c'o nu menzumüji c'o mi cãrã nu. Pero c'o dya mi menzumü a Israel, dya mi xipjiji c'o. ²⁰Mi cãrã a Antioquía c'o vi 'ñeje a Chipre 'ñe a Cirene. 'Ma mü o säji nu, o mbürü o zopjüji c'o mi ña griego c'o dya mi menzumü a Israel, o xipjiji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji. ²¹Mizhocjimi o mbös'tü anguezeji o zopjüji na jo c'o nte. Nguec'ua c'o dya mi menzumü a Israel, na puncjü c'o o jyëzi c'o mi creoji, o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo c'ín Jmugöji.

²²C'o cjuarma c'o mi cãrã a Jerusalén, o mbäräji c'ü vi creo c'o dya mi menzumü a Israel. Nguec'ua o ndäji e Bernabé o ma a Antioquía. ²³'Ma mü o zät'ä, me go mäjä. Na ngue o unü ngüenda Mizhocjimi vi

intsjimi na puncjü c'o nte. Nuc'ua cjanu o xipjiji sido ro 'ñejmeji co texe o mü'büji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ²⁴Ma jonte e Bernabé. Mi cja ja c'o nzi ma 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi. Y mi creo e Jesucristo co texe o mü'bü. Nguec'ua 'ma mü o zopjü c'o nte, na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji.

²⁵Nuc'ua e Bernabé o mbedye a Antioquía cjanu o ma c'ua a Tarso o ma jyodü e Saulo. ²⁶Ma o chöt'ü, o siji a Antioquía. O mezhevi 'na cje nu, mi zopjüvi c'o cjuarma y mi jíchivi o 'ñiji e Cristo na puncjü o nte. Je ngue a Antioquía c'ü o mbürü o xiji cristiano c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

²⁷Ma mi bübü a Antioquía e Bernabé 'ñe e Saulo, o ëjë ja nzi c'o mi profeta c'o vi 'ñeje a Jerusalén. ²⁸Na c'o profeta mi chjü e Agabo. O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü. Nguec'ua o böbü nu ja mi jmurü c'o cjuarma, o mama c'ü ro ëjë 'na tjjimi ro sufreji texe cja c'o país. O zädä c'e jña 'ma mi manda e Claudio. ²⁹Nguec'ua c'o cjuarma c'o mi cãrã a Antioquía o ñaji o mamaji c'ü ro mbenpeji o merio c'o cjuarma c'o mi cãrã a Judea. C'ü ro sö nzi 'naja, ro mbös'tüji c'o. ³⁰Nuc'ua 'ma o jmutüji c'o merio, cjanu o ndäji c'ua e Bernabé 'ñe e Saulo o jñünüvi c'o merio o ma zopcüvi c'o mi pastor cja c'o cjuarma a Judea.

Muerte de Jacobo y encarcelamiento de Pedro

12 C'o pa c'o, mi rey e Herodes. O manda o ma zürüji ja nzi c'o mi ma't'ü e

Jesucristo, o tsjapü o sufreji. ²O manda o mbö't'üji co tjëdyi e Jacobo c'ü mi ngue o cjuarma e Juan. ³Nguec'ua me co mäjã c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo. O unü ngüenda e Herodes c'ü me mi mäjji; nguec'ua xo manda o ma zürüji e Pedro. Mi ngue c'o pa 'ma mi siji o tjömëch'i c'o dya mi bãs'ä. ⁴Ma o zürüji e Pedro, o manda e Herodes o pant'aji a pjörü. O manda c'ua dieciseis o tropa ro mbörüji e Pedro; ro pëpji nziyo tropa, cja rrü cambiaji c'ua. O nguijñi e Herodes, 'ma ro nguarü c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, ro jñünpü ngüenda e Pedro cja jmi c'o nte, cja rrü manda ro mbö't'üji. ⁵Nguec'ua mi pjörtüji na jo e Pedro. Pero c'o cjuarma c'o mi cãrã a Jerusalén sido mi ötü Mizhocjimi co texe o mü'büji, c'ü ro mbös'tü na puncjü e Pedro.

Dios libra de la cárcel a Pedro

⁶Na nu xömü 'ma ma bübü e Pedro a pjörü, mi 'nün't'ü o cadena nzi 'na o dyë. Y cada lado mi bübü 'na tropa c'ü xo mi tjün't'ü o dyë c'o cadena. Ma ijji e Pedro. Xo mi bübü yeje tropa c'o mi pjörü cja o ngoxtji c'e pjörü. C'ü na jyas'tü, e Herodes ro jñünpü ngüenda e Pedro cja jmi c'o nte. ⁷C'e xömü 'nango jñette 'na o anxe Mizhocjimi. Y me go jya's'tü cja c'e cuarto. C'e anxe o 'ñünmbü o ximatjü e Pedro ngue c'ua o zö. Nuc'ua c'e anxe cjanu o xipji: —Ixtí ñanga, embeji e Pedro.

Nuc'ua c'o cadena c'o mi 'nün't'ü o dyë, o ndögü c'ua. ⁸Nuc'ua c'e anxe cjanu o xipji e Pedro:

—Nzünt'ü in mbünt'ü, chin'ch'i in mbäcua.

O tsja c'ua e Pedro ja c'o nzi va mama c'e anxe. Nuc'ua c'e anxe cjanu o xipji:

—Chëjë in bitu cja rrî 'ñeje. Rá ot'ügö, rí bëpjague.

⁹O mbedye c'ua e Pedro mi bëpja cja c'e anxe. Dya mi pãrã cjo ix na cjuana mi pedye cja c'e pjörü. Mi sö nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'ijî.

¹⁰O cjugüvi yeje ngoxtji nu ja xo mi pjörü o tropa. Cjanu o zãt'ãvi cja c'e ngoxtji de t'ëzi c'ü mi mbedyeji a tji. C'e ngoxtji o xogütsjê c'ua. O mbedyevi c'ua o caminaovi 'na calle. 'Nango ojtjo c'ua c'e anxe, ya mi 'natsjê e Pedro. ¹¹Nuc'ua cjanu o mbãrã c'ua e Pedro c'ü na cjuana vi mbedye cja c'e pjörü. Cjanu o mama c'ua:

—Nudya, rí pãrãgö Mizhocjimi o ndãjä c'ü o anxe o ë 'ñevgue libre. Nguec'ua dya ro tsjacügö e Herodes ja c'o nzi ga ne c'o ín menzumügö c'o dya creo, eñe.

¹²Ma mü o mbãrã e Pedro c'ü na cjuana vi mbedye libre, cjanu o ma c'ua cja o ngümü e María c'ü nu nana e Juan c'ü xo mi chjü Marcos. Nujnu, mi jmurü na puncjü o cjuarma mi ötüji Mizhocjimi. ¹³Ma mü o zãt'ã e Pedro cja c'e ngümü, o toca cja c'e ngoxtji. O mbedye c'ua 'na xunt'i cja c'e patio o ma dyärã cjó mi ngue. C'e xunt'i mi chjü e Rode. ¹⁴C'e xunt'i o mbãtpã o jña e Pedro 'ma mü o zenguante, pero dya xopcü c'e ngoxtji. Na ngue me go mäjã. Cjanu o cjuan'di o cjugü a mbo, o ma xipji c'o ma cã nu:

—E Pedro böbü cja ngoxtji, embeji c'o.

¹⁵O ndünrü c'ua anguezeji o mamaji:

—Nu'tsc'e in locague, eñeji.

O mama c'ua c'e xunt'i:

—Iyö. Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, embeji c'o.

Anguezeji cjanu o mamaji:

—Iyö, dya ngue. Pe ngueje c'e anxe c'ü pjörü c'ü, eñeji.

¹⁶E Pedro sido mi toca cja c'e ngoxtji. Nuc'ua c'o ma cã a mbo, cjanu o ma xopcüji c'e ngoxtji. 'Ma mü o jñandaji c'ü mi ngue e Pedro, me go nguijñiji c'ua o mamaji:

—Pãrã, ¿ja va mbedye a pjörü nu?

¹⁷Nuc'ua e Pedro cjanu o tsja c'ua o seña co o dyë ro ngo't'ü o neji. Cjanu o xipjiji ja va 'ñeme libre Mizhocjimi angueze. Xo xipjiji:

—Nujyo, rí xipjigueji e Jacobo 'ñe c'o 'ñaja cjuarma, eñe.

Cjanu o mbedye c'ua, o ma c'ü 'na lugar.

¹⁸C'ü na jyas'tü, me mi sũ c'o tropa me mi pötü ma mamaji c'ü dya mi pãrãji ja vi ma e Pedro. ¹⁹Nuc'ua e Herodes o ndãjä c'o o ma jyodü e Pedro, pero dya chõt'üji. Nguec'ua o tsjapü t'önü c'o tropa c'o mi pjörü e Pedro, cjanu o manda o mbö't'üji c'o. Cjanu o mbedye a Judea o ma a Cesarea o ma mimi nu.

La muerte de Herodes

²⁰E Herodes me mi ünübü c'o mi menzumü a Tiro 'ñe a Sidón. Nguec'ua anguezeji mi jodüji ja rvã jo'tp'üji c'ü. Na ngue c'o mi siji, mi tãmüji cja c'e país nu ja mi manda e Herodes. Mi bübü 'na bëzo c'ü mi pjëzhi na nojo cja o palacio e Herodes. Nuc'ü, mi chjü e Blasto. C'o mi cãrã a Tiro 'ñe a Sidón o möji cja e Blasto o ma ngö't'üji o merio o xipjiji:

—Pjöxcüjme rá jo'tp'ügöjme ne rey Herodes, embeji.

Nguec'ua e Blasto cjanu o ma cja e Herodes o ma xipji c'ü mi ne c'o mi menzumü a Tiro 'ñe a Sidón ro ñaji e Herodes. ²¹Nuc'ua e Herodes o mbäls'a 'na pa, c'ü ro ñaji c'o mi menzumü a Tiro 'ñe a Sidón. 'Ma mü o zädä c'e pa, e Herodes o jye'e c'o me na zö, na ngue mi rey. Cjanu o ndägä cja c'ü o silla c'ü xiji trono. Cjanu o zopjü c'o nte. ²²Nuc'ua c'o nte chaque o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Nu na ña'a, dya nte nu, Mizhocjimi nu, eñeji.

²³E Herodes o jyëzi c'o nte o ma't'üji angueze. Dya mama:

—Dya rí matcügöji; nguextjo Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e rí ma't'üji, ro 'ñeñe.

Nguec'ua o ëjë 'naja o anxe Mizhocjimi o ë tsjapü o zö'dyë e Herodes, o ngä'ä o dyoxü a mbeme. C'o dyoxü o zapü a mbo o pjeme; dya mezhe o ndü.

²⁴Xe na puncjü o nte c'o o dyärä o jña Mizhocjimi o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

²⁵E Bernabé 'ñe e Saulo, 'ma o ma unüvi c'o merio c'o cjuarma a Judea, cjanu o mbedyevi a Jerusalén o nzhogü o mëvi a Antioquía mi sivi e Juan c'ü xo mi chjü Marcos.

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

13 C'o cjuarma c'o mi cãrã a Antioquía, mi bübü c'o mi profeta 'ñe c'o mi xöpüte mi jizhiji o jña Mizhocjimi. Mi ngue e Bernabé, 'ñe e Simón c'ü mi xiji Negro, 'ñe

e Lucio c'ü mi menzumü a Cirene, 'ñe e Manaén c'ü junto va tevi e Herodes c'ü mi manda a Galilea, 'ñe e Saulo. ²'Na nu pa, mi ma't'üji Mizhocjimi y mi mbempjeji. Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o ña c'ua o xipjiji:

—Ya ró juajnügö e Bernabé 'ñe e Saulo ra mbëpquivi. Ixtí chägueji ra ma tsjavi c'e bëpji, embeji c'o.

³Nuc'ua 'ma mü o nguarü o ma't'üji Mizhocjimi 'ñe o mbempjeji, cjanu o 'ñe's'eji o dyëji e Bernabé 'ñe e Saulo. Cjanu o ndäji ro mëvi cja c'o 'ñaja jñiñi ro ma mbëpivi Mizhocjimi.

Los apóstoles predicán en Chipre

⁴Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü o ndäjä e Bernabé 'ñe e Saulo. Nuc'ua anguezevi cjanu o zidyivi e Marcos o möji c'ua a Seleucia. Nuc'ua o mbedyevi nu, o möji c'ua cja 'na barco o zät'äji cja c'e isla c'ü ni chjü a Chipre c'ü bübü a nde cja c'e ndeje. ⁵O zät'äji a Salamina c'ü tsja a Chipre. Nuc'ua cjanu o möji c'ua cja c'o nintsjimi c'o bübü a Chipre nu ja ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. E Bernabé 'ñe e Saulo o zopjüvi c'o mi jmurü nu, o xipjiji o jña Mizhocjimi. Mi dyoji e Marcos ngue c'ua ro mbös'tü anguezevi. ⁶⁻⁸Cja c'e isla a Chipre, mi gobernador e Sergio Paulo. Nuc'ü, mi pë's'i na puncjü o pjeñe. Mi dyojui e Sergio Paulo 'na bëzo c'ü mi menzumü a Israel c'ü mi cëro. Nuc'ü, mi chjü e Barjesús. Xo mi xiji e Elimas. Nuc'ü, mi cchapü mi ña o jña Mizhocjimi, pero dya ma cjuana. E Bernabé 'ñe e Saulo 'ñe e Marcos o zät'äji texe cja c'o

jñiñi cja c'e isla a Chipre. 'Ma mü o zät'äji cja c'e jñiñi a Pafos, nuc'ua e Sergio Paulo o zojnü c'ua anguezeji. Na ngue me mi ne ro dyärä o jña Mizhocjimi. 'Ma mü o ña e Bernabé 'ñe e Saulo, dya go ne e Elimas. Me mi jodü ja rvá ts'a's'ü, ngue c'ua c'e gobernador dya ro creo o jña Mizhocjimi c'o mi mama e Bernabé 'ñe e Saulo. ⁹Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Saulo c'ü xo ni chjü e Pablo, me go jñanda e Elimas. ¹⁰Cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e in cjavü in jíchi yo nte, pero me na s'o c'o in cjague. In onpügue yo nte in xipjiji c'o dya cjuana. O 'tits'ü e Satanás c'ü dya jo, in cjague o bēpji c'ü. In nugue na ü texe c'o na jo. Me na jo o 'ñiji Mizhocjimi, pero nan'ño gui jíchigue yo nte in xipjiji c'o dya cjuana. ¹¹Dyärä. Ra castigaots'ügue dya Mizhocjimi ra tsja'c'ü rí ndēzhōgue. Ra mezhe ja nzi o pa, dya rí jñanda o jya's'ü e jyarü, eñe e Pablo.

Nuc'ua o bēxōmü o ndö e Elimas, dya cja mi janda. Nguец'ua mi örü cjó ro pēnch'p'i o dyē ro ngüjñü.

¹²Ma mü o jñanda c'e gobernador ja va ndēzhö e Elimas, me go nguijñi c'ua:

—Nunca rí janda a cjanu. Me na zēzhi o jña Mizhocjimi, eñe.

Nguец'ua o 'ñen'ch'e o mü'bü e Jesucristo.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³Nuc'ua e Pablo 'ñe c'o mi dyoji, cjanu o ndes'ejji c'ua cja 'na barco o mbedyeji a Pafos o möji c'ua a Perge c'ü tsja cja c'e estado

de Panfilia. 'Ma mü o zät'äji nu, nuc'ua e Juan Marcos o jyanbüji co anguezevi, o nzhogü o ma c'ua a Jerusalén. ¹⁴Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o mbedyevi a Perge o mēvi c'ua a Antioquía c'ü bēxtjo cja c'e estado de Pisidia. Nuc'ua c'e pa 'ma mi söya c'o mi menzumü a Israel, o mēvi cja c'e nintsjimi, cjanu o mimivi c'ua. ¹⁵Cjanu o böbü c'ua 'na c'ü o xörü o jña Mizhocjimi. O xörü 'na pasaje cja c'o ley c'o o dyopjü e Moisés, 'ñe 'na pasaje c'ü o dyopjü c'o profeta. Nuc'ua c'o mi manda cja c'e nintsjimi, cjanu o mandaji 'naja c'ü o ma xipji e Pablo 'ñe e Bernabé:

—Mi cjuarmats'ügövi, 'ma in jünguevi 'na jña, xitscöjme, embeji c'o.

¹⁶Cjanu o böbü c'ua e Pablo o tsja o seña co o dyē c'ü dya cjó ro ña. Cjanu o mama:

—Nu'tsc'ejji in menzumüts'ügöji a Israel, 'ñetsc'ejji dya in menzumüji a Israel pero in süji Mizhocjimi, dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji.

¹⁷Mizhocjimi o juajñü c'o in mboxatitaji nutscöji rí menzumüji a Israel, o tsjapüji o nte. 'Ma mi cārā anguezeji a ma a Egipto, Mizhocjimi o intsjimi anguezeji, nguec'ua va ngāräji na puncjü. Nuc'ua o pjongüji libre cjanu o möji c'ua, na ngue me na zēzhi angueze. ¹⁸O mezhe c'ua cuarenta cjē mi pjörü Mizhocjimi anguezeji 'ma mi nzhodüji cja c'e majyadü. Zö mi cjaji c'o na s'o, pero Mizhocjimi mi pēsp'iji paciencia anguezeji. ¹⁹Mizhocjimi o chjotü c'o siete raza c'o mi cārā a Canaán. Cjanu o unü a Canaán c'o in mboxatitagöji o tsjapü

o cjaji. ²⁰O mezhe cuatro ciento cincuenta cjë va 'ñeme Mizhocjimi c'o mi cja juesi cja c'o nte, hasta e Samuel c'ü mi bëpja juesi, c'ü xo mi profeta. ²¹O mezhe c'ua, c'o ín mboxatitaji o dyötüji Mizhocjimi ro 'ñeme 'naja anguezeji c'ü ro tsja rey. O 'ñeme c'ua e Saúl c'ü mi t'i cja e Cis, 'ñe mi mboxbëche cja e Benjamín. O mezhe cuarenta cjë c'ü mi rey, mi manda cja c'o ín mboxatitaji. ²²Nuc'ua Mizhocjimi dya cja jyëzi xe ro manda e Saúl; o 'ñeme c'ua e David o tsja rey. O mama Mizhocjimi: “E David c'ü nu t'i e Isaí, me rí mápägö c'ü; rí janda ätcägö c'ü. Ra tsja ja c'o nzi rgá negö”, eñe Mizhocjimi. ²³O mama Mizhocjimi c'ü ro 'ñeme 'na c'o o mboxbëche e David ro 'ñe 'ñevguejöji libre nutscöji rí menzumüji a Israel. Ya tsja Mizhocjimi ja c'o nzi va mama, o ndäjä 'naja c'ü o ë 'ñevgueji libre cja c'o na s'o c'o rí cjaji. Nuc'ü, ngueje e Jesús. ²⁴Ante c'ü ro zopjü e Jesús c'o nte, e Juan ya mi pëpi Mizhocjimi. Mi zopjü c'o ín menzumügöji mi xipjiji ro jyëziji c'o na s'o, ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. ²⁵E Juan, 'ma ya mi ngue ro nguarü c'ü mi pëpi Mizhocjimi, o xipji c'ua c'o nte: “Ín pëzhgueji nguetscö c'ü o mama Mizhocjimi ra ë 'ñempc'ejji libre, pero dya nguetscö; ngue c'ü cja va ëjë. Bübü o mbëpji c'o xäpcä o mbäcua c'ü nu lamu ga mbös'ü. Nutscö, dya pje pjëtscö rá pjösc'ö a cjanu c'ü cja va ëjë. Na ngue angueze me na nojo na puncjü; nutscö, dya pje ni muvizügö”, eñe e Juan.

²⁶O sido o ña e Pablo o mama: —Rí zo'c'öji nu'tsc'ejji ín menzumüts'ügöji a Israel, o mboxbëchezüji e Abraham. Xo rí zo'c'öji nu'tsc'ejji dya ín menzumüji a Israel pero ín süji Mizhocjimi. Mizhocjimi ne c'ü rí pãrãgueji ja rgá sö rí salvagueji ín texeji. ²⁷'Ma mü o ëjë e Jesús, c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje mi pjëzhi, dya mi pãrãji cjo vi 'ñeje cja Mizhocjimi. Ni xo ri ngue c'o 'ñaja nte a Jerusalén dya xo mi pãrãji. Dya unüji ngüenda cjo ya vi zädä o jña Mizhocjimi c'o vi dyopjü c'o profeta, maco chjüma'ma xabaro mi xörüji o jña Mizhocjimi. C'o profeta o mamaji c'ü mi jyodü ro ndü e Jesús. Nguec'ua va zädä c'o vi dyopjü c'o profeta. ²⁸Zö dya chö'tp'üji c'ü vi tsja na s'o c'ü rví ndü, pero o dyötüji e Pilato c'ü ro manda ro mbö't'üji c'ü. ²⁹Nguec'ua va zädä texe c'o mi t'opjü cja o jña Mizhocjimi ja rvá tsjapüji e Jesús. Nuc'ua, bübü c'o o ma ts'üpcü o cuerpo cja c'e ngronsi, cjanu o ma ngöt'üji cja 'na cueva. ³⁰Zö ya vi ndü e Jesús, pero Mizhocjimi o tsjapü o te'e o bübü'tjo na yeje. ³¹O mezhe c'ua ja nzi c'ü o jñetse e Jesús, o jñanda na puncjü o nte c'ü ya vi te. C'o o jñanda, ngue c'o mi nzhodüji e Jesús ante c'ü ro mbö't'üji. Mi nzhodüji ndeze 'ma o mbürü o zopjü c'o nte a Galilea, hasta o zät'ä a Jerusalén. Nguec'ua zopjüji yo nte, xipjiji o te e Jesús. ^{32,33}Rí xi'tsc'öbe c'ü rgui mäcjeji. Nu c'e jña c'ü o xipji Mizhocjimi c'o ín mboxatitagöji, ya zädä yo cjë yo rí cãrãgöji nutscöji o mboxbëchezüji c'o. O tsjapü o te e Jesús ja c'o

nzi ga t'opjü cja Salmo dos. Je mama a cjava c'e Salmo: "Ixi ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö. Ne pa dya, ró jizhi que nu'tsc'e ín Ch'itsc'ö", eñe Mizhocjimi. ³⁴Mizhocjimi xo mama: "Rá intsijimits'u ja c'o nzi rvá xipjigö e David." C'ü vi mama a cjanu Mizhocjimi, ngue c'ü ro tsjapü ro te e Jesús, c'ü dya ro dya'a o cuerpo. ³⁵Nguec'ua mama a cjava c'ü 'na Salmo: "Rí pârägö c'ü dya rí jyëzi ra dya'a ín cuerpogö. Na ngue i juancügö", eñe. ³⁶E David o tsja rey cja c'o o menzumüji c'o mi ngue ín mboxatitagöji; o tsja ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Pero 'ma o ndü, o dyögüji a lado nu ja ya vi dyögüji c'o ín mboxatitaji. Cjanu o dya'a o cuerpo. ³⁷Pero 'ma mü o ndü e Jesús, Mizhocjimi o tsjapü o te, dya go dya'a o cuerpo. ³⁸Nguec'ua rí xi'tsc'öji nu'tsc'ejí ín menzumüts'ügöji, ngueje e Jesús c'ü ra perdonao't'üji in nzhubüji c'o ín tüji. ³⁹C'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, dya ra 'ñempc'ejí libre cja c'o na s'o. Pero 'ma rí 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, ra 'ñempc'ejí libre texe cja c'o na s'o. ⁴⁰Pjötüpüji na puncjü nguenda. Na ngue 'ma dya rí 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, ra zädä 'ma rí sufregueji ja c'o nzi va dyopjü c'o profeta. Je dyopjüji a cjava:

⁴¹Nu'tsc'ejí ín cjacüji burla. Pero jñant'maji, rá cjägö c'o me na nojo, c'ü dya rí creoji zö cjó ra xi'ts'íji.

Y rí mangujeji: "¿Ja rgá sò ra zädä yo?"

Pero rí chüji, eñe Mizhocjimi.

⁴²Nuc'ua e Pablo 'ñe c'o mi dyoji, cjanu o mbedyeji c'ua cja c'e

nintsjimi. C'o nte me go mamaji c'ua:

—Tsjacüjme favor rí 'ñejui ra chjün, rí ē yepe rí xitscöjme yo i xitsijme dya.

⁴³Ma mü o nguarü c'e culto, na puncjü c'o mi menzumü a Israel c'o o ndeñe co e Pablo 'ñe e Bernabé. Xo 'ñe c'o dya mi menzumü a Israel pero mi ma't'üji Mizhocjimi, anguezeji xo na puncjü c'o o ndeñe co e Pablo 'ñe e Bernabé. Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o zopjüvi c'ua anguezeji o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí rí sido rí dyätpäji o jña e Jesucristo. Ngueje c'ü o ndäjä Mizhocjimi o ē mböxcüji.

⁴⁴Nuc'ua c'ü na ye nu xabaro, o ē c'ua texe c'o mi cārā c'e jñiñi o ē dyäräji o jña Mizhocjimi. ⁴⁵C'o mi menzumü a Israel, 'ma mü o jñandaji xo vi jmurü na puncjü o nte c'o dya mi menzumü a Israel, o sjëyaji c'ua na puncjü. O zadüji e Pablo o mamaji c'ü dya ma cjuana c'ü mi mama. ⁴⁶Dya zü e Pablo 'ñe e Bernabé, o mamavi:

—Nu'tsc'ejí rí menzumügöji a Israel, ngue'tsc'ejí ot'ü ró xi'tsc'öbe o jña Mizhocjimi. Pero dya i ñeji. Nguec'ua, zö Mizhocjimi ne ra 'ñempc'ejí libre cja c'o na s'o, pero dya sò. Na ngue dya ín creoji c'ü xi'ts'íji. Nguec'ua dya cja rá zo'c'öbe; rá zopjübe c'o dya ngue ín menzumügöji. ⁴⁷Ngue c'ü o xitsibe Mizhocjimi. O mama a cjava:

Ró juan'c'ü rí zopjü yo nte yo dya menzumü a Israel yo cārā texe cja ne xoñijömü, ngue c'ua ra salvaji ra bübü ín jya's'ügö cja o mü'büji, eñe Mizhocjimi.

A cjanu va mama e Pablo.

⁴⁸C'o dya mi menzumü a Israel, 'ma mü o dyäräji c'o jña c'o o mama e Pablo, me go mäji o mamaji c'ü me na jo o jña Mizhocjimi. Bübü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesús. Nguec'ua o бүбүтjоji co Mizhocjimi. Nuc'o, ngue c'o ya vi juajnü Mizhocjimi. ⁴⁹Nuc'ua o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji, o mamaji texe c'o jñiñi cja c'e estado. ⁵⁰Nuc'ua c'o mi menzumü a Israel, o dyüt'tüji c'o ndixü c'o pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi c'o mi ma't'tü Mizhocjimi. Xo dyüt'tüji c'o bëzo c'o pje mi pjëzhi. Nguec'ua o nuji na ü e Pablo 'ñe e Bernabé, cjanu o pjongüji nu. ⁵¹Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé 'ma mü o mbedyevi nu, cjanu o jyä'bävi c'ua o jömü c'o mi jäs'ä cja o mbäcuavi, ngue c'ua ro mbärä c'o mi menzumü nu, c'ü vi tsjaji c'o na s'o, dya recibidoji anguezevi. Cjanu o mëvi cja c'e jñiñi a Iconio. ⁵²C'o mi cärä a Antioquía c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, zö mi nuji na ü c'o, pero o Espíritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'büji o tsjapüji me go mäji.

Pablo y Bernabé en Iconio

14 'Ma mi бүбүvi e Pablo 'ñe e Bernabé a Iconio, o mëvi cja c'e nintsjimi nu ja mi pa c'o mi menzumü a Israel. O zopjüvi c'o nte ja c'o nzi ma zopjüvi cja c'o 'ñaja jñiñi. Nuc'ua na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. C'o o creo, mi cärä c'o mi menzumü a Israel; xo mi cärä c'o dya mi menzumü a Israel. ²C'o mi menzumü a Israel c'o dya go ne go creo, o dyüt'tüji c'o dya mi

menzumü a Israel. Nguec'ua va nguijñiji c'o na s'o, o nuji c'ua na ü e Pablo 'ñe e Bernabé. ³E Pablo 'ñe e Bernabé o mezhe va mimivi a Iconio. Mi zopjüvi c'o nte, dya mi süvi. Mi xipjiji:

—Me s'iyats'üji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, mi eñevi.

Nguec'ua c'ü ín Jmugöji o unüvi poder o tsjavi c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. Nguec'ua va mbäräji c'ü na cjuana c'o mi mama e Pablo 'ñe e Bernabé. ⁴C'o mi cärä a Iconio, dya mi 'natjo o pjeñe ma nguijñiji. Mi cärä c'o mi teñe c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi ätpä o jña e Jesucristo; mi cärä c'o mi teñe c'o apóstole c'o mi ngue e Pablo 'ñe e Bernabé. ⁵Nuc'ua c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi ätä c'o apóstole, cjanu o ma ñaji c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi. Xo ñaji c'o 'ñaja nte c'o dya mi menzumü a Israel. O mamaji c'ü ro tsjapüji burla c'o apóstole, cja rrü pjat'üji o ndojo. ^{6,7}Pero e Pablo 'ñe e Bernabé o mbärävi. Nguec'ua o c'ueñe o mëvi c'ua a Listra 'ñe a Derbe c'o tsja cja c'e estado de Licaonia. Nujnu, o zopjüvi c'o nte o xipjiji ja rvä sö e Jesús ro 'ñeme libre anguezeji cja c'o na s'o. Xo zopjüji c'o nte cja c'o 'ñaja jñiñi c'o bëxtjo mi chäji.

Apedrean a Pablo en Listra

⁸A Listra mi бүбү 'na bëzo c'ü dya mi sö ro nzhodü, mi junrü a jömü. Je ma cjanu ndeze 'ma o jmus'ü. ⁹Nuc'ü, o dyärä mi ña e Pablo 'ma mi zopjü c'o nte. E Pablo o jñanda na jo c'e bëzo, o mbärä c'ü mi junt'ü o mü'bü c'e bëzo c'ü ro sö

Mizhocjimi ro jocü. ¹⁰Nguec'ua o ña c'ua na jens'e e Pablo o xipji c'e bëzo:

—Böbü dya, rí böbü derecho, eñe.

O böbü na zëzhi, cjanu o nzhodü c'ua. ¹¹Na puncjü o nte c'o o jñanda e Pablo ja va jocü c'e bëzo. O mapjüji c'ua na jens'e o ñaji c'e jña Licaonia o mamaji:

—Nujyo, ngue yo ín ts'itagöji yo rí ma't'üji. O mbëzhi o nte nza cjazgöji. O ëjui nu ja rí cārāgöji o ë nugüji, eñeji.

¹²Cjanu o jñusp'üji c'ua ts'ita Júpiter e Bernabé. E Pablo, o jñusp'üji ts'ita Mercurio, na ngue mi ngue e Pablo c'ü mi zopjü c'o nte.

¹³A tji cja o ngoxtji c'e jñiñi nu ja mi cjogüji, mi jārā 'na templo nu ja mi ma't'üji e Júpiter. Nuc'ua c'ü mi mböcjimi cja c'e templo o siji o toro cja o ngoxtji c'e jñiñi. C'o toro ya vi ndepei o ndājñā. C'e mböcjimi ñe c'o nte mi ne ro mbö't'üji c'o toro, cja rrü mbäsp'āji e Pablo ñe e Bernabé c'ü rví ma't'üji. ¹⁴E Pablo ñe e Bernabé 'ma mü o mbārāvi c'ü mi ne ro tsja c'o nte, o cjan'divi o cjogüvi a nde nu ja mi cārā c'o nte. O ts'üdü o bituvi, o mapjüvi c'ua na jens'e o mamavi:

¹⁵—Nu'tsc'ëji in bëzoji, ¿jenga in ne rí pötçübe o toro? Maco rí ntetjogöbe nza cjatsc'ëji. C'ü rvā ēcjöbe, rá xi'tsc'öbe ja rgā sō ra ñempc'ëji libre cja c'o na s'o. Ni jyodü rí jyëziji yo ts'ita. Dya cja rí creoji, na ngue dya sō ra mböxc'üji. Rí ñench'e in mü'büji Mizhocjimi c'ü bübü para siempre, c'ü o dyät'ā e jens'e ñe ne xoñijömü, ñe texe yo bübü a jens'e ñe yo bübü cja ne xoñijömü. Xo dyät'ā yo ndeje

ñe texe c'o cārā nu. ¹⁶Mi jinguā Mizhocjimi o jyëzi texe c'o nte mi cjaji ja c'o nzi ma netsjëji. ¹⁷Pero Mizhocjimi mi unü c'o mi jyodü c'o nte; xo ñetscöji dacöji c'o pje ni jyodüzüji. Va penqueji o dyebe; dacüji o ts'itjō. Nguec'ua me rí mājçöji, bübü c'ü rá sigöji. A cjanu, ngue c'ü rga pārāgöji bübü Mizhocjimi, eñe e Pablo ñe e Bernabé.

¹⁸Zō mi mamavi a cjanu, pero c'o nte siempre mi ne ro mbö'tp'üji o toro anguezevi. Pero o sido o xipjivi c'ü dya ro tsjaji a cjanu.

¹⁹Cjanu o sājā c'ua a Listra ja nzi o nte c'o mi menzumü a Israel, vi ñeji a Antioquía ñe a Iconio. O dyü't'üji c'ua c'o mi cārā a Listra o pjat'üji o ndojo e Pablo. Cjanu o ngüt'üji c'ua va pjongüji a tji cja c'e jñiñi. Mi pëzhiji ya vi ndü. ²⁰Nuc'ua cjanu o ë c'ua c'o cja vi ñench'e o mü'bü e Jesucristo, o ë böbüji nu ja mi 'mana e Pablo. Nuc'ua e Pablo cjanu o nanga c'ua, o cjogü na yeje cja c'e jñiñi. C'ü na ye nu pa, o mbedyevi nu e Bernabé o mëvi a Derbe.

²¹A Derbe o zopjüvi c'o nte o xipjiji o jña Mizhocjimi. Na puncjü c'o o ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Nuc'ua cjanu o nzhogü o mëvi a Listra ñe a Iconio ñe a Antioquía. ²²O zopjüvi c'o mi creo e Jesucristo, o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji sido rí ñejmeji e Jesucristo. Dya pje rí tsjijñiji 'ma pje c'o cja c'üji. Na ngue 'ma cjó c'o unü o mü'bü Mizhocjimi ra dyätā, nuji na ü 'ma c'o, y pje c'o cja püji, embeji c'o.

Nguec'ua o zëzhiji, dya züji.

²³Nuc'ua e Pablo ñe e Bernabé

cjanu o juajnúvi c'ua c'o ro tsja pastor nzi 'naja jñiñi. C'o cjuarma c'o mi cārã nu, 'ñe c'o apóstole o mbempjeji. Nuc'ua c'o apóstole o dyötüvi Mizhocjimi ro mbös'ü c'o pastor 'ñe c' o 'ñaja cjuarma, na ngue vi creoji. Cjanu o mbedyevi o mëvi c'ua.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴O huench'evi c'ua cja c'e estado de Pisidia o zät'ävi a Perge c'ü tsja a Panfilia. ²⁵Ma mü o nguarü o zopjüvi c'o mi cārã nu, cjanu o zöbüvi o mëvi a ma a Atalia. ²⁶Nujnu, o ndes'evi cja 'na barco c'ü mi ma a Antioquía c'ü tsja a Siria. Je mi mëvi nu, na ngue nujnu ngueje nu ja vi dyötü Mizhocjimi c'o cjuarma, ro mbös'ü e Pablo 'ñe e Bernabé cja c'e bëpji. Je mi mëvi nu, na ngue ya vi cjuatüvi c'e bëpji. ²⁷Ma o zät'ävi a Antioquía, o zojnúvi c'ua c'o cjuarma. 'Ma mü o jmurüji, nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o xipjiji ja va mbös'ü Mizhocjimi va zopjüvi c'o nte. Xo xipjiji Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o dya mi menzumü a Israel, xo dyätpäji o jña e Jesucristo. ²⁸O mezhe c'ua na puncjü o pa, mi cārãji co c'o mi cārã a Antioquía c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

La reunión en Jerusalén

15 C'o pa c'o, xo säjä c'ua ja nzi o bëzo a Antioquía c'o vi 'ñeje a Judea. O zopjüji c'o cjuarma o xipjiji:

—'Ma dya ra circuncidaots'üji ja c'o nzi va dyopjü e Moisés, dya ra

sö rí salvagueji, embeji c'o cjuarma c'o mi cārã a Antioquía.

²E Pablo 'ñe e Bernabé o mamavi c'ü dya ro sö ro circuncidaoji c'o mi menzumü a Antioquía. Nguec'ua va zöji c'ua o jña c'o. Nguec'ua c'o cjuarma a Antioquía o xipjiji e Pablo 'ñe e Bernabé ro mëvi a Jerusalén, 'ñe ja nzi anguezeji, ro ma ñaji c'o apóstole 'ñe c'o pastor, ro dyönüji cjo mi jyodü ro circuncidaoji c'o dya mi menzumü a Israel.

³Cjanu o möji c'ua. Bübü o cjuarma c'o o ma zogüji. 'Ma o cjogüji a Fenicia 'ñe a Samaria, o zät'äji c'o jñiñi nu ja mi cārã o cjuarma. O xipjiji c'ü ya vi creo na puncjü o nte c'o dya mi menzumü a Israel. Nguec'ua me co mäjã c'o cjuarma.

⁴Ma mü o zät'äji a Jerusalén, c'o apóstole 'ñe c'o pastor 'ñe c'o 'ñaja cjuarma o recibidoji e Pablo 'ñe e Bernabé 'ñe c'o ma dyoji. Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé cjanu o mamavi ja va mbös'ü Mizhocjimi o zopjüvi c'o dya mi menzumü a Israel. ⁵Mi bübü nu ja nzi o fariseo c'o vi creo e Jesucristo. O böbüji c'ua cjanu o mamaji:

—Ni jyodü rá circuncidaogöji c'o dya menzumü a Israel c'o ätpã o jña e Jesucristo. Xo rá xipjiji ni jyodü ra dyätãji o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, eñeji.

⁶Nguec'ua o tsjaji 'na junta, o jmurü c'o apóstole 'ñe c'o pastor o ñaji ja rvã xipjiji c'o dya mi menzumü a Israel. ⁷Nuc'ua 'ma ya vi mezhe vi zöji o jña, o böbü e Pedro o xipjiji:

—Mi cjuarmats'ügöji, in pärägueji ya mezhe ja nzi cjë, Mizhocjimi o juancügö nguetscö ot'ü ró zopjügö c'o dya menzumü a Israel ró xipjiji ja rvá 'ñemeji libre cja c'o na s'o.

'Ma o dyäräji c'o ró xipjiji, o creoji.

⁸Ja c'o nzi va dyacöji Mizhocjimi o Espiritu, je xo ga cjanu va unü yo dya menzumü a Israel c'o ya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Na ngue Mizhocjimi pätpä o mü'bü texe yo nte. ⁹Angueze dya juajnü cjó ra s'iya. O ndintspi o mü'bü yo dya menzumü a Israel 'ma o

'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ja c'o nzi va ndintsqui ín mü'bügöji.

¹⁰Maco Mizhocjimi ya recibido yo dya menzumü a Israel, ¿jenga in xipjiji ni jyodü ra dyätäji c'o ley? Dya rí tsjaji a cjanu; 'na ra ünnc'üji Mizhocjimi. C'o ín mboxatitagöji mi söji na jyü c'o ley, dya sö ro cumpleji c'o. Ni xo ri nguetscöji.

¹¹Rí pärägöji na s'ozgöji pero ra salvazügöji Mizhocjimi na ngue me s'iyazüji e Jesús c'ín Jmugöji. Je xo rga cjanu rgá salva yo dya menzumü a Israel, eñe e Pedro.

¹²'Ma mü o nguarü o ña e Pedro, dya cjó cja ndünrü. Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o zopjüvi c'o mi cārā nu, o xipjiji ja va mbös'üvi Mizhocjimi va zopjüvi c'o dya mi menzumü a Israel. O mbös'ü o tsjavi c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. ¹³'Ma mü o nguarü o ñavi, cjanu o ña c'ua e Jacobo o xipji c'o mi cārā nu:

—Mi cjuarmats'ügöji, dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. ¹⁴Ya xitsiji e Simón Pedro c'ü ya mezhe Mizhocjimi xo juentse yo dya menzumü a Israel, xo tsjapü o nte yo. ¹⁵Nujoyo, ngue yo

o dyopjü c'o profeta c'ü ro zädä. C'o o dyopjüji je mama a cjava:

¹⁶Yo nte, dya cja matcüji ja c'o nzi va matcüji cja c'e ngümü de xipjadü c'ü o dyät'ä e David.

Nguec'ua 'ma ra zädä c'o pa, rá nzhogö rá cjapü yo nte ra matcüji na yeje.

^{17,18} Rá cjapü ín ntegö c'o 'ñaja nte, zö ja nde menzumüji.

Ra jyongüji ra mbäcäji, eñe Mizhocjimi.

Nujoyo, o jítscöji ndeze mi jinguã yo.

Je ga cjanu va mama c'o profeta.

¹⁹O sido o ña e Jacobo o mama:

—C'ü rí mangö, yo dya

menzumü a Israel c'o ya ejme dya Mizhocjimi, dya ni jyodü rá xipjiji ra circuncidaoji ja c'o nzi ga mama c'o ley. ²⁰C'ü rá cjaji, rá penpeji 'na carta rá xipjiji c'ü dya ra zaji o ts'ingue o animale c'o päsp'äji yo ts'ita. C'o bëzo, dya ra tsäji o ndixü; c'o ndixü, dya xo ra tsäji o bëzo. Xo 'ñe c'o dya be chjüntü. Xo rá xipjiji, dya ra zaji o ts'ingue o animale c'o dya mbedye o cji. Dya xo ra ziji o cji. ²¹Rá xipjiji a cjanu. Na ngue ya mezhe jizhiji o ley e Moisés texe cja c'o ciudad. 'Ma xabaro xörüji cja nintsjimi c'e ley, eñe e Jacobo.

²²Nuc'ua o nguejme conforme c'o apóstole 'ñe c'o pastor 'ñe c'o 'ñaja cjuarma. O juajnüji c'ua yeje cjuarma c'ü ro möji a Antioquía e Pablo 'ñe e Bernabé. Nuc'o, mi xo'ñivi cja c'o cjuarma. C'ü 'naja mi chjü e Judas Barsabás; c'ü 'naja mi chjü e Silas. ²³O dyopjüji 'na carta o jñu's'üji a cjava:

“Nutscöjme rí apóstolegöjme 'ñetscöjme rí pastorgöjme

rí pen'c'øjme ne carta. Rí zenguats'ujme cjuarma, nu'tsc'ejí dya in menzumüji a Israel in cārāji a Antioquía 'ñe texe cja ne estado de Siria 'ñe ne estado de Cilicia. ²⁴C'ü rgá pen'c'øjme ne carta, ró ärägøjme bübü c'o o mbedye va ja rí cārägøjme c'o o ē nucl'üji. O xi'ts'ijí ni jyodü ra circuncidaots'üji 'ñe rí tsjaji c'o mama o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Nguec'ua dya in pārāji ja ngue c'ü rí creoji. Nu c'o o ē xi'ts'ijí a cjanu, dya ró tågøjme c'o. ²⁵Ya ró ñagøjme ró juajnüjme yeje cjuarma rá täcjøjme ra ēji e Bernabé 'ñe e Pablo, ra 'ñe zenguats'üji. Me rí s'iyagøjme anguezevi. ²⁶Zö cjojüvi na puncjü peligro 'na ra mbö't'üji c'o, pero sido zopjüvi yo nte, xipjiji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji. ²⁷Ró juajnüjme e Judas 'ñe e Silas ra ēji e Bernabé 'ñe e Pablo. E Judas 'ñe e Silas ra xi'ts'ijí nu yo ró opjüjme cja ne carta. ²⁸O Espiritu Mizhocjimi o dyacøjme o pjeñe, o jítscøjme c'o rá xi'tsc'øjme rí tsjaji. Y na jo, nguextjo c'o rá xi'tsc'øjme c'o. 'Ma jýö, 'na rí sögueji na jyü. ²⁹Yo rá xi'tsc'øjme, ngue c'ü dya rí saji o ts'ingue o animale c'o päsp'āji yo ts'ita. Dya xo rí siji o cji. Dya xo rí saji o animale c'o dya mbedye o cji. Nu'tsc'ejí in bēzoji, dya rí tsāji o ndixū; 'ñetsc'ejí in ndixūji, dya rí tsāji o bēzo. Xo 'ñetsc'ejí dya be in chjüntüji. 'Ma dya rí tsjaji yo na s'o, in cjaji na jo'ma. Zenguaji, Mizhocjimi ra mböxc'üji", eñe c'e carta va dyopjüji.

³⁰Cjanu o ndāji c'ua e Judas 'ñe e Silas o ndēdyivi c'e carta, o möji e Bernabé 'ñe e Pablo a Antioquía.

'Ma mü o zät'āji, cjanu o xipjiji c'ua c'o cjuarma a Antioquía ro jmurüji. 'Ma o jmurüji, o unüji c'ua c'e carta. ³¹'Ma mü o xörüji c'e carta, me go māji na ngue ma jo c'o jña c'o mi t'opjü nu. ³²E Judas 'ñe e Silas mi profetavi. O xipjivi na puncjü o jña c'o cjuarma, o jíchiji ja ga cja o jña Mizhocjimi. Nguec'ua c'o cjuarma xenda go zēzhiji cja o jña Mizhocjimi. ³³E Judas 'ñe e Silas o mezhevi ja nzi pa a Antioquía. Nuc'ua 'ma mü o nzhogüvi nu ja vi 'ñeji e Bernabé 'ñe e Pablo, c'o cjuarma a Antioquía o xipjiji anguezevi:

—Mizhocjimi ra mböxc'üvi. Xipjivi ra mbörü Cjimi c'o o ndäc'āji, eñeji.

^{34,35}E Pablo 'ñe e Bernabé xe go mimivi a Antioquía. Anguezevi 'ñe c'o 'ñaja xöpüte mi jizhiji mi mamaji o jña Mizhocjimi.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶O mezhe c'ua ja nzi o pa, o mama c'ua e Pablo o xipji e Bernabé:

—Na jo rá më cja c'o jñiñi nu ja ya ró zopjüvi o jña Mizhocjimi c'o nte. Rá ma zenguavi c'o cjuarma, rá nuvi pje cjaji, eñe e Pablo.

³⁷E Bernabé mi ne ro zidyivi e Juan Marcos. ³⁸Pero o mama e Pablo c'ü xenda na jo 'ma dya ro zidyivi c'ü. Na ngue e Marcos vi jyanbüji co anguezevi a Panfilia; dya sido cja c'e bēpji co anguezevi.

³⁹Nguec'ua o zövi c'ua o jña e Bernabé e Pablo. Nguec'ua va xögüvi c'ua. Nuc'ua e Bernabé cjanu o mëvi e Marcos. O mbes'evi cja 'na barco o mëvi a Chipre.

⁴⁰Nuc'ua e Pablo o juajnú e Silas ro mévi ro mbëpivi Mizhocjimi. C'o cjuarma a Antioquía o dyötpüji Mizhocjimi ro mbös'tü e Pablo 'ñe e Silas. Cjanu o mévi c'ua. ⁴¹O zät'ävi texe cja c'e estado de Siria 'ñe cja c'e estado de Cilicia. E Pablo mi zopjü c'o cjuarma; nguec'ua va zëzhiji cja o jña Mizhocjimi.

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

16 Nuc'ua cjanu o mévi c'ua a Derbe 'ñeje a Listra. Mi bübü nu 'na t'i c'ü mi chjü e Timoteo. Nuc'ü, mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. C'ü nu nana mi menzumü a Israel, y xo mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. C'ü nu tata mi menzumü a Grecia. ²C'o cjuarma a Listra 'ñe a Iconio mi mamaji c'ü mi cja na jo e Timoteo. ³E Pablo o ne o zidyivi e Timoteo ngue c'ua ro mbös'lüvi cja c'e bëpji. Pero ot'ü o circuncidao. Na ngue c'o mi menzumü a Israel c'o mi cãrã cja c'o jñiñi nu ja ro möji e Pablo e Silas e Timoteo, mi pãrãji c'ü mi griego c'ü o tata e Timoteo, dya mi menzumü a Israel. 'Ma o nguarü o circuncidao, cjanu o möji c'ua. ⁴Texe cja c'o jñiñi ja c'o mi pöji, mi zopjüji c'o cjuarma mi xipjiji c'o vi mama c'o apóstole 'ñe c'o pastor c'o mi cãrã a Jerusalén. ⁵Nguec'ua c'o cjuarma xenda go mbãrãji go creoji e Jesucristo. Pama mi bübü c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶Nuc'ua mi ne ro möji a Asia ro xipjiji o jña e Jesucristo c'o nte. Pero o Espíritu Mizhocjimi o

tsjapü o mbãrãji c'ü dya ro möji nu. Nguec'ua va cjogütjoji cja c'e estado de Frigia 'ñe cja c'e estado de Galacia. ⁷'Ma ya mi ngue ro zät'ãji cja c'e estado de Misia, mi cja ro möji a Bitinia. Pero o Espíritu e Jesucristo dya jyëzi ro möji.

⁸Nguec'ua va cjogütjoji c'ua cja c'e estado de Misia, dya mamaji o jña Mizhocjimi nu. Nuc'ua o zät'ãji a Troas c'ü tsja a Misia. ⁹'Na nu xömü 'ma mi cãrãji a Troas, Mizhocjimi o jíchi e Pablo c'ü o jñanda, nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'ijí. O jñanda 'na bëzo c'ü mi menzumü cja c'e estado de Macedonia. Mi böbü ma xipji e Pablo: “Möji a Macedonia rí ma pjöxcüjme”, eñe c'e bëzo. ¹⁰Nutscö e Lucas, je ngue a Troas ró chjögöjme e Pablo 'ñe c'o mi dyoji. Na ngue c'ü o jñanda e Pablo c'ü o jíchi Mizhocjimi, ró pãrãjme Mizhocjimi mi jítscöjme c'ü ro ma zopjüjme c'o mi cãrã a Macedonia ro ma xipjijme o jña e Jesucristo. Ixtó xampjajme ro möcjöjme nu.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹Ró tes'ejme c'ua cja c'e barco c'ü ró töt'üjme a Troas ró möjme derecho ró sät'ãjme a Samotracia. C'ü na ye nu pa, ró sät'ãjme a Neápolis ró dagüjme cja c'e barco. ¹²Nuc'ua ró pedeyjme nu ró sät'ãjme a Filipos nu ja cãrã na puncjü o nte c'o vi 'ñeje a Roma o 'ñe mandaji nu. A Filipos ngue 'na jñiñi c'ü me na nojo cja c'o 'ñaja jñiñi c'o tsja a Macedonia. Ró mimijme ja nzi pa nu. ¹³'Ma mü o zädã c'e pa 'ma söya c'o menzumü a Israel, ró pedeyjme cja o ngoxtji c'e jñiñi ró möcjöjme a squina

cja 'na ndare nu ja mi pa ötüji Mizhocjimi. Ró mimijme ró jíchijme c'o ndixü c'o mi jmurü nu. ¹⁴Na c'o ndixü c'o mi ärä c'o mi mamajme, mi ngue 'na ndixü c'ü mi chjü e Lidia. Mi menzumü a Tiatira mi pö o bitu c'o ma cjpobü. Nuc'ü, mi ma't'ü Mizhocjimi. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü o creo c'o jña c'o o mama e Pablo. ¹⁵Cjanu o ji c'ua, 'ñe c'o mi cārā o ngümü. Nuc'ua cjanu o xitscöjme:

—Nu 'ma in mangueji c'ü na cjuana rí ench'e ín mü'bügö c'ü ín Jmugöji, rí mbitats'üji rá mö ín nzungö rí ma oxqueji nu, enzgöjme c'ü.

O zümpcäjme ró oxäjme nu.

¹⁶Na nu pa, mi pöcjöjme nu ja mi pa ötüjme Mizhocjimi. Ró chjögöjme 'na xunt'i c'ü mi esclavo. Mi o'o o mü'bü 'na o espíritu e Satanás c'ü dya jo, mi unü poder mi divinao. C'o o lamu c'e xunt'i mi töji na puncjü o merio co c'ü mi divinao c'e xunt'i. ¹⁷Nuc'ü, mi tjünt'ü ín xütjügöjme nu ja mi pöcjöjme e Pablo, mi mapjü na jens'e mi mama:

—Nu yo bëzo, ngue o mbëpji Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Xi'ts'iji ja rgá sö rí salvagueji, eñe c'e xunt'i.

¹⁸O mezhe c'ua na puncjü o pa, mi cja a cjanu c'e xunt'i mi tjünt'ü ín xütjügöjme mi mama a cjanu. O xicha c'ua e Pablo o pjünü o jñanda c'e xunt'i. Cjanu o xipji c'ua c'ü o espíritu c'ü dya jo:

—Me na zëzhi e Jesucristo; rí xi'tsc'ö rí pedye cja ne xunt'i.

Cjanu o mbedye c'ua.

¹⁹C'o o lamu c'e xunt'i o mbäräji c'ua c'ü dya cja ro ndöji na puncjü o

merio. Nguec'ua cjanu o zürüji c'ua e Pablo 'ñe e Silas o zidyiji a fuerza a jmi c'o pje mi pjëzhi, ngue c'ua ro jñünpüji ngüenda. ²⁰Ma mü o zät'äji cja c'o pje mi pjëzhi, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu yo bëzo, je menzumüvi a Israel. Va ë xipjiji nan'ño jña yo nte ga dyonpüji. Nguec'ua dya päräji ja ngue c'ü ra creoji. ²¹Mamavi o jña c'o mama ín leygöji c'ü dya sö rá cjaji ni xo rá creoji. Na ngue rí menzumügöji a Roma, eñeji.

²²Nguec'ua c'o nte o üdüji, mi ne ro mbäräji e Pablo 'ñe e Silas. C'o pje mi pjëzhi cjanu o ts'ünbüvi c'ua o bitu e Pablo 'ñe e Silas. Cjanu o mandavi o mbäräji co dyenza.

²³Nuc'ua 'ma mü o nguarü o mbäräji na puncjü, cjanu o pant'aji c'ua a pjörü. Cjanu o xipjiji c'ua c'e mböpjörü ro mbörüji na jo e Pablo 'ñe e Silas para dya ro mbedyevi.

²⁴Nguec'ua c'e mböpjörü o tsja ja c'o nzi va xipjiji, o siji e Pablo 'ñe e Silas o ë tsjocüji mas a mbo cja c'e pjörü. Cjanu o ngö'tp'üji c'ua o nguavi cja yeje dyaxü c'o vi dyö't'üji, para dya ro sö ro mbedyevi.

²⁵Nuc'ua c'ü ndexömü e Pablo 'ñe e Silas mi ötüvi Mizhocjimi y mi tövi o himno ma ma't'üvi Mizhocjimi. C'o 'ñaja c'o ma o'o a pjörü mi äräji. ²⁶Nango mbi c'ua na zëzhi ne xoñijömü go 'ñömü c'o cimientu cja c'e pjörü go xogü c'o ngoxtji. C'o cadena c'o mi 'nün't'ü c'o ma o'o a pjörü, o ndögü nu ja mi sa'a cja ndüngümü. ²⁷C'e mböpjörü 'ma mü o zö, o jñanda ya vi xogü c'o ngoxtji cja c'e pjörü. O ngübü c'ua o tjëdyi ro pö't'ütsjë. Na ngue

mi pëzhi ya vi c'ueñe texe c'o ma o'o cja c'e pjörü. ²⁸Nuc'ua e Pablo o mapjü c'ua na jens'e o xipji:

—Dya rí pöt'ütsjé; rí cáxtjogöjme rí texejme, eñe.

²⁹Nuc'ua c'e mböpjörü o manda o tñji o sivi. Cjanu o cjuan'di o ma a mbo cja c'e pjörü, me mi mbi. Cjanu o ndüñijömü cja o jmi e Pablo 'ñe e Silas. ³⁰Cjanu o zidyivi a tji o xipjivi:

—Nultsc'evi nin t'ecjañömüvi, ¿pje ni jyodü rá cjağö ngue c'ua rá salvagö?

³¹Cjanu o ndünrüvi o xipjivi:

—Rí 'ñench'e in mü'bü e Jesucristo rí tsjapü in Jmugue. Ra 'ñempc'e libre texe cja c'o na s'o; xo 'ñe yo cãrã in nzümü, embeji c'e mböpjörü.

³²Nuc'ua cjanu o xipjivi o jña Mizhocjimi c'e bëzo 'ñe texe c'o mi cãrã o ngümü. ³³Nuc'ua mismo c'e xömü, c'e mböpjörü ixco zidyí c'ua e Pablo 'ñe e Silas nu ja mi po o ndeje o mbe'chp'evi nu ja vi s'odü. Nuc'ua cjanu o jichiji co ndeje c'e mböpjörü 'ñe c'o mi cãrã o ngümü.

³⁴Nuc'ua c'e mböpjörü cjanu o zidyí e Pablo 'ñe e Silas cja o ngümü, o ma unüvi o xëdyí o zivi. Me go mäjã c'ua c'e mböpjörü 'ñe c'o mi cãrã o ngümü, na ngue vi 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi.

³⁵Nuc'ua c'ü na jyas'ü, c'o pje mi pjëzhi cjanu o zopjüvi c'ua c'o policia o xipjiji:

—Mëvi ma xopcüvi c'o bëzo c'o ró pant'aji a pjörü.

³⁶Ma mü o zät'ävi nu, o xipjivi c'e mböpjörü. Nuc'ua c'e mböpjörü cjanu o ma xipji e Pablo:

—C'o pje pjëzhi o ndävi c'o o ë mama c'ü sö rí pedyevi libre.

Nguec'ua pedyevi, Mizhocjimi rí möji, eñe c'e mböpjörü.

³⁷Pero e Pablo dya nguejme conforme o xipji c'o policia:

—C'o pje pjëzhi o mandavi o mbärüzübe na puncjü, me go bëchquibe ín tsebe cja yo nte, zö dya jñüncübe ngüenda. Y o pandgabe a pjörü. O tsjacübe a cjanu, maco rí menzumügöbe a Roma. Nudya, nevi c'ü rá pedyebe, c'ü dya ra mbärã yo nte. Iyö. Ma xipjivi ra ëjui ra 'ñe pjongüzübe libre.

³⁸Cjanu o ma c'ua c'o policia cja c'o pje mi pjëzhi, o ma xipjivi ja va mama e Pablo. 'Ma mü o dyärã c'o pje mi pjëzhi c'ü mi menzumü a Roma e Pablo 'ñe e Silas, me go züvi c'ua. ³⁹Cjanu o mëvi c'ua cja c'e pjörü o ma xipjivi e Pablo 'ñe e Silas:

—Perdonaozübe c'ü ró cja'c'öbe.

Cjanu o pjongüvi c'ua libre cja c'e pjörü. Cjanu o xipjivi:

—Rí ó'tc'üjme 'na favor rí pedyevi cja ne jñiñi, eñe c'o pje mi pjëzhi.

⁴⁰Nuc'ua e Pablo 'ñe e Silas 'ma mü o mbedyevi libre cja c'e pjörü, cjanu o ma zenguavi e Lidia. Nuc'ua cjanu o zopjüvi c'o cjuarma c'o mi cãrã nu; guec'ua o mäjí y o zëzhiji. O mbedye o möji c'ua co e Timoteo.

El alboroto en Tesalónica

17 O zät'äji c'ua a Anffópolis 'ñe a Apolonia pero o cjogütjoji, o zät'äji cja c'e jñiñi a Tesalónica. Nujnu, bübü nu 'naja nintsjimi nu ja ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. ²Texe nu ja mi sät'ã e Pablo mi pa cja nintsjimi. Nguec'ua o

mezhe jñi nzo, chjünma mi pa cja c'e nintsjimi a Tesalónica mi pa jíchi o jña Mizhocjimi c'o nte. ³O jíchiji c'o mama o jña Mizhocjimi, ngue c'ua ro mbārāji mi jyodü ro sufre rvá ndü e Cristo, cja rrü tetjo c'ua na yeje. O xipjiji:

—In te'beji c'ü o mama Mizhocjimi ra ē 'ñevgueji libre. Pero rí xi'tsc'öji, nuc'ü, ya ējē. Ngueje e Jesús.

⁴C'o menzumü a Israel, bübü c'o o creo o ndeñeji e Pablo 'ñe e Silas. C'o dya menzumü a Israel c'o xo mi sū Mizhocjimi, na puncjü c'o xo creo e Jesucristo. Nuc'o, mi bübü ja nzi ndixü c'o pje mi pjēzhi. ⁵Nuc'ua c'o menzumü a Israel c'o dya mi creo, me go sjēyaji c'ua na ngue c'o nte o ndeñeji e Pablo 'ñe e Silas. Nguec'ua cjanu o möji cja chōjmü nu ja mi cārā c'o bëzo c'o ma s'o c'o dya mi pēpji c'o ja nde mi nzhodü. O xipjiji ro möji anguezeji. 'Ma mi pōji, o mbürü o mapjüji c'ua na jens'e. Nguec'ua va mundo c'ua na puncjü o nte. Nuc'ua cjanu o möji cja o ngümü e Jasón, Cjanu o xo'tp'üji o ngümü cjanu o cjogüji, ngue c'ua ro pjongüji e Pablo 'ñe e Silas ro zidyiji nu ja ro jñünpüji ngüenda a jmi c'o nte. ⁶Pero dya chöt'üji. Nguec'ua o pēnch'iji c'ua e Jasón 'ñe ja nzi c'o 'ñaja cjuarma, o zidyiji a fuerza cja c'o pje mi pjēzhi cja c'e jñiñi. O mapjüji na jens'e mi mamaji:

—E Pablo 'ñe e Silas nzhodüvi onpüvi yo nte. Nguec'ua texe cja ne xoñijömü bübü c'o ya s'onbüji o mü'bü na ngue c'o jña c'o mamavi. Nudya, va ējuí va ē oncügöji. ⁷Nu ne Jasón o recibido cja o ngümü c'o,

ngue c'ua sido oxüvi. C'o creo ja c'o nzi ga mama anguezevi, dya cjaji ja c'o nzi ga manda e César c'ü mero manda; mamaji e Jesús ngueje c'ü mero manda, eñeji.

⁸C'o nte 'ñe c'o pje mi pjēzhi 'ma mü o dyärāji a cjanu, me go züji, dya mi pārā pje ro tsjaji. ⁹Nuc'ua c'o pje mi pjēzhi cjanu o cobraji o merio e Jasón 'ñe c'o 'ñaja cjuarma, o xipjiji c'ü ro nzhopcüji c'o merio 'ma ro mbedye e Pablo 'ñe e Silas cja c'e jñiñi. Cjanu o 'ñemeji c'ua libre.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰Nuc'ua c'o cjuarma cjanu o xipjiji e Pablo 'ñe e Silas c'ü ro mbedyevi c'e xömü, ro mëvi a ma a Berea. 'Ma mü o zät'ävi nu, o mëvi cja c'e nintsjimi nu ja ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. ¹¹C'o mi cārā a Berea xenda mi ärāji que na ngue c'o mi cārā a Tesalónica. O dyärāji co texe o mü'büji c'o jña c'o mi mama e Pablo 'ñe e Silas. Pama mi nuji cja o jña Mizhocjimi cjo na cjuana c'o mi mamavi. ¹²Nguec'ua c'o menzumü a Israel, na puncjü c'o o 'ñenche o mü'bü e Jesucristo. Xo 'ñe na puncjü o ndixü c'o pje mi pjēzhi c'o mi griego c'o dya mi menzumü a Israel, xo creoji e Jesucristo. Xo 'ñe o bëzo c'o mi griego. ¹³Nuc'ua c'o mi cārā a Tesalónica c'o mi menzumü a Israel, o mbārāji c'ua e Pablo 'ñe e Silas vi mëvi a Berea; e Pablo mi zopjü c'o nte mi xipjiji o jña Mizhocjimi. Ixco möji c'ua o ma dyüt'üji c'o nte, ngue c'ua me go mundoji va mapjüji. ¹⁴Nuc'ua c'o cjuarma ixco ndāji c'ua c'o ro ma

caminao e Pablo ro zät'äji a squina cja c'e mar. E Silas 'ñe e Timoteo o nguejmevi a Berea. ¹⁵C'o cjuarma o ma caminaoji e Pablo hasta o zät'äji a Atenas. Nuc'ua e Pablo o mama c'ua o xipjiji:

—Ma rí nzhogueji a Berea, xipjiji e Silas 'ñe e Timoteo ra tsjavi posible ra ëjui, dya ra mezhevi.

Pablo en Atenas

¹⁶E Pablo mi te'be e Silas 'ñe e Timoteo ro säjui a Atenas. Me go sufre o mü'bü, na ngue o jñanda mi tãgã na puncjü o ts'lita cja c'e jñiñi.

¹⁷Nguec'ua mi pa cja c'e nintsjimi mi ñaji c'o mi menzumü a Israel mi xipjiji ja ga cja c'ü na cjuana. Xo mi ñaji c'o dya mi menzumü a Israel c'o xo mi ma't'ü Mizhocjimi. Y pama mi pa cja c'e chõjmü mi ñaji c'o mi pa nu. ¹⁸Nujnu, mi pa nu c'o mi xiji epicureo c'o mi xötpü o jña e Epicuro, 'ñe c'o mi xiji estoico c'o mi xötpü o jña e Zenón. Anguezeji o zöji o jña e Pablo. Bübü c'o o mama:

—Mbãrã, ¿pje ra xitscöji ne bëzo nu ja nde pezhe o jña?, eñeji.

Bübü c'o o mama:

—Nza cja c'ü xitscöji rá creoji nan'ño ts'lita c'o ma't'üji nan'ño jñiñi, eñeji.

O mamaji a cjanu na ngue e Pablo mi xipji anguezeji ja ga cja e Jesús 'ñe c'e Resurrección. Anguezeji dya tendioji, mi cjapüji e Jesús 'ñe c'e Resurrección mi ngue o tjü yeje ts'lita. ¹⁹O zidyiji c'ua e Pablo nu ja mi chjü a Areópago nu ja mi jünji ngüenda. Cjanu o xipjiji:

—Rí ne rí xitscöjme ne jña nu in jizhgue ngue c'ua rá pãrãjme. ²⁰In

mangue yo nunca rí äräjme. Rí ne rá pãrãjme ja ga cja yo, embeji e Pablo.

²¹C'o mi menzumü a Atenas 'ñe c'o dya mi menzumü a Atenas c'o mi cãrã nu, sido mi mamaji c'o jña c'o nuevo y me mi ne ra dyärãji c'o jña c'o nuevo.

²²Nuc'ua e Pablo cjanu o böbü c'ua nu ja mi jünji ngüenda nu ja mi chjü a Areópago, cjanu o mama:

—Nu'tsc'ëji in bëzoji in cãrãji va a Atenas, rí unnc'ö ngüenda c'ü me in ma't'üji o ts'lita. ²³Ma mi nzhodügö mi janda yo ts'lita yo in ma't'üji, ró janda 'na altar c'ü juns'ü a cjava: “Ne altar ngue para c'e ts'lita c'ü dya rí pãrãgöji”, je juns'ü a cjanu. Nudya rá xi'tsc'öji ja ga cja c'ü dya in pãrãji pero in mamaji in ma't'üji, c'ü ngueje Mizhocjimi.

²⁴Mizhocjimi o dyät'ã e jens'e 'ñe ne xoñijömmü, 'ñe texe yo bübü 'ñe yo cja'a. Nuc'ü, manda texe a jens'e 'ñe texe cja ne xoñijömmü. Nguec'ua dya bübü a mbo o templo 'ñe o ts'ingumü nu ja ra mimi. Na ngue nuyo, ät'ätjoji co dyë yo.

²⁵Nu'tsc'ëji in cjijñiji c'ü pje c'o ni jyodü yo ts'lita rí unügueji. Pero Mizhocjimi dya pje ni jyodü. Maco ngue angueze o ngambgagöji va cja ne xoñijömmü, y dacüji c'ü rgã bübüji 'ñe c'ü rgã tsjons'ü in jñüji. Xo dacüji texe c'o ni jyongüji.

²⁶Mizhocjimi o ngama texe yo raza 'ñe yo nación. Na ngue je mboxbëchiji cja c'e bëzo c'ü ot'ü o dyät'ã Mizhocjimi. O mama Mizhocjimi jinguã ro mimi nzi 'na raza yo cãrã dya, 'ñe ja ngue c'ua ro ngärãji. Xo 'ñe c'o cja ra ngärã.

²⁷O ngama a cjanu Mizhocjimi yo

raza, ngue c'ua texeji ra jyodüji angueze, ra mbārāji ja ga cja, ra 'ñench'e o mü'büji. Na ngue dya jē būbü Mizhocjimi co nuzgōji rí nteji. ²⁸Na ngue dacüji c'ü rgá būbüji 'ñe c'ü rgá 'ñō'müji ín dyēji 'ñe ín cuaji. Nguec'ua sō rá mamaji būbü co nutscōji c'ü. Xo mama a cjanu 'naja c'o in menzumügueji c'o mi xiji poeta c'o mi pjēchi ra ña c'o pje nde ma jña. O mama: “O t'izgōji Mizhocjimi”, eñe. ²⁹Nu 'ma o t'izgōji Mizhocjimi, ni jyodü rá unnc'ōji ngüenda c'ü dya Mizhocjimi yo ts'ita yo ät'ä yo nte. Na ngue ät'äji ja c'o nzi ga neji, de oro o de plata o de ndojo. ³⁰Ma ot'ü, Mizhocjimi mi pēsp'i na puncjü paciencia c'o mi ma't'ü yo ts'ita. Na ngue dya mi pārāji. Pero nudya, mama Mizhocjimi c'ü ni jyodü ra nzhogü o mü'bü texe yo cārā cja ne xoñijōmü. ³¹Mizhocjimi ya juajnü 'na pa 'ma ra jñüncüji ngüenda. O 'ñeme 'na bëzo c'ü ra jñüncüji na jo ngüenda. 'Ma o ndü c'e bëzo, Mizhocjimi o tsjapü o te. Ngue c'ü rga pārāgōji rí texeji, c'e bëzo ngeje c'ü ra jñüncüji ngüenda, eñe e Pablo.

³²Ma mü o dyärāji c'ü mi mama e Pablo c'ü vi te e Jesús 'ma ya vi ndü, būbü c'o o tsjapü burla va ndenbe e Pablo. Būbü c'o o mama: —Xe rí xitscōjme 'na nu pa, eñeji.

³³Nguec'ua e Pablo o mbedye nu ja mi cārāji. ³⁴Būbü c'o o ndeñe e Pablo o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. 'Na anguezeji mi chjü e Dionisio. Mi ngue 'na c'o bëzo c'o mi jün ngüenda. Xo creo 'na ndixü c'ü mi chjü e Dámaris.

Pablo en Corinto

18 Nuc'ua e Pablo o mbedye a Atenas o ma a Corinto.

²Nujnu, o chjëvi nu 'na bëzo c'ü xo mi Israelita, pero vi jmus'ü cja c'e estado de Ponto c'ü tsja a Asia. Nuc'ü, mi chjü e Aquila. Cja vi 'ñejui c'ü nu su a Italia nu ja mi būbüvi. Na ngue e Claudio c'ü mi mero mi manda o xipji texe c'o mi menzumü a Israel ro mbedyeji a Roma c'ü tsja cja c'e país a Italia. C'ü nu su e Aquila mi chjü e Priscila. E Pablo o ma zengua e Aquila 'ñe e Priscila cja o ngumüvi. ³C'e bëpji c'ü mi cja e Aquila 'ñe e Priscila, mi mismotjo c'e bëpji c'ü mi cja e Pablo. Mi tä'bäji o xipjadü o animale mi pōji. Y nu c'o mi tōmü, mi ät'äji o ngümüji. Nguec'ua e Pablo o mimiji co anguezevi, mi tä'bäji o xipjadü. ⁴E Pablo mi pa 'ma xabaro cja c'e nintsjimi mi ñaji c'o menzumü a Israel 'ñe c'o dya menzumü a Israel, mi xipjiji ro dyätpäji o jña e Jesucristo.

⁵Nuc'ua cjanu o säjä c'ua e Silas 'ñe e Timoteo, vi 'ñejui cja c'e estado de Macedonia. Nuc'ua e Pablo pama mi zopjü c'o mi menzumü a Israel mi xipjiji: —Rí xi'tsc'ōji c'ü na cjuana, e Jesús ngue c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre, embeji.

⁶Anguezeji dya go ne go creoji, y o zadüji e Pablo. Nguec'ua e Pablo o juanca o bitu ngue c'ua ro unüji ngüenda c'ü ro mbedye cja c'e nintsjimi, dya cja ro ma zopjü anguezeji. Cjanu o mama c'ua:

—C'ü rí ma sufregueji, dya ngue ín s'ocügö; ngeje ín s'ocügueji. Na ngue 'ma ró xi'tsc'ōji ri 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, dya i dyätcäji. Nudya, rá zopjügö yo dya menzumü a Israel, eñe e Pablo.

⁷Cjanu o mbedye c'ua cja c'e nintsjimi. O cjogü c'ua cja 'na ngumü c'ü bëxtjo mi järä cja c'e nintsjimi. C'e ngumü mi ngue o ngumü e Justo. Nuc'ü, dya mi menzumü a Israel pero mi ma't'ü Mizhocjimi. Nu cja c'e ngumü ngue nu sido mi ña e Pablo o jña Mizhocjimi. ⁸C'ü mi manda cja c'e nintsjimi, mi chjü e Crispo. Nuc'ü, o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji; xo 'ñe texe c'o mi cãrã o ngumü. C'o mi menzumü a Corinto, na puncjü c'o o dyätä e Pablo cjanu o creoji e Jesucristo. Cjanu o jiji.

⁹Na nu xömü Mizhocjimi o unü e Pablo o jñanda nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'ijĩ, o xipji:

—Dya rí sũ. Sido rí zopjügue yo nte, dya rí jueme. ¹⁰Na ngue rí bübügö co nu'tsc'e. Dya rá jëzi cjó pje ra tsja'c'ü. Na ngue cja ne jñiñi cãrã na puncjü o nte c'o ra dyätcã ín jña; nutscö rá cjpäü ín ntegö, eñe Mizhocjimi.

¹¹O mezhe 'na cjë nde va mimi e Pablo a Corinto mi jíchi o jña Mizhocjimi c'o nte.

¹²E Galión mi gobernador cja c'e estado de Acaya. 'Na nu pa, c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi ätpã o jña e Jesucristo, o jmurüji o ñaji. Cjanu o ma zürüji e Pablo o zidyiji a jmi e Galión nu ja mi jün ngüenda.

¹³Cjanu o xipjiji c'ua e Galión:

—Ne bëzo nu, onpü yo nte xipjiji nan'ño rgã ma't'üji Mizhocjimi. Maco dya mama a cjanu c'o ley, eñeji va xipjiji e Galión.

¹⁴Nuc'ua e Pablo ya mi ngue ro ndünrü. Pero e Galión o ña c'ua o xipji c'o mi menzumü a Israel:

—Nu'tsc'eji ín menzumüji a Israel, sido va ë molestaozügöji, ya xichazügö co nu'tsc'eji. 'Ma ro pö't'ünte ne bëzo, o pje c'o ro tsjapü 'na nte, ro ä'tc'öji 'ma. ¹⁵Pero dya pje tsja nu. C'ü ni ñugueji na ü nu, ngue c'ü dya jizhi ja c'o nzi ga mama c'o in leygueji. Nan'ño jña c'o mama y nan'ño tjü c'ü nädã. Nguec'ua ngue'tsc'eji sö rí reglatsjëji; nutscö dya pë'sc'ü rá nugö yo, embeji c'o.

¹⁶Cjanu o manda o pjongüji c'o mi menzumü a Israel nu ja mi jün ngüenda. ¹⁷Nuc'ua c'o dya mi menzumü a Israel, o pë'nch'iji c'ua e Sóstenes c'ü mi manda cja c'e nintsjimi a Corinto, o mbärãji a jmi e Galión nu ja mi jün ngüenda. Pero e Galión dya tsjapü ngüenda.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸E Pablo xe go mezhe c'ua na puncjü o pa, o mimi a Corinto. Nuc'ua cjanu o 'ñezhe c'ua c'o cjuarma. Cjanu o möji c'ua e Aquila 'ñe e Priscila a ma a Siria, mi pöji cja 'na barco. 'Ma mü o zät'äji a Cencrea, o 'ñaxpaji o ñi na ngue ya vi cumple c'e promesa c'ü vi mama va xipji Mizhocjimi. ¹⁹⁻²¹O mbedyeji nu, o zät'äji a Efeso. E Pablo cjanu o cjogü cja c'e nintsjimi o ñaji c'o mi menzumü a Israel o xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Anguezeji mi süjmüji e Pablo xe ro mezhe rvã mimiji. Pero e Pablo o ndünrü o mama c'ü dya mi sö. Cjanu o 'ñezhe anguezeji o xipjiji:

—Ni jyodü rá magö a Jerusalén rá ma süpcö c'e mbaxcua c'ü ya ra

zädä. Pero 'ma ra ne Mizhocjimi, rá nzhogü rá ē zenguats'üji na yeje.

Cjanu o ma ndes'e cja 'na barco c'ü mi cjogü a Efeso, o mbedye nu. E Aquila 'ñe e Priscila o nguejmevi a Efeso. ²²Ma mü o zät'ä c'e barco cja c'e jñiñi a Cesarea, o dagü e Pablo o ma'a nu ja mi jmurü c'o cjuarma a Jerusalén, o ma zenguaji. O mbedye c'ua nu, cjanu o ma c'ua a Antioquía. ²³O mezhe ja nzi pa va mimi nu. Cjanu o mbedye o ma cja c'le estado de Galacia 'ñe cja c'le estado de Frigia. O zät'ä texe cja c'o jñiñi nu ja mi cārā c'o mi ätpä o jña e Jesucristo, o zopjüji. Nguec'ua o mäji y o zēzhiji.

Apolos predica en Efeso

²⁴Dya go mezhe go säjä c'ua a Efeso 'na bëzo c'ü mi chjü e Apolos. Mi Israelita pero vi jmus'ü a Alejandría. C'e bëzo mi pārā na jo o jña Mizhocjimi, y mi pjēchi ra zopjü na jo c'o nte. ²⁵Nuc'ü, ya vi jíchiji ja ga cja o 'ñiji e Jesús c'ín Jmugöji. Mi zopjü c'o nte co texe o mü'bü, mi xipjiji ja ga cja e Jesús ja c'o nzi va dyärä. Pero dya mi pārā na jo ja ga cja. E Apolos mi pārā e Juan mi jichi co ndeje c'o nte. Pero dya mi pārā ja ga nānbäji dya o tjü e Jesucristo 'ma jichiji c'o ench'e o mü'bü angueze. ²⁶Nuc'ua e Apolos o mbürü o zopjü c'o nte cja c'le nintsjimi, o xipjiji texe c'ü mi pārā ja ga cja e Jesús. Y dya mi sū. Nuc'ua e Priscila 'ñe e Aquila 'ma mü o dyärävi mi ña e Apolos, o zidyivi o ngümüvi. Cjanu o ñatsjēji c'ua o xipjivi c'o jña c'o xe mi bëzhi ro mbärä. ^{27,28}Nuc'ua e Apolos cjanu o mama c'ü ro ndes'e cja 'na

barco ro ma cja c'e estado de Acaya. Nguec'ua c'o cjuarma a Efeso o xipjiji e Apolos:

—Jä, na jo rí mague, embeji c'ü.

Cjanu o dyopjüji 'na carta ro ndēdyi e Apolos, ngue c'ua c'o cjuarma a Acaya ro recibidoji c'ü. 'Ma o zät'ä a Acaya, Mizhocjimi o unü poder e Apolo o zopjü c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo. Mi söji o jña anguezeji nu ja mi cārā texe c'o nte mi äräji. Mi zopjüji co texe o mü'bü mi xipjiji ja ga mama o jña Mizhocjimi; nguec'ua c'o nte va mbäräji e Jesús ngueje c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. Nguec'ua c'o mi söji o jña e Apolos o bëzhiji. Nguec'ua c'o ya vi creo e Jesucristo xenda go zēzhiji.

Pablo en Efeso

19 'Ma mi bübü e Apolos a Corinto c'ü tsja a Acaya, e Pablo mi nzhodü cja c'o jñiñi c'o mi järä cja t'eje. Cjanu o zät'ä a Efeso. Cjanu o chjēji nu, ja nzi c'o mi ätpä o jña e Jesucristo. ²Cjanu o xipjiji c'ua:

—'Ma i creogueji, ¿cjo o ējē o Espíritu Mizhocjimi cja in mü'bügueji?

O ndünrü c'ua anguezeji o mamaji: —Dya rí äräjme cjo bübü o Espíritu Mizhocjimi.

³O ndünrü c'ua e Pablo o mama: —¿Ja vi jigueji 'ma?

O ndünrü c'ua anguezeji: —O nzhogü ín mü'büjme ja c'o nzi va mama e Juan, cja rrü jigöjme.

⁴O ndünrü c'ua e Pablo o xipjiji: —'Ma mi jichi e Juan c'o nte, mi xipjiji ro jyēziji c'o na s'o ro

'ñench'e o mü'büji c'ü cja ro ëjē, c'ü ngueje e Jesús. Ngueje c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, eñe e Pablo.

⁵Ma mü o dyäräji a cjanu, cjanu o jiji c'ua na yeje. O nänbäji o tjü e Jesús c'ín Jmugöji va jichiji.

⁶Nuc'ua e Pablo o 'ñe's'e o dyē anguezeji. Nuc'ua o ëjē c'ua o Espíritu Mizhocjimi o ë bübü cja o mü'büji. Nuc'ua o mbürü o ñaji c'ua nan'ño idioma, y mi mamaji o jña Mizhocjimi. ⁷Anguezeji mi söji 'na doce bëzo.

⁸O mezhe jñi zana e Pablo mi pa cja c'e nintsjimi, mi pa ñaji c'o nte mi xipjiji mi jyodü ro 'ñench'e o mü'büji e Jesús, na ngue ngueje angueze c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. ⁹Pero bübü c'o o meze o mü'bü, c'o dya go 'ñejme e Jesucristo. Anguezeji o zopjüji c'ua c'o 'ñaja c'o mi jmurü cja c'e nintsjimi, o xipjiji c'ü dya ma jo o 'ñiji e Jesús. Nguec'ua e Pablo o mbedye cja c'e nintsjimi, dya cja mi pa zopjü nu c'o nte. Nuc'ua e Pablo 'ñe c'o mi teñe angueze, cjanu o möji c'ua cja 'na scuela nu ja mi xöpüte 'na bëzo c'ü mi chjü e Tiranno. Nuc'ua e Pablo pama mi pa cja c'e scuela mi pa zopjü c'o nte. ¹⁰O mezhe yeje cjē c'ü mi pa zopjü c'o nte nu. Nguec'ua texe c'o mi cārā cja c'e estado de Asia, o dyäräji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji, zö mi menzumü a Israel zö dya mi menzumü a Israel. ¹¹Mizhocjimi o unü poder e Pablo o tsja c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. ¹²Nguec'ua c'o ts'imbayo c'o mi jüt'ü o ñi e Pablo 'ñe c'o o péchera, mi canaji mi pa cuatüji

c'o mi sö'dyē 'ñe c'o vi zürü c'o o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Nguec'ua mi jogü c'o mi sö'dyē y mi pedye c'o s'ondajma.

¹³Bübü c'o menzumü a Israel c'o mi nzhodü mi cja'ma c'o vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo. Mi nänbäji o tjü e Jesús c'ín Jmugöji ma cja'maji, xa'ma ro mbedye c'o s'ondajma. Mi mamaji:

—Pedye cja ne nte. Rí xi'tsc'ö co o poder e Jesús c'ü nädä e Pablo ga zopjü yo nte, embeji c'o s'ondajma.

¹⁴Cja c'o menzumü a Israel, mi bübü 'na ndamböcjimi c'ü mi chjü e Esceva. Mi 'ñeje yencho t'i c'o mi nänbä o tjü e Jesús ma cja'maji. ¹⁵Na nu pa 'ma o nänbäji a cjanu o tjü e Jesús, o ndünrü c'ua c'e s'ondajma o mama:

—Ri pārāgö cjó ngueje e Jesús. Xo rí pārāgö cjó ngueje e Pablo. Natsc'ejí, ¿pje pjē'tsc'ejí?, eñe.

¹⁶Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi zürü c'e s'ondajma, 'nango dacü o ma ndaji c'o o t'i e Esceva. Me go mbäräji go ndöpüji. Nuc'ua o mbedyeji c'ua cja c'e ngümü, ya mi nzerгатjoji y ya me vi s'odüji. ¹⁷Nuc'ua c'o mi cārā a Efeso c'o mi menzumü a Israel, 'ma mü o mbäräji c'ü vi tsja c'o o t'i e Esceva, me go züji c'ua. Xo 'ñe c'o dya mi menzumü a Israel. Na ngue mi pāräji, zö mi nänbäji o tjü e Jesús pero dya mi creoji, nguec'ua va tsjapüji a cjanu c'o o t'i e Esceva. Nguec'ua o mamaji c'ü me na nojo e Jesús c'ü ín Jmugöji.

¹⁸O ëjē c'ua na puncjü c'o ya mi creo e Jesucristo pero sido mi céroji, mi divinaoji y pje c'o nde mi cjaji. O mamaji c'ü dya ma jo c'o mi cjaji, y dya cja ro tsjaji. ¹⁹Bübü

o cëro c'o mi cja o magia. O ma tjeji c'o o libroji c'o mi juns'ü c'o magia, cjanu o ndüt'üji a jmi texe c'o nte. O tsjaji ngüenda c'ü ja nzi mi muvi c'o libro; o zäs'ä cincuenta mil o merio de plata. ²⁰Na puncjü o nte c'o o creo e Jesucristo co texe o mü'bü. Na ngue me na zëzhi o jña Mizhocjimi.

²¹Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Pablo ro ma na yeje cja c'e estado de Macedonia 'ñe cja c'e estado de Acaya, ro ma zengua c'o cjuarma. Nuc'ua cja rrü ma a ma a Jerusalén. O mama:

—Ma rá sät'ä a Jerusalén, xo ni jyodü rá ëjë a Roma, eñe.

²²Nuc'ua e Pablo o ndjäy yeje c'o nu mimbëpjiji o mëvi a Macedonia. Nuc'o, mi ngueje e Timoteo 'ñe e Erasto. E Pablo xe nguejme o mimi cja c'e estado de Asia.

El alboroto en Efeso

²³Na nu pa 'ma xe mi bübü e Pablo a Efeso, me mi huëni c'o nte me mi mapjüji. Na ngue mi bübü c'o dya go ne o 'ñiji Mizhocjimi.

²⁴Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Demetrio. Mi ät'ä o ts'inana de plata c'o mi xiji ts'ina Diana. Xo mi ät'ä o ts'ingümü nu ja mi tägä c'o ts'ina Diana. Mi tsäjä o mbëpji c'o mi pjëchi ra dyät'ä o ts'inana; nguec'ua mi tōji na puncjü o merio. ²⁵E Demetrio o zojnü c'ua c'o o mbëpji 'ñe c'o 'ñaja c'o mi ät'ä o ts'inana. 'Ma mü o jmurüji, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'ëji nin t'ecjanömüji, in päräji rí tōji na puncjü o merio rgá ät'äji yo ts'inana. ²⁶Pero xo in päräji ja ga cja ga tsja e

Pablo, zopjü yo nte xipjiji c'ü dya mizhocjimi yo ts'inana; na ngue rí ät'ätjoji co in dyëgöji yo. Xo in äräji mama a cjanu e Pablo cja c'o 'ñaja jñiñi. Nguec'ua na puncjü o nte c'o dya cja ma't'ü yo ts'inana; ya creoji c'o mama e Pablo. Dya nguextjo va a Efeso; xo 'ñe texe cja ne estado de Asia. ²⁷Bübü peligro ra tsjacüji burla yo nte, dya cja ra ndömüji yo ts'inana yo rí ätc'öji. Y dya nguextjo nu, xo ra tsjapüji c'ü dya cja ni muvi o templo e ts'ina Diana. Dya cja ra züpüji e ts'ina Diana. Maco nudya ma't'üji texe va a Asia 'ñe texe cja ne xoñijömü.

²⁸'Ma mü o dyäräji c'o o mama e Demetrio, me go sjëyaji c'ua na puncjü o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Me na nojo e ts'ina Diana nu rí ma'tc'öji nutscöji rí menzumüji a Efeso, eñeji.

Y sido mi mapjüji a cjanu.

²⁹Nguec'ua texe c'o nte cja c'e jñiñi o mbürü o huëñiji, pero dya mi päräji pje mi pjëzhi. Nuc'ua cjanu o cjuan'di o möji c'ua nu ja mi cjaji o junta. 'Ma mü o möji nu, o pënc'h'iji e Gayo 'ñeje e Aristarco c'o mi dyoji e Pablo, o zidyiji a fuerza nu ja mi cjaji o junta. Anguezevi mi menzumüvi a Macedonia. ³⁰E Pablo mi ne ro cjogü a nde cja c'o nte ro ñaji. Pero c'o mi creo e Jesucristo, dya jyëziji ro cjogü. ³¹C'o pje mi pjëzhi c'o mi manda cja c'e estado de Asia, bübü c'o mi joji e Pablo. Anguezeji o ndäji c'o o ma'a nu ja mi bübü e Pablo o ma dyötüji 'na favor c'ü dya ro ma cja c'e junta, 'na pje c'o ro tsjapüji. ³²C'o nte me mi huëñiji. Nan'ño c'o mi mama

c'o 'ñaja; nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja. Nguec'ua na puncjü c'o dya mi pārã pje vi jmurüji. ³³Nuc'ua c'o menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo, o juajnüji 'na c'o o dyoji c'ü mi chjü e Alejandro para ro frentaoji co c'o nte. Bübü c'o o xipji e Alejandro pje vi jmurüji cja c'e junta. Nuc'ua e Alejandro o tsja o seña co o dyë ngue c'ua ro ngo't'ü o ne c'o nte. Na ngue mi ne ro xipjiji c'o nte c'ü dya mi ngue o s'ocü c'o mi menzumü a Israel. ³⁴Pero c'o nte, 'ma mü o jñandaji e Alejandro mi menzumü a Israel, cjanu o mapjüji c'ua na yeje. O mezhe c'ua yeje hora junto va mapjüji a cjava:

—Me na nojo e ts'ina Diana nu rí ma'tc'öji nutsöcöji rí menzumüji a Efeso, eñeji va mapjüji.

³⁵Nuc'ua c'ü mi representante cja c'e jñiñi, o xipji o ngo't'ü o ne c'o nte. Cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöji a Efeso. Yo nte yo cãrã texe cja ne xoñijömü pārãji nutsöcöji rí menzumüji a Efeso rí pjörügöji e ts'ina Diana c'ü vi 'ñeje a jens'e o säjä a jömmü. Xo rí pjörügöji o templo. ³⁶Maco nde pārãji a cjanu y dya cjó sô ra ngädã, na jo, dya rí mapjüji. Dya pje rí tsjaji. ³⁷I siji yo yeje bëzo, maco dya pje pönüvi cja o templo c'ü ín ts'inanaji. Dya xo zadüvi c'ü. ³⁸Nujyo, 'ma o tsjavi na s'o, 'ma pje c'o o tsjapüji e Demetrio 'ñe yo 'ñaja yo ät'ã yo ts'inana, nu'ma, sô anguezeji ra möji cja juesi. Nuc'ua c'e juesi ra jñünpü ngüenda yo yeje bëzo. ³⁹'Ma ngue 'na jña c'ü xe na s'ëzhi, rá ñaji 'ma ra zädã c'e pa 'ma rá cjaji junta, ja c'o nzi ga mama cja c'o

ley. ⁴⁰Nu c'o mandazüji, ra ëji ra ë huënzghöji jenga me ró huëñiji. Ra nguijñiji rí ne rá cjaji o revolución, dya cja rá ätäji o gobiernoji.

Dya ra sô pje rá xipjiji, eñe c'e representante.

⁴¹Nuc'ua 'ma mü o nguarü o ña, cjanu o xipji c'ua c'o nte ro möji o ngumüji.

Viaje de Pablo a Macedonia y a Grecia

20 'Ma o nguarü o huëñi c'o nte, nuc'ua e Pablo o mbenpe 'na jña c'o mi ejme e Jesucristo ro jmurüji. 'Ma mü o jmurüji, cjanu o zopjüji. Cjanu o 'ñezheji cjanu o ma a ma a Macedonia. ²O zät'ã cja c'o jñiñi nu ja mi cãrã o cjuarma, me go zopjüji ngue c'ua o mäji y o zëzhiji. Cjanu o mbedye a Macedonia o ma c'ua a Grecia c'ü xo xiji a Acaya. ³⁻⁶O mezhe jñi zana va mimi nu. Nuc'ua o mama ro ndes'e cja barco ro ma a Siria. C'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo, mi mamaji ja rvã mbö't'üji e Pablo 'ma ro ma cja barco. O mbãrã c'ua e Pablo; nguec'ua dya ndes'e cja barco. C'o o ndes'e ngue c'o mi dyoji e Pablo. Mi ngue e Sópater c'ü mi menzumü a Berea, 'ñe e Aristarco 'ñe e Segundo c'o mi menzumü a Tesalónica, 'ñe e Gayo c'ü mi menzumü a Derbe, 'ñe e Timoteo. Xo 'ñe e Tíquico 'ñe e Trófimo c'o mi menzumü cja c'e estado de Asia. Anguezeji ot'ü o möji cja barco. Pero e Pablo o nzhogü o ma na yeje a Macedonia. Nujnu, je ro ma ndes'e cja barco. Nutsöcö e Lucas ró chjögöbe e Pablo a Filipos c'ü tsja a Macedonia. O

zädä c'ua c'e mbaxua 'ma siji o tjomëch'i c'o dya bäs'nä. 'Ma o cjugü c'e mbaxua, ró tes'ebe cja barco a Filipos xo ró mëbe a Troas. O mezhe tsi'ch'a pa, cja ró sät'äbe nu. Ya ma tepquegöbe c'o cjuarma c'o vi ot'ü. Ró mimijme siete pa nu.

Visita de Pablo en Troas

⁷C'ü ot'ü pa nu ngo, ró jmurüjme c'o cjuarma c'o mi cärä a Troas, ngue c'ua ro sijme o tjomëch'i c'ü rva mbeñeje ja va ndü e Jesucristo. E Pablo o zopjü c'o cjuarma, na ngue ro pedyejme c'ü na ye nu pa. O mezhe ndexömü va ña. ⁸Mi tjë na puncjü o sivi nu ja mi jmurüjme cja c'e ngumü c'ü na jñi piso. ⁹Na t'i c'ü mi chjü e Eutico mi tögä cja ventana. O zürü o t'ijï na ngue o mezhe va ña'a e Pablo. Nguec'ua va ndögü a jömü. 'Ma ró dagüjme ró ma nujme, ya vi ndü. ¹⁰E Pablo xo dagü cja c'e jyäxcumü, o ma ndaja c'e t'i c'ü ya vi ndü. Nuc'ua cjanu o xitscöjme c'ua:

—Dya rí süji. Mizhocjimi o tsjapü o te, ya bübütjo na yeje, enzgöjme.

¹¹Nuc'ua e Pablo 'ñezgöjme ró tes'ejme na yeje cja c'e jyäxcumü. E Pablo o më'ch'i c'e tjomëch'i c'ü rvä mbeñeje ja va ndü e Jesús. Cja rrü sigöjme o xëdyi. E Pablo cjanu o ñaji c'ua c'o cjuarma hasta 'ma o jyas'ü. Cjanu o ma c'ua. ¹²O zidyiji e Eutico cja o ngumü, me mi mäji. Na ngue vi ndü pero Mizhocjimi o tsjapü o te na yeje.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³Ante c'ü ro mbedye e Pablo a Troas, o xitscöjme ro tes'ejme cja barco nu, ró möjme a Asón;

angueze ro matsjë cja 'ñiji.

¹⁴Nguec'ua 'ma ró chjögöjme e Pablo a Asón, xo ndes'e cja c'e barco. Cja rrü möcjöjme a Mitilene nu ja mi ma c'e barco. ¹⁵C'ü na ye nu pa, o mbedye nu c'e barco ró möjme ró cjugüjme a lado cja c'e isla a Quío. C'ü na jñi nu pa, ró sät'äjme cja c'e isla a Samos, y ró oxüjme cja c'e jñiña a Trogilio. C'ü na ngiyo nu pa, ró sät'äjme a Mileto. ¹⁶E Pablo mi xädä ro ma a Jerusalén, xa'ma ro zät'ä nu 'ma ro pjongüji c'e mbaxua c'ü ni chjü Pentecostés. Nguec'ua ya vi juajnü 'na barco c'ü ro cjugütjo a Efeso c'ü dya ro böbü. Na ngue dya mi ne ro metscöjme cja c'e estado de Asia.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

¹⁷'Ma ró sät'äjme a Mileto, e Pablo o ndjäjä c'o o ma a Efeso o ma siji c'o mi pastor cja c'o cjuarma. ¹⁸'Ma o ëji, nuc'ua e Pablo cjanu o xipji c'ua anguezeji:

—In pärägueji ja rvä minc'ö a ndetsc'ëji ndeze c'e pa 'ma cja rvä sägö va a Asia. ¹⁹Ró pëpcö Mizhocjimi co texe ín mü'bü. Y dya ró cjapü na nozü. Me mi huëgö na ngue c'o nte c'o dya go ne go creo. Y me mi sufregö na ngue c'o ín menzumögöjme a Israel me mi jodü ja rvä mbötcüji. ²⁰Ró xi'tsc'öji texe c'o mi jyodü ri pärägueji; dya ró col'bügö ne ri 'na jña. Ró zo'cüji 'ma mi jmurügueji; xo ró zo'cüji cja ín nzungueji. ²¹Ró zopjügö c'o ín menzumögöjme a Israel, ró xipjiji co texe ín mü'bü ro jyéziji c'o na s'o ro nzhogüji cja Mizhocjimi, y ro 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo

c'ín Jmugöji. Xo 'ñetsc'ejji, dya in menzumügueji a Israel, xo ró zo'c'öji a cjanu. ²²Nudya rrā magö a Jerusalén. Na ngue o Espiritu Mizhocjimi jítscö c'ü ni jyodü rá magö nu. Dya rí pāra pje ra tsjacüji nu. ²³Pero texe cja c'o jñiñi ja rí sāt'c'ö, o Espiritu Mizhocjimi xitscö c'ü ra pantcaji a pjörü nu, 'ñe me rá sufregö. ²⁴Pero dya ra tsja zö rá sufregö zö ra mbötciiji. C'ü rí negö, ngue c'ü rá cjuatü ne bēpji nu o dyacü e Jesús c'ín Jmugöji. O dyacü rí zopjügö yo nte rí xipjiji me s'iya Mizhocjimi anguezeji; ne ra 'ñemeji libre cja c'o na s'lo.

²⁵Ma mi bübü co nu'tsc'ejji, mi xi'tsc'öji c'ü ri unü in mü'bügueji e Jesús c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Nudya rí xi'tsc'öji c'ü dya cja rá chjögöji. ²⁶Tsjijñiji na jo c'ü rí xi'tsc'öji, na ngue ya rá jyanbüji ne pa dya. 'Ma cjó c'lo bübüts'üji c'ü dya ra salva, c'ü ra ma sufre, dya ngue ín s'locügö. ²⁷Na ngue ró xi'tsc'öji texe c'lo ne Mizhocjimi rá pāragöji 'ñe rá cjaji; dya ró co'bügö ne ri 'na jña. ²⁸Rí pjötpüji ngüenda ja rguí minc'ejji. Xo rí pjörüji texe c'lo 'ñaja cjuarma c'lo ma't'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji. Na ngue chjëntjui nza cja o ndēchjürü. O Espiritu Mizhocjimi o dya'c'üji ne bēpji rí tsjaji o mbörü. Rí pjörüji na jo, na ngue o pjödü o cji va ndü e Jesús; nguec'ua va tsjapü o ndēchjürü c'lo. ²⁹Rí pāragö 'ma rá jyanbüji, 'ma rá magö, ra ējē c'lo na s'lo ga xöpunte. Nuc'lo, ri chjëntjui nza cja o min'ño c'lo me na sate, ra ē pjö't'üji c'lo ndēchjürü. ³⁰Xo ra bübüts'üji c'lo ra jíchi c'lo ya ri creo e Jesucristo, ra xipjiji o jña c'lo dya

cjuana, ngue c'ua c'lo ya ri creo ra ndeñeji co anguezeji. Nguec'ua c'lo ya ri creo e Jesucristo, bübü c'lo ra creo c'lo xöpüte. ³¹Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí pjötpügueji na puncjü ngüenda. Mbeñegueji, ró minc'ö jñi cje a ndetsc'ejji. Zö xömü zö ndempa pero sido mi zo'c'öji. Mi xi'tsc'öji ja rvi minc'ejji hasta bübü 'ma mi huégö por nu'tsc'ejji.

³²Nudya cjuarma, rí ötcö Mizhocjimi ra mbö'c'üji y ra tsja'c'üji ra zi'ch'i in mü'bügueji o jña c'ü mama ja ga s'iyazügöji. Me na zēzhi o jña, ra mböxc'üji ra tsja'c'üji xenda rí dyätäji Mizhocjimi. Nguec'ua ra dya'c'üji c'lo me na jo a jens'e c'lo ra ch'unü texe c'lo cjapü o nte. ³³Ma mi bübügö co nu'tsc'ejji, dya cjó mi nepegö o merio ne ri ngue o bitu. ³⁴In pārajji mi pēpcjö c'ü ma tötc'ö c'ü mi sigö 'ñe c'lo mi jegö, 'ñe c'ü mi si c'lo mi dyocjójme 'ñe c'lo mi jeji. ³⁵Ró jí'ts'ijji 'na tjürü c'ü xo rí tsjaji. Rí pēpcjeji ngue c'ua rí pjös'üji c'lo pje ni jyodü. Rí mbeñegueji c'ü o mama e Jesús c'ín Jmugöji: “Xenda rí mácjeji 'ma rí unüji, que na ngue 'ma ra ch'a'c'üji”, eñe va mama.

³⁶Nuc'ua e Pablo 'ma o nguarü o zopjü a cjanu c'lo pastor, cjanu o ndünjömü o dyötü Mizhocjimi co texe anguezeji. ³⁷Nuc'ua anguezeji me go huēji c'ua, na ngue ya ro ma e Pablo. Me go ndaji y me go zü'tp'üji o jmi. ³⁸Me mi sentioji na ngue c'lo jña c'lo vi mama e Pablo c'ü dya cja ro chjēji. Nuc'ua ró möcjójme e Pablo; anguezeji o ma zogüzüjme hasta cja c'e barco.

Viaje de Pablo a Jerusalén

21 Nuc'ua 'ma mü o 'ñetscöjme c'lo cjuarma, cja

rrü möjme c'ua cja c'e barco. Ró möcjöjme derecho cja c'e isla c'ü ni chjü a Cos. C'ü na ye nu pa, ró möjme a Rodas. ¹Ma ró pedeyjme nu, ró möjme a Pátara. ²Nujnu, ró jodüjme nu 'na barco c'ü ro ma a Fenicia. 'Ma ró töt'üjme, ró tes'ejme cja rrü möjme. ³'Ma ma möcjöjme, ró jandajme c'e isla c'ü ni chjü a Chipre ró cjogüjme cja o jodyë. Ró sidojme hasta ró sät'äjme cja c'e jñiñi c'ü ni chjü a Tiro c'ü tsja a Siria. Ró dagüjme cja c'e barco, na ngue je ro sjö'büji nu c'o mi tunü c'e barco. ⁴A Tiro ró jodüjme ja mi cārā c'o mi ätpä o jña e Jesucristo. Nujnu, ró minc'öjme nu siete pa. O Espíritu Mizhocjimi ya vi jíchiji c'o cjuarma c'ü me ro sufre e Pablo a Jerusalén. Nguéc'ua o xipjiji e Pablo c'ü dya ro ma nu. ⁵'Ma o zädä c'o pa 'ma ro mbedye c'e barco, ró pedeyjme cja c'e jñiñi a Tiro ro möjme. Nuc'ua texe c'o cjuarma 'ñe c'o o suji 'ñe c'o o t'iji o ma caminaozüjme 'ma ró pedeyjme cja c'e jñiñi. 'Ma ró sät'äjme cja squina c'e mar, ró ndüñijömüjme ró ötcöjme Mizhocjimi. ⁶Cjanu pötü rvá chagöjme, cjanu o 'ñetscöjme c'ua. Nuc'ua cja rrü tes'ejme cja c'e barco; anguezeji cjanu o nzhogüji o ngumüji.

⁷'Ma ró pedeyjme a Tiro, ró möjme a Tolemaida c'ü tsja a Fenicia. 'Ma ró dagüjme nu, dya cja ró möcjöjme cja barco. A Tolemaida ró ma zenguajme c'o cjuarma, y ró minc'öjme 'napa co anguezeji. ⁸Nuc'ua c'ü na ye nu pa, 'ma ró pedeyjme a Tolemaida, cja rrü möjme a Cesarea. 'Ma ró sät'äjme nu, ró cjogüjme cja o ngumü e

Felipe ró oxüjme nu. Nuc'ü, mi zopjü c'o nte mi xipjiji ja rvá sö ro salvaji. E Felipe mi ngue 'na c'o siete c'o vi juajnüji ro unü pje ro zii' c'o ndixü c'o ya vi ndü nu xīra. ⁹E Felipe mi tsājā nziyo o xunt'i c'o dya mi chjüntü. Mi mamaji o jña Mizhocjimi ja c'o nzi ma 'ñünbü o mü'büji. ¹⁰Ró minc'öjme nu ja nzi pa. O ëjē c'ua 'na bëzo c'ü mi chjü e Agabo vi 'ñeje a Judea. Xo mi profeta mi mama o jña Mizhocjimi. ¹¹O säjä nu ja mi cārājme. Cjanu o nganba c'ua c'ü mi nzünt'ü e Pablo, cjanu o jyüt'ü c'ua o ngua 'ñe o dyë. Cjanu o mama:

—Rí xi'tsc'öji c'ü mama o Espíritu Mizhocjimi. C'o cārā a Jerusalén c'o dya ätpä o jña e Jesucristo, je xo rgá cjanu rgá jyüt'p'üji o dyë 'ñe o ngua ne bëzo nu ngue o cja ne mbünt'ü, cja rrü zidyiji ra ma nzhöji cja o dyë c'o dya menzumü a Israel.

¹²'Ma ró ärägöjme c'o o mama e Agabo, nuzgöjme 'ñe c'o cjuarma c'o mi cārā a Cesarea me ró ötcöjme na puncjü e Pablo c'ü dya ro ma a Jerusalén. ¹³O ndünrü c'ua e Pablo o xitscöjme:

—¿Jenga in huëji? In cjacüji xo rá sentiogö. ¿Cjo in neji c'ü dya rá cja o ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi? Rí bübü dispuesto ra zücüji a Jerusalén ra jyütcüji ín dyë 'ñe ín cua, ra pantcaji a pjörü. Dya nguextjo nu; xo rí bübü dispuesto ra mbötcüji na ngue rí pëpigö e Jesús c'ín Jmugöji, eñe.

¹⁴'Ma dya dyätcäjme, dya cja pje ró xipjijme. Ró mamajme:

—Ra zädä rí tsjague ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi.

¹⁵Nuc'ua ró xampjajme, cja rrü möjme c'ua a Jerusalén. ¹⁶Bübü

ja nzi cjuarma a Cesarea c'o o ma zogüzüjme hasta ró sät'äjme a Jerusalén. C'o cjuarma o zinzgöjme cja o ngümü e Mnasón c'ü mi menzumü a Chipre; je ró oxüjme nu. C'e bëzo, ya vi mezhe vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

Pablo visita a Jacobo

¹⁷C'o cjuarma a Jerusalén me go mäji va recibidozujme. ¹⁸C'ü na ye nu pa, ró möcjöjme e Pablo ró ma zenguajme e Jacobo. Ya xo ma cãã nu texe c'o pje mi pjëzhi cja c'o cjuarma. ¹⁹Ma ró cjuarü ró zenguajme, nuc'ua e Pablo cjanu o xipji c'o cjuarma ja va mbös'lü Mizhocjimi angueze va zopjü c'o nte c'o dya mi menzumü a Israel. ²⁰Ma o dyäräji c'o o mama e Pablo, o mama c'ü me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. Cjanu o xipjiji c'ua e Pablo:

—Na jo c'ua ja gui mangue, cjuarma. Pero dyärä na jo c'o rá xi'tsc'öjme. Cãã na puncjü mil c'o ín menzumügöji c'o ya creo e Jesucristo. Anguezeji me süpüji c'o ley c'o o dyopjü e Moisés. Y neji texe c'o cjuarma xo ra züpüji c'o. ²¹Anguezeji äräji nan'ño gui jíchigue c'o ín menzumügöji c'o cãã c'o nan'ño jñiñi; äräji ín xipjiji c'ü dya cja ra dyätäji c'o o dyopjü e Moisés; äräji ín xipjiji c'ü dya cja ra circuncidaoji c'o o t'iji, ni xo ra tsjaji c'o 'ñaja ín chjürügöji. ²²Yo ín menzumügöji ra mbäräji c'ü i 'ñecje, ra mundoji 'na pje c'o ra tsja'c'üji. Nguec'ua, ¿ja rga cja'püji? ²³Na jo rí tsjague c'o rá xi'tsc'öjme dya. Bübüzgöjme nziyo cjuarma yo o tsja promesa va xipjiji Mizhocjimi. ²⁴Rí

möcjeji yo cjuarma cja ne templo rí chömügue o animale c'o rí unügueji. Nuc'ua yo cjuarma ra unüji c'o mböcjimi ra mbäsp'äji Mizhocjimi. A cjanu ra jogüji a jmi Mizhocjimi. Nuc'ua ra sö ra 'ñaxpaji o ñiji, na ngue ya rguí cumpleji c'o promesa. Nuc'ua yo ín menzumügöji ra mbäräji c'ü dya cjuana c'ü äräji; ín cjague ja c'o nzi ga mama c'o ley c'o o dyopjü e Moisés. ²⁵Dya rí xi'tsc'öjme c'ü ni jyodü ra dyätä c'o ley c'o dya rí menzumügöji. Na ngue ya ró ñagöjme ró penpejme 'na carta ró xipjijme c'o ni jyodü ra tsjaji. Ngue c'ü dya ra zaji o ts'ingue o animale c'o bäsp'ä yo ts'ita. Dya xo ra ziji o cji. Dya xo ra zaji o ts'ingue o animale c'o dya mbedye o cji. C'o bëzo, dya ra tsäji o ndixü; c'o ndixü, dya xo ra tsäji o bëzo, eñe e Jacobo.

Toman preso a Pablo en el templo

²⁶C'ü na ye nu pa, e Pablo o möji c'ua c'o nziyo cjuarma o cjogüji cja c'e templo. Nuc'ua e Pablo o xipji c'e mböcjimi c'ü ya mi ngue ro cumple c'o bëzo c'o promesa c'o vi xipjiji Mizhocjimi. Xo mama e Pablo:

—Nutsö nguetscö rá tömügö c'o animale c'o ra dya'c'ü yo bëzo, rí päsp'ägue Mizhocjimi, eñe.

^{27,28}Nuc'ua ya mi ngue ro zädä c'o xe siete pa 'ma ro cumpleji c'o promesa. C'o menzumü a Israel c'o vi 'ñeje cja c'e estado de Asia, bübü c'o o jñanda e Pablo cja c'e templo. O pënc'h'iji c'ua e Pablo, cjanu o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Nu'tsc'ëji ín bëzoji rí menzumüji a Israel, pjöxcüjme rá pënc'h'ijme

ne bëzo. Ngueje nu nzhodü texe cja ne xoñijömü, jíchi yo nte c'o me na s'o. Nujnu, ña'a contra nutscöji o ntezgöji Mizhocjimi. Xo ña'a contra o ley e Moisés, 'ñe ne templo nu me na sjü. Y dya nguextjo nu; o siji yo dya rí menzumügöji o cjogüji cja ne templo nu me na sjü o contaminaoji, eñeji.

²⁹C'o vi 'ñeje a Asia o mamaji a cjanu, na ngue o jñandaji a Jerusalén e Trófimo c'ü mi menzumü a Efeso mi dyojui e Pablo. Mi pëzhiji e Pablo xo vi siji e Trófimo cja c'e templo.

³⁰Me co üdü c'ua texe c'o mi cãrã cja c'e jñiñi. Go cjuan'diji c'ua go mundoji. Cjanu o pëñch'iji e Pablo go pjongüji cja c'e templo. Ixco ngot'üji c'ua c'o ngoxtji. ³¹C'o nte mi ne ixto mbö't'üji e Pablo. Pero bübü c'o o ma cja c'e bëzo c'ü mi manda 'na mil o tropa romana, o ma xipjiji c'ü ya vi mundo texe c'o mi menzumü a Jerusalén ma huëñiji. ³²Nu c'e bëzo, ixco ma't'ü c'ua c'o tropa 'ñe c'o mi manda cada cien tropa, ixco dagüji c'ua cja c'e jyäxcumü nu ja mi cãrãji c'ü mi chäjui c'e templo, o möji nu ja mi cãrã c'o nte. C'o nte 'ma mü o jñandaji c'e bëzo 'ñe c'o tropa, o jyëziji c'ua, dya cja mbärãji e Pablo. ³³O säjä c'ua c'e bëzo, cjanu o manda o pëñch'iji e Pablo cjanu o ndün't'üji yeje cadena. Nuc'ua cjanu o zopjü c'o nte o dyönüji pje mi pjëzhi e Pablo y pje vi tsja. ³⁴C'o nte me mi huëñiji. Nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja; nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja. Nguec'ua dya mi sö ro mbärã c'e bëzo pje vi tsja e Pablo. Nguec'ua cjanu o manda ro zidyiji

e Pablo a mbo cja c'e jyäxcumü. ^{35,36}Ma o zät'ä c'o tropa 'ñe e Pablo cja c'e dezhe c'ü rví ndes'ëji cja c'e jyäxcumü, c'o tropa o ndës'iji c'ua e Pablo cjanu o ngö's'tü o jyöji. Na ngue c'o nte me mi chütüji y me mi mapjüji na jens'e mi mamaji: —Pö't'üji ne bëzo.

Pablo hace su defensa delante de la gente

^{37,38}Ma ya mi ngue ro cjogü c'o tropa a mbo cja c'e jyäxcumü, o mama c'ua e Pablo o xipji c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa: —¿Cjo sö rá xi'tsc'ö 'na jña?, eñe e Pablo.

O ndünrü c'ua c'e bëzo: —Mi pëzhgö mi ngue'tsc'e c'e bëzo c'ü menzumü a Egipto. Pero dya ngue'tsc'e, na ngue in ñague griego. Nuc'ü, mi dyoji c'o rí xicöjme o pö't'ünte. Dya be mezhe mi jodü ja rvá tsjaji o revolución ro ndöpüji ne gobierno. C'e bëzo o dyëdyi nziyo mil c'o mi pö't'üte o möji cja majyadü nu ja dya cjó nzheñe, eñe c'e bëzo va xipji e Pablo.

³⁹O ndünrü c'ua e Pablo o mama: —Nutsco rí Israelitagö. O jmuxcü a Tarso c'ü tsja cja c'e estado de Cilicia. Rí tsjagö cja 'na jñiñi c'ü me manda. Rí ö'tc'ü favor rí jyëzgui rá zopjügö yo nte, eñe.

⁴⁰O unü c'ua sjëtsi. Nuc'ua e Pablo o böbü cja c'e dezhe, o tsja o seña co o dyë ro ngo't'ü o ne c'o nte. Nguec'ua, dya cja nda mi mapjüji na jens'e. Nuc'ua e Pablo o ña c'ua c'e idioma hebreo va zopjü c'o nte, o mama:

22 —Nu'tsc'ëji ín menzumüts'ügöji, nu'tsc'ëji

pjë'ts'iji in jünji ngüenda 'ñetsc'eji dya pje pjë'ts'iji, rí zo'c'öji.

Dyärágueji na jo c'ü rá xi'tsc'öji, ngue c'ua rí pärágueji c'ü dya rí cjangö c'o na s'o, eñe e Pablo.

²Ma o dyäräji e Pablo mi ña hebreo, xe go juemeji c'ua. O mama c'ua e Pablo:

³—Xo rí Israelitagö nza cjatse'ejí.

O jmuxcügö a Tarso c'ü tsja a Cilicia, pero ró tegö va cja ne ndajñiñi. Nu c'ü o jítscö, mi ngue e Gamaliel. O jítscö na jo c'o ley c'o o unü Mizhocjimi c'o ín mboxatitagöji. Mi sügö Mizhocjimi; 'ma cjó c'o mi pëzhgö c'ü dya mi sū Mizhocjimi, mi sjëyazgö na puncjü ja c'o nzi gui tsjagueji dya.

⁴Nguec'ua mi nugö na ü c'o mi tēpi o 'ñiji e Jesús, mi negö c'ü ro mbö't'üji texeji. Mi mandagö ra ndün't'üji o cadena cja rrü pant'aji a pjörü, zö mi bëzo zö mi ndixü.

⁵Nu mero ndamböcjimi 'ñie yo jün ngüenda cja yo ín menzumüji, päräji c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji je ma cjazgö nu. Na ngue anguezeji o dyacüji o carta c'ü ro tjëdyi a ma a Damasco ro jíchi c'o mi manda cja c'o nintsjimi nu. Nuc'ua ró ma c'ua ro ma sürü c'o mi creo e Jesús c'o mi cārã nu, cja rrü tjün't'üji co cadena ro ëji va a Jerusalén ngue c'ua ro castigaoji.

Pablo cuenta de su conversión

⁶'Ma mi pagö cja 'ñiji, 'ma ya mi ngue ro sät'ã a Damasco, ya vi jñisiarü. 'Nango ëjë c'ua a jens'e 'na jya's'ü c'ü me mi juëns'i c'ü o pjat'ü nu ja mi pagö. ⁷Ró tögü a jömü c'ü mi chägägö. Cja rrü äragö 'na jña c'ü o xitscö a cjava:

“Nu'tsc'e Saulo, ¿jenga in cjavü ra sufre yo creozügö? Chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjacö rá sufre”, enzgö.

⁸Ró tjüntügö ró xipji: “Nu'tsc'e nin t'ecjañömü, ¿cjó ngue'tsc'e?” O ndünrü c'ua c'ü mi ña: “Nguetscö e Jesús mi menzumügö a Nazaret. In cjavü ra sufre yo creozgö; chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjacö rá sufre”, enzgö. ⁹C'o mi pöcjöjme, me co züji. O jñandaji c'e jya's'ü pero dya dyäräji pje pjëzhi c'ü o mama c'e jña c'ü mi zocügö.

¹⁰Ró mamagö c'ua: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿pje in ne rá cjangö?”, ró embe. O ndünrü c'ua c'ín Jmugö o xitsi: “Ixtí mague dya, rí sät'ã a Damasco. Nujnu, ra xi'ts'iji nu, c'e bëpji c'ü ya mama Mizhocjimi rí tsjague”, enze. ¹¹Nuc'ua, dya cja mi jandagö na ngue me mi juëns'i c'e jya's'ü. Nguec'ua c'o mi pöcjöjme o pënzhuuji ín dyë, cjanu o ngüncüji o zinziji a Damasco.

¹²Mi bübü 'na bëzo a Damasco c'ü mi chjü e Ananías. Mi sū Mizhocjimi mi ätä c'o ley. C'o ín menzumügöji c'o mi cārã nu, mi mamaji c'ü mi cja na jo. ¹³O ëjë c'ua e Ananías nu ja mi oxügö, o böbü ín jmigö o xitsi: “Nu'tsc'e Saulo mi cjuarmats'ügö. Ra jogü dya in chö rí jñanda na yeje”, enze. Ixco jogü c'ua ín chö ró janda e Ananías. ¹⁴Nuc'ua e Ananías cjanu o xitscö: “Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü c'o ín mboxatitagöji, o juan'c'ügue ndeze mi jinguã ngue c'ua rí pärágue c'o ne angueze rí tsja. O dya'c'ügue i jñanda e Jesús nu c'ü me na jo a jmi Mizhocjimi. Xo dya'c'ü i dyärã o zo'c'ü. ¹⁵Nguec'ua rí xipjigue yo nte ja ga cja e Jesús;

rí xipjiji ja ga cja c'ü i jñanda 'ñe c'o i dyärä. ¹⁶Nudya, dya cja pje rí che'be; ixtí jigüe dya. Rí 'ñench'e in mü'bü e Jesús y rí tsjapü in Jmugue. 'Ma rí tsjague a cjanu, ra ndin'tsc'i in mü'bü c'o na s'o", enzgö e Ananías.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los que no eran de Israel

¹⁷'Ma ró nzhogö a Jerusalén, ró ëjë cja ne templo ró ë ötü Mizhocjimi. 'Ma mi ötügö Mizhocjimi, o dyacü c'ü ró janda, nza cja 'ma ro cjinch'i 'na t'ijí. ¹⁸Ró janda e Jesús; o xitsi: "Pura pedyegue a Jerusalén, na ngue zö rí xipjigüe yo nte ja rvá zo'c'ügö y ja vi jñandgagö, pero dya ra creots'üji", enzgö. ¹⁹Pero ró xicö c'ua: "Iyö ín Jmuts'ügö; ra creozüji. Päräji mi pagö cja c'o nintsjimi mi pa jodü c'o mi creots'ü. Mi mandagö ra pant'aji a pjörü y ra mbäräji. ²⁰'Ma o mama e Esteban c'ü me na jots'ügüe, 'ma o mbö't'üji c'ü, xo mi bönc'ö nu, me mi mäcjö. Ró pjötpü o bitu c'o o mbö't'ü c'ü", ró embe c'ín Jmugö. ²¹O ndünrü c'ua o mama: "Pedyegue, rá täc'ä rí magüe na jē nu ja cārā c'o dya menzumü a Israel, rí ma zopjüji", enzgö. Nujyo, ngueje yo o mama e Pablo va xipji c'o nte.

Pablo en manos del comandante

²²C'o nte o dyäräji na jo, hasta 'ma cja mama e Pablo c'ü vi ch'unü o bëpji mi zopjü c'o dya menzumü a Israel. Nuc'ua cjanu o mapjüji c'ua na yeje o mamaji:
—Pö't'üji ne bëzo. Dya cja xe ra mimi cja ne xoñijöümü, eñeji.

²³'Ma mi mapjüji na jens'e, xo mi juant'aji o bituji y mi vos'üji o jömü a jens'e. Na ngue me mi üdüji. ²⁴Nuc'ua c'ü mi manda c'o tropa, o manda o zidyiji e Pablo a mbo cja c'e jyäxcümü nu ja mi cārā c'o tropa. Cjanu o manda ro ndas'üji o chirrio, ngue c'ua ro mama e Pablo pje vi tsja, nguec'ua ma mapjü c'o nte. ²⁵Ante c'ü ro ndas'üji, o ndün't'üji o xipjadü. Mi böbü nu 'na bëzo c'ü mi manda cien tropa. Nuc'ua e Pablo cjanu o xipji c'ua c'e bëzo:

—Mama cja c'o ley c'ü dya sö rí chas'üji o chirrio c'o menzumü a Roma. Ni jyodü ot'ü rí jñünpüji ngüenda pje mbë c'ü o tsja, eñe e Pablo.

²⁶C'e bëzo 'ma o dyärä c'o o mama e Pablo, cjanu o ma c'ua cja c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, o ma xipji:

—Pjötpü ngüenda ne bëzo, c'ü dya pje xe rí tsjapü. Na ngue menzumü a Roma.

²⁷Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, cjanu o ëjë c'ua nu ja mi bübü e Pablo, o ë xipji:

—Xitsi. ¿Cjo in menzumügüe a Roma?

O ndünrü c'ua e Pablo:

—Jä.

²⁸O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Maco ró cjöt'ügö na puncjü o merio para ró cjangö menzumü a Roma.

O ndünrü c'ua e Pablo o mama:
—Nutsö rí menzumügö a Roma ndeze 'ma o jmucügö, eñe.

²⁹Nuc'ua c'o ya mi ngue ro ndas'ü o chirrio e Pablo, o ndans'aji c'ua. Nuc'ua c'ü mi manda texe c'o tropa,

xo zū c'ua. Na ngue vi manda o ndün't'üji co xipjadü e Pablo, maco mi menzumü a Roma.

Pablo delante de la Junta Suprema

³⁰C'ü mi manda c'o tropa, mi ne ro mbärä jenga mi mama c'o mi menzumü a Israel c'ü mi jyodü ro ndü e Pablo. Nguéc'ua c'ü na ye nu pa, o xipji c'o ndamböcjimi 'ñe texe c'o mi jün ngüenda ro ē jmurüji. Nuc'ua cjanu o xäpcä e Pablo, cjanu o dagüvi cja c'e jyäxcumü. Cjanu o cjugüvi nu ja mi jünji ngüenda. Cjanu o xipji e Pablo ro böbü cja o jmiji.

23 Nuc'ua e Pablo o jñanda na jo c'o mi jün ngüenda, cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöji, sido rí jodü rá c jagö ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo, eñe.

²Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi c'ü mi chjü e Ananías, cjanu o xipji c'o bëxtjo mi böbü cja e Pablo ro mbë'chp'iji o ne. ³O ndünrü c'ua e Pablo o xipji c'ü mi mero ndamböcjimi:

—Nu'tsc'e in cjanü na jots'ügue, pero na s'o c'o in c jague. Mizhocjimi ra castigaots'ü. In cjanü in jüncüji ngüenda ja c'o nzi ga mama c'o ley; maco in manda ra mbëchquiji ín te, eñe e Pablo.

⁴O ndünrü c'ua c'o bëxtjo mi böbü, o mamaji:

—¿Jenga i sadügue nu? Maco o 'ñeme Mizhocjimi ra tsja mero ndamböcjimi.

⁵O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöji, dya mi pärägö cjo mi mero ndamböcjimi nu. 'Ma ro pärägö,

dya ro xipji a cjanu. Na ngue cja o ley Mizhocjimi, mama c'ü dya pje rá xicöji yo ín menzumügöji yo pje pjëzhi.

⁶Nuc'ua e Pablo o unü c'ua ngüenda c'o mi jün ngüenda, mi cärä 'na partido c'o mi saduceo, mi cärä 'na partido c'o mi fariseo. Nguéc'ua o ña c'ua na jens'e:

—Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöji, rí fariseogö o t'izgö 'na fariseo. In jüncüji ngüenda na ngue rí creogö c'ü ra zädä c'e pa 'ma ra te'e texe c'o ya ndü.

⁷Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o saduceo, dya cja mi 'natjo o pjeñeji; ya nde mi nan'ño ma nguiñiji c'ua.

⁸Na ngue yo saduceo mamaji c'ü dya cja ra te c'o ya ndü. Xo mamaji c'ü ojtjo anxe. Xo mamaji c'ü dya bübü e Satanás c'ü dya jo, ne ri ngue c'o o mbëpji. Yo fariseo creoji bübü nza texe yo. Xo creoji c'ü ra te c'o ya ndü. ⁹Nuc'ua c'o mi jün ngüenda o mbürü o zöji o jña, o ñaji na jens'e. Cjanu o böbü c'ua, ja nzi c'o fariseo c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o mamaji:

—Dya pje rí tö'tp'ügöjme c'o na s'o c'o ri cja ne bëzo. 'Na ri ngueje 'na o anxe Mizhocjimi c'ü o zopjü. 'Ma ga cjanu, na jo, dya pje rá cjanüji. Na ngue 'ma rá c'a's'üji nu, chjëntjui c'ü ro c'a's'üji Mizhocjimi.

¹⁰Nuc'ua c'o fariseo mas go zöji o jña c'o saduceo, y o mbürü o chüji. Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda c'o tropa, o zü c'ua 'na ro mbäräji e Pablo ro s'odü na puncjü. Nguéc'ua o ma't'ü c'o tropa o dagüji cja c'e jyäxcumü o ē ñanaji e Pablo a nde c'o saduceo, cjanu o zidyiji c'ua na yeje cja c'e jyäxcumü.

¹¹Nuc'ua c'e xömü c'ü na ye nu pa, 'nango jñetse c'ua e Jesucristo c'ín Jmugöji mi böbü cja o jmi e Pablo, o xipji:

—Nu'tsc'e Pablo, dya rí sügue; rí mäjce. I zopjügue yo nte va a Jerusalén, i xipjiji ja ga cjazgö. Xo ni jyodü rí mague a Roma xo rí zopjügue c'o nte c'o cārā nu, eñe e Jesús va xipji e Pablo.

Planes para matar a Pablo

¹²C'ü na ye nu pa, c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo, o mamaji c'ü ro mbö't'üji e Pablo. O juraji Mizhocjimi va mamaji:

—Dya cja rá siji o xedyi ne ri ndeje, hasta 'ma rá cjuarü rá pö't'üji e Pablo. Ra zücöji Mizhocjimi 'ma dya rá cjağöji a cjanu.

¹³Mi sö mas de cuarenta c'o o mama a cjanu. ¹⁴Anguezeji cjanu o möji c'ua cja c'o ndamböcjimi 'ñe ja nzi c'o mi jün ngüenda, o ma xipjiji:

—Nutschöjme ró nädäjme Mizhocjimi. Ró mamajme c'ü dya cja rá sijme o xedyi ne ri ndeje, hasta 'ma rá cjuarü rá pö't'üjme e Pablo. Ra zücüjme Mizhocjimi 'ma dya rá cjağme a cjanu. ¹⁵Nguec'ua nu'tsc'eji 'ñe c'o 'ñaja c'o jün ngüenda, chaque rí penpeji 'na jña c'e bëzo c'ü manda c'o tropa ra sin'c'iji e Pablo. Rí xipcjeji ni jyodü xenda rí părăğueji pje pjözhi c'ü o tsja e Pablo. Nutschöjme ya rí bübüjme rá pö't'üjme ante c'ü ra säjä va, eñeji.

¹⁶A Jerusalén mi bübü nu c'ü nu sobrinu e Pablo, o t'i c'ü nu cjü. Nuc'ü, o dyärä c'o mi mama c'o bëzo ro mbö't'üji e Pablo 'ma

ro cjogü. Cjanu o ma c'ua cja c'e jyäxcumü o ma xipji e Pablo.

¹⁷Nuc'ua e Pablo cjanu o ma't'ü c'ua 'naja c'o bëzo c'o mi manda cien tropa, cjanu o xipji:

—Rí ö'tc'ü favor rí mëvi ne t'i cja c'e bëzo c'ü manda texe yo tropa; va jün 'na jña pje ra xipji, embe.

¹⁸O zidyi c'ua cja c'e bëzo c'ü mi manda c'o tropa, cjanu o xipji:

—C'ü rvä ëcjöbe, o matcügö c'e bëzo c'ü ró cotc'öji c'ü ni chjü e Pablo. O dyötcü favor ró sigö ne t'i; va jün 'na jña pje ra xi'ts'i, embe.

¹⁹Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, cjanu o pënchp'i c'ua o dyë c'e t'i, cjanu o ndans'avi ro ñatsjévi. Cjanu o dyönü:

—¿Pje pjözhi c'ü rí xitsi?

²⁰O ndünrü c'ua c'e t'i:

—Yo menzumü va, ya ñaji. Ra xörü chaque ra ë dyö'tc'üji rí sidyi e Pablo nu ja jünji ngüenda. Ra xi'ts'iji c'ü ni jyodü xenda ra mbäräji pje pjözhi c'ü o tsja e Pablo. ²¹Nguec'ua rí ö'tc'ügö c'ü dya rí tsjague c'ü ra ë xi'ts'iji. Na ngue sö mas de cuarenta bëzo c'o ne ra mbö't'ü e Pablo. Ya te'beji dya c'ü, ngue c'ua 'ma rí tsjogüvi, ra mbö't'üji. Anguezeji ya nädäji Mizhocjimi o mamaji a cjava: “Dya cja rá siji o xedyi ne ri ndeje, hasta 'ma rá cjuarü rá pö't'üji e Pablo. Ra zücüji Mizhocjimi 'ma dya rá cjağöji a cjanu”, eñe anguezeji. Nguec'ua te'beji dya, c'ü rí tsjague ja c'o nzi rgä ë xi'ts'iji.

²²O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Pjötpügue na puncjü ngüenda, dya cjó rí xipji c'ü i xitscö yo. Mague dya, embe c'e t'i.

**Envían a Pablo ante
Félix el gobernador**

²³Nuc'ua c'e bëzo cjanu o ma't'ü c'ua yeje c'o mi manda cien tropa, o xipjivi:

—Mandaguevi yo yeje ciento tropa yo nzhontjo ra xampjaji rí möji a Cesarea. Rí pedeyeji 'ma ra unü a las nueve ne xömü. Xo rí möji setenta tropa c'o chägä o pjadü, cja na yeje ciento c'o qui o lanza. ²⁴Xo rí xöcüvi o pjadü c'o ra chägä e Pablo. Rí pjörüji na jo, ngue c'ua ra zät'ä na jo cja e Félix c'ü gobernador, embeji c'o yeje c'o mi manda cien tropa.

²⁵Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, cjanu o dyopjü 'na carta c'ü ro mbenpe e Félix. O jñu's'ü a cjava:

²⁶“Nu'tsc'e Félix in gobernadorgue, rí zenguats'ügö nin t'ecjanömü. Nguetscö e Claudio Lisis rí pen'c'ö ne carta. ²⁷Rí xi'tsc'ö ne bëzo nu va siji yo tropa. C'o menzumü a Israel o zürüji ne bëzo, ya mi ngue ro mbö't'üji. 'Ma ró pãrãgö c'ü menzumü a Roma nu, ixtó ëdyigö ín tropa ró ma ñanajme ró cjocüjme cja c'e jyäxcumü.

²⁸Nutscö mi ne ro pãrãgö pje vi tsja ne bëzo, na ngue c'o nte mi mamaji c'ü vi tsja na s'o. Nguец'ua ró dagübe cja c'e jyäxcumü ró sidyi ne bëzo nu ja jün ngüenda c'o menzumü a Israel. ²⁹Mi mama c'o nte c'ü vi tsja na s'o nu. Pero ró unnc'ö ngüenda nguextjo c'o o ley anguezeji c'o mi mamaji c'ü dya ätä nu. Dya pje ró tö'tp'ügö c'o na s'o c'o ro tsja, c'ü rva pö't'ü ni xo ri ngue c'ü rva pant'a a pjörü.

³⁰Nuc'ua o ëjë 'naja c'ü o 'ñe xitsi c'ü mi cãrã o bëzo c'o ya vi ñaji ja rvá mbö't'üji ne bëzo. Nguец'ua ró täcjö yo tropa o siji nu. Y c'o nte c'o mama c'ü o tsja na s'o nu, ró xipjiji ra ëji ra ë xi'ts'iji”, eñe va dyopjü c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa c'o ma cãjä cja c'e jyäxcumü.

³¹Nuc'ua c'o tropa cjanu o tsjaji ja c'o nzi va xipjiji; o zidyiji e Pablo c'e xömü a Antípatris. ³²C'ü na ye nu pa, c'o tropa c'o mi nzhontjo o nzhogüji cja c'e jyäxcumü nu ja vi mbedyeji. C'o tropa c'o mi chägä o pjadü ngue c'o o möji e Pablo.

³³Ma o zät'äji a Cesarea, o unüji c'e carta c'e gobernador, cjanu o nzhöji e Pablo. ³⁴Nuc'ua c'e gobernador 'ma o nguarü o körü c'e carta, cjanu o dyönü e Pablo pje ma estado mi tsja. 'Ma o mbãrã mi tsja a Cilicia, cjanu o mama c'ua:

³⁵—'Ma ra säjä c'o mama i tsjague c'o na s'o, rá jün'c'ügö ngüenda, embeji e Pablo.

Cjanu o manda o zidyiji e Pablo cja o palacio e Herodes nu ja ro oxü. Xo manda ro mbörüji nu.

Defensa de Pablo delante de Félix

24 O mezhe c'ua tsi'ch'a pa, o säjä c'ua a Cesarea e Ananías c'ü mi mero ndamböcjimi, 'ñe ja nzi c'o mi jün ngüenda. Ma siji 'na licenciado c'ü mi chjü e Tértulo. O möji cja c'e gobernador ngue c'ua ro cusaji e Pablo. ²Nuc'ua c'e gobernador o manda o siji e Pablo. 'Ma mü o säjä e Pablo, nuc'ua e Tértulo o mbürü o cusa e Pablo, o xipji c'e gobernador:

—Nu'tsc'e Félix nin t'ecjanömü. Na ngue in gobernador, rí cãrãjme na

jo, dya cjó rí chújme. In pjöxcújme na puncjü; nguec'ua dya pje bëtscöjme. ³Nguec'ua rí da'c'ujme na puncjü 'na pöjö nu'tsc'e Félix, me na jontets'ü. ⁴Dya rí ne rá bël'chc'ijme na puncjü in tiempo. Pero rí ö'tc'ujme rí dyätcäjme na ngue na jontets'ü. Dya puncjü o jña c'o rá ñagöjme. ⁵Ne bëzo ró tö'tp'ujme me na s'o c'o cja'a. Nzhodü texe cja ne xoñijömü, zopjü c'o ín menzumögöjme. Nguec'ua anguezeji, dya cja ne ra dyätäji in gobiernogue. C'o teñe angueze, ni chjü nazareno. Anguezeji dya cja ma't'üji Mizhocjimi nza czazgöjme; nan'ño ga creoji. ⁶Ne bëzo ya mi ngue ro contaminao c'ín templogöjme, pero ró sürüjme. Mi ne ro jünpüjme ngüenda ja c'o nzi ga mama c'o ín leygöjme. ⁷Pero o metio e Lisias c'ü manda c'o tropa nu, o möji c'o o tropa nu ja mi jünpüjme ngüenda ne bëzo, o ma zinnguijme a fuerza. ⁸Cjanu o xitsijme ro ëcjöjme cja in jmigue. Nguec'ua 'ma rí tsjapü t'önü ne bëzo, rí pärägue c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öjme o tsja na s'o nu.

⁹C'o 'ñaja c'o mi menzumü a Israel cjanu o mamaji c'ua:

—Na cjuana yo mama e Tértulo, embeji c'e gobernador.

¹⁰Nuc'ua c'e gobernador cjanu o tsjapü c'ua o seña e Pablo ro ña. O mama c'ua e Pablo:

—Rí pärägö ya pa ja nzi cjë c'ü in gobernador in jüngue ngüenda cja ín paísgöjme. Nguec'ua rí mägö; dya rí sū rá tjünrügö. ¹¹Ya mezhe como 'na doce pa, ró magö a Jerusalén ró ma ma't'ügö Mizhocjimi. 'Ma rí tsja t'önü, rí

pärägue c'ü na cjuana yo rá xi'tsc'ö.

¹²Nujyo, mamaji ró cjadö c'o na s'o 'ma ró magö a Jerusalén. Pero dya cjó ró sögöbe o jña para ro mundo c'o nte; ni ri ngue cja c'e templo, ni ri ngue cja c'o nintsjimi, ni ja xo ri ngue cja c'e ndajñiñi a Jerusalén. ¹³Nujyo xi'tsc'eji, dya sö ra mamaji c'ü na cjuana. ¹⁴Nutscö na cjuana rí creogö c'e jña c'ü cja jizhi Mizhocjimi. Nujyo ín menzumögöjme, mamaji c'ü nan'ño rgá creogö dya. Pero dya cjuana c'ü mama yo. Na ngue rí ma't'ügö Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü c'o ín mboxatitagöjme. Rí creogö texe c'o mama c'o ley, 'ñe texe c'o o dyopjü c'o profeta. ¹⁵Rí creogö c'ü o mama Mizhocjimi ra te c'o ya ndü, c'o o tsja na jo 'ñe c'o o tsja na s'o. Nu yo ín menzumögöjme xo creoji a cjanu. ¹⁶Siempre rí jodügö rá cjadö c'o na jo, ngue c'ua dya rá cjadö na s'o a jmi Mizhocjimi, ni pje rá cjapcö yo nín minteji.

¹⁷Ró magö ja nzi vez a Jerusalén, pero o mezhe ja nzi cjë c'ü cja ró magö. Mi doce pa, 'ma ró magö nu, ró jünügö c'o ró unü c'o pobre. Xo ró jünü c'o ro unügö Mizhocjimi.

¹⁸'Ma ró unügö Mizhocjimi cja c'e templo c'o ofrenda c'o mi jünügö, o jñandgaji nu. Pero nujyo, dya ngue yo o jñandga. C'o o jñandga, ngueje ja nzi ín menzumögöjme c'o vi 'ñeje a Asia. Ya rvá cumplegö c'o rvá mama ro cjadö, ja c'o nzi ga cja ín chjürügöjme. Dya mi dyocjójme na puncjü o nte; dya cjó xo ró sögöbe o jña c'ü ro mundo o nte. ¹⁹C'o vi 'ñeje a Asia c'o o jñandga cja c'e templo, 'ma o jñandgaji ró cjadö c'o na s'o, sö ra ëji ra 'ñe mamaji.

²⁰O 'ma jiyö, rí dyönü yo ín menzumügöjme cjo ró c jagö c'o na s'o 'ma mi bünc'ö a jmi yo, 'ma mi jüncüji ngüenda. ²¹'Ma o jñüncüji ngüenda, ró ñagö na jens'e ró mama a cjava: “In jüncüji ngüenda na ngue rí creogö c'ü ra te texe c'o ya ndü”, ró embeji. Nu c'o ró mama a cjanu, dya s'o c'o, eñe e Pablo.

²²E Félix ya mi pãrã na jo'o ja ma cja o 'ñiji e Jesucristo. Pero dya nguarü o jñünpü ngüenda e Pablo. O xipijji c'o nte:

—'Ma ra ëjê e Lisias c'ü manda c'o tropa, rá jünpü na yeje ngüenda ne bëzo cja in jmigueji, eñe.

²³Cjanu o ma't'ü c'ua 'na c'o mi manda cien tropa, o xipji c'ü ro mbörüji e Pablo, pero ro jyëziji ro nzhodü libre cja c'e palacio, y c'o o dyoji e Pablo mi sö ro ma zenguaji ro ma zopcüji c'o mi jyodü.

²⁴O mezhe c'ua ja nzi pa, o ëjê c'ua na yeje e Félix nu ja mi jün ngüenda, ma dyojui c'ü nu su c'ü mi chjü e Drusila. E Drusila mi menzumü a Israel. Nuc'ua e Félix o manda ro ma siji e Pablo. 'Ma o säjä e Pablo, o zopjü e Félix 'ñe e Drusila o xipjivi ja ga cja e Jesucristo. ²⁵O mama e Pablo ni jyodü 'na nte ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo, y ra mbörütsjê ja rgá mimi, dya ra tsja ja c'o nzi ga netsjê. Na ngue ra zädä c'e pa 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi texe yo nte. O zü c'ua e Félix cjanu o xipji e Pablo:

—Mague dya cja c'e palacio. 'Ma xe rá pë'sc'ö tiempo, rá zon'c'ü na yeje.

²⁶C'ü vi mama e Félix c'ü ro ma e Pablo, xo ngueje c'ü mi te'lbe

xa'ma ro unü o merio e Pablo, ngue c'ua ro 'ñeme libre. Nguec'ua na puncjü vez va zojnü o ñavi. ²⁷O mezhe c'ua yeje cjê. Nuc'ua ya ro mbedye gobernador e Félix; ro tsja gobernador e Porcio Festo. E Félix dya 'ñeme libre e Pablo, na ngue mi ne ro unü favor c'o mi menzumü a Israel c'o mi nu'u na ü e Pablo.

Pablo delante de Festo

25 'Ma o tsja gobernador e Festo, o mezhe jñi pa, cjanu o mbedye a Cesarea o ma c'ua a Jerusalén. ²Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel, o xipijji e Festo c'ü vi tsja na s'o e Pablo. ³O mamaji:

—Tsjacüjme favor rí manda ra siji a 'ñecjua e Pablo, eñeji.

O mamaji a cjanu, na ngue ya vi mamaji ja rvá mbö't'üji e Pablo 'ma ro cjogü cja 'ñiji. ⁴O ndünrü c'ua e Festo:

—Je va cjot'ü a Cesarea e Pablo. Dya ra mezhe rá magö nu. ⁵Nguec'ua yo pje pjëzhits'üji rá möcjöjme a Cesarea. 'Ma pje c'o o tsja c'e bëzo, ra xitscöji 'ma rá sät'äjme nu, eñe e Festo.

⁶E Festo o mezhe como dyëch'a o ocho pa a Jerusalén. Cjanu o nzhogü o ma a Cesarea nu ja vi 'ñeje. C'ü na ye nu pa, e Festo o mimi nu ja mi jün ngüenda, cjanu o manda o ma siji e Pablo. ⁷'Ma o säjä, ya ma cãjä c'o menzumü a Israel c'o vi 'ñeje a Jerusalén. Anguezeji o böbüji cja o jmi e Pablo, o mamaji na puncjü c'o na s'o c'o vi tsja. Pero dya sö ro mamaji c'ü na cjuana. ⁸O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Dya pje ró cjangö contra c'ò mama ín leygöjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. Dya xo ró contaminao c'ü ín templojme. Dya pje xo ró mangö 'na jña contra e Cesar c'ü mero manda, embeji c'e gobernador.

⁹E Festo mi ne ro unü favor c'ò mi menzumü a Israel c'ò mi nu'u na ü e Pablo. Nguec'ua va dyönüji e Pablo: —¿Cjo ín ne rá sints'i a Jerusalén? Je rá ma jün'c'ügö nu ngüenda cjo na cjuana yo mama yo in menzumügueji.

¹⁰O ndünrü c'ua e Pablo o xipji: —Iyö. Na ngue je ngue va o 'ñempc'e e César rí jñü ngüenda; dya ngue a Jerusalén. In pārãgue na jo, c'ü dya pje ró cjangö yo ín menzumügöjme. ¹¹Ma pje c'ò i chötcü c'ò na s'ò c'ò ró cjangö c'ü rga tügö, rí bübü dispuesto rá tügö. Pero 'ma dya cjuana yo mama yo, dya ín pè's'i derecho rí nzhögügö cja o dyë yo, c'ü pje ra tsjacüji. Rí negö ra jñüncü ngüenda e César c'ü mero manda a Roma, eñe e Pablo.

¹²Nuc'ua e Festo cjanu o ñaji c'ua c'ò mi pjöste c'ò mi pārã c'ò ley romana. Cjanu o xipji c'ua e Pablo: —I dyötcü ngueje e César ra jñün'c'ü ngüenda. Nguec'ua ra zints'lji cja e César.

Pablo delante del rey Agripa

¹³Dya mezhe pa, e Agripa c'ü mi rey 'ñe e Berenice o säjui c'ua a Cesarea, o'ñe zenguavi e Festo. ¹⁴O mezhe va mimivi nu na puncjü o pa. E Festo o xipji c'e rey ja ma cja e Pablo, o mama:

—Bübü va 'na bëzo cja ne palacio c'ü dya sö ra mbedye libre ndeze

'ma mi gobernador e Félix. Nuc'ü, ni chjü e Pablo. ¹⁵Ma ró magö a Jerusalén, c'ò mero ndamböcjimi 'ñe c'ò 'ñaja c'ò pje pjëzhi cja yo in menzumügueji a Israel, o xitscöji c'ü vi tsja na s'ò e Pablo. O dyötcüji c'ü ro mandagö ro mbö't'üji. ¹⁶Nuc'ua ró xipjigöji: “Iyö. Nutscöjme rí menzumüjme a Roma, dya rí cjamme a cjanu. Zö cjó c'ò ra ã mama bübü 'na nte c'ü o tsja na s'ò, pero dya xtá pö't'ügöjme. C'e nte c'ü ri mamaji o tsja na s'ò, pè's'i derecho ra pjendio ra mama cja o jmi c'ò va ã cusa o tsja na s'ò”, ró embe c'ò. ¹⁷Nuc'ua 'ma o ëji a 'ñeva, c'ü na ye nu pa, ró ma mimigö nu ja rí jün ngüenda. Cja rrü mandagö c'ua o siji e Pablo. ^{18,19}Mi pëzhgö 'na pje c'ò vi tsja c'e bëzo c'ò ma s'ò. Pero dya ga cjanu. Na ngue 'ma o böbü o ña c'ò mi cusa e Pablo, dya mamaji na cjuana pje pjëzhi c'ü na s'ò c'ü vi tsja. C'ü o mamaji, nguextjo c'ü ja ga cja ga ma't'üji Mizhocjimi, 'ñe c'ü nan'ño ga creo e Pablo. Mama e Pablo c'ü o ndü 'na bëzo c'ü mi chjü e Jesús, pero o tetjo na yeje. Anguezeji, dya neji a cjanu. ²⁰Dya mi pārã ja rva jünpügö ngüenda e Pablo. Na ngue, dya rí pārãgö ja ga cja o religión yo in menzumügueji a Israel. Nguec'ua ró önü e Pablo cjo mi ne ro sidyigö angueze a Jerusalén, je ro ma tjünpü ngüenda nu. ²¹Pero dya ne e Pablo je ro ma tjünpü ngüenda a Jerusalén; o xitscö ngueje e César Augusto c'ü ra jñünpü ngüenda. Nguec'ua ró manda sido ra mbörüji va, hasta 'ma cja ra sö rá täjä ra zidyji nu ja va bübü e César, eñe e Festo va xipji e Agripa.

²²O ndünrú c'ua e Agripa o xipji e Festo:

—Xo rí ne rá ärägö c'o mama c'e bëzo.

O ndünrú c'ua e Festo:

—Ra xörü rí dyärägue.

²³Nuc'ua c'ü na ye nu pa, o säjä c'ua e Agripa 'ñe e Berenice cja c'le cuarto nu ja mi jün ngüenda c'le gobernador. Mi jevi o bitu c'o me ma zö, y ma dyoji na puncjü c'o o dyoji. Xo säjä c'o bëzo c'o mi manda 'na mil o tropa. Xo säjä c'o pje mi pjëzhi cja c'le jñiñi a Cesarea. Nuc'ua e Festo o manda o ma siji e Pablo. ²⁴Cjanu o mama c'ua e Festo:

—Nu'tsc'e Agripa in reygue, 'ñetsc'eji in texeji in cārāji va. Bübü in jmigueji ne bëzo nu in ne rí dyärāji c'o mama, eñe.

O sido o ña e Festo o xipji e Agripa:

—Texe c'o in menzumügueji a Israel c'o cārā a Jerusalén, 'ñe c'o cārā va, o xitscöji c'ü o tsja na s'o ne bëzo. O mapjüji na jens'e va mamaji c'ü mi jyodü ro ndü. ²⁵Pero dya pje ró tö'tp'ü c'ü rví bö't'ü. Ne bëzo o xitscö ngueje e César c'ü mero manda a Roma ra jñünpü ngüenda. Nguec'ua ró mamagö c'ü rá manda ra zidyiji a manu. ²⁶Pero dya rí pārá ja rga cja. Na ngue 'ma rá penpe 'na carta e César c'ín jmgö, dya rí pārá pje rá jü'sc'ö, na ngue dya pje rí tö'tp'ügö c'o na s'o ne bëzo. Nguec'ua ró manda o siji cja in jmigueji in texeji rí dyärāji. Nu'tsc'e Agripa in reygue, ngue'tsc'e rí negö rí dyärägue, ngue c'ua rí mamague pje rá jü'sc'ö cja c'le carta. ²⁷Na ngue 'ma rá mandagö ra zidyiji ne bëzo cja e

César ra jñünpüji ngüenda, pero 'ma dya rá mama pje ni cusaji, dya ra jogü, eñe e Festo.

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

26 O mama c'ua e Agripa o xipji e Pablo:

—Sö rí ñague; rí da'c'ü sjëtsi.

Nuc'ua e Pablo o c'ua's'ä o dyë, cjanu o mbürü o ña o mama:

²—Nu'tsc'e Agripa in reygue. Yo ín menzumügöji me mamaji c'ü ró cja. Rí mäjö na ngue ngue'tsc'e rí dyätcä na jo c'o rá mangö. ³Na ngue in pārague na jo yo ín chjürügöji nutscöji rí menzumüji a Israel. Xo in pārague c'o partido c'o bübüzüji; dya 'natjo rgá cjiñiji. Nguec'ua me rí sögöji o jña. Nguec'ua rí xi'tsc'ö rí pëscö paciencia rí dyätcägö.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴'Texe yo ín menzumügöji pāráji ja ga cja rgá minc'ö ndeze 'ma cja mi ts'it'igö. Pāráji ja ma minc'ö cja ín jñiñigö 'ñe a Jerusalén. ⁵Ya mezhe pāráji c'ü rí bünc'ö cja c'le partido c'ü ni chjü fariseo. Nutscöjme rí cārājme cja c'le partido, xenda rí süpcöjme c'o ley que na ngue c'o cārā cja c'ü 'na partido. Yo ín menzumügöji pāráji. 'Ma ro ne ro xi'ts'iji, ro mamaji c'ü na cjuana yo rí mangö. ⁶Nudya in jüncü ngüenda; rí böbügö cja in jmigue na ngue rí creogö Mizhocjimi ra tsjapü ra te c'o ya ndü, ja c'o nzi va xipji c'o ín mboxatitagöji. ⁷C'o ín menzumügöji c'o tsja cja c'o doce estado, sido ma't'üji Mizhocjimi

na ngue te'beji c'e pa 'ma ra te c'o ya ndü. Nu'tsc'e Agripa in reygue, c'o in menzumügöji te'beji c'o rí te'begö, maco anguezeji mamaji ró cjagö c'o na s'o, embeji e Agripa.

⁸O sido o ña e Pablo o xipji texe c'o ma cãjã nu:

—¿Jenga dya in creoji c'ü sö Mizhocjimi ra tsjapü ra te c'o ya ndü?

Cómo Pablo antes perseguía a los cristianos

⁹O sido o ña e Pablo o xipji c'e rey:

—'Ma ot'ü mi nugö na ü c'o mi creo e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret, mi cjavü ra sufreji. Mi pëzhgö je ga cjanu ma ne Mizhocjimi. ¹⁰Ngue c'ü mi cjagö a Jerusalén. O dyacü sjëtsi c'o mero ndamböcjimi mi pant'agö a pjörü c'o o nte e Jesús, maco ma jo a jmi Mizhocjimi c'o. 'Ma mi jünpüji ngüenda, mi mangö c'ü mi jyodü ro ndüji. ¹¹'Ma mi tö'tügö cja nintsjimi c'o mi creo e Jesús, mi cjavü ra sufreji; xa'ma ro mamaji c'ü dya ma jo e Jesús. Me mi ünbugö na puncjü c'o. Nguec'ua 'ma mi c'ueñeji, 'ma mi pöji cja c'o jñiñi c'o tsja cja c'o nan'ño país, mi pa jodügöji nu.

Pablo cuenta otra vez su conversión

¹²'Nguec'ua 'na nu pa, ró magö a Damasco. Na ngue c'o mero ndamböcjimi ya vi dyacü sjëtsi ro jodügö c'o o nte e Jesús ro cjavüji ro sufreji ja c'o nzi ma negö. ¹³Nu'tsc'e rey, 'ma mi pagö cja 'ñiji, 'ma ya vi jñisiarü, ró jandagö 'nango ëjë a jens'e 'na jya's'ü c'ü o pjat'ü nu ja mi pagö

'ñe c'o mi pöcjöjme. Me mi juëns'i que na ngue e jyarü. ¹⁴Nguec'ua ró tögöjme a jömü nu c'o mi chägäjme. Nuc'ua ró ärägö c'ü mi ña c'e jña hebreo o xitscö: "Nu'tsc'e Saulo, ¿jenga in cjavü ra sufre c'o creozgö? Chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjavö rá sufre. In chjëntjui nza cja 'na nzhünü c'ü dya ne ra dyärä, c'ü me pjech'e c'e maza c'ü ni chjocüji; nguec'ua ga s'odü", enzgö. ¹⁵Ró tjünrügö c'ua ró mama: "Nu'tsc'e nin t'ecjañömmü, ¿cjo ngue'tsc'e?" ró embe. O ndünrü c'ua c'ín Jmugö o xitsi: "Nguetscö e Jesús. In cjavü ra sufre yo creozügö; chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjavö rá sufre. ¹⁶⁻¹⁸Böbü. Ya ró juan'c'ügö rí pëpquigö. Ngue c'o rvá cja'c'ü i jñandga. Nguec'ua rá täc'lä rí mague cja c'o dya in menzumügueji, rí ma xipjiji ja vi jñandga dya. Xo rí xipjiji c'o cja xe rá jí'tsc'ö 'ma rí jñandga. Nudya e Satanás c'ü dya jo, ya ngo'tp'ü o ndöji. Pero 'ma rí zopjügueji, ra xogü o ndöji, ra zi'ch'i o mü'büji o jya's'ü Mizhocjimi. Nguec'ua, dya cja ra nzhodüji cja bëxömmü; ra jyëziji c'o na s'o, dya cja ra dyätäji c'ü dya jo. Ra 'ñenche o mü'büji Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi ra perdonaoji anguezeji c'o na s'o c'o cjaji, ra tsjavüji o nte na ngue ri ejmezügö c'o. Bübü c'o in menzumügueji c'o ra jyodü pje ra tsja'c'ü; xo 'ñe c'o dya in menzumügueji. Pero rá emp'egö libre, dya pje ra tsja'c'üji", enzgö e Jesús. Ngue yo o mama e Pablo va xipji e Agripa.

Pablo obedece la visión

¹⁹O sido o ña e Pablo o mama:

—Nu'tsc'e Agripa in reygue, nu c'o o xitsigö e Jesús 'ma vi 'ñeje a jens'e c'e jya's'ü, ró ätä; ngue yo rí c'jagö. ²⁰Ot'ü ró zopjü c'o cārā a Damasco. Ró xipjiji mi jyodü ro jyziji c'o na s'o ro nzhogüji cja Mizhocjimi, cja rrü tsjaji c'o na jo'lo ngue c'ua ro jñetse c'ü o nzhogü o mü'büji. Xo ró zopjügö a cjanu c'o nte a Jerusalén 'ñe texe cja c'e estado de Judea. Xo ró magö nu ja cārā c'o dya ín menzumügöji, ró ma zopjügö anguezeji. ²¹Nguec'ua 'ma mi bübügö cja c'e templo, o zücügö c'o ín menzumügöji mi ne ro mbötcüji. ²²Pero dya mbötcüji. Na ngue o mböxcü Mizhocjimi. Nguec'ua xe rí bübüjtjo, rí böbügö cja in jmigueji. Rí zo'c'üji nu'tsc'eji pjë't's'iji na nojo, 'ñetsc'eji dya pje pjë't's'iji. C'ü rí xi'tsc'öji, ngue c'o o mama e Moisés 'ñe c'o profeta ro zädä. Dya rí mangö jña c'o nan'ño. ²³O mama e Moisés 'ñe c'o profeta, nu c'ü o mama Mizhocjimi ro ã 'ñevgueji libre mi jyodü ro sufre 'ñe ro ndü. Nuc'ua cja rrü te ro bübüjtjo na yeje, ngue c'ua ra zi'ch'i o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'bü yo menzumü a Israel 'ñe yo dya menzumü a Israel, eñe e Pablo.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴'Ma mi mama a cjanu e Pablo mi pjendiotsjé, 'nango mapjü c'ua na jens'e e Festo o mama:

—Nu'tsc'e Pablo in locogue, na ngue yo na puncjü yo in studiague.

²⁵O ndünrü c'ua e Pablo o xipji: —Nu'tsc'e Festo nin t'ecjanömi, dya rí locogö. Rí mangö c'o na cjuana. ²⁶Ne rey pärā texe yo rí

mangö. Nguec'ua dya rí sügö rí xipjigö texe yo. Rí pärägö, nujnu unü ngüenda texe yo o zädä, na ngue texe cja ín paísgöjme pärāji.

²⁷Nuc'ua e Pablo cjanu o zopjü c'ua e Agripa o xipji:

—Nu'tsc'e Agripa in reygue, ¿cjo in creogue c'ü na cjuana c'o o dyopjü c'o profeta? Rí pärägö in creogue.

²⁸O ndünrü c'ua e Agripa o mama:

—Pe in cijñi rá creogö e Jesús, na ngue yo ja nzitjo jña yo in mangue.

²⁹O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Zö ja nzitjo jña, zö na puncjü o jña, pero quera ri creogue e Jesús ja c'o nzi rgá creogö. Xo 'ñe texe yo ärä yo rí mangö ne pa dya. 'Ma rí creoji, xa'ma dya ra ngo'c'üji ja c'o nzi ga ngocöji, eñe.

³⁰O böbü c'ua c'e rey 'ñe c'e gobernador 'ñe e Berenice 'ñe c'o ma jü'ü nu. ³¹Cjanu o mbedyeji o ma ñatsjéji ja rvá tsjapüji e Pablo. O pötü va mamaji:

—C'e bëzo, dya pje cja c'o na s'o c'ü rguí ndü, ni ra dyo a pjörü, eñeji.

³²O mama c'ua e Agripa o xipji e Festo:

—C'e bëzo, 'ma dya ro dyö'tc'ü ra jñünpü ngüenda e César angueze, ro sö ri 'ñemegue libre, eñe.

Pablo es enviado a Roma

27 Nuc'ua e Festo cjanu o mama ro zidyiji e Pablo a Roma c'ü tsja a Italia, ro möji cja barco. E Festo o nzhö e Pablo cja 'na bëzo c'ü mi chjü e Julio c'ü mi manda cien tropa c'o mi xiji grupo Augusto. Xo nzhötüji e Julio

c'o 'ñaja nte c'o ma o'o a pjörü, xo ro zidyiji a Italia. Nutscö e Lucas xo ró möcjöjme. ²Ró tes'ejme cja 'na barco c'ü vi 'ñeje cja c'e jñiñi a Adramitio, c'ü ro zät'ä cja c'o jñiñi a Asia c'o järä squina cja mar. Cja rrü möjme c'ua. Xo ró möcjöjme 'na bëzo c'ü mi chjü e Aristarco c'ü mi menzumü a Tesalónica c'ü tsja cja c'e estado de Macedonia. ³C'ü na ye nu pa, ró sät'äjme a Sidón. Ma jonte e Julio o unü sjëtsi e Pablo o ma zengua c'o mi pärã nu. O ziji o xëdyi anguezeji, cjanu o oxüji cja o ngümüji. ⁴Nuc'ua 'ma ró pedeyjme a Sidón cja c'e barco, mi vü na zëzhi e ndajma, mi pjö's'ü c'e ndeje ma pjat'ü cja c'e barco. Na ngue e ndajma je mi 'ñeje nu ja ma möcjöjme. Nguec'ua 'ma ró cjogüjme cja c'e isla c'ü ni chjü a Chipre, ró cjogüjme cja c'e lado o jodyë nu ja mi tsjötü. ⁵Sido ró möjme cja c'e barco ró cjogüjme bëxtjo cja c'e estado de Cilicia 'ñe cja c'e estado de Panfilia. Ró sät'äjme a Mira c'ü tsja cja c'e estado de Licia.

⁶Ma mi cãrãjme a Mira, c'e bëzo c'ü mi manda cien tropa o jyodü 'na barco c'ü ro ma hasta a Italia. O chöt'ü c'ua 'na barco c'ü vi 'ñeje a Alejandría mi ma a Italia. Nuc'ua ró tes'ejme cja c'e barco. ⁷Ró nzhodüjme ja nzi pa cja c'e ndeje, pero jmanch'a ma möjme. O metscöjme, co trabajo ró cjogüjme a Gnido nu ja mi bëxtjo. E ndajma mi vü na zëzhi, dya mi sö ro möcjöjme derecho. Nguec'ua ró unüjme vuelta cja ín squierdajme, ró cjogüjme bëxtjo a Salmón cja c'e isla c'ü ni chjü a Creta. Cja rrü unüjme c'ua

vuelta cja ín jodyëgöjme, ngue c'ua ro cjogüjme a Creta cja c'e lado a sur nu ja mi tsjötü ts'ë. ⁸Mi trávajo, pero ró sät'äjme nu ja ni chjü Puertos Buenos c'ü bëxtjo cja c'e jñiñi c'ü ni chjü a Lasea.

⁹Ya vi metscöjme na puncjü o pa. Ya vi cjogü c'o pa c'o mi mbempje c'o menzumü a Israel. Ya vi zädä c'o pa c'o ma së 'ma mi bübü na puncjü o peligro ro nzhodüjme cja barco. Nguec'ua e Pablo o zopjü c'o mi pöcjöjme. ¹⁰O xipjiji:

—Nu'tsc'ëji nin t'ecjañömüji, rí mangö 'ma rá sidoji, 'na pje c'o rá cjaji. 'Na ra nguibi ne barco ra bëzhi texe yo tunü. Xo 'ñetscöji rá tñji, eñe.

¹¹C'e bëzo c'ü mi manda cien tropa, dya dyätä e Pablo; xenda dyätä c'ü mi ëdyi c'e barco 'ñe c'ü o cjaja c'e barco. O mamaji c'ü ro sidogöjme. ¹²Mi bübü ja nzi c'o mi ne ro nguejme c'e barco a Puertos Buenos. Pero xenda ma puncjü c'o dya ne. Na ngue a Puertos Buenos, dya nda ma jo'o ro böbü c'e barco c'o pa c'o ma së. Nguec'ua o mamaji c'ü ro pedeyjme a Puertos Buenos ro sidojme, xa'ma ro sö ro sät'äjme a Fenice c'ü ngue c'ü 'na puerto cja c'e isla a Creta. Nujnu, je ro mimijme c'o pa c'o ma së. Na ngue c'e puerto, dya cjogü e ndajme 'ma ni 'ñeje a noroeste 'ñe 'ma ni 'ñeje a suroeste.

La tempestad en el mar

¹³O pötü c'ua ja mi 'ñeje e ndajma. Dya cja mi 'ñeje nu ja ni nguibi e jyarü, ya je mi 'ñeje a sur. Dya cja mi vü na zëzhi. Nguec'ua c'ü mi ëdyi c'e barco 'ñe c'ü o cjaja, mi

pëzhivi c'ü ro sö ro sät'äjme na jo a Fenice. Nguec'ua o mandavi o ngüs'üji c'o t'ëzi c'o mi nza cja o gancho c'o mi pënch'i c'e barco para dya ro ndütü e ndajma ro ma. Ró möjme c'ua ró cjogüjme bëxtjo a Creta. ¹⁴Dya go mezhe c'ua go pötü na yeje e ndajma. 'Nango ë c'ua 'na trandajma c'ü vi 'ñeje a noreste cja c'e isla. ¹⁵Nguec'ua, dya cja sö xe ro möjme derecho ro cjogüjme lado cja c'e isla. Ró jëzijme c'ua c'e barco o ndütü e ndajma. ¹⁶O zät'ä cja 'na ts'i isla c'ü ni chjü a Claudia, ró cjogüjme cja c'e lado c'ü mi tsjötü. Cja rrü cjüs'üjme c'e ts'ibü c'ü mi cjüt'ü c'e barco, me mi trávajo ma cjüs'üjme. ¹⁷'Ma ró cjuarü ró cjüs'üjme c'e ts'ibü, nuc'ua c'o mi pëpji cja c'e barco, cjanu o tsjapüji o ndü c'o cable c'ü mi 'nünt'ü nu, ngue c'ua ro zëzhi c'e barco. Mi sÿji 'na mas ro ndütü e ndajma c'e barco ro zät'ä nu ja ni chjü a Sirte nu ja jäl'ä o 'ñöxömü nu ja dya nda ga jë e ndeje. Mi sÿji 'na ro 'huagü c'e barco 'ma ro zät'ä nu. Nguec'ua va sjö'büji c'e manta c'ü ma mbät'ä, ngue c'ua dya nda ro ndütü e ndajma. O jyëziji c'e barco, dya cja mi ëdyiji. ¹⁸C'ü na ye nu pa, sido mi pa c'e barco ma ndütü e ndajma. Nguec'ua o mboch'üji a ndeje c'o mi tunü c'e barco, ngue c'ua dya nda ro jyübü. ¹⁹C'ü na jñi nu pa, ró poch'üjme a ndeje texe c'o mi pë's'i c'e barco. ²⁰O mezhe na puncjü o pa, dya mi cji e jyarü ne ri ngue yo seje. Sido mi vü na zëzhi e ndajma. Nguec'ua ró mamajme pãrã cjo ro pedeyjme na jo; 'na ro tÿjme.

²¹Ya vi mezhe c'ü dya cja mi sijme o xëdyi. Nuc'ua e Pablo o

böbü c'ua a ndezgöjme, cjanu o mama:

—Nu'tsc'eji nin t'ecjañömüji, ró xi'tsc'öji c'ü dya ro pedeyji a Puertos Buenos cja c'e isla a Creta. 'Ma ri dyätcãji, xenda rvã jo 'ma; dya ro sufreji. ²²Pero nudya rí xi'tsc'öji, dya rí sÿgueji. Zö ra 'huagü ne barco, pero dya cjó ra ndüzgöji. ²³Rí xi'tsc'öji a cjanu, na ngue mi xömü o ëjë 'na o anxe Mizhocjimi cja ín jmigö o ë zocügö. Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e ngue c'ü rí ma't'ügö; ngue o ntezgö c'ü. ²⁴O xitsi c'e anxe: “Nu'tsc'e Pablo, dya rí sÿgue. Dya rí chÿgue, na ngue ni jyodü rí sät'ägue a Roma rí böbügue a jmi e César c'ü mero manda. Mizhocjimi o dyät'c'ä c'ü i dyötü, nguec'ua dya cjó ra ndü yo in pöcjeji cja ne barco”, enzgö. ²⁵Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya cja rí sÿgueji. Rí creogö Mizhocjimi c'ü ra zädã ja c'o nzi va xitsi c'ü o anxe. ²⁶Pero 'ma ra 'huagü ne barco, rá sogöji cja ndeje bëxtjo cja 'na ts'i isla rá pes'eji, ëñe e Pablo.

²⁷Ya vi mezhe ye nzo c'e barco ma ndütü e ndajma. Mi nzhodü cja c'e mar c'ü ni chjü Mar Adria. Ya vi xömü. Nuc'ua c'ü ndexömü, c'o mi pëpji cja c'e barco o mamaji:

—Cja c'ü ya rá sät'äjji cja 'na isla, ëñeji.

²⁸Cjanu o dyëdyiji ja nzi mi pë's'i c'ü ma jë c'e ndeje. Mi sö treinta y seis metro. Xe möji ts'ë, cjanu o dyëdyiji c'ua na yeje; ya mi sötjo veintisiete. ²⁹Me go zÿji c'ua, 'na ro sät'äjme nu ja mi quiji o ndojo. Nguec'ua o ma quiji c'o nziyo t'ëzi c'o mi nza cja o gancho c'o mi 'nünt'ü o tÿjüjmü, cjanu o mboch'üji

a ndeje cja o xütjü c'e barco ngue c'ua 'ma ro zät'ä a jömü, xa'ma ro gancha ro böbü c'e barco. Me mi mamaji quera ro jyans'ü. ³⁰Nuc'ua c'o mi pëpji cja barco, o mbürü o sjö'büji c'ua c'e ts'ibü cja c'e ndeje. C'o t'ëzi c'o mi bübü a xo'ñi c'e barco, mi cja'püji ro ndunüji na ts'ljē cja rrü mboch'üji, ngue c'ua dya nda ro 'ñömü c'e barco. Pero c'ü mi sjö'büji c'e ts'ibü, ngue c'ü mi ne ro c'ueñeji ro salvaji. ³¹Nuc'ua e Pablo cjanu o ma't'ü c'e bëzo c'ü mi manda cien tropa, 'ñe c'o o tropa, o xipjiji:

—Nujyo, ni jyodü, dya ra dagüji cja ne barco. 'Ma jiyö, rí chüji, dya rí salvaji, embeji c'o.

³²Nuc'ua c'o tropa cjanu o ma dyocüji c'o tjüjmü c'o mi sjö'büji c'e ts'ibü; o ndögü a ndeje.

³³Nuc'ua 'ma ya ma jya's'tü, e Pablo o xipji anguezeji ro ziji o xëdyi. O mama:

—Ya mezhe ye nzo c'ü dya in sigueji o xëdyi. ³⁴Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí sigueji dya o xëdyi ngue c'ua rí zëzhiji. Nguec'ua, dya rí chügueji ni pje rí tsjaji, eñe.

³⁵Nuc'ua 'ma o nguarü o mama yo jña, cjanu o jñü c'ua o tjömëch'i cjanu o unü 'na pöjö Mizhocjimi a jmi nza texeji. Cjanu o më'ch'i c'ua, cjanu o zi c'ua. ³⁶Anguezeji o mbürü o mäji c'ua, dya cja nda mi süji. Xo ziji c'ua o xëdyi. ³⁷Mi söjme ye ciento setenta y seis mi cäräjme cja c'e barco. ³⁸Ma o nguarü o ziji o xëdyi o nijmiji, cjanu o mboch'üji a ndeje c'o mape c'o mi quiji o ndëxü. O tsjaji a cjanu ngue c'ua dya nda ro jyübü c'e barco.

Se hunde el barco

³⁹Nuc'ua 'ma mü o jyas'ü na jo, ró jandajme c'e isla c'ü ya mi bëxtjo.

C'o mi pëpji cja c'e barco, dya mi pãrãji ja mi ngue. Pero o jñandaji c'ü ma jã'ä o 'ñöxömü cja squina c'e ndeje. O mamaji xa'ma ro sö ro zät'ä c'e barco cja c'e 'ñöxömü. ⁴⁰Nguec'ua o dyocüji c'o tjüjmü c'o mi 'nünt'ü c'o t'ëzi, ngue c'ua ro ma na yeje c'e barco. Y o xãpcãji c'e za'a c'ü mi dyëji. Xo ngüs'üji c'e manta c'ü ma mbät'ä, ngue c'ua o ndütü e ndajma. Nguec'ua c'e barco o mbürü o ma c'ua cja c'o 'ñöxömü c'o mi jã'ä a squina c'e ndeje. ⁴¹Pero o zät'ä c'e barco nu ja dya nda ma jē c'e ndeje nu ja mi sjöbü yeje 'ñinzhe c'o mi chjē nu. Nguec'ua o böbü c'ua c'e barco. A xo'ñi c'e barco o nguibi cja c'e 'ñöxömü, dya cja mi 'ñömü. Pero o xütjü c'e barco o 'huagü, na ngue c' o ndeje me mi pjö's'ü na zëzhi.

⁴²Nuc'ua c'o tropa cjanu o mamaji: —Na jo ixtá pö't'üji yo rvã siji yo ma o'o a pjörü. 'Ma jiyö, 'na ra dyömpüji cja ne ndeje ra c'ueñeji, eñe c'o tropa.

⁴³C'ü mi manda c'o tropa, dya ne'e c'ü ro mbö't'üji e Pablo. Nguec'ua dya jyëzi ro tsjaji ja c'o nzi ma mamaji. Cjanu o xitscöjme: —'Ma in pjëchi rí dyömpüji cja ndeje, rí dyat'üji cja ndeje rí dyömpüji rí sät'ãji cja squina ndeje. ⁴⁴Ma dya in pjëchi rí dyömpüji, rí pëñch'iji yo tabla yo ni ndunü e ndeje o yo pje nda ma za'a yo vi t'ät'ä ne barco. Ra ndüxc'üji ngue c'ua rí sät'ãji cja squina ndeje, enzgöjme.

Nguec'ua ró pesc'öjme cja ndeje rí texejme, dya cjö ndüzgöjme.

Pablo en la isla de Malta

28 'Ma ró pes'ejme cja c'e ndeje, ró pãrãjme c'e isla

mi chjü a Malta. ²C'o mi menzumü nu, ma jonteji. O recibidozujme na jo, o 'ñörüji 'na sivi ró pa't'ujme na ngue ya mi ëjë o dyebe, y ma së.

³E Pablo xo ma mbëchi 'na cjörü o za'a, cjanu o ma ngã's'ã cja c'e sivi. Nuc'ua 'ma mü o mbürü o pat'ü c'o za'a, 'nango mbedye c'ua 'na c'ijmi c'ü ma sate c'ü mi nza cja 'na pozü. O zapü o dyë e Pablo, o 'nünt'ü, dya ts'i vi c'ügü. ⁴C'o mi menzumü a Malta 'ma o jñandaji mi 'nünt'ütjo c'e c'ijmi, o pötü va mamaji c'ua:

—Ne bëzo, pe o pöt't'unte nu. Zö o mbes'e cja ndeje, dya ndü'ü, pero va ngöt'ü dya c'o o tsja na s'o, eñeji.

⁵Nuc'ua e Pablo o juancja o dyë; o c'ügü c'ua c'e c'ijmi o ndögü cja c'e sivi. Pero dya pje tsja e Pablo. ⁶C'o mi menzumü nu, mi te'beji c'ü ro pjänt'ä o ts'ingue e Pablo, o ro ndü. O mezhe mi te'beji pero dya pje tsja e Pablo. Nguec'ua, dya cja nguijñiji c'ü vi pöt't'unte e Pablo. Cjanu o mamaji e Pablo mi ngue 'naja c'o o ts'itaji c'o mi ma't'üji.

⁷C'ü mi manda cja c'e isla a Malta mi chjü e Publio. Mi tjë o juajma c'o mi bëxtjo nu ja ró pes'ejme cja c'e ndeje. E Publio ma jonte, o recibidozujme na jo. O dyacujme ja ró oxujme, xo dyacujme c'o ró sijme. O metscöjme jñi pa nu. ⁸C'ü nu tata e Publio, ma o'otjo cja ngama mi sö'dyë. Mi sö o pa'a 'ñeje mi unü posición. Nuc'ua e Pablo o ma'a nu ja ma o'o c'e tita. O 'ñe's'e o dyë, cjanu o dyötpü Mizhocjimi o jocü. ⁹Ma o jogü c'e tita, cjanu o ëjë c'ua c'o 'ñaja c'o mi cãrã cja c'e isla c'o mi sö'dyë. E Pablo xo jocü anguezeji. ¹⁰O dyacujme na puncjü o regalo. 'Ma o zädã c'e pa c'ü ro

tes'ejme cja barco ro möjme a Italia, xo dyacöjme texe c'o mi jyongöjme.

Pablo llega a Roma

¹¹O mezhe jñi zana rvã minc'öjme cja c'e isla. Nuc'ua ró tes'ejme cja 'na barco c'ü vi böbü a Malta c'o pa c'o ma së. C'e barco vi ' ñeje a Alejandría. A xo'ñi cja c'e barco, mi cuat'ü c'e ts'ita Cástor 'ñe c'e ts'ita Pólux. ¹²Ma ró sät'äjme a Siracusa, ró cjogujme cja c'e puerto o metscöjme jñi pa nu. ¹³Ma ró pedyejme a Siracusa, ró cjogujme bëxtjo cja squina c'e ndeje ró sät'äjme a Regio. C'ü na ye nu pa, o mbürü o vü e ndajma c'ü vi 'ñeje a sur. Nguec'ua c'ü na jñi nu pa, ró sät'äjme a Puteoli. ¹⁴Nujnu ró dagujme cja c'e barco. Ró töt'ujme nu ja mi cãrã o cjuarma c'o xo creo e Jesucristo. O mbitazujme ró mimijme co anguezeji. O mezhe 'na nzo ró mimijme nu. Nuc'ua 'ma ró pedyejme nu, ró möjme cja c'e 'ñiji c'ü ni ma a Roma. ¹⁵C'o cjuarma a Roma o mbãrãji c'ü ma möjme nu. Nguec'ua o mbedyeji nu, o ma ndüncujme. Bübü c'o ró chjögöjme cja c'e jñiñi c'ü ni chjü a Foro de Apio; 'ñaja c'o cja ró ma chjögöjme 'ma ró sät'äjme cja c'e jñiñi a Tres Tabernas. 'Ma o jñanda e Pablo c'o cjuarma, o unü 'na pøjö Mizhocjimi y me go mäjã o mü'bü. ¹⁶Ma ró sät'äjme a Roma, c'e bëzo c'ü mi manda c'o tropa, o zidyí c'ua c'o bëzo c'o vi siji cja c'e barco c'o ma o'o a pjörü a Cesarea, o zät'aji nu ja mi bübü c'ü mi mero mböppörü, ngue c'ua ro mbörüji c'o. Pero e Pablo, o jyëziji o mimi cja 'na ngumü aparte; 'natjo tropa c'ü o mbörü.

Pablo predica en Roma

¹⁷O mezhe c'ua jñi pa, e Pablo o zojnũji c'ua c'o menzumũ a Israel c'o mi manda cja c'o nintsjimi a Roma. 'Ma o jmurũji, cjanu o mama c'ua e Pablo o xipjiji:

—Nu'tsc'eji ín menzumũts'ũgõji, dya pje cjó ró cjavũ ne ri 'naja c'o ín menzumũgõji. Pero o zũcũji a Jerusalén o zinziji cja c'o manda nu, c'o menzumũ va a Roma, o pantcaji a pjõrũ. C'o ín menzumũgõji mamaji rí cjavũ c'ũ dya ni muvi yo tũjũrũ yo o zocũzũji c'o ín mboxatitaji, pero iyõ. ¹⁸C'o manda nu, c'o menzumũ va a Roma, o jñũncũji ngũenda pero dya pje chõtũcũji c'ũ rvĩ mbõtũcũji. Nguec'ua mi ne ro 'ñevgueji libre. ¹⁹Pero dya go ne a cjanu c'o ín menzumũgõji. Nguec'ua rvá õrũgõ sjẽtsi o sizgõji va a jmi e César. Dya ngue c'ũ rá cusagõ c'o ín menzumũji; ngue c'ũ ra jñũncũ ngũenda e César rá mama pje vi cusazũji anguezeji. ²⁰'Nũnt'ũtjo o cadena ín dyẽ, na ngue yo me na jo yo rí te'begõ. Maco xo te'be a cjanu c'o ín menzumũgõji. Ngue c'ũ rvá zon'c'ũji; ngue c'ua rá xi'tsc'õji ja ga cja c'o na jo c'o in te'beji, eñe.

²¹O ndũnrũ c'ua anguezeji o xipjiji e Pablo:

—Dya rí pãrãgõjme cjo i tsjague na s'o. Na ngue dya cjó penquejme o carta ndeze a Judea. Dya cjó xo va ëjẽ. C'ũ pje ra ë xitscõjme. ²²Rí ne rí zocũjme rí xitscõjme ja ga cja c'o in creogue. Na ngue rí pãrãjme, texe cja c'o jñiñi mamaji c'ũ dya ga jo o 'ñiji e Jesús.

²³Cjanu o mbãsp'ãji 'na pa c'ũ ro ñaji na yeje. 'Ma o zãdã c'e pa, o

ëji na puncjũji cja c'e ngumũ nu ja mi pjõrũji e Pablo. O mbũrũ o ña e Pablo c'ũ xõrũ; o bõbũ hasta c'ũ nzhã. O mbenbeji c'ũ mama c'o ley c'o o dyopjũ e Moisés, 'ñe c'o o dyopjũ c'o profeta; o xipjiji c'ũ ya vi zãdã c'o vi dyopjũji. O zopjũji a cjanu, ngue c'ua ro unũji ngũenda e Jesús ngueje c'ũ o 'ñeme Mizhocjimi ra manda, ngue c'ua ro 'ñench'e o mü'bũji c'ũ. ²⁴Bũbũ c'o o creo c'o mi mama e Pablo; bũbũ c'o dya creo. ²⁵Nguec'ua, dya mi 'natjo o pjeñe ma nguiñjiji. Nuc'ua 'ma ya ro mbedyeji, o mama c'ua e Pablo o xipjiji:

—O Espĩritu Mizhocjimi o xipji e Isaías c'ũ mi profeta o zopjũ c'o ín mboxatitagõji. Na cjuana c'e jña c'ũ o mama ja ma cja anguezeji. Dyãrãji c'ũ o mama. Na ngue je xo ga cjatsc'eji nu. O mama a cjava:

²⁶Mague cja yo nte, rí ma xipjiji c'ũ ra dyãrãji pero dya ra mbãrãji.

Ra jñandaji pero dya ra mbãrãji pje pjẽzhi.

²⁷Yo nte, ya tsot'ũ o mü'bũji. Na ngue 'ma ro xogũ o mü'bũji, xa'ma ro zo'o o mü'bũji ín jñagõ.

Y 'ma cjó c'o zopjũji, dya cja cjavũji ngũenda. Na ngue 'ma ro tsjavũji ngũenda, xa'ma ro dyãrãji ro mbãrãji pje ri pjẽzhi.

Ya tsot'ũ a nzhõji. Na ngue 'ma ro jñandaji, xa'ma ro mbãrãji, ro nzhogũ o mü'bũji.

Nuc'ua ro salvagõ yo, ro emeji libre cja c'o na s'o, embeji e Isaías.

²⁸O sido o ña e Pablo o mama:

—Dyãrãji na jo c'ũ rí xi'tsc'õji. Ngueje c'o dya ín menzumũgõji c'o ra xipjiji dya

o jña Mizhocjimi, ngue c'ua Mizhocjimi ra 'ñemeji libre cja c'o na s'o. Anguezeji ra dyäräji.

²⁹Ma o nguarü e Pablo o mama c'o jña, cjanu o mbedye c'ua c'o o menzumüji, me mi pötü ma zöji o jña.

³⁰O mezhe ye cjë va mimi e Pablo cja c'e ngümü. Mi cjöt'ü o

renta; nguec'ua mi sö ra recibido c'o mi pa zengua. ³¹Mi zopjü c'o nte mi xipjiji c'ü ro dyätäji Mizhocjimi, na ngue ngueje c'ü manda. Xo mi jíchiji ja ga cja e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. Dya cjó mi mi sũ pje ro xipji, y dya cjó mi c'a's'ü.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS ROMANOS

Pablo escribe a la iglesia de Roma

1 Nguetscö e Pablo. O mbëppjizü e Jesucristo. O 'ñembguegö Mizhocjimi rá ma nu c'ua ja ra ndäcjä rá ma, rá ma zopjü yo nte rá xipjiji nu jña angueze, nu me na jo.

²Nguejne jña nu ya vi mama Mizhocjimi cja o jña angueze. Ngue c'o profeta c'o o dyopjü c'e jña'a c'ü. ³Nu jña Mizhocjimi nu me na jo, mama ja cja c'ü nu T'i. O ëjë nza cja 'na nte cja ne xoñijöümü. Mi ngueje 'naja o mboxbëche e David. ⁴O Espiritu Mizhocjimi me na zëzhi, o tsjapü o nanga c'ü nu T'i 'ma ya vi ndü. A cjanu o 'mārā ngueje o T'i Mizhocjimi. Nujnu ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ⁵E Jesucristo o nugü na jo. O ndäcjä rá cja o bëpji angueze. Ngue c'ua ra 'ñejmeji, ra dyätäji angueze, yo nte yo cārā texe cja ne xoñijöümü. A cjanu ra mamaji me na jo, me na nojo e Jesucristo. ⁶Xo nzitjots'ügueji dya, xo o zon'c'üji e Jesucristo.

⁷Nuts'c'ejji ín cārāji a Roma, rí pen'c'ejji ne xiscömā, rí bö'tc'üji Cjimi. Me nets'ejji Mizhocjimi. O zon'c'ügueji o tsja'c'üji o nte

angueze. Mizhocjimi c'ü mi Tataji 'ñe e Jesucristo c'ü ín Jmuji me ra nuc'üji na jo, xo ra tsja'c'üji dya pje rí tsjijñiji.

Pablo quiere visitar Roma

⁸C'ü ot'ü rá xi'ts'ijji dya: texe cja ne xoñijöümü mamaji que ín ejmeji e Jesucristo. Nguec'ua rí nädä e Jesucristo rgá unü na pöjö ín Mizhocjimiji. ⁹Ngue Mizhocjimi c'ü rí pëpigö co texe ín mü'bü; rí mama yo na jo jña c'o mama ja cja c'ü nu T'i. Mizhocjimi pārā na jo, 'ma rí ötügö Mizhocjimi, dya rí jyombeñets'üji. ¹⁰Rí ötügö Mizhocjimi, 'ma ra ne angueze, rá magö rá ma zenguats'üji. Ya mezhe rí ne rá ma'a. ¹¹Rí ötügö angueze a cjanu, na ngueje me rí ne rá chjëji. Rí ne rá jí'ts'ijji c'ü ya xo o jítsi Mizhocjimi, c'ua ja cja angueze, ngue c'ua xo ra zëzhi in mü'büji. ¹²Nu c'ü rí mangö dya, rí ne rá bübü c'ua ja ín cārāji ngue c'ua ra mājā ín mü'bügö. Xo 'ñetsc'ejji xo ra mājā in mü'bügueji na ngueje nde 'natjo c'ü rí ejmeji rí texeji.

¹³Mi cjuarmats'ügöji. Rí negö rí pārāji, mi ne na puncjü ro ma'a. Pero hasta nudya dya be sö rá ma.

Rí ne rá ma ngue c'ua c'ü rí pèpi Mizhocjimi ra tsja'c'üji rí zèzhiji, c'ua ja xo nzi rvá cja'a 'ma mi nzhodügö cja yo dyaja jñiñi. ¹⁴Ni jyodü na puncjü rá zopjü c'o ña griego. Dya nguextjo yo, xo texe yo nde ña nandyo jña. Ni jyodü rá zopjü c'o pjèchi ra xörü 'ñe c'o dya pjèchi ra xörü. ¹⁵Nguec'ua me rí ne xo rá ma xi'ts'liji nu o jña e Cristo, nu'tsc'eji in cārāji a Roma.

El poder del evangelio

¹⁶Me rí mǎpǎgö ne jña nu mama ja cja e Cristo, na ngue me na jo. Yo nte 'ma ārāji ne jña, Mizhocjimi me pèpji na zèzhi ngue c'ua ra 'ñeme libre cja c'o na s'o texe c'o ra 'ñejme. Ot'ü ra dyärä c'o menzumü a Israel ra jogü o mü'büji. Nuc'ua xo ra dyärä c'o dyaja nte, xo ra jogü o mü'büji. ¹⁷Nu na jo jña jítsiji ja ga sö ra mama Mizhocjimi ya na jozüji dya a jmi angueze. C'ü ra mama Mizhocjimi na jozüji, ni jyodü rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Y sido rá ejmeji angueze. Je ga cjanu va t'opjü cja o jña Mizhocjimi: “Nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü angueze, nuc'ü, ra mama Mizhocjimi ya perdonao; dya tū nzhubü dya c'ü. Xo ra bübütjo c'ü, na ngueje ejme”, eñe.

La culpa de la humanidad

¹⁸Ya 'mārā na jo, Mizhocjimi a jens'e me ra tsjapü ra sufrido c'o dya sū angueze, c'o cja na s'o. Jo pǎrāji c'ü na cjuana c'ü ne Mizhocjimi ra tsjaji, pero cjaji c'o na s'o. ¹⁹Pǎrāji ja cja Mizhocjimi. Nguetsjè angueze o jíchiji. ²⁰Mizhocjimi me na zèzhi; dya sö

rá jandaji angueze. Pero ndeze 'ma o dyät'ä Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijö mü, yo nte pǎrāji bübü Mizhocjimi. Pǎrāji me na zèzhi angueze. Na ngueje unüji ngüenda texe yo o dyät'ä c'ü. Nguec'ua 'ma ra tjünpü nguarü c'o cja na s'o, dya ra sö ra mamaji c'ü dya mi pǎrāji ja ga cja Mizhocjimi. ²¹Zö xi mi pǎrāji Mizhocjimi, dya mi cjapüji ngüenda. Dya xo mi unüji na pöjö. O pjeñeji c'ü mi cjiññiji, dya pje mi muvi. A cjanu, mi nzhodüji cja bèxö mü; ya mi ojtjo jya's'ü cja o mü'büji. ²²Mi cjapüji me mi pǎrāji. Pero o zädä c'ü dya cja mi pǎrāji Mizhocjimi. ²³Dya cja ma't'üji Mizhocjimi c'ü me na nojo c'ü dya sö ra ndü'ü c'ü ra ojtjo. O mbürü o dyät'äji nu c'o ro ma't'üji. O dyät'äji o ts'ita, o ts'inana c'o jñetse nza cjazgöji rí nteji, maco rí tū'üji. Nde dyät'äji o ts'ita yo 'ñetse nza cja s'ü'ü. Nde o dyät'äji o ts'ita yo tū nziyo o ngua, y yo cjüt'ü o pjeme. Ngueje yo o ma't'üji yo nza cja 'ma ri ngueje Mizhocjimi.

²⁴Nguec'ua Mizhocjimi o jyèzi c'ua o tsjaji texe c'o na s'o c'o mi ne o mü'büji. Mi pötma tsjaji c'o na s'o c'o me 'na tseje. ²⁵Mizhocjimi o jyèzi o tsjaji a cjanu c'o na s'o, na ngue anguezeji ya vi jyèziji Mizhocjimi c'ü ixna cjuana c'ü o dyät'ä texe. Nujyo o dyät'ä Mizhocjimi nguejyo o ma't'üji yo. Mizhocjimi dya cja ma't'üji. Nguetjo angueze me na jo'o; me na nojo. Ni jyodü sido rá ma't'üji. Je rga cjanu.

²⁶Na ngue c'ü mi cjaji a cjanu, Mizhocjimi o jyèzi c'ua me xe ne'e o cuerpoji c'o me na s'o. C'o ndixü dya cja mi ne ro mimivi co o xiraji.

Mi obütsjëji c'o nu mirixüji. ²⁷Je xo ma cjatjonu c'o bëzo. Dya cja mi mimivi co o suji. Mi obütsjëji co c'o o mibëzoji. Me mi pötma neji o cuerpoji c'ü ro tsjaji c'o na s'o. Mi cjaji me 'na tseje. C'ü na s'o c'ü mi cjaji ngue c'ü je tsjapü me go sufrido o cuerpoji.

²⁸Dya cja mi ne ro mbārāji ja ga cja Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi o jyëziji c'ua ro nguijniji o pjeñeji c'o na s'o, c'ü dya cja ro sō ro tsjaji c'ü na jo. Me ma s'o mi cjaji c'o me 'na tseje. ²⁹Me mi cjaji c'o dya jo. C'o bëzo mi tsājāji ndixü; c'o ndixü mi tsājāji bëzo. C'o mi pēs'i c'o dyaja, mi nepeji. Y mi cjiñi na s'o o pjeñeji. Me mi pötma envidiaji c'o o minteji. Me mi pöt'üteji. 'Ma ra zōji jña'a, me ma s'o ma santeji. Me mi pjēchiji ra dyonpü o dyoji. Me mi nuji na ü c'o o minteji. Me mi pötma mbechpetsjëji c'o o dyoji. ³⁰Mi xosp'üji bëchjine c'o o minteji. Mizhocjimi ya me mi nuji na ü c'ü. Me na s'o jña ma ndünrüji. Me mi cjavüji na nojoji. Me mi cjavüji me na joji. Mi jodüji pje xe ro tsjaji c'ü xenda na s'o. C'o o tataji, dya cja mi ätäji.

³¹Dya cja xo mi cjiñiji c'ü na jo ngue c'ua ro tsjaji. Dya cja xo mi cumpleji c'ü mi mamaji. Dya cja xo mi s'iyaji o menzumüji. Dya cja xo mi perdonaoji c'o o minteji. Dya mi juentseji c'o o minteji ngue c'ua ro mbös'üji. ³²Je ma cjanu ma tsja c'o nte, y je xo ga cjanu ga tsja dya yo nte. Me cjaji c'o na s'o, zō pārāji mama Mizhocjimi ni jyodü ra ndü c'o. Dya xo nguextjo cjaji a cjanu, me xo mápāji c'o cja c'ua nzi ga tsja anguezeji.

Dios juzga conforme a la verdad

2 Nu'tsc'eji, zō cjó c'o ri
ngue'tsc'eji, dya rí tsjiñiji c'ü

dya in tüji nzhübü. Nu'tsc'eji me in so'büji yo in minteji. Pero nu c'o cja in minteji, xo in cjatjogueji. In mamaji c'ü dya jo c'o cjaji. Dya xo jo c'o in cjagueji. ²Rí pārāji me na jo'o c'ü cja Mizhocjimi. Me ra jñünpü ngüenda c'o cja'a c'o ya ró xi'ts'iji. Ra tsjapü ra sufridoji. ³Nu'tsc'eji me in so'büji c'o dyaja c'o me cja c'o na s'o. Nde 'na ma cjatzjots'üji in cjaji c'o na s'o. ¿Cjo in cjiñiji, dya xo ra jñün'c'ügueji ngüenda Mizhocjimi? ⁴Mizhocjimi me na jo, me pēscōji paciencia yo rí cjağōji. ¿Cjo in cjiñiji c'ü dya ra fastidiao? ¿Cjo dya in pārāji dya, me pēscōji paciencia ngue c'ua ra nzhogü in mü'büji? Pero in cjavüji c'ü dya ni muvi c'ü ni mbēscōji paciencia. ⁵Me na me in mü'büji. Dya in ne ra nzhogü in mü'büji. Me sido in cjagueji c'o na s'o c'o rguí sufridogüejí nu pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi, texe c'o ró cjaji. C'e pa'a c'ü, ra 'ñietse me na jo rgá jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. ⁶Ra tsjapü ra sufrido nu c'o cja na s'o. Nu c'o cja na jo, ra unüji c'ü na jo. ⁷Bübü c'o te'be Mizhocjimi ra tsjavüji ra jogüji c'ua ja xo nzi ga cja angueze na jo. Jodüji c'ü ra mama Mizhocjimi cjaji na jo. 'Ma dya ra tōgüji rgá tsjaji c'ü ne Mizhocjimi, angueze ra unüji 'ma c'ü ra bübütjōji, dya ra ndüji. ⁸Pero bübü c'o dya ne ra dyätä yo jña yo na cjuana; cjaji c'o netsjëji. C'ü je ätäji ngue c'ü na s'o c'ü cjaji. Mizhocjimi ra ünmbü c'o. Ra tsjavü ra sufridoji na ngueje cjaji c'ü na s'o. ⁹Mizhocjimi ra jñünpüji ngüenda ra tsjavü me ra sufrido texe c'o cja na s'o. Ra tjünpü ngüenda c'o

menzumü a Israel. Nuc'ua xo ra tjünpü nguenda c'o dyaja nte c'o dya menzumü a Israel. ¹⁰Nu c'o cja na jo, ra chöt'üji c'ü me na zö. Mizhocjimi ra xipjiji cjaji na jo. Xo ra chöt'üji c'ü ra söyaji. Nu c'o menzumü a Israel c'o o tsja na jo, ra chöt'ü c'o. Nuc'ua c'o dyaja nte xo ra chöt'ü c'o.

¹¹Na ngueje Mizhocjimi nde jyëztjo ga nu'u yo menzumü a Israel 'ñe texe yo dyaja nte. ¹²E Moisés o zopcüji o ley Mizhocjimi nu c'o menzumü a Israel. Dya o zopcüji c'o dya menzumü a Israel. Pero c'o dya menzumü a Israel 'ma ra tsjaji c'o na s'o, ra ndüji, zö dya ra jñünpüji nguenda Mizhocjimi c'ua ja nzi ga mama c'e ley. Nu c'o menzumü a Israel 'ma ra tsjaji c'o na s'o, Mizhocjimi ra jñünpüji nguenda cjo o tsjaji c'ü mama c'e ley, cjo jiyö. ¹³C'o na jo a jmi Mizhocjimi, dya ngue c'o pãrãtjo c'ü mama o ley angueze. Ngueje c'o cja'a c'ua ja nzi ga mama. ¹⁴Rí tsjijñiji dya, yo dya menzumü a Israel. Dya tjëji o ley Mizhocjimi. Pero bübü 'ma cjaji c'ü mama c'e ley na ngueje pãrãji a mbo o mü'büji c'ü na jo. Nu c'ü ni mbãrãji a cjanu, chjëntjui c'ü ri tjëji 'na ley. ¹⁵Nu c'o dya menzumü a Israel, 'ñetse c'ü pãrãji cja o mü'büji c'ü mama c'e ley. Na ngueje pãrãji cja o mü'büji 'ma cjaji na jo, y 'ma cjaji na s'o. Bübü 'ma cjiñiji: “¿Jenga ró cja na s'o?” Bübü 'ma mamaji: “Rí pãrã ró c jagö na jo”, eñeji. ¹⁶Ra zädä c'e pa, Mizhocjimi ra unü e Jesucristo ra jñünpü nguenda texe yo nte. Dya cjó pãtcãji ín mü'büji. Pero e Jesucristo pãtcãji ín mü'büji

c'ü. Ra jñüncüji nguenda nzi 'nazüji c'o ró cjaji. Ngue c'ü mama o jña e Cristo. Ngue c'o rí xipjigö yo nte.

La gente de Israel y la ley de Moisés

¹⁷Nu'tsc'ejí rí menzumügöji a Israel, in mangueji in pãrãji c'e ley c'ü o zocüzüji e Moisés. Me in cja pãtjseji na nojo in mangueji nguejtjozögöji o ntezgöji Mizhocjimi. ¹⁸In mangueji in pãrãgueji c'ü ne'e Mizhocjimi. In mamaji: “Rí pãrãgö c'ü na jo rá cja, na ngueje ró xötpü ne ley”, in eñeji. ¹⁹In junt'ü in mü'büji in pjëchiji rí jíchiji c'o dya be xogü o ndö. In mangueji in pãrãji rí xöpüji yo nzhontjo cja bëxömü, ngue c'ua ra bübü jya's'ü cja o mü'büji. ²⁰In cjiñigüejí me in pãrãji rí zopjütsjé yo dya pãrã. In mamaji me in pãrãji rí xöpüji yo cja xötpütjo. C'e ley c'ü in tjëgueji in mamaji je t'opjü c'ua c'ü, texe c'o ni jyodü rá pãrãji, 'ñe texe c'o na cjuana. ²¹Nu'tsc'ejí in xöpüji, ¿jenga dya in cjaji c'ua ja gui xöpüji? Nu'tsc'ejí in zopjüji yo nte in xipjiji dya pje ra pönüji, ¿jenga in pönügueji? ²²Nu'tsc'ejí in xipjiji yo bëzo c'ü dya ra tsãjãji ndixü, yo ndixü c'ü dya ra tsãjãji bëzo, ¿jenga in tsãjãgueji? Nu'tsc'ejí me in üji yo ts'ita yo tãgã cja nitsjimi, ¿jenga in pönüji nu ja na tãgã yo? ²³Nu'tsc'ejí me in cja pqueji c'ü me na nojots'üji na ngueje in tjëji o ley Mizhocjimi, ¿cjo dya in cjiñigüejí in bëchpiji o tseje Mizhocjimi na ngueje dya in cja gueji c'o mama c'e ley? ²⁴Je xo ga cjatjonu, ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “Nu yo dya menzumü a Israel sadüji Mizhocjimi na ngueje c'o menzumü a Israel cjaji c'o na s'o”, eñe.

²⁵Nutscöji rí menzumüji a Israel rí meyaji ín cuerpoji ngue c'ua ra 'mārā o ntezüji Mizhocjimi. Ngue c'ü rí mangöji rí circuncidaoji. C'ü ni jmeya in cuerpogueji, ni muvi, 'ma rí tsjaji c'ua ja nzi ga mama o ley Mizhocjimi. Pero 'ma dya rí tsjaji c'ü mama c'e ley, Mizhocjimi jantc'aji nza cja 'ma dya ri jmeya in cuerpoji. ²⁶Nu c'o dya jmeya o cuerpo, 'ma ra tsjaji na jo c'ua ja nzi ga mama c'e ley, Mizhocjimi nutjoji nza cja c'ü rví jmeya o cuerpoji. ²⁷Nu c'o ra nguejme c'ua ja va jmus'ü, c'ü dya ra jmeya o cuerpoji, 'ma ra tsjaji c'ü mama c'e ley, jizhiji c'ü dya ga jotsc'ejji nutsc'ejji, dya ín cjaji c'ua ja ga mama c'e ley. Jizhiji c'ü dya jotsc'ejji, zö ín pārāji c'e ley y zö ya xo jmeya in cuerpoji. ²⁸Dya ga cjuana ngue o nte Mizhocjimi nu c'ü a xes'etjo mama ngue o nte Mizhocjimi. Dya xo ga cjuana ngue o t'i Mizhocjimi nu c'ü jmeya o cuerpo pero dya ejme Mizhocjimi. ²⁹Nu c'ü na cjuana ngue o nte Mizhocjimi, ya o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Ngue o Espiritu Mizhocjimi c'ü pötpü o mü'bü. Zö rá cjaji c'ü mama o ley Mizhocjimi, pero dya ngue c'ü rguí pötcü ín mü'büji. Nu c'ü na cjuana ngue o nte Mizhocjimi, Mizhocjimi ra mama na jo'o c'ü, zö dya ra mama yo nte na jo'o c'ü.

3 Yo menzumü a Israel, ¿pje pè's'iji 'ma, c'ü dya pè's'i yo dyaja nte? ¿Pje ni muvi c'ü ni jmeya o cuerpoji? ²Ni muvi na puncjü. C'ü xenda ni muvi c'ü pè's'i yo menzumü a Israel, ngueje nu jña Mizhocjimi nu o unüji ra dyätäji. ³Pero c'o menzumü a Israel cärä

c'o dya ätä o jña Mizhocjimi. Na ngueje c'ü dya ejmeji, ¿pje ín cjiññiji, cjo ín cjincjeji c'ü dya ra cumple Mizhocjimi c'ü o mama ra tsja? Iyö. ⁴Mizhocjimi tiene que ra cumple texe nu c'o o mama. Exna cjuana Mizhocjimi cja'a c'ü mama, zö ra mama texe yo nte c'o dya cjuana. Je t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, na cjuana nu c'ü ín mama.

'Ma ra unüji ngüenda ja cja c'ü ín cjague, ra mbārāji ín cjague na jo, eñe.

⁵'Ma cjó c'o cja na s'o, rí mamaji c'ü dya ätä Mizhocjimi. A cjanu, ixi jñetse c'ü me na jo Mizhocjimi. Maco jñetse c'ü me na jo Mizhocjimi 'ma rí cjaji c'o na s'o, ¿jenga ra castigaozüji Mizhocjimi? Dya rí mangö a cjanu; c'ü rí mangö, ngue c'ü cjiññi yo nte ga cjanu. ⁶Pero dya cjuana c'ü cjiññiji. Na ngue 'ma dya ro castigao Mizhocjimi, ¿ja rvá sö ro jñünpü ngüenda yo cja na s'o?

⁷Bübü c'o mama a cjava: "Ma rí mamajme o bëchjine, rí cjaþüjme xenda ra 'ñetse c'ü na cjuana Mizhocjimi, 'ñe c'ü me na jo'o c'ü. Nguec'ua, ¿jenga ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi ra mama c'ü rí tñji ín nzhubüji?", eñeji. ⁸Mamaji: "¿Cjo dya ra jogü rá cjaji c'o na s'o, ngue c'ua ra 'ñetse na jonte Mizhocjimi?" Bübü nte c'o mama rí mangö a cjanu. Dya cjuana c'ü mamaji. Mizhocjimi ra tsjaþü ra sufridoji, na ngue na s'o c'ü mamaji.

Todos somos culpables

⁹¿Pje rá mangö 'ma? Rí menzumüji a Israel, ¿cjo xenda na

jozüji que na ngueje yo dyaja nte? Jiyö. Ya ró jí'ts'iji c'ü nde tjünt'ü a xütjü nzhübü texe yo nte. Nutscöji rí menzumüji a Israel, xo nzitjo yo dyaja nte nde rí cjaji c'o na s'o. ¹⁰ Je xo ga cjatjonu, c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava:

Dya cjó búbü c'ü rrã jo, ne rí 'naja.

¹¹ Dya cjó pãrã ja ga cja Mizhocjimi. Dya cjó jodü Mizhocjimi.

¹² Ya xögüji cja Mizhocjimi, nza texeji. Ya s'odüji.

Dya cjó búbü c'ü ri cja'a na jo, ne rí 'naja.

¹³ Me na s'o jña c'o mamaji. Onpüji yo nte 'ma ñaji. Me xosp'üji bëchjine.

¹⁴ Pedye a neji c'ü me santeji. Me söji jña'a.

¹⁵ Me ts'iquëtjo c'ü jodüji mbo ra tsja dyëji. Mbö't'ütejü.

¹⁶ Me s'odüji texe. Nu ja sät'äji me cjavüji ra sufrido c'o cãrã nu.

¹⁷ Dya pãrãji ja rgã mimiji na jo, c'ü dya ra chüji.

¹⁸ Dya pje süji Mizhocjimi. Je ga cjanu ga mama cja o jña Mizhocjimi.

¹⁹ Rí pãrãgöji c'ü mama o ley Mizhocjimi je sjitscöji, nutscöji rí menzumüji a Israel, na ngueje rí tjëji c'e ley. Nguец'ua ixi 'ñetse c'ü dya nguextjo c'o dya menzumü a Israel c'o na s'o a jmi Mizhocjimi; xo 'ñezgöji rí menzumüji a Israel xo rí tütü in nzhübüji. Dya sö rá mamaji c'ü na jozgöji. ²⁰ A jmi Mizhocjimi dya cjó búbü c'ü dya tũ o nzhübü, zö jodü ra tsja c'ü mama c'e ley. Na ngue c'e ley, ngue c'ü xitscöji c'ü nde rí tütü in nzhübüji.

La salvación es por medio de la fe

²¹ Nudya o tsjacüji rá pãrãji ja rgã sö Mizhocjimi ra mama na jozüji dya. Ngue c'ü rí ench'e in mü'büji e Cristo, dya ngue c'ü rí cjaji c'o mama c'e ley. Ya xo mama a cjanu cja yo vi t'opjü mi jinguã, yo xiji ley 'ñe profeta. ²² Zö cjó c'o ri ngueje, nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra mama ya na jo dya c'ü. Yo menzumü a Israel'ñe yo dyaja nte nde 'na ma cjatjoji. ²³ Na ngueje texe yo nte cjaji c'o na s'o. Dya cjaji c'ü ne Mizhocjimi c'ü ra tsjaji. ²⁴ Na jonte Mizhocjimi. Dacütjoji c'ü dya ró tøjöji. Mizhocjimi mama c'ü dya rí tütü nzhübü na ngueje e Jesucristo o ndü va ngötcüji in nzhübüji. ²⁵ Mi jinguã, Mizhocjimi mi pësp'i na puncjü paciencia c'o mi cja na s'o. Nguец'ua cãrã c'o mi mama c'ü dya mi cjavü ngüenda Mizhocjimi zö mi cja na s'o c'o nte. Pero nudya, ya jítscöji Mizhocjimi c'ü ra castigao c'o cja na s'o. Na ngue Mizhocjimi o ndütü e Jesucristo c'o in nzhübügöji, o pjödü o cji va ngötcüji c'o. Nguец'ua, 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra perdonao o nzhübüji. ²⁶ Mizhocjimi jítscöji dya c'ü ra castigao c'o cja na s'o. Na ngueje ya o ndü e Jesucristo, o ngötcüji in nzhübüji. Pero nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra mama c'ü ya perdonao; dya tũ o nzhübü dya c'ü.

²⁷ Nguец'ua, dya sö rá cjavütsjëji na nojo. ¿Cjo pje ro sö ro cjaji c'ü ro cjöt'ütsjëji in nzhübüji? Jiyö. Dya sö ro cjaji texe c'ü mama o ley Mizhocjimi. Pero 'ma ró ench'e in

mü'büji e Jesucristo c'ü o ngötcüji ín nzhubüji, o mama Mizhocjimi c'ü na jozgöji dya a jmi. ²⁸Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo, nu'ma, ngue 'ma ra mama Mizhocjimi c'ü dya rí tū dya ín nzhubüji. Dya ngue c'ü ri cjaji c'ü mama o ley.

²⁹Nutscöji rí menzumüji a Israel, ¿cjo nguetjözüji s'iyazgöji Mizhocjimi? ¿Cjo nguextjo ín Mizhocjimigöji? ¿Cjo dya xo ngue o Mizhocjimi yo dyaja nte? Xo nde texe yo dya menzumü a Israel xo ngueje o Mizhocjimiji. ³⁰Natjo Mizhocjimi bübü. Nu c'o menzumü a Israel, Mizhocjimi ra mama c'ü dya tū nzhubü dya c'o, 'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Xo 'ñeje c'o dyaja nte, Mizhocjimi xo ra mama c'ü dya tū nzhubü dya c'o, 'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. ³¹¿Cjo dya pje ni muvi c'ua c'ü o ley Mizhocjimi? Ni muvi c'e ley. Pero 'ma rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo, nu'ma, ngue 'ma na cjuana rí cjpüji ni muvi c'e ley.

El ejemplo de Abraham

4 Nu e Abraham c'ü ín mboxtitaji, nutscöji rí menzumüji a Israel, ¿pje rá mamaji dya c'ü? ²'Ma ro mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tū nzhubü e Abraham na ngue c'ü pje vi tsja c'o na jo; nuc'ua e Abraham ro sö ro tsjapütsjé na nojo 'ma. Pero dya ngue c'ü ni tsja 'na nte c'o na jo, c'ü rgú jogü a jmi Mizhocjimi. ³Nu yo o jña Mizhocjimi yo ya t'opjü mama a cjava: “E Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi; o creo c'ü ro

tsja c'ua ja nzi va mama. Nguec'ua va mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tū nzhubü e Abraham.” ⁴'Naja nte c'ü pöpji, tōjō c'ü ts'ōt't'ü; dya ch'unütjo. Pero dya cjo sö ra ndōjō c'ü unü Mizhocjimi. Mizhocjimi dacütjoji. ⁵Ngue Mizhocjimi c'ü perdonao yo tū nzhubü. Ra mama Mizhocjimi c'ü dya ri tū nzhubü nu c'ü ra 'ñench'e angueze cja o mü'bü. Dya ngue c'ü cjo't't'ü c'ü cja'a c'e nte. Mizhocjimi unütjo c'ü rgú jogü a jmi. ⁶Je xo ga cjatjonu va mama e David, c'ü me ra mājā 'na nte 'ma ra mama Mizhocjimi c'ü dya tū nzhubü dya c'ü. Dya ngue c'ü pje vi tsja c'o na jo c'e nte c'ü ro mama a cjanu Mizhocjimi. ⁷O mama e David:

Me ra mājā 'na nte, 'ma ra perdonao Mizhocjimi o nzhubü y dya ra castigao.

⁸Me ra mājā 'na nte 'ma ya ra mama Mizhocjimi c'ü dya ri tū o nzhubü.

⁹Rá önnce'üji 'na t'önü dya. ¿Cjo nguetjo c'o menzumü a Israel c'o jmeya o cuerpoji c'o ra mājā a cjanu, maxque xo ra mājā c'o dyaja nte c'o dya jmeya o cuerpoji? Xo ra mājā c'o. Tsjiññji e Abraham c'ü mi menzumü a Israel. O 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguec'ua o mama c'ua Mizhocjimi c'ü dya cja mi tū nzhubü e Abraham. ¹⁰'Ma o mama a cjanu Mizhocjimi, ¿cjo ya vi jmeya o cuerpo e Abraham, cjo jiyö? Jiyö. Dya be mi jmeya o cuerpo 'ma c'ü. ¹¹Pero ya vi 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi; nguec'ua o mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tū nzhubü e Abraham. O jmeya o cuerpo c'ü rví jizhi

ya vi mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tū nzhubü c'ü. Nguec'ua e Abraham ngue o mboxtita texe c'o ench'e o mü'bü Mizhocjimi zö menzumüji a Israel, zö jiyö. Zö dya jmeya o cuerpo yo dya menzumü a Israel, pero 'ma ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi, ra tsjapüji o mboxbêche 'ma e Abraham. Na ngueje ejmeji c'ua ja nzi xo va 'ñejme e Abraham. Y ra mama Mizhocjimi c'ü ya perdonaoji; dya ri tūji nzhubü. ¹²Xo 'ñetjo yo menzumü a Israel yo ya jmeya o cuerpoji, 'ma ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham 'ma dya be mi jmeya o cuerpo, nu'ma, xo ra tsjapüji o mboxbêche 'ma angueze.

**La promesa es cumplida
por medio de la fe**

¹³Mizhocjimi o xipji e Abraham: “Rá da'c'ö ne xoñijöümü c'ü rí tsjapü in tsjacje, cja na 'ñe c'o in mboxbêche, xo ra tsjapüji o c'ajaji.” O xipji a cjanu na ngueje e Abraham vi 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, nguec'ua o mama c'ua Mizhocjimi c'ü dya cja mi tū nzhubü e Abraham. Dya mi ngue c'ü vi tsja c'o mama c'e ley. ¹⁴Ma ri ngue c'o cja c'ü mama c'e ley ro ch'unü ne xoñijöümü, dya rví muvi 'ma c'ü rgá ench'eji ín mü'büji Mizhocjimi. A cjanu, dya xo ro cumple Mizhocjimi c'ü mi mama. ¹⁵Nu 'ma bübü ley, 'ma dya rí c'ajaji c'ü mama c'e ley, Mizhocjimi ünngüji. Ra tsjacüji rá sufridoji na ngue c'ü rí c'ajaji. Pero nu ja ojtjo ley, dya cjó yödü ley.

¹⁶O sjipji e Abraham ro ch'unü ne xoñijöümü. Xo 'ñe texe c'o o

mboxbêche, xo ro ch'unüji. O mama Mizhocjimi ro zädä a cjanu, nu 'ma ro 'ñench'eji o mü'büji angueze, y dya ro jyodütsjëji ja rvá ndöjöji ne xoñijöümü. Nguetsjëje Mizhocjimi ro unütjo. Nguec'ua na cjuana ro tsjapü o tsjaja texe c'o o mboxbêche e Abraham c'o cja ro ngärä. Dya nguextjo c'o o t'i e Abraham c'o tjë c'e ley ro ch'unü. Xo ro ch'unü nu c'o dya tjë c'e ley pero ench'eji o mü'büji Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham. Mizhocjimi o jñanda e Abraham nza cja 'ma ri ngueje ín mboxtitagöji texezüji rí ejmeji Mizhocjimi. ¹⁷Nguec'ua je t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'e jña c'ü vi sjipji e Abraham. Mizhocjimi o xipji a cjava: “Ró juan'c'ü rí tsja mboxtita me na puncjü jñiñi texe cja ne xoñijöümü”, eñe. O mama a cjanu na ngueje e Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. E Abraham o 'ñejme c'ü mi sö Mizhocjimi ro tsjapü ro zëzhi na yeje 'na nte, zö ya ri pale, c'ü dya ro mezhe ro ndü. Xo o jñunt'ü o mü'bü c'ü mi sö Mizhocjimi ro zojnü c'o cja ro jmus'ü nza cja 'ma ya ri cäräji.

¹⁸E Abraham 'ma ya vi cjogü yo cjë 'ma ro 'ñeje t'i, xe mi te'betjo Mizhocjimi ro unü 'na t'i'i. Mi ejme Mizhocjimi ro cumple c'ü vi mama. Mi ejme ro tsja mboxtita e Abraham na puncjü jñiñi cja ne xoñijöümü. Mizhocjimi ya vi xipji a cjava: “Je rga cjanu c'ü rrä puncjü c'o in mboxbêche; rrä puncjüji nza cja yo seje a jens'e”, eñe. ¹⁹E Abraham dya tögü c'ü ro jyëzi Mizhocjimi; o 'ñejme cja o mü'bü Mizhocjimi ro cumple c'ü vi mama.

Mi pārā c'ü ya mi tita angueze. Ya mi ngue ro sötü 'na ciento cj'ë. Xo mi pārā ya vi cjogü c'ü ro muxt'i e Sara c'ü nu su'u. ²⁰Pero sido mi junt'ü o mü'bü c'ü na cjuana c'ü vi mama Mizhocjimi. Me co zëzhi na puncjü. O 'ñejme Mizhocjimi ro cumple c'ü vi mama. O mama me na nojo Mizhocjimi. ²¹E Abraham ya vi jñunt'ü o mü'bü c'ü dya s'ëzhi ro tsja Mizhocjimi nu c'ü vi mama. ²²E Abraham o 'ñejme c'ü ro tsja c'ü vi mama. Nguец'ua Mizhocjimi o mama c'ü dya cja mi tū nzhübü e Abraham.

²³Nu c'o jña c'o ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi mama a cjava: “O mama Mizhocjimi, e Abraham dya cja mi tū nzhübü na ngueje o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi.” Pero dya nguextjo e Abraham, ²⁴xo 'ñezgöji ra mama Mizhocjimi c'ü dya rí tūji nzhübü 'ma rá ench'ejí ín mü'büji Mizhocjimi. Ngue Mizhocjimi c'ü o xos'u e Jesucristo 'ma ya vi ndü. E Jesucristo ngue c'ü ín Jmugöji c'ü. ²⁵Mizhocjimi o ndäjä e Jesucristo o ã ndü. A cjanu o ngötcöji c'o ín nzhübüji. Nuc'ua o te'etjo na yeje 'ma ya vi bö't'ü; nguец'ua ya mama Mizhocjimi c'ü dya rí tūji dya nzhübü.

El resultado de ser declarados sin culpa

5 Mizhocjimi mama c'ü dya rí tūji nzhübü dya, na ngueje ya ró ench'ejí ín mü'büji e Jesucristo. Ya xo rí pötü rgá nuji dya Mizhocjimi, na ngue c'ü o tsja'a e Jesucristo c'ü ngueje ín Jmuji. ²Ya sò rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü nugüji na jo dya, na

ngueje c'ü o tsja e Jesucristo. Me na zö Mizhocjimi. Me rí mäjäji rgá te'beji angueze; c'ua ja nzi ga cja na zö angueze, je xo rga cjazgöji nu. ³C'ü ra tsjacüji c'ua nzi ga cja angueze, dya nguextjo c'ü rgá mäjöji c'ü. Xo rí mäjäji 'ma pje rí sufridoji. 'Ma rí sufridoji ngue 'ma rí zëzhiji, dya tögü ín mü'büji. ⁴'Ma rí zëzhiji, rí cjai c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nguец'ua rí te'beji Mizhocjimi ra tsjacüji c'ua nzi ga cja angueze. ⁵Rí pāräji na cjuana ra zädä. Rí pāräji na ngueje me si'ch'i ín mü'bügöji c'ü s'iyazügöji Mizhocjimi. O Espiritu Mizhocjimi c'ü o ch'acüji ra bübü cja ín mü'büji, ngue c'ü cjacüji rá pāräji me s'iyazüji Mizhocjimi.

⁶Me ma s'ozgöji. Dya sò pje ro cja göji c'ü ro jocüzëgöji. Pero o säjä c'e pa o ndü e Cristo c'ü rva tügöji. ⁷Casi dya cjó bübü c'ü me ri ne o minte ngue c'ua ro pätpä c'ü rví ndü nu minte. 'Na ri bübü c'o ro zëchi o mü'bü c'ü ro pätpä c'ü rví ndü 'na c'ü na jonte. ⁸Pero ngueje 'ma rmí tūji ín nzhübüji, e Cristo o ã ndü c'ü rva tügöji. Je a cjanu, rí pāräji Mizhocjimi me s'iyazüji. ⁹Nudya, ya mama Mizhocjimi c'ü dya rí tūji dya nzhübü na ngueje o ã pjödü o cji e Jesucristo o böbü a nde. Nguец'ua rí pāräji c'ü dya ra ünngüji Mizhocjimi nu pa c'ü ra jñüncüji ngüenda yo rí cjai. ¹⁰O ã ndü e Jesucristo 'ma mi ünngüji Mizhocjimi. Nguец'ua ya rí joji dya Mizhocjimi. Nguец'ua rí pāräji sido böbü a ndezügöji; dacüji c'ü sido rá bübütojji. ¹¹Dya nguextjo rí mäjäji na ngueje rá bübütojji. Exi ngue dya, rí mäjäji Mizhocjimi na

ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmuji o tsjacüji rá pötca nuji Mizhocjimi. Mizhocjimi dya ünngüji dya, na ngueje e Jesucristo o ngötcüji ín nzhubüji.

Adán y Cristo

¹²Nu c'ü e Adán c'ü ot'ü nte o tsja c'ü na s'o. Nguec'ua je va te c'ua e nzhubü cja ne xoñijömü. Je a cjanu va mbürü c'ü rí tñji. Nguec'ua dya, nde rí tñji, na ngueje nde rí cjaji c'o na s'o. ¹³Ma dya be mi ch'unü c'ü o ley Mizhocjimi, ya mi cjaji c'o na s'o cja ne xoñijömü. Pero 'ma dya bübü ley, dya tjünpüji nguenda cjo tñji, cjo dya tñji nzhubü. ¹⁴Pero o ndü texe c'o nte zö dya be mi ch'unüji c'e ley. O ndüji texeji ndeze e Adán hasta e Moisés c'ü o dyopjü c'e ley. O ndüji zö dya o tsjaji mismo c'e nzhubü c'ü vi tsja e Adán. E Adán c'ü ot'ü bëzo, dya mi chjëntjui c'e bëzo c'ü mi te'beji cja ro ëjẽ. Ngueje e Jesucristo.

¹⁵E Adán o dyacöji c'ü na s 'o; e Jesucristo o dyacöji c'ü na jo. Nde rí tñji rí texeji, na ngueje o tsja c'o na s'o 'naja nte c'ü ngueje e Adán. Je xo ga cjatjonu, Mizhocjimi nu'u na jo dya na puncjü nte, unüji c'ü rguí bübütjaji, na ngueje c'ü o tsja na jo 'naja nte, c'ü ngueje e Jesucristo. ¹⁶E Adán mi 'natjo bëzo. 'Ma o tsja 'natjo nzhubü, ndeze nu'ma, texe yo nte cjaji c'o na s'o. Nguec'ua va mama Mizhocjimi, texe yo nte tñji nzhubü. Na puncjü nzhubü c'o o tsja yo nte. E Jesucristo o ngö'tp'ü o nzhubü texeji. A cjanu Mizhocjimi só ra mama c'ü dya tñji dya o nzhubüji. ¹⁷Na ngueje o tsja c'ü na s'o 'natjo bëzo, texe yo nte tñji. C'ü

'naja bëzo c'ü ngueje e Jesucristo o ngö't'ü texe yo nzhubü. Nguec'ua nu c'o ench'e o mü'bü angueze, ra mama Mizhocjimi c'ü dya tñji nzhubü. Nguec'ua ra 'natjoji co angueze rgá bübütjaji.

¹⁸'Natjo nzhubü c'ü o tsja 'naja nte, c'ü ngueje e Adán. O mama c'ua Mizhocjimi rí tñji nzhubü rí texeji. Je xo va cjatjonu, na ngue c'ü vi tsja na jo 'natjo nte c'ü ngueje e Jesucristo, ra mama Mizhocjimi c'ü dya rí tñji nzhubü y rá bübütjaji. ¹⁹Na ngueje c'ü dya dyätä Mizhocjimi 'naja nte c'ü ngueje e Adán, ndeze nu'ma, rí tñji nzhubü rí texeji. 'Naja nte, c'ü ngueje e Jesucristo o dyätä Mizhocjimi. A cjanu, na puncjü nte c'o ra mama Mizhocjimi c'ü dya ri tñji o nzhubüji.

²⁰Mizhocjimi o dyacöji c'ü o ley ngue c'ua ro pãrãji mi tñji na puncjü nzhubü. Zö mi tñji na puncjü nzhubü, me co juentsqueji Mizhocjimi. ²¹A cjanu, c'o ín nzhubüji mi pötcöji. Pero me co juentscöji Mizhocjimi. O ndäjä e Jesucristo o ë ndü por nutscöji. Nguec'ua na jozgöji dya a jmi Mizhocjimi, y angueze dacüji c'ü rgá bübütjaji.

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

6 ¿Pje rá mamaji 'ma? ¿Cjo sido rá cjaji c'o na s'o ngue c'ua xenda ra juentsqueji Mizhocjimi? ²Jiyö. Ya ró tñji. Ya 'ñevgueji libre cja c'o na s'o; nguec'ua dya cja rá cjaji c'o. ³¿Cjo dya ín pãrãji, nutscöji rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo, 'ma ró jiji ró 'natjoji co e Cristo? Ne ra mama, ró 'natjoji

co angueze 'ma o ndũ. ⁴Ma ró jiji ne ra mama ró 'natjoji co e Jesucristo 'ma o ndũ 'ñe 'ma o t'ögü. Mizhocjimi c'ü na zèzhi o xos'ü nu T'i. A cjanu, c'ua ja nzi va tsjapü o te angueze, ya xo rí dadyoji ngue c'ua dadyo rga nzhodüji dya.

⁵Na ngueje 'ma ró 'natjoji co e Jesucristo 'ma o ndũ, xo ró 'natjoji co angueze 'ma o te'e. ⁶Rí pãrãgöji, me mi cjaji c'o na s'o c'ua ja nzi ma netsjëji, pero 'natjo c'ua o dät'ázüji cja ngronsi co e Jesucristo. O dät'ázüji nu, ngue c'ua dya cja rá ne rá cjaji c'o na s'o, ngue c'ua dya cja rá tjünt'üji a xütjü e nzhübü. ⁷Na ngueje 'naja nte c'ü ya ndũ, dya cja cja'a c'o na s'o. ⁸Ma a cjanu ró 'natjoji co e Jesucristo 'ma o ndũ, rí pãrãgöji rí bübüjtjogöji na ngueje bübü angueze. ⁹Rí pãrãji e Jesucristo o nanga 'ma o ndũ. Dya cja s'ö'o xe ra ndũ. Sido ra bübüjtjo. ¹⁰'Natjo va ndũ e Jesucristo; dya ni jyodü ra ngötcüji na yeje ín nzhübüji. Ya bübüjtjo dya. Sido bübüjtjo a jmi Mizhocjimi. ¹¹A cjanu rí jñunt'ü in mü'büji ya xo i chüji, c'ü dya cja rí chjünt'üji a xütjü e nzhübü. Nudya, ya in bübüjtjoji, c'ü ya je rí chjünt'üji a xütjü ngueje Mizhocjimi. Je a cja c'ua dya, na ngueje ya in 'natjoji co e Jesucristo.

¹²Nguec'ua, dya cja rí sidoji e nzhübü c'ü xe rí tsjaji c'ü ne'e in cuerpoji. ¹³Dya cja rí jyèziji in cuerpoji xe ra tsja c'o na s'o, ne ri ngue in chöji, ne ri ngue in ts'ijñiji, texe in cuerpoji. Pero rí unüji in mü'büji Mizhocjimi na ngueje i chüji co e Jesucristo, y ya xoxc'üji Mizhocjimi. Xo rí unü in cuerpoji c'ü rguí tsjaji c'o na jo. ¹⁴Dya cja

xe ra mandats'üji e nzhübü. Nudya, dya ra jñün'c'üji ngüenda cjo i tsjaji c'o mama c'e ley. Na ngue Mizhocjimi nuc'üji na jo dya, ya perdonaots'üji.

Un ejemplo tomado de la esclavitud

¹⁵Ya rí pãrãji Mizhocjimi, dya ra jñüncüji ngüenda cjo ró cjaji c'o mama c'e ley. Na ngue me nugüji na jo Mizhocjimi. ¿Pje rá cjaji 'ma? ¿Cjo rá cjaji c'o na s'o 'ma? Jiyö. Dya rá cjaji c'o na s'o. ¹⁶¿Cjo dya in pãrãji nu c'ü in ätäji c'ü in chjünt'üji a xütjü, ngue in jmuji c'ü? 'Ma rí chjünt'üji a xütjü e nzhübü, ngue in jmuji c'ü. Ngue c'ü ra mbö'tc'üji c'ü. 'Ma rí dyätãji Mizhocjimi, ngueje in Jmuji c'ü. Ngue c'ü ra tsja'c'üji rí bübüjtjoji. ¹⁷Sido mi cjagueji c'o na s'o. Pero rí unü na pöjö Mizhocjimi, ya in ätäji co texe in mü'büji nu na jo jña nu ró xi'ts'iji. ¹⁸O 'ñempc'ejí libre e Jesucristo c'ü dya cja rí sidoji e nzhübü. Nudya, c'ü je rí sidoji ngue c'ü na jo. ¹⁹Rrã xi'ts'iji yo jña'a yo, ngue c'ua s'ö rí tendioji. Sido mi tjünt'üji a xütjü c'o na s'o. C'o ma s'o mi cjaji, xe mi juns'ü c'o mi cjaji c'o na s'o. Nudya ni jyodü rí unü in mü'büji Mizhocjimi, 'ñe in cuerpoji, ngue c'ua rí tsjaji ja c'o nzi ga ne angueze.

²⁰'Ma mi tjünt'üji a xütjü e nzhübü, dya mi ätäji Mizhocjimi c'ü xi'ts'iji rí tsjaji na jo. ²¹Nudya, ya in tsejeji dya c'ü mi cjaji c'o na s'o. ¿Pje mi töjögueji 'ma c'ü mi cjaji c'o na s'o? C'ü ra ts'ö't'ü c'o cja c'o, ngue c'ü ra ndũ. ²²Ya o 'ñempc'ejí libre e Jesucristo ngue c'ua dya cja rí chjünt'üji a xütjü e

nzhubü. O 'ñempc'ejí ngue c'ua rí pëpíjí Mizhocjimi; sîdo rí chjünt'üjî a xütjü angueze. C'ü ra dya'c'üjî, ngue c'ü rí mimijî dya, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi; y sîdo rí bübü'tjôjî co Mizhocjimi. ²³Nu c'ü ra ndünt'ü a xütjü e nzhubü, ra ndü'ü c'ü. Ngueje c'ü je ts'ò't'ü c'ü. Nu c'ü tjünt'ü a xütjü e Jesucristo c'ü ín Jmuji, sîdo ra bübü'tjô c'ü, dya ra ndü. Ngueje c'ü je unü Mizhocjimi.

Un ejemplo tomado del matrimonio

7 Nu'tsc'ejî mi cjuarmats'ügöjî, rí zo'c'üjî, nu'tsc'ejî in pârâjî c'e ley. ¿Cjô dya in pârâjî, 'ma xe in bübü'tjôjî ngue 'ma in ätäjî c'e ley? Dya ngueje 'ma ya ri chüjî. ²Mama cja c'e ley, 'naja ndixü c'ü ya chjüntü, dya ra jyanmbüvi c'ü nu xîra 'ma xe ri bübü'tjô c'ü nu xîra. Pero 'ma ra ndü c'ü nu xîra, dya cja ni jyodü c'e ndixü ra dyätä c'e ley c'ü mama nguextjô nu xîra ra mimivî. Na ngueje ya ndü c'ü nu xîra. ³Pero 'ma ra 'ñeje c'ü xe 'naja bëzo 'ma xe büntjô c'ü nu xîra, cja'a na s'ô c'e ndixü, tsâjâ bëzo. Pero 'ma ya rguí ndü c'ü nu xîra, c'e ley c'ü mama ja rvá mimivî c'ü nu xîra, dya cja manda c'e ndixü. Nuc'ua 'ma ra chjüntüvi c'ü 'naja bëzo, dya tsâjâ bëzo 'ma.

⁴Je xo ga cjatjots'üguejî nu, nu'tsc'ejî mi cjuarmats'ügöjî. I chüguejî na ngueje i 'natjôjî co e Cristo 'ma o ndü. I chüguejî, nguec'ua dya cja mandats'üjî c'e ley. Ya ngue c'ü 'naja c'ü mandats'üjî dya. Ngueje e Jesucristo. Mizhocjimi o xos'ü 'ma ya vi ndü. I 'natjôjî co e Cristo 'ma o te'e, ngue c'ua rí mimijî dya, c'ua

ja nzi ga ne Mizhocjimi. ⁵C'e ley o jítscöjî pje pjëzhi c'ô na s'ô c'ô dya ro cjajî. Nguec'ua, 'ma dya be mi ench'e ín mü'büjî e Jesucristo, ma ëjê ín pjeñejî c'ü ro cjajî c'ô na s'ô c'ô mama c'e ley c'ü dya ro cjajî. Mi cjajî; nguec'ua mi tûjî. ⁶Pero ró 'natjôjî co e Cristo 'ma o ndü. Nguec'ua ya 'ñembguejî libre, dya cja mandazüjî c'e ley. Ngueje Mizhocjimi c'ü rí ätcöjî dya. Dya cja rí jodüjî ja rga ätäjî c'e ley. Pero sô rá cjajî dya c'ô na jo, na ngueje o Espiritu Mizhocjimi bübü cja ín mü'büjî.

El pecado que está en mí

⁷Na ngue c'ü bübü c'e ley, xenda rí cjajî c'ô na s'ô. ¿Pje rá mangöjî dya? ¿Cjô na s'ô c'e ley? Jiyö. Pero 'ma dya ro ch'unü c'ô ley, dya ro pârâgö cjo mi tügö nzhubü cjo jiyö. A cjanu, 'ma cjó c'ô pje ro nepegö, dya ro pârâ c'ü mi tû nzhubü 'ma dya ro bübü ley c'ü mama: “Dya cjó pje rí ñepegue”, ëñe. ⁸C'ü mama c'e ley, o tsjapü xenda mi 'ñünngü ín mü'bü nguec'ua me mi ne ro cjagö texe c'ô na s'ô. 'Ma dya ro bübü ley, dya ro unü ngüenda cjo mi tû nzhubü. ⁹'Ma dya be rmí pârâgö c'e ley, nutscö mi cjjjñigö rmí bünc'ô na jo. Pero 'ma ró pârâ c'e ley, nuc'ua extó pârâ dya rmí bünc'ô na jo, mi tügö nzhubü. ¹⁰Vi ch'unü c'e ley c'ü rva bübü'tjôjî. Pero nutscö mi tügö. ¹¹Na ngueje 'ma mi ärä c'e ley, ma ëjê ín pjeñe c'ü ro cjagö c'ô na s'ô. Mi cjagö c'ü rmí netsjë. A cjanu, me co dyoncü c'ô nzhubü c'ô mi cjagö. Nu c'ô nzhubü c'ô mi cjagö ngue c'ô ma tügö.

¹²Rí pârâjî me na jo c'e ley, c'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi me na

jo. Texe c'ü mandazüji c'e ley, me na jo'o. Ngue c'o ne'e Mizhocjimi. ¹³Nudya, c'e ley c'ü na jo, ¿cjo mi pötcü c'ü? Iyö, dya ngue c'e ley c'ü mi pötcügö; ngueje c'o na s'o c'o mi c'jagö. Na jo c'e ley. Pero 'ma mi ärägö c'e ley, xenda mi c'jagö c'o na s'o. Nguec'ua ixi 'ñetse c'ü me na s'o c'o va ëjë ín pjeñeji.

¹⁴Rí pãrãji c'e ley je ni 'ñeje cja o Espíritu Mizhocjimi. Pero nutscö me na s'ozgö. Zö rí ne rá cja na jo, pero rí cja c'ü na s'o. ¹⁵C'ü rí c'jagö, dya rí pãrãgö jenga rí c'jagö. Nu c'ü rí pãrãgö na jo rá cja, dya rí c'jagö c'ü. Nu c'ü na s'o c'ü rí c'jagö, me rí s'o'ogö c'ü. ¹⁶'Ma me rí s'o'o yo rí cja'a, ixi 'ñetsetjo c'ü rí pãrãgö c'ü na jo'o c'e ley. ¹⁷C'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñe, ngue c'o cjacü rá cja c'ü dya rí ne rá cja. ¹⁸Rí pãrãgö dya pje jozgö. Me na zëzhi c'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñe. Nguec'ua zö rí ne rá cja c'ü na jo, pero dya pje sözgo'tsjë. ¹⁹Dya rí c'jagö c'ü na jo c'ü rí ne rá c'jagö. Nu c'ü na s'o c'ü dya rí ne rá cja'a, ngue c'ü rí c'jagö c'ü. ²⁰Nu 'ma rí cja c'ü dya rí ne rá cja, ngueje c'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñegö, cjacü rá c'jagö a cjanu.

²¹Ya rí pãrã 'ma rí ne rá cja c'ü na jo, ya rrü ts'axcü c'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñe. ²²Cja ín mü'bü me rí mápä o ley Mizhocjimi. ²³Zö rí mápä o ley Mizhocjimi, y rí pãrã c'ü na jo c'e ley, xe rí c'jagö c'o na s'o. Nguec'ua dya pje sözgo'tsjë rá c'jagö c'ü me ne ín mü'bügö rá ätä Mizhocjimi.

²⁴Juenzgöji, ¿c'jó ra sö ra böbü a nde, ra 'ñembgueji libre c'ü dya cja rá tjünt'üji a xütjü rá sidogöji e nzhubü c'ü pötcüji? ²⁵Rí unügö

na pöjö Mizhocjimi. Ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmuji c'ü o böbü a nde. O 'ñembguegöji libre. Rí yepe rí mangö, c'e ley c'ü o dyacüji Mizhocjimi, rí pãrã c'ü na jo'o c'ü. Pero c'e ley, dya sö ra 'ñembgueji cja yo nzhubü yo mandazüji.

La vida que es por el Espíritu de Dios

8 Nuc'ua ya 'ñemeji libre dya, nu c'o 'natjoji co e Jesucristo, c'o cja c'ua ja ga ne o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja o mü'büji, y dya cja'aji c'ua ja ga netsjëji. ²Dya cja mandazüji e nzhubü c'ü mi pötcüji. Nu c'ü mandazüji dya, ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü cjacüji rá bübü'tjoji na ngueje e Jesucristo o 'ñembgueji libre. ³C'e ley, dya sö'ö ro 'ñembguegöji libre, na ngueje ma zëzhi c'o na s'o c'o ma ëjë ín pjeñeji. Pero Mizhocjimi c'ü na zëzhi o 'ñembgueji libre. O ndãjä e Jesucristo c'ü nu T'i cja ne xoñijö'mü. Mí nte nza c'jagöji, rí tÿji nzhubü. Pero angueze, dya mi tÿ nzhubü. C'o nzhubü c'o mi tÿgöji, ngue c'o je vi ndü angueze c'o. A cjanu mama Mizhocjimi, dya rí tÿji nzhubü dya. ⁴Nguec'ua sö rá c'jaji dya c'ü mama c'e ley, 'ma rá c'jaji c'ü ne'e o Espíritu Mizhocjimi y dya rá c'jaji c'ü rí netsjëji.

⁵Nu c'o cja'a c'ua ja ga netsjëji, me jodüji c'ü netsjëji. Nu c'o cja'a c'ua ja ga ne o Espíritu Mizhocjimi, me jodüji c'ü ne'e o Espíritu Mizhocjimi. ⁶Nu c'ü jodü ra tsja c'ü netsjë, ra ndü'ü c'ü. Nu c'ü ra jyodü c'ü ne o Espíritu Mizhocjimi, ra bübü'tjo c'ü, dya ra ndü. Ra mbãrã c'ü na jo angueze a jmi Mizhocjimi. ⁷Nu c'ü ra jyodü ra tsja c'ü netsjë,

üvi Mizhocjimi c'ü. Dya ne ra dyätpä o ley Mizhocjimi. Dya xo sö'ö ra dyätä. ⁸Nu c'o cja'a c'ua ja nzi ga netsjëji c'o na s'o c'o va ëjë o pjeñëji, dya sö ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi c'ü rguí mäjä.

⁹Pero nu'tsc'eji in ätäji o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü in mü'büji.

Dya in cjaji c'ü in netsjëji. Nu c'ü dya bübü o Espíritu e Cristo cja o mü'bü, dya je ñeje e Cristo c'ü.

¹⁰Nu 'ma bübü cja in mü'büji e Jesucristo, ra bübütjo in aljmaji na ngueje o jocüts'üji Mizhocjimi. Pero ra ndü'ü in cuerpoji na ngueje in cjaji c'o na s'o. ¹¹Mizhocjimi o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü. Nu 'ma bübü cja in mü'büji o Espíritu Mizhocjimi, Mizhocjimi c'ü o tsjapü o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndü, xo ra unü fuerza dya, in cuerpoji c'ü ya ra ndü.

¹²Nguec'ua, nu'tsc'eji mi cjuarmats'ügöji, ni jyodü c'ü dya rá sidoji e nzhubü c'ü rá cjaji c'o ne in cuerpoji. ¹³Nu 'ma rí sidogueji e nzhubü, rí chüji 'ma. Pero nu 'ma rí dyätäji o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji, dya rí tsjaji c'ü in netsjëji 'ma. Y rí bübütjogueji 'ma.

¹⁴Nu c'o ätä o Espíritu Mizhocjimi, y cjaji c'ua nzi ga ne angueze, ngue o t'i Mizhocjimi c'o. ¹⁵'Ma mi jyodü ro ätäji e ley, dya mi sö. Me mi süji c'ua. Dya cja rí süji dya, na ngueje ya rí ätäji o Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ua ya rí ma'tc'öji a cjava: "Nu'tsc'e Mizhocjimi, mi Tatats'ügöjme", rí empji. ¹⁶O Espíritu Mizhocjimi cjacüji rá päräji cja in mü'büji o t'izüji Mizhocjimi. ¹⁷Nu 'ma o t'izüji Mizhocjimi, bübü

c'ü ch'acüji. Ch'acüji c'ü pë's'i Mizhocjimi c'ü in Tataji. C'ü ch'unü e Jesucristo c'ü nu T'i, xo ñezgöji xo ch'acüji c'ü. Je a cjanu, nu 'ma rí sufridoji na ngueje rí 'natjoji co e Cristo. Nuc'ua 'ma ra ñetse c'ü me na zö e Cristo, je xo rga czazgöji nu.

¹⁸C'o me rí sufridoji yo pa dya yo, me ch'iquëtjo, na ngueje c'ü me na nojo c'ü cja rá jandaji. Rá jandaji c'ü me rrä zö. ¹⁹Texe c'o o dyät'ä Mizhocjimi me te'beji, me petsaji ra jñandgöji c'ü ya rvá nocüji cja o dyë angueze, nutscöji o t'izgöji Mizhocjimi. ²⁰Texe yo o dyät'ä Mizhocjimi cja ne xoñijömü, o tsjapüji o s'odüji. Dya ngue c'ü vi neji a cjanu. Mizhocjimi o tsjapüji a cjanu, ngue c'ua xo ra nde'beji Mizhocjimi c'ü ra jocü texe. ²¹Mizhocjimi ra jocüji ngue c'ua dya cja ra s'odüji. Ya xo rrä zöji 'ma ra ñeme libre Mizhocjimi c'o o t'i angueze. ²²Rí päräji texe yo bübü chjëntjui 'na ndixü c'ü ya ra zö'dyë. Me mapjü ga sufrido yo, je ga cjanu yo ndeze 'ma o mbürü o tsjaji c'o na s'o, hasta nu pa dya. ²³Dya nguextjo yo, sufrido yo. Xo ñezgöji rí nteji, xo rí sufridoji. Chjëntjui c'ü ri mapjügöji a mbo in mü'büji. Mizhocjimi ya o dyacüji c'ü o Espíritu, nguec'ua ya rí päräji nguetscöji o ts'it'izüji Mizhocjimi. Pero xe rí te'beji c'e pa, 'ma ya rrí dadyo in cuerpoji. C'e pa'a c'ü, ra ñetse na jo, c'ü o t'izüji Mizhocjimi. ²⁴Ya o jocüzüji in mü'büji Mizhocjimi. Rí te'betjoji c'e pa 'ma ya rrí dadyo in cuerpoji. Dya cjó te'be nu c'ü ya zädä. ²⁵Pero nu 'ma rí te'beji c'ü dya be rí nuji, ni jyodü sido rá te'beji, dya ra tögü in mü'büji.

²⁶Q Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja ín mü'büji cjacüji sido rá te'beji. Xo pjöxcüji dya. Dya nda rí pārāji ja rga ötüji Mizhocjimi. Dya rí jünji jña c'ü rga mamaji. Pero o Espíritu Mizhocjimi ötcüji angueze. ²⁷Mizhocjimi pātpā o mü'bü yo nte. Xo pārā pje na ötü o Espíritu. Na ngue o Espíritu ötcüji Mizhocjimi nutscöji o ntezgöji, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi.

Más que victoriosos

²⁸Nu c'o s'lya Mizhocjimi, c'o o zojnü angueze c'ua nzi va ne angueze, rí pārāji Mizhocjimi cjpü ra mbös'üji texe c'ü ra zädä; zö pje nde ra tsjapüji c'o. ²⁹Ndeze 'ma ot'ü, ya mi pārā Mizhocjimi c'o o t'i angueze 'ma dya be mi jmus'üji. Nuc'o, o xöcü Mizhocjimi c'ü ro zädä c'ü exti nguetjoji e Jesucristo c'ü nu T'i. Nguец'ua c'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü ngueje e Jesucristo ra ngue o ndasē na puncjü o cjuarma. ³⁰Nu c'o vi mbeñe Mizhocjimi ro ngue c'o o t'i, xo o zojnü c'o. Nu c'o o zojnü angueze, o tsjapü o jogüji cja o jmi angueze. Nuc'o, xo o tsjapüji rrā zö'öji nza cja e Jesucristo c'ü nu T'i'i.

³¹¿Pje rá mangöji, yo ró xi'ts'liji? Bübüzüji Mizhocjimi. Dya ni jyodü cjó rá süji. ³²Mizhocjimi dya mama: “Jyacätjo ín Ch'igö; dya rá tājägö nu”, ro ñeñe. Iyö. Pero o ndjä o ē ndü va pätcäji. Nuc'ua, ¿cjo dya xo ra dyacüji texe c'ü ngue o tsjaja angueze? ³³¿Cjó sö ra mama xe tū nzhubü yo o juajnü Mizhocjimi? Dya cjó sö. Nguetsjē angueze mama c'ü ya perdonaozüji, dya rí tūji nzhubü. ³⁴Nudya, ¿cjo sö

ra mama ni jyodü rá tūji? Dya cjó sö, na ngueje ngue e Jesucristo c'ü o ndü c'ü rva tügöji, cjanu o te. Nudya, bübütjo dya c'ü, cja o jodyē Mizhocjimi nu ja sido ñacöji cja jmi Mizhocjimi. ³⁵¿Cjó sö pje ra tsja c'ü dya cja ra s'iyazüji e Cristo? Dya sö'ö pje ra tsja'a 'naja. Zö pje rá nuji, zö pje rá sufridoji; me s'iyazüji e Cristo. Zö nugüji na ü; zö ri söji tjiimi; zö ojtjo pje rá jeji, me s'iyazüji e Cristo. Zö ya ngue rá tūji, zö ra mbötcüji, me s'iyazüji e Cristo.

³⁶C'ü rrā nuji nguejnu je ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Mama a cjava:

Yo nte me cja'a ra mbötcüji texe yo pa'a na ngueje je ngue o t'izüji Mizhocjimi.

Rí chjēntjoji nza cja ndēnhjürü c'o ya xöcüji ra mbö't'üji.

³⁷Zö rí nuji texe yo, sido rí zēzhiji. Na ngueje e Jesucristo c'ü bübü cja ín mü'büji me na zēzhi c'ü. Me xo s'iyazüji.

³⁸Cja ín mü'bügö rí pārā na cjuana me s'iyazüji Mizhocjimi. Dya sö pje ra jyanngügöji Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji. Ne ri ngue c'ü rga tūji; ne ri ngue c'ü pje ra tsjacüji 'ma xe rí bübüji. Ne ri ngue c'o o anxē Mizhocjimi; ne ri ngue e Satanás c'ü dya jo ñe c'o o dyoji. Ne ri ngue c'o va sädä dya; ne ri ngue c'o cja ra zädä. Dya sö pje ra jyanngügöji Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji.

³⁹Ne ri ngue c'o bübü a jens'e; ne ri ngue c'o bübü a jömü. Texe yo o dyät'ä Mizhocjimi; dya pje bübü c'ü sö ra jyanngügöji Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji. Na ngue c'ü o tsja e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, rí pārā me s'iyazüji Mizhocjimi.

Dios ha escogido a los de Israel

9 Na cjuana c'ü rí xi'ts'liji na ngueje bübüzü e Cristo. Dya

bëchjine c'ü rí xi'ts'iji. ¹ O Espiritu Mizhocjimi cjacü rá pãrã a mbo ín mü'bü c'ü na cjuana c'ü rí xi'ts'iji. ² Na cjuana me rí cjiñi na puncjü; me nzhümü ín mü'bü c'ü dya c'ueñe. ³ Na ngueje nuzgö rí negö 'ma ro sö, ja rva cjavügö ro pätpägö yo ín menzumügöjme, dya cja ro bübüzü e Cristo, nu 'ma je rva cjanu ro jogü o mü'büji, ro bübüjtjo yo ín menzumügöjme. ⁴ Nu yo ín menzumügöjme je menzumüji a Israel. Ngue c'o o tsjapü Mizhocjimi o t'i. Ngue c'o mi jandaji na zö Mizhocjimi. Ngue c'o o xipji Mizhocjimi pje mi ne angueze. Ngue c'o o ch'unü nu ley Mizhocjimi. Ngue c'o o xipji Mizhocjimi ja rvã ma't'üji angueze. Ngue c'o o xipji Mizhocjimi pje ro tsja angueze. ⁵ Nu c'o o mboxtita yo menzumü a Israel mi ngue c'o mi ma't'ü Mizhocjimi. E Cristo je vi peje nu cja c'o menzumü a Israel 'ma o jmus'ü cja ne xoñijöümü. Angueze ngue Mizhocjimi; manda texe a jens'e 'ñe texe cja ne xoñijöümü. Nguextjo angueze rá ma't'üji. Je rga cjanu, amén.

⁶ Nu c'o mi mama Mizhocjimi ro ünü yo menzumü a Israel, jo na cjuana c'o. Pero dya texe c'o menzumü a Israel ngue o t'i Mizhocjimi. ⁷ Nu c'e t'i c'ü mi mama Mizhocjimi ro ünü e Abraham, ngue e Isaac. Nguextjo c'o o mboxbëche e Isaac c'ü mama Mizhocjimi ngue c'o o mboxbëche e Abraham. ⁸ C'ü ni tsjapü o t'i Mizhocjimi 'na nte, dya ngue c'ü ri mboxbëche cja e Abraham, ngue c'ü ya mama Mizhocjimi ra tsjapü o t'i. ⁹ O mama Mizhocjimi a cjava, o

xipji e Abraham: “Ra chjüncjë dya, rá ëjë. Nguec'ua e Sara c'ü nin su ra mus'ü 'na ts'it'i”, eñe Mizhocjimi. C'e ts'it'i mi ngue e Isaac.

¹⁰ Nuc'ua e Rebeca mi tû yeje ts'it'i c'o mi cuate c'o ro musp'ü e Isaac c'ü mi ngue ín mboxtitagöji. ^{11,12} Mizhocjimi c'ü zojnü yo nte, juajnü c'o ne ra juajnü. 'Ma dya be mi jmus'ü c'o ye t'i, 'ma dya pje be mi cjavi c'ü na jo ne ri ngue c'ü na s'o, Mizhocjimi o mama, o xipji e Rebeca: “C'ü ot'ü ra jmus'ü, ra mbëpi c'ü va bëpja”, eñe. ¹³ Je xo ga cjatjonu c'ü mama cja c'ü t'opjü: “Nza yeje bëzo, ngue e Jacob c'ü ró juajnü rá intsjimigö; dya ngueje e Esau”, eñe Mizhocjimi.

¹⁴ ¿Pje rá mangöji, 'ma? ¿Cjo rá mamaji c'ü dya jo c'ü cja Mizhocjimi? Jiyö. Me na jo ga tsja Mizhocjimi. ¹⁵ O xipji e Moisés: “Nuzgö rá juentscö nu c'ü rí ne rá juentse”, eñe. ¹⁶ Mizhocjimi 'ma ra juentse 'na nte, dya ngue c'ü mi ne c'e nte c'ü rví juentse. Ne xo ri ngue c'ü me mi cja'a c'e nte c'ü rví juentse. Mizhocjimi ra juentse na ngueje ne ra juentse. ¹⁷ Je t'opjü c'ü o mama Mizhocjimi va xipji e Faraón: “Ró juan'c'ügö i tsja rey, ngue c'ua ra 'ñetse c'ü me na zëtsigö. Ró juan'c'ügö ngue c'ua ín chjügö ra 'mãrã texe cja ne xoñijöümü”, eñe. ¹⁸ Nguec'ua 'ñetse Mizhocjimi juentse c'ü ne ra juentse. C'ua ja nzi va tsjapü Mizhocjimi e Faraón ma me o mü'bü, je xo ga cjatjonu cjavü na me o mü'bü nu c'ü ne ra tsjapü a cjanu.

¹⁹ 'Na rí xitsiji: “¿Jenga mama Mizhocjimi c'ü ngue ín s'ocügöji c'ü rí cjaji 'ma? ¿Cjó ngue c'ü sö ra zövi

Mizhocjimi? Angueze cja'a c'ü ne'e", rí 'ñenzgöji. ²⁰ ¿Pje pjë'tsc'e c'ü ni sövi jña Mizhocjimi? 'Na s'äbä, 'ma ro sö ro ña'a, ¿cjo ro xipji c'ü vi dyät'ä: "¿Jenga i dyäcö a cjanu?", ro 'ñeñe? ²¹ C'ü ät'ä o s'äbä, ¿cjo dya sö ra dyät'ä 'natjo mbëjömü 'na s'äbä c'ü na zö, xo 'ñe 'na s'äbä c'ü rguí dyüt'ü o cañabü?

²² ¿Pje rá mangöji 'ma?

Mizhocjimi ne'e ra jizhi c'ü ünmbü nzhübü; y ngue angueze c'ü na zëzhi c'ü sö ra tsjapü ra sufrido c'o tütü nzhübü. Zö Mizhocjimi ra tsjapü ra sufridoji a cjanu, pero pësp'iji na puncjü paciencia anguezeji.

²³ A cjanu Mizhocjimi o mbësp'iji na puncjü paciencia; ngue c'ua ra 'ñetse me na zö c'ü cjavü nu c'o juentse angueze. Mizhocjimi o mama ndeze mi jinguä c'ü ra tsjapü a cjanu anguezeji. ²⁴ Ra tsjapü a cjanu Mizhocjimi nu c'o o zojnü angueze, dya nguextjo c'o menzumü a Israel; xo 'ñe c'o dyaja nte. ²⁵ Je xo ga cjatjonu c'ü mama Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Oseas. O mama a cjava:

C'o dya mi ngue ín ntegö, rá
mama ngue ín ntegö dya c'o.
C'ü dya mi s'iyagö, rá xipji dya:
"Rí s'iyats'ügö dya", rá embe.

²⁶ Nu ja vi sjipjiji: "Dya ngue'tsc'eji
ín ntets'ügöji", eñe,
ngueje nu c'ua ja ra sjipjiji
ngueje o t'iji Mizhocjimi c'ü
bübüjtjo.

²⁷ Xo 'ñeje e Isaías o mama co texe o mü'bü ja rva cja yo menzumü a Israel. O mama a cjava: "C'o o mboxbëche e Israel rrä puncjüji; ri chjëntjui 'ñöxijömü a ñünü e ndeje. Zö rrä puncjüji, pero ja nzitjo c'o

ra jogü o mü'bü c'o. ²⁸ Dya cja xe ra mezhe ra tsja Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama, ra jñünpü ngüenda yo cärä cja ne xoñijömü c'o cja na s'o, ra castigaoji", eñe. ²⁹ Je xo ga cjatjonu va dyopjü e Isaías c'ü ro zädä. O mama a cjava:

Na ngueje me juentsete

Mizhocjimi c'ü manda texe, o
jyëzi c'ü xe ro cäräji ja rí nziji.

'Ma jiyö, ya ro tjørüzüji rí texeji,
nza cja c'o mi menzüümü a
Sodoma 'ñe c'o mi menzumü
a Gomorra. O tjørü c'o, eñe.

La gente de Israel y el evangelio

³⁰ ¿Pje rá mangöji 'ma? Nu c'o dya mi menzumü a Israel, dya mi jodüji ja rvä jogüji a jmi Mizhocjimi. Pero o 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi, nguec'ua Mizhocjimi mama c'ü dya tütüji nzhübü dya. ³¹ Nu c'o menzumü a Israel mi jodü ro tsjaji texe c'o mama o ley Mizhocjimi ngue c'ua ro jogüji a jmi angueze. Pero dya sö ro tsjaji. Nguec'ua xe tüttojü nzhübü. ³² ¿Jenga xe tüttojü nzhübü? Xe tüttojü nzhübü na ngeje dya 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. C'ü mi cjaji, mi jodü ro cumpleji ngue c'ua ro jogüji a jmi Mizhocjimi. O pjeñeji cja c'e ndojo, c'ua ja nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. ³³ C'e jña mama a cjava:

Tsjijñiji na jo. Rí emegö a Sion 'na ndojo c'ü ni pje'steji 'ñe c'ü ni nügüji. C'e ndojo ne ra mama e Cristo. Nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü angueze, dya ra bëzhi o tseje; ra chöt'ü c'ü na cjuana c'ü mama angueze, eñe.

10 Mi cjuarmats'ügöji, c'ü ne'e ín mü'bügö, c'ü rí

ötpügö Mizhocjimi yo menzumü a Israel ngue c'ü ra 'ñemeji libre cja c'o na s'o, ra jogü o mü'büji. ²Rí pārā na jo, me jodüji c'ü me ra neji Mizhocjimi. Pero dya pārāji ra ma't'üji Mizhocjimi c'ua ja nzi ga ne angueze. ³Anguezeji dya cjaþüji ngüenda Mizhocjimi ja rgá sō ra jopcü o mü'büji. C'ü cjaþi, jodütsjēji ra cumpleji o ley Mizhocjimi ngue c'ua ra jogüji cja o jmi. Dya ne ra dyätāji c'ü mama Mizhocjimi, c'ü ja rgá sō ra jopcü o mü'büji. ⁴C'ü rguí jogü 'na nte a jmi Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra cumple c'ü o ley. Na ngue ya ējē e Cristo. Nu c'o ench'e o mü'bü e Cristo, nguextjo c'o mama Mizhocjimi ya jogüji cja o jmi.

⁵Nu c'o ne c'ü ra jopcü o mü'büji na ngueje jodü ra dyätāji o ley e Moisés, je t'opjü a cjava cja c'e ley: “Para ra bübüjtjo 'na nte, ni jyodü ra tsja texe c'o mama c'e ley”, eñe. ⁶Pero nudya, 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, ra jogü 'ma a jmi Mizhocjimi. Dya ni jyodü ra nguijñi cja o mü'bü: “¿Cjó ra ma a jens'e ra ma sinquiji a 'ñecjua e Cristo?” ⁷Dya xo ni jyodü ra nguijñi: “¿Cjó ra ma cja c'o ya ndü ra tsjapü ra te'e e Cristo?”, ra 'ñeñe, iyö. ⁸Pero, çpje cijjñi cja o mü'bü nu c'e nte c'ü dya tū nzhubü na ngueje o 'ñench'e o mü'bü e Cristo? Mama c'e nte'e c'ü: “Ya ró ärä o jña e Cristo; bübü o jña cja ín mü'bügö, y rí ña'a o jña”, eñe. C'e jña, ngue c'ü rí xipjigö yo nte. ⁹Rí xi'ts'iji: 'Ma na cjuana rí mangueji e Jesucristo ngue in Jmugueji y 'ma na cjuana in ejmeji cja in mü'bü Mizhocjimi o xos'ü 'ma o ndü, ra jocüts'üji in mü'bü 'ma. ¹⁰Na ngueje 'ma

rí 'ñench'e in mü'büji e Cristo, ra mama Mizhocjimi ya perdonaots'üji, dya in tūji dya nzhubü; y 'ma dya rí tseji rí mangueji e Cristo ngue in Jmugueji, Mizhocjimi ra jocüts'ü in mü'büji 'ma.

¹¹O jña Mizhocjimi mama a cjava: “Nu c'ü ejme e Jesucristo, dya ra yembeñe na ngueje Mizhocjimi ra tsja texe c'ü o mama”, eñe. ¹²C'ü ra 'ñejme, dya ra tsja zö ri menzumüji a Israel; zö ja nde ri menzumüji. Na ngueje 'natjo o Jmu yo menzumü a Israel y yo dyaja nte. Ra 'nintsjimiji texe c'o ma't'ü angueze. ¹³Na ngueje ra jogü o mü'bü texe c'o na cjuana ma't'ü c'ü ín Jmugöji. ¹⁴Pero, çja rgá sō ra ma't'üji nu c'ü dya be ejmeji? ¿Ja xo rgá sō ra 'ñejmeji nu c'ü dya be ärāji ja ga cja? ¿Ja xo rgá sō ra dyärāji nu 'ma ojtjo cjó ra zopjüji? ¹⁵Ma dya cjó dājā, çja rgá sō ra zopjüji? Je xo ga cjatjonu, c'ü t'opjü c'ü mama a cjava: “Me na jo 'ma cjó c'o ra ma zopjü yo nte ra xipjiji o jña Mizhocjimi.”

¹⁶Dya texeji o 'ñejmeji nu o jña e Cristo. Ya zādā c'ua ja nzi va mama e Isaías. O mama a cjava: “Nu'tse'e ín Jmuts'ügö, ¿cjó ngue c'ü o 'ñejme c'o ró mamajme?”, eñe. ¹⁷Ot'ü ra dyärä 'na nte o jña e Cristo; nuc'ua ra 'ñejme 'ma.

¹⁸Pero rí mangö, ¿cjo dya dyärāji? Jā, na cjuana o dyärāji. O jña Mizhocjimi mama a cjava:

Nu e jña'a nu, o mamaji texe cja ne xoñijöümü.

Xo dyärāji texe c'ua ja jnorü ne xoñijöümü.

¹⁹Rá önnc'üji na yeje. ¿Cjo dya unü ngüenda c'o menzumü a Israel? E Moisés ngue c'ü ot'ü o dyopjü a cjava:

Rá nu na jo yo dya ngue ín ntegö, ngue c'ua me rí envidiagueji anguezeji.

Yo nte yo dya pārā, rá c'apüji na jo ngue c'ua rí ünmbügueji yo.
 20 Xo 'ñeje e Isaías o zēchi o mü'bü c'ü rví mama a cjava:

C'o dya mi jongü, ngue c'o o chöcügö c'o.

Ró jizhitsjē c'ü rví mbācā c'o dya mi jodü ja rvá mbācā, eñe.

21 Pero c'ü mi mama ja ga cja yo menzumü a Israel, o mama e Isaías a cjava: “'Najpa, 'najpa, rvá te'betē rvá ma't'ü yo nte yo dya ne ra dyätcā. Pero dya c'acüji ngüenda c'ü rí mama”, eñe e Isaías va pätpä Mizhocjimi.

Los de Israel que son salvos

11 Nguec'ua rí mangö: Nudya, ¿cjo ya jyēzi Mizhocjimi yo menzumü a Israel yo o juajnü mi jinguā? Jiyö; nutscö rí ejmegö e Jesucristo. Maco nguetscö 'naja yo menzumü a Israel. O mboxbēchezü e Abraham. Je xo rí bēche cja e Benjamín. 2 Mizhocjimi dya jyēzi yo o nte angueze yo ya vi xöcü ro tsjapü o t'i angueze. Nudya, ¿cjo dya ín pārāji ja ga mama nu t'opjü, nu nädä e Elías, 'ma o ngöt'ü c'o nu menzumüji a Israel? O ngöt'üji a jmi Mizhocjimi. 3 O mama e Elías a cjava: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ya mbö't'üji c'o mi mama in jñague. Ya yä't'äji c'o altar nu ja mi ma'tc'ügue c'o in nte'e. Ya nguetjözügö xe rí bünc'ö. Nudya jongüji ja rgá mbötcüji”, eñe e Elías. 4 ¿Ja va ndüntü c'ua Mizhocjimi? O ndünrü a cjava: “Ró xöcügö yencho mil c'o dya ndünjömü a jmi c'e ts'ita

Baal. Nuc'o, matcügö c'o”, eñe Mizhocjimi. 5 Je xo ga c'atjonu yo pa dya yo. Cārā ja nzi yo menzumü a Israel yo ejme Mizhocjimi. Angueze o juajnüji na ngueje me na jonte c'ü. 6 O unütjoji c'ü ro jogü o mü'büji. Dya ngue c'ü pje vi tsja anguezeji c'o na jo c'ü o jogü o mü'büji. 'Ma ri ngue a cjanu, dya ro ch'unütjoji 'ma.

7 ¿Pje rá mangöji 'ma? Yo menzumü a Israel dya chöt'üji c'ü me mi jodüji. Pero c'o o juajnü Mizhocjimi, ngue c'o o chöt'ü c'o. C'o dyaja o tsjapüji ma me o mü'büji. 8 Anguezeji c'ajji c'ua ja ga mama o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “Mizhocjimi o unüji 'na pjeñe c'ü dya ro tsjapüji ngüenda. O tsjapü o ndöji c'ü dya ro jñandaji, 'ñe o ngöji c'ü dya ro dyäräji. Je ga c'atjonu anguezeji hasta yo pa dya”, eñe. 9 Xo 'ñeje e David, o mama a cjava:

Me ñönüji na jo nguec'ua ga nguijñiji me mājā Mizhocjimi ga neji. C'ü o pjeñeji onpütjoji. Pero Mizhocjimi ra nzhopcüji c'ü c'ajji.

10 Ra ndēzhöji ngue c'ua dya ra sö ra jñandaji. Texe yo pa ra c'oxütjüji, eñe.

La salvación de los que no son de Israel

11 C'ü rí mangö, ¿cjo ya pjeñeji c'ü dya cja ra sö ra böbüji? Jägā ra sötjo, 'ma ra dyätäji Mizhocjimi. Pero yo menzumü a Israel, dya ne ro dyätäji o jña e Cristo; yo dyaja nte ngueje yo na ätä dya. Nguec'ua sö ra jopcü o mü'büji. A cjanu yo menzumü a Israel ra envidiäji na

ngue c'ü ni jopcü o mü'bü dya, yo dyaja nte. ¹²O bēzhi yo menzumü a Israel 'ma dya ne ro dyārāji o jña e Cristo. Mizhocjimi o 'nintsjimi c'ua yo dyaja nte cja ne xoñijōmü. Tsjijñiji. Xenda ra 'nintsjimi texe yo nte cja ne xoñijōmü 'ma xo ra nzhogü o mü'bü yo menzumü a Israel ra 'ñejmeji e Cristo.

¹³Nu'tsc'eji in pārāji, Mizhocjimi o ndäcjä rá zo'c'üji dya, nu'tsc'eji dya in menzumüji a Israel. Co texe in mü'bü rí zo'c'üji o jña e Cristo. ¹⁴Xo rí xipji a cjanu yo in menzumügōjme c'ü ya jocüts'ü in mü'büji Mizhocjimi. Xa'ma xo ra ne ra 'ñejme ja nzi anguesji, ra jogü o mü'büji. ¹⁵Nu c'o menzumü a Israel, o xōgüji cja Mizhocjimi; ngue c'ua Mizhocjimi dya cja cjavü o nte c'o. Nguec'ua nudya, ngue yo dyaja nte cja ne xoñijōmü c'o recibido dya Mizhocjimi. Tsjijñiji, nu 'ma ra 'ñejme e Jesucristo yo menzumü a Israel, ra recibido na yeje Mizhocjimi 'ma yo. Nu'ma, ra chjēnjui c'ü ro nanga c'o ya vi ndü'ü. ¹⁶E Abraham chjēnjui 'na dyüza. C'o o mboxbēche chjēnjui c'o o dyēza. A cjanu, Mizhocjimi 'ma o xōcü e Abraham xo o xōcü texe c'o o mboxbēche.

¹⁷Bübü c'o dyēza c'o o 'huacüji cja c'e za'a. Anguesji ngue c'o menzumü a Israel c'o dya ejme e Jesucristo. Nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel, in chjēnjui o dyēza 'na olivo c'ü tetsjējē. O ch'äcäts'üji nu ja vi 'huacü c'o dyēza c'e olivo c'ü exvi 'ñench'ej. Xo 'ñetsc'eji dya, je ni 'ñejme cja c'e dyü'ü c'ü da'c'üji c'ü ni nocüji. ¹⁸Zö je ga cjatjonu, dya rí tsjijñiji

xenda na jotsc'eji que na ngueje c'o dyaja c'o o 'huacüji. Nu 'ma ra ējē in pjeñeji a cjanu, rí unnc'eji na jo ngüenda c'ü dya je ni 'ñejets'üji c'ü rguí nocü c'e dyü'ü. Ngue c'e dyü'ü c'ü da'c'üji c'ü rguí nocügeji.

¹⁹Na ri bübüts'üji c'ü ra xitsi a cjava: “O 'huacüji c'o dyē olivo ngue c'ua o ch'äcäzügōjme”, ra 'ñenzeji. ²⁰Jā, na cjuana c'ü in mangueji. Pero pjötpüji ngüenda. ¿Jenga o 'huacüji? O 'huacüji na ngueje dya 'ñejmeji Mizhocjimi. Nu'tsc'eji o ch'äcäts'üji na ngueje in ejmeji dya Mizhocjimi. Nguec'ua dya rí tsjavütsjēji na nojo. C'ü rí tsjaji, rí süji Mizhocjimi. ²¹Tsjijñiji na jo. Mizhocjimi o 'huacü yo dyēza c'o je vi mbeje cja c'e za. Pjötpüji ngüenda, 'ma. Mizhocjimi xo söl'ö ra 'huacüts'üji nu'tsc'eji o ch'äcäts'ügeji cja c'e za'a. ²²Me na jonte Mizhocjimi. Pero me xo cjavü ra sufrido nu c'o dya o 'ñejme. O 'huacüji cja c'e za'a. Pero nu'tsc'eji, me na jonte c'ua nzi ga nuc'üji 'ma sido rí 'ñejmeji. 'Ma dya sido rí 'ñejmeji, xo ra 'huacüts'ügeji cja c'e za'a. ²³Xo nzitjo nu c'o menzumü a Israel, 'ma ra nzhogü o mü'büji ra 'ñejmeji Mizhocjimi, xo ra chäcä Mizhocjimi anguezeji. Na ngueje Mizhocjimi me na zēzhi. Sö ra chäcätjoi na yeje. ²⁴Na ngueje c'o menzumü a Israel ngueje c'e olivo c'ü exo 'ñench'ej. Nu'tsc'eji ngue'tsc'eji c'e za c'ü ni chjü olivo c'ü o tetsjējē. O ch'äcäts'üji cja c'e za c'ü exvi 'ñench'ej. Xe ra sö ra ch'äcätjo na yeje c'o dyē c'o je vi mbeje cja c'e za c'ü exvi 'ñench'ej.

La salvación final de los de Israel

²⁵Mi cjuarmats'üji. Bübü c'ü dya 'mārā 'ma ot'ü c'ü rí negö rí

pārāgueji na jo. Rá xi'tsc'öji ngue c'ua dya rí tsjapütsjéji na nojo. Cārā c'o menzumü a Israel c'o o meze o mü'büji. Je rga cjatjoji c'ua dya, hasta 'ma cja ra sötü c'ua texe c'o ra 'ñejme Mizhocjimi yo dyaja nte. ²⁶Nuc'ua ra jogü c'ua o mü'bü texe yo menzumü a Israel, c'ua ja nzi va t'opjü a cjava:

Ra ējé nu c'ü ra böbü a nde.

Rguí 'ñeje a Sion, ra ndintspi o mü'bü yo o mboxbêche e Jacob.

²⁷Nujnu ngue nu ró mama 'ma ot'ü c' ü rá cjangö; ró mama c'ü rá tjintspiji o mü'büji, eñe Mizhocjimi c'ü ra tsja'a.

²⁸Anguezeji üji Mizhocjimi. Dya o dyätäji o jña e Cristo. Nguec'ua ya o säjä c'ua ja in cārāgueji c'e jña. Pero Mizhocjimi o juajnü yo menzumü a Israel na ngueje ngue o mboxbêcheji e Abraham. Mizhocjimi me s'iyaji. ²⁹Nu c'ü mama Mizhocjimi ra tsja, ra cumple c'ü. O zojnü c'o menzumü a Israel. Mizhocjimi dya pötü c'ü cja'a. ³⁰Nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel, mi jinguã, dya mi negueji ri dyätäji Mizhocjimi. Pero ya juen'tsc'eji dya angueze, na ngueje yo menzumü a Israel, dya ne ra 'ñejmeji. ³¹Je xo ga cjatjonu anguezeji, dya ne ra dyätäji. Pero c'ua nzi ga juen'tsc'egueji dya Mizhocjimi, xo ra zädä c'ü ra juentse anguezeji. ³²Mizhocjimi o tsjapü c'ü o 'ñetse c'ü tütü o nzhübü texe yo nte, yo menzumü a Israel 'ñe yo dyaja nte. Nguec'ua Mizhocjimi sô ra juentseji texeji.

³³Me na jo c'ü cjiñi Mizhocjimi. Me na nojo c'ü cja'a. ¿Cjó sô ra

mbārā jenga cja'a c'ü cja? Pero angueze, me na zô texe c'o cja'a.

³⁴O jña Mizhocjimi mama a cjava: “¿Cjó ngue c'ü o mbārā c'ü mi cjiñi Mizhocjimi? ¿Cjó ngue c'ü sô ra tsja xöpüte ra xipji Mizhocjimi c'ü ra tsja? Dya cjó sô. ³⁵¿Cjó ngue c'ü ya vi mbeñe Mizhocjimi ante c'ü ro tsja Mizhocjimi ro mbeñe c'e nte? Ojtjo dya cjó bübü”, eñe. ³⁶Texe yo bübü, texe yo ts'a, je ni 'ñeje cja Mizhocjimi. 'Ma pje c'o ts'a, ngueje angueze vi mbeñe c'ü ro ts'a. 'Ma pje c'o ts'a, ngue c'ü ra 'mārā Mizhocjimi. Dya rá jéziji rga mamaji angueze me na zô'ö. Je rga cjanu, amén.

La vida consagrada a Dios

12 Mi cjuarmats'üji, me co juen'tsc'eji Mizhocjimi. Nguec'ua rí ö'tc'üji rí nzhötütsjéji Mizhocjimi co texe in mü'büji texe yo pa c'o rí bübüji, rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo. Ngue c'ü ni jyodü rí tsjaji. Ngue c'ü rguí mājā Mizhocjimi. ²O Espíritu Mizhocjimi da'c'üji nuevo in pjeñeji. Nudya c'ü in dadyoji, ni jyodü dadyo rguí nzhodüji. Dya cja rí nzhodüji c'ua ja nzi ga nzhodü nu c'o dya pārā Mizhocjimi. Nuc'ua sô rí pārāji c'ü ne Mizhocjimi. Sô rí pārāji c'ü na jo.

³Mizhocjimi o dyacü c'ü ja rgá sô rá jí'ts'iji c'ua nzi ga cja angueze. Nguec'ua rrā zo'c'üji. Mizhocjimi o dya'c'üji ja rguí pëpiji angueze. Nguec'ua dya rí tsjiñitsjéji que me na nojots'üji. Dya rí tsjiñiji que xenda ni muvits'üji a jmi Mizhocjimi que na ngueje yo nin cjuarmaji. ⁴Nu ín cuerpoji bübü na

puncjü yo ch'acäzüji. Pero dya 'na ma cjatjo c'ü o bëpji anguezeji. ⁵Je xo ga cjatjozügöji nu. Na puncjüzüji. Pero 'natjo ín cuerpoji na ngueje e Cristo bübü cja ín mü'büji. Rí 'natjo cuerpoji rí texeji; rí pötü rgá pjöxteji.

⁶Yo bëpji yo sö rá cjaji, nde nandyo yo, c'ua nzi va dyacüji Mizhocjimi rá cjaji. C'o o ch'unü ra ña o jña Mizhocjimi, ra ña c'ua ja nzi va unü Mizhocjimi ra ña. ⁷C'o o ch'unü ra tsja mböxte cja o bëpji Mizhocjimi, ra tsjacjuana. C'o o ch'unü ra xöpü o jña Mizhocjimi, ra xöpü na jo'o. ⁸C'o o ch'unü ra zopjü yo cjuarma, ra zopjüji na jo o jña Mizhocjimi. Nu c'o ra unü c'ü pje nde pës'i, ra unü co texe o mü'bü. Nu c'o o ch'unü ra tsja xo'ñi cja o bëpji Mizhocjimi, ra mbötpü ngüenda ra tsja c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nu c'ü pjös'ü c'o pje ni jyodü, ra mäjä rgá mbös'ü.

Deberes de la vida cristiana

⁹Rí s'iyaji yo nin minteji co texe in mü'büji. Jyëzgueji c'o na s'o. Sido rí tsjaji c'o na jo. ¹⁰Rí pötqui s'iyaji na ngueje nde in cjuarmaji in texeji. Dya rí envidiaji yo nin cjuarmaji. Pero rí tsjijñiji c'ü xenda na jo nzi 'naja anguezeji que na ngue'tse'jei.

¹¹C'ü rí tsjaji rí pëpjigueji na jo; dya rí ndyemeji. Ngueje c'ín Jmugöji in pëpji. C'ü rí tsjaji, rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji.

¹²Rí mäjceji na ngue ra ch'a'c'ejí c'o me na jo'o. Zö pje rí sufridoji, pero dya rí jyëziji Mizhocjimi. Sido rí dyötüji angueze.

¹³Mizhocjimi ne'e, nu c'o in pës'i rí unüji nin cjuarmaji 'ma pje ni

jyodüji. Rí pjötpüji ngüenda rí säjäji na jo c'o cjuarma c'o va ëjë na j'e'ë.

¹⁴Rí ma'tp'üttojji Cjimi c'o nuc'üji na ü. Rí xipijji na jo jña, dya rí sadüji.

¹⁵Ma cjó c'o mäjä, xo rí mäjceji co anguezeji. 'Ma cjó c'o nzhümü o mü'bü, xo rí ndümüji co anguezeji.

¹⁶Rí pötqui ñuji na jo. Dya rí tsjapüji na nojo c'ü ri nguetjo yo pje pjëzhi rí ñegueji y rí jogueji. Texe yo dya pje pjëzhi, xo rí ñeji yo, xo rí joji yo. Dya rí tsjiñtsjëji c'ü me ri pãrãgueji.

¹⁷Ma cjó c'o ra tsja'c'üji na s'o, dya rí nzhopqueji. C'ü rí tsjaji, mimiji na jo a jmi yo nte. ¹⁸Rí tsjaji posible rí pötqui ñuji texe yo nte, zö dya ra nuc'üji anguezeji.

¹⁹Nu'tsc'eji rí s'iyats'üji, 'ma cjó c'o pje ra tsja'c'üji na s'o, dya rí nzhopqueji. Nu'tsc'eji jyëziji ra nzhopcüji Mizhocjimi. Na ngueje o jña Mizhocjimi je t'opjü a cjava: “Nguetscö rá nzhopcö 'ma cjó c'o pje cjavü na s'o c'ü nu minteji. Nguetscö je rá castigao”, eñe c'ín Jmuji. ²⁰Xo mama a cjava: “Nu 'ma ri sant'a c'ü in üvi, unügue c'ü ra zi'i. Nu 'ma ri türe, unügue ndeje. 'Ma rí tsjague a cjanu, xãmã ra nguiñi, ra tseje na ngue vi tsja'c'ü na s'o”, eñe c'ín Jmuji. ²¹C'ü pje ra tsja'c'üji c'ü na s'o, dya rí jyëzi ra ndö'c'üji c'ü rí tsjaji c'ua c'ü na s'o. C'ü rí tsjaji, tsjapüji c'ü na jo c'e nte. 'Ma rga cjanu, rí chöpüji c'ü na s'o 'ma.

13 Ni jyodü rí dyätäji yo pje pjëzhi in texeji. Mizhocjimi jëzi yo pje pjëzhi ra mandaji cja yo nu minteji. Ngue angueze o ngamaji ra tsjaji jmu. ²Nguec'ua,

c'ü dya ra dyätä c'o jmu, dya xo ätä Mizhocjimi 'ma c'ü. Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda 'ma. Ra tsjapü ra sufrido. ³C'ü vi ngamaji c'o pje pjëzhi, dya ngue c'ü ra zü'ü c'o cja na jo; ngue c'ü ra zü'ü c'o cja na s'o. Nu'tsc'eji, nu 'ma dya in neji rí süji yo pje pjëzhi, tsjagueji na jo 'ma. Nuc'ua anguezeji ra mamaji me na jotsc'eji. ⁴Mizhocjimi o ngamaji yo pje pjëzhi ngue c'ua rí mimiji na jo. Pero nu 'ma rí tsjaji na s'o, rí sügueji 'ma. Na ngueje dya bëvatjo ga mbë's'i poder yo pje pjëzhi ra tsja'c'üji rí sufridoji. Ngue o mbëpjiji Mizhocjimi ngue c'ua ra tsjapü ra sufrido c'o cja'a na s'o. Ra nzhopcüji c'ü vi tsjaji na s'o. ⁵Nguec'ua rí dyätäji anguezeji. Dya nguextjo c'ü rguí süji c'ü pje ra tsja'c'üji rí sufridoji. Rí dyätäji na ngueje in päräji c'ü na jo a cjanu. ⁶Ngue yo ni tsjöt'üji o ndünjuajma yo pje pjëzhi. Na ngue ya ngama Mizhocjimi anguezeji ra mandaji.

⁷Tsjöt'üji texe c'o in tñji. C'ü in tunpüji faina rí tsjaji. C'ü in tunpüji ndünjuajma, tsjöt'üji. C'ü ni jyodü rí süji, rí süji c'ü. C'ü ni jyodü rí respetaoji, rí respetaoji c'ü. ⁸Dya cjó pje rí chüsp'üji ngüenda. Pero rí pötqui s'iyaji. C'ü ra s'iya nu minteji, cja'a c'ü mama o ley Mizhocjimi. ⁹Je t'opji a cjava: “Dya rí tsjäjä ndixü. Ne xo ri ngue e ndixü ra tsjäjä bëzo. Dya rí pöt't'üte. Dya cjó pje rí pönmbü. Dya cjó rí xosp'ü bëchjine. Dya cjó pje rí ñepe.” Nujyo ley yo, 'ñe c'o pje nde ma ley, ya vi tsjagueji c'ü mama yo, nu 'ma rí dyätäji c'e ley c'ü mama a cjava: “Rí s'iya nin minteji c'ua ja gui ñetsjëgue”, eñe. ¹⁰C'ü ra s'iya

nu minteji, dya ra tsjapü c'ü na s'o. Nguec'ua 'ma cjó c'o ra s'iya nu minteji, ya tsja 'ma, texe c'ü mama c'e ley.

¹¹Dya cja rí ijñji, rí söji. Tsjaji c'ü mama Mizhocjimi. Nutscöji ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Dya cja ra mezhe ra cumple texe c'o na jo c'o o mama ra dyacüji. ¹²E xömü ya ni ma'a. Ya va pä'mã a jömü e pa 'ma ra ëjë na yeje e Cristo. Dya cja rá cjaji c'o dya ma jo c'o mi cjaji 'ma rmí nzhodüji cja bëxömü. Rá zëzhiji, rá cjaji c'o na jo. Na ngueje ya rí nzhodüji cja e jya's'ü. ¹³Rá mimigöji na jo nza cja 'ma ri ngue 'ma ndempa 'ma cjó c'o jandgaji. Dya me rá cjambaxuaji c'ü me rá tñji. Dya rá tsjäjäi ndixü, ne ri ndixü ra tsjäjäi bëzo. Dya rá cjaji c'ü pëndözüji ín cuerpoji. Dya rá cjaji chü. Dya cjó rá envidiaji. ¹⁴Rí jyëziji e Cristo c'ü bübü cja in mü'büji ra tsja'c'üji rí zëzhiji. Dya rí tsjapüji ngüenda nu in cuerpoji c'ü rguí tsjijñji ja rguí tsjaji c'ü ne'ne nu in cuerpoji.

No critiques a tu hermano

14 Bübü cjuarma c'o cjiñji cja o mü'bü c'ü dya ra jogü ra tsjaji nu c'o in cjagueji, zö in cjiñji cja in mü'büji ra jogü rí tsjagueji c'o. Rí säjäji c'o cjuarma c'o. Pero dya rí söji jña c'ü rguí xipjiji c'ü dya jo c'ü cjiñji anguezeji. ²Bübü c'o cjiñji na jo ra zi pje nde ma jñönü. Xo bübü c'o ra zitjo c'ajna, na ngueje cjiñji cja o mü'büji c'ü dya ra jogü ra zaji o ts'ingue. ³Nu c'ü sa ts'ingue, dya ra tsjapü menu c'ü dya sa ts'ingue. C'ü si c'ajna, dya xo ra mama c'ü dya jo c'ü cja nu c'ü dya si c'ajna.

Na ngueje Mizhocjimi säjä nu c'ü sa ts'ingue; xo nzitjo c'ü si c'ajna. ⁴¿Jenga in so'büji yo nin cjuarmaji? Maco ngueje o mbëpjiji Mizhocjimi. Dya ngueje in mbëpjigueji. Nguetsjä Mizhocjimi mama cjo na jo va mbëpiji, cjo jiyö. Mizhocjimi sö ra tsjapüji ra mbëpiji na jo na ngueje na zëzhi angueze.

⁵Bübü c'o cjiñi c'ü bübü pa'a c'o xenda na sjü'ü a jmi Mizhocjimi que na ngueje c'o dyaja pa'a. Bübü c'o cjiñi nde 'na ma cjatjo yo pa'a a jmi Mizhocjimi. Ni jyodü nzi 'naja ra mbärä na jo cja o pjeñe c'ü na jo c'ü cja'a. ⁶C'o cjavü ngüenda c'o sjüpa, mbeñeji Mizhocjimi ga tsjaji. C'o dya cjavü ngüenda, xo mbeñeji Mizhocjimi. C'o si pje nde ma jñönü, mbeñeji Mizhocjimi na ngueje unüji na pöjö. C'o dya xo si, xo mbeñe Mizhocjimi c'o. Xo unüji na pöjö.

⁷Dya rí cärätsjögöji. 'Ma rí tüji, dya xo rí büntsjeji. ⁸Nu 'ma rí bübüji, ngueje in Jmuji c'ü rí bübüji a jmi. Nu 'ma rí tüji, xo ngueje a jmi e Jmu c'ü rí tüji. Nguec'ua zö rí bübütoji o zö ya rga tüji, je ñezgöji e Jesucristo. ⁹E Cristo o tsja o Jmu c'o ya ndü ñe yo cärätjo dya. Ngue c'ü vi ndü'ü e Cristo, cjanu o tetjo o bübüto.

¹⁰Nu'tsc'eji, ¿jenga in so'bügueji nin cjuarma? ¿Jenga in cjavüji menu nin cjuarma? Maco texezüji nde rá böbüji a jmi Mizhocjimi c'ü rguí jñüncüji ngüenda. ¹¹Je t'opjü a cjava c'ü o mama c'ín Jmugöji:

Ixna cjuana rí bübügö. Je xo ga cjatjonu, na cjuana ra ndünjömüji texeji cja in jmigö; ra mamaji c'ua nguezgö Mizhocjimi rí mandagö texe, eñe.

¹²Nguec'ua nzi 'nazgöji rá nzhötüji ngüenda Mizhocjimi c'ü pje nde ró cjaji nzi 'nazgöji.

No hagas tropezar a tu hermano

¹³Nguec'ua dya cja rá pötca so'bü in dyoji. C'ü rá cjaji, rá cjiñiji na jo c'ü dya pje rá cjaji c'ü ra tsjapü ra nügü yo mi cjuarmaji, nguec'ua dya ra xögüji cja e Cristo. ¹⁴E Jesucristo c'ü bübü cja in mü'bügö, o tsjacü rá pärä c'ü dya cja c'o na s'o 'naja nte, zö ra za ts'ingue, zö dya ra za ts'ingue. Pero nu c'ü cjiñi c'ü cja c'o na s'o 'ma sa ts'ingue, o ma dya sa ts'ingue; nuc'ü, cja c'o na s'o 'ma c'ü. ¹⁵Ma ra nügü nin cjuarmaji na ngue in sagueji ts'ingue, nuc'ua c'ü in cjagueji je ñetse c'ua, dya in s'iyaji nin cjuarmaji. O ndü e Cristo ngue c'ua ro ñeme libre nin cjuarmaji. Dya rí tsjapüji ra xögüji cja e Cristo na ngue c'ü in ne rí saji ts'ingue. ¹⁶Zö in pärägueji c'o na jo rí tsjaji, pero rí pjötpüji ngüenda ja rguí nzhodüji ngue c'ua, dya ra sö ra mamaji na s'o c'ü in cjagueji. ¹⁷Ngue Mizhocjimi c'ü mandazüji. Nguec'ua, dya ra tsja zö pje rá siji, zö dya pje rá siji. Nu c'ü ni muvi ngue c'ü rá nzhodüji na jo, ñe rá cäräji na jo yo nte. Me xo rá mäjäji na ngueje bübü o Espiritu Mizhocjimi cja in mü'büji. ¹⁸Nu c'ü pëpi a cjanu e Cristo, Mizhocjimi ra mäpä c'ü, y yo nte ra mbärä cja o mü'büji na jo ga nzhodü c'ü.

¹⁹Sido rí jyodüji rí pötqui ñuji, rí pötqui pjös'üji ngue c'ua xenda rí päräji Mizhocjimi in texeji. ²⁰Dya pje rí sigueji c'ü rguí s'o'tp'üji c'ü cja Mizhocjimi cja o mü'bü c'ü 'naja. Jä, na cjuana na jo texe yo

pje nde ma jñõnũ. Pero 'ma c'jõ c'o pje ra zi c'ũ rguí tsja c'o na s'o c'ũ 'naja, dya rga jo 'ma. ²¹Na jo c'ũ dya rí saji ts'ingue, dya xo rí siji vino. Dya pje rí tsjaji c'ũ rí tsjapũji ra nũgũ nin cjuarmaji, o ra mamaji c'ũ dya jo c'ũ in cjagueji. ²²Nu c'ũ o jí'ts'iji Mizhocjimi ra jogũ rí tsjaji na ngueje in ejmeji angueze, ngue c'ũ rí tsjaji c'ũ. Pero nin cjuarmaji c'ũ ejme cja o mü'bũ c'ũ dya ra jogũ ra tsja a cjanu, dya rí tsjaji a jmi'i c'ũ. Nu 'ma in pãrã cja in mü'bũji na jo in cjaji, me in mãcjeji 'ma. ²³'Naja cjuarma c'ũ dya pãrã cjo na jo ra za ts'ingue cjo jiyõ, 'ma ra za c'e ts'ingue, cja c'o na s'o 'ma. Na ngueje 'ma dya pãrã 'naja cjuarma cjo na jo ra tsja cjo jiyõ, pero 'ma ra tsja, cja c'o na s'o 'ma.

Agrada a tu prójimo, no a ti mismo

15 Bübüzügõji rí ejmeji ra jogũ pje rá cjaji. Nutscõji rí ejmeji a cjanu, dya rá xipjiji c'o dyaja c'ũ ni jyodũ ra 'ñejmeji c'ua ja nzi rgã ejmegõji. ²Bübũ c'o rí ne rá cjaji c'o rí pãrãji c'o na jo. Pero ni jyodũ rá cjiññiji yo ín cjuarmaji. Na ngueje, dya ra jogũ pje rá cjaji c'ũ rá cjapcõji ra tsja na s'o anguezeji. Rá cjaji ngue c'ua xenda ra mbãrãji Mizhocjimi. ³Je xo va cjatjonu e Cristo. Dya xo tsjatsjẽ nu c'ũ mi ne'e; o tsja c'ua ja nzi ga t'opjũ c'ũ mama a cjava: "C'o jña c'o sanc'ũji nu'tsc'e ín Mizhocjimits'ũ, nguetscõ je rí sãchigõ c'o." ⁴Texe c'o o t'opjũ mi jinguã, je vi t'opjũ c'o, c'ũ rga xõrũji ngue c'ua rá pãrãgõji. Nguec'ua rá te'beji na jo Mizhocjimi. Yo o jña Mizhocjimi yo t'opjũ jítsiji rá sãchiji, nde rá

mãjãji. ⁵Ngue Mizhocjimi c'ũ cjacũji rá zãzhiji 'ñe rá mãjãji. Angueze ra dya'c'ũji c'ũ 'natjo rgui tsjiññiji, c'ua ja nzi va tsja e Jesucristo. ⁶Nguec'ua 'natjo jña rí mamaji. Rí mamaji me na jo Mizhocjimi c'ũ nu Tata ín Jmuji e Jesucristo.

El evangelio anunciado a los que no son de Israel

⁷Nguec'ua rí põtqui sãjãji, c'ua ja nzi va sãcjãji e Cristo. 'Ma je rgui tsjaji a cjanu, ra 'mãrã Mizhocjimi me na zõ'õ. ⁸Rí mangõ e Cristo o tsja mbõxte cja yo menzumũ a Israel ngue c'ua ro mbãrã yo nte c'ũ na cjuana c'ũ mama Mizhocjimi. O tsja mbõxte ngue c'ua ro zãdã c'ũ vi xipji Mizhocjimi c'o ín mboxatitajme. ⁹O ã tsja mbõxte ngue c'ua xo ra juentse yo nte yo dya menzumũ a Israel. Nguec'ua anguezeji me ra mamaji c'ũ me na zõ Mizhocjimi c'ua ja nzi va t'opjũ a cjava:

Ngue nu rga tõ'c'ügõ tjõjõ a nde'e cja yo dya menzumũ a Israel. Y rá ma'tc'ügõ in chjũgue, eñe.

¹⁰Xo mama a cjava:

Nu'tsc'eji, dya in menzumũji a Israel, rí mãcjeji co yo o nte Mizhocjimi.

¹¹Xo mama:

Nu'tsc'eji, dya in menzumũji a Israel, rí ma'tc'eji ín Jmuji, in texeji.

Texe yo nte nde ra mamaji me na jo Mizhocjimi.

¹²Je xo ga cjatjonu va mama e Isaías: Ra eñẽ 'naja o mboxbẽche e Isaí, nza cja 'ma peje 'na dyũza c'ũ ya ni dyocũji.

Ra 'ñemeji ra tsja Jmu cja yo nte
yo dya menzumü a Israel.

'Ma ra ëjê c'ü, ngue c'ü ra
'ñench'e o mü'büji, eñe.

¹³Mizhocjimi dacüji c'ü me rrã
te'beji. Rí ôtügö ra tsja'c'üji rí
mãcjeji na puncjü. Me ra söya na
jo in mün'c'eji na ngueje in ejmeji
angueze. Nguec'ua me xo rí che'beji
na jo na ngueje na zëzhi o Espíritu
Mizhocjimi c'ü bübü in mü'bügeji.

¹⁴Mi cjuarmats'ügöji, ya ró junt'ü
ín mü'bügö na jo c'ü in cjaji. Xo nde
in pãrãji c'ü ni jyodü. Xo sots'üji rí
pötqui zopjüji nzi 'natsc'eji. ¹⁵Nujyo
rí opjügö, rí zo'c'üji co yo na zëzhi
jña ngue c'ua rí mbennc'eji. Ró
opjügö a cjanu na ngueje o 'ñempcö
Mizhocjimi rá zo'c'eji nu'tsc'eji, dya
in menzumüji a Israel. ¹⁶O 'ñempcö
Mizhocjimi rí pëpi e Jesucristo
a nde cja yo dya menzumü a
Israel. Rí xipjiji o jña Mizhocjimi.
Nguec'ua 'ma ra 'ñench'e o mü'büji
e Jesucristo, ra mãjä Mizhocjimi.
Ngueje o Espíritu Mizhocjimi ra
xöcüji.

¹⁷Me ni muvi c'ü ni mböxcü e
Jesucristo c'ü rí pëpi Mizhocjimi.
¹⁸C'ü rá mama, nguextjo c'ü o
mböxcü e Cristo ró cja. Nguec'ua
yo dya menzumü a Israel o
dyätãji Mizhocjimi na ngue c'ü
rvã zopjüji, 'ñe c'ü rvã cjangö. ¹⁹O
Espíritu Mizhocjimi c'ü na zëzhi o
'ñünngügö ín mü'bü. O mböxcü ró
cjangö c'o na nojo, c'o me mi cijñi
yo nte; nguec'ua mi unüji nguenda
c'ü na cjuana c'o mi mangö. Ró
mama na jo nu jña nu mama ja
ga cja e Cristo. Ró pjürü ró mama
ne jña'a nu ndeze a Jerusalén;
ró nzhodü ró zopjü yo nte cja na

puncjü jñiñi hasta ró sät'a a ma a
Ilírico. ²⁰Me ne ín mü'bü rá mama
o jña e Cristo nu c'ua ja dya be
pãrãji e Cristo. Nguec'ua, dya rí
chjëntcjöbe nza cja c'ü jãbã 'na
ngumü nu ja ot'ü vi pjütü cimiento
c'ü 'naja. ²¹C'o rí zopjügö, ngue c'o
nãdãji a cjava cja o jña Mizhocjimi:

C'o dya sjipji ja ga cja
Mizhocjimi, ngue c'o ra
mbãrã ja ga cja angueze.
Nu c'o dya dyärã, ngue c'o ra
mbãrã c'o.

Pablo piensa ir a Roma

²²Na ngue c'ü rgã nzhonc'ö
cja yo jñiñi nu ja dya be äräji
o jña e Jesucristo, dya sö ro ma
zenguats'üji. ²³Pero nudya, dya
cja xe bübü jñiñi a 'ñecjua c'ü xe
ni jyodü rá zopjüji. Y ya mezhe
cjë'ë me rí ne rá ma zenguats'üji.
²⁴Nguec'ua 'ma rá ma a ma a
España, rí negö rá cjangü rá ma
zenguats'üji. Rí ne rá mimi ja nzi
pa co nu'tsc'eji, rá mãcjoji. Nuc'ua
ra jogü rí pjöxcüji c'ü rga magö
na jo cja 'ñiji. ²⁵Pero nudya, je rga
magö a ma a Jerusalén. Rá ma
sopcö o merio c'o o nte Mizhocjimi
c'o cãrã nu. ²⁶C'o ejme Mizhocjimi
c'o cãrã a Macedonia 'ñe yo cãrã a
Acaya, o ne ro jmutüji merio c'ü ro
mbenpeji c'o o nte Mizhocjimi c'o
cãrã a Jerusalén c'o dya pje pë's'i.
²⁷O ne ro tsjaji a cjanu. Na cjuana
ni jyodü ra mbös'üji yo menzumü
a Israel. Na ngueje anguezeji
o mbös'üji yo dya menzumü a
Israel 'ma o zopjüji o jña e Cristo.
Nguec'ua yo dya menzumü a Israel
ni jyodü xo ra mbös'üji dya, c'o
menzumü a Israel. ²⁸Nguec'ua rá

ma sogü a ma a Jerusalén yo na jmutü c'o menzumü a Macedonia 'ñe c'o menzumü a Acaya. Nuc'ua 'ma rá ma a ma a España, rá cjogü c'ua ja in cārāgueji. ²⁹Rí pārāgö 'ma rá sāt'ā nu ja in cārāgueji, xenda ra 'nintsjimizüji e Cristo 'ma.

³⁰Mi cjuarmats'ügöji rí ö'tc'üji rí pjöxcüji rí dyötcöji Mizhocjimi co texe in mü'büji na ngue c'ü rgá ejmegöji e Jesucristo c'ü ín Jmuji. Xo rí dyötcöji Mizhocjimi na ngue c'ü o dyacüji o Espíritu c'ü rá pötca s'iyaji. ³¹Rí dyötcöji Mizhocjimi c'ü ra böbü a nde, ra mböcü. Na ngueje me cārā a ma a Judea c'o dya ne ra 'ñejme. Xo rí dyötcöji Mizhocjimi ngue c'ua c'o o nte Mizhocjimi c'o cārā a ma a Jerusalén me ra mājāji rgá nguji c'o merio c'o rá ma sopcüji. ³²Xo rí dyötcöji Mizhocjimi nu 'ma ra ne angueze, rá mājā rga sāt'ā nu ja in cārāgueji, ngue c'ua rá söyagö ja nzi pa. ³³Mizhocjimi ngue c'ü dacüji c'ü ra söya ín mü'büji. Angueze ra bübüts'üji, ttexts'üji. Je rga cjanu, amén.

Saludos personales

16 Rí ne rí pārāji nu e Febe, mi cjügöji na ngue xo ejme e Cristo. Va tjë'ë ne carta. Nujnu pjöxte, pëpi ín Jmuji nu cja c'o cjuarma c'o cārā a Cencrea. ²Rí sājāgueji nu, c'ua ja xo gui sājāji c'o dyaja c'o ejme c'ü ín Jmuji. Rí pjös'üji texe c'o rguí jyodü e Febe. Angueze ya mbös'ü na puncjü cjuarma. Xo me co mböxcü na puncjü.

³Xipjiji ra mbörü Cjimi nza yejevi e Priscila co e Aquila. Rí mimbëppijme cja e Jesucristo. ⁴Nza

yejevi mi nzhötsjëvi c'ü rví ndüvi, c'ü dya ro mbötcügö c'o nte. Rí unügö na pöjö anguezevi. Dya xo nguextjozügö. Xo 'ñe texe yo ejme Mizhocjimi yo dya menzumü a Israel, xo unüji na pöjö e Priscila 'ñe e Aquila. ⁵Xo rí bötpügö Cjimi c'o ejme Mizhocjimi c'o jmurü cja o ngümü e Priscila 'ñe e Aquila. Xo rí bötpügö Cjimi e Epeneto c'ü me rí s'iyagö. Ngue c'ü ot'ü o 'ñejme e Cristo nucjuā a Acaya. ⁶Xipjiji e María ra mbörü Cjimi. Angueze o pëpji na puncjü a ndetsc'ej. ⁷Xipjiji ra mbörüvi Cjimi e Andrónico 'ñe e Junias; rí cjaime c'o. Ma bübüjme a pjörü. C'o apóstole mamaji me na jonte anguezevi. Ot'ü o mbārāvi e Cristo que na nguetscö.

⁸Xipjiji ra mbörü Cjimi e Amplias. Me rí s'iya na ngueje ejme e Jesucristo c'ü ín Jmuji. ⁹Rí bötpügö Cjimi e Urbano c'ü o mböxcüjme ró pëpijme e Jesucristo. Xo rí bötpügö Cjimi e Estaquis. Rí s'iyagö c'ü. ¹⁰Xo rí bötpügö Cjimi e Apeles c'ü ya 'mārā na jo c'ü ejme e Jesucristo. Xo rí xipjiji ra mbörü Cjimi c'o cārā nu ngümü e Aristóbulu. ¹¹Xipjiji ra mbörü Cjimi e Herodión c'ü rí cjabe. Rí bötpügö Cjimi e Narciso 'ñe c'o cārā o ngümü c'o xo ejme e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ¹²Xo rí xipjiji e Trifena 'ñe e Trifosa ra mbörüvi Cjimi. Anguezevi pëpji na puncjü c'ua ja ga ne c'ü ín Jmuji. Xo rí xipjiji e Pérsida ra mbörü Cjimi. Me rí s'iyagö c'ü. Xo o pëpji na zëzhi c'ua ja ga ne ín Jmuji. ¹³Xo rí bötpü Cjimi e Rufo. Nuc'ü, me nädäji c'ü na jo ga dyätä c'ü ín Jmuji. Xo rí bötpügö Cjimi c'ü nu mamá e Rufo c'ü chjënju

nza cja 'ma xo ri ngue mi mamágö c'ü. ¹⁴Xo rí bötpü Cjimi e Asíncrito 'ñe e Flegonte 'ñe e Hermas 'ñe e Patrobas 'ñe e Hermes 'ñe c'o cjuarma c'o jmurü co anguezeji.

¹⁵Xo rí bötpü Cjimi e Filólogo 'ñe e Julia 'ñe e Nereo 'ñe c'ü nu cjü 'ñe e Olimpas 'ñe texe c'o o nte Mizhocjimi c'o jmurü co anguezeji.

¹⁶Rí pötqui zenguateji co texe in mü'büji, na ngue c'ü ya je 'ñets'ügueji Mizhocjimi. Bö'tc'üji Cjimi texe yo ja nde jmurü yo ma't'ü e Jesucristo.

¹⁷Mi cjuarmats'üji, rí ö'tc'üji rí pjötpüji ngüenda nu c'o nan'ño ga jizhi, nguec'ua ga xöcüji c'o cjuarma. Dya rí dyocjeji c'o. ¹⁸Na ngueje c'o cja'a a cjanu, dya cjaji c'ü manda e Jesucristo c'ü ín Jmuji. Cjatsjëji c'ua ja nzi ga neji. Me t'ecjañümü ga ñaji. Me xo cjapüji me pãrãji. A cjanu onpüji c'o cjuarma c'o ts'i ni 'ñejme c'o pje nde sjipjiji. ¹⁹Pero texe yo nte ya pãc'ãji nu'tsc'eji in ätäji o jña e Cristo. Nguec'ua me rí mäc'ãji. Rí negö rí pãrãgueji ja rgui tsjaji na jo; dya rí ne rí pãrãgueji c'ü na s'o. ²⁰Mizhocjimi ngue c'ü cjacüji dya pje rá cjijñiji. Dya ra mezhe, angueze ra tsja'c'ü rí chöpüji c'ü dya jo c'ü ni chjü Satanás. Rí yödütjoji c'ü. Rí ötcö e Jesucristo c'ü ín Jmuji me ra nuc'üji na jo.

²¹Bö'tc'üji Cjimi e Timoteo c'ü ín mimbëppjibe. Xo 'ñeje e Lucio 'ñe e Jasón 'ñe e Sosípater c'o rí cjajme.

²²Xo bö'tc'üji Cjimi e Tercio nu na opjü ne carta. Xo ejme e Jesucristo c'ü ín Jmuji.

²³Xo bö'tc'üji Cjimi e Gayo. Angueze o säcjä na jo nu cja ngümü. Xo säjä texe yo cjuarma a 'ñecjua. Xo bö'tc'üji Cjimi e Erasto c'ü ngue tesorero cja ne ndajñiñi va. Xo bö'tc'üji Cjimi e cjuarma Cuarto.

²⁴Rí ötcö e Jesucristo c'ü ín Jmugöji me ra nuc'üji na jo nza texets'üji. Je rga cjanu, amén.

Alabanza final

²⁵Me na jo Mizhocjimi c'ü sö'ö ra tsja'c'ü ra zë'ts'l'iji c'ua ja ga mama o jña e Cristo nu rí mama. Ngue nu cja 'mãrã. Mi jinguã dya cjó mi pãrã nu. ²⁶Ya 'mãrã ne jña dya nu. Nde 'na ma cjatjo ga mama nu jña'a nu, 'ñe c'ü o dyopjü c'o profeta. Mizhocjimi c'ü ra bübütjo para siempre, o manda c'ü ro jmama o jña, c'ü ro sjipji texe cja yo jñiñi texe cja ne xoñijömü, ngue c'ua ra dyärãji, ra 'ñejmeji.

²⁷Nguextjo Mizhocjimi c'ü me pãrã na jo. Dya rá jëziji rá mamaji me na zö'ö Mizhocjimi na ngue c'ü o tsja e Jesucristo. Je rga cjanu, amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS CORINTIOS

Pablo escribe a la iglesia en Corinto

1 Nutscö e Pablo rí apóstolegö o juancügö e Jesucristo rá zopcjö yo nte. Nguetsjé Mizhocjimi o ne o juancügö a cjanu. Nutscö 'ñe e cjuarma Sóstenes rí pen'c'egöbe ne carta. ²Nu'tsc'eji in cārāgueji a Corinto c'ü tsja a Grecia, in jmurüji in ma'tc'eji Mizhocjimi, ngue'tsc'eji rí pen'c'eji ne carta. Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mün'c'eji. Nguec'ua 'ma i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, o tsja'c'üji Mizhocjimi o ntets'üji. Y o xöcüs'tüji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. Dya nguextjotsc'eji o ntetsc'eji Mizhocjimi; xo ngue o nte angueze texe c'o ma't'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji, zö ja nde cārāji. Dya nguextjozgöji in Jmugöji c'ü; xo 'ñe anguezeji, xo ngue o Jmuji. ³Rí ötcö Mizhocjimi c'ü mi Tatagöji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü ra sido ra nuc'eji na jo, ngue c'ua ra mājā in mün'c'eji, dya pje rí mbeñeji.

Bendiciones por medio de Cristo

⁴Texe 'ma rí ötügö Mizhocjimi, rí unnö 'na pöjö c'ü ya me o mböxc'ügueji na jo. O mböxc'eji a cjanu, na ngue bübü in mü'büji

dya e Cristo Jesús. ⁵O mböxc'eji o dya'c'üji c'ü ja rgui pöpqueji c'ü. Nguec'ua sö rí zopcjeji dya yo nte, 'ñe rí pārāgueji dya na jo, ja ga cja Mizhocjimi. O dya'c'üji a cjanu Mizhocjimi, na ngueje bübü in mün'c'eji dya e Jesucristo. ⁶Nguec'ua ya zādā c'ua ja rvā xi'tsc'öji. Na ngueje 'ma mi bübü co nu'tsc'eji, ró xi'tsc'öji ro mböxc'üji e Cristo ri nzhodüji na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi. Y na cjuana ya o mböxc'üji a cjanu. ⁷Nguec'ua, dya pje bē'tsc'eji dya; sö rí pöpqueji na jo dya Mizhocjimi. Y te'be in mün'c'eji dya c'ü ra ējē na yeje e Jesucristo c'ü in Jmugöji. ⁸Mizhocjimi ra sido ra dya'c'eji c'ü rgui zēzhiji, ngue c'ua texe c'o cje c'o xe rí minc'eji, dya rí jyēzgueji c'ü. Nguec'ua c'e pa 'ma ra ējē e Jesucristo c'ín Jmugöji, dya pje ra chötcöji c'o na s'o. ⁹Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mün'c'eji nzi 'natsc'eji i 'ñench'e in mü'büji c'ü nu T'i c'ü ngueje e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nguec'ua 'natjo in mü'büji dya co angueze. Ixtí jñunt'ü in mün'c'eji c'ü ra dya'c'eji c'ü rgui zēzhiji. Na ngueje angueze cja'a c'ua ja nzi ga mama.

Divisiones en la iglesia

¹⁰Rí ò'tc'ügöji cjuarma, c'ü ri 'natjo jña c'ü rí ñagueji, dya rí söji o jña. Na ngue je ga cjanu ga mandazüji e Jesucristo c'ín Jmugöji. Dya xo rí xögueji cja yo nin cjuarmaji. Nu c'ü rí tsjagueji, rí pötqui ñeji ngue c'ua ri 'natjo pjeñe c'ü rí tsjijñigueji, 'ñe c'ü rí tsjagueji. ¹¹Nu'tsc'eji mi cjuarmats'ügöji, o ngöxcö c'o cārã o ngumü e Cloé c'ü ya in pötqui dyonpüteji. ¹²Bübüts'eji c'o mama: “Rí teñeje e Pablo. Ngue c'ü xe na jo ga xöpunte”, eñeji. Bübü c'o mama: “Iyö. Ngue e Apolos rí teñeje.” Bübü c'o mama: “Ngue e Pedro rí teñeje.” Bübü c'o mama: “Nutscöjme rí teñeje e Cristo”, eñeji. ¹³¿Cjo bübü na puncjü Cristo? Iyö, 'natjo c'ü bübü. Nutscö e Pablo, ¿cjo nguezgö o ndät'azgöji cja ngronsi c'ü rva päjtc'ägöji? Iyö, dya nguezgö. ¿Cjo ngue ín chjügö o nänngägöji 'ma i jigueji? Iyö, dya nguezgö; ngue o tjü e Cristo. ¹⁴Rí unngö 'na pöjö Mizhocjimi c'ü nguextjo e Crispo 'ñe e Gayo c'o ró jichcö a ndets'eji. ¹⁵Na ngue 'ma ro jichcö na puncjü o nte, bübü c'o ro mama: “E Pablo jichi cja ndeje na puncjü o nte, ngue c'ua ra ndeñeji co angueze”, ro 'ñeñeji. ¹⁶Xo rí mbeñegö xo ró jichcö c'o cārã nu ngumü e Estéfanos: Pero dya cja rí mbeñe cjó je nde ró jichcö. ¹⁷C'ü vi juancügö e Cristo, dya ngue c'ü rá jichcö yo nte; ngue c'ü rá xipjiji ja ga cja e Jesucristo. 'Ma rí zopcjö yo nte, dya rí jodü rá xicöji jña c'o me na zö, para ra mamaji me rí pärägö. 'Ma rva cjanu, dya ro tsjapü

ngüenda 'ma yo nte c'ü o pätcöji e Jesucristo va ndü cja ngronsi.

Cristo, el poder y la sabiduría de Dios

¹⁸Nutscöjme rí apóstolejme rí zopcjöjme yo nte, rí xicöjme o ndü e Jesucristo va ngötcüji ín nzhubüji. Cārã o nte c'o cjapü dya ni muvi yo rí mangöjme a cjanu. Anguezeji ya ni ma ra bēzhi o aljmaji, dya ra salvaji. Pero nutscöji sido jocüzü ín mü'büji Mizhocjimi ngue c'ua rá jézgöji c'o na s'o. Nguec'ua c'o jña c'o mama ja va ndü e Jesucristo cja ngronsi, ngue c'o rgá pärägöji c'ü me na zēzhi Mizhocjimi. ¹⁹Ya zädä c'ü t'opjü ga cjava:

Yo me pärã, rá jünbüji c'ü ni mbärãji.

C'o pēs'i na puncjü o pjeñe, rá cjapü c'ü dya cja rguí muvi c'o ra nguijñi c'o, eñe Mizhocjimi.

²⁰Yo cārã cja ne xoñijömü c'o dya pärã Mizhocjimi, bübü c'o me pärã. Xo bübü c'o me pjēchi ra jíchi yo nu minteji. Xo bübü c'o me pjēchi ra zöji o jña yo nu minteji. Pero, ¿pje ni muvi a jmi Mizhocjimi c'o nte c'o? Ya jizhi dya Mizhocjimi c'ü dya ni muvi c'ü pärätsjē yo nte. ²¹Mizhocjimi pēs'i na jo o pjeñe. Nguec'ua ndeze mi jinguã o mbeñe c'ü dya ro sö ro nguijñitsjē yo nte ro mbärãji angueze. Mizhocjimi o ne ro salva yo nte, nguec'ua va juajnü c'o ra zopjü yo nte, ra xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Nguec'ua 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra 'ñeme libre cja c'o na s'o. C'o jña c'o mama ja va sofre e Jesucristo, ngue c'o cjapü yo nte c'ü dya ni muvi c'o.

²²Yo ín menzumüjme a Israel örüji 'na señal c'ü ra jñandaji. 'Ma jiyö, dya ra creoji zö cjó c'o ra zopjüji. Yo in menzumügueji a Grecia me jodüji 'na c'ü me pãrã, ra zopjüji. 'Ma jiyö, dya xo ra creoji. ²³Nutscöjme rí apóstolejme 'ma rí zopcjójme yo nte, rí xicöjme o ndü e Cristo cja ngronsi por nutscöji. Yo ín menzumüjme a Israel, dya ne ra creoji; cjiññiji dya pë's'i poder, na ngue o sufre. Yo in menzumügueji a Grecia, cja püji c'ü dya ni muvi c'ü vi ndü a cjanu e Cristo. ²⁴Pero Mizhocjimi o 'ñünngü ín mü'büjme ja rí nzijme rí menzumüjme a Israel; nguec'ua rvã ejmegöjme e Jesucristo. Xo 'ñünnc'ü in mün'c'eji ja nzitc'eji in menzumügueji a Grecia. Nguec'ua 'ma rí ärägöji c'ü ja va sufre e Cristo, rí unnc'öji ngüenda c'ü na zëzhi Mizhocjimi 'ñe c'ü me na jo va mbeñe. ²⁵Mama yo in menzumügueji c'ü dya ni muvi c'ü o mbeñe Mizhocjimi. Pero xenda na jo o pjeñe Mizhocjimi que na ngue yo nte. Mama yo ín menzumügöjme c'ü dya ga zëzhi e Jesucristo na ngue o sufre. Pero xenda na zëzhi Mizhocjimi c'ü o jyëzi o sufre e Cristo, que na ngue yo nte. ²⁶Tsjijñiji cjuarma ja ga cjatsc'eji. Dya puncjüts'üji c'o pë's'i na puncjü o pjeñe c'ua ja nzi ga mbë's'i yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. Pero Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mün'c'eji i creoji e Jesucristo. Dya xo puncjüts'üji c'o pje pjëzhi, ni xo na puncjüts'eji c'o ngue o t'i c'o me ma jonte, pero Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mü'büji i 'ñejmeji. ²⁷Nu'tsc'eji mama yo nte c'ü dya in jüngueji

in pjeñeji, o juan'c'eji Mizhocjimi ngue c'ua ra bëchpiji o tseje nu c'o nãntji me pãrã. Nu'tsc'eji mama yo nte c'ü dya pje pjë'tsc'eji, o juan'c'eji Mizhocjimi ngue c'ua ra bëchpiji o tseje c'o me nãntji pje pjëzhi. ²⁸Nu'tsc'eji cja'c'üji yo nte c'ü dya ni muvitc'eji, o juan'c'eji Mizhocjimi ngue c'ua ra jñünbü c'ü ni muvi c'o nãntji me ni muvi. ²⁹Je va cjanu va tsja Mizhocjimi. Nguec'ua dya cjó ra tsjapütsjë na nojo a jmi Mizhocjimi.

³⁰Nu'tsc'eji bübü in mün'c'eji dya e Cristo; nguec'ua in pãrãgueji ja ga cja Mizhocjimi. Rí pãrãgöji c'ü o ngötcüji e Jesucristo c'o ín nzhunc'öji; nguec'ua dya cja rí tñji c'o. Xo rí pãrãgöji c'ü sido pëpji cja ín mü'büji ngue c'ua xenda rá cjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. Nguetsjë Mizhocjimi c'ü o dyacöji c'ü ni bübü ín mün'c'öji dya e Cristo. ³¹Nguec'ua, dya rá cja püji na nozüji c'ü rgã pãrãgöji yo. Rá cjaji c'ua ja nzi ga t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü mama ga cjava: “Dya ra jogü cjó ra tsjapütsjë na nojo. Nguextjo Mizhocjimi rá cja pcöji na nojo”, eñe c'e jña.

El mensaje de Cristo crucificado

2 Je xo va cjanu rvã cja gö 'ma ró sägö nu va ja in cãrãgueji cjuarma. 'Ma ró xi'tsc'öji ja ga salvazüji Mizhocjimi, dya zö rvã zo'c'öji. Dya xo ró xi'tsc'öji jña c'o mama yo cja pü me pãrã. ²Na ngueje ró negö nguextjo ró xi'tsc'öji ja ga cja e Jesucristo, 'ñe ja va pätcöji va ndü cja ngronsi. ³Y 'ma ró minc'öji va, dya mi sögö ma zëtscö. Xo mi mbigö ma sügö, 'na

dya ro zo'c'öji na jo. ⁴Yo nte, me jodü ja rgá 'ñünbü o mü'bü yo nu minteji, nguec'ua ga mamaji jña c'o 'ñetse me pārāji. Pero nutscö, dya je va cjanu rvá zo'c'öji. O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mü'büji i pārāji c'ü na cjuana c'o mi xi'tsc'öji. Nguec'ua vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. ⁵Dya ró negö c'ü rvi mamaji: “E Pablo pārā na puncjü; na jo ga zocöji. Nguec'ua ró creoji e Jesús”, ri 'ñeñeji, iyö. Ró ötügö Mizhocjimi c'ü ro 'ñünnc'eji in mü'büji. Nguec'ua ix na cjuana vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo.

**Dios se da a conocer por
medio de su Espíritu**

⁶Nutscöjme, zö dya zö rgá zopjüjme yo nte, pero rí pjëhcöjme na jo 'na jña. Pero nguextjo c'o nzhodü na jo co Mizhocjimi c'o rí xicöjme yo. Dya nza cja c'e pjeñe c'ü pë's'i yo nte yo cārā yo cjë dya yo dya pārā Mizhocjimi. Ni xo nza cja c'ü pjëchi yo pje pjëzhi yo cjë dya. Na ngueje anguezeji, ra tsjapü Mizhocjimi c'ü dya cja pje ra mbëzhiji. ⁷C'ü rí xipijjme c'o nzhodü na jo co Mizhocjimi, ngue c'ü cjiñji Mizhocjimi. 'Ma ot'ü, dya cjó mi pārā c'e pjeñe c'ü. Na ngue dya be mi ch'acöji ro pārāji. Pero 'ma dya be mi ät'ä ne xoñijömü, ya xcuí mbeñe Mizhocjimi c'ü ra tsjacüji me rguí muvizgöji cja o jmi. ⁸C'ü o mbeñe Mizhocjimi, dya mbārā ne rí 'naja yo pje pjëzhi yo cjë dya. Nguec'ua va ndät'äji e Jesucristo cja ngronsi, maco Mizhocjimi e Jesucristo c'ü me na nojo. ⁹Anguezeji go zädä c'ua ja nzi va t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama ga cjava:

Nunca go jñandaji c'o ya vi preparao Mizhocjimi ra unü c'o ejme angueze 'ñe neji. Dya xo go dyärāji c'ü ja ga cja. Ni xo go nguiñitsjëji cja o mü'büji c'o, eñe c'e jña.

¹⁰Pero nutscöji 'ma ró ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo, o dyacüji Mizhocjimi o Espíritu o ë bübü cja ín mün'c'öji. O Espíritu Mizhocjimi pārā texe c'ü ya mbeñe Mizhocjimi. Nguec'ua rgá pārägöji yo ya preparao Mizhocjimi ra dyacüji.

¹¹Dya cjó pārā texe c'ua ja ga nguiñi c'ü 'na nte. Nguextjo c'e nte, pārätsjë o pjeñetsjë angueze. Je xo ga cjatjonu, dya cjó xo pārā ja ga nguiñi Mizhocjimi; nguextjo c'ü o Espíritu angueze. ¹²Nutscöji, dya ch'acöji rá cjiñji c'ua ja nzi ga nguiñi yo nte yo dya pārā Mizhocjimi. Mizhocjimi ya dyacüji o Espíritu, ngue c'ua ra sö rá pārägöji c'ua ja va s'iyazgöji Mizhocjimi, 'ñe c'ua ja ga mböxcöji. ¹³Nujyo, nguejyo rí mangöjme yo. Pero dya ngue ín jñatsjëjme yo rí cjiñitsjëjme yo rí mangöjme. Yo rí mangöjme, nguejyo jña yo jítsijme o Espíritu Mizhocjimi. Y c'o nte c'o rí xipijjme yo jña yo, ngue c'o ya bübü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi c'o.

¹⁴C'o nte c'o dya bübü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi, dya ne ra creoji c'o mama c'ü. Na ngue cjacüji c'ü dya pje ni muvi c'o mama c'ü. Dya xo sö ra mbārāji pje pjëzhi c'o mama c'ü. Nguextjo c'o nte c'o bübü o mü'bü angueze c'o sö ra mbārā pje pjëzhi c'o mama c'ü. ^{15,16}Nu c'o bübü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi sö ra mbārāji c'o na cjuana ni muvi. Je t'opjü a

cjava cja o jña Mizhocjimi: “Dya cjó sò ra mbārā c'ü cjiñi c'ín Jmugöji. Nguec'ua, dya cjó sò ra tsja xöpunte 'na nte, c'ü pje ra jíchi c'ín Jmugöji”, eñe c'e jña. Nuzgöji búbü ín mün'c'öji dya e Jesucristo, nguec'ua rgá mbeñeji c'e pjeñe c'ü cjiñi angueze. Nguec'ua yo nte me dyätjzögöji, dya sò ra mbārāji ja ga cja rgá mbeñeji. Na ngueje anguezeji, dya búbü o mü'büji o Espiritu Mizhocjimi.

Compañeros de trabajo sirviendo a Dios

3 'Ma mi búbügö co nu'tsc'ejji cjuarma, ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi. Y xe ro xi'tsc'öji mas o jña, pero dya be sò rvi jñunt'ü in mün'c'ejji c'o. Na ngue dya i tsjagueji na jo c'ua ja nzi ga ne o Espiritu Mizhocjimi; i tsjaji c'o in netsjéji. Dya xo i dyätäji na jo e Cristo. ²Nza cjatsc'ejji yo lélë yo sibatjo, yo dya sò ra za o ts'ingue. Ró xi'tsc'öji jña c'o dya s'èzhi rvi pārāji. Na ngue dya be sò rvi jñunt'ü in mün'c'ejji c'o xe 'ñaja jña. Dya be xo sò. ³Na ngueje sido in cjagueji c'o in netsjéji. In pötqui huinsteji y me xo in pötqui dyonpütsjéji. C'ü ni tsjagueji a cjanu, je ni ñetse nu, c'ü in cjagueji c'o in netsjéji. Je xo ni ñetse nu, c'ü in nzhodüji c'ua ja nzi ga nzhodü c'o nte c'o dya pārā Mizhocjimi. ⁴Bübütsc'ejji c'o mama: “Nutscojme rí teñejme e Pablo”, eñe c'o cjuarma. Búbü c'o mama: “Nutscojme rí teñejme e Apolos”, eñeji. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, nza cjatsc'ejji yo nte yo dya pārā Mizhocjimi.

⁵Nuzgö e Pablo ñe e Apolos, dya ni jyodü rí mangueji nda

ni muvizgöbe. Na ngueje rí mbëpjítjobe cja Mizhocjimi rí nza yejebe, nde ró zo'c'öbe in texeji. Nguec'ua vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. Rí pëpcjöbe c'ua ja nzi va dyacöbe c'ín Jmuji. ⁶Nguetscö e Pablo ot'ü ró zo'c'öji, nguec'ua rí chjëntcjöbe nza cja 'naja c'ü ro ngant'a o planta. E Apolos cja zo'c'ejji nguec'ua chjënjuí nza cja c'ü ro xi'chp'i o ndeje c'o planta. Pero Mizhocjimi ngue c'ü che'ts'ejji c'ü. ⁷Nguec'ua, dya nda ni muvi c'ü cant'a, ni xo ri ngue c'ü xi'chp'i o ndeje. C'ü na cjuana ni muvi, ngue Mizhocjimi c'ü cjavü ra nocü. ⁸C'ü cant'a ñe c'ü xi'chp'i o ndeje, nde 'na ma cjatjovi. Pero zö nde 'na ma cjatjovi, ra ts'ö't'üvi c'ua ja nzi va pëpjivi. ⁹Nutsco ñe e Apolos rí mimbëpjigöbe cja Mizhocjimi. Nu'tsc'ejji in chjëntcjeji nza cja 'na juajma c'ü ya ndujmüji c'ü ngue o cjaja Mizhocjimi.

O in chjëntcjeji 'na ngümü c'ü na jäbä angueze. ¹⁰Mizhocjimi o dyacö c'ü ja rgá zopcjö yo nte. Nguec'ua rí chjëntcjöbe 'na bëzo c'ü rí pjéchi ra jyäbä na jo 'na ngümü. Nuzgö 'ma ró xi'tsc'öji rvi ñejmeji e Cristo, ró chjëntjobe 'na bëzo c'ü ro ngü'p'ü o cimientó 'na ngümü. C'o 'ñaja xöpunte c'o va ñe zo'c'ejji, chjëntjuí 'na bëzo c'ü ro bö'bü o ndüngümü. Pero ni jyodü nzi 'naji ra mbötpüji ngüenda ja ga zo'c'ejji. ¹¹Yo nte, 'ma jäbäji 'na ngümü, ot'ü cjü'p'üji o cimientó. Je xo va cjatjonu, nutsco ot'ü ró zo'c'öji, ró xi'tsc'öji rvi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. Y dya ra jogü cjó ra 'ñe xi'tsc'ejji nan'ño rguí ñejmeji. Na ngue ojtjo xe 'naja c'ü ra salvazüji.

¹²C'o 'ñaja xöpunte, zö xo ra xö'c'ejí ja ga cja e Cristo, pero ni jyodü ra mbëpíji na jo Mizhocjimi. 'Ma ra mbëpíji na jo, ra chjëntjui 'ma 'na bëzo c'ü ri ät'ä 'na ngumü co oro, o co plata, o co ndojo c'o me ni muvi. 'Ma jiyö, ra chjëntjui 'ma 'na bëzo c'ü ri ät'ä 'na ngumü co zatjo, o co zacatón, o co xitjtjo. ¹³⁻¹⁵'Ma tjë'ë 'na ngumü, jñetse cjo na jo va dyät'äji cjo jiyö. Na ngueje 'ma zatjo o zacatón c'ü vi dyät'äji, ixta chjorü 'ma c'e ngumü. Pero 'ma ndojo vi t'ät'ä, iyö 'ma. Je xo rga cjatjonu c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda, ra 'ñetse ja va mbëpi Mizhocjimi nzi 'na xöpüte, cjo na jo o jiyö. Nu 'ma na jo va mbëpi, ra ts'ö't'ü 'ma c'ü. 'Ma jiyö, ra chjëntjui 'na bëzo c'ü ri tjë'ë o ngumü. Zö ra sufre rgá mbedye c'e bëzo ngue c'ua ra salva, pero ra chjorü c'e ngumü c'ü vi dyät'ä. Je xo rga cjatjonu c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo pero dya ga jo va mbëpíji c'ü ín Jmugöji. Zö ra salvaji, pero dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'e bëpji c'ü vi tsjaji. Nguec'ua, dya ra ngö't'üji.

¹⁶¿Cjo dya in pãrãji, ngue o templots'üji Mizhocjimi? Na ngue nguetsjë c'ü o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü in mün'c'ejí dya. ¹⁷Nu 'ma rí sido rí huinsteji, ra zädä c'ü rí chjorütsjëji. Dya rí tsjaji a cjanu. Na ngue 'ma in cjaji a cjanu, in s'onbüji o templo Mizhocjimi c'ü me na sjü, c'ü ngue'tsc'ejí. Nu c'o ra sido ra tsjatsc'ejí a cjanu, Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre c'o.

¹⁸In cjiññíji c'ü me ni muvi 'ma cjó c'o pãrã na puncjü. Pero dya rí tsjiññíji a cjanu, na ngueje dya cjuana. C'o cjiññitsc'ejí c'ü me pãrã

c'ua ja nzi ga mbãrã yo nte yo cãrã yo cjë dya, ni jyodü ra jyëziji c'e pjeñe c'ü cjiññíji a cjanu. Y ra mbürü ra nguiññíji c'e pjeñe c'ü cjiññí Mizhocjimi, zö mama yo nte c'ü dya ni muvi c'ü. A cjanu ra sö ra mbãrãji c'ua c'ü na cjuana.

¹⁹C'o pãrã yo nte cja ne xoñijömü va, dya ni muvi a jmi Mizhocjimi c'o. Na ngueje je t'opjü c'ü mama ga cjava: “C'o me pãrã, pjëchiji ja ga dyonpüji yo nu minteji. Pero Mizhocjimi c'asp'üji c'ü ni tsjaji ga cjanu”, eñe. ²⁰Je xo t'opjü c'ü mama a cjava: “C'o cjavü me pãrã, pãrã c'ín Jmugöji c'ü dya ni muvi c'ü cjiññí c'o”, eñe. ²¹Nguec'ua rí xi'tsc'öji in texeji, dya rí mamaji c'ü cjó nda ni muvi 'na nte na ngue c'ü pje ni mbëzhi c'ü, nza cjazgöjme rí apóstolejme. Na ngue nde rí mbëpjítjogöjme ngue c'ua rá pjöxc'üjme in texeji. ²²Zö ri nguezgö e Pablo, zö ri ngue e Apolos o e Pedro, Mizhocjimi o dyacüjme ne bëpji ngue c'ua rá pjöxc'üjme. Zö pje c'o va sädä yo cjë yo in cãrãji cja ne xoñijömü, zö pje c'o xe ra zädä, zö rí chügüejí, pero Mizhocjimi ya mbeñe ja ga cja texe yo, y ra mböxc'üji. ²³Nguec'ua, dya rí tsjacöjme in jmuzgöjme. Na ngueje e Cristo ngue ín Jmugöji c'ü rá ätcöji. Y e Cristo ätä Mizhocjimi c'ü nu Tata.

El trabajo de los apóstoles

4 Ni jyodü rí unnc'ejí ngüenda c'ü rí mbëpjítjogöjme cja e Jesucristo. Mizhocjimi o dyacöjme ne bëpji nu, c'ü rí xipijjme yo nte yo o jña yo dya mi pãrãji mi jinguã. ²In pãrãgüejí o mbëpji ni jyodü

ra tsjacjuanaji ja c'o nzi ga ne c'o o lamuji. ³Nguec'ua, dya nda rí cja'c'öji ngüenda, 'ma ngue'tsc'ejí in mangueji cjo na jo rgá pëpcö e Jesucristo o iyö. Dya xo rí cjacpö ngüenda yo nte zö xitscö yo, cjo na jo rgá pëpcö c'ü o iyö. Dya xo rí mbeñetsjögö ja rgá pëpcö c'ü. ⁴Zö rí cjiññitsjé c'ü rgá ätcö na jo, pero dya ngue c'ü rguí mamaji c'ü na jozgö. Nu c'ü ra jñüncügö ngüenda c'ü ja rvá pëpcö c'ü, nguextjo c'ün Jmugöji. ⁵Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsjiññiji 'na nte ja ga mbëpi Mizhocjimi. Na ngueje dya be va sädä c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. Che'beji hasta 'ma cja ra ëjë c'ün Jmugöji ra 'ñe tsjapü ra 'ñetse na jo, c'o dya 'ñetse dya. Ra tsjapü ra 'ñetse c'o cjiññi o mü'bü dya yo nte. Nuc'ua nu 'ma na jo rvá pëpcöji c'ü, nguextjo Mizhocjimi ra mama c'ü na jo rvá cjaji.

⁶Mi cjuarmats'ügöji, c'ü rvá xi'tsc'öji yo, ngue c'ü dya rí tsjiññiji e Apolos c'ü me ni muvi, ni ri nguezgö c'ü me ni muvizgö; ngue c'ua rí tsjagueji c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Nguec'ua ne rí 'natsc'ejí, dya rí tsjapqueji c'ü me in pãrãgueji c'ü rguí mamaji c'ü me na jo 'na nte'e, 'ñe c'ü rguí tsjapqueji menu c'ü 'naja. ⁷Nu'tsc'ejí, ¿cjo dya'c'ejí sjëtsi c'ü in cjinncjeji c'ü xenda na jotsc'ejí que na ngueje c'o 'ñaja? Dya cjo dya'c'ejí sjëtsi. C'ü in pãrãgueji, ¿cjo dya xo dya'c'ejí Mizhocjimi c'ü? Maco o dya'c'ejí, ¿jenga in cjacqueji na nots'üji nza cja 'ma ri ngue in pjeñetsjéji c'ü in cjiññiji?

⁸Nu'tsc'ejí in pëzhgueji c'ü dya cja xe ni jyodü rá jí'tsc'öjme. In

pëzhgueji c'ü dya pje xe ni jyodü rí pãrãji. In cjacpüji na notsc'ejí nza cja 'ma ya me ri jmguejeji; maco zügöjme rí apóstolejme, dya rí søjme cjo ri jmgögjme. Quera ri tsjagueji na jo, ngue c'ua rvá notsc'ejí a jmi Mizhocjimi, ngue c'ua nuzgögjme xo ro mbëtsijme jmu'u co nu'tsc'ejí 'ma. ⁹Nutscögjme rí apóstolejme, rí cjiññigö c'ü dya ni muvizgögjme va ngambgögjme Mizhocjimi; rí cjiññigö o ngambgögjme nza cja o nte. C'o ya tjünpü ngüenda ra bö't'ü. Rí cjiññigö a cjanu, na ngueje cja ne xoñijömü me bëchquigögjme ín tsejme ga jñandgögjme yo nte, na ngue yo rí sufregögjme. Xo 'ñe c'o o anxe Mizhocjimi me xo jandgögjme rí sufregögjme. ¹⁰Nutscögjme rí apóstolejme rí zopjüjme yo nte rí xipijjme ja ga cja e Cristo. Nguec'ua ga xitscögjme c'ü dya rí pãrã c'ü rí cjacjme. Pero nu'tsc'ejí bübü in mün'c'ejí dya e Cristo, in cjacqueji c'ü me in pãrãgueji. Nutscögjme, mama yo nte c'ü dya ni muvizgögjme; nu'tsc'ejí in cjacpüji c'ü me ni muvitsc'ejí. Nutscögjme me cjacüjme menu yo nte; nu'tsc'ejí me respetaots'üji yo. ¹¹Hasta yo pa dya, bübü 'ma bëtsijme c'ü rá sijme 'ñe c'ü rá jejme. Yapcüjme yo nte, y ja c'o nde rí nzhonnc'ögjme. ¹²Zö rí apóstolegögjme pero me po ín cuëgögjme rgá pëpcögjme ngue c'ua rá tötc'ögjme 'na xëdyi. 'Ma sangögjme yo nte, rí ma'tp'ütjome Cjimi yo. 'Ma cjacüjme yo nte rá sufregögjme, rí pësp'ijjme paciencia. ¹³Zö pechquejme o bëchjine, pero sido rí zopcögjme na jo. Yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi, cjacüjme nza

cja o cañabü. Hasta nudya cjacüjme c'ü dya ni muvizgöjme.

¹⁴C'ü rvá xi'tsc'öji yo, dya ngue c'ü rvi tsegueji. Ró xi'tsc'öji nza cja 'na bëzo c'ü zopjü o t'i ga unü consejo, na ngueje me ne'e c'e t'i.

¹⁵Zö xi ri sö'ö 'na dyëch'a mil c'o in xöpütegueji c'o o xi'tsc'ëji ja ga cja e Cristo, pero dya in 'ñecjeji na puncjü nin tatagueji. Nguextjozgö chjëntjui c'ü ri nguezgö nin tatazügöji. Na ngue 'ma ró xi'tsc'öji ja rvá jocüts'ü in mü'büji e

Jesucristo, i 'ñench'e in mü'büji c'ü. ¹⁶Nguec'ua rí ö'tc'öji rí nzhodügueji c'ua ja nzi rgá nzhodügö.

¹⁷Ró täjä e Timoteo ra ë nu'üji. Nuc'ü, rí s'iyagö chjëntjui c'ü ri ngue ín ch'igö. Angueze ärä c'ü rí xipjigö, na ngueje xo bübü o mü'bü e Cristo c'ü ín Jmugöji. Angueze ra mbennc'ëji ja rgá minc'ö rgá ätcö e Cristo. Je xo rgá jíchcö a cjanu texe c'ua ja nde jmurü c'o cjuarma.

¹⁸Bübütsc'ëji c'o cjaüpütsjë na nojo, na ngueje pëzhiji c'ü dya rá ëgö nu va ja in cārāgueji. ¹⁹Pero rí xi'tsc'öji, 'ma ra ne Mizhocjimi, dya ra mezhe rá ëgö rá 'ñe zenguats'üji. Jo rá 'ñe nugö c'o cjaüpü me pãrã. Dya rá cjaüpü ngüenda c'o jña c'o ri mama c'o. Pero rá nu'u cjo cjaji ja c'o nzi ga 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji.

²⁰C'ü ni mandazüji Mizhocjimi, dya nguextjo jña c'o rí ärägöji. C'ü ni muvi, ngue c'ü rá cjaji c'ua ja nzi ga 'ñünngü Mizhocjimi ín mün'c'öji.

²¹¿Ja ngue c'ü in negueji? ¿Cjo in ne rí sido rí tsjapqueji na notsc'ëji ngue c'ua rá ë huënc'h'iji na zëzhi? ¿O rí jyëziji c'ü in cjaji a cjanu ngue c'ua jmanch'a rga zo'c'öji, ngue c'ua rí pãrāgueji na jo c'ü rí s'iyats'ügöji?

Se juzga un caso de inmoralidad

5 Me mamaji c'ü bübüts'ëji 'na cjuarma c'ü dyojui c'ü nu jänana. Me na s'o c'ü cja a cjanu, nguec'ua hasta yo nte yo dya ma't'ü Mizhocjimi mamaji c'ü dya cjó sö ra tsja a cjanu. ²Maco nu'tsc'ëji in sido in cjaqueji c'ü me na jots'ëji. Xenda rvá jo 'ma rvi ndumügueji 'ñe rvi pjongueji c'e cjuarma a ndets'ëji. Na ngue me na s'o c'ü cja c'ü. ³Nutscö, dya rí bünc'ö va ja in cārāgueji, pero chjëntjui c'ü ri bünc'öji, na ngue rí mbents'öji co texe ín mün'c'ö. Nguec'ua chjëntjui nza cja 'ma ri bünc'öji, nutscö ya ró cjiñi ja rga xi'tsc'öji c'ü rí tsjapqueji c'e cjuarma c'ü cja na s'o ga dyojui c'ü nu jänana. ⁴Rí jmurügueji. Nutscö chjëntjui c'ü xo rá bübü co nu'tsc'ëji. Y xo ra bübü e Jesucristo c'ín Jmugöji co texe o poder angueze. Rí jñünpüji ngüenda c'e cjuarma na ngueje ya dya'c'ëji c'e poder e Jesús c'ín Jmugöji. ⁵Rí xi'tsc'öji rí pjongüji c'e cjuarma, ngue c'ua Mizhocjimi ra jyëzi e Satanás c'ü dya jo ra tsjapü ra sufre o cuerpo, ngue c'ua c'e cjuarma xa'ma ra nzhogü o mü'bü cja Mizhocjimi. Nguec'ua c'e pa 'ma ra ëjë e Jesús c'ín Jmugöji, ya rguí jogü o mü'bü c'e cjuarma c'o na s'o.

⁶C'ü ni tsjapqueji na jots'ëji, chjëntjui nza cja o levadura c'o ni bän's'ä o tjömëch'i. ¿Cjo dya in pãrāgueji ra tsjapü ra bän's'ä na puncjü o tjömëch'i, zö ri ts'ëtjo o levadura c'ü ra huanbaji o harina? ⁷In pãrāgueji ja ga cja c'e mbaxua 'ma pöt't'üji o ts'imë y pjongüji o levadura cja o ngumüji. Je xo ga

cjatjo dya nu, o mbö't'üji e Cristo ngue c'ua dya cja ra bübütsc'ejí c'o na s'o. Nguéc'ua, ja c'o nzi ga pjongüji o levadura, rí pjongüji c'e cjuarma c'ü cja na s'o a ndetsc'ejí.

⁸Dya rá c jagöji c'o na s'o. Na ngue chjëntjui o levadura c'o. Rá cjaji c'o na jo'o ñe c'o na cjuana. Nuc'o, chjëntjui c'e harina c'ü dya huanbaji o levadura.

⁹Ró opcjö 'na carta c'ü ró pen'c'ejí. Ró xi'tsc'öji c'ü dya rí dyocjeji c'o tsājā o ndixū, ni ri ngue c'o ndixū c'o tsājā o bëzo. ¹⁰Pe in cjiññiji ró xi'tsc'öji c'ü dya rí ñaji yo dya cjuarma c'o cja na s'o. Pero dya ngue c'ü ró xi'tsc'öji. Na ngue 'ma dya rí ñaji yo dya cjuarma, ¿ja rgá sò rí chömüji, ja rgá sò rí pögueji, ja rgá sò rí minc'ejí? Na ngue cja yo dya cjuarma, na puncjü c'o tsājā o ndixū, ñe na puncjü c'o me nepe c'o pè's'i nu minteji. Xo na puncjü c'o me pjëchi ja ga dyonpü nu minteji, ngue c'ua pje c'o tjënbiji o pje c'o jünbüji. Xo na puncjü c'o ma't'ü o ts'ita. ¹¹Rí mbenne'ejí dya c'ü ró xi'tsc'öji cja c'e carta. Ngue c'ü dya rí dyocjeji c'o xiji cjuarma 'ma tsāji o ndixū, o 'ma nepeji c'o pè's'i nu minteji, o 'ma ma't'üji o ts'ita. Dya xo rí dyocjeji c'o xiji cjuarma 'ma so'büteji, o 'ma t'í'ji, o 'ma onpüji nu minteji ngue c'ua pje c'o ra ndënbiji o pje c'o ra jñünbüji. Dya xo rí sigueji o xëdyi c'o. ^{12,13}Yo dya cjuarma, ¿pje pè'sc'ü rá nugöji co nujyo, c'ü rga jünpügöji ngüenda va yo? Nguetsjê Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda anguezeji. C'o ni jyodü rí jñünpügueji ngüenda nguextjo c'o cjuarma. Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, pjongueji nu c'ü bün'hui

c'ü nu jänana, na ngue me na s'o a ndetsc'ejí.

Pleitos delante de jueces que no son creyentes

6 'Ma pje c'o cja'c'ejí yo nin cjuarmagueji, in pöcjeji a jmi c'o juesi c'o dya creo Mizhocjimi ngue c'ua ra jñünpüji ngüenda yo nin cjuarmaji. ¿Pje ma jmi in pè'sc'ejí c'ü in c jagueji a cjanu? Maco dya in pöcjeji a jmi c'o ngue o t'i Mizhocjimi nza cjatsc'ejí. ²¿Cjo dya in pârâgueji 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra tjün ngüenda, nguezgöji o t'izgöji Mizhocjimi rá jünpüji ngüenda texe yo cārā va cja ne xoñijömü? Maco rá jünpüji ngüenda texe yo nte c'e pa c'ü, ¿cjo dya xo sötsc'ejí rí jñünpüji ngüenda dya yo nin cjuarmaji? ³¿Cjo dya in pârâgueji c'ü xo rá jünpügöji ngüenda c'o o anxe Mizhocjimi? Y 'ma rá jünpügöji ngüenda c'o o anxe Mizhocjimi, xo sò rá jünpügöji ngüenda yo mi cjuarmagöji c'o pje nde cja va cja ne xoñijömü. ⁴Nguéc'ua 'ma bübütsc'ejí c'o ts'i pje ma chū, ¿jenga in pöcjeji a jmi c'o juesi c'o dya ejme Mizhocjimi? Na ngueje dya pje pjëzhi cja o t'i Mizhocjimi c'o. ⁵Rí xi'tsc'öji a cjanu ngue c'ua rí tsequeji. A poco dya bübütsc'ejí 'na cjuarma c'ü pè's'i na jo o pjeñe ra sò ra jñün'c'ejí ngüenda. ⁶Pero c'ü in c jagueji, in sidyiji yo nin cjuarmaji nu ja ra ma jñünpüji ngüenda. Me na s'o ga cjanu. Pero c'ü xenda na s'o, ngue c'ü in sidyiji yo, a jmi c'o dya ejme Mizhocjimi.

⁷C'ü ni sidyiji yo nin cjuarmaji ra tjünpüji ngüenda, in jëziji ga

ndö'c'ejí c'ü dya jo. ¿Jenga dya in jëztjogueji zö cjó pje ra tsja'c'ejí? ¿Jenga dya in pësp'íji paciencia texe c'o pje nde jünnc'ejí 'ñe c'o pje nde tjënc'íji? Xenda na jo rí pësp'íji paciencia a cjanu. ⁸Maco nu'tsc'ejí, xo bübü 'ma xo in cjaji c'o na s'o, hasta yo nin cjuarmaji in cjapiüji, pje c'o in jünbüji.

^{9,10}Pe in cjiññíji zö ra tsja na s'o 'na nte pero sö ra zät'ä nu ja manda Mizhocjimi. Dya cja rí tsjiññíji a cjanu, na ngueje dya cjuana. C'o ma't'ü o ts'ita, dya sö ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ni ri ngue c'o tsäjã o ndixü, ni ri ngue o ndixü c'o tsäjã o bëzo, dya xo sö ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ni xo ri ngue c'o dya be chjüntü c'o cja a cjanu c'o na s'o. Ni xo ri ngue c'o obütsjë nu mibëzoji. Ni xo ri ngue yo mbë'ë, dya xo sö ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ni ri ngue c'o nepe c'o pë's'li nu minteji. Ni xo ri ngue c'o tî'í. Ni xo ri ngue c'o sante. Ni xo ri ngue c'o onpü nu minteji ngue c'ua pje c'o ra ndënbíji o ra jñünbüji. ¹¹Bübüts'ejí c'o je xo ma cjanu ma tsja c'o na s'o. Pero ya i ñe o ndin'tsc'íji in mün'c'ejí. Ya xo o xöcüts'üji Mizhocjimi. Y dya in tüji dya in nzhunc'ejí. Nguetsjë o Espíritu in Mizhocjimigöji c'ü o dya'c'ejí a cjanu. Je dya'c'ejí a cjanu na ngue c'ü vi ndü e Jesucristo c'ín Jmugöji por nutscöji.

La santidad del cuerpo

¹²Bübü c'o mama c'ü sö rá cjagöji texe c'o ne in cuerpoji. Pero rí xi'tsc'öji c'ü dya ni jyodü rá cjagöji texe c'o, na ngueje dya pjöxcöji c'o. Dya xo rá cjagöji c'ua ja nzi rgá

netsjögöji. 'Ma jiyö, ra ndöcügöji c'o. ¹³O jñönü ngue para in pjemegöji. Xo 'ñe in pjemegöji me ne o jñönü. Nguec'ua sö rá sigöji c'o pje nde ma jñönü, na ngueje ra zädã c'e pa 'ma ra chjotü Mizhocjimi o jñönü 'ñe in pjemegöji nza yejui. Pero dya rgá cjanu in cuerpogöji. Nguec'ua in cuerpoji, dya ngue para rá tsäji o ndixü. Xo 'ñe o cuerpo o ndixü, dya ngue para ra tsäji o bëzo. Nín cuerpogöji ngue para rá pëpcöji c'ín Jmuji c'ü bübü a jens'e. Y c'ín Jmugöji ni jyongöji ra bübü cja in cuerpoji c'ü. ¹⁴Mizhocjimi o tsjapü o te c'ín Jmugöji 'ma ya vi ndü. Nguec'ua je xo rgá cjazgöji nu, ra tsjacöji Mizhocjimi rá tetcjöji c'ü ri nuevo in cuerpoji, na ngueje me na zëzhi angueze.

^{15,16}In pãrãgueji c'ü mama cja o jña Mizhocjimi: “'Ma cjó c'o ra min'hui 'na ndixü, ya ri 'natjo o ts'inguevi c'o mi yeje”, eñe. Nguec'ua 'na cjuarma, 'ma ra juntavi 'na ndixü c'ü dya ngue nu su, ya unü o cuerpo c'e ndixü; maco ngue o cjaja e Cristo in cuerpogöji. Nguec'ua 'ma cjó c'o ra tsäjã o ndixü, chjëntjui c'ü ri jünbü o cuerpo c'ü ngue o cjaja e Cristo, cja rrü unü c'e ndixü. Xo 'ñe yo hermana 'ma tsäji o bëzo. ¿Cjo rá cjaji a cjanu? Iyö, dya ra sö. ¹⁷'Na nte 'ma ra bübü o mü'bü e Cristo c'ín Jmugöji, ya ri 'natjo o mü'büvi. ¹⁸Pjötüpüji na puncjü ngüenda c'ü dya rí tsäcjeji o ndixü. Xo 'ñetsc'ejí in hermanaji, dya rí tsäcjeji o bëzo. Xo 'ñetsc'ejí, dya be in chjüntüji, dya xo rí tsjagueji c'o na s'o. Na s'o texe yo nzhübü. Pero 'ma cjó c'o tsäjã o ndixü, me na s'o c'o. Na

ngueje unü o cuerpo c'e ndixü, maco ngue o c'aja Mizhocjimi c'ü o cuerpo c'e bëzo. ¹⁹¿Cjo dya in pārāgueji, in cuerpogueji ngue o templo o Espřitu Mizhocjimi c'ü me na sjü'ü c'ü bübü in mün'c'ejj? Nguetsjë Mizhocjimi c'ü o dya'c'üjj c'ü. Dya ngue in tsjatsjëgueji in cuerpoji. ²⁰Na ngueje Mizhocjimi o ngöt'ü me na mizhi va ndömpc'ejj. Nguec'ua, dya rí tsjaji c'o netsjë in cuerpoji. Rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, ngue c'ua xenda ra mbārā yo nte c'ü me na nojo angueze.

Consejos sobre el matrimonio

7 Nudya rá xi'tsc'öji c'o t'önü c'o i dyönggüji cja c'e carta c'ü i penquegöji. Rí xi'tsc'öji, na jo e bëzo dya ra 'ñe nu su'u. ²Pero para dya ra ndö'c'ejj c'ü rgui tsāc'ejj o ndixü, ni jyodü nzi 'na bëzotsc'ejj ra 'ñeje nu su'u. Xo 'ñe nzi 'na ndixütsc'ejj ra 'ñeje nu xīra. ³E bëzo ni jyodü c'ü dya ra ngānbā o cuerpo c'ü nu su. Je xo rgā cjatjonu e ndixü, ni jyodü c'ü dya ra ngānbā o cuerpo c'ü nu xīra. ⁴Na ngueje c'e ndixü c'ü ya chjüntü, dya mandatsjë c'ü o cuerpo. Ngue c'ü nu xīra c'ü manda c'ü. Xo 'ñetjo e bëzo, dya cja xo mandatsjë c'ü o cuerpo c'ü. Je ngue c'ü nu su c'ü manda c'ü. ⁵Nu'tsc'ejj in bëzoji, dya rí tsānbāji in cuerpoji yo nin suji. Xo 'ñetsc'ejj in ndixüji, dya xo rí tsānbāji in cuerpoji yo nin xīraji. Ra sō rí pötqui tsādāvi a cjanu, nguextjo 'ma rí ñatsjëvi in nza yejui c'ü xenda rí dyötüvi Mizhocjimi. Nu'ma, ra sō rí jyëzi c'ü rgui juntavi 'ma. Pero dya xo ra mezhe pa c'ü

rgui pötqui jyëzivi. Nuc'ua ndo rí yepe rí juntavi c'ua. 'Ma jiyö, 'na ra ndö'c'evi 'ma c'ü dya jo, na ngueje dya ra sō rí sēchivi c'ü ne in cuerpovi.

⁶Dya rí xi'tsc'öji rí chjüntqueji, pero in pē'sc'ejj sjëtsi rí chjüntqueji.

⁷Quera ro tsja nza c'azgö texe yo cjuarma, dya ro chjüntüji. Pero nzi 'nazgöji sō rá c'aji c'ua ja nzi va dyacöji Mizhocjimi. Bübü c'o ya o ch'unü ra chjüntü, bübü c'o o ch'unü ra mintsjë.

⁸Nu'tsc'ejj dya be in chjüntqueji, rí xi'tsc'öji c'ü na jo rí tsjaji nza c'azgö c'ü dya rí chjüntqueji. Xo 'ñetsc'ejj ya ndü nin xīraji, dya cja rí yepe rí chjüntqueji. ⁹Pero 'ma dya sō rí sēchiji cja in cuerpoji, rí chjüntqueji 'ma. Na ngueje xenda na jo rí chjüntqueji, que na ngue rí sufrejji rgui minc'ejj.

¹⁰Nu'tsc'ejj ya in chjüntüji, dya rí c'uenbeji nin xīraji. Dya nguezgö rō c'ijjñätsjögö yo; ngue c'ín Jmugöji c'ü manda ga cjanu. ¹¹'Ma bübütsc'ejj c'ü ra jyanbüvi c'ü nu xīra, dya cja ra yepe ra chjüntü 'ma c'ü. O ra ma jo'tp'ü c'ü nu xīra, ngue c'ua ra mintjovi c'ua na yeje. Nu'tsc'ejj in bëzoji, dya rí pëzgueji nin suji.

¹²Xo bübü 'na jña c'ü rá xi'tsc'öji nu'tsc'ejj 'ma dya ejme Mizhocjimi nin suji 'ñe nin xīraji. Dya ngue c'ü ixo mandazü c'ín Jmugöji; nguezgö rí xi'tsc'öji yo. Nu'tsc'ejj cjuarma, 'ma dya creo Mizhocjimi yo nin sugueji, pero 'ma ne anguezeji xe rí mintc'ejj c'o, dya rí jyanbügueji 'ma c'o. ¹³Xo 'ñetsc'ejj hermana, 'ma dya ejme Mizhocjimi yo nin xīragueji, pero 'ma ne anguezeji xe rí mintc'ejj c'o, dya xo rí

jianbügueji 'ma c'o. ¹⁴Na ngueje Mizhocjimi ra intsjimi c'e bëzo c'ü dya creo, na ngue creo Mizhocjimi c'ü nu su'u. Xo 'ñe c'e ndixü c'ü dya creo, xo ra intsjimiji c'ü, na ngue creo Mizhocjimi c'ü nu xïra. 'Ma jiyö, dya ro intsjimi Mizhocjimi c'o o t'lji 'ma. Pero nuda, ya intsjimi Mizhocjimi c'o. ¹⁵'Ma ne ra ma c'ü nin suji o c'ü nin xïraji c'o dya ejme Mizhocjimi, nu'tsc'ejji rí jyëziji ra ma c'o. Nu'ma, dya cja xe ni jyodü xe rí minc'ejji 'ma c'o nin xïraji, o c'o nin sugueji. Na ngue ne'e Mizhocjimi c'ü rá cãrãji na jo. ¹⁶Nu'tsc'ejji in ndixüji, pe in cjiññiji 'ma dya rí jyëzgueji ra ma yo nin xïraji, xa'ma ra salva 'ma c'o. Pero, çja rgui pãrãgueji? Xo 'ñetsc'ejji in bëzoji, çja xo rgui pãrãgueji cjo ra salva yo nin sugueji, 'ma dya xo rí jyëzgueji ra ma c'o? Dya ra sô rí pãrãgueji.

¹⁷Nzi 'natsc'ejji rí tsjaji c'ua ja c'o nzi va dya'c'ejji c'ín Jmugöji. Je ga cjanu rgá xipcjö yo cjuarma texe nu ja jmurüji. ¹⁸Bübütsc'ejji c'o ya circuncidaotsc'ejji in cuerpoji. Nu 'ma ya vi circuncidaotsc'ejji 'ma o 'ñünnc'ü in mü'büji Mizhocjimi i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, nu'ma, dya rí jyodüji ja rgui borraji c'o jmeya. Y 'ma dya vi circuncidaotsc'ejji 'ma o 'ñünnc'ü in mü'büji, dya ni jyodü rí circuncidaoji 'ma. ¹⁹C'ü ni circuncidaoji 'na nte, dya ni muvi c'ü. Dya xo ni muvi c'ü dya ni circuncidaoji. C'ü na cjuana ni muvi, ngue c'ü rá cjaji c'ü mandazüji Mizhocjimi. ²⁰Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'ua ja c'o nzi ma cjatsc'ejji 'ma o 'ñünnc'ü in mün'c'ejji Mizhocjimi, je

rga cjanu rgui minc'ejji nzi 'natsc'ejji. ²¹Nu 'ma ngue o cjatsc'ejji 'na hacendado 'ma mü o 'ñünnc'ü in mü'büji Mizhocjimi, dya rí pë'sc'ejji ndumü zö rí sido ri ngue'tsc'ejji o cjats'üji c'e hacendado c'ü. Pero 'ma ra sô rí reglaji ngue c'ua rí pedyegueji libre, rí tsjaji 'ma. Xenda na jo ga cjanu. ²²C'o ngue o cjaja 'na hacendado 'ma mü o 'ñünbü o mü'bü Mizhocjimi, ya libre a jmi e Cristo c'o, zö ri sidotjoji ri ngue o cjaja c'e hacendado. Y c'o libre c'o dya cjó o cjaja, ya ngue o cjaja dya e Cristo c'o, ra mbëpiji angueze. ²³E Cristo o ngöt'ü me na mizhi va ndömpc'ejji. Nguec'ua, dya xtí dyätqueji c'ü ra xi'ts'ijji yo nte; rí dyätãji c'ü xi'ts'ijji e Cristo. ²⁴Mi cjuarmats'ügöji, zö mi libregueji o jiyö 'ma mü o 'ñünnc'ü in mü'büji Mizhocjimi, zö vi chjüntqueji o jiyö, zö vi circuncidaotsc'ejji o jiyö, pero c'ü ni jyodü, ngue c'ü rí sidoji Mizhocjimi.

²⁵C'ü ra tsja c'ü dya be chjüntü, dya mandazü c'ín Jmugöji rá xi'tsc'öji. Pero o juentsquegö o dyacö rí apóstolegö. Nguec'ua rí cjiññi rí mamagö jña, c'ua ja nzi ga ne angueze. ²⁶Rí cjiññigö xenda na jo 'ma dya ra chjüntü dya yo hermano 'ñe yo hermana. Na ngueje ya va sädã c'o pa c'o me ra tsjacüji yo nte rá sufrejji va. ²⁷'Ma in 'ñegueji nin suji, dya rí jyodü ja rgui jyanbüji. 'Ma dya in 'ñegueji nin suji, dya rí jyodüji nin suji 'ma. ²⁸Pero 'ma rí chjüntqueji, dya s'o c'ü in cjagueji 'ma. Xo 'ñetsc'ejji in ndixüji, dya xo ga s'o 'ma rí chjüntqueji. Pero me rí sufregueji va c'o pa c'o ya va sädã. Rí mangö

c'ü na jo'o, dya rí chjüntqueji ngue c'ua xa'ma dya nda rí sufregueji 'ma.

²⁹Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji dya, cjuarma. Ya va sädä c'o pa c'o rá sufreji va. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'o ya 'ñeje nu su'u, ra mbëpiji Mizhocjimi rgá minji co c'ü nu suji, chjëntjui nza cja c'ü dya ri 'ñeji o suji. ³⁰C'o cjiñi ga ndümü, ra mimiji nza cja c'ü dya ri ndümüji. C'o mäjä, ra mimiji nza cja c'ü dya ri mäjäji. C'o pje nde tömü, ra mimiji nza cja c'ü dya pje ri pë's'iji. ³¹Y 'ma bübüts'eji c'o mähä yo bübü va cja ne xoñijömü, dya ra mähäji na puncjü c'o. Na ngue c'o cja yo nte cja ne xoñijömü, ya va sädä c'ü dya cja rguí muvi c'o.

³²Rí negö c'ü dya pje rí mbenn'eji cja ne xoñijömü. C'o cjuarma c'o dya chjüntü, me ne ra mbëpiji c'ín Jmugöji nguec'ua ra mähä angueze. ³³Pero c'o cjuarma c'o ya chjüntü, me ne ra tsjaji c'ü cjaji cja ne xoñijömü. Jodüji ja rgá mähä c'o nu suji. ³⁴Je xo ga cjatjonu c'o ndixü c'o ya chjüntü, 'ñe c'o dya chjüntü. Nde nan'ño ga nguiñi. C'o dya be chjüntü, me ne ra mbëpiji c'ín Jmugöji. Jodüji ra dyätäji angueze co texe o cuerpoji, 'ñe co texe o mü'büji. Pero c'o ya chjüntü, me ne ra tsjaji c'ü cjaji cja ne xoñijömü; jodüji ja rgá mähä c'o nu xiraji.

³⁵Dya ngue c'ü rgá c'axc'üji c'ü rí xi'tsc'öji c'ü dya rí chjüntqueji. Ngue c'ü rí ne rá pjöxc'ügöji, ngue c'ua ra sö rí sido rí pëpiji na jo c'ín Jmugöji, c'ü ri nguextjo angueze c'ü rí jyodüji c'ü rguí mähä.

³⁶'Ma cjó c'o 'ñeje 'na xunt'i c'ü dya chjüntü, 'ma ya cjogütjo va

xunt'i, 'ma cjiñi c'ü nu tata c'ü ni jyodü ra chjüntü; nu'ma, ra tsja c'e bëzo ja c'o nzi ga nguiñi, ra chjüntpü 'ma c'ü o xunt'i. Dya xo rrä s'o c'ü ra chjüntpü c'ü. ³⁷Pero 'ma ya mbeñe na jo c'ü dya ra chjüntpü c'ü nu xunt'i, 'ñe 'ma xo janda na jo c'ü dya ni jyodü ra chjüntpü; nu'ma, ra sö ra tsja 'ma c'e bëzo ja c'o nzi ga nguiñi. 'Ma ya nguiñi na jo c'ü dya ra chjüntü c'ü nu xunt'i, na jo c'ü dya ra chjüntpü 'ma c'ü. ³⁸Nu c'ü ra chjüntpü c'ü nu xunt'i, na jo cja'a c'ü. Nu c'ü dya ra chjüntpü c'ü nu xunt'i, xenda na jo c'ü cja'a c'ü.

³⁹Dya ra sö 'na ndixü ra jyanbüvi c'ü nu xira, 'ma xe büntjo. Pero 'ma ya rguí ndü c'ü nu xira, ya sö ra chjüntüvi c'ü 'na bëzo 'ma. Pero ra chjüntüvi 'na bëzo c'ü xo ätpä o jña c'ín Jmugöji. ⁴⁰Pero rí mangö nu 'ma ra mintsjé c'e ndixü, xenda na jo rgá mimi 'ma. Je xo ga cjanu rgá cjiñi c'ü ni zocöji o Espiritu Mizhocjimi.

Los alimentos consagrados a los ídolos

8 Xo 'ñe i tsjacöji t'önü ja ga cja c'o o ts'ingue c'o animale c'o ya vi bäsp'ä cja yo ts'ita. Jä, na cjuana c'ü i xitscöji c'ü rí pärägöji ja ga cja, rí texeji. Pero 'ma cjó c'o cjiñi me pärä, cjaüpütsjé na nojo 'ma c'ü. 'Ma cjó c'o s'iya c'ü nu cjuarma, ngue 'ma pjös'u na jo 'ma c'ü. ²C'o cjiñi me pärä, ni jyodü ra unüji ngüenda c'ü dya be päräji ja c'o nzi ga jyodü ra mbäräji. ³C'ü ni muvi, dya ngue c'ü rá pärägöji na puncjü; ngue c'ü rá neji Mizhocjimi. Nu'ma, ra recibidozüji Mizhocjimi.

⁴I dyönnjöji cjo na jo rí sapüji c'o o ts'ingue c'o animale c'o ya vi bäs'p'ä cja yo ts'ita. Rí pärägöji, dya pje ni muvi yo ts'ita cja ne xoñijömmü, na ngue 'natjo Mizhocjimi c'ü bübü. ⁵Cärä na puncjü c'o xiji mizhocjimi cja ne xoñijömmü 'ñe a jens'e. Na cjuana cärä na puncjü c'o xiji mizhocjimi c'o c'apü yo nte o jmuji. ⁶Pero nutscöji rí ejmeji e Cristo, 'natjo Mizhocjimi c'ü rí ma'tc'öji, c'ü ngue ín Tatagöji c'ü o dyät'ä texe ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü. C'ü vi ngambgöji, nguextjo angueze rá pëpcöji c'ü. Xo 'natjo c'ü rí c'apcöji ín Jmugöji, c'ü ngue e Jesucristo c'ü o dyät'ä texe yo bübü. Ngue angueze o dyacöji c'ü rgá bünc'öji dya.

⁷Pero yo cjuarma, dya texeji päräji ga cjanu; dya texeji päräji c'ü dya pje ni muvi yo ts'ita. Na ngueje cärä o cjuarma c'o ot'ü mi ma't'ü yo ts'ita. Nguec'ua 'ma sapüji c'o o ts'ingue c'o animale c'o vi bäs'p'ä cja yo ts'ita, xe c'ijññji yo ts'ita 'ma, 'ñe c'ijññji c'ü na s'o c'ü na c'aji. Na ngueje dya be päräji cjo na jo xe ra za'aji, cjo jiyö. ⁸Dya ngue c'ü rá sigöji c'o, c'ü rguí recibidozüji Mizhocjimi. 'Ma rá sigöji c'o, dya pje ra mböxcöji c'o. Ni ri ngue 'ma dya rá sigöji, dya pje xo ra bëtscöji. ⁹Sö rí sigueji c'o ts'ingue c'o vi bäs'p'ä cja yo ts'ita. Pero bübü cjuarma c'o dya be pärä cjo na jo xe ra ziji cjo jiyö. Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda c'ü dya rí tsjapqueji ra tsja c'o na s'o anguezeji c'ü ra ziji. ¹⁰Na ngue 'ma rí möji nu ja c'o bübü yo ts'ita rí ma siji c'o ts'ingue c'o vi bäs'p'ä

yo, 'ñe 'ma ra jñante'aji 'na cjuarma c'ü dya be pärä cjo na jo xe ra zi cjo iyö, ¿cjo dya ra tsja c'o na s'o c'ü rguí rezga ra zi c'ü? Jä, ra tsja c'o na s'o c'ü rguí rezga ra zi. ¹¹Y nu'tsc'ejji na ngue c'ü in c'apqueji me in päräji, 'ñe in siji c'o o bäs'p'ä cja yo ts'ita, nu'ma, 'na ra bözhi o aljma c'o cjuarma c'o dya be pärä na jo. Maco c'ü vi ndü e Cristo, ngue c'ü dya ra bözhi, ra büntjo c'o. ¹²Nguec'ua 'ma in sigueji a cjanu, in c'aji c'o na s'o contra e Cristo na ngueje in s'onbüji o bëpji angueze. Ngue c'ü in c'aji 'ma xo si yo nin cjuarmaji nu 'ma dya be päräji na jo ra ziji o jiyö. Dya nguextjo c'ü in c'aji c'o na s'o contra anguezeji; xo in c'aji c'o na s'o contra e Cristo. ¹³Nu 'ma ri cja c'o na s'o 'na mi cjuarmagö, na ngue c'ü rvä sigö c'o ts'ingue c'o vi bäs'p'ä cja yo ts'ita, nu'ma, nunca xe rá sigö 'ma c'o ts'ingue c'o. 'Ma jiyö, rá c'apcö ra tsja c'o na s'o 'ma mi cjuarma.

Los derechos de un apóstol

9 Sö rá c'agö texe c'o dya mama Mizhocjimi na s'o. Na ngue e Jesucristo o 'ñevgueji libre, nguec'ua dya cja mandazüji c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. Y na yeje, pjëtscö apóstole. Ró janda e Jesús c'ín Jmugöji. Y 'ma ró pëpcjö a ndetsc'ejji, i 'ñench'e in mün'c'ejji c'ü. ²Bübü c'o mama c'ü dya rí apóstolegö. Pero nu'tsc'ejji in pärägueji c'ü rí apóstolegö. Na ngueje bübüts'c'ejji dya in mün'c'ejji c'ín Jmuji, na ngue ró zo'c'öji.

³Ngue nu rí xicö c'o c'acö t'önü pje pjëtscö. ⁴Nutscöjme rí apóstolejme, rí pë'sc'öjme derecho

c'ü ra dyacöjme yo cjuarma c'ü rá sijme. ⁵E Pedro 'ñe c'o nu cjuarma e Jesucristo c'ín Jmuji 'ñe c'o 'ñaja apóstole, 'ma nzhodü ga zopjüji yo nte, sidyiji o suji c'o xo creo e Jesucristo. Natscö 'ma ri 'ñegö mi su'u, ¿cjo dya xo ro pè'sc'ö derecho ro dyocjöbe c'ü? ⁶¿Cjo in cjiññiji nguextjo c'o 'ñaja apóstole c'o pè's'i derecho ra ch'unü c'ü ra ziji? Pe in cjiññiji ni jyodü rá pèpjigö ngue c'ua rá töt'ü c'ü rá sigö; xo 'ñe e Bernabé, ra pèpji para ra chöt'ü c'ü ra zi. ⁷Rí önnc'üji, ¿cjo bübü 'na tropa c'ü ni jyodü ra gastotsjé o merio ra ndömü c'ü ra zi, 'ñe c'ü ra jye? Iyö, dya bübü. Y c'o cant'a o uva, ¿cjo dya xo sö ra ziji c'o ri quis'í? Jā, sö ra ziji. C'o c'as'ü o ndënc'hjürü, ¿cjo dya sö ra ziji c'ü o lechi c'o? Jā, xo sö ra ziji. ⁸¿Cjo nguextjo rí mangö c'ua ja ga tsja yo nte? Iyö, xo mama ga cjanu yo o mandamiento Mizhocjimi. ⁹C'o o mandamiento Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, t'opjü a cjava c'o: "Ma ra yödü o ndëxü c'o in nzhünüji, dya pje rí jñu'tp'üji a ne c'o; jyëziji ra ñönüji." C'ü vi mama a cjanu Mizhocjimi, dya ngue c'ü me s'lya o nzhünü. ¹⁰C'e jña je vi t'opjü por nutscöji rí nteji, ngue c'ua rá pāragöji, c'ü huajma ni jyodü ra ch'unü o ndëxü c'o ra mbedye cja c'e juajma. Xo 'ñetjo c'ü tagü o ndëxü. Nguец'ua 'ma cja huajmatjo, o 'ma ya tagü, ixta jñunt'ü o mü'bü c'ü ra ch'unü c'o ndëxü. ¹¹Ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi. ¿Cjo me rí sögueji na jyü rguí pjöxcö c'o in pè'sc'ejí? ¹²C'o 'ñaja xöpüte, mamaji pè's'iji derecho ra dyö'tc'ügueji; nazgö, ¿cjo dya xenda rí pè'sc'ö derecho

rá ö'tc'ö? Pero dya pje rí ö'tc'ö. C'ü rí cjangö, rí huanta texe 'ma pje c'o bëtsi, ngue c'ua ra sö rá zopjü na puncjü o nte, ra dyäräji c'e jña c'ü mama ja ga cja e Cristo. ¹³¿Cjo dya in pāragueji, c'o pèpji cja c'ü o templo c'o in menzumüjme a Israel, sil'iji c'o pje bübü cja c'e templo? Anguezeji pèpjiji cja c'e arta, nguec'ua ga zipiji c'o o ts'ingue c'o animale c'o pö'tp'üji Mizhocjimi nu. ¹⁴Je xo ga cjatjonu va manda c'ín Jmugöji, nu c'o zopjü yo nte ga xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji, ni jyodü ra ch'unü c'ü ra ziji, na ngue xipjiji o jña Mizhocjimi. ¹⁵Pero nutscö, dya xo rí örügö c'ü rá sigö, 'ñe c'ü rá jegö. Dya xo ngue c'ü rgá pen'c'öji ne carta, c'ü pje rí dyacöji. Na ngue c'ü dya rgá örügö, ngue c'ü rgá mäcjö c'ü. Nguец'ua xenda na jo c'ü dya rá örügö, zö ro tügö o tjijmi.

¹⁶Rí zopcjö yo nte rí xipjiji ja rgá sö ra 'ñemeji libre cja c'o na s'o. Pero dya ra sö rá cjaüpütsjé na nojo. Na ngueje pè'sc'ü rá zopjüji a cjanu. 'Ma jiyö, juentscö ra jñüncö ngüenda 'ma Mizhocjimi. ¹⁷Dya nguezgö ró juanncjötsjé ne bèpji nu rgá zopjü yo nte. Ma rva cjanu, ro ngötcüji 'ma. Pero o ch'acö ne bèpji; nguec'ua rá cjangö zö dya ró juajnü. ¹⁸¿Pje ra ts'ötcö 'ma cja ne xoñijömü? Ojtjo, dya pje ra ts'ötcö. Pero rí mäcjö na ngueje dya pje rí cobragö yo nte, 'ma rí xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji. Dya pje rí örügö, zö xi rí pè'sc'ö derecho ra dyacöji.

¹⁹Zö dya ngue o mbèpjizü ne rí 'na nte, pero rí pjös'ügö texe yo nte, ngue c'ua c'o dya be ench'e o mü'bü e Cristo, ra 'ñench'e o mü'büji na

puncjüji. ²⁰Ma rí bübügö cja c'o ín menzumüjme a Israel, rí c jagö nza cja anguezeji ngue c'ua ra 'ñench'e o mü'büji e Cristo. Dya cja rí süpcö c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, pero 'ma rí cārāgöjme c'o me süpü c'o ley, rí c jagö c'ü mama c'o ley, nza cja c'ü me xo ri süpügö, ngue c'ua c'o me süpü c'o ley ra dyätpäji o jña e Cristo. ²¹Ma rí bübügö cja c'o dya tjë c'o ley, rí c jagö nza cja c'ü dya ri mandazü c'o ley, ngue c'ua xo rá tøjö c'o dya tjë c'o ley, ra 'ñejmeji e Cristo. Dya ngue c'ü dya mandazü Mizhocjimi, pero ngue c'ü o jña e Cristo c'ü rí ätägö dya. ²²Cārā o nte c'o cjiñni c'ü bübü o jñönü c'ü dya sö ra ziji. 'Ma rí bübügö co anguezeji, rí c jagö nza cja anguezeji, dya xo rí sigö c'o jñönü. Rí c jagö a cjanu, ngue c'ua rá tøjögö c'o, ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Texe cja yo nte, rí c jagö nza cja anguezeji. Rí c jagö texe, ngue c'ua ra bübü c'o ra 'ñejme, ra jogü o mü'büji. ²³Texe nde rí c jagö yo, ngue c'ua xe rrā puncjü o nte c'o ra creo yo jña yo rí xipjiji c'ü ja rgá 'ñemeji libre cja c'o na s'o. Y ngue c'ua xo 'ñezgö xo ra mböxcö yo jña yo.

²⁴In pārāgueji cja 'na carrera, cjaji carrera texeji. Pero 'natjo c'ü ra ndöjō, y ngue c'ü ra ch'unü c'e listón c'ü. Je xo rga cjatse'jeji nu, rí tsjacjuanaji rgui dyätäji Mizhocjimi, ngue c'ua ra ch'a'ceji c'o me na jo. ²⁵C'o eñe pje nde ma t'eñe, jëziji texe c'o dya ni jyodü ra ziji, 'ñe c'o pje ra tsjaji, ngue c'ua ra sö ra ndöji. Maco ts'i ni tjeze c'ü ra ch'unüji 'ma ra ndöji. Pero nutscöji, c'ü ra dyacöji Mizhocjimi, nunca ra tjeze

c'ü. ²⁶Nutscö, dya nza c jagö c'ü ri cja carrera c'ü dya ri pārā ja ra zät'ä. Dya xo nza c jagö boxeador c'ü me ri c'uaana a dyë, pero dya ri sürü ra yabü c'ü 'naja. ²⁷Rí pjörütsjé ja rgá minc'ö, ngue c'ua dya rá c jagö c'o na s'o c'o ne ín cuerpogö. 'Ma jiyö, ra ch'ötcö c'ü dya rvá ätcö na jo Mizhocjimi; zö rvá zopcejö na puncjü o nte.

Consejos contra la idolatría

10 Nguec'ua rí negö rí mbeñeji na jo cjuarma, ja va mbös'ü Mizhocjimi c'o ín mboxatitagöjme o mbedyeji a Egipto. O ndünt'üji a xütjü cja c'e ngömü. Y o mbes'ejji na jo cja c'e mar. ²¹Ma o zütüji c'e ngömü, 'ñe 'ma o mbes'ejji cja c'e mar, o jizhiji texeji c'ü ro dyätäji e Moisés. ³Mi ojtjo pje ro ziji nu, pero Mizhocjimi sido mi penpeji c'ü ro ziji. Nu c'e jñönü, nde mi siji texeji c'ü. ⁴Y xo mi siji texeji c'e ndeje c'ü o unü Mizhocjimi anguezeji. Dya mi bëzhi o ndeje na ngueje mi pöji anguesji 'naja c'ü o tsjapü ro mbeje o ndeje cja c'e ndojo c'ü ro ziji. Mi nguetsjé e Cristo c'ü. ⁵Zö vi mbös'üji a cjanu texe c'o vi mbedye a Egipto, pero yetjo nte c'o o tsja na jo c'ü va mājā Mizhocjimi. Pero c'o 'ñaja c'o ma puncjü, iyö c'o. Nguec'ua va üdü Mizhocjimi, nguec'ua va ndü anguezeji mi bodüji cja c'e majjadü.

⁶C'ü ja va mbös'üji c'o, 'ñe c'o o tsjapü Mizhocjimi c'o, ngue c'ü xo rga unnc'öji ngüenda, ngue c'ua dya rá ne rá cjaji c'o na s'o, ja c'o nzi ma tsja anguesji. ⁷Mi cārā anguezeji c'o mi ma't'ü o ts'ita. Na ngueje mama a cjava o jña

Mizhocjimi: “O mimi c'o nte, o ziji o xëdyi. Cjanu o böbüji c'ua; go nemeji a jmi c'e ts'inzhünü c'ü vi dyät'äji”, eñe o jña Mizhocjimi. Nut'sc'eji, dya rí tsjagueji a cjanu rí ma'tc'eji yo ts'ita. ⁸Mi cārā anguezeji c'o mi tsājā o ndixū. Nguec'ua 'na nu pa, o ndū veintitres milji. Nutscōji, dya rá c'jagōji a cjanu. ⁹Mi cārā anguezeji c'o mi cja na s'o; mi nuji cjo ro castigao Mizhocjimi anguezeji. Nguec'ua ma ējē c'o c'ijmi mi saji c'o nte; nguec'ua mi tūji. Nutscōji, dya rá sōji a cjanu o jña e Jesucristo rá nuji cjo ra castigaozūji o iyō.

¹⁰Mi cārā anguezeji c'o me mi reclamao. Nguec'ua va mbōt'ūji c'o, o tsja 'naja c'o o anxe Mizhocjimi. Nut'sc'eji, dya rí reclamaoji a cjanu.

¹¹Texe c'o o tsjapū Mizhocjimi c'o, ngue c'ü rga unnc'ōji ngüenda. Xo t'opjü c'o, ngue c'ua xo ra zi'ch'i ín mün'c'ōji c'o, ngue c'ua dya xo rá c'jaji a cjanu c'o na s'o. Na ngueje ya rí cārāji yo c'jē yo ya ni ma ra nguarü. ¹²Nguec'ua rí xi'tsc'ōji, c'ü cijjñi me na jo cja o jmi Mizhocjimi, ni jyodü ra mböngüenda c'ü. 'Ma jiyō, 'na ra tsja c'o na s'o. ¹³Texe yo nte, bübü 'ma va ējē o pjeñeji ra tsjaji c'o na s'o. Pero Mizhocjimi sō ra mbös'ūji na jo; dya ra tsjaji c'o. Nguec'ua 'ma va ējē in pjeñeji c'o na s'o, dya ni jyodü rí tsjaji c'o. Ixtí jñunt'ü in mün'c'eji, Mizhocjimi ra dya'c'ūji ja rgui zēzhiji ngue c'ua dya rí tsjaji c'o na s'o.

¹⁴Rí s'iyatsc'ōji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'ōji, dya pje rí tsjaji c'ü rgui pē's'iji parte co yo ts'ita. ¹⁵Rí xi'tsc'ōji a cjanu, na ngueje in pārāgueji c'ü na jo. Rí tsjijñiji na jo,

ngue c'ua rí pārāgueji c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'ōji. ¹⁶'Ma rí jmuriügōji rí mbeñeji ja va ndū e Cristo, ot'ü rí unngōji 'na pōjö, cja rrū sigōji c'ü po'o c'e vaso. 'Ma rí c'jagōji a cjanu, rí jizhiji 'ma c'ü 'natjo ín mü'būji nzi 'nazgōji rgá pē's'iji parte co e Cristo c'ü o pjödü o cji por nutscōji. Xo 'ñe 'ma rí mē'chc'ōji c'e tjömēch'i cja rrū siji, xo rí jizhgōji 'ma c'ü 'natjo ín mü'būji nzi 'nazgōji rgá pē's'iji parte co e Cristo c'ü o sufre va ndū por nutscōji. ¹⁷'Natjo c'e tjömēch'i c'ü rí sigōji rgá mbeñeji ja va ndū e Cristo. Nguec'ua zō na puncjüzūji rí ejmeji e Cristo, pero 'natjo ín mü'būji rgá pē's'iji parte co e Cristo. Na ngueje rí sigōji c'ü 'natjo tjömēch'i rí texeji.

¹⁸Tsjijñiji c'o ín menzumügōjme a Israel. Anguezeji 'natjo c'ua mi saji c'o o ts'ingue c'o animal c'o mi päsp'äji Mizhocjimi cja c'e arta. Nguec'ua mi jizhiji c'ü mi 'natjo o mü'būji ma mbēs'iji parte co Mizhocjimi c'ü mi ngue o c'jaja c'e arta. ¹⁹¿Cjo in unnc'eji ngüenda yo rí xi'tsc'ōji? ¿Cjo in cjinnejeji rí mangö c'ü pje ni muvi yo ts'ita? Iyō. ¿Cjo in cjinnejeji rí mangö c'ü pje ni muvi c'o ts'ingue c'o päsp'äji cja yo ts'ita? Iyō, dya rí mangö ga cjanu. ²⁰Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'ōji. 'Ma pje c'o pōt'ü c'o dya ejme Mizhocjimi, cja rrū mbä's'äji cja c'o o arta anguesji, dya ngue Mizhocjimi c'ü päsp'äji; ngue c'o demonio c'o ngue o dyoji e Satanás c'ü dya jo. Nguec'ua 'ma in sagueji c'o ts'ingue c'o vi mbäsp'äji yo ts'ita, chjëntjui c'ü ri pē's'igueji parte co c'o demonio. Nguec'ua, dya rí negö rí sido rí sagueji c'o o ts'ingue c'o

animale c'o vi mbäsp'äji yo ts'ita. ²¹'Ma in sigueji c'ü po'o c'e vaso gui mbeñeji e Jesucristo, dya sô rí sigueji c'o vi mbäsp'äji yo ts'ita. 'Ma in sigueji c'o ni pè'sc'ejji parte co e Jesucristo, dya sô rí sigueji c'o rvi pè's'liji parte co c'o demonio. ²²Nu 'ma sido rá sagöji c'o ts'ingue c'o vi mbäsp'äji yo ts'ita, ra üdü 'ma c'ín Jmugöji, na ngue dya rí negöji 'ma angueze co texe ín mü'büji. A poco in cjiññiji c'ü xenda na zëtscöji que na ngue angueze.

La libertad y el amor cristiano

²³Sô rí tsjagueji texe c'o dya mama Mizhocjimi na s'o. Pero dya ni jyodü texe rí tsjagueji c'o. Y texe c'o, dya xo pjöxc'ejji c'o, ni xo ri ngue yo nin cjuarmaji. ²⁴Dya rí tsjiññiji nguextjo cjo in pè'sc'ejji derecho c'ü pje rí tsjaji; xo rí tsjinncjeji yo nin cjuarmaji. Na ngueje dya jo pje rí tsjaji c'ü ra tsjapü ra tsja c'o na s'o yo.

²⁵Texe c'o pje nde ma ts'ingue c'o pöji cja böngue, ra sô rí sigueji c'o. Dya rí tsjaji t'önü cjo vi mbäsp'äji cja ts'ita c'o ts'ingue. Na ngue dya ni jyodü rí tsjiññiji c'o. ²⁶Na ngueje ne xoñjömü, o cjaja ín Jmugöji nu. Xo 'ñe texe yo bübü.

²⁷'Ma cjó c'o ra zon'c'ejji c'o dya ejme Mizhocjimi, ra xi'tsc'ejji rí möji rí ma siji o xëdyi cja o ngumüji, nu 'ma in ne rí möji, rí siji texe c'o ra ch'a'c'ejji. Dya rí tsjapüji t'önü cjo vi mbäsp'äji cja ts'ita c'o jñönü. Na ngueje dya ni jyodü rí pârāgueji. ²⁸Pero 'ma cjó c'o ra xi'tsc'ejji: “Yo ts'ingue yo ch'a'c'ejji, o bäs'p'ä cja ts'ita yo”, ra 'ñents'ejji, dya rí sigueji 'ma. 'Ma jiyö, rí tsjapqueji ra tsja

c'ü na s'o 'ma c'ü o xi'tsc'ejji. Na ngueje nuc'ü, cjiññi c'ü dya ga jo ra zi c'e ts'ingue. ²⁹Dya ngue'tsc'ejji rí tsjiññigueji c'ü dya ra sô rí sigueji, jiyö. C'ü ra nguiññi dya jo ra zi, ngue c'ü o xi'tsc'ejji c'ü vi bäs'p'ä c'e ts'ingue cja yo ts'ita. Nguec'ua dya rí sigueji c'o. Nu'tsc'ejji pe rí xitscöji a cjava: “Rí pè'sc'öjme derecho rá sigöjme c'o pje nde ma jñönü. Nguec'ua, dya cjó pè's'i derecho ra zopcöjme, zö ri cjiññi c'ü dya jo c'ü rí sigöjme. ³⁰Nguec'ua, çjenga sopcöjme 'ma rí sigöjme c'o ts'ingue c'o päsp'äji cja yo ts'ita; maco rí unüjme 'na pöjö Mizhocjimi?”, rí 'ñenzgöji. ³¹Pero rí xi'tsc'öji, 'ma rí sigueji o xëdyi, o 'ma pje c'o nde rí siji, o 'ma pje c'o rí tsjagueji, rí tsjaji c'ua ja ga ne Mizhocjimi, ngue c'ua ra 'mārā me na jo angueze. ³²Rí tsjaji c'ü dya cjó rí tsjapüji ra tsja c'o na s'o, zö ri ngue yo ín menzumüjme a Israel, o zö ri ngue yo in menzumügueji a Grecia, zö creoji Mizhocjimi, zö dya creoji. ³³Rí tsjaji ja c'o nzi rgá cjangö. Na ngueje nutsö, dya rí cjiññigö nguextjo cjo sô pje rá cjangö. Xo rí cjinncjö yo nte, na ngueje dya ra jogü pje rá cjangö c'ü rá cjangö yo nte ra tsjaji c'o na s'o. Rí cjangö a cjanu ngue c'ua xa'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ra salvaji.

11 Rí cjangö a cjanu, na ngue ngueje o 'ñiji e Cristo. Nu'tsc'ejji rí tsjagueji c'ua ja nzi rgá cjangö.

Las mujeres en el culto

²Me rí mä'c'ägöji cjuarma, na ngue in mbenzgjöji texe c'ua ja rí nzhodü. Me xo in cjaji ja c'o nzi rvá

xi'tsc'öji. ³Pero bübü c'ü xe rí negö rí pärägueji. Mizhocjimi manda cja e Cristo. E Cristo manda cja e bëzo. E bëzo manda cja e ndixü. ⁴E bëzo, 'ma ro jñus'ü o tñüs'ü 'ma go dyötü Mizhocjimi o 'ma go mama o jña Mizhocjimi, ro bëzhi o tseje 'ma c'ü. ⁵Pero e ndixü, nu 'ma dya pje ra ngo'bü o ñi 'ma go dyötü Mizhocjimi o 'ma go ña o jña Mizhocjimi, xo ra bëzhi o tseje 'ma c'ü. Chjëntjui c'ü ro t'äxpä o ñi c'ü. ⁶'Na ndixü c'ü dya ra ngo'bü o ñi, ni jyodü ra t'äxä c'ü. Pero nu 'ma ix 'na tsetjo c'ü rguí t'äxä, ni jyodü ra ngo'bü o ñi 'ma c'ü. ⁷E bëzo, dya ni jyodü pje ra jñus'ü. Na ngue o dyät'ä Mizhocjimi e bëzo c'ü ixi nguetjo angueze. Nguec'ua ngueje Mizhocjimi c'ü manda cja e bëzo. Pero e ndixü je vi 'ñeje cja e bëzo, nguec'ua ngue e bëzo manda cja e ndixü. ⁸Dya ngue e ndixü, c'ü vi t'ät'ä e bëzo. Je ngue e bëzo c'ü vi t'ät'ä e ndixü. ⁹Dya ngue e bëzo o t'ät'ä para ra mbös'üji e ndixü. Ngue e ndixü o t'ät'ä, ngue c'ua ra mbös'üji e bëzo. ¹⁰C'ü ni ngo'bü o ñi yo ndixü, je jizhiji c'ü dya mandaji cja yo bëzo. Co'büji o ñiji a cjanu, na ngue janda c'o o anxe Mizhocjimi. ¹¹Mizhocjimi recibido yo bëzo 'ñe yo ndixü nza yejui. Na ngue 'ma ri ojtjo yo bëzo, dya ri bübü 'ma yo ndixü. Y 'ma ri ojtjo yo ndixü, dya ri bübü 'ma yo bëzo. ¹²Na ngueje e Eva c'ü mi ot'ü ndixü, je vi 'ñeje cja e Adán c'ü mi ot'ü bëzo. Je xo ga cjatjonu e bëzo, je ni 'ñeje cja e ndixü. Zö ri bëzo, zö ri ndixü, pero ngue Mizhocjimi o ngambgagöji. ¹³Nu'tsc'ejji rí tsjijñiji. ¿Cjo na jo ra dyötü Mizhocjimi e ndixü, nu 'ma dya ra ngo'bü o ñi? Iyö, dya

ga jo. ¹⁴'Ma na maja o ñixte 'na bëzo, dya ni jyodü cjó ra xi'tsc'ejji c'ü ix 'na tsetjo; ixi jñetsetjo. ¹⁵'Ma na maja o ñixte 'na ndixü, dya pje ngue 'na tseje. O ch'unü yo ndixü ra mbe o ñixte yo, ngue c'ua ra ngo'p'üji a ñi. ¹⁶Bübütsc'ejji c'o ra sjëya rgá ndünrü, na ngue yo jña yo rí xi'tsc'öji. Pero rí xicö c'o, dya rí pè'sc'öji xe 'na tñürü que na ngue nu rí xi'tsc'öji rí tso'büji in ñiji. Ni xo ri pè's'iji xe 'na tñürü c'ua ja nde jmurü yo cjuarma ga ma't'üji Mizhocjimi.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷Bübü 'na jña c'ü rá xi'tsc'öji. C'ü ni jmurügueji, ngue para rí ma't'üji Mizhocjimi; dya ngue para rí tsjaji yo na s'o. ¹⁸C'ü xenda ni jyodü rá xi'tsc'öji, rí äragö 'ma in jmurügueji, nde in xögueji nde ts'i grupotsc'ejji. Pe na cjuana c'o rí äragö. ¹⁹A poco in cjiññiji ni jyodü ra bübütsc'ejji c'o ts'igrupo, ngue c'ua ra 'ñetsets'üji cjó ngue c'o xenda pärã na jo ja ga cja, ngue c'ua ra tsjapüji na nojo. ²⁰Pero 'ma in jmurügueji nde ts'i grupotsc'ejji, ¿ja rgá sö 'natjo c'ua ja rí sigueji c'o rguí mbeñegueji ja va ndü c'ín Jmugöji? ²¹Na ngueje nde va tñtsjégueji in jñönüji, cja rrí sitsjégueji. Nguec'ua sant'a c'o dya nda pè's'i c'ü ra zi, y c'o 'ñaja, ya nijmiji hasta bünc'o ya ne ra tñtjo. ²²Nama, ¿cjo dya in pè'sc'ejji in nzungueji c'ua ja rí sigueji o xëdyi? Pe in cjiññiji c'ü dya ni muvi c'ü 'natjo c'ua ja rí jmurügueji rí ma'tc'ejji Mizhocjimi. Na ngueje c'ü ni sitsjégueji in jñönüji, in cjapüji ra tseje c'o dya pje pè's'i. C'ü ni tsjagueji a cjanu, ¿cjo rá xi'tsc'öji c'ü rí mä'c'öji? Iyö, dya ra sö.

La Cena del Señor

²³Ya ró xi'tsc'öji ja rgui mbeñeji c'ua ja va ndü e Jesús c'ín Jmugöji. Nguetsjë angueze c'ü o xitsigö c'ua ja va cja va tsja'a c'e xömü 'ma o zürüji o zidyiji cja c'o pje mi pjëzhi. O jñü c'e tjömëch'i. ²⁴Nuc'ua o unü 'na pöjô Mizhocjimi. Cjanu o xëpi c'ua c'o o discípulo. Cjanu o xipjiji c'ua: “Nujyo rí xë'tsc'öji, jñüji rí si'iji yo. Ngue ín cuerpogö yo. Co nín cuerpogö, rá päjtc'ägöji c'ü rvi chüji. Nu na cjagueji dya, dya rí jyombeñe rí tsjagueji nu, ngue c'ua rí mbenzgöji”, eñe. ²⁵Nuc'ua, 'ma ya vi nguarü vi ziji c'e tjömëch'i, e Jesús xo ndü c'ua c'e vaso. O yepe o unü 'na pöjô ja c'o nzi va jñü c'e tjömëch'i. Cjanu o xipji c'o o discípulo: “Nujnu, ngue ín tsjigö nu. C'ü rga pjödü ín tsji, ngue c'ü rgui pärägüeji c'ü ra perдонаots'üji Mizhocjimi, ja c'o nzi va mama. Texe 'ma rí sigueji a cjanu, rí mbenzgöji 'ma”, embeji. ²⁶Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma rí sigueji a cjanu o tjömëch'i, 'ñe c'ü ri po o vaso, in jizhigueji 'ma c'ü o päjtc'äji va ndü c'ín Jmugöji. Rí tsjagueji a cjanu, hasta 'ma ra ëjë na yeje.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

²⁷'Ma cjó c'o ra zi c'e tjömëch'i 'ñe c'ü ri po'o c'e vaso, 'ma dya ra mbeñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ja va ndü, nu'ma, ra merecido c'ü ra tsjapü Mizhocjimi ra sufre, na ngueje c'ü dya vi tsjapü ni muvi c'ü vi sufre o cuerpo c'ín Jmugöji, 'ñe c'ü vi pjödü o cji. ²⁸Nguec'ua nzi 'natse'jeji, ot'ü rí tsjijñiji. Nguec'ua

'ma ri bübüts'üji c'o na s'o, rí dyötüji Mizhocjimi ra perдонаots'ëji c'o. Nuc'ua, cja rrí siji c'ua c'e tjömëch'i, 'ñe c'ü ri po'o c'e vaso. ²⁹Na ngueje 'ma cjó c'o ra zili c'o, nu 'ma dya ra mbeñeji c'ü o cuerpo c'ín Jmuji ja va sufre por nutscöji, Mizhocjimi ra castigao 'ma c'o. Na ngueje dya nguijñiji c'ua ja nzi ga jyodü. ³⁰Nguec'ua ga bübüts'ëji na puncjü c'o sö'dyë, 'ñe c'o dya ga zëzhi, 'ñe c'o ya ndü. ³¹Pero 'ma ot'ü rá cjiññiji, dya ra castigaözüji 'ma Mizhocjimi. ³²Castigaözüji a cjanu Mizhocjimi, ngue c'ua rá xötpü rá ätcöji c'ü. Je ga cjanu ga castigaözgöji va c'ü, ngue c'ua c'e pa 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi ra ma sufre c'o dya ätpä o jña, dya ra jñüncügöji ngüenda 'ma. ³³Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, 'ma in jmurügueji gui siji o xëdyi, rí pötqui che'beji. ³⁴Nu'ma cjó c'o ri sant'a, ot'ü ra zi o xëdyi cja o ngümü c'ü. Nu 'ma rí tsjagueji a cjanu cja rrí jmurügueji, dya ra castigaots'üji 'ma Mizhocjimi. Bübü c'o xe rá xi'tsc'öji, pero cja rá ë xi'tsc'öji.

Las capacidades que el Espíritu Santo da a cada uno

12 Rí negö rí pärägüeji cjuarma, ja ga 'ñünngü in mü'büji o Espíritu Mizhocjimi, ngue c'ua ra sö rá pëpiji Mizhocjimi.

²In pärägüeji ja ma cjatse'ëji 'ma dya be mi ench'e in mü'büji e Jesucristo. Mi 'ñünnc'ëji in mü'büji mi ma'tc'ëji o ts'ita yo dya ña.

³Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o ra zadü e Jesús, ixtí pärägüeji c'ü dya ngueje o Espíritu Mizhocjimi

c'ü 'ñünbü o mü'bü c'e nte. Pero 'ma c'ó c'o ra mama co texe o mü'bü ngue ín Jmuji e Jesús, nu'ma, ngue 'ma 'ñünbü o mü'bü 'ma o Espíritu Mizhocjimi.

⁴Nde nan'ño ga dyacöji o Espíritu Mizhocjimi nzi 'nazgöji, ngue c'ua xo nan'ño rgá pëpcöji Mizhocjimi. Pero 'natjo c'e Espíritu. ⁵Nan'ño ga dyacöji c'ua ja rgá pjöstegöji nzi 'nazgöji, pero 'natjo c'ín Jmuji.

⁶Nan'ño ga dyacöji c'ua ja rgá pëpjiji, pero 'natjo Mizhocjimi c'ü pjöxcöji rá c'aji texe c'ü rgá pëpcöji.

⁷C'ü ni 'ñünngü ín mün'c'öji o Espíritu Mizhocjimi c'ü rgá pëpcöji Mizhocjimi, ngue c'ü rga pötca pjösteji. ⁸Bübüzügöji c'o ya ch'unü ja rgá zopjü yo nte, ngue c'ua ra mbārāji c'ü na cjuana. Pero nguetsjē o Espíritu Mizhocjimi c'ü unüji a cjanu. Bübüzügöji c'o ya ch'unü ja rgá zopjü yo nte, ngue c'ua ra mbārāji ja rgá mimiji. Pero nguetsjē c'e Espíritu c'ü 'ñünbü o mü'büji, ngue c'ua ra zopjüji a cjanu. ⁹Bübüzüji c'o ya ch'unü ra nde'be o mü'büji c'ü ra tsja Mizhocjimi c'o me na nojo. Pero nguetsjē o Espíritu Mizhocjimi c'ü je unüji a cjanu. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ja rgá jocü yo sō'dyē. Pero nguetsjē c'e Espíritu c'ü unüji a cjanu. ¹⁰Bübüzgöji c'o ya ch'unü ja rgá tsja c'o na nojo c'o nunca janda yo nte. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ra ñaji o jña Mizhocjimi co poder. Bübüzgöji c'o ya ch'unü, ngue c'ua 'ma c'ó c'o ra mama 'na jña, ixta mbārāji cjo je ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü o 'ñünbü o mü'bü, o ngue e Satanás c'ü dya jo. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ra

ña nan'ño idioma c'o dya pārāji. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ra mbārā, ngue c'ua 'ma c'ó c'o ra ña nan'ño idioma, ra xipjiji c'o rrā cā nu c'o dya ri meya, pje ne ra mama c'o jña. ¹¹Na puncjü bēpji, pero 'natjo o Espíritu Mizhocjimi c'ü 'ñünngöji ín mün'c'öji rá c'aji texe yo bēpji. Nde dacüji ja c'o nzi ga netsjē.

**Todos pertenecemos a
un solo cuerpo**

¹²'Na nte, 'natjo o cuerpo, pero na puncjü yo bübü o cuerpo c'ü. Na puncjü c'o, pero 'natjo cuerpo. Je xo ga c'atjonu e Cristo, 'natjo angueze pero na puncjüzgöji rí bün'c'öji c'ü. ¹³Nutscöji 'ma ró ench'e ín mü'büji e Cristo, cja ch'acöji 'ma 'natjo o Espíritu Mizhocjimi c'ü ra bübü ín mün'c'öji rí texeji. Nguet'ua rí chjëntcöji 'natjo cuerpo dya, zö ri menzumüji a Israel, o zö ri menzumüji a Grecia. Rí chjëntcöji 'natjo cuerpo dya, zö ri esclavoji, o zö dya ri esclavoji. O ch'acöji 'natjo Espíritu rí texeji.

¹⁴O cuerpo 'na nte, dya 'natjo c'o bübü; na puncjü c'o. ¹⁵Zö ro ña ín cuagöji ro mama: “Dya rí dyēgö, nguet'ua dya rí bübü cja ne cuerpo”, ro 'ñeñe, pero bübü nín cuaji cja ín cuerpoji. ¹⁶Xo 'ñe ín tsögöji, zö ro ña ro mama: “Dya rí ndögö, nguet'ua dya rí bübü cja ne cuerpo”, ro 'ñeñe, pero xo bübü nín tsöji cja ín cuerpoji. ¹⁷Nu 'ma ri dyavü o ndö texe ín cuerpoji, ¿ja rva ärägöji 'ma? Xo 'ñe 'ma ri dyavü o ngō'ö, ¿ja rva püns'üji pje ri jyärä 'ma? ¹⁸Pero Mizhocjimi o dyätcäji texe yo bübüzüji c'ü ri 'natjo ín cuerpoji. Je ga cjanu va ne angueze. ¹⁹Nu

'ma nde ri bübü aparte yo bübüzüji, ¿ja ri bübü 'ma ín cuerpoji? ²⁰Pero c'ua ja ga cja dya, bübüzüji na puncjü, pero 'natjo ín cuerpoji.

²¹Nu 'ma ro sò ro ña ín chögöji, pero dya ro xipji ín dyëji: “Dya ní jyodüzü c'ü pje rí pjöxcö”, ro 'ñeñe. Na ngue pötca pjöstevi. Ni xo ri ngue ín ñigöji, 'ma ro sò ro ña, pero dya ro xipji ín cuaji: “Dya ní jyodüzü c'ü pje rí pjöxcövi”, ro 'ñembevi. ²²Bübü ín cuerpoji c'o nza cja c'ü dya nda ni jyodüzüji. Pero ni jyodüzüji texe yo. ²³Yo bübü cja ín cuerpogöji c'o rí cjapcöji c'ü dya nda ni muvi, ngue c'o rí co'bügöji na jo c'o. Xo 'ñe yo dya jo ga jñetse, rí co'büji na jo, ngue c'ua xo na jo rgá jñetse yo. ²⁴Yo bübü ín cuerpoji yo jñetse na jo, dya nda ni jyodü rá co'büji yo. Mizhocjimi o dyät'a yo bübü ín cuerpoji, ngue c'ua xenda ni muvi c'o rí cjapüji c'ü dya nda ni muvi. ²⁵O dyät'aji a cjanu yo, ngue c'ua dya ra pëpjitsjë aparte yo, ra pötca pjösteji. ²⁶Nguec'ua 'ma ra zö'ö na ü'ü 'na yo bübü ín cuerpoji, nde ra zö na ü'ü 'ma texe ín cuerpoji. Xo 'ñe 'ma rá pjörüji na jo 'na yo bübü ín cuerpoji, xo na jo rgá zö 'ma texe ín cuerpoji.

²⁷Nu'tsc'ejí o cuerpots'ügueji dya e Cristo. In bübügueji cja o cuerpo nzi 'natsc'ejí. ²⁸Nutscöji rí jmurüji rí ma't'üji Mizhocjimi, Mizhocjimi ya dyacöji ín bëpcjöji nzi 'nazgöji. Bübü c'o ya juajnú Mizhocjimi ra tsja apóstole ra zopjüji yo nte. Ngue c'ü xenda ni muvi cja c'o bëpji c'o dacöji c'ü. Bübü c'o ra mama o jña angueze co poder. Xo ni muvi c'e bëpji c'ü. C'ü na jñi, bübü c'o ra xöpü o nte. Xo ni muvi c'e bëpji

c'ü. Bübü c'o ch'unü ja rgá tsja c'o na nojo. Bübü c'o ra tsjapü ra ndis'i c'o ri sö'dyë. Bübü c'o ra pjöste, 'ñe c'o ra tsja xo'ñi ngue c'ua c'o 'ñaja cjuarma ra tsjaji o bëpjiji. Bübü c'o ra ña nan'ño idioma c'o dya pãrãji. ²⁹¿Cjo nde rí texcöji rí apóstoleji? ¿Cjo nde rí ñaji o jña Mizhocjimi co poder? ¿Cjo nde rí xöpüji yo nte? ¿Cjo nde ch'acöji ja rga cjaji c'o na nojo? Iyö, dya nde ch'acöji c'o. ³⁰¿Cjo nde ch'acöji rá jocüji yo sö'dyë? ¿Cjo nde rí ñaji nan'ño idioma? ¿Cjo nde sö rá xipjiji c'o cjuarma pje ne ra mama 'ma cjó c'o ra ña nan'ño idioma? Iyö. ³¹Nu'tsc'ejí rí jyodüji c'ü ra ch'a'c'ejí c'o xenda ni muvi ga bëpji yo cja ró xi'tsc'öji. Pero bübü 'na c'ü rí tsjaji c'ü xenda ni muvi que na ngue yo bëpji yo. Dyärãji na jo dya, c'ü rá xi'tsc'öji.

El amor

13 Zö ch'acö rí ñagö c'o nan'ño idioma, y zö xo ro ñagö ja c'o nzi ga ña c'o anxe, pero 'ma dya ro s'iya yo nín mintegöji, ri chjëntecjöbe 'ma 'na t'ëzi c'ü zünü na jo, pero dya pje xe ni muvi. O ri chjëntecjöbe o címbalo c'o pjë'biji. Zö ro mbedye na jo jña ín tegö, pero ¿pje rví muvizgö 'ma? ²Zö ch'acö rá ñagö o jña Mizhocjimi co poder, y zö xi ro pãrãgö texe c'o dya mi 'mãrã mi jinguã 'ñe texe c'o na cjuana, pero 'ma dya ro s'iya yo nín mintegöji, dya pje rví muvizgö 'ma. Zö xi ro ejme na jo Mizhocjimi, nguec'ua ro sò ro xipji yo t'eje: “Chjans'aji ga manu”, ro empji, nuc'ua ro ndans'aji; pero 'ma dya ro s'iya yo nín mintegöji, dya pje rví

muvizügö 'ma. ³Zö xi ro jüngö texe c'o rí p'esc'ö ro unügö c'o dya pje p'è's'i, pero 'ma dya ro s'iyagö yo nín mintegöji, çpje ro dyezgö 'ma? Y 'ma ro zücöji ro pantcöji a sivi, zö ro s'èhcö na jo rvá ndé ín cuerpo, pero 'ma dya ro s'iya yo nín minteji, çpje xo ro dyezgö 'ma?

⁴'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, rá p'èsp'iji paciencia 'ma cjó pje nde ra tsjacüji. Rá jodüji ja rga pjös'üji anguesji. 'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, dya rá mbidiaji. 'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, dya xo rá c'japütsjèji na nojo rga mamaji: "Me na jozgöjme", rá eñeji. ⁵'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, dya pje rá mamaji c'ü rguí tseji anguezeji. Dya rá jodüji ja rga pjös'ütsjèji; rá jodüji ja rga pjös'üji yo nín minteji. 'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, dya ra ünngöji 'ma cjó pje ra tsjacüji. Dya xo rá mbeñeji c'o pje vi tsjacöji c'o na s'o.

⁶'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, dya rá mäjäji 'ma cjó c'o ra tsja c'o na s'o. Rá mäjäji 'ma cjó c'o ra tsja na jo. ⁷'Ma rá s'iyaji yo nín minteji, rá p'èsp'iji paciencia zö cjó pje ra xitsiji o zö cjó pje ra tsjacüji. Y rá creoji 'ma ra mama ra tsja c'o na jo.

⁸Ra zädä c'ü dya cja rguí jyodü cjó ra ña o jña Mizhocjimi. Xo ra zädä c'ü dya cjó xe ra unü o Espiritu Mizhocjimi c'ü xe ra ña nan'ño idioma. Xo ra zädä c'ü dya cja rguí jyodü ra dyacöji o Espiritu ja rga p'ärägöji. Pero, zö ya rguí nguins'i ne xoñijömü, Mizhocjimi ne'e c'ü rá pöc'a s'iyagöji. ⁹C'ü rgá p'ärägöji Mizhocjimi nu va cja ne xoñijömü, dya xo rí p'ärägöji na jo. Xo 'ñe c'o rgá ñagöji o jña, dya xo rí mangöji na jo c'o. ¹⁰Dya nda rí

p'ärägöji na jo. Pero ra zädä c'e pa 'ma rá p'ärägöji na jo.

¹¹'Ma cja mi ts'it'igö, mi ñagö nzi ts'it'i, mi mbeñe nzi ts'it'i, mi c'jijñi nzi ts'it'i. Pero 'ma ya ró b'ezögö, dya cja ró c'jagö nzi ts'it'i 'ma. ¹²Je xo ga c'jazgöji nu, c'ü rgá p'ärägöji dya, çhj'ènt'jui c'ü ri jandat'joi cja jñeje, c'ü dya jñetsezüji na jo. Pero ra zädä c'e pa 'ma rá p'äräji texe c'o dya rí p'ärägöji dya. Dya xo rí p'ärägö na jo dya. Pero ra zädä c'e pa 'ma rá p'ärägö texe c'o na cjuana ja c'o nzi ga mbäcö Mizhocjimi.

¹³Nguec'ua rí xi'tsc'öji, ni jyodü sido rá ejmeji Mizhocjimi, 'ñe rá tel'beji c'ü ra zädä c'o ya mama angueze, 'ñe rá s'iyaji yo nín minteji. Nujyo, siempre ni jyodü rá c'jaji yo. C'ü xenda ne Mizhocjimi rá c'jaji, ngue c'ü rá s'iyaji yo nín minteji.

El hablar en lenguas

14 C'ü rí tsjaji, rí s'iyagueji yo nin minteji. Xo rí ñeji c'ü ra dya'c'ejí o Espiritu Mizhocjimi ja rguí p'èpqueji Mizhocjimi. C'e b'èpji c'ü xenda rí ñeji, ngue c'ü rí ñagueji o jña Mizhocjimi co poder. ²Nu 'ma cjó c'o vi unü o Espiritu Mizhocjimi ra ña nan'ño idioma c'ü dya p'ärä, dya ngue yo nte yo ri zopjü c'ü. Nguextjo Mizhocjimi c'ü ärä. Na ngueje dya cjó sö ra mbärä pje pjèzhi c'ü ri mama c'ü. Na ngueje 'ñünbü o mü'bü o Espiritu Mizhocjimi ra ña o jña c'o dya cjó ra mbärä. ³Pero 'ma cjó c'o ra ña o jña Mizhocjimi co poder, ngue yo nte yo ri zopjü c'ü, guec'ua xenda ra mbäräji Mizhocjimi. Xo zopjüji ja rgá mimiji. Xo c'japjüji ra mà o

mü'büji. ⁴Pero 'ma cjó c'o ch'unü ra ña nan'ño idioma, nguextjotsjë c'e nte c'ü ri ña, c'ü xenda ra mbārā Mizhocjimi. Pero 'ma cjó c'o ra ña o jña Mizhocjimi co poder, ngueje texe c'o ri jmurü c'o xenda ra mbārāji Mizhocjimi.

⁵Quera ro dya c'üji ri ñagueji nan'ño idioma in texeji. Pero c'ü xenda rí negö, ngue c'ü rí ñagueji o jña Mizhocjimi co poder. Na ngueje xenda na jo c'e bēpji c'ü, que na ngue 'ma ri ñagueji nan'ño idioma c'o dya cjó pārā. Pero 'ma sō rí xipjiji c'o ri jmurü pje ne ra mama c'o jña c'o in mamaji gui ñaji nan'ño idioma, nu'ma, na jo 'ma c'ü. Na ngue a cjanu, xenda ra mbārāji Mizhocjimi. ⁶Tsjijñiji cjuarma. 'Ma ro ēgö ro 'ñe zenguats'üji, 'ma ro ñagö nan'ño idioma, pero 'ma dya ro xi'tsc'öji c'ü vi jítscö Mizhocjimi, o c'ü rí pārägö, ¿pje ro dyeje 'ma? Nu 'ma dya pje ro xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi, o 'ma dya pje ro jí'tsc'öji, ¿pje xo ro dyeje 'ma?

⁷In pārāji o pito, 'ñe o bizhi. Dya pēs'iji vida, pero zünüji. Pero 'ma dya ra cambia c'e tono c'ü ni mbē'biji yo bizhi, ¿ja rgá sō ra mbārāji 'ma, pje pjēzhi c'ü ri bē'bi? ⁸Xo 'ñe o corneta. Nu 'ma dya ra mbes'le na jo c'ü ra mbē'biji, ¿ja rgá sō ra xampja 'ma 'na tropa, ra ma cja chū? ⁹Je xo ga cjatse'jeji nu. Nu 'ma rí ñaji nan'ño idioma, ¿ja rgá sō cjó ra mbārā pje pjēzhi c'ü ri mangueji 'ma? Chjēntjui c'ü ro ndunü o ndajma c'o jña c'o. ¹⁰Bübü me na puncjü o idioma yo ñaji cja ne xoñijömü, y nde t'arä nza texyo. ¹¹Pero 'ma dya rá pārägö c'o jña c'o ri ña 'na nte, ra nguijñi

'ma c'e nte c'ü nguetscö dya rí menzumügöbe c'ü. Xo 'ñezgö xo rá unnc'ö ngüenda c'e nte, c'ü dya ri tsja cja in jñiñigö. ¹²Nu'tsc'ejji in jodüji c'ü ra 'ñünnc'ejji in mün'c'ejji o Espíritu Mizhocjimi, ngue c'ua ra sō rí pēpqueji Mizhocjimi. Nguец'ua rí xi'tsc'öji, rí jyodü rí tsjaji c'o bēpji c'o ra mbös'ü texe c'o ri jmurü xenda ra mbārāji Mizhocjimi.

¹³Nguец'ua c'ü ña nan'ño idioma, ra dyötü Mizhocjimi ra unü c'ü rgui mbārā pje ne ra mama c'o jña c'o ri ña, ngue c'ua ra xipji c'o 'ñaja. ¹⁴'Ma rí ötcö Mizhocjimi, 'ma rí ñagö nan'ño idioma c'ü dya rí pārägö, pedye in tegö c'o je ni 'ñeje cja in mü'bügö. Pero dya rí cjiñi in ñigö pje ne ra mama yo jña. ¹⁵Nguец'ua ni jyodü rá ötügö Mizhocjimi co in mün'c'ö, 'ñe in ñigö, nza yejui. Rá tōpü o himno co texe in mün'c'ö 'ñe in ñigö. ¹⁶'Ma in unügueji 'na pöjö Mizhocjimi, 'ma rí ñaji nan'ño idioma, nu'ma, ¿ja rgá sō ra mbārā c'o cja vi ndät'ä ra mamaji: “Na cjuana c'ü mama yo”, ra 'ñeñeji? Maco dya ra mbārāji pje pjēzhi c'ü vi mangueji vi unngueji 'na pöjö Mizhocjimi. ¹⁷Jä, pe ri unngueji na jo 'na pöjö Mizhocjimi. Pero 'ma je rga cjanu rgui ñaji nan'ño idioma, dya ra mbös'üji c'o 'ñaja nte c'o ri jmurü. ¹⁸Rí unngö 'na pöjö Mizhocjimi c'ü xenda rí ñagö nan'ño idioma que na ngue in texegueji. ¹⁹Pero texe nu ja rí pa zopjügö yo cjuarma, xenda rí ne rá cjiñi in ñigö ja rga ñagö, zö ri tsi'ch'atjo jña, que na ngue c'ü ro ñagö 'na diez mil jña cja nan'ño idioma. Na ngue 'ma rá cjiñi in ñigö ja rga ñagö, rá jíhcö 'ma yo cjuarma.

²⁰Xo 'ñetsc'ejí cjuarma. 'Ma in ñagueji nan'ño idioma, nu 'ma dya in pãrãji pje ne ra mama c'o jña c'o in mangueji, nu'ma, in ch'ëntc'ejí 'ma yo ts'it'i yo dya be cijñi na jo o ñiji. Na jo rí tsjaji nzi ts'it'i c'ü dya cjó pje rí tsjapqueji c'o na s'o. Pero rí tsjijñiji nzi bëzo. ²¹Tsjijñiji c'ü ya t'opjü cja o ley Mizhocjimi c'ü mama a cjava: "Rá juajñü c'o nte c'o ri tsja a nan'ño nación c'o ri ña'a nan'ño idioma. Ra ëji ra 'ñe zopjüji ín jñagö yo nte. Pero zö xi rá c jagö a cjanu, dya xo ra dyätcö ín jña yo nte", eñe Mizhocjimi. ²²Yo nan'ño idioma, ngue yo rguí mbãrã yo nte c'ü bübüts'ejí Mizhocjimi. C'o ra unü ngüenda a cjanu, dya ngue yo ya creo; ngue c'o dya creo. Pero c'ü rgá ñaji o jña Mizhocjimi co poder, dya ngue c'o dya ejme c'o ra unü ngüenda; ngue c'o ya ejme. ²³'Ma in jmurügeji, 'ma nde ri ñagueji nan'ño idioma, y 'ma ra cjogü c'o cja ni ndäxtjo, o c'o dya ejme Mizhocjimi, ¿pje ra manxã c'o? ¿Cjo dya ra xi'ts'iji in locoji 'ma in ñagueji a cjanu yo nan'ño idioma? ²⁴Pero 'ma nde ri mangueji o jña Mizhocjimi, y ra cjogü 'naja c'ü dya ejme, o c'ü cja ni ndäxtjo, ra zi'ch'i o mü'bü 'ma c'ü, na ngue c'ü nde vi mangueji. Y ra unü ngüenda c'o na s'o c'o vi tsja c'ü. ²⁵Cja ra mbeñetsjë a mbo o mü'bü c'o vi tsja na s'o. Cja rrü ndüñijö mü cja in jmigueji ra ma't'ü Mizhocjimi. Y ra mama na cjuana bübüts'ejí Mizhocjimi.

**Hagan todo decentemente
y con orden**

²⁶Nguec'ua rí xi'tsc'öji pje rí tsjaji cjuarma. Bübüts'üji c'o ra

tö 'na himno. Bübüts'ejí c'o ra ña o jña Mizhocjimi rgá zo'c'ejí. Y c'o ya ch'unütsc'ejí ra mbãrã, ra jí'tsc'ejí c'o. Bübüts'ejí c'o ra ña nan'ño idioma. Bübüts'ügeji c'o ra mama pje ne ra mama c'o jña c'o. Pero texe yo, rí tsjagueji yo, ngue c'ua texe yo cjuarma xenda ra mbãrãji Mizhocjimi. ²⁷'Ma cjó c'o ra ñatsc'ejí nan'ño idioma, ra sö ra ñatsc'ejí yeje o jñi'i. Pero dya ra cjogü jñi'i. Y ra pötü rgá ñaji. Xo ni jyodü cjó c'o ra xi'ts'iji pje ne ra mama c'o jña c'o ri ña c'o. ²⁸'Ma in jmurügeji, nu 'ma dya ri bübü 'na cjuarma c'ü vi ch'unü ra mbãrã pje ne ra mama c'o nan'ño idioma, ra ngo't'ü 'ma a ne'e nu c'ü ri ñatsc'ejí nan'ño idioma. Ra ñatsjë, y ra ñavi Mizhocjimi. ²⁹Je xo rga cjatjonu c'o ri ña o jña Mizhocjimi, ra ña'a yeje o jñi. Y c'o 'ñaja profeta c'o ri cãrã nu, ra unüji ngüenda cjo na jo o iyö. ³⁰Y zö ya ri ña 'natsc'ejí, pero 'ma ra tsja Mizhocjimi pje c'o ra jíchi 'naja c'ü ri junrütjo, ra ngo't'ü 'ma a ne'e nu c'ü ri ña. ³¹Nu 'ma rí pötqueji a cjanu, ra sö nde rí mamaji o jña Mizhocjimi in texeji, ngue c'ua nde rí jñüns'üji nde 'na jña. Y nde ra zi'ch'i in mün'c'ejí in texeji. ³²'Ma cjó c'o ya ri ña o jña Mizhocjimi, pero 'ma ra 'ñünbü o Espíritu Mizhocjimi o mü'bü c'ü 'naja cjuarma ra ña, dya ni jyodü sido ra ña c'ü ot'ü. Ra sö ra jueme, ngue c'ua xo ra sö ra ña'a c'ü 'na. ³³Na ngueje Mizhocjimi dya ne'e c'ü rá huëñiji. Ne angueze rá cjaji co orde.

³⁴'Ma nde ri jmurgeji, dya ra sö ra zo'c'ejí yo ndixü. Na ngue dya pë's'iji derecho ra ñaji; ni jyodü

ra dyätäji c'o pje pjëzhi nu ja in jmurüji. Je ga cjanu ga mama c'ü o ley Mizhocjimi. ³⁵Ma pje c'o ne ra mbārā yo ndixū, ra dyönütsjëji nu xīraji cja o ngumüji. Na ngue ix 'na tsetjo c'ü ra ña 'na ndixū ra zopjü c'o ri jmurü.

³⁶Rí cja'c'üji t'önü, ¿cjo ngue'tsc'eji je mbedyets'üji nu o jña Mizhocjimi, nguec'ua dya ne in mü'büji yo rí xi'tsc'öji? ¿O cjo nguextjots'üji in pärägueji?

³⁷Ma cjó c'o cjiññits'üji c'ü pätpä Mizhocjimi, 'ñe c'ü 'ñünbü o mü'bü o Espiritu Mizhocjimi ra mbëpi Mizhocjimi, ni jyodü ra unü ngüenda yo rí xi'tsc'öji. Na ngueje ngue o jña c'ín Jmugöji yo. ³⁸Y c'ü dya ra tsjapü ngüenda yo, dya xo ra tsjapüji ngüenda c'ü.

³⁹Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, rí jyodüji rí ñagueji o jña Mizhocjimi co poder. Pero 'ma cjó c'o ra ña nan'ño idioma c'o ra unü o Espiritu Mizhocjimi, dya rí ts'a's'üji c'ü.

⁴⁰Pero texe rí tsjaji na jo co orde.

La resurrección de Cristo

15 'Ma ot'ü, ró xi'tsc'öji ja ga cja e Jesucristo. Nudya, cja ndo rá mbennc'eji na yeje dya c'o jña c'o. Ngue c'o jña c'o i creoji y sido in creoji dya. ²Ró zo'c'öji, i dyätpäji o jña e Jesucristo. Nu 'ma i unnc'eji na jo ngüenda c'ü ró xi'tsc'öji, 'ñe 'ma rí sido rí creoji, nu'ma, ni ma ra jogü in mün'c'eji 'ma c'o na s'o.

³C'ü ró xi'tsc'öji, nguetsjë Mizhocjimi c'ü o jítscö c'o. Y ngue c'o xenda ni jyodü rá pärägöji. Ró xi'tsc'öji o ndü e Cristo va ngötcüji ín nzhunc'öji, ja c'o nzi va mama

o jña Mizhocjimi c'ü ro ndü. ⁴Xo ró xi'tsc'öji o ngöt'üji cja cueva c'ü. Nuc'ua na jñi nu pa, o te'etjo c'ua ja nzi va mama o jña Mizhocjimi c'ü ro tetjo. ⁵Xo ró xi'tsc'öji 'ma ya vi te'e e Jesucristo, o jñanda e Pedro c'ü ya ndo mi büntjo e Jesucristo. Nuc'ua, o jñanda na yeje e Pedro 'ñe c'o 'ñaja apóstole.

⁶Nuc'ua, como 'na tsi'ch'a ciento cjuarma c'o 'natjo c'ua mi cārāji c'o o jñanda e Jesucristo. Xe cārātjo na puncjü anguesji, pero bübü c'o ya ndü. ⁷Nuc'ua, e Jacobo xo jñanda e Jesucristo. Después texe c'o apóstole o jñandaji c'ua.

⁸Nutscö e Pablo, rí bëpjagö cja c'o apóstole. Na ngueje o mezhe cja ró jandagö e Jesucristo. C'ua ja nzi ga cja 'na lëlë c'ü ya yöxcü 'nanga jmus'ütjo, je xo ma cjazgö nu 'ma o tsjacö apóstole; ni xo ró mbeñe c'ü ro cjağö apóstole.

⁹C'o 'ñaja apóstole, xenda ma jöji que na nguetscö. Dya ma jozgö c'ü ro juancügö Mizhocjimi rá cjağö apóstole. Na ngueje mi cjacpö ra sufre yo o nte Mizhocjimi c'o mi jmurü mi ma't'üji e Jesucristo. ¹⁰Pero rí apóstolegö dya, na ngue o juentscö Mizhocjimi o dyacö ne bëpji rí apóstolegö. Dya bëva va juentscö. Na ngueje xenda na puncjü c'ü rí pëpcjö, que na ngueje texe c'o 'ñaja apóstole. Dya rí cjatsjë ne bëpji nu; ngue Mizhocjimi me pjöxcö na puncjü. ¹¹Pero zö ri nguezgö, o zö ri ngue c'o 'ñaja apóstole, nde rí mangöjme c'ua ja va ndü e Jesucristo, cjanu o te c'ua na yeje. Nu yo jña yo, ngue yo in creoji dya yo.

La resurrección de los muertos

¹²Rí zopjüjme yo nte, rí xipijime c'ü o te'e e Cristo 'ma ya vi ndü o

bübütjo na yeje. Maco bübüts'üji c'o mama c'ü dya sö rá tegöji na yeje 'ma ya rga tüji. ¹³Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te'e yo añima, dya xo rvá cjuana 'ma, c'ü o te e Cristo. ¹⁴Y 'ma dya rvá cjuana c'ü o te e Cristo, dya rví muvi 'ma c'o rí xi'tsc'öji. Ni ri ngue c'o xi'tsc'eji c'o 'ñaja apóstole. Dya xo rví muvi 'ma, c'ü ni 'ñejmegueji e Cristo. ¹⁵Nu'ma, xo ro ch'ötcöjme c'ü rvá pezhejme o bëchjine c'ü ja va cja va tsja Mizhocjimi. Na ngueje ya ró xi'tsc'öjme c'ü o tsjapü Mizhocjimi o te e Cristo 'ma ya vi ndü. Pero nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te yo añima, dya xo rvá cjuana 'ma c'ü o tsjapü Mizhocjimi o te e Cristo. ¹⁶Na ngueje 'ma dya rvá cjuana c'ü ra tsjapü Mizhocjimi ra te yo añima, dya xo rvá cjuana 'ma, c'ü o te e Cristo. ¹⁷Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü o tsjapü Mizhocjimi o te e Cristo, dya pje xo rví muvi 'ma c'ü ni 'ñench'e in mü'bügueji e Cristo. Xe ri tügueji 'ma in nzhunc'eji. ¹⁸Yo ejme e Cristo, bübü c'o ya ndü. Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü o te e Cristo, xo 'ñetjo anguezeji, dya xo ro teji. Nguec'ua ro bëzhiji 'ma. ¹⁹Ma dya rvá cjuana c'ü rá tegöji rá ma cārāji co e Cristo, juenzgöji 'ma; ¿pje rví muvi 'ma c'ü rgá ätpäji o jña angueze? Nu'ma, xenda na jo c'ü ro mähpäji nguextjo yo bübü cja ne xoñijömü, ja c'o nzi ga tsja yo dya ejme e Cristo. ²⁰Pero dya je ga cjanu. Na ngueje Mizhocjimi o tsjapü o te e Cristo 'ma ya vi ndü. Nguec'ua 'ma ra zädä c'e pa, cja nde ra te'e texe c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'o ya ndü. ²¹Na ngue c'ü vi ndü 'na

nte, nguec'ua nde rgá tüji. Je xo rga cjatjonu, na ngue c'ü vi te'e c'ü 'na nte, nguec'ua xo rá tetcjöji rí texeji co ín cuerpoji. ²²O ndü e Adán c'ü mi ngue ín mboxpalegöji, na ngueje o tsja c'o na s'o. O jñuscöji xo rí cjaji c'o na s'o; nguec'ua xo rgá tügöji rí texeji. Je xo ga cjatjonu; ra tsjacöji Mizhocjimi nde rá teji rí texeji co ín cuerpoji. Na ngue ya jñuscöji e Cristo; c'ua ja ga cja angueze, je xo ga czazgöji dya nu. ²³Pero cja rá teji 'ma cja ra zädä c'e pa. Ot'ü o te e Cristo. Nuc'ua 'ma ra ëjë na ye e Cristo, cja ra te texe c'o ench'e o mü'bü angueze. ²⁴Nuc'ua ra nguins'i ne xoñijömü. Y c'e poder c'ü pè's'i dya e Cristo ra manda, ra unüji Mizhocjimi, ra tsja e Cristo. Pero ot'ü ra tsja e Cristo ra ndöpü c'o pje nde pjëzhi, zö pje ma poder c'ü me rrä nojo ri pè's'iji. Nguec'ua dya pje xe ra mbëzhiji. ²⁵Ni jyodü ot'ü ra manda e Cristo, hasta 'ma cja ra ndöpü texe c'o üji, ra chjotpüji texe o poderji. ²⁶C'ü üvi e Cristo c'ü rguí nguarü ra ndöpüji, ngue e muerte. Nguec'ua dya cja xe rá tüji. ²⁷Je t'opjü a cjava: “O unüji texe poder ra manda”, eñe. Dya ngue c'ü ra manda e Cristo cja Mizhocjimi; maco nguetsjë Mizhocjimi c'ü o unü c'e poder e Cristo. ²⁸Nuc'ua, 'ma ya nde ra chjotpüji o poder texe c'o üvi e Cristo, ra nzhopcüji texe poder Mizhocjimi; ra tsja e Cristo c'ü nguetsjë c'ü o T'i. Na ngueje nguetsjë Mizhocjimi c'ü ot'ü o unü c'e poder c'ü. Nguec'ua Mizhocjimi ra mbè's'i na yeje texe o poder. ²⁹Bübü c'o j'i c'ü ro ji c'o ya ndü. Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te yo

añima, dya ro tsjaji 'ma a cjanu. Xo pârâ anguezeji c'ü ra te yo añima, ngue c'ua ga jiji a cjanu.

³⁰Nutscöjme rí apóstolejme, pama rí cjogöjme peligro rgá zopjüjme yo nte. Nu 'ma dya rvá cjuana ra te yo añima, ¿pje rví muvi 'ma c'ü rgá sufregöjme a cjanu? ³¹Ya pëpji dya e Cristo Jesús c'ín Jmugöji a mbo cja in mün'c'eji, nguec'ua nutscö rí mä'l'öji. In pârâgueji c'ü na cjuana rí mä'l'öji. Je xo ga cjatjonu rí jñunt'ü in mün'c'eji c'ü na cjuana pama rí cjogü peligro rá tû. ³²'Ma ró sufre na puncjü a Efeso, chjëntjui c'ü ro chügöbe o animale c'o me na sate. Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te yo añima, ¿pje ro dyeje 'ma, c'ü rvá sufregö a cjanu? Xenda na jo c'ü ro cjaji ja c'o nzi ga mama yo nte. Mamaji anguezeji: “Xe rá sigöji dya, nu dya xe rí bünc'öji. 'Ma rá tûji, ra nguejme yo. Na ngue dya cja rá teji”, eñeji.

³³Dya cja xe rí jyëzgueji cjó xe ra dyon'c'eji ra xi'tsc'eji jña a cjanu. Zö xi na jo in chjürügueji, pero nu 'ma rí dyoji c'o cjijñi na s'o, xo rí tsjijñiji a cjanu, y rí tsjaji c'o na s'o 'ma. ³⁴Chjümbeñegueji. Jyëziji c'ü ni dyocjeji c'o nte c'o, na ngue na s'o ga cjanu. Na ngue anguezeji, dya pârâji Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji a cjanu, xa'ma rí pjörü in tseji.

Cómo van a resucitar los muertos

³⁵Bübü c'o ra xitscö: “¿Ja rgá te yo añima? 'Ma rá teji cja t'o, ¿ja rgá cja c'ín cuerpoji 'ma?”, ra ñenzgöji. ³⁶Nu 'ma in mangueji a cjanu, dya in unnc'eji ngüenda ja ga cja. 'Ma in tujmüji o ndëchjō, ot'ü in ögüji. Nu 'ma jiyö, dya ro

mbes'e 'ma c'o. ³⁷Y 'ma in tujmüji, dya ngue c'o ts'itjō c'o in tujmüji; ngue c'o ts'indëchjō. Je xo ga cjatjonu o ndëxü, o pje c'o nde in podüji. ³⁸Mizhocjimi cja'a c'ua ja c'o nzi ga ne. Na ngueje unü nzi 'na ts'igrano c'ua ja nzi ga mbes'eji. Nde nan'ñoji. ³⁹Je xo ga cjatjonu texe o ts'ingue, dya 'na ma cjatjo yo. Nan'ño o ts'ingue o nte. Xo nan'ño o ts'ingue yo animale nza cja e burro. Y xo nan'ño o ts'ingue o jmō, ñe o ts'ingue yo s'ü. ⁴⁰Na jo va t'ät'ä yo bübü a jens'e. Xo na jo va t'ät'ä yo cārā cja ne xoñijōmü, ñe yo cja'a. Pero nan'ñovi. ⁴¹E jyarü ñe e zana ñe yo seje, nde zārā yo. Pero nde nan'ño ga zārāji nzi 'naji. ⁴²Je xo rgá cjatjonu, 'ma ra te'e yo añima. Yo añima yo ögüji, dya'a o ts'ingueji. Pero 'ma ra teji, ra bübü o cuerpoji c'ü dya cja xe ra ndü. ⁴³'Ma ya ni ndüji, dya cja ni muvi 'ma c'e cuerpo. Pero 'ma ra teji, ra bübü o cuerpoji c'ü me xe rrā jo. 'Ma ya ni ndüji, dya cja ññōmü. Pero 'ma ra teji, ra bübü o cuerpoji c'ü xenda rrā zëzhi. ⁴⁴Nín cuerpoji nu bübüzüji dya, ngue para rá mimiji cja ne xoñijōmü. Pero ra dyögüji ín cuerpoji. Nuc'ua 'ma rá tegöji, ra bübüzüji ín cuerpoji para rá ma minc'öji co Mizhocjimi. Bübü ín cuerpoji nu rgá cārāji cja ne xoñijōmü. Pero ín cuerpoji c'ua ja rga cja, ngue c'ü rga ma cārāji co Mizhocjimi. ⁴⁵Je xo ga cjanu va t'opjü c'ü mama a cjava: “'Ma mü o dyät'ä Mizhocjimi c'ü ot'ü Adán, o bübü c'ü o cuerpo c'ü.” Pero 'ma ya vi mezhe, o ëjë e Jesús c'ü sō rá xiji c'ü bëpja Adán. Angueze, Mizhocjimi c'ü. Nguec'ua

sö ra tsjacöji rá bübüjtogöji na yeje. ⁴⁶C'ín cuerpoji c'ü rga ma cārāji co Mizhocjimi, dya nza cja nu ot'ü bübü. Nu ot'ü bübü, ngue nín cuerpoji dya, nu rgá cārāji cja ne xoñijömü. C'ín cuerpoji c'ü rga ma cārāji co Mizhocjimi, ngue c'ü cja ra ch'acüji c'ü. ⁴⁷C'ü ot'ü nte, je vi 'ñeje cja ne xoñijömü c'ü. Vi t'ät'ätjo co jömü c'ü. C'ü 'na bëzo, je vi 'ñeje a jens'e c'ü. Nguetsjë c'ín Jmugöji c'ü. ⁴⁸C'ua ja c'o nzi ma cja c'e bëzo c'ü vi t'ät'ätjo co jömü, je xo ga cjazgöji nu. Na ngueje xo jömütjo nín cuerpogöji. Pero rí tsjagöji dya a jens'e, na ngue rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Nguец'ua, ja c'o nzi ga cja c'ü tsja a jens'e c'ü ngue ín Jmugöji e Jesucristo, je xo rgá cjazgöji nu. ⁴⁹Nutscöji o jñuscöji c'ua ja c'o nzi ma cja c'e bëzo c'ü vi t'ät'a co jömü. Je xo rgá cjatjonu, ra jñuscöji c'ua ja c'o nzi ga cja, nu c'ü vi 'ñeje a jens'e.

⁵⁰Bübü c'ü rá xi'tsc'öji cjuarma. Co nín cuerpogöji nu bübüzgöji dya, dya ra sö ra ch'acöji c'ü rá sätc'öji nu ja manda Mizhocjimi. Na ngueje nín cuerpogöji, bübü ts'ingue, 'ñe o cji nu. Co nín cuerpogöji, dya sö ra ch'acöji dya c'ü rá sät'äji nu ja dya pje dya'a. Na ngueje nín cuerpogöji, dya'a nu. ⁵¹Dyärä'maji. Rá xi'tsc'öji dya o jña, c'o dya ch'unü ro mbärä c'o mi cārā mi jinguā. Dya rá tügöji rí texeji. Pero rí texeji ra pötcüji Mizhocjimi c'ü ja ga cja nín cuerpogöji. ⁵²'Ma ra zünü c'ü rguí nguarü trompeta, jo rrü pötcüji. 'Ma cjó c'o c'uujmi a nzhö'ö, dya mezhe nada. Je xo rga cjanu rgá pötcöji. Nuc'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra te'e texe c'o ya ndü.

Ra bübü o cuerpoji c'ü nunca ra ndü. Xo 'ñetscöji ri cārāji, nde ra pötcügöji. ⁵³Ni jyodü ra bübüzgöji 'na cuerpo c'ü dya ra dya'a. Na ngue nín cuerpogöji nu bübüzgöji dya, ra dya'a nu. Ni jyodü ra bübüzgöji 'na cuerpo c'ü dya ra ndü. Na ngue nín cuerpoji nu bübüzgöji dya, ra ndü nu. ⁵⁴Nín cuerpoji nu bübüzgöji dya, ra ndü y ra dya'a nu. Pero ra zädäzgöji c'ü ri nuevo ín cuerpoji c'ü dya cja ra ndü. Nu'ma, ya rguí zädä 'ma c'e jña c'ü t'opjü a cjava: “Ya ndöpüji e muerte; ya chjotüji c'ü. ⁵⁵Zö rá tügöji, zö ra dyögüzüji, pero dya ra ndöcüji e muerte. Na ngue, dya rá quejmeji cja t'o”, eñe o jña Mizhocjimi. ⁵⁶Rí tüji, na ngueje rí cjaji c'o na s'o. Rí cjaji c'o na s'o, na ngue dya rí ne rá ätäji o ley Mizhocjimi. ⁵⁷Pero rí unngö 'na pöjö Mizhocjimi. Zö rá tüji, pero ra tsjacüji Mizhocjimi rá tetcjöji na yeje. Na ngue o ndü e Jesucristo c'ü ín Jmugöji va ngötcüji ín nzhunc'öji, cjanu o tetjo c'ua na yeje.

⁵⁸Rí s'iyats'ügöji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji c'ü dya rí yembeñeji c'ü rguí jyëzgueji Mizhocjimi. Rí sido rí pëpiji na puncjü c'ín Jmugöji. Y rí jñunt'ü in mü'büji c'ü dya bëvatjo gui pëpqueji angueze. Na ngue rá tetcjöji na ye.

La colecta para los hermanos

16 Rí xi'tsc'öji ja ga cja o merio c'o rá jmutüji rá pjös'üji c'o o t'i Mizhocjimi c'o cārā a Jerusalén. C'ua ja c'o nzi rvá xipji c'o cjuarma a Galacia, je xo rga cjanu rguí tsjagueji. ²C'ü ot'ü pa nu ngo'o, nzi 'natsc'eji ra xöcü ja nzi

merio c'ua ja va unü Mizhocjimi o ndöjõ; ra mbè's'i cja o ngumü c'o. Nguec'ua 'ma rá säcjõ va ja in cārāji, dya ní jyodü cja rí jmutqueji 'ma c'o merio. ³Rí juajnügueji c'o in confiaoji. Nguec'ua 'ma rá säcjõ va, rá täji ra möji a ma a Jerusalén. Y rá unüji 'na xiscömü ra ndëdyiji ngue c'ua c'o cjuarma a Jerusalén ra recibidoji anguezeji. Cja rrü möji c'ua, ra ma zogüji c'o merio. ⁴Ma xo ni jyodü rá möcjõjme c'o a ma a Jerusalén, ra jogü.

Planes de viaje de Pablo

⁵Na nu pa, rá cjogü cja c'e nación a Macedonia. Cja rrü 'ñe zenguats'üji. Na ngueje ni jyodü rá cjogö a Macedonia. ⁶Ma rá säcjõ va ja in cārāgueji, xa'ma rá mimiji co nu'tsc'ejji yo pa yo rrã sè. Nuc'ua 'ma rá pedye, ra sò rí pjöxcöji c'ü rga ma cja 'ñiji. ⁷Dya ngue c'ü rí ne rá zenguats'ütjoji cja rrü ma, iyö. Ne ín mü'bü rá mimiji ja nzi zana, nu 'ma ra dyacö sjëtsi Mizhocjimi c'ín Jmuji. ⁸Xe rá mimigö ja xe nzi pa a Efeso, hasta 'ma ra cjogü c'e mbaxua Pentecostés. ⁹Na ngueje ya recibidozüji na jo a Efeso rá ña'a o jña Mizhocjimi, y na puncjü o nte yo rí zopjü. Y xo na puncjü yo nugü na ü.

¹⁰Xa'ma ra säjä e Timoteo va ja in cārāgueji. Nu 'ma ra säjä, rí pjötpüji ngüenda c'ü dya rí tsjapüji ra tseje. Na ngue xo pëpi c'ín Jmugöji c'ü, c'ua ja c'o nzi rgá pëpigö. ¹¹Dya rí tsjapüji menu c'ü. Nuc'ua, 'ma ra mbedye va, rí pjös'üji ra ma, ngue c'ua ra ma nu ja rí bünc'ö. Na ngueje rí pëtsa ra ma nu. Xo 'ñe c'o cjuarma.

¹²E cjuarma Apolos ró ötü na puncjü ro ëji c'o cjuarma ro 'ñe zenguats'üji. Pero angueze o mama c'ü dya ro ëji c'o cjuarma. Cja ra ëjë, 'ma ra mbè's'i tiempo.

Saludos finales

¹³Nu'tsc'ejji rí pjötpüji ngüenda c'ü dya rí tsjaji c'o na s'o. Sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi. Rí zëzhiji zö pje rí sufreji. ¹⁴Texe c'o rí tsjaji, rí s'iyaji yo nin minteji. ¹⁵Ya in pārāgueji, e Estéfanos 'ñe c'o cārã nu ngumü ngue c'o ot'ü o dyätpã o jña e Jesucristo va a Acaya c'o. Anguezeji me pjös'üji yo o t'i Mizhocjimi. ¹⁶Nguec'ua rí xi'tsc'öjji rí respetaoji e Estéfanos, 'ñe c'o cārã nu ngumü. Xo 'ñe texe c'o je ga cjanu ga pjöste. Rí respetaoji texe c'o pëpji na zëzhi c'o pje nde ma mböste. ¹⁷Me rí mäjçö. Na ngueje o ma e Estéfanos, 'ñe e Fortunato, 'ñe e Acaico nu ja rí bünc'ö; o ma zenguazüji. Chjëntjui c'ü ro päjtç'ägueji c'o, na ngue dya sò rvi möcjeji a manu. ¹⁸Na ngue c'ü vi möji anguezeji vi ma zocüzügöji 'na jña, nguec'ua dya cja xe rí mbentsc'öjji dya. Ni xo rí ngue'tsc'ejji, dya cja xe ni jyodü rí mbenzgöji. Nguec'ua rí tsjapüji ngüenda anguezeji, xo 'ñe texe c'o je ga cjanu ga pjöste.

¹⁹Va bö'tc'ütjoji Cjimi c'o cjuarma texe nu ja jmurüji a ma a Asia. Xo va bö'tc'ütjoji Cjimi e Aquila, 'ñe e Priscila. Xo va bö'tc'üji Cjimi c'o cjuarma c'o jmurü o ngumü anguezevi. Va bö'tc'ütjoji Cjimi na puncjü anguezeji; ö'tc'üji ra mböxc'üji e Jesucristo c'ín Jmugöji. ²⁰Va bö'tc'üji Cjimi texe c'o

cjuarma. Rí pötqui zenguateji co texe in mü'büji. Na ngue o t'itsc'ejí Mizhocjimi.

²¹Yo jña yo ni nguarü rgá ma'tc'üji Cjimi, nguezgö e Pablo rí opjügö co ín dyögö yo.

²²C'o nte c'o dya ne'e e Jesucristo c'ín Jmugöji,

jyëzgueji c'o. Xo ra jyëzi Mizhocjimi c'o. Rí mbennc'ejí a cjanu, na ngue ra ëjë c'ín Jmugöji.

²³E Jesucristo c'ín Jmugöji ra mböxc'üji. ²⁴Rí s'iyats'üji na ngue bübü e Cristo Jesús a mbo ín mün'c'öji. Amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS CORINTIOS

Pablo escribe a la iglesia en Corinto

1 Nutscö e Pablo o juancügö e Jesucristo rá c'jagö apóstole, rá zopjü yo nte. Je ga cjanu va ne Mizhocjimi. Nutscöbe e cjuarma Timoteo rá pen'c'öbe ne carta. Nu'tsc'eji o ntetsc'eji Mizhocjimi in jmurüji a Corinto c'ü tsja a Acaya in ma't'üji Mizhocjimi, ngue'tsc'eji rá pen'c'öbe ne carta. Dya nguextjots'eji in cārāji a Corinto rá zenguats'ügöbe. Xo 'ñetjo c'ö cjuarma c'ö cārā c'ö 'ñaja jñiñi a Acaya, rá xiqueji ra mbörü Cjimi c'ö. ²Rí ötcöbe Mizhocjimi c'ín Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra sido ra nuc'eji na jo, ngue c'ua ra mājā in mün'c'eji, dya pje rá mbeñeji.

Sufrimientos de Pablo

³Me na jo Mizhocjimi, rá unügö na puncjü 'na pöjö. Ngue nu Tata e Jesucristo c'ín Jmugöji. Mizhocjimi me juentsqueji 'ma pje c'ö rá sufregöji, na ngue in Tatagöji c'ü. Y cjacüji rá mājā, na ngue in Mizhocjimigöji c'ü. ⁴Mizhocjimi cjacö rá mājā. Nguec'ua 'ma c'jö c'ö ra säjä o ndumü, o pje c'ö ra sufre, ra sö rá zopjü c'ö, ngue c'ua ra mājā.

Rá xicöji ja va tsjacö Mizhocjimi rvá mājā 'ma mi sufregö. ⁵Me go sufre e Cristo. Je xo ga c'jazgönu, me rá sufregö na ngueje rá pëpcö c'ü. Pero angueze bübü in mün'c'ö ngue c'ua me cjacö rá mājā. ⁶Ró sufregö rvá zo'c'öji. Pero o 'ñempc'eji libre Mizhocjimi cja c'ö na s'ö c'ö mi c'jaji, y me go mājā in mün'c'eji. 'Ma rá sufregö, Mizhocjimi cjacö rá mājā. Nguec'ua ra sö rá zo'c'öji 'ma pje c'ö rá sufregueji ja c'ö nzi rgá sufregö; ra sö rá zo'c'öji ngue c'ua xo rá mácjeji. Y rá zëzhgueji, dya rá jyëzgueji Mizhocjimi. Ngue c'ua rá unnc'eji ngüenda, zö rá sufregö, zö cjacö rá mājā, pero nde ngueje para rá pjöxc'öji. ⁷Zö rá sufregueji c'ua ja nzi rgá sufregö, pero rá pāragö ra tsja'c'eji Mizhocjimi rá mácjeji, ja c'ö nzi ga tsjacö rá mácjö.

⁸Rí negö rá pāragueji cjuarma, ja c'ö rvá sufregö ga manu a Asia. Me ró sufregö na puncjü, dya mi pāragö cjo ro huantagö c'ö ma s'ëzhi. Ró c'jijñigö c'ü ro tügö nu. ⁹O tsjacü Mizhocjimi ró c'jijñi a cjanu, ngue c'ua ro unnc'ö ngüenda c'ü dya mi sö ro sëchtsjögö, ngue c'ua ro junt'ü in mü'bü c'ü ro dyacö Mizhocjimi c'ü rva zëzhi. Na ngueje

angueze sò ra tsjapü 'na nte ra bübü na yeje 'ma ya rguí ndü. ¹⁰Ya ro tügö c'ü me ró sufregö, pero o mböxcö Mizhocjimi. Nguec'ua dya ró tügö. Ngue Mizhocjimi c'ü pjöxcö. Rí pãrãgö ngueje c'ü ra mböxcö 'ma pje c'o xe rá sufre. ¹¹Pero ni jyodü rí dyötcüji na puncjü Mizhocjimi ra mböxcö c'ü. A cjanu 'ma ra mböxcö Mizhocjimi, me na puncjü o cjuarma c'o ra unü 'na pöjö Mizhocjimi.

**Por qué Pablo se tardó
en ir a Corinto**

¹²Me rí mäcjö, na ngueje rí pãrãgö c'ü na jo rgá zo'c'öji. Xo rí pãrãgö c'ü na jo rgá zopjügö yo nte, dya rí jodügö c'ü ra ndenngueji co nuzgö. Mizhocjimi me pjöxcö rá minc'ö na jo, 'ñe rá xi'tsc'öji c'ü na cjuana, dya rá xi'tsc'öji o bëchjine. ^{13,14}Ma rí pen'c'leji 'na carta, xo rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, dya rí xi'tsc'öji o bëchjine. Nguec'ua 'ma rí xörügueji, ra sò rí unnc'leji ngüenda pje pjëzhi c'ü rí mangö. Bübüts'leji c'o mäcö, na ngueje unüji ngüenda c'ü na cjuana c'o rí xi'tsc'öji. Pero rí te'begö rí mäcöji na jo in texeji. Nutscö rí te'begö rá mä'c'öji c'e pa 'ma ra ëjë e Jesucristo c'ín Jmugöji.

^{15,16}Ró cjiñi cja ín mü'bü nu'tsc'leji mi mäcöji mi creozüji. Nguec'ua ró mbeñegö ro 'ñe zenguats'üji, cja rrü magö c'ua a Macedonia. Nuc'ua 'ma ro pedye a Macedonia, ro nzhogü ro 'ñe zenguats'üji na yeje, ngue c'ua rvi mäcjeji na yeje. Nuc'ua ro sò ri pjöxcöji ngue c'ua dya pje ro bëtscö cja 'ñiji 'ma ro magö a Judea. ¹⁷Pero dya mi sò ro ëcjö c'ua ja nzi

rvá mbeñe. Nguec'ua bübüts'leji c'o mama c'ü ró mamatjo ro ëjë, pero dya ró cjiñi, ngue c'ua dya rvá cumplegö. Bübüts'leji c'o mama c'ü rí cjangö c'ua ja nzi ga tsja yo nte; mamaji c'ü rí mantjo c'ü rá cjangö, zö dya rí cjiñi cjo rá cumple. ¹⁸Rí xi'tsc'öji, Mizhocjimi cumple c'ü mama. Je xo ga cjazgönu, 'ma pje c'o rí xi'tsc'öji, dya rí cjiñigö 'na jña, cja rrü mangö c'ü 'na jña c'ü ri nan'ño. ¹⁹E Silvano 'ñe e Timoteo 'ñezgö ró zo'c'öjme ró xi'tsc'öjme ja ga cja c'ü nu T'i Mizhocjimi, c'ü ngue e Jesucristo. Nuc'ü, dya yembeñe o jña c'ü; siempre mama c'ü na cjuana. ²⁰Ma o ëjë e Jesucristo, o zädä c'o ya vi mama Mizhocjimi. E Jesucristo o cumple texe c'o. Nguec'ua rí mangöji me na jo Mizhocjimi, na cjuana texe c'o mama. ²¹Mizhocjimi ngue c'ü cjacöji rá zëzhgöji, rá sido rá ätpäji o jña e Cristo. Ngue angueze o juancüji. ²²Y o dyacöji o Espiritu o ëjë cja ín mün'c'öji; nguec'ua jñetsezgöji c'ü ya ngue o t'izgöji dya c'ü. Bübü ín mün'c'öji dya o Espiritu Mizhocjimi, ngue c'ua rí pãrãgöji c'ü xe ra dyacöji Mizhocjimi c'o me na jo.

²³Rá xi'tsc'öji jenga dya ró ëcjö a Corinto c'ua ja nzi rvá mangö. Pãtcö ín mü'bü Mizhocjimi c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. 'Ma ro ëcjö c'o pa c'o rvá xi'tsc'öji, rví jyodü ro huënch'leji na ngueje c'o ma s'lo c'o mi bübü a ndets'leji. Nuc'ua me rvi nzhumügueji 'ma. ²⁴Ma ro huënch'öji, dya ro xi'ts'leji c'ü dya in creoji na jo. Na ngue ya in ejmeji e Jesucristo. C'ü rva huënch'leji, ngue c'ü ro pjöxc'üji xa'ma ri

iyëzgueji c'lo na s'lo, ngue c'ua ri mäjëji.

2 Ró mbeñegö c'ü dya ro ëcjö c'lo pa c'lo rvá xi'tsc'öji, na ngueje dya mi negö me ro sentiogö a ndetsc'ëji c'ua ja nzi rvá sentiogö 'na nu vez 'ma ró 'ñe zenguats'üji. Na ngueje 'ma ro tö'tc'üji c'ü xe ri cjaji c'lo na s'lo, me ro sentiogö. **2**Nuc'ua ro huënchc'öji, nu'tsc'ëji me xo ri sentiogueji 'ma. A cjanu, dya xo ro sö ro mäjçö 'ma. **3**Nguec'ua, dya ró ëcjö. Pero ró pen'c'ëji 'na carta ró huënchc'öji, ngue c'ua 'ma ro ëcjö, ya rvi iyëzgueji c'lo na s'lo. Nuc'ua, dya cja ro sentiogö, ro mäjä co nu'tsc'ëji. Na ngueje ró cjiñigö, nu'tsc'ëji in neji c'ü rá mäjçö. 'Ma jiyö, dya xo sö rí mäjëji. **4**'Ma ró pen'c'ëji c'e carta, me ró cjiñi cjo ri iyëzgueji c'lo na s'lo. Y me ró huëgö. 'Ma i xörügueji c'e carta, me xo i sentiogueji. C'ü rvá huënchc'öji, dya nguextjo c'ü ri sentiogueji; xo ngue c'ü ri unnc'ëji nguenda me rí s'iyats'üji.

Perdón para el que había hecho mal

5Me ró sentiogö ín mü'bü, na ngue c'ü vi tsja na s'lo c'e cjuarma. Pero dya nguextjozgö ró sentiogö, xo 'ñetsc'ëji. **6**Nu'tsc'ëji i ñagueji i castigaaji c'e cjuarma. Ya na jo, dya cja ni jyodü pje xe rí tsjapüji c'e cjuarma. **7**C'ü rí tsjagueji dya, rí perdonaoji na ngueje ya nzhogü o mü'bü. Y rí zopjüji na jo'lo ngue c'ua ra mäjä. 'Ma jiyö, ra tögü o mü'bü c'e cjuarma rgá sentio na puncjü. **8**Rí ö'tc'üji rí recibidoji na yeje dya c'e cjuarma, ngue c'ua ra unü nguenda c'ü me in s'iyagueji.

9C'ü rvá pen'c'öji c'e carta, ngue c'ü rva pärägö cjo ri tsjagueji c'lo rvá xi'tsc'öji rvi castigaaji c'e cjuarma.

10'Ma cjö c'lo rí perdonaoqueji, xo 'ñetscö xo rá perdonao. Rá perdonao, na ngueje je ga cjanu ga ne e Cristo c'ü jandgagö. Rá perdonao, ngue c'ua rí unnc'ëji nguenda ni jyodü rá perdonaoji. **11**'Ma jiyö, ra ndöcöji e Satanás nu c'ü dya jo. Rí pärägöji, dya ne c'ü dya jo c'ü rá pötca perdonaoji.

Intranquilidad de Pablo en Troas

12Ró magö a Troas ró zopjü c'lo nte ró xipjiji ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji. Y o recibidozüji na jo ró pëpcö c'ín Jmuji rvá zopçöji. **13**Mi te'begö mi cjuarmaji e Tito ro zät'ä a Troas rví 'ñeje cja in jñiñigueji a Corinto. Pero dya go zät'ä. Nguec'ua me mi mbentsc'öji pje mi cjagueji. Nguec'ua rvá ëzhë c'lo cjuarma a Troas, ró ma c'ua a ma a Macedonia; xa'ma je ro chjögöbe nu e Tito.

Victoriosos en Cristo

14Rí unügö 'na pöjö Mizhocjimi. Na ngue bübü ín mün'c'ö e Jesucristo, pjöxcö Mizhocjimi. Nguec'ua pedye na jo ín bëpjigö, zö pje c'lo ri cjagö zö ri sufregö. Zö ja c'lo ri sät'ägö, rí xipjigö yo nte ja ga cja e Jesucristo. Nguec'ua ga inch'i o jña e Jesucristo texe cja ne xoñijömü, nzi ga inch'i o nguichjünü texe cja 'na ngumü. Nguec'ua na puncjü c'lo ya mbärä e Jesucristo. **15**Yo nte me püns'üji na quijmi o nguichjünü. Je xo ga cjatjonu, me mäjä Mizhocjimi, na ngueje rí xipji yo nte ja ga cja

e Jesucristo. Je ga cjanu ga ne Mizhocjimi rá c jagö, zö bübü c'o ra dyätpä o jña e Cristo nguec'ua ra jogü o mü'büji, zö bübü c'o dya ra dyätpä o jña nguec'ua dya ra jogü o mü'büji. ¹⁶Rí zopjü yo nte. Nu c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra bübütjo c'o. C'o dya ra 'ñench'e o mü'bü, ra ndü c'o, dya ra salvaji. Nguec'ua me na sjü'ü ne bēpji. ¿Ja rga cumplegö nu? ¹⁷Cārā na puncjü c'o xöpü o nte, nan'ño ga jíchiji o jña e Jesucristo, cjaji ra ndōji o merio. Nutscö, dya ga cjanu rgá jizhgö. Rí xipji yo nte c'ü na cjuana ja ga cja e Jesucristo. Ngue Mizhocjimi c'ü o juancügö c'ü xo jandgagö ja rgá c jagö ne bēpji. Y pjöxcö e Jesucristo c'ü bübü ín mün'c'ö.

El mensaje del nuevo pacto

3 Na ngue c'o cja rvá xi'tsc'öji, bübü c'o ra mama: “Ndo c japütsjē na nojo e Pablo, me c japü c'ü me na jo ga xöpüte”, ra 'ñēñeji. C'o nan'ño ga xöpü, tjēji o carta de recomendación. Nguec'ua gui recibidogueji c'o. A poco in cjiññiji xo ni jyodü rá tjēgö 'na carta de recomendación rá jí'tsc'öji, ngue c'ua rí recibidozgöji na yeje. A poco in cjiññiji ni jyodü rí dyacöji 'na carta de recomendación rá jíchi c'o 'ñaja cjuarma, ngue c'ua xo ra recibidozöji. ²Ma ró zo'c'öji, i 'ñench'e in mün'c'eji e Jesucristo. Rí pārāgö c'ü rí mbēpjigö cja Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o xo ra unü ngüenda ja vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, xo ra mbārāji 'ma c'ü rí mbēpjigö cja Mizhocjimi. ³Ma ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi, e Cristo

o tsjapü o zi'ch'i in mü'büji c'o jña. Nguec'ua gui nzhodüji c'ua ja nzi ga ne angueze. Nguec'ua in chjēntcjeji 'na carta de recomendación, ngue c'ua ra unü ngüenda yo nte c'ü rí mbēpjigö cja Mizhocjimi. Nu o jña Mizhocjimi, dya jñu'sc'üji co o tinta; ngue o Espiritu Mizhocjimi o tsjapü o zi'ch'i in mü'büji. Mi jinguā 'ma o dyacöji Mizhocjimi c'o o mandamiento, o jñu's'ü cja laja c'o. Pero nudya, je ngue a mbo cja in mü'büji nu ja jü's'ü dya o jña.

⁴Na ngue pjöxcö e Jesucristo, rí pārāgö c'ü sö na jo rá pēpcö Mizhocjimi. ⁵Nutscö, dya sö rá c jatsjēgö c'ü na jo. Ngueje Mizhocjimi c'ü dacö poder ngue c'ua sö rá pēpcö c'ü. ⁶O dyacö poder rá pēpcö, rá zopjü yo nte rá xipjiji 'na jña c'ü nuevo c'ü me na jo. C'e jña'a, dya ngue c'o mandamiento c'o o jñu's'üji cja c'o laja 'ñe cja c'o xipjadü; ngueje 'na jña c'ü ra jñu's'ü o Espiritu Mizhocjimi a mbo cja ín mün'c'öji. C'o me jodü ra cumple c'o mandamiento, ra ndüji, dya ra salvaji. Pero o Espiritu Mizhocjimi ra dyacöji c'ü rga bübütjoi.

^{7,8}Mizhocjimi o zopjü e Moisés, o unü c'o laja c'o mi juns'ü c'o mandamiento. E Moisés cjanu o tjēnpi c'o nu menzumüji a Israel. Me ma zö ma jya's'ü o jmi e Moisés 'ma o ch'unü c'o mandamiento. Nguec'ua c'o nte, dya mi sö ro jñandbaji o jmi. Zö ma zö o jmi e Moisés, pero ts'è ts'è va cambia ngue c'ua mi ma ma tjorü c'ü mi juēns'i. Me ma zö'ö 'ma o ch'unü c'o mandamiento, pero xenda na zö 'ma cjó c'o ra xipji yo nte ja ga cja e

Jesucristo. Na ngueje 'ma cjó c'o me jodü ra cumple c'o mandamiento, ra ndü 'ma c'o. Pero 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra tsja o Espíritu Mizhocjimi ra unü c'ü rguí bübüttö c'o. ⁹Me ma zö 'ma o ch'unü c'o mandamiento, pero dya mi cumplegöji. Nguec'ua rvá unnc'öji ngüenda c'ü rí tügöji ín nzhunc'öji. Pero yo jña yo mama ja ga cja e Jesucristo, mamaji ja rgá sö ra perdonaozgöji ra jogü ín mü'büji a jmi Mizhocjimi. Nguec'ua xenda na zö yo jña yo, que na ngueje c'o mandamiento. ¹⁰E zana na zö ga jñetse, pero 'ma cñjĩ e jyarü, dya cja zärä na jo e zana. Je xo ga cjatjonu c'o mandamiento. Na zö c'o, pero ya ch'acöji dya 'na jña c'ü xenda na zö. ¹¹Me ma zö 'ma o ch'unü c'o mandamiento, pero ro zädä 'ma dya cja ro mandazüji c'o. Nguec'ua ne jña nu cja ch'acöji, xenda na zö nu, na ngueje nunca ra nguarü.

¹²Rí pãrãgö c'ü dya ra nguarü ne jña nu. Nguec'ua, dya rí co'bügö ne rí 'naja jña, rí xi'tsc'öji na cjuana texe c'ü ja ga cja. ¹³Ma ra jya's'ü o jmi e Moisés, mi co'bü c'ua o jmi 'na bitu. Mi co'bü o jmi, ngue c'ua c'o nu menzumüji a Israel, dya ro unüji ngüenda c'ü mi ma ma tjorü nu c'ü mi juëns'i. Pero nutscö, dya rí co'bügö ne ri 'na jña; rí xi'tsc'öji na cjuana texe c'ü ja ga cja. ¹⁴C'o nte c'o mi pöji e Moisés, dya unüji ngüenda pje vi ch'unüji c'o mandamiento. C'ua ja nzi va ngo'bü e Moisés c'ü o jmi, je xo ga cjatjonu c'o ín menzumügöjme a Israel hasta yo pa dya. 'Ma xörüji c'o mandamiento, nza cja c'ü ya tsot'ü

o ndöji, dya unüji ngüenda ja ga cja. Nguextjo 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, nu'ma, ngue 'ma ra unüji c'ua ngüenda ja ga cja. ¹⁵Jã, hasta yo pa dya, 'ma xörüji o ley c'o o dyopjü e Moisés, tsot'ü o ndöji. ¹⁶Pero 'ma cjó c'o ra nzhogü o mü'bü cja c'ín Jmugöji, dya cja ra tsot'ü 'ma o ndöji, ra unüji c'ua ngüenda c'ü dya ngue c'o mandamiento c'o ra 'ñevgueji libre cja c'o na s'o; nguextjo e Jesucristo ra 'ñevgueji libre. ¹⁷Ngue c'ín Jmugöji c'ü o dyacüji o Espíritu o ëjê co nuzgöji. 'Ma rá ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo c'ín Jmugöji, c'ü o Espíritu ra dyacöji c'ü dya cja rá sũ rga chëzhiji a jmi Mizhocjimi. ¹⁸Nutscöji, dya cja tsot'ü ín chögöji. Nguec'ua 'ma rá sido rá chëzhiji cja e Jesucristo c'ín Jmugöji, 'ma rá sido rá unüji ngüenda ja ga cja c'ü me na zö angueze 'ñe me na jo, xo 'ñetscöji ya rguí ma ra pötcüji ín mü'büji c'ü. Nguec'ua ja c'o nzi ga cja angueze, je xo rga cjazgöji nu. Na ngueje c'ü o Espíritu ra pëpji a mbo ín mü'büji.

4 Mizhocjimi o s'iyazügö o dyacö ne bëpji. Nguec'ua, dya rí sügö rgá zopcjö yo nte, ni xo ri tögü ín mün'c'ö. ²Bübü c'o cja na s'o c'ü ix 'na tsetjo. Me pãrãji ja ga dyonpüji yo nu minteji. Cjapü ñaji o jña Mizhocjimi, pero dya mamaji c'ü na cjuana. Pötüji c'e jña ngue c'ua yo nte ra ndeñeji co anguezeji. Nutscö, dya ga cjanu rgá cjangö. Jandgagö Mizhocjimi c'ü rí mangö c'ü na cjuana c'ü ja ix ga cja o jña. 'Ma ra ne ra unü ngüenda yo nte, ra sö ra mbãrãji texeji c'ü na cjuana c'o rí xipjiji. ³Ma rí xipjigö

yo nte ja ga cja e Jesucristo, бүбү c'o dya creo c'o rí mangö. Ngueje c'o ya ni ma ra bészhi o aljma, dya ra salvaji. ⁴ Anguezeji, dya ne ra 'ñenche o mü'büji e Jesucristo; ätäji e Satanás nu c'ü dya jo, ätäji nza cja c'ü ri ngue Mizhocjimi. C'ü dya jo, co'tp'ü o ndöji. Nguec'ua 'ma äräji ja ga cja e Jesucristo, dya jya's'ü o mü'büji. Nguec'ua, dya päräji cjo Mizhocjimi e Jesucristo c'ü me na zö. ⁵ Nutscö, dya rí xi'tsc'öji ja ga cjazgö; rí xi'tsc'öji ja ga cja e Jesucristo. Rí xi'tsc'öji ngue ín Jmugöji c'ü. Rí zo'c'öji, na ngueje rí pëpcö angueze rgá pjöxc'öji. ⁶ Mi jinguä 'ma mi bëxömütjo, o mama Mizhocjimi que ro бүбү o jya's'ü. O бүбү c'ua jya's'ü. Je xo va cjatjonu, Mizhocjimi o dyacöji o jya's'ü a mbo cja ín mün'c'öji. Nguec'ua rí unnc'öji ngüenda, 'ma rí äräji ja ga cja e Cristo, rí päräji ja ga cja c'ü me na zö Mizhocjimi. Na ngueje e Cristo, xo Mizhocjimi c'ü.

El vivir por la fe

⁷ Yo nte pë's'iji c'o me ni muvi a mbo cja 'na s'äbä, maco dya ni muvi c'e s'äbä. Je xo ga cjazgönu, me ni muvi o jya's'ü Mizhocjimi c'ü бүбү ín mün'c'ö. Pero ín cuerpogö, dya ni muvi, dya ga zëzhi. A cjanu ga jñetse c'ü je ngue Mizhocjimi c'ü me na zëzhi, dya nguetscö. ⁸ Бүбү 'ma pje c'o nde rí sufregö. Pero me na zëzhi Mizhocjimi, me pjöxcö na puncjü. Бүбү 'ma me cijñi ín mü'bü ja rga cjaпү, pero dya tögü ín mü'bü. ⁹ Me jongö yo nte, me ne ra tsjacüji rá sufre. Pero dya jëzguigö Mizhocjimi. Zö бүбү 'ma ya ra mbötcöji, pero xe rí бүбүtjo.

¹⁰ Ja c'o nde rí nzhodügö, me jongöji ja rgá mbötcöji, ja c'o nzi va mbö't'üji e Jesús. Nguec'ua me rí sufregö. Pero Mizhocjimi pjöcügö. Je ga cjanu ga jñetse c'ü бүбүtjo e Jesucristo, y dacü c'ü rgá бүбүtjogö. ¹¹ Nu dya xe rí бүнтсö, me jongöji ja rgá mbötcöji, na ngueje rí pëpigö e Jesús. Dya pje ga zëtscö, pero angueze cjacü rá zëzhgö. Je ga cjanu ga jñetse c'ü бүбү e Jesús a mbo cja ín mün'c'ö. ¹² Na ngue c'ü rgá zo'c'öji, o dya'c'üji nueva vida, pero rí бүбү peligro rá түgö.

^{13,14} T'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: "Ró creo c'ü ró ärä, nguec'ua rvá mangö", eñe. Je xo ga cjazgönu. Rí creogö zö rá түgö, pero ra tsjacö Mizhocjimi rá бүбүtjo na yeje, c'ua ja nzi va tsjapü e Jesús o бүбүtjo na yeje. Y ra zinzgö co nu'tsc'leji, rá ma cäräji cja o jmi. Nguec'ua rvá zo'c'üji. ¹⁵ Nu yo rí sufregö, ngue para rá pjöxc'öji. Na ngue c'ü rí zo'c'öji, xenda na puncjüts'üji c'o ra unü ngüenda ja ga s'iyazgöji Mizhocjimi. Nguec'ua na puncjü c'o ra unü 'na pöjö Mizhocjimi, ra mamaji c'ü me na nojo angueze, 'ñe me na jo.

¹⁶ Nguec'ua, dya ga tögü ín mün'c'ö. Zö ya ni ma rá titagö, pero pama pama pjöxcö Mizhocjimi, dacö cja ín mün'c'ö c'ü rga zëzhigö. ¹⁷ Yo rí sufregö, nza cja c'ü 'na ts'indajmetjo, chjëntjui c'ü dya rí sufregö. Na ngueje rí pärägö ra dyacö Mizhocjimi ja c'o me na zö, c'ü dya ra nguarü. ¹⁸ Dya rí cjaпү ngüenda yo rí janda cja ne xoñijömu. Rí cjaпү ngüenda c'o бүбү a jens'e c'o dya rí janda. Na ngueje yo rí janda, ra cjojütjo yo.

Pero c'o dya rí janda, ra mezhe c'ü dya ra nguarü c'o.

5 'Ma rá tügöji, ra chjorü nu ín cuerpogöji nu rí bübügöji cja ne xoñijömü. Pero rí pärägö ra zädä 'ma ra dyacöji c'ü ri nuevo ín cuerpoji c'ü dya ra chjorü. Ngue Mizhocjimi c'ü ra dyacöji c'ü ri nuevo ín cuerpoji; dya ngue yo nte yo ra dyät'ä. 'Ma ya ri nuevo ín cuerpoji, rá sido rá bübügöji a jens'e para siempre. ^{2,3}Nu dya xe bübü dya ín cuerpogö, me rí sö rgá sufre. Rí negö ra ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo c'ü dya rá tügö. Na ngueje 'ma rá tügö, ra dya ín cuerpogö, y dya be ri ch'acügö c'ü ri nuevo ín cuerpogö. Cja ra ch'acü a cjanu, 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo. ⁴Nu dya xe bübü dya ín cuerpogö, me rí sö rgá sufre. Pero dya rí negö rá tügö dya. Na ngueje 'ma rá tügö, ra dya'a ín cuerpogö y dya be ri ch'acügö c'ü ri nuevo ín cuerpo. Rí negö ra ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo, nu dya xe rí bübügö. Ngue c'ua ra pötcügöji nu ín cuerpo nu ra chjorü, ixta ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo ngue c'ua dya ra chjorü. ⁵Nguetsjë Mizhocjimi c'ü o mama ra dyacöji a cjanu. Y ya xipji o Espíritu o ëjë o 'ñe bübü cja ín mün'c'öji. Nguet'ua rí pärägöji c'ü xo ra dyacöji c'ü ri nuevo ín cuerpogöji.

⁶Zö rá tügö, pero dya ra tsja'a, na ngue me mäjä ín mün'c'ö. Nu dya xe rí bübügöji, dya be rí cārāji a jens'e a jmi c'ín Jmugöji. ⁷C'ü rí mangö, rí ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo, zö dya be rí jandgöji dya c'ü. ⁸Zö rá tügö, pero dya rí sügö. Na ngue rí pärägö nzi rá

tügöji, ixtá ma bübügöji a jens'e a jmi c'ín Jmugöji. Zö dya be ri ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo, pero xenda na jo rá tügö rá ma bübügö a jmi c'ü ín Jmugöji, que na ngue ra mezhe rá sufre rga minc'ö va. ⁹Zö xe ri bübügö 'ma ra ëjë e Jesucristo, zö ya rga tügö, pero dya ra tsja. Me rí jodügö rá cjangö ja c'o nzi ga ne angueze. ¹⁰Na ngueje rí texeji rá cārāji a jmi e Cristo nu ja ra jñüncöji ngüenda, ngue c'ua ra jñetse ja rvá minc'öji, ngue c'ua angueze ra ngötcöji nzi 'nazgöji texe c'o ró cjaji cja ne xoñijömü. 'Ma rá cjaji ja c'o nzi ga ne angueze, ra ngötcüji 'ma c'o na jo. 'Ma jiyö, dya ra ngötcüji 'ma; ra jñetse c'ü rvá cjaji c'o na s'o.

El mensaje de la paz

¹¹Rí sügö c'ín Jmugöji, na ngueje rí pärägö ra jñüncü ngüenda c'ü. Nguet'ua rí xipji yo nte ra unüji ngüenda nguetscö 'na xöpüte c'ü na cjuana. Mizhocjimi pätcö ín mü'bü c'ü rí jodü rá xöpügö ja c'o nzi ga ne. Y rí tel'begö c'ü xo 'ñetsc'ëji xo rí unnc'ëji ngüenda c'ü rí jodü rá xöpügö ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. ¹²Ró xi'tsc'öji na yeje c'ü nguetscö 'na xöpüte c'ü na cjuana. C'ü rgá xi'tsc'öji yo, dya ngue c'ü rí cchapü na nojo; ngue c'ü rgui pärägueji ja rgui chjünrüji 'ma pje c'o ra xi'tsc'ëji c'o na s'o ga xöpüte. Anguezeji mamaji c'ü dya cjuanazgö 'na xöpüte. Na ngueje cchapüji ni muvi 'na nte, 'ma pje c'o pjézhi o 'ma pjéchi ra ña'a na jo; dya cchapüji ngüenda c'ü bübü a mbo cja o mü'bü. Rí xi'tsc'öji yo, ngue c'ua ra sö rí xipjiji c'o 'ña xöpüte

c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. ¹³Na ngue c'ü rí mangö c'ü na cjuanzgö 'na xöpüte, bübü c'o xi'ts'üji ya rí locogö. Y mamaji c'ü rí cjacö me na nozü. Pero rí xi'tsc'öji, c'ü rgá mangö na cjuanzgö 'na xöpüte, ngue c'ü rguí jñetse me na nojo Mizhocjimi. Y 'ma rí xi'tsc'öji na jo 'na pjeñe, ngue c'ü rgá pjöxc'öji c'ü. ¹⁴Na ngue c'ü me go s'iyazgöji e Jesucristo, rí unnc'ö ngüenda xo ni jyodü rá s'iyagö yo nte rga zopcjö yo. Na ngueje ró unü ngüenda o ndü angueze c'ü ro tügöji rí texeji; nguec'ua chjëntjui c'ü ya ró tügöji. ¹⁵O ndü por nutscöji rí texeji, nguec'ua 'ma rá ench'e ín mü'büji angueze, rá bübütojoi 'ma. Nuc'ua, dya cja rá cjaji ja c'o rgá netsjëji, rá cjaji dya ja c'o nzi ga ne angueze. Na ngueje o ndü por nutscöji, cjanu o bübütojoi na yeje. ¹⁶Nguec'ua nutscö, dya cja rí cjacü ngüenda zö ja ga jñetse 'na nte, o zö pje ri pjëzhi. 'Ma ot'ü, mi cjacö dya mi muvi e Jesús, mi cjiñigö c'ü mi nguextjo 'na nte. Pero dya cja rí cjiñigö a cjanu, rí unnc'ö dya ngüenda e Jesús ngueje Cristo c'ü ne ra mama: Vi 'ñeje cja Mizhocjimi. ¹⁷'Ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, ya ri nuevo 'ma o mü'bü 'ñe o pjeñe c'ü. Dya cja ri cjiñi nza cja 'ma ot'ü. Tsjijñi cjuarma, ya ri nuevo rgá nguiñi o mü'bü 'ma c'e nte.

¹⁸Nguetsjë Mizhocjimi o tsjacöji ya nuevo dya ín mün'c'öji. O ndäjä e Cristo o ëjë, o 'ñe ndü por nutscöji, ngue c'ua sö ra nugüji dya na jo Mizhocjimi. Y nguetsjë Mizhocjimi c'ü o dyacö ne bëpji rá xipji yo nte, c'ü ya sö rá chëzhiji dya a jmi

Mizhocjimi, na ngue angueze ya sö ra recibidozüji. ¹⁹Mizhocjimi o ndäjä e Cristo o ë ndü por nutscöji rí nteji. Nguec'ua sö dya Mizhocjimi ra perdonaozgöji dya c'o, ra nugüji na jo. O dyacö ne bëpji rá xipji yo nte, c'ü ra sö ra chëzhiji dya a jmi Mizhocjimi. ²⁰Rí pätpägö e Cristo rgá zopjü yo nte, chjëntjui c'ü ri nguetsjë Mizhocjimi ri 'ña'a. C'ü ro mama e Cristo, nutscö rí zopjü yo nte co texe ín mün'c'ö, rí xicöji a cjava: “Chëzhgueji dya cja o jmi Mizhocjimi; angueze ra recibidots'üji”, rí embe yo nte. ²¹E Jesucristo mi ojtjo o nzhübü, nunca mi cja c'o na s'o. Pero Mizhocjimi o tsjacü e Jesucristo o ngötcüji ín nzhunc'öji, nza cja 'ma ri ngue angueze rví tsja c'o na s'o. O tsja a cjanu Mizhocjimi ngue c'ua 'ma rá ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo, ra nugüji Mizhocjimi nza cja c'ü nunca rva cjacöji c'o na s'o.

6 Rí pëpcö Mizhocjimi; nguec'ua rí zo'c'öji. Ín mangueji c'ü ín junt'ü ín mü'büji que Mizhocjimi nugüji dya na jo. Pero 'ma dya rí tsjaji ja c'o nzi ga ne, nu'ma, 'ñetse c'ü dya cjuana ín creoji. ²O mama Mizhocjimi: C'e pa c'ü rvá mangö, ró äjte'ägöji 'ma í dyötcöji. Ró pjöxc'öji c'e pa c'ü ya rvá mangö ro emp'c'öji libre, eñe Mizhocjimi.

Rí tsjiñiji, ya zädä c'o cjë nu c'o o mama Mizhocjimi. Nudya, ngue dya, sö ra salvatsc'ëji Mizhocjimi.

³Rí jodü ja rga minc'ö na jo, ngue c'ua dya ra sö cjó ra zopcügö ra mama: “Dya ga jo yo jña yo xitscöji e Pablo. Dya rí negö yo”, ra 'ñeñe.

⁴Zö pje rí sufregö pero rí sëchcö, dya rí jëzgö ne bëpji. Rí cjägö a cjanu ngue c'ua ra 'mārā na jo'o c'ü ngue o mbëpjizü Mizhocjimi. Bübü 'ma pje c'o nde rí sufregö, dya rí pārā ja rga cjäpü. Pero rí sëchcö c'o. ⁵Bübü 'ma jücüji co chirrio. Xo bübü 'ma pantcaji a pjörü. Xo bübü 'ma me jmurü yo nte me mamaji pje ra tsjacöji. Pero rí sëchcö c'o. Rí pëpcö Mizhocjimi hasta ya me ni mbotjo ín cuë. Nguec'ua rí bëzhi na puncjü ín ch'ijī, y bün'ma dya rí sigö o xëdyi. ⁶Siempre rí jodügö ja rga cjägö c'o na jo. C'ü rí pārāgö ja ga cja Mizhocjimi, ngue c'ü rí xipjigö yo nte. 'Ma cjó pje cjacö, rí pësp'ijji paciencia. Rí cjägö na jontezgö ngue c'ua rá pjös'ü yo nín mintegöji. Me pjöxcö o Espiritu Mizhocjimi ja rgá pëpcö Mizhocjimi. Y rí s'iyagö yo nín mintegöji, dya rí cjäpütjo que rí s'iyaji. Nujoyo, ngue yo ni jñetse c'ü ngue o mbëpjizü Mizhocjimi. ⁷Bübüzgö o poder Mizhocjimi; nguec'ua rgá zopcjö yo nte rí xicöji o jña angueze c'o na cjuana. Ya na jozügö dya a jmi Mizhocjimi; nguec'ua ya dyacö texe c'ü ni jyongö, ngue c'ua rá tögö o nte ra dyätpäji o jña e Jesucristo, ñe ngue c'ua dya ra ndöcö e Satanás nu c'ü dya jo. ⁸Bübü 'ma respetaozüji, bübü 'ma cjacöji c'ü dya ni muvizgö. Bübü 'ma xoscöji o bëchjine, bübü 'ma mamaji c'ü na jontezgö. Pero rí sido rí pëpcö Mizhocjimi rgá zopcjö yo nte. Zö mamaji c'ü rí onpü yo nte, pero rí sido rí xicöji c'ü na cjuana. ⁹Zö cārā c'o cjacö c'ü dya ni muvizgö, pero bübü c'o unü ngüenda ngue o mbëpjizgö Mizhocjimi. Zö bübü 'ma

ya ngue rá tügö, pero rí jñandaji xe rí bübütjo. Zö pencö Mizhocjimi o ndümü, pero dya cjacü rá tügö. ¹⁰Bün'ma me rí nzhumügö, pero Mizhocjimi cjacö rá mājā. Zö dya pje rí pë'sc'ö, pero rí xicö yo nte yo jña yo me ni muvi, ngue c'ua ra mbë's'ijji c'o na cjuana ni muvi. Dya pje rí pë'sc'ö nzi ga mbë's'i yo nte. Pero rí pë'sc'ö texe c'o na cjuana ni muvi.

¹¹Mi cjuarmats'üji ín cārāji a Corinto, rí xi'tsc'öji texe c'o rí pë'sc'ö cja ín mü'bü, dya pje rí col'bügö ne rí 'na jña. Me rí nets'ejji. ¹²Ín cjiññijji c'ü dya rí netsc'öji. Ngue'tsc'ejji, dya ín nezgöji. ¹³Rí xi'tsc'öji dya, nza cja 'na bëzo c'ü zopjü c'o o t'i. Rí ñezgöji ja c'o nzi rgá netsc'öji.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴Dya sö rá 'hüech'ijji cja 'na yovo 'na nzhünü co 'na burru. Je xo ga cjatjonu, dya sö rí nzhodüji c'o dya creo Mizhocjimi rí tsjaji c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. C'o na jo, dya sö ra dyoji c'o na s'o. C'o ya bübü o mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi, dya sö ra dyoji c'o nzhodü cja bëxömü. ¹⁵Dya xo sö e Cristo ri 'natjo o pjeñevi e Satanás nu c'ü dya jo. 'Na nte c'ü ya 'ñench'e o mü'bü e Cristo, dya sö ra nzhodüvi c'ü dya ne ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo. ¹⁶Cja c'e templo nu ja ma't'üji Mizhocjimi, dya sö ra ndägä o santo. Je xo rga cjatsc'ejji nu, dya rí nzhodüji c'o dya ne ra 'ñejme Mizhocjimi. Na ngueje ngue o templotsc'ejji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. O mama a cjava:

Rá mimigö a nde anguezeji, rá nzhodügö co anguezeji.

Ri nguetscö o Mizhocjimizüji,
y rá cjacö ín ch'igö c'o, eñe
Mizhocjimi.

¹⁷Nguec'ua ni jyodü rí tsjaji ja c'o
xo nzi va mama Mizhocjimi:

Rí xögüji cja c'o cja'a na s'o, dya
cja rí dyocjeji.

Dya cja rí tsjaji c'o na s'o.

Nguec'ua rá recibidots'öji.

¹⁸Ri nguetscö in Tatazügöji. Y rá
cja'c'öji ín ch'itsc'öji ñe ín
xunt'itsc'öji, eñe Mizhocjimi
c'ü me na nojo.

7 Rí s'iyatsc'öji cjuarma;
nguec'ua rí xi'tsc'öji yo. Na
ngue yo o mama Mizhocjimi, ni
jyodü rá xögüji texe cja c'o na s'o,
ngue c'ua ra ndintsquigöji c'o. Na
ngueje 'ma rá cjaji c'o na s'o, ra
s'odü ín cuerpogöji ñe ín mü'büji.
Ni jyodü rá cjaji c'ua ja nzi ga ne
Mizhocjimi, y nguextjo angueze rá
sügöji.

El cambio de actitud de los corintios

²Rí ñezgöji co texe in mün'c'eji.
Dya pje ró cja'c'öji c'ü na s'o ne rí
'natsc'ejí. Dya pje ró xi'tsc'öji c'ü ro
s'odü in mün'c'eji ne rí 'natsc'ejí.
Dya ró pe'chc'ejí bëchjine ne rí
'natsc'ejí. ³C'ü rvá xi'tsc'öji yo, dya
ngue c'ü rí mangö c'ü in cjiññiji
c'ü rvá cja'c'öji c'o na s'o. Ya ró
xi'ts'iiji c'ü me rí nets'ejí co texe ín
mün'c'ö. Zö pje xe rá sufregö, pero
rá sido rá nets'ejí hasta rí bübü rá
tügö co nu'tsc'ejí. ⁴Rí xi'tsc'öji me
rí mä'c'öji. Y rí xipjigö c'o ñaja
cjuarma c'ü na jo gui tsjagueji. Zö
me rí sufregö, pero me rí mäjö.

⁵Ma ró sät'ägö a Macedonia, dya
sö ro söya ín pjeñegö, na gue mi
bübü c'o pje nde ma problema. Mi

sufregö, y me mi mbeñe ín mün'c'ö.

⁶Pero Mizhocjimi me cjaü ra
mäjä 'ma cjó c'o ya ni tögü o mü'bü.
Nuc'ü, xo tsjacö ró mäjä. Na gueje
e Tito o zät'ä nu ja mi bübügö. ⁷C'ü
vi zät'ä e Tito, dya nguextjo c'ü rvá
mäjö c'ü. Xo ró mäjö, na gue o
xitscö e Tito c'ü vi mäjä angueze
'ma o ñe nuc'ejí. O xitscö c'ü me in
ne rí jñandgagöji. O xitscö c'ü me i
nzhumügueji por c'ü vi tsjagueji. Xo
xitscö c'ü me in ne rí tsjagueji c'o
ya rvá xi'tsc'öji. Nguet'ua xe mas ró
mäjö.

⁸Me i nzhumügueji 'ma i xörüji
c'e carta c'ü ró pen'c'öji. Nguet'ua
mi cjiññigö: “Na jo, dya ro penpegöji
c'e carta”, rí eñetsjögö. Pero rí
pärägö dya, dya go mezhe vi
nzhumügueji. Nguet'ua rí mäjö ró
pen'c'öji c'e carta. ⁹C'ü rgá mäjö,
dya nguextjo c'ü vi nzhumügueji.
Rí mäjö na gueje i nzhümüji c'ua
ja nzi va ne Mizhocjimi, i nzhümüji
cjanu o nzhogü in mün'c'eji cja
Mizhocjimi. Nguet'ua ixi jñetsetjo
c'ü dya ró cja'c'öji na s'o 'ma ró
pen'c'öji c'e carta. ¹⁰Ma cjó c'o ra
nzhümü ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi,
ra nzhogü o mü'bü ra salva. Y
dya ra yembeñe c'e nte c'ü xe ra
nzhogü cja c'o na s'o. Na puncjü o
nte c'o nzhümü, pero dya nzhogü
o mü'büji cja Mizhocjimi. Nguet'ua
ra ndüji, dya ra salvaji. ¹¹Nu'tsc'ejí
i nzhumügueji ja c'o nzi va ne
Mizhocjimi; guec'ua me in ne rí
tsjaji dya c'o na jo. Dya mi cjaqueji
ngüenda c'o na s'o c'o mi bübü a
ndetsc'ejí. Pero 'ma i xörügueji c'e
carta, ix i tsjapüji ngüenda. Y mi
negueji ro pärägö c'ü ja ma cja,
c'ü dya i pè'sc'ejí in s'ocügueji in

texeji. Me xo i s'ogueji c'ü vi tsja na s'o 'na cjuarmatsc'ejji. Me xo i sügueji. Me xo mi ne ri jñandgagöji, ri xitscöji c'ü in ne rí dyätcägöji. Xo i castigaoji c'e cjuarma na ngue vi tsja na s'o. I tsjaji texe c'o ró xi'tsc'öji; nguec'ua dya cja pje sö'ö pje xe rá xi'tsc'öji dya. ¹²Ró pen'c'öji c'e carta, ró xi'tsc'öji ri castigaoji c'e cjuarma c'ü vi tsja na s'o. Xo mi juentsegö nu c'ü vi tsjapüji na s'o. Pero c'ü xenda mi cjijñigö, ngue'tsc'ejji. Ró pen'c'ejji c'e carta ngue c'ua ri unnc'ejji ngüenda c'ü ix na cjuana in nezeji a mbo cja in mün'c'ejji, 'ñe in ne rí dyätcäji. Je a cjanu va ne Mizhocjimi.

¹³Nguec'ua rí mäjö dya, dya cja pje rí mbeñe dya. Y mas rí mäjö, na ngueje ya xo vi mäjä e Tito. 'Ma o ëjë e Tito o 'ñe nuc'ejji, i recibidoji in texeji; nguec'ua dya cja pje xo mbeñe dya c'ü. ¹⁴Ante c'ü ro ëjë e Tito ro 'ñe zenguats'üji, ya rvá xicö que ri dyätcäji. Y dya ró bëzhgö ín tsegö. Na ngue i dyätcäji. Nguec'ua na cjuana c'o ró xipji e Tito. Je xo ga cjatjonu, texe c'o rí xi'tsc'öji, na cjuana c'o. ¹⁵E Tito, me nets'ejji na puncjü, na ngueje mbeñe ja c'o vi recibidogueji angueze. Me i sügueji 'ma i dyäräji c'ü o xi'ts'ijji. Me i dyätäji c'ü. ¹⁶Me rí mäjö, rí pärägö que rí tsjagueji na jo.

Dando generosamente

8 Rí ne rá xi'tsc'öji cjuarma, c'o o tsja c'o cjuarma c'o jmurü cja c'o jñiñi c'o tsja a manu a Macedonia. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o cjuarma a Macedonia ra mbös'üji c'o cjuarma a ma a Judea c'o pje ni jyodü. ²C'o cjuarma

a Macedonia me go sufreji o prueba, pero me go mäji na puncjü. Nguec'ua va tsja anguezeji o jmutüji o merio ra mbenpeji c'o cjuarma a Judea. O jmutüji co texe o mü'büji zö dya pje xo teme anguezeji. ³Rí xi'ts'ijji c'ü na cjuana. Anguezeji o tsjaji mas posible o jmutüji o t'opjü c'ü o söji. Anguezetsjëji o ne o jmutüji. ⁴O dyötcöji na puncjü c'ü xo ro sö anguezeji ro mbös'üji c'o 'ñaja jñiñi rvá mbenpeji o merio c'o cjuarma a Judea. ⁵Ya mi te'begö c'ü ro tsja anguezeji ro mbös'üji o merio. Pero dya nguextjo c'ü o tsjaji. Ot'ü o unüji o mü'büji c'ín Jmugöji ro dyätäji c'ü, 'ñezgö xo ro dyätcägöji. Na ngue je va cjanu va ne Mizhocjimi. ⁶Nguec'ua ró xipji e Tito ra ëjë ra 'ñe cjuatü c'e bëpji c'ü o mbürü a ndetsc'ejji. Na ngue 'ma mi bübü e Tito co nu'tsc'ejji, o xi'tsc'ejji c'ü na jo ri jmutqueji o merio ri pjösc'ejji c'o cjuarma a Judea. ⁷Na jo gui 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. In päräji na jo o jña Mizhocjimi, y in päräji ja gui zopjüji na jo yo nte. Me in jodü rí tsjaji c'o na jo. Me xo in nezeji. Ja c'o nzi gui tsjaji texe yo na jo, xo rí pjös'üji c'o cjuarma a Judea. ⁸Nujyo, dya xtí mandats'üji yo. Nguextjo c'ü rí unnc'ejji ngüenda ja ga tsja c'o cjuarma a Macedonia me jodü ra mbös'üji c'o cjuarma a Judea. Nguec'ua je xo rgui tsjagueji a cjanu. A cjanu ra jñetse c'ua na jo, c'ü na cjuana in nezeji. ⁹In pärägueji ja va s'iyazgöji e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nutsöji, dya pje mi muvizgöji cja o jmi Mizhocjimi. E Jesucristo me ni muvi; nuc'ü, ixmi bübüvi

Mizhocjimi c'ü. Pero o ëjẽ cja ne xoñijõmü nza cjazgõji rí nteji, me go tsjapüji dya ni muvi c'ü. Nguec'ua me ni muvizgõji dya cja jmi Mizhocjimi.

¹⁰A cje'ë mi negueji ri pjõs'üji c'o cjuarma a Judea; nguec'ua vi jmutqueji ja nzi o merio. Rí cijjñigõ, na jo rí cjuatüji c'ü i pjürügueji.

¹¹C'ü ya i pjürüji, nudya rí cjuatüji co texe in mü'büji ja c'o nzi vi pjürüji. Rí pjõs'üji c'o cjuarma c'ü mas ra sõtsc'ëji. ¹²Ma rí unügueji co texe in mün'c'ëji, ra mäjã 'ma Mizhocjimi. Mizhocjimi dya tel'be rí unügueji c'o dya in pè's'liji, nguextjo c'o sõtsc'ëji.

¹³Rí negõ rí pjõsc'ëji c'o cjuarma a Judea. Pero dya rí tsjopqueji rguí unüji o merio. 'Ma ga cjanu, ngue'tsc'ëji me rí sufregueji c'o rguí jyodüts'üji. ¹⁴Rí pjõsc'ëji ngue'c'ua anguezeji ra mbè's'liji algo, 'ñetsc'ëji xe xo rí pè'sc'ëji algo. Nu'tsc'ëji xenda in pè'sc'ëji dya; nguec'ua rí unügueji c'o ni jyodüji anguezeji dya. 'Ma ra zädã 'ma xenda ra mbè's'liji anguezeji, ra sõ anguezeji ra dya'c'ëji c'o rguí jyodüts'üji. Nguec'ua nde rí pè'sc'ëji algo in texeji. ¹⁵Mbeñeji ja c'o nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Je mama a cjava: "Nu c'o na puncjü va jñüs'ü c'o maná, dya pje go mboncjü c'o. Nu c'o dya nda jñüs'ü, xo zõtjo c'o, dya pje go bëzhi c'ü ro ziji."

Tito y sus compañeros

¹⁶Rí unügõ 'na pøjõ Mizhocjimi. Na ngueje o 'ñünbü o mü'bü e Tito me xo ne'e c'ü rí tsjagueji a cjanu yo na jo. ¹⁷Ma ró xipji e Tito ra 'ñe xi'ts'ijji rí pjõs'üji c'o cjuarma

a Judea, me go mäjã va dyätcägõ. Ya xmi ne e Tito ra 'ñe nuc'ëji. Na ngue me ne'e ra 'ñe mbõxc'üji.

¹⁸Rá xipji e Tito ra ëji yeje cjuarma. 'Na c'o cjuarma c'o ra ëji e Tito, me nädãji texe nu ja jmurü yo cjuarma. Na ngueje cja'a c'e cjuarma me zopjü yo nte, me xipjiji ja ga cja e Jesucristo. ¹⁹C'o congregación o juajñüji c'e cjuarma rá ma sopcõjme c'o merio c'o cjuarma a Judea 'ma rí cjuarü rí jmutqueji. Nguec'ua 'ma rá ëcjõjme ja nzi cjuarma c'o tsja a Macedonia rá säcjõjme va a Corinto, ya rguí jmutqueji c'o merio. Nguec'ua rá möcjõjme c'ua c'e cjuarma a ma a Judea, rá pjõs'üji c'o merio. A cjanu ra jñetse c'ü me na jo Mizhocjimi. Xo ra jñetse c'ü me in ne rí pjõsc'ëji c'o. ²⁰Rá möcjõjme c'e cjuarma ngue'c'ua dya ra jyäxcõji c'o merio c'o na puncjü c'o rrü pjõs'üji c'o cjuarma a Judea. ²¹Pãã c'ín Jmugõji c'ü dya rá tjörügõ c'o merio. Pero rá möcjõjme c'e cjuarma. 'Ma jiyõ, 'na ra mamaji c'ü ró tjörügõ c'o merio.

²²C'e cjuarma c'ü ra ëji e Tito 'ñe c'e cjuarma c'ü cja ró xi'ts'ijji, na jonte c'ü. Na puncjü rvã sögõ c'e cjuarma; nguec'ua rí pããgõ me jodü ja rgá tsja c'o na jo. Nudya, me ne'e angueze ra 'ñe zenguats'üji, na ngueje pãã c'ü rí tsjaji na jo. ²³Nu'tsc'ëji, 'ma cjõ c'o ra dyõnnc'ëji: "¿Pje pjëzhi e Tito?", ra 'ñentsc'ëji, rí xipjigueji: "Ngue o dyojui e Pablo nu pëpjivi. Anguezevi pjõxcõjme", rí 'ñembeji c'o. 'Ma cjõ c'o ra dyõnnc'ëji c'ü pje pjëzhi c'o yeje cjuarma c'o ra ëji e Tito, rí xipjiji ngueje c'o vi

juajnü c'o congregación. Rí xipjiji c'ü pëpjivi na jo cja Mizhocjimi; nguec'ua ga unü ngüenda yo nte c'ü me na nojo e Cristo. ²⁴C'o cjuarma c'o ra 'ñe zenguats'üji, rí xicöji c'ü in cjagueji na jo. Rí recibidogueji na jo c'o cjuarma. A cjanu ra jñetse c'ü in s'iyagueji c'o. Ra mbārā c'ua c'o cjuarma cja c'o 'ñaja congregación c'ü na cjuana c'o rí xicö anguezeji c'ü in cjagueji na jo.

La colecta para los hermanos

9 Zö rí xi'tsc'öji cja ne carta ja rguí pjösc'ejí o merio c'o cjuarma a Judea, pero dya ni jyodü rá xi'ts'íji. ²Na ngueje rí pāragö in ne rí pjös'ügueji. Rí xipjigö c'o cjuarma a ma a Macedonia ja gui tsjagueji nu'tsc'ejí in menzumüji a Corinto c'ü tsja a Acaya. Rí xicöji a cjava: “C'o cjuarma a ma a Acaya, ya bübüji dispuesto ra mbös'üji o merio c'o cjuarma a Judea. Ndeze a cjë'ë, neji a cjanu”, rí embeji. Nguec'ua me xo ne o mü'bü c'o cjuarma a Macedonia xo ra mbös'üji c'o cjuarma a Judea. ³Ró xipji c'o cjuarma a Macedonia c'ü rí pjösc'ejí o merio c'o cjuarma a Judea. Nguec'ua rá xipji e Tito 'ñe c'o yeje cjuarma ra ëji, ngue c'ua rí pjürü rí jmutqueji c'o merio. 'Ma dya rí jmutügueji, ra mama c'o cjuarma a ma a Macedonia c'ü dya cjuana c'ü ró xicöji. ⁴Na ngueje 'ma rá ëcjöjme ja nzi o cjuarma c'o tsja a Macedonia rá säcjöjme va a Corinto, 'ma ra chö'tc'ejí anguezeji c'ü dya be ri jmutqueji o merio, rá bëzhgö ín tseje 'ma. Na ngue me rí mājā rgá xipji c'o cjuarma a Macedonia c'ü rí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea.

Xo 'ñetsc'ejí xo rí tsegujei 'ma.

⁵Nguec'ua ró cjiñigö c'ü mi jyodü ro xipji e Tito 'ñe c'o ra dyoji, ra ëji ante c'ü rá ëcjöjme c'o cjuarma c'o tsja a Macedonia. Ra xi'tsc'ejí ja rguí jmutqueji c'o merio c'o ya i mangueji ri pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea, ngue c'ua 'ma rá säcjöjme c'o cjuarma c'o tsja a Macedonia, ya ri quixtjo c'o merio. 'Ma rí unügueji o merio, dya rí tsjiñigueji c'o in meriogueji. Rí unüji co texe in mü'büji.

⁶'Ma rí unügueji in merioji, rí mbeñeji yo rá xi'tsc'öji dya: C'ü ts'inguilëtjo o ts'indëchjō ra ndujmü, ts'inguilëtjo o tjō ra xenze c'ü. C'ü na puncjü o ts'indëchjō ra ndujmü, na puncjü o tjō ra xenze c'ü. ⁷Rí unügueji ja c'o nzi va ngujiñi in mü'bügueji nzi 'natsc'ejí. Dya rí sentio rguí unüji. Dya xo rí unüji nza cja c'ü ri cja'c'üji a fuerza. Mizhocjimi me ne'e nu c'ü me mājā ga unü. ⁸Me na zëzhi Mizhocjimi, sö ra dya'c'ejí texe c'o na jo, ngue c'ua rí pë'sc'ejí na puncjü, dya ra bë'ts'íji. Nguec'ua ra sö rí pjösc'ejí c'o pje ni jyodü. ⁹Ra sö rí tsjaji c'ua ja nzi ga mama o jña Mizhocjimi c'ü t'opjü a cjava:

'Ma cjó c'o ra mbös'tü yo nu minteji c'o pje rguí jyodüji, siempre ra mbës'i 'ma c'ü, ngue c'ua ra sö ra sido ra mbös'ü yo nu minteji.

¹⁰Mizhocjimi dacüji o semilla rá tujmüji. Xo dacüji c'o pje rá siji. Je xo rga cjatjonu ra dya'c'ejí texe c'o ni jyodüts'üji, y mas ra dya'c'ejí. A cjanu ra sö rí tsjagueji rrü jontetsc'ejí rí pjösc'ejí yo nin mintequeji. ¹¹Ra dya'c'ejí

Mizhocjimi c'o na jo, ngue c'ua rí pjösc'ejí na jo c'o nin cjuarmagueji. Nguec'ua 'ma rá ma sopcöjme o merio c'o cjuarma, anguezeji ra unüji na puncjü 'na pöjô Mizhocjimi. ¹²C'ü rguí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea, na jo c'ü. Na ngueje pje c'o ni jyodüji anguezeji. Pero c'ü xenda ni muvi, ngueje c'ü ra tsja anguezeji ra unüji na puncjü 'na pöjô Mizhocjimi na ngue vi pjösc'ejí c'o. ¹³In mangueji c'ü in átqueji o jña e Cristo. 'Ma rí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea, ra unüji 'ma ngüenda na cjuana in ejmeji e Jesucristo, ra mamaji me na nojo Mizhocjimi. Ra mamaji me na nojo Mizhocjimi por c'ü vi pjösc'ejí na jo anguezeji, 'ñe in pjös'üji 'ma cjó c'o pje ni jyodü. ¹⁴Anguezeji ra mbents'ejí ra dyö'tc'ejí Mizhocjimi. Na ngueje me go 'ñünc'ü in mün'c'ejí Mizhocjimi i pjös'üji. ¹⁵Dya rí jünji jña ja rga unüji na jo 'na pöjô Mizhocjimi. Na ngue o dyacöji c'ü me ni muvi c'ü ngueje e Jesucristo c'ü o êjê cja ne xoñijömü por nutscöji.

La autoridad de Pablo como apóstol

10 Nutscö e Pablo rí xi'tsc'öji rí dyätcägöji. Pero c'ua ja nzi ma cja e Jesucristo, je xo ga cjazgönu, dya rí cjacpö na nojo rgá zo'c'öji, y rí bübü dispuesto rá perdonao'tsc'öji. Bübüts'ejí c'o mama me rí sũ rgá zo'c'öji 'ma rí bübü co nu'tsc'ejí, pero c'ü me rí huënchc'öji na zëzhi 'ma rí pen'c'öji 'na carta. ²Bübüts'üji c'o pëzhi que rí cjsatsjögö ne bëpji nza cja 'na nte c'ü dya creo Mizhocjimi. Rí ö'tc'öji rí dyätcäji in texeji. 'Ma jiyö, ya

ró cjiññigö, 'ma rá 'ñe zenguats'üji, rá huënch'i na zëzhi c'o mama rí sũ rgá zo'c'öji. Dya rá sügö. ³Rí ntetjogö, pero c'ü rgá zo'c'öji, dya nza cja ga zo'c'üji yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. ⁴Cja ne bëpji nu rgá pëpcö Mizhocjimi, dya rí cjiññitsjögö in pjeñe ja rga zopjü c'o mama dya cjuana o jña Mizhocjimi; Mizhocjimi dacö o poder. ⁵Yo nte, me cjiññitsjëji o pjeñe ga tsjapüji na nojo. Me üji yo jña yo mama ja ga cja Mizhocjimi. Pero co o poder Mizhocjimi rí zopcöji, ngue c'ua na puncjü c'o jëzi c'e pjeñe c'ü cjiññiji, cja na dyätäji c'ua e Cristo. ⁶Nguec'ua nu'tsc'ejí rí dyätcägöji. C'o dya ra dyätcägö, ya rí bübü rá castigaogö c'o.

⁷Bübü c'o cjiññitsjë c'ü mbëpji cja Mizhocjimi, y mamaji c'ü dya ngue o mbëpjizü c'ü. Nu'tsc'ejí in creogueji c'o, na ngue dya in pãtpãji o mü'büji. Bueno, 'ma cjó c'o mama ngueje o mbëpji Mizhocjimi anguezeji, ni jyodü xo ra unüji ngüenda nutscö xo rí mbëpjigö cja Mizhocjimi. ⁸Nguetsjë c'ín Jmugöji o dyacö poder rá cjangö ne bëpji. Ne bëpji, dya ngue c'ü rá xöcüts'üji; ngueje c'ü mas rí 'ñejmeji e Jesucristo. Zö xe rá xi'tsc'öji c'ü ja ga mbëtscö na nojo, pero na cjuana. Dya cjó sö ra mama c'ü dya cjuana yo rí mangö c'ü rga bëzhgö in tseje. ⁹Ixtí unnc'ejí ngüenda, c'ü rgá pen'c'öji o carta, dya ngue c'ü rguí sügueji. ¹⁰C'o xöpüte xi'tsc'ejí a cjava: "E Pablo 'ma pen'c'ejí o carta, me huënchc'iji na zëzhi nza cja c'ü ri pë's'i o poder. Pero 'ma bübü co nu'tsc'ejí c'ü, dya huënchc'ejí a cjanu. Y dya ña na jo",

ents'ejí c'ò xöpüte. ¹¹C'ò xi'tsc'ejí a cjanu, ni jyodü ixta unüji nguenda, 'ma rá êcjö co nu'tsc'ejí rí bübü rá castigaots'üji c'ua ja nzi rgá mangö cja yo carta 'ma dya rí bübü co nu'tsc'ejí.

¹²C'ò xöpüte, me mamatsjéji c'ü me na jo ga jizhiji. Cjijñitsjéji que na jo ga xöpüntéji, na ngue nde dyotji ga jizhiji. Pero dya ni muvi c'ü ni jyëtsitsjéji a cjanu. Nutscö, dya rá mangö cjo nda na jozgö que na ngue anguezeji. ¹³Dya rá cjaütjsjégö a cjanu na nojo. C'ü rá mangö, nguextjo c'ü ja va cja va dyacö Mizhocjimi ne bëpji nu rgá zopcjö yo nte. Ngue angueze o dyacö ró ñe zo'c'öji. ¹⁴Nguetscö ot'ü ró ñe xi'tsc'öji ja ga cja e Cristo. Nguéc'ua rí pë'sc'ö derecho rá zo'c'öji; nu'tsc'ejí ni jyodü rí dyätcägöji. ¹⁵Dya rí cjaögö ja c'ò ga tsja c'ò xöpüte. Anguezeji pöji nu ja ya vi ma'a c'ü 'naja vi ma zopjü yo nte. Cjapüji na noji nza cja 'ma ri nguetsjé anguezeji ot'ü vi zopjüji yo nte. Rí te'begö rí ñejmeji na jo Mizhocjimi. A cjanu ra sö rá magö cja c'ò ñnaja jñiñi ja c'ò nzi va dyacö Mizhocjimi rá ma pëpji. ¹⁶Rá magö cja c'ò jñiñi c'ò mas na jë, rá ma xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Y 'ma rá sät'ägö nu ja ya mbürü o creoji o jña Mizhocjimi, dya rá onpü yo nte, cja rrü mangö: “Na puncjü o nte va yo ya ndenngue co nuzgö”, rá eñegö, iyö. Na ngue ri ngue c'ü 'na cjuarma c'ü ya vi pjütü c'e bëpji.

¹⁷'Ma cjó c'ò ra mbëpi na jo Mizhocjimi, dya ni jyodü ra mama: “Nutscö ró cjaögö ne bëpji.” C'ü ni jyodü ra mama: “Mizhocjimi o mböxcü ró pëpjigö ne bëpji”,

ra'ñeñe. ¹⁸Zö ra mama 'na nte: “Me na jozgö”, ra 'ñeñe, pero dya ngue c'ü ni jñetse cjo na jo. Pero 'ma mama Mizhocjimi c'ü na jo 'na nte, ix na cjuana na jo 'ma c'ü.

Pablo y los apóstoles falsos

11 Xa'ma rí pë'sc'ejí paciencia co nutscö c'ò xe rá xi'tsc'öji. Na ngue c'ü rí cjaöpö me ni muvi ne bëpji nu rgá zopcjö yo nte, bübü c'ò ra mama que rí locogö, dya rí jüngö ín pjeñe. Pero rí ö'tc'öji rí pëscöji paciencia c'ò xe rá xi'tsc'öji. ²'Na bëzo me pjörü c'ü nu xunt'i, ngue c'ua 'ma ra chjüntpü c'ü o xunt'i, dya be ri chjëvi o bëzo. Nguéc'ua nguextjo c'ü nu xïra ra dyojui. Je xo ga cjazgö nu, me rí pjö'c'öji c'ua ja nzi ga mbö'c'ejí Mizhocjimi. Rí negö nguextjo e Cristo rí ñegueji. ³C'e c'ijimi o dyonpü e Eva, mi cjaü mi xipji c'ò na cjuana pero iyö. Je xo ga cjatjonu, rí sügö 'na cjó c'ò ra dyon'c'üji ra s'onnc'üji in pjeñeji; nguéc'ua dya cja rí ñegueji e Cristo co texe in mün'c'ejí. ⁴Ró xi'tsc'öji ja rgá sö e Jesús ra 'ñevgueji libre cja c'ò na s'ò; nguéc'ua vi creogueji. Y Mizhocjimi o dya'c'ejí c'ü o Espíritu o ëjë cja in mün'c'ejí. Pero bübü o xöpüte c'ò va êtsjé c'ò nan'ño ga zo'c'üji. Maco in pësp'iji paciencia anguezeji, xo ni jyodü rí pëscöji paciencia yo rí xi'tsc'öji. ⁵Anguezeji cjaüji me na noji, mamaji c'ü ngue anguezeji o apóstole e Jesucristo. A poco in cjiñiñi c'ü xenda na nojo anguezeji que rá nguetscö. ⁶Anguezeji mamaji c'ü dya zö rgá ñagö. Zö ga cjanu, pero rí pärägö na jo yo rí xi'tsc'öji. In pärägueji c'ü rí pärägö na jo. Na ngueje 'ma ró

zo'c'öji, dya ró co'bügö ne rí 'naja jña.

⁷Ma ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi, dya ró jüngö c'o mi dacöji. A poco in cjiññiji c'ü rvá cja na s'o, na ngue dya ró jün'c'üji. Nu c'ü rvá zo'c'öji, dya ngue c'ü pje ro jün'c'üji; ngueje c'ü rví muvitsc'ejí a jmi Mizhocjimi. ⁸Ró jüngö c'o merio c'o o dyacö c'o cjuarma cja c'o 'ñaja congregación. Nguec'ua o sò ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi. ⁹Ma mi bübü co nu'tsc'ejí, 'ma pje c'o mi bëtscö, dya ró ötü ne ri 'natsc'ejí. Pero c'o cjuarma a ma a Macedonia o ndäji c'o o ëjē o 'ñe zocüzügöji c'o mi jyodüzü. Nguec'ua dya ró jün'c'üji, dya pje xo rá jün'c'üji. Na ngueje dya rí negö rí sögueji na jyü. ¹⁰Bübü e Cristo co nutscö; nguec'ua na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. Me rí mächö na ngueje dya ró jüngö c'o mi dacöji nu'tsc'ejí in tsjaji texe a 'ñe a Acaya. Y nunca dya pje rá jün'c'üji. ¹¹Bübü c'o mama c'ü dya rí nets'egöji, nguec'ua dya rgá jüngö c'o ri dyacöji. Pero pätcö ín mü'bü Mizhocjimi rí nets'ejí.

¹²C'o 'ñaja xöpüte, neji c'ü rá jüngö c'o ri dyacöji. A cjanu ra sò ra xi'ts'iji: “Jñanchjaji, e Pablo rí chjëntcjöjme c'ü”, ra 'ñeñejí. Nguec'ua, dya rgá jün'c'üji c'o ri dyacöji, dya xo rá jün'c'üji. ¹³Anguezeji me nzhodüji ga dyonpüji yo nte. Cjapüji c'ü ri ngue o apóstole e Cristo, maco dya juajñü e Cristo anguezeji. ¹⁴Dya ni jyodü rí tsjiññiji na puncjü c'ü ni tsja a cjanu anguezeji. Na ngue je xo ga cjanu ga tsja e Satanás nu c'ü dya jo, bün'ma cjapü c'ü ri ngue 'naja c'o o anxe Mizhocjimi. ¹⁵Nguec'ua

dya ni jyodü rí tsjiññiji na puncjü c'o xöpüte c'o cjapü ri xi'tsc'ejí c'o na jo. Na ngueje anguezeji, ngue o mbëpji c'ü dya jo. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufrefji, na ngueje cjaji na s'o.

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶Me rí xi'tsc'öji ja ga mbëtscö na nojo, pero dya rí ma tsjiññiji cjo rí locogö. Zö rí tsjiññiji c'ü rí locogö, pero xe rí pëscöji paciencia c'ü xe rá mangö c'ü ja ga mbëtscö na nojo. Maco in pësp'iji paciencia c'o xöpüte c'o cjapü na nojo. ¹⁷Dya mandazgöji c'ín Jmugöji me rá mangöji pje pjëtscöji. Pero xe ni jyodü rá mangö c'ü pje pjëtscö, zö rí mangueji rí locogö. ¹⁸C'o xöpüte me cjapüji na nojo na ngue c'ü pjëzhiji. Xo rá mangö dya c'ü ja ga mbëtscö na nojo. ¹⁹In cjiññiji in pë'sc'ejí na puncjü in pjeñejí; nguec'ua gui pësp'iji paciencia c'o xöpüte c'o cjapü na nojo. ²⁰C'o xöpüte me mandatsc'ejí, pero in sido in pësp'iji paciencia in ätägueji c'o. Anguezeji me jün'c'üji in merioji, pero in sido in pësp'iji paciencia. Anguezeji me cjapüji in jmugueji, me cja'c'ejí c'ü dya ni muvitsc'ejí. Xo pjë'chc'ejí in jmiji, pero in sido in pësp'iji paciencia in ätäji. ²¹A poco in cjiññiji xe na jo 'ma xo ro cjapcö chala a ndetsc'ejí ja c'o nzi ga tsja c'o xöpüte. Rí perdonaozögöji c'ü dya ró cja'c'öji a cjanu c'o na s'o.

C'o xöpüte, me mäjä ga tsjapütsjëji na nojo. Je xo rga czazgö dya nu, c'o mama anguezeji ja ga mbëzhiji na nojo, xo ngue c'o xo sò rá mangö c'ü pje pjëtscö, zö rí mangueji rí locogö. ²²C'o xöpüte cjapüji na nojo

na ngueje ñaji hebreo. Xo 'ñezgö xo rí ñagö hebreo. Anguezeji mamaji je menzumüji a Israel. Xo 'ñezgö je xo rí menzumügö nu. Xo mamaji je mboxbêcheji cja e Abraham. Xo 'ñezgö xo ngue o mboxbêchezü c'ü. ²³Xo mamaji c'ü mbëpjiji cja e Cristo. Nutscö mas na jo rgá pëpcö c'ü. Bueno, rí mangö yo, zö rí tsijñiji c'ü me rí locogö. Mas ró pëpji na zëzhi que na ngue anguezeji. Mas o jyücüji co chirrio que na ngue anguezeji. Y mas go pantcaji a pjörü. Na puncjü rvá cjogü peligro c'ü ya ro tügö. ²⁴C'o ín menzumügöjme a Israel, tsi'ch'a vez va jyücüji co chirrio. O zö treinta y nueve c'o o dyacöji nzi 'na vez c'ü mi jücüji. ²⁵Jñi vez va jyücöji co dyenza. 'Na vez o pjacöji o ndojo. Jñi vez va chödü a nde c'o barco 'ma mi nzhodügö cja mar. Nguec'ua 'naxömü cja na 'napa ró sufregö cja ndeje. ²⁶Na puncjü rgá nzhodügö rgá zopjügö yo nte. Rí cjogü peligro rgá pes'egö cja ndare. Rí cjogü peligro ra ts'acüzgö o mbê'ê. Rí cjogü peligro 'na pje c'o ra tsjacö yo ín menzumügöjme, 'ñe c'o dya ngue ín menzumügöjme. Rí cjogü peligro 'ma rí nzhodügö cja c'o jñiñi, 'ñe 'ma rí nzhodügö cja majyadü, 'ñe 'ma rí nzhodügö cja barco. Xo rí cjogü peligro 'ma rí chjögöjme c'o cja pü cjuarma. ²⁷Bübü 'ma rí pëpcjö na zëzhi hasta me ni mbotjo ín cuëgö, 'ñe me rí sögö na ü. Bübü 'ma rí bëzhi na puncjü ín ch'iñjigö. Bübü na puncjü 'ma dya rí sigö o xëdyi, na ngueje ojtjo pje rá sigö. Na puncjü rgá tüsëgö, na ngueje bëtsi c'ü rá jegö.

²⁸Nujyo, dya nguextjo yo rí sufregö yo. Pama me rí

mbeñegö c'o cjuarma texe cja c'o congregación. ²⁹'Ma bübü 'na cjuarma c'ü dya nda ejme Mizhocjimi, me rí sentiogö nza cja c'ü ri nguetscö c'ü dya nda ri creö. 'Ma cjó c'o cja pü ra tsja na s'o 'na cjuarma, rí ügöbe c'e nte c'ü. Y rí tsegö nza cja 'ma ri nguezgö ro cjagö c'o na s'o. ³⁰Pe ín neji xe rá mangö c'ü pje pjëtscö. Iyö. C'ü rá cjagö dya, rá xi'tsc'öji ja ga cja c'ü dya zëtscö. ³¹Na cjuana yo rí xi'tsc'öji; nzi ga mbärã Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü ngue o T'i. Me na nojo Mizhocjimi; ni jyödü nunca rá jëzi rga cja püji na nojo c'ü. ³²'Ma mi bünc'ö a Damasco, o tsja c'e gobernador c'ü vi 'ñeme e rey Aretas, o ngama c'o mi pjörü cja c'o trangoxtji, ngue c'ua 'ma ro pedyegö, ro ts'acüzüji. ³³Pero c'o ín dyocjöjme go pjongüzüji cja 'na ventana c'ü mi bübü cja c'e varda, cjanu o sjöpcüji cja 'naja bos'i. Ró c'ueñegö c'ua cja c'e ciudad, dya pje tsjacö c'e gobernador.

Visiones y revelaciones

12 Dya ni muvi c'ü me rgá mangö c'ü pje pjëtscö. Pero bübü c'ü xe rá xi'tsc'öji. Rá xi'tsc'öji ja ga cja c'o o dyacö e Jesucristo c'ín Jmugöji ró cjinch'igö, 'ñe c'o o jítscö. ^{2,3}Ya cjogü catorce cjë 'ma o zinzgö a jens'e Mizhocjimi. Dya rí pärägö cjo o zinzgö co texe ín cuerpo, cjo nguextjo ín aljma c'ü o zinnguü. Nguextjo Mizhocjimi pärã. ⁴O zinzgö nu ja me na zö. Je ró ärägö nu c'o jña'a c'o me na sjü c'o dya sö rá xi'tsc'öji. ⁵Pero dya rá cja pütsjë na nojo. Ngue

Mizhocjimi c'ü rá cjacpö na nojo, na ngueje ngue c'ü o zinzgö c'ü. C'ü rá xi'tsc'öji ja ga cjazgö, dya ngue c'ü me na nozgö; ngueje c'ü dya ga zëtscö. ⁶Zö ri negö ro xi'tsc'öji c'o me na zö rvá jandagö, pero dya ri locogö. Na ngueje na cjuana c'ü ro xi'tsc'öji. Pero dya rá xi'tsc'öji c'o. In jandgaji ja rgá nzhodügö. Xo in äräji c'o jña c'o rí xi'tsc'öji. Nguec'ua dya ni jyodü rá xi'tsc'öji c'o me na zö c'o ró jandagö. 'Ma jiyö, ri cijjñigueji c'ü me na jozgö na puncjü, zö dya ga cjazgö nu.

⁷Me na zö c'o o jítscö Mizhocjimi. Pero dya go ne Mizhocjimi c'ü rá cjacpö na nozü rga mangö c'o ró jandagö nu. Nguec'ua o jyëzi Mizhocjimi e Satanás nu c'ü dya jo cjacü rá sufregö nza cja 'ma ri tjocüzgö 'na bidyi. Nuc'ü, me rí sufregö c'ü, ngue c'ua dya rá cjacpö na nozü. ⁸Jñi vez rvá ötügö c'ín Jmugöji ro tsjapü ro c'ueñe c'ü rgá sufregö. ⁹O ndünrü c'ua c'ín Jmugöji o xitsigö: "Me rí s'iyats'ügö. ¿Pje xe ni jyonc'ü? 'Ma dya pje ga zëzhi 'na nte, je ngue 'ma jñetse c'ü me na zëtscö, na ngueje rí pjös'ügö c'ü", enzgö c'ín Jmugöji. Nguec'ua me rí mäcjö na puncjü na ngue dya pje ga zëtscö. Rí mäcjö na ngueje bübüzü o poder e Cristo. ¹⁰Na ngue c'ü rgá pëpcö e Cristo, me cjacö na s'lo yo nte me pjongüzüji cja o jññiji, y pje c'o nde rí sufregö. Pero rí mäcjö. Na ngueje 'ma dya ga zëtscö, ngue 'ma ix na cjuana na zëtsi.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

¹¹Na ngue me ró xi'tsc'öji pje pjëtscö, pe in mamaji c'ü rí locogö.

Pero, ¿ja rva cjacpü? 'Ma o xi'tsc'ëji c'o xöpüte c'ü dya jo rgá jizhigö, dya i xiqueji c'ü na jo rgá xöpütegö. Nguec'ua ni jyodü rá xi'tsc'öji pje pjëtscö. C'o xöpüte cjacpüji ri ngue o apóstole e Cristo c'o me ni muvi. Pero xenda na nozgö, zö dya ni muvizgö. ¹²'Ma mi bünc'ö co nu'tsc'ëji, ró sufregö. Pero ró sido ró pëpcö e Cristo. Y ró cjacö c'o me na nojo c'o nunca mi jandagueji. Nguec'ua vi unnc'ëji ngüenda c'ü na cjuana c'ü mi xi'tsc'öji. Nguec'ua in pärägueji c'ü ngue o apóstolezö e Jesucristo. ¹³A poco in cijjñiji c'ü xenda ró s'iyagö na jo c'o 'ñaja congregación que na ngue'tsc'ëji. Bueno, c'ü ró cjacö, ngueje c'ü dya ró jün'c'üji in meriogueji. 'Ma jiyö, rvi sögueji na jyü. Perdonaozgjöji c'ü dya ró jün'c'üji in merioji.

¹⁴Dya ra metscö rá 'ñe nuc'üji. Ra zö'ö na jñi c'ü rga ëjë. Y dya rá jün'c'üji in meriogueji. Dya ngue in meriogueji c'o rí mbeñegö, ngue'tsc'ëji me rí mbents'ëji. Dya ngue yo t'i c'o ni jyodü ra mbë's'iji c'ü rguí mbös'üji nu tataji; ngueje yo nzhante c'o ni jyodü ra mbë's'iji c'ü rguí mbös'üji nu t'iji. ¹⁵Me rí mäcjö rgá pëpcö Mizhocjimi rgá pjöxc'öji, zö me potjo ín cuëgö. Nza cja c'ü mas rí netsc'öji, y dya nda in nezgöji.

¹⁶Bübüts'ëji c'ü ra mama, zö dya ró jüngö c'o merio c'o mi dacöji, pero ró jodügö ja rvá on'c'üji. ¹⁷Rí xi'tsc'öji, 'ma ró xipji c'o cjuarma o ëji o 'ñe zo'c'ëji, dya pje xo jñün'c'üji. ¹⁸Ró xipji e Tito ro ëjui c'ü 'na cjuarma, o 'ñe nuc'ëji. ¿Cjo pje c'o o jñün'c'üji e Tito? Iyö, dya pje xo jñün'c'üji. ¿Cjo dya xo

mbents'ejji angueze, ja c'o nzi rgá mbents'ejji? Já, xo mbents'ejji. ¿Cjo dya xo tsja ja c'o nzi rgá cjagö? Já, je xo va tsjatjo a cjanu.

¹⁹Nu yo rí xi'tsc'öjji, pe in cjiññiji c'ü rrá ñanatsjé cja in jmigueji nza cja 'ma ro cjagö na s'o. Pero dya je ga cjanu. Nu yo rí xi'tsc'öjji, jandgagö Mizhocjimi. Y bübü e Cristo co nutscö. Rí s'iyatsc'öjji cjuarma. C'ü rgá xi'tsc'öjji yo, ngue c'ü mas rí päräji Mizhocjimi.

²⁰Rí negö rí nzhodügueji na jo. In negueji c'ü rá mä'l'öjji. Pero rí sügö 'ma rá 'ñe nuc'ejji, 'na rá tö'tc'üjji c'ü dya ri nzhodüjji na jo. 'Ma rga cjanu, dya ra sö rá mä'l'öjji 'ma. Rí sügö 'na rá tö'tc'üjji c'ü me ri sögueji o jña, 'ñe me ri ne ra mbè'ts'ljji na nojo c'ua ja nzi ga mbèzhi c'o 'ñaja. O rá tö'tc'üjji ri pötqui sjëyaji, 'ñe ri pötqui huï's'ljji. O rá tö'tc'üjji ri pötqui xos'üjji o bëchjine, 'ñe me ri pötqui tsjojnejji. O rá tö'tc'üjji ri cjaquetsjëji rrü notsc'ejji nzi 'natsc'ejji, 'ñe me ri ñatsjé ri ñatsjëgueji. ²¹Bübütsc'ejji c'o cja na s'o. In cjiññiji na s'o cja in mü'bügueji. In tsägueji o bëzo o ndixü, 'ñe pje c'o nde in cjaji a cjanu c'o na s'o. Rí sügö, 'ma rá 'ñe nuc'ejji, 'na rá tö'tc'üjji c'ü dya be ri nzhogü in mü'büjji. Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjacö me ra sentio in mü'bügö me rá huè'l'öjji.

Advertencias y saludos finales

13 'Ma rá ëcjö na yeje, ya ra zö na jñi c'ü rvá ëgö va. Tsjiññiji c'ü t'opjü a cjava: "Ma cjö c'o ra tsja na s'o, ni jyodü yeje o jñi'i c'o o jñanda vi tsja na s'o, c'o ra cöste. Nu'ma, ra sö ra

castigaoji 'ma c'ü", eñe. ²'Ma ró 'ñe zenguats'üjji c'ü na yeje, ró zopjü c'o mi cjats'ügueji na s'o, ró xicöji ro nzhogü o mü'büjji. 'Ma jiyö, ro castigaogö c'o, 'ma ro ëgö na jñi'i. Nudya, dya rí bünc'ö co nu'tsc'ejji. Pero rí zo'l'öjji nu'tsc'ejji in sido in cjaji c'o na s'o, rí xi'tsc'öjji, 'ma rá ëcjö na jñi, rá castigaots'üjji. ³Nu 'ma dya in pärägueji cjo rí pätpägö e Cristo, jo rí ñugueji 'ma, 'ma rá ëcjö. Me na zèzhi angueze, dya sü ra castigaots'üjji. ⁴'Ma o ndäbäji e Cristo cja ngronsi, o jñetse nza cja c'ü dya ma zèzhi. Pero bübüjtjo dya c'ü, na ngueje c'ü o poder Mizhocjimi o tsjapü o bübüjtjo na yeje. Je xo ga cjazgönu. Na ngueje bübü in mün'c'ö e Cristo, jmanch'a rgá zo'l'öjji na jo, nza cja c'ü dya ri pè'sc'ö poder. Pero bübüzü o poder Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma dya ra nzhogü in mü'bügueji, rí bübü rá castigaots'üjji.

⁵Nu'tsc'ejji, ngue'tsc'ejji ni jyodü rí ñutsjëji cjo na cjuana i 'ñench'e in mün'c'ejji e Cristo. ¿Cjo bübü in mün'c'ejji e Cristo? ¿Cjo 'ñünnc'ü in mü'büjji rí tsjaji ja c'o nzi ga ne? 'Ma jiyö, dya cjuana in ejmeji 'ma. ⁶Pero 'ma bübü in mün'c'ejji e Cristo, rí te'begö rí unnc'ejji ngüenda xo 'ñetscö xo bübüzügö c'ü, y ngue o apóstolezügö c'ü. ⁷'Ma rá 'ñe castigaots'üjji, nu'ma, rí pärägueji c'ü rí bünc'ö o poder e Cristo. Pero rí ötcö Mizhocjimi c'ü rí jyëzgueji c'o na s'o. Zö rí negö ra jñetse c'ü ngue o apóstolezü e Cristo, pero rí negö mas c'ü rí tsjagueji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. ⁸Ra sö rá zo'l'öjji ngue c'ua rí tsjaji c'o na jo. Pero 'ma ya rguï tsjaji c'o na jo, dya cja

ra sô rá castigaots'üji 'ma. ⁹'Ma na zè'tsc'eji, 'ma in cjaji c'o na jo, dya ni jyodü rá castigaots'üji co o poder Mizhocjimi. Ngue c'ü rgá mácjö c'ü. Y ngue c'ü rí ötcö Mizhocjimi, c'ü rí tsjagueji dya c'o na jo. ¹⁰Mizhocjimi o dyacö poder, pero dya ngue c'ü rga chjojtc'öji; ngueje c'ü rga pjöxc'öji mas rí 'ñejmeji Mizhocjimi. Nguec'ua nudya dya rí bünc'ö co nu'tsc'eji, rí pen'c'eji ne carta rí xi'tsc'öji yo, xa'ma rí dyätcägöji ante c'ü rá ëcjö. 'Ma rí tsjaji a cjanu, dya rguí jyodü rá huënch'öji 'ma rá ëcjö.

¹¹Ya rá cjuatügö ne carta. Mizhocjimi ra mböxc'üji cjuarma. Jyëziji c'o na s'o, mas rí tsjaji ja

c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Dyätcäji c'o rí xi'tsc'öji, ngue c'ua ra mäjä in mün'c'eji. Rí tsjijñiji 'natjo in pjeñeji, rí tsärägueji na jo. 'Ma rí tsjaji yo, ra bübüts'c'eji Mizhocjimi c'ü s'iyazgöji 'ñe cjacöji ra mäjä in mün'c'öji, ngue c'ua dya pje rá mbeñeji. ¹²Rí pötqui zenguateji co texe in mü'büji, na ngueje ngue o t'its'c'eji Mizhocjimi. ¹³Bö'tc'ütjoji Cjimi c'o cjuarma c'o rí cärägöjme.

¹⁴Rí ötcö Mizhocjimi c'ü mas rí unnc'eji ngüenda in texeji c'ü me nugüji na jo e Jesucristo c'ín Jmugöji. Xo rí ötcö Mizhocjimi c'ü mas rí unnc'eji ngüenda c'ü me s'iyazgöji Mizhocjimi, 'ñe c'ü bübü in mün'c'öji o Espíritu. Amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS GÁLATAS

Pablo escribe a las iglesias en Galacia

1 Nguetscö e Pablo rí pen'c'öji ne carta. Bübü c'o xi'tsc'eji nguetsjë yo nte yo o juancü rá c'jagö apóstole. O 'ma jiyö, xi'ts'iji Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü yo nte o juancüji. Pero iyö. C'ü o juancü nguetsjë e Jesucristo c'ü o te 'ma ya vi ndü, 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata c'ü o tsjapü o te. ²Nu'tsc'eji in jmurüji a Galacia in ench'e in mün'c'eji e Jesucristo, ngue'tsc'eji rí pen'c'öji ne carta. Nutscö 'ñe texe yo cjuarma yo rí cārāgöjme, rí zenguats'üjme. ³Rí ötcö Mizhocjimi c'ü mi Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra sido ra nuc'eji na jo, ngue c'ua ra mājā in mü'büji, dya pje rí mbeñeji. ⁴E Jesucristo o ne o ndü va ngötcüji ín nzhunc'öji. O 'ñevgueji libre, ngue c'ua dya cja ra mandazüji c'ü na s'o c'ü bübü cja ne xoñijömü. O ndü a cjanu e Jesucristo na ngueje je ga cjanu va ne Mizhocjimi c'ü mi Tatagöji. ⁵Me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. Je ga cjanu angueze texetjo c'o cjë, 'ñe 'ma ya rguí nguarü ne xoñijömü. Amén.

No hay otro mensaje de salvación

^{6,7}Ma ró zo'c'öji, o 'ñünnc'eji in mün'c'eji Mizhocjimi o jí'tsc'eji c'ua ja va s'iyatsc'eji e Cristo va ndü. Nguец'ua vi 'ñench'e in mün'c'eji e Jesucristo. Pero nudya va ëtsc'eji c'o nan'ño ga zo'c'eji; dya xi'tsc'eji c'ü nguextjo e Cristo ra salvatsc'eji. Nguец'ua in yembeñeji; in ne rí creoji c'e jña c'ü xi'tsc'eji c'o nan'ño xöpüte. ¿Jenga me ts'i ni jyëzgueji a cjanu c'e jña c'ü o dya'c'eji Mizhocjimi c'ü ja ga cja e Cristo? Mi c'japcö mi nzhodügueji na jo cja o 'ñiji e Cristo. C'e jña c'ü in ne rí creoji, dya ngue c'ü ra 'ñempc'eji libre cja c'o na s'o.

⁸Nutscöjme ya ró xi'tsc'öjme ja rga 'ñevgueji libre e Cristo. Nguец'ua rí xi'tsc'öji, zö rí apóstolegö pero 'ma ro xi'tsc'öji nan'ño jña, nu'ma, ro jyëzgö 'ma Mizhocjimi ro tsjaci ro ma sufregö. Je xo rga cjatjonu c'o o anxe Mizhocjimi c'o ixi cārā a jens'e, 'ma ro ë xi'tsc'eji nan'ño jña, xo ro tsjapü Mizhocjimi ro ma sufre 'ma c'o. ⁹Ya ró xi'tsc'öji ja rgui salvagueji. Xo ró xi'tsc'öji 'ma cjö c'o ra 'ñe xi'ts'iji nan'ño jña,

Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre c'ü. Y rí yepe rí xi'tsc'öji a cjanu.

¹⁰C'ü rvá xi'tsc'öji a cjanu, ngue c'ü rgui unnc'eji ngüenda c'ü dya ngue c'o xöpüte c'o rí jodügö ra mächögö, ni xo ri ngue'tsc'eji; ngue Mizhocjimi rí jodü ra mächögö. Nu 'ma cjó c'o ri ngueje cja yo nte c'ü ro jodü ro mächögö, dya ngue e Cristo c'ü rí pëpcö 'ma.

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

¹¹Rí mbeñegueje cjuarma. C'o jña c'o ró xi'tsc'öji ja ga jogü ín mün'c'öji, dya ngueje yo nte yo o nguijñitsjé o mü'bü c'o. ¹²Na ngueje dya cjó xitsigö yo nte ja ga cja, ni cjó xo ro xöcü. Nguetsjé e Jesucristo o jítis ró părăgö ja ga jociüzü ín mü'büji.

¹³Ya ró xi'tsc'öji ja ga cja rmá minc'ö 'ma dya be mi ejmegö e Cristo. Mi cjadö ín chjürügöjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. Ró xi'tsc'öji c'ü me mi cjacpö ra sufre c'o o nte Mizhocjimi c'o mi jmurü mi ma't'üji e Jesucristo. Y me mi cjadö ro chjotcö c'o. ¹⁴Xenda mi cjadö ín chjürügöjme, que na ngueje na puncjü c'o ín menzumügöjme c'o cja nde mi sëgöjme. Na ngueje xenda mi tëpcö o tjürü c'o mi mboxpalejme. ¹⁵Pero ante c'ü ro jmuxcü, ya vi xöcüzü Mizhocjimi c'ü ro pëpcö c'ü. Na ngue c'ü vi s'iyazügö Mizhocjimi, o ã 'na nu pa o 'ñünngü ín mü'bü. Y nutscö ró ench'e ín mü'bü e Jesucristo na ngueje c'ü vi s'iyazügö c'ü. ¹⁶Y go ne Mizhocjimi go tsjacü ró părăgö ja ga cja e Jesucristo c'ü nu T'i. O jítisigö a cjanu ngue c'ua rá magö cja yo nte yo dya menzumü a Israel,

rá ma xipjiji ja rgá sö e Cristo ra 'ñeme libre anguezeje cja c'o na s'lo. 'Ma o jítisigö a cjanu Mizhocjimi, dya cjó ró önü ne rí 'naja nte ja rva cja rva zopcjö yo nte. ¹⁷Dya xo ró magö a ma a Jerusalén ro ma önü c'o ot'ü vi mbézhi apóstole que na nguezgö. C'ü ró cjadö, ixtó xögütsjé ró magö a ma a Arabia. O cjugü ja nzi pa, cja rrü nzhogö ró ã c'ua a Damasco.

¹⁸Nuc'ua 'ma ya vi cjugü jñi cjé, ró magö a ma a Jerusalén c'ü tsja a Judea. Pero dya ngue c'ü ro ma önnögö ja rva zopcjö yo nte. Ngue c'ü rvá ma părăgö e Pedro. Y dya mezhe rvá minc'ö nu, c'ü ro ñabe; yenzotjo. ¹⁹Xo ró chjégöbe nu, e Jacobo c'ü nu cjuarma e Jesucristo c'ín Jmugöji. Pero c'o 'ñaja apóstole, dya ró chjégöjme c'o. ²⁰Nujoyo rí xi'tsc'öji, dya bëchjine yo. Na cjuana yo, c'ua ja nzi ga mbätcä ín mü'bü Mizhocjimi.

²¹Nuc'ua ró pedyegö a Jerusalén ró magö a ma a Cilicia 'ñe a Siria. ²²C'o cjuarma c'o mi jmurü cja c'o 'ñaja jñiñi a Judea, dya be mi pächögö c'o. ²³Pero mi äräji c'o mi mama c'o o dyoji: “E Pablo dya mi ne cjó ro 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Nguec'ua mi cjacüjme rá sufrejme y me mi ne ro mbötcüjme. Pero nudya, e Pablo xipji dya yo nte xo ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo”, mi eñe c'o cjuarma ma xipjiji c'o o dyoji. ²⁴Nguec'ua c'o cjuarma c'o mi cãrã a Israel mi mamaji c'ü me na zëzhi Mizhocjimi, na nguezgö e Pablo xo ró ench'e ín mü'bügö e Jesucristo.

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

2 O cjugü c'ua catorce cjé ró magö a ma a Jerusalén, ró

mëbe e Bernabé. Xo ró sidyíbe e Tito. ²Nguetsjë Mizhocjimi o tsjacü ró pãrãgö c'ü mi jyodü ro möcjöjme nu. Ró ma ñatsjëjme c'o pjëzhi apóstole nu. Ró xipjiji ja ga cja rgá zopcjö yo dya menzumü a Israel rí xipjiji ja rgá sö e Jesucristo ra 'ñeme libre anguezeji cja c'o na s'o. Mi negö c'ü ro unü ngüenda c'o apóstole, c'o jña c'o rí xipjigö yo nte, chjëntjui c'o jña c'o mama c'o apóstole. 'Ma jiyö 'na dya rví muvi 'ma c'ü rvá pëpcjö na puncjü, 'ñe c'ü cja xe rá pëpcjö. Na ngueje 'na dya ro mböxcügö c'o apóstole cja ne bëpji. ³⁻⁵Na ngueje cãrã c'o 'ñaja c'o vi mama c'ü ni jyodü ra circuncidaoji yo dya menzumü a Israel ra dyopcüjji o cuerpoji. Nutscöji bübü ín mün'c'öjji dya e Cristo Jesús; nguec'ua dya cja mandazüji c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. Pero bübü c'o chaque cjavü cjuarma; mi nugüttojme cjo mi cjajme c'ua ja nzi ga t'opjü c'o ley cjo iyö. Na ngueje anguezeji mi neji ro nzhogüjme ro jodü ro ätcöjme c'o ley c'o. Mi neji ro circuncidaoji e Tito c'ü mi dyocjöjme, na ngueje dya mi menzumü a Israel, nguec'ua dya vi circuncidaoji c'ü. Pero dya ró negö ro circuncidaoji e Tito. Ni xo ro negö ro circuncidaoji c'o 'ñaja cjuarma c'o dya menzumü a Israel. Na ngueje mi mbentsc'öji nu'tsc'ejji, dya ín menzumüji a Israel, ró negö rí sido rí 'ñejmeji c'ü na cjuana c'ua ja rgui salvagueji. Nguec'ua 'ma ró cjuarü ró ñajme c'o apóstole, cjanu o mama c'ua anguezeji c'ü dya ni jyodü ra circuncidaoji c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel, ni xo ri ngueje e Tito.

⁶C'o pjëzhi apóstole, dya pje xitsigöji c'ü pje xe ro jíchcö yo dya menzumü a Israel. Para nutscö, dya ra tsja zö pje pjëzhiji, na ngueje Mizhocjimi ra juajnü 'na nte'e zö dya pje ri pjëzhi. ⁷C'o pjëzhi apóstole, c'ü o tsjaji, o unüji ngüenda c'ü vi juancügö Mizhocjimi rá sätc'ö cja yo dya menzumü a Israel, rá xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji. Xo unüji ngüenda vi juajnü Mizhocjimi e Pedro ra zopjü yo menzumü a Israel. ⁸Xo mbãrãji ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü e Pedro ra tsja apóstole, ngue c'ua ga zopjü yo menzumü a Israel. Y xo mbãrãji ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünngü ín mün'c'ö ngue c'ua xo pjëtsi apóstole rí zopjü yo dya menzumü a Israel. ⁹C'o apóstole c'o me mi nãntji pjëzhi na puncjü, ngueje e Jacobo 'ñe e Pedro 'ñe e Juan. Anguezeji o unüji ngüenda c'ü vi tsja Mizhocjimi vi tsjacügö apóstole, 'ñe vi mböxcü na puncjü. Nguec'ua va dyacüjji o dyëji va mácãbe e Bernabé, cjanu xitsibe: “Nu'tsc'evi 'ñetscöjme rí mbëpjiji cja e Cristo. Nu'tsc'evi rí ma zopjüvi yo nte yo dya menzumü a Israel, nutscöjme rá ma zopjüjme yo rí menzumüji a Israel. ¹⁰Pero dya rí jyombeñevi rí pjös'üvi c'o ín menzumügöji c'o dya pje pë's'i”, o 'ñenzgöbe c'o. C'e jña'a ró negö c'ü, na ngueje siempre rí mbeñe c'o cjuarma c'o dya pje pë's'i.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹'Na nu pa, zö mi pãrã e Pedro c'o na jo, pero nan'ño va tsja. Nguec'ua rvá huënchc'ö c'ua. Rá xi'tsc'öjji dya, ja va ts'a. Ot'ü o ma e Pedro a ma

a Antioquía. ¹²Nuc'ua 'natjo c'ua mi siji o xëdyi c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel. Nuc'ua cjanu säjä c'ua ja nzi c'o menzumü a Israel c'o mi ngue o dyoji e Jacobo. Nguec'ua mi sũ e Pedro xe ro ziji o xëdyi c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel. Na ngueje 'na ro mama c'o ya vi säjä, jenga mi siji o xëdyi e Pedro c'o cjuarma c'o 'ñaja menzumü. Nguec'ua zö mi pãrã e Pedro ma jo c'ü 'natjo c'ua mi siji o xëdyi c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel, pero go xögü c'ua; dya cja 'natjo c'ua go ziji o xëdyi c'o. ¹³Xo 'ñetjo c'o 'ñaja cjuarma c'o menzumü a Israel c'o mi cãrã a Antioquía, zö xo mi pãrãji ma jo c'ü 'natjo c'ua mi siji o xëdyi c'o 'ñaja cjuarma, pero xo tsjaji c'ua ja va tsja e Pedro go xögüji. Y 'ma o nu'u ga cjanu e Bernabé, xo xögü c'ü. ¹⁴Nguec'ua ró unnc'ö ngüenda c'ü dya ma jo c'ü mi xögüji. Na ngueje c'o jña c'o mama ja ga salvazüji, dya mama c'ü rá xögüji a cjanu. Nguec'ua rvá huënc'h'i e Pedro nu ja mi cãrãji texeji, ró xipji a cjava: “Nu'tsc'e in cjague c'ü t'opjü c'o in leygöji c'ü dya rá cjaji nutscöji rí menzumüji a Israel; in sigueji o xëdyi yo dya menzumü a Israel. Dya s'o c'ü in cjague dya a cjanu, na jo c'ü. Nguec'ua, ¿jenga i xögue cja yo cjuarma yo dya menzumü a Israel? Ra nguiññiji c'ü ni jyodü ra tsjaji c'ua ja nzi ga tsja yo in menzumügöji, xo ra jyodü ra cumpleji texe c'o in leygöji. Pero dya ni jyodü.”

La gente de Israel, igual que todos, se salva por fe

¹⁵Xo ró xipji a cjava e Pedro: “Yo dya menzumü a Israel, dya tjëji

c'o o ley Mizhocjimi; nguec'ua nutscöji rí menzumüji a Israel mi xicöji cja'a na s'o c'o. Nutscövi, ixtí menzumügövi a Israel. ¹⁶Pero ró unnc'övi ngüenda zö ra jyodü 'na nte ra dyätã texe c'o ley, pero xe ri tütjo o nzhubü a jmi Mizhocjimi. Xo ró unnc'övi ngüenda nguextjo 'ma ra tsja 'na nte ra 'ñenche o mü'bü e Jesucristo, nu'ma, ra mama Mizhocjimi c'ü dya cja ri tũ o nzhubü 'ma c'ü. Nguec'ua xo 'ñezgövi xo ró ench'e in mün'c'övi e Jesucristo ngue c'ua dya cja xe rá tuns'üvi in nzhunc'övi. Na ngueje je t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: ‘Zö cjó c'o ra tsja ra dyätã texe c'o ley, pero xe ri tütjo o nzhubü a jmi Mizhocjimi c'e nte c'ü’, eñe.”

¹⁷Xe ró xicö e Pedro: “Nutscövi ró negövi c'ü dya cja xe ra bübüzüvi c'o na s'o. Nguec'ua rvá ench'e in mün'c'övi e Cristo. Nguec'ua sö rá jyëtsitsjëvi dya yo dya menzumü a Israel yo xiji na s'o. Na ngueje c'ua ja nzi ga cja anguezeji, dya tjëji c'o in leygöji, je xo ga cjazgövi dya nu, dya cja mandazüvi c'o ley. 'Ma ró jëzgövi c'o ley ngue c'ua ro ench'e in mün'c'övi e Cristo, ¿cjo ix ma s'o ga cjanu? Iyö. ¹⁸Rí xi'tsc'ö na cjuana cjó ngue c'ü cja na s'o. 'Ma cjó c'o ya 'ñenche o mü'bü e Jesucristo, 'ma ra nzhogü na yeje ra jyodü ra cumple c'o ley, nu'ma, ngue 'ma ix na cjuana tuns'ü o nzhubü c'ü. ¹⁹Nuzgö ró unnc'ö ngüenda c'ü dya sö ro cumplegö texe c'o ley. C'ua ja nzi ga cja 'na mbëpji c'ü ya ndi'ü, dya cja manda c'ü nu lamu, je xo ga cjazgö dya nu, dya cja mandazü c'o ley. Nguec'ua nza cjazgö c'ü ya ró tügö. Pero a

jmi Mizhocjimi rí büntejö dya, y nguextjo angueze rí ätcö c'ü. ²⁰Ma o ndü e Cristo cja ngronsi, xo ró tügö nu. Nguец'ua dya cja nza cjazgö 'ma ot'ü. Zö xe bübüzü ín cuerpogö, pero bübü dya a mbo cja ín mün'c'ö e Cristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi. Nguец'ua nudya, rí ench'e ín mü'bü c'ü recibidozü dya Mizhocjimi, na ngueje o s'iyazügö e Cristo o ne o pätcä va ndü c'ü. ²¹Bübü c'o c'apü dya ni muvi c'ü vi s'iyazüji Mizhocjimi va ndäjä c'ü o T'i o ë ndü; mamaji ni jyodü rá cumplegöji c'o ley, ngue c'ua rrä jozüji a jmi Mizhocjimi. Pero nutscö, dya rí mangö a cjanu. Na ngue 'ma rva cjanu, ¿pje ro dyeje 'ma c'ü vi ë ndü e Cristo?», ró embe e Pedro.

La ley o la fe

3 Nu'tsc'ejji cjuarma in cäräji a Galacia, ró xi'tsc'öji na jo'o ja va ndü e Cristo cja ngronsi por nutscöji. Pero nudya in ne rí dyäräji 'na jña c'ü dya cjuana. ¿Jenga i jyëzgueji o dyon'c'ejji? Dya in cjiññji na jo 'na pjeñe. ²Bübü c'ü rí negö rá önn'c'üji. Mizhocjimi o dya'c'üji o Espíritu o ë bübü cja in mü'büji. ¿Cjo i tsjaji texe c'ü t'opjü c'o ley nguец'ua va dya'c'üji c'ü? Jiyö. O dya'c'üji c'ü, na ngueje 'ma i dyäräji ja ga cja e Cristo, i 'ñench'e in mün'c'ejji c'ü. ³Ma i 'ñench'e in mün'c'ejji e Jesucristo, o tsja Mizhocjimi o ndäjä o Espíritu ra dya'c'ejji poder rí tsjaji na jo. Maco in jodü rí tsjatsjéji c'o na jo rgui cumpleji c'o ley. Dya jo c'e pjeñe c'ü in cjiññji. ⁴Ma i pjürü i 'ñejmeji o jña e Cristo, i sufregueji na puncjü. Pero 'ma rí jyëzgueji dya c'e jña,

dya ni muvi dya 'ma c'ü i sufreji. Xa'ma dya rí jyëzgueji c'ü. ⁵O Espíritu Mizhocjimi da'c'ejji o poder. A cjanu Mizhocjimi da'c'üji in c'aji c'o na nojo c'o nunca mi janda yo nte. ¿Cjo in ätqueji texe c'o ley nguец'ua ga dya'c'ejji Mizhocjimi o poder? Iyö. Da'c'ejji a cjanu o poder, na ngueje 'ma in äräji ja ga cja e Cristo, in creoji.

⁶Je xo va cjatjonu e Abraham mi jinguä, o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, o creo c'ü ro tsja c'ua ja nzi va xipji. Nguец'ua va mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tū o nzhubü e Abraham. ⁷Nguец'ua ixtí unnc'ejji ngüenda, c'o je ga cjanu ga 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, je ngueje c'o na cjuana mboxbëche cja e Abraham c'o, na ngueje ench'e o mü'büji Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham. ⁸Mizhocjimi xo xipji a cjava e Abraham: “Na ngue i creo c'ü ró xi'ts'i, ró intsjimits'ü. Je xo rga cjanu yo cärä texe cja ne xoñijömmü, xo rá intsjimigö yo”, eñe. Nguец'ua t'opjü dya cja o jña Mizhocjimi. O mama a cjanu Mizhocjimi, na ngue ya ixmi pärä c'ü xo 'ñetjo c'o dya menzumü a Israel xo ro 'ñench'e o mü'büji angueze. Y 'ma ro 'ñench'e o mü'büji, dya cja ri tūji o nzhubüji 'ma. ⁹Nguец'ua c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, ngue c'o ra intsjimi dya Mizhocjimi, ra mama c'ü dya cja ri tūji o nzhubüji, c'ua ja nzi va mama c'ü dya cja mi tū e Abraham o nzhubü, na ngue xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi.

¹⁰Cärä c'o cjiññi c'ü dya cja ri tū o nzhubüji nu 'ma ra cumpleji texe c'o o ley Mizhocjimi. Pero

dya cjó sò ra cumple texe c'o o ley Mizhocjimi. Nguec'ua c'o cjiñi a cjanu, ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufreji. Na ngue je t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: “Ma cjó c'o dya ra cumple texe c'ü t'opjü cja o ley Mizhocjimi, ra ma sufre 'ma c'o”, eñe. ¹¹C'o jodü ra cumple texe c'o ley ngue c'ua ra jogüji a jmi Mizhocjimi, rí pãrãgöji c'ü xe tütjoji o nzhubüji a jmi Mizhocjimi. Na ngueje je xo t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: “C'ü ra 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, ngue c'ü ra mama Mizhocjimi c'ü dya cja ri tû o nzhubü c'ü, y ra ch'unü c'ü rguí bübütjo c'ü”, eñe. ¹²Pero c'o ley, nan'ño ga mamaji. Je t'opü ga cjava c'o ley: “Na nte, 'ma dya ra cumple texe c'o ley, dya ra ch'unü c'ü rguí bübütjo”, eñe c'o ley.

¹³Nguec'ua ixi jñetse cja c'e ley c'ü ro tsjacüji Mizhocjimi ro ma sufreji, na ngueje dya sò ro cumpleji texe c'o mama cja c'e ley. Pero Mizhocjimi o tsjapü o sufre e Cristo c'ü ro ma sufregöji, ngue c'ua dya cja xe ni jyodü rá ma tûji. C'ü rguí unnc'eji ngüenda c'ü ngue Mizhocjimi o tsjapü o sufre e Cristo, ngue c'e jña c'ü je t'opjü ga cjava: “Mizhocjimi je ngue c'ü cjavü ra sufre 'ma cjó c'o ra sufre rgá ndü cja ngronsi”, eñe o jña Mizhocjimi. ¹⁴O pãtcãgöji va ndü e Cristo. Nguec'ua nu'tsc'eji zö dya in menzumüji a Israel, pero xo 'ñetsc'eji ra intsjmits'üji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va xipji e Abraham, ra perdonats'üji. Y ra dya c'üji o Espíritu; 'ñetscöjme xo ra dyacüjme. Na ngue rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo.

La ley y la promesa

¹⁵Tsjijñi cjuarma, ja rgá cjai va cja ne xoñijö mü. 'Naja nte 'ma ya rguí mbäbä 'naja xiscö mü, y 'ma ya rguí cuatüji sello c'e xiscö mü c'ü, dya cjó ra sò ra ts'a's'ü ni cjó pje xe ra jñu's'ü c'ü. ¹⁶Ma mü o mama Mizhocjimi c'ü ro intsjimi c'o nte, dya nãdãji c'o o mboxbëche e Abraham. Na ngue 'ma rva cjanu, rvã puncjü o mboxbëche c'o ro jnãdã 'ma. Pero 'natjo c'ü o mboxbëche e Abraham c'ü o jnãdã, c'ü ngueje e Cristo. Na ngue je ga cjava va mama Mizhocjimi va xipji e Abraham: “Na ngue c'ü ra tsja c'ü in mboxbëchegue, rá intsjmigö c'o nte c'o ri cãrã texe cja ne xoñijö mü”, eñe. ¹⁷Dyãrãji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Mizhocjimi o mama c'ü ro intsjimi c'o nte c'o ri cãrã texe cja ne xoñijö mü. C'ü vi mama a cjanu Mizhocjimi, chjëntjui c'ü ro mbäbãvi 'na xiscö mü e Abraham, cja rrü cuatütsjẽ sello. Xe go mezhetjo c'ua cuatrociento treinta cjë, cja ch'unü 'ma c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. Nguec'ua zö bübü c'o ley, pero ya zãdã c'e jña c'ü ot'ü vi mama Mizhocjimi va xipji e Abraham. Na ngueje na cjuana ya intsjmizüji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. ¹⁸C'ü rguí cumple 'na nte o ley Mizhocjimi, dya ngue c'ü rguí perdonao Mizhocjimi c'e nte. Na ngue 'ma dya be mi ch'unü c'o ley, o mama Mizhocjimi 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü, ra perdonao Mizhocjimi c'ua ja nzi va perdonao e Abraham.

¹⁹¿Cjo dya ni muvi 'ma c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e

Moisés? Dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Zö ya vi mama Mizhocjimi c'ü ro intsjimizüji, pero xo dyacüjme c'o ley nutscöjme rí menzumüjme a Israel, ngue c'ua ro unnc'öji ngüenda rí texeji c'ü rí tügöji ín nzhunc'öji, dya rí ätcöji Mizhocjimi. O dyacüjme c'o ley hasta 'ma cja ro ëjë c'ü o mboxbëche e Abraham c'ü ngue e Jesucristo. Nuc'ü, ngueje c'ü vi mama Mizhocjimi ro intsjimizüji ja c'o nzi va xipji e Abraham. C'o ley, ngue Mizhocjimi o manda c'o o anxe o ñe unü c'o ín mboxpalejme c'o. O unüji a dyë e Moisés. ²⁰Ma o unüji c'o ley, dya je ngue anguezeji o unüji; je ngueje a dyë e Moisés c'ü o unüji c'o. Pero 'ma o mama Mizhocjimi c'ü ro intsjimi c'o nte c'o ri cārā texe cja ne xoñijömü, nguetsjë Mizhocjimi o zopjütsjë e Abraham.

El propósito de la ley

²¹¿Pje rá mangöji 'ma? Maco Mizhocjimi o xipji e Abraham c'ü ro intsjimi yo nte yo cārā texe cja ne xoñijömü, ¿cjo dya ni muvi 'ma c'o ley? Iyö, na jo c'o ley. Pero c'o ley, dya sö ra dyacüji c'ü rga bübütojji, dya sö ra dyacüji poder. 'Ma jiyö, ro sö ro cumplegöji 'ma c'o ley, ngue c'ua dya ro tüji ín nzhunc'öji. ²²Pero dya je ga cjanu. Na ngueje je t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü rí tügöji ín nzhunc'öji rí texeji; dya cjó bübü c'ü ri ätä texe c'o ley. Nguec'ua nudya, 'ma cjó c'o ra ñiench'e o mü'bü e Jesucristo, ra intsjimi Mizhocjimi c'ua ja nzi va xipji e Abraham, ra perdonaoji.

²³Nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ma dya be rmí ench'e

ín mü'büjme e Jesucristo, mi mandazüjme c'o ley, pero dya sö ro cjangöjme c'o mi mandazüjme c'o. Mi mandazüjme a cjanu, ngue c'ua 'ma ro ëjë e Jesucristo, ro ench'e ín mün'c'öjme angueze. ²⁴Tsjijnäji ja ga cja c'o pë's'i o bëpji ra mbörü o t'i. Pjörüji hasta 'ma cja ra ndümbeñe c'o t'i. Je xo ga cjatjonu c'o ley, mi pjöcüjme ngue c'ua 'ma ro ëjë e Cristo, ro ench'e ín mün'c'öjme 'ma c'ü, ngue c'ua ro mama 'ma Mizhocjimi c'ü dya cja ri tügöjme ín nzhunc'öjme. ²⁵Nguec'ua nudya ya zädä c'ü rí ench'e ín mü'büjme e Jesucristo, nguec'ua dya cja mandazüjme dya c'o ley.

²⁶Zö ri menzumügueji a Israel o jiyö, pero ya o t'itsc'ëji dya Mizhocjimi, na ngueje ín ench'e ín mün'c'ëji dya e Jesucristo. ²⁷Ya i jigueji, ín 'natjoji co e Jesucristo. C'ua ja ga cja angueze, xo rga cjatsc'ëji dya nu. ²⁸A jmi Mizhocjimi, dya ra tsja zö ri menzumü a Israel 'naja nte, o jiyö. Dya ra tsja, zö ri esclavo o zö ri libre. Dya ra tsja, zö ri bëzo o zö ri ndixü. Nde 'na ma cjatsc'ëji dya, na ngueje bübü dya e Jesucristo cja ín mün'c'ëji ín texeji. ²⁹Ngue o ntetsc'ëji dya e Cristo. Nguec'ua zö dya ín menzumüji e Abraham, pero o mboxbëchets'üji dya c'ü, na ngueje ín ench'e ín mün'c'ëji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham. Nguec'ua xo ñetsc'ëji ra dya'c'ëji Mizhocjimi c'ü vi xipji ro unü angueze.

4 'Ma ra ndü 'na bëzo, ra zopcü c'ü nu t'i'i texe c'o pë's'i. Nuc'ua c'ü nu t'i, zö ri mentsjaja texe c'o o s'opcü, pero 'ma dya

be ri tjümbeñe, chjëntjui c'ü ri mbëpjítjo c'ü. ²Na ngueje bübü c'o pjörü c'e t'i c'ü, 'ñe c'o vi s'opcü. Nguec'ua c'e t'i ni jyodü ra dyätä anguezeji hasta 'ma cja ra zädä c'e pa c'ü o mbäl's'ä c'ü ndü nu tata, cja ra tsjapü o cjaja 'ma c'o. ³C'ua ja nzi ga cja c'e t'i, je xo ma czjzgöji nu. 'Ma dya be mi ngue na cjuana o t'izgöji Mizhocjimi, mi nza czjztjogöji mbëpji na ngue mi mandazügöji c'o ley, 'ñe yo tjürü yo cjaji va cja ne xoñijömü. ⁴Pero 'ma mü o zädä c'o pa c'o vi juajnü Mizhocjimi, o ndjäjä c'ua c'ü nu T'i c'ü ngue e Jesucristo o ë o 'ñe jmus'ü cja 'naja ndixü, o jmus'ü nza czjzgöji. O ë o 'ñe cumple c'o ley c'o mi mandazüjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. ⁵O ëjē para o 'ñe ndü va 'ñevgueji libre. Nguec'ua nutscöji, dya cja xe ra mandazüji dya c'o ley 'ñe yo tjürü, ngue c'ua Mizhocjimi sö ra tsjacüji o t'izgöji dya c'ü.

⁶Na ngueje o t'itsc'ejji dya Mizhocjimi, nguec'ua Mizhocjimi o dya c'üji c'ü o Espíritu o ë bübü cja in mün'c'ejji dya. Nuc'ü, 'ñünnc'ejji in mün'c'ejji c'ü, nguec'ua gui xipjiji Mizhocjimi: “Mí Tatats'üjme”, in embeji c'ü. ⁷Nguec'ua, dya cja in mbëpjítjoi ne rí 'natsc'ejji; o t'itsc'ejji dya Mizhocjimi. Nguec'ua ga dya c'ejji c'ü o mama mi jinguã va xipji e Abraham. Dacüji a cjanu na ngueje c'ü vi 'ñe ndü e Cristo.

Pablo se preocupa por los creyentes

⁸Ma dya be mi pärägueji Mizhocjimi, mi nza cjatjotsc'ejji mbëpji, na ngueje me mi sügueji yo ts'ita, mi cjaji c'o o mandamientoji.

Maco dya Mizhocjimi yo. ⁹Pero nuda, ya in pärägueji dya Mizhocjimi. C'ü xenda na jo, ngue c'ü ya mbäl'c'äji Mizhocjimi ya tsja c'ejji o t'itsc'ejji dya c'ü. Nguec'ua, çjenga in ne rí nzhogü rí dyätqueji c'o ley 'ñe yo tjürü c'o mi mandats'üji? Maco dya sö ra 'ñempc'ejji libre cja c'o na s'o, ni pje ra mböxc'üji c'o. ¹⁰In süpüji yo pa, 'ñe yo zana, 'ñe yo cj'ë, cja na 'ñe yo mbaxua. ¹¹Nguec'ua me rí cjjñi cja in mü'bügö cjo na cjuana i 'ñench'e in mün'c'ejji e Jesucristo. 'Ma jiyö, çpje dyeje c'ü rvä pëpcjö na puncjü a ndetsc'ejji?

¹²Nu'tsc'ejji, dya mi mandats'üji c'o ley, na ngueje dya mi tjëgueji c'o. Nutscöjme rí tjëgöjme, pero nutscö ró ench'e in mün'c'ö e Jesucristo, nguec'ua dya cja mandazü c'o. In ne rí cumpleji c'o ley. Pero rí xi'tsc'öji co texe in mü'bü cjuarma, rí tsjaji c'ua ja nzi rgá cjagö dya, dya rí jyëzgueji ra mandats'üji c'o ley. C'ü rvä xi'tsc'öji a cjanu, dya ngue c'ü pje vi tsjacüji, iyö. ¹³Na ngue rí mbeñegö c'ü na jo vi recibidozüji 'ma. Mi sö'dyëgö 'ma, nguec'ua rvä 'ñe mimigö cja in jñiñiji. Nguec'ua ró xi'tsc'öji ja rgá sö ra salvatsc'ejji e Cristo. ¹⁴Nu c'e ngueme, zö mi xichats'üji pero dya i tsjapqueji c'ü dya rví muvi c'o jña c'o mi xi'tsc'öji 'ma. Dya xo i xitscöji: “Dya rí ne rá äräjme”, ri 'ñenzgöji. C'ü i tsjaji, i recibidozüji nza cja 'ma ri nguezgö 'naja c'o o anxe Mizhocjimi. I recibidozüji nza cja 'ma ri nguezgö e Cristo Jesús. ¹⁵¿Jenga dya cja in ne rí dyätcäji? Maco mi mäc'ejji 'ma ró zo'c'öji 'ma ot'ü. Me mi ne ri pjöxcöji hasta

mi cjiññiji quisiera ro sô ri dyacü in chögueji. ¹⁶Pero nudya, pe rí xitsigöji ya rí nuc'öji na ü dya, na ngueje c'ü rvá xi'tsc'öji c'ü na cjuana.

¹⁷Nu c'o xöpüte c'o xi'tsc'ejí rí circuncidaogueji, me ne ra xi'tsc'ejí jña c'o rgui mägueji, pero dya jo c'ü xi'tsc'ejí c'o. Na ngueje ne ra tsja'c'ejí rí xögueji co nuzgö, cja rrí cheñeji co nu c'o. ¹⁸Ma cjó c'o ne ra xi'tsc'ejí jña c'o rgui mägueji, na jo c'ü, zö ri bünc'ö co nu'tsc'ejí zö jiyö. Pero ni jyodü ra xi'tsc'ejí jña c'o na cjuana. 'Ma jiyö, dya jo 'ma. ¹⁹Nu'tsc'ejí ín ch'itsc'öji, c'ua ja nzi ga cja 'na ndixü c'ü ya ra zö'dyë sö'ö c'ua ja na ü'ü, je xo ma czazgö nu; me mi sentio ín mü'l'bü por nu'tsc'ejí hasta 'ma i creoji. Nudya, me sentio na yeje ín mü'l'bü. Na ngueje rí pëtsa c'ü rí jyëzgueji c'e pjeñe c'ü in cjiññiji dya, ngue c'ua ra ñetse na jo c'ü na cjuana i ñench'e ín mü'l'büji e Jesucristo. ²⁰Me cja ín mü'l'bü ro bünc'ö co nu'tsc'ejí, ngue c'ua xenda ro pãrãgö ja rva zo'c'öji. Na ngueje dya rí pãrãgö jenga in ne rí creoji c'o xöpüte c'o va ñe on'c'ejí.

El ejemplo de Agar y Sara

²¹C'o netsc'ejí ra mandats'üji c'o ley, xitsixãji, ¿cjo dya in unüji na jo ngüenda pje pjëzhi c'ü mama c'o ley? ²²C'o ley, je t'opjü nu, c'ü mi ñeje yeje t'i e Abraham. C'ü 'naja, vi mus'ü 'na ndixü c'ü mi mbëpíte. C'ü 'naja, vi mus'ü 'na ndixü c'ü dya cjó mi ngue o mbëpíte c'ü, c'ü mi nguetsjè c'ü nu su e Abraham. ²³Nu c'ü o t'i c'e mbëpíte, o jmus'ü c'ua ja va netsjè e Abraham. Pero

c'ü o t'i c'e ndixü c'ü dya mi mbëpíte, o jmus'ü c'ü, na ngueje Mizhocjimi ya vi xipji e Abraham ro jmus'ü. ²⁴C'o ndixü c'o, rá jyëtscö c'o ye jña c'ua ja va zocüji Mizhocjimi. C'e mbëpíte c'ü mi chjü'ü e Agar, ngueje c'ü rá jyëtscö c'o ley c'ü, c'o o unü Mizhocjimi c'o ín mboxatitajme cja c'e t'ëje a Sinaí. Na ngueje c'o me jodü ra cumple c'o ley c'o, nza cjatjo mbëpji, dya libre c'o. Na ngueje me súpüji c'o ley. ²⁵E Agar, xo rá jyëtscö c'e t'ëje a Sinaí c'ü je bübü a Arabia. Xo rá jyëtscö c'e jñiñi a Jerusalén yo pa dya. Na ngueje c'o ín menzumüjme a Jerusalén chjëntjui nza cja mbëpji c'o, na ngueje me jodü ra cumpleji c'o ley. ²⁶Nu c'e ndixü c'ü mi libre c'ü dya mi mbëpíte, rá jyëtscö c'e Jerusalén a jens'e c'ü. Nutscöji je rí menzumüji nu, nguec'ua dya cja nza czazgöji mbëpji, ya rí libregöji dya. ²⁷Ra sô rí unnc'ejí ngüenda a cjanu, na ngueje ya t'opjü a cjava:

Mäjãgue, nu'tsc'e dya i ndunte, ni xo ri muxt'i.

Mapcje na zëzhi rgui mäjce, nu'tsc'e dya i sö c'ua na ü'ü rvi muxt'i.

Na ngueje zö dya in muxt'igüe, pero xenda rrã puncjü c'o in ch'igüe, que na ngueje c'o o t'i c'e ndixü c'ü mbëpíte c'ü o musp'ü t'i c'ü nin xirague, eñe.

²⁸C'ü o t'i c'e ndixü c'ü mi libre, mi ngue e Isaac. O jmus'ü c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Je xo ga cjatjonu, cjuarma, o t'izgöji Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. ²⁹C'o pa c'o, mi nuji na ü c'e t'i c'ü vi mama Mizhocjimi ro jmus'ü; mi

cja c'e t'i c'ü vi jmus'ü na ngue c'ü mi netsjê a cjanu c'ü nu tata. Je xo ga cjatjo dya nu, c'o me jodü ra cumple c'o ley, nugüji na ü c'o, nutscöji rí ätäji e Jesucristo. ³⁰Pero dyärä'maji c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi: "Chäjnä ne ndixü nu mbëpíte rí xipji ra mëvi nu t'i. Na ngueje nu o t'i ne ndixü nu, dya pje ra ch'unü ni pje xo ra s'opcü nu. Nguextjo nujnu t'i ne ndixü nu dya mbëpíte, nu ra s'opcü texe", eñe cja o jña Mizhocjimi. ³¹Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, dya cja mandazüji c'o ley, dya cja nza czazgöji c'ü o t'i c'e ndixü c'ü mi mbëpíte. O ñevguegöji libre e Cristo; guec'ua nza czazgöji dya c'ü o t'i c'e ndixü c'ü dya mi mbëpíte.

Sigan firmes en la libertad

5 E Cristo o ñevgueji libre ngue c'ua dya cja ra mandazüji nza cja o mbëpji. Guec'ua dya rí tsjapüji ngüenda c'o ñajaja xöpüte, dya rí jyëzgueji ra mandatsc'ejí c'o ley.

²C'o xöpüte neji ra circuncidaots'üji. Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji nutscö e Pablo rí apóstolegö. Dya rí jyëzji ra circuncidaots'üji. Na ngueje, dya ngue c'ü rguí salvagueji; nguextjo e Cristo ra salvats'üji. ³Xo rá yepe rá xi'tsc'öji 'naja jña. Texe c'o cja ra circuncidaoji, xo ni jyodü ra tsjaji texe c'o ñajaja jña c'ua ja nzi ga mama c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. 'Ma jiyö, dya ra salva 'ma c'o. ⁴Bübütsc'ejí c'o ne ra cumple c'o ley, na ngueje cjiññiji 'ma ra tsjaji a cjanu, dya cja ri tû o nzhubüji. Pero rí xi'tsc'öji,

'ma cjiññiji a cjanu, dya ench'e o mü'büji 'ma e Cristo, ya xögüji co angueze. Y ya o jyëzji Mizhocjimi, maco o s'iyazüji va ndäjä e Cristo. ⁵Nutscöji ró ench'e ín mü'bügöji e Jesucristo, bübü ín mün'c'öji dya o Espíritu Mizhocjimi. Guec'ua rí pärägöji 'ma rá sätc'öji cja jmi Mizhocjimi, ra xitsji c'ü dya rí tügöji ín nzhunc'öji. ⁶'Ma cjó c'o bübü o mü'bü e Cristo Jesús, dya ra tsja zö ya vi circuncidaoji o jiyö. Na ngueje 'ma cjó c'o ra ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra sö ra s'iyaya yo nu minteji 'ma. Ngue c'ü ni muvi c'ü.

⁷Nu'tsc'ejí mi nzhodügueji na jo cja o ññiji e Cristo. ¿Jenga i jyëzgueji o dyon'c'ejí, guec'ua dya cja ín ne rí dyätqueji dya c'o jña c'o na cjuana? ⁸C'ü o ññünn'c'ejí ín mü'büji ngue c'ua vi jyëzgueji c'o jña c'o na cjuana, dya ngue Mizhocjimi. C'ü o tsja Mizhocjimi, o ññünn'c'ü ín mün'c'ejí 'ma ot'ü, ngue c'ua vi ñench'e ín mü'büji e Jesucristo. ⁹Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda c'o jña c'o ni dyon'c'ejí, na ngueje chjëntjui nza cja o ixecjüjnü. In pärägueji co ts'inguilëjë c'ü rrä xixi, ra s'odü texe o cjiññü. ¹⁰Bübüzügöji dya c'ín Jmugöji, guec'ua rí junc'tö ín mü'bü c'ü xo rí tsjiññiji c'e pjeñe c'ü rí cjiññigö, c'ü dya nan'ño rguí tsjiññiji. Pero nu c'ü cja'c'ejí rí yembeñeji, ra nduns'tü o nzhubü c'ü, zö cjó rí ngueje y zö pje ri pjëzhi.

¹¹Rí xipjigö yo nte c'ü o pätcäji va ndü e Cristo cja ngronsi. Guec'ua ga nugüji na ü. 'Ma ro jü'sc'ö xe 'na jña c'ü xe ro xicöji c'ü ni jyodü ra circuncidaoji, jo ri ñu'maji

cjuarma, dya cja ro nugü na ü 'ma c'o. ¹²Ya ponch'ü in mün'c'ejí na ngueje c'o xöpüte c'o va 'ñe xi'tsc'ejí c'ü ni jyodü ra circuncidaots'üji ra dyocüts'üji in cuerpoji. Maco c'o xöpüte c'apüji ni muvi c'ü ni dyopcüji o cuerpo 'na nte, ¿jenga dya ne c'o xöpüte ixta c'jip'itsjéji?

¹³Nu'tsc'ejí o 'ñünnc'ü in mü'büji Mizhocjimi i 'ñench'e in mün'c'ejí e Cristo, ngue c'ua rí libregueji, dya cja xe ra mandats'üji c'o ley. Pero dya rí tsjiññiji: "Rí libregöji dya, nguec'ua sò rá c'jaji dya texe c'ua ja nzi rgá netsjégöji", rí 'ñeñeji. Iyö. Nu c'ü rí tsjaji, rí pötqui s'iyaji y rí pötqui pjösteji. ¹⁴Mama a cjava o jña Mizhocjimi: "S'iyagueji yo nin minteji c'ua ja nzi gui s'iyatsjéji", eñe. Nu 'ma rí s'iyaji a cjanu yo nin minteji, nu'ma, ya i cumpleji 'ma c'ü mama c'o ley. ¹⁵Pjötüpüji na jo ngüenda. Na ngue 'ma in pötqui ñuji na ü, 'ñe 'ma in pötqui chüji, 'na rí chjorütsjéji 'ma.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

¹⁶Dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Nu 'ma rí dyätäji o Espiritu Mizhocjimi, dya in c'jagueji 'ma c'ua ja nzi gui ñetsjéji c'o na s'o. ¹⁷C'o va éjē in pjeñetsjéji rá c'jaji, dya ne o Espiritu Mizhocjimi c'o. Y c'ü ne o Espiritu Mizhocjimi c'ü rá c'jagöji, dya rí netsjégöji c'o. Nguec'ua bübü 'ma rí yembeñeji c'o rí c'jaji. ¹⁸Pero 'ma rí dyätqueji o Espiritu Mizhocjimi, dya cja xe ra mandats'üji 'ma c'o ley.

¹⁹Ixi jñetsetjo 'na nte, 'ma c'ja'a c'ua ja ga netsjé c'o na s'o. C'o nte c'o cja c'ua ja ga netsjé, cārā c'o 'ñeje ndixü c'o dya ngue nu su'u. Y

cārā ndixü c'o 'ñeje bëzo c'o dya ngue nu xīra. Xo cārā c'o pje nde cja ga cjanu c'o na s'o, c'jaji c'o va éjē o pjeñetsjéji, dya c'a's'üji. ²⁰Yo nte c'o cja c'ua ja ga netsjé c'o na s'o, cārā c'o ma't'ü yo ts'lita. Xo cārā c'o cëro. Cārā c'o nu'u na ü yo nu minteji. Cārā c'o jonbü chü yo nu minteji. Cārā c'o nepe c'ü pë's'i yo nu minteji. Cārā c'o me ts'i ni üdü. Cārā c'o me jodü nguextjo c'o netsjé. Cārā c'o me xöcü yo nte, y me üji c'o dya ngue o dyotsjéji. ²¹Yo nte c'o cja c'ua ja nzi ga netsjéji c'o na s'o, cārā c'o me jodü ja rgá tsjapüji o c'jajaji c'o pë's'i yo nu minteji. Cārā c'o pö't'unte. Cārā c'o t'í'í. Cārā c'o me cja c'o na s'o cja mbaxua. Y pje c'o xe nde c'jaji. Ya ró xi'tsc'öji 'ma ot'ü, y nudya rí yepe rí xi'tsc'öji, c'o cja ga cjanu, dya ra sò ra zät'äji a jmi Mizhocjimi ja manda.

²²Pero 'ma rá ätcöji o Espiritu Mizhocjimi, ra 'ñünngüji 'ma in mün'c'öji ngue c'ua rá s'iyaji yo nín minteji, y rá mápäji Mizhocjimi, y rá mimiji na jo, dya pje rá mbeñeji. Y 'ma rá ätcöji c'ü, rá pësp'iji paciencia zö c'jó pje ra tsjacüji, dya pje rá nzhopcüji c'o na s'o. Y rá c'jagöji rrā jontezgöji rá pjös'üji yo nín minteji. Y 'ma pje c'o rá mamaji c'ü rá c'jaji, rá cumpleji c'ua ja rvá mangöji. ²³Xo 'ñeje 'ma rá ätcöji o Espiritu Mizhocjimi, rá ätäji Mizhocjimi, dya rá c'japcöji rrā nozgöji. Y rá pjörütsjéji ngue c'ua dya rá c'jatsjéji c'ü rá c'jijñitsjéji. 'Ma rá c'jagöji a cjanu texe yo na jo, dya bübü ne rí 'naja ley c'ü ri mama na s'o rí c'jagöji 'ma. ²⁴'Ma o ndü e Cristo cja ngronsi, xo ró tügöji

nutscöji ya rí ench'e ín mü'büji. Nguec'ua rí jéziji c'o na s'o c'o netsjé ín mü'büji. ²⁵Je ngue por o Espíritu c'ü ni бүбү Mizhocjimi cja ín mü'büji dya. Nguec'ua angueze rá ätcöji dya.

²⁶Dya rá jodüji c'ü ra mama yo nte c'ü me na jozgöji. Dya cjó rá xipjiji: “Xenda na jozgö que na ngue'tsc'e”, rá embeji. Iyö. Dya xo rá pötca mbidiaji.

Ayúdense unos a otros

6 Mi cjuarmatsc'öji, бүбү 'ma ra tsja na s'o 'na cjuarma. 'Ma ga cjanu, nu'tsc'eji in ätqueji o Espíritu Mizhocjimi ngue'tsc'eji rí zopjüji, ngue c'ua ra nzhogü o mü'bü ra jyézi c'o na s'o c'ü. Pero jmanch'a rguí zopjüji, dya rí tsjapütsjéji rrä jotsc'eji. Xo rí pjötpügueji ngüenda c'ü dya xo ra ndö'c'ü ín mün'c'eji c'ü xo rguí tsjagueji c'o na s'o. ²¹Ma cja na s'o 'na cjuarma, chjëntjui c'ü ri tuns'ü 'na pöjö c'ü me na jyü. Nguec'ua rí pjösc'eji 'ma c'ü. O zö pje ri pjézhi c'ü ni jyodü 'na cjuarma, rí pjösc'eji c'ü. 'Ma rí tsjagueji a cjanu, ya i tsjagueji c'ü o xitsiji e Cristo.

³Nu 'ma cjó c'o cjjjñitsjé c'ü me na jo c'ü cja'a, pero 'ma dya je ga cjanu ga tsja, nu'ma, dya cjuana 'ma c'ü cjjjñi c'e nte. ⁴Yo nin cjuarmatsjéji, dya ngueje yo rí jñandagueji c'ü cja yo, cja rrí mangueji: “Xenda na jozgö que na ngue ne cjuarma nu”, rí ñeñeji. Iyö. Je nguetsjé c'o in cjagueji rí ñuji cjo na jo c'o o jiyö. Y 'ma na jo c'o in cjagueji, je ngue c'o rguí mägueji 'ma c'o. ⁵Nzi 'nazgöji rá nzhötüji ngüenda Mizhocjimi c'ua ja nzi rvá

minc'öji; dya ngueje c'ua ja va mimi c'ü 'naja mi cjuarmagöji.

⁶C'o xötpü o jña Mizhocjimi ni jyodü ra mbös'üji c'o jizhi o jña Mizhocjimi, ra unüji c'o rguí jyodüji.

⁷Pe in cjjjñiji c'ü dya ra tsja, zö ja rgá mimi 'na nte. Pero rí xi'tsc'öji, dya cja rí tsjjjñiji a cjanu, na ngueje dya cjuana. Na ngueje Mizhocjimi dya sö cjó ra tsjapü burla c'ü. Na ngue c'ua ja ga tsja 'na nte, je xo rgá cjanu rgá nzhopcüji c'ü.

Chjëntjui nza cja 'na c'ü ra mbodü

o ndëxü, ra ndagü o ndëxü. Pero 'ma ra mbodü o ndöbidi, bidyi ra ndagü. ⁸Nu c'o sido cja'a c'ua ja ga netsjé nguec'ua ga tsjaji c'o na s'o, dya ra бүбүji co Mizhocjimi c'o, ra ndüji. Pero c'o sido ätä o Espíritu Mizhocjimi nguec'ua ga tsjaji c'o na jo, ra ch'unüji c'ü rguí бүбүji Mizhocjimi, dya ra ndüji.

⁹Nguec'ua ni jyodü, dya ra tögüzüji rga cjaji c'o na jo. Na ngueje 'ma dya rá jéziji, ra ngötcüji na jo 'ma Mizhocjimi 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra tjün ngüenda. ¹⁰Nguec'ua texe 'ma sö'ö, ni jyodü rá pjös'üji texe yo nín mintegöji. C'o xenda rá pjösc'öji ngue yo mi cjuarmagöji yo ench'e o mü'bü e Cristo.

Advertencias y saludos finales

¹¹Jñant'maji dya yo letra yo na nojo yo rí opjütsjögö. Ngue yo rguí nguarü. ¹²C'o xöpüte neji c'ü ra mama yo ín menzumüjme: “Na jo c'o xöpüte, na ngueje xo cjaji ín chjürügöji”, ra ñeñeji. Nguec'ua ga xi'tsc'eji c'o xöpüte c'ü rí circuncidaogüje. Nu 'ma dya ro xi'ts'iji a cjanu, ro tsja yo nte ro nuji na ü 'ma c'o xöpüte.

Na ngueje c'o xöpüte creoji c'ü o pätcägöji e Cristo va ndü cja ngronsi. Pero dya neji cjó ra nuji na ü. ¹³Nu c'o xöpüte c'o xi'tsc'leji ra circuncidaots'üji, dya xo cumpleji c'o ley. Pero neji c'ü ra circuncidaots'üji ngue c'ua ra mä'c'äji ra mamaji: “Jñant'maji, ya circuncidaoji c'o cārā a Galacia”, ra ñembeji c'o nu menzumüji. ¹⁴Pero nutscö, dya cja rí ne rá cjacpö rguí muvi c'ü rguí circuncidaoji 'na nte o c'o pje ri pjézhí. C'ü rá cjacpö rguí muvi, nguextjo c'ü o pätcäji e Jesucristo c'ín Jmugöji va ndü cja ngronsi. Na ngueje c'ü vi ndü cja ngronsi e Jesucristo, chjëntjui c'ü ró tügö. Nguéc'ua dya cja mandazü yo na s'lo yo bübü cja ne xoñijöümü. Y nguec'ua yo nte yo dya ejme Mizhocjimi, dya xo cjacü ngüenda yo. ¹⁵Ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, dya ni muvi c'ü ya vi circuncidaoji o

jiyö. C'ü na cjuana ni muvi, ngue c'ü ya ngue o t'i Mizhocjimi 'na nte, ngue c'ua nuevo ga nguijñi dya, y nuevo ga mimi. ¹⁶Texe c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo ngue c'ua ra mbös'üji nuevo rgá mimiji, Mizhocjimi ra juentse c'o, y ra unü c'ü rguí mājā o mü'büji, dya pje ra mbeñeji. Na ngueje c'o ra tsja a cjanu, ngueje c'o ra tsjapü Mizhocjimi o nte c'ua ja nzi va tsja mi jinguā o tsjapü e Israel o nte.

¹⁷Ndeze dya, ga ma a xo'ñi, dya rí negö cjó ra mama c'ü dya rí apóstolegö o ra tsjapü ni muvi c'ü ni dyopcüji o cuerpoji ga circuncidaoji yo nte. Na ngueje xo 'ñezgö xo bübü yo jñetse cja ín cuerpogö, pero ngueje c'ua ja rvá sufregö na ngue rí pëpi e Jesús.

¹⁸Mi cjuarmats'ügöji, e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü bübü cja in mün'c'leji ra mböxc'üji nuevo rguí minc'leji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS EFESIOS

Pablo escribe a la iglesia en Efeso

1 Nuzgö e Pablo, rí apóstolegö cja e Jesucristo, na ngueje o ne a cjanu Mizhocjimi. Rí pen'c'eji ne carta, nu'tsc'eji *in* cārāji a Efeso; o ntets'üji Mizhocjimi na ngueje *in* ejmeji e Jesucristo. ²Rí ötcö Mizhocjimi c'ü *in* Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ü *in* Jmugöji ra sido ra nucleji na jo'lo. Nguec'ua ra mājā *in* mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

Bendiciones espirituales en Cristo

³Me na jo Mizhocjimi c'ü ngueje nu Mizhocjimi c'ü *in* Jmugöji e Jesucristo. Xo ngueje nu Tata e Jesucristo c'ü *in* Jmugöji, na ngueje xo Mizhocjimi e Jesucristo. Mizhocjimi ngue c'ü o nintsjimizüji c'ü; na ngueje rí 'natjoji dya co e Cristo. Me co nintsjimizügöji Mizhocjimi co texe c'ü je va eñe a jens'e cja e Jesucristo. ⁴Ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijömmü, o juancügöji Mizhocjimi c'ü ra nguezüji o t'i angueze c'ü dya rá tū *in* nzhubüji a jmi angueze. O juancügöji c'ü exti nguetjozügöji e Cristo. ⁵Me co s'iyazügöji Mizhocjimi. O ne o tsjacüji o t'i. O tsja c'ua ja nzi

va nguiñi angueze. Ngue c'ü o ndājā e Jesucristo c'ü nu T'i cja ne xoñijömmü ngue c'ua o tsjacüji o t'izüji Mizhocjimi. ⁶Sido rí ma't'ügöji Mizhocjimi na ngueje me co mbenzeji. Mizhocjimi me s'iya c'ü nu T'i. Me xo s'iyazügöji na ngueje rí 'natjoji dya co c'ü nu T'i. ⁷Me co s'iyazügöji Mizhocjimi. O ndājā e Jesucristo cja ne xoñijömmü. E Jesucristo o ñe pjödü o cji va ndömbgüji. A cjanu o perdonao Mizhocjimi *in* nzhubügöji. ⁸Mizhocjimi o jítsiji c'ü me co s'iyazüji. O dyacüji rí pārāji ja cja angueze. ⁹Nu c'ü mi ne Mizhocjimi ro tsja'a, dya cjö mi pārā. Pero ya o tsjacüji Mizhocjimi ró pārāji dya, nu c'ü o mbeñe o tsja. ¹⁰Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi ngueje e Cristo ra manda texe c'o bübü a jens'e 'ñe cja ne xoñijömmü. Nguec'ua a cjanu ya ra 'natjoji. Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi ya cja dya, na ngueje ya zādā c'o cjē c'o ya vi mama.

¹¹Nutscöji rí 'natjoji co e Cristo. Nguec'ua, c'ua ja nzi va ne Mizhocjimi, o tsjacüji o t'izüji angueze. Na ngueje Mizhocjimi cja'a texe c'ua ja nzi ga nguiñi. ¹²Nutscöjme rí menzumüjme

a Israel. 'Ma dya be ma ējē e Jesucristo, ya rmí te'bejme angueze. Rí cārāgōjme ja rí nzijme c'ü ot'ü ró ejmejme e Jesucristo. Mizhocjimi o ne o tsjacüjme nguezüjme o t'i angueze; ngue c'ua yo nte ra jñandaji nu c'ü o tsjacüjme angueze, ra mamaji c'ü me na nojo c'ü, 'ñe me na jo. ¹³Nu'tsc'ejji, dya in menzumügueji a Israel, xo 'ñetsc'ejji i 'ñench'e in mü'büjji e Jesucristo 'ma i dyärägueji c'e jña c'ü na cjuana c'ü mama ja rga jocüts'ü in mü'büjji. Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi c'ü vi mama Mizhocjimi ro ējē, o ē mimi cja in mü'bügueji. A cjanu xo 'ñetsc'ejji o tsja'c'üjji Mizhocjimi o t'its'üjji dya. Ya xo in 'natjoji dya co e Jesucristo. ¹⁴O Espíritu Mizhocjimi bübü cja ín mü'bügōjji. Ngue angueze cjacüjji rí pârāji, ra cjuatü Mizhocjimi nu c'ü cja'a. Nu c'ü cjacüjji Mizhocjimi ngue c'ü exti nguetjoczüjji e Jesucristo, 'ma rá sät'äji a jens'e nu ja bübü angueze. Nguec'ua rá ma't'üjji dya Mizhocjimi na ngueje me na nojo.

**Pablo pide a Dios que dé
sabiduría a los creyentes**

¹⁵Rí ärägö c'ü mamaji sido in ejmeji e Jesucristo c'ü ín Jmugōjji; y me xo in s'iyaji c'o dyaja c'o xo ngue o nte Mizhocjimi. ¹⁶Nguec'ua nuzgö, dya rí söyagö rgá unü na pōjō Mizhocjimi. Rí mbents'ejji 'ma rí ötügö Mizhocjimi. ¹⁷Mizhocjimi ngueje o Mizhocjimi c'ü ín Jmugōjji c'ü ngueje e Jesucristo. Mizhocjimi ngueje mi Tataji c'ü me na nojo. Nuzgö rí ötügö Mizhocjimi xenda ra jí'ts'ijji ja cja angueze; ngue c'ua xenda rí pârägueji angueze

cja in mü'bügueji. ¹⁸Me rí ötügö Mizhocjimi ra dya'c'üjji jya's'ü cja in mü'büjji c'ü rí tsjijñigueji na jo, ngue c'ua xenda rí tendiogueji na jo nu c'ü o tsja'c'üjji Mizhocjimi me na zö. O zon'c'ügueji ri ngue o t'its'üjji angueze. Rí ötcö Mizhocjimi ra dya'c'üjji xo rí pârägueji c'ü exti nguetjots'üjji e Jesucristo. Ngue c'ü in te'beji dya. Nguezgōji o t'izüjji Mizhocjimi ra dyacōji a cjanu. ¹⁹Me rí ötügö Mizhocjimi c'ü xo rí tendiogueji c'ü me na zēzhi Mizhocjimi. Angueze sö ra tsja texe. Nutscōji rí ejmeji Mizhocjimi, ngue o Espíritu angueze c'ü me na zēzhi ga pēpji cja ín mü'bügōjji. ²⁰Mizhocjimi, c'ua ja nzi o pēpji na zēzhi 'ma o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü, je xo va cjanu ga pēpji na zēzhi cja ín mü'bügōjji. 'Ma ya vi xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü, nuc'ua o tsjapü c'ua o mimi Jmu a jens'e cja o jodyē Mizhocjimi. ²¹Mizhocjimi o unü e Jesucristo ra manda texe cja yo gobierno, 'ñejyo jmu, 'ñeje texe yo pje nde pjēzhi cja yo nte. E Jesucristo manda texe dya. Dya ra nguarü c'ü ra manda c'ü. ²²Mizhocjimi o unü e Jesucristo ra manda texe; texe bübü a jömü cja o ngua'a. Mizhocjimi o tsjapü e Jesucristo ín ñigōjji, nutscōji rí jmurüjji rí ejmeji angueze. ²³Nguezüjji o cuerpozüjji angueze. Ngue angueze c'ü manda cja ín mü'bügōjji. A cjanu 'ñetse cja ne xoñijōmü ja cja e Jesucristo, 'ñetse c'ü sädä texe c'ü o mbeñe Mizhocjimi.

Salvos por el amor de Dios

2 Nu'tsc'ejji, xo o xoxc'ügueji Mizhocjimi; o dya'c'ügueji

c'ü gui bübütjogueji. Na ngue c'o na s'o c'o mi cjagueji, chjëntjui c'ü ya rvi chügueji. ²Nu'tsc'eji mi cjagueji c'o na s'o; mi nzhodügueji c'ua ja nzi ga tsja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. Mi ätãgueji e Satanás c'ü dya jo c'ü ndaxojñi texe yo demonio. Ngue e Satanás c'ü pëpji cja o mü'bü yo nte yo dya ätä Mizhocjimi. ³Nutscöji, dya rmí ätãgöji Mizhocjimi. Rmí c jagöji c'o mi netsjëji; texe c'o mi ne ín cuerpogöji. Rmí c jagöji texe c'o ma ëjê cja ín ñigöji. Mizhocjimi rmí ünngügöji c'ua ja xo nzi ga ünmbü texe c'o dyaja c'o cja na s'o. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufrido c'o. ⁴Pero Mizhocjimi me juentsquegöji me go s'iyazüji na puncjü. ⁵Na ngue c'o na s'o c'o mi c jagöji chjëntjui c'ü ya rvã tügöji. Pero o dyacüji Mizhocjimi c'ü rí bübütjoji, na ngueje e Jesucristo bübütjo. A cjanu Mizhocjimi o 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, na ngue me s'iyazüji. ⁶Mizhocjimi o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü; xo 'ñetscöji o xoxcügöji 'ma. Nguec'ua Mizhocjimi o tsjacüji rí 'natjoji dya, co e Jesucristo c'ü manda a jens'e. C'ua ja nzi ga nugüji dya Mizhocjimi, ya 'natjo c'ua rí mimiji co e Jesucristo. ⁷Mizhocjimi o tsja texe yo, ngue c'ua texe yo cjë yo va ëjê 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijöümü; texezüji rá unüji ngüenda c'ü me o s'iyazüji Mizhocjimi, me o juentsquegöji, nutscöji ya rí 'natjoji co e Jesucristo. ⁸C'ü vi jogü in mü'bügueji, dya ngue c'ü rvi tsjagueji c'o na jo. Ngue c'ü me o s'iyats'üji Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, o jocüts'üji Mizhocjimi

in mü'büji. Mizhocjimi o ne o tsja a cjanu. ⁹Dya cjó sö cjó ra tsjapütsjë na nojo c'ü ra mama: "Na jözügö a jmi Mizhocjimi na ngueje ró c jagö na jo", ra 'ñeñe. ¹⁰Ngue Mizhocjimi c'ü o jocüzüji ín mü'bügöji. O tsjacüji rí 'natjoji co e Jesucristo, nguec'ua dadyo ín mü'büji. Nudya, ne'e Mizhocjimi dadyo rga mimiji dya, ngue c'ua rá c jagöji c'o na jo c'ua ja ya nzi va mbeñe Mizhocjimi.

La paz tenemos por medio de Cristo

¹¹Nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel, mbeñeji ja ma cjats'üji mi jinguã. Nutscöjme rí menzumüjme a Israel mi ocüjme ín cuerpojme ngue c'ua ro 'mãrã mi ngue o ntezüjme Mizhocjimi. Mi mamajme que nu'tsc'eji, dya mi nguets'üji o ntets'üji Mizhocjimi na ngueje, dya pje mi ocüji in cuerpogueji. ¹²Mi jinguã Mizhocjimi o mama c'ü ro ëjê e Cristo ro 'ñe jopcü o mü'bü yo nte. Nguetscöjme rí menzumüjme a Israel o xitsijme a cjanu Mizhocjimi. Nguec'ua mi te'bejme e Cristo. Nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel, nguec'ua dya mi te'begueji e Cristo c'ua ja nzi rmã te'begöjme. Y dya mi ngue o ntets'üji Mizhocjimi nza c jagöjme. Dya mi pãrãgueji ja ga cja Mizhocjimi. ¹³Pero nudya, ya in 'natjoji co e Jesucristo. Nu 'ma ot'ü, dya pje mi ngue'tsc'eji o ntets'ügueji Mizhocjimi. Pero nudya, dya nguextjözüjme o ntezüjme Mizhocjimi, xo 'ñetsc'eji ya xo ngue o ntets'üji dya c'ü; na ngueje e Jesucristo o pjödü o cji va ngötcüji ín nzhubüji. ¹⁴Nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'eji, dya in menzumüji a Israel, e Jesucristo

ya o tsjacüji ya 'natjo jñiñi c'ua ja rí menzumüji dya. Nutscöjme 'ñetsc'ejji mi pötü rmá nuji na ü. Pero nudya e Jesucristo ya tsjacüji c'ü rí cārāji na jo dya. ¹⁵Mi pötü rmá nuji na ü, na ngueje nutscöjme mi tjějme c'o o ley Mizhocjimi; nu'tsc'ejji, dya mi tjėgueji c'o. Pero o 'ñe ndü e Jesucristo va ngötcüji ín nzhubüji, nguec'ua dya cja mandazüjme c'o ley. A cjanu o tsjacüji ya rí 'natjo ntezüji c'ü cja rí dadyoji; nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'ejji, dya in menzumüjme a Israel. A cjanu xo o tsjacüji rá cārāji na jo. ¹⁶Ngue cja ngronsi o ndü e Jesucristo. O böbü a nde'ezüji 'ñe cja Mizhocjimi, nguec'ua rí pötca mājāji dya Mizhocjimi. Nudya, dya cja rí pötca üji Mizhocjimi. E Jesucristo o ndü cja ngronsi va ngötcüji ín nzhubügöji. A cjanu, nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'ejji, dya in menzumüji a Israel, ya rí 'natjo cuerpoji, dya cja rí pötca üji.

¹⁷O ějē e Jesucristo, nguec'ua rí pārāji ya nugüjme na jo Mizhocjimi, nuzgöjme rí menzumüjme a Israel. Xo 'ñetsc'ejji, dya in menzumüji a Israel, xo nuc'üji na jo. ¹⁸Nudya nutscöjme rí menzumüjme a Israel ya sö rá chėzhijme a jmi Mizhocjimi c'ü ngueje ín Tatagöji. Xo 'ñetsc'ejji sö rí chėzhigüejji na ngueje 'natjo o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü ín mü'bügüejji 'ñe ín mü'bügöjme. ¹⁹Nu'tsc'ejji, dya in menzumüji a Israel, nguec'ua dya mi ngue o ntets'üji Mizhocjimi. Pero nudya, ya ngue o ntets'üji dya c'ü. A cjanu xo in menzumüji dya a jens'e cja Mizhocjimi. ²⁰Nu'tsc'ejji dya; xo

'ñezgöjme nguezgöji 'na templo nu ja bübü Mizhocjimi na ngueje rí ejmeji e Jesucristo. Angueze ngue c'e ndojo c'ü ot'ü o tjumü cja squina c'ü. Nu c'o apóstole 'ñe c'o profeta o mamaji ja ga cja e Jesucristo. Anguesji ngueje c'o ndojo c'o o jñumüji cja c'e cimientu. Nutscöji rí ejmeji o jña Mizhocjimi, nguezgöji c'o ndojo c'o o dyü's'üji a xes'e cja c'e cimientu. ²¹Ra nocü c'e templo c'ü nguezgöji o ntezüji Mizhocjimi. Texe c'o ejme e Jesucristo ngue c'o ndojo c'o na jü's'üji a xes'e cja c'e cimientu. Texe c'o ejme e Jesucristo ya 'natjoci co angueze. C'e templo c'ü na jábāji me na sjü, na ngueje ngue o tsjaja Mizhocjimi. Nunu, je bübü nu angueze. ²²Xo 'ñetsc'ejji xo na jü'sc'ügüejji cja c'e templo c'ü ngue o nte Mizhocjimi, na ngueje xo 'ñetsc'ejji bübü ín mü'bügüejji dya, o Espíritu Mizhocjimi.

Pablo encargado del evangelio para los que no eran de Israel

3 Nutscö e Pablo, rí mbėpjitjogö cja e Jesucristo. Nguec'ua rí ogö cja pjörü na ngueje rí zo'c'öji o jña e Jesucristo, nu'tsc'ejji, dya in menzumüji a Israel. ²Ya jo in pārāgüejji me s'iyazügö Mizhocjimi. O 'ñembgö rá xi'ts'ijji c'ü me s'iyats'üji angueze. ³Ya ró xi'tsc'öji ja nzi jña cja ne carta ngue c'ua rí pārāgüejji nguetsjė Mizhocjimi o jitsi pje na mbė c'ü o mbeñe angueze. Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi, dya mi pārāji mi jinguā. Pero nudya, ya 'mārā dya. ⁴Ma rí xörügüejji c'o jña c'o ró xi'tsc'öji cja ne carta, ra sö rí unügüejji ngüenda c'ü rí pārāgö nu

c'o o mbeñe Mizhocjimi, nguec'ua va ndäjä e Cristo. ⁵Nu c'o nte c'o mi cārā mi jinguā, nuc'o, dya mi pārāji c'ü o mbeñe Mizhocjimi c'o. Yo cjë dya yo, o Espíritu Mizhocjimi jíchi c'o apóstole 'ñe c'o profeta, nu c'ü o mbeñe. Nu c'o apóstole 'ñe c'o profeta ngue c'o o xōcū Mizhocjimi ra mbëpiji angueze. ⁶Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi ngue c'ü rá 'natjoji co e Jesucristo 'ma rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo. A cjanu, nu'tsc'eji, dya in menzumügeji a Israel, 'ñezgöjme rí menzumüjme a Israel, nudya, ya rí 'natjo cuerpoji cja e Jesucristo. Nu c'o o mama Mizhocjimi ro dyacüjme, ya xo da'c'üji. ⁷Me co s'iyazü Mizhocjimi. O juancü ngue c'ua rí zopjü yo nte rí xipjiji ja rgá sō ra jogü o mü'büji. Me na zëzhi o pëpji cja ín mü'bügö 'ma o juancügö. ⁸Nguezgö e Pablo, xenda rí menutjogö cja texe yo o nte Mizhocjimi. Pero me co s'iyazügö Mizhocjimi. O juancügö rá zo'c'üji, nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel. Rá zo'c'üji o jña e Jesucristo c'ü mama ja ga cja angueze, me na nojo, me s'iyats'üji. ⁹Mizhocjimi o juancügö rá zopjü yo nte rá xipjiji nu c'ü o mbeñe angueze. Ndeze 'ma o dyät'ä Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijömü o mbeñe angueze c'ü ra 'natjoji cja e Cristo texe yo nte. Pero c'o nte, dya mi pārāji c'o mi mbeñe Mizhocjimi. ¹⁰Na ngue c'ü rí zo'c'öji nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel, in ench'e in mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua nu'tsc'eji 'ñezgöjme rí 'natjoji dya. Na ngue c'ü rí 'natjoji, pārā yo anxe a jens'e me na nojo Mizhocjimi, me pë's'i na puncjü o

pjeñe. Xo 'ñe yo demonio xo pārāji a cjanu. ¹¹'Ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijömü, Mizhocjimi o mbeñe c'ü rá 'natjoji co e Cristo. Ya o ëjë e Jesucristo. Texe c'o ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, 'natjoji co e Cristo. ¹²Nguec'ua, dya rí sügöji rgá chëzhiji a jmi Mizhocjimi; na ngueje ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo; ya rí 'natjoji co angueze. ¹³Nutscö e Pablo, rrā sufridogö na ngueje rí zo'c'öji nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel; ngue c'ua rí pārāgeji nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi. Me rí ö'tc'üji, dya ra tögü in mü'bügueji na ngueje c'ü rrā sufridogö. Rí macjeji na ngue c'ü rí zo'c'üji o jña Mizhocjimi.

El amor de Cristo

¹⁴Nu'tsc'eji, dya in menzumüji a Israel, nudya, ya xo ngue o t'its'üji Mizhocjimi dya; na ngueje in ench'e in mü'bügueji e Jesucristo. Nguec'ua, nutscö e Pablo, rí ndüñijömü a jmi Mizhocjimi c'ü nu Tata e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. Me rí unügö na pöjö angueze. ¹⁵Mizhocjimi xo ngueje nu Tata texe c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo. Nguejnu Tata nu c'o ya ndü c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Xo nguejnu Tata nu c'o bübütjo c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo. ¹⁶Mizhocjimi c'ü ín Tatagöji me na nojo; me na zëzhi c'ü. Rí öttügö angueze c'ü xenda rí zëzhiji na ngueje o Espíritu Mizhocjimi bübü cja in mü'bügueji. ¹⁷Rí ö'tc'üji Mizhocjimi c'ü sido rí 'ñejmegueji e Jesucristo; ngue c'ua sido ra bübü e Jesucristo cja in mü'bügueji. A cjanu rí s'iyaji

Mizhocjimi. Xo rí s'iyagueji nin minteji. ¹⁸A cjanu ra sò rí pârâgueji co texe yo o nte Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji e Jesucristo. Dya ts'iquëtjo va s'iyazüji c'ü. Me s'iyazüji na puncjü. ¹⁹Rí ö'tc'üji Mizhocjimi c'ü rí pârâgueji ja me ga s'iyazügöji e Cristo; zö dya sò rá tendioji texe c'ua ja ga s'iyazügöji c'ü. A cjanu xo rí ö'tc'ügöji Mizhocjimi c'ü ra manda cja in mü'bügöji angueze; ngue c'ua rí nocüji cja o dyë angueze. Ngue c'ua, c'ua ja ga cja angueze, je xo rgá cjats'ügüjeji nu.

²⁰Mizhocjimi pëpji cja in mü'bügöji. Sö ra tsja xenda na puncjü que na ngueje c'ü sò rá ötüji. C'ü rí cjiññiji rá ötüji Mizhocjimi, ts'iquëtjo; pero c'o cja'a Mizhocjimi, me na puncjü. ²¹Me na nojo Mizhocjimi. Texe c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra tsjapüji o nte c'o. Ra tsjapüji ri 'natjoji co e Cristo. Texe yo cje yo va ëjë ra 'ñetse me na nojo Mizhocjimi; xo 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömü. Je rga cjanu, amén.

Unidos por el Espíritu

4 Nuzgö e Pablo, rí ogö a pjörü na ngueje rí zopjügö yo nte rí xipjiji o jña c'ü in Jmugöji. O zon'c'ügüjeji Mizhocjimi ri 'natjots'üji co e Jesucristo. Nguec'ua me rí ö'tc'üji c'ü rí nzhodüji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ²Dya rí tsjapüji c'ü me rrä nojots'üji. Me na jontets'ü rguí mimiji. 'Ma cjó pje ra tsja'c'üji, dya rí tsjapüji na s'o c'o. Rí pësp'iji paciencia, rí s'iyaji. ³Tsjacjuanagueji rí pötqui ñugueji na jo. A cjanu ri 'na ma cjatjo in mü'bügüjeji c'ua ja nzi va

dya'c'üji o Espiritu Mizhocjimi. ⁴Na ngueje, nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'eji, dya in menzumüji a Israel, ya 'natjo in cuerpogöji co e Jesucristo. Nutscöji, 'natjo o Espiritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'bügöji. Nuzgöji o zoncüji Mizhocjimi ri nguezüji o t'izüji angueze; nguec'ua texezüji ya rrä te'begöji c'ü exti nguetjözügöji e Jesucristo. ⁵'Natjo in Jmugöji c'ü ngueje e Jesucristo. 'Natjo c'ü jocüzü in mü'bügöji c'ü ngueje e Jesucristo c'ü ró ench'e in mü'büji. Nu'tsc'eji 'ñezgöjme ró jigöji. A cjanu ró jizhiji c'ü rí 'natjoji co e Jesucristo. ⁶Nuzgöji rí ejmeji e Jesucristo; 'natjo Mizhocjimi c'ü ngueje in Tatagöji. Ngueje angueze c'ü manda texe; je pëpji cja in mü'bügöji, rí ndexeji.

⁷Rí 'natjoji cja e Jesucristo. Pero angueze nandyo ga dyacüji nzi 'nazgöji ja rgá pëpji angueze. ⁸Mama a cjava cja o jña Mizhocjimi:

Nu c'ü mi manda o ndöpü c'o mi üji, cjanu o zidyiji; o nguins'i cja t'eje o zät'äji nu ja mi manda.

Nuc'ua c'ü mi manda o jñü c'o vi jñünbüji c'o vi ndöpü, cjanu o unü c'o o nte angueze.

⁹Je xo va cjatjonu e Jesucristo; o nguins'i o ma a jens'e. Pero ot'ü vi 'ñeje a jens'e o ëjë cja ne xoñijömü. ¹⁰Angueze o ëjë cja ne xoñijömü, nuc'ua 'ma o ndü, 'ma o nanga; cjanu o ma a jens'e. Nguec'ua angueze manda texe a jens'e 'ñe cja ne xoñijömü. ¹¹E Jesucristo o dyacüji nzi 'najazüji ja rgá pëpji angueze. Bübü c'o o

ch'unü ra tsja apóstole. Bübü c'o ra zopjü yo cjuarma ra xipjiji c'ü ne Mizhocjimi. Bübü c'o ra zopjü yo nte ngue c'ua ra mbārāji ja rga jopcü o mü'büji. Bübü c'o ra mbörü o nte Mizhocjimi. Bübü c'o ra xöpü o jña Mizhocjimi yo nte. ¹²A cjanu Mizhocjimi o dyacüji nzi 'nazgöji ja rgá pëpiji angueze, ngue c'ua rá zëzhiji nutscöji o cuerpozüji e Jesucristo. ¹³Mizhocjimi ne c'ü xenda rá pāragöji e Jesucristo c'ü nu T'i c'ü ya ró ench'e ín mü'bügöji. Ne Mizhocjimi c'ü sido rá nocüji cja o dyë angueze; ngue c'ua exti nguetjözügöji e Cristo. ¹⁴Bübü o xöpüte c'o dya pāra o 'ñiji Mizhocjimi. Me mamaji bëchjine ga dyonpüji yo nte. Nu'tsc'eji, dya rí 'ñejmeji c'o. Yo ts'it'i me pötüji o pjeñeji; texe c'o ärāji, nde ejmeji. Mizhocjimi, dya ne c'ü rga cjatsc'eji o ts'it'i. ¹⁵Mizhocjimi ne c'ü rá s'iyaji yo ín minteji; ne'le c'ü rá mamaji c'ü na cjuana, dya rá cjaji o bëchjine. A cjanu rá nocüji cja o dyë'ë Mizhocjimi; exti nguetjözügöji e Jesucristo. E Jesucristo ngueje ín ñigöji nutscöji rí ejmeji angueze. ¹⁶Nutscöji ngue o cuerpozüji angueze; rí 'natjoji co angueze. Na ngue c'ü bübü angueze cja ín mü'büji, ra sö rá pötü rga s'iyaji ra sö rá pötü rga pjös'üji, ngue c'ua rí texeji mas rá nocüji cja o dyë Mizhocjimi.

La nueva vida en Cristo

¹⁷Nguec'ua me rí ö'tc'üji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne ín Jmugöji; dya cja rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga nzhodü nu c'o dya pje ejme Mizhocjimi. Anguezeji me cjaji c'ua

ja nzi ga netsjëji; dya jo c'ü cjiññiji.

¹⁸Dya bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'büji. Me na me o mü'büji, dya ne ra dyätāji Mizhocjimi, nguec'ua, dya pāraji Mizhocjimi. A cjanu, dya bübü Mizhocjimi cja o mü'büji.

¹⁹Me cjaji c'o na s'o, c'o ix 'na tsejetjo; pero dya tsejeji. Me cjaji texe c'o me netsjë o cuerpoji, 'ñe c'o va ëjë o ñiji, dya c'a's'üji c'o. ²⁰Pero nu'tsc'eji, ín pāragueji, dya a cjanu c'ü ne e Jesucristo c'ü rí tsjagueji.

²¹Nu'tsc'eji, ya ín pāragueji ja cja e Jesucristo. In pāragueji c'o ne angueze rí tsjaji. ²²Ne e Jesucristo c'ü dya cja rí nzhodügueji c'ua ja nzi mi nzhodügueji 'ma dya mi pāragueji angueze. Nu c'o mi cjagueji 'ma, ma s'o c'o. Mi pëzhgueji c'ü me ri mácjeji a cjanu; pero dya ma cjuana. Na ngue c'o mi cjagueji, ngue c'o rvi chügueji c'o. ²³Nudya, ni jyodü dadyo rgui tsjiññigueji dya. ²⁴Mizhocjimi ya tsja'c'üji o t'itsc'eji dya. Nguec'ua rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo. Na ngueje je ga cjanu angueze, me na jo c'ü.

²⁵Dya rí pezheji bëchjine. Nu c'ü rí tsjaji, rí pötü rgui xipjiji c'o na cjuana. Rí tsjaji a cjanu na ngueje ya 'natjo ín cuerpoji co e Jesucristo.

²⁶Nu 'ma ünnc'üji, dya rí jyëziji ra ndö'c'üji c'ü rí tsjagueji na s'o. Dya rí sjëyaji 'napa. ²⁷Ma ín sido ín sjëyaji, ya ín jëziji 'ma c'ü dya jo ra tsja'c'ü rí tsjaji texe c'ua ja nzi ga ne angueze.

²⁸Nu 'ma ín mbëgue, rí jyëzigue c'o, dya cja rí pönü. Nu c'ü rí tsja, rí pëpji na jo, ngue c'ua rí pë's'i pje rí unü nu c'o pje ni jyodü.

²⁹Dya xo rí ñaji na s'o jña. Dya rí ñagueji c'o jña c'o dya pje ni

muvi. Rí ñagueji jña c'o na jo c'o ra mbös'ü c'o ärä. ³⁰Bübü o Espíritu Mizhocjimi cja ín mü'bügöji. A cjanu rí pärägöji, 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo, ya exti nguetjözüji angueze. Nguец'ua rí pjötpügueji ngüenda rí ñagueji jña c'ua ja nzi ga ne o Espíritu Mizhocjimi. 'Ma jiyö, dya ra mäjä angueze.

³¹Nguец'ua, dya cja rí pötqui ñagueji na ü. Nu'tsc'ejji, dya cja rí tsja in cuëji. Rí jyombeñeji 'ma cjó pje ra tsja'cüji. Dya cjó xo rí sannc'ejji; dya cjó xo rí xosp'üji o bëchjine. Dya cjó cja rí tsjapüji na s'o. ³²Nu c'ü rí tsjagueji, rí pötqui tsjagueji c'o na jo. Nu'tsc'ejji rí pötqui juentsegueji. Rí pötqui perdonaoji na ngueje Mizhocjimi o perdonaots'ügueji in nzhubüji. Na ngueje e Jesucristo o ndü; o ngö'tc'üji in nzhubüji.

Cómo deben vivir los hijos de Dios

5 Nu'tsc'ejji, o t'its'üji Mizhocjimi dya. Mizhocjimi me s'iyats'üji. Nguец'ua, nudya, xo rí s'iyagueji dya yo nin minteji. ²Rí s'iyaji rguí nzhodüji, c'ua ja nzi o tsja; o s'iyazüji. O ne o ndü va ngötcüji ín nzhubüji. Mizhocjimi me co mäpä e Jesucristo na ngue c'ü o tsja e Jesucristo.

³Nu'tsc'ejji, ya nguets'üji o ntets'üji Mizhocjimi dya. Nguец'ua, nudya, rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nu'tsc'ejji, ín bëzoji, dya rí tsäjägüejji o ndixü. Nzitjots'ügueji ín ndixüji, dya rí tsäjägüejji o bëzo. Dya rí ñepegueji c'ü pë's'i yo nin minteji. Nuyo, dya rí tsjagueji yo; dya xo rí mamaji yo. ⁴Dya rí mamaji c'o na s'o jña ngue

c'ua dya rí bëzhi in tsejeji. Dya rí ña, ñagueji jña c'o dya pje ni muvi. Dya rí enmbegueji c'o jña c'o mama c'ü rí tsjagueji c'ü na jo. Nu c'ü rí tsjagueji, rí mamaji jña c'o rguí unüji na pöjö Mizhocjimi. ⁵Ya ín pärägüejji, c'o bëzo c'o tsäjä ndixü, 'ñe c'o ndixü c'o tsäjä bëzo, nuc'o, dya ra zät'äji a jens'e nu ja manda e Jesucristo co Mizhocjimi; ne ri ngue c'o nepe c'ü pë's'i c'o dyaja, dya xo ra zät'äji a jens'e. Nuc'o, chjëntjovi c'ü ri ma't'üji yo ts'ita. ⁶Bübü c'o ra xi'ts'üji c'ü dya ra tsja, zö rí tsjaji a cjanu c'o na s'o. Pero dya cjuana. Nguец'ua, dya rí jyëziji ra dyon'cüji. C'o dya ätä Mizhocjimi c'o cja a cjanu c'o na s'o, ya mama Mizhocjimi ra tsjapü ra sufrido c'o. ⁷Nu'tsc'ejji, dya rí dyocjeji c'o cja'a c'o.

⁸Me ma bëxö mü a mbo in mü'bügüejji. Ya o jya's'ü cja in mü'bügüejji na ngueje ya ín 'natjoji co e Jesucristo c'ü ngueje ín Jmugöji dya; nguec'ua ya ín 'natjoji co angueze. Nguец'ua rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga ne angueze. ⁹Nu 'ma rí nzhodügueji cja jya's'ü, rrä jontets'ügueji 'ma; rí ñagueji c'o na cjuana 'ma, rí mimigueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹⁰Ni jyödü rí xötpügueji rí tsjagueji c'o rguí mäjä e Jesucristo c'ü in Jmugöji. ¹¹C'o me bübü bëxö mü cja o mü'bü, me cjaji c'o na s'o. Nu'tsc'ejji, dya rí tsjagueji a cjanu. C'ü rí tsjaji, rí zopjüji c'o cja a cjanu, rí xipjiji c'ü dya ne Mizhocjimi a cjanu na ngueje c'ü me na s'o cjaji. ¹²Anguezeji 'ma cärätsjëji, cjaji c'o me na s'o. Nguец'ua me rí tsecjöji rá

mamaji c'o cja'a c'o. ¹³Pero 'ma rá xipjiji ja cja c'ü mama Mizhocjimi; nu'ma, ra unüji ngüenda c'ü na s'o c'ü cjaji. Nuc'ua 'ma ra dyötüji Mizhocjimi, ra ndintspiji c'o o mü'büji, ya ra jya's'ü cja o mü'büji 'ma. ¹⁴Nguec'ua mama a cjava cja o jña Mizhocjimi:

Nu'tsc'eji in cjaji c'o na s'o, chjëntjovi c'ü in ĩcjeji, dya in ätäji Mizhocjimi.

Nguec'ua rí sögueji rí unnc'eji ngüenda c'ü na s'o in cjaji.

E Jesucristo ra dya'c'üji jya's'ü cja in mü'büji, eñe.

¹⁵Nguec'ua pjötpügueji ngüenda ja rgui nzhodügueji. Dya rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga nzhodü c'o dya pãrã Mizhocjimi. Rí nzhodügueji na jo, na ngueje ya in pãrãgueji Mizhocjimi c'ü ne angueze rí tsjaji. ¹⁶Cja ne xoñijömü me cjaji na puncjü c'o na s'o. Pero nu c'ü rí tsjagueji, sido rí jyodü rí tsjagueji c'o na jo. ¹⁷Dya rí tsjaji c'o na s'o nza cja c'o dya pãrã Mizhocjimi. Jyodügueji rí pãrãgueji c'ü ne Mizhocjimi rí tsjaji. ¹⁸Dya rí tĩgueji. 'Ma cjó c'o tĩ'ĩ, sò'ò c'ü me mäjã, pero cja c'o na s'o. Nu'tsc'eji rí jyëziji o Espĩritu Mizhocjimi ra manda cja in mü'büji. Nu'ma, na cjuana in mäcjeji 'ma. ¹⁹Rí pötqui ñagueji o salmo, ñeje o himno. Rí ma't'üji ín Jmugöji co texe in mü'bügueji 'ma rí tøjöji o himno. ²⁰Texe c'o ra tsja'c'üji, pero sido rí unügueji na pøjö. 'Ma rí unüji na pøjö Mizhocjimi rí ñädägueji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji.

La vida familiar del cristiano

²¹Me rí pötqui dyätäji na ngueje in sügueji c'ü ín Jmugöji.

²²Nu'tsc'eji in ndixüji 'ma ya in chjüntüji, rí dyätägueji c'ü nin xĩraji. Na ngueje je ga cjanu ga ne Mizhocjimi rí tsjaji. ²³Na ngueje e bëzo ngueje o ñi c'ü nu su; c'ua ja xo nzi ga cja e Jesucristo, ngueje o ñi yo ejme angueze. E Jesucristo ngue c'ü jopcü o mü'bü yo ejme angueze. Nu yo ejme e Jesucristo ngue o cuerpo angueze. ²⁴C'ua ja nzi ga cja'a yo ejme e Jesucristo me ätäji angueze; xo rga cjanu yo ndixü yo ya chjüntü ni jyodü ra dyätã c'ü nu xĩra.

²⁵Nu'tsc'eji, in bëzoji 'ma ya in chjüntüji, ni jyodü rí s'iyaji c'ü nin su; c'ua ja xo va s'iya e Jesucristo yo o nte angueze. E Jesucristo o ã ndü; ngue c'ua ro unü c'ü ro bübüjtjo yo o nte angueze. ²⁶O ndü e Jesucristo ngue c'ua ra ndintspi o mü'bü yo o nte angueze. A cjanu o tsjacüji e Jesucristo o ntezüji dya c'ü. C'ü rvã jigöji, ne ra mama e Jesucristo o ndintsquigöji c'o na s'o c'o mi cjagöji, na ngueje rí ejmegöji o jña angueze. ²⁷E Jesucristo o ndintsquiji ín mü'büji nutscöji o ntezüji c'ü; ngue c'ua 'ma ra ëjë na yeje angueze, me ra mäjã rgã recibidozüji. Na ngueje ya rrã zözüji a jmi angueze, nza cja 'na novia c'ü dya pje bübü c'o na s'o, na zö cja jmi c'ü nu novio. ²⁸E Jesucristo me s'iya yo o nte angueze. A cjanu, nu'tsc'eji in bëzoji 'ma ya in chjüntüji, xo ni jyodü rí s'iyaji c'ü nin su. 'Ma cjó c'o s'iya c'ü nu su, nguetsjẽ o cuerpo c'ü s'iya c'ü, na ngueje 'natjo o cuerpovi co nu su. ²⁹Nguec'ua me s'iya nu su; unü pje ra zi ñe pje ra jye. Na ngueje 'natjo o cuerpovi co c'ü

nu su. Je xo ga cjanu e Jesucristo s'iyazüji nutscöji o ntezüji dya angueze. ³⁰Na ngueje 'natjo ín cuerpoji co angueze. E Jesucristo ngue ín ñigöji; nutscöji nguetscöji c'o chäcä cja o cuerpo. ³¹Mama a cjava cja o jña Mizhocjimi: "A cjanu 'ma ra chjüntü 'na bëzo, ra zogü nu tata 'ñejnu mamá, ngue c'ua ra bübüvi nu su. Nuc'ua ya ri 'natjo o cuerpovi", eñe. ³²Me na zö a cjanu c'ü ni 'natjo o cuerpovi 'na bëzo nu su. Pero c'ü rí negö rí unnc'ejni ngüenda, ngue c'ü xenda ni muvi. Nutscöji rí ejmeji e Jesucristo, 'natjo ín cuerpoji co angueze. 'Ma ot'ü, dya cjó mi pãrã a cjanu. ³³C'ü rá xi'ts'ijji dya, nu'tsc'ejji cjuarma ya ín chjüntüji, ni jyodü rí s'iyagueji c'ü in sugueji c'ua ja xo gui s'iyatsjëji. Xo 'ñetsc'ejji ín ndixüji, ni jyodü nzi 'najats'üji rí respetaoji c'ü in xiragueji.

6 Nu'tsc'ejji ín t'i'ijji, ni jyodü rí dyätäji nin tataji 'ñejni mamáji, na ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji ne a cjanu. ²Rí respetaogueji nin tataji 'ñejni mamáji, na ngueje nujnu manda Mizhocjimi. 'Ma rí tsjagueji a cjanu, Mizhocjimi ra nintsjimits'üji. Nu e mandamiento nu, ngue nu ot'ü c'ü mama Mizhocjimi ra nintsjimits'üji 'ma rí tsjagueji nu. ³Mama Mizhocjimi, 'ma rí respetaoji nin tataji 'ñejni mamáji, rí mäjägueji 'ma; y rí mimiji na puncjü cjé cja ne xoñijömü 'ma.

⁴Xo 'ñetsc'ejji ín tataji, rí zopjüji na jo yo in ch'igüejji; dya rí huënc'h'ijji na zëzhi. 'Ma jiyö, 'na ra sjëyaji. Nu c'ü rí tsjaji, rí jíchiji ra dyäräji. Rí xöpügueji o jña Mizhocjimi.

⁵Nu'tsc'ejji ín mbëpjiji rí dyätägueji yo in lamuji cja ne xoñijömü. Rí dyätäji co texe in mü'büji nza cja gui dyätägueji e Jesucristo c'ü in lamugueji a jens'e. ⁶Rí pëpigüejji na jo nin lamuji; dya nguextjo 'ma ra jñantc'aji anguesji, para ra mamaji c'ua c'ü na jo c'ü ín cjagueji. Rí pëpji na jo nin lamuji na ngueje ín pëpigüejji e Jesucristo. Rí pëpigüejji co texe in mü'büji, na ngueje je ga cjanu ga ne Mizhocjimi. ⁷Me rí mäjäji rgui pëpigüejji na jo yo in lamuji; na ngueje, dya xo nguextjo yo bëzo yo ín pëpji. Xo ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji ín pëpigüejji c'ü. ⁸Ya ín pãrãgueji, nu c'ü ni tsjagueji na jo cja yo in minteji, e Jesucristo c'ü ín Jmugöji ra ngö'tc'üji c'ü i tsjagueji c'o na jo. Dya ra tsja, zö ri mbëppigüejji, zö dya ri mbëppigüejji.

⁹Xo nzitjots'ügüejji ín lamugueji, xo rí ñugueji na jo nuyo in mbëppigüejji. Dya rí menasaoji. In pãrãgueji nu c'ü nu Jmu anguesji, xo ngueje c'ü in Jmugueji c'ü. Ngueje e Jesucristo c'ü je bübü a jens'e. Angueze dya juajnü; ra dyötü ngüenda yo lamu, xo 'ñe yo mbëpji.

Las armas espirituales del cristiano

¹⁰Mi cjuarmats'ügöji, xe bübü c'ü xe rá xi'tsc'öji. Ya ín 'natjoji co e Jesucristo c'ü ngueje ín Jmugöji. Nguec'ua me rí zëzhiji, na ngueje na zëzhi angueze. ¹¹E Satanás c'ü dya jo, me jodü ja rga dyoncüji c'ü dya cja rá cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Pero Mizhocjimi me dacüji ja rga sö rá zëzhiji. 'Na xondaro je'e c'ü pjötpü o cuerpo

cja chũ. Xo ga cjanu Mizhocjimi me dacũji c'ũ rgá zẽzhiji, ngue c'ua, dya ra ndõcũji c'ũ dya jo. ¹²Nu yo rí ùgõji yo rí chũgõji, dya ngueje yo nte. C'o rí chũgõji, ngueje c'ũ dya jo 'ñe c'o o mbẽpji c'o dya rí jandaji. C'ũ dya jo 'ñe c'o o mbẽpji ngue c'o manda cja ne xoñijõmũ. Nuc'o, me na s'o c'o. Ngue c'o cjavũ me na bẽxõmũ cja o mũ'bũ yo nte; nguec'ua yo nte, dya átãji Mizhocjimi. ¹³Nguec'ua ni jyodũ rí zẽzhigueji rgui 'ñejmeji Mizhocjimi. A cjanu, 'ma ra jyonnc'ũji chũ c'ũ dya jo, dya ra ndõc'ũji 'ma. A cjanu, dya rí ñũgũji, dya rí tsjaji c'o na s'o. ¹⁴A cjanu rí zẽzhiji. 'Na xondaro nzũnt'ũ na jo o mbũnt'ũ c'ũ na jo rga zẽzhi. A cjanu ra zẽ'ts'iji na jo 'ma sido rí mamaji c'ũ na cjuana. 'Na xondaro co'bũ o tijmi co 'na t'ẽzi nguec'ua nu c'o ùvi, 'ma pjat'ũji, dya ra chõtpũ cja ts'ingue. A cjanu 'ma sido rí tsjagueji c'o ne Mizhocjimi, angueze ra mbõc'ũji na ngueje e Jesucristo ya je bũbũ cja in mũ'bũgueji. Nguec'ua dya pje ra nguich'i cja in mũ'bũji c'o na s'o. ¹⁵'Na xondaro t'ĩ'ch'ĩ o dyatsi, ngue c'ua dya pje ra chjocũ o ngua cja chũ. Je xo ga cjatsc'ejji nu. Ya ì 'ñench'e in mũ'bũji e Jesucristo, nguec'ua Mizhocjimi cja'c'ũji ra sõya in mũ'bũgueji, dya rí sũgueji cja ne chũ nu jonnc'ũji e Satanás c'ũ dya jo. ¹⁶'Na xondaro jũn 'na escudo ngue c'ua, dya ra chõt'ũ c'o flecha c'o ya ri tjẽ'ẽ c'o ra pana c'o enemigo. Je xo ga cjatsc'ejji nu, sido rí 'ñejmeji e Jesucristo c'ũ o ndin'tsc'igueji in mũ'bũgueji. A cjanu, dya ra ndõc'ũji e Satanás c'ũ me jonnc'ũ ja rgá ndõc'ũji. ¹⁷'Na

xondaro junt'ũ 'na casco o ñi ngue c'ua ra mbõrũ o ñi cja chũ. Je xo ga cjats'ũgueji nu. In pãrãgueji e Jesucristo o jocũts'ũji in mũ'bũji; o 'ñempc'ejji libre ngue c'ua, dya rí tsjijñiji c'o na s'o cja in ñigueji. 'Na xondaro xo jũn 'na tjẽdyi. Co c'e tjẽdyi c'ũ jũn, cjavũ ra c'ueñe c'o chũvi. Je xo ga cjats'ũgueji nu. C'ũ dya jo, me jonnc'ũji chũ. Pero in pãrãgueji o jña Mizhocjimi. Co c'e jña, o Espĩritu Mizhocjimi ra mbõxc'ũji ngue c'ua, dya rí dyätãji c'ũ dya jo; rí tsjavũji ra c'ueñe. ¹⁸Nu'tsc'ejji, sido rí dyõtũgueji Mizhocjimi ra mbõxc'ũji. Xõmũ, ndempa rí dyõtũgueji Mizhocjimi. Rí dyõtũji c'ua ja nzi ga ne o Espĩritu Mizhocjimi c'ũ bũbũ cja in mũ'bũgueji. Rí dyõtũgueji Mizhocjimi ra mbõs'ũ texe c'o o nte angueze. ¹⁹Nutscõ e Pablo, xo rí dyõtcũgõji Mizhocjimi ra dyacũgõ jña rá zopjũ yo nte. Xo rí dyõtcũji Mizhocjimi c'ũ dya rá sũgõ rga zopjũji, pero rá xipjiji na jo c'ũ mama Mizhocjimi c'ũ ja rgá sõ yo nte ra 'natjõji co e Jesucristo, zõ menzumũji a Israel o jiyõ. ²⁰Mizhocjimi o 'ñembguegõ c'ũ rá zopjũ yo nte rá xipjiji c'o o jña angueze. Na ngue c'ũ rí zopjũgõ yo nte, rí ogõ a pjõrũ. Pero rí dyõtcũgõji Mizhocjimi c'ũ rá zopjũ yo nte c'ua ja nzi ga ne angueze; c'ũ dya rá sũgõ.

Saludos finales

²¹E Tíquico c'ũ ín cjuarmagõji ra xi'ts'iji pje rí cjavõ 'ñe c'o bẽpji c'o rí pẽpcõ Mizhocjimi. Nuc'ũ, me rí s'iyagõ c'ũ. Angueze me pjõxcũgõ cja o bẽpji ín Jmugõji e Jesucristo.

²²Nguec'ua rvá tājägö e cjuarma Tíquico ngue c'ua rí pārāgueji pje rí cjaime. Nguec'ua a cjanu ra mājä in mü'bügueji.

²³Rí ötügö e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata ra tsja'c'üji ra mājä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji. Xo

rí ötügö anguezevi ra dya'c'üji rí pötqui s'iyaji. Ra dya'c'üji a cjanu, 'ma rí jñunt'ü in mü'büji ra dya'c'üji c'o. ²⁴Nuzgö, xo rí ötügö Mizhocjimi ra nintsjimi texe c'o na cjuana ätä ín Jmugöji e Jesucristo, 'ñe neji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS FILIPENSES

Pablo escribe desde la cárcel a la iglesia de Filipos

1 Nutscö e Pablo 'ñe e Timoteo, rí mbëpjigöbe cja e Jesucristo. Nutscöbe rí pen'c'egöbe ne carta, nu'tsc'ejí cjuarma in cārāji a Filipos, co texe c'o pastor 'ñe c'o pjös'ü c'o pastor. Nu'tsc'ejí o ntets'üji Mizhocjimi. In 'natjoji co e Jesucristo. ²Mizhocjimi c'ü ín Tatagöji 'ñe e Jesucristo c'ü ín Jmugöji ra nuc'ejí na jo; y ra tsja'c'üji ra mājā in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

Oración de Pablo por los creyentes

³Texe 'ma rí mbents'egöji rí unü na pöjö Mizhocjimi. ⁴Rí mbents'egöji texe 'ma rí ötügö Mizhocjimi. Me mājā ín mü'bügö rgā ötü Mizhocjimi. ⁵Rí unügö na pöjö Mizhocjimi na ngueje ndeze nu pa 'ma ot'ü i dyärägueji c'e jña c'ü mama ja ga cja e Jesucristo, hasta nudya, yo pa dya yo, nutscö 'ñetsc'ejí rí 'natjoji. Na ngueje nu'tsc'ejí sido in ejmegueji e Jesucristo 'ñe in zopjüji yo nte c'ua ja nzi rgā zopjügö. ⁶Ngue Mizhocjimi c'ü o pëpji cja in mü'bügueji ngue c'ua i 'ñench'e in mü'büji angueze. Rí

pārāgö Mizhocjimi sido ra pëpji cja in mü'büji hasta 'ma ra ëjē na yeje e Jesucristo; ngue c'ua rí nocüji cja o dyē Mizhocjimi. ⁷Na jo rá mbents'ejí a cjanu, na ngueje me rí s'iyats'üji. Exi 'ñetse pëpji Mizhocjimi cja in mü'büji. Na ngueje dya i jyombeñezügöji c'ü rrā ogö a pjörü. Xo i pjöxcüji 'ma o zinzigöji a jmi c'o pje pjëzhi, 'ma mi xipjigöji ja ga cja o jña e Cristo. ⁸Mizhocjimi pārā c'ü me rí s'iyats'ügöji in texeji, na ngueje 'natjo ín mü'büji co e Jesucristo c'ü me s'iyazüji. ⁹Nu'tsc'ejí in s'iyaji Mizhocjimi. Xo in pötqui s'iyaji. Me rí ötügö Mizhocjimi c'ü xenda me rí s'iyaji. A cjanu xenda rí pārāgueji Mizhocjimi. Xo rí ötügö Mizhocjimi ra jí'ts'íji c'o ne angueze rí tsjaji. ¹⁰A cjanu sö rí pārāji c'ü na jo rí tsjagueji. Ngue c'ua 'ma ra ëjē na yeje e Jesucristo, ra 'ñetse vi tsjagueji c'ua ja nzi ga ne angueze, nguec'ua dya ra sö pje ra xi'ts'íji. ¹¹A cjanu 'ma sido rí 'ñejmeji e Jesucristo c'ü bübü cja in mü'büji, rí tsjaji c'o ne Mizhocjimi 'ma. Nuc'ua ra 'ñetse c'ua c'ü me na nojo Mizhocjimi, 'ñe me na jonte.

Para mí la vida es Cristo

¹²Mi cjuarmats'ügöji, zö rí ogö a pjörü, pero nu o jña e Cristo, dya

c'a's'üji. Na cjuana, nudya ngue dya xenda äräji dya, ne jña. ¹³Texe yo xondaro yo pjörü va cja ne palacio, y texitjo nu va a Roma päräji c'ü rí ogö a pjörü na ngueje rí ejmegö e Jesucristo. ¹⁴Yo cjuarma päräji c'ü sido rí ñagö o jña Mizhocjimi zö rí ogö a pjörü. Nguec'ua na puncjü anguezeji xenda o zëzhiji. Nudya, dya cja süji ga zopjüji o jña Mizhocjimi yo nte. Na ngueje päräji c'ü ín Jmugöji, dya jëzguigöji; me pjöxcüji.

¹⁵⁻¹⁷Bübü cjuarma c'o zopjü yo nte, xipjiji o jña e Cristo, na ngueje me juentsqueji. Anguezeji me neji e Cristo. Xo s'iyazügöji. Päräji Mizhocjimi o 'ñembgue rá zopjü yo nte rá xipjiji o jña e Cristo. Pero бүбү cjuarma c'o ña o jña e Cristo, na ngueje neji c'ü ra xögü na puncjü cjuarma co nuzgö, cja rrü möji co anguezeji. Anguezeji nzhodüji libre ga zopjüji o jña Mizhocjimi yo nte. Pero xöcüji c'o cjuarma. Cjijñiji, 'ma rá ärägö xögü c'o cjuarma ngue c'ua ra ndünt'ü a xütjü anguezeji, xenda ra sufrido ín mü'bügö va a pjörü. ¹⁸Pero dya ra tsja zö neze c'o cjuarma c'o ña o jña e Cristo, zö nugü na ü c'o. Nu c'ü je me ni muvi, ngue c'ü zopjüji yo nte.

Nguec'ua me mäjä ín mü'bügö dya. ¹⁹Sido rá mäjägö, na ngueje rí pärägö texe c'o ts'acü ra mbedye na jo c'o. Rí pärägö ra mbedye na jo na ngueje me in ötcüji Mizhocjimi. Xo pjöxcügö o Espíritu e Jesucristo. ²⁰Nu c'ü je rí negö, rí te'begö cja ín mü'bügö c'ü dya rá sügö. Rí ne sido rá zopjü na zëzhi yo nte, rá xipjiji nu o jña e Cristo c'ua ja nzi rvá cjägö 'ma cja rvá ench'e ín

mü'bügö e Jesucristo. Dya ra tsja zö ra mbötcüji, zö ra 'ñevguegöji libre xe rá mimitjo cja ne xoñijömü; pero c'ü rí negö ngue c'ü ra unü ngüenda yo nte c'ü me na nojo e Cristo. ²¹Rí 'natjogöbe co e Cristo, nguec'ua me rí mäjä xe rí бүбүтjogö cja ne xoñijömü. Pero xenda na jo rá tügö, na ngueje rá ma бүңc'ö co e Cristo. ²²'Ma xe rá mimitjo cja ne xoñijömü, xe sö rá pëpitjo c'ü mi Jmugöji e Jesucristo. Nuc'ua na puncjü c'o ra dyärä o jña e Cristo. Nguec'ua, dya rí pärägö ja ngue c'ü xenda na jo; cjo xenda na jo xe rá mimitjogö cja ne xoñijömü, o cjo ya ra zixqui e Cristo. ²³Bübü 'ma rí mangö na jo rá tügö; бүбү 'ma xo rí mangö na jo xe rá mimitjogö. Nuzgö, nu c'ü rí negö, rá tügö ngue c'ua rá ma бүбүгöbe e Cristo. Ngue c'ü xenda na jo. ²⁴Pero por nu'tsc'eji xenda na jo xe rá mimitjo va cja ne xoñijömü ngue c'ua xe ra sö rá zo'c'üji nu o jña e Cristo. ²⁵Ni jyodü rá zo'c'üji, nguec'ua rí pärägö c'ü xe rá mimitjo, rá ë zo'c'üji na yeje, ngue c'ua xenda rí pärägueji na jo e Cristo, y rí mäjäji rgui 'ñejmeji angueze. ²⁶'Ma rá ë zenguats'üji na yeje, rí mäjceji na puncjü, rí mangueji c'ü me na nojo e Jesucristo na ngueje ya rgui pjongüzü libre cja pjörü.

²⁷Zö rá ëcjö; zö dya rá ëcjö, rí minc'eji na jo c'ua ja nzi ga mama o jña e Cristo. Nguec'ua rá ärägö c'ü rí mamaji c'ü sido in ejmeji e Jesucristo; c'ü 'na ma cjatjo c'ü in cjijñiji; c'ü in cjacjuanaji in zopjüji o jña e Jesucristo yo nte. ²⁸Dya pje rí sū'üji c'o nuc'üji na ü. Nu c'ü ni nuc'üji na ü exi 'ñetse c'ü

ra ndüji. Mizhocjimi, dya ra unüji c'ü ra bübütojji. Pero nu'tsc'eji c'ü rgui zëzhigueji, ri 'ñetse c'ü ya o 'ñempc'eji libre Mizhocjimi. ²⁹Mizhocjimi o dya'c'üji c'ü i dyäräji o jña angueze; nguec'ua i 'ñejmeji e Jesucristo. Mizhocjimi xo o dya'c'üji c'ü in sufridoji na ngueje in ejmeji e Jesucristo. Me na jo nu yo o dya'c'üji Mizhocjimi. ³⁰I jñandgueji o tsjacüji ró sufrido na puncjü, na ngueje rí pëpigö e Jesucristo. Xo in äräji c'ü rí sufridogö dya. Nu'tsc'eji 'ñetscö 'na ma cjatjo c'ü rgá cjangöji na s'ëzhi; rí sëchitjojji.

La humillación y la grandeza de Cristo

2 E Cristo bübü cja in mü'bügueji. Me s'iyats'üji angueze nguec'ua me cja'c'üji rí mäcjeji. O Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji ngue c'ü cja'c'üji rí s'iyaji yo in minteji. Xo cja'c'üji rí juentseji yo in minteji. ²Na ngueje texe yo cja ró xi'ts'ijji, ri 'na ma cjatjo c'ü rí tsjijñiji ngue c'ua rí tsjacüji xenda rá mäcjö. Rí pötqui s'iyaji c'ua ja nzi ga s'iyats'üji e Cristo, ri 'na ma cjatjo in mü'büji. ³Dya rí huinsteji, dya rí jyodügueji ja rgá mbë'ts'ijji na nojo. Nu c'ü rí tsjaji, nu'tsc'eji tsjapüji xenda ni muvi nzi 'na yo nin cjuarmaji que na ngue'tsc'eji. ⁴Dya nguetjo cja in bëpjiji rí jyodü rí pëpjiji. Xo rí jyonnc'eji ja rgui pötü rgui pjös'üji. ⁵C'ua ja nzi va nguijñi e Cristo Jesús, xo rgui tsjijñigüejji c'ua. ⁶C'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi, xo ga cjanu e Cristo Jesús, na ngueje angueze Mizhocjimi. Pero dya o

tsjapütsjë na nojo e Cristo Jesús c'ü dya ro dyätä nu Tata. ⁷Mizhocjimi angueze, pero o ë jmus'ü nza cjatscöji rí nteji. O ëjë o ë dyätä Mizhocjimi c'ü nu Tata. ⁸Mi nte'e e Jesucristo. O ne o tsja texe c'ü mi ne Mizhocjimi c'ü nu Tata; nguec'ua o ne o ndü. Je ngue cja 'na ngronsi o ndü. 'Ma cjó c'o tû cja 'na ngronsi, mamaji c'ü me na s'o c'ü. ⁹E Cristo Jesús o tsja c'ü mi ne Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi o unü o mbëzhi me na nojo a jens'e. Dya cjó bübü c'ü ra mbëzhi nza cja e Cristo Jesús. Angueze manda texe. ¹⁰Na ngueje me na nojo e Jesús, nguec'ua ra ndüñijömüji a jmi angueze texe c'o cãrã a jens'e 'ñe yo cãrã cja ne xoñijömü, 'ñe c'o cãrã a linfiernu. ¹¹Texeji ra nädäji e Jesucristo ngueje c'ü Jmu'u. A cjanu ra 'mãrã c'ü me na nojo Mizhocjimi c'ü nu Tata.

Los cristianos son como luces en el mundo

¹²'Ma mi bünc'ö co nu'tsc'eji i dyätägueji Mizhocjimi; i tsjagueji c'o ne angueze. Nudya rí bünc'ö na jë, pero rí ö'tc'ügöji sido rí dyätägueji Mizhocjimi. E Jesucristo o 'ñempc'eji libre cja c'o na s'o, nguec'ua sido rí tsjacjuanaji, rí süji Mizhocjimi. ¹³Ra sö rí dyätäji Mizhocjimi, na ngueje Mizhocjimi ngue c'ü pëpji cja in mü'bügueji. Ngue angueze cja'c'üji rí ñe rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. Xo pjöxc'üji nguec'ua sö rí tsjaji c'o. ¹⁴Nu'tsc'eji, dya rí pötqui reclamaoji. Dya xo rí pötqui söji o jña. ¹⁵Nguec'ua, dya ra sö cjó pje ra xi'ts'ijji. Ra 'ñetse in ätäji

Mizhocjimi co texe in mü'bügueji. A cjanu ra 'ñetse exi nguettjots'ügueji Mizhocjimi, nu'tsc'ejí o t'its'üji angueze. In cãrãji a nde yo nte yo dya nzhodü na jo. Pero nu'tsc'ejí 'ñetsets'üji a nde anguesji c'ü bübü o jya's'ü Mizhocjimi in mü'bügueji. ¹⁶Nu'tsc'ejí rí zopjügueji yo nte, rí xipjiji ja rgá sô e Cristo ra unü c'ü rguí bübütojoi. Nuc'ua 'ma ra êjê na yeje e Cristo, me rá mã'l'ägöji na ngueje i dyätãji c'ü me ró zo'l'ügöji. ¹⁷Nu'tsc'ejí in ejmeji e Cristo, ya i unügueji in mü'büji, in pëpiji angueze. Zö ra mbötcügöji, pero nuzgö me rí mã'l'ägöji. ¹⁸Nguec'ua a cjanu xo rí mãjãgueji. Rí mãjãgueji co nutscö.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹Ma ra ne e Jesucristo c'ü ngueje ín Jmugöji, rí negö, dya cja ra mezhe c'ü rá täcjö e Timoteo ra êjê c'ua ja in cãrãji. Rá mãcjö 'ma ya rá pãrãgö pje in cjaji. ²⁰Dya cjó bübü co nutscö c'ü ri cjiñi nza cja e Timoteo. Angueze ra jyodü na cjuana ra mböxc'üji. ²¹C'o dyaja cjuarma c'o bübü co nutscö dya, jodütsjêjêji c'o netsjêjêji. Dya pje jodüji c'ü ra mbös'üji c'o dyaja c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo. ²²Nu'tsc'ejí ya in pãrãgueji c'ü na jonte e Timoteo. Nuc'ü, chjëntjovi 'ma ri ngueje ín ch'igö, me o mböxcügö na puncjü ró zopjübe yo nte nu o jña e Cristo. ²³Nuzgö, 'ma rá pãrãgö cjo ra bötcügö cjo ra pjongüzüji libre, rí negö extá täcjö e Timoteo ra êjê c'ua ja in cãrãgueji. ²⁴Ma ra ne e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, dya ra mezhe ra pjongüzüji libre xo rá êcjö c'ua ja in cãrãgueji.

²⁵Rí mangö c'ü xo ni jyodü rá täcjö e cjuarma Epafrodito nu ja in cãrãgueji. Ngueje ín mimbëpjibe. Ngue c'ü rí dyocjöbe c'ü. Mi zopjügöbe o jña e Cristo yo nte. Nguetsjê e Epafrodito nu c'ü i chãjãji c'ü; guec'ua ro ê mböxcü. ²⁶E cjuarma Epafrodito me mbents'ejí in texeji. Angueze me ne ra ma zenguats'üji. Me mbents'ejí na ngueje vi pãrãgueji mi sö'dyê c'ü. ²⁷Na cjuana nda mi cja c'ü e cjuarma. Ya mi ngue ro ndü'ü. Pero Mizhocjimi o juentse angueze. Xo 'ñezgö, me xo o juentscö Mizhocjimi. Ya mi sufrido ín mü'bügö. Pero 'ma ro ndü c'e cjuarma, xenda ro sufrido na puncjü ín mü'bügö 'ma. ²⁸Nguec'ua rí negö extá täjãgö c'ua ja in cãrãgueji; guec'ua 'ma ya rí jñandaji na yeje angueze, me rí mãjãji. Nutscö dya, dya cja me rá cjiñigö 'ma. ²⁹Nu'tsc'ejí rí mãjãgueji rguí tsjocüji in nzumügueji, na ngueje ngue 'naja cjuarma c'ü ejme ín Jmugöji e Jesucristo. Rí respetaogueji texe c'o nza cja angueze. ³⁰Nune cjuarma nu, ya mi ngue ro ndü na ngueje pëpi e Cristo. Nu'tsc'ejí me mi ne ri pjöxcüji. Pero dya söts'ügueji, na ngueje dya mi bünc'ö c'ua ja in cãrãgueji. Nguec'ua e Epafrodito mi cja posible ro tsja texe c'o mi jyongü, zö 'na ro bö't'ü angueze.

La rectitud verdadera

3 Nu'tsc'ejí ín cjuarmats'ügöji, xe bübütjo c'ü xe rá xi'ts'iji. Sido rí mãpãgueji c'ü ín Jmugöji. Nuzgö, dya pje xichazügö c'ü rá opcjö na yeje c'o ya ró xi'tsc'öji. Nuc'o, ni jyodü rá xi'ts'iji na yeje

c'o, ngue c'ua rí mbeñegueji na jo. ²Rí pjötpügueji ngüenda c'o me na s'o ga xöpute. Nuc'o, chjëntjovi dyo'o c'o me na sate. Anguezeji jodü ra cumpletsjëji c'o na jo, pero cjaji c'o na s'o. Mamaji ni jyodü rí meyaji in cuerpoji; 'ma jiyö, dya ra tsja'c'eji Mizhocjimi o t'its'üji 'ma. ³Pero nutscöji na cjuana o t'izüji Mizhocjimi na ngueje ya ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo; nguec'ua rí ma't'üji Mizhocjimi cja ín mü'büji. Rí mamagöji nguetjo e Jesucristo c'ü embgueji libre. Dya rí jodüji rá cumpletsjëji c'o na jo. ⁴Bübü c'o mama ngueje o t'iji Mizhocjimi na ngueje pje pjëzhiji cja yo nte a Israel. Nutscö xenda pjëtsi que na ngueje texe anguesji. ⁵Nutscö je rí menzumügö a Israel. O mboxbëchezügö e Benjamín. 'Ma ya vi cjogü c'o ocho pa 'ma ya vi jmuxcügö, nuc'ua o meyzüji ín cuerpogö c'ua ja nzi ga cja yo ín menzumüjme a Israel. Rí ñagö c'e jña hebreo. Xo mi ña hebreo mi tatagö 'ñe mi mamágö. Nuzgö ró c jagö c'o mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Ró c jagö c'ua ja nzi ga cja c'o fariseo na ngueje xo rí fariseogö. ⁶Me mi süpügö c'o ín leygöjme, y mi negö texeji nde ro züpüji c'o. Nguec'ua me mi c japü ra sufrido c'o vi 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Mi jodü ja rva chjotüji. Nuzgö mi ätagö c'o mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, nguec'ua dya cjó mi sö ro huënzhuí. ⁷Texe yo, ró mangö c'ü me ni muvi yo. Pero ya rí pärägö na jo c'ü dya pje ni muvi yo, mi c'axcöji yo, ngue c'ua dya ro jocüzü

ín mü'bügö. Nu c'ü ni muvizügö ngue c'ü bübü e Jesucristo cja ín mü'bügö dya. ^{8,9}Rí pärägö na jo c'ü pje mi pjëtsigö, dya pje ni muvi; ne ri ngue c'ü pje xe ra mbëtsi c'ü rguí muvi. Nu c'ü ni muvi ngue c'ü rí pärägö e Jesucristo c'ü ngueje ín Jmugö. Nu c'o rí c japügö me ni muvi, nudya ya rí c japütjogö ngue cañabü. Nuzgö ró jëzi texe c'o, ngue c'ua ro 'natjobe co e Cristo. Zö ró c jagö c'o mama cja o ley e Moisés, dya ngue a cjanu o jozü a jmi Mizhocjimi. O jocüzügö Mizhocjimi 'ma ró ench'e ín mü'bügö e Jesucristo. Mizhocjimi ra jocü texe c'o ra 'ñejme e Jesucristo. ¹⁰Rí negö rá pärägö texe c'ua ja ga cja e Cristo. Mizhocjimi me na zëzhi. O tsjapü o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndü. O te'e ngue c'ua ra dyacüji c'ü rá bübütojji. Nguec'ua rí negö dadyo rga mimigö dya. O sufrido e Jesucristo; nguec'ua nuzgö, rí ne rá ätagö c'ü, zö xo rá sufridogö. Dya cja xo rí negö ra mandazü yo nzhubü, na ngueje o ndü e Jesucristo va ngötcüji ín nzhubüji. ¹¹A cjanu, nuc'ua 'ma rá tügö, ra tsjacü Mizhocjimi rá tetcjö nu pa'a 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo.

La lucha para llegar a la meta

¹²Nuzgö dya be exi nguetjozügö e Cristo, texe c'ua ja ga cja angueze. Pero nutscö rí c jacjuanagö ngue c'ua exti nguetjozügö angueze, na ngueje ngue c'ü vi 'ñevgue libre. ¹³Nu'tsc'eji mi cjuarmats'ügöji; rí pärägö c'ü dya be exi nguetjozügö e Cristo, texe c'ua ja ga cja angueze. Pero dya cja rí c jijnigö c'ua ja nzi rí c jagö. Nuzgö c'ü rí c jagö, rí

cjacjuanagö, sido rá tjünt'ü a xütjü e Cristo; ngue c'ua exti nguetjozügö c'ua ja nzi ga cja angueze. ¹⁴Nu c'ü rí c jagö rí chjëntcjöbe nza cja 'naja nte c'ü me cja carrea. Nu c'e nte c'ü, ne ra ndöjö c'ü ra ch'unü. A cjanu, nuzgö rí cjacjuanagö, rí tjünt'ügö a xütjü e Jesucristo; ngue c'ua rá tøjö c'ü ra unü Mizhocjimi. Mizhocjimi ra dyacü rá sät'a a jens'e nu ja bübü angueze; ra dyacü c'ü exti nguetjozügö e Jesucristo.

¹⁵Ma in cjiñigueji c'ü ya exi nguetjots'ügueji e Jesucristo, ni jyodü rí mbeñegueji c'ü xe bē'ts'iji. Mizhocjimi ra jí'ts'iji c'ü ni jyodü xe rí tsjacjuanagueji sido rí chjünt'üji a xütjü e Jesucristo. ¹⁶Nu 'ma rí pāragöji c'ua ja ga cja e Jesucristo, ni jyodü rá c jagöji c'ua ja nzi ga ne angueze. Dya rá yembeñegöji.

¹⁷Nu'tsc'eji ín cjuarmats'ügöji, rí tsjaji c'ua ja nzi rgá c jagö. Nu'tsc'eji rí unüji ngüenda nu c'o nzhodü c'ua ja nzi rgá nzhodügö. ¹⁸Cārā na puncjü c'o dya nzhodü a cjanu. Ya na puncjü rgá xi'ts'iji, nudya rí huè'è dya, rgá xi'ts'iji; dya cjaji c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo. Nza cja c'ü me nuji na ü e Jesucristo c'ü o ndü cja ngronsi. ¹⁹Nu c'ü je ra tsjapüji yo, ngue c'ü ra ndüji; je ra möji a linfiernu. Anguezeji cjatsjēji c'o netsjēji; dya cjaji c'o ne Mizhocjimi. Cjaji c'o na s'o c'o ex 'na tsejetjo, pero me mǎpǎji c'o. C'o cja'a yo nte cja ne xoñijö mü ngue c'o me jodü ra tsjaji c'o. ²⁰Pero nutscöji je rí menzumüji a jens'e. Nutscöji rí ten'c'öji je rguí 'ñeje nu, nu c'ü o 'ñevgueji libre. Ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ²¹Angueze ra pötcüji ín cuerpoji nu tsjaja cja ne

xoñijö mü. Nuc'ua c'ü ín cuerpoji ya exti nguetjo o cuerpo angueze c'ua ja nzi ga cja ndeze o te, o ma a jens'e. Ra pötcügöji ín cuerpoji na ngueje na zēzhi angueze. Nde manda texe.

Alégreñse siempre en el Señor

4 Nu'tsc'eji ín cjuarmats'ügöji, me rí s'iyats'üji. Me rí negö rá ma nuc'üji. Me rí má'c'ägöji na ngueje i dyätäji o jña Mizhocjimi c'ü ró zo'c'üji. Exi 'ñetse ró pēpcö na jo Mizhocjimi rvá zo'c'üji. Nuzgö rí ö'tc'üji, dya ra tögüts'üji, sido rí dyätäji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. Rí xi'ts'iji yo, na ngueje me rí s'iyats'ügöji.

²Nudya bübü 'na jña c'ü rá xipjivi yo hermana, e Evodia 'ñeje e Síntique. Nu'tsc'levi ni jyodü ri 'na ma cjatjo rgui tsjiñivi na ngueje in ejmevi e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ³Xo 'ñetse'e mi cjuarmats'ügö, 'ma rí zopjügö nu o jña e Cristo yo nte, dya tögü in mü'bügue gui pjöxcü. Rí ö'tc'ügö rí zopjü nza yeje c'o hermana ngue c'ua ri 'na ma cjatjo rgá nguiñivi. Rí zopjüvi na ngueje nza yeje c'o hermana o mböxcügö 'ma rí zopjügö nu o jña e Cristo yo nte. Xo o mböxcü e Clemente 'ñe c'o dyaja. Texe c'o, o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo; nguec'ua o tjü'ü anguesji je t'opjü cja c'e libro c'ü quis'i o tjü c'o ra bübütjo.

⁴Nu'tsc'eji, dya ra tögü in mü'bügueji rgui mǎjǎji, na ngueje in ejmeji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. Nuzgö rá yepcö rá xi'ts'iji, rí mǎjǎgueji. ⁵Zö cjó pje ra tsja'c'üji, pero rí pēsp'iji paciencia. Nuc'ua ra mbārā yo nte c'ü me na jopü

in mü'bügueji. Rí tsjaji a cjanu na ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji ya ngue ra ëjë.

⁶Dya pje rí tsjijñigüejí. Rí xipjigüejí Mizhocjimi texe c'o ni jyonc'üji. Rí dyötügüejí angueze. Rí unüji na pöjö. ⁷Nuc'ua Mizhocjimi ra tsja'c'üji ra söya in mü'bügüejí c'ü dya pje rí tsjijñiji, na ngue in 'natjoji co e Jesucristo. Me na nojo Mizhocjimi. Dya cjó sö ra mbärä ja ga tsjacüji rá mäjäji cja ín mü'büji.

Piensen en lo que es bueno

⁸Xe bübüjtjo c'ü xe rá xi'ts'iji cjuarma. Rí unüji ngüenda texe c'o na cjuana, 'ñe texe c'o ni jyodü rá respetaoji. Rí unüji ngüenda texe c'o na jo, 'ñe c'o dya pje bübü c'ü na s'o. Rí unüji ngüenda texe c'o me na zö, 'ñe texe c'o me na jo rgá äräji. Nguejyo je rí tsjijñiji yo.

⁹Rí tsjagueji c'o ró jí'tsc'öji. Ya in pârägüejí xo ngue c'o rí cjägö c'o. Nuc'ua ra bübü Mizhocjimi cja in mü'bügüejí c'ü cja'c'üji rí mäjäji cja in mü'büji.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

¹⁰E Jesucristo c'ü ín Jmugöji me cjacügö rá mäjçö na ngueje ya na yeje c'ü i mbenzegöji i pjöxcüji. Dya pje rí mangö c'ü ya vi jyombeñezüji. Pero dya pje mi tö'tügüejí ja rvi pjöxcüji. ¹¹Dya rí mangö c'ü pje ni jyongü; na ngueje ya rí pârägö ja rga mäjägö 'ma pje rí pè'sc'ö, y 'ma dya pje rí pè'sc'ö. ¹²Nuzgö ró nugö 'ma rí jün pje rá si; ya xo ró nugö 'ma dya rí jün. Zö rí sant'agö, zö rí nijmigö, zö ri ojtjo, zö ri bübü texe; pero nutscö rí pârägö ja rga mäjägö rga mimigö. ¹³Nuzgö sö rá cjägö texe na

ngueje e Jesucristo cjacü rá zëzhi.

¹⁴Zö mi zëzhigö, pero i tsjagueji na jo c'ü i pjöxcüji c'ü pje mi jyongü.

¹⁵Nu'tsc'ejí cjuarma in cäräji a Filipos; in mbeñeji 'ma ró pedyegö cja c'e estado de Macedonia. Nu'tsc'ejí cja vi 'ñejmeji o jña e Jesucristo. Pero i penqueji o ofrenda 'ma. In pâräji nguextjots'üji i pjöxcüji a cjanu. I tsjagueji na ngueje me i gradecidogüejí yo jña yo ró zo'c'ügöji. Nu c'o cjuarma cja c'o dyaja jñiñi, dya cjó o mbenque o ofrenda 'ma. ¹⁶Ma xe mi bünc'ö a Tesalónica yengüi pjöxcüji. I penquegöji o ofrenda. ¹⁷Nuzgö, dya ngue c'ü me rí negö pje rí dyacüji. Nu c'ü je rí negö, rí tsjagueji c'ü ne Mizhocjimi. Nguec'ua xenda ra nintsjimits'üji 'ma angueze. ¹⁸Ya rí pè'sc'ö dya texe c'o ni jyongö. Na cjuana poncjütjo. Nuzgö rí mäjçö na ngueje ya o dyacu e Epafrodito nu c'o merio c'o i penqueji. Me xo mäjä Mizhocjimi na ngueje chjëntjovi c'ü rí unüji angueze nu c'o merio c'o i dyacüji. ¹⁹Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e xo ra dya'c'üji texe c'o bë'ts'iji na ngueje texe ngueje o tsjaja angueze. Ra dya'c'üji na ngueje rí 'natjoji co e Jesucristo. ²⁰Mizhocjimi c'ü ín Tatagöji me na nojo. Dya ra nguarü rá mamaji c'ü me na nojo angueze. Je rga cjanu, amén.

Saludos finales

²¹Xipjiji ra mbörü Cjimi texe c'o ya 'ñenche o mü'bü e Jesucristo. Nu yo cjuarma yo rí bünc'öjme bö'tc'ütjoji Cjimi. ²²Yo cjuarma yo cärä cja o ngümü e César c'ü manda, bö'tc'üji Cjimi. Xo 'ñe texe yo cjuarma yo cärä va.

²³E Jesucristo c'ü ín Jmugöji ra nuc'üji na jo, in texeji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS COLOSENSES

Pablo escribe a la iglesia de Colosas

1 Nutscö e Pablo, rí apóstolegö cja e Jesucristo; na ngueje o ne a cjanu Mizhocjimi. Rí opjügö ne carta rá pen'c'ejí. E Timoteo c'ü ín cjuarmagöji xo va bö'tc'ügueji Cjimi. ²Rí pen'c'ejí ne carta, nu'tsc'ejí ín menzumüji a Colosas. Nu'tsc'ejí o ntetsc'ejí Mizhocjimi. Sido ín ejmegueji e Jesucristo. Mizhocjimi c'ü ín Tatagöji ra nu'cüji na jo, y ra tsja'c'ü ra söya in mü'bügueji c'ü.

La oración de Pablo por los creyentes

³Ma rí ö'tc'ügöbe Mizhocjimi, rí unübe na pöjö Mizhocjimi c'ü nu Tata e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ⁴Na ngueje ró äragöbe mamaji c'ü ín ejmegueji e Jesucristo. Me xo ín s'iyagueji texe yo dyaja o nte Mizhocjimi. ⁵Xo ín te'begueji Mizhocjimi ra dya'c'üji c'ü 'natjo c'ua rí bübüji a jens'e co angueze. Ngue c'ü o mama nu c'o o xi'ts'iji o jña e Jesucristo. Na cjuana o jña angueze. ⁶Ya o zo'c'ügueji o jña e Cristo. Nguec'ua vi 'ñench'e in mü'büji angueze, y ya dadyo gui mimiji. Xo zopjüji c'o dyaja nte cja ne xoñijö mü. Nguec'ua xo ejmeji o

jña e Jesucristo; y ya xo dadyo ga mimiji dya. 'Ma í dyärägueji o jña e Jesucristo, nuc'ua ya í pärägueji me na cjuana me nugüji na jo Mizhocjimi. ⁷Ngue e Epafras c'ü rí s'iyaji c'ü o zo'c'ügueji o jña e Jesucristo. Rí mimbëpjiime e Epafras cja e Jesucristo. Nuc'ü, pëpi na jo e Jesucristo c'ü. C'ü ro ëcjö ro ë zenguats'üji, o pätcägö e Epafras o ëjë. ⁸Angueze o xitsibe c'ü ín pötqui s'iyaji yo cjuarma na ngueje o Espíritu Mizhocjimi bübü cja in mü'bügueji.

⁹Nguec'ua ndeze c'e pa 'ma ró pärägöjme c'ü ín ejmeji e Jesucristo, dya rí söyajme rgá ö'tc'üjme Mizhocjimi. Rí ötüjme Mizhocjimi ra tsja'c'üji rí pärägueji na jo c'ü ne angueze rí tsjaji. Xo ra tsja'c'üji rí pärägueji c'ü mbeñe Mizhocjimi. Ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'bügueji c'ü ra tsja'c'üji rí pärägueji yo. ¹⁰Rí ötüjme Mizhocjimi c'ü rí nzhodügueji na jo c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. A cjanu ra mä'c'äji angueze. A cjanu rí tsjaji c'o na jo; y xenda rí pärägueji angueze. ¹¹Rí ötüjme Mizhocjimi ra dya'c'üji rí zëzhiji na ngueje

Mizhocjimi me na zëzhi. Ngue c'ua zö pje c'o rí sufridoji, pero rí mächjeji, dya ra tögü in mü'büji. ¹²Nuzgøjme rí ötümje Mizhocjimi c'ü in Tataji c'ü sido rí unügeje na pöj angueze. Na ngueje o jocüts'ü in mü'bügeje. O tsja'c'üji o t'its'üji angueze. Nguec'ua in nzhodügeje cja e jya's'ü; y 'na nu pa rí tsäräji a jens'e cja Mizhocjimi co texe c'o o t'i Mizhocjimi. ¹³Mizhocjimi o 'ñembgeje libre, ngue c'ua dya cja mandazüji e Satanás c'ü cjavü ra bëxömü cja o mü'bü yo nte. O tsjacüji Mizhocjimi o t'izüji, nguec'ua c'ü mandazüji dya, ngue e Jesucristo c'ü o T'i. Mizhocjimi me s'ia c'ü nu T'i. ¹⁴E Jesucristo o ngötcüji in nzhubüji, nguec'ua va perdonaozüji Mizhocjimi.

**La paz con Dios por medio
de la muerte de Cristo**

¹⁵Mizhocjimi, dya cjó janda. Pero rí unüji ngüenda ja ga cja, na ngueje texe c'ua ja ga cja angueze je xo ga cjavon e Jesucristo c'ü ya exmi bübüvi Mizhocjimi 'ma dya be mi t'ät'a e jens'e 'ñe ne xoñijömü. ¹⁶E Jesucristo o dyät'a e jens'e 'ñeje ne xoñijömü c'ua ja nzi ma mbeñe Mizhocjimi. O dyät'a yo rí jandaji 'ñe c'o dya rí jandaji. O dyät'a c'o anxe c'o ätä angueze; 'ñe c'o dya cja ätä angueze. O dyät'a texe, ngue c'ua ra dyätäji angueze, y ngue c'ua ra zädä texe c'o o mbeñe angueze ra tsja'a. ¹⁷Ya exmi bübü e Jesucristo 'ma dya pje be mi t'ät'a. Yo o dyät'a angueze, xe bübüttö yo, na ngueje ngue angueze c'ü pjörü yo. ¹⁸E Jesucristo ngueje in ñigöji nutscöji rí ejmeji angueze;

nutscöji ngue o cuerpozüji angueze. E Jesucristo o te'e na yeje 'ma ya vi ndü. Ngue c'ü ot'ü o te'e c'ü dya cja ra ndü. Nguec'ua unü c'ü rguí bübüttö c'o ejme angueze. Nguec'ua ngueje angueze c'ü manda texe.

¹⁹Texe c'ua ja ga cja Mizhocjimi, je xo ga cjavon e Cristo. Je va ne a cjanu Mizhocjimi. ²⁰Mizhocjimi o ndjä e Jesucristo cja ne xoñijömü ngue c'ua o 'ñe pjödü o cji cja ngronsi. A cjanu e Jesucristo o jocü texe c'ü vi s'odü a jens'e 'ñe cja ne xoñijömü, ngue c'ua texe yo nte ra sö ra nzhogüji cja Mizhocjimi.

²¹Nu'tsc'eji, dya mi pärägueji Mizhocjimi. Me mi nugeje na ü Mizhocjimi. Me mi cjavueji c'o na s'o. Pero nudya, ya tsja Mizhocjimi ngue c'ua dya cja in nuji na ü dya c'ü. ²²O ndjä e Jesucristo o ëjë nza cjavgöji rí nteji. O ndü va ngötcüji in nzhubügöji; ngue c'ua dya cja in nugeje na ü dya Mizhocjimi. Nudya, a jmi Mizhocjimi ya 'nin'tsc'eji in mü'büji, dya cja bübüts'üji c'o na s'o. Y dya cjó sö pje ra xi'ts'iji. ²³Pero ni jyödü sido rí 'ñejmeje e Jesucristo. Sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi, dya rí chjench'egueji. Sido rí che'begueji c'ü ra dya'c'üji e Jesucristo c'ü rí mimiji co Mizhocjimi a jens'e. Nu yo jña'a yo, ya i dyärägueji yo. Ya xo o dyäräji texe cja yo jña'ni. Nutscö e Pablo, rí zopjügö yo nte rí xipjiji yo jña'a yo.

Pablo encargado de servir a la iglesia

²⁴Rí mächö dya, nu c'ü me rrä sufridogö na ngueje rí zo'c'ügöji o jña Mizhocjimi. E Jesucristo o sufrido ngue c'ua ro ngärä c'o

ejme angueze. Nuc'o, ngueje o cuerpo angueze. Nguec'ua rrã sufridogö, y xe rá sufridogö ngue c'ua xenda na puncjü nte ra dyärã o jña Mizhocjimi. ²⁵Mizhocjimi o ñembguegö rá c jagö mbörü cja yo ejme angueze. Nguec'ua rrã zo'c'ügöji dya, yo o jña Mizhocjimi; nguec'ua sö rá pärãgueji na jo, ja cja c'ü mama Mizhocjimi. ²⁶C'e jña c'ü mama Mizhocjimi, dya mi pärãji ndeze 'ma o mbürü o ngärãji. Pero nudya, yo ejme e Jesucristo, Mizhocjimi c japiji ra mbärãji c'e jña c'ü dya mi pärãji. ²⁷Nutscöji rá ejmeji Mizhocjimi, Mizhocjimi ne'e c'ü rá pärãji c'e jña c'ü dya mi 'mãrã mi jinguã. Me na zö c'e jña; mama c'e jña c'ü nu'tsc'ejji, dya in menzumüji a Israel, xo ñetsc'ejji bübü e Jesucristo cja in mü'bügueji, nguec'ua in pärãgueji 'na nu pa rá bübüji co angueze a jens'e, y exti nguetjots'üji angueze.

²⁸Ngueje e Jesucristo c'ü rá nãnc'öjme 'ma rá zopjüjme yo nte. Rí xipjigöjme texe yo nte c'o rá chjögöjme c'ü ni jyodü ra ñejmeji e Jesucristo. Rí xipjigöjme ra jyéziji c'o na s'o. Rí xipjigöjme texe c'ua ja ga dyacüjme pjeñe Mizhocjimi, ngue c'ua sido ra ñejmeji e Jesucristo. Ngue c'ua a cjanu ra nzhodüji c'ua ja nzi ga ne angueze na ngueje angueze ri bübü cja o mü'büji. ²⁹Ngue c'ü rá pëpji na zëzhi texe yo pa, dya pje rá söyagö rgá xipji yo nte c'ua ja ga cja e Jesucristo. Me na zëzhi e Jesucristo c'ü dacü rá zëzhigö ngue c'ua rá c jagö o bëpji angueze.

2 Rí ne rá pärãgueji c'ü me rí mbents'ejji; me rí ö'tc'ügöji

Cjimi, nu'tsc'ejji in cãrãji a Colosas. Me xo rá ötpü Cjimi c'o cãrã a Laodicea; xo ñe texets'üji cjuarma, dya rá chjögöji. ²Me rá ötügö Mizhocjimi c'ü ra zëzhi in mü'bügueji; c'ü rá pötqui s'iyaji ngue c'ua ri 'natjo in mü'bügueji. Me rá ötügö Mizhocjimi c'ü rá tendiogueji na jo ja ga cja c'e jña c'ü mama Mizhocjimi ja ga cja e Jesucristo. C'e jña, dya mi pärãji mi jinguã. ³Na ngueje nguextjo e Jesucristo c'ü pärã texe c'ü mbeñe Mizhocjimi. Nu c'ü mbeñe Mizhocjimi ngue c'ü me na zö'ö c'ü. Nu 'ma bübü e Jesucristo cja in mü'bügöji; ngue 'ma rá pärãgöji ja ga cja Mizhocjimi 'ma. ⁴Nujyo rá mamagö yo, ngue c'ua dya cjó ra dyon'c'üji. Na ngueje bübü c'o me pärã o jña ja ga dyonpü yo nu minteji. ⁵Nuzgö, zö dya rá bünc'ö nu ja in cãrãgueji, pero rá mbents'ejji cja in mü'bügö. Me rá mëjãgö c'ü in nzhodügueji na jo; na cjuana in ejmegueji e Cristo.

⁶Ya i ñench'egueji in mü'büji e Jesucristo. Angueze ngue c'ü in Jmugueji dya c'ü. Nguec'ua sido rí ñejmegueji angueze, na ngueje in 'natjoji co angueze dya. ⁷Ni jyodü xenda rá pärãgueji e Jesucristo. Nuc'ü, bübü cja in mü'bügueji c'ü. Rí zëzhigueji rgui ñejmeji angueze, c'ua ja ya nzi va xö'c'üji. Y me rá unügueji na pöjö Mizhocjimi.

La nueva vida en Cristo

⁸Bübü o xöpüte c'o va ã on'c'üji. Mamaji me pärãji, pero dya pje ni muvi c'ü xi'ts'ijji na ngue dya mamaji c'ua ja ga cja e Jesucristo. Nu c'ü xi'ts'ijji, ngueje o tjürü yo

nte; c'ua ja nzi ga nguiññiji cja ne xoñijōmū. Nguec'ua rí xi'tsc'ōji rí pjōtpūgueji ngüenda c'ü dya rí jyëziji ra dyon'c'üji.

⁹E Jesucristo ngue Mizhocjimi. Texe c'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi, je xo ga cjatjonu e Jesucristo.

¹⁰Texe c'o ni jyodüts'üji, ra dya'c'üji Mizhocjimi, na ngueje ya in 'natjoji co e Jesucristo. Ngueje angueze c'ü je manda texe c'o pje nde pjëzhi, c'o pje nde manda, zō ri ngue a jens'e, zō ri ngue cja ne xoñijōmū. ¹¹Nu c'o na s'o ga xōpūte, mamaji c'ü ni jyodü ra circuncidaots'üji ngue c'ua rrā jots'üji a jmi Mizhocjimi. Pero, dya je a cjanu. Na ngueje e Jesucristo o ndin'tsc'iji in mü'büji. Nguec'ua ya na jots'üji dya a jmi Mizhocjimi. ¹²Nu c'ü vi jigueji ne ra mama ya i 'natjoji co e Jesucristo 'ma o ndü, 'ñe 'ma o t'ōgü. A cjanu xo i 'natjoji co angueze 'ma o te'le. Nudya ya dadyo in mü'büji dya. Na ngueje in ejmeji Mizhocjimi c'ü me na zëzhi c'ü o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü. ¹³Na ngue c'o na s'o c'o mi cjagueji, chjëntjui c'ü ya rvi chügueji. Mi cjagueji c'ua ja nzi mi netsjëji. Pero 'ma ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo, o perdonaozüji Mizhocjimi texe c'o ín nzhubügöji, o tsjacüji rá bübütojji. Na ngueje o te'le e Jesucristo 'ma ya vi ndü, y bübütjo dya. ¹⁴Dya rmí cjagöji c'ua ja nzi ga mama cja o ley Mizhocjimi; nguec'ua rmí tügöji ín nzhubüji c'o ro ma cjōt'üji. Pero e Jesucristo, o ndät'äji cja ngronsi. A cjanu o ndü va ngōtcüji ín nzhubügöji. Nguec'ua nudya, dya cja mandazüji c'ü o ley Mizhocjimi. ¹⁵Mi ätägöji c'ü dya jo 'ñe c'o

o mbëpji, nguec'ua rvá tunc'ō ín nzhubüji. Pero 'ma o ndü cja ngronsi e Jesucristo, o ngōtcügöji texe ín nzhubügöji c'ü. A cjanu e Jesucristo o jizhi c'ü xenda na zëzhi angueze que na ngueje e Satanás c'ü dya jo; o jizhi c'ü nguetsjë angueze c'ü manda texe.

Busquen las cosas que son del cielo

¹⁶C'o na s'o ga xōpūte so'pc'üji c'o. Mamaji c'ü bübü o ts'ingue c'o dya sō rí sagueji, y bübü c'o dya sō rí sigueji. Xo mamaji c'ü ni jyodü rí sūpūgueji yo mbaxua, zō ri ngue c'o cjaji chjümü o zā'mā o tsj'ëma. Dya rí jyëziji ra zo'pc'üji a cjanu. ¹⁷C'o ley c'o mama anguezeji rí tsjaji, ngue c'ü rví unü ngüenda c'o ín mboxtitajme c'ü ro ëjë e Cristo. Ya ëjë dya c'ü, nguec'ua dya cja mandazüji c'o ley. ¹⁸Dya rí 'ñejmeji 'ma cjó c'o ra xi'ts'iji Mizhocjimi dya ra recibidots'üji, nu'tsc'eji in ench'eji in mü'büji e Jesucristo. Cārā c'o xōpü c'ü dya cjuana. Mamaji c'ü dya sō rí chëzhiji a jmi Mizhocjimi na ngueje in ntetjoji. Mamaji ni jyodü rí ma't'üji c'o anxe c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. Me cja püji na nojo na ngueje dya bübü Mizhocjimi co anguezeji. Mamaji c'ü xenda pārajī na ngueje pje c'o cjinch'iji. ¹⁹C'o xōpūte, dya cja püji ngüenda e Jesucristo c'ü me na nojo. E Jesucristo ngueje ín ñigöji. Texe c'o ejme angueze, angueze cja püji ra nocüji cja o dyë c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, na ngueje 'natjoji co e Jesucristo.

²⁰I 'natjogueji co e Jesucristo 'ma o ndü. Ngueje angueze o 'ñempc'eji libre, nguec'ua, dya cja

mandats'ügueji dya c'o ley. ¿Jenga in cjatjogueji nza cja yo nte yo dya pje ejme e Jesucristo? ¿Jenga in ätägueji c'o xi'ts'liji c'o xöpüte? ²¹ Anguesji xi'ts'liji c'ü pje nde ma jñönü na jo rí siji, 'ñe c'ü dya jo rí sigueji. Mamaji c'ü bübü c'o dya jo rí chjörüji. ²² Texe c'o xi'tsc'ejji ngue c'o cjiññitsjé yo nte yo. Zö rí siji, o dya rí siji, nuc'o, dya ngue c'o ra jocüts'ü in mü'bügueji. Nuc'o, ra tjeze c'o. ²³ C'o nte c'o tjünt'ü a xütjü c'o xöpüte mamaji, dya sö ra chëzhiji cja jmi Mizhocjimi; mamaji ni jyodü ra cumpleji c'ü mamatsjéji anguesji na jo ra tsjaji. Mamaji ni jyodü ra huanta o cuerpoji; 'ma jiyö, dya ra recibido Mizhocjimi anguezeji. C'ü ni huantaji a cjanu, nza cja c'ü na jo cjaji. Pero dya pjös'üji ra jyéziji c'o na s'o c'o cjiññi o mü'büji. Na ngue sido cjaji c'o netsjéji.

3 Nu'tsc'ejji i 'natjoji co e Cristo 'ma o te'e, 'ñe 'ma o ma manda cja o jodyë Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Nguec'ua jyodügueji dya, co texe in mü'büji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo. ² Rí tsjiññigueji ja ga cja Mizhocjimi c'ü je bübü a jens'e. Dya me rí jyodügueji yo bübü cja ne xoñijö mü. ³ Na ngueje nu'tsc'ejji i 'natjogueji co e Jesucristo 'ma o ndü. Nguec'ua xo in 'natjoji co Mizhocjimi c'ü nu Tata, zö dya tjanda. ⁴ Pero 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo; c'ua ja rga jandaji angueze, je xo rgá jñandgagöji a cjanu. Rí bübütgogöji na ngueje e Cristo bübü cja in mü'bügöji.

La vida antigua y la vida nueva

⁵ Nu'tsc'ejji i 'natjoji co e Cristo 'ma o ndü; nguec'ua dya rí tsjaji

c'o cjaji cja ne xoñijö mü. Nu'tsc'ejji in bëzoji, dya rí tsäjägueji ndixü; xo 'ñetsc'ejji in ndixüji, dya xo rí tsäjägueji bëzo. Y 'ma dya be in 'ñeji nin su, dya cjó rí tsjaji c'o na s'o. Dya rí tsjiññigueji c'o me na s'o. Dya xo rí tsjagueji c'o me na s'o. Dya xo rí ñegueji c'o pës'i c'ü 'naja in dyoji. 'Ma rí ñegueji c'o pës'i c'ü 'naja, rí pës'c'ejji in s'ocügueji 'ma, chjëntjovi 'ma ri ma't'üji o ts'lita. ⁶ Ngue c'o nte c'o dya ätä Mizhocjimi c'o cja a cjanu. Mizhocjimi ra tsjapü ra ma sufridoji, na ngue yo me na s'o yo cjaji. ⁷ Xo nzitjots'ügueji xo mi cjagueji c'o na s'o, dya mi ätägueji Mizhocjimi. ⁸ Nudya ni jyodü rí jyéziji texe yo. Dya rí tsjaji cuë. Rí jyombeñeji 'ma cjó pje ra tsja c'üji. Dya xo rí tsjiññiji c'ü cjó rí tsjapügueji c'ü na s'o. Dya xo rí santegueji. Dya ra mbedye c'o na s'o jña cja in tegueji. ⁹ Dya rí pötqui pezhgueji bëchjine. Nu'tsc'ejji c'ua ja nzi ma cjats'üji, dya cja cjatsc'ejji dya nu. Na ngueje i jyëzgueji c'o na s'o. ¹⁰ Nu'tsc'ejji ya dadyo in mü'bügueji dya. Ya ni ma ra jñusc'ügueji dya e Jesucristo c'ü bübü cja in mü'bügueji. Ngue angueze c'ü cja c'üji xenda rí pärägueji ja ga cja Mizhocjimi. ¹¹ 'Ma rí ejmegöji e Jesucristo, dya ra tsja zö rí menzumügöji a Israel, o zö dya rí menzumüji nu. Dya xo ra tsja, zö rí cjagöji c'o tjürü c'o cja yo menzumü a Israel, zö dya rí cjagöji c'o. Dya xo ra tsja zö rí pjëchiji rá xörüji, zö dya rí pjëchöji. Dya xo ra tsja zö rí mbëpcjöji, o dya rí mbëpcjöji. C'ü ni muvi, ngueje e Jesucristo c'ü ya je bübü cja in mü'bügöji rí texeji 'ñe mandazüji.

¹²Mizhocjimi me s'iyats'üji. O juan'c'üji rí tsjagueji o ntets'üji angueze. Nguец'ua xo rí juentseji yo nte. Rí tsjagueji na jonte. Nu'tsc'eji, dya rí tsjatsjégueji c'ü me na nots'üji. Tsjapüji c'ü xenda na jonte c'o dyaja que na ngue'tsc'eji. Dya rí nzhopcüji c'ü cja'c'üji c'ü na s'o yo nin minteji. ¹³Rí pötqui pësp'iji paciencia. Rí pötqui perdonaogueji 'ma cjó pje ra tsja'c'üji. Nu'tsc'eji o perdonaots'ügueji e Jesucristo. Nguец'ua xo rí perdonaogueji c'o in dyoji. ¹⁴Texe yo rrã xi'ts'iji, ni muvi yo. Pero c'ü xenda ni muvi ngue c'ü me rí pötqui s'iyaji. A cjanu rí tsjaji texe c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹⁵Rí pötqui ñegueji na ngueje Mizhocjimi ya o zon'c'üji c'ü rí 'natjoji co e Jesucristo. Y rí unügueji na pöjô Mizhocjimi.

¹⁶Me na zö o jña e Cristo; jyëzi ra zi'ch'i cja in mü'bügueji. Jyodüji rí pãrãgueji ja ga cja Mizhocjimi. A cjanu rí pötqui xöpügueji ja cja o jña e Cristo. Rí chöpügueji o salmo Mizhocjimi, 'ñe o himno. Rí unüji na pöjô Mizhocjimi co texe in mü'büji. ¹⁷Texe c'o rí mamagueji, rí mamaji na ngueje o ntets'üji e Jesucristo. Texe c'o rí tsjagueji, rí tsjaji na ngueje o ntets'ügueji e Jesucristo. Xo rí unügueji na pöjô Mizhocjimi c'ü in Tatagöji, na ngueje c'o o tsja e Jesucristo.

Deberes sociales del cristiano

¹⁸Nu'tsc'eji in ndixügueji 'ma ya in chjüntüji, rí dyätäji nin xïraji c'ua ja ga ne'e e Jesucristo c'ü ngueje in Jmugöji. ¹⁹Nu'tsc'eji in bëzoji 'ma ya in chjüntüji xo rí s'iyagueji c'o in suji. Dya na s'o rgui huënch'iji.

²⁰Nu'tsc'eji in t'l'iji, rí dyätqueji nin tataji texe c'ü ra mandats'üji; na ngueje je a cjanu ga ne'e e Jesucristo c'ü ngueje in Jmugöji. ²¹Nu'tsc'eji in tataji, rí zopjüji na jo yo in ch'igüejji, dya rí huënch'iji na zëzhi. 'Ma jiyö, 'na ra sjëyaji, y ra tögü o mü'büji. ²²Nu'tsc'eji in mbëpjigüejji, tsjagueji texe c'o ra mandats'üji nu c'o rí pëpiji cja ne xoñijömü. Dya nguextjo 'ma ra jñantc'aji anguezeji, para ra mamaji c'ua c'ü na jo c'ü in cjagueji. Rí pëpjiji co texe in mü'büji na ngueje in süji Mizhocjimi. ²³Texe c'o rí tsjagueji, tsjaji co texe in mü'büji. Dya nguextjo yo nte yo in pëpiji; xo 'ñe e Jesucristo c'ü ngueje in Jmugöji, xo in pëpiji. ²⁴In pãrãgueji e Jesucristo c'ü in Jmugöji ra dya'c'üji nu c'ü mbeñe Mizhocjimi, na ngueje e Jesucristo ngueje c'ü in pëpigüejji c'ü. ²⁵Mizhocjimi dya juajnü. Zö cjó ri ngueje, 'ma ra tsja c'ü na s'o, Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda; ra tsjapü ra sufrido na ngue c'ü vi tsja na s'o.

4 Nu'tsc'eji in lamuji, rí tsjapügueji na jo yo in mbëpji. Rí tsjõ't'üji c'ua ja nzi ga pëpiji. Rí tsjagueji a cjanu na ngueje in pãrãgueji in Jmugöji c'ü bübü a jens'e ngue in lamugeji c'ü.

²Sido rí dyötüji na pöjô Mizhocjimi. 'Ma rí unügueji na pöjô Mizhocjimi, dya rí tsjijñiji yo tsja cja ne xoñijömü. ³'Ma rí dyötüji Mizhocjimi, rí dyötcöjme ra mböxcüjme, ngue c'ua ra sö rá zopjüjme yo nte rá xipijjme c'ü mbeñe Mizhocjimi c'ü dya mi pãrãji. Nu c'ü mbeñe Mizhocjimi ngue c'ü rá 'natjoji co e Jesucristo. Nutscö

e Pablo, rí ogö a pjörü na ngueje rí zopjügö yo nte rí xipjiji o jña e Jesucristo. ⁴Rí dyötc'üji Mizhocjimi c'ü ra sö rá zopjü na jo yo nte; ngue c'ua ra dyäräji na jo nu c'o o mbeñe Mizhocjimi. A cjanu ne Mizhocjimi c'ü rá ñagö.

⁵Rí nzhodügueji na jo. A cjanu, nu c'o dya ejme e Jesucristo ra unüji ngüenda c'ü na cjuana o jña e Jesucristo. Jyodügueji ja rgui zopjügueji yo dya ejme e Jesucristo. ⁶Jyodügueji ja rgui xipjiji c'o o jña e Cristo c'o ni jyodü ra dyäräji. Ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü je bübü cja in mü'bügueji c'ü je ra mböxc'üji, ngue c'ua rí pärägueji ja rgui zopjüji nzi 'naja.

Saludos finales

⁷Texe c'o rí c jagö, ra xi'ts'iji e Tíquico c'ü in mimbëpjibe. Ngue in cjuarmagöji c'ü me rí s'iyagöji c'ü. E Tíquico sido pëpi na jo e Jesucristo c'ü in Jmugöji, y pjöxte na jo. ⁸Rrä täjägö e Tíquico ngue c'ua rí pärägueji pje rí c jagöjme. Nu c'o ra xi'ts'iji dya c'ü, ra tsjapü ra mäjä in mü'bügueji. ⁹Ra ëjëvi e cjuarma Onésimo c'ü ngueje in menzumügueji, nu c'ü me rí s'iyagöji. Nuc'ü, pëpi na jo e Jesucristo. Anguezevi ra xi'ts'iji texe c'o rí c jajme a ñecjua.

¹⁰E Aristarco c'ü rrä ogöbe a pjörü va bö'tc'üji Cjimi in texeji. Xo va bö'tc'üji Cjimi e Marcos c'ü nu primo hermano e Bernabé. Ya xo ró xi'ts'iji, 'ma ra ë e Marcos va ja in cärägueji rí recibidogueji na jo. ¹¹Xo va bö'tc'üji Cjimi e Jesús, c'ü xo xiji Justo. Cja yo menzumü a Israel c'o ejme e Jesucristo nguextjo

e Aristarco ñe e Marcos ñe e Justo c'o pjöxcügö rá zopjüjme yo nte rá xipjijme ra ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ngue c'ua ra tsjapüji Mizhocjimi o Jmuji. Nza jñi'i yo, me cjacügö ra mäjä in mü'bügö yo. ¹²Xo va bö'tc'ügueji Cjimi e Epafras c'ü xo ngueje in menzumügueji. Nuc'ü, xo pëpi e Jesucristo. E Epafras sido ö'tc'ügueji Mizhocjimi. Me ö'tc'ügueji Mizhocjimi c'ü rí nocüji cja o dyë Mizhocjimi; c'ü rí pärägueji c'o ne Mizhocjimi rí tsjaji, y rí tsjacjuanaji rí tsjaji c'o. ¹³Rí mangö, e Epafras me mbents'ëji, nu'tsc'ëji in cäräji a Colosas. Me ötü Mizhocjimi ra mböxc'üji. Me xo ötü Mizhocjimi ra mbös'ü c'o cärä a Laodicea ñe c'o cärä a Hierápolis. ¹⁴Xo va bö'tc'ügueji Cjimi e Lucas c'e médico c'ü me rí s'iyagöji. E Demas xo va bö'tc'üji Cjimi.

¹⁵Nuzgö e Pablo, xo rí bötpügö Cjimi c'o cjuarma c'o cärä a Laodicea. Xo rí bötpügö Cjimi e Ninfas ñeje c'o ejme e Jesucristo c'o jmurü cja o ngümü. ¹⁶Nu 'ma rí xörüji ne carta, nuc'ua rí penpegueji c'o cjuarma a Laodicea xo ra xörüji. Nu'tsc'ëji xo rí xörügueji c'e carta c'ü je rá peñe a Laodicea. ¹⁷Rí negö rí xipjiji a cjava e Arquipo: “Ngue Mizhocjimi o ñempc'ëgue ngue c'ua rí pëpi angueze. Sido rí tsjacjuana rí tsja c'ua ja nzi ga ne angueze”, rí ñembeji.

¹⁸Yo jña yo cja ni nguarü yo rvä bö'tc'üji Cjimi, nguezgö e Pablo ró opjütsjögö yo. Nuzgö rrä ogö a pjörü. Rí ö'tc'üji rí mbenzeji. Mizhocjimi me ra nuc'üji na jo. Je rga cjanu, amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS TESALONICENSES

Pablo y sus compañeros escriben a la iglesia

1 Nutscö e Pablo 'ñe e Silvano 'ñe e Timoteo rí pen'c'øjme ne carta. Rí pen'c'øjme ne carta nu'tsc'eji in jmuríji a Tesalónica in ench'e in mün'c'eji Mizhocjimi c'ín Tatagöji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji. Mizhocjimi c'ín Tataji 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra sido ra nucl'ügueji na jo, ngue c'ua ra mäjä in mün'c'eji, dya pje rí mbeñeji.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

²Texe 'ma rí ö'tc'øjme Mizhocjimi c'ín Tataji, rí nännc'øjme in chjüji nzi 'natsc'eji, y rí unngöjme 'na pöjö angueze. ³Na ngueje sido rí mbeñeje c'o na jo c'o in cjaji. I 'ñench'e in mün'c'eji e Jesucristo nguec'ua gui tsjaji dya c'o na jo. In s'iyagueji yo nin minteji nguec'ua na zézhi gui pjösteji hasta 'ma ya me ni mbo in cuégujeji. Xo in te'beji 'ma ra éjë na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöji y rá cārāji a jmi Mizhocjimi c'ín Tatagöji. Nguec'ua c'o pje nde in sufregueji, in sēchqueji c'o. ⁴Xo rí unngöjme 'na pöjö Mizhocjimi

cjuarma, na ngueje rí pārājme me netsc'eji c'ü, 'ñe o juan'c'ügueji c'ü. ⁵Rí pārägöjme c'ü o juan'c'üji Mizhocjimi. Na ngueje 'ma ró 'ñe xi'tsc'øjme ja rga salvats'üji e Jesucristo, dya i dyärägueji nza cja 'ma ri ngue pje nde ma jña'a. Pero o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünn'üji na zézhi in mün'c'eji, nguec'ua vi pārägueji c'ü ngue o jña Mizhocjimi c'ü rvá xi'tsc'øjme. In pārägueji c'ü rvá zo'c'øjme a cjanu, nguextjo c'ü ro pjöxc'üjme xo ri 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo.

⁶Xo rí pārägöjme c'ü o juan'c'üji Mizhocjimi. Na ngueje i chēpqueji c'ín 'ñijigöjme c'ü ngue o 'ñiji e Jesús c'ín Jmugöji. 'Ma i creoji o jña Mizhocjimi, me go tsja'c'üji yo nte i sufregueji na puncjü; pero o Espíritu Mizhocjimi o dya'c'üji c'ü me go mäjä in mün'c'eji. ⁷C'ü vi mächjeji a cjanu vi 'ñejmeji o jña Mizhocjimi, ngue 'na 'ñiji c'ü o mbürü o ndēpi texe c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo c'o tsja a Macedonia 'ñe c'o tsja a Acaya. ⁸I xipjiji c'o 'ñaja, nguec'ua ja c'o nde go mbārāji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji. Dya nguextjo a Macedonia 'ñeje a Acaya; texe cja

yo jñiñi pãrãji dya c'ü i 'ñejmeji Mizhocjimi. Nguец'ua, dya ni jyodü pje rá xicöjme ja vi 'ñejmegueji. ⁹Na ngueje anguezeji mamaji ja va cja vi tsjagueji 'ma ró 'ñe zo'c'öjme. Mamaji c'ü i jyëzgueji c'o ts'lita, i 'ñenche in mün'c'ejji c'ua Mizhocjimi c'ü ix na cjuana c'ü ixi bübüjtjo. Nguец'ua nudya in pëpqueji dya angueze. ¹⁰Xo mamaji c'ü in te'beji rguí 'ñeje na yeje a jens'e e Jesús c'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü o tsjapü o te'e 'ma ya vi ndü. Nuc'ü, o ë 'ñevgueji libre cja c'o na s'o c'o rí cjaji, ngue c'ua dya ra tsjacüji Mizhocjimi rá ma sufregöji.

El trabajo de Pablo en Tesalónica

2 In pãrãgueji cjuarma, 'ma ró 'ñe zo'c'öjme, dya ndunü ndajma ín jñagöjme. ²In pãrãgueji ante que ró säjme cja in jñiñigueji, me ró sufregöjme na puncjü a ma a Filipos, y me go bëchquijme ín tsegöjme va tsjacüjme c'o na s'o. Xo 'ñe cja in jñiñigueji mi bübü c'o mi cja ro ts'axcüjme. Pero Mizhocjimi o tsjacüjme ró zëzhgöjme ngue c'ua dya ró sügöjme ró xi'tsc'öjme ja ga ne Mizhocjimi ra jogü ín mün'c'öji. ³C'o jña c'o ró xi'tsc'öjme, dya ngue o bëchjine c'o rva creojme. C'ü rvá zo'c'öjme, dya xo ngue c'ü rvi tsjötçöjme o me rvi sücüjme. Dya xo ró on'c'öjme c'ü ro xi'tsc'öjme o bëchjine. ⁴Ngue Mizhocjimi o dyacöjme ne bëpji nu rgá zo'c'öjme, na ngueje o nutcügöjme c'ü rí cjacjuanajme. Nguец'ua rvá 'ne zo'c'öjme. Dya ngue c'ü rvá 'ne xi'tsc'öjme jña c'o rvi mäjceji, pero c'ü rví mäjä Mizhocjimi c'ü pãtcã ín mün'c'öjme. ⁵In pãrãgueji c'ü

dya xo ró xi'tsc'öjme c'ü ma jotsce'ejji ngue c'ua rvi creozüjme. Dya xo ró zo'c'öjme para rvi tsjötçöjme. Pãtcö ín mü'büjme Mizhocjimi c'ü na cjuana yo rí xi'tsc'öjme a cjanu. ⁶Dya ró jodüjme c'ü me ri mäjçöjme, ró jodügöjme c'ü me ri mäjpqueji Mizhocjimi. Ni xo ri ngue c'o 'ñaja jñiñi ro jodügöjme c'ü ro mäjçöjme. O juancüjme e Cristo rá zopjüjme yo nte. Nguец'ua ro sö ro c'jagöjme c'ü rvi sücüjme. ⁷Pero dya ró c'jagöjme a cjanu. C'ua ja nzi ga tsja 'na ndixü me s'iyä ga mbörü c'o o ts'tit'i, je xo va cjanu rvá pjö'c'öjme. ⁸Ró netsc'öjme me na puncjü. Nguец'ua c'ü mi negöjme, dya nguextjo c'ü ro xi'tsc'öjme o jña Mizhocjimi; xo ró ne ró pjöxc'öjme co texe ín mün'c'öjme. Na ngueje rí netsc'öjme na puncjü. ⁹In mbeñeji cjuarma, ja ma pëpcjöjme na zëzhi hasta 'ma me mi po ín cuëgöjme. Mi zo'c'öjme o jña Mizhocjimi, pero zö xömü zö ndempa mi pëpcjöjme c'o 'ñaja bëpji, ngue c'ua dya ri tsjötçöjme. 'Ma jiyö, 'na rvi sögueji na jyü.

¹⁰Nu'tsc'ejji in ench'e in mü'büjji dya e Cristo, in pãrãgueji ja rvá minc'öjme a ndetsc'ejji. Ró ätcöjme Mizhocjimi y ró c'jagöjme c'o na jo'o, nguec'ua dya sö c'jö pje ro xitscöjme. Xo pãrã Mizhocjimi c'ü je ga cjanu rvá c'jagöjme. ¹¹In pãrãgueji c'ü ró zo'c'ötsjëmje nzi 'natsc'ejji, c'ua ja nzi ga tsja 'na bëzo zopjütsjëm c'ü nu t'i'i. 'Ma mi nzhumügueji, ró xi'tsc'öjme jña c'ü vi mäjceji. ¹²Xo ró zo'c'öjme na zëzhi c'ü ni jyodü rí nzhodügueji na jo, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Na ngueje nguetsjëm angueze mbitats'üjji

rí möji nu ja manda angueze nu ja me na zö'ö.

¹³Rí sido rí unngöjme 'na pöjö Mizhocjimi. Na ngueje 'ma ró xi'tsc'öjme o jña Mizhocjimi, dya i dyärätjoi nza cja 'ma ri ngue o jña yo nte. Pero i jyëziji o zi'ch'i in mü'büji na ngueje i unnc'ejji ngüenda c'ü ngueje o jña Mizhocjimi. Y ixna cjuana ngueje o jña angueze c'ü, c'ü pëpji na zëzhi a mbo cja in mün'c'ejji nu'tsc'ejji in ench'e in mün'c'ejji dya e Cristo. ¹⁴Nguec'ua 'ma o tsja'c'ejji yo nte i sufregueji cjuarma, i sëchqueji c'ua ja nzi va sëchi c'o congregación a Judea c'o ench'e o mü'bü e Cristo 'ñe ma't'üji Mizhocjimi. Yo in menzumügueji o tsja'c'ejji i sufregueji, chjëntjui nza cja c'o in menzumügöjme o tsjapüji o sufre c'o in dyocjöjme a ma a Judea. ¹⁵C'o in menzumügöjme a Judea ngue c'o o mbö't'ü e Jesús, maco ngue in Jmugöji c'ü. O tsjaji c'ua ja nzi va tsja c'o mi mboxpalegöjme va mbö't'üji c'o profeta c'o in menzumütsjëjme. Ngue c'o in menzumügöjme a Judea c'o o pjongüzüjme cja in jñiñigueji, 'ñe cja c'o 'ñaja jñiñi. Mizhocjimi üdü na ngue anguezeji cjaji c'o na s'o. Anguezeji na s'o ga ts'asp'üji yo nu minteji. ¹⁶Ma rí zopjüjme c'o dya menzumü a Judea ja rgá salvaji, c'axcöjme c'o in menzumügöjme a Judea c'o dya ejme e Cristo. Nguec'ua ya nduns'üji na puncjü o nzhubüji. Nguec'ua me ra tsjapü Mizhocjimi ra sufreji.

Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica

¹⁷Dya mezhe rvá pedeyjme cja in jñiñigueji, 'ma ró pjürü ró jonc'üjme

cjuarma. Zö mi nzhodüjme na jë'ë, pero in mün'c'öjme, dya mi nzhodü na jë co nu'tsc'ejji. Me mi mbeñe in mün'c'öjme ro 'ñe zenguats'üjme.

¹⁸Nuzgö e Pablo na puncjü mi mbeñe ro 'ñe zenguats'üjme, pero dya ró ëcjöjme na ngueje e Satanás c'ü dya jo, o ts'axcöjme c'ü. ¹⁹¿Cjo in cjaqueji c'ü dya rí mä'l'öjme, ngue c'ua dya rvá 'ñe zenguats'üjme? Iyö. Rí junt'ü in mün'c'öjme c'ü rí tsjagueji c'o na jo. Nguec'ua 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo c'in Jmugöji y rá cārāgöji a jmi, me rá mäcöjme 'ma ra xi'tsc'ejji angueze c'ü vi tsjagueji c'o na jo. ²⁰Jā, ngue'tsc'ejji rí mä'l'öjme.

3¹⁻²Ma ró pedeyjme cja in jñiñigueji, me mi mbents'ejme na puncjü. Nguec'ua rvá mbeñebe e Silvano ró tājābe c'in cjuarmagöji e Timoteo o 'ñe nucleji. Ró tājābe zö ro sufregöbe rva quentsjëbe a ma a Atenas. E Timoteo rí pëpcöjme Mizhocjimi rgá xipcjöjme yo nte c'ü ja rgá sö e Cristo ra jopcü o mü'büji ra salvaji. Pero ró täcjöbe c'ü, ro 'ñe zo'c'ejji, ngue c'ua xe nda rvi zëzhgueji, y ngue c'ua ro mājā in mün'c'ejji. ³O 'ñe zo'c'ejji e Timoteo ngue c'ua dya ro tögü in mü'büji rí jyëzgueji e Cristo na nguejyo in sufregueji. In pāragueji c'ü ya ch'acöji rá sufregöji nutsöji rí ätpäji o jña e Jesucristo. ⁴Na ngue 'ma xe mi bünc'öjme co nu'tsc'ejji, mi xi'tsc'öjme c'ü mi pë'sc'ü ro sufregöji. In pāragueji dya, c'ü ya zädä c'ua ja nzi rvá xi'tsc'öjme. ⁵C'ua ja nzi rvá xi'tsc'öjme cja ne carta, me mi mbents'ejme na puncjü. 'Na ya rvá dyon'c'ejji c'ü

dya jo, ri jyëzgueji e Cristo. Y 'ma rva cjanu, ¿pje ro dyeje 'ma c'ü rvá pëpcjõjme a ndetsc'ëji hasta 'ma me mi potjo ín cuëgõjme? Nguéc'ua ró tãjä e Timoteo ro ë nucl'üji, para ro pärãgõ cjo xe ín ejmeji.

⁶Cja nzhogü e Timoteo, cja jüncübe 'na jña c'ü me rvá mäcjõbe e Silvano. O xitscõbe ín ejmeji na jo e Jesucristo, y ín põtqui s'iyaji. Xo xitscõbe me ín mbenzgjõme na puncjü. O xitscõbe me ne in mün'c'ëji rí jñandgõbe ín jmigõbe, c'ua ja xo nzi ga ne ín mün'c'õbe rá jantc'õbe in jmigüeji. ⁷Nguéc'ua zõ pje nde rí cjogüjme, zõ rí sufregõjme cjuarma, pero mäjã ín mün'c'õjme na ngueje sido ín creoji e Jesucristo. ⁸Nguéc'ua 'ma rí sido rí 'ñejmeji e Cristo, nutscõjme rá mäjã rga minc'õjme. ⁹Me rí mäpcõjme na puncjü Mizhocjimi na ngue ín sido ín ejmegüeji e Jesucristo. Dya rí jünjme jña c'ü ja rga nzhopcõjme na jo 'na pøjõ angueze. ¹⁰Zõ xõmü zõ ndempa rí ötcõjme Mizhocjimi co texe ín mün'c'õjme ra dyacõjme sjëtsi rá jantc'ajme in jmigüeji. Nguéc'ua c'ü xe b'ëtsc'ëji, ra sõ rá jí'tsc'õjme. Nguéc'ua xenda na jo rgui dyätãji e Jesucristo.

¹¹Rí ötcõjme Mizhocjimi c'ü mi Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugõji ra sizijme na jo rá säjme va ja ín cãrãgüeji. ¹²Rí ötcõjme c'ín Jmugõji c'ü ra mbõxc'ëji, ngue c'ua xenda rí põtqui s'iyaji yo nin cjuarmaji, 'ñe c'ü xenda rí s'iyagueji yo nte'e c'ua ja nzi rgá s'iyatsc'õjme. ¹³Nguéc'ua ra sõ rí zëzhgüeji na jo. Nguéc'ua 'ma ra ëjë e Jesús c'ín Jmugõji co texe c'õ ejme angueze c'õ ya cãrã

a jens'e, me rrã jotsc'ëji a jmi Mizhocjimi, c'ü dya ra sõ pje ra xi'tsc'ëji.

La vida que agrada a Dios

4 In pärãgüeji cjuarma, ró xi'ts'ijme c'ü ni jyodü rí nzhodüji na jo c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, ngue c'ua ra mä'c'ëji c'ü. In nzhodüji na jo c'ua ja rvá xi'ts'ijme. Pero rí ö'tc'üjme co texe ín mün'c'õjme c'ü xenda rí tsjaji na jo. Rí xi'tsc'õjme c'ü rí tsjagueji a cjanu na ngueje je ga mandazüji a cjanu e Jesucristo c'ín Jmugõji.

²Ya ín pärãgüeji c'õ jña c'õ ró xi'tsc'õjme. Nguetsjë e Jesucristo c'ín Jmugõji o 'ñünngü ín mün'c'õjme ró xi'ts'ijme. ³Ne'e Mizhocjimi c'ü rí tsjaji c'ua ja ga ne angueze c'õ na jo. Ne'e c'ü dya rí tsãgüeji o ndixü. Ni ri ngue'tsc'ëji ín ndixüji, dya rí tsãji o bëzo. ⁴Xo ne'e c'ü rí pärãji nzi 'natsc'ëji ja rgui pjörüji na jo in cuerpoji, ngue c'ua nguextjo c'ü nin chjüntqueji rí mimiji. Na ngueje ni muvi ín cuerpogõji, ni jyodü rá cjaji ja c'õ nzi ga ne Mizhocjimi c'õ na jo. ⁵C'ü ne in cuerpoji, dya rí jyëziji ra zints'iji rí tsjaji c'õ na s'õ. Ngue c'õ dya pärã ra dyätã Mizhocjimi c'õ cja ga cjanu. ⁶Dya rí 'ñeji c'ü 'na lado 'na ndixü. 'Ma jiyõ, ín cjäpüji na s'õ c'ü nu xïra; maco ngue nin cjuarmaji c'e bëzo c'ü. Texe c'õ ra tsja a cjanu, ra tsjäpü c'ín Jmugõji ra sufrejü, na ngue na s'õ c'õ vi tsjaji. Nujyo, ya ró xi'ts'ijme. ⁷C'ü 'ñünngü ín mü'büji Mizhocjimi, dya ngue c'ü rá cjaji c'õ na s'õ. Ngue c'ü rá cjaji c'õ na jo. ⁸Nguéc'ua 'ma cjó c'õ dya ra ne ra dyärã yo jña

yo, dya ngue o jña yo nte c'ü na jünpütjo, ngue o jña Mizhocjimi. Maco nguetsjë angueze o dyaciüji o Espíritu c'ü me na jo'o, ngue c'ua rá cjaji na jo.

⁹Dya ni jyodü rá xi'ts'ijji cja ne carta c'ü ni jyodü rí pötqui s'iyaji. Na ngue Mizhocjimi sido jí'ts'ijji in pötqui s'iyaji. ¹⁰Xo in s'iyaji texe yo cjuarma yo cārā a Macedonia. Pero rí xi'ts'ijme cjuarma, xenda rí pötqui s'iyaji. ¹¹Dya cja rí tsjijñijji c'e pjeñe c'ü ixtí jyéziji in bēpjiji. Dya cja rí ma ñu'ujji c'o o bēpji c'o 'ñaja. C'ü rí tsjaji, rí pēpjitsjëji in bēpjiji c'ua ja rvá xi'ts'ijme. ¹²Nguec'ua dya ra bē'ts'ijji pje rí siji 'ñe pje rí jyeji. Y guec'ua c'o dya pārā Mizhocjimi ra mamaji na jo in cjaji.

La venida del Señor

¹³Rí negöjme rí pārāji cjuarma, ja rga cja c'o ya ndū'ü. C'o dya ma't'ü Mizhocjimi, 'ma cjó c'o tū anguezeji, me ndumü ga huēpiji. Na ngue dya pārāji cjo ra te'e c'e añima ra ma bübüvi Mizhocjimi o jiyö. Pero nu c'ü rá xi'tsc'öjme dya, ngue c'ü dya rí huēpiji a cjanu c'o ya ndütsc'eji. ¹⁴Rí creoji e Jesús o ndü, cjanu o tetjo. Nguec'ua rí pārägöji c'o ya ndü c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi xo ra tsjapü ra tetjo c'o, ra ngārāji e Jesucristo 'ma ra ējë na yeje.

¹⁵Yo jña yo rá xi'ts'ijme, ngueje e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü o tsjacöjme ró pārägöjme yo. 'Ma ra ējë angueze, c'o xe ri bübüzüji, rá chjëji angueze. Pero dya rá otc'öji cja c'o ya ndü'ü. ¹⁶Na ngueje nguetsjë c'ín Jmugöji c'ü rguü 'ñeje

a jens'e. Y ra ña'a na jens'e. Y xo ra ña'a na jens'e 'naja c'o o anxe Mizhocjimi c'ü xenda manda. Y ra mbē'biji o trompeta Mizhocjimi. Nguec'ua c'o añima c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ot'ü ra te c'o. ¹⁷Nuc'ua c'o xe ri bübüzüji, 'nandga zinzgöji cja ngömü co anguezeji. Nuc'ua, ngue c'ü rga chjëji c'ín Jmugöji. Y nunca ra nguarü rga mintcöji co angueze. ¹⁸Nujoyo, rí pötqui xipjiji yo, ngue c'ua rí mājāji, dya rí huēpiji c'o ya ndütsc'eji.

5 Pero mi cjuarmats'üji, dya ni jyodü rá xi'ts'ijme cja ne carta jinguā ra ējë e Jesucristo, 'ñe ja rgá cja c'o pa c'o. ²Na ngueje in pārāji na jo, ja rgá zädä c'e pa'a 'ma ra ējë c'ín Jmugöji. Ra zädä c'ü dya ri te'beji, chjëntjui nza cja 'ma ra ējë 'na mbē'ē 'ma xömü, 'ma dya cjó te'be. ³C'o dya ri ench'e o mü'bü e Jesucristo ra mamaji: "Rí cārāji na jo, dya pje cjacöji", ri eñeji. Pero nu'ma, ngue 'ma ra ējë c'ín Jmugöji. Y c'ua ja nzi ga cja 'na ndixü c'ü ndunte 'nanga zö na ü, je xo rga cjatjonu anguezeji, 'nandga mbārāji c'ü ya bēzhiji, y ra tsjapüji ra sufreji. Y dya ra sö ja ra möji c'ü dya ra sufreji. ⁴Pero nu'tsc'eji mi cjuarmats'üji, dya in nzhodüji cja bēxömü. Nguec'ua c'e pa'a, dya ra zädäts'üji nza cja 'na mbē'ē. ⁵Na ngueje texets'üji bübü in mün'c'eji o jya's'ü Mizhocjimi. Nguec'ua rí tsārāji e Jesucristo c'e pa 'ma ra ējë. Nutscöji, dya rí nzhodüji cja bēxömü. ⁶C'o nzhodü cja bēxömü ga tsja c'o na s'o, dya cja püji ngüenda c'e pa c'ü ra zädä. Nza cja c'ü ri itji. Nutscöji, dya rá cjaji a cjanu. Rá te'beji c'e

pa y rá pjötpüji ngüenda ja rga mimiji. ⁷Yo nte'e, xömü iji. C'o tĩ'ĩ, xömü tiji. ⁸Nutscöji rá cārāji e Jesucristo c'e pa c'ü. Nguec'ua ni jyodü rá pjötpüji ngüenda rá sido rá ejmeji e Jesucristo. Xo rá sido rá s'iyaji yo nín minteji. Xo rá sido rá te'beji ra 'ñe zinzgöji Mizhocjimi rá mimiji co angueze. Je ga cjanu rga pjörütsjēji ín aljmaji. ⁹Dya ne Mizhocjimi ra tsjacöji rá sufreji. O ne o ndjä e Jesucristo o 'ñe sufre. Nguec'ua 'ma rá ench'e ín mün'c'öji c'ü, dya ra tsjacöji Mizhocjimi rá ma sufreji. ¹⁰C'ü ro tügöji, o ndü e Jesús. Nguec'ua zö ri bübüjtjogöji 'ma ra ējē, zö ya rga tũ'üji, pero rá bübüjtjoi co angueze. ¹¹Nujyo jña yo, rí pötqui zopjüji yo. Nguec'ua rí mājāji, y xenda rí zēzhgueji. Ya ín pötqui zopjüji a cjanu, pero rí sidoji.

Pablo aconseja a los hermanos

¹²Bübü c'o in xo'ñigueji cja o jña c'ín Jmuji. Anguezeji pēpjiji zö ya me rguí mbotjo o cuēji. Y zo'c'ejji 'ma pje ín cjaji. Ni jyodü rí respetaoji anguezeji, cjuarma. ¹³Xo rí xi'tsc'öjme rí ñeji yo, y rí dyätāji, na ngueje c'e bēpji c'ü cjaji. In texeji rí tsārāji na jo.

¹⁴Mi cjuarmats'üji, xo rí xi'tsc'öjme rí huēnch'ijji c'o dya ne ra pēpji. C'o me tögü o mü'bü, rí xipjiji o jña Mizhocjimi ngue c'ua ra mājji. C'o dya nda ätpä na jo o jña Mizhocjimi, rí pjös'üji. Jmanch'a rgui zopjüji texeji, dya ra ünnc'ejji.

¹⁵Rí pjötpüji ngüenda c'ü dya rí nzhopqueji 'ma cjó c'o pje ra tsja'c'üji na s'o. C'ü rí tsjaji, rí pötqui pjös'üji yo nin cjuarmaji, y rí s'iyaji texe yo nte.

¹⁶Dya rí jyēzi rgui mājāji. ¹⁷Dya rí jyēzi rgui dyötüji Mizhocjimi. ¹⁸Zö pje rí sufreji, pero rí unngueji 'na pöjō Mizhocjimi. Je ga cjanu ga ne Mizhocjimi rí tsjaji nu'tsc'ejji bübü in mün'c'ejji dya e Cristo Jesús.

¹⁹'Ma cjó c'o ra 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi ra zo'c'ejji o jña Mizhocjimi, dya rí ts'a's'üji. ²⁰Dya rí tsjapüji menu 'ma cjó c'o ra pätpä Mizhocjimi rgá zo'c'ejji. ²¹Pero dya xtí creoji texe c'o ra xi'ts'ijji c'o. Rí tsjijñiji cjo na jo o jiyö. Nu 'ma na jo, rí tsjaji 'ma c'o xi'ts'ijji. ²²Rí xögüji texe cja c'o na s'o.

²³Mizhocjimi ngue c'ü cjacüji ra mājā ín mü'büji ngue c'ua dya pje rá mbeñeji. Rí ö'tc'öjme ra mböxc'ejji rí tsjaji texe c'ua ja nzi ga ne angueze. Ra mbö'c'üji co texe in aljmaji 'ñe in mü'büji 'ñe in cuerpoji. Nguec'ua 'ma ra ējē e Jesucristo c'ín Jmuji, dya pje ra chö'tc'ejji c'o na s'o. ²⁴Jñunt'ü in mün'c'ejji c'ü ra mböxc'ejji a cjanu Mizhocjimi, na ngueje ixi nguetsjē o 'ñünnc'ü in mü'büji i 'ñejmeji e Jesucristo.

Saludos y bendición final

²⁵Mi cjuarmats'ügöjme, rí dyötcüjme Mizhocjimi.

²⁶Xipjiji texe c'o cjuarma ra mbörüji Cjimi. Xipjiji c'ü rí ne anguezeji co texe ín mü'bü. Na ngue o 'tizgöji Mizhocjimi.

²⁷Nutscö e Pablo rí xi'tsc'öji rí pjötpüji na puncjü ngüenda rí xörüji ne carta nu, ra dyärä texe yo cjuarma. Na ngue je ga cjanu ga ne Mizhocjimi.

²⁸Rí ötügö e Jesucristo c'ín Jmuji ra sido ra nuc'üji na jo. Je rga cjanu, amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS TESALONICENSES

**Pablo y sus compañeros
escriben a la iglesia**

1 Nutscö e Pablo 'ñe e Silvano 'ñe e Timoteo rí pen'c'ejme ne carta. Rí zenguats'ujme nu'tsc'ejí in jmurüji a Tesalónica in ench'e in mü'büji Mizhocjimi c'ü mi Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji. ²Anguezevi ra nu'c'ejí na jo. Xo ra tsja'c'üji ra majä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

**Dios juzgará a los pecadores
cuando Cristo venga**

³Mi cjuarmats'üji, dya rí jèzi rgá unüjme 'na pöjö Mizhocjimi na ngueje xenda in ejmeji na jo e Jesucristo, 'ñe xenda in pötqui s'iyaji in texeji. ⁴Nguec'ua texe c'o ja nde jmurü c'o ma't'ü Mizhocjimi, rí majä rgá xipijime c'ü me na jo gui tsjagueji. Rí xipijime c'ü cja'c'ejí na s'o yo nte, 'ñe me va säts'c'ejí o ndümü, pero in zèzhiji, dya in jèziji c'ü ni 'ñench'e in mü'büji Mizhocjimi. ⁵In sufregueji yo, na ngueje in ätqueji Mizhocjimi c'ín Jmugöji. C'ü ni zèzhgueji cja yo in sufreji, ngue c'ü rgui unnc'ejí nguenda Mizhocjimi ra ngö'tc'üji

na jo 'ma rí säts'c'ejí nu ja ri manda angueze. Ra mama c'ü na jo vi tsjagueji, ngue c'ua rí tsärägueji nu co angueze.

⁶Pero nu c'o cja'c'ejí na s'o, Mizhocjimi mbeñe c'ü na jo ra tsjapü ra sufreji. ⁷Xo mbeñe c'ü na jo ra tsja'c'ejí rí söyaji, dya cja pje rí sufregueji, ni ri nguezgöjme. Nujyo, ra zädä yo, 'ma ra èjë e Jesucristo rá jandaji rí texeji. Rguí 'ñeje a jens'e. Y na ngueje pè's'i na puncjü o poder, ra dyoji c'o o anxe. Ra èjë cja 'na trasivi c'ü ri tjë. ⁸Ra tsjapü ra sofre c'o dya vi 'ñench'e o mü'bü angueze para ro jogü o mü'büji. Na ngue dya ne go dyätäji Mizhocjimi. ⁹C'o cja a cjanu c'o na s'o, nunca ra zät'äji cja jmi Mizhocjimi, nunca ra jñandaji ja ga cja Mizhocjimi c'ü me na zö'ö 'ñe me na zèzhi. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufreji para siempre, na ngue na s'o c'o vi tsjaji. ¹⁰Nujyo, ra zädä yo, c'e pa 'ma ra èjë e Jesucristo. Texe c'o ench'e o mü'bü e Cristo, ngueje o t'i Mizhocjimi c'o. C'e pa 'ma ra èjë e Jesucristo, ra 'ñetse c'ua c'o o t'i Mizhocjimi c'ü ya ri chjëntji angueze. Na ngueje 'ma ró zo'c'öjme, i 'ñench'e in mün'c'ejí c'ü. Nguec'ua c'o ra

jñanda c'e pa, me ra nguijniji ra mamaji c'ü me na jo e Jesucristo, ñe me na nojo.

¹¹Nguec'ua dya rí jëzi rgá ò'tc'òjme ín Mizhocjimigöji nu c'ü o 'ñünnc'ü in mü'büji i dyätpäji o jña e Jesucristo. Rí ò'tc'òjme ra mböxc'eji xenda rí ñejmeji c'ü. Nu'ua, ra sö rí tsjaji texe c'o na jo c'o in mbeñe rí tsjaji. Nguec'ua 'ma ra ëjë e Jesucristo, Mizhocjimi ra xi'ts'ijji c'ü i tsjaji c'o na jo. ¹²Y me ra nântji e Jesucristo c'ín Jmugöji ra mamaji me na jo angueze, na ngue vi tsjagueji c'o na jo. Me xo ra nãnc'äji me na jotsc'eji na ngueje c'ua ja va mböxc'üji angueze.

El hombre de pecado

2 ^{1,2}Mi cjuarmats'üji, ró xi'ts'ijme c'ü ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöji, ra ñe zinzgöji rá bübüji co angueze. Pe bübü c'o xi'ts'ejji: “O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Pablo o mama c'ü ya zädä c'o pa 'ma ra ëjë e Jesucristo c'ín Jmugöji”, ents'eji. O 'ma jiyö, xi'ts'ejji c'ü rí zopcjòjme yo cjuarma rí xipjijme c'ü ya zädä c'o pa. O 'ma jiyö, c'ü rvá jü'sc'òjme a cjanu cja 'na carta. Pero dya rí mangöjme a cjanu. Nguec'ua dya ra pi'ts'ijji, dya rí süji. ³Dya rí dyätqueji c'o xi'ts'ijji a cjanu c'o dya cjuana. Na cjuana ra ëjë e Jesucristo. Pero ante c'ü ra ëjë, yo nte dya cja ra züji Mizhocjimi zö ya vi mbäräji o jña. Y ra üji Mizhocjimi. Ante c'ü ra ëjë e Jesucristo, ra ëjë c'e nte c'ü me na s'o c'ü ra juajnü e Satanás c'ü dya jo ra tsjapü o mbëpji. Ra ñe jizhi c'ü me ri pjëzhi na nojo. Pero

ya mama Mizhocjimi ra ma sufre c'e nte. ⁴C'e nte c'ü, dya ra ne cjó xe ra ma't'ü Mizhocjimi, ni yo pje nde ma't'ü yo nte. Ra tsjapütsjë na nojo, ra tsjapü dya pje ni muvi yo. Nguec'ua angueze ra mimi cja o templo Mizhocjimi, ra mama ri ngue Mizhocjimi.

⁵Ma xe mi bübügö co nu'tsc'eji, ró xi'ts'ijji yo. ¿Cjo dya in mbeñeji? ⁶Nudya in päräji c'ü c'a's'ü, nguec'ua dya be va ëjë c'e nte c'ü ra juajnü c'ü dya jo. Xo in päräji pje pjëzhi c'ü c'a's'ü. Cja ra ñe jizhitsjë c'e nte 'ma ra zädä c'e pa'a c'ü ya ch'unü. ^{7,8}Nu yo rí xi'ts'ijji, ya va pjürü yo, zö dya be jñetse na jo. Ya cãrã o nte c'o dya ne ra dyätã Mizhocjimi, ngue c'ua ga tsjaji c'o na s'o. Pero c'e nte c'ü ra juajnü c'ü dya jo ra tsjapü o mbëpji, dya be va ëjë. Na ngueje bübü c'ü c'a's'ü. 'Ma ya rguí ojtjo c'ü c'a's'ü, ixta jñetse 'ma c'e nte c'ü me na s'o. Pero 'ma ra ëjë e Jesucristo c'ín Jmugöji, nguextjo c'ü ra ña c'o o jña, ixta ndü 'ma c'e nte. Y nguextjo c'ü rva juëns'i e Jesucristo, ra chjotpü c'o na s'o c'o vi tsja c'e nte. ⁹Ma ra ëjë c'e nte, ya ri ench'e o mü'bü e Satanás c'ü dya jo c'ü ra unü poder. Nguec'ua ra tsja na puncjü c'o na nojo. Nguec'ua yo nte'e ra dyonpüji yo, ra creoji c'ü ri mero na zëzhi. ¹⁰Y na ngue c'ü me rrã s'o c'e nte c'ü, ra zopjü c'o nte c'o ya rguí bëzhi o aljma, ra xipjiji c'o dya cjuana. Na ngueje anguezeji ya ri äräji yo jña yo na cjuana c'ü rví salvaji, pero dya ri neji. ¹¹Nguec'ua Mizhocjimi ra mbenpeji c'ü ra pëpji a mbo cja o mü'büji, ngue c'ua ra creoji c'e bëchjine c'ü ri mama

c'e nte. ¹²Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra ma sufre texe c'o ya ri ärä yo jña yo na cjuana pero dya ri ätä, y ri mäpäji c'o na s'o.

Escogidos para ser salvados

¹³Pero nu'tsc'ejí mi cjuarmats'üji, s'iyats'üji c'ín Jmugöji. Ni jyodü c'ü dya rá jëzijme rga unüjme 'na pöjô Mizhocjimi, na ngueje ndeze mi jinguã o juan'c'üji c'ü rguí jogü in mün'c'ejí. Nguec'ua 'ma í creoji yo jña yo na cjuana, o xöcüs't'üji o Espíritu Mizhocjimi o tsja'c'ejí o t'itsc'ejí Mizhocjimi. ¹⁴'Ma ró xi'ts'ijme ja rvá jogü in mü'büji, ngue Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mü'büji. Ya vi ne Mizhocjimi c'ü me xo rrã jots'üji c'ua ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji me na jo.

¹⁵Nguec'ua dya rí creoji c'o ra xi'ts'ijí o bëchjine, dya xo ra pi'ts'ijí. Dya xo rí jyëziji c'o jña c'o o dyacöjme Mizhocjimi ró xi'tsc'öjme. Rí sido rí 'ñejmeji c'o ró xi'tsc'öjme 'ma mi bübüjme co nu'tsc'ejí. Xo 'ñe c'o ró xi'tsc'öjme cja carta.

^{16,17}Mizhocjimi o s'iyazgöji va ndäjä o T'i. Y o nugüji na jo, nguec'ua va tsjapü o zëzhi ín mün'c'öji, dya ni jyodü nunca xe rá süji. Rí junt'ü ín mün'c'öji dya, c'ü rá ma minc'öji co Mizhocjimi. E Jesucristo c'ín Jmuji 'ñe Mizhocjimi c'ín Tataji, rí ötcöjme ra tsjapü ra zëzhi in mün'c'ejí. Y ra mböxc'ejí rí tsjaji texe c'o na jo, y rí mamaji texe c'o na jo.

Oren por nosotros

3 Nguextjo yo rí xi'tsc'öjme yo. Mi cjuarmats'üji rí dyötcüjme Mizhocjimi, ngue c'ua ra sö rá zopjüjme na puncjü o nte

rá xipijme o jña Mizhocjimi, ngue c'ua ra dyätä na puncjü o nte c'ua ja nzi vi dyätqueji. ²Xo rí dyötcüjme Mizhocjimi c'ü ra böbü a nde'e ra mböxcöjme. Na ngueje cãrä nte c'o me na s'o c'o pje nde cjacöjme, na ngueje dya ench'e o mü'büji e Jesucristo. ³Pero jñunt'ü in mü'büji, ra tsja c'ín Jmugöji c'ua ja va mama. Ra tsja'c'ü ra zë'ts'ijí 'ñe ra mbö'c'üji na ngueje c'ü dya jo'o me jodü pje ra tsja'c'üji. ⁴Na ngue c'ü ya ni mböxc'üji a cjanu c'ín Jmugöji, rí pãrãjme c'ü in cjai c'o ró xi'ts'ijme, 'ñe c'ü xe rí tsjaji. ⁵Rí ö'tc'öjme e Jesucristo c'ín Jmugöji, c'ü rí unnc'ejí na jo ngüenda c'ua ja ga s'iyats'üji Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma pje c'o rí sufreji, rí sëchiji c'ua ja nzi va tsja e Cristo, dya rí jyëziji Mizhocjimi.

El deber de trabajar

⁶Nujyo rá xi'tsc'öjme dya cjuarma, nguetsjë e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü manda. 'Ma mi bübüjme co nu'tsc'ejí, o ch'acöjme ró xi'ts'ijme c'ü ni jyodü rí pëpjiji. 'Ma bübüts'ejí o cjuarma c'o dya ne ra pëpji, dya rí dyocjeji c'o. ⁷Nu'tsc'ejí in pãrãji c'ü ni jyodü rí tsjaji c'ua ja nzi rgá c jagöjme. Dya mi ndemegöjme 'ma mi bübüjme a ndetsc'ejí. ⁸Dya cjó ró sipcöjme o xëdyi c'ü dya ro cjö't'üjme. Ró pëpjijme na zëzhi. Zö xömü zö ndempa mi pëpjijme, ngue c'ua dya rvi tsjötöjme 'ne rí 'natsc'ejí. 'Ma jiyö 'na ri sögueji na jyü. ⁹Mi pë'sc'öjme derecho ro ch'acöjme c'ü ro sijme, pero dya cjó ró ötcöjme. Ró pëpcöjme ngue c'ua xo rvi tsjagueji c'e tjürü c'ü rvá cjaime

a cjanu. ¹⁰Ma xe mi bübüjme co nu'tsc'ejí, ró xi'tsc'øjme 'ma cjó c'o dya pëpji, dya xo ra zi o xëdyi, ró ents'ejí. ¹¹Rí äräjme bübüts'üji c'o na maña, dya pëpjiji. C'ü c'ají, me nzhodü ga nu'tp'üji o bëpji yo nín minteji c'o dya ni jyodü ra nuji.

¹²Nu'tsc'ejí in c'ají a cjanu, nguetsjë e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü manda yo rá xi'tsc'øjme dya. Rí xi'tsc'øjme c'ü dya cja rí nzhodü rí ñu'tp'ügüejí o bëpji c'o 'ñaja, pero rí pëpjiji ngue c'ua rí chöt'üji c'ü rí sigueji.

¹³Mi cjuarmats'üjme in texeji, rí tsjaji c'o na jo. Dya ra tögüts'üji rguí tsjaji a cjanu. ¹⁴Ma cjó c'o dya ra dyätcäjme yo jña yo ró xi'ts'ijme cja ne carta, ixtí unnc'ejí na jo ngüenda cjó ngueje, ngue c'ua dya rí dyoji c'o. Xa'ma ra tseje

c'o. ¹⁵Pero dya rí ñugueji na ü c'o. Jmanch'a rguí zopjüji rí xipjiji ra jyëziji c'o na s'o. Na ngueje ngue nin cjuarmaji.

Bendición final

¹⁶C'ín Jmugöji ngue c'ü dacöji c'ü rguí mäjä ín mün'c'öji. Nguec'ua rí ötcö angueze ra dya'c'ejí c'ü dya ra nguarü rgá mäjä in mün'c'ejí, zö pje c'o nde rí tsjogüji. Rí ötcö angueze ra bübüts'üji nzi 'natsc'ejí.

¹⁷Yo jña yo ni nguarü yo rgá ma'tc'üji Cjimi, nguezgö e Pablo rí opjügö co ín dyëgö yo. Texe cja yo carta yo rí pejñe, rí opjü ja nzi jña co ín dyëgö, ngue c'ua ra 'mārā nguezgö rí pejñe yo. ¹⁸E Jesucristo c'ín Jmuji ra nuc'üji na jo in texeji. Je rga cjanu, amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

Pablo escribe a Timoteo

1 Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. O juancügö e Cristo Jesús rá c'jagö apóstole rá zopjü yo nte. O mandazü Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji rá zopcjöji a cjanu. Mizhocjimi o ndäjä e Jesucristo o ã ñevgueji libre, nguec'ua rí pãrãgöji rá salvagöji. ²Nu'tsc'e Timoteo rí pen'c'e ne carta. Rí cja'c'ö nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'ö. Na ngueje 'ma ró zo'c'ö, xo í ñench'e in mü'bü e Jesucristo. Rí ötcö Mizhocjimi c'ín Tataji ra nu'ü na jo, 'ñe ra juen'tsc'e, ngue c'ua ra mäjä in mü'bügue, dya pje rí mbeñe. Je xo rgá ötcö a cjanu e Jesucristo c'ín Jmugöji.

Advertencia contra enseñanzas falsas

^{3,4}Mizhocjimi ne'e c'ü rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Pero cãrã a Efeso c'o nan'ño ga jizhi. Mamaji ja ma cja c'o ín mboxatitagöji, pero xe jü's'üji jña c'o dya t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Nguec'ua c'o nte c'o ärä c'ü mama c'o xöpüte, me söji o jña pje ne ra mama c'o jña, y dya sö ra mbãrãji na jo Mizhocjimi. Y dya ench'e o mü'büji e Jesucristo.

Nguec'ua 'ma ró magö a Macedonia, ró xi'tsc'ö í tsejme a Efeso. Ró xi'tsc'ö rvi zopjü yo nan'ño ga xöpüte, rvi xipjiji c'ü dya cja ro xöpüji a cjanu yo nte, 'ñe dya cja ro mbezheji c'o me mamaji. Y rí xi'tsc'ö dya na yeje, rí zopcjeji c'ü dya cja ra xöpüji a cjanu.

⁵Ni jyodü rá unü ín mü'büji rá cjaji c'o na jo, 'ñe rá creoji Mizhocjimi co texe ín mü'büji. 'Ma ga cjanu, ra sö rá s'iyaji yo nín minteji, 'ñe rá ne'eji Mizhocjimi.

⁶Pero bübü c'o dya ne o mü'bü ra tsja c'o na jo. Dya ätäji na jo Mizhocjimi. Nguec'ua ya xögüji cja c'e 'ñiji c'ü na jo, me mamaji jña c'o dya pje ni muvi. ⁷Ne anguezeji ra xöpüji yo nte ja ga cja c'ü o ley Mizhocjimi; me xipjiji: “Je ga cjava ne ley”, embeji. Pero dya pãrã c'o xöpüte ja ga cja c'e ley, ni xo pãrãji c'o jña c'o mamaji.

⁸Bueno, rí pãrãgöji c'ü me na jo c'ü o ley Mizhocjimi. Pero ni jyodü rá unüji na jo ngüenda pje vi ch'acöji c'ü. ⁹C'ü vi ch'acöji c'ü o ley Mizhocjimi, dya ngue para c'o ätä Mizhocjimi c'o cja na jo; ngue para c'o dya ne ra dyärã, ngue c'ua ra unüji ngüenda c'ü na s'o cjaji.

C'ü o ley Mizhocjimi ngue para c'o dya ätä Mizhocjimi c'o cja na s'o. Xo ngue para c'o dya sü Mizhocjimi c'o me yönbü o jña'a. C'ü vi ch'acöji c'ü o ley Mizhocjimi, xo ngue para c'o pärã nu tata 'ñe nu nana, xo 'ñe c'o pöt't'üte. ¹⁰Xo 'ñe c'o tsãjä o ndixü, 'ñe c'o ndixü c'o tsãjä o bëzo. Xo 'ñe c'o dya be chjüntü c'o cja na s'o. C'ü vi ch'acöji c'ü o ley Mizhocjimi, xo ngue para c'o obütsjëvi nín mibëzovi, 'ñe c'o pönü nu minteji para ra tsjapüji o mbëpjiji, 'ñe c'o mbëchjine, 'ñe c'o nädã Mizhocjimi y mamaji c'o dya cjuana. Xo ngue para c'o pje nde cja, c'o dya ätä o jña Mizhocjimi c'ü me na jo. ¹¹Mizhocjimi o juancügö rá zopjü yo nte rá xipjiji ja ga cja angueze me na nojo 'ñe me na jo.

Gratitud por la misericordia de Dios

¹²E Cristo Jesús c'ín Jmugöji, ngue c'ü o dyacö ja rgá zopjü a cjanu yo nte. Nuc'ü, rí unügö 'na pöjö na ngueje mi pärã angueze c'ü ro ätcö, nguec'ua va juancü rí pëpigö c'ü. ¹³O juancü zö na s'o mi c jagö 'ma ot'ü. Mi sadügö e Jesucristo. Y mi c japü ra sufre c'o ätpã o jña c'ü; mi c japcö ma nozgö, dya mi juentsegö anguezeji. Pero o juentsque e Jesucristo, na ngue dya be mi ench'e ín mü'bügö c'ü, dya mi pärãgö pje pjëzhi angueze. Nguec'ua mi pëzhgö ma jo c'o mi c jagö. ¹⁴O nugü na jo Mizhocjimi o perdonaozü texe c'o na s'o. Nguec'ua rí ench'e ín mü'bü e Cristo Jesús nguec'ua rí s'iyagö dya yo nte.

¹⁵Bübü 'na jña c'ü na cjuana c'ü ni jyodü ra creo yo nte. Je ga cjava

ne jña: “O ëjë e Cristo Jesús cja ne xoñijömü, o ëjë para o ë jocüzü ín mü'büji nutscöji rí caji c'o na s'o.” Texe cja yo nte, nutscö xenda ma s'ozgö. ¹⁶Zö me ma s'o mi c jagö, pero e Jesucristo o mezhe va mbësquigö paciencia o juentscö a cjanu, ngue c'ua c'o cjë c'o ra ëjë, ra unü ngüenda yo nte c'ü me pë's'i paciencia e Cristo ga juentseji. Nguec'ua ra 'ñench'e o mü'büji c'ü, ra ch'unü c'ü rguí bübütojji. ¹⁷Mizhocjimi nunca ra nguarü rgá manda. Zö ya rguí nguins'i ne xoñijömü, pero Mizhocjimi ra bübütjo para siempre. Dya sö rá jandagöji. Dya cjó bübü c'ü ri pärã nza cja angueze; ojtjo xe 'na Mizhocjimi. Nguec'ua ni jyodü rá sügöji c'ü, y rá mamaji c'ü me na nojo. Nunca rá jëziji rga ma't'üji. Amén.

¹⁸Nu'tsc'e Timoteo ín ch'itsc'ö, 'ma dya be mi pëpque Mizhocjimi, bübü o cjuarma c'o o pätpã Mizhocjimi va mamaji c'ü rí pëpque na jo c'ü. Nguec'ua rí xi'tsc'ö dya, rí pëpcje na jo cja Mizhocjimi, ja c'o nzi ga tsja na jo o chü 'na tropa ga mbëpi c'ü nu gobierno. ¹⁹I 'ñench'e ín mü'bü e Jesucristo; dya rí jyëzi. Y rí tsja c'o in pärãgue c'o na jo. Bübü c'o mi pärã pje pjëzhi c'o na jo, pero go ne go tsjaji c'o na s'o. Nguec'ua o s'odü o mü'büji, dya cja ejmeji e Jesucristo. ²⁰Nza cja e Himeneo 'ñe e Alejandro. Ró xipji c'o cjuarma o pjongüji anguezevi cja c'o cjuarma. Ngue c'ua ra sö e Satanás c'ü dya jo ra tsjapü ra sufrevi. Xa'ma ra nzhogü o mü'büvi, dya cja ra tsjavi c'o na s'o. Na ngue 'ma cjó c'o ra tsja a cjanu, nu'ma,

cja c'ü na s'o, chjëntjui c'ü ro zadü Mizhocjimi.

Instrucciones sobre la oración

2 Nu'tsc'e Timoteo, rá xi'tsc'ö c'ü xenda ni jyodü rí xipcje texe yo cjuarma. Ni jyodü ra chëzhji a jmi Mizhocjimi ra dyötüji 'ma cjó c'o pje ni jyodü. Y ra unüji 'na pöjö. 'Ma rí dyötüji Mizhocjimi, dyötpüji texe yo nte. ²Rí dyötpüji Mizhocjimi yo gobierno 'ñe texe yo pjëzhi na nojo, ngue c'ua rá mimiji na jo, rá cãrãji paz. Y ngue c'ua rá sÿji Mizhocjimi, 'ñe rá mimiji na jo cja yo nte. ³Mizhocjimi ne ra salvazüji rí nteji ra jocüzü ín mü'büji. Nguec'ua 'ma rá ötpöji texe yo nte, na jo 'ma, y ra mäjä 'ma angueze. ⁴Na ngue ne'e angueze ra jogü o mü'bü texe yo nte, ra mbãrãji c'ü na cjuana. ⁵Na ngue 'natjo Mizhocjimi. Xo 'natjo c'ü ñacöji cja jmi Mizhocjimi; ngueje e Jesucristo. Nuc'ü, Mizhocjimi c'ü, pero xo nte. ⁶Nuc'ü, o ne o pätcöji va ndü va ngötcüji c'o na s'o. O 'ñe ndü e Jesús 'ma o zädä c'o pa c'o vi mama Mizhocjimi. Nguec'ua rá unüji ngüenda c'ü ne Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre rí texeji. ⁷Mizhocjimi o juancü rá cjägö apóstole rá zopjü yo nte rá xipjiji ja ga s'iyazüji c'ü. Pätcö ín mü'bü e Cristo c'ü dya bëchjine yo rí mangö c'ü o juancü Mizhocjimi; na cjuana. O juancü rá xöptü yo dya menzumü a Israel, ngue c'ua ra mbãrãji c'ü na cjuana, ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo.

⁸Rí xi'tsc'ö, texe c'ua ja jmurü yo cjuarma, ni jyodü yo bëzo ra dyötüji Mizhocjimi. 'Ma neji c'ü ra tsja Mizhocjimi ra dyätãji, ni jyodü

ra tsjaji c'o na jo. 'Ma nzhãnt'ã na ötüji Mizhocjimi, ri 'natjo o pjeñeji, dya cjó ra sjëya na ngue c'ü vi tsja na s'o 'na nu cjuarmaji. ⁹Yo hermana, rí xipjiji c'ü dya ra jyodüji c'ü rguí jñetse rrü zöji cja yo nte. Bübü o ndixü c'o je'e o bitu c'o dya ni jyodü ra jye'eji. Cjapüji me rrü zö o ñi'lji. Me teveji o tjeve de oro 'ñe de plata. Je'eji o bitu c'o me na mizhi ngue c'ua ra mama yo nte me na zöji. ¹⁰C'ü rguí jñetse na zö yo hermana, ngueje c'ü ra pjösteji cja yo nte. Ngue c'ü ni jyodü ra tsja yo ndixü yo sÿ Mizhocjimi. ¹¹'Ma jmurü yo cjuarma, ni jyodü yo ndixü ra dyãrãji na jo 'ma cjó c'o ra zopjüji, dya ra ndünrÿji. ¹²Dya rí jëzigö yo ndixü ra xöptüji yo cjuarma, ni xo ra mandaji cja yo bëzo. C'ü ra tsjaji, ra dyãrãji, dya pje ra ndünrÿji. ¹³Na ngueje ot'ü o dyät'ã Mizhocjimi c'e bëzo c'ü mi ngue e Adán. Cjanu o dyät'ã c'e ndixü c'ü mi ngue e Eva. ¹⁴Y 'ma o tsja na s'o e Adán 'ñe e Eva c'ü dya dyätãvi Mizhocjimi, dya ngue e Adán c'ü o dyonpüji. C'ü o creo c'ü o mama e Satanás c'ü dya jo, ngueje e Eva. Ngue e Eva c'ü ot'ü o tsja na s'o. ¹⁵Nguec'ua yo ndixü, söji na ü 'ma mus'üji o t'i. Pero ra salvaji nu 'ma ra dyãtpãji o jña e Jesucristo. Xo ni jyodü ra s'iyaji yo nín minteji, 'ñe ra tsjaji na jo y ra nguijñiji na jo o pjeñeji.

Cómo deben ser los obispos

3 Na cjuana ne jña'a nu: Na jo, 'ma cjó c'o ne ra tsja pastor cja yo cjuarma. Ngueje 'na bëpji c'ü na jo. ²Para ra tsja pastor 'na cjuarma, ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua

dya cjó sô pje ra xipji. Y nguextjo nu su ra dyojui, dya ra 'ñeje c'ü 'na lado. Ra nguijñi na jo o pjeñe. Y ra mimi na jo cja yo nte. C'ü ra tsja pastor, xo ni jyodü ra unü sjëtsi ra oxü c'o nan'ño menzumü. Xo ni jyodü ra jíchi na jo yo nte. ³Xo ni jyodü c'ü dya ra tí'i. Dya xo ra jyodü o chü. Dya xo ra jyodü ja rgá jñü na puncjü o merio. Y 'ma cjó pje ra xipji, ra mbë's'i paciencia, dya ra ndünrü. Dya cjó me ra zövi o jña. Dya xo ra ne'e o merio. ⁴Ni jyodü ra tsja c'e pastor ra zopjü na jo c'o ri cārā o ngumü. Ngue c'ua c'o o t'i ra respetaoji ra dyätäji. ⁵'Ma dya pāra 'na bëzo ra manda na jo c'o o t'i, ¿ja rgá sô ra mbörü yo o t'i Mizhocjimi? ⁶Dya sô ra tsja pastor 'na bëzo nu 'ma cja ni creo. 'Ma jiyö, 'na ra tsjapü na nojo. Nguec'ua Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda ra sufre ja c'o nzi va jñünpü ngüenda e Satanás c'ü dya jo, na ngue xo tsjapü na nojo c'ü. ⁷C'ü ra tsja pastor, xo ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua yo nte yo dya ejme e Jesucristo ra mamaji: “Me na jonte nu”, ra 'ñeñeji. 'Ma jiyö, ra mamaji c'ü dya jo cja c'ü. Je ga cjanu ga ne e Satanás c'ü dya jo c'ü rá bëzhgö ín tseji cja yo nte.

Cómo deben ser los diáconos

⁸Je xo rga cjanu yo diácono. Ni jyodü ra mimiji na jo, ngue c'ua yo nte ra respetaoji. C'ü ra mamaji, ra mamaji c'ü na cjuana. Dya ra tí'i'ji. Dya xo ra jyodü ja rgá jñüji na puncjü o merio. ⁹Ya ch'acöji rá pāraji dya yo jña yo dya cjó mi pāra mi jinguā. C'ü ra tsja diácono ni jyodü ra sido ra creo yo jña yo. Pero

dya nguextjo ra creo; xo ni jyodü ra tsja c'o na jo. ¹⁰Ot'ü ra mama texe yo cjuarma cjo na jo ra tsja diácono c'e cjuarma o jiyö. Nuc'ua 'ma dya pje tö'tp'üji c'o na s'o, na jo ra tsja diácono 'ma c'ü. ¹¹Je xo rga cjatjonu c'o ndixü c'o ra tsja mböste. Ni jyodü ra mimiji na jo, ngue c'ua yo nte ra respetaoji. Ni jyodü dya ra xos'üji o bëchjine. Ra nguijñi na jo o pjeñeji. Ra tsjaji na cjuana texe c'o cjaji. ¹²Yo diácono, nguextjo nu suji ra dyojui, dya ra 'ñejeji c'ü 'na lado. Ni jyodü ra zopjüji na jo c'o o t'iji, 'ñe cjó c'o xe bübü o ngumüji, ngue c'ua ra ngārāji na jo. ¹³Nu c'o ra tsja na jo diácono, me ra nädätjoji cja yo nte c'ü cjaji na jo. Nguec'ua ra sô na jo c'o diácono ra zopjüji yo nte, ra xipjiji ra 'ñejmeji e Jesucristo.

El secreto de nuestra religión

¹⁴Rí pëtsagö c'ü dya ra mezhe rá ëgö rá 'ñe nuc'ü. Pero nujyo, rí xi'tsc'ö cja ne carta yo. ¹⁵Na ngue 'na ra metse. Rí xi'ts'i yo, ngue c'ua rí pārague ja rgá mimi yo o t'i Mizhocjimi. Yo o t'i, ngue o templo angueze, na ngue angueze bübü cja o mü'büji. Ni jyodü c'o o t'i Mizhocjimi ra zopjüji yo nte ra xipjiji c'o jña c'o na cjuana. Y ra sido ra tsjaji ja c'o nzi ga mama c'o jña c'o. ¹⁶C'o jña c'o na cjuana c'o rí creogöji, dya mi pāraji mi jinguā c'o. Y rí mangöji me na zö:

E Jesucristo ngue Mizhocjimi, pero o 'ñe jmus'ü nza cjazgöji rí nteji.

O Espíritu Mizhocjimi o tsjapü o jñetse e Jesucristo c'ü ixi ngue o T'i Mizhocjimi.

C'o anxe, me co jñandaji e
 Jesucristo.
 C'o dya menzumü a Israel,
 sjipjiji ja ga cja e Jesucristo.
 Nguec'ua texe cja ne xoñijömü,
 ench'e o mü'büji c'ü.
 O s'ldiyi a jens'e e Jesucristo nu ja
 me na nojo c'ü, 'ñe me na zö.

Los que se apartarán de la fe

4 Mama o Espíritu Mizhocjimi ja
 rga cja c'o cjé 'ma ya ra nguins'i
 ne xoñijömü. Ra бүбү o xöpüte c'o
 ra 'ñünbü o mü'bü e Satanás c'ü dya
 jo 'ñe c'o demonio, me ra dyonpüji
 yo nte rgá xöpüji. Nguec'ua бүбү
 c'o ra creo c'o ri mama c'o xöpüte,
 ra jyéziji c'o jña c'o ya dyacöji
 Mizhocjimi. ²C'o xöpüte ra tsjapüji
 me rrä joji, pero ri bëchjine c'o ri
 mamaji. Me ri cjaji c'o na s'o, pero
 dya cja ri söji cjo na s'o c'o ri cjaji.
³C'o xöpüte ra xipjiji c'o nte c'ü dya
 ra sö ra chjüntüji. Y ra xipjiji c'ü
 бүбү o jñönü c'ü dya jo ra ziji. Maco
 yo jñönü, nguetsjé Mizhocjimi dacöji
 yo, nguec'ua nutsöji rí nteji rá unüji
 'na pöjö Mizhocjimi, cja rrü sigöji.
 Nutsöji rí ejmeji e Jesucristo y rí
 pärägöji dya c'ü na cjuana, xo sö rá
 siji c'o pje nde ma jñönü. ⁴Na ngueje
 na jo texe yo o dyät'a Mizhocjimi.
 Nguec'ua rá siji texe o jñönü. Pero
 ot'ü rá unüji 'na pöjö Mizhocjimi
 cja rrü siji. ⁵O mama Mizhocjimi
 na jo rá sigöji c'o pje nde ma jñönü.
 Nguec'ua 'ma rá unüji 'na pöjö, ra
 intsjimi 'ma Mizhocjimi c'e jñönü
 ngue c'ua ra jogü rá siji.

Un buen siervo de Jesucristo

⁶Yo jña yo rí xi'tsc'ö, rí xipcje
 yo cjuarma. Xo 'ñetsc'e ni jyodü

rí xörü c'o jña c'o rí creoji, y rí
 tsjijñi c'o. O jí'tsc'eji c'o na jo; ni
 jyodü rí sidogue c'o. 'Ma rí tsjague
 a cjanu, na jo 'na mbëpjitsc'e cja e
 Jesucristo. ⁷Dya rí tsjapü ngüenda
 c'o jña c'o mama c'o na s'o ga
 xöpüte. C'o pezhe c'o, dya pjöxcöji
 rá ätäji Mizhocjimi, na ngueje dya
 ni muvi c'o. Nu'tsc'e rí xötpü rí
 dyätä Mizhocjimi. ⁸'Ma rá xötpü
 rá cjaji jercicio, rguí muvi para ín
 cuerpoji, pero ts'inguilëtjo. Pero
 'ma rá xötpü rá ätäji Mizhocjimi, me
 rguí muvi na puncjü 'ma. Na ngueje
 ya mama Mizhocjimi, 'ma cjó c'o
 ra dyätä angueze, ra tsja angueze
 ra mbös'üji va, y ra unüji c'ü rguí
 mimitjoji a jens'e. ⁹Na cjuana ne
 jña'a nu, y ni jyodü ra creo nza texe
 yo nte. ¹⁰C'ü rí ench'e ín mü'bügö,
 ngueje Mizhocjimi c'ü бүбүtjo 'ñe
 dacüji c'ü rgá бүбүtjoji. Rí ench'e
 ín mü'bü na ngueje ne angueze ra
 'ñeme libre yo nte texe cja c'o na s'o.
 C'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo,
 Mizhocjimi ra salva c'o. Nguec'ua
 rí pëpcjö rgá zopjü yo nte hasta me
 potjo ín cuëgö, y rí sufregö c'o pje
 nde xitscöji.

¹¹Nujoyo jña'a yo, rí xipcjeji ra
 tsjaji yo, y rí xöpqueji yo. ¹²Bүбү
 c'o ya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo
 c'o cja c'ü menu na ngueje cja ín
 t'igüe. Pero rí tsja 'na tjürü c'ü na
 jo, ngue c'ua xo ra tsja anguezeji. Rí
 ñague jña c'o na jo, y rí nzhodü na
 jo. Rí s'iya yo nte co texe in mü'bü.
 Rí 'ñejme na jo Mizhocjimi. Y dya
 rí tsjague c'o na s'o. 'Ma rí tsjague
 a cjanu yo na jo, dya cjo ra tsja c'ü
 menu 'ma. ¹³Hasta 'ma cja rá ëgö
 va ja ín бүбү, rí pjötpügüe ngüenda
 rí xörügüe o jña Mizhocjimi, ra

dyäräji texeji. Rí zopjüji y rí xöpüji. ¹⁴C'o cjuarma o pätpäji Mizhocjimi va mamaji c'ü rí tsjague ne bëpji, y c'o tita cja c'o cjuarma o 'ñe'sc'eji o dyëji. Nguec'ua Mizhocjimi o dya'c'ü ja rgui tsjague ne bëpji. Nguec'ua rí xi'tsc'ö, dya rí jyëzi ne bëpji, sido rí tsjague.

¹⁵Nu yo rí xi'tsc'ö, rí tsjijñi yo y rí jyodü rí tsja, ngue c'ua texeji ra jñantc'aji c'ü xenda na jo gui tsja. ¹⁶Rí pjötpütsjë ngüenda ja rgui dyätque Mizhocjimi. Xo rí pjötpü ngüenda ja rgui xöpque c'o 'ñaja. 'Ma rí sido a cjanu, ra jogü in mü'bügue 'ñe c'o o mü'bü c'o ra dyä'tc'ägue.

Cómo portarse con los creyentes

5 'Ma pje c'o ra tsja yo cjuarma c'o ya tita, dya rí huënc'higue na zëzhi c'o. Rí zopjüji na jo nza cja 'ma ri ngueje nin tatague. Xo 'ñe yo sē'ë, rí zopjüji nza cja 'ma ri ngueje nin cjuarma. ²Yo nita, rí zopjüji na jo nza cja 'ma ri ngueje nin nana. Yo süngü, rí zopjüji nza cja 'ma ri ngueje nin cjü'ü; y dya rí tsjapügue na s'o yo.

³Yo ndixü yo ya ndü nu xïra, 'ma dya 'ñeje cjó ra mbös'ü, rí pjös'üji yo. ⁴Pero 'ma 'ñejeji o t'i'i, ni jyodü c'o o t'i ra mbös'üji c'ü. C'o t'i, 'ma mi ts'it'iji, o mbös'üji anguezeji, o tsja c'ü nu nanaji. Nguec'ua nudya ni jyodü anguezeji ra nzhopcüji ra mbös'üji c'ü. Je xo rga cjanu 'ma 'ñeje o bëche c'e ndixü, ra mbös'üji c'ü. 'Ma ra tsjaji a cjanu, ixi na cjuana respetaoji 'ma c'ü. Y ngue c'ü rguá mäjä Mizhocjimi. ⁵C'e ndixü c'ü dya cjó 'ñeje, junt'ü o mü'bü nguextjo Mizhocjimi

ra mbös'ü. Nguec'ua sido ötü Mizhocjimi zö xömü zö ndempa.

⁶Nu c'ü ya ndü nu xïra, nu 'ma me mähä yo bübü cja ne xoñijöümü, chjëntjui c'ü ya ndü, na ngue dya cja mähä Mizhocjimi. ⁷Rí xipjigüe c'o cjuarma ra mbös'üji c'o ndixü c'o dya cjó 'ñeje. 'Ma ra tsjaji a cjanu, dya cjó sö cjó pje ra xipjiji 'ma. ⁸C'o ejme Mizhocjimi, ni jyodü ra mbös'üji c'o cärä o ngümü 'ñe c'o 'ñaja o dyoji. 'Ma cjó c'o dya pjös'ü c'o o dyoji, dya ejme na jo 'ma c'ü. Maco c'o dya ejme, pjös'üji c'o o dyoji.

⁹Yo ndixü yo ya ndü nu xïra, bübü c'o rí juajnügüe ra tsjaji 'na bëpji cja yo cjuarma. Pero ngue 'ma ya ri ëdyi sesenta cjë'ë, 'ñe 'ma 'natjo nu xïra c'ü mi 'ñeje. ¹⁰Xo 'ñe 'ma o tsja na jo nguec'ua ga mama yo nte: “Nujnu, na jo va mbös'ü yo nte'e. O s'ïya c'o o t'i, y o unü sjëtsi ro oxü c'o nan'ño menzumü, y o mbe'chp'e o ngua c'o o t'i Mizhocjimi, y o mbös'ü na puncjü c'o mi sufre na puncjü. O mbös'ü 'ma cjó pje mi jyodü”, eñe yo nte. 'Ma ga cjanu, na jo ra tsja 'na bëpji cja Mizhocjimi 'ma.

¹¹Yo ndixü yo ya ndü nu xïra c'o cja xe xunt'i, dya rí juajnügüe ra tsjaji 'na bëpji. Na ngueje 'ma xenda ra neji o bëzo que na ngueje e Cristo, ra ne ra chjüntüji na yeje 'ma. ¹²Na s'o a cjanu, na ngueje dya mbëpji e Jesucristo ja c'o nzi va mamaji. ¹³Xo 'ñe ra xötpüji rrü mañaji, ra nzhöt'ütjoji cja ngümü. Dya nguextjo nu; xo ra mamaji jña c'o dya pje ni muvi. Xo ra zo'p'üji c'o o bëpji c'o 'ñaja. Y me ri ña ri ñaji c'o dya ni jyodü ra ñaji.

¹⁴Nguec'ua yo ndixū yo ya ndū nu xīra c'o cja xe xunt'i, rí negō c'ū ra chjüntūji na yeje, ra mus'ūji o t'i'i. Y ra zopjūji na jo c'o cārā o ngumū ngue c'ua ra ngārāji na jo. Nguec'ua dya ra sō pje ra xitscōji c'o nugūji na ü. ¹⁵Bübü ndixū c'o ya ndū nu xīra c'o ya xōgū cja o 'ñīji Mizhocjimi. Ya möji c'ū dya jo.

¹⁶Ma ra ndū c'ū nu xīra 'na o dyoji 'na cjuarma, ni jyodü c'e cjuarma ra mbös'ü c'e ndixū. C'e cjuarma, dya ra nde'be texe yo cjuarma ra mbös'ūji c'e ndixū. Pero 'ma bübü 'na ndixū c'ū dya cjó 'ñeje cjó ra mbös'ü, ni jyodü texe yo cjuarma ra mbös'ūji c'ū.

¹⁷C'o tita c'o na jo ga manda cja yo cjuarma, 'ma pēpjiji na zēzhi ga zopjūji yo nte 'ñe ga xöpūji, ni jyodü rí pjös'ūji na jo o merio. ¹⁸Na ngueje t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi: "Ma ra yödü o ndēxü c'o in nzhünūji, dya pje rí jñu'tp'ūji a ne'e c'o; jyēziji ra ñōnūji." Xo t'opjü a cjava: "Na mbēpji pē's'i derecho ra mbös'ūji o merio."

¹⁹Ma cjó c'o ra 'ñe xi'tsc'e c'ū o tsja na s'o 'naja c'o tita, dya xtí creogue. Nu 'ma bübü yeje o jñi'i c'o o ndäcä vi tsja na s'o, rí creogue 'ma. ²⁰Ma cjó c'o sido cja na s'o, rí huēnch'i 'ma cārāji texeji. Nguec'ua ra zū'ü c'o 'ñaja cjuarma. ²¹Pätcō ín mü'büvi Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ín Jmuji 'ñe c'o o anxe c'o o juajnü. Nguec'ua rí xi'tsc'ö rí pjötpügüe ngüenda ixtí tsjapü na jo t'önü ante c'ū rí huēnch'i 'na cjuarma. Y dya cjó rí unügüe favor. ²²Dya ts'i rguí juajnü c'o tita c'o ra manda cja yo cjuarma; ot'ü rí ñu'u cjo bübü na jo. Na ngueje 'ma rí

juajnügüe 'na tita c'ū cja na s'o, xo in pē's'i in s'ocügüe. Nu'tsc'e xo ni jyodü rí tsjague c'o na jo.

²³Dya rí sitjogue ndeje. Xo rí si'i ts'inguilējē vino como 'ñechjē, xa'ma ra ndis'i in pjeme c'ū ndajmetjo ga ü'ü.

²⁴Bübü o nte c'o ixtí pārāji c'ū na s'o cjaji. Bübü c'o dya rá pārāji o nzhübü hasta 'ma cja rá fijaji na jo ja ga nzhodūji. ²⁵Xo bübü o nte c'o ixi jñetsetjo c'ū cjaji na jo. O 'ma dya jñetse, dya ra mezhe ra 'mārā.

6 Bübüts'ejji o cjuarma c'o pēpji cja o lamu c'o dya ejme Mizhocjimi. Zō me cja pūji ra pēpjiji o bēpji c'o na jyü, pero ni jyodü ra respetaoji c'o nu lamuji. 'Ma jiyō, ra mama yo nte: "Dya jo Mizhocjimi 'ñe yo o jña", ra 'ñeñeji. ²Bübüts'ejji c'o pēpji cja o lamu c'o ejme Mizhocjimi. C'e cjuarma c'ū mbēpji, zō cjuarmavi dya c'ū nu lamu, pero dya ra jogü ra tsjapü c'ū dya ni muvi c'ū nu lamu. C'ū ra tsja, xenda ra mbēpi na jo'o, na ngueje cjuarma c'e lamu c'ū pēpi, nguec'ua ga tsja c'e mbēpji s'iya c'ū nu lamu. Nujyo rí xöpügüe yo, y rí xipjiji ra tsjaji yo.

La religión y el contentamiento

³C'o o jña e Jesucristo c'ín Jmugōji, me na jo c'o. Na ngueje jítscōji ja rga ätäji Mizhocjimi. Pero bübü c'o nan'ño ga nguiñi 'ñe nan'ño ga xöpü. ⁴Cjapūji na nojo, pero dya pārāji ja ga cja. Y s'odü o pjeñeji, nguec'ua me cjaji o t'önü 'ñe me söji o jña. Nguec'ua ne ra huinste rgá xöpüteji, y cjaji o chü, y sadūji c'ū nu mixöpüteji, y me ne ra mbēzhiji c'ū pjēzhi c'o 'ñaja. ⁵Me söji o jña'a na ngueje ya s'odü

o pjeñeji, dya pārāji c'ü na cjuana. Cjijñiji 'ma ra ma't'üji Mizhocjimi, ra jñüji 'ma na puncjü o merio. Nu'tsc'e, dya rí dyocjeji c'o ga cjanu ga tsja. ⁶Nu 'ma rá quejmetjoji conforme co nu yo rí pè's'iji, 'ñe 'ma rá sūji Mizhocjimi, nu'ma, ngue 'ma rá tōji na puncjü que o merio. ⁷Dya pje ró jünji 'ma o jmuxcüji cja ne xoñijōmü. Y na cjuana c'ü dya xo sō pje rá jünüji 'ma rá tūgōji. ⁸Nguec'ua 'ma rí pè's'iji pje rá si'iji 'ñe pje rá je'eji, rá mājāji, dya pje rá mbeñeji. ⁹Nu c'o ne ra mbè's'i na puncjü o merio, cjijñiji o mü'bü pje c'o nde ra tsjaji, maco na s'o c'o, dya ni jyodü ra tsjaji. Nguec'ua ga bēzhiji o aljmaji y ra möji a ma a linfiernu. ¹⁰Ma cjó c'o me ne ra jñü na puncjü o merio, ra mbürü ra tsja c'o nde na s'o, ngue c'ua ra jñü. Bübü c'o me ne o merio, nguec'ua ts'è ts'è va xōgüji cja e Jesucristo. Nguec'ua dya cja creoji dya c'ü. Nguec'ua me sufre ga ndumü o mü'büji.

La buena lucha de la fe

¹¹Nu'tsc'e o juan'c'e Mizhocjimi rí pēpque, nguec'ua rí xi'tsc'ö rí xōgue texe cja yo na s'o. Sido rí tsja na jo. Y rí sūgue Mizhocjimi. Y sido rí 'ñejme e Jesucristo. Y rí s'iya yo nte. Zō pje ri sufregue, pero dya rí jyēzgue Mizhocjimi. Y dya rí tsjapü na nots'ü. ¹²O 'ñünn'ü in mü'bügue Mizhocjimi nguec'ua i mangue c'o jña c'o me na jo; i mangue e Jesucristo ngue in Jmugue, o dyärä na puncjü o nte. Nguec'ua rí xi'tsc'ö, zō bübü c'ü c'axc'ü, pero rí sido rí creo e Jesucristo, ngue c'ua siempre

rí bübütjogue co Mizhocjimi.

¹³Jantc'ague Mizhocjimi c'ü dacōji c'ü rgá bübütjoji. Xo jantc'ague e Jesucristo. 'Ma o tsja e Poncio Pilato o tsjapü t'önü e Jesucristo c'ü pje mi pjēzhi, dya zū e Jesús, o mama na jo. ¹⁴Nguec'ua texe yo rí xi'tsc'ö, xo rí tsjague y dya rí sū rguí xöpügue yo. Ngue c'ua dya ra s'odü in mü'bü, y ngue c'ua dya ra sō cjó pje ra xi'ts'i. Rí tsjague a cjanu hasta 'ma cja ra ējē e Jesucristo c'ín Jmuji. ¹⁵Ngue Mizhocjimi ra tsjapü ra jñetse a cjanu e Jesucristo 'ma ra zādä c'e pa c'ü o mama. Na ngueje me na zēzhi Mizhocjimi; ojtjo xe 'naja c'ü ri nza cja angueze me na zēzhi, 'ñe me na jo. Me na nojo Mizhocjimi; manda texe cja yo rey 'ñe cja yo gobierno. ¹⁶Angueze ixi bübü, y je ni 'ñeje nu, c'ü rgá bübügōji. Bübü cja jya's'ü c'ua ja dya cjó sō cjó ra chēzhi. Dya cjó jñanda Mizhocjimi ne ri 'na nte'e; dya cjó xo sō cjó ra jñanda. Me na jo angueze, y dya nunca ra nguarü c'ü ra manda. Nguec'ua ni jyodü rá sūgōji c'ü. Je rga cjanu, amén.

¹⁷Nu c'o rico cja ne xoñijōmü, rí xipcjeji c'ü dya ra confiaoji o merio. Na ngue 'na ndajme jünji, 'na ndajme ojtjo. C'ü ra confiaoji, ngue Mizhocjimi c'ü dacōji texe c'o ni jyodüzüji ngue c'ua rá mājā rga mimiji. ¹⁸Nguec'ua rí xipcje c'o rico ra mbös'üji c'o pje ni jyodü. 'Ma ra tsjaji ga cjanu, ix na cjuana ri rico 'ma anguezeji a jmi Mizhocjimi. Xipcjeji 'ma cjó pje ni jyodü, ra unüji, dya ra mamaji "jyö."

¹⁹Nu'ma, ix na cjuana ri ricoji 'ma a jmi Mizhocjimi, y dya ra zü'üji

c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. Na ngueje ra bübüttöji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi.

Encargo final a Timoteo

²⁰Nu'tsc'e Timoteo, Mizhocjimi o dya'c'e in pārâgue yo jña yo na cjuana. Nguec'ua rí tsjague yo, 'ñe

rí xipji yo nte xo ra tsjaji yo. Bübü c'o me cjapü pārā pero dya cjuana. Anguezeji me sóji o jña c'o dya pje ni muvi. Nu'tsc'e, dya rí dyocjeji c'o xöpü ga cjanu. ²¹Na ngue c'o xöpü ga cjanu, bübü c'o ya xögü, dya cja ejmeji e Jesucristo.

Mizhocjimi ra mböxc'ü. Amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

Pablo escribe a Timoteo

1 Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. Ndeze mi jinguã Mizhocjimi o mama c'ü ra unü c'ü rguí bübüjtjo yo nte. Nguec'ua o juancügö rá c'jagö apóstole rá zopcjo yo nte, ngue c'ua 'ma c'jó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo Jesús, ra bübüjtjo c'o. ²Nu'tsc'e Timoteo, ngue'tsc'e rí pen'c'e ne carta. Rí cja'c'ü nza cja 'ma ri ngueje ín ch'itsc'ö, y me rí s'iyats'ü. Mizhocjimi c'ín Tataji ra nu'c'ü na jo 'ñe ra juen'tsc'e. Xo 'ñe e Cristo Jesús c'ín Jmugöji ra nu'c'ü na jo 'ñe ra juen'tsc'e. Nguec'ua ra mäjä in mü'bügue, dya pje rí mbeñe.

Dando testimonio de Cristo

³C'o ín mboxatitagöji mi ma't'üji Mizhocjimi y mi cjaji na jo. Je xo ga c'jagö nu, rí ma't'ü Mizhocjimi y rí c'jagö c'o rí pãrãgö c'ü na jo. Xo 'ñetsc'e. Nguec'ua 'ma rí ötcö Mizhocjimi xömü ndempa, rí unügö 'na pöjö. ⁴Ma rí ö'tc'ö Mizhocjimi, rí mbeñegö ja vi huégue 'ma ró jyanbügövi. Me rí ne rá jantc'a in jmi, ngue c'ua me rá mäjä. ⁵Ma rí ö'tc'ö Mizhocjimi xo rí mbeñegö ja

gui dyãtpã o jña e Jesucristo. Ot'ü o creo e Loida c'ü nin nitague, 'ñe e Eunice c'ü nin nana. Y rí pãrãgö, xo 'ñetsc'e xo ín creogue na cjuana e Jesucristo co texe in mü'bügue.

⁶Nguec'ua rí mbennc'egö ja rvá ë's'ë ín dyëgö cja in ñigue. Mizhocjimi o dya'c'ü ja rguí tsjague 'na bëpji cja yo cjuarma. Rí mbennc'egö dya, rí tsjacjuana rí tsjague c'e bëpji. ⁷C'ü o dyacöji Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra zü ín mü'büji. Ngueje c'ü ra zëzhi ín mü'büji, 'ñe c'ü rá s'iyaji yo nte, 'ñe c'ü rá c'jijñiji na jo 'na pjeñe.

⁸Nguec'ua, dya rí tsejegue 'ma pje ra xi'ts'i yo nte. Rí xipcjeji ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nutscö rí xipji c'ü o jña e Jesucristo yo nte, nguec'ua rrü ogö a pjörü. Pero nu'tsc'e, dya rí sügue c'ü rrã ogö a pjörü. Zö ra tsja'c'ü yo nte rí sufregue c'ua ja nzi rgá sufregö, pero xo rí sido rí xipji yo nte ja rgá sö e Jesucristo ra ndintspi o mü'büji c'o na s'o. Mizhocjimi me na zëzhi; ra dya'c'ü c'ü rguí zëzhgue. ⁹Nguetsjë Mizhocjimi o 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, y o 'ñünngü ín mü'büji rá cjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. C'ü vi salvazgöji, dya

ngue c'ü rva cjaji c'o na jo. C'ü vi salvazgöji Mizhocjimi, ngue c'ü ya vi ne a cjanu, 'ma dya be mi ät'ä ne xoñijöümü. Me go s'iyazgöji go mama c'ü ro ndäjä e Cristo Jesús. ¹⁰Rí pārägöji c'ü me s'iyazgöji Mizhocjimi. Na ngueje o ëjë e Jesucristo o 'ñe 'ñevgueji libre. O ndü'ü, cjanu o tetjo o bübüjtjo na yeje, nguec'ua dya cja ni jyodü rá sügöji c'ü rá tütji. Y cja o jña, rí unüji ngüenda c'ü rá bübüjtjoji co Mizhocjimi para siempre, zö ya rgúí nguins'i ne xoñijöümü.

¹¹Nu o jña angueze, ngue c'ü vi juancügö Mizhocjimi rá xipji yo nte yo dya menzumü a Israel, 'ñe c'ü rá xöpügöji. ¹²Nguec'ua rrü sufregö a pjörü. Pero dya rí tsegö rgá sufre. Rí ench'e ín mü'bü Mizhocjimi, rí pārägö c'ü na zëzhi angueze, nguec'ua ga tsja'a ja c'o nzi ga mama. Na ngueje ró unü ín mü'bügö c'ü, rí pārägö ra mböcügö ngue c'ua 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi, dya pje ra chötcö c'o na s'o.

¹³Ró xi'tsc'ö c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi. Je xo rgui xipjigue a cjanu yo nte, dya nan'ño rgui xipcejeji. Rí sido rí 'ñejme Mizhocjimi y rí s'iyague yo nte. Na ngueje bübü e Cristo Jesús a mbo ín mün'c'e. ¹⁴Mizhocjimi o dya'c'ü ín pārägue c'o jña c'o na cjuana. Nguec'ua rí pjötpügue ngüenda c'ü rgui tsjague c'o, 'ñe xo rí xipji yo nte c'ü xo ra tsjaji yo. Ra mböxc'ügue o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü ín mün'c'öji.

¹⁵Ya ín pārägue o xögü e Figelo 'ñe e Hermógenes co nutscö. Xo 'ñeje c'o 'ñaja cjuarma a Asia. ¹⁶Rí

ötcö Mizhocjimi ra juentse c'o cārā o ngümü e Onesíforo. E Onesíforo o mböxcö na puncjü, nguec'ua me va mājā ín mün'c'ö. Angueze dya tseje c'ü rrü o'o a pjörü. ¹⁷Na ngueje 'ma o sājā a Roma, me go jyongö na puncjü hasta 'ma o chöcö. ¹⁸Xo ín pārägue ja va mböxcöji na puncjü a Efeso. Rí ötcö Mizhocjimi c'ín Jmugöji ra juentse c'e cjuarma 'ma ra jñüncüji ngüenda.

Un buen soldado de Jesucristo

2 Rí zo'c'ö dya, nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'ö. Rí zëzhgue, ra mböxc'ü e Cristo Jesús rí zëzhgue. ²Ró xi'tsc'ö ja ga cja Mizhocjimi, 'ñe ja ga cja e Jesucristo. Na puncjü c'o cjuarma c'o xo mi cārägöji c'o xo dyärä 'ma mi xi'tsc'ö. C'o jña c'o ró xi'tsc'ö, rí xipjigue c'o cjuarma c'o ra tsjacjuana c'o ra sö ra xöpü c'o 'ñaja cjuarma.

³Rí tsjijñigue ja ga cja o tropa. Zö sufreji, pero sëchiji ga mbëpji c'ü nu gobiernoji. Je xo rga cjatse'e nu, zö ri sufregue, pero rí sido rí pëpque na jo e Cristo Jesús. ⁴Ma cjó c'o ra tsja o tropa, ni jyodü ra jyombeñe c'e bëpji c'ü mi cja'a 'ma dya be mi tropa ngue c'ua ra dyätä co texe o mü'bü c'ü manda cja yo tropa. ⁵Ma cjó c'o ra tsja carrera, ni jyodü ra tsja c'ua ja nzi ga mama c'e orde cja c'e carrera. 'Ma jiyö, dya ra ndöjō 'ma c'e listón, zö ot'ü ra zät'ä cja c'e raya. ⁶Na campesino ngue c'ü ot'ü ra zi'i c'o ra mbedye cja juajma. Pero ni jyodü ra pëpji na jo zö ri po'o o cuë. ⁷Tsjijñi na jo pje ne ra mama yo jña yo cja ró xi'tsc'ö. C'ín Jmugöji ra mböxc'ü rí tendiogue yo.

⁸Rí mbeñegue e Jesucristo c'ü o mboxbêche e David. Nuc'ü, o ndü'ü c'ü, pero o tetjo na yeje. Ngue c'ü rí xipjigö yo nte 'ma rí zopjüji. ⁹Na ngue c'ü rí zopjü a cjanu yo nte, o ts'axcüji o pantcaji a pjörü nza cja 'ma ri cjagö c'o na s'o. Nguec'ua me rí sufregö. Pero o jña Mizhocjimi, dya sö ra ts'a's'üji. ¹⁰Zö me rí sufregö, pero rí sëhcö, dya rí jëzi rgá zopjü yo nte. Na ngueje rí pärägö cārã c'o ya juajnü Mizhocjimi. Anguezeji ra dyäräji c'e jña c'ü rá xipjiji, ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua ra jogü o mü'büji y ra ma mimiji co Mizhocjimi nu ja me na zö'ö.

¹¹Na cjuana ne jña nu cja rá xi'tsc'ö dya:

O ndü e Jesucristo por nutscöji.
'Ma rá bübüji dispuesto rá tüji na ngue c'ü rgá ätpägöji o jña, xo rá bübütojji 'ma co angueze.

¹²Zö rá sufregöji, pero 'ma rá sëhcöji, rá mandaji 'ma co e Jesucristo.

Pero 'ma rá mamaji: “Dya rí pärägö c'ü”, rá eñeji, nu'ma, xo ra mama angueze c'ü dya päcüji.

¹³Zö dya rá sidoji angueze c'ua ja nzi rgá mangöji, pero angueze ra tsja c'ua ja nzi va mama; ra ngötcüji 'ma rá sidoji, y ra castigaozüji 'ma rá jëziji. Siempre cumple c'ü mama.

Un trabajador aprobado

¹⁴Rí mbenmbegue yo cjuarma, rí xipjiji c'ü ra mbötpüji na puncjü ngüenda c'ü dya ra zöji o jña. Na ngueje dya ne ga cjanu Mizhocjimi

c'ín Jmugöji. Rí xipjiji c'ü dya ra zöji o jña, na ngueje ra s'onbü o mü'bü c'o ri ärä. ¹⁵Nu'tsc'e rí pjötpügie na puncjü ngüenda rí zopjü yo nte c'ua ja nzi ga t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. 'Ma rí tsjague a cjanu,ra mä'c'ä 'ma Mizhocjimi. 'Ma jiyö, rí bëzhgue 'ma in tseje. ¹⁶Cārã o xöpüte c'o me ña jña'a c'o dya ni muvi, na ngueje dya süji Mizhocjimi. Dya rí dyocjeji anguezeji ni xo rí sögueji o jña c'o. Na ngueje co c'o jña c'o mamaji, xenda ra tsjaji c'o na s'o, cja na 'ñe c'o nte c'o ri ärä. ¹⁷C'o o jña c'o xöpüte ra s'onbü o mü'büji, chjëntjui nza cja 'na herida c'ü ni ma ni nguibi c'ü ni dya'a. Nza cja e Himeneo 'ñe e Fileto c'o xöpüte. ¹⁸Anguezevi ya xögüvi cja c'e 'ñiji c'ü na cjuana. Mamavi c'ü ya ró tetcjöji 'ma o dyacöji nueva vida. Na jo c'ü. Pero dya nguextjo nu. Xo mamavi c'ü dya rá tetcjöji na yeje c'ü ri nuevo ín cuerpoji. Nguec'ua bübü c'o ya s'onbü o mü'bü, dya cja creoji e Jesucristo. ¹⁹Pero c'o na cjuana o t'i Mizhocjimi, dya ra xögüji cja e Jesucristo. Anguezeji chjëntjui nza cja 'na ngümü c'ü na jo va jyäbäji c'ü dya ra tunü. Na ngueje c'ín Jmugöji pärã cjó ngueje c'o o t'i, y pjörü c'o. Y 'ma cjó c'o mama: “E Jesucristo ngue in Jmugö c'ü”, eñe, ni jyodü ra jyëzi texe c'o na s'o. ²⁰Cja o ngümü 'na rico, bübü o traste de oro 'ñe de plata c'o me ni muvi c'o cant'aji o ndäjnä, 'ñe c'o ni sirveji o jñönü. Xo bübü o traste de za'atjo o de varrotjo c'o na sucio c'o üt'üji o basura. ²¹'Ma cjó c'o ra jyëzi c'o na s'o c'o ya ró xi'tsc'ö, ri chjëntjui 'ma 'na traste de oro c'ü

dya sucio. Nu'ma, ra sō c'e cjuarma ra mbēpi na jo 'ma c'ín Jmugōji, ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo.

²²Ma cja t'itjo 'na nte, bübü na puncjü c'o na s'o c'o ne ra tsja. Nu'tsc'e, dya rí tsjague c'o, ni rí tsjijñi c'o. C'ü rí tsjague, sido rí tsjague na jo, y rí sido rí 'ñejme e Jesucristo. Sido rí s'iyague yo nte. Xo 'ñe, sido rí dyocjeji c'o ma't'ü Mizhocjimi c'o xo xögü cja c'o na s'o. Rí tsārāgueji na jo nu c'o cjuarma c'o. ²³Cārā c'o me sōji o jña ga mamaji c'o jña c'o dya ni muvi. Na ngueje dya pārāji pje pjēzhi c'ü na cjuana. Nu'tsc'e, dya rí tsjapü ngüenda c'o nte c'o ri sōji o jña. In pārāgue, je ngue c'ü ni mbürü o chü. ²⁴Ngue o mbēpjits'ügue c'ín Jmugōji. Nguec'ua dya cjó ni jyodü cjó rí söguevi o jña. Jmanch'a rgui zopjü yo nte. Rí jíchiji na jo o jña Mizhocjimi. Zō cjó c'o pje ra xi'ts'i, pero rí pēsp'i paciencia, dya rí chjünrü. ²⁵Ma cjó c'o dya ra ne ra dyä'tc'ägue, jmanch'a rgui zopjüji. Xa'ma ra 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji ra nzhogüji. Ra mbārāji 'ma o jña angueze c'ü na cjuana, ra 'ñejmeji. ²⁶Nudya, c'o dya ne ra dyä'tc'ägue, ya zo'oji cja o dyē e Satanás c'ü dya jo. Nguec'ua ga tsjaji c'o na s'o, ja c'o nzi ga ne e Satanás. Pero 'ma ra nzhogü o mü'büji, dya cja ra dyätāji c'ü dya jo.

Cómo será la gente en los últimos días

3 Ixtí unnc'e ngüenda yo cjē yo ya va chēzhi ra nguins'i ne xoñijömü, ra zädä cjē'ë c'o me rrü

s'ēzhi. ²Yo nte'e ra s'iyatsjēji; dya ra s'iyaji yo nín minteji. Me ra neji o merio. Me ra pötü rgá mamatsjēji me na joji. Me xo ra tsjapütsjēji na nojo, ra tsjapüji menu c'o 'ñaja. Ra zadüji Mizhocjimi y ra zadüji yo nín minteji. Dya ra dyätāji c'o nu tataji. Dya cjó ra gradecidoji c'ü rgüu unüji 'na pōjō. Dya cjó ra respetaoji. ³Dya ra s'iyaji c'o o dyoiji. Dya ra jo'tp'üji c'o ri üji, zō ri ne c'o ri üji. Ra xosp'üji o bēchjine yo nín minteji. Y c'ü ra ējē o ñiji, ixta tsjaji, dya ra ts'a's'üji. Nguec'ua ri chjēntjui nza cja o animale c'o na sate. Y ra nuji na ü texe c'o na jo. ⁴Ra zidyiji yo nín minteji cja c'o pje pjēzhi. C'ü ra nguijñi o ñiji, ra tsjaji. Ra tsjapü me ri pārāji. Ra tsja yo nte, dya ra mápāji Mizhocjimi; ra mápāji c'o netsjēji. ⁵Ra tsjapü ri ma't'üji Mizhocjimi, pero 'ma ra 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji, anguezeji dya ra dyätāji c'ü.

Nu c'o ra tsja ga cjanu, dya pje rí dyocjeji c'o. ⁶Nuc'o, ngue c'o me zenguate cja yo ngümü, me xipjiji jña yo ndixü ga dyonpüji. Bübü o ndixü c'o unü ngüenda c'ü tū na puncjü o nzhübü, nguec'ua ga creoji c'ü mama c'o na s'o ga xöpüte. Na ngue c'o pje nde ne c'o ndixü, cjaji c'o na s'o. ⁷C'o ndixü siempre neji cjó ra jíchiji, ra dyärāji c'o. Pero dya nunca ra mbārāji c'ü ix na cjuana. ⁸C'o na s'o ga xöpüte, ya s'odü o pjeñeji. Zō mama ejmeji Mizhocjimi, pero dya cjuana. C'ua ja nzi va tsja e Janes 'ñe e Jambres mi onpüvi c'o nte ngue c'ua dya ro dyätāji e Moisés, je xo ga cjatjonu c'o xöpüte onpüji yo nte; dya neji c'ü ra mbārā yo nte c'o jña c'o na cjuana. ⁹Pero

dya texe yo nte ra creoji c'o xöpüte. Na ngueje ra zädä c'o xöpüte c'ua ja nzi va zädä e Janes 'ñe e Jambres; ra mbärä texe yo nte c'ü dya ni muvi c'ü ri mama c'o xöpüte, ni rrä cjuana.

**El último encargo de
Pablo a Timoteo**

¹⁰Nu'tsc'e, dya pje nza cjatsc'e c'o. Na ngueje c'o jña c'o ró jí'tsc'ö, i dyätcägö c'o. C'ua ja nzi rgá minc'ö, je xo gui minc'e a cjanu. I unügue ngüenda rí pëpcö Mizhocjimi co texe ín mü'bü. Xo i unü ngüenda ja rgá ätpägö o jña, 'ñe c'ua ja rgá pësp'i paciencia 'ma cjó pje cjacü; dya rí nzhopcö c'ü rá cjapü na s'o c'ü. Xo i unü ngüenda c'ü rí s'iyagö yo nte. Xo i unü ngüenda rí sidogö Mizhocjimi. ¹¹Rí sido Mizhocjimi zö nugüji na ü, zö me cjacüji rá sufregö. In pärägue ja va nugüji na ü 'ma mi bünc'ö cja c'o ciudad a Antioquía, 'ñe a Iconio, 'ñe a Listra. In pärägue ja va tsjacüji ró sufregö na puncjü. Pero Mizhocjimi o mböxcö rvá sèchi texe c'o. ¹²C'o ench'e o mü'bü e Jesucristo c'o ne ra dyätä angueze, nuc'o, ra nu'uji na ü c'o, ra tsja yo nte. ¹³C'o xöpüte c'o me na s'o c'o onpü yo nín minteji, xenda rrä s'o c'o. Ra sido ra dyonpüji yo nte. Y c'o xöpüte xo ra creoji o bëchjine.

¹⁴Nu'tsc'e sido rí creo c'o jña c'o ya i xötpü c'o in pärägue c'ü na cjuana. In pärägue nu c'o o jí'ts'i, na cjuana c'ü mama c'o. ¹⁵Xo in pärägue o jí'tsc'eji o jña Mizhocjimi ndeze 'ma cja mi ts'it'igue. Nguec'ua in pärägue ja ga cja e Cristo Jesús. Nuc'ü, ra

sido ra jocüts'ü in mü'bü, na ngue in ench'e in mü'bü c'ü. ¹⁶Texe c'o o dyopjü o jña Mizhocjimi, ngue o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'büji o dyopjüji. Me ni muvi o jña Mizhocjimi para rá jíhcöji yo nte c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi, 'ñe ja rga pjöngüendaji cja c'o dya cjuana. Me xo ni muvi o jña Mizhocjimi para rá zopjüji c'o cja na s'o, ngue c'ua ra jyëziji c'o, ra tsjaji c'o na jo. Me xo ni muvi para rá jíchiji pje ni mbë c'o na jo c'o ra tsjaji. ¹⁷Mizhocjimi o dyacöji o jña, ngue c'ua nutscöji o t'izgöji rá cjaji texe c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo.

4 Päl'tc'ä in mü'bü Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nguec'ua rí pjötpügue na puncjü ngüenda rí tsjague yo cja rá xi'tsc'ö dya. Na ngueje ra ëjë na yeje e Jesucristo ra 'ñe manda. Pero ante c'ü ra manda, ra jñünpü ngüenda c'o xe ri bübütjo 'ñe c'o ya rguí ndü. ²Nguec'ua rí xi'tsc'ö rí tsjacjuana rí zopjügue yo nte, rí xipjiji o jña Mizhocjimi. Rí xipjiji ma dyä'tc'äji, o dya dyä'tc'äji. Xipjiji o jña Mizhocjimi ngue c'ua c'o cja na s'o ra untüji ngüenda c'ü na s'o cjaji. Xipjiji o jña Mizhocjimi rguí huënc'hiji. Xipjiji o jña Mizhocjimi rguí zopjüji ra tsjaji c'o na jo. Rí pësp'igueji na puncjü paciencia rguí jíchqueji. ³Rí xipjigüeji dya o jña Mizhocjimi, na ngueje ra zädä 'ma dya cja ra dyäräji c'o o jña Mizhocjimi c'o me na jo y na cjuana. Me ra ndeñeji c'o xöpüte c'o ra xipjiji jña c'o ra ne ra dyäräji c'o rguí mäjäji. ⁴Ra ngo't'üji o ngöji, dya cja ra dyäräji c'ü na cjuana. Ra

creoji c'o pje nde ma bëchjine c'ü pezhe yo nte. ⁵Nu'tsc'e, rí tsjijñigue na jo in pjeñe, dya rí creogue c'o bëchjine. C'o rí sufregue, rí sèchque c'o. Sido rí xipjigue yo nte ja ga cja e Jesucristo. Rí tsjague texe c'o bëpji c'o ya dya'c'ü Mizhocjimi.

⁶Ya ra zädä 'ma ra bötcö. C'ü rga tügö, chjëntjui 'na ofrenda c'ü ro unügö Mizhocjimi. ⁷Xo rí chjëntcjöbe nza cja c'ü ya tsja na jo 'na carrera, ró sido cja o 'ñiji Mizhocjimi, ró cjägö c'o o xitsi. Y sido rí ejmegö c'ü. ⁸Nguec'ua ya bësquigö a jens'e c'ü ra dyacö c'ín Jmugöji c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda. Ra ch'acö na ngueje rvá ätcö na jo. Na ngueje c'ín Jmugöji cjö't'ü na jo c'o cja na jo. Dya nguextjözügö ra ch'acügö; xo 'ñetjo texe c'o me ne o mü'bü ra êjē na yeje e Jesucristo.

Instrucciones personales

⁹Rí tsjague posible ts'i rgui ma zenguazü. ¹⁰Na ngueje e Demas ya o zogüzü, o ma a ma a Tesalónica. Na ngueje o mähä yo cjaji dya cja ne xoñijöümü. E Crescente o ma a ma a Galacia. E Tito o ma a ma a Dalmacia. ¹¹Nguextjo e Lucas xe rí bübügöbe. 'Ma rí ma zenguazü, rí jyodü e Marcos rí mëvi ra ma mböxcü. Na ngueje angueze na jo ga mböste. ¹²E Tíquico ró xipji ra ē va a Efeso. ¹³'Ma rí ma zenguazü, rí tsangga c'ín gaván c'ü ró sogö a ma a Troas cja o ngümü e Carpo. Xo rí chjēnngui c'o ín libro. C'ü xenda rí unü ngüenda rí chjēnngui, ngue c'o xipjadü c'o t'opjü o jña Mizhocjimi.

¹⁴Me go tsjacügö c'o na s'o e Alejandro c'ü pēpji cja yo metal.

Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre. ¹⁵Nu'tsc'e rí pjötpü ngüenda angueze. Na ngueje me go nugüjme na ü'ü, mi cjäpütjo bëchjine c'o ín jñagöjme.

¹⁶'Ma o dyönnögö c'o pje pjēzhi, 'ma o jñüncöji ngüenda c'ü primero vez, dya cjö ñacö; ró ñatsjēgö. Na ngueje texeji go zogüzüji. Rí ötcö Mizhocjimi ra perdonaoji c'ü vi zogüzüji a cjanu. ¹⁷Zö o zogüzüji, pero mi bübü c'ín Jmugöji co nuzgö, o tsjacü ró zēzhgö. Nguec'ua rvá zopjü c'o nte ró xipjiji na jo'o ja ga cja e Cristo. Nguec'ua va dyärä me na puncjü c'o dya menzumä a Israel. Y nguec'ua dya jñüncüji ngüenda c'ü ro mbötcöji. C'o ne ra mbötcö, chjëntjui nza cja o león yo me na sate. ¹⁸C'ín Jmugöji ra mböxcö zö me ra tsjacüji c'o me rá sufre. Ra mböxcö ngue c'ua rá mimigö nu ja manda angueze a jens'e. Me na jo angueze 'ñe me na nojo. Je rga cjanu texe c'o cjä'ē, zö ya rgui nguins'i ne xoñijöümü.

Saludos y bendición final

¹⁹Xipji ra mbörü Cjimi e Prisca 'ñeje e Aquila. Xo rí xipji ra mbörü Cjimi c'o cärä o ngümü e Onesíforo.

²⁰E Erasto o nguejme a ma a Corinto. E Trófimo ró sogü a ma a Mileto, na ngueje mi sö'dyē c'ü. ²¹Rí tsjague posible rí ma zenguazü ante c'ü ra zädä yo pa yo na sē'ē. Va bö'tc'ütjo Cjimi e Eubulo 'ñeje e Pudente 'ñe e Lino 'ñeje e Claudia, cja na 'ñe texe c'o cjuarma.

²²Nu'tsc'e Timoteo, ra mböxc'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji. Y sido ra nuc'ejí na jo ín texeji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A TITO

Pablo escribe a Tito

1 Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. Rí mbëpjigö cja Mizhocjimi. O apóstolezügö e Jesucristo, o juancügö rá zopjü yo nte, rá xipjiji ja ga cja angueze. Ngue c'ua ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'o o juajnü Mizhocjimi. Y ngue c'ua ra mbārāji yo jña yo na cjuana ja ga cja Mizhocjimi, ngue c'ua ra mimiji c'ua ja nzi ga ne angueze. ²Rí zopjügö yo nte, na ngueje rí pārāgö Mizhocjimi ra tsja c'ua ja nzi va mama, ra unü c'ü rguí bübütjo yo nte. Na ngueje 'ma dya be mi ät'ä Mizhocjimi ne xoñijöümü, o mama c'ü ro dyacöji c'ü rva bübütjoji. Mizhocjimi, dya mbëchjine c'ü. ³Ya zädä dya yo cjë c'o o mama Mizhocjimi. O mandazü angueze o dyacö ne bëpji rá zopjü yo nte, ngue c'ua ra mbārāji dya c'ü ngue Mizhocjimi ra salva anguezeji. ⁴Nu'tsc'e Tito, ngue'tsc'e rí pen'c'e ne carta. Rí cja'c'ü nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'ö. Na ngueje 'ma ró xit'c'ö ja ga cja e Jesucristo, i 'ñench'e in mü'bügue c'ü, c'ua ja nzi rvá ench'e ín mün'c'ö. Rí ötcö Mizhocjimi c'ín Tataji ra nu'c'ü na jo,

'ñe ra juen'tsc'e 'ñe ra tsjapü ra söya in mü'bü, dya pje rí mbeñegue. Je xo rgá ötcö e Jesucristo c'ín Jmugöji nu c'ü o ë 'ñevguegöji libre cja c'o na s'o.

El trabajo de Tito en Creta

⁵Ma ró sogüts'ü a ma a Creta, ngue c'ü ri tsjague c'ü xe mi bëzhi ro cjangö. Ngue c'ü ri juajnü cjó ro tsja pastor c'ua ja ya nzi rvá xi'tsc'ö; nzi 'na jñiñi c'ü tsja a Creta ri juajnügue c'o ri menzumü nu, ra tsja pastor. ⁶Para ra tsja pastor 'na cjuarma, ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua dya cjó sö pje ra xipji. Y nguextjo nu su ra dyojui, dya ra 'ñeje c'ü 'na lado. Ni jyodü c'o o t'i ya ri ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Ni jyodü ra dyārāji, dya ra tsjaji c'o na s'o. ⁷'Na pastor, pjörü yo nu cjuarma ga mbëpi Mizhocjimi. Nguec'ua c'ü ra tsja pastor, ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua ra nädāji cja'a na jo. Dya ra tsjapü na nojo. Dya xo ra sjëya. Dya xo ra t'í'i. Dya xo ra jyodü o chü. Dya xo ra ne o t'opjü. ⁸C'ü ra tsja pastor, ra unü sjëtsi ra oxü c'o nan'ño menzumü. Ra tsja c'o na jo. Ra nguiñi na jo o pjeñe. Rrā jonte cja yo nu minteji.

Ra tsja c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Ra mbörütsjê ja rgá mimi. ⁹Yo jña yo na cjuana yo vi jíchiji yo pastor ja ga cja e Jesucristo, ni jyodü yo pastor ra unüji na jo ngüenda, dya ra jyéziji. Ngue c'ua ra sô yo pastor ra jizhiji na jo yo jña yo me na jo. Y 'ma cjó c'o ra mama “Iyö, dya cjuana”, ra 'ñeñe, ra sô c'e pastor ra zopjü c'o, ngue c'ua ra 'ñetse c'ü dya jo va ña'a c'o.

¹⁰Na ngueje cãrã na puncjü o xöpüte c'o dya pje ne ra dyärã yo jña yo mama ja ga cja e Jesucristo. Mamaji jña c'o dya ni muvi, y onpüji yo nte. Ngue c'o ín menzumügöjme a Israel c'o xenda cja a cjanu, dya ne ra dyärãji. ¹¹Xipjiji jña c'o cjuarma c'ü dya ni jyodü ra xipjiji. Nguec'ua bübü o ngümü nu ja ya nde jyéziji Mizhocjimi. C'ü ni tsjaji xöpüte, nguextjo c'ü ra ndöji na puncjü o t'opjü. Nguec'ua ni jyodü rí huench'igue c'o xöpüte, ngue c'ua dya cja ra ñaji a cjanu. ¹²Tsjijñi c'ü o mama 'naja c'o o menzumütsjêji c'ü mi cjaþüji mi ngue 'na profeta. O mama a cjava: “Yo ín menzumüjme a Creta, me pezheji o bëchjine. Me na s'onteji. Me siji o xëdyi, pero me na mañaji, dya ne ra pëpjiji”, eñe c'e nte c'ü mi cjaþüji profeta. ¹³Na cjuana va mama c'e nte. Na ngueje cãrã c'o me na mbëchjine nza cja c'o xöpüte c'o onpü yo cjuarma. Nguec'ua nu'tsc'e rí huench'i yo cjuarma, ngue c'ua dya cja ra creoji c'o xöpüte, ra creoji na jo Mizhocjimi. ¹⁴Na ngueje c'o xöpüte xipjiji yo cjuarma c'o jña c'o cjiññitsjê yo ín menzumügöjme a Israel, yo dya ne

ra creo yo jña yo na cjuana c'ü ja ga cja e Jesucristo. C'o xöpüte xipjiji yo cjuarma c'ü bübü o jñönü c'ü dya sô ra ziji.

¹⁵Pero rí xi'tsc'ö, c'o ya ndintspiji o mü'bü c'o na s'o, unüji ngüenda c'ü na jo zö pje ra ziji. Pero c'o dya ench'e o mü'bü e Jesucristo, na s'o o mü'büji. Nguec'ua na s'o, zö pje ra tsjaji. Na ngueje ya s'odü o pjeñeji, dya pãrãji pje ni mbë c'ü na jo'o 'ñe c'ü na s'o. ¹⁶Mama c'o xöpüte c'ü pãrãji Mizhocjimi. Pero c'ü ni tsjaji na s'o, ixi 'ñetse c'ü dya pãrãji. Me na s'oji cja o jmi Mizhocjimi, dya pje ne ra dyärãji. Ya 'mãtpãji c'ü dya pje söl'ö pje ra tsjaji c'o na jo.

La enseñanza sana

2 Nu'tsc'e Tito, dya rí xipjigue yo cjuarma ja c'o ga mama c'o xöpüte c'o na mbëchjine. Rí xipjiji ra mimiji na jo, c'ua ja nzi ga mama o jña Mizhocjimi nu me na jo. ²Rí xique yo cjuarma yo ya tita ra mbörütsjêji ja rgá mimiji, ra mimiji na jo ngue c'ua yo nte ra respetaoji c'o. Xipjiji ra nguiññiji na jo o pjeñeji, 'ñe ra sido ra 'ñejmeji Mizhocjimi. Xo rí xipjiji ra s'iyaji na jo yo nu minteji. Zö pje ra sufreji, xipjiji c'ü dya ra tögü o mü'büji, ra sidoji Mizhocjimi. ³Je xo rga cjanu yo nita. Xique anguezeji ra züji Mizhocjimi rgá mimiji na jo. Xipjiji c'ü dya ra xos'üji o bëchjine. Xipjiji c'ü dya ra tiji. Xipjiji ra jizhiji 'na tjürü c'ü na jo. ⁴Nguec'ua yo cja xe xunt'i xo ra s'iyaji o xiraji 'ñe o t'iji. ⁵Y ra mbörütsjêji ja rgá mimiji, dya ra nguiññiji c'o 'ñaja bëzo. Ra pëpjiji na jo cja o ngümüji, y me rrã jonteji. Xo ra dyätãji c'o nu xiraji. Ni jyodü

rga cjanu rgá tsjaji. 'Ma jiyö, ra mama yo nte: "Dya pje ga jo o jña Mizhocjimi", ra 'ñeñeji.

⁶Je xo rga cjanu yo cjuarma yo cja xe t'i. Rí xipjiji ra mbörütsjëji ja rgá mimiji. ⁷Nu'tsc'e, texe c'ü rí tsjague, rí jizhi 'na tjürü c'ü na jo, ngue c'ua yo cjuarma je xo rga cjanu rgá tsjaji. 'Ma rí jíchi yo cjuarma, dya rí jíchiji o bëchjine. Y rí zopjüji na jo co respeto. ⁸Rí jíchi na jo yo cjuarma, ngue c'ua dya ra sò cjó ra mama: "Dya jo yo jña yo", ra 'ñeñeji. Rí jíchiji na jo'o, ngue c'ua c'o dya ne ra creo yo jña yo na cjuana, ra tseji. Y dya pje ra chö'tc'eji c'ü rguí zanc'eji. ⁹Bübü o cjuarma c'o mbëpjítjo. Xique anguezeji ra dyätäji c'ü nu lau, ra tsjaji texe c'ü ra xipjiji. Xipjiji, dya ra ndünrüji. Texe c'o ra tsjaji, ra jyodüji ja rgá mäjä c'ü nu lamu. ¹⁰Rí xipji c'o cjuarma c'ü dya pje ra pönbüji c'ü nu lamu. Nguec'ua c'ü nu lamu ra mbësp'i confianza c'o. Ra tsjaji na jo'o, ngue c'ua ra unü ngüenda yo nte, c'ü na jo ne jña nu mama c'ü ja va jocüzü ín mü'büji Mizhocjimi.

¹¹Ya jítscöji dya Mizhocjimi c'ü me s'iyazgöji. Nguec'ua sò ra salva 'na nte, zö ri mbëpji, zö pje ri pjëzhi. ¹²Na ngue me go s'iyazgöji a cjanu Mizhocjimi, nguec'ua rí unnc'öji ngüenda ni jyodü rá ätcöji Mizhocjimi rga jëziji c'o na s'o. Dya cja rá cjaji c'o rí netsjëgöji, c'ua ja nzi ga tsja yo nte yo cjë yo rí cārāji dya. Ni jyodü rá pjörütsjëji ja rga mimiji. Y rrä jontezüji cja yo nín mintegöji. Y rá cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹³Na ngueje rí pärägöji ra ëjë na yeje e Jesucristo

c'ü ngue ín Mizhocjimi, c'ü me na nojo c'ü o ë 'ñevguegöji libre. Nuc'ü, me rrä zö rgá 'ñeje. Nutscöji me rí mäjä rgá te'begöji. ¹⁴E Jesucristo o ne o ndü va ngötcüji ín nzhubüji. O ndintsquiji ín mün'c'öji, ngue c'ua o sò o tsjacüji o ntezgöji c'ü. O ndintsquiji ngue c'ua rá cjaji dya c'o na jo, co texe ín mün'c'öji.

¹⁵Nu yo jña yo, rí xipjigüe yo cjuarma. Rí zopjüji ra tsjaji a cjanu c'o na jo. Y 'ma ra tsjaji c'o na s'o, rí huënc'h'iji. Na ngueje je ga cjanu ga xi'ts'i Mizhocjimi. Nguec'ua, dya cjó ra despreciaots'ügue c'o jña c'o rí xipjiji.

Deberes de los creyentes

3 Nu'tsc'e Tito, rí mbenmbegüe yo cjuarma ra dyätäji nu o gobiernoji 'ñe texe yo pje nde pjëzhi, ra tsjaji c'ü ra xipjiji. Y ra бүбүji dispuesto ra mbös'üji yo nín minteji. ²Xo rí mbenmbeji c'ü dya cjó ra zadüji. Y dya cjó ra jyonbüji o chü. Zö pje c'o ra xipjiji, pero dya pje ra tsjapüji. Dya ra tsjapüji na nojo, pero ra zopjüji co respeto texe yo nte.

³Ni jyodü rá trataji na jo yo nte. Na ngueje xo 'ñetscöji, dya xo mi pärägöji Mizhocjimi, y dya xo mi ne ro äräji. Mi oncügöji nguec'ua sido mi cjaji c'o mi netsjëgöji, y mi mäpcöji c'o na s'o, dya mi sò ro jëzgöji. Me mi cjiñi na s'o ín mü'büji. Y me mi mbidiaji c'o 'ñaja. Nguec'ua mi pötma nugöji na ü yo nín mintegöji. ^{4,5}Mizhocjimi o jítscöji c'ü me na jonte, me s'iyazgöji nutscöji rí nteji; o 'ñevguegöji libre cja c'o na s'o c'o mi cjaji. Mi jodü ro cumplëgöji ro

cjaji c'o na jo, pero dya ngue c'ü vi 'ñevgueji libre Mizhocjimi. C'ü vi 'ñevgueji libre, ngue c'ü me go juentsqueji. O ndintsquiji ín mü'büji c'o na s'o, nguec'ua nuevo ín mü'büji 'ñe ín pjeñeji. O dyacüji o Espíritu c'ü búbü dya ín mün'c'öji ngue c'ua nuevo rgá minc'öji dya.

⁶Na ngue c'ü o 'ñe salvazgöji e Jesucristo, o dyacüji Mizhocjimi c'ü o Espíritu c'ü pjöxcöji rá cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ⁷Me go ne Mizhocjimi go perdonaozüji, nguec'ua ya recibidozüji nza cja 'ma dya ro cjaji c'o na s'o. Nguec'ua rí pārāgöji c'ü ra ch'acöji rá ma minc'öji co Mizhocjimi para siempre, zö ya rguí nguins'i ne xoñjömü.

⁸Na cjuana yo jña yo cja ró xi'ts'i. Nguec'ua rí negö sido rí zopjügue yo ench'e o mü'bü Mizhocjimi, rí xipjiji co texe in mü'bü c'ü na cjuana yo, ngue c'ua ra mbötpüji ngüenda ra tsjaji c'o na jo. Na jo yo jña yo; ni muvi na puncjü 'ma cjó c'o ra unü ngüenda. ⁹Bübü c'o me pötca dyönütsjëji o jña c'o dya ni muvi. Me pezheji ja ma cja c'o ín mboxatitagöjme. Me xo chüji ga zöji o jña ja ga cja c'ü o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Nu'tsc'e, dya rí tsjague a cjanu, ni xo rí tsjapü ngüenda c'o cja ga cjanu. Na ngueje dya ni muvi, y dya cjó ra mbös'ü c'o jña c'o.

^{10,11}Ma cjó c'o nan'ño ga xöpü ngue c'ua ga xöcüji yo cjuarma, rí xipjigue ra jyëzi c'ü na s'o c'ü cja. 'Ma ya na yeje vez vi zopjügue, 'ma dya dyä'tc'ä, nu'ma, ixtí unnc'e ngüenda c'ü ya s'odü o mü'bü c'e cjuarma. Na ngueje ya vi tsjapügue saber c'ü me cja na s'o, pero dya jyëzi. Nguec'ua rí pjongü a ndetsc'eji c'e cjuarma.

Instrucciones personales

¹²Rá xipji e Artemas ra ëjë, ra 'ñe päjtc'ägue. O 'ma jiyö, ngue e Tíquico c'ü rá xipji ra ëjë. 'Ma ra säjä, rí tsja posible ixtí mague a ma a Nicópolis nu ja rá chjögövi. Na ngueje ya ró mbeñe je rá ma mimi nu, yo pa'a yo rrã së. ¹³Rí tsja posible rí pjös'tü na jo e Zenas c'ü licenciado, 'ñeje e Apolos ngue c'ua 'ma ra mëvi, dya pje ra bëzhivi cja 'ñiji. ¹⁴Xipji yo cjuarma xo ra mbös'üji c'o. Na ngueje ni jyodü yo cjuarma ra xötpü ra mbös'üji na jo yo nu cjuarmaji, 'ma pje c'o ni jyodüji. Na ngueje c'o na cjuana ench'e o mü'bü e Jesucristo, s'iyaji a cjanu yo nu cjuarmaji.

Saludos y bendición final

¹⁵Va bö'tc'ütjo Cjimi texe yo rí dyocjögme. Xipji ra mbörü Cjimi yo ench'e o mü'bü Mizhocjimi yo s'iyazüjme. Mizhocjimi ra mböxc'üji in texeji. Amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A FILEMÓN

Pablo escribe a Filemón

¹Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. Rrã ogö a pjörü na ngueje o mbëpjizü e Jesucristo. Nutscö 'ñe e cjuarma Timoteo rí zenguats'ügöbe nu'tsc'e Filemón rí s'iyats'übe. Nuzgöbe 'ñetsc'e rí pëpcöji Mizhocjimi. ²Xo rí zenguats'ügöbe Apía nu'tsc'e ín cjüts'ügöbe. Xo rí zenguats'übe Arquipo nu'tsc'e' ñezgöbe o tropazüji Mizhocjimi rí pëpcöji c'ü. Cjuarma Filemón, xipji ra mbörü Cjimi texe yo cjuarma yo jmurü cja in nzungue. ³Mizhocjimi c'ín Tataji 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra nuc'ejí na jo, 'ñe ra tsja'c'ejí ra mäjä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

El amor y la fe de Filemón

⁴Nu'tsc'e Filemón, rí mbents'egö texe 'ma rí ötü Mizhocjimi. Rí unügö 'na pöjö Mizhocjimi. ⁵Na ngueje rí ärägö c'ü in s'ido in ejme e Jesús c'ín Jmugöji. Xo rí ärägö c'ü in s'ido in s'iyague texe yo o t'i Mizhocjimi. ⁶Na ngue in ench'e in mün'c'e e Jesucristo, in zopcje c'o 'ñaja; nguec'ua xo ga 'ñench'e o mü'büji c'ü. Nguec'ua rí ötcö

Mizhocjimi, anguezeji 'ñetsc'e ra tsja'c'üji rí unnc'ejí ngüenda c'ü ja va dyacöji e Cristo c'o me na jo, ngue c'ua rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. ⁷Na ngue in s'iyague yo o nte Mizhocjimi, anguezeji me mäjä o mü'büji, dya pje mbeñeji. Nguec'ua xo 'ñezgö xo rí mäjägö, dya pje xo rí mbeñe.

Pablo pide un favor para el esclavo Onésimo

⁸O 'ñevgue e Cristo rí cjagö apóstole. Nguec'ua sö rá mandats'ü pje ni jyodü rí tsja'a. ⁹Pero dya rí mandats'ü; rí ö'tc'ö favor rí tsja, na ngueje pötü rgá s'iyavi. Mbeñegue, nutscö e Pablo rí tita, y nudya rrã o'o a pjörü na ngueje o mbëpjizü e Cristo. ¹⁰Rí ö'tc'ü favor rí recibidogue e Onésimo c'ü in cjapü in mbëpjigue. Rí recibidogue na ngueje chjëntjui c'ü ri ngue ín ch'igö c'ü. Na ngue 'ma ró zopjügö va a pjörü, xo 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

¹¹'Ma ot'ü, dya mbë'pc'i na jo c'ü. Nudya, ra mbë'pc'i na jo. Xo ra mböxcügö na jo. ¹²Nujnu, ró xipji ra nzhogü ra säjä cja in jmigue. Rí recibidogue nu. Na

ngueje chjëntjui c'ü ri ngue ín ch'igö nu me rí mäpägö co texe ín mü'bü. ¹³Rrã o'ogö a pjörü na ngueje rí zopjü yo nte rí xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Nguец'ua mi ne ro süjmügö e Onésimo ro nguejme co nutscö. Nguец'ua c'ü ri pjöxcügue, ro mböxcö angueze. ¹⁴Pero dya mi ne ro süjmügö 'ma dya ri xitscö. Na ngue dya mi ne ro cja'c'ü a fuerza. Nguetsjé c'ü ri mbeñegue a mbo in mü'bü ri mangue cjo ro nguejme cjo dya ro nguejme. ¹⁵O c'ueñe e Onésimo o xögü ja nzitjo pa co nu'tsc'e. Pero 'ma rí recibidogue, xa'ma rí mimivi dya textjo yo cjé'ë. ¹⁶Dya cja rí 'ñegue dya e Onésimo nza cja 'ma mi cja'pü in mbëppjigüe; rí 'ñeje dya, nza cja c'ü nda rrí muvi que 'na mbëppi. Rí 'ñeje dya, na ngueje ngue in cjuarmague c'ü rí s'iyague. Nutscö rí s'iyagö nu, nu'tsc'e xenda rí s'iyague nu. Na ngueje e Onésimo ngue in mbëppjigüe, y xo ngue in cjuarmague dya, na ngueje xo ench'e o mü'bü c'ín Jmugöji.

¹⁷'Ma rí dyocjövi, rí recibidogue nu nza cja 'ma ri nguetscö. ¹⁸'Ma pje c'o tsja'c'ü e Onésimo, 'ñe 'ma

pje c'o tun'c'ü, jñu's'ügüe. Nguetscö rá cjö'tc'ü. ¹⁹Nutscö e Pablo nguetsjé ín dyé'ë rí opjü; nguetscö rá cjöt'ü. Maco dya rí cobrats'ü c'ü rvá xi'tsc'ö ja ga cja e Jesucristo. In bübü'tjogue dya, na ngue c'ü rvá zo'c'ö. ²⁰Nguец'ua rí ö'tc'ü favor cjuarma rí recibidogue e Onésimo. Na ngue je ga cjanu ga ne e Cristo c'ín Jmugöji. Rí recibidogue, ngue c'ua dya cja ra pëtsa ín mü'bü.

²¹Rí opjügö yo, na ngue rí pärägö na jo c'ü rí dyätcägö. Xo rí pärã na jo c'ü xe rí pjös'ügüe na puncjü e Onésimo que nu yo rí xi'tsc'ö. ²²C'ü xe rí tsjague, rí xa'ma nu ja rá oxügö in nzungue. Na ngueje 'ma rí dyötcöji Mizhocjimi, rí te'be ra ch'acö sjëtsi rá ëjë rá 'ñe zenguats'üji.

Saludos y bendición final

²³Va bö'tc'ütjo Cjimi e Epafras. Rí bübübe a pjörü c'ü, na ngueje o mbëppjizübe e Cristo Jesús. ²⁴Xo va bö'tc'ütjoji Cjimi e Marcos, 'ñe e Aristarco, 'ñe e Demas, 'ñe e Lucas. Anguezeji rí pëpijme Mizhocjimi.

²⁵E Jesucristo c'ín Jmugöji ra mböxc'üji.

LA CARTA A LOS HEBREOS

Dios ha hablado por
medio de su Hijo

El Hijo de Dios es superior
a los ángeles

1 Mi jinguã Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o profeta o zopjüji c'o ín mboxpalegöji, o xipjiji ja ga cja Mizhocjimi. Na puncjü c'ua ja va zopjüji, pero dya be xipjiji texe. ²Pero nudya yo cjë yo ya ni ma ra nguins'i nu xoñijöümü, Mizhocjimi o ndäjä c'ü nu T'i o ëjë cja ne xoñijöümü. Nguec'ua sö rá pãrãgöji dya na jo, ja ga cja Mizhocjimi. Ngue c'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü o dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijöümü, c'ua ja nzi va xipji c'ü nu Tata. Y je ngueje c'ü nu T'i, c'ü ya 'ñeme Mizhocjimi c'ü ra tsjapü o cjaja texe yo. ³Me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. Nguec'ua je ga jñu's'ü ga cjanu c'ü nu T'i. Texe c'ua ja ga cja Mizhocjimi, je ixca cjatjonu c'ü nu T'i. C'ü nu T'i me na zëzhi c'ü; sido ra bübüttö ne jens'e 'ñe ne xoñijöümü hasta 'ma cja ra mama angueze c'ü dya cja ra bübü yo. Angueze o 'ñe ndü va ngötcüji ín nzhunc'öji. Pero o tetjo o bübüttö na yeje, cja nu o ma mimi cja o jodyë Mizhocjimi c'ü manda a jens'e.

⁴Mizhocjimi ya unü c'ü xenda pjëzhi na nojo c'ü o T'i, que na ngueje c'o o anxe Mizhocjimi c'o ixi cãrã a jens'e. C'ü rgã pãrãgöji c'ü xenda na nojo c'ü, ngue c'o jña c'o o mama Mizhocjimi. ⁵O xipji a cjava c'ü nu T'i:

Ixi ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö. Ne pa dya, ró jizhi que nu'tsc'e ín Ch'itsc'ö, ëñe Mizhocjimi.

Pero c'o o anxe c'o ixi cãrã a jens'e, nunca go xipji a cjanu Mizhocjimi c'o. Mizhocjimi xo mama:

Nutscö rá jizhigö c'ü ngue o Tatazügö;

y angueze ngue ín Ch'igö c'ü, ëñe Mizhocjimi.

Dya ngue c'o anxe c'o mi sjipji ngue nu T'i Mizhocjimi. ⁶Ma o tsja Mizhocjimi o xipji c'ü nu T'i o ëjë cja ne xoñijöümü, o mama Mizhocjimi va xipji c'o o anxe:

Nu'tsc'eji, rí ndüñijöümüji a jmi ín Ch'igö rí ma'tc'eji ín texeji, ëñe Mizhocjimi.

⁷Je ga cjava ga nädä Mizhocjimi c'o o anxe:

Yo ín anxe yo cjacö jmandago,
 bübü 'ma rí cjacpö ra jñetse
 nza cja o sivi 'ma pëpcö yo.
 O 'ma jiyö, nza cja o ndajma,
 eñe Mizhocjimi.

⁸Pero o xipji a cjava c'ü nu T'i:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, nunca ra
 nguarü rgui tsjague Jmu. Me
 na jo rgui mandague.

⁹Nu'tsc'e me ì ñegue ì tsjague c'o
 na jo. Nunca ì tsjague c'o na
 s'o, na ngue dya ì ñegue.

Nguec'ua rvá da'c'ö c'ü me na
 notsc'e. Nguec'ua in dyocjeji
 mäjä c'o, pero nu'tsc'e xenda
 in mäcje.

¹⁰Mizhocjimi xo xipji a cjava c'ü nu
 T'i:

Nu'tsc'e in Jmugue, ì dyät'ä ne
 jens'e 'ñe ne xoñijömü ndeze
 mi jinguä. ì dyät'ä co in
 dyëtsjégue yo.

¹¹Nujyo, ra zädä 'ma ra chjorü yo;
 nu'tsc'e rí sido rí bünteje.

Nujyo, ra tjeze nza cja 'naja
 zëbitu yo.

¹²'Na bitu c'ü ya zëbitu, ra
 mbägäji cja rrü jyeji 'na nuevo
 bitu.

Je xo rga cjanu rí chjotügue ne
 jens'e 'ñe ne xoñijömü, cja rrí
 cambiague c'ua c'ü ri nuevo
 yo.

Nu'tsc'e nunca rí cambiague.
 Y rí sido rí bünc'e, eñe
 Mizhocjimi va xipji c'ü nu T'i.

¹³Mizhocjimi xo xipji c'ü nu T'i:

Mimigue cja ín jodyëgö.
 Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma
 cja rí chöpü yo nuc'ü na ü'ü,
 eñe Mizhocjimi.

Pero c'o o anxe Mizhocjimi, nunca
 go xiji c'ü ro manda a cjanu

c'o. ¹⁴Anguezeji mbëpjitjoji cja
 Mizhocjimi. Nguec'ua ga xipji
 Mizhocjimi anguezeji ra ëji, ra 'ñe
 mböxcöji rí texeji nutscöji ya ni ma
 ga jocüzü ín mü'büji e Jesucristo.

No hay que descuidar la salvación

2 C'ü nu T'i Mizhocjimi xenda
 pjëzhi na nojo que na ngue
 c'o o anxe Mizhocjimi. Nguec'ua
 ni jyodü rá unnc'öji na jo ngüenda
 c'o jña c'o ró ärägöji c'ü ja ga cja
 angueze. 'Ma jiyö, ts'ë ts'ë rga
 xögöji 'ma cja o 'ñiji. ²Mi jinguä,
 Mizhocjimi o ndjäc' c'o o anxe o
 'ñe unü c'ü o ley Mizhocjimi nu c'o
 ín mboxpalegöji. Nu c'o ley c'o, je
 t'opjü nu, c'o na jo c'o ro tsja c'o
 nte, 'ñe c'o na s'o c'o dya ro tsjaji.
 'Ma cjó c'o dya ro dyätä, mi jyodü
 ro sufre c'o. ^{3,4}Je xo rga cjazgöji nu.
 'Ma dya rá cjäpüji ngüenda c'o o jña
 c'ü nu T'i Mizhocjimi, Mizhocjimi
 ra tsjacüji me rá sufreji. C'ü nu T'i
 Mizhocjimi c'ü pjëzhi Jmu o ëjë,
 o 'ñe mama ja rgá sö rá salvagöji.
 Bübü c'o o dyärä c'o mi mama c'ü
 nu T'i Mizhocjimi. Anguezeji cjanu
 o xitscöji c'ü ja rga salvagöji. Rí
 päragöji c'ü na cjuana c'o o xitscöji
 c'o. Mizhocjimi o unü ja va tsjaji
 c'o ma nojo. Nguec'ua rvá päragöji
 c'ü na cjuana c'o mi mamaji.
 Mizhocjimi o mbös'ü anguezeji
 o tsjaji c'o me na nojo c'o nunca
 mi janda c'o nte. Nguec'ua c'o nte
 me go nguijniji c'ua. O Espiritu
 Mizhocjimi o unü ja va pëpji nzi
 'na anguezeji, nde nan'ño bëpji va
 mbëpji Mizhocjimi. O tsjaji a cjanu
 texe yo, na ngue Mizhocjimi je va
 ne a cjanu. Nguec'ua 'ma dya rá
 cjäpüji ngüenda c'o jña c'o mama

Mizhocjimi c'ü ja rga salvazgöji c'ü nu T'i, nu'ma, dya ra perdonaozüji Mizhocjimi 'ma, ra tsjacüji rá sufreji.

**Jesucristo, hecho como
sus hermanos**

⁵Rrä xi'tsc'öji ja rga cja 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömü. Dya ngueje c'o anxe c'o o ngama Mizhocjimi ra manda c'o. ⁶Rí pârâgöji c'ü dya ngueje c'o o anxe Mizhocjimi c'o ra manda, na ngue je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi:

Maco dya ni muvizgøjme rí ntejme, pero in pjöxcøjme in pjöcüjme.

⁷I tsambgagøjme c'ü rí ts'iquëgøjme. Xenda na nojo c'o anxe c'o ixi cārā a jens'e, na ngue xenda manda que rá nguezgøjme. Pero i mangue c'ü ra zädä 'ma xo rrā nozgøjme, y rrā zözgøjme nza cjatsc'e.

Y i tsambgagøjme rá mandajme texe cja yo i dyätc'e.

⁸Ngue c'ua nde ra respetaozüjme texe yo, embeji Mizhocjimi.

O mama Mizhocjimi c'ü ra respetaozüji nutscöji rí nteji; ra respetaozüji texe yo o dyät'ä angueze. Nguec'ua rí unnc'öji ngüenda c'ü rá mandaji texe yo. Rí pârgöji c'ü dya be va sädazügöji c'e jña, na ngue dya be rí mandaji a cjanu. ⁹Pero rí unnc'öji ngüenda c'ü ya va sädä yo jña. Na ngueje c'o cjë c'o mi bübü va e Jesús cja ne xoñijömü, xenda mi pjëzhi ts'inguilëjë ma nojo c'o o anxe Mizhocjimi que na ngueje e Jesús.

Na ngue e Jesús vi 'ñe nza czazgöji rí nteji. Y me go sufre va ndü. Nguec'ua Mizhocjimi o 'ñeme ra manda e Jesús. Nguec'ua rá sügöji dya c'ü. Mizhocjimi me go nezgöji, nguec'ua va ndäjä a cjanu e Jesús o 'ñe pätcägöji va ndü c'ü.

¹⁰Mizhocjimi o dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijömü ngue c'ua rá ma't'üji angueze. Pero xo mama c'ü ra tsjapü na puncjü o t'i yo nte, ngue c'ua rrā zöji nza cja angueze. Nguec'ua va tsja angueze o ndäjä c'ü 'natjo o T'i'i, o ëjë nza czazgöji rí nteji, o 'ñe sufre va ndü. Nguec'ua nudya, c'ü nu T'i Mizhocjimi sö ra 'ñeme libre yo nte, xo ra tsjapüji dya o t'i Mizhocjimi. ¹¹E Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi o ëjë o 'ñe ndintsqui ín mü'büji c'o na s'o. Nutscöji o ndintsqui ín mü'büji, xo 'ñezgöji o t'izüji dya Mizhocjimi. Nguec'ua, dya tseje o T'i Mizhocjimi ga mama ngue o cjuarmazüji. ¹²O mama a cjava va xipji c'ü nu Tata:

Rá xicö yo mi cjuarma ja ga cjatsc'e. 'Ma ra jmurü yo mi cjuarmagö, rá bübügö a nde anguezeji y rá tō'c'øjme o himno, embe Mizhocjimi.

¹³Xo mama c'ü nu T'i Mizhocjimi: Xo 'ñezgö rí ench'e ín mün'c'ö Mizhocjimi, eñe.

Xo mama:

Mi Tatats'ügö, yo in ch'igüe yo i dyacö yo rí cjuarmajme dya, rí ne rá cjaime c'ua ja nzi gui ñegue, embeji Mizhocjimi.

^{14,15}Nutscöji mi ätcöji e Satanás c'ü dya jo, mi tüji ín nzhubüji. Nguec'ua ndeze 'ma cja mi ts'iquëgöji, mi sügöji ro ma sufregöji 'ma ro tügöji. Pero o ëjë e Jesús o

'ñe jmus'ü nza cjazgöji rí nteji. O ëjë a cjanu, ngue c'ua ro ndü. 'Ma o ndü, o 'ñevgueji libre cja o dyë c'ü dya jo. Nguec'ua, dya cja rí sù rga tügöji. ¹⁶Rí pãragöji na jo c'ü dya ngue c'o o anxe Mizhocjimi c'o vi 'ñeje e Jesús ro ë mbös'ü. Nutscöji rí nteji o mboxbëchezüji e Abraham, nguezgöji o 'ñe mböxcöji e Jesús. ¹⁷Nguec'ua va 'ñe jmus'ü e Jesús nza cjazgöji rí cjuarmagöji dya angueze, y o sufre texe c'ua ja xo nzi rgá sufregöji. Nguec'ua angueze ngue ín ndamböcjimigöji dya c'ü. O tsja angueze o dyätä Mizhocjimi va ngötcöji ín nzhunc'öji, nguec'ua sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi; ra recibidozüji c'ü. Na ngue e Jesús o 'ñe sufre yo rí sufregöji va, nguec'ua ga juentsquegöji. ¹⁸E Satanás c'ü dya jo, mi üt't'ü e Jesús ro tsja c'o na s'o. Mi üt't'üji c'ü, hasta me go sufre e Jesús, pero dya go tsja c'o na s'o. Nguec'ua pãrã na jo angueze ja ga mböxcöji 'ma xo üt'cüji c'ü dya jo.

Jesús es más importante que Moisés

3 Mi cjuarmats'ügöji, o t'it'sc'leji dya Mizhocjimi; nguetsjë angueze o 'ñünnc'ü in mü'büji nguec'ua vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. Ixtí unnc'leji na jo ngüenda ja ga cja e Jesús c'ü rí creoji. Ngue apóstole c'ü, na ngue Mizhocjimi o xipji o ëjë cja ne xoñijömmü, o 'ñe zocüji. Xo ngue ín ndamböcjimigöji, na ngueje ñacöji dya a jmi Mizhocjimi. ²Mizhocjimi o 'ñeme va cjanu e Jesús. Mi jinguã Mizhocjimi vi 'ñeme e Moisés mi zopjü c'o nu menzumütsjëji c'o vi juajnü Mizhocjimi. E Moisés o tsja

na jo c'o o xipji Mizhocjimi c'ü. Je xo va cjatjonu e Jesús, xo tsja c'o o xipji Mizhocjimi ro tsja. ³Ya mama Mizhocjimi c'ü xenda pjëzhi na nojo e Jesús que na ngueje e Moisés, na ngue e Jesús vi ngama cja ne xoñijömmü c'o nte c'o; pero e Moisés mi ngue o menzumütjoji c'o. Nguec'ua ni jyodü xenda rá sügöji e Jesús que na ngueje c'o ley c'o o dyopjü e Moisés. ⁴Mi cãrã c'o nte c'o, pero bübü c'ü vi ngama c'o. C'ü o ngamaji, nguetsjë Mizhocjimi c'ü o dyät'ã ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü. ⁵E Moisés o dyätä Mizhocjimi mi pëpji a nde c'o nu menzumüji c'o vi juajnü Mizhocjimi. C'e bëpji c'ü, ngue c'ü rví unüji ngüenda ro ëjë c'ü xe 'naja c'ü ro 'ñe pätpã Mizhocjimi rvã ñã'a. E Moisés mi nza cjatjo 'naja c'ü manda cja c'o nu mimbëpji. ⁶Pero e Jesucristo chjëntjui nza cja 'na t'i c'ü manda texe cja c'o o mbëpji c'ü nu tata. Nutscöji, dya rí sù rgá nädäji dya e Cristo, y me rí mäcjö rgá junt'ü ín mün'c'öji c'ü ra salvazüji c'ü. 'Ma rá sidoji ga cjanu, 'ma dya rá jëziji, ra 'ñetse xo ngue o t'izgöji Mizhocjimi 'ma.

El descanso para el pueblo de Dios

⁷Ni jyodü rí tsjaji c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü o mama o Espíritu Mizhocjimi:

Nu 'ma rí dyãragueji o jã

Mizhocjimi, ixtí dyätqueji 'ma c'ü.

⁸Dya rí tsjapqueji ra meze in mün'c'leji c'ua ja nzi va tsja c'o in mboxpalegueji 'ma mi nzhodüji cja c'e majyadü.

Anguezeji go sjëyaji, dya go ne go dyätcöji. Mi nuji cjo ro castigaoji.

⁹ Texe c'lo cuarenta cjë c'lo, mi c'jagö c'lo me na nojo a nde anguezeji.

Pero sido mi c'jaji c'lo na s'lo, mi nuji c'jo ro castigaogö anguezeji.

¹⁰ Nguec'ua me rvá sjëyagö, cja rrü mangö c'ua: “Yo nte yo, siempre na jë nzhodü o mü'bü co nutscö yo. Y dya ne ra mbârâji ín 'ñijigö”, rí eñegö.

¹¹ 'Ma ró sjëyagö a cjanu, ixtó mamatsjëgö na cjuana c'ü nunca ro zät'âji ro ma mimiji cja c'e jñiñi nu ja ya rvá xicöji, eñe Mizhocjimi.

¹² Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma rí pjötpüji na puncjü ngüenda, 'na ri bübütsceji c'lo ri cjiñi na s'lo o mü'bü c'lo dya ra ne ra sido ra ñejme. C'lo cja ga cjanu, ngue c'lo ya na xögü cja Mizhocjimi c'lo, maco me na zëzhi angueze. ¹³ C'ü rí tsjaji, pama rí pötqui zopjütsjëji 'ma xe ín bübütjoji. Na ngueje 'ma c'jó c'lo ra nguijnäts'üji c'ü dya ra tsja'a zö ra sido ra tsja c'lo na s'lo, ra zädä 'ma ya rrä me o mü'bü, dya cja ra zi'ch'i o jña Mizhocjimi. ¹⁴ Nu'tsc'ejí o zädä c'e pa 'ma ï 'ñench'e in mün'c'ejí e Cristo, ï creoji co texe in mü'büji. Nu 'ma rí sido rí ñejmeji a cjanu c'ü, nu'ma, ngue o ntets'üji 'ma c'ü.

¹⁵ O mama o Espíritu Mizhocjimi: Nu 'ma rí dyäräji o jña Mizhocjimi, ixtí dyätqueji 'ma c'ü.

Dya rí tsjapqueji ra meze in mün'c'ejí c'ua ja nzi va tsja c'lo in mboxpalegueji 'ma mi nzhodüji cja c'e majyadü.

Anguezeji go sjëyaji, dya go ne go dyätcöji, eñe c'ü.

¹⁶ Rá önn'üji 'na t'önü. ¿C'jó mi ngue c'lo dya go ne go dyärä 'ma mü o zopjü Mizhocjimi? In pärägueji ngueje c'lo ín mboxpalegöji, maco Mizhocjimi ya vi mandaji e Moisés vi ma pjongüji libre a Egipto. ¹⁷ ¿C'jó mi ngue c'lo vi tsja na s'lo c'lo cuarenta cjë, nguec'ua va sjëya Mizhocjimi? Je ngue c'lo ín mboxpalegöji. Mi c'jaji c'lo na s'lo, nguec'ua ma ndüji nu cja c'e majyadü. ¹⁸ Mizhocjimi ya vi mama ro ma mimiji cja c'e jñiñi c'ü vi xiji c'lo. Pero dya mi ätäji Mizhocjimi. Nguec'ua va mama na cjuana Mizhocjimi: “Nujyo, dya rá jëzi ra zät'ä nu ja rvá xicö yo”, eñe. ¹⁹ Rí unnc'öji ngüenda c'ü dya zät'âji, na ngue c'ü dya creoji Mizhocjimi c'ü ro mbös'üji ro zät'âji nu ja vi xipji Mizhocjimi anguezeji.

4 Nguec'ua nguetscöji dya, zocöji dya Mizhocjimi, xitscöji ja rga minc'öji dya co angueze. Pero ni jyodü rá pjöngüendagöji. 'Ma jiyö 'na c'jó c'lo ri bübüzüji c'ü dya ra zät'ä nu ja c'lo ra söya a jmi Mizhocjimi. ² Dya nguextjozgöji o xitscöji o jña Mizhocjimi. Xo 'ñe c'lo ín mboxpalegöji xo dyäräji o jña'a. Pero c'lo jña c'lo, dya pje mbös'üji anguezeji na ngueje o dyärätjoji, dya go creoji c'lo. ³ Nuts'cöji ró ench'e ín mün'c'öji e Cristo. Nguec'ua me sö na jo rá söyagöji a jens'e a jmi Mizhocjimi. Na ngueje je ga cjava va mama Mizhocjimi va nädä c'lo ín mboxpalegöji:

O sjëyazü ró mama c'ü nunca ro zät'âji cja c'e jñiñi nu ja ya

rvá xipjiji ro ma mimiji, eñe Mizhocjimi.

'Ma o nguarü Mizhocjimi o dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijömü, cjanu o söya c'ua angueze. Je xo rvá cjanu rvá söya c'o ín mboxpalegöji, dya cja ro nzhodüji. ⁴O jña Mizhocjimi nádä ga cjava c'ü na yenko nu pa:

Mizhocjimi o söya c'ua c'ü na yenko nu pa, dya cja pje dyät'ä, eñe.

⁵Xo mama Mizhocjimi:

Nujyo nte yo, nunca ra zät'ä yo nu ja ró xipji ro ma mimiji, eñe Mizhocjimi.

⁶Ixi 'ñetsetjo c'ü me go ne Mizhocjimi cjó c'o ra söya a jmi angueze. C'o ín mboxpalegöji ot'ü o dyäräji c'ü o jña Mizhocjimi ja rvá söyaji, dya cja ro nzhodüji. Pero dya go zät'äji na ngueje dya go ne go dyätäji Mizhocjimi. ^{7,8}C'o o t'i c'o mi mboxpalegöji, ngue c'o o zät'ä cja c'e jñiñi nu ja vi mama Mizhocjimi ro ma mimi c'o nu tataji. O möji co e Josué c'ü mi ngue o xo'ñiji. O zät'äji c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Pero dya ngue c'ü ixmi mbeñe Mizhocjimi 'ma mü o mama c'ü ro sö cjó ro söya. Na ngue 'ma xe go mezhe na puncjü o cjë'ë, Mizhocjimi o mama c'ü xe ro zädä 'ma ro sö na jo cjó ro söya. O 'ñünbü o mü'bü e David xo mama c'o jña c'o cja ró xi'tsc'öji. Je ga cjava va mama:

'Ma rí dyäräji o jña Mizhocjimi, ixtí dyätqueji c'ü, dya rí tsjapqueji ra meze in mün'c'eji, eñe c'ü.

A cjanu va mama e David ja rgá sö rá söyaji. ⁹Nguec'ua me sö na jo dya, rá ma söyagöji a jmi

Mizhocjimi a jens'e, nutscöji o t'izgöji dya. ¹⁰'Ma o nguarü Mizhocjimi o dyät'ä texe yo rí jandagöji, cjanu o söya c'ua c'ü. Je xo rga cjatjonu c'o ra zidy Mizhocjimi c'o ra ma söya a jens'e, ya rguü nguarü o böpji c'o.

¹¹Ni jyodü rá pjötpüji na puncjü ngüenda c'ü mama Mizhocjimi, ngue c'ua rá sätc'öji a jens'e nu ja c'o rá söyaji. 'Ma jiyö, 'na ri bübüzügöji cjó c'o ra ndepi c'o o 'ñiji c'o ín mboxpalegöji c'o dya go ne go dyärä. 'Ma rga cjanu, dya rá sät'äji.

¹²Me na zézhi o jña Mizhocjimi c'ü pöpji a mbo cja ín mün'c'öji. Chjëntjui nza cja 'na tjëdyi c'ü na mbeñe nza ye lado. Na ngue o jña Mizhocjimi si'ch'i ín mü'büji, cjacüji ixtá pärägöji ja ga nguiñi ín mün'c'öji, 'ñe ja ga mbeñe. ¹³Dya cjó sö ra tsjōjō c'ü dya ra jñanda Mizhocjimi; angueze ixi päcätjoi texe yo rí cjiñigöji. Je ngue angueze c'ü ra jñüncüji ngüenda.

Jesús es el gran sumo sacerdote

¹⁴Pero e Jesús c'ü nu T'i Mizhocjimi ngue ín ndamböcjimigöji dya c'ü, c'ü me na nojo c'ü ñacöji a jmi Mizhocjimi. Angueze ya cjogü a jens'e a jmi Mizhocjimi. Nguec'ua ni jyodü rá sido rá ejmeji c'ü. ¹⁵Angueze ngue 'na mböcjimi c'ü sö ra sentio 'ma pje c'o rá sufregöji. Na ngueje o 'ñe mbärä yo rí sufregöji yo xo o sufre angueze. Y xo mi üt'ü e Satanás c'ü, pero e Jesús, dya go tsja c'o na s'o. ¹⁶Nguec'ua ni jyodü, dya rá süji rga chëzhgöji a jmi Mizhocjimi c'ín Jmugöji, na ngue me nezgöji

na jo. 'Ma pje c'o ni jyodüzüjji, ra mböxcöji. Y 'ma rí cjaji c'o na s'o, ra perdonaozgöji c'ü.

5 Yo ndamböcjimi cja yo ín menzumügöji a Israel, rí chjëntcjöji rí nteji. Emeji a cjanu yo, ngue c'ua ra dyötcüji Mizhocjimi, 'ñe ra mbö't'üji o animale, cja rrü mbäsp'äji Mizhocjimi cja c'e arta. Y cja na 'ñe, pje c'o nde ma ofrenda c'o ra unüji Mizhocjimi nu. Je ga cjanu ga tsja yo ndamböcjimi para ra perdonaozüji Mizhocjimi c'o na s'o c'o rí cjaji. ²Cärã nte c'o dya nda pärã o 'ñiji Mizhocjimi, nguec'ua ga jyopü ga tsjaji c'o na s'o. Pero yo ndamböcjimi pärãji ja rgá zopjüji na jo c'o, dya sjëyaji por c'ü vi tsja na s'o c'o. Na ngue xo bëzotjo yo ndamböcjimi xo bübü 'ma cjaji c'o na s'o. ³Nguec'ua ni jyodü yo mböcjimi ot'ü ra mbäsp'äji animale Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaoji o nzhubütsjëji. Nuc'ua cja rrü mbäsp'äji Mizhocjimi c'o rguí perdonaoji yo nu minteji.

⁴Dya cjó cjiñätsjë ra tsja c'e bëpji de mböcjimi. C'ua ja nzi va tsja Mizhocjimi va 'ñeme e Aarón mi jinguã, je xo ga cjatjo dya nu, nguetsjë Mizhocjimi c'ü eme yo ndamböcjimi cja yo ín menzumügöji a Israel. ⁵Je xo ga cjatjonu e Cristo. Dya xo tsjatsjë ndamböcjimi. Je ngue Mizhocjimi c'ü o 'ñeme o unü c'e bëpji c'ü me ni muvi. O xipji a cjava:

Ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö. Ya ró jizhgö ne pa dya c'ü je ngue ín Ch'itsc'ö, eñe Mizhocjimi.

⁶Cja c'ü 'na o jña Mizhocjimi, je t'opjü a cjava:

Nu'tsc'e ín mböcjimigue c'ua ja nzi ma cja e Melquisedec,

rí sido rí tsjague mböcjimi para siempre, eñe Mizhocjimi va xipji e Cristo.

⁷E Jesucristo, 'ma xe mi bübü cja ne xoñijömü nza cjazgöji rí nteji, 'ma ya ro zädä ro zürüji ro mbö't'üji c'ü, me go dyötü Mizhocjimi. Me go mapjü va dyötü ro ts'a's'ü c'ü rví bö't'ü. Na ngueje na zëzhi Mizhocjimi, mi sö ro ts'a's'ü. Me xo go pjödü o nguizhö e Jesús va dyötü. Pero xo mi te'be c'ü ro tsja c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi. Nguec'ua va tsja Mizhocjimi o dyätä, o tsjapü o zëzhi e Jesús para ro tsja c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi.

⁸E Jesús, ixi ngue o T'i Mizhocjimi pero me go sufre va dyätä. Nguec'ua va unü ngüenda e Jesús, 'ma ra tsja 'na nte texe c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, ra sufre c'e nte'e rgá dyätä. ⁹Na ngue c'ü vi sufre e Jesucristo va ndü'ü, sö angueze ra salva dya texe c'o ra sido ra 'ñejme c'ü. Nguec'ua nunca ra bëzhiji.

¹⁰Nguetsjë Mizhocjimi ya mama c'ü ndamböcjimi e Cristo, c'ua ja nzi ma cja e Melquisedec.

Peligro de renunciar a la fe

¹¹Xe ro xi'tsc'öji na puncjü o jña c'ü ja ma cja e Melquisedec. Pero dya sö rí pärägueji, na ngueje ya meze in mün'c'eji. ¹²Ya mezhe ndeze 'ma ot'ü i dyärägueji ja ga cja e Cristo. Nguec'ua nudya ya xo ri xiqueji c'o 'ñaja ja ga cja c'ü. Pero nu'tsc'eji ni jyodü cjó xe ndo ra xö'c'eji na yeje c'o o jña Mizhocjimi c'o ya vi xi'tsc'eji. Rá jyë'tsc'öji nza cja o lëlë yo sibatjo, yo dya sö ra zi o jñönü. ¹³Texe c'o dya pärã na jo'o o 'ñiji e Cristo, chjëntjui nza

cja yo lëlë yo sibatjo. ¹⁴Pero 'ma cjó c'o pama pama ra nguiñi c'o na jo, ra mbārāji 'ma ja ngue c'o na jo, 'ñe c'o na s'o. Nuc'o, chjëntjui o nzhante yo sò ra zi o jñõnù.

6 ^{1,2}'Ma ot'ü, o xi'tsc'ejí c'ò ni mbürü jña c'ua ja ga cja e Cristo. O xi'tsc'ejí c'ü ni jyodü 'na nte ra 'ñejme Mizhocjimi y ra jyëzi c'o na s'o; 'ma jiyö, dya ra salva 'ma c'ü. 'Ma ot'ü, xo xö'c'ejí ja rga jigöji nutscöji rí menzumüji a Israel; cja rrü 'ñescöji o dyë'ëji rgá dyötcöji Mizhocjimi. Xo xö'c'ejí c'ü ra te yo añima ra bübütjoi na yeje, cja rrü tjünpüji ngüenda ja ra ma ngārāji. Nujyo ni mbürütjo jña yo, dya nguextjo c'o ni jyodü rá unnc'öji ngüenda yo. Dya xo ni jyodü xe rá yepe rá xi'tsc'öji yo, na ngueje chjëntjui o cimientó 'na ngumü c'ü ot'ü cju'p'üji. C'ü ni jyodü rí tsjaji dya, ngue c'ü rí pāragueji mas ja ga cja e Cristo. ³'Ma ra mböxcö Mizhocjimi rá zo'c'öji na jo, 'ñe 'ma ra mböxc'ejí rí dyārāji na jo, rá xi'tsc'öji c'o xe 'ñaja jña c'o rá jyetscö o jñõnù c'o si yo nzhante.

⁴⁻⁶Cārā c'o ya mbārā ja ga cja e Jesucristo, y ya unüji ngüenda nu c'o na jo c'o dacöji Mizhocjimi, y ya 'ñünbü o mü'büji o Espiritu Mizhocjimi. Anguezeji ya unüji ngüenda c'ü me na jo o jña Mizhocjimi. Y ya mbārāji ja je rga cja 'ma ra nguins'i ne xoñijõmü. Pero 'ma ra xögüji cja e Cristo, nu'ma, dya ra sò ra nzhogüji a jmi Mizhocjimi 'ma. Na ngueje 'ma xögüji a cjanu, cjaji c'o na s'o, chjëntjui c'ü rí ngue anguezeji ro ndät'āji e Jesús cja ngronsi. A cjanu ra mama yo nte: “Dya jo o 'ñiji e

Jesús”, ra 'ñeñeji. ⁷Tsjijñāji ja ga cja 'ma cjó c'o pje ra ndujmü cja 'na juajma. Nu c'e juajma ra zi'ch'i co c'e dyebe c'ü ëjē na puncjü. Nuc'ua 'ma ra unü c'o ra zi'i c'o o cja c'e juajma, nu'ma, Mizhocjimi ra bendecigo 'ma c'e juajma c'ü, ra tsjapü xenda ra unü. ⁸Pero 'ma dyavü o bidyi c'o ra unü c'e juajma, dya pje ga jo 'ma c'ü. Mizhocjimi ra tsjapü ra ndē c'o bidyi, y ra jyéziji c'e juajma; dya cjó cja xe ra ndujmü c'ü.

La esperanza que nos mantiene firmes

⁹Rí s'iyatsc'öji cjuarma. Zö ga cjanu rvá xi'tsc'öji dya, pero rí junt'ü ín mün'c'ö rí tsjaji na jo, dya rí tsjaji nza cja c'e juajma c'ü o unü dyavü o bidyi. Na ngueje texe c'o ya jogü o mü'l'bü, na jo ga tsja c'o. ¹⁰In negueji Mizhocjimi, nguec'ua vi pjösc'ejí c'o 'ñaja o t'i Mizhocjimi, y sido in pjösc'ejí c'o. C'ü ni tsjagueji a cjanu, dya ra jyombeñe Mizhocjimi. ¹¹In cjacjuanaji in pjösc'ejí yo nin cjuarmaji. Me ne ín mün'c'ö c'ü xo rí tsjacjuanaji nzi 'natsc'ejí rgui che'beji rí möji a jens'e. Rí negö c'ü rí jñunt'ü in mü'büji a cjanu texe c'o cjē c'o xe rí minc'ejí, c'ü rí ma tsārāji co Mizhocjimi. ¹²Dya rí negö rí jyézgueji rgui che'beji e Cristo. Rí tsjagueji c'ua ja va tsja c'o mi cārā mi jingüā c'o o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Anguezeji go sidoji, dya jyéziji Mizhocjimi. Nguec'ua ya ch'unüji dya c'o vi xipji Mizhocjimi anguezeji.

¹³Mizhocjimi o xipji e Abraham c'ü ro intsjimi angueze. Dya cjó

mi bübü c'ü xenda ri pjëzhi na nojo que na ngueje Mizhocjimi. Nguec'ua o mamatsjë na cjuana Mizhocjimi va zopjü e Abraham. ¹⁴O xipji: “Na cjuana rá intsjimits'ü na puncjü, y rá cja'c'ü c'ü me rrã puncjü in mboxbëchegue”, embeji e Abraham. ¹⁵E Abraham mi sido mi te'be, nguec'ua va ch'unü c'o vi xipji Mizhocjimi. ¹⁶Ma jura yo nte, nãdãji 'naja c'ü xe na sjü'ü que na ngue anguezeji. 'Ma cjó c'o ra zopjü c'ü 'naja, 'ma ra jura rgã xipji, dya sö 'ma c'ü 'naja ra mama: “Dya cjuana”, ra 'ñeñe. ¹⁷Xo va cjatjonu Mizhocjimi, 'ma o xipji e Abraham c'ü ro intsjimi angueze y ro tsjapü c'ü rvã puncjü o mboxbëche, o mamatsjë na cjuana va xipji. Na ngueje me go ne Mizhocjimi ro jizhi na jo, c'ü dya ro pötü c'o vi xipji e Abraham, ro tsja c'ua ja nzi va mama. Ngue c'ua c'o ro tsjapü o mboxbëche e Abraham, ro creoji c'ü vi mama Mizhocjimi. ¹⁸Nutscöji ya ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo, ngue c'ua dya rá ma sufregöji. Ya rí te'beji dya c'ü rá ma cãrãji co Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. Ra sö rá junt'ü ín mün'c'öji c'ü rá ma cãrãji co Mizhocjimi, na ngueje dya ra pötü c'o o mama. O mamatsjë na cjuana; dya sö ra tsja bëchjine. ¹⁹Rí pãrãgöji cumple Mizhocjimi, nguec'ua rá zëzhiji rá sido rá ejmeji. Rí te'beji rá ma cãrãgöji co Mizhocjimi a jens'e. ²⁰Na ngue ya cjogü e Jesús a jens'e nu ja ya va ñacöji dya cja Mizhocjimi. Angueze o ot'ü a xo'ñi; nutscöji rá bëpjagöji. Na ngueje angueze ya mbëzhi dya ndamböcjimi c'ua ja nzi ma mbëzhi e Melquisedec. Y dya ra nguarü rgã tsja ndamböcjimi c'ü.

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

7 E Melquisedec c'ü rí xi'tsc'öji, mi manda cja c'e jñiñi a Salem, mi ndamböcjimi cja Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. 'Na nu pa e Abraham o ma zürü c'o rey c'o vi 'ñe zidy a fuerza c'ü o sobrino, o ndöpü c'o, y o ndunbü c'o mi tunü c'o rey. Nuc'ua 'ma mü o nzhogü e Abraham, o chjëvi c'ua e Melquisedec. Nuc'ua e Melquisedec go dyötpü c'ua Mizhocjimi e Abraham. ²Nuc'ua e Abraham o jñü 'na diezmo texe c'o vi ndunbü c'o rey, cjanu o unü c'ua e Melquisedec. Nu c'e tjü'ü Melquisedec ne ra mama “jmu'u c'ü manda na jo”. Y c'e tjü Salem ne ra mama “yo nte me mäjãji, dya pje mbeñeji”. Nguec'ua c'ü o tjü angueze ne ra mama “jmu'u nu ja mãji, dya pje mbeñeji”. ³E Melquisedec, dya 'mãrã cjo mi 'ñeje o tata o nana, ni xo ri ngue c'o o mboxpale. Dya xo 'mãrã jinguã o jmus'ü ni jinguã o ndü. Nguec'ua, ja c'o nzi ma cja e Melquisedec, je xo ga cjatjonu c'ü nu T'i Mizhocjimi, dya ra nguarü rgã tsja mböcjimi.

⁴E Abraham mi ngue ín mboxpalegöji c'ü, c'ü me ma jo a jmi Mizhocjimi. Pero o jñü 'na diezmo c'o vi ndunbü c'o rey, cjanu o unü c'ua e Melquisedec. Nguec'ua sö rí unnc'eji ngüenda c'ü mi pjëzhi na nojo e Melquisedec. ⁵In pãrãgueji ngueje yo o mboxbëche e Leví yo pjëzhi dya mböcjimi cja yo ín menzumügöji a Israel. C'o ley, je t'opjü nu, c'ü pë's'i derecho yo mböcjimi ra dyörüji diezmo. Ra

dyötüji yo nu menzumütsjëji, zö xo ngue o mboxbëche e Abraham. ⁶Mizhocjimi ya vi zopjü e Abraham vi xipji c'ü ro tsja Mizhocjimi ro intsjimi texe c'o ri cārā cja ne xoñijömü. E Melquisedec, maco dya pje mi cjavi e Leví, pero o jñü'ü c'e diezmo c'ü o unü e Abraham c'ü; cjanu o dyötpüji c'ua Mizhocjimi e Abraham. ⁷Dya dyötü e Abraham Mizhocjimi por e Melquisedec; ngue e Melquisedec o dyötü Mizhocjimi por e Abraham. Nguec'ua rí unnc'öji ngüenda c'ü xenda mi pjézhi na nojo e Melquisedec que na ngue e Abraham. ⁸Yo mböcjimi yo o mboxbëche e Leví c'o örü dya o diezmo, nde tñ'ü c'o. Pero e Melquisedec, dya t'opjü cja o jña Mizhocjimi cjo o ndü c'ü. ⁹Yo o mboxbëche e Leví ötüji o diezmo yo nu menzumütsjëji, pero xo unüji o diezmo. Ra sō rá mangöji c'ü dya nguextjo e Abraham c'ü o jñü diezmo cjanu o unü e Melquisedec; xo 'ñetjo c'o o mboxbëche e Leví xo unüji diezmo e Melquisedec 'ma dya be mi jmus'üji. ¹⁰Na ngueje mi 'natjoji co e Abraham c'ü nu mboxpaleji 'ma o chjëvi e Melquisedec.

¹¹Zö mi mböcjimi c'o o mboxbëche e Leví y mi päsp'äji animale Mizhocjimi, pero c'o nte, dya 'nintspiji o mü'büji c'o na s'o. Nguec'ua mi jyodü c'ü ro bübü c'ü 'na ndamböcjimi c'ü ri nan'ño, c'ü dya ri nza cja e Aarón c'ü nu mboxbëche e Leví. Mi jyodü ro bübü 'na ndamböcjimi c'ü ri nza cja e Melquisedec. C'o o ley Mizhocjimi c'o o ch'unü c'o nte c'o pa c'o, je mi t'opjü c'o, c'ü

ja rvá pëpji c'o o mboxbëche e Leví c'o mi mböcjimi. ¹²Nudya, ya pötü mböcjimi; ya bübü dya 'na ndamböcjimi c'ü nza cja e Melquisedec. Nguec'ua xo ni jyodü ra pötü dya c'o ley. ¹³E Jesucristo c'ü ngue ín ndamböcjimigöji dya, dya mboxbëche cja e Leví c'ü; je mboxbëche cja c'ü 'na o t'i e Israel. Dya cjó mi mböcjimi ne rí 'naja c'o o mboxpale e Jesucristo. ¹⁴Rí pāragöji na jo, e Jesucristo c'ín Jmugöji je mboxbëche cja e Judá; maco e Moisés nunca vi mama c'ü ro tsja mböcjimi c'o o mboxbëche e Judá.

¹⁵Ni jyodü ra pötü c'o ley. Na ngueje cja bübü dya 'na ndamböcjimi c'ü pjézhi nza cja e Melquisedec. C'e ndamböcjimi ngue e Jesucristo c'ü. ¹⁶C'o 'ñaja mböcjimi mi emeji c'ua ja nzi ga mama c'o ley, mi cjaji mböcjimi na ngueje mi mboxbëcheji cja e Leví. Pero nudya, c'ü ya tsja mböcjimi, me na zëzhi c'ü. Zö o ndü pero o bübüttö, y nudya dya cja ra ndü. Nguec'ua ga tsja dya ndamböcjimi c'ü. ¹⁷Na ngueje o mama a cjava Mizhocjimi o xipji c'ü nu T'i:

Nu'tse'e, rí sido rí tsjague mböcjimi c'ua ja nzi ma cja e Melquisedec, eñe Mizhocjimi.

¹⁸C'o ley c'o ot'ü vi unü Mizhocjimi, Mizhocjimi ya mama c'ü dya cja mandazgöji c'o. Na ngueje nuc'o, dya sō ro mböxcöji ro perdonaozgöji ín nzhunc'öji. ¹⁹C'o ley c'o, dya cjó ndintspi o mü'bü c'ü rvá chëzhi a jmi Mizhocjimi. Pero o ëjë e Jesús o 'ñe ngötcüji c'o na s'o. Nguec'ua 'ma rá ench'e ín mü'büji angueze, ra ndintsqüji ín mü'büji, ngue c'ua ra sō rá chëzhiji cja Mizhocjimi.

²⁰Mizhocjimi 'ma o 'ñeme mböcjami e Jesucristo, o mamatsjë na cjuana. ²¹'Ma o 'ñemeji c'o 'ñaja mböcjami, dya cjó jura 'ma. Pero Mizhocjimi 'ma mü o 'ñeme mböcjami e Jesús, o mamatsjë na cjuana 'ma c'ü. O xipji a cjava:

Nutscö rí Mizhocjimigö rí mamatsjögö na cjuana y dya rá pötü c'ua ja rgá mbeñegö, c'ü dya ra nguarü rí tsjague mböcjami nza cja e Melquisedec, eñe Mizhocjimi.

²²Na ngue c'ü ni bübü mböcjami dya e Jesús, ra sö ra zädä c'o jña c'o ya zocöji Mizhocjimi. Nu c'o jña c'o, ngue 'na testamento c'ü xenda ni muvi que na ngue c'e testamento c'ü o ch'unü c'o ín mboxpalegöji, c'ü ngue c'o ley.

²³C'o 'ñaja mböcjami, na puncjü c'o. Na ngue c'ü tñji, dya sö ra sido ra tsjaji mböcjami. ²⁴Pero e Jesús, dya ra ndü c'ü, nguec'ua ra sido ra tsja mböcjami. ²⁵'Ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra sö ra chëzhi cja jmi Mizhocjimi; Mizhocjimi ra recibido c'o. E Jesucristo ra ndintspi o mü'büji, ngue c'ua dya ra bëzhiji. Na ngueje e Jesús dya cja nunca ra ndü'ü, nguec'ua dya ra jyëzi rgá dyötpü Mizhocjimi c'o.

²⁶Me na jo 'na ndamböcjami e Jesucristo; ngue c'ü ni jyodüzüji c'ü. Angueze o tsja c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi c'o na jo; dya nduns'ü o nzhübü ni ro tsja c'o rvä s'o. Nuc'ü, dya pje nza czazgöji rí cjami c'o na s'o. Nguec'ua, ndo pjëzhi na nojo a jens'e dya c'ü. ²⁷C'o 'ñaja mböcjami pama pö't'üji o animale, cja na mbäsp'äji c'ua Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaoji o nzhübütsjëji.

Nuc'ua cja na mbö'tp'üji c'ua animale Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaoji c'o nte. Pero e Jesús, dya mi jyodü ro tsja a cjanu c'ü. Na ngueje 'natjo vez o ndü va ngötcöji ín nzhunc'öji. ²⁸C'o ley, je t'opjü c'ü ngue yo nte yo ra tsja ndamböcjami, maco bübü 'ma cjami c'o na s'o. Pero 'ma ya vi cjögü na puncjü o cjë, Mizhocjimi o mamatsjë na cjuana va 'ñeme c'ü 'naja c'ü ra tsja ndamböcjami. C'ü o 'ñeme ngueje c'ü o T'i. Nguetsjë c'ü nu T'i c'ü sö ra tsja me na jo 'na ndamböcjami c'ü dya ra nguarü.

Jesús, abogado de un nuevo pacto

8 Texe c'o ya ró xi'tsc'öji, ngue c'ü rguí pârâgueji c'ü ya rí 'ñecjöji dya 'na ndamböcjami c'ü me pjëzhi na nojo. Angueze ya mimi dya cja o jodyë Mizhocjimi c'ü manda a jens'e. ²Nu cja c'e ngümü de xipjadü nu ja mi pëpji c'o mböcjami, mi bübü c'e cuarto c'ü me ma sjü'ü. Pero c'ín ndamböcjimigöji c'ü rí 'ñecjöji dya, je va pëpji dya c'ü, nu ja me na sjü a jens'e. Nu c'e lugar a jens'e, dya ngue 'na nte c'ü o dyät'ä c'ü; ngueje Mizhocjimi. ³Texe yo ndamböcjami emeji yo, ngue c'ua pje c'o ra mbö'tp'üji Mizhocjimi y pje c'o xe nde ra unüji, para ra perdonao Mizhocjimi o nzhübü yo nte. E Jesús c'ín ndamböcjimigöji dya, xo mi jyodü pje ro unü a jmi Mizhocjimi c'ü. ⁴'Ma xe ri bübü dya angueze cja ne xoñijömü, dya ro tsja mböcjami 'ma c'ü. Na ngueje xe cärä yo mböcjami yo pje c'o nde unü Mizhocjimi c'ua ja nzi ga t'opjü cja o ley Mizhocjimi. ⁵Nu

c'e cuarto c'ü me na sjü nu ja pëpji yo mböcjimi, dya ixi ngue a jens'e c'ü. Pero ngue c'ü rá unüji ngüenda ja ga cja a jens'e. In mbeñeji ja va sjipji e Moisés 'ma ya mi ngue ro dyät'ä c'e ngüxipjadü. O zopjü na ts'izëzhi Mizhocjimi va xipji: "Rí pjötpügue ngüenda ja rguí dyät'ä c'e ngüxipjadü. Rí dyät'ä c'ü ri nza cja c'o i jñandague ró jí'tsc'ö cja ne t'eje", embeji e Moisés. ⁶Na ngue c'ü ni tsja dya mböcjimi e Cristo, cja nuevo ne testamento nu o zocüzüji dya Mizhocjimi. C'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o ley, dya sö ro ndintsquiji ín mü'büji. Pero ya mama Mizhocjimi ra ndintsqui e Jesucristo ín mü'bügöji. Nguec'ua c'e bëpji c'ü pë's'i dya e Cristo, xenda ni muvi c'ü, que na ngueje c'ü o bëpji yo mböcjimi.

⁷Nu 'ma ro mböxcöji na jo c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o ley, dya rví jyodü 'ma c'ü xe ro zocüzüji dya Mizhocjimi nu 'na testamento. ⁸Pero Mizhocjimi o chö'tp'ü c'o nte c'ü dya mi ätäji c'e testamento c'ü vi unüji c'ü ngue c'o ley. Nguec'ua va mama c'ua:

Ra zädä 'na nu pa'a, 'ma rá zopcjö yo menzumü a Israel 'ñe yo menzumü a Judá, rá unüji 'na testamento c'ü cja nuevo c'ü me rrä jo.

⁹Dya ri nza cja c'e testamento c'ü ró unü c'o o mboxpale anguezeji 'ma ró pjongüji a Egipto o mbedyeji libre.

C'o ró xipcjöji, dya go dyätcöji. Nguec'ua dya cja xo rvá cjapcöji ngüenda.

¹⁰Pero c'e testamento c'ü rá unügö yo menzumü a Israel

'ma ra zädä c'o pa c'o, je rga cjava c'o:

Rá cjapcö ín jñagö ra zi'ch'i na jo cja o mü'büji 'ñe cja o pjeñeji, ngue c'ua ra mbärä ra tsjaji ja c'o nzi rgá negö.

Ngue c'ua ri nguetscö o Mizhocjimizgö anguezeji, y anguezeji ri ngueje ín ch'igö c'o.

¹¹Y dya cja xe rguí jyodü cjó ra jíchi c'o nu dyoji ra xipjiji: "Ni jyodü rí pärägue Mizhocjimi", ra 'ñeñeji. Iyö.

Texeji ra mbäcöji, zö pje pjëzhiji, zö dya pje pjëzhiji.

¹²Na ngueje rá perdonaogö c'o ri cjaji na s'o.

Dya cja xo rá mbeñegö c'o o nzhubüji, eñe Mizhocjimi.

¹³C'ü vi mama Mizhocjimi c'ü ri bübü 'na testamento c'ü cja ri nuevo, ixi 'ñetsetjo c'ü ya cjogü c'e testamento c'ü ot'ü vi xipjiji c'o nte, c'ü ngue c'o ley. Y 'ma ya cjogü c'o ley, dya cja mandazüji c'o.

El santuario terrenal y el santuario celestial

9 C'o ley c'o o dyopjü e Moisés c'o vi xipjiji c'o nte mi jinguã, je mi t'opjü nu, c'ü ja rvá ma't'üji Mizhocjimi, 'ñe ja rvá mbëpiji. Xo mi bübü c'e ngüxipjadü c'ü ma sjü'ü, pero mi bübü cja ne xoñijömi c'ü. ²Cja c'e cuarto c'ü mi mbürü mi cjogü c'o mböcjimi, je nguejnu ma jä'ä nu c'e tracandelerero. Xo ma jä'ä nu c'e mexa c'ü mi päsp'äji tjömëch'i Mizhocjimi. C'e cuarto c'ü, ngue c'ü ma sjü c'ü. ³Y nu ja mi cjogüji c'ü na yeje cuarto, je xo mi 'nüns'ü nu c'e bitu c'ü mi

cjo't'ü c'e cuarto. C'e cuarto c'ü na yeje, ngue c'ü xenda ma sjü c'ü. ⁴Je nguejnu ma jä'ä nu c'e arta c'ü dyavü o oro, nu ja mi tjüt'üji c'o me ma jo ma jyärä nza cja o nguichjünü. Je xo ma jä'ä nu, c'e caja c'ü mi bës'l'i c'o laja c'o mi t'opjü c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o o mandamiento Mizhocjimi. Nu c'e caja vi ngos'üji dyavü o oro c'ü. A mbo cja c'e caja, mi jä'ä c'e s'äbä c'ü xo mi dyavü o oro c'ua ja mi qui'i c'e maná. Je xo mi jü'ü nu c'e dyenza c'ü o nzhäjnä 'na nu pa'a 'ma mi jün e Aarón. Je xo mi qui'i nu, c'o laja c'o mi t'opjü c'o mandamiento. ⁵C'ü mi cjo'bü c'e caja c'ü, je mi xis'l'iji nu, c'o o cji'i c'o animale para ro perdonao Mizhocjimi o nzhübü c'o nte. A xes'e cja c'ü mi cjo'bü, mi bübü yeje c'o vi t'ät'ä de oro c'o mi peje o juaja. Nu c'o, mi xiji querubín c'o. Mi col'büvi o juavi a xes'e cja c'e caja. Nuc'o, ngue c'o rví unü ngüenda c'o nte c'ü mi bübü Mizhocjimi co anguezeji. Nujyo, ro sö xe ro xi'tsc'öji ja ga cja, pero dya ni jyodü dya.

⁶Ma ya vi jogü cja c'e ngüxipjadü texe yo ya ró xi'tsc'öji, o mbürü c'o mböcjimi o pëpjiji nu. Pama mi cjogüji cja c'e cuarto c'ü ma sjü, ro mbëpji Mizhocjimi. ⁷C'e cuarto c'ü xenda ma sjü, nguextjo c'e ndamböcjimi c'ü mi sö ro cjogü nu. 'Natjo pa nu cjë mi cjogü nu c'ü. 'Ma mi cjogü c'ü, mi tjëdyi o cji o animale, mi unü a jmi Mizhocjimi c'ü. Mi xis'l'i nu c'o cji c'ü rví perdonao Mizhocjimi o nzhübü angueze, 'ñe c'o o nzhübü c'o nte. ⁸C'ü mi cja a cjanu c'e

ndamböcjimi, ngue c'ü ni jítscöji o Espíritu Mizhocjimi c'ü dya sö c'o nte ro chëzhiji a jmi Mizhocjimi nu ja me ma sjü. Dya sö ro chëzhiji 'ma xe mi bübü c'e ngüxipjadü nu ja mi pëpi c'o mböcjimi Mizhocjimi. ⁹Nguec'ua yo cjë yo rí cārägöji dya, sö rá unnc'öji dya ngüenda pje ne ra mama c'o bëpji c'o mi cja c'o mböcjimi. C'o mböcjimi mi pöt't'üji animale, cja ma mbäsp'äji Mizhocjimi, y pje c'o xe nde ma ofrenda mi unüji c'ü. Pero c'o nte c'o ma ã unü c'o animale c'o mböcjimi ro mböt't'üji, dya go 'nintspiji o mü'büji c'o na s'o, pero mi sido mi unüji ngüenda c'ü mi tütü o nzhübüji. ¹⁰C'o ley c'o mi ätä c'o mböcjimi ma mbëpji Mizhocjimi, je t'opjü c'o, c'ü pje ma jñönü mi sö ro zi'l'iji, 'ñe c'o dya mi sö ro ziji. Je xo t'opjü c'o, c'ü ja rvá xajaji, 'ñe ja rvá xindyëji, 'ñe ja rvá mbe'ch'e o nguaji. Mizhocjimi vi dyacöji c'o ley c'o, hasta 'ma cja ro zädä c'o cjë 'ma ro ndintscöji ín mün'c'öji c'ü.

¹¹Ya zädä o ëjë e Cristo c'ü ngue ín ndamböcjimigöji dya. Nguec'ua Mizhocjimi ga dyacöji dya c'o xenda na jo. E Cristo ya cjogü a mbo'o nu ja me nda ni muvi 'ñe me nda na jo. Nu ja bübü dya angueze, dya cjó dyät'ä co o dyë 'na nte. Na ngue, dya ngue 'na ngümü cja ne xoñijöümü. ¹²E Jesús 'ma o cjogü a jens'e, dya ndëdyi o cji c'o ts'ichivo, ni ri ngue o cji c'o ts'itrangëlo. Pero o cjogü a jens'e na ngueje nguetsjë o cji c'ü o pjödü 'ma o mböt't'üji. Je bübü dya nu e Jesús; dya ni jyodü ra cjogü y ra mbedye c'ua ja nzi ma tsja c'o mböcjimi. Na ngue c'ü vi 'ñe ndü angueze, o ngötcüji c'o

na s'o c'o rí cjaji. Nguec'ua, dya cja rá ma cjõt'ügöji c'o. ¹³C'o nte c'o, 'ma cjó c'o pje mi tjörü c'o ma s'o, mi pëgaji c'o na s'o cja o cuerpoji. Nuc'ua c'o mböcjimi ra mböt'üji c'ua c'o ts'itrangëlo 'ñe c'o ts'ichivo. O bübü 'ma ra mbant'aji co ndeje c'o o bozivi 'na ts'isungëlo, cja rrü xis'iji c'ua c'o nte c'o vi pëga c'o ma s'o, para ro jogü c'o vi pëgaji c'o o cuerpoji. ¹⁴Pero xenda ni muvi c'ü vi mböt'üji e Cristo va pjödü o cji. Na ngueje Mizhocjimi angueze y ra bübüttö. Y na yeje, angueze o netsjö ro mböt'üji, na ngue je ga cjanu va ne Mizhocjimi. Y c'ü na jñi'i, mi ojtjo c'o ma s'o angueze. Nguec'ua c'o na s'o c'o mi cjagöji 'ma ya mi ngue ro bëzhgöji ín aljmaji, ra perdonaozüji dya c'o, ngue c'ua rá pãrãgöji c'ü dya cja rí tügöji ín nzhunc'öji. Ngue c'ua xo ra sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, rá ma'tc'öji c'ü.

¹⁵Mizhocjimi o mama mi jinguã c'ü ro perdonaozgöji ín nzhunc'öji, y dya cja ri tügöji c'o. Mi tüji ín nzhunc'öji na ngueje dya mi ätcöji c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o ley c'o vi mandazgöji Mizhocjimi. Pero ya zociüzüji dya 'na testamento nu cja nuevo. Na ngue 'ma o ndü e Jesucristo, o ngötcöji c'o mi tügöji, 'ñe c'o mi tû c'o mi cãrã mi jinguã. Nguec'ua nudya, texe c'o o tsjapü Mizhocjimi o t'i mi jinguã, 'ñe c'o cjpäü dya o t'i, ra perdonao dya Mizhocjimi c'o, c'ua ja nzi va mama mi jinguã. ¹⁶Tsjijñiji ne jña nu rá xi'tsc'öji dya. 'Ma cjó c'o ra mbäbã 'na testamento ra jñu's'ü cjó ra zopcü c'o pë's'i, dya ixta ch'unü. Cja ra ch'unü c'o pë's'i, 'ma cja ra mbãrã c'o pje

pjëzhi c'ü na cjuana ya ndü'ü c'e nte c'ü o mbäbã c'e testamento. ¹⁷Cja ra ch'unü c'o, 'ma ya rguí ndü c'e nte. Dya cjó be sö ra ch'unü c'o pë's'i c'e nte c'ü, 'ma xe ri büntjo c'ü. ¹⁸Je xo ma cjatjonu 'ma o unü Mizhocjimi c'o ín mboxpalegöji c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o o ley Mizhocjimi, o tsja e Moisés o xis'iji c'o o cji c'o animale c'o ya vi bö't'ü. Nuc'ua ndeze c'e pa c'ü, c'o ín mboxpalegöji mi jyodü ro dyätãji c'o ley c'o. ¹⁹C'e pa c'ü, o tsja e Moisés, ot'ü o zopjü c'o ín mboxpalegöji o xipjiji texe c'o o ley Mizhocjimi. Nuc'ua cjanu o ma tjë'ë c'ua c'o o cji c'o ts'itrangëlo 'ñe c'o o cji c'o ts'ichivo, c'o ya vi chjanba o ndeje. Cjanu o jün 'na pjñ'ño c'ü mi böch'ü o mbaxidyo. Nuc'ua co c'e pjñ'ño c'ü, ngue c'ü vi xis'i o cji'i c'e libro c'ü mi t'opjü c'o ley. Cja xo nu xis'i c'ua cji'i texe c'o nte. ²⁰Nuc'ua e Moisés cjanu o zopjü c'o nte o xipjiji: "Yo cji yo ró xixc'iji 'ñe yo ró xis'i ne libro, ngue yo rguí unnc'eji ngüenda c'ü ni jyodü rí dyätqueji ne testamento nu cja dya c'üji Mizhocjimi, ni jyodü rí dyätqueji dya yo ley yo cja mandatsc'eji", eñe e Moisés. ²¹Je xo va cjatjonu xo xis'i o cji'i c'e ngüxipjadü, 'ñe texe c'o traste 'ñe c'o pje nde mi jyodü cja o bëpji c'o mböcjimi. ²²Xo t'opjü cja c'o ley, casi texe 'ma cjó c'o mi pëga c'o ma s'o, mi jyodü ro ndintspiji co cji'i. 'Ma cjó c'o mi cja c'o ma s'o, mi jyodü ro mböt'üji animale ro xis'iji c'o o cji c'o, ngue c'ua ro perdonaoji o nzhübü c'e nte c'ü.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³Xo mi jyodü ro xis'iji o cji o animale cja c'e ngüxipjadü ngue

c'ua ro ndintspiji c'ü, 'ñe c'o pje nde mi cupaji nu. Pero para ro ndintscöji ín mün'c'öji ngue c'ua ro sö ro chëzhgöji a jmi Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, dya mi muvi c'o o cji o animale. C'ü vi t'ät'ä c'e ngüxipjadü c'ü, ngue c'ü rví unü ngüenda c'o nte ja ga cja a jens'e nu ja bübü Mizhocjimi. ²⁴Nu ja cjogü dya e Cristo, dya ngue c'e ngüxipjadü c'ü vi dyät'ä co a dyë c'o nte. Nu ja cjogü, je ngueje a jens'e nu ja va ötü dya Mizhocjimi por nutscöji. ²⁵C'o ndamböcjimi tsjé'ma mi cjogüji nu ja me ma sjü. Je mi tjëdyiji nu c'o cji c'o dya mi ngue o cjitsjëji anguezeji. Pero dya ga cjanu va tsja e Cristo. Na ngue 'natjo vez c'ü o 'ñe ndü. ²⁶Ma ro ë na puncjü vez, ya na puncjü vez rví mbö't'üji c'ü, ndeze 'ma o mbürü o ngärã yo nte. Pero dya je ga cjanu. Na ngueje yo cjë yo ya ni ma ra nguins'i nu xoñijömü, 'natjo vez o ëjë angueze. O ë ro 'ñe unü c'ü o vida ro mbö't'üji, ngue c'ua ro ndintscöji ín mün'c'öji c'o na s'o. ²⁷Nutscöji rí nteji, o ch'acöji c'ü 'natjo vez rá tügöji. Y nuc'ua, cja rrü jñüncüji c'ua ngüenda Mizhocjimi. ²⁸Je xo va cjatjonu e Cristo. 'Natjo vez va 'ñe ndü'ü ngue c'ua va ngö'tp'ü o nzhubü na puncjü o nte. Angueze ra ëjë na yeje. C'ü rguí 'ñeje, dya ngue c'ü ra ë ndü na yeje c'ü rguí ngötcöji c'o na s'o, jiyö. Ngue c'ü ra 'ñe zidyí c'o te'be c'ü, ra mimiji co Mizhocjimi a jens'e.

10 C'o ley c'o vi ch'unü c'o ín mboxpalegöji, ngue c'ü rví unüji ngüenda c'ü ro ëjë 'naja c'ü ro ndintspiji o mü'büji. C'o ley, dya ndintspiji o mü'büji c'o. Zö tsjé'ma

mi pö't'üji o animale c'o mi päsp'äji Mizhocjimi, pero sido mi tüji o nzhubüji. ²Nu c'ü mi mbäsp'äji o animale, 'ma ro sö ro ndintspiji o mü'büji, dya cja xe ro mbäsp'äji 'ma. Na ngue ya rví 'nintspiji na jo; dya cja xe ri söji cjo ri tüji c'o na s'o 'ma. ³Pero dya je ma cjanu. Na ngueje tsjé'ma tsjé'ma mi päsp'äji c'o animale Mizhocjimi, nguec'ua c'o nte'e tsjé'ma tsjé'ma mi mbeñeji c'ü xe mi tüji c'o na s'o. ⁴Na ngueje c'o o cji c'o ts'itrangëlo 'ñe c'o o cji c'o ts'ichivo, dya sö ra ndintscöji ín mün'c'öji c'o na s'o.

⁵Nguec'ua 'ma o ëjë e Cristo cja ne xoñijömü, o mama a cjava angueze va xipji Mizhocjimi c'ü nu Tata:

Yo nte pä'sc'äji o animale y pje c'o nde da'c'ëji. Pero dya nda in negue a cjanu.

Nguec'ua rí dyacö 'na cuerpo rá cjagö texe c'ua ja nzi gui ñegue.

⁶C'ü ni mbä'sc'äji o animale, 'ñe c'o pje c'o nde ni dya'c'ëji, dya nda in negue a cjanu.

⁷Nguec'ua ró mangö: "Nu'tsc'e Mizhocjimi, rí ne rá cjagö c'ua ja nzi gui ñegue.

Rí ne rá cjagö c'ua ja nzi ga t'opjü c'o in leygue cja c'e libro c'ü 'mans'a. Rí ne rá cjagö c'ua ja nzi ga t'opjü rá cjagö", eñe e Cristo.

⁸Tsjijñiji c'o o mama e Cristo. Ot'ü o mama c'ü dya nda go ne Mizhocjimi c'ü mi mbäsp'äji o animale, ni ri ngue c'ü mi tjü'tp'üji c'o, ni xo ri ngue c'ü pje c'o mi unüji angueze para ro perdonaoji o nzhubü c'o nte. Maco c'o ley, je

t'opjü c'ü je ga cjanu rvá tsja c'o mböcjimi. ⁹Nuc'ua e Cristo cjanu o mama: "Nu'tsc'e Mizhocjimi, rí ne rá cjagö c'ua ja nzi gui ñegue", eñe. Nguec'ua dya cja ni muvi c'ü ni mbäsp'äji animale Mizhocjimi, o c'ü pje c'o nde unüji para ra perdonaozgöji ín nzhunc'öji. C'ü ni muvi dya, ngue c'ü o 'ñe ndü e Cristo c'ua ja nzi va ne Mizhocjimi. ¹⁰E Cristo 'natjo vez va 'ñe ndü'ü, na ngue je ga cjanu va ne Mizhocjimi. Nguec'ua ya na jozügöji dya a jmi angueze.

^{11,12}Yo mböcjimi pama pama pö't'üji o animale, cja rrü mbäsp'äji c'ua Mizhocjimi. Maco c'o o cji o animale, dya sö ra ndintspi o mü'bü yo nte c'o o pecadoji. Pero e Cristo 'natjo vez va 'ñe ndü va ngötcöji ín nzhunc'öji c'ü, nguec'ua dya cja rí tügöji c'o. Yo mböcjimi, dya söyaji, sido pö't'üji o animale. Pero e Cristo, ya mimi dya a jens'e cja o jodyë Mizhocjimi, ya söya. Na ngue ya nguarü c'e bëpji c'ü o 'ñe tsja, 'natjo vez o 'ñe ndü por nutscöji. ¹³Nudya, je mimi e Cristo a jens'e; te'be hasta 'ma ra ndöpüji c'o nu'u na ü. ¹⁴Na ngue c'ü 'natjo vez va ndü e Cristo, ya ndintsquiji ín mün'c'öji nutscöji o ntezgöji dya. Nguec'ua, dya cja rí tüji dya c'o na s'o. ¹⁵Je xo ga cjatjonu ga xitscöji o Espiritu Mizhocjimi:

¹⁶C'e testamento c'ü rá unügö yo nte 'ma ra zädä c'o pa c'o, je rgá cjava c'ü.

Rá cjacö ín jñagö ra z'ch'i na jo cja o mü'büji 'ñe cja o pjeñeji, ngue c'ua ra mbärä ra tsjaji c'ua ja nzi rgá negö, eñe Mizhocjimi.

¹⁷Xo mama a cjava:

Yo nte, dya ätcäji ín leygö, me tuns'ü o nzhübüji. Pero rá perdonaozgöji, dya cja xe rá mbeñe c'o na s'o c'o cjaji, eñe.

¹⁸Ma ya perdonaozgöji Mizhocjimi c'o na s'o, ixi pärägueji c'ü dya cja xe ni jyodü cjó pje xe ra unü Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaozgöji c'o.

Debemos acercarnos a Dios

¹⁹Nguec'ua mi cjuarmats'ügöji, ra sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü bübü nu ja me na sjü'ü; dya cja ni jyodü rá sügöji. Na ngueje e Jesucristo o pjödü o cji va ndü. ²⁰Nu cja c'e ngüxipjadü nu ja mi pëpji c'o mböcjimi mi jinguã, mi 'nüns'ü 'na bitu ngue c'ua dya sö ro cjogüji nu ja me ma sjü'ü. Pero nutscöji sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü bübü nu ja me na sjü a jens'e. Sö rá chëzhgöji, na ngue o ndü e Jesucristo, cjanu o te o bübü'tjo na yeje. ²¹Nguetsjë angueze ín ndamböcjimigöji dya c'ü, nutscöji o t'izgöji dya Mizhocjimi. ²²C'ua ja nzi va tsja e Moisés o xis'i c'o mböcjimi o cji c'o animale ngue c'ua ro 'nintspi c'o, je xo ga cjazgöji dya nu, Mizhocjimi ya ndintscöji ín mün'c'öji dya. Y c'ua ja nzi ma xaja c'o mböcjimi ngue c'ua ro chjintsitsjëji o cuerpoji, je xo ga cjazgöji dya nu, ró jigöji rvá jizhgöji c'ü ya 'nintscöji dya ín mün'c'öji. Nguec'ua ni jyodü rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi co texe ín mün'c'öji, y rá junt'ü ín mün'c'öji c'ü ra recibidozüji dya c'ü. ²³Ni jyodü sido rá junt'ü ín mü'büji a cjanu; dya rá yembeñeji. Y rá

xipjiji yo nte. Na ngue Mizhocjimi cumple c'ü mama. ²⁴Xo ni jyodü rá pötü rga zopjüji yo mi cjuarmaji, ngue c'ua rá s'iyaji yo nín minteji y rá pjösc'öji yo. ²⁵Cārā o cjuarma c'o dya cja jmurüji co c'o nu cjuarmatsjëji. Dya ni jyodü a cjanu. Ni jyodü rá jmurügöji y rá pötü rga zopjüji. Ni jyodü na puncjü rá cjaji a cjanu, na ngueje rí pārägöji ya va chëzhi c'e pa 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo.

²⁶Nutscöji rí pārägöji c'ü na cjuana ja ga cja e Cristo. Nguec'ua nu 'ma ixtá mbeñe rá cjaji c'o na s'o, dya sò xe ra perdonaozgöji c'o. Na ngueje ya ndü e Cristo por nutscöji, dya cja sò xe ra ndü na yeje. ²⁷C'ü ra sò rá te'beji 'ma, nguextjo c'ü ra tsjacöji Mizhocjimi me rá sufregöji na puncjü. Na ngueje texe c'o üji e Cristo, Mizhocjimi me ra ünübü c'o, ra tsjapü ra ma sufreji cja sivi. ²⁸Mi jinguã mi cārā c'o o tsjapü dya ni muvi c'o o ley Mizhocjimi c'o vi dyopjü e Moisés, o tsjaji na s'o. Pero 'ma mi bübü yeje o jñi'i testigo c'o ro mama pje vi tsja c'o nte c'o, ro mbö't'üji 'ma c'o vi tsja na s'o, dya ro perdonaoji. ²⁹E Jesús o pjödü o cji va ndü'ü. Nguec'ua Mizhocjimi sò ra dyacöji dya c'o na jo c'o vi mama, y nguec'ua sò ra ndintscöji dya c'o na s'o. Y o Espíritu jítscöji ja ga s'iyazgöji Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma cjó c'o mbeñe ra tsja c'o na s'o, nu'ma, jünpü 'ma o jña e Jesús c'ü nu T'i Mizhocjimi cja rrü yönbü c'ua, y cjapü dya ni muvi c'ü vi ndü c'ü, y cja c'o na s'o chjëntjui c'ü ro zadü o Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ua c'e nte c'ü, mercedo c'ü xenda ra sufre na puncjü, que na

ngueje c'o dya dyätä c'o ley mi jinguã. ³⁰Na ngueje rí pārägöji ja ga cja Mizhocjimi c'ü o mama a cjava: “Nguetscö rá cjapü ra sufre c'o cja na s'o, rá nzhocpöji c'o na s'o c'o vi tsjacöji”, eñe. Je xo t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: “Mizhocjimi ra jñünpü nguenda c'o o t'i”, eñe. ³¹Me na sjü 'ma cjó c'o ra tsja c'o na s'o. Na ngue Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre na puncjü.

³²Nu'tsc'ejji rí mbeñegueji na jo c'o pa 'ma cja vi pārägueji ja ga cja e Cristo. O tsja'c'üji yo nte i sufregueji na puncjü pero i sëchqueji, dya i jyëzgueji e Jesucristo. ³³Bübü 'ma me go tsja'c'üji burla va zanc'üji yo nte, y va tsja'c'ejji c'o na s'o. Xo bübü 'ma i dyocjeji c'o cjuarma c'o je xo ga cjatjonu va tsjapüji, i juentsqueji c'o. ³⁴I juentsqueji c'o cjuarma c'o mi sufre a pjörtü, i pjösc'ejji c'o. Y 'ma o tsja c'o nte o jñünn'ejji c'o mi pë'sc'ejji, me i mácjeji vi pësp'ijji paciencia c'o. Na ngueje in pārägueji je bè'sc'ejji a jens'e c'o xenda na jo'o c'o dya ra chjorü. ³⁵Nguec'ua, dya rí jyëziji e Cristo; sido rí jñunt'ü in mü'büji c'ü ra salvats'üji c'ü, dya rí sūji. Na ngueje 'ma rí sidoji, ra dya'c'ejji 'ma Mizhocjimi c'o me na jo. ³⁶Ni jyodü rí tsjagueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi; ni jyodü rí sëchqueji ngue c'ua ra dya'c'ejji c'ü ya mama. ³⁷Na ngueje je t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi:

Ya ngue ra ëjë na yeje nu c'ü in te'beji; dya ra mezhe c'ü.

³⁸'Ma cjó c'o ench'e o mü'bü c'ü, ya jogü cja ín jmigö 'ma c'o. Y 'ma ra sido ra creoji, rá unüji ra ma mimiji co nuzgö.

Pero 'ma c'jó c'o ra zũ'ũ y ra chjench'eji, 'ma dya cja ra 'ñejmeji, nu'ma, dya cja rá mǎpǎgö 'ma c'o, eñe Mizhocjimi.

³⁹C'o sũ a cjanu, ra ndũji, dya ra salvaji. Nutscöji, dya rá sũji. Rí ench'e ín mün'c'öji Mizhocjimi nguec'ua ra dyacöji c'ũ dya rá tũji, rá bünc'öji.

La fe

11 Nu 'ma rí ench'e ín mü'bügöji Mizhocjimi, rí pǎrǎgöji 'ma c'ũ ra zädä c'o ya mama angueze. Y rí te'beji c'o, zö dya rí jandaji cjo ra zädä. ²Bübü c'o mi cǎrǎ mi jinguǎ c'o me nǎntji cja o jña Mizhocjimi c'ũ mi cjaji na jo. Me nǎntji a cjanu na ngue mi ench'e o mü'bũji Mizhocjimi, mi pǎrǎji c'ũ ro tsja c'ua ja nzi va mama.

³Mi jinguǎ mi ojtjo yo búbü dya; mi nguextjo Mizhocjimi. Nuc'ua o mama Mizhocjimi c'ũ ro búbü ne jens'e 'ñe ne xoñijö mü, o búbü c'ua. Nguec'ua rí ench'e ín mün'c'öji Mizhocjimi, rí pǎrǎji ra zädä c'ua ja nzi ga mama angueze.

⁴Mi jinguǎ, e Abel o mbö't'ũ o animale c'o o mbäsp'ǎ Mizhocjimi. Xo 'ñetjo e Caín, xo mbäsp'ǎ Mizhocjimi c'o vi mbedye cja o juajma. Pero c'o o mbäsp'ǎ e Abel, xenda ma jo a jmi Mizhocjimi c'o, na ngueje e Abel mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi. Rí pǎrǎgöji c'ũ ma jo e Abel a jmi Mizhocjimi, na ngueje Mizhocjimi o mǎpǎ c'o o unũ e Abel. Nguec'ua zö ya ndũ e Abel, pero chjëntjui c'ũ xe rí ñatjo c'ũ, na ngueje sö rá unnc'öji ngüenda cja

o jña Mizhocjimi ja va 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ũ.

⁵E Enoc mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguec'ua o s'idiy a jens'e, dya go ndũ c'ũ. Dya cja xe go mimi va cja ne xoñijö mü, na ngueje Mizhocjimi ya vi zidy a jens'e. Je t'opju cja o jña Mizhocjimi c'ũ mi cja Mizhocjimi mi mǎpǎ e Enoc 'ma dya be mi sidy a jens'e. ⁶'Na nte, 'ma dya ra 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, nu'ma, dya sö Mizhocjimi ra mǎpǎ 'ma c'e nte. Na ngueje 'ma c'jó c'o ne ra chözhi a jmi Mizhocjimi, ni jyodü ra jñunt'ũ o mü'bü c'ũ búbütjo Mizhocjimi. Xo ni jyodü ra jñunt'ũ o mü'bü, 'ma ra jyodü Mizhocjimi co texe o mü'bü, Mizhocjimi ra unũ c'ũ rguí mbǎrǎ ja ga cja angueze, y ra recibido c'ũ.

⁷E Noé, xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Mizhocjimi o zopju e Noé o xipji c'ũ ro peñe 'na tradyebe ro chjotü texe c'o nte. Zö nunca mi jandaji a cjanu c'o pa c'o, pero e Noé o creo c'ũ vi mama Mizhocjimi. O züpü c'ua c'o jña c'o, go dyät'ǎ c'ua 'na barco. Nguec'ua dya ndũ e Noé cja c'e tradyebe, ni ri ngue c'ũ nu su, ni xo ri ngue c'o o t'i, ni xo ri ngue c'o o cjo. E Noé o jñunt'ũ o mü'bü c'ũ ro 'ñeje 'na tradyebe c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Nguec'ua va mama Mizhocjimi c'ũ ya ma jo e Noé cja o jmi. Pero c'o nte, dya tsjapüji ngüenda c'ũ vi mama Mizhocjimi. Nguec'ua jñetse ma s'o c'o nte c'o.

⁸E Abraham, Mizhocjimi o xipji ro mbedye cja c'ũ o jñiñi, ro ma cja c'ũ 'na jñiñi c'ũ ro tsjapü o cjaja. E Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ũ. Nguec'ua ixco

dyätä Mizhocjimi go mbedye go ma c'ua, zö dya mi pärã ja je ro zät'ä. ⁹Nu cja c'e jñiñi c'ü vi mama Mizhocjimi ro unü e Abraham, e Abraham mi nzhontjo mi nzhontjo nu. Na ngue dya be mi ngue o cjava c'e jñiñi c'ü. Mi bübütjo e Abraham cja 'na ngüxipjadü c'ü mi tä's'ätjoji. E Abraham mi nzhontji e Isaac c'ü nu t'i, 'ñe e Jacob c'ü nu bëche c'o xo vi xipji Mizhocjimi ro tsjapü o cjajavi c'e jñiñi c'ü. Zö mi nzhontjo e Abraham, pero mi sido mi ejme Mizhocjimi. ¹⁰Mi te'be ro ma mimi cja c'e jñiñi a jens'e c'ü nunca ra chjorü, c'ü nguetsjé Mizhocjimi o dyät'ä ja c'o nzi va ne.

¹¹E Sara c'ü nu su e Abraham, dya mi muxt'i c'ü. Ya xo vi cjogü o cjë'ë 'ma ro muxt'i. Pero o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, mi pärã c'ü ro mus'ü 'na ts'it'i c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi o unü e Sara ro nduns'ü c'e ts'it'i c'ü o mus'ü. ¹²Nguec'ua e Abraham, zö ya me mi pale cjó xe ro mama c'ü xe ro sö ro 'ñeje t'i c'ü, pero go tsãjä na puncjü o mboxbëche c'ü. Yo seje a jens'e, 'ñe c'o 'ñõxõmü c'o jãrä a ñünü cja yo ndare 'ñe cja yo mar, dya cjó sö ra mbezhe c'o. Je xo ga cjatjonu yo o mboxbëche e Abraham, me na puncjü yo.

¹³E Abraham o ndü c'ü, y dya go ch'unü va texe c'o vi xipji Mizhocjimi c'ü. Je xo va cjatjonu e Isaac 'ñe e Jacob. Pero mi sido mi junt'ü o mü'büji c'ü ro unü Mizhocjimi anguezeji c'ua ja nzi va mama; mi sido mi creoji hasta 'ma mü o ndüji. Mi pärãji, zö ro mezhe pero ro zädä c'o vi mama Mizhocjimi. Nguec'ua ma mäji. Y

mi mama anguezeji mi xipji a cjava c'o 'ñaja nte: “Nutscøjme, rí nzhontcøjme cja ne xoñijõmü”, mi eñeji. ¹⁴C'ü vi mamaji a cjanu, ixi 'ñetsetjo c'ü mi jodüji c'ü 'na jñiñi. ¹⁵C'e jñiñi c'ü mi jodü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, dya mi ngue c'e jñiñi nu ja ot'ü mi bübü e Abraham. 'Ma ri ngueje c'ü, ro sö ro nzhogüji 'ma; dya pje ro ts'a's'üji. ¹⁶Pero me mi ne o mü'büji 'na jñiñi c'ü me xe na jo'o, c'ü ngue a jens'e. Nguec'ua, dya tseje Mizhocjimi ga mama: “Ngue o Mizhocjimizgö yo”, eñe. Ixi jñetsetjo c'ü dya tse c'ü. Na ngueje ya dyät'ä 'na jñiñi nu ja ra ma ngãrä anguezeji.

^{17,18}Mizhocjimi ya vi xipji a cjava e Abraham: “Je ngue in ch'igüe e Isaac c'ü ra tsja tata cja in mboxbëchegue”, eñe Mizhocjimi. 'Na nu pa'a Mizhocjimi o tsjapü 'na prueba e Abraham; o xipji c'ü ro tsja e Abraham ro unü e Isaac c'ua ja nzi ma mbäsp'ãji o animale Mizhocjimi. Zö e Isaac mi ngue c'ü 'natjo nu t'i e Abraham, pero e Abraham ya mi ngue ro mböt'tü e Isaac ro unü Mizhocjimi. Na ngue mi junt'ü o mü'bü c'ü je ri ngue e Isaac c'ü ro tsja tata cja nu mboxbëche e Abraham, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. ¹⁹E Abraham mi pärã, zö ro mböt'tü e Isaac pero Mizhocjimi mi pè's'i poder, mi sö ro tsjapü ro te e Isaac ro bübütjo na yeje. Nguec'ua Mizhocjimi o ts'a's'ü c'ua e Abraham, dya jyëzi ro mböt'tü e Isaac. Nguec'ua e Abraham xe go sitjo c'ü nu t'i, chjëntjui c'ü ya rví ndü. Na ngueje ya mi ngue ro mböt'tü.

²⁰E Isaac xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguec'ua va tsja e

Isaac va dyötpü c'ua Mizhocjimi c'o nu t'i c'o mi ngue e Jacob 'ñe e Esaú. Y o xipjivi ja rvá intsijimi Mizhocjimi anguezevi 'ñe c'o nu mboxbêchevi c'o cjë c'o cja ro ëjë.

²¹E Jacob xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma ya ma tû'ü c'ü, o dänä c'ü o ch'äjä va dyötpü Mizhocjimi nza yeje c'o o bëche c'o mi ngue o t'i e José.

²²E José xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, mi pãrã c'ü ro tsja Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. Nguec'ua 'ma ya ma tû'ü c'ü, o mama ja rvá tsja c'o o mboxbêche e Jacob c'o mi xiji Israelita. O mama c'ü ro ngãrãji a Egipto pero ro mbedyevi nu, 'ma ro zädä c'o pa. Y xo xipji c'o o dyoji ro ndunbüji c'ü o cuerpo angueze 'ma ro mbedyevi.

²³O mezhe c'ua, c'ü mi rey a Egipto o manda ro pant'aji cja ndare texe c'o ts'it'i cja c'o Israelita 'ma cja mi jmus'ütjoji. 'Ma o jmus'ü e Moisés, c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana o jñandavi c'ü me ma zö c'e ts'ilëlë, xa'ma pje c'o ro mbëzhi c'ü. Anguezevi o 'ñench'e o mü'büvi Mizhocjimi. Nguec'ua va pönüvi jñi zana c'e ts'ilëlë c'ü mi ngue e Moisés. Dya go züpüvi o jña c'e rey. ²⁴Nuc'ua c'ü nu xunt'i c'e rey a Egipto, 'ma o chöt'ü c'e ts'ilëlë c'ü mi ngue e Moisés, o tsjapü o t'i c'ua c'ü. Pero 'ma mü o nocü e Moisés o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ü. Nguec'ua 'ma ya vi bëzo angueze, dya cja ne xe ro nädäji angueze mi ngue o t'i c'ü nu xunt'i c'e rey. ²⁵Ro sô e Moisés xe ro tsja bëche cja c'e rey, ngue c'ua xe ro mäjä e Moisés rvá züji, ro tsja c'o nte. Pero o unü nguenda c'ü dya rvá jo a cjanu, 'ñe

c'ü dya ro mezhe rvá mäjä. Na ngue c'ü rví mäjä a cjanu, je ri tsjatjo va cja ne xoñijömü. C'ü o tsja, o mbeñe c'ü xenda rvá jo ro dyoji c'o nu menzumüji a Israel c'o vi juajnü Mizhocjimi, y ro sufre co anguezeji. ²⁶O nguijñi angueze, zö ro zadüji angueze pero xenda rví muvi c'ü ro dyätä e Cristo rvá mbedye a Egipto, que na ngueje c'ü ro nguejme ro tsjapü o cjaja texe c'o mi pë's'iji cja trabodega nu. Na ngueje e Moisés mi te'be c'o xenda na jo c'o ro unü Mizhocjimi. ²⁷C'ü vi mbedye e Moisés a Egipto, dya ngue c'ü mi sũ c'ü pje ro tsjapü c'e rey; ngue c'ü mi junt'ü o mü'bü ro zädä 'ma ro sô ro pjongü libre c'o nu menzumütsjëji. Mi creo c'o vi mama Mizhocjimi, nza cja 'ma ixto ñavi ro jñandba o jmi; maco dya cjó janda Mizhocjimi.

²⁸Na ngue c'ü mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi, o mbürü e Moisés o pjongü c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, o xipji c'o nu menzumüji a Israel ro xis'iji o cji cja ngoxtji c'o o ngumüji, ngue c'ua 'ma ro ëjë c'ü o anxe Mizhocjimi, dya ro mbö'tp'üji 'ma c'o nu ndats'it'iji. ²⁹E Moisés 'ñe c'o nu menzumüji a Israel o 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi, o jñunt'ü o mü'büji c'ü ro mbös'ü Mizhocjimi anguezeji ja rvá mbes'ëji cja c'e trazapjü c'ü jüsp'üji Mar Rojo. Nguec'ua va mbes'ëji c'ua, nza cja 'ma ri nguetjo cja jömü c'ü na dyodü. Pero c'o mi menzumü a Egipto, 'ma mi cja ro mbes'ëji, go nzhogü c'o ndeje c'o vi xögü, go chjorüji c'ua texeji nu.

³⁰C'o Israelita o 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nguec'ua pama mi xinchp'itjoji cja c'e jñiña a Jericó.

Nguec'ua 'ma ya vi cjogü siete pa, go nügü c'ua c'o trandüngumü c'o mi c'ot'ü c'e jñiñi. ³¹'Ma dya be mi xinchp'lji cja c'e jñiñi, o xipjiji ye bëzo c'o mi Israelita o ëjui, o 'ñe zo'büvi nu. Cja c'e jñiñi, mi bübü 'na ndixü c'ü nde ma dyonpütjo o bëzo. Nucl'ü, mi chjü'ü Rahab c'ü. Pero c'e ndixü go 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, guec'ua va mbös'ü c'o vi 'ñe zo'bü. O tsjocüvi a mbo cja o ngumü, guec'ua dya ro zürüji c'o. Nguec'ua 'ma o nügü c'o ndüngumü c'o mi c'ot'ü c'e jñiñi, c'o tropa c'o mi Israelita, dya go mbö't'üji c'e ndixü. Pero c'o nu menzumüji a Jericó, dya go züji Mizhocjimi. Nguec'ua va mbö't'üji c'o.

³²¿Pje xe rá xi'tsc'öji? Dya rá sürü rá xi'tsc'öji dya, texe c'ua ja va tsja e Gedeón, 'ñe e Barac, 'ñe e Sansón, 'ñe e Jefté, 'ñe e David, 'ñe e Samuel, 'ñe c'o profeta.

³³Anguezeji mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi, guec'ua mi bübü anguezeji c'o o ndöpü o rey. Xo mi bübü c'o o mbëzhi juesi c'o na jo va zopjü c'o nu menzumüji. Xo mi bübü c'o o zädä c'ü vi xipji Mizhocjimi. Xo mi bübü anguezeji c'ü o pant'aji a nde cja o león, pero Mizhocjimi o ngo'tp'ü a ne c'o león. Na gueje mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi c'e nte c'ü. ³⁴Mi bübü c'o o mboch'üji cja trasivi c'ü me mi yorü, pero Mizhocjimi o tsja c'ü dya pje tsjapüji c'e trasivi. Na gueje anguezeji xo mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Mi bübü c'o ro bö't'ü co tjëdyi. Pero dya pje xo tsjapüji c'o, na gueje anguezeji xo mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Mi bübü c'o mi sü o mü'bü. Pero

Mizhocjimi go tsjapu ro zëzhiji, na gueje mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nguec'ua va chüji na jo c'o o tropa c'o nte c'o dya mi ma't'ü Mizhocjimi, va ndöpüji c'o. ³⁵Mi bübü ndixü c'o vi ndü c'o mi cārā o ngumü, pero o tetjo c'o, o bübü'tjoji na yeje.

Mi bübü c'o o mbäräji hasta 'ma cja mü o ndüji. 'Ma ro mama anguezeji c'ü dya cja ro ma't'üji Mizhocjimi, ro 'ñemeji 'ma libre, dya pje ro tsjapüji 'ma c'o. Pero anguezeji, dya mamaji a cjanu c'ü ro jyëziji Mizhocjimi. Na gue mi te'beji c'ü xenda na jo; mi te'beji c'e pa 'ma ra tetjoji ra mimiji co Mizhocjimi. ³⁶Mi bübü c'o me go mbätäji va nda's'üji co chirrio, na gueje mi ench'eji o mü'bü Mizhocjimi. Mi bübü c'o mi sufre a pjörü, y xo mi tjün't'üji co cadena. ³⁷Mi bübü c'o o pjat'üji o ndojo va mbö't'üji. Mi bübü c'o o dyocüji a nde co serrote. Mi bübü c'o o xipjiji c'ü na jo ro mamaji c'ü dya cja ro ma't'üji Mizhocjimi; 'ma jiyö, ro tsjapüji ro sufreji 'ma na puncjü. Mi bübü c'o o mbö't'üji co tjëdyi. Mi bübü c'o o c'ueñe cja o ngumüji o möji na jë. Nguec'ua mi bëzhi c'o mi jyodüji, guec'ua ya nguextjo o xipjadü o ndëchjürü c'ü mi je'ëji, 'ñe o xipjadü o chivo. Mi sufreji na puncjü, y mi cja'püji na s'o c'o. ³⁸C'o nte c'o dya mi creo Mizhocjimi mi mamaji c'ü ma s'o c'o mi ma't'ü Mizhocjimi; mi mamaji c'ü dya mi jyodü c'o mi ma't'ü Mizhocjimi xe ro mimiji cja c'o o jñiñiji. Maco mi nguetsjë c'o mi mama a cjanu, c'o ma s'o. C'o mi ejme Mizhocjimi, o c'ueñeji cja o ngumüji o möji na

jě, nguec'ua mi nzhodütjoji cja majyadü, 'ñe cja t'eje. Mi tsädätjoji cja cueva. ³⁹Texe c'o nte c'o ya ró xi'tsc'öji, me nântji c'ü na jo va tsjaji, na ngue mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Pero dya ch'unüji va, nu c'o vi mama Mizhocjimi. ⁴⁰Na ngueje Mizhocjimi ya vi mbeñe c'ü ro zädä c'ü xenda na jo. Mi te'be Mizhocjimi c'ü ro cārāgöji nutscöji, ngue c'ua c'o mi cārā mi jinguā, 'ñezgöji sō rá chēzhgöji a jmi angueze rí texeji.

Fijemos la mirada en Jesús

12 C'o nte c'o cja ró xi'tsc'öji, zö mi sufreji pero dya jyěziji c'ü mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Xo rga czazgöji nu, ni jyodü, dya rá jěziji c'ü rgā ench'e ín mü'büji e Jesucristo, zö xo rá sufreji. C'ü rgā nzhodüji cja o 'ñiji Mizhocjimi chjëntjui nza cja 'na nte c'ü ri cja carrera. Nu'ü, ra ts'o's'ü c'o bitu c'o ri je'e. 'Ma jiyö, ra ts'a's'ü c'o bitu, y ra bēzhi 'ma c'e carrera. Je xo ga czazgöji nu. Ni jyodü rá jēzgöji texe c'o na s'o c'o rí cjaji, 'ñe c'o pje nde c'axcöji. ²Ni jyodü rá unnc'öji ngüenda c'ü ja va tsja e Jesús, y rá te'beji ra mböxcüji angueze xo rá zēzhgöji 'ma pje c'o rá sufreji. 'Ma o ndät'äji e Jesucristo cja ngronsi, me co bēchpji o tseje va tsjapüji burla. Pero e Jesús go ne go ndü, dya tsjapü ngüenda c'ü mi bēchpji o tseje. Na ngue mi pārä c'ü ro zädä 'ma me ro mājä angueze, na ngue ya rví mböxcüji. Na ngue c'ü o ndü e Jesús, nudya, je mimi dya cja o jodyë Mizhocjimi.

³Mbeñeji c'ü o tsja e Jesús. Mbeñeji, ngue c'ua 'ma pje c'o ra

tsja'c'ejji, dya ra tögü in mün'c'ejji c'ü rgui jyēzgueji Mizhocjimi. C'o nte, me go tsjapüji o sufre e Jesús; maco mi nguetsjē anguezeji ma s'oji. Pero e Jesús go sēchi texe c'o. ⁴C'ü ni 'ñench'e in mün'c'ejji e Cristo, ngue c'ü ni jyonnc'ügueji o chü yo nte. Pero dya cjó be bö't'ütsc'ejji. Nguec'ua, dya ni jyodü rí tsjaji na s'o rgui xōgueji co e Cristo. ⁵Pe ya i jyombeñeji c'ü mama cja o jña Mizhocjimi nza cja 'na tata 'ma zopjü c'o o t'i. Je mama ga cjava c'ü:

Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, 'ma ra huēnch'igüe Mizhocjimi c'in Jmugue, dya rí tsjapü c'ü dya pje ni muvi c'ü o jña c'ü.

Ni xo rí tsjijñi rgui sentiogue 'ma ra xi'tsc'e c'ü na s'o i tsja.

⁶C'in Jmugue 'ma s'lya 'na nte, c'apü ra sufre 'ma.

Y ngue c'o c'apü o t'i, c'o castigao c'ü, eñe c'e jña.

⁷Nujoyo in sufregueji, nguetsjē Mizhocjimi c'ü jēzi rí sufregueji yo. Nguec'ua rí xötpügueji 'ma c'ü ja rgui dyätqueji na jo angueze. Mizhocjimi cja'c'ejji nza cja 'na tata c'apü c'ü nu t'i. Na ngueje texe yo bëzo, bübü 'ma ni jyodü ra castigaoji c'o o t'iji. ⁸Mizhocjimi jēzi ra sufre texe c'o o t'i. Nguec'ua 'ma dya in sufreji, nu'ma, dya ngue o t'itsc'ejji 'ma c'ü. ⁹C'o mi tatagöji cja ne xoñijömü mi castigaozüji c'o, ngue c'ua ro ätcöji c'o. Y mi sügöji c'o. Nadya c'ín Tatagöji c'ü bübü a jens'e, čcjo dya xo ni jyodü rá sügöji angueze, ngue c'ua rá bübü'tjoji? Jä, ni jyodü. ¹⁰Ja nzitjo cjé c'o o castigaozüji c'o mi tatagöji. Mi castigaozüji c'ua ja nzi ma

netsjëji anguezeji. Pero Mizhocjimi castigaozüji ngue c'ua ra mböxcöji, ngue c'ua rga cjazgöji angueze.

¹¹Ixi 'mārätjo, 'ma jëzi Mizhocjimi ra sufre 'na nte, dya mājä c'e nte, nzhumü 'ma c'ü. Pero 'ma ra unü na jo ngüenda c'e nte jenga ni sufre c'ü, cja rrü dyätä c'ua Mizhocjimi, nu'ma, xenda rrä jo c'o ra tsja 'ma c'e nte, y dya cja pje xe ra mbeñe 'ma c'ü.

El peligro de rechazar la voz de Dios

¹²C'o cja carrera, bübü 'ma ya me ni tögü o ngua. Nguec'ua dya cja nda sö ra cjuan'diji. Je xo ga cjatsc'ejj nu, me tögü in mün'c'ejj. Nguec'ua rí xi'ts'ijj rí zëzhgueji.

¹³Ixtí tsjijñiji c'ü ngueje o 'ñiji e Cristo c'ü rí möc'ejj. Ngue c'ua c'o yembeñetsc'ejj, dya ra xögüji cja c'e 'ñiji c'ü na jo, y dya cja xe ra yembeñeji.

¹⁴Me rí jyodüji ja rgui tsārāgueji na jo texe yo nte. Xo rí jyodüji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo. 'Ma jiyö, dya ra sö rí pārajj 'ma na jo ja ga cja angueze, y dya ra sö rí ma minc'ejj co angueze.

¹⁵Rí pjötpütsjëji ngüenda. 'Ma jiyö, 'na ri bübütsc'ejj 'naja c'ü ra xögü co Mizhocjimi, maco o nugüji na jo va ndājä c'ü nu T'i. 'Ma ri bübüts'üji c'ü ri cja na s'o, zö ri 'natjo nte, pero ra jí'ts'ijj 'na 'ñiji c'ü na s'o, nguec'ua ri bübüts'üji na puncjü c'o xo ra tsja na s'o. ¹⁶Rí pjötpüji ngüenda c'ü dya cjó ri bübütsc'ejj hermano c'ü ri 'ñeje c'ü 'na ndixü, o hermana c'ü ri 'ñeje c'ü 'na bëzo. Y 'ma dya in chjüntüji, dya rí jyöt'üji o ndixü. Xo rí pjötpüji ngüenda c'ü dya cjó ri bübütsc'ejj c'ü ra tsja c'ua

ja nzi va tsja e Esaú, ra tsjapü dya pje ni muvi c'o me na jo c'o ne ra dyacöji Mizhocjimi. E Esaú mi ngue c'ü nu ndat'i e Isaac, nguec'ua je ngue e Esaú c'ü ro intsjimiji ro tsja Mizhocjimi. Pero c'ü rví intsjimiji c'ü, o mbö'ö e Esaú por 'na mojmü o jñönü c'ü o ch'unü ro zi. ¹⁷In pārāgueji ja va tsja c'ua e Esaú. O mezhe c'ua e Esaú mi ne c'ü ro intsjimiji c'ü. Pero Mizhocjimi dya go ne a cjanu. Me go hu'ë c'ua e Esaú, 'na xe ro sö ro intsjimiji c'ü. Pero dya cja sö.

¹⁸Nu cja c'e t'eje nu ja o ch'unü c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o in mboxpalegöji, me mi yorü o trasivi nu. Me xo ma bëxömütjo ma jängömü nu. Y me ma zëzhi ma vü'ü trandajma nu. ¹⁹Y cja c'e t'eje, xo mi zünü me na jens'e 'na trompeta nu. Cjanu ña c'ua Mizhocjimi o zopjü c'o in mboxpaleji. Anguezeji me go züji va dyäräji c'o jña c'o, nguec'ua va dyötüji e Moisés c'ü ro xipji Mizhocjimi c'ü dya cja ro ña'a.

²⁰Me mi süji, dya cja ne ro dyäräji. Na ngueje Mizhocjimi vi mama a cjava: “Zö ri nguextjo 'na animale ra säjä cja ne t'eje, pero rí pö't'üji c'ü. Pero dya rí chëzhiji. Rí pjat'üji co ndojo, o 'ma jiyö rí pjat'üji co lanza”, eñe Mizhocjimi. ²¹Me mi sū'ü ma jñandaji cja c'e t'eje. Nguec'ua hasta e Moisés o mama: “Me rí mbigö rgä sügö na puncjü”, eñe. Nu c'e t'eje c'ü, dya ngue c'ü in chëzhgueji a jmi c'ü, iyö.

²²Nu c'ü in chëzhgueji dya a jmi, ngueje Mizhocjimi c'ü ixi bübütjo. Nuc'ü, je bübütjo cja c'ü 'na t'eje c'ü ni chjü Sion, cja c'e jñiñi a

Jerusalén a jens'e. Je nguejnu me mājā ga ngārā c'o o anxe Mizhocjimi c'o me na puncjü. ²³Je ngue nu, va juns'ü o tjū'ü texe c'o o t'i Mizhocjimi c'o na puncjü, na ngueje je menzumüji dya nu. Nu c'ü ra jñün'c'eji ngüenda, nguetsjē Mizhocjimi c'ü manda texe a jens'e 'ñe cja ne xoñijömü. Nu ja bübü angueze, je xo cārā nu, c'o nte c'o ya jogü cja o jmi. Nuc'o, ojtjo nada c'o na s'o a jmi Mizhocjimi c'o. ²⁴Xo in chēzhgueji dya a jmi e Jesús. C'ua ja nzi ma tsja c'o mböcjimi ma xis'iji c'o o cji o animale ngue c'ua ro perdonaoji c'o nte, je xo ga cjatjo nu'tsc'eji. 'Ma in ench'e in mü'büji e Jesucristo, Mizhocjimi perdonao'ts'üji, na ngue o pjödü o cji e Jesús va ngötcüji ín nzhubüji. 'Ma o tsja e Caín o mbö't'tü e Abel, mi jyodü ro nzhopcüji c'o na s'o e Caín. Pero na ngue c'ü o mbö't'tüji e Jesús, Mizhocjimi dya ra nzhocüzgöji c'o na s'o c'o rí cjai, ra perdonaozgöji dya c'ü.

²⁵Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda c'ü rí dyätäji Mizhocjimi c'ü zocöji. Nu c'o ín mboxpaleji, 'ma o ch'unüji c'o o mandamiento Mizhocjimi, dya go ne go dyäräji. Nguec'ua Mizhocjimi o tsjapü o sufreji, maco nguxetjo va cja ne xoñijömü c'ü vi sjipjiji c'o. Pero nudya, Mizhocjimi ya ndājā 'naja c'ü vi 'ñeja a jens'e. Nguec'ua 'ma rá jünpügöji o jña e Jesús ja va 'ñe ndü, cja rrü yönbüji c'ü, ¿ja rga möcjöji 'ma, c'ü dya pje ra tsjacöji Mizhocjimi? Nu 'ma ga cjanu, xenda rá sufregöji 'ma que na ngue c'o ín mboxpaleji. ²⁶'Ma o ña Mizhocjimi c'o pa c'o, me

go mbi'i c'e t'eje. Pero nudya, ya mama Mizhocjimi pje pjēzhi c'ü cja ra tsja. O mama ga cjava c'ü: "Xe 'na vez rá cjacö ra mbi'i na zēzhi ne xoñijömü. Dya nguxetjo ne xoñijömü. Xo 'ñe ne jens'e, xo rá cjapü ra mbi'", eñe Mizhocjimi. ²⁷C'e jña c'ü vi mama Mizhocjimi c'ü xe 'na vez ra tsjapü ra mbi ne xoñijömü, ngue c'ü rga pāragöji ra chjorütjo ne jens'e 'ñe ne xoñijömü. Na ngueje o t'ät'ätjo yo. Nuc'ua, c'o dya sö ra chjorü, ngue c'o ra sido ra bübü. ²⁸Nu c'ín Jmugöji, dya ra chjorü c'ü, ni xo ra chjorü nu ja rá ma cārāgöji c'ü. Nguec'ua rga unngöji na jo 'na pöjö Mizhocjimi, y rá ma't'üji c'ua ja nzi ga ne c'ü. Ni jyodü rá sügöji rga ätcöji c'ü. ²⁹C'ua ja nzi ga cja 'na sivi, cjapü ra sufre c'ü ra zant'a, je xo ga cjatjonu Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre c'o cja na s'o.

Cómo agradecer a Dios

13 Sido rí pötü rgui s'iyagueji yo nin cjuarmaji. ²'Ma ra säjä cja in jñiñgueji c'o cjuarma c'o dya ngue in menzumügueji, rí recibidogueji na jo c'o; dya rí jyombeñeji. 'Na ri ngue o mbēpji Mizhocjimi c'o. Mi jinguā, mi bübü c'o mi recibido na jo c'o ma säjä. Nguec'ua bübü 'ma mi recibidoji c'o o anxe Mizhocjimi, zö dya mi pāräji cjo mi ngue c'o.

³C'o o'o a pjörü, rí mbeñegueji rí pjös'üji c'o, nza cja 'ma ri 'natjo c'ua ri cäji a pjörü. Xo rí mbeñeji rí pjösc'eji c'o cjapüji ra sufre. Na ngueje 'na xo bübü 'ma ra tsja'c'eji xo rí sufregueji.

⁴Rí unnc'eji ngüenda c'ü dya s'o c'ü ni chjüntüvi 'na bëzo 'na ndixü.

Pero c'ü ya chjüntü, ni jyodü c'ü dya cjó xe ra 'ñeje. Porque na s'o ga cjanu. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre texe c'o bëzo c'o ra dyojuí c'ü dya ri ngue nu su, 'ñe c'o ndixü c'o ra dyojuí c'ü dya ri ngue o xíra.

⁵Dya rí mbeñegueji na puncjü o merio. Rí mácjeji co nu c'o ya in pè'sc'ejí. Na ngueje ya mama a cjava Mizhocjimi: “Nunca rá jètsc'ò, ni xo rá xögü co nu'tsc'e”, eñe.

⁶Nguec'ua, dya rá sūji pero ra sò rá mangöji:

Mizhocjimi ngue c'ü pjöxcö c'ü.

Dya rá sūgö cjó pje ra tsjacö, rá eñegöji.

⁷Rí mbeñegueji nu c'o cjuarma c'o o xi'tsc'ejí o jña Mizhocjimi. Rí mbeñeji na jo ja va dyätäji e Jesucristo hasta 'ma cja o ndüji. Rí mbeñeji ngue c'ua xo rí 'ñejmeji a cjanu c'ü. Na ngue angueze, dya pötü c'ü.

⁸C'ua ja nzi ma cja c'o cjë c'o ya cjogü, je xo ga cjatjonu angueze ne pa dya, 'ñe texe c'o cjë c'o cja ra ëjë, 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömmü.

⁹Nguec'ua, dya rí creogueji cjó c'o ra 'ñe dyon'c'üji ra jí'tsc'ejí jña c'o ri nan'ño. Dya rí creoji 'ma dya ri chjëntjui c'o jña c'o ya i dyäräji. Nutscöji ni jyodü rá unüji na jo ngüenda c'ua ja ga s'iyazgöji Mizhocjimi, ngue c'ua rá nzhodüji na jo cja o 'ñiji. Dya ni jyodü me rá xöcüji pje ma jñönu c'o rá sigöji, o c'o dya rá sigöji. Cärã c'o me xöcü a cjanu, pero dya pjös'üji ja rgá mbäräji na jo Mizhocjimi.

¹⁰Nutscöji, ngue e Cristo c'ü o böt'ü para o ndintscöji ín mün'c'öji c'o na s'o. C'o animale c'o tsjè'ma mi pöt'üji ngue c'ua ro perdonaoji

c'o o nzhubü c'o nte, mi ngue c'ü rví unü ngüenda c'o nte c'ü ro ë 'naja c'ü ro 'ñe pätpäji rvá ndü. Nu c'o animale c'o tsjè'ma mi böt'ü, dya sò ro zi c'o mböcjimi. ¹¹C'ü mi cjaji, nu c'ü mi mero ndamböcjimi mi cjogü a mbo nu ja me ma sjü'ü, mi tjëdyi c'o o cji c'o animale c'o vi böt'ü. Cja ma xis'i c'o cji nu, ngue c'ua ro perdonaoji c'o o nzhubütsjè, 'ñe c'o o nzhubü c'o nte. Nuc'ua cja ma ndunüji c'o animale a tji'i cja c'o ndüngümü. Cja ma yepe ra ndüt'üji texe c'o o ts'ingue c'o. ¹²Je xo va cjatjonu e Jesús, je ngue a tji'i cja c'e ndajñiñi a Jerusalén nu ja o pjongüji angueze ro ma sufre. Je ngue nu o ma pjödü o cji'i va ndü nu, para o ndintsquiji ín mün'c'öji c'o na s'o, nutscöji rí nteji. ¹³Nguec'ua nutscöji na jo rá jyombeñeji c'o tjürü c'o mi cjaji 'ma ot'ü, y rá chëzhgöji a jmi e Jesús. Yo nte ra zangöji c'ua ja nzi va zadüji e Jesús o bëchpji o tseje. Pero ni jyodü rá jyombeñeji a cjanu c'o tjürü c'o. ¹⁴Na ngueje ne xoñijömmü, dya ngue ín s'öyagöji va; ra chjorütjo nu. Rí te'beji c'e s'öya nu ja rá ma mimiji. ¹⁵Na ngue c'ü o tsja e Jesucristo, dya cja ni jyodü rá unngöji dya o animale Mizhocjimi. C'o rá unngöji dya, pama rá unüji 'na pöjö; rá unüji c'o jña c'o ra mbedye ín tegöji. ¹⁶Dya rí jyombeñeji rí pötü rguí pjös'üji, 'ñe rí unüji c'o pje ni jyodü. Nujoy, ngue yo me rguí mäjã Mizhocjimi yo.

¹⁷Rí dyätqueji yo in xo'ñigueji yo xi'ts'iji o jña Mizhocjimi, zö nan'ño gui tsjijñiji. Na ngueje ngue anguezeji c'o me pëpji ga mbö'c'ejí.

Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda anguezeji ja ga cja vi minc'ejí. Rí dyätqueji anguezeji, ngue c'ua ra sö ra mäji rgá mbö'c'ejí. 'Ma jiyö, 'ma dya rí dyätqueji anguezeji, 'na me ra sufre cja o mü'büji. Y nu'tsc'ejí, 'na rí bëzhgueji.

¹⁸Rí dyötcüji Mizhocjimi, na ngue rí pärägö c'ü dya rí cjiñi na s'o ín mü'bügö. Me rí ne rá cjägö na jo'o texe. ¹⁹Me rí ö'tc'öji rí dyötcüji Mizhocjimi, ngue c'ua dya ra mezhe, rá 'ñe zenguats'üji na yeje.

Bendición y saludos finales

²⁰E Jesús c'ín Jmugöji, ndambörü c'ü; nutscöji chjëntcjuí c'ü ri ndëncjürüji. Nguéc'ua va ndü e Jesús por nutscöji. O pjödü o cji para o perdonaozgöji Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama cja ne testamento nu cja nuevo nu o zocüzüji. Nguéc'ua dya cja rí tügöji ín nzhunc'öji. Nuc'ua Mizhocjimi o tsjapü o tetjo e Jesús, o bübüjtjo na yeje. Nguéc'ua ra sö ra mäjä ín mün'c'öji, dya cja ni jodü xe rá mbeñeji c'o ín nzhübüji c'o mi tüji.

²¹Rí ö'tc'öji Mizhocjimi ra dya'c'ejí c'o xe bë'tsc'ejí, ngue c'ua ra sö rí tsjaji texe c'o na jo, c'ua ja nzi ga ne angueze. Nguetsjë angueze ra pëpji a mbo cja in mün'c'ejí, ngue c'ua rí tsjaji c'o na jo c'o rguí mäjä angueze. Ra pëpji a cjanu a mbo in mün'c'ejí, na ngueje in ench'e in mü'büji e Jesucristo. Angueze me na nojo, 'ñe me na jo. Je rga cjanu textjo yo cjë'ë 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömu, amén.

²²Rí ö'tc'öji cjuarma rí pëscöji paciencia yo jña yo ró zo'c'öji. Na ngueje dya puncjü yo ró xi'tsc'öji cja ne carta. ²³Rí negö rí pärägueji c'ü ya 'ñemeji dya libre e Timoteo c'ín cjuarmagöji. Nu 'ma dya ra mezhe ra zät'ä nu ja rí bünc'ö, rá ëcjöbe rá 'ñe zenguats'ügöbe.

²⁴Xipjiji ra mbörü Mizhocjimi texe yo in xo'ñigueji yo xi'ts'iji o jña Mizhocjimi, 'ñe texe c'o 'ñaja cjuarma. Va bö'tc'ütjoji Cjimi c'o cjuarma c'o menzumü a Italia c'o rí cärägöjme.

²⁵Mizhocjimi ra mböxc'üji in texeji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DE SANTIAGO

Santiago escribe a los esparcidos

1 Cjimi, cjuarma, rí zenguats'üji. Nutscö e Jacobo rí pen'c'ejí ne carta. Rí mbëpjigö cja Mizhocjimi, 'ñe cja e Jesucristo c'ín Jmugöji. Rí pen'c'ejí ne carta nu'tsc'ejí in tsjaji cja yo doce estado a Israel, pero in pjötc'ejí dya texe cja ne xoñijömmü.

La sabiduría que viene de Dios

²Bübü 'ma ra säts'c'ejí 'na ndumü o pje c'o nde rí sufregueji. Pero jñunt'ü in mün'c'ejí cjuarma, ngue yo rgui mäc'ejí yo; ni ri ts'inguilë rí ndümüji. ³Na ngue in pärägueji 'ma rí sufregueji a cjanu, ra jñetse cjo sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi. 'Ma rí zëzhgueji, 'ma dya rí jyëzgueji Mizhocjimi, nu'ma, ra dya'c'üji mas c'ü rgui zëzhiji, 'ma ra ë c'o rí sufreji c'o xe na s'ëzhi. ⁴Nguec'ua sido rí zëzhgueji ngue c'ua ra sö rí dyätqueji na jo 'ma Mizhocjimi. Nguec'ua dya ra bë'tsc'ejí c'ü rgui tsjagueji c'ua ja nzi ga ne angueze.

⁵'Ma bübüts'üji c'ü bëzhi pjeñe ja rgá tsja c'o ne Mizhocjimi, ni jyodü ra dyötü Mizhocjimi 'ma c'ü. Mizhocjimi ra unü c'ua c'ü rguí mbārā. Na ngue c'o pë's'i Mizhocjimi, dacöji na puncjü c'ü,

dya xo huënzghöji c'ü. ⁶Pero c'ü ra dyörü, ni jyodü ra jñunt'ü o mü'bü c'ü ra ch'unü pjeñe, dya ra yembeñe cjo ra ch'unü cjo dya ra ch'unü. Na ngue c'ü yembeñe, chjëntjui nza cja ndeje cja trazapjü c'ü pjö's'ü ga ndunü e ndajma ga mava ga mava. ⁷C'e nte c'ü yembeñe ga cjanu, ni jyodü ixta unü ngüenda c'ü dya pje ra unü c'ín Jmugöji c'ü. ⁸Na ngueje dya pärā pje ra nguññi; yembeñe texe c'ü cja'a c'ü.

⁹Nu'tsc'ejí in pöbreji cjuarma, zö dya nda in pë's'iji pero rí mäc'ejí. Na ngueje ya ni muvits'c'ejí dya a jmi Mizhocjimi. ¹⁰Nu'tsc'ejí in pë's'iji na puncjü, xo rí mäc'ejí. Na ngueje o dya'c'üji Mizhocjimi in pärägueji dya, c'ü dya nda ni muvi c'ü ni pë's'c'ejí na puncjü. C'o rico, ra zädä 'ma ra ojtjo anguezeji, ra chjëntjui nza cja o ndäjnä o pjin'ño. ¹¹Na ngueje 'ma go mbes'e e jyarü, na pa'a. Nguec'ua ga dyot'ü o pjin'ño, y joca juenzhänä c'o. Y zö na zötjo pero ra ojtjo c'ua c'o. Je xo rga cjatjonu c'o rico; zö pëpjiji töji o merio, pero ra zädä 'ma ra ndü c'o.

Pruebas y tentaciones

¹²'Ma cjö c'o ra säjä 'na ndumü o pje c'o ra sufre, pero 'ma ra sido

ra 'ñejme Mizhocjimi, nu'ma, ngue nu rguí mājä 'ma c'e nte. Na ngueje Mizhocjimi ra unü c'ü rguí bübü'tjo co angueze. Je ga cjanu va mama Mizhocjimi ra unü c'o ejme, 'ñe neji angueze. ¹³Ma cjó c'o ra nguijñi ra tsja c'o na s'o, dya ra mama que ngue Mizhocjimi c'ü cjavü ra tsja c'o na s'o. Na ngueje me na jo Mizhocjimi, dya cjó sò ra 'ñünbü o mü'bü Mizhocjimi ra tsja c'o na s'o. Mizhocjimi dya xo 'ñünbü o mü'bü 'na nte ra tsja c'o na s'o. ¹⁴Ma cjó c'o cjiñi ra tsja c'ua ja c'o nzi ga netsjé c'o na s'o, je ni 'ñeje cja mü'bü c'e s'opjeñe. ¹⁵Nuc'ua 'ma ra sido ra nguijñi c'o na s'o c'o ri ne ra tsja, ra zädä c'ü ra tsja 'ma c'o. Y 'ma dya ra jyézi c'o na s'o, dya ra salva.

¹⁶Rí s'iyats'üji cjuarma. Nguec'ua rí xit'sc'öji, dya cja rí tsjiñi c'ü ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünngü ín mü'büji rá cjaji c'o na s'o. Na ngueje dya cjuana. ¹⁷C'ü dacöji Mizhocjimi, nde na jo texe c'o. Y ngue c'o ni jyongöji c'o. Nguetsjé angueze o dyät'a e jyarü, 'ñe e zana, 'ñe yo seje. Nujoyo, chjench'e yo. Pero Mizhocjimi dya pötü; xenche'ü ga cjatjo, dacüji c'o na jo. ¹⁸Nguetsjé angueze o mbeñe ndeze mi jinguã c'ü ro tsjacüji o t'izüji. Nguetscöji ot'ü o tsjacüji o t'izgöji, 'ma ró ätpägöji nu o jña nu na cjuana. Je xo rga cjatjonu c'o 'ñaja c'o cja ra creo.

La verdadera religión

¹⁹Rí s'iyats'üji cjuarma. Nguec'ua rí xit'sc'öji rí dyäräji na jo o jña Mizhocjimi in texeji. Dya ts'i rguí chjünrüji jña c'o va ë in pjeñetsjéji.

Dya xo ra ünc'ëji rguí dyäräji c'ü o jña. ²⁰Na ngue 'ma cjó c'o üdü, dya ra sò ra tsja c'ua ja ga ne Mizhocjimi c'o na jo. ²¹Nguec'ua rí xit'sc'öji, jyéziji texe c'o me na s'o c'o in cjiñi, 'ñe texe c'o na s'o c'o xe in cjaji. Rí dyäräji na jo nu o jña Mizhocjimi nu bübü in mün'c'ëji dya. Na ngue 'ma rí dyärägueji ne jña nu, sò ra jogü in mü'büji.

²²Dyätäji o jña Mizhocjimi. Dya rí dyärätjoji, cja ndo rrí jyézitjoji. Na ngue 'ma in cjiñi c'ü dya pje ni jyodü nguextjo c'ü rí dyärätjoji, dya in cjiñi na jo 'ma. Na ngueje dya cjuana. ²³Ma cjó c'o ärä o jña Mizhocjimi, nu 'ma dya cja'a c'ua ja nzi ga dyärä, nu'ma, chjëntjui nza cja 'na nte c'ü janda na jo cja jñeje c'ü ja ga cja a jmi c'ü. ²⁴Jandatsjé na jo'o, cja na matjo c'ü. Nuc'ua ixi jyombeñetjo pje mi nza jmi c'ü. ²⁵Mizhocjimi ya 'ñevgueji libre, ngue c'ua ra sò rá ätäji dya o jña angueze. 'Ma cjó c'o ra unü na jo ngüenda c'ü pje mama c'ü o jña, y ra sido ra mbeñe, y ra tsja c'ua ja nzi ga mama c'e jña'a, nu'ma, ngue nu rguí mājä 'ma c'e nte c'ü. Na ngueje cja'a c'ü mama c'e jña. Pero 'ma ra dyärä jo rrü jyombeñetjo c'ü, iyö 'ma.

²⁶Ma cjó c'o pëzhits'üji na jo ga ma't'ü Mizhocjimi, pero 'ma dya pjötpü ngüenda c'o jña c'o pedye a ne'e ga xipji yo nu minteji, dya jo c'ü cjiñi 'ma c'ü. Na ngueje dya cjuana. Na ngue dya pje ni muvi c'ü ni mama ma't'ü Mizhocjimi c'ü. ²⁷C'o ix na cjuana ma't'ü Mizhocjimi c'ín Tataji, pjös'üji yo ndixü yo ya ndü nu xira, 'ñe yo jyoyä 'ma sufrejé. Xo pjörütsjéji

ngue c'ua dya ra ndëpiji o 'ñiji yo nte cja ne xoñijömü va yo dya pârã Mizhocjimi. C'ò cja a cjanu yo na jo, dya s'ò a jmi Mizhocjimi c'ò.

**No hay que hacer distinción
entre personas**

2 Me na nojo e Jesucristo c'ín Jmugöji, cjuarma. Nguec'ua 'ma in ejmeji angueze, dya cjó rí tsjapüji xenda rrí muvi 'na nte que na ngue c'ü 'na. ²Bübü 'ma cjogü 'na nte nu ja in ma't'üji Mizhocjimi c'ü ri junt'ü anillo a dyë, c'ü ri dyavü o oro, y ri je'e bitu c'ò rrã jo. Xo бүбү 'ma cjogü 'na bëzo c'ü pöbre c'ü ri je'e zëbitu. ³Dya ga jo 'ma in cjaüji me ni muvi nu c'ü je'e bitu c'ü me na jo, 'ñe 'ma in xipjiji: "Nu'tsc'e nin t'ecjañömü, je rí mimigue va nu ja na jo", in embeji. Dya xo ga jo 'ma in xipjiji c'e pöbre c'ü je'e zëbitu: "Nu'tsc'e rí böntjogue a mava", o in xipjiji: "Mimitjogue a jömü", in embeji. ⁴Nu 'ma in cjai a cjanu, xenda in cjaüji ni muvi 'ma c'ü 'naja, que na ngue c'ü 'na. Na s'ò in pjeñegueji 'ma.

⁵Rí s'iyats'üji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji a cjanu. Dyäräji na jo. Yo pöbre, cjaüji dya ni muvi cja ne xoñijömü. Pero Mizhocjimi o juajnü na puncjü anguezeji. Anguezeji ench'e o mü'büji e Jesucristo, nguec'ua me ni moviji dya a jmi. Y xe ra ch'unüji c'ü me ni muvi; ra ch'unü ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ngue c'ü o mama Mizhocjimi ra unü c'ò ejme 'ñe neji angueze. ⁶Maco nu'tsc'ëji in cjaüji c'ü dya nda ni muvi yo pöbretsc'ëji. ¿Cjo dya ngue yo rico yo cja'c'üji rí sufregueji? ¿Cjo dya ngue yo

rico yo sints'iji cja juesi nu ja ra jñün'c'üji ngüenda? Jã, ngue yo rico. ⁷¿Cjo dya ngue yo rico yo xenda sanbü o tñü e Cristo, que na ngue yo pöbre? Maco me na jo e Cristo. Nu'tsc'ëji ngue o ntets'üji c'ü.

⁸C'ü xenda ni muvi ley cja o jña Mizhocjimi, je t'opjü a cja va c'ü: "Nu'tsc'ëji rí s'iyaji yo nin minteji, c'ua ja nzi gui s'iyatsjëji", eñe. Nu 'ma rí tsjaji a cjanu, na jo c'ü in cjaueji 'ma. ⁹Pero 'ma dya jyëzgui s'iyaji yo nin minteji, in cjai na s'ò 'ma. Na ngue dya in ätäji c'ü o ley Mizhocjimi c'ü mama rá jyëzga s'iyaji yo nín minteji. ¹⁰Na ngue c'e nte c'ü ra dyätä texe c'ò o ley Mizhocjimi, pero nu 'ma ra bëzhtjo 'na c'ò ley ra dyätä, ya mbë's'i nu s'ocü 'ma c'ü, chjëntjui c'ü dya ro dyätä ne rí 'na c'ò ley. ¹¹Bübü ley c'ò mandazüji Mizhocjimi nza cja ne jña nu mama a cjava: "Dya rí tsäji o ndixü. Ni xo ri ngue'tsc'ëji in ndixüji, dya rí tsäji o bëzo", eñe Mizhocjimi. Xo mama: "Dya rí pö't'üntejji", eñe c'ü. 'Ma dya in tsäji o ndixü, pero 'ma ya i pö't'üntejji, dya in ätäji 'ma c'ò ley. ¹²Ya 'ñevgueji dya libre Mizhocjimi, ngue c'ua sò rá ätcöji dya c'ü. Y 'ma ra jñüncöji ngüenda, ra mbäcöji cjo ró cjaöji c'ua ja va ne angueze. Nguec'ua nu'tsc'ëji rí pjötpüji ngüenda ja rgui ñagueji, 'ñe ja rgui minc'ëji. ¹³Na ngueje 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, dya ra juentse c'e nte c'ü dya juentse yo nu minteji. Pero c'ü o juentsete, ra juentse Mizhocjimi, dya ra tsjapü ra sufre.

La fe y las obras

¹⁴Mi cjuarmats'üji, 'ma cjó c'ò ra mamatsc'ëji: "Rí ejmegö Mizhocjimi", ra 'ñeñe, pero 'ma

dya cja'a c'o na jo, ¿pje ra dyeje 'ma c'ü? ¿Cjo sö ra salva c'e nte na ngue c'ü ni mantjo ejme? Dya ra sö. ¹⁵Bübüts'üji hermano 'ñe hermana c'o dya cãjã pje ra jye'e, ni xo ri pë's'liji pje ra ziji. ¹⁶Nguec'ua ni jyodü rí unüji c'o ni jyodü ra jyeji 'ñe c'ü ra ziji. Na ngueje 'ma rí xitjoji: “Mizhocjimi rí mëvi. Ra dya'c'eji bitu c'ü rguí pac'ü, 'ñe c'ü rí si'i c'ü me ri nintjo”, rí 'ñembeji; pero 'ma dya rí unüji, ¿pje ra dyeje 'ma c'ü in xipijji? ¹⁷Nguec'ua 'ma cjó c'o mama ejme Mizhocjimi, pero 'ma dya unü c'o pje ni jyodü yo nu minteji, chjëntjui c'ü dya ri ejme 'ma c'ü.

¹⁸Pe bübüts'leji c'o ra ne ra xitscö a cjava: “Rí cjiññijme bübü c'o nguextjo c'ü creo, y bübü c'o cja c'o na jo”, ra 'ñenzgöji. Pero rá xicö a cjava c'o: “Nu'tsc'leji in xitscöji c'ü in ejmeji. Pero, ¿ja rga jñetse 'ma dya rí tsjaji c'o na jo? Nuzgö rá cjangö c'o na jo, ngue c'ua ra jñetse c'ü rí ench'e ín mün'c'ö Mizhocjimi.” ¹⁹Nu'tsc'leji in creoji c'ü 'natjo Mizhocjimi bübü. Na jo c'ü in mangueji. Xo 'ñe c'o demonio c'o ngue o dyoji c'ü dya jo, xo pãrãji c'ü 'natjo Mizhocjimi. Pero c'o demonio me mbi'i ga züji, na ngue Mizhocjimi ra tsjapü ra sufreji. ²⁰¿Cjo dya in pãrãji ja ga cja? ¿Cjo dya in unnc'leji ngüenda, 'ma cjó c'o dya cja c'o na jo, dya ni muvi c'ü ni mama ejme Mizhocjimi 'ma c'ü? ²¹Tsjijñiji e Abraham c'ü mi mboxpalegöji. Ya mi ngue ro tsja e Abraham ro mbö't'ü e Isaac c'ü nu t'i, c'ua ja va manda Mizhocjimi; cja rrü unü c'ua Mizhocjimi cja c'e arta. Na ngue c'ü vi dyätä a cjanu,

o mama Mizhocjimi: “Dya cja tû o nzhubü dya ne Abraham”, eñe. ²²¿Cjo dya in unnc'leji ngüenda e Abraham? Dya nguextjo c'ü vi creo c'o o mama Mizhocjimi; xo tsja c'ua ja nzi va xipji. Nguec'ua ixi 'ñetse c'ü na jo ma 'ñejme c'ü. ²³'Ma o tsja a cjanu e Abraham, je o zädä angueze c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “E Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi; o creo c'ü ro tsja c'ua ja nzi va mama. Nguec'ua va mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tû o nzhubü e Abraham”, eñe. E Abraham xo t'opjü cja o jña Mizhocjimi, c'ü mi jovi na jo Mizhocjimi.

²⁴Nguec'ua ya in unnc'leji ngüenda 'ma cjó c'o mama creo pero 'ma dya cja c'o na jo, dya sö ra mama 'ma Mizhocjimi c'ü dya cja tû o nzhubü c'ü. ²⁵Xo rí tsjijñiji c'ua ja va tsja e Rahab. O recibido cja o ngümü c'o ye bëzo c'o vi 'ñe zo'bü cja c'e jñiñi. Nuc'ua 'ma ya ro mëvi, o tsja c'ua c'e ndixü o xipjivi nan'ño 'ñiji ja rví mëvi ngue c'ua dya ro zürüji c'o. Na ngue c'ü o tsja c'e ndixü o mbös'ü c'o ye bëzo, o mama c'ua Mizhocjimi c'ü dya cja mi tû o nzhubü. Ante, nde ma dyonpütjo o bëzo c'e ndixü. ²⁶Xo rí mbeñegueji ja ga cja 'ma ya ni ndü 'na nte, dya cja ni muvi c'ü o cuerpo, na ngue dya cja bübü o aljma c'ü. Je xo ga cjatjonu 'na nte, 'ma dya cja c'o na jo, nu'ma, dya xo ni muvi 'ma c'ü ni mama creo.

La lengua

3 Dya rí tsjaji rrã puncjüts'üji o xöpüte cja jña Mizhocjimi,

cjuarma. Na ngueje in pārāgueji 'ma rá cjaji xöpüte pero 'ma dya rá cjacjuanagöji, xenda ra jñüncöji ngüenda 'ma Mizhocjimi, que na ngue 'ma dya ri xöpütegöji. ²Rí texeji rí cjaji na puncjü c'o na s'o. 'Ma rá pjörüji c'ü ra mbedye ín teji ngue c'ua dya rá mamaji jña c'o dya ni jyodü, xo ra sö rá pjörütsjéji ngue c'ua rá ätäji na jo Mizhocjimi, dya rá cjaji ja c'o nzi rgá netsjéji. ³Tsjijñiji ja rgá cjaþüji o pjadü. Rí cã'tp'äji frenu a ne'e yo, ngue c'ua ra dyätcäji. Maco ts'iquë c'e frenu, pero rí cjaþüji ra ma c'ua ja rgá negöji. ⁴Xo rí tsjijñiji ja xo ga cja o barco c'o nzhodü cja ndeje. Me na nojo c'o, y bübü 'ma me na zëzhi e ndajma ga ndunü c'o. Pero co c'e za c'ü ni dyëji, sö ra dyëdyi c'ua ja ga ne'e c'ü ri ëdyi; maco ts'iquëtjo c'e za c'ü. ⁵Je xo ga cjatjonu nín ts'ijñiji. Ts'iquë cja ín cuerpogöji nu, pero co nín ts'ijñiji rí mamaji jña c'ü rgá cjaþütsjéji na nojo. Tsjijñiji yo t'ëje yo cja na puncjü o za'a. Maco ra ndë yo, co 'na ts'isivitjo. ⁶Nín ts'ijñigöji chjëntjui 'na sivi nu. Cja nín ts'ijñigöji, je bübü texe c'o na s'o nu. C'ü ni mama na s'o jña nín ts'ijñiji, s'onngöji na puncjü cja ín cuerpoji nu. Cjacöji rá pötca nuji na ü yo nín mintegöji, chjëntjui nza cja 'ma yorü 'na trasivi. Ngueje c'ü dya jo c'ü 'ñünngü ín mü'büji rá mamaji c'o na s'o. ⁷Nutscöji rí dominaoaji yo animale yo bübü nziyo a ngua, xo 'ñe yo peje o juaja, xo 'ñe yo cjüt'ü a mbeme, xo 'ñeje yo cã'ã cja ndeje. Texe yo, ya xo vi dominaoaji ndeze mi jinguã yo. ⁸Pero dya cjó sö ra dominaotsjé o c'ijñitsjé. Ngue 'naja c'ü na s'o

c'ü dya cjó sö ra ts'a's'ü c'o jña c'o mama nu. O c'ijmi 'ma sate, pedye o posuña cja o c'ijñiji. Je xo ga cjazgöji nu, bübü 'ma pedye ín tegöji na s'o jña rgá santegöji. ⁹Bübüzgöji c'o mama co o ne'e c'ü me na jo Mizhocjimi c'ín Tatagöji. Pero xo sadüji yo nu minteji. Nguec'ua chjëntjui c'ü ro zadüji Mizhocjimi. Na ngueje Mizhocjimi o ngambgöji c'ü ixi nza cjatjogöji angueze. ¹⁰Natjo o ne 'na nte. Pero je pedye nu, c'ü ni mama me na jo Mizhocjimi, y xo 'ñe c'ü ni sante c'e nte c'ü. Dya jo rá cjaji a cjanu, cjuarma. ¹¹Tsjijñiji ja ga cja 'na mbereje. ¿Cjo 'natjo c'ua peje ndeje c'ü na õ'õ, 'ñe c'ü na õxü? Iyö. ¹²Tsjijñiji cjuarma. ¿Cjo sö'õ e ndora ra nguis'i o ndënsë? ¿Cjo sö'õ e ndëmpë ra nguis'i o ndora? Je xo ga cjatjonu o mbereje; dya sö 'natjo c'ua ra mbeje c'ü na õxü, 'ñe c'ü na õ'õ.

La verdadera sabiduría

¹³Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma bübüts'üji 'na cjuarma c'ü pārã c'o na jo c'o ra tsja, 'ñe pjëchi, ni jyodü ra mbötpü na jo ngüenda ja rgá mimi, 'ñe dya ra tsjaþütsjé na nojo c'ü. Nu 'ma je rguí tsjagueji a cjanu, ra unü ngüenda 'ma yo nte, c'ü na cjuana in jüngueji na jo 'na pjeñe. ¹⁴Pero 'ma me üdü in mün'c'ëji gui huinsteji ngue c'ua xenda rí pjëzhgueji rrã notsc'ëji que na ngue c'o 'ñaja, dya cja rí tsjaji c'o. Na ngue 'ma in cjaþqueji a cjanu na notsc'ëji, dya in cjaþueji 'ma c'ü mama o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. ¹⁵Na ngue 'ma cjó c'o me pārãts'ëji pero 'ma üdü rgá

zöji o jña, nu'ma, dya je ni 'ñeje cja Mizhocjimi c'ü pãra 'ma c'o. Je ni 'ñeje cja ne xoñijömü, 'ñe cja o mü'bütsjëji, 'ñe cja c'ü dya jo. ¹⁶Na ngue 'ma cjó c'o ra huinste ngue c'ua xenda ra mbëzhi rrã nojo que na ngue c'o 'ñaja, ngue 'ma ra hueñiji rgá zöji o jña, 'ñe ra tsjaji texe c'o na s'o. ¹⁷Pero 'ma ngue Mizhocjimi c'ü dacöji rgá pãrãgöji, rá cjaji na jo 'ma. Rá jodüji ja rga mimiji na jo yo nín minteji, y rá zopjüji na jo yo. Rá äräji cjó c'o jün 'na jña c'ü ra mama, dya rá c'a's'üji. Me rá juentseji yo nín minteji y rá pjös'üji. Rá jyëzga s'iyaji. C'o rá cjiññiji c'o na cjuana, ngue c'o rá mamaji c'o; dya rá pezheji o bëchjine. ¹⁸Ma cjó c'o ne ra ngãrãji na jo yo cjuarma o yo nte, ni jyodü ra zopjüji na jo, dya ra huëñ'hiji na zëzhi. C'o jña c'o rguí zopjüji a cjanu, chjëntjui nza cja 'na ts'indëchjõ c'ü tujmü 'na bëzo. Y c'ü rguí tsja c'ua na jo yo nte, chjëntjui nza cja 'ma ri xepje.

La amistad con el mundo

4 ¿Jenga in chütsjëji, 'ñe in sòtsjëji o jña? In chütsjëji na ngue c'o me ne in cuerpogueji c'o in netsjëji. ²Na ngue 'ma cjó c'o pje nepetsc'ejji c'o pë's'i nu minteji, 'ma dya pë's'i c'ü, nguec'ua ga pö't'üntë 'ma c'ü. 'Ma in cjinnceji: “Quera ri pjëtscö c'ü pjëzhi ne nte nu”, rí 'ñeñeji; pero 'ma dya sò ra mbë'tsc'ejji c'ü pjëzhi yo nin minteji, nguec'ua gui jyonbüji o chü, 'ñe gui söji o jña c'ua. Dya in ötqueji Mizhocjimi, nguec'ua dya ga dya'c'üji c'o ni jyonc'ejji. ³O 'ma jiyö, in ötqueji

ra dya'c'ejji c'o na jo'o ngue c'ua rí mäjã rgui tsjaji c'ua ja nzi gui ñetsjëji. Nguec'ua dya ga dya'c'üji. ⁴C'ua ja nzi ga tsja 'na ndixü c'ü tsãjä o bëzo, dya cja ne'e c'ü nu xïra, je xo ga cjatsc'ejji nu. Dya cja in neji Mizhocjimi, in mápãji c'o na s'o c'o cjaji cja ne xoñijömü. ¿Cjo dya in unnc'ejji ngüenda 'ma cjó c'o ne ra tsja a cjanu, nu'ma, dya jovi 'ma Mizhocjimi? C'o ya mama ra tsja ga cjanu, ya üji dya Mizhocjimi. ⁵Dya rí tsjapüji dya ni muvi yo rí xi'tsc'öji. Na ngueje je xo t'opjü a cjava: “Mizhocjimi o dya'c'üji o Espíritu ga bübü'tjo in mün'c'ejji. Nu'c'ü, me pjö'c'üji c'ü, me ne'e c'ü rí ñegueji angueze co texe in mün'c'ejji, dya rí mápãji c'o na s'o”, eñe. ⁶Y para dya rá mápãji c'o na s'o, xenda pjöxcöji o Espíritu Mizhocjimi, c'ua ja xo nzi ga t'opjü a cjava: “Mizhocjimi üji c'o me cjapütsjë na nojo. Pero c'o ätä Mizhocjimi, 'ñe dya cjapüji na nojo, ngue c'o pjös'ü angueze c'o”, eñe. ⁷Nguec'ua rí dyätqueji Mizhocjimi. Rí zëzhiji c'ü dya rí dyätãji e Satanás c'ü dya jo, ngue c'ua ra xögü angueze co nu'tsc'ejji. ⁸Chëzhgueji a jmi Mizhocjimi; angueze xo ra chëzhi in jmigueji. Nu'tsc'ejji in cjaji c'o na s'o, rí chëzhgueji a jmi angueze, ngue c'ua ra ndin'tsc'ejji in mü'büji. Nu'tsc'ejji in yembeñeji, xo rí chëzhgueji a jmi, ngue c'ua ra ndin'tsc'ejji c'e s'opjeñe c'ü in mbeñeji. ⁹Rí huëji na ngue c'o na s'o c'o in cjagueji. Nu'tsc'ejji, me in mápãji c'o na s'o. Nguec'ua rí mbeñeji c'ü dya ga jo c'ü xe rí mápãji yo. ¹⁰Ma rí chëzhgueji a jmi Mizhocjimi, rí unnc'ejji ngüenda

c'ü dya pje ni muvitsc'ejji. Nuc'ua angueze ra tsja'c'üjji c'ü rguí muvitsc'ejji a jmi.

Juzgando al hermano

¹¹Mi cjuarmats'üjji, dya cja xe rí pötqui zo'bütejji. C'ü so'bü nu cjuarma y cja'pü dya ni muvi, cja'pütjo burla c'ü o ley Mizhocjimi c'ü je t'opjü c'ü dya rá so'bütegöjji. Nu 'ma in cja'pütjoci burla c'e ley, dya in ätäjji 'ma c'ü. Chjëntjui c'ü ri cja'pqueji c'ü dya ni muvi 'ma c'e ley c'ü. ¹²Dya jo c'ü in cja'gueji a cjanu. Na ngueje 'natjo c'ü o dyät'ä c'e ley; ngue Mizhocjimi. Nguec'ua nguextjo angueze sö ra jñünpü ngüenda 'na nte cjo ra salva o dya ra salva. Natsc'ejji, ¿pje pjë'tsc'ejji c'ü ni so'bü'gueji yo nin mintejji?

Inseguridad del día de mañana

¹³Mbeñeji na jo c'ü rá xi'tsc'öjji. Nu'tsc'ejji in juajnüjji c'e jñiñi 'ñe c'e pa c'ü rí pedye rí möcjëjji pje nde rí ma pögueji. In mangueji a cjava: “Rá ma mimiji nu 'na cjë. Rá tömüjji pje rá pöjji, ngue c'ua rá tóji na jo o merio”, in eñeji. ¹⁴Maco nu'tsc'ejji, dya in pãrãgueji pje rí tsjagueji c'o pa c'o va ëjë, ndumü nde rí dyotji. Nza cjatsc'etjoci o pa'a o ndeje, c'ü 'na ts'indajmetjo 'ñetse, pero 'nanga ojtjo. ¹⁵Xenda na jo rí mangueji: “'Ma ra ne Mizhocjimi, xe rá mintcjöjji 'ma, 'ñe xo rá cja'göjji yo bëpji yo, o c'o pje nde ma bëpji”, rí 'ñeñegueji. ¹⁶Pero nudya me in mäjceji gui tsja'pqueji na nots'üjji. C'ü in cja'gueji a cjanu, na s'o c'o. ¹⁷Tsjijñijji. C'o pãrã ra tsja c'o na jo, pero 'ma dya cja'ji c'o, tuns'ü o nzhubü 'ma c'o.

Advertencia a los ricos

5 Nu'tsc'ejji in ricoji, bübü 'na jña c'ü rá xi'tsc'öjji. Me rí huë rgui ndumüjji, na ngueje ya va sädä c'ü rí sufregueji. ²C'o in pë'sc'ejji, ya dya'a c'o. C'o in bitugueji, ya dyo'tc'ejji o ts'idyoxü c'o. ³C'o in merioji de oro 'ñe de plata, ya xo s'odü c'o. Maco ya rí cãxtjoci yo cjë yo ya ni ma ra nguins'i ne xoñijömü, pero ya i jmutqueji na puncjü o merio 'ñe c'o pje nde pjëzhi. C'ü vi jmutqueji a cjanu c'o, ixi 'ñetsetjo c'ü in cja'gueji c'o na s'o. Nguec'ua ra zädä c'ü rí ma sufregueji cja sivi. ⁴Mbeñeji c'o ndagrëxü c'o o pëpji cja in juancjeji. I jyöt'üjji ro mbë'pc'ejji, pero dya i tsjöt'ejji texe o raya c'o. Nguec'ua anguezeji o reclamaots'üjji. Y ya dyärä Mizhocjimi. Me na zëzhi angueze ra nzhocüts'üjji c'o i tsja'pqueji a cjanu c'o in mbëpc'ejji. ⁵'Na animale ench'ejji ra pi, ngue c'ua 'ma ra zädä c'e pa'a ra mbö'tji c'ü. Je xo ga cjatsc'ejji nu. Me na chjönü gui minc'ejji dya, y in cja'ji texe c'o me ne in mü'büjji, pero ya va sädä 'ma rí ma sufregueji. ⁶Nu'tsc'ejji in ricoji, xo in sidijji yo pöbre cja juesi, zö dya pje cja c'o. Y nu yo pöbre, dya jëziji ra ñaji.

La paciencia y la oración

⁷Nu'tsc'ejji mi cjuarmats'üjji, 'ma pje c'o ra tsja'c'ejji a cjanu c'o rico, dya pje rí nzhopqueji c'o na s'o c'o. Pero rí pësp'ijji paciencia hasta 'ma cja ra ëjë c'in Jmugöjji. Tsjijñijji c'ü tjë 'na juajma. 'Ma ya vi ndujmü o ndëchjö c'ü, pëtsa c'ü ra jogü c'o ts'itjö cja o juajma c'ü. Pero ni

jyodü ra nde'be c'ü ra sido ra 'ñe o dyebe. ⁸ Je xo rga cjatse'jeji nu, rí pësp'iji paciencia c'o pje nde ra tsja'c'üji. Rí zëchiji in mü'büji, na ngueje dya cja ra mezhe ra ëjë c'ín Jmugöji. ⁹ Mi cjuarmats'üji, 'ma pje c'o in sufregueji, bübü 'ma in pötqui culpaji yo nin cjuarmaji zö dya pje ri cja'c'jeji yo. Dya cja xe rí tsjaji a cjanu. 'Ma jiyö, xo 'ñetsc'jeji xo ra jñün'c'üji ngüenda 'ma. Tsjijñiji, ya ngue ra ëjë c'ü ra jñü ngüenda. ¹⁰ Mi cjuarmats'üji, para rí pârâgueji ja rgui pësp'iji paciencia c'o pje nde ra tsja'c'üji, rí mbeñeji ja ma tsja c'o profeta c'o mi pätpä Mizhocjimi ma zopjü c'o nte. Me go tsjapüji o sufreji, pero o mbë's'iji paciencia, dya go nzhopcüji c'o na s'o. ¹¹ Mbeñeji c'o rí mangöji, c'o ya sufre o ndümü y dya jyëziji Mizhocjimi, nuc'o, mäjä na jo cja jmi Mizhocjimi dya c'o. Ya xo i dyäräji ja va sëchi e Job 'ma mü o sufre c'o ndümü. Pero o mbedye na jo. Na ngueje c'ín Jmugöji me go juentse e Job, o mbös'ü.

¹² Rí pjötpüji na puncjü ngüenda cjuarma c'ü dya rí ñänbäji o tjü Mizhocjimi c'ü rí mamaji: “Nzi ga mbärä c'ü bübü a jens'e.” Ni xo rí mamaji: “Nzi ga mbärä ne xoñijö mü.” Ni pje xe ma jña c'ü rgui ñännc'jeji Mizhocjimi. Rí mantji “Jä” o “Jiyö”, pero rrä cjuana. Na ngue 'ma xe rí mangueji jña c'ü cjó c'o nzi ga mbärä, ra jñün'c'üji ngüenda 'ma Mizhocjimi.

¹³ 'Ma cjó c'o va säts'c'jeji o ndümü, ra dyötü Mizhocjimi

c'o. 'Ma bübüts'c'jeji c'o me mäjä, ra töji o himno rgá ma't'üji Mizhocjimi. ¹⁴ 'Ma bübüts'c'jeji c'o sö'dyë, ra zojnüji c'o pje pjëzhi cja c'o cjuarma, ra 'ñe dyötpüji Mizhocjimi, y ra nänbäji o tjü e Jesucristo c'ín Jmugöji rgá ngosp'üji o aceite. ¹⁵ Nuc'ua 'ma ra 'ñejmeji co texe o mü'büji rgá dyötüji, ra tsja c'ín Jmugöji ra jocü c'o ri sö'dyë 'ma. Y 'ma vi tsja c'o na s'o, xo ra perdonao Mizhocjimi 'ma c'ü. ¹⁶ 'Ma cjó c'o ra tsjats'c'jeji c'o na s'o, ni jyodü ra ma cja yo cjuarma ra xipiji c'ü vi tsja na s'o, ngue c'ua ra dyötüji Mizhocjimi por c'ü vi tsja na s'o. Ra jogü 'ma c'e cjuarma. 'Ma ra dyötü Mizhocjimi 'na nte c'ü ätä Mizhocjimi, ra dyärä 'ma Mizhocjimi. Y ra tsja c'ua ja va dyörü c'e nte. ¹⁷ Tsjijñiji e Elías. Mi ntetjo nza czagöji c'ü. Pero o dyötü Mizhocjimi co texe o mü'bü c'ü dya ro 'ñeje o dyebe. O mezhe c'ua jñi cjë'ë nde, c'ü dya go 'ñeje o dyebe cja ne xoñijö mü. ¹⁸ Nuc'ua, cjanu o dyötü c'ua Mizhocjimi ro 'ñe o dyebe. Cjanu o 'ñe c'ua dyebe. Nuc'ua cjanu o unü c'ua ne xoñijö mü c'o ro zi c'o nte.

¹⁹ Mi cjuarmats'üji, 'ma cjó c'o ra jyëzi o 'ñiji Mizhocjimi c'ü na cjuana, rí pjös'üji ra nzhogü c'ü. ²⁰ Na ngueje 'ma dya ra jyëzi c'o na s'o y ra nzhogü cja Mizhocjimi, dya ra salva 'ma c'ü. Nguec'ua ix'tí unnc'jeji ngüenda 'ma rí pjös'üji ra nzhogü, ya i pjös'üji o salva 'ma c'ü. Na ngueje Mizhocjimi ra perdonao o nzhübü c'o na puncjü vi tsja c'ü.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PEDRO

Pedro escribe a los creyentes esparcidos

1 Nutscö e Pedro nguetscö rí pen'c'eji ne carta. E Jesucristo o 'ñempque rí c'jagö apóstole. Rí pen'c'eji ne carta nu'tsc'eji ya in pjötc'eji in cārāji dya cja c'e estado de Ponto, 'ñe c'e estado de Galacia, 'ñe c'e estado de Capadocia, 'ñe c'e estado de Asia, 'ñe c'e estado de Bitinia. ²Nu'tsc'eji ya juan'c'üji Mizhocjimi c'ü mi Tatagöji, ja c'o nzi va mama ndeze mi jinguã. O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünc'eü in mü'büji i creoji. Nguec'ua Mizhocjimi o xöcüts'üji o tsja'c'üji o t'itsc'eji, ngue c'ua rí dyätäji e Jesucristo ra ndin'tsc'eji in mü'büji co o cji. Mizhocjimi ra mböxc'eji, ra tsja'c'üji xenda rí mäcjeji, dya pje rí mbeñeji.

Una vida de esperanza

³Me na jo Mizhocjimi c'ü o Tata e Jesucristo c'ín Jmugöji. Me go juentsquegöji o dyacüji nuevo rgá mimiji dya, o tsjacüji o t'izgöji. Nguec'ua rí pārají rá teji rá bübügöji co Mizhocjimi, na ngue e Jesucristo o te'e 'ma ya vi ndü.

⁴Na ngue o t'itsc'eji Mizhocjimi, ya bē'sc'iji a jens'e c'o me na jo c'o ra dya'c'üji. Nuc'o, dya ra tjeze c'o. Dya xo ra s'odü, ni xo ra pötü.

⁵Me na zēzhi Mizhocjimi; pjö'c'üji na ngue in ench'e in mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua 'ma ra nguarü ne xoñijö mü, rá jandaji texe ja va 'ñevgueji libre cja c'o na s'o.

⁶'Ma ne Mizhocjimi, in sufreji ja nzi pa c'o pje nde cja'c'üji. Pero me in mäcjeji na ngue in pārají ra dya'c'üji a jens'e c'o me na jo.

⁷Mizhocjimi jētsc'iji in sufreji a cjanu, ngue c'ua ra jñetse cjo sido rí 'ñejmeji c'ü. O oro, c'japüji ra xögü na jo cja sivi, ngue c'ua ra jñetse c'e oro. Maco c'japüji ra xögü o oro c'ü tjeze, xo ni jyodü rí sufregueji. Na ngue xenda ni muvitsc'eji que na ngue o oro. Pero 'ma sido rí dyätäji Mizhocjimi, ra xi'ts'iji Mizhocjimi c'ü na jo vi tsjaji y me ni muvits'üji cja o jmi.

⁸In neji e Jesucristo zö dya i jñandaji. Zö dya xo in jandaji dya, pero in ench'e in mü'büji. Me in mäpqueji na puncjü, c'ü dya in jüngueji jña ja rgui mamaji ja cja c'ü ni mägueji. ⁹Na ngue in ench'e in mü'büji c'ü, ra zädä c'e pa 'ma ra

'ñempc'ejí libre texe cja c'o na s'ó. Me in mägúejí na ngue ya ni ma ra 'ñempc'ejí libre.

¹⁰⁻¹¹ C'o profeta o mamaji c'ü ro zädä c'e pa 'ma ro juentscöji Mizhocjimi ro 'ñevgueji libre. Q Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'büji o mamaji c'ü ro ējē e Cristo nu c'ü vi mama Mizhocjimi ro 'ñevgueji libre, ro ē sufre, cja rrü ch'unü ro manda. C'o profeta mi xörüji cja o jña Mizhocjimi y mi cjami t'önü cjó ri ngueje c'ü ro 'ñevgueji libre, 'ñe jinguä ro sufre. ¹² Mizhocjimi o tsjapü o mbärä c'o profeta c'ü dya be ro zädä 'ma mi cärä anguezeji c'o me na jo c'o mi mamaji. Je ro zädä yo cjē yo rí cäräji dya. Mizhocjimi ya ndäjä o Espíritu o ē 'ñünbü o mü'bü c'o 'ñaja nte o xi'ts'ljí ja rgá sō ra 'ñempc'ejí dya libre, ja c'o nzi va mama c'o profeta. Nu'tsc'ejí, o jí'tsc'ejí Mizhocjimi yo; maco c'o o anxe, dya nda päräji ja ga cja, pero ne ra mbäräji.

Dios nos llama a una vida santa

¹³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí tsjijñiji na jo in pjeñejí. Rí pjörütsjēji ja rgui minc'ejí. Jñunt'ü in mü'büji ra ch'a'c'üji c'o me na jo, 'ma ra ējē na yeje e Jesucristo. ¹⁴ Rí tsjagueji nza cja o t'i c'o cja'a texe c'ü xiji ra tsjaji. 'Ma dya be mi pärägueji Mizhocjimi, mi cjagueji c'o mi netsjēgueji. Nudya, dya cja rí tsjagueji dya c'o. ¹⁵ Me na jo Mizhocjimi c'ü o 'ñünnc'ü in mü'büji í creoji. Nguec'ua xo rrä jo texe c'o rí tsjaji. ¹⁶ Na ngue ya t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi: "Rí tsjaji ja c'o nzi rgá negö c'o

na jo, na nguetscö na jozgö", eñe Mizhocjimi.

¹⁷ Nu'tsc'ejí in xiqueji Mizhocjimi: "Mi Tatats'ügöjme", in embgueji c'ü. Maco angueze jünncöji ngüenda ja c'o nzi rgá cjagöji nzi 'nazgöji; dya juajnü. Nguec'ua ni jyodü rí sūji angueze rgui mimiji texe c'o pa c'o xe rí minc'ejí va cja ne xoñijömü. ¹⁸ C'o in mboxatitaji o zocüts'üji c'o tjürü c'o dya ni muvi. Pero nudya, in pärägueji o ndömpc'üji va 'ñempc'ejí libre texe cja c'o tjürü. C'ü vi ndömpc'üji, dya ngue co oro, ni xo ri ngue co plata c'o tjeze. ¹⁹ O ndömpc'üji co o cji e Cristo c'ü me ni muvi. Ja c'o nzi ma cja c'o ts'imē c'o mi pō't'üji, dya pje mi s'odü ni xo mi mancha, je xo va cjanu e Jesucristo, dya pje mi bübü c'o ma s'ó. ²⁰ Mizhocjimi, 'ma dya be mi ät'ä ne xoñijömü, o mama c'ü je rva cjanu rvá ndü e Jesucristo. Ngue yo cjē yo ni ma ra nguarü, yo o ējē c'ü, o ē ndü por nu'tsc'ejí. ²¹ Mizhocjimi o tsjapü o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndü, cjanu o unü c'ü ra manda. Nguec'ua in ench'e in mü'büji Mizhocjimi, in päräji ra dya'c'üji c'o me na jo.

²² Q Espíritu Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mü'büji í creoji c'o jña c'o na cjuana ja ga cja e Jesucristo. Nguec'ua va ndin'tsc'ljí in mü'büji c'o na s'ó. Nguec'ua nudya, in pötqui s'iyagueji dya yo nin cjuarmaji. Dya nguextjo co in teji c'ü rí mamaji in s'iyaji; rí pötqui s'iyaji co texe in mü'büji. ²³ Ya ch'a'c'üji dya 'na mü'bü c'ü nuevo. Nuc'ü, dya vi 'ñeje cja nin tataji 'ñe nin nanaji. 'Ma jiyö, ro tjeze. Pero Mizhocjimi o dya'c'üji c'ü, 'ma

i dyätpäji o jña. Nu o jña, me na zèzhi, dya ra tjeze. ²⁴Je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi c'ü o dyopjüji mi jinguã:

O pjin'ño me na zö o ndäjnä, pero dyot'ü o pjin'ño 'ñe jäbä o ndäjnä.

Je xo ga czazgöji nu, rí nteji. Bübü yo rí pãrãji 'ñe yo rí ät'ãji yo me na zö.

Pero 'ma rá tügöji, ra chjorü yo na zö.

²⁵Pero o jña Mizhocjimi, dya ra chjorü nu, eñe.

Ngue o jña Mizhocjimi c'ü o xi'ts'iji ja rgá salvats'üji.

2 Nguec'ua rí jyëziji texe c'o na s'o. Dya cja rí pezhgueji o bëchjine. Dya cja rí tsjapqueji c'ü me na jots'ejji a jmi yo nin minteji. Dya cja rí deseaji c'o ch'unü c'o 'ñaja. Dya cjo cja rí xosp'üji o bëchjine. ²O lëlë 'ma cja ni jmus'üji, me neji o chichi ra ziji o lechi. Je xo rga cjats'ejji nu; me xo rí ñeji yo o jña Mizhocjimi yo na cjuana. Ngue o jñönü c'o da'c'üji para in mü'büji ngue c'ua rí zèzhgueji, ngue c'ua ra 'ñempc'ejji libre texe cja c'o na s'o. ³Nu 'ma ya in pãrãji c'ü me s'iyats'üji c'ü in Jmugöji, nu'ma, rí ñegueji o jña Mizhocjimi.

Cristo, la piedra viva

⁴⁻⁵Ma jäbãji o ngümü de piedra, 'ma töt'üji 'na piedra c'ü dya neji, nu'ma, pëziji 'ma. Je xo ma cjatjonu e Jesucristo. Yo nte, dya neji c'ü. Pero Mizhocjimi ya vi juajnü, na ngue me ni muvi c'ü. E Jesucristo ixí bübütjo, o dya'c'üji c'ü ni bübütjogueji dya. Nguec'ua xo in chjëntcjeji o piedra. Rí chëzhgueji

cja e Jesucristo, ra jyäbäts'üji o templo Mizhocjimi. Ya xöcüts'üji o tsja'c'üji o mböcjimits'üji. C'o mböcjimi mi unüji o animale Mizhocjimi c'o mi pö'tp'üji. Nu'tsc'ejji rí unü in mü'büji ja c'o nzi ga ne, na ngue c'ü o ndü e Jesucristo. ⁶Je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi:

C'e piedra, rá jumügö a squina c'ü rá jäbägö a Sion, ngue c'ua ra zèzhi.

Ró juajnügö c'e piedra; me ni muvi c'ü.

Nu c'o ra 'ñench'e o mü'bü c'ü, dya ra bëzhi o tseji, ra ch'unüji c'o na jo c'o te'beji, eñe o jña Mizhocjimi.

⁷Nu'tsc'ejji in ejmeji e Jesucristo, in pãrãji c'ü me ni muvi. Nu c'o dya ne ra dyätä, iyö c'o. Ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi ja ga cja anguezeji: C'o mi jäbä c'e ngümü go zöpüji c'e piedra, dya go neji c'ua c'ü. Pero ngue c'ü ot'ü o jñümü Mizhocjimi cja squina, eñe o jña Mizhocjimi.

⁸Je xo t'opjü a cjava:

Nuc'ü, chjëntjui nza cja 'na piedra c'ü rguí pjeñe yo nte, 'ñe c'ü rguí nügüji, eñe.

C'o nte c'o, dya neji e Jesucristo, na ngue dya ne ra dyätãji c'ü. Nu c'o dya ra dyätä e Jesucristo, Mizhocjimi ya mama ndeze mi jinguã c'ü ra ma sufreji.

Los que pertenecen a Dios

⁹Nu'tsc'ejji ya juan'c'ügueji Mizhocjimi o tsja'c'üji o ntets'üji. In mböcjimigueji dya, in pëpqueji c'ín Jmugöji c'ü bübü a jens'e. Ya xöcüts'üji nguec'ua ya 'natjo

jñiñits'úji dya. Mizhocjimi ya tsja'c'úji o ntetsc'ejí dya angueze. O tsja'c'úji texe yo, ngue c'ua rí zopjügueji yo nte. Rí xiqueji c'ü me na jonte Mizhocjimi. Na ngue 'ma mi nzhodügueji cja bëxömü, o 'ñünnc'ü in mü'büji i jyëzgueji c'o na s'o, o dya'c'úji c'ü o jya's'ü c'ü me na jo cja in mü'büji. ¹⁰Ma ot'ü, dya mi ngue o ntetsc'ejí Mizhocjimi. Pero nudya, ngue o ntetsc'ejí dya c'ü. 'Ma ot'ü, dya mi pārāgueji c'ü mi juen'tsc'ejí Mizhocjimi. Pero nudya in pārāji me juen'tsc'ejí.

Vivan para servir a Dios

¹¹In pjöt'úji in cārāji cja c'o jñiñi c'ua ja dya in menzumügueji. Zö ne in mü'büji rí tsjaji c'o na jo, pero va ëjë in pjeñeji rí tsjaji c'o na s'o. Rí s'iyats'úji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsjaji ja c'o nzi gui ñetsjëji c'o na s'o. ¹²Yo nte yo dya pārā Mizhocjimi, sanc'ejí yo, mamaji c'ü in cjagueji c'o na s'o. Nu'tsc'ejí rí tsjagueji na jo, ngue c'ua ra jñantc'āji in cjaji c'o na jo. Nguec'ua c'e pa 'ma ra 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji, ra mamaji c'ü me na jo Mizhocjimi.

¹³Rí dyätāji texe c'o pje nde pjëzhi. Na ngue je ga cjanu ga ne Mizhocjimi. Rí dyätāji c'ü mero manda. ¹⁴Xo rí dyätāji c'o gobernador c'o o 'ñeme c'ü mero manda. C'ü vi 'ñemeji c'o, ngue c'ü ra castigaoji c'o cja na s'o, 'ñe ra mamaji na jo'o c'o cja na jo. ¹⁵Bübü c'o sanc'üji, mamaji c'ü in cjagueji c'o na s'o, pero dya pārāji c'o mamaji. Mizhocjimi ne'e c'ü rí tsjagueji c'o na jo, ngue c'ua dya ra sò pje ra xi'ts'iji.

¹⁶Zö dya ngue o cjatsc'ejí c'ü mero manda, zö in libregueji, pero dya rí tsjiññiji c'ü sò rí tsjaji c'o na s'o. Iyö. Na ngue ya ngue o ntets'úji dya Mizhocjimi. ¹⁷Rí respetaoji texe yo nte. Rí pötqui s'iyaji yo nin cjuarmaji. Rí sūji Mizhocjimi. Rí respetaoji c'ü mero manda.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

¹⁸Nu'tsc'ejí in mbëpjiji, rí respetaoji c'o in lamugueji. Dya nguextjo c'o in lamugueji c'o na jonte c'o s'iyats'úji, c'o rí respetaoji. Xo rí respetaoji c'o in lamuji c'o na s'o. ¹⁹Bübü 'ma ra tsja'c'úji rí sufregueji, zö dya pje in cjagueji c'o na s'o. Pero 'ma rí pësp'iji paciencia na ngue c'ü ni pārāgueji c'ü je ga cjanu ga ne Mizhocjimi, ra mä'c'āji 'ma c'ü. ²⁰Ma ra yape'üji na ngue i tsjaji c'o na s'o, ¿pje ra dyeje, zö rí pësp'iji paciencia? Pero nu 'ma rí tsjagueji c'o na jo, 'ñe 'ma rí pësp'iji paciencia c'o ra tsja'c'úji rí sufreji, nu'ma, ra mä'c'āji 'ma Mizhocjimi. ²¹Mizhocjimi o tsja'c'úji o t'itsc'ejí ngue c'ua rí tsjaji c'e tjürü ja c'o nzi va tsja e Jesucristo. O sufre por nutscöji. Nu'tsc'ejí xo rí tsjaji na jo, zö rí sufregueji. ²²Angueze, dya tsja c'o na s'o; dya xo mama o bëchjine. ²³Ma o zadüji c'ü, dya ndünrü. 'Ma o tsjapüji o sufre, dya mama c'ü pje ro tsjapü anguezeji. C'ü o tsja, o sufre na ngue mi pārā Mizhocjimi jün ngüenda na jo. ²⁴Ma o sufre va ndü cja ngronsi, o ngötcüji in nzhubüji. O tsja a cjanu, ngue c'ua rá jëziji c'o na s'o, rá cjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Na ngue o sufre e Jesucristo, nguec'ua va jogü in mü'büji c'o na s'o. ²⁵Nu'tsc'ejí mi

nza cjatse'jeji o ndëncjürü c'o ya vi xögü. Pero nudya, ya i nzhogueji a jmi c'e Ndambörü c'ü pjö'c'üji.

Cómo deben vivir los casados

3 Nu'tsc'eji in ndixüji, rí dyätäji yo nin xiraji. Nu 'ma dya ne ra 'ñejme o jña Mizhocjimi c'o nin xiraji, dya rí sido rí xipjiji ra 'ñejmeji. Rí sido rí dyätäji anguezeji. A cjanu, ra unüji ngüenda in cjaji c'o na jo, xa'ma xo ra 'ñejmeji. ²Na ngue anguezeji ra nuc'üji ja c'o nzi gui süji Mizhocjimi gui tsjaji c'o na jo. ³C'ü rrã zöts'e'jeji, dya ngue c'ü me rí jocüji cja in ñigueji. Dya rí chevgueji o oro, c'ü ra jñantc'aji. Ni xo rí sütqueji c'o, ni xo rí tsötc'e'jeji in dyëji. Ni xo ri ngue bitu c'o me ni muvi c'o rí jyegueji. Na nguejyo, nguextjo a xes'e c'ü ni jñetse na zö yo. ⁴C'ü rrã zöts'e'jeji, je ngue a mbo cja in mün'c'eji nu ja dya cjó janda. Ngueje c'ü rí dyätäji na jo, dya rí tsjapqueji na nojo, dya rí chjünrüji. 'Ma rí tsjaji yo, me rguí muvits'üji 'ma a jmi Mizhocjimi. ⁵Je xo ma cjanu ma tsja c'o ndixü c'o mi cãrã mi jinguã c'o mi creo Mizhocjimi. Ma zö o mü'büji cja jmi Mizhocjimi. Y mi ätäji c'o nu xiraji. ⁶'Naja c'o o tsja a cjanu, ngueje e Sara. Mi ätä e Abraham, mi xipji: "Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, texe c'ü rí mandazü, rá c jagö", embe. Je xo rga cjatse'jeji nu; rí tsjaji c'o na jo, dya rí süji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra jñetse c'ü o mboxbëchets'üji e Sara.

⁷Nu'tsc'eji in bëzoji, rí minc'eji na jo co yo nin suji, rí respetaoji. Na ngue in pärãgueji xenda na zë'tsc'e'jeji que na ngue anguezeji. Ya dya'c'üji c'ü ni bünc'e'jeji co

Mizhocjimi para siempre. Xo 'ñe yo nin sugueji, ya xo ch'unüji a cjanu. Nguec'ua ni jyodü rí respetaoji yo. 'Ma jiyö, dya ra dyä'tc'äji 'ma Mizhocjimi, 'ma pje rí dyötqueji.

Los que sufren por hacer el bien

⁸C'ü xe rá xi'tsc'öji in nza texeji, rí tsjijñiji c'ü ri 'natjo in pjeñeji. Rí pötqui sentioji, y rí pötqui mäcjeji, y rí pötqui s'iyaji yo nin cjuarmaji. Xo rí pötqui juentseji. Dya rí tsjapü na nots'üji. ⁹C'o pje cja'c'üji, dya rí nzhopqueji. C'o sanc'üji, dya pje rí xiqueji. C'ü rí tsjagueji, rí ma'tp'ügueji Mizhocjimi ra intsjimi c'o. Na ngue je xo va cjanu va intsjimits'üji Mizhocjimi 'ma o 'ñünnc'ü in mü'bügueji. ¹⁰Je mama ga cjava o jña Mizhocjimi:

'Ma cjó c'o ne ra mäjã rgá mimi texe c'o pa, ni jyodü dya cja ra mama o jña c'o na s'o.

Dya xo ra mbedye bëchjine a ne.

¹¹Ra jyëzi c'o na s'o, ra tsja c'o na jo.

Ra jyodü ja rgá mimiji na jo yo nu minteji.

¹²Na ngue Mizhocjimi nu'u na jo c'o cja na jo, 'ñe unüji ja c'o nzi ga dyötüji.

Pero Mizhocjimi dya nu'u na jo c'o cja na s'o, eñe o jña Mizhocjimi.

¹³'Ma me in jodüji c'ü rí tsjaji na jo, çja rgá sö cjó pje ra tsja'c'üji 'ma? ¹⁴Zö bübü 'ma cja'c'üji in sufreji na ngue c'ü ni tsjaji na jo, pero ngue c'ü rguí mäcjeji. Zö pje ra xi'ts'ijji ra tsja'c'üji, pero dya rí süji, dya pje rí mbeñeji. ¹⁵C'ü rí tsjagueji, rí sügueji Mizhocjimi c'ü in Jmugöji. Rí tsjijñiji na jo.

Nguec'ua 'ma cjó c'o ra tsja'c'üji t'önü jenga in ench'e in mü'büji e Jesucristo, ra sö rí xipcjeji na jo 'ma c'o. Rí chjünrüji na jo co respeto. ¹⁶In cjaji dya c'o na jo, na ngue bübüts'üji dya e Jesucristo. Zö ra xo'sc'üji o bëchjine ra mamaji in cjaji c'o na s'o, pero sido rí tsjaji c'o in pârâgueji na jo. Xa'ma ra tseje c'o pe'hc'eji a cjanu. ¹⁷Nu 'ma ne Mizhocjimi rí sufregueji, xenda na jo rí sufreji na ngue c'ü rgui tsjagueji c'o na jo, que na ngue c'ü rvi tsjaji c'o na s'o.

¹⁸Natjo vez o pätcäji va sufre e Jesucristo va ngötcüji in nzhubüji. Maco me na jo c'ü; nuzgöji, dya ma jozgöji. O ngötcüji in nzhubüji, nguec'ua sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi ra recibidozüji. E Jesucristo mi bübü o cuerpo, nguec'ua o sö o mbö't'üji. Pero o tetjo, na ngue c'ü o Espíritu o tsjapü o te. ¹⁹C'ü o Espíritu o ma zopjü c'o o aljma c'o añaima, nu ja cjot'ü. ²⁰Nuc'o, ngue c'o mi cãrã 'ma mi bübü e Noé, 'ma mi ät'ã c'e trabarco. Mizhocjimi me go mezhe va mbësp'i paciencia anguezeji, pero dya go ne go dyäräji. 'Ma o ñeje c'e tradyebe, mi tuns'ü c'e ndeje c'e barco. Nguec'ua, dya go ndü c'o ocho c'o vi cjogü a mbo o salvaji. ²¹C'e ndeje sö rá jyëntspiji dya, c'ü rvã jigöji c'ü o salvazüji, na ngue c'ü vi te e Jesucristo. C'ü rvã jigöji, dya ngue c'ü o mbechqueji in cuerpoji; je ngue c'ü rvã jizhiji a jmi Mizhocjimi c'ü ya 'nintsquiji in mü'büji, y rá cjaji dya c'o rí pãräji na jo. ²²E Jesucristo ya ma a jens'e; bübü dya, cja o jodyë Mizhocjimi. Angueze manda dya texe cja c'o

o anxe Mizhocjimi 'ñe c'o pje nde pjëzhi c'o pë's'i poder a jens'e.

Sirviendo según la capacidad que Dios nos ha dado

4 E Jesucristo o sufre o cuerpo va mböxcüji. Nu'tsc'ëji xo ni jyödü rí bübüji dispuesto rí sufregueji. Na ngue 'ma rí sufreji, ya ni ma rgui jyëziji c'o na s'o. ²Nguec'ua c'o pa c'o xe rí minc'ëji, dya rí tsjagueji ja c'o nzi gui ñetsjëji c'o na s'o. Rí tsjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. ³Ya rguí chjëntjui c'ü i tsjagueji ja c'o nzi ga tsja c'o dya pãrã Mizhocjimi. Mi cjagueji texe c'o ma s'o c'o ma ëjë in pjeñeji. Mi cjagueji c'o na s'o cja mbaxua, mi jmurügueji, 'naxömü rí tigueji. Xo mi ma'tc'ëji yo ts'ita, maco mama c'o ley c'ü dya cjó sö ra ma't'ü yo. ⁴C'o dya pãrã Mizhocjimi, me cjaji c'o na s'o, texe c'o va ëjë o pjeñeji. Nguec'ua me cjiñäji jenga dya cja in cjagueji c'o na s'o co anguezeji. Nguec'ua me sanc'ëji yo. ⁵Pero anguezeji ra nzhötüji ngüenda Mizhocjimi c'ü ya bübü ra jñünpü ngüenda yo bübütjo, 'ñe c'o ya ndü. ⁶C'o ya ndü, 'ma xe mi bübüji, o xipjiji o jña Mizhocjimi. Zö o tsjapüji o sufreji va, ja c'o nzi ga sufre texe yo nte, zö ya ndüji, pero c'o mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi, sido ra bübütjo o aljmaji ja c'o nzi ga bübü Mizhocjimi.

⁷Ya ni ma ra nguins'i ne xoñijömi. Nguec'ua nu'tsc'ëji rí tsjiñäji na jo in pjeñeji. Rí pjörüji ja rgui minc'ëji. Y rí sido rí dyötüji Mizhocjimi. ⁸C'ü xenda ni muvi rí tsjaji, rí pötqui s'iyaji co texe in mü'büji. Na ngue 'ma in s'iyaji, in perdonaoji, 'ma

cjó c'o pje tsja'c'üji. ⁹Ma va säjä nin cjuarmaji yo ni 'ñeje nan'ño jñiñi, rí unüji ja ra oxüji. Rí pötqui recibidoji a cjanu, dya pje rí mamaji. ¹⁰Na puncjü c'ua ja nde va dyacüji Mizhocjimi c'ü rá pëpcöji angueze. C'o vi ch'a'c'ü rí tsjaji, tsjaji ngue c'ua rí pötqui pjös'üji yo nin cjuarmaji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, in pëpqueji na jo 'ma Mizhocjimi. ¹¹Nu c'o zopjü yo nte, ni jyodü ra mamaji o jña'a ja c'o nzi ga 'ñünbü o mü'bü Mizhocjimi c'ü rguí mamaji. Nu c'o pjöste, ra pjösteji ja c'o nzi va unü Mizhocjimi ra pjösteji. Nguec'ua texe c'o rí tsjaji, ra unüji ngüenda ja ga cja e Jesucristo, ra mamaji c'ü me na jo Mizhocjimi. E Jesucristo, ni jyodü c'ü dya rá jëziji c'ü rgá mamaji c'ü me na jo, 'ñe me na nojo. Je rga cjanu.

Sufriendo como cristianos

¹²Ma va ëjë c'o me na s'ëzhi c'o me in sufreji, dya rí tsjijñiji: “Maco rí ench'e ín mü'büjme e Jesucristo, ¿jenga rí sufregöjme?”, rí 'ñeñeji. Jëts'iji rí sufreji, ngue c'ua ra jñetse cjo sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji yo, na ngue rí s'iyats'üji. ¹³C'ü rí tsjaji, rí mägueji, na ngue c'ü rguí sufregueji ja c'o nzi va sufre e Jesucristo. 'Ma ra ëjë angueze c'ü me rrã zö rva ëjë, me rí mägueji na puncjü. ¹⁴Nu 'ma sanc'üji yo nte na ngue c'ü ni dyätpägueji o jña e Jesucristo, ngue c'ü rguí mäcjeji. Na ngue bübüts'üji o Espíritu Mizhocjimi c'ü cja'c'üji rí pärãji c'ü bübü Mizhocjimi co nu'tsc'ëji. C'o nte, na cjuana sadü e Cristo c'o. Nu'tsc'ëji in mangueji c'ü me na jo c'ü. ¹⁵Dya rí pö't'ütegueji,

ni pje xo rí pönüji, ni xo rí tsjagueji c'o na s'o, ni xo rí ma ñaji c'ua ja dya pë'sc'ü rí ñugueji. Nujyo na s'o, dya nguejyo ne Mizhocjimi c'ü rguí sufregueji va yo. ¹⁶Pero 'ma cjó c'o sufre na ngue c'ü ni dyätpä o jña e Jesucristo, dya ni jyodü ra tseje 'ma. Sido ra dyätä na jo, ngue c'ua yo nte ra mbärãji c'ü me na jo Mizhocjimi.

¹⁷Nutscöji o ntezgöji Mizhocjimi, c'ü rgá sufregöji chjëntjui c'ü ya ri jüncüji ngüenda Mizhocjimi. Maco nguetscöji ot'ü rí sufregöji, na c'o dya ne ra dyärã o jña Mizhocjimi, juejme c'o. Ra sufreji me na puncjü 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi anguezeji. ¹⁸Nu c'o ya na jo a jmi Mizhocjimi, sufre ga 'ñemeji libre cja c'o na s'o. Na c'o dya sū Mizhocjimi c'o dya jëzi c'o na s'o, juejme c'o. Ra ma sufreji na puncjü. ¹⁹Mizhocjimi o ngambgagöji va, dya ra jyëzguigöji. Nguec'ua, nu c'o sufre ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, ni jyodü c'ü dya ra züji, na ngue Mizhocjimi ra mbörü anguezeji. Y ra sido ra tsjaji c'o na jo.

Consejos para los creyentes

5 Bübüts'üji c'o pastor. Ngueje c'o rá zopjügö dya, na ngue xo rí pastorgö. Ró nugö 'ma mü o sufre e Jesucristo. Y 'ma rá jandgöji ja ga cja c'ü me na nojo, me xo rguí muvizgöji co angueze a jmi Mizhocjimi. ²Nu'tsc'ëji in pastorji, in chjëntcjeji nza cja o mbörü. Nguec'ua rí xi'ts'iji c'ü rí pjörüji o nte Mizhocjimi c'o o dya'c'üji rí pjörüji. Dya ngue c'ü ixi cja'c'üji a fuerza rí pjörüji; ngue c'ü rí ñegueji rí pjörüji. Dya ngue c'ü rguí pjörüji

c'ü rí chōgueji o merio; ngue c'ü rí pjörüji co texe in mü'büji. ³Dya xo rí tsjapüji na nojo cja yo o dya'c'üji c'ín Jmugöji in pjörüji. C'ü rí tsjaji, rí jizhgueji 'na tjürü c'ü na jo, ngue c'ua xo 'ñe anguezeji ra tsjaji. ⁴Nguec'ua 'ma ra ëjē c'e Ndambörü c'ü ngue e Jesucristo, ra dya'c'üji c'ü dya ra tjeze, ra dya'c'üji c'ü me rguí muvits'üji cja o jmi; rí bübütojji co angueze para siempre.

⁵Nu'tsc'ejji in sēji, 'ñetsc'ejji in süngüji, rí dyätäji yo pastor. Nu'tsc'ejji in texeji, rí pötqui respetaoji, dya rí tsjapü rrā nots'üji. Na ngue je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi:

Mizhocjimi nu'u na ü c'o cjavü na nojo.

Pero c'o dya cjavü na nojo, me nu'u na jo c'o, eñe.

⁶Me na zēzhi Mizhocjimi. Nguec'ua nu'tsc'ejji, dya rí tsjapqueji rrā nots'ejji. Nguec'ua 'ma ra zädä c'e pa c'ü ya juajnü angueze, ra dya'c'üji c'ü me rguí muvits'üji cja o jmi. ⁷Texe c'o in mbeñeji, rí xipcjeji Mizhocjimi. Na ngue angueze me mbents'ejji ga mbö'c'üji.

⁸Rí tsjijñijji na jo in pjeñeji. Rí pjörütsjēji ja rguí mimiji. Na ngue c'ü dya jo'o nu'c'üji na ü, chjëntjui nza cja 'na león c'ü me ngäxã me jodü cjó ra za'a. ⁹Pero dya rí sügueji; sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi, ngue c'ua rí chöpüji c'ü dya jo. Rí

zēzhgueji na ngue in pāragueji c'ü je xo ga cjanu ga sufre c'o nin cjuarmaji c'o cārā texe cja ne xoñijōmü. ¹⁰Mizhocjimi o 'ñünngü in mü'büji ró creoji. Na ngue ne'e c'ü rá mandaji co e Jesucristo. Nguec'ua zö rí sufregueji ja nzi pa, pero 'ma rí sēchiji, Mizhocjimi ra jocüts'üji na jo in mü'büji. Y ra dya'c'üji rí zēzhgueji, ngue c'ua dya rí jyēzgueji, sido rí dyätäji. Na ngue angueze pjöxcüji texe c'o ni jyodüzüji. ¹¹Me na nojo Mizhocjimi, ra manda para siempre. Je ga cjanu.

Saludos finales

¹²Ne carta nu, nguezgö ró mamagö yo jña; e cjuarma Silvano o dyopjü. Nujnu, rí pāragö pēpi na jo Mizhocjimi. Dya nda puncjü yo ró xi'tsc'öji cja ne carta. Ró zo'c'öji, 'ñe ró xi'tsc'öji c'ü na cjuana me s'iyazüji Mizhocjimi me pjöxcüji. Dya rí jyēziji c'ü.

¹³Va bö'tc'üttojji Cjimi c'o jmurü a Babilonia c'o ya xo juajnü Mizhocjimi ja c'o nzi va juan'c'üji. Xo va bö'tc'üttojji Cjimi e cjuarma Marcos c'ü chjëntjui c'ü ri ngue in ch'igö. ¹⁴Rí pötqui s'iyaji; rí pötqui zenguateji co texe in mü'büji.

Nu'tsc'ejji bübü in mü'büji e Jesucristo, rí ötcö Mizhocjimi ra mājā in mü'büji, dya pje rí mbeñeji. Je rga cjanu.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PEDRO

Pedro escribe a los creyentes

1 Nutscö e Simón Pedro rí pen'c'ejí ne carta. O juancü e Jesucristo rá c'jagö apóstole. Pero rí mbëpjitjogö; angueze ngue ín lamugö. Nutscöjme rí apóstolejme o dyacüjme Mizhocjimi rí ench'e ín mün'c'öjme e Jesucristo. Xo ñetsc'ejí xo dya'c'üjí ín ench'e ín mün'c'ejí c'ü. Nguец'ua, dya nguextjozüjme o salvazügöjme c'ü; xo ñetsc'ejí xo salvats'üguejí. Na ngue me na jonte e Jesucristo c'ü ín Mizhocjimigöjí c'ü o ñe salvazüjí; dya juajnü c'ö ri ne. ²Rí ötcö Mizhocjimi ra mböxc'üjí xenda rí pãrãguejí e Jesucristo nu c'ü ngue ín Mizhocjimigöjí ñe ngue ín Jmugöjí, ngue c'ua xenda rí unnc'ejí ngüenda c'ü me nuc'ejí na jo Mizhocjimi. 'Ma ga cjanu, xenda ra mãjä in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñejí.

Cualidades del cristiano

³E Jesucristo o matcüjme; nutscöjme ró möjme co angueze. Ró unnc'öjme ngüenda c'ü me na nojo angueze, ñe c'ü me na jo c'ö mi cja. E Jesucristo ngue Mizhocjimi c'ü, y

me na zëzhi. Nguец'ua va jítsgöjme texe c'ö ni jyodü rá xi'tsc'öjme, ngue c'ua mas rí pãrãguejí angueze. Nguец'ua ra bübüts'üjí Mizhocjimi; nu'tsc'ejí rí süjí rí dyätquejí c'ü.

⁴Nu cja ne xoñijö mü, ya ni ma ra s'odü, na ngueje yo nte me mãpäjí c'ö netsjëjí. Pero me na nojo e Jesucristo, nguec'ua me xo na nojo c'ö o xitsijme ra dyacüjí. Nguец'ua sö rá jëzgöjí c'ö rí netsjëjí. A cjanu, ja c'ö ga cja Mizhocjimi, je xo rga c'jazgöjí nu. ⁵Nu'tsc'ejí ya dya'c'ejí ín ench'e ín mün'c'ejí e Jesucristo. Nguец'ua rí pjötpüguejí na puncjü ngüenda rí tsjají c'ö na jo. Nuc'ua ra sö rí pãrãjí c'ö na jo c'ö rí tsjají, ñe c'ö na s'ö c'ö dya rí tsjají. ⁶Nuc'ua, ra sö rí pjörü ja rguí mimijí; dya rí tsjatsjëjí c'ö ín netsjëjí. Nuc'ua, ra sö rí pë's'ljí paciencia 'ma cjó pje ra tsja'c'üjí. Nuc'ua, ra sö rí süjí Mizhocjimi y rí tsjají c'ua ja nzi ga ne. ⁷Nuc'ua, ra sö rí pötü rguí ñejí yo nin cjuarmají. Nuc'ua, ra sö rí s'iyaguejí texe yo nte.

⁸'Ma rí sido rí tsjají yo me na jo, ra jñetse c'ü ín pãrãguejí e Jesucristo c'ü ín Jmugöjí. ⁹'Na cjuarma, 'ma dya cja yo na jo, chjëntjui c'ü ri ngorö c'ü dya

ri janda na jo. 'Ma ga cjanu, ya jyombeñe c'ü o ndintspi o mü'bü c'o na s'o c'o mi cja 'ma dya be mi pārã e Jesucristo. ¹⁰Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, rí sido rí tsjaji yo me na jo. 'Ma rí tsjaji yo, ra jñetse c'ü o juan'c'ügueji Mizhocjimi, y o 'ñünnc'ü in mü'büji i 'ñejmeji e Jesucristo. 'Ma rí sido rí tsjaji yo, dya rí xōgueji 'ma cja c'e 'ñiji c'ü na jo. ¹¹Y me ra mä'l'äji, 'ma rí sät'äji nu ja ri manda e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü o 'ñe jocüzü in mü'büji. Je ngueje nu rí tsärãgueji para siempre.

¹²Ya in pārãgueji yo jña yo na cjuana, y dya in jëzgueji yo. Pero rá sido rá mbennc'ejí yo. ^{13,14}Rí pārãgö c'ü dya ra mezhe ra mbötcügöji. Na ngueje o jítsi a cjanu e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nu dya xe rí bünc'ö, rí pārãgö ni jyodü rá mbennc'ejí yo jña yo ya xi'ts'íji, ngue c'ua rí unnc'ejí na jo ngüenda. ¹⁵Rá jü'sc'ö cja xiscömü yo, ngue c'ua ra sö rí mbeñegueji 'ma ya rga tügö.

Los que vieron la grandeza de Cristo

¹⁶Ró xi'tsc'öjme c'ü ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöji co o poder Mizhocjimi. Bübü c'o mama ngue 'na bëchjine c'ü ró cijññitsjögöjme c'ü rí xipjijme yo nte. Pero dya je ga cjanu. Na ngueje ró nu'ujme c'ü me na nojo e Jesucristo. ^{17,18}Ró jandajme 'ma mi cãrãjme angueze cja c'e t'eje. Me ma sjü'ü nu, na ngue Mizhocjimi c'ü nu Tata o tsjapü me go juëns'i e Jesucristo, y o mama c'ü me na jo c'ü. Ró ärãgöjme o jña Mizhocjimi c'ü vi 'ñeje nu ja me na zö, o mama:

“Nujnu, ngue ín Ch'igö nu me rí s'iyagö nu me rí mápägö”, eñe.

¹⁹Je a cjanu va zädã c'ü o mama c'o profeta c'ü ro ëjë e Cristo. Nguec'ua rí pārãgöji c'ü na cjuana c'o o dyopjü c'o profeta. Rí tsjapügueji na puncjü ngüenda c'o o dyopjüji, na ngueje chjëntjui nza cja 'na sivi c'ü jya's'ü nu ja na bëxömü. 'Ma va pes'e e tanse, in pārãgueji c'ü ya ra jyas'ü. Je xo ga cjatjonu, 'ma rí tsjapüji na puncjü ngüenda c'o o dyopjü c'o profeta, rí pārãgueji, 'ma ya ra zädã ra ëjë na yeje e Jesucristo. ²⁰C'o o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü c'o profeta, ixtí unnc'ejí ngüenda c'ü dya cjó sö ra mbärãtsjë c'ü mama c'o; ni jyodü o Espiritu Mizhocjimi ra mbös'ü ra mbärã c'o. ²¹Na ngue c'o profeta, dya nguijñitsjëji c'o jña c'o o dyopjüji; nguetsjë o Espiritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'büji o pätpãji Mizhocjimi.

Los que enseñan mentiras

2 C'o nte a Israel, mi cãrã c'o mi cjavü mi 'ñeje cja Mizhocjimi c'o jña c'o mi mamaji, pero dya ma cjuana c'o mi mamaji. Je xo rga cjanu a ndetsc'ejí, rí cãrã o xöpüte c'o dya rga cjuana. Anguezeji, dya ra tsjapüji ngüenda c'ü ín Jmugöji, maco o ndü por anguezeji. Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra ma sufrejí. C'o xöpüte ra jí'ts'íji c'o dya cjuana. 'Ma cjó c'o ra creo c'o ri jizhi anguezeji, ra bëzhi 'ma c'o. ²C'o xöpüte, me ra tsjaji c'o ri netsjëji c'o na s'o. Na puncjü o cjuarma c'o ra ndeñe co anguezeji, je xo rgã tsjatjoi nu. Nguec'ua yo nte yo dya be ejme e Jesucristo, ra

mamaji c'ü dya jo o ññiji Mizhocjimi nu na cjuana. ³C'o xöpüte, me ri neji o merio. Ra jyodüji ja rgá zo'c'üji, ngue c'ua rí cheñeji co anguezeji rí unüji o ofrenda. Pero ndeze mi jinguã, ya mama Mizhocjimi c'ü ra jñünpü ngüenda c'o. Y ya bübü ra tsjapü ra ma sufre c'o.

⁴Bübü c'o o anxe Mizhocjimi c'o o tsja na s'o. Nguec'ua Mizhocjimi o tsjapü o sufreji, o mboch'üji a linfiernu nu ja me na bëxömü. Je 'nün't'üji nu co cadena, hasta 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi anguezeji.

⁵Mizhocjimi xo tsjapü o sufre c'o mi cārã mi jinguã c'o me mi cja na s'o, c'o dya mi ätä Mizhocjimi. O peñe 'na tradyebe cja ne xoñijömü o chjotüji. C'o pa c'o, mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Noé. Mi xipji c'o nte ro jyëziji c'o na s'o, ro tsjaji c'o na jo. Nuc'ü, dya ndü cja c'e tradyebe c'ü, ni xo ri ngue c'o nu familia. Mi ochoji, dya chjotüji. ⁶O mezhe c'ua Mizhocjimi xo chjotü c'o jñiñi a Sodoma 'ñe a Gomorra c'o me ma s'o. O chjotü co sivi o mbëzhiji o bozivi. Nguec'ua yo dya cjapü ngüenda Mizhocjimi sô ra unüji ngüenda xo 'ñe anguezeji ra ma sufreji, c'ua ja nzi va sufre c'o mi cārã a Sodoma 'ñe a Gomorra. ⁷Mizhocjimi o chjotü c'o mi cārã c'o jñiñi c'o, pero o salva e Lot o pjongü. E Lot, mi cja c'o na jo. Nguec'ua me mi xicha o mü'bü c'o na s'o c'o mi cja c'o nte. Porque mi cjsjéji c'o mi netsjéji c'o me ma s'o, dya mi cjapüji ngüenda Mizhocjimi. ⁸E Lot, mi cja c'o na jo. Nguec'ua pama pama me mi sufre o mü'bü,

na ngue o jñanda c'o nu menzumüji mi cjaji c'o me ma s'o. Y o dyärã mi ñaji c'o me ma s'o. ⁹C'o ma't'ü Mizhocjimi c'o cja na jo, me sufreji na ngue c'ü na s'o c'ü cja yo nte. Pero me na zëzhi c'ü ín Jmugöji, ra mbös'ü ra zëzhi c'o. C'o mi cja na s'o, zö dya be va sädä c'e pa 'ma ra jñünpüji ngüenda, pero ya mama Mizhocjimi ra castigao c'o.

¹⁰C'o xöpüte c'o dya ga cjuana, cjsjé c'o netsjéji c'o me na s'o. Cjapüji c'ü dya ni muvi c'ín Jmugöji. Nuc'o, ngue c'o xenda ra tsjapü Mizhocjimi ra sufre c'o. Cjapüji me na nojo, dya neji cjó pje ra xipji. Y sadüji yo pjëzhi na nojo, dya süji. ¹¹Maco dya cja a cjanu c'o o anxe Mizhocjimi. Na ngue 'ma cjó c'o ra tsja c'o na s'o, zö ra ma c'o anxe a jmi c'ín Jmugöji ra ma cösteji, pero dya ra zadüji c'ü vi tsja na s'o. Maco xenda na zëzhi c'o anxe que na nguetscöji.

¹²C'o xöpüte, chjëntjui nza cja yo animale yo dya sü Mizhocjimi. C'ü vi ngama Mizhocjimi yo animale, ngue c'ü ra zürüji ra mbö't'üji. Je xo rga cjatjonu c'o xöpüte c'o na s'o, ra chjotüji c'o, dya ra salvaji. Na ngue sadüji nu c'ü dya pãrãji. ¹³Mizhocjimi ra tsjapü ra sufreji na ngue anguezeji vi tsjapüji o sufre c'o ñaja. Anguezeji me mäjã ga tsjaji o mbaxua zö ri xömü zö ri ndempa. Jmurüji co nu'tsc'eji 'ma in sigueji o xëdyi. Pero me na s'o a ndetsc'eji, ix 'na tsetjo c'ü cjaji. Na ngue me mäjã ga xi'ts'iji c'o dya cjuana.

¹⁴Texe 'ma jandaji 'na ndixü, me neji ra tsjaji c'ü na s'o. Dya söyaji, sido cjaji c'o na s'o. Onpüji c'o nte

c'o dya creo Mizhocjimi co texe o mü'büji, ngue c'ua xo ra tsjaji a cjanu c'o na s'o. Me pārā ja ga zopjüji c'o, ngue c'ua ra ndeñeji co anguezeji ra unüji o ofrenda. Me na s'o anguezeji; Mizhocjimi ra tsjapü ra ma sufreji. ¹⁵ Anguezeji ya xögüji cja c'e 'ñiji c'ü na jo, ya ndöpüji c'ü o 'ñiji e Balaam c'ü mi ngue o t'i e Beor. E Balaam mi ne ro ndöjō na puncjü o merio; nguec'ua va tsja na s'o. ¹⁶ E Balaam mi ngue 'naja profeta c'ü mi ña o jña Mizhocjimi. Pero o nguiñi o mü'bü c'ü na s'o, mi ne ro mama 'na jña c'ü dya vi xipji Mizhocjimi. Zö dya ña yo animale, pero o ña'a 'na burru nza cja 'na nte va huēnch'i e Balaam, na ngue na s'o c'ü mi cjiñi e Balaam. Nguec'ua go ndümbeñe e Balaam, dya go mama c'e jña c'ü mi ne ro mama.

¹⁷ C'o xöpüte, chjēntjui nza cja 'na pozo c'ü ojtjo ndeje. Xo chjēntjui nza cja o ngōmü c'o tunütjo ndajma 'ma na zēzhi ga vü. Ya mama Mizhocjimi c'ü ra mboch'üji a linfiernu nu ja me na bēxōmü; nunca ra mbedyeji nu. ¹⁸ Yo nte, dya pārāji o 'ñiji Mizhocjimi. Pero cārā anguezeji c'o cja ni ma ra jyēzi c'o tjürü c'o na s'o. C'ü cja'a c'o xöpüte, zopjüji c'o nte c'o, ngue c'ua ra ndeñeji co anguezeji. Cjapüji me pārāji, pero mamaji jña c'o dya ni muvi. Xipjiji c'o nte, na jo ra tsjaji ja c'o nzi ga netsjēji, dya ni jyodü ra mbötpüji ngüenda ja rgá mimiji. ¹⁹ Mama c'o xöpüte ga xipjiji c'o cjuarma: “Nu'tsc'eji in libregueji dya, dya cja mandats'üji c'o ley, sö rí tsjatsjēji c'ua ja c'o nzi gui ñetsjēji”, eñeji. Maco dya

libre c'o xöpüte, sido me cjaji c'o na s'o. 'Ma dya sö 'na nte ra jyēzi c'o na s'o, dya libre, mandaji 'ma c'ü. ²⁰ Cārā o nte c'o ya jyēzi c'o na s'o c'o cja'a yo nte cja ne xoñijōmü. Ya mbedyeji libre, na ngue pārāji ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji, nu c'ü o ējē o ē 'ñevgueji libre cja c'o na s'o. Pero 'ma ra nzhogüji na yeje cja c'o na s'o, 'ma dya ra jyēziji, nu'ma, xenda rrā s'o 'ma, que na ngue 'ma dya be mi pārāji e Jesucristo. ²¹ O jíchiji o jña Mizhocjimi, o mbārāji o 'ñiji e Cristo c'ü me na jo. Pero o jyēziji c'e jña. Nguec'ua xenda ra sufreji que na ngue 'ma dya ro mbārāji c'e 'ñiji. ²² In pārāgueji c'e jña c'ü rí mamaji: “Ne dyo, ya nzhogü o zi'i yo na s'o yo vi nzhocü. Ne cuchi nu ya vi be'ch'e, o yepe o ma 'ñōnt'ü cja mbēmü”, eñe c'e jña. Je xo ga cjatjonu yo nte c'o jēzi c'o na s'o, cja na nzhogü cjaji na yeje c'o na s'o.

La venida del Señor

3 Rí s'iyats'üji cjuarma. Ne carta nu rí opcjō rí pen'c'eji, ngue nu na yeje, na ngueje ya ró pen'c'eji 'naja. In cjiñiji na jo, nguec'ua rí pen'c'eji yo carta rí mbenn'c'eji c'o ya in pārāgueji. ² Nguec'ua, dya rí jyombeñeji c'o jña c'o o mama c'o o profeta Mizhocjimi mi jinguā, 'ñe c'o xo ró xi'tsc'öjme nutscöjme rí apóstolejme. C'o ró xi'tsc'öjme, ngueje c'o o jítisjime c'ín Jmugöji nu c'ü o ē 'ñevgueji libre cja c'o na s'o.

³ Ixtí unnc'eji na jo ngüenda c'ü rá xi'tsc'öji dya. C'o cjē 'ma ya ngue ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijōmü, ra ngārā c'o me ra tsjapü burla o jña Mizhocjimi, ra tsjaji ja c'o nzi

ga netsjëji c'o na s'o. ⁴Ra mamaji: “¿Ja je búbü c'e bëzo c'ü Jesús c'ü o mama ra ëjë na yeje? Maco dya va ëjë. Ya ndü c'o ín tatagöji. Y nuc'ü, dya sö ra ëjë. Ne xoñijömü sidotjo ja c'o nzi va t'ät'ä”, eñeji. ⁵Anguezeji, dya ra ne ra mbeñeji ja va chjorü ne xoñijömü. Mi jinguã, nguextjo c'ü o ña Mizhocjimi, o búbü ne jens'e 'ñe ne xoñijömü. Ne xoñijömü, o c'os'ü cja c'o ndeje c'o mi po'o, go jñetse e jömü. Nguec'ua ne xoñijömü mi búbü a nde'e cja yo ndeje. ⁶Yo ndeje, o zädä 'ma o tsjapü Mizhocjimi o tsobü cja ne xoñijömü, go chjotü. ⁷Ne jens'e 'ñe ne xoñijömü nu rí cārāji dya, ya mama Mizhocjimi ra chjorü yo. Nujyo, ra ndë'ë yo, 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. Nu'ma, ra ma sufre c'o dya zü Mizhocjimi.

⁸Rí s'iyats'üji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí jyombeñeji ja ga cja. 'Natjo pa, chjëntjui 'na mil o cjë cja o jmi Mizhocjimi. Y 'na mil o cjë'ë, chjëntjui 'natjo pa. ⁹Búbü c'o mama: “Ya mezhe na puncjü e Jesucristo; maco dya sö ra ëjë c'ua ja nzi va mama”, eñeji. Pero dya je ga cjanu. E Jesucristo me pëscöji paciencia, dya ne cjó ra ma sufre; ne'e c'ü ra nzhogü o mü'bü texe yo nte. Nguec'ua dya be ga 'ñeje.

¹⁰Ra ëjë na yeje c'ín Jmugöji ra 'ñe jñüncüji ngüenda. Ra zädä c'e pa c'ü dya ri te'beji, chjëntjui 'na xömü 'ma ra ëjë 'na mbë'ë cja 'na ngumü, 'ma dya cjó te'be. Ra yürü me na jens'e, y ra chjorü ne jens'e. Yo búbü a jens'e, xo ra chjorü co sivi yo. Ne xoñijömü, xo ra ndë'ë nu, ra chjorü. Xo 'ñe texe yo búbü cja ne xoñijömü, nde ra chjorü yo.

¹¹Na ngue ra chjorü texe yo, ni jyodü na puncjü rí sügueji Mizhocjimi rí tsjaji ja c'o nzi ga ne angueze. ¹²Rí che'beji c'e pa 'ma ra ëjë na yeje Mizhocjimi; rí che'beji co texe in mü'büji. Nu'ma, ngue 'ma ra ndë'ë ne jens'e ra chjorü. Xo 'ñe texe yo búbü a jens'e, nde ra chjorü yo. ¹³Nutscöji rí te'begöji ra búbü 'na jens'e nuevo, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Xo 'ñe 'na xoñijömü nuevo. Texe c'o ra tsjaji nu, nde na jo c'o.

¹⁴In te'beji yo na jo yo ya ró mangö. Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda ja rgui minc'ëji, ngue c'ua 'ma ra ëjë c'ín Jmugöji, ra mājā in mün'c'ëji, dya rí tsegueji. Y dya pje ra chö'tc'üji c'ü rrā s'o. Rí xi'tsc'öji yo, cjuarma, na ngue rí s'iyats'üji. ¹⁵Dya rí tsjijñiji c'ü ya mezhe na puncjü c'ín Jmugöji. Rí mbeñegueji c'ü me pëscöji paciencia ngue c'ua ra jogü ín mü'büji. Mi cjuarmagöji e Pablo c'ü me rí neji, xo o xi'ts'iji a cjanu cja c'e carta c'ü o pen'c'ëji. Na ngueje Mizhocjimi o unü o pjeñe. ¹⁶Texe cja yo carta yo opjü e Pablo, xo mama a cjanu nu yo rí xi'tsc'öji. C'o jña c'o mama angueze, búbü c'o na s'ëzhi rga pāragöji. Nguec'ua c'o yembeñe c'o dya nda pāra o 'ñiji Mizhocjimi, 'ma xörüji c'o o dyopjü e Pablo, dya pāraji ja c'o nzi va nguiñi e Pablo; nan'ño ga nguiñiji. Je xo ga cjanu ga xörüji texe yo o jña Mizhocjimi. Nguec'ua ga bëzhiji.

¹⁷Ya ró xi'tsc'öji; nguec'ua in pāraji ja ga cja c'o xöpüte c'o dya cjuana. Ya xögüji cja o 'ñiji Mizhocjimi, y dya ätpäji o jña. Rí pjötpügueji na puncjü ngüenda

c'ü dya rí creogueji c'o xil'ts'iji
 c'o, na ngue dya cjuana. 'Ma jiyö,
 xo 'ñetsc'eji xo rí yembeñeji, xo
 rí xögüji cja o 'ñiji Mizhocjimi.
 Rí xil'tsc'öji a cjanu, cjuarma, na
 ngue rí s'iyats'üji. ¹⁸C'ü rí tsjagueji,
 xenda rí pārāgueji e Jesucristo c'ín

Jmugöji nu c'ü o 'ñe 'ñevgueji libre
 cja c'o na s'o. Angueze s'iyats'üji
 ra mböxc'üji xenda rí tsjaji ja c'o
 nzi ga ne Mizhocjimi. Me na nojo
 e Jesucristo. Rá ma'tc'öji dya, y
 rá sido rá ma'tc'öji para siempre.
 Amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN JUAN

El mensaje de vida

1 Rí xi'tsc'öji ja rgá sö rá búbütjoji co Mizhocjimi. Nu c'ü dacüji c'ü ni búbü Mizhocjimi cja ín mü'büji, ixmi búbü 'ma dya be mi t'ät'ä e jens'e ñe ne xoñijöümü. Pero o ëjê va cja ne xoñijöümü. Nguec'ua nutscöjme rí apóstolejme ró äräjme c'o jña c'o mi mama. Xo ró jandajme y ró tjödújme. Rí päräjme c'ü mi búbü o cuerpo nza cjazgöji. ²Nu c'ü dacüji c'ü rgá búbütjogöji o ëjê; nutscöjme ró jandajme ngue c'ua ró unnc'öjme ngüenda cjó ngueje. Rí xi'tsc'öjme c'ü ixmi búbüvi co Mizhocjimi, pero o ëjê va ja rí cärägöji. ³Rí xi'tsc'öji nu c'o ró äräjme ñe c'o ró jandajme ngue c'ua nuzgöjme ñetsc'ejí rá 'natjoji. A cjanu xo ñetsc'ejí rí 'natjogueji co Mizhocjimi ñe co e Jesucristo c'ü o T'i. ⁴Rí xi'tsc'öji yo, ngue c'ua rí 'natjogueji co Mizhocjimi. A cjanu me rí mäcjeji.

Dios es luz

⁵Nu c'o ró ärägöjme c'o o mama e Jesucristo, ngueje c'o rá xi'tsc'öji c'o. Mizhocjimi me jya's'ü; ojtjo bëxöümü c'ü ri búbü c'o na s'o. ⁶Ma rá

mamaji: “Rí 'natjoji co Mizhocjimi”, rá eñeji, pero 'ma rí nzhodüji cja bëxöümü rí cjaji c'o na s'o, nu'ma, na mbëchjinezüji 'ma. Na ngue dya cjuana c'o rí mangöji 'ma. ⁷Pero 'ma rá jëziji ra zi'ch'i o jya's'ü Mizhocjimi ín mü'büji nguec'ua rá cjaji ja c'o nzi ga ne angueze c'o na jo, nu'ma, rí 'natjogöji 'ma. A cjanu ni ma ra ndintsqui ín mü'büji texe c'o na s'o, na ngue e Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi o pjödü o cji por nutscöji.

⁸Zö rá mangöji c'ü dya búbüzügöji c'o na s'o, pero dya cjuana c'ü rí mangöji; rí jyopü rgá cjiñiji. Ixi jñetse 'ma, c'ü dya búbü ín mün'c'öji o jña Mizhocjimi c'ü mama na cjuana na s'ozgöji. ⁹Pero 'ma rá xipjiji Mizhocjimi: “Jã, na s'ozgöjme ja c'o nzi gui mangue”, rá embeji, nu'ma, ra perdonaozüji ín nzhubüji ja c'o nzi va mama. Na ngue o ndü e Jesucristo va ngötcüji c'o. Ra ndintsquiñi ín mü'büji texe c'o. ¹⁰Ma rá mamaji: “Nunca rí cjägö c'o na s'o”, rá eñeji, nu'ma, chjëntjovi c'ü ro mangöji na mbëchjine Mizhocjimi. Ixi jñetse 'ma c'ü dya búbü ín mü'büji o jña.

Cristo, nuestro abogado

2 Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Nujoy rí opjügö cja ne carta, rí xi'tsc'öji ngue c'ua dya rí tsjaji c'o na s'o. Pero 'ma rí tsjaji c'o na s'o, rí dyötüji Mizhocjimi, ra perdonaots'üji 'ma. Na ngue bübü 'naja c'ü ñacöji cja Mizhocjimi c'ín Tataji. C'ü ñacöji ngueje e Jesucristo c'ü nunca go tsja c'o na s'o. ²Nuc'ü, o ngötcüji ín nzhubüji. Dya nguextjözügöji o ngötcüji ín nzhunc'öji; xo ngö'tp'ü texe yo nte yo cārā cja ne xoñijōmü.

³Ma rá cjaji ja c'o nzi va mama e Jesucristo, nu'ma, ra sō rá pāragöji c'ü rí 'natjoji co Mizhocjimi. ⁴Ma cjó c'o ra mama: “Rí pāragö Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, pero 'ma dya cja'a ja c'o nzi va manda Mizhocjimi, nu'ma, na mbēchjine 'ma c'ü, y dya bübü o mü'bü o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. ⁵Pero 'ma cjó c'o ra dyätpä o jña Mizhocjimi, na cjuana ne Mizhocjimi 'ma c'ü, co texe o mü'bü. Nguec'ua 'ma rá ätpöji o jña Mizhocjimi, nu'ma, ra sō rá pāragöji c'ü rí 'natjoji co angueze. ⁶Ma cjó c'o ra mama: “Rí 'natjobe co e Jesucristo”, ra 'ñeñe, nu'ma, ni jyodü ra nzhodü ja c'o nzi va nzhodü e Jesucristo.

El nuevo mandamiento

⁷Ne mandamiento nu rá xi'tsc'öji dya, cjuarma, dya nan'ño nu. Ngue 'na mandamiento nu ya ín pāragueji ndeze 'ma i pjürü i dyätpäji o jña e Jesucristo. Ya i dyäräji nu. Ngue c'ü rá pötü rga s'iyaji yo nín minteji. ⁸Zö ya ín pāragueji ne jña, pero

chjëntjui c'ü cja ri nuevo, na ngue xenda rí pāragöji dya c'ü ja ga cja. Na ngue e Jesucristo o tsja ja c'o nzi ga mama ne jña, o s'iyazüji. Nguec'ua xo 'ñezgöji rá pötü rga s'iyagöji dya. Na ngue e bēxömü ya ni ma ra cjogü. Na ngue bübü ín mün'c'öji dya e Jesucristo c'ü ngue o jya's'ü Mizhocjimi.

⁹Ma cjó c'o ra mama: “Bübü ín mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, pero 'ma nu'u na ü nu cjuarma, nu'ma, sido nzhodü cja bēxömü 'ma c'ü. ¹⁰Ma cjó c'o ra s'iya nu cjuarma, nu'ma, bübü o mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi. Nguec'ua, dya ra tsja c'o na s'o. ¹¹Ma cjó c'o ra nu'u na ü nu cjuarma, nu'ma, ixi jñetsetjo 'ma c'ü dya bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'bü, nguec'ua nzhodü cja bēxömü ga tsja c'o na s'o. Nu c'ü cja'a ga cjanu, dya pāra ja ni ma ni ja ra zät'ä. Na ngue c'ü ni nzhodü cja bēxömü ga tsja c'o na s'o, nguec'ua ya tsot'ü o ndö, dya cja janda o jya's'ü.

¹²Cja ne carta nu rí opjügö, rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Rí xi'tsc'öji yo jña, na ngue ya perdonaots'üji in nzhubüji, na ngue c'ü o ndü e Jesucristo por nuzgöji. ¹³Nu'tsc'eji ín tataji rí pen'c'eji ne carta rí zo'c'öji, na ngue ya ín pāraji e Jesucristo c'ü ixmi bübü 'ma o jyans'ü ne xoñijōmü; ya ín 'natjoji dya co angueze. Nu'tsc'eji ín sēji rí zo'c'öji na ngue ya i chöpüji e Satanás c'ü dya jo.

Nu'tsc'eji ín ts'it'iji, rí zo'c'öji na ngue ya ín pāraji mi Tataji c'ü bübü a jens'e. ¹⁴Nu'tsc'eji ín tataji rí pen'c'eji ne carta rí zo'c'öji, na ngue

ya in pārāji e Jesucristo c'ü ixmi bübü 'ma o jyans'ü ne xoñijömü. Nu'tsc'eji in sēji, rí zo'c'öji na ngue ya i chöpüji c'ü dya jo. I chöpüji c'ü, na ngue o jña Mizhocjimi c'ü bübü in mü'büji cja'c'ü rí zēzhgueji.

¹⁵Dya rí ñe rí tsjaji c'o na s'o c'o cja yo nte yo dya pārā Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o me mǎpǎ c'o cjaji cja ne xoñijömü, dya mǎpǎ 'ma Mizhocjimi c'ü ín Tataji. ¹⁶Yo nte yo dya pārā Mizhocjimi c'ü ín Tataji, cjatsjēji ja c'o nzi ga netsjēji c'o na s'o. Jandaji c'o na s'o, na ngue me ne ra jñandaji c'o. C'o pē's'i na puncjü o merio, me cjapüji na nojo. Xo 'ñeje c'o pjēzhi na nojo. Texe yo na s'o yo cja yo nte, dya ni 'ñeje cja Mizhocjimi yo; je ni 'ñeje cja c'ü dya jo c'ü manda dya yo nte yo cja na s'o. ¹⁷Dya rí ñe rí tsjaji yo na s'o yo cjaji cja ne xoñijömü. Na ngue ne xoñijömü ya ni ma ra nguarü. Ya xo ni ma ra nguarü yo bübü cja ne xoñijömü yo na s'o, yo me ne yo nte y cjaji. Pero 'ma cjó c'o ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, ra bübütjo para siempre.

La verdad y la mentira

¹⁸Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Ya rí cǎxtjoji yo cjē yo ya ni ma ra nguarü. Ya i dyārāji ra zādǎ 'ma ra ējē 'naja c'ü ra nu'u na ü e Cristo, ra jyodü ja rgá huins'i c'ü. Ya cārǎ dya na puncjü o xöpüte c'o nu'u na ü e Jesucristo. Nujoyo, ngue yo rgá pārāgöji c'ü ya rí cǎxtjoji yo cjē yo ya ni ma ra nguarü. ¹⁹C'o xöpüte mi jmurüji co nuzgöji, pero dya mi 'natjo o pjeñeji co nuzgöji. Nguec'ua va xögüji. Nu 'ma ri 'natjo o pjeñeji co nuzgöji,

sido ro ēji co nuzgöji. Pero o xögüji. A cjanu Mizhocjimi dacüji c'ü rgá pārāgöji c'ü dya ín dyocjöji ne ri 'naja c'o.

²⁰Nu'tsc'eji, dya rí dyätqueji c'o. Na ngue c'ü o T'i Mizhocjimi o dya'c'üji o Espiritu o ē bübü cja in mü'büji. Nguec'ua in pārāji ja ga cja c'ü na cjuana in texeji. ²¹C'ü rgá pen'c'eji ne carta, dya ngue c'ü rá jí'tsc'öji 'na jña c'ü dya in pārāji. Na ngue ya in pārāji c'o jña c'o na cjuana. Y 'ma cjó c'o ra xi'ts'ljji 'na bēchjine, ixtí pārāgueji 'ma, c'ü dya ni 'ñeje cja Mizhocjimi c'e jña. Na ngue na cjuana c'ü mama Mizhocjimi.

²²Bübü c'o mama c'ü dya vi 'ñeje e Jesús cja Mizhocjimi. Dya bübü c'ü xenda rrǎ s'o nza cja ne bēchjine me na s'o. 'Ma cjó c'o ra mama: “E Jesús dya ngue o T'i Mizhocjimi, na ngue mi ntetjo c'ü”, ra 'ñeñe, nu'ma, anticristo 'ma c'ü. Na ngue nu'u na ü e Jesucristo. ²³'Ma cjó c'o ra mama: “Dya rí ma't'ügö e Jesús, na ngue dya ngue o T'i Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, nu'ma, ix na cjuana, dya bübüvi Mizhocjimi 'ma c'e nte. Pero 'ma cjó c'o ra ma't'ü e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi, xo ma't'ü 'ma Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi bübü 'ma co c'e nte.

²⁴'Ma cja vi creoji, i dyārāji ja ga cja Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ü o T'i. Sido rí tsjaji ja c'o nzi ga mama c'o jña c'o i dyārāji; dya rí jyombeñeji. 'Ma sido rí tsjaji c'o, sido ra bübü e Jesucristo co nu'tsc'eji; 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata. ²⁵Nuc'ü, ngueje c'ü o mama e Jesucristo; ra dyacüji c'ü rá bübütjoji co Mizhocjimi para siempre.

²⁶Ró xi'tsc'öji cja ne carta yo, na ngueje cārã c'o ne ra dyon'c'üji ra jí'ts'liji c'o dya cjuana. ²⁷Pero dya ni jyodü rí dyätpäji o jña anguezeji. Na ngue bübü dya in mün'c'ëji o Espíritu Mizhocjimi c'ü o dya'c'üji e Jesucristo. Nuc'ü, jí'ts'liji nguec'ua in pārãji na jo ja ga cja. Nguec'ua rí xi'tsc'öji sido rí mbeñeji e Jesucristo ngue c'ua ri 'natjo in pjeñeji ja c'o nzi va jí'ts'liji. Na ngue na cjuana c'o mama o Espíritu Mizhocjimi; dya bëchjine c'o.

²⁸Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Rí sido rí dyätãji e Jesucristo, na ngue in 'natjogueji co angueze. 'Ma rá cjaji a cjanu, dya rá sũji 'ma ra ëjẽ na yeje c'ü; dya rá tseji. ²⁹In pārãgueji c'ü me na jo Mizhocjimi. Nguec'ua rí jñunt'ü in mü'büji, 'ma cjó c'o cja'a c'o na jo, nu'ma, ixi jñetse 'ma c'ü ngue o t'i Mizhocjimi c'o.

Hijos de Dios

3 Tsjijñiji ja va s'iyazgöji Mizhocjimi. Me go s'iyazgöji na puncjü o tsjacüji o t'izgöji. Jã, ya ngue o t'izgöji dya Mizhocjimi. Yo nte yo dya pārã Mizhocjimi, dya unüji ngüenda c'ü ngue o t'izgöji Mizhocjimi. Na ngue, dya xo unüji ngüenda e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi. ²Mi cjuarmats'ügöji rí nets'leji. Ya ngue o t'izgöji dya Mizhocjimi. Dya rí pārãgöji texe c'ü ja rga czazgöji 'ma ra ëjẽ na yeje e Jesucristo. Pero rí pārãgöji 'ma rá chjẽji c'ü, ixta jñetsezüji nza cja angueze. Na ngue rá jandaji angueze ja rga cja. ³'Ma cjó c'o te'be a cjanu c'e pa c'ü rga czazgöji nza cja e Jesucristo, ni jyodü ra

dyötü Mizhocjimi ra ndintspi o mü'bü. Xo ni jyodü ra jyëzi texe c'o na s'o ngue c'ua rrã jo nza cja e Jesucristo me na jo.

⁴'Ma cjó c'o cja'a c'o na s'o, nu'ma, dya ätä 'ma Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o dya ätä Mizhocjimi, tuns'ü o nzhubü 'ma c'ü. ⁵In pārãgueji o ëjẽ e Jesucristo o ë ngötcüji c'o na s'o c'o rí cjaji, ngue c'ua dya cja ra mandazüji c'o. Angueze, dya bübü c'o na s'o. ⁶'Ma cjó c'o sido ätä e Jesucristo, dya cja'a 'ma c'o na s'o. 'Ma cjó c'o sido cja'a c'o na s'o, nu'ma, ixi jñetse 'ma c'ü dya pārã ja ga cja e Jesucristo. Dya xo unü ngüenda pje vi 'ñeje c'ü. ⁷Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Dya rí creogueji c'o xi'ts'liji: “Dya ra tsja zö rí tsjaji c'o na s'o”, ents'leji. Pero dya cjuana. Rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o cja'a c'o na jo'o ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, na jo 'ma c'ü, nza cja e Jesucristo me na jo. ⁸'Ma cjó c'o sido cja'a c'o na s'o, ngue o t'i e Satanás c'ü dya jo. Na ngue c'ü dya jo, sido cja'a c'o na s'o ndeze 'ma o mbürü o tsja c'o na s'o. Y 'ñünbü o mü'bü yo nte xo cjaji c'o na s'o. C'ü vi 'ñeje o T'i Mizhocjimi, ngue c'ü o juapcü o bëpji e Satanás c'ü dya jo.

⁹C'o ya ngue o t'i Mizhocjimi, dya ra sido ra tsja c'o na s'o. Na ngue Mizhocjimi ya jñu's'ü anguezeji; ja c'o ga cja angueze, je xo ga cjatjonu c'o. Ra jyëziji texe c'o na s'o, na ngue ya ngue o t'i Mizhocjimi.

¹⁰Nguec'ua rgã pārãgöji cjó ngue o t'i Mizhocjimi, 'ñe cjó ngue o t'i c'ü dya jo. 'Ma cjó c'o dya cja'a c'o na jo, 'ñe 'ma dya xo s'iya o cjuarma, nu'ma, dya ngue o t'i Mizhocjimi 'ma c'ü.

Amémonos unos a otros

¹¹ C'e jña c'ü i dyäräji 'ma cja vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, ngue c'ü ni jyodü rá pötca s'iyaji. ¹² Dya rá cjaji c'ua ja nzi va tsja e Caín. Nuc'ü, o tsja c'o na s'o c'o o bëpji e Satanás c'ü dya jo, o mbö't'ü c'ü o cjuarma. Na ngue c'ü o cjuarma mi cja c'o na jo, y e Caín mi cja c'o na s'o.

¹³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, 'ma ra nuc'üji na ü yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi, dya rí tsjijñiji: "¿Pje ni nugüji na ü?" rí 'ñeñeji. ¹⁴ Ma ot'ü, mi nza czazgöji 'na nte c'ü ya ndü c'ü dya cja ärã. Na ngue dya mi ätcöji Mizhocjimi. Pero nudya, rí bübüjtjogöji. Rí pãrãgöji c'ü rí bübüjtjogöji, na ngue rí s'iyaji yo mi cjuarmaji. 'Ma cjó c'o dya s'iya yo nu minteji, chjëntjui c'ü ya ro ndü. ¹⁵ Ma cjó c'o nu'u na ü nu cjuarma, chjëntjui c'ü ro pö't'ünte. In pãrãgueji c'o pö't'ünte, dya bübü Mizhocjimi cja o mü'bü c'o. ¹⁶ Rí pãrãgöji c'ü o s'iyazgöji e Jesucristo. Na ngue o ne o ndü por nutscöji. Nutscöji xo ni jyodü rá pjös'üji yo mi cjuarmaji, zö rá tñji. ¹⁷ Ma cjó c'o pës'si c'ü ra zi 'ñe c'ü ra jye, 'ma ra jñanda nu cjuarma c'ü pje ni jyodü, pero 'ma dya ra juentse ra unü c'o ni jyodü, nu'ma, dya s'iya 'ma nu cjuarma c'ua ja nzi ga s'iyazüji Mizhocjimi. ¹⁸ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Zö rá mamaji rí s'iyagöji yo mi cjuarmaji, pero 'ma dya rá pjös'üji c'o pje ni jyodü, nguextjo co ín teji rgã mangöji 'ma. Ni jyodü rá s'iyaji yo mi cjuarmaji co texe ín mü'büji.

Confianza delante de Dios

^{19,20} Nu 'ma rí s'iyaji a cjanu mi cjuarmaji, rí pãrãgöji 'ma c'ü na

cjuana rí ejmeji Mizhocjimi. Zö bübü 'ma va ëjë 'na pjeñe cja ín mü'büji cjo na cjuana rí ejmeji Mizhocjimi, pero dya ni jyodü rá sñji. Ni jyodü rá mbeñeji c'ü mama Mizhocjimi, 'ma rí s'iyaji yo mi cjuarmaji, ixi 'ñetse 'ma c'ü ngue o t'izgöji. Angueze pãrã, 'ma na cjuana rí s'iyagöji yo mi cjuarmaji; angueze pãrã texe. ²¹ Mi cjuarmats'üji rí nets'eji. 'Ma pãrã ín mü'büji c'ü dya pje rí cjaji, ra sö rá chëzhiji cja o jmi Mizhocjimi, dya rá sñji rga ötgöji c'ü. ²² Nuc'ü, texe c'o rá ötüji, ra dyacöji c'o. Na ngue rí cjaji ja c'o nzi ga ne angueze c'o mandamiento c'o xitscöji c'ü. ²³ Nu c'o o mandamiento ngue c'ü rá ench'e ín mü'bügöji e Jesucristo c'ü o T'i, 'ñe rá pötü rga s'iyaji yo mi cjuarmaji. Ngue c'ü o mama rá cjaji. ²⁴ Ma cjó c'o cja'a ja c'o nzi ga mama Mizhocjimi, 'natjovi 'ma co Mizhocjimi, y Mizhocjimi bübü o mü'bü. C'ü rgã pãrãgöji bübü Mizhocjimi cja ín mü'büji, ngue c'ü 'ñünngü ín mü'büji o Espíritu c'ü o dyacöji.

El Espíritu de Dios y el espíritu que está contra el Cristo

4 Cãrã na puncjü o xöpüte c'o dya cjuana c'o nzhodü cja ne xoñijömü. Nguec'ua dya xtí creoji texe c'o ra jí'ts'iiji. Rí tsjijñiji na jo c'o jña c'o mamaji, cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñünbü o mü'büji cjo jiyö. Rí xi'tsc'öji yo, na ngue rí s'iyats'üji. ² Rá xi'tsc'öji dya, c'ü rgui pãrãgueji cjo ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü c'o xöpüte c'o rí jí'ts'iiji. 'Ma ra mama c'e xöpüte ra xipji yo nte: "E

Jesucristo vi 'ñeje cja Mizhocjimi o ē jmus'ü nza cjazgöji rí nteji”, ra 'ñeñe, nu'ma, ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü ra mama a cjanu. ³Ma cjó c'o ra mama c'ü dya vi 'ñeje e Jesucristo cja Mizhocjimi, nu'ma, dya ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü c'ü; ngue c'ü dya jo. Nu c'o mama a cjanu, anticristo c'o. Na ngue 'ñünbüji o mü'büji ra nuji na ü e Jesucristo. Ya i dyärägueji ra ējē e anticristo c'ü ra jyodü ja rgá huins'i e Jesucristo. Nudya, ya cārā cja ne xoñijömü na puncjü c'o sō rá xiji anticristo, na ngue nuji na ü e Jesucristo.

⁴Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Ngue o t'its'üji Mizhocjimi. I chöpüji c'o xöpüte, dya in creoji. Na ngue xenda na zēzhi nu c'ü búbü dya in mü'büji, que na ngue c'ü búbü o mü'bü yo nte yo dya pārá Mizhocjimi. ⁵C'o xöpüte c'o dya cjuana, cjiñi o pjeñeji nzi ga nguñiñi c'o nte c'o dya pārá Mizhocjimi. Nguec'ua jizhiji ja ga cja cja ne xoñijömü. Yo nte yo dya pārá Mizhocjimi ätpäji o jña c'o xöpüte. ⁶Nutscöjme rí apóstolejme, ngueje Mizhocjimi c'ü 'ñünngü ín mü'büjme rí zopcjójme yo nte. Nu c'o pārá Mizhocjimi, ätcäjme. Nu c'o dya ngue o t'i Mizhocjimi, dya ätcäjme c'o. Ngue c'ü rgá pāragöji c'o 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi c'ü na cjuana, 'ñe c'o 'ñünbü o mü'bü e Satanás c'ü dya jo c'ü na mbēchjine.

Dios es amor

⁷Mi cjuarmats'ügöji rí s'iyats'üji. Ni jyodü rá pötü rga s'iyaji, na

ngue Mizhocjimi s'iyazüji y dacüji c'ü rgá s'iyaji yo nín minteji. 'Ma cjó c'o s'iya yo nín minteji, ixi jñetse c'ü ngue o t'i Mizhocjimi 'ñe pārá Mizhocjimi 'ma c'ü. ⁸Ma cjó c'o dya s'iya yo nín minteji, dya pārá Mizhocjimi 'ma c'ü. Na ngue Mizhocjimi me s'iyazüji rí texeji. ⁹Mizhocjimi o jítscöji c'ü me s'iyazüji; o ndājā c'ü 'natjo o T'i o ējē cja ne xoñijömü, ngue c'ua ra búbü Mizhocjimi cja ín mü'büji. ¹⁰Xenda s'iyazüji Mizhocjimi que na ngue c'ü rgá negöji angueze. Angueze me go s'iyazügöji o ndājā c'ü o T'i o 'ñe ngötcüji ín nzhubüji.

¹¹Rí s'iyats'ügöji cjuarma. Na ngue c'ü o s'iyazüji a cjanu Mizhocjimi, xo ni jyodü rá pötü rga s'iyaji. ¹²Dya cjó jñanda Mizhocjimi y dya cjó sō ra jñanda. Pero 'ma rá pötü rga s'iyaji, ixi 'ñetse 'ma c'ü búbü ín mü'büji Mizhocjimi. Na ngue rí s'iyaji yo nín minteji ja c'o nzi ga s'iyazüji Mizhocjimi. ¹³Mizhocjimi o dyacüji o Espíritu. Nguec'ua rí pāragöji c'ü búbü Mizhocjimi ín mü'büji, 'ñe c'ü rí 'natjoji co angueze. ¹⁴Nutscöjme rí apóstolejme ró jandajme e Jesucristo. Rí pāragöjme e Jesucristo ngueje o T'i Mizhocjimi c'ü o ndājā o ē 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, nutscöji rí cārāji cja ne xoñijömü. Ngue c'ü rí xi'tsc'öjme c'ü. ¹⁵Ma cjó c'o ra mama co texe o mü'bü: “E Jesucristo ngue o T'i Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, nu'ma, búbü 'ma Mizhocjimi cja o mü'bü c'ü. Y angueze 'natjovi co Mizhocjimi. ¹⁶Ró unnc'öji ngüenda ja va s'iyazgöji Mizhocjimi; nguec'ua ró ench'e ín mü'büji. Mizhocjimi

s'iyazgöji rí texeji. 'Ma cjó c'o s'iyaya yo nín minteji, nu'ma, 'natjovi 'ma co Mizhocjimi. Y Mizhocjimi búbü o mü'bü. ¹⁷'Ma rá s'iyaji yo nín mintegöji ja c'o nzi ga s'iyazüji Mizhocjimi, dya rá süji c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda. Dya rá süji, na ngue rí s'iyaji yo nín minteji va cja ne xoñijömü ja c'o nzi ma s'iyaya e Jesucristo c'o nte. ¹⁸Zö búbü 'ma rá süji c'ü ra jñüncüji ngüenda, pero 'ma rá unnc'öji na jo ngüenda ja va s'iyazüji Mizhocjimi, ra mäjä 'ma ín mü'büji, dya cja rá süji. C'o sü, süji 'na ra castigao Mizhocjimi anguezeji. 'Ma sü 'na nte, ixi jñetse c'ü dya creo na jo ja ga s'iyazüji Mizhocjimi.

¹⁹Rí negöji Mizhocjimi y rí s'iyaji yo nín minteji. Na ngue Mizhocjimi ot'ü o s'iyazüji. ²⁰'Ma cjó c'o ra mama: "Rí negö Mizhocjimi", ra ñeñe, pero 'ma nu'u na ü yo o cjuarma, nu'ma, na mbëchjine 'ma c'ü. ¿Ja rgá sö ra ne'e Mizhocjimi c'ü nunca janda? Maco dya s'iyaya yo o cjuarma yo janda. ²¹Nujnu ngueje nu jña nu o xitsiji: nu c'ü ne'e Mizhocjimi, xo ni jyodü ra s'iyaya yo nu cjuarmaji.

Nuestra victoria sobre el mundo

5 'Ma cjó c'o creo e Jesús c'ü vi ñeje cja Mizhocjimi, ngue o t'i Mizhocjimi 'ma c'ü; nguec'ua ne'e Mizhocjimi. Texe c'o ne'e Mizhocjimi, xo s'iyaji c'o 'ñaja c'o creo e Jesucristo, na ngue ngue o t'i Mizhocjimi c'o. ²'Ma rá neji Mizhocjimi, ñe rá cjaji ja c'o nzi ga mama, ixi jñetse 'ma c'ü rí s'iyaji yo ín cjuarmaji yo xo ngue o t'i Mizhocjimi. ³'Ma rí neji Mizhocjimi,

rí cjaji ja c'o nzi ga mama. Dya rí sögöji na jyü c'o jña c'o mama angueze rá cjaji. ⁴Nutscöji ya tsjacüji Mizhocjimi o t'izgöji, dya cja rí cjaji c'o na s'o c'o cja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. Na ngue rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo ra mböxcüji texe c'o ni jyodüzüji. ⁵Dya cjó sötsjã ra jyëzi c'o na s'o c'o cjaji cja ne xoñijömü; nguextjo c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi.

El testimonio acerca del Hijo de Dios

⁶⁻⁸'Ma o j'i e Jesús, ya ixmi Mizhocjimi. Y zö o ndü o pjödü o cji, pero sidotjo Mizhocjimi. Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü cjacüji rá pãrãji vi ñeje e Jesús cja Mizhocjimi. Na cjuana c'o mama o Espíritu Mizhocjimi. Rí unnc'öji ngüenda ja va cja 'ma mü o j'i e Jesús, ñe 'ma mü o pjödü o cji va ndü. Y o Espíritu Mizhocjimi 'ñünngü ín mü'büji rá pãrãji e Jesucristo ngue o T'i Mizhocjimi. Búbü jñi c'o cjacüji rá pãrãji a cjanu. Ngueje Mizhocjimi a jens'e, ñe o jña, ñe o Espíritu. Nde 'na ma cjatjo ga mama nza jñiji. ⁹Maco rí creoji c'ü mama yo nte, ni jyodü rá creoji mas c'ü mama Mizhocjimi. Mama Mizhocjimi e Jesús ngue c'ü o T'i. ¹⁰'Ma cjó c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo, pãrã c'ü ngue o T'i Mizhocjimi e Jesús. Mizhocjimi o mama e Jesús ngue c'ü o T'i. Nu c'o dya ejme Mizhocjimi, chjëntjui c'ü ro mamaji na mbëchjine Mizhocjimi. Na ngue dya creoji c'o o mama Mizhocjimi ja ga cja e Jesucristo. ¹¹C'ü o mama Mizhocjimi, ngue c'ü o dyacüji

c'ü rgá bübütjoji co angueze para siempre. Rí bübütjoji na ngue o T'i Mizhocjimi bübü co nuzgöji. ¹²Ma cjó c'o ench'e o mü'bü c'ü o T'i Mizhocjimi, ya bübü co Mizhocjimi c'o. 'Ma cjó c'o dya ench'e o mü'bü c'ü o T'i Mizhocjimi, dya bübü co Mizhocjimi 'ma c'o.

Conclusión y consejos finales

¹³Nu'tsc'eji ya in ench'e in mü'büji e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi. Rí pen'c'öji ne carta ngue c'ua rí pârâgöji c'ü ya in bübütjogueji dya co Mizhocjimi y rí bübütjoji para siempre.

¹⁴Dya rá sÿji rga ötüji Mizhocjimi. Na ngue 'ma rá ötüji ja c'o nzi ga ne angueze, rí pârâgöji ra dyätcäji.

¹⁵Texe c'o rí ötcöji, 'ma rí pârâgöji ra dyätcäji, xo rí pârâgöji c'ü ya mama Mizhocjimi ra dyacüji c'o.

¹⁶'Ma rá jandaji ri cja na s'o 'na ín cjuarmaji, ni jyodü rá ötpöji Mizhocjimi c'e cjuarma, xa'ma ra nzhogü o mü'bü. A cjanu, dya ra bëzhi, Mizhocjimi ra unü sido ra bübütjo. Bübü 'na nzhubü c'ü me na s'o c'ü rguí ndü 'na nte, dya ra salva. Dya ngue ne nzhubü nu rí mangö rá ötpöji Mizhocjimi ín

cjuarmagöji. ¹⁷Texe 'ma rí cjaji c'o na s'o, ngue 'na nzhubü a jmi Mizhocjimi. Bübü o nzhubü c'o dya ngue c'ü rga tÿgöji. Pero c'o tuns'ü c'e nzhubü c'ü cja ró mangö, ra ndüji, dya ra salvaji.

¹⁸Rí pârâgöji, 'na nte 'ma ya ngue o T'i Mizhocjimi, dya sido cja'a c'o na s'o. Na ngue e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi pjörü c'ü. Nguec'ua e Satanás c'ü dya jo, dya cja manda cja o mü'bü c'e nte.

¹⁹Rí pârâgöji nutscöji ngue o t'izgöji Mizhocjimi. Pero c'o nte c'o dya ench'e o mü'bü e Jesucristo, je ngue e Satanás c'ü dya jo c'ü manda c'o.

²⁰Rí pârâgöji o ëjë o T'i Mizhocjimi o ë dyacüji rá pârâji Mizhocjimi c'ü na cjuana. Rí 'natjoji dya co Mizhocjimi c'ü na cjuana. Na ngue ya bübü ín mü'büji dya o T'i Mizhocjimi, c'ü ngue e Jesucristo. 'Ma rí 'natjoji co Mizhocjimi c'ü na cjuana, rá bübütjoji 'ma, dya rá tÿji.

²¹Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Pjötpüji ngüenda c'ü nguextjo Mizhocjimi rí ma't'ügueji; dya rí creoji nan'ño jña. Je ga cjanu rgá xi'tsc'öji, amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN JUAN

La verdad y el amor

¹Nutscö rí pastorgö rí pen'c'e ne carta, rí zenguats'ügö nu'tsc'e hermana o juan'c'ü Mizhocjimi. Nu'tsc'e 'ñe yo in ch'igüe rí

s'iyats'ügöji co texe ín mü'bü. Dya nguextjozügö rí s'iyats'üji; xo s'iyats'üji texe c'o pãrã o jña e Jesucristo nu na cjuana.

²Rí s'iyats'üji na ngue o zi'ch'i ín mü'bügö c'o jña c'o na cjuana; xo 'ñe in mü'bügueji. Y ra bübü ín mü'büji para siempre. ³Mizhocjimi c'ín Tataji 'ñe e Jesucristo c'ü o T'i ra mböxc'üji 'ñe ra juen'tsc'eji, ngue c'ua ra mäjã in mü'bügueji, dya pje rí mbeñeji. Anguezevi ra dya'c'üji rí pãrãji c'o na cjuana. Xo ra dya'c'üji rí pötü rgui s'iyaji.

⁴Me rí mäcjö na ngue rí unnc'ö ngüenda bübü ja nzi c'o in ch'igüe c'o nzhodü cja c'e 'ñiji c'ü na cjuana, cjaji ja c'o nzi va xitscöji Mizhocjimi c'ín Tataji. ⁵Ne jña nu rá xi'tsc'ö dya, hermana, dya ngue 'na jña c'ü ri nan'ño. Ngue 'na jña c'ü rí pãrãji ndeze 'ma ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Ngue c'ü rá pötü rga s'iyaji. ⁶Ma rí neji Mizhocjimi, rá cjaji ja c'o nzi ga

mama. C'ü mama Mizhocjimi, ngue c'ü rá s'iyaji yo nín minteji. Ne jña nu, ya i dyärãji ndeze 'ma cja vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo.

Los engañadores

⁷Cãrã dya na puncjü o xöpüte c'o dya cjuana, nzhodüji cja ne xoñijömmü zopjüji yo nte. Xipjiji: “E Jesús mi ntetjo c'ü; dya vi 'ñeje cja Mizhocjimi”, eñeji. Nguec'ua anticristo c'o y onpüji yo nte.

⁸Nutscöjme ró pëpcöjme na jo Mizhocjimi rvã zo'c'öjme, 'ñe yo in ch'igüe. Rí pjötpügueji na puncjü ngüenda, dya rí jyëziji c'o i dyärãji, ngue c'ua ra ngö'tc'üji na jo Mizhocjimi.

⁹Ma cjö c'o pãrã o jña e Cristo, 'ma ra jyëzi c'e jña, cja rrü creo c'ü 'na jña, nu'ma, dya bübü 'ma Mizhocjimi co angueze. 'Ma cjö c'o sido ätpã o jña e Cristo, bübü e Cristo co angueze, xo 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata. ¹⁰Ma ra ëjë 'na xöpüte ra ë xi'ts'iiji c'ü dya ngue o T'i Mizhocjimi e Jesús, dya rí recibidogueji ra oxü in nzungueji. Dya xo rí xipjiji: “Mizhocjimi ra mböxc'ü”, rí 'ñembeji. ¹¹Na ngue 'ma rí ma'tp'üji Cjimi c'e xöpüte, xo

in pë's'i in s'ocüji chjëntjovi c'ü ri
pjös'üji o bëpji c'e xöpüte c'o na s'o.

Palabras finales

¹²Xe bübü na puncjü c'o mi ne ro
xi'tsc'öji. Pero dya rí xi'tsc'öji cja ne

carta. Na ngue rí te'begö c'ü dya cja
ra mezhe rá ëgö rá ë ñaji. A cjanu,
mas rá mäcjöji.

¹³Va bö'tc'ütjoji Cjimi c'o o t'i c'ü
nin tsjijuë c'ü xo juajnü Mizhocjimi.
Je ga cjanu, amén.

TERCERA CARTA DEL APOSTOL SAN JUAN

Se habla bien de Gayo

¹Nutscö rí pastorgö rí pen'c'e ne carta, rí zenguats'ü cjuarma Gayo. Rí s'iyats'ü co texe ín mü'bü.

²Rí ötügö Mizhocjimi ra intsjimits'ü, ngue c'ua rrã jo texe c'o in cjague, ja c'o nzi ga cja in mü'bügue na jo a jmi Mizhocjimi; ñe c'ü rí bübüjtogue na jo, dya rí sö'dyë. Rí ö'tc'ö a cjanu cjuarma, na ngue rí s'iyats'ügö. ³O ëjë ja nzi cjuarma o ë xitscöji in nzhodügue na jo in ätpä o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. Nguec'ua me rí mäcjö.

⁴Ma rí äragö nzhodü na jo cja o ñiji Mizhocjimi c'o nte c'o ró zopjü o jña, ngueje 'ma me rí mäcjö na puncjü.

⁵Rí s'iyats'ügö cjuarma. 'Ma va ëjë o cjuarma c'o dya in menzumügueji, in recibido na jo in unüji ja ra oxüji. Je a cjanu ga ne Mizhocjimi. ⁶Bübü o cjuarma c'o o mama me i s'iyague anguezeji; o xipji texe c'o cjuarma c'o jmurü. 'Ma ra säjä o cjuarma, 'ma ya ra möji, rí pjös'ügueji c'ü ni jyodüji cja 'ñiji. Na ngue pëpiji Mizhocjimi. ⁷Anguezeji nzhodüji zopjüji yo nte, ngue c'ua ra mbärãji ja ga cja e Jesucristo. Dya pje ötüji c'o dya pärã Mizhocjimi. ⁸Nutscöji

ni jyodü rá pjös'üji. A cjanu nde rí mbëpjigöji 'ma co anguezeji. Nguec'ua xenda ra mbärã yo nte o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana.

La mala conducta de Diótfrefes

⁹Ró opjü 'na carta ró pen'c'ejí nu'tsc'ejí in jmurüji va in ma't'üji Mizhocjimi. E Diótfrefes, dya go ne go dyätcä, na ngue me cjapü manda. ¹⁰Me xoscügö o bëchjine me xo sangü. Dya nguextjo c'ü cja. 'Ma va säjä o cjuarma c'o dya in menzumügueji, e Diótfrefes, dya recibido c'o. Xo xipji c'o 'ñaja cjuarma c'ü dya xo ra recibidoji c'o cjuarma c'o va ëjë. 'Ma cjó c'o recibido c'o, cja'a e Diótfrefes pjongü a ndetsc'ejí c'ü. Nguec'ua 'ma rá ëcjö rá ë zenguats'üji, rá huënche'ö e Diótfrefes cja in jmigueji, na ngue c'o na s'o c'ü cja.

¹¹Rí s'iyats'ü cjuarma. Nguec'ua rí xi'tsc'ö c'ü dya rí chëpi c'e 'ñiji c'ü na s'o; rí sido c'ü na jo. 'Ma cjó c'o sido cja'a c'o na jo, ixi jñetse c'ü ngue o t'i Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o cja'a c'o na s'o, ixi jñetse c'ü dya pärãji Mizhocjimi.

El buen ejemplo de Demetrio

¹²E Demetrio me nântji cja'a c'o na jo. Nuc'ü, cja'a ja c'o nzi ga mama

o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. Xo
'ñetscöjme rí mamajme c'ü na jo c'o cja.
In pārāgueji c'ü rí mangöjme c'ü na
cjuana.

Palabras finales

¹³Xe mi bübü na puncjü c'o ro
xi'tsc'öji. Pero dya rí xi'tsc'öji cja ne

carta. ¹⁴Na ngue rí te'begö c'ü dya cja
ra mezhe rá ěgö rá ě ñaji.

¹⁵Mizhocjimi ra dya'c'ü ra
mājā in mü'bü, dya pje rí
mbeñe. Va bö'tc'ütjo Cjimi texe
c'o cjuarma c'o pā'c'ā. Xipjigue
ra mbörü Cjimi texe yo rí
pārāgöjme va.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN JUDAS

Judas escribe a los que Dios ha llamado

¹Nutscö e Judas rí pen'c'ejí ne carta. Rí mbëpjigö cja e Jesucristo. Mi cjuarmagö e Jacobo. Nu'tsc'ejí o 'ñünnc'üjì in mü'büjì Mizhocjimi, nguec'ua vi 'ñench'e in mün'c'ejí e Jesucristo. Nguec'ua va tsja'c'ejí Mizhocjimi o t'itsc'ejí c'ü. Y pjö'c'ejí c'ü, na ngueje bübü in mün'c'ejí e Jesucristo. ²Rí ötcö Mizhocjimi ra dya'c'ejí c'ü xenda rí unnc'ejí ngüenda ja ga juen'tsc'ejí c'ü, ngue c'ua xenda ra söya in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñeji. Xo ra dya'c'ejí c'ü xenda rí unnc'ejí ngüenda c'ü ja ga s'iyatsc'ejí c'ü.

Los que enseñan mentiras

³Nutscöjì o t'izgöjì Mizhocjimi o jítsiji c'o jña c'o ne Mizhocjimi rá creoji. C'o jña c'o, ngue c'o mi negö ro pen'c'ejí 'na carta ro xi'tsc'öjì, c'ü ja ga salvazüjì e Jesucristo. Pero bübü o xöpüte c'o nan'ño ga jizhi. Nguec'ua cja ne carta, ni jyodü rá xi'tsc'öjì rí sido rí creogueji c'o jña c'o ot'ü o jí'ts'ijì, dya rí jyëzgueji cjó ra dyon'c'ügueji. Porque dya cja pje xe bübü c'ü ni jyodü rá creoji. Rí s'iyats'üjì cjuarma, nguec'ua rí

xi'tsc'öjì yo. ⁴C'o xöpüte, ya cjogüjì a ndezgöjì, cjapüjì xo cjuarmaji. Anguezeji, dya süjì Mizhocjimi. Mamaji c'ü ya perdonao Mizhocjimi anguezeji, nguec'ua sö ra tsjaji c'o netsjëjì. Mamaji c'ü dya ngue Mizhocjimi e Jesucristo c'ín Jmugöjì, nguec'ua dya ni jyodü ra dyätäjì. Nuc'o, ya t'opjü ndeze mi jinguã c'ü me ra tsjaji na s'o, 'ñe ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufreji.

⁵In pãrãgueji na jo'o ja va tsjapü Mizhocjimi c'o ín menzumügöjme a Israel. Pero rí ne rá mbenn'c'ejí dya. Mizhocjimi o mbös'üjì anguezeji ngue c'ua va mbedyeji libre a Egipto. Pero na puncjü c'o dya 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, nguec'ua va tsja Mizhocjimi o chjotüjì. ⁶Xo rá mbenn'c'ejí ja va tsjapü Mizhocjimi c'o o anxe c'o o tsja na s'o. Mizhocjimi ya vi unüjì ja ro mbëzhijì na nojo, pero dya go dyätäjì; go mbedyeji nu ja vi ch'unüjì ro ngãrãjì. Nguec'ua Mizhocjimi va ngot'üjì nu ja me na bëxömü. Je 'nün't'üjì nu, co cadena hasta 'ma cja ra zädä c'e pa c'ü me rrã s'ëzhi, 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi anguezeji. ⁷C'ua ja nzi va tsjapü Mizhocjimi ra sufre c'o o anxe, je xo va cjanu va tsjapü o

sufre c'o mi menzumü a Sodoma, 'ñe a Gomorra, 'ñe c'o 'ñaja jñiñi c'o bëxtjo mi chäji. C'o nte c'o, me mi cjaji c'o na s'o, me mi obüji c'o nu mibëzoji 'ñe c'o nu mirixüji. Nguec'ua Mizhocjimi va tsjapü o sufreji, o chjotüji co sivi. Ngue c'ü rgá unnc'öji ngüenda, c'o cja na s'o ra ma sufreji cja sivi c'ü dya ra juench'e.

⁸C'o na s'o ga xöpüte, xo pârâji ja va tsjapü Mizhocjimi o sufre c'o cja ró xi'tsc'öji c'o mi cja na s'o. Pero dya unüji ngüenda. Anguezeji je xo ga cjanu ga tsjaji c'o na s'o. Me cjiññiji o ñiji c'o dya pje ni muvi. Me s'odütsjë o cuerpoji ga tsjaji c'o na s'o. Dya cjaþüji ngüenda o jña Mizhocjimi c'ín Jmugöji. Xo sadüji c'o pjëzhi na nojo. ⁹Nan'ño va tsja e Miguel. Nuc'ü, ngue 'naja c'o o anxe Mizhocjimi c'o xenda pjëzhi na nojo. 'Ma o ndü e Moisés, e Satanás c'ü dya jo'o mi nepe c'ü o cuerpo e Moisés. Nguec'ua va zövi o jña e Miguel. Zö pjëzhi na nojo e Miguel, pero dya go tsjapü na nojo c'ü ro zadü c'ü dya jo. C'ü o tsja, o mantjo a cjava: "Mizhocjimi ra huënch'i", eñe e Miguel va xipji c'ü dya jo. ¹⁰Pero c'o na s'o ga xöpüte, dya pârâji c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. Nguec'ua ga zadüji c'ü. C'ü pârâji, nguextjo c'ü ra tsjaji ja c'o ga netsjëji. Nguec'ua chjëntjui nza cja yo animale, na ngue dya süji Mizhocjimi. Nguec'ua ga s'odü o mü'bü c'o na s'o ga xöpüte.

¹¹Juejme c'o xöpüte na ngueje ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufreji. Na ngueje cjaji ja c'o nzi va tsja e Caín. C'ua ja nzi va tsja na s'o e Balaam, je xo ga tsjatjoji a cjanu.

Na ngueje 'ma xöpüji yo nte, me jodüji ra ndöji na puncjü o t'opjü. C'ua ja nzi va tsja e Coré dya mi ne ro dyätä e Moisés, je xo ga cjatjonu c'o na s'o ga xöpüte; dya ne ra dyärâji. Nguec'ua xo ra ndüji. ¹²Bübü 'ma 'natjo c'ua in jmurüji in sigueji o xëdyi. A cjanu in jizhgueji c'ü in pötqui s'iyaji. Pero c'ü cja'a c'o xöpüte, ix 'na tsetjo. Na ngueje dya respetaoji, me ñönüji me siji o xëdyi; nguetsjëji anguezeji pjörütsjëji. Anguezeji chjëntjui nza cja 'na ngömü c'ü 'ñetse ra 'ñeje dyebe pero nzhodütjo ga cjogü ga ndunü e ndajma. Xo chjëntjui nza cja o ndora c'o dya quis'i, zö ya zädä c'o pa c'o ra nguis'i. Nguec'ua ra ts'ü's'üji co texe o dyü'tü c'o, nza cja 'ma ya rvü dyot'ü. Porque dya quis'i c'o. Je xo rga cjatjonu c'o na s'o ga xöpüte. ¹³Me bëzhiji o tseji ga tsjaji c'o me na s'o. Nguec'ua ga chjëntjui nza cja 'ma pjö's'ü na zëzhi o ndeje cja trazapjü o cja mar va tñ'ü texe c'o na s'o, va pjons'ü cja nezapjü. Xo chjëntjui nza cja 'na seje c'ü dya cja ri nzhodü cja o 'ñiji. Nguec'ua c'o xöpüte ra tsjapüji ra möji nu ja me na bëxömü; nunca ra mbedyeji nu.

¹⁴Mi jinguä e Adán mi 'ñeje 'na o mboxbëche c'ü mi chjü e Cainán. Nuc'ua e Cainán mi 'ñeje 'na o mboxbëche c'ü mi chjü e Enoc. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Enoc o mama c'ü ja rgá tsjapü Mizhocjimi c'o na s'o ga xöpüte. O mama a cjava e Enoc: "Ró janda c'o ra tsja Mizhocjimi. Ra ëjë c'ín Jmugöji, ra dyoji me na puncjü c'o ya juajnü angueze. ¹⁵Ra 'ñe jñünpü ngüenda texe yo nte. C'o vi tsja na

s'o, ra jñetse c'ü vi tsjaji na s'o. Na ngueje yo nte'e, dya sūji Mizhocjimi nguec'ua ga tsjaji c'o na s'o, 'ñe sadūji c'ü", eñe e Enoc. ¹⁶C'o na s'o ga xöpüte me reclamaoji, na ngueje dya mājāji co nu c'ü unū Mizhocjimi anguezeji. C'o netsjēji, ngue c'o cjaji. Me cjarūji na nojo c'o jña c'o mamaji. Me jonbūji pje ra xiji yo nu minteji, ngue c'ua pje c'o ra ch'unūji.

Amonestaciones a los creyentes

¹⁷Rí s'iyatsc'öji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji yo. Mbeñegueji c'o jña c'o o xi'tsc'ejji c'o o apóstole e Jesucristo c'ín Jmugöji. ¹⁸O xi'tsc'ejji a cjava: "C'o cjē c'o rguí nguarü, ra ngārā c'o me ra enmbetjo o jña Mizhocjimi. Ra tsjatsjēji c'ua ja nzi ga netsjēji c'o na s'o, na ngueje dya ri sūji Mizhocjimi", eñe c'o apóstole. ¹⁹C'o na s'o ga xöpüte, xōcüji yo cjuarma. Bübütsjēji o mü'būji, dya bübü o Espíritu Mizhocjimi a mbo o mü'būji.

²⁰Nu'tsc'ejji, dya rí tsjaji c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. Rí s'iyats'üji cjuarma nguec'ua rgá xi'tsc'öji yo. Me na jo yo jña yo rí creogöji. Pero dya nguextjo c'ü rí creogueji yo; xo ni jyodü rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama yo jña yo. Rí dyötqueji Mizhocjimi ja c'o nzi ga

'ñünnc'ü in mü'būji o Espíritu, rí dyötqueji ra mböxc'ejji rí minc'ejji na jo. ²¹Mizhocjimi me s'iyatsc'ejji, pero rí pjörütsjēji ja rgui minc'ejji. Sido rí che'beji c'e pa'a 'ma me ra juen'tsc'ejji e Jesucristo c'ín Jmugöji, ra xi'tsc'ejji rí minc'ejji co angueze para siempre.

²²Nu c'o yembeñe, rí zopcjeji na jo, ngue c'ua ra unūji ngüenda ja ngue c'e 'ñiji c'ü na jo. ²³C'o cja na s'o, rí zopcjeji c'o, xa'ma ra jyēziji c'o, ngue c'ua ra salvaji, dya ra ma sufreji cja sivi. Bübü c'o me s'odü o mü'bü, chjēntjui nza cja 'na bitu c'ü me ni s'odü. Rí juentseji anguezeji rí ñuji ja rgui pjösc'ejji c'o. Pero me rí s'ogueji c'o na s'o c'o vi tsja c'o.

Alabanza final

^{24,25}Mizhocjimi me na zēzhi, sö ra mbö'c'ejji c'ü dya rí jyēzgueji angueze. Nguec'ua 'ma rí tsārāgueji a jmi angueze nu ja me na zö'ö, me rí mácjeji. Na ngueje dya pje ra chö'tc'ejji c'o rrā s'o. Nuc'ü, o jocüzü ín mü'bügöji, na ngue c'ü o tsja e Jesucristo. Ojtjo xe 'naja Mizhocjimi, ojtjo xe 'naja c'ü ri pārā ja c'o nzi ga mbārā angueze. Me na zö'ö angueze, me na nojo. Me xo na zēzhi. Nguextjo c'ü pè's'i derecho ra manda. Amén.

EL APOCALIPSIS O REVELACION A SAN JUAN

La revelación de Jesucristo

1 Mizhocjimi o xipji e Jesucristo nu c'o ni jyodü dya cja ra mezhe ra zädä, ngue c'ua texe yo o nte ra mbäräji nu c'o ra zädä. Nutscö e Juan, o mbëpjizügö e Jesucristo. E Jesucristo o ndäjä 'naja o anxe o ë jítsi c'o ra zädä. Ngue c'o rá xi'ts'iji. ²Rá xi'ts'iji c'ü na cjuana texe yo ró jandagö. Ngueje c'o o mama Mizhocjimi c'o cja ra zädä; ngueje c'o o jítsi e Jesucristo.

³Me ra mäjä yo nte yo ra xörü yo jña'a yo. Me xo ra mäjä yo ärä ra xörüji 'ñe ätäji yo jña yo mama ja ga cja c'o cja ra zädä. Dya cja ra mezhe ra zädä yo.

Juan escribe a las siete iglesias

⁴Nutscö e Juan, rí pen'c'eji ne carta, nu'tsc'eji cjuarma in cäräji cja yo yenchö jñiñi a Asia. Mizhocjimi c'ü bübü; exmi bübü. Angueze ra ë ra jñüncüji ngüenda. O Espíritu Mizhocjimi c'ü pëpji cja yo yenchö nitsjimi, je ni 'ñeje cja Mizhocjimi nu ja manda. Mizhocjimi 'ñe o Espíritu me nuc'üji na jo; ra dya'c'üji c'ü ra söya in

mü'büji c'ü dya pje rí tsjijñiji. ⁵E Jesucristo xo nuc'üji na jo. Xo ra dya'c'üji c'ü ra söya in mü'büji c'ü dya pje rí tsjijñiji. E Jesucristo 'ma mi bübü cja ne xoñijömü o tsja texe c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi. Mizhocjimi o tsjapü o te'e nu 'ma ya vi ndü; ngue c'ü nda manda texe cja yo manda cja ne xoñijömü. E Jesucristo me s'iyazüji. O 'ñembgueji libre cja ín nzhubügöji 'ma o pjödü o cji cja ngronsi. ⁶O tsjacüji o ntezüji angueze; rí mandagöji co angueze. O tsjacüji rí mböcjmiji rí pëpji Mizhocjimi c'ü ngue o Mizhocjimi e Jesucristo. Xo ngueje nu Tata. Dya ra nguarü rga ma't'ügöji e Jesucristo. Dya ra nguarü c'ü ra manda angueze texe yo cjë yo va ëjë 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömü. Je rga cjanu, amén.

⁷Dyäräji na jo. E Jesucristo ra ëjë na yeje, je rguí 'ñeje cja ngömü. Nutscöji rí ejmeji angueze 'ñe texe yo dya ejme, texezüji o ngambgagöji va cja ne xoñijömü, rá jandaji angueze. Texe c'o o mbö't'ü e Jesucristo ra jñandaji 'ma ra ëjë. Yo nte texe cja yo jñiñi cja ne xoñijömü ra huë'ëji na ngueje rva ëjë angueze. Je rga cjanu, amén.

⁸Je mama a cjava Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji: “Ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijömü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo. Ya ngue rá ëjögö. Nguetscö rí mandagö texe”, eñe.

Una visión del Cristo glorioso

⁹Nutscö e Juan, nguezgö in cjuarmazüji. Nutscö 'ñetsc'ejí rí sufridogöji na ngueje o ntezüji e Jesucristo. Rí mandagöji co angueze. E Jesucristo dacüji c'ü rá zëzhiji; nguec'ua rí sëchiji, sido rí ätäji angueze. Nutscö mi bünc'ö cja c'e xoñijömü c'ü ni chjü Patmos a nde cja ndeje. Je o ma zogüzügöji nu, na ngueje mi zopjü o jña Mizhocjimi yo nte. Rmí xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Mi büntsëgö nu. ¹⁰E Jesucristo c'ín Jmugöji o te'e c'ü ot'ü pa nu ngo. 'Na nu pa, c'ü ot'ü pa nu ngo 'ma mi bübü a Patmos, o Espíritu Mizhocjimi o tsjacü ró janda nu yo rá xi'ts'l'iji. Ró äragö 'na jña mi ña me na jens'e; mi chjëntjovi 'na trompeta. Je ma ëjë cja ín xütjügö. ¹¹O xitsi a cjava c'e jña:

— Nutscö ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijömü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo. Nu c'o ya ngue rí jñandague, rí dyopjügue cja 'na libro c'o. Nuc'ua rí pejñegue cja yo yencho congregación c'o va bübü a Asia; 'naja c'ü bübü a Efeso, c'ü 'naja a Esmirna, 'naja a Pérgamo, 'naja a Tiatira, 'naja a Sardis, 'naja a Filadelfia, 'ñe c'ü 'naja a Laodicea, o 'ñenze a cjanu c'e jña.

¹²Nuc'ua ró jandagö a ma ín xütjü cjó mi ngue c'ü mi ña'a. Ró

janda yencho lámpara c'o oro. ¹³A nde c'o lámpara mi böbü 'na bëzo. Nuc'ü, ró janda exmi ngue 'na nte nza cjazgöji. Nuc'ü, mi je'e 'naja bitu c'ü mi sät'ä hasta cja o ngua. Cja o tijmi, mi nzünt'ü 'na mbünt'ü c'ü mi ngueje oro. ¹⁴Me ma t'öxü o ñixti. Ma t'öxü nza cja o xi'dyo; 'ñe nza cja xitsji. C'o o ndö mi 'ñetse nza cja sivi. ¹⁵Nu c'o o ngua'a mi nza cja bronce c'ü juësi 'ma na sant'a cja hornu. 'Ma mi ña, me ma jens'e o jña; me mi yürü nza cja na puncjü ndare. ¹⁶Cja o jodyë mi jün'ü yencho o seje. Nu cja o ne, mi pedye 'naja tjëdyi c'ü ma mbeñe nza yeje lado. O jmi mi juëbi nza cja e jyarü 'ma nisiarü.

¹⁷'Ma ró janda angueze, ró nügügö cja o ngua, me ró jändügö. Pero angueze o 'ñesque o jodyë o xitsi:

— Dya rí sügue. Nguetscö e Jesucristo. Nguetscö exmi bübügö; y rá bübügö 'ma ya rguí nguarü texe. ¹⁸Rí bübüjtjögö. Ró tügö; pero jñandga, rí bübüjtjögö. Dya cja rá tügö. Nguetscö rá cjavü ra te c'o ya ndü; ngue c'ua xo 'ñe anguezeji xo ra bübüjtjoji. ¹⁹Rí dyopjügue nu yo ín janda; nu yo ya zädä, 'ñe c'o cja ra zädä. ²⁰I jñandague rí jüngö yencho seje cja ín jodyë. Rí böbügö a nde c'o yencho lámpara c'o ngueje o oro. Rá xi'ts'igö pje ne ra mama yo. Nu c'o yencho seje ngueje c'o cja mbörü cja c'o yencho nitsjimi. Nu c'o yencho lámpara ngueje c'o yencho nitsjimi c'o.

**Mensajes a las siete iglesias:
El mensaje a Efeso**

2 Xe o ña e Jesucristo o xitsi: —Rí dyopjü 'naja carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü c'e nitsjimi a Efeso.

Rí xipjigueji c'ü rí mangö a cjava: “Nutschö rí jüngö yo yencho seje cja ín jodyë; rí nzhodügö a nde yo yencho lámpara yo oro. ²Nu'tsc'ejí in cārāji a Efeso, rí pārāgö texe c'o in cjagueji. Rí pārāgö c'ü me in pēpjigueji na zēzhi; dya tōgüts'üji. Xo rí pārāgö, dya in jēziji xe ra zo'c'üji nu c'o cja na s'o. Bübü c'o va ē zo'c'üji, cjavü ñaji o jña Mizhocjimi pero na s'oji. I ñu'tp'üji c'ü dya cjuana c'o mamaji. ³In sufridogueji na puncjü, na ngue c'ü ni 'ñejmezüji. Pero dya tōgüts'üji. ⁴Pero bübü 'na cosa c'ü dya jo c'ü in cjagueji c'ü rá xi'ts'ijí. Dya cja in s'iyazüji nza cja 'ma cja vi pācāgōji. Y dya cja xo pōtqui s'iyaji yo nin cjuarmaji. ⁵Rí mbeñegueji ja ma cja 'ma mi s'iyazüji 'ñe mi pōtmi s'iyagueji. Nguец'ua rrā ò'tc'üji ra nzhogü in mü'bügueji. Rí tsjagueji c'ua ja nzi mi tsjagueji 'ma cja vi 'ñejmezüji. Nguец'ueji 'naja yo yencho lámpara. Pero 'ma dya ra nzhogü in mü'büji, rá ē jünügö cja o lugar c'e lámpara c'ü ngue'tsc'ejí. Nuc'ua ya ra juench'e ín jya's'ügö c'ü bübü cja in mü'bügueji. ⁶Pero rí pārāgö bübü 'na cosa c'ü in cjagueji na jo. Me in s'ogueji c'o cja'a nu c'o xiji nicolaíta. Dya xo rí negö c'o cjaji. ⁷Nu'tsc'ejí o ntets'üji Mizhocjimi c'ü ín Tatagö in ārāji yo xi'ts'ijí o Espiritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama. Texe c'o sido ra dyātcāji y ra s'iyazüji cja na 'ñeje c'o o cjuarmaji, rá unüji ra ziji o fruta cja c'e za'a c'ü 'ne'e cja o huerta Mizhocjimi. Y ra bübütjoji co nutschö a jens'e”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'ōji.

El mensaje a Esmirna

⁸Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Esmirna. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Nutschö exmi bübügö y rá bübütjogö 'ma ya rguí nguarü texe. Nguецscö ró tügö; cja rron tegö na yeje. ⁹Nu'tsc'ejí in cārāji a Esmirna, rí pārāgö me in sufridogueji na puncjü, 'ñe me sanc'üji. Nu c'o cja'c'üji yo, mamaji c'ü je menzumüji a Israel, y c'ü ma't'üji Mizhocjimi. Dya cjuana ma't'üji Mizhocjimi, na ngueje pēpiji e Satanás c'ü dya jo. Bē'ts'ijí na puncjü, pero me in pē's'igueji na puncjü cja Mizhocjimi. ¹⁰Dya rí sūgueji nu c'o ya ngue rí sufridoji. Dyārāji, bübü ja nzits'üji c'o ra pant'aji a pjörü. Nguеje e Satanás c'ü dya jo c'ü ra tsja. Me rí sufridogueji dyēch'a pa'a na ngueje in ejmezüji. Pero sido rí 'ñejmezüji zö ra mbö'tc'ügueji. 'Ma sido rí 'ñejmezüji, rá da'c'üji c'ü rguí bübüji co nutschö a jens'e. ¹¹Nu'tsc'ejí o ntets'üji Mizhocjimi c'ü ín Tatagö in ārāji yo jña yo xi'ts'ijí o Espiritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama. Texe c'o sido ra 'ñejmezü zö ra bö't'üji, rá unüji c'ü ra bübüji co nutschö. Dya ra möji a linfiernu c'ü xiji na yeje rga ndüji”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'ōji.

El mensaje a Pérgamo

¹²Xe o ña e Jesucristo o xitsi: — Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Pérgamo. Rí xipjigue c'ü rí mangö a cjava: “Nuzgö pedye 'na tjēdyi ín tegö. Ne tjēdyi me na mbeñe nza yeje lado. ¹³Nu'tsc'ejí in cārāji a Pérgamo, rí pārāgö texe c'o in

cjagueji. Rí pārāgō je in cārāgueji nu ja manda e Satanás. Pero sido in nānngägōji ín chjū'ü in mamaji nguetscō in Jmuzügōji. E Antipas c'ü mi ngue 'najats'üji mi sido mi nānngägō c'ü. Nuc'ü, o mbō't'üji cja in jñiñigueji nu ja manda e Satanás. Zō o mbō't'üji c'e cjuarma, pero nu'tsc'eji sido in ejmezüji. ¹⁴Na jo c'ü sido in ejmezüji; pero dya jo texe c'o in cjagueji. Nu c'o dya jo in cjaji, nuc'o, rá xi'tsc'ōji c'o. Cārāts'üji c'o ejme c'o mi xöpü e Balaam. Nuc'ü, o dyü't'ü e Balac nguec'ua o tsjapü o tsjaji na s'o nu c'o ín mboxtitajme a Israel. O xipijji na jo ro ziji o jñōnü c'o vi mbāsp'āji c'o ts'lita. Xo o xipijji c'ü ma jo ro tsājā ndixü yo bëzo; yo ndixü ro tsājāji bëzo. ¹⁵Je xo ga cjanu ga xöpü dya, nu c'o xiji nicolaíta. Dya rí negō c'o jizhiji. Nu'tsc'eji cārā ja nzi c'o tjünt'ü a xütjü anguezeji. ¹⁶Rí xi'ts'iji ni jyodü ra nzhogü in mü'büji. Nu 'ma jiyō, dya ra metscō ndajme rá ěcjō va a Pérgamo nu va ja in cārāgueji. Nu c'o dya ra nzhogü o mü'bü, rá cjaime chü co ne tjēdyi nu pedye ín tegō nu ngueje ín jñāgō. ¹⁷Nu'tsc'eji o ntets'üji Mizhocjimi c'ü mi Tatagō in ārāji yo jña yo xi'ts'iji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama. Mama a cjava o Espíritu Mizhocjimi: texe c'o sido ra 'ñejmezü, rá unüji c'ü ra ziji c'e maná c'ü je va ějē a jens'e. Xo rá unüji 'naja ndojo c'ü na t'ōxü. Juns'ü 'na tjü c'e ndojo c'ü dya cjó pārā. Nguextjo c'ü ra jñü c'e ndojo nguextjo c'ü ra mbārā c'ü”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigō rá xi'tsc'ōji.

El mensaje a Tiatira

¹⁸Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

— Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Tiatira. Rí xipjigue c'ü rí mangō a cjava: “Nguetscō o T'izü Mizhocjimi. Yo ín chōgō 'ñetse nza cja sivi. Yo ín cuagō juēs'l nza cja bronce c'ü juēs'l 'ma na sant'a cja sivi. ¹⁹Nu'tsc'eji in cārāji a Tiatira, rí pārāgō texe c'o in cjagueji. Rí pārāgō in s'iyazüji 'ñe xo pötqui s'iyaji yo in cjuarmaji. Xo sido in ejmezüji; in pēpquiji na jo. Xo in sēchiji 'ma pje c'o in sufridoji. Xenda in cjagueji na jo dya, que na ngueje 'ma cja vi 'ñejmeji. ²⁰Pero bübü 'na cosa c'ü dya jo in cjaji c'ü rá xi'tsc'ōji. In ätäji c'e ndixü c'ü xiji Jezabel. Nu c'e ndixü c'ü, mama c'ü pätpä Mizhocjimi ga zo'c'üji. Pero dya cjuana nu c'o xi'ts'iji. Nu c'ü cja'a, onpü yo ín ntegō. Nguec'ua c'o ya chjüntü 'ñe c'o dya be chjüntü nde jyēztjo ga tsjaji na s'o. Yo bëzo tsāji o ndixü; yo ndixü tsāji o bëzo. Xo siji c'o jñōnü c'o päsp'āji c'o ts'lita. ²¹Nuzgō ya mezhe ró xipji c'e ndixü Jezabel ra nzhogü o mü'bü c'ü dya cja ra tsja na s'o. Pero dya pje ätcä. Sido cja c'o na s'o. ²²Dyärāji dya. Rá cja'pü c'e ndixü ra zō'dyē me ra sufrido na ngueje me cja na s'o. Xo nzitjo nu c'o xo cja c'ua ja nzi ga tsja angueze, me xo rá cja'pü ra sufrido c'o; 'ma dya ra nzhogü o mü'büji. ²³Nu c'o tjünt'ü a xütjü c'e ndixü, nuc'o rá pō't'ü c'o. Nuc'ua texe ín ntegō ra mbārāji nguetscō rí pätpä texe o mü'bü yo nte. Rí pārāgō texe c'o cijñi anguesji. Rá nzhocüts'üji nzi 'najats'üji c'ua ja gui tsjagueji. ²⁴Cārāts'üji c'o dyaja a Tiatira c'o dya ätäji c'o xöpü c'e ndixü. Mama c'e ndixü c'ü ni jyodü

rí tsjaji texe c'o na s'o c'ua ja nzi ga ne e Satanás c'ü dya jo. Rí xi'ts'íjji, dya rí tsjagueji c'ua ja nzi ga xöpü c'e ndixü. ²⁵Nu'tsc'ejji nguextjo c'ü rí ò'tc'üjji, sido rí dyätcäjji hasta 'ma cja rá êcjö. ²⁶Nu c'o ra sido ra tsja c'ua ja nzi rgá negö hasta 'ma cja rá êcjö; nutscö rá unüjji c'ü ra mandaji cja yo jñiñi cja ne xoñijöümü. ²⁷Rá unügö c'ü ra mandaji c'ua ja nzi o dyacü mi Tatagö c'ü rí mandagö. Me na zézhi rgá mandaji; ra chjëntjovi nza cja 'ma päräji na zézhi o s'äbä co 'na vara c'ü t'ëzi, ra chädätjo yo. ²⁸Nutscö rí chjëntjobe c'e seje c'ü xenda na zö ga juëbi 'ma xörü. Nu c'o ra tsja c'ua ja nzi rgá negö, rá unüjji c'ü me ra mäjäji cja ín Jmigö. ²⁹Nu'tsc'ejji o ntets'üjji Mizhocjimi c'ü ín Tatagö, in äräji yo xi'ts'íjji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öjji.

El mensaje a Sardis

3 Xe o ña e Jesucristo o xitsi: — Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Sardis. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Nutscö rí täcjö o Espíritu Mizhocjimi c'ü ín Tatagö c'ü pëpji cja yo yencho nitsjimi. Nuzgö xo rí jüngö yo yencho seje. Nu'tsc'ejji in cäräji a Sardis, rí pärägö texe c'o in cjagueji. Mamaji c'ü me in pëpjigüejji na puncjü para nutscö. Pero rí pärägö na jo in chjëntcjejji añima na ngueje dya pje in ätcägöjji. ²Tsjijñijji, ra nzhogü in mü'büjji. Na ngueje dya cja nda in cjagueji c'o na jo. Zëzhigüejji ngue c'ua rí tsjagueji c'o na jo. Na ngueje ya ró nugö c'ü bè'ts'íjji rí tsjagueji

c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ³Rí mbeñegueji o jña Mizhocjimi c'ü o jí'ts'íjji; rí dyätägüejji. Nu 'ma dya ra nzhogü in mü'bügüejji, rá êcjö nu hora c'ü dya in tepqueji; rá ê jün'c'üjji nguenda. ⁴Cärä ja nzits'üjji a Sardis c'o na t'öxü o mü'l'bü nza cja 'na bitu c'ü na t'öxü, na ngueje ätcägöjji. Na ngueje ätcägöjji y dya cjaji c'o na s'o, ra nzhodüjji co nutscö a jens'e nu ja dya bübü c'ü na s'o. ⁵A cjanu ra nzhodü a jens'e co nutscö texe c'o sido ra dyätcägö. Ra jyeji c'ü na t'öxü. C'o o tjüjji je juns'ü nu cja c'e libro nu ja juns'ü o tjü nu c'o ra bübüjjo. Dya rá borragö o tjüjji cja c'e libro. Nuc'o, rá xipjigö mi Tatagö a jens'e ngue ín ntegö c'o. C'o o anxé Mizhocjimi, xo rá xipjigö a cjanu c'o. ⁶Nu'tsc'ejji o ntets'üjji Mizhocjimi, in äräji yo xi'ts'íjji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öjji.

El mensaje a Filadelfia

⁷Xe o ña e Jesucristo o xitsi: — Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Filadelfia. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Nguetscö o T'izgö Mizhocjimi; dya pje bübüzügö c'ü na s'o. Texe c'o rí mangö na cjuana c'o. Nguetscö o mboxbëchezgö e David, nguetscö rá mandagö a jens'e ñe cja ne xoñijöümü. Texe c'o rí negö ra zädä; nuc'o ra zädä c'o. Texe c'o dya rí negö ra zädä; nuc'o dya ra zädä c'o. Dya cjó xo ra ts'axcü. ⁸Nu'tsc'ejji in cäräji a Filadelfia, rí pärägö texe c'o in cjagueji. Rí pärägö c'ü dya pje nda zë'ts'igüejji; pero sido in ätcägöjji ín jña; sido in nänngägöjji ín chjü.

Ya ró xocúts'ügöji 'na ngoxtji ngue c'ua rí pëpquiji. Nu c'e ngoxtji dya cjó sò ra ngot'ü c'ü. ⁹Cārā c'o ne ra ts'axe'üji. Nuc'o, je menzumü a Israel c'o. Anguezeji mamaji ma't'üji Mizhocjimi cja o nitsjimi anguesji. Pero dya cjuana c'ü mamaji na ngueje ngue e Satanás c'ü je pëpiji. Dyäräji dya. Rá cjaüpögö ra ëji cja in jmigueji. Ya ra ndüñijömüji rgá matcügöji. Rá cjaüpögö anguesji ra mbāräji c'ü ró s'iyats'ügöji. ¹⁰Ra zädä c'ü me ra sufrido texe yo cārā cja ne xoñijömü. Pero rá pjö'c'ügöji c'ü dya rí sufridogueji c'o pa'a c'o; na ngueje sido in sèchigüeji gui 'ñejmezüji. ¹¹Dya ra metscö ndajme rá ëcjö. Sido rí 'ñejmezüji ngue c'ua rá da'c'üji 'na corona a jens'e na ngueje in pëpquiji. 'Ma dya sido rí 'ñejmezüji, dya rá da'c'üji 'ma. ¹²Texe c'o sido ra 'ñejmezü, rá cjaüpögö ra bübüji a jens'e co Mizhocjimi c'ü mi Tatagö. C'ua ja nzi ga cja o columna cja 'na templo, dya 'ñömü, je xo ga cjatjonu anguezeji, dya ra mbedyeji nu, ra bübüttöji co Mizhocjimi. Nutscö rá jüsp'üji ngue o t'i Mizhocjimi c'ü mi Tatagö. Xo rá jüsp'üji o tjü c'ü o jñiñi Mizhocjimi c'ü mi Tatagö, na ngueje je ra menzumüji cja c'e jñiñi c'ü. Nu c'e jñiñi ngueje a Jerusalén nu cja dadyo c'ü rguí 'ñeje a jens'e. Ngue 'ma ya rguí nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijömü nu bübü dya. Xo rá jüsp'ügöji ín chjü'ü nu cja dadyo. ¹³Nu'tsc'ejji o ntets'üji Mizhocjimi, in äräji yo xi'ts'iji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Laodicea

¹⁴Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

— Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü c'e nitsjimi a Laodicea. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Texe c'o rí mangö na cjuana c'o. Texe c'o rí mangö ra zädä c'o. Texe c'o o dyät'ä Mizhocjimi nguetscö ró ät'ägö c'o. ¹⁵Nu'tsc'ejji in cāräji a Laodicea, rí pārägö texe c'o in cjaueji. Nu'tsc'ejji dya in mangueji c'ü dya in ejmezüji. Pero dya xo in ejmezügöji co texe in mü'büji. Na jë nzhodü in mü'büji co nutscö. Pötjo ri 'ñejmezüji co texe in mü'büji. O 'ma jiyö, pötjo ri mangueji c'ü dya in pácäji. ¹⁶Zö in mamaji c'ü in ejmezüji, pero dya in ejmezüji co texe in mü'büji. Nuzgö me rí s'ogö c'o in cjaueji; nguec'ua ya ngue rá mangö c'ü dya rí pä'c'ägöji. ¹⁷Nu'tsc'ejji in mangueji in pë'sc'ejji na puncjü, dya pje bë'ts'iji cja in mü'büji, dya pje xe ni jyonc'üji. Juentsc'ejji, dya in unüji ngüenda c'ü dya pje in pë'sc'ejji. In chjëntcjeji nza cja 'naja ngorö c'ü örü pje ra zi; xo ojtjo bitu pje ra jye'e. ¹⁸Rrä zö'c'ügöji nu c'ü ni jyodü rí tsjagueji ngue c'ua rí pë's'iji na puncjü. Ni jyodü ra nzhogü in mü'bügueji. Ni jyodü rí unüji ngüenda c'ü dya pje in pë's'iji, y rí 'ñejmezüji co texe in mü'büji. Rí dyötcüji o oro, rá da'c'üji. Rí dyötcüji o bitu c'o na t'öxü, rá da'c'üji, ngue c'ua dya cja rí tsejeji nza cja c'o dya je o bitu. Xo rá da'c'üji o unguento rí tsos'ü in chöji, ngue c'ua ra xogü in chöji rí jñandaji. ¹⁹Texe yo rí s'iyagö, rí huëñch'iji rgá zopjüji ngue c'ua ra nzhogü o mü'büji. Nguec'ua rí tsjacjuanagueji ra nzhogü in mü'bügueji. ²⁰Dyäräji dya. Rí

böbügö cja ngoxtji c'ü ngueje in mü'lbügueji, rí zenguats'ügöji. 'Ma cjó c'o ra dyätcä ín jñagö, 'ma ra nzhogü o mü'lbü, ya ri 'natjo ín mü'lbügöbe; ya rá dyocjöbe. ²¹ Texe c'o ra tsja c'ua ja nzi rgá negö, rá unüji c'ü ra mimiji jmu co nutscö. Je a cjanu, nutscö ró c jagö texe c'ua ja nzi va ne mi Tatagö a jens'e; nuc'ua 'natjo c'ua ró mimigöbe Jmu. ²² Nu'tsc'eji o ntets'üji Mizhocjimi c'ü ín Tatagö, ín äräji yo xi'ts'iji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

La adoración en el cielo

4 Nuc'ua o nguarü yo jña'a yo o xitsi e Jesucristo ja cja yo yencho nitsjimi. Nuc'ua ró jandagö 'na ngoxtji a jens'e c'ü mi sjocütjo. Ró äragö c'ua c'e jña c'ü ya vi zocü. O ña na jens'e nza cja 'na trompeta. Je o xitsi a cjava c'e jña'a:
— Je rí 'ñecje a 'ñecjua a jens'e.
Rá jí'ts'i c'o cja ra zädä, o xitsi c'e jña.

² Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o jítsi nu yo rá xi'ts'iji. Ró janda a jens'e 'na trono nu ja mimi nu c'ü manda. Mi junrü 'naja cja c'e trono.

³ Nu c'ü mi junrü cja c'e trono me mi juës'i nza cja c'o ndojo c'o xiji jaspe 'ñe cornalina. Mi böbü 'na arco iris cja c'e trono. Nu c'e arco iris me mi juëbi nza cja c'o ndojo c'o na c'anga c'o xiji esmeralda.

⁴ Xo mi järä c'o dyaja trono c'o mi veinticuatro. A nde'e c'o, mi bübü c'e trono nu ja mimi nu c'ü manda. Nzi 'naja c'o veinticuatro trono mi junrü 'naja tita. Nuc'o, mi je'e bitu c'o na t'öxü c'o. Mi junt'üji o corona

c'o oro o ñiji, na ngueje mi manda c'o. ⁵ Me mi juëbi, me mi pjäjnä, me mi yürü; je ma ëjë cja c'e trono c'ü mi bübü a nde. A jmi c'e trono mi järä yencho sivi. C'o yencho sivi ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü pëpji cja yo yencho nitsjimi. ^{6,7} A jmi c'e trono xo mi bübü c'ü mi nza cja 'na zapjü c'ü mi nza cja vigrio.

Ró janda nzi 'naja lado c'e trono. Mi nziyo c'o mi böbü cja c'e trono. Nu c'ü ot'ü exmi nza cjatjo 'na león; c'ü na yeje exmi nza cjatjo 'na toro; c'ü na jñi exmi nza cjatjo o jmi 'na nte. C'ü na nziyojo exmi nza cjatjo 'na águila c'ü mi pjüuaja. Nza nziyo c'o, me mi qui'i na puncjü o ndö cja o jmiji 'ñe cja o xütjüji. ⁸ Nza nziyo c'o, nzi 'naja mi peje 'ñanto o juajaji. Nzi 'naja o juajaji me mi qui'i na puncjü ndö a xes'e 'ñe a mbo. Nza nziyo c'o mi bübü, nuc'o, tøjöji xömü ndempa. Dya söyaji ga tøjöji. Nu c'ü tøjöji je a cjava:

Me na sjü Mizhocjimi nu ín
Jmugöji nu sö ra tsja texe.
Me na sjü na sjü nu.

Nujnu exmi bübü, y exi bübü;
y 'ma ya rguü nguins'i ne
xoñijömü, sido ra bübüjtjo.

⁹ C'o nziyo, ma't'üji nu c'ü junrü cja c'e trono. Mamaji c'ü me na nojo Mizhocjimi nu c'ü exi bübü para siempre. Untüji na pöjö angueze. ¹⁰ Ma ma't'ü Mizhocjimi c'o nziyo, nuc'ua c'o veinticuatro tita xo ndüñijömüji a jmi nu c'ü junrü cja c'e trono. Nuc'ua ma't'üji angueze c'ü exi bübü para siempre. Nuc'ua c'o o coronaji je jumüji cja ngua o trono nu c'ü manda texe. Mamaji a cjava:

¹¹ Nu'tsc'e ngue'tsc'e ín
Jmuts'ügöjme 'ñe ín
Mizhocjimits'ügöjme.

Ngue'tsc'e i dyät'ä texe yo bübü,
texe yo cja'a.

Mi ñegue c'ü ro bübü yo,
nguec'ua i dyät'ä yo.

Nguec'ua ni jyodü texeji ra
ma'tc'ügueji, ra mamaji c'ü
me na nojots'ügue na ngueje
me na zè'ts'ügue; i dyät'ägue
texe yo.

El libro y el Cordero

5 Nuc'ua nu c'ü mi junrü cja
c'e trono, ró janda mi tjë 'na
libro c'ü mi 'mans'a. Mi tjë cja o
jodyë. C'e libro mi t'opjü a mbo'o
'ñe a xes'e. Mi yenchö tjüjmü c'o
mi tjüt'ü. ²Nuc'ua ró janda c'ua 'na
anxe c'ü me na zèzhi c'ü mi mapjü
na jens'e. Mi mama a cjava:

— ¿Cjó ngue c'ü sö ra xücü yo
tjüjmü ngue c'ua ra nu'u ne libro?, o
mama a cjanu c'e anxe.

³Pero dya mi sö cjó ro xücü ro
nu'u c'e libro; ne ri ngueje c'o mi
bübü a jens'e, ne ri ngueje c'o mi
bübü cja ne xoñijöümü, ne ri ngueje
'naja c'o ya vi ndü ro sö ro xo's'ü.

⁴Nutscö me ró huëgö na puncjü na
ngueje dya cjó ch'öt'ü c'ü ro tsja
texe c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi.
Nguec'ua dya cjó mi sö cjó ro xo's'ü
c'e libro c'ü ro nu'u cja rron xörü.

⁵Nuc'ua 'naja c'o tita o xitsi a cjava:
— Dya rí huëë. Jñanda, bübü
'naja nu sö ra xo's'ü ne libro y ra
xücü yo yenchö tjüjmü para ra xörü.
Ngueje nu o ndöpü c'ü dya jo, 'ma
o ndü va ngötcüji ín nzhubügöji;
o bëzhi c'ü dya jo. Ngueje nu me
na zèzhi nu jüsp'üji o tjü'ü León.
Je mboxbëche cja e David c'ü mi
mboxbëche cja e Judá, o xitsi a
cjanu.

⁶Nuc'ua ró janda 'naja Ts'imë
c'ü mi bübü a nde c'e trono 'ñe c'o
tita 'ñe c'o nziyo c'o mi bübü cja
c'o o lado c'e trono. Nu c'e Ts'imë
mi 'ñetse c'ü vi bö't'ü c'ü. Mi peje
yenchö o ts'imota; cja na yenchö o
ndö'ö c'o mi quil'i. C'o yenchö o ndö'ö
ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü je
däjä ra ë pëpji texe cja ne xoñijöümü.
⁷C'e Ts'imë o ndë c'e libro c'ü mi tjë
nu c'ü mi junrü cja c'e trono. ⁸Ma
o ndë c'e libro, nuc'ua nu c'o nziyo
c'o mi bübü cja o lado c'e trono, 'ñe
c'o veinticuatro tita o ndüñijöümüji a
jmi c'e Ts'imë, o ma't'üji. Nzi 'naja
c'o tita mi jünji 'naja bizhi c'ü ngueje
arpa. Xo mi tüji nde 'najaji 'na s'äbä
c'ü ngue oro. C'o s'äbä mi nizhi o
nguichjüjnü c'o ma jo ma jyärä. Nu
c'o nguichjüjnü, ne ra mama c'o jña
c'o ni dyötü Mizhocjimi yo o nte.
⁹Nuc'ua c'o nziyo c'o mi bübü 'ñe c'o
tita mi ma't'üji Mizhocjimi mi tøjöji
'na himno c'ü cja dadyo. Mi mamaji
a cjava:

Nu'tsc'e i tsja texe c'ua ja nzi va
ne Mizhocjimi, nguec'ua o sö i
chjèë ne libro, rí xücü rí ñu'u.

Sö rí tsjague na ngueje o
bö'tc'ügue. I pjödügue in tsji
vi tsjõt'p'ü o nzhübü yo nte
texe cja ne xoñijöümü.

Zö pje ma jñiñi cäräji, zö pje
ma jña ñaji, zö pje ma razaji, i
tsjõt'p'üji o nzhübüji.

Nguec'ua 'ma cjó c'o ra
'ñench'ets'ü o mü'bü,
Mizhocjimi ra tsjapü o t'i c'o.

¹⁰ I tsjapüji jmuji, 'ñe mböcjimiji
ngue c'ua pëpji ín
Mizhocjimigöji.

Ra mandaji cja ne xoñijöümü, je
mi mamaji a cjanu.

¹¹Nuc'ua ró janda me ma puncjü anxe c'o mi böbü a ñünü. A nde anguesji mi bübü c'e trono 'ñe c'o nziyo c'o mi böbü a ñünü c'e trono, 'ñe c'o tita. C'o anxe mi cārā na puncjü millón. Ró ärä mi ña c'o anxe. ¹²C'o anxe me mi tōjōji na jens'e. Mi mamaji a cjava:

Nu ne Ts'imë nu o bö't'ü, o tsja texe, nguec'ua rá ma't'üji angueze. Nunu me na nojo nu. Nunu sö ra tsja texe nu. Nunu me pè's'i texe c'o ni muvi nu. Nunu pārā texe nu; me na zēzhi.

¹³Nuc'ua ró ärä texe c'o o dyät'ä Mizhocjimi c'o cārā a jens'e 'ñe cja ne xoñijōmü, 'ñe a mbo e jōmü, 'ñe c'o cā'ā cja e ndeje. Mi tōjōji; mi mamaji a cjava:

Rí ma'tc'üjme nu'tsc'e
Mizhocjimi in junrü cja e trono.

Xo rí ma'tc'üjme nu'tsc'e
Jesucristo ngue'tsc'e c'e
Ts'imë c'ü o bö't'ü.

Me na nojots'üvi, me na zē'ts'igüevi.

Sido rá ma'tc'üjme; dya ra nguarü c'ü rá ma'tc'üjme, je mi mama a cjanu c'o.

¹⁴O ndünrü c'ua c'o nziyo c'o mi böbü a ñünü c'e trono. O mamaji:
— Je rga cjanu, amén.

Nuc'ua c'o tita o ndünijōmü, o ma't'üji Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ü e Ts'imë.

Los siete sellos

6 Nuc'ua ró janda c'e Ts'imë o xücü 'naja c'o tjüjmü c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua 'naja c'o nziyo c'o mi bübü. 'Ma mi ña'a,

mi ärägö nza cja c'ü mi pjäjnä. Mi mama a cjava:

—Xä'dä, rí ē jñanda.

²Ró janda c'ua 'na pjadü c'ü ma t'öxü. Nu c'ü mi chägä, mi jün 'na arco yo flecha. O ch'unü 'na corona nza cja c'ü juns'ü yo manda. Angueze ya vi ndöpü na puncjü c'o üvi. O mbedye o ma ndöpü c'o dyaja c'o üvi.

³Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na yeje tjüjmü c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua mi ña c'ü na yeje c'o nziyo c'o mi bübü. Mi mama a cjava:

—Xä'dä, rí ē jñanda.

⁴Nuc'ua o mbedye c'ua c'ü 'naja pjadü. Ma mbaja c'e pjadü c'ü. Nu c'ü mi chägä, o ch'unü 'na tjēdyi c'ü me ma nojo. O ch'unü c'ü ro tsjapü ro tsja chü yo nte'e cja ne xoñijōmü. Nguec'ua ra pötü rgä mbö't'üji.

⁵Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na jñ'i c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua c'ü na jñ'i c'o mi bübü. Mi mama a cjava:

—Xä'dä, rí ē jñanda.

Nuc'ua ró janda c'ua 'naja pjadü c'ü ma potjü. Nu c'ü mi chägä, mi jün'ü 'na t'ēzi c'ü ni pesaji. ⁶Ró ärä c'ua 'na jña c'ü je ma ējē a nde'e cja c'o nziyo c'o je mi bübü a ñünü c'e trono. Nu c'e jña'a je o mama a cjava:

— Yo nte 'napa ra pēpjji ngue c'ua ra ndōmüji 'na kilo ndëxü. 'Napa ra pēpjji ngue c'ua ra ndōmüji jñi kilo cébara. Y rguí jyodü ra mbötpüji ngüenda c'ü dya ra s'odüji o aceite 'ñe o vino.

⁷Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na nziyo c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä

c'ua c'ü na nziyo c'o mi bübü. O mama a cjava:

—Xä'dä, rí ē jñanda.

⁸Nuc'ua ró janda c'ua 'naja pjadü c'ü ma c'axt'ü. Nu c'ü mi chägä, mi xiji ngueje nu pö't'ü yo nte nu. Cja o xütjü ma ējē nu c'ü xiji Hades nu ja cārā c'o tū'ü. O ch'unüvi sjētsi ro mbö't'üji c'ü na nziyo parte yo nte yo cārā cja ne xoñijömü. Ro mbö't'üji co tjēdyi, co tjiymi, 'ñe co yo animal yo na sate yo cārā cja ne xoñijömü. Xo o tsjapüvi o zö'dyē na puncjü nte, ngue c'ua o ndüji.

⁹C'e Ts'imē o xücü c'ü na tsi'ch'a c'o mi jtüt'ü c'e libro. Nuc'ua ró janda c'ua 'na altar. A jömü c'ü e altar ró janda c'o o aljma nu c'o vi bö't'ü na ngueje o 'ñejmeji o jña'a Mizhocjimi y mi xipjiji c'o nte e Jesucristo ngueje c'ü ín Jmugöji.

¹⁰Anguezeji o mapjüji c'ua na jens'e. Mi mamaji a cjava:

— Nu'tsc'e ín Jmuts'üjme, me na zē'ts'igue, in mandague texe. Me na sjü'ütsc'e. Texe c'o in mangue na cjuana c'o. ¿Hasta jinguā rí jñünpü ngüenda c'o nte cja ne xoñijömü c'o o mbötcüjme, rí tsjapüji ra sufridoji na ngueje o mböcüzüjme ín tsjijme?, o mamaji a cjanu.

¹¹O ch'unü nzi 'naja anguezeji 'naja bitu c'ü ma t'öxü. O sjipjiji xe ro nde'beji ts'iquē cja ro zäs'ä c'o o cjuarmaji c'o pēpi Mizhocjimi c'o xo ro bö't'ü.

¹²Ró janda c'ua c'e Ts'imē o xücü c'ü na 'ñanto c'o mi jtüt'ü c'e libro. Me mi mbī'í c'ua ne xoñijömü. E jyarü o pocü nza cja bobitu. E zana mi 'ñetse nza cja cji'i. ¹³Yo seje a jens'e o ndögü a xes'e ne xoñijömü, c'ua ja nzi ga jyäbä o higo c'o dya

be tälä, 'ma vü na zēzhi e ndajma ga juant'a c'e za'a. ¹⁴E jens'e o 'ñetse o 'mans'a nza cja 'ma 'mans'a 'na libro; ya mi ojtjo. Texe yo t'eje 'ñe yo ts'ixoñijömü a nde cja ndeje o 'ñömüji. Dya cja mi junrüji c'ua ja je mi junrüji. ¹⁵Nuc'ua yo nte cja ne xoñijömü o tsjōjōji cja cueva c'o tjocü cja ndojo cja yo t'eje. O tsjōjō yo rey 'ñe yo gobernador 'ñe yo manda xondaro 'ñe yo pē's'i na puncjü merio 'ñe yo na zēzhi 'ñe yo pje nde pjēzhi, 'ñe texe yo dyaja nte. ¹⁶Yo nte o xipjiji a cjava c'o t'eje 'ñe c'o ndojo:

— Tunügueji a xes'ezügöjme. A cjanu rí tsopcüjme nguec'ua dya ra jñandgajme Mizhocjimi c'ü junrü cja e trono; dya xo ra jñandgajme e Jesucristo c'ü e Ts'imē. Anguezevi me ra jñüncüjme ngüenda ra tsjacüjme rá ma sufridojme. ¹⁷Na ngueje ya o säjä c'e pa'a c'ü me na s'ēzhi. Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo me ra tsjacüjme rá sufridojme. ¿Cjó ngue c'ü ra sö ra böbü cja o jmivi? Dya cjó sö. Je a cjanu o mamaji.

Los señalados de las tribus de Israel

7 Nuc'ua ró janda c'ua nziyo anxe. Mi böbüji cja yo nziyo 'nanguarü cja ne xoñijömü. Mi pēnch'iji na jo yo nziyo ndajma cja nu xoñijömü; ngue c'ua dya ro vü'tü e ndajma cja ne xoñijömü, ne ri ngueje cja e ndeje. Ne xo ro juant'a yo za'a. ²Ró janda c'ua c'ü 'naja anxe. O mbes'e nu ja ni mbes'e e jyarü. Nuc'ü, mi jün 'na sello ngue c'ua ro meya nu c'o ngueje o t'i Mizhocjimi c'ü bübüjtjo. O mapjü na jens'e, o zopjü c'o nziyo anxe c'o vi ch'unü poder ro s'odü ne xoñijömü 'ñe e ndeje. O xipjiji a cjava:

³— Dya be rí s'odüji ne xoñijömü ne ri ngueje e ndeje ne ri ngueje yo za'a. Cja rí s'odügeje c'o, 'ma ya rá cjuarü rá meyajme yo o nte ín Mizhocjimigöji. Rá meyajme cja o ndë'ë yo.

⁴Ró ärägö ja nzi mi sö nu c'o o meyají. O zäs'a ciento cuarenta y cuatro mil yo nte yo mboxbëche cja c'o doce o t'i e Israel. ⁵O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Judá. O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Rubén. O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Gad. ⁶O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Aser. O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Neftalí. O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Manasés. ⁷O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Simeón. O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Leví. O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Isacar. ⁸O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Zabulón. O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e José. O meyají doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Benjamín.

La multitud vestida de blanco

⁹Nuc'ua ró janda c'ua; mi cārā me na puncjü nte c'o dya cjó mi sö ro mbezhe. Vi 'ñejeji texe cja yo ndajñiñi 'ñe texe cja yo jñiñi. Mi ñaji c'o pje nde ma jña, 'ñe pje nde ma razaji. Mi böbüji cja o jmi c'ü junrü cja c'ü e trono 'ñe cja o jmi c'ü e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo. Mi jeji bitu c'ü ma t'öxü. Mi jünji o dyë 'mājñā. ¹⁰Mi mapjüji na jens'e, mi mamaji a cjava:

Nunu o jocüzüji ín mü'büji
ngueje ín Mizhocjimigöji

nu je junrü cja e trono 'ñe e Ts'imë nu ngueje e Jesucristo, je o mamaji a cjanu.

¹¹Nuc'ua texe c'o anxe mi böbüji. A nde anguesji mi bübü c'e trono 'ñe c'o tita 'ñe c'o nziyo c'o mi bübü. Nuc'ua c'o anxe o ndüñijömüji a jmi'i c'ü e trono. Cjanu o ma't'üji Mizhocjimi. ¹²O mamaji a cjava:

Je xo rí mangöjme a cjanu,
amén. Ngue'tsc'e ín
Mizhocjimits'ügöjme rá
ma't'üjme.

Me na nojots'ügue, in pārāgue texe. Ngue'tsc'e rá da'c'üjme na pöjö. Ngue'tsc'e rá süc'üjme. Ngue'tsc'e me na zë'tsc'e, sö rí tsjague texe. Je rga cjatsc'e nu texe yo cjë'ë 'ñe 'ma ya rguí nguarü ne xoñijömü. Amén.

¹³Nuc'ua 'naja c'o tita o dyöngü, o xitsi a cjava:

— Nujyo je'e na t'öxü, ¿cjo in pārāgue cjó ngueje yo, 'ñe ja vi 'ñeji?, o 'ñenze.

¹⁴Ró xipji c'ua a cjava:

— Nu'tsc'e nin t'ecjañumü, dya rí pārāgö. Xitsigö cjó ngueje yo, na ngueje in pārāgue, ró embe.

Cjanu o xitsi c'ua angueze:

— Nujyo nguejyo vi sufrido na puncjü na ngueje o 'ñejmeji e Jesucristo c'ü o pjödü o cji o ndintspi o mü'büji. O mbedyeji o bituji; o ch'öxcüji co o cji e Ts'imë.

¹⁵Nguec'ua ya je cārāji a jmi Mizhocjimi nu junrü cja ne trono. Nujyo, ma't'üji Mizhocjimi xömü ndempa nu va ja bübü angueze. Mizhocjimi ngue nu ra mbörüji nu; dya pje ra bëzhiji. ¹⁶Dya cja ra zant'aji; ne xo ra neji o ndeje. Dya

xo ra zant'aji e jyarü; ne ra zö'öji c'ü rrä pa'a. ¹⁷Na ngueje e Ts'imë e Jesucristo nu je bübü a nde cja ne trono ra mbörüji, ngue nu ra unüji c'ü ra ziji; nguec'ua ra bübüttöji. Mizhocjimi ra ndintspi texe yo o nguizhöji. Dya cja pje ra mbeñeji.

El séptimo sello y el incensario de oro

8 Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na yencho c'ü mi tjüt'ü c'e libro. O zö nde hora c'ü dya cjó mi ña, y dya cja pje mi ärägö. ²Nuc'ua ró janda c'o yencho anxe c'o böbü a jmi Mizhocjimi. Nuc'ua o ch'unüji c'ua yencho trompeta. ³O ëjë c'ua c'ü 'naja anxe o ë böbü a jmi cja c'e altar c'ü oro c'ü bübü a jmi c'e trono. Mi cjü's'ü 'na incensario c'ü mi ngueje oro. Cjanu o ch'unü na puncjü nguichjüjnü; ngue c'ua ro mbä's'ä cja c'e altar ro huanba c'o jña c'o vi dyötü Mizhocjimi texe c'o o nte. ⁴Nuc'ua c'ü o bipji c'ü e nguichjüjnü o nguins'i cja c'o o dyë'ë c'ü e anxe. O zät'ä a jmi Mizhocjimi co nu c'o vi dyörü c'o o nte angueze. ⁵Nuc'ua c'ü e anxe o nich'i c'e incensario o ndësivi c'o ma qui'i cja c'ü e altar. Cjanu o mbodü c'ua cja ne xoñijöümü. Nuc'ua o pjäjnä c'ua. Me mi juëbi, me mi yürü; me mi mbi'l' ne xoñijöümü.

Las trompetas

⁶Nuc'ua c'o yencho anxe c'o mi jün c'o yencho trompeta o mba's'üji c'ua, ro mbë'biji.

⁷Nuc'ua c'ü ot'ü anxe o mbë'bi o trompeta. Nuc'ua o jyäbä c'ua o ngündo 'ñe o sivi c'o mi chjanavi o cji'i. Je jyäbä cja ne xoñijöümü. C'ü

na jñi parte ne xoñijöümü o ndë'ë. Xo o ndë'ë c'ü ni zö na jñi yo za'a. Xo o ndë'ë texe yo pjindyo.

⁸C'ü na yeje anxe o mbë'bi c'ua c'ü o trompeta. Nuc'ua mi 'ñetse nza cja 'na trat'eje c'ü ma tjë'ë, o ma zo'o cja ndeje nu cja mar. Nuc'ua c'ü ni zö na jñi c'ü e mar o mbëzhi cji'i c'ü. ⁹Cjanu o ndü'ü c'ua c'ü ni zö na jñi c'o mi cã'ä cja o mar. Nuc'ua c'ü ni zö na jñi c'o barco o chjorüji.

¹⁰C'ü na jñi anxe o mbë'bi c'ua c'ü o trompeta. Cjanu o ndögü a jens'e 'na tanseje, ma yot'ü nza cja 'na trasivi. Je ma zo'o cja c'ü na jñi parte yo ndare 'ñe yo mbereje. ¹¹Nu c'ü e tanseje mi chjü Ajenjo c'ü ne ra mama na cjö. Nuc'ua c'ü na jñi parte yo ndeje o jyärä na cjö'ö. O ndü na puncjü nte na ngueje yo ndeje ya me vi cjönt'ü.

¹²C'ü na nguiyo anxe o mbë'bi c'ua c'ü o trompeta. O s'odü c'ua c'ü na jñi e jyarü; 'ñe c'ü na jñi e zana. Xo 'ñe c'ü na jñi parte yo seje. Exco juench'e c'ua c'ü na jñi o siviji. Nuc'ua c'ü na jñi 'ma ndempa 'ñe c'ü na jñi 'ma xömü; dya cja mi jya's'ü c'ua.

¹³Nuc'ua ró janda 'na anxe c'ü mi pjüjuaja a nde'e a jens'e. Ró ärä mi mapjü na jens'e, o mama:

— C'o jñi anxe ya ngue ra mbë'biji c'o jñi trompeta. Juejme yo nte yo cãrä cja e xoñijöümü na ngueje me ra sufridoji 'ma ra mbë'biji c'o trompeta, o mama a cjanu c'e anxe.

9 C'ü na qui'ch'a anxe o mbë'bi c'ua o trompeta. Ró janda c'ua 'na seje c'ü vi ndögü a jens'e c'ü je zät'ä cja ne xoñijöümü. O ch'unü c'ua poder ra xocü c'e t'o'o c'ü me na

jě'ē c'ü dya sō cjó ra jñanda ja sāt'ä. ²Cjanu o xo's'tü c'ua c'ü e t'o'o c'ü me na jě'ē. Cjanu o c'os'ü trabipji cja c'ü e t'o'o nza cja bipji cja 'na trahornu. Cjanu o bēxōmü e jyarü 'ñe e ndajma na ngueje ya mi chjana o bipji c'ü vi c'os'ü cja c'e t'o'o. ³Nu cja c'ü e bipji o mbedye t'ünxü c'o o ma cja ne xoñijōmü. O ch'unüji c'ü na zēzhi nza cja yo alacrán yo cārā cja ne xoñijōmü. ⁴O sjipjiji c'ü dya ro zaji yo pjindyo yo cja'a cja ne xoñijōmü, ne ri ngueje o xi yo za'a, ne xo ri ngue pje nde ma planta. Exi jántjo c'o nte c'o dya jmeya cja o ndě'ē ngue c'o ro s'odüji c'o. Nuc'o, ngue c'o dya ejme Mizhocjimi. ⁵O jyéziji ra tsjapü ra sufrido c'o nte c'o dya jmeya cja o nději; ra mezhe tsi'ch'a zana ra sufridoji. Nu c'ü ra sufridoji chjëntjovi nza cja 'ma ro mbücüji yo alacrán. Pero dya o ch'unüji ra mbö't'üji yo nte. ⁶Nu c'o pa'a c'o, ra jyodü yo nte ja rga ndüji; pero dya ra chöt'üji. Zō me ri ne ra ndüji, dya ra ndüji.

⁷C'o t'ünxü exmi nza cjatjo o pjadü c'o ya xampja ra ma cja chü. Mi juns'üji c'ü mi nza cja o corona c'ü mi ngueje oro. Nu c'o o jmiji exmi nguetjo o jmi yo nte. ⁸O ñixtiji exmi nza cjatjo o ñixti yo ndixü. Nu c'o o s'ibiji exmi nza cjatjo o s'ibi yo león. ⁹Mi jeji o bitu c'o exmi nza cjatjo t'ězi. Mi nguetjo cja o tijmiji mi cjō'müji. Nu c'o o juajaji me mi nzhī'i nza cja na puncjü carro c'o cjüt'ü o pjadü 'ma chinpjadü 'ma ni möji cja chü. ¹⁰Mi peje o pjixiji nza cja o alacrán. Nu c'o o pjixiji mi peje c'ü je mi mbücüji yo nte. A cjanu ma zēzhiji ngue c'ua ra tsjapüji ra sufrido yo

nte tsi'ch'a zana. ¹¹Nu c'o xiji o t'ünxü 'ñejeji o reyji. Ngue c'e anxe c'ü pjörü cja c'ü e t'o'o c'ü mi c'os'ü bipji. Cja jña hebreo c'e rey ni chjü Abadón. Cja jña griego xiji Apolión. C'e jña c'ü, ne ra mama nu c'ü pō't'üte.

¹²Nuc'ua o nguarü c'ua nu c'ü ot'ü ró janda me ra sufrido yo nte; dya cja ró janda. Ró janda c'ua xe mi bēzhi xe yeje c'o me ra sufrido yo nte.

¹³Nuc'ua c'ü na 'ñanto anxe o mbē'bi c'ü o trompeta. Ró ärä c'ua 'na jña'a c'ü mi pedye a nde c'o nziyo mota c'o bōbü cja squina c'e altar c'ü bübü a jmi Mizhocjimi.

¹⁴Nu c'ü e jña o xipji a cjava c'ü na 'ñanto anxe c'ü mi jün c'ü e trompeta:

— Xäpcä c'o nziyo anxe c'o je 'nünt'ü cja c'ü e trandare c'ü ni chjü Eufrates, o xipji a cjanu.

¹⁵Cjanu o xäpcä c'ua c'o nziyo anxe; ngue c'ua ro mbö't'üji c'ü na jñi parte yo nte. Ya mi te'beji ro zädä c'e hora 'ñe c'e pa 'ñe c'e zana 'ñe c'e cjě'ē c'ü ro xäpcäji. ¹⁶C'o xondaro c'o mi chägä o pjadü, ró ärägö ja nzi mi söji anguezeji. Nuc'o, me ma puncjü c'o. Mi söji ye ciento millón.

¹⁷Je a cjanu rvä täcä c'o pjadü c'ü o jitsi Mizhocjimi. Nu c'o mi chägä c'o pjadü mi je'e c'o t'ězi c'o cjō'p'ü o tijmi c'o. Nu c'o t'ězi ma mbaja nza cja sivi; ma c'anga nza cja o bipji asufre; ma c'axt'ü nza cja asufre. C'o o ñi c'o pjadü exmi nza cjatjo o ñi o león. Cja c'o o ne o pjadü mi pedye sivi 'ñe bipji 'ñe asufre. ¹⁸O ndü c'ua c'ü na jñi parte yo nte na ngueje c'o jñi plaga c'o

o sufridoji. C'o plaga mi ngueje o sivi 'ñe o bipji 'ñe o asufre c'ü mi pedye cja o ne'e c'o pjadü. ¹⁹C'ü ma zëzhi c'o pjadü je mi bübü cja o neji 'ñe cja o pjixiji. C'o o pjixiji mi chjëntjovi nza cja o c'ijmi c'o xo mi bübü o ñiji. Co o pjixi c'o pjadü mi s'odü yo nte.

²⁰O ndü na puncjü nte co c'o plaga. Bübü c'o dya ndü, pero dya o nzhogü o mü'büji. Sido o tsjatjovi c'ü na s'o. Sido o ma't'ütjovi o demonio. Sido o ma't'ütjovi yo ts'ita yo oro, yo plata, yo bronce, yo ndojo, yo za'a. Maco yo ts'ita dya janda yo. Dya xo äräji. Dya xo nzhodüji. ²¹Nu c'o nte dya o nzhogü o mü'büji. Sido o pö't'üteji. Sido mi cëroji. C'o bëzo, sido mi tsäjäji ndixü. C'o ndixü, sido mi tsäjäji o bëzo. Dya xo o nzhogü o mü'büji. Nu c'o pje mi pönü, dya xo o nzhogü o mü'bü c'o.

El ángel con el librito

10 Nuc'ua ró janda c'ü 'naja anxe c'ü me ma zëzhi. Ma sjöbü ndeze a jens'e. Ma ëjë a mbo 'naja ngömü. 'Na arco iris je mi böbü a xes'e cja o ñi. Nu c'ü o jmi me mi juëbi nza cja e jyarü. Nu c'o o ngua mi chjëntjovi nza cja yo columna yo dä's'a a nde cja ngümü. Nuc'o, mi 'ñetse nza cja sivi. ²Mi tjë'ë 'na ts'ilibro c'ü ya vi sjo's'ü. Cjanu o 'ñe's'e o jocua a xes'e cja c'ü e mar. Nu c'ü 'naja o ngua o 'ñe's'e a xes'e cja ne xoñijömü. ³Cjanu o mapjü na jens'e chjëntjovi nza cja 'ma huë 'na León. 'Ma o nguarü o mapjü, ró ärägö c'ua yencho vez va pjäjä. ⁴'Ma o nguarü o ña'a c'o yencho va pjäjä,

nutschö e Juan ya mi ngue ro opjügö. Nuc'ua ró ärä c'ua 'na jña c'ü vi 'ñeje a jens'e. O xitsi a cjava:

— Dya cjó rí xipji c'o i dyärä c'o o pjäjä. Dya rí dyopjügue c'o o mama c'o, o 'ñenze a cjanu.

⁵C'ü e anxe c'ü ró janda mi ë's'ë c'o o ngua a xes'e cja c'ü e mar 'ñe e xoñijömü, nuc'ua o c'uans'a c'ua o jodyë a jens'e. ⁶Angueze o nädä Mizhocjimi c'ü bübü dya 'ñe ra bübü'tjo 'ma ya rguü nguarü ne xoñijömü. O nädä Mizhocjimi c'ü o dyät'ä ne xoñijömü 'ñe texe yo bübü 'ñe yo cja'a. Xo o dyät'ä yo ndeje 'ñe yo cã'ä nu. O mama a cjava c'e anxe:

— Dya ra mezhe ra zädä texe c'o o mama Mizhocjimi. ⁷'Ma ra zädä c'ü ra mbë'bi o trompeta c'ü na yencho anxe; ngue 'ma ya ra nguarü texe c'o o mbeñe Mizhocjimi c'o o xipji c'o profeta c'o mi pëpi Mizhocjimi, eñe c'e anxe.

⁸Nuc'ua c'ü e jña c'ü ró ärägö c'ü vi 'ñeje a jens'e, o zocütjo na yeje. O xitsi a cjava:

— Ma ma chjë'ë ne ts'ilibro nu sjos'ütjo nu tjë ne anxe nu ë's'ë o ngua a xes'e cja ne mar 'ñe ne xoñijömü, o 'ñenze a cjanu c'e anxe.

⁹Ró ma c'ua cja c'e anxe, ró ma xipji ro dyacü c'e ts'ilibro. Cjanu o xitsi angueze:

— Chjë'ë, ngue c'ua rí si'i. Nu ne ts'ilibro me na ò ngue o jña Mizhocjimi. Ra tsja'c'ü ra mäjä in mü'bügue. Me xo na s'ëzhi o jña. Ra tsja'c'ü me ra sufrido in mü'bügue na ngueje c'o cja ra zädä, o 'ñenze.

¹⁰Ró ma tjë'ë c'ua c'e ts'ilibro c'ü mi tjë c'e anxe. Nuc'ua ró sigö c'ua. Me ma ötjo cja ín te'e mi chjëntjovi

õt'apjü ngüjñü. 'Ma ró cjuarü ró sigö, ma cjö a mbo ín pjeme. ¹¹O sjitsi c'ua a cjava:

— Ni jyodü rí yepe rí ñague c'ü mama Mizhocjimi. Rí mamague c'ü ra tsjapü Mizhocjimi na puncjü o jñiñi; ñe na puncjü raza ñe yo ña pje nde ma jña'a, ñe yo rey, o sjitsi a cjanu.

Los dos testigos

11 Cjanu o ch'acü 'na dye'e c'ü mi chjëntjovi nza cja 'na metro. Cjanu o sjitsi a cjava:

— Rí ñanga. Dyëdyi dya nu o templo Mizhocjimi ñe ne altar. Xo nde rí pezhegue yo ma't'ü angueze nu. ²Pero dya rí dyëdyi ne tji'i nu chjünüvi ne templo. Dya rí dyëdyi nu na ngueje je ra ngärã c'o dya ejme Mizhocjimi. Nuc'o, ra yödüji nu e ndajñiñi nu o xöcü Mizhocjimi, nu ngueje a Jerusalén nu ja bübü ne templo. Ra yödüji jñi cjë nde. ³Rá unügö c'ü na zëzhi yeje c'o ra mamavi c'ü na cjuana. Ra tsjavi profeta ra pätcägövi. Jñi cjë nde ra zopjüvi c'o nte, ra mamavi c'ü rí mangö. Ra ndëjëvi o bitu c'o na ärä, c'ü rguí unü ngüenda c'o nte c'ü ni jyodü ra nzhogü o mü'büji.

⁴C'o yeje nguejyo ye za'a yo olivo; xo ñejyo yeje candelero yo bübü a jmi Mizhocjimi c'ü manda texe cja ne xoñijömü. ⁵Nu 'ma cjó c'o ra ne pje ra tsjapü c'o, ra mbedye sivi cja o nevi; ra ndë'ë c'o ri nuvi na ü. A cjanu ra ndü'ü nu c'o ra ne pje ra tsjapü c'o. ⁶Me na zëzhi anguezevi; sö ra ngot'üvi a jens'e c'ü dya ra ñe dye'be c'o pa'a 'ma ra pätpävi Mizhocjimi ra zopjüvi c'o nte ra xipjiji c'ü mama Mizhocjimi. Xo sö

ra tsjapüvi yo ndeje ra mbëzhi o cji. Xo ra sö ra tsjapüvi ra mbí na zëzhi ne xoñijömü ñe pje c'o nde ra tsjavi, ngue c'ua me ra sufrido yo nte. Nu hora c'ü ra nepevi ra tsjavi. ⁷C'e animal c'ü me na sate ra mbes'e cja c'e t'o c'ü me na jë'ë, ra jyonmbü chü c'o yeje. 'Ma ra nguarü c'o yeje ra zopjüvi c'o nte, cja ra ndöjö 'ma c'e animal ra mbö't'ü c'o yeje. ⁸Ya rguí ndüvi c'ua cja c'ü e ndajñiñi nu ja o bö't'ü c'ü ín Jmugöji e Jesucristo. Je ri 'manavi cja calle. C'e jñiñi c'ü, ra xiji Sodoma ñe Egipto na ngueje me na s'o c'o ri cärã cja c'e jñiñi c'ü. ⁹C'o ye añima, jñi pa nde ra 'manavi cja calle ra jñanda c'o nte texe cja ne xoñijömü. Ra jñandaji c'o, zö pje ma razaji, zö pje ma jña ñaji, zö pje ma jñiñi c'ü menzumüji. Dya ra jyëziji cjó ra dyögü c'o ye añima. ¹⁰Nu c'o ri cärã cja ne xoñijömü me ra mäjäji na ngueje ya rguí ndü c'o yeje. Me ra mäjäji, me ra pötü rgá unüji o regalo. Na ngueje c'o yeje profeta me mi cjapü ra sufrido c'o nte. ¹¹'Ma ya ra cjogü c'o jñipa nde, Mizhocjimi ra unü c'ü ra tsjons'ü o jñüvi. Ya ra bübüjtjovi, ra tetjovi. Cja rron böbüvi. Me ra zü c'ua c'o nte rgá jñandaji. ¹²Nuc'ua c'o ye profeta ra dyärävi 'na jña c'ü je rguí ñeje a jens'e. Ra ña na jens'e ra xipjivi a cjava:

— Xä'dävi a ñecjua a jens'e, ra ñeñe.

Cja rron mëvi c'ua a jens'e cja 'na ngömü, ra jñanda c'o nte c'o mi nu na ü c'o. ¹³Nuc'ua c'ü e ndajme c'ü, me ra mbí'i ne xoñijömü. C'ü ni zö na dyëch'a parte c'ü e ndajñiñi ra yät'ä o ngümü. Ra ndü'üji c'ua na

ngue c'ü ra mbĩ'ĩ ne xoñijõmü. Ra zõ'õ siete mil c'o nte'e c'o ra ndü. Nu c'o dyaja me ra pizhiji, me ra mamaji c'ü me na nojo Mizhocjimi a jens'e.

¹⁴C'ü ra mbĩ ne xoñijõmü ngue c'ü na yeje c'ü me ra sufrido yo nte. Dyäräji. 'Ma ya ra nguarü c'o, dya cja ra mezhe ra zädä c'ü na jñi.

La séptima trompeta

¹⁵Nuc'ua c'ü na yenko anxe o mbë'bi c'ü o trompeta. Ró ärägö c'ua na puncjü c'o mi ña'a a jens'e. Me ma jens'e ma ñaji. Mi mamaji a cjava:

Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji 'ñe e Cristo c'ü o ndäjä cja ne xoñijõmü ya mandavi c'ua ja mi manda e Satanás c'ü dya jo.

Ya ra mandavi para siempre.

¹⁶Nuc'ua c'o veinticuatro tita c'o junrü cja o tronoji a jmi Mizhocjimi o ndüñijõmüji. Cjanu o ma't'üji c'ua Mizhocjimi. ¹⁷O mamaji a cjava:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, ín Jmuts'üjme, me na zë'ts'i, in cja texe c'ua nzi gui ñe'e. Exmi bübüjtogue y in bübügue. Rí da'c'üjme na pøjö na ngueje i jizhigue c'ü me na zë'ts'i, nguextjots'ü in mandague.

¹⁸Me co üdü yo nte cja ne xoñijõmü me co nuc'üji na ü. Pero nudya ya zädä c'ü xo rí jñünpü ngüenda c'o ya ndü rí tsjapü ra ma sufrido c'o dya o 'ñejmets'ü.

Xo zädä c'e ndajme rí unü c'o ya i mamague c'o o päjtç'ä va ñaji in jñague, 'ñe texe c'o ngueje in ntegue, texe c'o

süc'ügue zö pje ri pjëzhiji, zö dya pje ri pjëzhiji.

Xo zädä c'ü e ndajme rí chjotü c'o o s'odü ne xoñijõmü. O s'odüji na ngueje dya dyätäji Mizhocjimi, me tsjaji na s'o, eñe c'o tita.

¹⁹Nuc'ua o xogü a jens'e nu ja bübü Mizhocjimi. Cja o templo Mizhocjimi ró janda nu c'ü e cja c'ua ja bës'i c'o laja nu ja t'opjü o ley Mizhocjimi. Nuc'ua o juëbi o yürü o pjäjä o mbĩ'ĩ ne xoñijõmü. O jyärä na puncjü trangündo.

La mujer y el dragón

12 Nuc'ua o 'ñetse 'na señal a jens'e c'ü me ma nojo. Mi ngueje 'naja ndixü. C'ü o bitu mi ngueje e jyarü. Mi ë's'ë o ngua cja e zana. Cja o ñi mi juns'ü 'na corona c'ü mi qui'i doce seje. ²Nu c'e ndixü mi ndunte c'ü; ya mi ngue ro zõ'dyë. Nuc'ü, me mi mapjü c'ü, na ngueje me mi sö na ü. Me mi sufrido na puncjü ro muxt'i. ³Nuc'ua xo o 'ñetse c'ua xe 'naja señal a jens'e. Dyäräji c'ü ró janda. Ngue 'na tac'ljmi c'ü ma mbaja c'ü mi bübü yenko o ñi'i; cja na dyëch'a o mota. Cja c'o o ñi'i mi juns'ü yenko corona. ⁴Nu c'ü o pjixi mi cjüt'ü c'ü ni zö na jñi parte yo seje a jens'e. Me co pana na zëzhi a jõmü yo. Nu c'ü e c'ljmi o böbü a jmi c'ü e ndixü c'ü ya mi ngue ro muxt'i; ngue c'ua ro zapü c'ü nu t'i'i 'ma ya ro mus'ü. ⁵C'e ndixü o mus'ü 'na ts'it'i. C'e ts'it'i ngue c'ü ra manda texe cja yo nte. Me ra manda na zëzhi; chjëntjovi nza cja 'ma ri päräji co 'na dyenza c'ü ri t'ëzi. Nuc'ua Mizhocjimi o zidyí a jens'e c'e t'i nu

ja bübü Mizhocjimi, nu ja mandavi dya. ⁶Nuc'ua c'e ndixü o c'ueñe o ma cja ndajyadü nu ja ya vi xöcü Mizhocjimi. Nunu ra 'huiñiji nu, jñi cjë nde.

⁷Cja nu o ts'a c'ua 'na chülü a jens'e; e Miguel 'ñe c'o o anxe Mizhocjimi c'o mi dyoji, o chüji co c'e c'ijmi. Me mi chülü c'e c'ijmi 'ñe c'o anxe c'o mi dyoji c'e c'ijmi. ⁸Pero c'e c'ijmi 'ñe c'o o anxe, dya pje mi sö ro ndöjõji. Nuc'ua dya cja säjäji ro ngäräji a jens'e. ⁹Cjanu o pjongüji a jens'e c'ü e c'ijmi c'ü ngueje e trac'ijmi c'ü ya me mezhe. Nuc'ü, ni chjü'ü Satanás c'ü dya jo. Ngueje c'ü onpü texe yo cärä cja ne xoñijõmü. Nuc'ü, o pjongüji a jens'e co texe c'o o anxe angueze. O zät'äji cja ne xoñijõmü.

¹⁰Nuc'ua ró ärä c'ua 'na jña'a c'ü me ma jens'e c'ü je vi 'ñeje a jens'e. Mi mama a cjava:

— Mizhocjimi c'ü me na zëzhi ya böbü a nde, ya o 'ñevgueji libre. Ngueje angueze co e Cristo c'o manda texe. Ya o pjongüvi a jens'e e Satanás c'ü mi cõt'ü yo ín cjuarmagöji. Me mi pa cõt'üji a jmi Mizhocjimi xõmü ndempa. ¹¹Pero e Satanás c'ü dya jo, dya o ndöpü c'o ín cjuarmagöji na ngueje c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo o pjödü o cji va ngötcüji ín nzhubügöji. Y anguezeji sido o 'ñejmeji e Jesucristo; sido o ñaji o jña'a. Dya züji zö ro bö't'üji. ¹²Nudya, mäjägueji dya, texets'ügueji ín cäräji a jens'e. Na ngueje ya pjongüji a jens'e e Satanás. Pero me ra sufrido texe yo cärä cja ne xoñijõmü 'ñe texe yo cärä cja yo ndeje. Na ngueje e Satanás c'ü

dya jo ya zöbü a ma c'ua, c'ua ja ín cärägueji. Ya me üdü na puncjü na ngueje pärä na jo c'ü dya cja ra mezhe pa c'ü xe sö ra tsja texe c'o na s'o, o mama a cjanu c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e.

¹³Ma o nu'u c'e c'ijmi c'ü ya vi pant'aji a 'ñecjua cja ne xoñijõmü, me mi jodü ja rvá zürü c'e ndixü c'ü vi mus'ü c'e ts'it'i. ¹⁴Nuc'ua o ch'unü c'ua c'e ndixü ye juaja c'o nza cja o juaja o águila yo na nojo; ngue c'ua ro pjüjuaja na jë ro ma cja c'e ndajyadü nu ja ya vi xöcü Mizhocjimi. Nunu dya ra zät'ä c'e c'ijmi. Nunu ra 'huiñiji c'e ndixü, jñi cjë nde. ¹⁵Nuc'ua o mbedye cja o ne'e c'e trac'ijmi nza cja 'na ndare c'ü mi pa a xütjü cja c'ü e ndixü; ngue c'ua ro tsjapü ro c'ot'ü cja c'ü e ndare ro ndunü. ¹⁶Nuc'ua ne xoñijõmü o mbös'ü c'e ndixü. Ne xoñijõmü o nzama o ne. Cjanu o cjogü c'e ndare c'ü vi mbedye o ne c'ü e c'ijmi. ¹⁷Nuc'ua c'ü e c'ijmi me go ünmbü c'ü e ndixü. Nuc'ua o ma c'ua, o ma tsja chü co c'o dyaja o t'li c'ü e ndixü. Nuc'lo, cjaji c'ua ja nzi ga manda Mizhocjimi. Xo mamaji ja ga cja e Jesucristo.

Los dos monstruos

13 Nutscö e Juan ró böbü cja o 'ñöxijõmü a ñünü c'ü e mar. Cja ró janda c'ua 'na animal c'ü na sate c'ü je o c'os'ü cja c'ü e mar. Mi bübü yencho o ñil'; cja na dyëch'a o mota. Mi juns'ü dyëch'a corona cja c'o o mota. Mi t'opjü 'na jña cja c'o o ñi angueze. C'e jña'a c'ü, mi sadü Mizhocjimi. ²Nu c'ü e animal c'ü ró janda mi nza cja 'na tigre. Nu c'o o ngua mi nza cja o ngua 'na

oso. Nu c'ü o ne mi nza cja o ne 'na león. Nu c'ua c'ü e c'ijmi o unü c'ü na zèzhi c'e animal ngue c'ua ro manda nu ja manda angueze. Xo o unü c'ü ro mbèzhi na nojo. ³Ró janda 'naja c'o o ñi nza cja c'ü vi s'odü, ya ro ndül'ü; pero o jogütjo. Texe yo cārā cja ne xoñijömü me co dyönütsjëji ja va jogü c'ü e animal. Nguec'ua va ndünt'üji a xütjü c'e animal. ⁴O ndüñijömüji o ma't'üji c'ü e c'ijmi na ngueje o unü c'e animal ra manda. Xo o ndüñijömüji o ma't'üji c'e animal. O mamaji a cjava:

— ¿Cjó rí jñanda c'ü chjëntjovi nza cja ne animal? ¿Cjó ngue c'ü sö ra chüvi nu? O mamaji a cjanu.

⁵Mizhocjimi o jyëzi c'e animal c'ü ro ña na s'o jña c'ü ro zadü Mizhocjimi. Xo o jyëzi ra manda jñi cjë nde. ⁶Cjanu o nzama o ne c'e animal o zadü Mizhocjimi a jens'e 'ñe c'o cārā nu. ⁷Mizhocjimi xo o jyëzi c'ü ro jyonbü chü'ü c'o o nte Mizhocjimi. C'e animal o ndöjō. Xo o jyëzi c'e animal ro manda texe cja yo nte, zō pje ma razaji, zō pje ma jña ñaji, zō pje ma jñiñi c'ü menzumüji. ⁸Yo cārā texe cja ne xoñijömü ra ndüñijömüji ra ma't'üji c'e animal. Nu c'o t'opjü o tjüji cja o libro c'e Ts'imë, dya ra ma't'üji c'e animal. Ndeze 'ma dya be mi ät'ä Mizhocjimi ne xoñijömü ya vi t'opjü o tjü nu c'o ro ndünt'ü a xütjü c'e Ts'imë c'ü o bö't'ü. Nu c'o dya t'opjü o tjü cja c'e libro ngue c'o ra ma't'ü c'e animal c'o.

⁹Nu'tsc'ëji in äräji yo jña, dyäräji na jo. ¹⁰Nu c'o cjó c'o pant'a a pjörü; xo ra pant'aji a pjörü c'o. Nu c'o ra pö't'üte co tjëdyi, xo rgüf

ndü co tjëdyi c'o. Nguec'ua yo o nte Mizhocjimi ni jyodü ra sèchiji; sido ra 'ñejmeji Mizhocjimi.

¹¹Nu c'ua cja ró janda xe 'na animal c'ü o mbes'e cja ne xoñijömü. Nu c'ü, mi peje yeje o mota nza cja o mota 'na Ts'imë. Pero mi ña'a nza cja 'na tracl'ijmi. ¹²C'e animal ngue c'ü na yeje animal. Nu c'ü, dyofi c'ü ot'ü; cjavü yo nte ra tsjaji c'ua ja nzi ga manda c'ü ot'ü animal. Xo cjavü texe yo cārā cja ne xoñijömü ra ndüñijömü ra ma't'üji c'ü ot'ü animal. C'ü ot'ü animal ngue c'ü o jogütjo 'ma ya mi ngue ro ndü. ¹³C'ü na yeje animal xo cja na puncjü o señal. Cjavü ra jyäbä sivi a jens'e c'ü va säjä cja ne xoñijömü a jmi'i yo nte. ¹⁴Onpü yo nte yo cārā cja ne xoñijömü, xipjiji c'ü ni jyodü ra dyät'äji 'na ts'lita c'ü exti nguetjo c'ü e animal c'ü vi s'odü co tjëdyi, pero o jogütjo. Yo nte ra dyät'äji c'e ts'lita, na ngue c'o señal c'o jëzi Mizhocjimi cja'a c'ü na yeje animal. ¹⁵Mizhocjimi jëzi c'ü na yeje animal ra tsjavü ra tsjons'ü o jñü'ü c'e ts'lita c'ü exti nguetjo c'ü ot'ü animal. Nguec'ua c'ü e ts'lita ña'a c'ü. Xo ra manda ra mbö't'üji nu c'o dya ra ma't'ü c'e ts'lita. ¹⁶Xo ra tsjavü texeji ra cuatpüji c'ü rgü meyaji cja o jodyëji o cja o ndë'ëji nguec'ua ra 'mārā c'ü o tsjavaji c'ü ot'ü animal. Texeji, c'o dya pje pjëzhi, 'ñe c'o pje pjëzhi, 'ñe c'o jün'ü, 'ñe c'o dya jün'ü, 'ñe c'o mbëpji, 'ñe c'o dya mbëpji, nde ra tsjavüji ra cuatpüji rgá meyaji. ¹⁷Dya cjó sö pje ra ndömü ne pje ra mbö'ö, 'ma dya ri cuat'ü o tjü'ü c'e animal. C'ü o tjü'ü c'e animal ngue 'na número. ¹⁸Ni jyodü rí päräji; rí tsjijñiji pje ne ra mama o número c'e

animal. C'e número ngue seiscientos cja sesenta y seis. C'e número ne ra mama ngue 'na nte.

El canto de los 144,000

14 Dyäräji na jo c'ü ró janda c'ua. Ngue c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo mi böbü a ñi'i cja c'ü e t'eje c'ü ni chjü Sion. Mi dyoji angueze ciento cuarenta y cuatro mil o nte'e. Cja ǝ ndëji mi t'opjü ǝ tjü c'e Ts'imë Jesucristo 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata. ²Cja rron ärä c'ua 'na jña c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü mi yürü nza cja rrä puncjü o ndare, 'ñe nza cja 'ma pjänjä. C'e jña'a c'ü ró ärägö mi nza cja bizhi 'ma pjë'biji na puncjü o arpa. ³C'lo nte c'lo, ró ärägö mi tøjöji 'na himno c'ü cja dadyo, mi tøjöji a jmi c'e trono, 'ñe a jmi c'lo nziyo c'lo mi bübü, 'ñe a jmi c'lo tita. Nu c'lo mi sö ro pjëchi c'e himno nguextjo c'lo ciento cuarenta y cuatro mil. Na ngue c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo vi ngö'tp'üji ǝ nzhubüji o tsjapüji ǝ nte Mizhocjimi 'ma o 'ñench'e ǝ mü'büji c'ü, 'ma mi cäräji cja ne xoñijömü. ⁴Nuc'lo, ngue c'lo dya tjünt'ü a xütjü yo ts'ita. Nguextjo Mizhocjimi c'ü tjünt'ü a xütjü c'lo. Nu c'lo tjünt'ü a xütjü yo ts'ita chjëntjovi nza cja c'lo bëzo c'lo tsäjä o ndixü. Nu c'lo tøjö ne himno nu cja dadyo sido tjünt'üji a xütjü c'e Ts'imë e Jesucristo. Angueze o ngö'tp'ü ǝ nzhubüji. Ngue c'lo ot'ü o tsjapüji ǝ t'i Mizhocjimi ngue c'ua ra ma't'üji angueze 'ñe c'e Ts'imë. ⁵Nuc'lo, sido mi mamaji c'lo na cjuana. Dya pje bübüji c'ü na s'lo a jmi Mizhocjimi.

Los mensajes de los tres ángeles

⁶Ró janda c'ua c'ü 'na anxe c'ü mi pjüjuaja a nde a jens'e. Nuc'ü, mi

zopjü c'lo nte, mi xipjiji ja rvä sö xo ro jogü ǝ mü'büji. Nu c'e jña'a, dya ra nguarü c'ü. Nu c'e anxe o zopjü texe yo nte, zö pje ma jñiñi c'ü mi menzumüji, zö pje ma razaji, zö pje ma jña mi ñaji. ⁷C'e anxe o mapjü na jens'e o mama a cjava:

— Süt'üji Mizhocjimi. Ma't'üji angueze na ngueje me na nojo. Ya va sädä c'ü ra jñün'c'üji ngüenda. Ma't'üji Mizhocjimi c'ü o dyät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijömü 'ñe e ndeje 'ñe yo mbereje, o mama a cjanu c'e anxe.

⁸C'ü 'naja anxe o ndünt'ü a xütjü c'ü ot'ü anxe. O mama a cjava:

— Ya o yät'ä c'e ndajñiñi c'ü ni chjü Babilonia. Nu c'lo mi cärä c'e ndajñiñi me mi ma't'üji o ts'ita. Nde mi cjapüji texe yo jñiñi xo ro ma't'üji o ts'ita. Chjëntjovi nza cja 'ma ri unüji o vino c'lo ni tiji.

^{9,10}Nuc'ua c'ü 'naja anxe, o ndünt'ü a xütjü c'lo yeje. Ngue c'ü na jñi anxe. O ña na zëzhi. O mama a cjava:

— 'Ma cjó c'lo ra ma't'ü nu c'e animal 'ñe c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e animal 'ñe 'ma ra jyëziji ra meyaji cja ǝ ndëji o cja ǝ dyëji, nu'ma, Mizhocjimi me ra tsjapü ra sufrido c'lo. Me ra ünmbü Mizhocjimi c'lo; dya ra juentseji, me ra sufridoji na puncjü cja sivi 'ñe cja o asufre. Ra sufridoji a jmi c'lo ǝ anxe Mizhocjimi 'ñe a jmi c'e Ts'imë. ¹¹Nu c'lo ra ma't'ü c'e animal 'ñe c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e animal 'ñe 'ma ra cuatpüji ǝ tjü'ü c'e animal, dya ra sö ra söyaji; xömü ndempa ra sufridoji. Nu c'ü e bipji c'ü ri pes'e c'ua ja rrä sufrido anguezeji, dya ra tjeze. ¹²Nguec'ua

c'o o t'i Mizhocjimi, ni jyodü sido ra dyätäji c'ü, 'ñe sido ra 'ñejmeji e Jesucristo; dya ra chjench'eji a xütjü.

¹³Nuc'ua ró ärägö 'na jña'a c'ü je vi 'ñeje a jens'e. Nuc'ü, o xitsi a cjava c'ü:

— Je rí dyopjügue a cjava: “Nu c'o sido ejme e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, zö ra bö't'üji, pero ra zät'äji nu ja me na jo.” Mama a cjanu o Espíritu Mizhocjimi, na cjuana me ra mäjäji. Mizhocjimi me ra mápä anguezeji na ngueje o tsjaji c'ua ja nzi va ne angueze. Nguec'ua ya ra söyaji. O xitsi a cjanu c'e jña'a.

La cosecha de la tierra

¹⁴Dyäräji c'ü ró janda. Mi bübü 'na ngömü c'ü ma t'öxü. A xes'e c'e ngömü, mi junrü 'naja c'ü exmi nguetjözügöji. Mi juns'ü o ñi 'na corona c'ü ngueje oro. Mi jün 'na sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe. ¹⁵C'ü 'naja anxe o mbedye cja c'ü e templo nu ja bübü Mizhocjimi. C'e anxe o mapjü na jens'e o zopjü nu c'ü mi junrü a xes'e c'e ngömü, o xipji a cjava:

— Pjéch'i dya nu in sjat'ëbi rí chagü na ngueje ne ndajme nu rí chagü ya zädä. C'ü e dagrëxü cja ne xoñijömü ya na jo'o.

¹⁶Nu c'ü mi junrü a xes'e c'e ngömü cjanu o mbëch'i c'ü o sjat'ëbi cja ne xoñijömü; nuc'ua o dagü c'ua, c'o mi cja'a cja ne xoñijömü.

¹⁷Cjanu o mbedye c'ua c'ü 'naja anxe cja c'ü e templo nu ja bübü Mizhocjimi a jens'e. Xo mi jün 'na sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe. ¹⁸Nuc'ua xe 'naja anxe o mbedye cja c'ü e altar. Nuc'ü, ngue c'ü mi manda

yo sivi. Cjanu o mapjü na jens'e o zopjü nu c'ü mi jün c'ü e sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe, o xipji a cjava:

— Pjéch'i c'ü in sjat'ëbi ra jyäbä yo uva yo cja'a cja ne xoñijömü cja rri péchi yo na ngueje ya ndä'ä yo. O mama a cjanu c'e anxe.

¹⁹Nuc'ua c'e anxe o jñü c'ü o sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe, o mbëch'i cja ne xoñijömü, o ndagü c'o uva. Cjanu o mboch'ü c'o uva nu ja je ro ndë'biji. C'ü yödüji c'o uva chjëntjovi c'ü ra tsja Mizhocjimi. Ra tsjapü me ra sufrido nu c'o dya ejme angueze. ²⁰Nu ja o ndë'biji c'o uva je ngueje a tji'i cja c'e jñiñi. Mizhocjimi 'ma ra jyëzji ra castigaoji yo nte, je ngueje a tji'i cja c'e ndajñiñi ra bö't'ü na puncjü nte. O cji'i c'ü ra pjödüji me rrä jë'ë; ra zäs'ä cja o ne yo pjadü nu ja cjüsp'üji. Ra nzhodü c'o cji ra zät'ä jñi ciento kilometro c'ü na maja.

Los ángeles con las siete últimas plagas

15 Nuc'ua ró janda c'ü 'naja señal a jens'e c'ü ma nojo c'ü rví zü yo nte. C'e señal mi ngue yenko anxe c'o mi jün yenko c'o rví tsjapü ro sufrido yo nte. Nu c'o me ra sufrido yo nte ngue c'o ya rguí nguarü, na ngueje ya ra nguarü c'ü ni ünmbü Mizhocjimi yo nte.

²Xo ró jandagö c'ü mi nza cja 'na mar c'ü mi 'ñetse nza cja vigrio. Nuc'ü, mi chjana sivi c'ü. Mi cärä nu c'o o t'i Mizhocjimi. Anguezeji vi ndöjji; vi bëzhi c'e animal c'ü na s'o. Na ngueje anguezeji, dya ndünt'üji a xütjü c'e animal. Dya o ma't'üji c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e

animal, y dya mi cuat'üji o tjü cja o ndêji. Anguezeji ma böbüji a xes'e c'e mar. Mi jünji o bizhi c'ü ngueje arpa. Ngue Mizhocjimi c'ü vi unü c'o arpa anguezeji. ³Mi töjöji 'na himno c'ü ja va 'ñeme Mizhocjimi e Moisés o mbëpi Mizhocjimi va pjongü libre c'o nte, 'ñe ja va 'ñeme Mizhocjimi c'e Ts'imë o ëjë cja ne xoñijöümü, o ë 'ñevgueji libre. Je mi mamaji a cjava:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, ín

Jmuts'üjme, sö rí tsjague texe.

Me na nojo texe yo i tsjague, 'ñe me na zö'ö.

Na jo texe yo in cjague, 'ñe na cjuana. In mandague texe cja yo jñiñi.

⁴Nu'tsc'e ín Jmuts'üjme, texeji ra züç'ügueji.

Ra mamaji ngue'tsc'e c'ü me na jo.

Na ngueje nguextjots'ü me na sjüts'ü; dya pje bübüts'ügue c'ü na s'o.

Yo nte texe cja ne xoñijöümü ra ë ndüñijöümüji ra ma'tc'üji, na ngueje in jíchiji c'ü me na jo c'o in cjague.

⁵Nuc'ua ró janda c'ua, o xogü c'e templo a jens'e nu ja bübü Mizhocjimi. ⁶Nuc'ua o mbedye cja c'e templo c'o yencho anxe c'o mi jün c'ü ro tsjapü ro sufrido yo nte. Mi jeji bitu c'ü xiji lino; me ma t'öxü c'e bitu, me mi juëbi. Xo mi c'ö'bü cja o tijmiji o mbünt'ü c'o mi ngueje oro. ⁷Nuc'ua 'naja c'o nziyo c'o mi bübü a jmi cja c'e trono, o ndë c'ua yencho mojmü c'o mi ngueje oro, cjanu o unü 'naja nzi 'na c'o yencho anxe. Mi nizhi c'o mojmü. Je mi po'lo c'ua c'ü me

mi üdü Mizhocjimi c'ü ngue c'o castigo c'o ro tsjapü ro sufrido yo nte. Ngue Mizhocjimi c'ü exi bübü y ra bübütjo c'ü; zö ra nguarü ne xoñijöümü. ⁸Nuc'ua c'e templo me co jy'ä c'ua bipji, na ngueje me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na zëzhi. Dya cjó mi sö ro cjogü cja c'e templo cja ro nguarü c'o anxe c'o vi manda Mizhocjimi ro tsjapüji ro sufrido yo nte. Yencho c'o me na s'ëzhi c'o ro sufridoji.

Las copas de castigo

16 Nuc'ua ró ärägö 'na jña c'ü mi mapjü na jens'e, ndeze cja c'e templo. Mi xipji a cjava c'o yencho anxe:

— Möji, ma pjödüji a xes'e cja ne xoñijöümü c'ü po'lo yo yencho mojmü. Mizhocjimi ya me ra castigao yo nte; ra tsjapü me ra sufridoji.

²Nuc'ua c'ü ot'ü anxe cjanu o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po'lo c'ü o mojmü a xes'e cja ne xoñijöümü. Cjanu o nzhodü c'ua 'na ngueme c'ü me ma ü, c'ü dya mi sö ro jogü. Mi ngueje o xäxä c'ü me mi po c'o me ma s'o. C'e ngueme o pëñch'i c'o nte'e c'o je mi cuat'ü cja ndë'ë o tjü c'e animal, c'o mi ma't'ü c'ü o ts'ita.

³Nuc'ua c'ü na yeje anxe o ma c'ua, o ma pjödü c'ü mi po'lo o mojmü a xes'e o mar. Nuc'ua c'e ndeje o mbëzhi nza cja o cji 'na añima. Nguec'ua va ndü c'ua texe c'o mi cã'ä cja o mar.

⁴Nuc'ua c'ü na jñi anxe o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po'lo o mojmü a xes'e cja yo ndare 'ñeje nu ja peje ndeje. Nuc'ua o mbëzhi c'ua cji'i c'o ndeje. ⁵Cja rron ärä c'ua c'ü e anxe c'ü manda e ndeje. O mama a cjava:

— Nu'tsc'e Mizhocjimi exmi bübügue y in bübüjtogue. Me na sjüts'ügue. Me na jots'ügue. Me na jo c'ü in cjague dya, in cjavü ra sufrido yo nte. ⁶Me na jo a cjanu c'ü in cjague. Nudya ya i tsjavü yo nte ra sufridoji na ngueje c'ü o pjönbüji o cji'i c'o profeta c'o o päjt'ä va zopjü yo nte. Y xo pjönbüji o cji c'o dyaja in ntegue. Anguezeji ni jyodü ra sufrido rgá ziji o cji, na ngueje me na s'o c'o o tsjaji.

⁷Cja rron ärägö o mapjüji cja c'ü e altar, o mamaji a cjava:

— Nu'tsc'e Mizhocjimi in Jmuts'üjme, sö rí tsjague texe. Na cjuana me na jo'o c'ua ja gui tsjavü ra sufrido yo nte.

⁸Nuc'ua c'ü na nziyojo anxe o ma c'ua, o ma pjödü c'ü mi po c'ü o mojmü a xes'e cja e jyarü. Cjanu o ch'unü c'ua e jyarü ro ndüt'ü yo nte'e. ⁹Nuc'ua me mi tjë'ë c'ua yo nte na ngueje c'ü me ma zëzhi e jyarü. Pero dya nzhogü o mü'büji c'ü ro ma't'üji Mizhocjimi c'ü me na nojo. C'ü o tsjaji, o zanmbüji c'ua o tjü Mizhocjimi c'ü me na zëzhi c'ü vi pejñe c'o castigo.

¹⁰C'ü na tsi'ch'a anxe o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po c'ü o mojmü a xes'e nu ja mi manda c'e animal c'ü na sate. Nuc'ua o bëxömu c'ua nu. Nuc'ua c'o nte'e me mi sa o c'ijñiji na ngueje me ma ü c'ü ma sufridoji. ¹¹Me mi sadüji Mizhocjimi a jens'e na ngueje c'ü me mi söji na ü ñe me mi pes'e o xäxä cja o cuerpoji. Pero dya nzhogü o mü'büji; o sido o tsjatjaji c'o na s'o.

¹²C'ü na ñianto anxe o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po'o c'ü o

mojmü a xes'e cja c'e trandare c'ü ni chjü Eufrates. Nuc'ua o dyot'ü c'ua c'e ndeje ngue c'ua ro jogü c'ü e ñiji nu ja ro cjogü c'o rey. Nuc'o, je rví ñejeji nu ja ni mbes'e e jyarü.

¹³Cja rron janda c'ua jñi'i demonio c'o exmi nguetjo o 'huë'ë. O mbedyeji cja o ne'e c'e tracl'ijmi ñe cja o ne c'e animal c'ü na sate, ñe cja o ne c'e profeta c'ü ngue c'ü na yeje o animal. ¹⁴C'o jñi 'huë'ë ngueje demonio. Me mi cjaji señal c'o me mi sü yo nte. O möji cja yo rey yo cärä texe cja ne xoñijömu, o ma xipjiji ra ëji texeji ra ñe chüji Mizhocjimi. Pero ra bëzhiji; ra ndöjö Mizhocjimi. Na ngueje me na zëzhi Mizhocjimi; sö ra tsja texe. ¹⁵Mama a cjava e Jesucristo c'ü in Jmugöji: “Dyäräji, nutscö rá ëcjö 'ma dya in pärägueji. Chjëntjovi nza cja 'ma va säjä 'na mbë'ë, dya cjó pärä ja hora ra säjä. Me mäjä nu c'o sido ra ndepque. Nu c'o dya tepque, ra tsejeji 'ma rá ëcjö na ngueje, dya sido cjaji c'ua ja nzi rgá negö.” O mama a cja c'ua e Jesucristo.

¹⁶Nuc'ua c'o demonio o jmutüji c'o rey cja c'e jñiñi c'ü xiji Armagedón cja jña hebreo.

¹⁷Nuc'ua c'ü na yencho anxe o ma c'ua c'ü. O ma pjödü c'ü mi po'o c'ü o mojmü nu cja e ndajma. Cja rron ärägö 'na jña c'ü me ma zëzhi c'ü je vi ñeje cja c'e templo nu ja bübü Mizhocjimi cja o trono. O mama a cjava c'e jña'a:

— Ya zädä c'ü ra nguarü texe, o mama.

¹⁸Nuc'ua cjanu o juë's'i c'ua, cjanu o pjäjnä; me mi yürü c'ua. Cjanu o mbí c'ua na zëzhi ne xoñijömu. Dya mi 'ñömü na zëzhi

a cjanu ne xoñijömü ndeze 'ma o ngärã yo nte. ¹⁹Mizhocjimi o mbeñe c'ua ja ma cja c'e ndajñiñi c'ü ni chjü Babilonia. Me mi üdü Mizhocjimi na ngueje me mi cjaji c'o na s'o. Nguec'ua o tsjapü me o sufrido c'o je mi cärã nu. 'Ma o mbĩ ne xoñijömü, o c'adü c'e ndajñiñi c'ü. Exi jñi parte va c'adü c'e jñiñi. Yo jñiñi texe cja ne xoñijömü o yät'ã texe yo. ²⁰Nuc'ua yo ts'ixoñijömü yo je bübü a nde'e cja mar, o ojtjo c'ua texe yo. Yo t'eje o yät'ã texe yo. Dya cja mi bübü ne ri 'naja. ²¹Nuc'ua cjanu o jyäbã c'ua o trangündo a jens'e. Mi cuarenta kilo c'ü ma jyü c'o ngündo. Me mi pjat'ü yo nte. Nuc'ua yo nte o zadüji Mizhocjimi na ngueje c'o ngündo c'o vi jyäbã. C'o ngündo o tsjapü o sufridoji na puncjü.

Condenación de la gran prostituta

17 Cjanu o ã c'ua 'naja c'o yenko anxe c'o mi tjë'ë c'o yenko mojmü, o ã zocügö. O xitsi a cjava:

— Xä'dä. Rá jí'ts'i ja rga tsjapü Mizhocjimi ra sufrido nu c'e ndixü c'ü me tsãjã o bëzo. C'e ndixü c'ü rí mangö ngue c'e ndajñiñi c'ü me na s'o c'ü manda cja na puncjü mar. ²Me o dyonpü yo rey cja ne xoñijömü, ñe yo dyaja yo cärã cja ne xoñijömü. C'o rey cja ne xoñijömü dya jyanmbüji c'e ndixü; me go mäjãji va tsjaji c'o na s'o c'o mi mama c'e ndixü. Yo nte cja ne xoñijömü chjëntjovi c'ü me tí'iji; na ngueje o ndünt'üji a xütjü c'e ndixü, o xitsi a cja c'ua c'e anxe.

³C'ü o Espíritu Mizhocjimi mi jítsti c'ü ro zädã. Nuc'ua c'e anxe o

zinci cja c'ü e ndajyadü. Nguejnu ró janda 'na ndixü c'ü mi chägã 'na animal c'ü me ma mbaja. Nu cja c'e animal me mi t'opjü tjü'ü c'o mi sadü Mizhocjimi. Nu c'e animal mi bübü yenko o ñi, cja na dyëch'a o mota. ⁴Nu c'ü e ndixü mi je'e bitu c'ü ma cjipobü, ñe c'ü me ma mbaja, ñe mi cuat'ü oro. Xo mi quis'i ts'irojo c'o me ma zö, xo ñe o perla. C'e ndixü mi tjë 'na mojmü c'ü mi ngueje oro, c'ü me mi nizhi. Mi nizhi c'o s'ante ñe c'o me ma s'o na ngueje vi tsja na s'o c'e ndixü. ⁵Cja o ndë'ë mi t'opjü 'na tjü'ü, c'ü dya cjó mi pãrã ja ma cja c'e tjü'ü. Je mi t'opjü a cjava c'e tjü'ü: “Ne ndajñiñi a Babilonia, je ngue nu nana texe c'o tsãjã bëzo, ñe texe c'o na s'o cja ne xoñijömü.” Je ma cjanu c'e tjü'ü. ⁶Nuc'ua ró unü ngüenda c'ü e ndixü, nza cja c'ü o tí'í na ngueje c'ü vi pjönbü o cji c'o o nte Mizhocjimi. Nuc'o vi mbö't'üji c'o, na ngueje mi zopjüji yo nte mi xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Nu c'e ndixü chjëntjovi c'ü vi zi o cji c'o o t'i Mizhocjimi. Me mi mäjã c'e ndixü. 'Ma ró jandagö c'e ndixü, dya mi pãrãgö pje ne ro mama. ⁷Nuc'ua c'e anxe o xitsi:

— ¿Jenga dya in pãrãgue pje ne ra mama ne ndixü? Nutsö rá xit's'i nu c'ü dya cjó mi pãrã ja cja c'e ndixü c'ü i jñanda, ñe c'e animal c'ü chägã, c'ü bübü yenko o ñi, cja na dyëch'a o mota. ⁸Nu c'e animal c'ü na sate c'ü i jñanda, ya ngue ra mbes'e cja c'e t'o'o c'ü na jë c'ü dya ñetse ja je sät'ã. Nu c'e animal mi bübü, pero dya cja bübü dya. Pero ra ñetse na yeje. Nguec'ua yo cärã cja ne xoñijömü 'ma ra jñandaji c'e

animal ra mamaji: “Maco ya vi ndũ ne animal; ya bũbũtjo na yeje. Me na nojo nu”, ra 'ñeñeji. Nu c'o ra mama a cjanu ngueje c'o dya juns'ũ o tjũ'ũ cja c'e libro c'ũ quis'i o tjũ'ũ c'o ra bũbũtjo co Mizhocjimi para siempre. Yo tjũ je quis'i ndeze 'ma o dyät'ä Mizhocjimi ne jens'e 'ñe ne xoñijõmũ. Zõ ra bũbũtjo na yeje c'e animal, ra zädä c'ũ Mizhocjimi ra pant'a a ma a linfiernu.

⁹O dya c'ũji pjeñe Mizhocjimi; ni jyodũ rí tsjijñiji ngue c'ua rí tendioji ja cja c'ũ mama Mizhocjimi. C'o yencho ñi'i c'o bũbũ cja c'e animal ngue yencho t'eje c'o. Cja o ñi'i c'o t'eje je junrũ nu c'e ndixũ. ¹⁰C'o yencho ñi xo ngue yencho rey c'o. C'o tsi'ch'a rey ya ndõpũji c'o, dya cja mandaji. C'ũ 'naja rey manda dya. Nu c'ũ 'naja, dya be va ëjẽ c'ũ. Ra ëjẽ c'ũ, pero dya ra mezhe ra manda. ¹¹Nu c'ũ e animal c'ũ mi bũbũ, y dya bũbũ dya, ngue c'ũ na ocho rey. Pero xo ngueje 'naja c'o yencho. Nuc'ũ, ra pant'a Mizhocjimi a ma a linfiernu.

¹²Nu c'o dyëch'a mota c'o ya i jñanda, ngueje dyëch'a rey c'o. Nuc'o, dya be ch'unũ ra manda c'o. Ra ch'unũji c'ũ ra tsjaji rey co c'e animal c'ũ na sate. Pero 'natjo hora c'ũ ra mandaji. ¹³Nu c'o dyëch'a rey, 'natjo pjeñe c'ũ ri cijñi c'o. Ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne c'e animal c'ũ na sate, ra unũji c'o o xondaroji. ¹⁴Anguezeji je ra tsjapũji chũ c'ũ e Ts'imẽ c'ũ ngueje e Jesucristo. C'ũ e Ts'imẽ, nuc'ũ ra ndõjõ c'ũ. Na ngueje angueze manda texe cja yo jmu'u 'ñe texe cja yo rey. Nu c'o cãrã co c'e Ts'imẽ, Mizhocjimi o zojnũ c'o; xo o juajñũ c'o. Anguezeji sido ejmeji c'e Ts'imẽ.

¹⁵Cja xe nu xitsi c'ua c'e anxe: — C'o ndeje c'o i jñanda nu ja mi junrũ c'e s'orixũ, nuc'o ngue o nte c'e ndixũ c'ũ manda c'o. Me na puncjũ c'o. Cãrãji texe cja ne xoñijõmũ, ñaji na puncjũ o jñ'a. Na puncjũ raza c'o. ¹⁶Nu c'o dyëch'a mota c'o i jñandague, nuc'o 'ñe c'e animal c'ũ na sate ra nuji na ù c'ũ e s'orixũ, ra tsjapũji ra sufrido. Xo ra ts'osp'ũji c'o o bitu ra nzerga, jo rro mbõ't'ũji. Jo rron zapũji c'o o ts'ingue. Xo ra ndüt'ũji cja sivi. ¹⁷Na ngueje Mizhocjimi o tsjapũ o nguijñiji cja o mü'bũji; nguec'ua ra tsjaji c'ua ja nzi ga mbeñe angueze. 'Natjo pjeñe c'ũ ri cijñi. Ngue reyji; pero nu ja mandaji ra nzhõtũji c'e animal ngue c'ua nguextjo c'ũ ra manda c'ũ. Ra tsja rey c'e animal hasta cja ra zädä c'o o mama Mizhocjimi. ¹⁸Nu c'ũ e ndixũ c'ũ i jñanda, ngue c'ũ e ndajñiñi c'ũ manda texe cja yo rey texe cja ne xoñijõmũ.

La caída de Babilonia

18 Nuc'ua ró janda c'ua c'ũ 'naja anxe c'ũ ma sjõbũ a jens'e. Me mi pẽ's'i na puncjũ c'ũ vi unũ Mizhocjimi ro tsja'a. Nuc'ua cja ne xoñijõmũ me co jya's'ũ c'ua co nu c'ũ ma zõ angueze. ²Nuc'ua o mapjũ c'ua na jens'e c'e anxe o mama a cjava:

— Ya ra yät'ä dya, ne ndajñiñi nu ni chjũ a Babilonia. Exna cjuana ra yät'ä. Ngue c'ua dya cjõ cja ri nzheñe nu; nguextjo yo demonio, 'ñe texe pje nde ma s'ondajma; 'ñe c'o me na s'o c'o peje o juaja. ³Je ra zädä a cjanu na ngueje o dyonpũ yo nte texe cja ne xoñijõmũ. Nguec'ua

dya ma't'üji Mizhocjimi; ma't'üji o ts'ita. Chjëntjovi c'ü ri tí'iji. Nujyo rey cja ne xoñijömü dya jyanbüji c'e ndixü c'ü ngueje c'e jñiñi. Yo pje nde pö cja ne xoñijömü ya me jünji na puncjü o merio na ngueje je dyoji c'e ndixü c'ü me na s'o. C'o pè's'i c'e ndixü, me ne yo nte ra ndömü.

⁴Nuc'ua ró ärä c'ü 'na jña'a c'ü vi 'ñeje a jens'e. Mi mama a cjava:

— Pedyeji cja ne jñiñi, nu'tsc'ejji ín ntets'ügöjji; ngue c'ua dya rí tsjaji c'o cjaji nu, na ngue me na s'o. 'Ma sido rí tsärägüejji nu, xo rí sufridogüejji c'o ra sufrido anguesji. ⁵Na ngueje c'o nzhubü c'o cjaji, me na puncjü. Chjëntjovi c'ü je ri cjins'i hasta a jens'e. Mizhocjimi pãrã c'ü me cjaji na s'o, y ya mama c'ü ya zädã c'ü ra sufridojji. ⁶Rí nzhopqueji c'ü o tsja ne jñiñi. Rí jyã'tp'ãji c'ü ra sufridojji, na ngueje me co tsjapüji o sufrido yo nte. ⁷Ne jñiñi me cjapütsjẽ na nojo. Me ma't'ü o ts'ita. Chjëntjovi nza cja 'na ndixü c'ü me tsãjã na puncjü o bëzo. Nudya rí tsjapü me ra sufrido; me ra huë'è angueze. Na ngueje mama a cjava cja o mü'bü: “Nguetscö rí minc'ö reina, rí mandagö. Dya rí 'natsjögö; dya pje bëtsigö c'ü rí tsãjã o bëzo. Dya ra zädã c'ü me rá huëgö.” ⁸Nguec'ua ra zädã 'naja pa c'ü me ra sufrido ne ndixü. Mísmotjo c'e pa'a c'ü, me ra zö o ngueme, me ra nzhumü, me ra zö o tjiymi. Xo nde ra ndüt'üji cja sivi. Na ngueje me na zëzhi Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü ra tsjapü ra sufrido ne ndixü. O mama a cjanu c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e.

⁹C'o rey cja ne xoñijömü o tsjaji na s'o co c'e ndixü c'ü ngue c'e

jñiñi. Me xo o ma't'üji c'o ts'ita. Nguec'ua 'ma ya ra jñandaji c'e bipji na ngueje c'ü rva tjë'è c'e jñiñi, me ra huëpji c'ü, me ra nzhumüji.

¹⁰C'o rey je rgua böbüji na jẽ, ra zü'üji na ngue c'ü me ri sufrido c'e jñiñi. Ra mamaji a cjava:

— Juejme ne ndajñiñi a Babilonia nu me ma zëzhi. 'Natjo ndajme o zädã c'ü me sufrido c'ü na castigao Mizhocjimi nu, ra 'ñeñeji.

¹¹Nu c'o pje nde pö cja ne xoñijömü ra huëpji angueze 'ñe ra nzhumüji, na ngueje dya cja cjó xe ri tómbüji c'o ri pöji. ¹²Dya cja cjó ri tómbüji o oro 'ñe o plata 'ñe o ts'irojo c'o me na zö, 'ñe o perla 'ñe o bitu c'o lino c'o me na jo, 'ñe o seda, 'ñe o mbabitu, 'ñe o bitu c'o na cjipobü. Xo 'ñeje o za'a c'o me na jo ga jyärã, 'ñe c'o t'ät'ã co marfil, 'ñe co za'a, 'ñe c'o bronce, 'ñe c'o t'ëzi, 'ñe c'o mármol. ¹³Xo 'ñeje canela, 'ñe c'o pjindyö c'o na jo ga jyärã, 'ñe nguichjüjnü, 'ñe mirra, 'ñe o perfume c'o na jo ga jyärã, 'ñe vino 'ñe aceite 'ñe harina 'ñe ndëxü. Nudya, pöji dya yo animal yo tuns'ü pöjö, 'ñe o ndëchjürü, 'ñe o pjadü, 'ñe o carro. Xo pöji o nte ra tsjapüji ra pëpji. Pero ra zädã c'ü dya cja cjó ra ndömbüji c'o.

¹⁴Mizhocjimi ra mama a cjava:

— Nu'tsc'ejji ín cãrãji a Babilonia, nu c'o me mi ne ín mü'bügüejji, ya tjetetjo c'o. Texe c'o mi jüngüejji c'o me ma mizhi 'ñe c'o me ma zö, ya bë'ts'igüejji dya c'o. Dya cja xe rí chöt'üji dya c'o, ra 'ñeñe.

¹⁵Nu c'o pö c'o cja'a cja c'e jñiñi me jünji na puncjü merio, me ricoji. Nguec'ua 'ma ra yät'ã c'e jñiñi, ra böbüji na jẽ. Na ngueje me ri süji

c'ü ra sufrido c'e jñiñi. Ra huëpiji, me ra nzhumüji. ¹⁶Ra mamaji a cjava:

— Juejme ne ndajñiñi. Mi chjëntjovi nza cja 'na ndixü c'ü me mi je'e na jo bitu c'o lino 'ñe c'o me ma mbaja 'ñe c'o ma cjiopbü; 'ñe mi cuatüji o oro 'ñe mi jezheji co o ts'irojo c'o ma zö'ö 'ñe o perla. ¹⁷'Natjo ndajme o chjorü texe c'o, ra mamaji a cja c'ua.

Xo 'ñe texe c'o ëdyi c'o barco 'ñe c'o pëpji cja c'o barco 'ñe c'o pëpji cja ndeje ra böbüji na jë; xo 'ñe c'o pje nde pö c'o nzhodü cja barco.

¹⁸Ra jñandaji c'e bipji c'ü ri tjë c'e jñiñi ra mapjüji ra mamaji a cjava:

— ¿Ja ri bübü 'na jñiñi c'ü ri chjëntjovi ne ndajñiñi?, ra mamaji.

¹⁹Cja rron dyü's'üji jömü o ñiji.

Cja rron mapjüji, ra huëji, ra nzhumüji. Ra mamaji a cjava:

— Nutscöji rí pë's'liji o barco, 'ñezgöji rí comercianteji rí nzhodüji cja mar, ró tøjöji na puncjü merio na ngue c'ü mi jün na puncjü ne jñiñi. Pero nu c'o mi jün, 'natjo ndajme o chjorü texe, ra mamaji a cja c'ua.

²⁰C'o o apóstole Mizhocjimi, 'ñe c'o o profeta 'ñe c'o dyaja o nte Mizhocjimi c'o cãrã a jens'e, ra mäjäji. Na ngueje Mizhocjimi ya ra chjotü c'e jñiñi, ra nzhopcü c'ü me vi tsjapü o sufrido c'o o nte Mizhocjimi.

²¹Nuc'ua ró janda 'na anxe c'ü ma zëzhi, o jñü 'na ndojo c'ü mi nza cja cjüjnü. Cjanu o ma pant'a cja e mar. O mama a cjava:

— Je rga cjanu rgá pant'aji na zëzhi c'e ndajñiñi c'ü ni chjü Babilonia. Nuc'ü, dya cja xe ra

ch'öt'ü c'ü. ²²Nu c'o mbë'bizhi c'o pjë'bi o arpa 'ñe o flauta 'ñe o trompeta, dya cja xe ra dyäräji cja o calle c'o. Nu c'o pje nde ät'ä, dya cja xe ra ch'öt'ü cja c'e jñiñi. Dya cja xe ra dyäräji c'ü xe ri cüjnüji nu. Na ngueje, dya cjó cja xe ri ndeñe.

²³Dya cja xo ra ndë sivi nu ja je järã c'e jñiñi. C'ü ni tsjaji chjüntü, dya cja ra dyäräji nu ja je järã c'e jñiñi. Ra chjorü c'e jñiñi. Na ngueje c'o menzumü nu, o dyonpüji yo nte texe cja ne xoñijömü o xipjiji c'o dya cjuana. Yo nte o 'ñejmeji, na ngueje me na nojo c'o comerciante cja c'e jñiñi, jünji na puncjü merio.

²⁴Cja c'e jñiñi c'ü, je ch'öt'ü nu, o cji c'o profeta 'ñe c'o dyaja o nte Mizhocjimi 'ñe texe c'o o mbö't'üji cja ne xoñijömü, je o mama a cja c'ua c'e anxe.

19 Nuc'ua ró ärä c'ua me na puncjü nte c'o mi cãrã a jens'e. Mi mapjüji na jens'e, mi mamaji a cjava:

Aleluya. Ngue ín Mizhocjimigöji o jocüzü ín mü'büji, o 'ñevgueje libre.

Nuc'ü, me na nojo c'ü; me na zëzhi.

²Na ngue me na jo c'ü cja'a Mizhocjimi 'ñe me na cjuana.

Ya tsjapü o sufrido c'ü e tras'orixü, nu c'ü o dyonpü yo cãrã cja ne xoñijömü. Ngue c'ü je o dyonpüji nguec'ua dya mi ma't'üji Mizhocjimi; mi ma't'üji c'o ts'ita.

Mizhocjimi ya xo o nzhopcü c'e ndixü c'ü vi pjönbü o cji c'o nte c'o mi ätä Mizhocjimi.

³Nuc'ua o yepe o mapjüji, o mamaji a cjava:

— Aleluya. Nu c'o bipji c'o c'os'ü c'e ndajñiñi, dya ra nguarü c'o.

⁴Nuc'ua c'o veinticuatro tita 'ñe c'o nziyo c'o bübü, o ndüñijömüji o ma't'üji Mizhocjimi c'ü junrü cja c'e trono. Mi mamaji a cjava:

— Je rga cjanu, amén. Aleluya.

⁵Nuc'ua ró ärägö c'ü 'na jña c'ü je ma ëjë cja c'e trono. Mi mama a cjava:

Unüji na pöjö ín Mizhocjimigöji, nu'tsc'eji, texets'üji o mbëpjits'üji angueze.

Nu'tsc'eji in süji angueze in ätäji, rí unüji na pöjö, zö pjë'ts'iji zö dya pje pjë'ts'iji, o 'ñeñe a cja c'ua c'e jña'a.

La fiesta de las bodas del Cordero

⁶Ró ärä c'ua, nza cja c'ü xo mi cärä na puncjü o nte. O t'ärä nza cja 'ma yürü na puncjü o ndeje; y 'ma me pjäjnä na zëzhi a jens'e. Mi mama a cjava:

Aleluya. Ya manda Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü me na zëzhi c'ü sö ra tsja texe.

⁷Mö rá mäjäji dya, me rá mäjäji rá ma't'üji Mizhocjimi rá unüji na pöjö.

Na ngueje ya zädä c'ü ra tsja chjüntü. Ya zädä c'ü rá cäräji co e Jesucristo. Chjëntjovi 'ma cjaji chjüntü. Nu c'e Ts'imë e Jesucristo ngue c'e t'i c'ü ra chjüntü. Nutscöji rí ejmeji e Jesucristo, nguetscöji c'e xunt'i, ya ró jocüji rá ma cärägöji co angueze.

⁸Na ngueje o dyacüji rí jegöji na jo bitu c'ü xiji lino, c'ü me jya'xtjo 'ñe me juës'i, je o mama a cja c'ua c'o jña'a.

C'o na jo bitu ngue c'o na jo c'o cja'a o nte Mizhocjimi.

⁹Nuc'ua c'e anxe o xitsi a cjava: — Dyopjügue a cjava: “Me mäjä nu c'o o zojnü Mizhocjimi ra ma ñönüji 'ma ra chjüntü c'e Ts'imë.”

Xo o xitsi a cjava:

— Nujyo ngueje o jña Mizhocjimi, me na cjuana yo, o xitsi a cja c'ua.

¹⁰Nutscö ró ndüñijömü c'ua, cja o ngua c'e anxe ngue c'ua ro ma't'ü. Nuc'ua o xitsi c'ua:

— Dya rí ndüñijömü ín jmigö; dya xo rí matcü. Nu'tsc'e 'ñe c'o in cjuarmague c'o sido ejme c'o o jizhi e Jesucristo, o mbëpjits'üji Mizhocjimi. Xo nzitjozügö, o mbëpjitjozügö Mizhocjimi. Je rí ndüñijömü a jmi Mizhocjimi, rí ma't'ü angueze, o xitsi a cja c'ua c'e anxe.

Nu c'o jña c'o mama na cjuana ja cja e Jesucristo, ngue c'o je o mama c'o profeta; y ngue o jña Mizhocjimi c'o.

El jinete del caballo blanco

¹¹Nuc'ua ró janda o xogü a jens'e. Ró janda 'na t'öxpjadü. Nu c'ü mi chägä angueze, mi chjü'ü a cjava: “Nu c'ü cja'a c'ua ja nzi ga mama.” Xo mi chjü'ü a cjava: “Nu c'ü na cjuana.” Nuc'ü, jün na jo ngüenda, 'ñe castigao yo nte c'ua ja nzi ni jyodü. ¹²Nu c'o o ndö'ö me mi juëbi nza cja o sivi. Nu cja o ñi'l, mi juns'ü 'na corona c'ü mi jyäns'a na puncjü. Xo mi t'opjü 'na tjü'ü c'ü dya cjó mi pärä pje mama. Mi nguextjotsjë c'ü mi chägä c'e pjadü c'ü mi pärä. ¹³Mi je'e 'na bitu c'ü vi ngant'aji cja cji'i. Nu c'ü o tjü'ü c'ü, ngueje o Jña Mizhocjimi.

¹⁴Nuc'ua c'o xondaro a jens'e mi tjünt'üji a xütjü angueze. Nuc'o, nde mi chägäji o t'öxpjadü. C'o xondaro nde mi jeji o bitu c'o xiji lino c'o me ma jo 'ñe ma t'öxü 'ñe me mi jyaxtjo. ¹⁵Nu c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü, cja o ne mi pedye 'na tjëdyi c'ü me ma s'ün. Ngue c'ü ro s'odü yo nte'e. Me na zëzhi rga mandaji, nza cja 'ma ri päräji co 'na dyëza c'ü t'ëzi. Angueze ra castigaoji; ra tsjapü ra sufridoji. Ra chjëntjovi nza cja 'ma yödüji c'o uva ngue c'ua ra mbedye c'ü e ngui uva. Ra tsjapüji me ra sufridoji na ngueje me ünübü Mizhocjimi anguezeji, na ngueje vi tsjaji c'o me na s'o. Me na zëzhi Mizhocjimi, sö ra tsja texe. ¹⁶Nu c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü, mi juns'ü 'na tjü cja o bitu 'ñe cja o ngua. C'e tjü'ü je a cjava c'ü: “Nu c'ü manda texe cja yo jmu 'ñe cja yo rey.”

¹⁷Nuc'ua ró janda 'na anxe c'ü je mi böbü a nde cja e jyarü. O mapjü na jens'e, o xipji a cjava texe yo ndoparü yo pjüjuaja a nde a jens'e:

— Xä'däji, rí jmurügueji dya, nu ja rí sigueji na puncjü o jñönü. Ngue Mizhocjimi je ra dya c'üji c'e jñönü. ¹⁸Rí sapüji o ts'ingue c'o rey, 'ñe c'o capitán 'ñe o ts'ingue c'o bëzo c'o me chala. Nde rí sapüji o ts'ingue c'o pjadü 'ñe c'o chägäji. Rí sapüji o ts'ingue texe c'o nte c'o mbëpji, 'ñe c'o dya mbëpji, 'ñe c'o pje pjëzhi, 'ñe c'o dya pje pjëzhi; nde rí sagueji c'o, o 'ñeñe a cja c'ua c'e anxe.

¹⁹Ró janda c'ua c'ü e animal c'ü na sate 'ñe c'o rey cja ne xoñijöümü 'ñe c'o o xondaroji. Ya vi jmurüji ngue c'ua ro tsjaji chü'ü nu c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü 'ñe c'o o

xondaro angueze. ²⁰O zürüji c'ua c'e animal c'ü na sate. Xo 'ñe o zürüji c'e profeta c'ü ngue c'ü na yeje o animal. C'e profeta ngue c'ü mi böbü a jmi c'ü ot'ü animal, mi cja c'o señal c'o me ma nojo. A cjanu, ngue c'ü vi dyonpü c'o mi cuat'ü o número c'ü ot'ü animal c'o ma't'ü c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'ü. C'e animal 'ñe c'e profeta c'ü dya cjuana o pant'aji vivo cja c'ü e zapjü c'ü ngue asufre c'ü me yot'ü sivi. ²¹Nuc'ua c'o o xondaro c'e animal o bö't'üji. Je o bö't'üji co c'ü e tratjëdyi c'ü mi pedye cja o ne c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü. Nuc'ua texe c'o ndoparü me co zapüji o ts'ingue c'o vi ndü. Me co pji'ch'iji.

Los mil años

20 Nuc'ua ró janda c'ua 'na anxe c'ü ma sjöbü a jens'e. Mi jün c'ü e sjogü cja c'ü e t'o'lo c'ü na jë'ë c'ü dya 'ñetse ja sät'ä. Mi cäjä 'na cadena cja o dyë. ²Nuc'ua o zürü c'ua c'ü e trac'lijmi c'ü ya me mezhe, c'ü ngueje e Satanás c'ü dya jo. Cjanu o ndün't'ü co cadena c'ü ro mezhe 'na mil o cjë'ë. ³Cjanu o pant'a cja c'ü e t'o'lo c'ü me na jë'ë. Cjanu o ngo'bü na jo; cjanu o cuatü o sello, ngue c'ua c'ü dya jo, dya cja ro dyonpü yo nte, hasta 'ma cja ro zäs'ä c'o mil cjë. 'Ma ro cjogü yo mil cjë cja ro sjäpcä ja nzi pa'a.

⁴Nuc'ua ró janda c'ua o trono nu ja junrü c'o manda. Nuc'o, o ch'unü ra jñüji ngüenda. Xo ró janda c'o aljma c'o o bö't'ü na ngueje o ndünt'üji a xütjü e Jesucristo o mamaji ja ga cja angueze. Nuc'o, dya o ma't'üji c'e animal c'ü na sate ne ri ngueje c'e ts'ita c'ü exi

nguetjo c'e animal. Dya xo mi cuat'ü o número c'e animal cja o ndëji ne xo ri ngue cja o dyëji. Nuc'lo, o nzhogü o bübütjoji na yeje. Nuc'lo, o mandaji co e Jesucristo 'na mil cjë. ⁵C'lo dyaja añima c'lo dya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, dya o teji 'ma. Cja ro teji 'ma ro cjugü c'lo mil cjë. ⁶Me ra mäjä nu c'lo ot'ü ra te'e. Nuc'lo, dya tü nzhubü a jmi Mizhocjimi c'lo. C'lo dya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'lo ya ndü, ra tetjoji na yeje, cja rron mboch'üji a sivi. Ngue c'ü xiji na yeje rga ndüji. C'lo o nte Mizhocjimi, dya ra sufridoji cja c'e sivi. O nte Mizhocjimi ra tsjaji mböcjimi ra pëpiji Mizhocjimi 'ñe e Cristo. Nde ra tsjaji jmu co e Cristo c'lo mil cjë.

⁷Nu 'ma ra zäs'ä c'lo mil cjë, e Satanás ra xosp'üji cja c'e t'lo nu ja mi cjo'bü. Cja rron pjongüji c'ua libre c'ü. ⁸Nuc'ua ra ma c'ua; ra ma dyonpü yo nte texe cja ne xoñijöümü. Ra ma dyonpü c'lo menzumü a Gog 'ñe c'lo menzumü a Magog. Ra jmutüji c'ua, ngue c'ua ra tsjaji chü. Me na puncjü c'lo o xondaroji. Chjëntjoji nza cja yo 'ñöxijöümü a ñünü cja ndeje. ⁹Rguí 'ñeji texe cja ne xoñijöümü ra zät'äjji cja c'e ndajñiñi c'ü me ne Mizhocjimi, nu ja ri cãrã c'lo o nte. Nu c'e jñiñi ngueje a Jerusalén. Ra ngãrãji texe a ñünü cja c'e jñiñi ngue c'ua ra chjotüji c'lo ri cãrã nu. Pero nuc'ua ra jyäbã o sivi a jens'e. Ra ndë'ë texe c'lo ri cãrã texe a ñünü cja c'e jñiñi. ¹⁰Nuc'ua e Satanás c'ü onpü yo nte ra pant'aji cja c'ü e zapjü c'ü ngue asufre c'ü me yot'ü sivi. Ngue nu ja xo vi manda Mizhocjimi rví pant'aji c'e animal c'ü na sate 'ñe

c'e profeta c'ü dya cjuana. Me ra sufridoji na puncjü, xömü ndempa, c'ü dya ra nguarü.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹Nuc'ua ró janda c'ua 'na trono c'ü me ma nojo, c'ü me ma t'öxü. Xo ró janda nu c'ü mi junrü cja c'e trono. Nuc'ua o c'ueñe ne xoñijöümü 'ñe e jens'e a jmi cja c'ü mi junrü cja c'e trono. Dya cja ch'öt'ü c'ua ja mi bübü ne xoñijöümü ne ri ngueje e jens'e.

¹²Nuc'ua ró janda c'lo añima, c'lo pje mi pjëzhi 'ñe c'lo dya pje mi pjëzhi, nde mi böbüji a jmi Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi o xo's'ü c'ua c'lo libro. Cja xe nu o xo's'ü c'ua c'ü 'naja libro. Nunu je juns'ü nu, o tjü'ü c'lo ra bübüto co Mizhocjimi para siempre. Nuc'ua Mizhocjimi o jñünpü c'ua ngüenda c'lo añima nu c'ua ja ma mama cja c'lo libro. C'lo libro mi mama texe c'lo vi tsjaji 'ma mi cãrãji cja ne xoñijöümü. ¹³Nuc'ua o mar xo o pjons'ü c'lo añima c'lo vi ndü'ü nu. C'lo t'lo'o 'ñe c'ua ja cãrã c'lo aljma xo o nzhö'ö c'lo añima. Mizhocjimi o jñünpüji ngüenda c'ua ja nzi ma tsjaji 'ma mi cãrãji cja ne xoñijöümü. ¹⁴Nuc'ua c'lo t'lo'o 'ñe c'ua ja mi cãrã c'lo aljma, Mizhocjimi o pant'a cja sivi nza ye lugar c'lo. O pant'aji cja c'e zapjü nu ja me yot'ü sivi. Nguejnu xiji na yeje rga ndüji. ¹⁵Xo o manda Mizhocjimi o pant'aji cja c'e zapjü c'ü me yot'ü sivi, nu c'lo dya quis'i o tjü cja c'e libro nu ja quis'i o tjü nu c'lo ra bübüto co Mizhocjimi para siempre.

Cielo nuevo y tierra nueva

21 Ya vi nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijöümü. Ya xo mi

ojtjo o mar. Nuc'ua cja ró janda c'ua 'na jens'e c'ü cja dadyo; cja na 'na xoñijömü c'ü cja xo dadyo. ²Nutscö e Juan, ya ró janda c'ua c'ü e ndajñiñi c'ü o xöcü Mizhocjimi. Ngueje a Jerusalén c'ü cja xo dadyo. Je ma sjöbü a jens'e cja Mizhocjimi. Ya vi jocüji na jo; ya je mi cārã nu o nte Mizhocjimi. Chjëntjovi nza cja 'ma jocü na jo 'na xunt'i c'ü ya ra chjëvi c'e t'i c'ü ra chjüntüvi. ³Nuc'ua ró ärã c'ua 'na jña c'ü ma jens'e. Je vi 'ñeje cja c'e trono. Je mi mama a cjava:

— Jñanda, Mizhocjimi ya mimi a nde'e cja yo nte, angueze ya ra mimi co yo nte. Ri ngueje o nteji angueze. Nguetsjë Mizhocjimi c'ü ra bübü co anguesji ngue c'ua ri ngue o Mizhocjimiji. ⁴Mizhocjimi ra ndintspi texe o nguizhöji. Dya cja ra ndüji. Dya cja pje xe ra mbeñeji. Dya cja xo ra huëji. Dya cja xo ra zöji c'ü rrã ü. Na ngueje texe c'o me vi sufridoji cja ne xoñijömü, dya cja ra sufridoji. Ya nde dadyo texe, je va xitsi a cja c'ua c'e jña'a.

⁵Nuc'ua c'ü junrü cja c'e trono o mama a cjava:

— Jñanda, nutscö rrã cjpügö ra dadyo texe.

Cjanu o xitsi:

— Opjügue yo jña'a yo, na ngueje na cjuana yo. Yo nte sö ra mbārã Mizhocjimi cja'a c'ua ja nzi va mama.

⁶Cjanu o xitsi c'ua:

— Ya nguarü texe yo ro zädã. Nutscö ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijömü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo. Nu c'o türe, nutscö rá unüji c'ü ra ziji ndeje c'ü dya cja ra türeji;

ra bübütjoji co Mizhocjimi para siempre. Dya xo rá cobraji c'ü rá unüji c'e ndeje. ⁷Nu c'o sido ejmezü ra ch'unüji texe yo. Nutscö ri nguetscö o Mizhocjimiji. Nuc'o, ri ngueje ín ch'igö c'o. ⁸Pero nu c'o me sü, 'ñe c'o dya ejmezügö, 'ñe c'o me na s'o, 'ñe c'o mbö't'üte, 'ñe c'o tsājã o bëzo 'ñe c'o tsājã o ndixü, 'ñe c'o cëro, 'ñe c'o ma't'tü o ts'ita, 'ñe texe c'o mbëchjine; nuc'o, ra ch'unüji c'ü ra boch'üji cja c'ü e zapjü c'ü tjë'ë co sivi 'ñe asufre. Ngue c'ü xiji na yeje rga ndüji, o mama a cja c'ua.

La nueva Jerusalén

⁹Cjanu o ëjë c'ua 'naja c'o yencho anxe c'o mi tjë c'o yencho mojmü. C'o mojmü, ya vi pjödüji c'o castigo c'o mi nizhi c'o vi nguarü o sufrido c'o nte. Cjanu o zocügö c'e anxe. O xitsi a cjava:

— Xä'dägue a 'ñecjua. Rá jí'ts'i c'ü e xunt'i c'ü ngue o su'u c'ü e Ts'imë, o 'ñenze.

¹⁰C'ü o Espiritu Mizhocjimi mi jítsi texe c'o. Nuc'ua c'e anxe o zinzi cja 'na t'eje c'ü me ma ndã. Cjanu o jítsi c'ü e ndajñiñi c'ü o xöcü Mizhocjimi c'ü ngueje a Jerusalén. Ma sjöbü a jens'e cja Mizhocjimi. ¹¹C'e jñiñi me mi juëbi na zö na ngueje me na zö Mizhocjimi c'ü bübü nu. Me mi juëbi c'e jñiñi nza cja 'na ndojo c'ü me na mizhi c'ü xiji jaspe. Me mi 'ñetse nza cja o vígrío. ¹²Xo mi pë's'i 'naja ndüngümü c'ü me ma nojo, 'ñe me ma ndã. Mi ti'i doce ngoxtji. Nzi 'naja ngoxtji mi bübü 'na anxe. Cja c'o ngoxtji mi juns'ü o tjü c'o doce o t'i e Israel. ¹³Nzi

'na lado c'e ndüngümü mi t'i'i jñi'i ngoxtji. ¹⁴Nu c'o o ndüngümü c'ü e jñiñi o mbedye doce cimienta. Cja c'o cimienta je mi juns'ü nu o tjü c'o doce o apóstole c'ü e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo.

¹⁵Nu c'ü mi zocügö, mi jün 'na vara c'ü mi ngue oro. Nuc'ü, je mi dyëdyi c'ü e jñiñi. Xo mi dyëdyi c'ü e ndüngümü 'ñe c'o o ngoxtji. ¹⁶Nu c'ü e ndajñiñi o mbedye na jo cuagro. Nu c'ü ma maja xo ne ma cjatjonu c'ü ma mbät'ä. C'e anxe o dyëdyi c'ü e jñiñi co c'ü e vara c'ü mi jün. O zö yeje mil cja na yeje ciento kilometro c'ü ma maja. Xo ma cjatjonu c'ü ma ndä'ä 'ñe c'ü ma mbät'ä. ¹⁷Nuc'ua xo o dyëdyi c'ua c'o o ndüngümü. O zö sesenta y cuatro metro c'ü ma ndä. C'e anxe o dyëdyi c'ua ja nzi ga tsja yo nte 'ma pje c'o ëdyiji.

¹⁸Nu c'e ndüngümü vi t'ät'ä co ndojo c'o xiji jaspe. Nu c'ü e ndajñiñi mi ngueje dyavo oro nza cja vigrio c'ü me 'ñetse a tji'i. ¹⁹Nu c'o cimienta c'ü e ndüngümü mi qui'i o ndojo c'o me na zö c'o me na mizhi. Nu c'ü o cimienta c'ü ot'ü, mi ngue ndojo c'o xiji jaspe. Nu c'ü na yeje mi ngueje ndojo c'o xiji zafiro. Nu c'ü na jñi'i mi ngueje ndojo c'o xiji ágata. Nu c'ü na nziyojo mi ngueje ndojo c'o xiji esmeralda. ²⁰Nu c'ü na qui'ch'a mi ngueje ndojo c'o xiji ónice. C'ü na 'ñanto mi ngueje ndojo c'o xiji cornalina. C'ü na yencho mi ngueje ndojo c'o xiji crisólito. C'ü na ocho mi ngueje ndojo c'o xiji berilo. C'ü na nueve mi ngueje ndojo c'o xiji topacio. C'ü na dyëch'a mi ngueje ndojo c'o xiji crisoprasa. C'ü na

once mi ngueje ndojo c'o xiji jacinto. C'ü na doce mi ngueje ndojo c'o xiji amatista. ²¹Nu c'o doce ngoxtji mi ngueje o perla. Nzi 'na ngoxtji mi ngueje 'natjo perla. Nu c'o o calle c'ü e jñiñi mi dyavo oro c'o ma 'ñetse nza cja o vigrio.

²²Dya ró jandagö cja c'ü e jñiñi ri järä o templo; na ngueje Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü sö ra tsja texe, 'ñe c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo nguetsjëjévi templovi. ²³Nu c'ü e jñiñi, dya ni jyodu e jyarü ne xo ri ngue e zana c'ü ra jya's'ü nu. Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'e Ts'imë me na zövi; y nguetsjëvi jya's'üvi. ²⁴Yo nte yo o jogü o mü'büji ra nzhodüji cja o jya's'ü c'e jñiñi. Nu c'o rey cja ne xoñijöümü ra ë zogü c'o me ni muvi c'o pë's'i anguezeji. ²⁵Nu c'o ngoxtji, dya ra cjot'ü c'o. Na ngueje pamü ri ndempa nu; ri ojtjo bëxöümü. ²⁶Yo nte texe cja ne xoñijöümü ra ë zogüji c'o me ni muvi c'o pë's'iji. ²⁷C'o na s'o, dya ra cjogü a mbo cja c'ü e jñiñi c'o. Dya xo ra cjogü nu, c'o pezhe o bëchjine. Nu c'o ra cjogü nu, nguextjo c'o quis'i o tjü'ü cja c'e libro c'ü tjë'ë c'e Ts'imë. Nu c'o juns'ü o tjü'ü nu, ngue c'o ra bübüjtjo co Mizhocjimi para siempre.

22 Nuc'ua c'e anxe o jítsi 'na ndare c'ü me mi jore. Ngue c'e ndeje c'ü unü c'ü rga bübüjtjoji. Me mi 'ñetse nza cja o vigrio. C'e ndare je ma peje cja o trono Mizhocjimi 'ñe c'ü e Ts'imë. ²C'e ndare je mi cjogü a nde cja c'e calle cja c'e jñiñi. Nzi 'na lado c'e ndare mi cja'a nu o za'a c'o quis'i c'o unü c'ü rga bübüjtjoji. Doce vez

ga nguis'i nu cjë'ë. Nzi 'na zana quis'i. Nu c'o o xi c'o za'a ngue c'o jocü yo nte cja ne xoñijömü. ³O trono Mizhocjimi 'ñe c'ü e Ts'imë je ra bübü cja c'e jñiñi. Nu c'o o nte Mizhocjimi ra ma't'üji angueze. Dya ra bübü nu, c'o rrã s'o'o. ⁴Nu c'o o nte ra jñandbaji o jmi. Nu c'ü o tjü'ü, je ra jñus'ü cja o ndë anguezeji, na ngueje o nteji angueze. ⁵Nujnu, dya ra bëxömü nu. Dya xo rguí jyodüji o jya's'ü o sivi, ne xo ri ngueje o jya's'ü e jyarü. Ngueje Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji ngue o jya's'ü nu. Nu c'o cãrã nu, ra mandaji para siempre.

La venida de Jesucristo está cerca

⁶Cjanu o xitsi c'e anxe:

— Texe yo jña yo i dyärã na cjuana yo; ra sö ra creo yo nte. Nu c'ü ín Jmugöji Mizhocjimi c'ü jíchi c'o profeta, o xitscö ró ë jí'tsc'ö yo ni jyodü ra zädã, ngue c'ua ra mbãrã yo nte. Dya cja ra mezhe ra zädã. ⁷Tsjijñi c'ü mama e Jesucristo: “Dya cja ra metscö rá ëjë. Me ra mäjã nu c'o cja c'ua ja nzi ga mama Mizhocjimi cja ne libro”, o mama a cja c'ua.

⁸Nutscö e Juan, nguetscö ró äragö, xo ró jandagö yo. 'Ma ró jandagö 'ñe ró äragö yo, nuc'ua ró ndüñijömü a jmi c'e anxe c'ü o jítsi texe yo, ngue c'ua ro ma't'ü c'ü.

⁹Pero c'e anxe o xitsi a cjava:

— Dya pje rí matcügö. Na ngueje nutscö xo rí mbëpjitjogö cja Mizhocjimi nza cjatsc'e 'ñe nza cja c'o ín cjuarmague c'o ngueje profeta, 'ñe nza cja c'o dyaja c'o cja c'ua ja nzi ga mama ne libro.

Nguextjo Mizhocjimi rí ma't'ügie, enze a cjanu.

¹⁰Nuc'ua cjanu o xitsi c'ua:

— Dya rí tso'bü yo jña yo mama Mizhocjimi cja ne libro, na ngueje ya ts'iquëtjo bëzhi c'ü ra zädã texe yo mama ne libro. ¹¹Nguec'ua yo pa'a yo dya be va sädã, 'ma dya ra nzhogü o mü'bü c'o cja na s'o, jyëzi sido ra tsjaji c'o. Nu c'o me na s'o cjiñi, xe rí jyëzitjo ra nguiñiji c'o na s'o. Nu c'o cja na jo, c'ü xe ra tsjatjoji na jo. Nu c'o ngue o nte Mizhocjimi, c'ü sido ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi.

¹²Mama a cjava e Jesucristo:

— Dyärã, dya cja ra metscö rá ëjë; ngue c'ua rá unü nzi 'najaji c'ua ja nzi va tsjaji 'ma mi cãrãji cja ne xoñijömü. ¹³Nutscö ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijömü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo, ëñe e Jesucristo.

¹⁴Me ra mäjã nu c'o tjintspiji o mü'büji co o cji e Jesucristo; ngue c'ua ra sö ra ziji c'o quis'i c'e za'a c'ü unü c'ü rga bübütjoji. Xo ra sö ra cjogüji cja o ngoxtji c'ü e ndajñiñi a jens'e. ¹⁵Ra ngärã a tji nu c'o dya ejme Mizhocjimi, 'ñe c'o cëro, 'ñe c'o tsãjã o ndixü, 'ñe c'o tsãjã o bëzo, 'ñe c'o mbö't'üte 'ñe c'o ma't'ü o ts'ita, 'ñe c'o pezhe o bëchjine.

¹⁶E Jesús xo mama:

— Nutscö e Jesús ró tãjã nu ín anxegö o ë xi'ts'i texe yo, ngue c'ua rí xipjigue c'o dyaja ín ntegö. Nguetscö ró cjavügö o bübü e David. Xo o mboxbëchezügö e David. Xo nguetscö c'ü chjëntjovi nza cja c'e seje c'ü juëbi 'ma xörü, ëñe.

¹⁷Nu c'ü o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü o mü'bü yo o nte Mizhocjimi mama a cjava:

— Nu'tsc'e Jesucristo ín Jmuts'ügöjme, xä'dä.

Xo mama a cjava yo o nte Mizhocjimi yo ngueje o su c'e Ts'imë:

— Xä'dä dya, a 'ñecjua.

Texe c'o ärä yo jña'a yo, xo ni jyodü ra mamaji a cjava:

— Xä'dä dya, ín Jmuts'ügöjme.

Nu'tsc'eji in türeji in neji o ndeje, xä'däji rí ã siji o ndeje nu unü c'ü rgui bübütjoji. Nu ne ndeje, e Jesucristo ra dya'c'ütjoji; dya ra cobrats'üji.

¹⁸Nu'tsc'eji in äräji yo jña yo mama ne libro, pjötpüji na puncjü ngüenda. Na ngueje 'ma cjó c'o ra jñu's'ü jña c'o dya mama

ne libro, Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda ra tsjapü ra sufrido texe c'ua ja nzi ga t'opjü cja ne libro.

¹⁹Nu 'ma cjó c'o ra jñücü yo jña yo mama Mizhocjimi cja ne libro, Mizhocjimi xo ra jñüpcü o tjü'ü cja c'e libro nu ja juns'ü o tjü c'o ra bübütjo co Mizhocjimi para siempre. Dya xo ra cjugü a mbo cja o jñiñi Mizhocjimi a jens'e. Ngue c'e jñiñi c'ü xitsiji Mizhocjimi cja ne libro.

²⁰Nu c'ü mama yo jña'a yo, mama a cjava:

— Dya cja ra metscö rá ëjë, eñe.

Je rga cjanu, amén. Xä'dä, nu'tsc'e Jesús ín Jmuts'ügöjme.

²¹E Jesucristo c'ü ín Jmugöji ra mböxc'üji, ra nintsjimits'üji in texeji, o ntets'üji angueze. Je rga cjanu, amén.